

Na Taratara TeAtua i naa taratara Takuu

Takuu New Testament

This Bible is copyrighted by Translation Committee of Takuu, Mortlock Community and is provided with permission at the cost of printing by the Digital Bible Society (dbs.org). This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Non-commercial-No Derivatives license 4.0.

This Bible, and many others, are available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

MATTHEW	4
MARK.....	43
LUKE	68
JOHN.....	109
ACTS.....	137
ROME.....	173
1 CORINTHIANS	190
2 CORINTHIANS	206
GALATIANS.....	217
EPHESIANS.....	223
PHILIPPIANS.....	229
COLOSSIANS.....	234
1 THESSALONIANS.....	238
2 THESSALONIANS.....	242
1 TIMOTHY.....	245
2 TIMOTHY.....	250
TITUS	254
FILEMON	257
HEBREWS	259
JAMES.....	272
1 PETER.....	277
2 PETER.....	282
1 JOHN.....	286
2 JOHN.....	291
3 JOHN.....	292
JUDE.....	293
REVELATION.....	295

MATTHEW

TE HAKATAAKOTO TELAUPEPA NEI

e taratara maa naa purepure TeAtua ni tuku ma ana tama imua raa, teenei e hakattino i Jesus, teena maa Jesus raa ko te tama ma ki hakasao naa tama te maarama nei i naa haisara laatou. Te lono taukareka nei see mee maa e taratara koi ki naa Jew, te kanohenua ni haanau mai ai Jesus no tipu ake Ia, teenei se taratara e hano ki naa tama hakkaatoa i te maarama nei.

Matthew e hakamoe hakaraaoo iloo ana taratara nei ki hainauhie taatou te paupau. Te laupepa nei e kaamata ki te saaita Jesus ni haanau, aa ki oti raa ku taratara i tana saaita ni hakaukau tapuria John aa i tana saaita ni usu-usuhia Satan. Teena ku taratara hoki i tana saaita nikaamata i ana heuna no hakaea ka akonaki te henua i naa taratara TeAtua, aa i ana hakamasike naa tama e mmaki i Galilee. Imuri naa taratara nei raa, Matthew ku hakatuu hoki i te masike ana Jesus i Galilee no hano ki Jerusalem, teena ku taratara i naa vana ni ssura i te wiki hakaoti Jesus, no tae ki tana saaita ni tuukia ki te kros no mate aa i tana saaita ni masike i te mate no ora hoki. Te lono Taukareka i naa taratara Matthew nei e taratara maa Jesus ko te Tisa hakamaatua teelaa e iloa te tarataraina a Ia te hakataakoto naa Loo TeAtua, aa e akonaki te henua i naa tiputipu te Nohorana TeAtua. Te mahi ana ana akonaki nei e vvae no hakatuu ki laro naa tahito taratara e rima: (1) Naa akonaki i aruna te Mouna, teena e taratara i naa sosorina ma naa heuna naa tama te Nohorana te Lani, aa e taratara hoki i naa vana naa tama naa e lavaa te mee aa ma naa vana ma ki ssura i laatou imuri (sapta 5-7); (2) Naa taratara Jesus ni kauake ki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol i te saaita naa tama naa ni heunatia a Ia ki oo no mee ana heuna (sapta 10); (3) Naa parapol i te Nohorana te Lani (sapta 13); (4) Naa tiputipu te disaipol maaoni (18); aa (5) Naa taratara i te hakaoti te maarama nei aa te sura iho te Nohorana te Lani (sapta 25-25).

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Naa tippuna Jesus aa te haanau mai ana Jesus 1—2.23

Naa heuna John te Baptis 3.1-12

Jesus etoo te hakaukau tapu aa e usuusuhia Satan 3.13—4.11

Jesus e mee ana heuna i Galilee 4.12—18.35

Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa i naa kina tauppiri ki Jerusalem 21.1—27.66

Te Ariki ku masike i te mate no hakasura ki ana disaipol 28.1-20

Te manava Abraham e au no tae ki Jesus

(Lk 3.23-38)

1 Teenei ko naa hano iho te manava i naa tippuna Jesus Christ: Jesus e au i te manava David, aa David e au i te manava Abraham.

² Abraham ni sura tana tama ma ko Isaac,

Isaac ni sura tana tama ma ko Jacob,

Jacob ni sura tana tama ma ko Judah ma ana taaina.

³ Judah ni ssura ana tama ma ko Peres laaua ma Sera (te tinna laaua raa ko Tamar).

Peres ni sura tana tama ma ko Hezron,

Hezron ni sura tana tama ma ko Ram,

⁴ Ram ni sura tana tama ma ko Aminadab,

Aminadab ni sura tana tama ma ko Naason,

Naason ni sura tana tama ma ko Salmon,

⁵ Salmon ni sura tana tama ma ko Boaz (tana tinna raa ko Rahab),

Boaz ni sura tana tama ma ko Obed (tana tinna raa ko Ruth),

Obed ni sura tana tama ma ko Jesi,

⁶ Jesi ni sura tana tama ma ko David, te Tuku,

David ni sura tana tama ma ko Solomon (tana tinna raa ko te aavana Uriah imua),

⁷ Solomon ni sura tana tama ma ko Rehoboam,

Rehoboam ni sura tana tama ma ko Abaisa,

Abaisa ni sura tana tama ma ko Asa,

⁸ Asa ni sura tana tama ma ko Jehosafat,

Jehosafat ni sura tana tama ma ko Jehoram,

Jehoram ni sura tana tama ma ko Usaia,

⁹ Usaia ni sura tana tama ma ko Jotam,

Jotam ni sura tana tama ma ko Ahas,

Ahas ni sura tana tama ma ko Hesekaia,

¹⁰ Hesekaia ni sura tana tama ma ko Manasseh,

Manasseh ni sura tana tama ma ko Amon,

Amon ni sura tana tama ma ko Josia,

¹¹ Josia ni sura tana tama ma ko Jehoiakin aa ma ana taaina, teenaa ko te ssao te kanohenua Israel raa ni toa no karapusina ki Babilon. †

¹² Kaamata i te ssao te kanohenua Israel ni toa ki Babilon no tae kite haanau ana Jesus raa, te manava naa ni hano iho peenei:

Jehoiakin ni sura tana tama ma ko Shealtiel, Shealtiel ni sura tana tama ma ko Serubabel,

¹³ Serubabel ni sura tana tama ma ko Abiud,

Abiud ni sura tana tama ma ko Eliakim,

Eliakim ni sura tana tama ma ko Asor,

¹⁴ Asor ni sura tana tama ma ko Sadok,

Sadok ni sura tana tama ma ko Akim,

Akim ni sura tana tama ma ko Eliud,

¹⁵ Eliud ni sura tana tama ma ko Eliasar,

Eliasar ni sura tana tama ma ko Mattan,

Mattan ni sura tana tama ma ko Jacob,

¹⁶ teenaa Jacob ni sura tana tama ma ko Joseph, aa Joseph ko te aavana Mary, tetinna Jesus, ttama e taapaa ma ko te Mesaea.

¹⁷ Teelaa ni haanauna katoo e sinahuru maa haa, e kaamata iho i Abraham no tae ki David, aa e kaamata i David no tae kite ssao te kanohenua Israel ni toa ki Babilon raa, teelaa ni haanauna e sinahuru maa haa. Aa e kaamata i te ssao naa no tae kite haanau ana te Mesaea raa, teelaa ni haanauna hoki e sinahuru maa haa.

Te haanau iho ana Jesus Christ

(Lk 2.1-7)

¹⁸ Te taratara i te haanau mai ana Jesus Christ raa e hano peenei: Tetinna Jesus, Mary, ni tarikai ki Joseph, aa i te saaita te takarua raa seki aavvana raa, Mary ku iloa maa ia ku haitama i naa mahi TeAitu Tapu.

††¹⁹ Joseph setama e hiihai ki te tiputipu e tonu lokoi, teenaa a ia ni see hiihai maa Mary ki hakanaparia a ia imua te henua. Teenaa mee iloo tana maanatu ki tiiake seemuu te tarikai laaua naa. ²⁰ I te saaita Joseph koi taka no maanatu i tana vana ki mee raa, a ia ni miti i naa tuu ake te ensol TeAtua raa no mee ake kiaa ia, "Joseph te mokopuna David nei, koe see matakou te toa a koe Mary ma se aavana aau; te ffine naa e haitama i naa mahi TeAitu Tapu. ²¹ A ia ma ki haanau mai tana tamariki tanata, aa koe ku taapaa koe te tamariki naa ki Jesus, i aa Ia ma ki hakasao tana kanohenua i naa haisara laatou." ‡

²² Naavana nei nissura kittino naa taratara TeAtua teelaa ni tarataraina tana pure: ²³ "Tetaupu raa ma ki haitama, no haanau mai tana tamariki tanata, aa te tamariki naa ma ki taapaa te henua ma ko Immanuel." (Teenaa ko te taratara e mee maa, 'TeAtua e noho ma taatou.') ††

²⁴ Teenaa i te saaita Joseph ni maahuru raa, a ia ni hakannoo ki naa taratara e kauake te ensol TeAtua no aavanatia a ia Mary. ²⁵ Tevana iaa te hai aavana naa ni see moemmoe ma see hai aavana no tae iloo

† 1.11 2 Kgs 24.14-15; 2 Chr 36.10; Jer 27.20 †† 1.18 Lk 1.27 ‡ 1.21 Lk 1.31 †† 1.23 Is 7.14 (LXX)

ki te saaita Mary ni haanau, teenaa Joseph ni taapaa a ia te tamariki raa ki Jesus. ‡

Naa horau e oo ake i te anake no mmata i Jesus

2 Jesus ni haanau i te taon Bethlehem i Judea, i te saaita Herod ni tuku. I te saaita naa raa, e mee naa tama e llau te tokatoka i naa hetuu ni oo ake i naa matakaaaina ettuu i te anake ki Jerusalem. Naa tama naa ni oo ake no vasirisiri peelaa, ² "Teehea te tamariki e haanauria iho ma setuku naa Jew? Maatou ni kkite i te masike mai ana tana hetuu raa i te anake, aa teenei maatou ku oomai no lotu kiaa Ia."

³ Te saaita Herod ni lono i naa taratara nei raa, tana manava ni hakallika iloo, aa naa tama hoki i Jerusalem raa ni lono i te taratara nei. ⁴ Herod ni aru ake naa maatua hakamaatua raa hakkaatoa ma naa tisa naa Loo raa no vasiria, "Te Mesaea raa ma ki haanauria mai i hea?"

⁵ Naa tama naa ki mee ake, "Te Mesaea raa ma ki haanau mai i Bethlehem iloto Judea. Naa taratara te pure TeAtua ni sissii raa e taratara peenei:

⁶ 'Bethlehem, koe see mee ma setamaa henua vare koi e tuu iloto Judea.

E mee te tuku ma ki haanau mai i te taon naa, teenaa ko te tama ma ki roorosi i taku kanohenua Israel.'" †††

⁷ Teenaa kkave iloo te taratara Herod ki naa horau ni oo ake i te anake raa no vasiri seemuu ki naa tama naa ki ilotia a ia te ssao te hetuu raa ni sopo ake. ⁸ Araa teenaa, heunatia iloo ia naa tama naa ki oo ki Bethlehem, ka taratara ake peelaa ki naa tama naa, "Kootou oo atu no ssee hakaraaoi iloo ki laavea kootou te tamariki naa, aa te saaita te tamariki naa e laavea kootou raa, kootou ku hakaari mai ki iloa nau, ki hanatu hoki nau no lotu iaa ia."

⁹ Te saaita Herod ni oti te kauake ana taratara naa raa, massike iloo naa tama naa ka oo. I loto te ara raa naa tama naa ni kkite hoki i te hetuu teelaa ni kkite laa-tou e hanake i te anake. Naa tama naa ni fiafia iloo i te saaita laatou ni kkite i te hetuu naa. Te hetuu naa ni hano vaamua laatou no takoto iloo i aruna te kina te tamariki raa e noho ai. ¹¹ Naa tama naa ni oo atu no uru atu iloo kiloto te hare, aa i te saaita laatou ni kkite i te tamariki naa e noho mai ma Mary, tana tinna raa, naa tama naa ni ttuu katoo ki naa turi laatou no lotu kiaa ia. Teenaa ffana ake iloo naa kol, naa 'frankincense', aa ma naa 'myrrh' no tuku atu kimua te tamariki.

¹² Teenaa ahe iloo naa tama naa ki te henua laatou i telaa ara, i te aa, i laatou ni mmiti i naa taratara ake TeAtua ki see ahe laatou ki Herod.

Te haimaatua raa ku ffuro ki Egypt

¹³ I te saaita naa horau naa ku oti te ahe raa, te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Joseph iloto tana miti no mee ake, "Herod ma ki seeia a ia te tamariki naa ki ta-

†† 1.25 Lk 2.21 ††† 2.6 Mic 5.2

ia. Masike, koe ku too te tamariki naa ma tana tinna raa, kootou ku ffuro ki Egypt no nnoho ki tae iloo ki taku saaita ma ki vanaatu ki hakattaha kootou."

¹⁴ Teenaa masike lokoi Joseph no too te hai tinna raa no ffuro laatou i te poo ki Egypt. ¹⁵ Laatou ni nnoho i te kina naa no tae iloo ki te saaita Herod ku mate. Naa vana nei ni ssura kittino naa taratara TeAtua ni tarataraina tana pure, teenaa ko te taratara e mee peelaa, "Nau ni kannaa ki taku Tama raa ki hakataha i Egypt." †

Naa tamalliki raa ku taai Herod

¹⁶ Saaita Herod ni iloa maa ia ni hakarereesia naa horau ni oo ake i te anake raa, a ia ni loto hakallika iloo. Teenaa heuna iloo ana soldia raa ki oo no taai kato naa tamalliki koi punaammea no tae iloo ki naa tamalliki ku tae ki naa setau e lua i Bethlehem ma naa matakaaina ettuu tauppiri atu. I te aa, i naa horau raa ni taratara maa te hetuu raa ni kiitea mua lokoi laatou i naa setau e lua ku oti tellaka raa.

¹⁷ Teenei naa taratara Jeremiah, te pure TeAtua, ku tti-no maaoni; teenaa ko ana taratara ni sissii peelaa:

¹⁸ "Teelaa se tama ku mate hakaoti i ana tanitani mai i Ramah. ††

Rachel e tanitani i tana aroha i ana tamalliki; A ia see hiihai maa ia e haka ane aneria, i ana tamalliki raa ku mmate." ‡

Te haimaatua Joseph ma Mary aa ko Jesus ku ahe ki Nazareth

¹⁹ I te saaita Herod ku oti te mate raa, te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Joseph iloto tana miti i Egypt, ²⁰ no vanaake kiaa ia, "Masike no too te hai tinna naa aa kootou ku ahe ki Israel, i naa tama ni haia laatou te tamariki naa ki taia ki mate raa ku oti te mmate."

²¹ Teenaa masike iloo Joseph no too te hai tinna raa no ahe laatou ki Israel.

²² Tevana iaa i te saaita Joseph ni lono maa Arkelaus ku sui tana tamana, Herod, no tuku i Judea raa, a ia ni mataku te hanatu ki te kina naa. Teenaa TeAtua ni hakasura atu hoki kiaa ia iloto tana miti no vanaake ki hano ia ki Galilee. ²³ A ia ni hano no hakatuu iloo tana hare i te matakaaina ettapa ma ko Nazareth. Teenaa naa taratara naa pure TeAtua raa ni ttino maaoni: "A ia ma ki taapaa ma se tama haka Nazareth." ‡

John te Baptis e haka naa taratara TeAtua

(Mk 1.1-8; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)

3 I te saaita naa raa, John te Baptis raa ni kaamata te haka naa taratara TeAtua raa iloto mouku, teenaa a ia ni haka peelaa, ² "Tiiake naa haisara kootou naa, i te Nohorana te Lani raa ku saaita mai koi!"

³ John raa ko te tama teelaa e tarataraina Isaiah, te pure TeAtua, i ana taratara ni sissii peelaa:

"Te tama raa e tanitani varo mai i mouku peelaa: 'Penapenaa mai hakaoti te ara TeAriki, hakatonu tana saarena raa ki tonu!'" ‡†

⁴ John e haka ki naa hekau e llana ki naa huru te kamol; a ia e tuu ki te ttuu e pena ki te kiri te manu, aa e kai naa manu e mee pee ko naa tama te laanui ma naa hani. ⁵ Etammaki naa tama i Jerusalem, naa matakaaina kato iloto Judea aa ma naa taon e ttuu i naa vasi te Riva Jordan ni oo ake no hakannoo ki naa taratara John. ⁶ Naa tama naa ni hakaari ake naa haisara laatou ki John, teenaa John ki hakaukau tapu naa tama naa iloto te Riva Jordan.

⁷ I te saaita John ni kite i naa oo ake te lopo Faaris ma naa Sadiusi ma ki hakaukauria laatou raa, John ki mee ake ki laatou, "Naa kata! Ko ai te tama e vanaatu maa kootou ma ki lavaa te ffuro no mmuni i naa haeeo TeAtua ma ki ppei mai? ⁸ Kootou ffuri naa manava kootou no hakasura te tiputipu e taukareka, ki maati-no maa kootou ku oti te tiiake naa haisara kootou.

⁹ Kootou ki see mannatu maa kootou ma ki see lavaa te laavea naa haeeo naa ma i kootou ni tama i te manava Abraham. Nau e vanaatu ki kootou: TeAtua e lavaa te huria a ia naa tamaa hatu nei ki mee ma ni mokopuna Abraham! ¹⁰ Te takuu raa e takkoto mai ki tuutia te laakau raa i ana patiaka. Naa laakau see ffua taukalleka raa ma ki tuutia ki laro no peesia ki te ahi. ¹¹

¹¹ "Kootou e hakaukau tapuria a nau ki te vai, ki maati-no maa kootou ku oti te tiiake naa haisara kootou. Tevana iaa te tama ma ki au imuri aku raa ma ki hakaukau tapu kootou ki TeAitu Tapu aa ki te ahi. Te tama naa setama e hakamaatua are iaa nau; aa taku tino iloo see tau te sausau ana taka. ¹² A ia e taaohi tana reik raa kittahi tana kina e hakakkutu naa hua wit ki vaaea naa hua wit i naa penu. Teenaa ki toa a ia naa kaikai wit raa no tuku ki loto tana hare e tukutuku ana kaikai. Naa penu raa iaa ma ki peesia ki loto te ahi e ura see mate."

John e hakaukau tapuria a ia Jesus

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22)

¹³ I te saaita naa raa, Jesus ku tae ake ki Galilee no hanake ki John ki hakaukau tapuria a ia. ¹⁴ Tevana iaa John ni mee ma ki huria a ia te maanatu Jesus, teenaa a ia ki mee ake, "Ai koe ku au ai kiaa nau ki hakaukauria a koe? A koe are raa ki hakaukau iaa nau!"

¹⁵ Jesus ki mee ake, "Kau koi no hakaukau tapuria a nau. Teenei te ara taaua ki hakassura naa vana kato TeAtua e fifai." Teenaa hanatu iloo John no hakaukau i Jesus.

¹⁶ Saaita Jesus ni marana ake i te vai raa, te lani raa ni taaraki. Teenaa kite iloo ia i naa hano iho TeAitu TeAtua ma se rupe no takoto iaa ia. ¹⁷ Araa taratara iho iloo te reo raa i te lani, "Teenei ko taku tino tama e llee ai taku manava; aa nau e hiihai kiaa ia." ‡†

† 2.15 Hos 11.1 †† Ramah raa ko te kina Rachel, te aavana Jacob, nitanumia ‡ 2.18 Gen 35.16-19; Jer 31.15 †† 2.23 Mk 1.24; Lk 2.39; Jn 1.45

‡† 3.2 Mt 4.17; Mk 1.15 ‡†† 3.3 Is 40.3 (LXX) ‡††† 3.4 2 Kgs 1.8 § 3.7 Mt 12.34, 23.33 ‡† 3.9 Jn 8.33 ‡†† 3.10 Mt 7.19

Jesus e haaiteria Satan

(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

4 Ki oti raa Jesus ku taakina TeAitu Tapu raa ki loto mouku ki hanake Satan no haaiteria. ¹² Jesus ni hakapakuu ana aso ma naa poo e matahaa, teenaa lono iloo Ia i tana hiikai. ³ Satan ni hanatu kiasa Ia novanaake peela, "Ki mee maa koe naa ko te Tama maaoni TeAtua, taratara ake ki naa tamaa hatu nei ki ffuri no mee ma ni haraoa."

⁴ Jesus ki mee ake, "Te Laupepa Tapu raa e taratara peenei, 'Te tama see lavaa te ora i te haraoa koi, seai. Te tama e ora i naa taratara katoo e tarataraina TeAtua.'" ^{††}

⁵ Teenaa Satan ki toa a ia Jesus ki Jerusalem, te matakaaina e tapu, no hakatuuria i aruna te taffuu te Hare Tapu raa ⁶ no vanaake kiasa Ia, "Ki mee maa koe ko te Tama maaoni TeAtua, koe ku sopo ki laro. I te Laupepa Tapu raa e mee maa, 'TeAtua ma ki mee ake ki ana ensol raa ki saapai atu kiasa koe; koe ma ki tauhia naa ensol raa ki see pakkuu oovae i naa hatu i laro.'" [‡]

⁷ Jesus ki mee ake, "Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki peela, 'Au see haaiteria a koe TeAriki, too Atua.'" ^{††}

⁸ Ki oti raa Jesus ku taakina Satan ki aruna te mouna e lasi no hakaari ake naa nohorana hakamaatua katoo i te maarama nei, ⁹ teenaa a ia ki mee ake ki Jesus, "Ki mee maa koe e ttuu ki ooturi no lotu mai kiasa nau, teenaa nau ma ki kauatu naa mee naa hakkaatoa kiasa koe."

¹⁰ Araa mee ake iloo Jesus, "Satan, hakataha iaa nau! Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, 'Koe ki lotu ka heheuna koi i TeAtua too Ariki.'" ^{††}

¹¹ Araa Satan kuti iake ia Jesus, teenaa oo ake iloo naa ensol raa no tokonaki ake ki Jesus.

Jesus ku kaamata ana heuna i Galilee

(Mk 1.14-15; Lk 4.14-15)

¹² Te saaita Jesus ni lono maa John ku ponotia ki lotu te hare karapusi raa, ahe iloo Ia ki Galilee. ^{†††13} A Ia ni see noho i Nazareth; a Ia ni hano are no noho i Capernaum, te matakaaina i te vasi te Namu Galilee.

Te matakaaina naa e ttuu iloto naa matakaaina Zebulun ma Naftali. ^{†††14} Jesus ni hano no noho i te kina naa ki tti-no naa taratara Isaiah, te pure TeAtua, ni mee imua:

¹⁵ "Te henua Zebulun ma Naftali, e ttuu ki te ara e tere ki tai, i telaa vasi te Riva Jordan, iloto Galilee, teenaa ko te matakaaina naa tama i naa henua sara! ¹⁶ Naa tama e nnoho i te poouri raa ma ki kkite te maasina e lasi. Naa tama e takkoto i laro te maru te mate raa, te maasina naa ma ki too ilaotou." [§]

§† 3.17 Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 12.18, 17.5; Mk 1.11; Lk 9.35† 4.1 Heb 2.18, 4.15†† 4.4 Deut 8.3‡ 4.6 Ps 91.11-12†† 4.7 Deut 6.16†† 4.10 Deut 6.13††† 4.12 Mt 14.3; Mk 6.17; Lk 3.19-20††† 4.13 Jn 2.12§ 4.16 Is 9.1-2

¹⁷ Ekaamata i te saaita naa raa, Jesus ku kaamata te hakaea i te Nohorana te Lani: "Tiiake naa haisara kootou naa, i te Nohorana te Lani ku saaita mai!" ^{§†}

Jesus e aru ana disaipol mua

(Mk 1.16-20; Lk 5.1-11)

¹⁸ I te aso tokotasi Jesus e sasare vaatai i te Namu Galilee raa, a Ia ni lave i te haanau Simon (e ttapa ma ko Peter) laaua ma Andrew, e haanota ki laaua kupena i tai. ¹⁹ Jesus ki mee ake, "Koorua oomai no tautari kiasa nau, aa nau ku ako atu ki illoa koorua te haanota tama." ²⁰ Takarua naa ni tiiake koi naa kupena laaua naa no tautari iloo ki Jesus.

²¹ Jesus ni sare atu hakamaarie no kite hoki i telaa haanau, James ma John, naa tama Sebedii. Te takarua naa e nnoho ma laaua tamana iloto te poti laatou raa ka onoono naa kupena laatou. Teenaa Jesus ni kannaake hoki ki laaua ki tautari kiasa Ia.

²² Te haanau naa ni massike koi i te poti laatou naa, ka tiiake laaua tamana raa, no tautari ki Jesus.

Jesus e haia a Ia naa tama e maki raa no taukalleka

(Lk 6.17-19)

²³ Jesus ni hano ki naa matakaaina hakkaatoa i Galilee raa no akonaki te henua iloto naa hare lotu naa Jew ka hakaea te Lono Taukareka i te Nohorana te Lani, teenaa naa tama e laavea te kau maki raa ni haia a Ia no taukalleka. ^{§††24} Te lono i naa vana Jesus ni mee naa ni tere vaaroto Syria hakkaatoa. Teenaa ki too ake naa tama raa naa tama e mmaki raa ki Jesus. Naa tama naa ni tama e laavea te lopo maki; naa tama e tauria naa tipua hakallika, naa tama e laavea te maki tekiteki, aa naa tama see lavaa te sassare. Jesus ni haia a Ia naa tama naa hakkaatoa no taukalleka.

²⁵ E tammaki iloo naa tama i Galilee, Dekapolis, Jerusalem, Judea, aa ma naa matakaaina i telaa vasi Jordan ni tautari atu vaamuri Jesus.

Naa akonaki Jesus i aruna te mouna

(Lk 6.20-23)

5 I te saaita Jesus ni kite i naa kuturana tama raa, a Ia ni hano no noho i aruna te tamaa mouna ma ana disaipol. ² Teenaa kaamata iloo Ia te taratara:

³ "Naa tama teela e illoa maa laatou ni tama e nnoho hakaaroha raa i te vasi TeAitu Tapu, naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua; i te aa te Nohorana te Lani raa se kina naa tama peenaa!

⁴ Naa tama e ppari raa ma ki hakahiahiaria TeAtua; ^{§†} i te aa TeAtua ma ki hakaaneane laatou!

⁵ Naa tama e meeme seemuu raa ma ki hakahiahiaria TeAtua; ^{§††}

i te aa naa tama naa ma ki too naa mee TeAtua ni pure pure ake ki laatou!

⁶ Naa tama e oti manava ki haia laatou naa heuna TeAtua e fiffai raa ma ki hakahiahiaria TeAtua; ^{§†}

§† 4.17 Mt 3.2§†† 4.23 Mt 9.35; Mk 1.39§† 5.4 Is 61.2§†† 5.5 Ps 37.11§† 5.6 Is 55.1-2

i te aa TeAtua ma ki kauake naa mee katoou laaou esse!

⁷ Naatama e manava aroha iaaraa tama raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;

i te aa TeAtua ma ki manava aroha i laaou!

⁸ Naatama e mataffua naa hatumanava laaou raa ma ki hakahiahiaria TeAtua; †

i te aa naa tama naa ma ki kkite i TeAtua.

⁹ Naatama e penapena ki sura te taukareka raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;

i te aa naa tama naa ma ki taapaa TeAtua ma ni tamalliki aana.

¹⁰ Naatama e taaia te henua i laaou e heheuna naa vana e fiffai ai TeAtua raa, naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua; ††

i te aa te Nohorana te Lani raa se kina naa tama naa.

¹¹ "Te saaita kootou e sasaakiria te henua ka ffuri atu no taaia kootou aa katarata hakallika i kootou, i kootou ni tama e tautari kiaa nau raa, kootou ma ki hakahiahiaria TeAtua. ^{‡12} Kootou ki fiafia no manava, i naa tuuhana e llasi kootou raa e takkoto mai i te lani. Naa pure TeAtua imua raa ni mee pakavaina peenei hoki. ††

Te parapol te sol raa aa ma te maasina

(Mk 9.50; Lk 14.34-35)

¹³ "Kootou e mee pee kote sol te maarama nei. Aa ki mee te sol raa ku sees sol taukareka, te sol naa ma ki haia peehea ki taukareka hoki? Te sol naa ku hakallika, teenaa ku tau koi te peesia ki takatakamia te henua.

¹⁴ "Kootou e mee pee kote maasina e too i te maarama nei. Te matakaaina e tuu ki aruna te mouna raa see lavaa te lluu i naa karamata te henua.

††¹⁵ See hai tama e hakaraa tanalamu no uhi ki te kamete; te lamu raa e hakapiria a ia ki aruna se mee, teenaa ki maarama te hare raa hakkaatoa.

††¹⁶ Peelaa hoki, naa ora kootou ki maasina imua te henua, ki kkite naa tama naa i naa sosorina taukalleka kootou aa laaou ku hakanau i kootou Tamana i te lani. ††

Jesus e akonaki naa Loo Moses

¹⁷ "Kootou ki see mannatu maa nau ni au ki seua naa Loo Moses aa ma naa akonaki naa pure TeAtua imua. Seai. Nau ni au ki haia naa akonaki naa tama naa ki ttino maaoni. ¹⁸ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: E tae iloo ki te saaita telani ma te kerekere ma ki hakaoti mai raa, see hai tamaa taratara i naa Loo Moses raa ma ki seua. Naa tamaa taratara katoou iloto naa Loo naa ma ki takkoto peenaa ki tae iloo ki te saaita naa mee hakkaatoa e ttino maaoni. ^{§19} Aa teenaa, ki mee se tama see hakannoo ki se loo tokotasi, te laa e maanatu ia maa seai se loo maaoni, aa e akonaki aaraa tama ki mee ma koia raa, TeAtua ma ki ttoka maa

† 5.8 Ps 24.3-4 †† 5.10 1 Pet 3.14 ‡ 5.11 1 Pet 4.14 †† 5.12 2 Chr 36.16; Acts 7.52 †† 5.14 Jn 8.12, 9.5 ††† 5.15 Mk 4.21; Lk 8.16, 11.33 ††† 5.16 1 Pet 2.12 § 5.18 Lk 16.17

teenaa se tama e taka i laro hakaoti iloo i te Nohorana te Lani. Aa te tama e tautari ki naa Loo naa ka akonaki aaraa tama ki mee peenaa raa, TeAtua ma ki ttoka maa teenaa se tama hakamaatua iloo i te Nohorana te Lani. ²⁰ Nau evanaatu ki kootou: Ki mee maa naa tiputtipu kootou e mee koi pee ko naa tiputtipu naa tisa naa Loo aa ma naa Faarisi raa, kootou ma ki see ttae ki te Nohorana te Lani; kootou ki hakannoo ki naa taratara TeAtua no haia kootou anavana e fiffai.

Te akonaki ki se taa tama

²¹ "Kootou ni lono maa te taratara raa ni kauake ki naa tama imua raa peelaa, 'Kootou se taa tama. Ki mee maa se tama e taa tana tama no mate, ttama naa ma ki toa ki te koti.' ^{§†22} Iaa nau evanaatu ki kootou: ki mee maa se tama e loto i tana taina, ttama naa ma ki toa ki te koti. Aa ki mee maa se tama e kannaa i tana taina ma se inapuu raa, ttama naa ma ki taakina ki te Kansol. Aa te tama e huri no kannaa i tana taina ma se panimu raa, ttama naa ma ki kaavea ki te ahi e ura see mate.

²³ "Aa teenaa, ki mee maa koe e tuu ki hakaara ni mee maau ki TeAtua i te olta, araa nei koe ku maanatu ake i too taina raa e takoto tana roto iaa koe, ²⁴ tiiake oo mee naa ki mmoe imua te olta, aa koe ku hano i te saaita naa lokoi no taratara hakaraaai koorua ma too taina, aa ki oti are raa koe ku ahemai no hakaara oo mee naa ki TeAtua.

²⁵ "Ki mee maa koe e huutia se tama ki te koti i aa ia e mee tana roto iaa koe, koe ki mmata ki taratara hakaraaai koorua imua, i koorua sekittae are ki te hare koti. I te aa, i te saaita koi koorua ma ki ttae atu ki te hare koti raa, koe ma ki kauake te tama naa ki te hakamau e hakannoo ki naa koti. Teenaa te hakamau naa ma ki vanaake ki ana polis raa ki ponotia koe ki loto te hare karapusi. ²⁶ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Koe ma ki tiiake ki moe koe peenaa iloto te hare karapusi raa ki sua iloo koe te kooina te koti raa e tuku ma koe ki pesi.

Jesus e akonaki naa tiputipu te hai huri

²⁷ "Kootou ni llono i te loo e mee peelaa, 'Koe see hai huri ma te aavana telaa tanata.' ^{§†28} Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: te tama e ttoka koi ki te ffine no kaimanako ia ki mmoe laaua raa, te tama naa kuaa mee are tana sara, i te maanatu kailaarao naa ku takoto iloto tana hatumanava. ²⁹ Aa teenaa, ki mee maa koe e usuhia too karamata tokotasi no ppena too sara, nnape te karamata naa no peesia! Ki mee maa se kina tokotasi i too haitino e seai raa, te mee naa e taukareka iaa maa too haitino katoou e peesia ki te ahi e ura see mate. ^{§†30} Aa ki mee koe e usuhia too rima hakamaatau raa ki ppena too sara, tuutia no peesia! Ki mee maa too rima tokotasi e seai raa, te mee naa

§† 5.21 Ex 20.13; Deut 5.17 §†† 5.27 Ex 20.14; Deut 5.18 §‡ 5.29 Mt 18.9; Mk 9.47

e taukareka iaa maa too haitino kato e peesia ki te ahi e ura see mate. †

Jesus e akonaki i naa tiputipu tetama e tiiake tana aavana

(Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18)

³¹ "E mee hoki tetaratara nitataraina imua e mee peelaa, 'Te tanata e mee ki tiiake tana aavana raa kissii se pas maana ki te ffine raa imua no hakaari ake i lauaa ku mee ki mavvae.' †³² Aa teenei nau kuvanaatu ki kootou: ki mee setanata e huri no tiiake tana aavana, aa tana aavana naa ni see hai huri ma telaa tanata, te tanata raa e ppena tana sara i tana aavana naa ku haia a ia ki mee ma se ffine hai huri, teenaa ki mee maa te ffine naa e aavana hoki. Te tanata hoki ma ki aavana i te ffine naa ma ki sara i te aavana huri. ‡

Te akonaki i naa taratara e tuku

³³ "Kootou e llono hoki i naa kauake te taratara raa ki naa tama imua, 'Taaohi ki oo taratara nituku imua TeAtua.' †³⁴ Aa teenei nau kuvanaatu ki kootou: kootou see taratara hakamaumau ki naa taratara hakamaatua i naa saaita kootou e tuku taratara. Kootou see taratara hakamaumau ki telani, i te aa, i teenaa ko te nohorana TeAtua; †³⁵ kootou see taratara hakamaumau hoki ki te kerekere nei, i te aa, i teenei ko te kina e hakanoho naa tapuvae TeAtua; aa kootou see taratara hakamaumau hoki ki te inoa Jerusalem, i te aa, i teenaa kote matakaaina te Tuku Hakamau. †³⁶ Kootou hoki see taratara hakamaumau kattapa i naa pisouru kootou, i te aa, i kootou see lavaa te mee naa lauru kootou ki makkini aa ma ki uri pallaa. ³⁷ Koe ki taratara koi peelaa, 'Uee', aa ki mee seai, koe ku mee peelaa, 'Seai'. Aaraa taratara aau e mee raa, teenaa ni taratara tetipua e hakallika.

Au see mee hakallika ki te tama e mee hakallika kiaa koe

(Lk 6.29-30)

³⁸ "Kootou ni llono naa tama imua e taratara peelaa, 'Ki mee maa setama e patua a ia too karamata no hakallika, teenaa te karamata te tama naa ki patua hoki ki hakallika. Aa ki mee maa setama e patua a ia too niho no mahana, teenaa te niho te tama naa hoki ki patua ki mahana.' †³⁹ Teenei nau kuvanaatu ki kootou: kootou see huri no mee hakallika ki te tama ni mee hakallika ki kootou. Ki mee maa setama e paakia a ia too vasi kauae, huri ake telaa kauae hoki ki paakia. ⁴⁰ Ki mee maa koe e huutia setama ki te koti ma ki toa a ia too kahu, hookii ake too kahu mattoru raa hoki kiaa ia. ⁴¹ Ki mee maa se soldia e kauatu tana paeke raa ki aamo ake koe no sare se mael tokotasi, amo te paeke naa no sare ni mael e lua. ⁴² Hookii ki te tama

† 5.30 Mt 18.8; Mk 9.43 †† 5.31 Deut 24.1-4; Mt 19.7; Mk 10.4 ‡ 5.32 Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18; 1 Cor 7.10-11 †† 5.33 Lev 19.12; Num 30.2; Deut 23.21 †† 5.34 Jas 5.12; Is 66.1; Mt 23.22 ††† 5.35 Is 66.1; Ps 48.2 ††† 5.38 Ex 21.24; Lev 24.20; Deut 19.21

e kainnoo atu kiaa koe, aa ki mee setama e hiihai ma ki too se mee iaa koe, aa ma ki oti a ia kusui atu, kauatu te mee naa kiaa ia.

Manava laaoi i naa tama e tautau haaeo kootou

(Lk 6.27-28,32-36)

⁴³ "Kootou ni llono i naa tama imua e taratara peelaa, 'Manava laaoi i naa soa kootou, aa kootou ki lotoffaaeo i naa tama e tautau haaeo kootou.' †⁴⁴ Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou: kootou ki manava laaoi i naa tama e tautau haaeo kootou, aa kootou ku taku ki TeAtua ki tokonaki ki naa tama e ppena te hakallika ki kootou, ⁴⁵ teenaa ki mee kootou ma ni tamalliki te Tamana kootou i te lani. I te aa i te laa raa e haia a Ia ki tii ki naa tama e sosorina taukalleka hakapaa ma naa tama e sosorina hakallika, aa te ua raa e haia a Ia ki too ki naa tama e sosorina taukalleka hakapaa ma naa tama e sosorina hakallika. ⁴⁶ Ki mee maa kootou e manava laaoi koi i naa tama e manava laaoi i kootou, TeAtua ma ki kauatu peehea ni tuuhana ma kootou? Naa tama e ao naa takis raa e sosorina hoki peenaa! ⁴⁷ Ki mee maa kootou e taratara koi ki naa soa kootou raa, kootou e mee koi ma ko naa tama hakkaatoa. Naa tama see lotu i TeAtua raa hoki e sosorina peenaa. ⁴⁸ Naa tiputtipu kootou ki ttonu, e mee pee ko kootou Tamana i te lani e tonu! †

Te akonaki ki hookii oo mee kaaaraa tama

⁶ "I te saaita kootou e mee naa heuna kootou i te lotu raa, kootou see mee ma kittoka atu te henua maa kootou ni tama e ttonu, aa ma laatou ku hakanau i kootou. Ki mee maa kootou e mee naa vana kootou naa imua te henua, kootou ma ki see hai tuuhana e kauatu kootou Tamana i te lani. ††

² "Teenaa too saaita e hookii ake ni mee ki naa tama e nnoho hakaaroha raa, koe see sosorina hakatanata pee ko naa tama e kaikailua teelaa e ttuu no hai iloto naa hare lotu raa ma vaaroto te ara. Naa tama naa e sosorina peenaa ma ki hakannau te henua i laatou. Nau e vanaatu ki kootou: naa tama naa kuaa kauake are naa tuuhana laatou. ³ Teenaa i too saaita e tokonaki ki te tama see hai mee raa, too soa e noho taupiri atu iloo kiaa koe raa ki see iloa i too vana e mee naa. ⁴ Teenaa sevana koi koorua soko koorua, aa too Tamana, teelaa e iloa i too vana e mee seemuu naa, ma ki kauatu too tuuhana.

Jesus e akonaki naa tama raa ki taku

(Lk 11.2-4)

⁵ "Te saaita kootou e taku raa, kootou ki see mee pee ko naa tama e kaikailua! Naa tama naa e fifai ki ttuu laa-
tuo iloto naa hare lotu ma naa kina e kkapu te tama raa no taku, teenaa ma ki kkitte te henua kato i laatou. Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: Naa tama naa kuaa too are naa tuuhana laatou. †⁶ I too saaita

§ 5.43 Lev 19.18 †† 5.48 Lev 19.2; Deut 18.13 ††† 6.1 Mt 23.5 †† 6.5 Lk 18.10-14

e taku raa, koe ku hano ki too hare no ppui too tootoka, aa koe ku taku ki taatou Tamana, teelaa see kiitea. Teenaa taatou Tamana, teelaa e kite i oovana e meemee seemuu naa, ma ki kauatu too tuuhana.

⁷ "Ite saaita kootou e taku raa, kootou ki see mee pee ko naa tama see lotu, e hakahekahe peenaa naa taratara laatou, i laatou e mannatu maa naa atua laatou raa ma ki hakannoo ake ki laatou, i naa taku laatou raa e hualolloa. ⁸ Kootou ki see tautari naa sosorina naa tama naa. Ite saaita kootou seki kainnoo are ki TeAtua raa, a Ia kunaa iloa are maa ni aa kootou e fiffai. ⁹ Teenaa kootou ki taku peenei:

'Tamana maatou i telani; too inoa e tapu naa ki hakanauria;

¹⁰ kau no noho ma se tuku i maatou; too hiihai raa ki hakasuratia i te kerekere nei, e mee pee ko i-ana takoto i telani.

¹¹ Kaumai ni kaikai maa maatou i te aso nei.

¹² Hanaa naa haisara maatou ni ppena, e mee pee ko maatou e hanaa maatou naa haisara naa tama hakkaatoa ni ppena ki maatou.

¹³ See tiiake maatou ki lavaa te usuhia nivana e hakallika, aa ku hakassaoria maatou i naa mahi te tipua e hakallika.

[Ite aa, te Nohorana raa, teenaa se nohorana aau; naa mahi e llasi raa, teenaa ni mahi aau; aa te henua hakkaatoa ki hakanau iaa koe, i naa saaita hakkaatoa. Amen.]

¹⁴ "Ki mee maa kootou e hanaa kootou naa haisara aaraa tama ni mee ki kootou, teenaa te Tamana kootou i te Lani raa ma ki hanaa a Ia hoki naa haisara kootou.

¹⁵ Tevana iaa ki mee maa kootou see hanaa kootou naa haisara naa tama naa, teenaa Ttamana kootou i telani raa ma ki see hanaa a Ia naa haisara kootou. †

Te akonaki i naa tiputipu te hakapakuu ki lotu

¹⁶ "Te saaita kootou e hakapakuu raa, kootou ki see ttoka hakaaroha naa karamata kootou pee ko naa sosorina naa tama e kaikailua. Naa tama naa e tokatoka hakaaroha naa karamata laatou ki kite aaraa tama maa laatou e hakapakuu. Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Naa tama naa ku oti te kauake naa tuuhana laatou. ¹⁷ Ioo saaita e hakapakuu raa, huihui oo karamata ka komu too lauru. ¹⁸ Too Tamana raa koj, teelaa see kiitea, ma ki iloa maa koe e hakapakuu. Teenaa too Tamana teelaa e kite i oovana e meemee seemuu naa ma ki kauatu oo tuuhana.

Naa tuuhana e taukalleka e takkoto i telani

(Lk 12.33-34)

¹⁹ "Kootou ki see hakatau ni mee e taukalleka ma kootou i te kerekere nei, i naa mee kootou naa ma ki sukia naa manu ka piritia te tae katana, aa naa mee naa hoki ma ki kailaaraotia naa tama e kailallao. †²⁰ Kootou ki hakatau are naa mee kootou naa

ki takkoto i telani, te kina naa mee naa ma ki see lavaa te sukia naa manu ka piritia te tae katana, aa see lavaa te kailaaraotia naa tama e kailallao. ²¹ Ite aa, itoo hatu manava ma ki takoto lokoi i te kina oo mee e taukalleka raa e mmoe.

Te lamu te haitino

(Lk 11.34-36)

²² "Naa karamata raa e mee ma se lamu te haitino. Ki mee maa oo karamata naa e taukalleka, too haitino ma ki maarama hakkaatoa. ²³ Aa ki mee maa oo karamata e hakallika, too haitino ma ki takoto poouri. Aa ki mee maa oo karamata see too tana maasina ki loto too hatumanava, too manava ma ki takoto poouri hakaoti iloo.

See hai tama e lavaa te heheuna i laro naa hakamau e lua

(Lk 16.13, 12.22-31)

²⁴ "See hai tama e lavaa te heheuna i laro naa hakamau e lua. Ttama naa ma ki lotoffaeo i te tama tokotasi aa ma ki hiihai ki telaa tama; a ia ma ki hakannoo ki te tama tokotasi aa ma ki see hakannoo ki telaa tama. Kootou see lavaa te heheuna i laro TeAtua aa maa kootou hoki e kaimanako ki hai mane kootou.

²⁵ "Teenei ko taku vana e taratara atu ai ki see mannatu tammaki kootou i naa kaikai kootou e kkai ma naa vai kootou e unu ki ora kootou. Nau e taratara atu hoki ki see mannatu kootou ki naa hekau ki hakao i naa haitino kootou. Ite aa, naa ora kootou e takkoto hakamaatua i aruna naa kaikai kootou e kkai, aa naa haitino kootou e takkoto hakamaatua i aruna naa hekau kootou. ²⁶ Kootou ttoka ki naa manu. Naa manu naa see hakatori naa kaikai laatou, aa ma ki oti ku vasi no hakatau iloto naa hare kaikai laatou. Tevana iaa te Tamana kootou i telani raa e haanai laatou. Aa kootou iaa e laka i aruna naa manu naa! ²⁷ Ko ai te tama i kootou ma ki lavaa te hakanuu tana ora ki noho rooroa ia i ana noho ka mamannatu tammaki i te mee naa?

²⁸ "Ai kootou e mamannatu tammaki ai ki naa hekau kootou e hakao? Kootou mmata i naa ssomo naa kaute: naa kaute raa see heheuna ka penapena naa hekau laatou. ²⁹ Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou, niaaina maa Solomon se tuku ni hai mane raa, ana hekau raa ni see hakasoro mmata pee ko naa kaute nei. ³⁰ Teelaa ko TeAtua raa e hai laakei naa vee e ssomo i te vao ki naa kaute. Te aso nei naa vee naa e ssomo taukalleka, aa taiao kummae no peesia ki te ahi. Kootou e manatu maa kootou ma ki hai laakeina a Ia peehea? Kootou ku hakatina nataa peehea!

³¹ "Kootou see nnoho no mannatu peela, 'Taatou ka toomai ni kaikai maa taatou i hea? Taatou ka unu i te aa? Taatou ka toomai ni maro ma taatou i hea ki ttara?' ³² Teenei ko naa mannatu naa tama see lotu i TeAtua e ttaka ma laatou. Kootou Tamana i telani raa e iloa maa kootou e ssee ki naa mee nei. ³³ Kootou iaa ki anaana ki naa mee hakamaatua i te Nohorana te Lani

† 6.15 Mk 11.25-26 †† 6.19 Jas 5.2-3

‡ 6.29 1 Kgs 10.4-7; 2 Chr 9.3-6

aa ki tauhia kootou tana tiputipu e hiihai. Teenaa TeAtua ma ki kauatu aaraa mee nei ki kootou. ³⁴ Teenaa kootou ki see mamannatu tammaki maa ni aa kootou ma ki mee taiao; ttari ki taiao aa kootou ku nnoho no mannatu ki naa mee naa. Naavana taatou e nnoho no mannatu i te aso nei raa, etau ma te aso nei; taiao raa teenaa see aso sara.

Au see hakatonutonu telaa tama

(Lk 6.37-38,41-42)

7 “Kootou ki see hakatonutonu aaraa tama, ki see huri atu TeAtua no hakatonutonu i kootou. ² I te ara kootou e hakatonutonu aaraa tama raa, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu kootou i te ara naa hoki. ¹³ Ai koe e ttoka ai ki te kerekere e mmau i te hua karamata too taina, aa too tino iaa see anaana ki te kunaaroto laakau e mmau i too hua karamata? ⁴ Koe e lavatoa peehea te mee ake ki too taina, ‘Kau ki pisia te kerekere e mmau i too hua karamata,’ aa too tino iaa e mmau te kunaaroto laakau i too hua karamata?” ⁵ Koe se tama e kaikailua! Ffanaa te kunaaroto laakau e mmau i too karamata naa. Teenaa kilavaa koe te kite hakaraaoi te pisia te tamaa kerekere e mmau iloto te karamata too taina naa. ⁶ “Kootou see kauatu ni mee e ttapu ki naa ndog; naa ndog naa ma ki ffuri atu koi no kaaina kootou. Kootou see pesi atu ni mee e taavi mmaha ki naa poi; naa mee naa ma ki takatakamia koi naa poi.

Kainnoo ki kauatu; see ki lave; pakuukuu ki taaraki atu te tootoka

(Lk 11.9-13)

⁷ “Kainnoo, aa koe ma ki kauatu too mee; sessee, aa koe ma ki lave; pakuukuu i te tootoka, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu kiaa koe. ⁸ Naa tama kato e kainnoo raa ma ki kauake naa mee laatou, aa naa tama e ssee raa ma ki llave, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu ki te tama e pakuukuu iho i te tootoka. ⁹ E aa? Koe ma ki lavaa te kauake se hatu ki too tamariki ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se haraoo? ¹⁰ E aa? Koe ma ki lavaa te kauake se kata ki too tamariki ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se ika? ¹¹ Ki mee maa kootou, naa tammama e sosorina hakallika, e illoa te hookii naa mee e taukalleka ki naa tamalliki kootou, kootou e vana maa te Tamana i te lani raa ma ki see hiahia te hookii naa mee e taukalleka ki naa tama e kainnoo ake kiaa Ia?

¹² “Te tiputipu kootou e fiffai maa aaraa tama ki mee atu ki kootou raa, teenaa kootou ki hakasura te tiputipu naa hoki ki aaraa tama. Teenaa kote hakataakoto naa Loo Moses aa ma naa akonaki naa pure TeAtua imua. ^{††}

Te tootoka e kkao

(Lk 13.24)

¹³ “Kootou uru atu vaaroto te tootoka e kkao, i te tootoka e hano ki te ahi e ura see mate raa e llaha, aa te ara e hanatu peenaa e aatea. E tammaki naa tama e ttaka ki te ara naa. ¹⁴ Te tootoka te kina te ora maaoni raa iaa e kkao, aa te ara e hano ki te kina naa e hainataa. E moosisi koi naa tama e llave i te ara naa.

Matamata hakaraaoi naa tiputipu te tama

(Lk 6.43-44)

¹⁵ “Kootou ki poopootonu i naa pure hakallesi. Te saaita naa tama naa ma ki oo atu ki kootou raa, naa tama naa ma ki hakamatemate iloo ki vana kootou maa laatou ni tama e sosorina taukalleka, e mee pee ko naa sipsip e ttara. Tevana iaa naa tiputipu maaoni naa tama naa e mee pee ko naa manu vao e kaittama. ¹⁶ Kootou ma ki illoa i naa tiputipu maaoni naa tama naa i naa vana laatou e mee. Te laakau tuitui raa see lavaa te ffua naa ‘grape’, aa naa tuna raa see lavaa te ffua naa ‘fig’. ¹⁷ Te laakau e somo taukareka raa e ppsi ana kaikai e taukalleka, aa te laakau e somo hakallika raa e hua hakallika. ¹⁸ Te laakau e somo taukareka raa see lavaa te hua hakallika, aa te laakau e somo hakallika raa see lavaa te hua taukareka. ¹⁹ Te laakau see hua taukareka raa e tuutia ki laro no peesia ki loto te ahi. ^{‡0} Aa teenaa, kootou ma ki ilotia kootou naa pure hakallesi naa i naa tiputipu naa ora laatou. ^{‡†}

Nau ni see iloa i kootou

(Lk 13.25-27)

²¹ “See mee ma ko naa tama hakkaatoa teelaa e kannaa iaa nau maa, ‘TeAriki, TeAriki’ ma ki ttae ki te Nohorana te Lani. Naa tama koi ma ki ttae raa ko naa tama e haia laatou naa vana taku Tamana i te lani raa e hiihai. ²² I te aso te Hakatonu TeAtua raa, e tammaki iloo naa tama ma ki kannaa mai peenei, ‘TeAriki! Maatou ni hakaea naa taratara TeAtua iloto too inoa, aa maatou ni hakassura naa mahi TeAtua ka kerekereia maatou naa tippua raa iloto too inoa!’ ²³ Teenaa nau ma ki mee ake ki naa tama naa, ‘Nau ni see iloa iloo i kootou. Kootou hakattaha iaa nau; kootou ni tama e sosorina hakallika!’ ^{‡†}

Takarua e hakatuu naa hare laaua

(Lk 6.47-49)

²⁴ “Te tama e lono i aku taratara no tautari ki naa taratara naa raa, ttama naa e mee ma ko te tama e atamai e hakatuu tana hare raa ki aruna te ppaa e makattau. ²⁵ Te ua raa ni too no llohi ake tetta, aa te matani raa ni oko haimahi iloo, tevana iaa te hare naa ni see sina, i te aa, i te hare naa ni hakatuu ki aruna te ppaa e makattau.

† 7.2 Mk 4.24 †† 7.12 Lk 6.31

‡ 7.19 Mt 3.10; Lk 3.9 ‡† 7.20 Mt 12.33 ‡‡ 7.23 Ps 6.8

²⁶ “Tevana iaa te tama e lono i aku taratara aa see tau-tari ki naa taratara naa raa, te tama naa e mee ma se tama e vware e hakatuu tana hare ki aruna te kerekere e parapara. ²⁷ Te saaita te ua raa ni too no llohi ake tettai ka oko ake te matani raa, te hare naa ni sina no maseuseu katoo.”

²⁸ Teenaa te saaita Jesus ni oti te kauake ana taratara nei raa, naa tama ni kkuu i te kina naa ni massaro iloo i te mattoni ana taratara. ²⁹ I te aa, i Jesus ni see taratara pee ko naa tisa naa Loo; a Ia ni taratara hakamaatua iloo. †

Jesus e haia a Ia te tama e maki raa no taukareka (Mk 1.40-45; Lk 5.12-16)

8 Te saaita Jesus ni au ki laro te mouna raa, e tammaki iloo naa tama ni oo atu vaamuri aana. ² Teenaa hanake iloo te tama e haia te leprosi raa no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, “Te Ariki, ki mee maa koe e hiihai, koe ku haia nau ki taukareka.” ³ Jesus ni haaro atu tana rima no paa iloo iaa ia, teenaa mee ake iloo ki te tanata naa, “Nau e hiihai maa koe ki taukareka. Te maki nei ku seai.” Teenaa te leprosi raa ni mahana i te tama naa i te saaita naa lokoi. ⁴ Teenaa vanaake iloo Jesus ki te tama naa, “Hakanoo mai! Koe see hakaari ki se tama maa koe ni haia a nau no taukareka. Tere tonu ki te maatua te Hare Tapu raa no mee ki mmata ia iaa koe; aa ki k kite te henua maa koe ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee maau ki TeAtua ki hakamaarama too haitino, tautari ki naa taratara Moses ni kauatu.” ††

Te poe te hakamau e haia Jesus no taukareka (Lk 7.1-10)

⁵ Te saaita Jesus ni tae atu ki Capernaum raa, te hakamau tokotasi i naa soldia Rome raa ni hanake kiaa Ia no mee ake, ⁶ “Te Ariki, taku poe raa e moe ka maki i taku hare. A ia seelavaa te meeme e aa e moe ka hakallono isu hakallika iloo.”

⁷ Jesus ki mee ake, “Nau ma ki hanatu no haia te tama naa ki taukareka.”

⁸ Tevana iaa te hakamau raa ni huri atu no mee ake peelaa ki Jesus, “Te Ariki, nau see tau te hakauru te tama peenaa pee ko koe kiloto taku hare. Taratara mai koi aa taku poe raa ku marooroo. ⁹ Nau hoki e mee naa hakamau teelaa e heheuna ai nau, aa nau e mee naa soldia e heheuna i laro aaku. Taku saaita e mee ake ki te soldia raa peelaa, ‘Tere!’, te soldia naa ma ki hano; aa taku saaita e mee ake ki telaa tama peelaa, ‘Tere mai!’, te tama naa ma ki au. Ki mee maa nau e taratara ake ki taku poe raa peelaa, ‘Haia te heuna nei!’, te heuna naa ma ki haia te tama naa.”

¹⁰ Jesus ni oho i tana saaita ni lono i naa taratara nei, teenaa huri iloo a Ia ki te kuturana tama e oo ake vaamuri aana naa no mee ake, “Nau e kauatu te taratara nei ki kootou: nau seai iloo taku tama ni kite iloto Israel maa e lotu maaoni i TeAtua pee ko te tama nei! ¹¹ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: E tammaki naa tama

† 7.29 Mk 1.22; Lk 4.32 †† 8.4 Lev 14.1-32

ma ki oomai i te anake ma telaki no nnoho ki kkai i te kaikai e lasi te Nohorana te Lani. ¹² Aa naa tama ni tukua ki nohoria laatou te Nohorana raa iaa, naa tama naa ma ki peesia ki te pouri ana, teenaa laatou ma kittaani ka kakarati naa niho laatou.” ††

¹³ Teenaa vanaake iloo Jesus ki te hakamau naa, “Tere ki hare. Too poe naa ma ki taukareka, iaa koe e iloa maa TeAtua ma ki tokonaki ake kiaa ia.”

Saaita naa lokoi, te tama e heheuna te hakamau naa soldia naa ku marooroo.

Jesus e mee te lopotama e mmaki no malolloo (Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

¹⁴ Jesus ni hano ki te hare Peter, teenaa kite iloo ia te hinaona ffine Peter raa e moe i aruna ana moelana raa, ka makallilliri. ¹⁵ Teenaa kapaatu iloo Jesus no tauhia a Ia te rima te ffine naa no taukareka iloo te ffine naa. Araa masike iloo te ffine naa no kauake naa kaikai naa tama naa ki kkai.

¹⁶ I te laasuru raa te henua ni too ake naa tama laatou e tauria naa tippua raa ki Jesus, teenaa naa tippua raa ni hanaa Jesus katoo i naa tama naa, aa naa tama e mmaki raa ni haia a Ia no taukalleka. ¹⁷ Teenaa naa taratara TeAtua ni tarataraina te pure Isaiah nei ni ttino maaoni:

“Naa maki taatou nei ni hanaa a Ia, aa taatou ni haia a Ia ki see hakallono isu taatou.” ††

Naa tama e fiffai ki tautari laatou i Jesus (Lk 9.57-62)

¹⁸ Te saaita Jesus ni kite i te tammaki ttama e muimui ake kiaa Ia raa, a Ia ki mee ake ki ana disaipol, “Taatou ki tere ki telaa vasi te namo nei.” ¹⁹ Teenaa hanake iloo te tisa tokotasi naa Loo raa no vanaake ki Jesus, “Te tisa nei, nau ma ki tautari atu i oo kina katoo e hano.”

²⁰ Teenaa vanaake iloo Jesus ki te tama naa, “Naa poi vaoraa e mee naa rua laatou e moemmoe, aa naa manu lellere raa e mee naa ohana laatou; te Tama te Henua raa iaa see hai kina ki hakatipe no hakamarooroo.”

²¹ Teenaa ki mee ake tana disaipol tokotasi kiaa Ia, “Te Ariki. Ttari mai ki hano nau no tanu taku tamana raa imua.”

²² Teenaa ki mee ake Jesus, “Tautari mai kiaa nau. Ti iake naa tama ku oti te mmate raa ki tanu naa tama laatou e mmate.”

Jesus e tiinai te matani (Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Jesus ni kake ki loto te poti raa no tere iloo laatou ma ana disaipol. ²⁴ Naa tama naa ni hakatekia i te lani e lasi raa ku llau ake, teenaa te poti laatou naa ni kaakea naa peau raa no taupiri laatou ki apuru; i te saaita naa raa Jesus e moe mannuu. ²⁵ Ana disaipol naa

‡ 8.11 Lk 13.29 †† 8.12 Mt 22.13, 25.30; Lk 13.28 †† 8.17 Is 53.4

ni ffuri atu no ffano iaa Ia ka mee ake peelaa, "TeAriki, mmata ki hakassao taatou! Taatou ka mallemo!"

²⁶ Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki laatou, "Ai kootou e mattaku ai? Kootou ku hakattina nataa pee-hea?" Teenaa masike iloo Jesus no varo ake ki te matani ma naa peau raa ki ttuku. Teenaa marino kkii iloo te moana.

²⁷ Naatama naa ni massaro iloo iaa Ia. Laatou ni ffuri no taratara soko laatou peelaa, "Teenei setama pee-hea, maa te matani ma naa peau raa ki tuku atu ki ana vana?"

Jesus e hanaa a Ia naa tippua e tau i te takarua taanata (Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Te saaita Jesus ni tae ki Gadara i telaa vasi te namo raa, a Ia ni ttiri i te takarua taanata e oo ake i naa kava i te kina naa. Te takarua naa e tauria naa tippua, aa laaua e haeeo iloo, teenaa te henua ni mattaku te sassare i te ara i te kina naa. ²⁹ I te saaita te takarua naa ni kkite i Jesus raa, laaua ni kappisi naa varo laaua no mee ake peelaa ki Jesus, "Tama TeAtua. Se aa koe e hiihai e mee i maaua? Tessao maaua ki taaia raa seki tae mai are. Ai koe ku au ai no mee pakavaina maaua?"

³⁰ See mmao i te kina naa raa, teelaa ni poi tamma-ki raa e ttuu ka kkai. ³¹ Teenaa naa tippua raa ni ttani atu ki Jesus, "Ki mee maa maatou e kerekereia a koe, koe ku kaavea maatou ki oo no tau i naa poi e ttuu mai i te kina raa."

³² Jesus ki mee ake, "Kootou hakattaha i te takarua naa!" Teenaa ffuro iloo naa tippua naa no tau i naa poi. Naa poi naa hakkaatoa ni ffuro no maaoha i te hakattoo ana te mouna raa ki loto te namo no mallemo.

³³ Naatama ni roorosi i naa poi raa ni ffuro ki loto te henua laatou naa no taratara i te vana ni mee i naa tama e tauria naa tippua. ³⁴ Teenaa masike atu iloo naa tama te henua naa no oo atu ki llave laatou i Jesus; aa te saaita laatou ni ttiri i Jesus raa, laatou ni puratia laatou Jesus ki hakataha i te matakaaina laatou.

Jesus e hakamasike te tanata see lavaa te sasare (Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

9 Jesus ni kake ki aruna te poti raa no ahe ki telaa vasi te namo raa ki tana taon e noho ai ¹² Teenaa ssau ake iloo naa tama te taon naa te tama see lavaa te sasare e moe i aruna ana moelana. Te saaita Jesus ni kite maa naa tama naa e hakattina iaa Ia raa, a Ia ki mee ake peelaa ki te tama e moe, see lavaa te sasare, "Taku tama nei. Koe see mamaanatu tamma-ki! Oo haisara naa e uiia a nau."

³ Teenaa ki ffuri aaraa tisa naa Loo no taratara soko laatou, "Tama nei e taratara iloo pee ko ia ko TeAtua!"

⁴ Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa e ttuu ma laatou, teenaa ki huri atu Ia no mee ake peelaa

† tana taon e noho ai: Capernaum

ki naa tama naa, "Ai kootou e ttaka ai ma naa mannatu e hakallika peenaa?" ⁵ Te taratara hea e hainauhie, te taratara e mee maa, 'Oo haisara ku oti te uiia a nau,' seai, te taratara e mee maa, 'Masike no sasare?' ⁶ Nau e mee ki huri atu peelaa maa te Tama te Henua raa ko te tama hakamaatua i te kerekere nei e lavaa te uiia naa haisara." Teenaa mee ake iloo Ia ki te tanata see lavaa te sasare naa, "Masike no too oo moelana naa aa koe ku hano ki too hare!"

⁷ Te tanata naa ni masike no hano iloo ki tana hare.

⁸ I te saaita naa tama i te kina naa ni kkite i te mee naa raa, naa tama naa ni massaro iloo no hakanau i TeAtua. I te aa, i naa tama te maarama nei ku kauake Ia naa mahi laatou ki hakamassike naa tama e mmaki.

Jesus ku arumia a Ia Levi ki tautari kiaa Ia (Mk 2.13-17; Lk 5.27-32)

⁹ Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, a Ia ni kite i te tama e aoao naa takis, tana inoa ko Matthew, e noho iloto tana hare e heheuna. Jesus ki mee ake, "Tautari mai kiaa nau."

Teenaa masike atu iloo Matthew no hanatu vaamuri Jesus.

¹⁰ Te saaita Jesus ni noho ka kai iloto te hare Matthew raa, e tammaki naa tama e aoao naa takis ma naa tama haisara ni oo ake no kkai hakapaa laatou ma Jesus ma ana disaipol. ¹¹ E mee naa Faarisi ni kkite i naa tama naa e kkai hakapaa ni vasiri ake ki ana disaipol, "Te tisa kootou naa e kai hakapaa ma naa tama naa raa kote aa?" ^{††}

¹² Te saaita Jesus ni lono naa taratara naa tama naa raa, a Ia ki mee ake, "Naa tama see mma-ki raa see kaavea no mmata i naa tokta, teelaa ko naa tama are e mmaki. ¹³ Kootou ki oo no ssee ki illoa kootou te hakataakoto te taratara te Laupepa Tapu e mee peelaa: 'Nau e ssee ki te manava aroha: nau see kaimanako ki naa manu kootou e taa no hakaara mai.' I te aa, nau ni see au no ssee ki naa tama e ttonu naa ora laatou, seai. Nau ni au are no ssee ki naa tama haisara." [‡]

Naa taratara i te hakapakuu (Mk 2.18-22; Lk 5.33-39)

¹⁴ Naa disaipol John te Baptis raa ni oo ake ki Jesus no vasiri kiaa Ia, "Ai maatou ma naa Faarisi raa maraa e hakapakuu, aa oo disaipol raa iaa see hakapakuu?"

¹⁵ Jesus ki mee ake, "Naa tama e arumia ki te kaikai te tanata e aavana hoou raa see lavaa te tiake ka nnoho hakaaroha i te saaita te tama e aavana hoou laatou naa koi noho ma laatou. Tevana iaa te aso raa ma ki tae mai. Te tama e aavana hoou naa ma ki hakataharia i laatou, teenaa naa tama naa ma ki hakapakuu see kkai.

¹⁶ "See hai tama e ttuu te tapaa maro hoou ki aruna te masae te maro tuai. I te aa te tapaa maro hoou naa ma ki mmini no lasi te masae i te maro tuai. ¹⁷ Aa

†† 9.11 Lk 15.1-2 ‡ 9.13 Mt 12.7; Hos 6.6

see hai tama hoki e utu tewain hoo raa kiloto naa paeke e ppena ki naa kiri tuai naa sipsip, i te aa, tewain hoo raa ma ki ppuna no masae te paeke naa. Teenaa tewain hoo raa ma ki mannini pakava aa te paeke naa ku hakallika. Naa wain hoo raa e utu ki naa paeke hoo, teenaa tewain naa ma te paeke raa ma ki takkoto taukalleka."

Tetamariki ffine e mate mate ffine e tere tanatoo

(Mk 5.21-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Te saaita Jesus ni taratara ake peenei ki naa tama naa raa, te hakamau tokotasi naa Jew raa ni hanake no ttuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, "Taku tamariki ffine raa ku mate. Tevana iaa nau e hiihai maa koe ki au no hakapiri too rima ki aruna tana pisouru ki ora ia."

¹⁹ Teenaa masike atu iloo Jesus ma ana disaipol raa no oo laatou.

²⁰ E mee te ffine tokotasi, teenei ku lavaa ana setau e sinahuru maa rua, tanatoo e tere peenaa, ni hanake vaamuri Jesus no paa iloo tana rima ki te tpa te kkahu Jesus. ²¹ Te ffine naa ni hakataakoto peelaa, "Ki mee maa nau e paa koi ki tana kkahu raa, teenaa nau ma ki marooroo."

²² Jesus ni hakatahuri no kite iloo te ffine naa, teenaa mee ake iloo kiaa ia, "Taku tama, koe see matakau. Koe nei ku taukareka iaa koe e mau too manava iaa nau." Te ffine naa ni taukareka i te saaita naa lokoi.

²³ I te saaita Jesus ni uru atu ki loto te hare te hakamau naa no kite i naa hakattani naa tama naa 'flute' aa i naa ttani te hare naa vaaruna raa, ²⁴ a Ia ki mee ake ki naa tama naa, "Kootou hakkaatoa, uru ki haho! Te tamariki ffine nei see mate, a ia e moe koi!" Teenaa naa tama naa ni kkata seemuu koi iaa Ia.

²⁵ I te saaita naa tama naa ni oti te hakauruhia katoo ki haho raa, Jesus ni uru atu ki te kina te tamariki naa e moe. Teenaa kapaatu iloo Ia ki te rima te tamariki naa no masike iloo te tama naa ki aruna. ²⁶ Teenaa te lono i te vana ni mee nei ni tere ki naa kina hakkaatoa iloto te henua naa.

Tetakarua e ppuni naa karamata laaua e haia Jesus no taukalleka

²⁷ Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, te takarua e ppuni naa karamata laaua ni oo atu vaamuri ka tanitanivarou atu kiaa Ia, "Te Tama David nei, aroha i maaua."

²⁸ Te saaita Jesus ni uru ki loto te hare tokotasi raa, te takarua taanata naa ni uru atu kiaa Ia. Teenaa ki mee ake Jesus ki laaua, "Koorua e illoa maaoni maa koorua ma ki lavaa nau te haia ki kkite?"

Ttakarua raa ki mee ake, "Te Ariki, maaua e illoa maa maaua e lavaa koe te haia ki kkite."

²⁹ Teenaa haaro atu iloo Jesus tana rima no paa i naa karamata te takarua naa, no mee ake ki laaua, "Naa karamata koorua ma ki kkite i koorua e hakattina iaa nau." ³⁰ Teenaa taukalleka iloo naa karamata te takarua naa. Araa Jesus ku hakaapo ake tana taratara

ki laaua, "Koorua see taratara ake ki setama maa naa karamata koorua ni haia a nau no taukalleka."

³¹ Tevana iaa te takarua naa ni oo no hakatere te lono i Jesus raa ki naa kina hakkaatoa i te henua naa.

Te tama see lavaa te taratara e haia Jesus no taukareka

³² Te saaita te takarua naa ni massike ka oo raa, te tama see lavaa te taratara iaa ia e tauria te tipua raa ku taakina ake naa tama raa ki Jesus. ³³ Teenaa te saaita koi te tipua raa ni hanaa Jesus raa, te tanata naa ni kaamata te taratara. Naa tama i te kina naa ni oho iloo ka taratara peelaa, "Taatoou see hai vana iloo peenei ku oti te kkite iloto Israel!"

³⁴ Tevana iaa naa Faarisi raa ni taratara peelaa, "Teenei ko te tipua hakamaatua nei e kauake naa mahi Jesus ki lavaa ia te hanahana naa tippua." †

Jesus e aroha i te kanohenua

³⁵ Jesus ni hakataka vaaroto naa matakaaina e llasi ma naa matakaaina punaammea raa ka akonaki naa tama raa iloto naa hare lotu naa Jew. A Ia hoki ni hakaea te Lono Taukareka i te Nohorana te Lani ka haia a Ia naa tama e laavea te kau maki raa no taukalleka. †³⁶ Jesus ni aroha iloo i tana kite ana i naa kuturana tama naa. I te aa, i naa tama naa e ttaka hakaaroha peenaa ka see illoa maa laatou ki ssee ki hea ki tokonaki ake ki laatou; e mee pee ko naa sipsip e ttaka soko laatou, see hai tama e roorosi i laatou. †³⁷ A Ia ki mee ake ki ana disaipol, "Ttoka atu. Te huata raa ku tae, tevana iaa naa tama e vasi raa e moosi koi. ³⁸ Kootou taku ki Te Ariki te huata raa ki heuna ni tama e tammaki ki oo no vasi." ††

Jesus e hakamaatino tana taka sinahuru maa te takarua aposol

(Mk 3.13-19; Lk 6.12-16)

10 Jesus ni aru ake tana taka sinahuru maa ttakarua disaipol raa no uii ake naa mahi Te Atua raa ki laa-tou, teenaa ki lavaa naa tama naa te hanahana naa tippua aa ki lavaa laatou te hakamasike naa tama e laavea te kau maki hakkaatoa. ² Teenei naa inoa naa tama ni tukua ki heheuna ma ni aposol Jesus:

Ttama mua raa ko Simon, (ttama ni taapaa Jesus ki Peter), laaua ma tana taina Andrew;

James laaua ma tana taina John, naa tama Sebedii;

³ Philip laaua ma Bartolomiu;

Thomas laaua ma Matthew, te tama e aoao naa takis;

James te tama Alpius, laaua ma Tadeus;

⁴ Simon, te tama e hai te kaavena teelaa see fiffai maa Rome e roorosi i Israel,

aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki oti ku hakaarina ake ia Jesus ki naa hakamau.

† 9.34 Mt 10.25, 12.24; Mk 3.22; Lk 11.15 †† 9.35 Mt 4.23; Mk 1.39; Lk 4.44 ‡ 9.36 Num 27.17; 1 Kgs 22.17; 2 Chr 18.16; Ezek 34.5; Mk 6.34 †† 9.38 Lk 10.2

Jesus e heuna ana aposol ki oo no mee ana heuna

(Mk 6.7-13; Lk 9.1-6)

⁵ Ite saaita Jesus ni heuna ana aposol naa ki oo raa, a Ia ni taratara ake peelaa kilaatou, "Kootou see oo atu ki naa matakaaina naa tama i naa henua sara aa ma naa matakaaina iloto Samaria. ⁶ Kootou oo ki naa tama te kanohenua Israel; te kanohenua e mee pee ko naa sipsip e hurohuro ssiri. ⁷ Kootou oo atu no hakaetau peelaa ki naa tama naa, 'Te Nohorana te Lani raa ku saaita atu ki kootou!' ^{†8} Kootou ki haia kootou naa tama e mmakiraa ki taukalleka, hakaora naa tama e mmate, haia naa tama e laavea te maki lep-rosi raa ki taukalleka, aa ku hanahana naa tippua e tau i naa tama. Naa mahi naa ni kauatu vare ki kootou, aa teenaa, kootou see mee ma ki tauia kootou i te saaita kootou e mee naa mee naa. ⁹ Te saaita kootou e oo raa, kootou ki see too ni mane ma ko naa kol, naa siliva, aa ma ni peni e mmea ka oo ma kootou; ¹⁰ kootou see ppi-ki ma ni paeke haohao hekau, aa seai ma ni soa naa kahu kootou, aa seai ma ni taka aa ma ni toko-toko ma ki oo ma kootou. Ite aa, i kootou naa e hehe-una iaa nau, teenaa naa tama i naa kina naa e tau te kauatu ni mee ma kootou. ^{††}

¹¹ "Te saaita kootou e ttae atu kise matakaaina, kootou ku mmata i te tama ma ki hanatu no toa kootou raa, aa kootou ku oo atu no nnoho ma te tama naa ki tae iloo ki te saaita kootou ma ki massike i te kina naa ki oo. ¹² Te saaita kootou e uru atu ki loto se hare, kootou ki purepure atu ki naa tama te hare naa peelaa, 'Te laaoi Te Atua ki takoto i te hare nei.' ¹³ Ki mee maa naa tama te hare naa e fiffai maa kootou ki nnoho ma laaou raa, teenaa naa purepure kootou naa ma ki takkoto i te hare naa; aa ki mee maa naa tama naa see fiffai maa kootou e nnoho ma laaou raa, naa pure-pure kootou naa e ahe koi ma kootou. ¹⁴ Aa ki mee kootou e oo atu kise hare, aa seai kise matakaaina, aa naa tama i te kina naa see fiffai maa kootou ki oo ake, aa seai maa see hakannoo ki kootou, teenaa kootou ku tahitahi naa vae kootou aa kootou ku tiiake kootou te henua naa. ^{†15} Nau e taratara atu ki kootou: i te Aso te Hakatonu Te Atua raa, naa haeeo Te Atua ni ppesi ki naa tama i Sodom ma Gomora raa ma ki see tae ki ana haeeo ma ki ppesi atu ki naa tama te matakaaina naa! ^{††}

Naa haeeo ma ki pakuu mai imuri

(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17)

¹⁶ "Kootou hakannoo mai! Kootou e heunatia a nau pee ko naa sukua sipsip e kaavea ki ttaka ma naa poi vao e kaittama. Kootou ki hai karamataa pee ko naa kata ka meeme seemuu pee ko naa rupe. ^{††17} Kootou ki roorosi hakaraa oi iloo. E mee naa tama ma ki oo atu no tauhia kootou no taakina ki te koti, aa kootou ma ki sarua iloto naa hare lotu naa Jew.

¹⁸ Kootou ma ki taakina naa tama naa no hakatuuria

† 10.7 Lk 10.4-12 †† 10.10 1 Cor 9.14; 1 Tim 5.18 ‡ 10.14 Acts 13.51 †† 10.15 Mt 11.24; Gen 19.24-28 †† 10.16 Lk 10.3

imua naa tuku ma naa hakamau, i te aa i kootou e tau-tari kiaa nau. Kootou ma ki hakaetau te Lono Taukareka ki naa tama naa aa ma naa tama i naa henua sara. ¹⁹ Aa te saaita kootou e tauhia no taakina ki te koti raa, kootou see sopo naa manava kootou ma kootou ma ki taratara peehea ki hakattonu kootou. I too saaita e tukua ki taratara raa, naa taratara raa ma ki kauatu ki-aa koe. ²⁰ I te aa, naa taratara ma ki tarataraina kootou naa, teenaa seai ni taratara kootou; teenaa ni taratara e kauatu Te Aitu Tapu kootou Tamana ki tarataraina kootou. ^{†††}

²¹ "Naa tama ma ki hookii naa tino taaina laaou ki taa-ia ki mmate; naa tammana raa ma ki mee peenaa hoki ki naa tamalliki laaou. Naa tamalliki ma ki ffuri no hakatauttau ma naa maatua laaou, teenaa ma ki lavaa te tiiake laaou aaraa tama ki oo ake no taaia naa maatua laaou ki mmate. ^{†††22} Naa tama hakkaatoa ma ki lotoffaaeo i kootou, i kootou e tautari kiaa nau. Tevana iaa te tama e hakataakoto tonu iaa nau no tae ki te hakaoti te maarama nei raa, te tama naa ma ki hakasaoria. ^{§23} Te saaita kootou e haia hakallikaina naa tama te matakaaina tokotasi, kootou ffuro ki telaa matakaaina. Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Te saaita naa heuna kootou iloto naa matakaaina katoou iloto Israel raa seki hakaoti raa, Ttama te Henua raa ku tae mai.

²⁴ "See hai tama e akonakina e laka i aruna tana tisa; see hai poe e lavaa te hakahiti i tana hakamau. ^{§†25} Teenaa te tama e akonakina raa ki hiahia iaa ia ku mee pee kotana tisa, aa te poe raa ki hiahia iaa ia ku mee pee kotana hakamau. Ki mee maa te tama hakamaatua i te haanauna raa e taapaa ma ko Belsebul, teenaa naa tama hakkaatoa i te haanauna naa ma ki taapaa ki naa inoa e hakallika iaa! ^{§††}

Too tama ki mataku

(Lk 12.2-7)

²⁶ "Kootou ki see mattaku i naa tama naa. Naa mee e ttanu i te saaita nei ma ki oti ku ilotia te henua hakkaatoa, aa naa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku hakailootia. ^{§†27} Aku taratara e taratara atu i te poo raa, kootou ki tarataraina naa taratara naa i te laa i aruna, aa aku taratara e taratara atu seemuu ki kootou soko kootou raa, kootou ki oo no hakaetau ki te henua hakkaatoa. ²⁸ Kootou see mattaku i naa tama e taa koi te haitino te tama, iaa see lavaa te taia laaou tana manu; kootou ki mattaku are i Te Atua, iaa Ia e lavaa te taa te haitino te tama hakapaa ma tana manu i te kina te ahi e ura see mate.

²⁹ "Naa tamaa manu e lua e tauia koi ki te peni tokotasi, iaa seai iloo se manu i naa manu naa e lavaa te mate aa maa kootou Tamana raa ni see iloa. ³⁰ Aa kootou iaa, Te Atua e iloa maa e hia te kooina katoou naa lauru i naa pisouru kootou. ³¹ Aa teenaa, kootou

††† 10.20 Mk 13.9-11; Lk 12.11-12, 21.12-15 ††† 10.21 Mk 13.12; Lk 21.16 § 10.22 Mt 24.9, 13; Mk 13.13; Lk 21.17 †† 10.24 Lk 6.40; Jn 13.16, 15.20 ††† 10.25 Mt 9.34, 12.24; Mk 3.22; Lk 11.15 † 10.26 Mk 4.22; Lk 8.17

ki see mattaku; kootou ettoe iaa i te inaho manu hakkaatoa!

**Naa tama e tautari ki Christ aa ma naa tama e hakak-
keeina laatou Christ**
(Lk 12.8-9)

³² "Naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou ni tama aaku raa, nau ma ki taratara hoki imua taku Tamana i te lani maa naa tama naa ni tama aaku. ³³ Aa ki mee maa ni tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou see illoa iaa nau, nau ma ki mee ake ki taku Tamana i te lani raa iaa nau see illoa i naa tama naa. †

Jesus ni see au ma ki meemee hakapaa te henua
(Lk 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ "Eaa? Kootou e mannatu maa nau ni au no mee ki nnoho hakaraaoi naa tama te maarama nei? Seai illoo! Nau ni au no mee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei. ³⁵ Nau ni au no hakkoro naa tama taanata raa ki see hakannoo ki naa tammana laatou; naa tama haahine raa ki see hakannoo ki naa tinna laatou; aa naa haahine e aavvana raa ki see hakannoo ki naa hinaona fine laatou. ³⁶ Naa tino hareakina iloo kootou raa, teenaa ko naa tama ma ki tautau haeeo kootou. ††

³⁷ "Ki mee maa tellee naa manava kootou i naa tammana ma naa tinna kootou raa ettoe iaa i te llee naa manava kootou iaa nau, teenaa kootou see tau te mee ma ni disaipol aaku; naa tama e llee naa manava laatou i naa tama taanata ma naa tama haahine laatou, ettoe iaa i te llee naa manava laatou iaa nau raa, naa tama naa see tau te mee ma ni disaipol aaku. ³⁸ Naa tama see massike no amo naa kros laatou no tautari mai kiaa nau raa see tau te mee ma ni disaipol aaku. ³⁹ Te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora naa; aa te tama e tiiake mai tana ora no tautari kiaa nau raa, te tama naa ma ki taaohi te ora maaoni. ††

Naa tuuhana
(Mk 9.41)

⁴⁰ "Te tama e meemee hakaraaoi atu ki kootou raa, e meemee hakaraaoi kiaa nau; aa te tama e meemee hakaraaoi iaa nau raa, a ia e meemee hakaraaoi ki te tama ni heuna ma ki au nau. ††⁴¹ Te tama e meemee hakaraaoi ki se pure TeAtua i aa ia e illoa maa teenaa se tama e heunatia mai TeAtua raa, te tama naa ma ki kauake tana tuuhana e noto ki te tuuhana te pure TeAtua raa ma ki too. Aa te tama e meemee hakaraaoi ki te tama e sosorina taukareka i aa ia e illoa maa teenaa se tama e taukareka raa, te tama naa ma ki kauake tana tuuhana e noto ki te tuuhana te tama e sosorina taukareka raa ma ki too. ⁴² Aa ki mee maa koe e kauake se vai ua koi ma ki unu se tamavare i naa tama nei,

† 10.33 2 Tim 2.12 †† 10.36 Mic 7.6 ‡ 10.38 Mt 16.24; Mk 8.34; Lk 9.23 †† 10.39 Mt 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24, 17.33; Jn 12.25 †† 10.40 Mk 9.37; Lk 9.48, 10.16; Jn 13.20

i aa koe e illoa maa ia se disaipol aaku raa, nau e kauatu te taratara maaoni nei: koe ma ki kauatu hakaraaoi iloo too tuuhana."

Jesus lauaa ma John te Baptis
(Lk 7.18-35)

11 Te saaita Jesus ni oti te kauake naa akonaki nei ki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa, a ia ni masike i te kina naa no hano no hakaea ka akonaki naa taratara TeAtua raa i naa matakaina e tauppiri ki te kina naa.

² I te saaita John te Baptis ni lono mai i te hare karapusi i naa vana Jesus ni mee ake raa, a ia ni heuna aaraa disaipol aana ki oo no vasiri ake ki Jesus. ³ Naa tama naa ni oo no vasiri ake iloo peelaa, "Teena ko koe naa te tama John ni taratara maa kioti ku au? Seai, maatou ki ttari ki telaa tama?"

⁴ Jesus ki mee ake, "Koorua ahe no taratara ake ki John i naa vana koorua ekkite aa naa vana koorua e llono:

⁵ Naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ku kkite, naa tama ni see lavaa te sassare raa ku sassare, naa tama ni haia te leprosi raa ku taukalleka, naa tama ni ppuni naa kautarina laatou raa ku llono, naa tama ni mmate raa ku hakaoratia no ora, aa naa tama e noho hakaaroha raa ku lono i te Lono Taukareka TeAtua. †††

⁶ Naa tama see nnapa te tautari kiaa nau raa ma ki hakahiahiaria TeAtua!"

⁷ Saaita naa tama ni heunatia ake John ni ahe raa, Jesus ni huri no taratara ake ki te kuturana tama raa i naa tiputipu John: "Te saaita kootou ni oo ki John iloto mouku, kootou ni mannatu ma se tama peehea raa e oo kootou no mmata? Kootou ni mannatu maa kootou ma ki kkite ma se tama e matanaena, e mee pee ko naa tuu te vee ka aania huri te matani? ⁸ E aa? Kootou ni mannatu maa kootou ma ki kkite ma se tama e uru ki naa hekau e taavi mmaha? Seai hoki. Naa tama e uru ki naa hekau e taavi mmaha raa teenaa ko naa tama e nnoho i naa hare naa tuku! ⁹ Kootou taratara mai, teelaa se tama peehea raa ni oo kootou no mmata? Kootou ni oo no mmata maa i teenaa ko te pure TeAtua? Uee, aa nau ku taratara atu ki kootou, teenaa se pure hakamaatua iloo ni oo kootou no mmata. ¹⁰ I te aa, i teelaa ko John raa ni tarataraina iloto te Laupepa Tapu: 'TeAtua e mee maa, Nau ma ki heuna atu taku pure raa ki hano imua aau, ki haka-tonotonu mai hakaoti too ara.' †††

¹¹ "Nau e vanaatu ki kootou: See hai tama iloo i te maarama nei e takoto hakamaatua i aruna John, tevana iaa te tama vare koi iloto te Nohorana te Lani raa e noho hakamaatua i aruna John. ¹² Ekaamata mai i te ssao John te Baptis ni hakaea naa taratara TeAtua no tae mai ki te ssao nei raa, e tammaki naa tama ni hai ki naa mahi laatou ki hakauru atu laatou no nohoria te Nohorana te Lani. ¹³ I te aa, i te saaita John seki tae mai raa, naa pure TeAtua ma naa Loo Moses raa e taratara i te Nohorana naa. ¹⁴ Aa teenaa, ki mee maa

††† 11.5 Is 35.5-6, 61.1 ††† 11.10 Mal 3.1 § 11.13 Lk 16.16

kootou e illoa maa aku taratara nei ni taratara maaoni raa, kootou ma ki illoa maa John naa ko Elijah, te tama ni tarataraina te Laupepa Tapu raa ma ki oti ku hakasura iho. ¹⁵ Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!

¹⁶ "Nau ki taratara maa naa tama e nnoho i te maarama i te ssao nei e tiputtipu peehea? Naa tama naa e mee pee ko naa tamalliki e tataaffao iloto marae ka tani-tani varo soko laatou peelaa,

¹⁷ "Maatou ni taa naa rue, tevana iaa kootou ni see llue! Maatou ni huahua hakaaroha atu ki kootou, tevana iaa kootou ni see ttani!"

¹⁸ Saaita John te Baptis ni au raa, a ia ni hakapakuu peenaa ka see unu naa wain, teenaa kootou ni taratara peelaa, "Te tama naa e tauria te tipua!" ¹⁹ Saaita te Tama te Henua ni au raa, a Ia e kai ka unu, teenaa kootou ni ffuri no mee naa taratara kootou peelaa, "Kootou ttoka atu i te tama nei! Teenei se tama e kaikai vware aa e unuunu vware; teenei se tama e vaisoa maa naa tama e aoao naa takis aa maa naa tama haisara!" Tevana iaa naa tama e tauhia laatou te atamai TeAtua raa e huri ake peelaa maa te atamai TeAtua raa ko te atamai maaoni."

Naa matakaaina see lotu i TeAtua

(Lk 10.13-15)

²⁰ Naa tama i naa matakaaina teelaa ni kkite i te lopo mahi TeAtua ni hakassuratia Jesus raa ni see ffuri no ti-iake naa haisara laatou, teenaa ki huri atu Jesus no mee ake kilaatou, ²¹ "Kootou naa tama i naa matakaaina Korasin ma Bethsaida; naa haaeo e llasi ma ki pakuu atu ki kootou! Ki mee maa naa mahi TeAtua ni hakassura i naa matakaaina kootou nei ni hakassuratia hoki nau i Tyre ma Saidon raa, naa tama sara i naa matakaaina naa kunaa ffuri are naa manava laatou. Ki mee raa, naa tama naa ku naa nnoho are ma naa maro ppari laatou ka huna naa haitino laatou ki naa nanahu, ki huri ake peelaa maa laatou ku ffuri naa manava laatou!" ²² Nau e kauatu te taratara maaoni nei: i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te manava aroha TeAtua ma ki hakasura ki naa tama i Tyre ma Saidon raa ma ki ttote iaa i kootou! ²³ Aa kootou, naa tama i Capernaum! Kootou ni mannatu maa kootou ki saua ki te lani? See lavaa. Kootou ma ki peesia ki te kina naa tama e mmate! Ki mee maa naa mahi TeAtua teelaa ni hakassuratia a nau i te matakaaina naa ni hakassuratia i Sodom raa, te matakaaina naa koi tuu i te aso nei. ²⁴ Kootou ki illoa maa i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, naa haaeo TeAtua ni kauake ki naa tama i Sodom raa ma ki see tae ki ana haaeo ma ki kauatu ki kootou!" [†]

Kootou oomai no hakamalolloo iaa nau

(Lk 10.21-22)

²⁵ "Tamana, TeAriki te lani ma te kerekere nei! Nau e hiahia i aa koe ku oti te hakaari ake ki naa tama see illoa i naa vana i oo mee ni huu ki see ilotia naa tama e atammai ma naa tama e illoa i te kau vana.

²⁶ E maaoni, taku Tamana, i teenei ko too ara ni hiihai maa naa mee nei ki ssura."

²⁷ Araa Jesus ku huri ake no mee ake ki naa tama naa, "Taku Tamana ni kaumai naa mee hakkaatoa. See hai tama e iloa maaoni maa nau se tama peehea, taku Tamana raa koi. See hai tama e iloa maaoni maa taku Tamana raa se tama peehea, teenei ko nau koi soko nau, te Tama TeAtua, aa ma naa tama hoki e tukua a nau ki hakaari naa tiputipu taku Tamana. [‡]

²⁸ "Kootou oomai kiaa nau, kootou naa tama ku naenae te amo naa mee e mmaha, teenaa nau ma ki tokonaki atu ki hakamalolloo kootou. ²⁹ Kootou hakannoo no tuku ki aku vana, aa kootou ku mee ki illoa kootou i aku tiputipu, i aa nau se tama see haeeo aa e meeme seemu, teenaa nau ma ki tokonaki atu ki hakamalolloo kootou. ^{‡‡30} I te aa, i aku taratara ma ki kauatu raa ma ki kauatu kootou taukareka, aa naa mee ma ki kauatu nau ki amo kootou raa, teenaa seai ni mmaha maaoni."

Jesus ko TeAriki te Sabat

(Mk 2.23-28; Lk 6.1-5)

12 I te aso te Sabat tokotasi raa, Jesus ni sasare vaaroto naa verena e ssomo naa wit. Ana disaipol raa ni hiikai, teenaa kaamata iloo naa tama naa te haki haki naa hua wit raa no kkai naa hua. ^{‡‡2} Teenaa te saaita naa Faarisi raa ni kkite raa, laatou ki mee ake ki Jesus, "Oo disaipol naa see lavaa te mee peenaa! Te mee raa e tapu te haki wit i te Sabat."

³ Jesus ki mee ake, "E aa? Kootou ni see ttoka i te Laupepa Tapu i te vana David ma naa taanata e ttaka ma ia raa ni mee i te saaita laatou ni hiikkai?" ⁵⁴ David ni hano kiloto te Hare Tapu TeAtua raa no too naa haraoa e hakatapu ki TeAtua raa no kkai laatou ma naa taanata e ttaka ma ia. Tevana iaa naa Loo taa-tou raa e ppui te tamavare te kai naa haraoa naa, teelaa ko naa maatua raa koi e lavaa te kkai. ^{5†}

⁵ "Kootou ni see ttoka i naa taratara naa Loo Moses raa maa naa maatua te Hare Tapu raa e sahea laatou naa loo te Sabat, aa laatou iaa see hai sara?" ^{5††6} Nau e vanaatu ki kootou. Nau nei e takoto hakamaatua iaa i te Hare Tapu. ⁷ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, 'Nau e ssee ki te manava aroha; nau see ssee ki naa manu kootou e taa no hakaara mai.' Ki mee kootou e illoa maaoni te hakataakoto te taratara nei raa, naa tama see haisara raa ni see tuku haeeo ina are kootou. ^{5††8} I te aa i te Tama te Henua raa ko TeAriki te Sabat."

† 11.14 Mal 4.5; Mt 17.10-13; Mk 9.11-13 †† 11.21 Is 23.1-18; Ezek 26.1-28.26; Joel 3.4-8; Amos 1.9-10; Zech 9.2-4 ‡ 11.23 Is 14.13-15; Gen 19.24-28 †† 11.24 Mt 10.15; Lk 10.12

‡‡ 11.27 Jn 3.35, 1.18, 10.15 ††† 11.29 Jer 6.16 ††† 12.1 Deut 23.25 § 12.3 1 Sam 21.1-6 §† 12.4 Lev 24.9 §†† 12.5 Num 28.9-10 §† 12.7 Mt 9.13; Hos 6.6

Te tama e mee tana rima e mmate

(Mk 3.1-6; Lk 6.6-11)

⁹ Jesus ni masike i te kina naa no hano iloo ki te hare lotu naa Jew. ¹⁰ I te kina naa raa, teelaa se tanata e mmate tana rima tokotasi. E mee naa tama i te kina naa ni ssee se ara ki kotia laatou Jesus; naa tama naa ni vasiri ake peelaa, "E aa? Te mee raa see ppui maa te tama e ma ki raa ki haia no taukareka i te Sabat?"

¹¹ Jesus ki mee ake, "Ki mee maa se tama i kootou e mee tana sipsip e leiho kiloto se rua e nnoto i te Sabat, kootou ma ki see lellere ki hanaa mai te manu naa ki taha? ¹² Te ora te tama raa e takoto hakamaatua iaa i te sipsip! Teenaa naa Loo taatou raa e taratara maa taatou e lavaa te tokonaki ki telaa tama i te Sabat."

¹³ Teenaa huri atu iloo Jesus no mee ake ki te tama e mmate tana rima, "Ffora too rima."

Te tanata naa ni ffora tana rima no taukareka iloo pee ko telaa rima. ¹⁴ Teenaa oo iloo naa Faarisi raa no taratara ki taia laatou Jesus ki mate.

Jesus ko te tama TeAtua ni tini ki heheuna iaa Ia

¹⁵ Te saaita Jesus ni lono i te taratara naa tama naa e tuku raa, a Ia ni hakataha i te henua naa, teenaa te lopo tama ni oo atu vaamuri aana. Naa tama katoo e mmaki raa ni haia a Ia no taukalleka. ¹⁶ Araa vanaake iloo ki naa tama naa ki see taratara ake ki aaraa tama iaa Ia. ¹⁷ Jesus ni mee tana vana nei kittino naa taratara TeAtua ni tarataraina te pure Isaiah, teenaa ko te taratara e mee peelaa:

¹⁸ "Teenei taku tama ni hakamaatino ki heheuna iaa nau,

te tama e llee ai taku manava aa e hiahia ai nau.

Taku Aitu raa ma ki kauatu ki takoto iaa Ia,

teenaa a Ia ma ki hakaea ki naa kanohenua i taku ara e hakatonutonu te tama.

¹⁹ Ttama naa ma ki see hakatautau tama aa seai maa e tanitani varo,

a Ia ma ki see pukua kkaa vaaroto te ara.

²⁰ A Ia ma ki see mee pakavaina a Ia naa tamavare,

aa ma ki aroha i naa tama e mee pakavaina.

A Ia ma ki hakasura peenaa te manava laaoi ma te manava aroha

ki tae iloo ki te ssao te tiputipu e tonu raa e hakahiti te tiputipu see tonu,

²¹ teenaa te henua katoo ma ki taaoi manava kaaa Ia." ^{††}

Jesus lauaa ma Belsebul

(Mk 3.20-30; Lk 11.14-23)

²² Ki oti raa naa tama raa ku taakina ake laatou te tanata e ppuni ana karamata aa se lavaa te taratara i aa ia e tauria tetipua ki Jesus. Te tanata naa ni haia Jesus no kite iloo ka lavaa te taratara. ²³ Naa tama i te kina naa ni oho iloo i te vana Jesus ni mee naa, ka taratara

soko laatou peelaa, "E aa? Teenei ko te Tama koi David?"

²⁴ I te saaita naa Faarisi raa ni lono i naa taratara naa tama naa raa, laatou ki mee ake, "Te tama naa e hanahana naa tippua i aa ia e kauake ana mahi te hakamau laatou, Belsebul, ki mee ana vana naa." [‡]

²⁵ Jesus ni iloa i naa mannatu naa Faarisi naa, teenaa ki mee ake iloo Ia peelaa ki naa tama naa, "Te henua e nnoho mavaevae ka heheatu soko laatou raa, ma ki see takoto rooroa; te haanauna see nnoho no meeme hakapaa raa, ma ki oti ku maseu. ²⁶ Aa ki mee maa te nohorana Satan raa e nnoho ka heheatu soko laatou raa, e mee maa te nohorana naa kua naa maavae iloo, teenaa see rooroa ku maseu!

²⁷ Kootou e hai maa teenei ni mahi e kaumai Belsebul ki hanahana nau naa tippua. Ki mee maa teenei ni mahi maaoni Belsebul e taka ma nau, naa tama e tautari ki kootou raa e hanahana naa tippua raa ki naa mahi ai? Naa tama e tautari ki kootou naa e hakaari atu maa naa taratara kootou naa e ssara! ²⁸ Seai, teenei seai ni mahi Belsebul; teenei ni mahi e kaumai TeAitu TeAtua ki hanahana nau naa tippua. Kootou nei ku kkite maaoni maa te ssao te Nohorana TeAtua raa ku oti te tae atu ki kootou.

²⁹ "See hai tama e lavaa te uruhia a ia te hare setanata haimahi no huuina ana hekau ki mee maa te tanata haimahi naa see saisaitia a ia imua, ki lavaa a ia te too naa hekau te tanata naa.

³⁰ "Te tama see tuu i taku vasi raa, teenaa ko te tama e huri mai no taukaa maa; te tama see tokonaki mai ki hakakkutu mai naa tama TeAtua, e mee pee ko naa sipsip raa, teenaa ko te tama e seu te kanohenua TeAtua, e mee pee ko naa maseu naa sipsip raa no ffuro huri. ^{††31} Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: TeAtua ma ki uiia a Ia naa haisara te henua ma naa taratara hakallika laatou e ppesi iaa Ia, tevana iaa te tama e pesi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa, tana sara naa ma ki see lavaa te uiia TeAtua. ³² Te tama e pesi tana taratara hakallika i te Tama te Henua raa, TeAtua ma ki lavaa koi te uiu naa haisara te tama naa; aa te tama e pesi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa iaa, ana haisara naa ma ki see lavaa te uiia TeAtua, i te saaita nei aa ma te saaita imuri. [‡]

Te laakau e hua no ppesi ana kaikai

(Lk 6.43-45)

³³ "Te laakau e somo taukareka raa ma ki hua taukareka, aa te laakau e somo hakallika raa ma ki hua hakallika. Teenaa te laakau raa e ilotia i ana hua e ppesi. ^{††34} Naa kata! Kootou ma ki taratara peehea i naa mee taukalleka maa kootou ni tama e hakallika? I te aa, naa taratara te tama e pesi raa e tautari ki naa tiputipu tana hatumanava. ^{††35} Te tama e sosorina taukareka raa e hakasura te tiputipu e taukareka teelaa e takoto iloto tana hatumanava; te tama e sosorina hakallika raa

[‡] 12.24 Mt 9.34, 10.25 ^{††} 12.30 Mk 9.40 ^{††} 12.32 Lk 12.10 ^{†††} 12.33 Mt 7.20; Lk 6.44 ^{†††} 12.34 Mt 3.7, 23.33, 15.18; Lk 3.7, 6.45

[†] 12.11 Lk 14.5 ^{††} 12.21 Is 42.1-4 (LXX)

e hakasura te tiputipu hakallika teelaa e takoto iloto tana hatumanava.

³⁶ "Kootou ki illoa maa i te Aso te Hakatonu raa, te henua ma ki hakaari naa taratara vware katoou teelaa ni tarataraina laatou. ³⁷ Te Atua ma ki hakatonutonu kootou, tautari ki naa taratara kootou ni mee, teenaa ki mmata maa kootou ettonu aa seai maa kootou essara."

Naa Faarisi raa e fiffai ki huri ake Jesus naa mahi TeAtua (Mk 8.11-12; Lk 11.29-32)

³⁸ Teenaa ki mee ake aaraa tisa naa Loo ma aaraa Faarisi ki Jesus, "Maatou e fiffai maa koe ki hakasura naa mahi TeAtua ki kkite maatou." †

³⁹ Jesus ki mee ake, "Naa tama i te ssao nei ku hakallika iloo! Laatou essee ma ki kkite laatou ma ni mahi TeAtua, tevana iaa laatou ma ki see hai vana peenaa e kkite, teelaa ko naa mahi koi TeAtua ni hakasura i Jona. †⁴⁰ Jona ni moe naa poo e toru ma naa aso e toru iloto te ika e lasi, teenaa te Tama te Henua raa hoki ma ki moe ana poo e toru ma naa aso e toru iloto te kava. ⁴¹ I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te kanohenua Niniveh raa ma ki massike no tuku haaeo ki naa tama e noho i te ssao nei, teenaa i laatou ni ffuri no tiiake naa haisara laatou i te saaita laatou ni llono i naa hakaea ake Jona i naa taratara TeAtua. Aa teenei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Jona e noho ma kootou i te kina nei! ††

⁴² "I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te ffine e Tuku i Sheba raa ma ki masike mai no tuku haaeo ki naa tama e noho i te maarama i te ssao nei, i te aa iaa ia ni masike mai iloo i tana henua e mmao raa no hakanoo ki te atamai te Tuku Solomon. Aa teenei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Solomon e noho ma kootou i te kina nei." ††

Te saaita te tipua hakallika e ahe ki te tama (Lk 11.24-26)

⁴³ "Te saaita te tipua hakallika e hakataha i te tama, te tipua naa ma ki hakataka vaaroto mouku ka sessee se kina maana ki noho. Aa ki mee see hai kina aana e lave, ⁴⁴ a ia ma ki taratara soko ia peelaa, 'Nau ku ahe ki taku hare mua.' Teenaa te tipua naa ku ahe no kite i naa tuu matahua ka maarama te hare. ⁴⁵ A ia raa ku hano no toomai telaa takahitu tippua e hakallika iaa iaa ia, no noho laatou hakapaa. Teenaa te ora te tama e uruhia naa tippua naa ku hakallika iaa i tana noho ana imua. Teenei te ara ma ki sura ki naa tama e sosorina hakallika i te ssao nei."

Naa taaina ma te tinna Jesus (Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

⁴⁶ Te saaita Jesus ni taratara ake ki naa tama naa raa, tana tinna aa ma ana taaina raa ku ttuu ake i haho no mee ma ki mmata laatou iaa Ia. ⁴⁷ Teenaa te tama

† 12.38 Mt 16.1; Mk 8.11; Lk 11.16 †† 12.39 Mt 16.4; Mk 8.12
‡ 12.40 Jon 1.17 †† 12.41 Jon 3.5 †† 12.42 1 Kgs 10.1-10; 2 Chr 9.1-12

tokotasi iloto te hare raa ki mee ake ki Jesus, "Tootinna raa ma oo taaina raa e ttuu mai i haho, aa laatou e mee ma ki taratara atu kiaa koe."

⁴⁸ Jesus ki mee ake, "Ko ai taku tinna, aa ko ai aku taaina?" ⁴⁹ Teenaa ssii iloo tana rima ki ana disaipol raa no mee ake, "Ttoka. Teenei taku tinna ma aku taaina. ⁵⁰ Te tama e tautari ki naa vana taku Tamana i te lani e hiihai raa, teenaa ko taku taina, taku kave, aa taku tinna."

Te parapol ttama e pesipesi naa hua laakau (Mk 4.1-9; Lk 8.4-8)

13 Te aso naa koi raa, Jesus ni masike i te hare naa no hano iloo ki tai te Namu Galilee no noho ka akonaki naa tama. ² Naa tama ni kktuu ake kiaa Ia raa e tammaki iloo. Teenaa kake iloo Ia ki aruna te poti raa no noho, aa naa tama raa iaa e ttuu ake i uta. †††³ Jesus ni akonaki ake te kau mee hakkaatoa ka taratara ki naa parapol, teenaa e taratara ake peelaa ki naa tama naa:

"Hakannoo mai. Teelaa se tama ni hano no pesipesi naa hua wit raa ki ssomo i tana verena. ⁴ Tana saaita ni pesipesi naa hua raa, araa hua ni maaoha ki aruna te saarena, ka llee ake naa manu raa no kaina. ⁵ Aaraa hua ni maaoha ki te korohatu, see hai kerekere maaoni. Naa hua wit naa ni matiri vave lokoi, i te pela raa see lasi. ⁶ Araa nei i te saaita te laa ni tii raa, naa wit ni mattiri ake naa ni tuunia koi ka mmate, teenaa naa wit naa ni pakupakuria i naa patiaka naa wit naa ni see ttaa ki laro iloo. ⁷ Aaraa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, teenaa naa wit naa ni torohia atu te tititai naa no mmate. ⁸ Aaraa hua iaa ni maaoha ki aruna te pela e taukareka, teenaa naa wit naa ni ssomo hakaraaoi iloo no ppei naa kaikai laatou. Aaraa wit e taa te lau; aaraa wit e taa te mataono; aa aaraa wit iaa e taa te mata toru naa hua."

⁹ I tana saaita ni hakaoti ana taratara nei raa, Jesus ki mee ake ki laatou, "Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!"

Te hakataakoto i naa parapol Jesus e hakaea (Mk 4.10-12; Lk 8.9-10)

¹⁰ Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa ki Jesus no vasiri ake kiaa Ia, "I too saaita maraa e taratara ki te henua raa, ai koe e taratara ai ki naa parapol?"

¹¹ Jesus ki mee ake, "Te hakataakoto i naa taratara huu te Nohorana te Lani raa, teenei e kauatu nau ki kootou; naa taratara naa see kauake nau ki aaraa tama.

¹² Te tama ni kauake ana mee TeAtua raa, TeAtua ma ki kauake hoki aaraa mee aana, teenaa ki ttoe iaa i tana kooina ni hiihai; aa te tama seai ana mee ni kauake TeAtua raa, naa tamaa mee iloo ni noho ma ia raa ma ki toa iaa ia. †††¹³ Nau e taratara ki naa tama naa i naa parapol raa i te mee nei:

'Niaaina maa naa tama naa e tokatoka ma ki kkite laatou, laatou ma ki see kkite.

††† 13.2 Lk 5.1-3 ††† 13.12 Mt 25.29; Mk 4.25; Lk 8.18, 19.26

Niaaina maa naatama naa e hakannoo ma killono laa-
toul,
laatou ma ki see massaro.'

¹⁴ Teenaa naa taratara te pure Isaiah raa e taratara
i naa tama naa:

'Kootou ma killono i aku taratara, tevana iaa kootou
ma ki see massaro;

kootou ma kittoka no kkite i aku vana e mee,
tevana iaa kootou ma ki see illoa i te hakataakoto
naa mee naa. ¹⁵ I te aa, i naa tama nei e manava makat-
tau;

naa tama naa see fiffai maa laatou ki hakannoo;
naa tama naa see fiffai maa laatou ki kkite.

Teenaa naa tama naa ma ki see kkite ki naa karamata
laatou;

naa kautarina laatou ma ki ppuni;

aa naa hakataakoto laatou ma ki see mallama,

aa teenaa laatou ma ki see ffuri mai kiaa Nau ma ki ha-
ia laatou ki taukalleka.' †

¹⁶ "Kootou iaa e haia hakaraaoina iloo TeAtua!
Kootou naa ni lavaa te kkite ka llono i aku vana ni mee.

¹⁷ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: E tammaki iloo
naa pure TeAtua aa e tammaki naa tama TeAtua ni fif-
fai iloo maa laatou ki kkite i naa mee kootou e kkite nei,
tevana iaa laatou ni see lavaa; naa tama naa ni fiffai iloo
maa laatou killono i naa vana kootou e llono nei,
tevana iaa laatou ni see lavaa. ††

Te hakataakoto te parapol te tama e pesipesi naa hua wit

(Mk 4.13-20; Lk 8.11-15)

¹⁸ "Hakannoo hakaraa oi ki illoa kootou i te hakataako-
to te parapol i te tama e pesipesi naa hua wit.

¹⁹ Naa tama e llono i naa taratara i te Nohorana te Lani,
tevana iaa see illoa i te hakataakoto
naa taratara naa raa, naa tama naa e mee pee
ko naa hua wit te laa ni maaoha ki aruna te saarena,
teenaa te tipua e hakallika raa ni hanake no huutia
naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou.

²⁰ Naa hua wit ni maaoha ki te korohatu raa, teenaa
ko naa tama ni fiafia iloo i te llono ana loko i laatou
i naa taratara TeAtua. ²¹ Araa nei naa taratara naa
ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou;
naa tama naa ni lotu koi i te tamaa saaita, aa i te saaita
naa haeeo raa ni pakuu ake i laatou ettaka ma
naa taratara naa raa, naa taratara TeAtua naa ni ti-
iake koi laatou. ²² Naa hua ni maaoha vaaroto te vao titi-
tai raa, teenaa ko naa tama ni llono i naa taratara TeAt-
ua, tevana iaa naa taratara naa ni ti iake laatou i laatou
ni hakaapii are ki naa vana te maarama nei aa
e kaimannako ma ki hai mane laatou. Naa tama naa
see lavaa iloo te kkite ma ni tiputtipu e taukalleka
e ssura i naa ora laatou. ²³ Naa hua e maaoha i te pela
e taukareka raa iaa, teenaa ko naa tama e llono
naa taratara TeAtua no tauhia laatou ki takkoto iloto
naa manava laatou, ka ssura naa tiputtipu e taukalle-
ka raa i naa ora laatou. Teenaa e mee pee ko te tama

e tori ana hua laakau raa no ssomo ka ppesi te lopo
kaikai; naa laakau e ppesi tiki mata toru, naa laakau tiki
mataono, aa naa laakau e ta a telau i ana kaikai."

Te parapol i te vee hakallika

²⁴ Jesus ki taratara ake telaa parapol hoki: "Te Noho-
rana te Lani raa e mee ma se tama ni pesipesi
ana hua wit raa iloto tana verena. ²⁵ I te poo tokotasi,
te saaita te henua ni mmoe raa, te tanata e lotoffaaeo
iaa i raa ni hanake no pesipesi iloo naa hua
naa vee raa iloto hoki te verena naa. ²⁶ Te saaita
naa wit raa ni ssomo no kaamata ki ffua raa,
naa vee raa ni ssomo hoki no ssura. ²⁷ Naa poe te tana-
ta raa ni oo atu kiaa ia no mee ake, 'Oo hua wit ni pe-
sipesi iloto too verena raa e ssomo hakaraa oi iloo; aa
te laa ni vee ni ssura ake i hea?' ²⁸ Te tanata e mee
tana verena naa ki mee ake, 'Teenaa se tama e lotof-
faaeo iaa nau naa e mee tana vana naa.' Teenaa
ki vasi ake ana poe, 'Koe e hiihai maa maatou ki oo
no hutu te vee?' ²⁹ Te tanata raa ki mee ake, 'Seai.
Kootou see oo no hutu te vee; naa wit raa ma ki mee
no utania hoki kootou. ³⁰ Tiiake te vee raa ki ssomo
hakapaa ma naa wit. I te saaita naa wit raa ku ffua
no mee ki vasi raa, nau ma ki vanaake ki naa tama
e vasi raa ki hutu te vee raa imua no mee saitana aa
ku tuunia ki te ahi, aa ki oti laatou ku haki
naa hua wit raa no hakanaa o po ki loto taku hare e tuku-
tuku kaikai.'"

Te parapol te hua te laakau e ttapa ma se mastat

(Mk 4.30-32; Lk 13.18-19)

³¹ Jesus ki kauake hoki telaa parapol: "Te Nohorana
te Lani raa e mee ma ko te tanata e too te hua te laakau
e ttapa ma se mastat raa no hakatori iloto tana verena.

³² Te hua te laakau naa e punaamea i naa hua
naa laakau hakkaatoa. Tevana iaa i te saaita
te laakau naa e somo raa, te laakau naa ma ki somo
no lasi i naa laakau hakkaatoa, teenaa naa manu raa
ma ki llee atu no takitaki naa ohana laatou raa i aruna
naa laa te laakau naa."

Te parapol te iis

(Lk 13.20-21)

³³ Jesus ki kauake telaa parapol hoki: "Te Nohorana
te Lani e mee ma se iis te ffine e too no hakauru
ki ana haraoa, aa niaaina maa ana haraoa raa e tamma-
ki, naa haraoa naa e hakatipuina koi tana tamaa iis
ni pesi naa."

Te vana Jesus e hakaea ai ki naa parapol

(Mk 4.33-34)

³⁴ I naa saaita katoa Jesus e taratara ki naa tama raa,
a Ia maraa e taratara loko i ki naa parapol; see hai saaita
maa Ia ni taratara atu aa ma Ia ni see taratara
ki naa parapol. ³⁵ A Ia ni mee tana vana nei ki ttino
naa taratara te pure TeAtua raa ni mee imua:

† 13.15 Is 6.9-10 (LXX) †† 13.17 Lk 10.23-24

“Nau ma ki taratara ki naa parapol i taku saaita e taratara ki naa tama naa; nau ma ki taratara ake i naa mee ni see ilotia te henua imua, e kaamata mai iloo i te maha mai ana te kerekere nei.”
†

Te hakataakoto te parapol i te vee e somo

³⁶ Te saaita Jesus ni tiiake ia naa tama naa no hano ki hare raa, ana disaipol raa ni oo atu kaaa Ia no mee ake, “Hakaari mai te hakataakoto te parapol i te vee e somo iloto te verena.”

³⁷ Jesus ki mee ake, “Te tama e pesipesi naa hua laakau e taukalleka raa, teenaa ko te Tama te Henua. ³⁸ Te verena raa, teenaa ko te maarama nei; naa hua laakau e taukalleka raa, teenaa ko naa tama te Nohorana te Lani; te vee somo i te verena raa, teenaa ko naa tama Satan; ³⁹ aa te tama e lotoffaaeo i te tama teelaa e pesipesi ana vee iloto te verena raa, teenaa ko Satan. Tessaoo ma ki vasi raa, teenaa ko te ssao naa mee katoou i te maarama nei ma ki hakaoti mai, aa naa tama ma ki vasi raa, teenaa ko naa ensol TeAtua.

⁴⁰ “I te saaita te maarama nei e hakaoti mai raa, naa tama Satan raa ma ki hakakuturia no peesia ki loto te ahi, e mee pee ko te vee ni hakanaaoporia no tuunia ki vvela i te ahi. ⁴¹ Te tama te Henua raa ma ki heuna ana ensol raa ki oo no hakattaharia naa tama hakkaatoa teelaa e hakoro aaraa tama ki ppena naa haisara aa ma naa tama katoou e sosorina hakallika, ki see nnoho laaou i tana Nohorana; ⁴² naa tama naa ma ki peesia naa ensol raa ki loto te ahi e ura see mate, teenaa laaou ma ki ttani ka kakarati naa niho laaou. ⁴³ Teenaa naa tama TeAtua raa ma ki maasina pee ko te laa iloto te Nohorana te Tamana. Ki mee kootou e fiffai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!

Naa parapol e hakailoa te Nohorana te Lani

⁴⁴ “Te Nohorana te Lani raa e mee ma ni mee e taukalleka e laavea e mmoe kattanuu iloto te kerekere. Te saaita naa mee naa ni laavea te tama tokotasi raa, naa mee naa ni tanumia hoki a ia. Te tama naa ni hiahia iloo, teenaa hano iloo ia no too hakkaatoa ana hekau raa no kauake ki tauia aaraa tama, aaraa ahe iloo te tama naa no tauia te kerekere e takkoto ai ana mee ni llave naa.

⁴⁵ “Te Nohorana te Lani hoki e mee pee ko naa sessee te tama i naa tamaa hatu e taavi mmaha e ttpa ma ni ‘pearl’. ⁴⁶ I te saaita te tama naa ni lave tana mee e tiputipu taukareka iloo raa, a ia ni hano no too hakkaatoa ana hekau raa no kauake ki tauia aaraa tama, aaraa ahe iloo no tauia a ia te tamaa hatu naa.

⁴⁷ “Te Nohorana te Lani raa hoki e mee pee ko te kupe na e pesi no hakamiri te kau ika hakkaatoa. ⁴⁸ Te saaita te kupena naa ni pii raa, ttaki iloo naa tama naa te kupe naa ki uta no hiri iloo naa ika naa; naa ika e taukalleka raa e haaoa laaou ki loto naa kete laaou, aa naa ika

e hakallika raa iaa e peesia ki taha. ⁴⁹ Te mee raa ma ki mee peenei i te saaita te maarama nei ma ki hakaoti mai; naa ensol raa ma ki oo no vaaea naa tama e sosorina hakallika raa i naa tama e sosorina taukalleka, ⁵⁰ teenaa naa tama e sosorina hakallika raa ma ki peesia laaou ki loto te ahi e ura see mate, te kina naa tama naa ma ki ttani ka kakarati naa niho laaou.”

⁵¹ Jesus ki vasiri ake ki ana disaipol, “Kootou e illoa i aku vana e taratara atu nei?”

Ana disaipol raa ki mee ake, “Uee, maatou e illoa.”

⁵² Araa Jesus ku vanaake ki laaou, “Te mee nei e mee maa naa tisa hakkaatoa naa Loo teelaa ku mee ma ni disaipol iloto te Nohorana te Lani raa, e mee pee ko te tama e mee tana hare e huri no hanahana naa mee hoou aa ma naa mee tuai raa ki see takkoto iloto te hare e tukutuku ana mee.”

Jesus e hakakkeeina naa tama i Nazareth

(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³ I te saaita Jesus ni oti te kauake naa parapol nei raa, a Ia ni masike i te kina naa ⁵⁴ no ahe ki tana tino matakaaina. A Ia ni akonaki te henua peenaa iloto te hare lotu naa Jew, teenaa naa tama ni llono i ana akonaki raa ni massaro iloo iaa Ia ka mee naa taratara laaou peela, “Te nei se iloa te tama nei e toomai i hea? Te nei ni mahi te tama nei e kauake e ai ki lavaa ia te ppena naa mirakol nei? ⁵⁵ E aa? Te nei sei ko te tama e mee tana tamana e penapena hare? Te nei sei ko te tama Mary, aa e mee ana taaina maa ko James, Joseph, Simon, aa ko Judas? ⁵⁶ E aa? Teelaa sei ko ana kave raa e nnoho i te kina nei? Te nei se iloa aa ni mahi te tama nei e kauake e ai?” ⁵⁷ Teenaa naa tama naa ni see fiffai maa laaou e hakannoo atu ki aa Ia.

Jesus ki mee ake ki laaou, “Te pure TeAtua raa e haia hakaraaoina naa tama i ana matakaaina katoou e hano; a ia iaa ma ki hakakkeeina naa tama i tana tino matakaaina. Teenaa ana tino hareakina raa iloo ma ki see illoa atu kaaa ia.” ^{††58} Jesus ni sei ana mirakol ni mee i te kina naa, i te aa, i naa tama i te kina naa see hakannoo kaaa ia.

John te Baptis ku taia no mate

(Mk 6.14-29; Lk 9.7-9)

14 I te saaita naa raa, Herod te tuku Galilee raa ni llono i naa vana Jesus e mee. ² Teenaa Herod ki mee ake ki naa tama e heheuna iaa ia, “Te nei maaoni ko John te Baptis ku ora hoki. Te nei ko te vana e lavaa ai te tama nei te hakassura naa mahi TeAtua.”

³ Teelaa ko Herod raa ni vanaake ki ana soldia raa ki saisaitia Jesus aa ku peesia ki loto te hare karapusi. A ia ni mee tana vana naa i teenaa ko te hiihai tana aavana, Herodias, te aavana tana taina, Philip, teelaa ni aavanatia a ia. ⁴ John te Baptis maraa e hai ake peenaa ki Herod i te kau saaita, “Te mee raa e sara ma koe e aavanatia a koe te aavana too taina!” ^{††5} Herod

† 13.35 Ps 78.2

†† 13.57 Jn 4.44 † 14.3 Lk 3.19-20 †† 14.4 Lev 18.16, 20.21

ni hiihai ma ki taia a ia John ki mate, tevana iaa a ia ni matakū i te kanohenua naa Jew, i naa tama naa e hai maa John se pure TeAtua.

⁶ I te aso Herod ni mee tana kaikai e lasi ki maatino i tana aso ni haanau mai raa, te tamariki ffine Herodias raa ni hanake no anu imua naa tama ni arumia ki te kaikai. Herod ni hiahia iloo, ⁷ teenaa vanaake iloo ki te taupu, "Kainoo mai too mee e hiihai, aa nau ma ki kauatu kiaa koe!"

⁸ Teenaa kauake iloo te taupu naa naa taratara tana tinna raa ni mee ake: "Nau e hiihai maa koe ki haaoa mai te pisouru John te Baptis ki loto se peesini aa ku toomai kiaa nau i te saaita nei lokoi!"

⁹ Te manava te tuku raa ni hakallika iloo i te taratara te taupu raa ni kauake, tevana iaa a ia ku see lavaa te sahea a ia te taupu naa, i teelaa se taratara aana ni tuku ka llono katoō naa tama ni oo ake ki te kaikai naa.

¹⁰ Teenaa heuna iloo Herod ana soldia raa ki oo ki te hare karapusi raa no tuutia te ua John. ¹¹ Araa haaoa iloo laatu te pisouru raa ki loto te peesini no kauake ki te taupu. Teenaa hano iloo te tamariki ffine naa no kauake te pisouru raa ki tana tinna.

¹² Naa disaipol John raa ni oo ake no toa iloo laatu te haitino John no tanumia, araa oo iloo no hakaari ake ki Jesus.

Jesus e haanai naa tama e tammaki iloo

(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Te saaita Jesus ni lono i te vana ni mee i John raa, a Ia ni kake ki te poti raa no hano no noho i tana kina soko ia. Naa tama i te kina naa ni llono maa Ia ku noho i te kina naa, teenaa massike iloo laatu i naa matakaaina laatu raa no oo atu vaauta kiaa Ia. ¹⁴ I te saaita Jesus ni sepu i te poti raa no kite i te tammaki ttama e ttuu ake raa, a Ia ni aroha iloo i naa tama naa, teenaa huri atu iloo no haia naa tama e mmaki raa no taukalleka.

¹⁵ I te laasuru naa raa, ana disaipol raa ni oo atu no mee ake kiaa Ia, "Taatu ka poonia i te kina see nohori nei. Heunatia naa tama nei ki oo ki naa matakaaina e tauppiri mai raa ki oo no taavi ni kaikai ma laatu."

¹⁶ Jesus ki mee ake, "Tiiake naa tama naa ki noho, aa kootou ku kauatu ni kaikai ma laatu ki kkai!"

¹⁷ Naa disaipol raa ki mee ake, "Maatou e noho koi maa naa haraoa erima aa ma naa ika e lua."

¹⁸ Jesus ki mee ake, "Toomai naa kaikai naa." ¹⁹ Teenaa mee ake iloo Jesus ki naa tama raa ki noho ki te vee i laro. Teenaa too iloo Ia naa haraoa erima ma naa ika e lua naa no ttoka ki te lani no taku ki TeAtua. Ki oti raa tohi tohi iloo Ia naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ake ki naa tama. ²⁰ Naa tama naa hakkaatoa ni kkai no pposu. Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa no ffao naa kete e sinahuru maa rua no ppii ki naa kaikai ni ttoe. ²¹ Te kooina naa taanata hakkaatoa ni kkai i te kina naa e lava naa simata e rima.

Jesus e sasare vaaruna te kirikiri ttai

(Mk 6.45-52; Jn 6.15-21)

²² Ki oti raa heuna iloo Jesus ana disaipol raa ki oo no kkake i te poti laatu raa aa laatu ku oo imua ki Bethsaida, i telaa vasi te namo, a Ia iaa ku noho ki heunatia a Ia naa tama raa ki oo ki naa matakaaina laatu.

²³ I te saaita naa tama naa ni oti te heunatia a Ia ka oo raa, hano iloo Ia ki aruna te tamaa mouna tokotasi no taku. I te saaita te laa ni suru raa, Jesus koi noho ka taku soko Ia i aruna te mouna. ²⁴ I te saaita naa raa te poti naa disaipol raa ku mmao iloo ki loto te namo, teenaa te poti naa tama naa ni sausaua naa peau raa i te matani raa e oko mai imua.

²⁵ I te ssao naa manu maraa e ttani i te tahaata raa, Jesus ni sasare ake vaaruna te kirikiri ttai raa ki te poti ana disaipol. ²⁶ Te saaita ana disaipol raa ni kkite i ana sasare ake vaaruna te kirikiri ttai raa, naa tama naa ni mattaku iloo ka kappisi naa varo laatu peelaa, "Te tipua!"

²⁷ Jesus ni huri atu i te saaita naa lokoi no mee ake ki laatu, "Kootou see mattaku, te nei ko nau!"

²⁸ Teenaa ki mee atu Peter kiaa Ia, "Te Ariki, ki mee maa teenaa ko koe maaoni, koe ku mee ki sare atu nau vaaruna te kirikiri ttai kiaa koe."

²⁹ Jesus ki mee ake, "Kau!" Teenaa sepu iloo Peter i te poti raa no sare atu ki Jesus vaaruna te kirikiri ttai.

³⁰ Araa nei i te saaita Peter ni kite i naa haimahi te matani raa, a ia ni matakū, teenaa kaamata iloo ia te tere ki loto teti ka tanitani varo atu ki Jesus, "Te Ariki, hakasaoria nau!"

³¹ Jesus ni haaroo atu no tauhia lokoi a Ia Peter no mee ake, "Koe ku hakatina nataa peehea? Ai koe ku mamaanatu tammaki ai?"

³² Takaru naa ni kkake ki aruna te poti raa no marino lokoi te matani. ³³ Teenaa ffuri iloo naa disaipol raa no lotu kiaa Ia, "Koe maaoni ko te Tama TeAtua!"

Jesus e haia a ia naa tama e mmaki i Genesaret raa no taukalleka

(Mk 15.1-9)

³⁴ Naa tama naa ni oo ki telaa vasi te namo naa no ttae iloo ki Genesaret, ³⁵ aa i te kina naa raa, naa tama i te kina naa ni mmate maa teelaa ko Jesus. Teenaa ffuri iloo naa tama naa vaaroto naa matakaaina katoō i te kina naa no too ake naa tama e mmaki raa ki Jesus.

³⁶ Naa tama naa ni oo atu no hai ake ki Jesus ki tiiake naa tama e mmaki raa ki ppa koi naa rima laatu ki te ttapa tana kkahu. Teenaa naa tama katoō ni ppa naa rima laatu ki tana kkahu naa ni malolloo hakkaatoa.

Naa akonaki naa tippuna

(Mk 7.1-13)

¹⁵ E mee naa Faarisi ma naa tisa naa Loo ni oo ake i Jerusalem no vasiri ake ki Jesus, ² "Ai oo disaipol raa see tautari ai ki naa taratara ni kaumai naa tip-

puna taatou imua? Ai laatou e kkai ai ma naa rima e kerekere laatou?"

³ Jesus ki hakahe ake, "Ai naa Loo TeAtua raa e ti iake ai kootou no ffuri kootou no tautari ki naa tino akonaki kootou?" ⁴ TeAtua e taratara peelaa, 'Hakannoo ki naa tammana ma naa tinna kootou,' aa e taratara hoki peelaa, 'Tama e mee hakallika tana tamana ma tana tinna raa ki taia ki mate.' ⁵ Tevana iaa kootou e akonaki aaraa tama ma ki mee se tama e taratara ake peelaa ki tana tamana ma tana tinna, 'Naa mee koorua e lavaa te kauatu nau ma ki tokonaki ki koorua raa, teenaa ni mee TeAtua.' ⁶ Teenaa te tama naa ku haia kootou ki sei ana vana ki mee ma ki kauatu naa mee raa ki ana maatua. I te ara nei raa, naa taratara TeAtua raa ku ti iake kootou, teenaa ki lavaa kootou te tautari ki naa tino akonaki kootou. ⁷ Naa tama e kaikailua! Isaiiah ni taratara tonu iloo i ana taratara ni sissii i tana laupepa i kootou:

⁸ TeAtua e mee maa, 'Naa tama nei e lotu mai koi ki naa maaisu laatou, aa naa manava laatou iaa e mmao haeeo iloo i aa nau. ⁹ Naa tama naa e lotu huri koi, i laatou e tautari are ki naa loo naa tamavare, ka hai maa teenaa ko naa Loo TeAtua!'" †

Naa mee e mee te tama ki kerekere

(Mk 7.14-23)

¹⁰ Ki oti raa Jesus ku kannaa ke ki naa tama raa ki oo ake, teenaa a Ia ki mee ake, "Kootou hakanoo mai aa kootou mee ki illoa kootou i te mee nei! ¹¹ Naa mee te tama e ppono ki lotu tana pukua raa see lavaa te mee te tama ki kerekere i te vasi naa Loo. Teelaa ko naa mee are e oo iho ki taha tana pukua raa e mee te tama naa no kerekere."

¹² Teenaa ooake iloo naa disaipol raa no mee ake ki Jesus, "Koe e iloa maa naa Faarisi raa ni loto iloo i oo taratara ni mee?"

¹³ Jesus ki mee ake, "Naa laakau kato teelaa ni see toria taku Tamana raa ma ki utania. ¹⁴ Kootou ki see manatu i naa taratara naa Faarisi naa. Naa tama naa e ssau koi ma ko naa tama e ppuni naa karamata e hakattaki telaa tama e ppuni hoki ana karamata, teenaa te takarua naa ma ki maaoha hakapaa ki lotu te rua." ‡

¹⁵ Teenaa ki taratara ake Peter, "Hakaari mai te hakataakoto te parapol naa."

¹⁶ Araa Jesus ku mee ake, "E aa? Kootou hoki ku vware pee ko naa tama naa, anii? ¹⁷ Kootou see illoa maa te mee te tama e ppono ki lotu tana pukua raa e hanotonu ki lotu tana koopuu aa ki oti ku au ki taha tana haitino? ¹⁸ Aa naa mee e oo iho i te pukua te tama raa iaa e oo iho i tana hatumanava. Teenaa ko naa mee e mee te ora te tama ki kerekere. †¹⁹ I te aa, naa manatu e hakallika raa e ssura iho i te hatumanava te tama; te tama naa e usuhia ki taa tama, ki see noho tonu ki tana aavana, ki hai huri, kailaarao, ki taratara hakareeresi, aa ki taratara hakallika i telaa tama.

† 15.4 Ex 20.12, 21.17; Deut 5.16; Lev 20.9 †† 15.9 Is 29.13 (LXX) ‡ 15.14 Lk 6.39 †† 15.18 Mt 12.34

²⁰ Teenei ko naa mee teelaa e mee te tama ki kerekere. Tevana iaa te tama raa see kerekere maa iaa ia e kai aa see huihui ana rima."

Te ffine e taaohi manava i Jesus

(Mk 7.24-30)

²¹ Jesus ni masike i te kina naa no hano iloo ki te matakaaina e taupiri atu ki Tyre ma Saidon. ²² Te ffine tokotasi e noho i te matakaaina naa ni hanake kaaa Ia no tani ake, "Te mokopuna David nei, aroha iaa nau! Taku tamariki ffine raa e uruhia te tipua; a ia e meeme e ffaeeo iloo."

²³ Jesus ni see hai taratara ni mee ake ki te ffine naa, teenaa ooatu iloo ana disaipol raa no mee ake ki Jesus, "Heunatia te ffine naa ki hano! Tama naa e sare tani-tani koi vaamuri taatou."

²⁴ Araa Jesus ku vanaake, "Nau ni heunatia mai TeAtua ki au nau no tokonaki ki naa tama i te kanohenua Israel teelaa e mee pee ko naa manu ssiri."

²⁵ Teenaa ki hanake te ffine raa no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, "TeAriki, tokonaki mai kaaa nau."

²⁶ Araa vanaake iloo Jesus "Te mee raa see tonu ma naa kaikai naa tamalliki raa e toa no kauake ki kkai naa poi."

²⁷ Te ffine raa ki mee ake, "E tonu, TeAriki. Tevana iaa naa poi raa hoki e kkai naa kaikai e etoe e maaoha i te teevo o naa hakamau laatou."

²⁸ Teenaa ki mee ake Jesus kaaa ia, "Koe se ffine e haimahi too hakataakoto i TeAtua! Too tamariki ffine naa ma ki taukareka." Teenaa te tamariki te ffine naa ni taukareka i te saaita naa lokoi.

Jesus e haia a Ia te lopotama e mmaki no taukalleka

²⁹ Jesus ni masike i te kina naa no hano vaatai te Namu Galilee. A Ia ni hano no kake iloo ki aruna te tamaa mouna no noho ki laro. ³⁰ E tammaki iloo naa tama ni oo atu ma naa tama see lavaa te sassare, naa tama e ppuni naa karamata laatou, naa tama e ppiko naa vae laatou, naa tama see lavaa te taratara, aa ma te kau maki hoki no hakannohoria imua Jesus. Teenaa naa tama naa ni haia Jesus no taukalleka.

³¹ Naa tama raa ni massaro iloo i naa tama ni see lavaa te taratara raa ku tarattara, naa tama ni ppiko naa vae laatou raa ku taukalleka, naa tama ni see lavaa te sassare raa ku sassare, aa naa tama ni see kkite raa ku kkite; naa tama naa ni hakannau kato i te Atua Israel.

Jesus e haanai telaa kuturana tama e tammaki

(Mk 8.1-10)

³² Jesus ni aru ake ana disaipol raa no mee ake, "Nau e aroha i naa tama nei; naa tama nei ku llava iloo naa aso laatou e toru ni nnoho ma nau, aa teenei laatou ku see hai kaikai e kkai. Naa tama nei see lavaa nau te heunatia ki oo see kkai, i laatou ma ki pouuri koi naa karamata laatou no ssina iloto te ara."

³³ Naa disaipol raa ki mee ake, "Taatou ma ki llave ni kaikai i hea i te kina see nohoria nei ki haanai naa tama nei?"

³⁴ Teenaa ki vasiri ake Jesus ki laatou, "E hia naa haraoa e nnoho ma kootou?"

Naa tama naa ki mee ake, "Teenei ni haraoa e hitu aa ma naa tamaa ika."

³⁵ Teenaa mee ake iloo Jesus ki naa tama raa ki nnoho ki te kerekere. ³⁶ Teenaa too iloo Ia naa haraoa e hitu naa no taku ki TeAtua. Ki oti raa, ttohi iloo naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vae vae atu ki naa tama. Araa oo iloo naa disaipol raa no vae vae naa haraoa raa ki naa tama. ³⁷ Naa tama raa hakkaatoa ni kkai no pposu. Teenaa oo iloo naa disaipol raa no ffao ake naa kaikai naa tama naa ni ttoe; laatou raa ni kete e hitu ni ffao no ppii. ³⁸ Te kooina ka too naa tama ni kkai i te kina naa e lava naa simata e haa. Teenaa ko naa taanata raa koi; naa haahine ma naa tamalliki raa see taaua.

³⁹ Ki oti raa, heunatia iloo a Ia naa tama naa ka oo, a Ia iaa ku kake ki loto te poti raa no hano ki te matakaaina Magadan.

Naa Faarisi raa e fiffai maa Jesus ki hakasura se mirakol (Mk 8.11-13; Lk 12.54-56)

16 E mee naa Faarisi ni oo ake ki Jesus no hakatautau laatou. Naa tama naa ni sessee ara ma ki hakasara se vana ma Jesus, teenaa laatou ki mee ake ki Jesus ki hakasura se mirakol, kihuri ake peelaa ma naa mahi TeAtua e takkoto i aa Ia. ¹² Teenaa ki mee ake Jesus, "I te saaita te laa e suru ka kkite kootou i naa mmea mai naa uruaoa raa, kootou ma ki taratara peelaa, 'Taiao ma ki marino.' ³ Aa i te tahaata, te saaita kootou e kkite i naa tuu pouiri ka mmea mai naa uruaoa raa, kootou ma ki taratara peelaa, 'Te aso nei ma ki hakariaria.' Kootou e illoa koi i naa vana ma ki ssura te aso raa i naa ttoka kootou i naa tiputipu telani, aa niaaina maa kootou e hakakki-itea a nau i naa vana ellasi raa, kootou koi see illoa i te mee ma ki au i muri! ⁴ Naa tama i te ssao nei ku hakallika iloo! Laatou e ssee ma ki kkite laatou ma ni mahi TeAtua, te vana iaa laatou ma ki see hai vana peenaa e kkite, teelaa ko naa mahi koi TeAtua ni mee ijona." ^{††}

Teenaa masike iloo Jesus i te kina naa no hano.

Poopoo tonu i naa sosorina naa Faarisi ma naa Sadiusi (Mk 8.14-21)

⁵ Te saaita naa disaipol raa ni oo ki telaa vasi te namo raa, naa tama naa ni ssiri ki too ake ni haraoa.

⁶ Jesus ki hakaapo ake ki laatou, "Kootou ki poopoo tonu lokoi i te iis naa Faarisi ma naa Sadiusi." [‡]

⁷ Teenaa kaamata iloo naa disaipol raa te taratara soko laatou: "Ttama nei e taratara peenei i taatou ni see hai haraoa ni ppiki mai."

† 16.1 Mt 12.38; Lk 11.16 †† 16.4 Mt 12.39; Lk 11.29 ‡ 16.6 Lk 12.1

⁸ Jesus ni iloa i naa taratara naa tama naa e hai, teenaa vasiri ake iloo Ia peelaa, "Ai kootou e taratara ai i te see hai haraoa kootou? Kootou ku hakatina nataa peehea! ⁹ Naa pisouru kootou seki massaro iloo? Kootou ku see mannatu ake i taku saaita ni ttohi naa haraoa e rima no haanai naa taanata e haa naa simata? E hia naa kete kootou ni ffao no ppii? ^{††10} Ai naa simata e haa naa taanata ni hanaia a nau ki naa haraoa e hitu? E hia naa kete kootou ni ffao no ppii? ^{††11} Ai kootou see illoa peehea maa nau see taratara i naa haraoa? Nau e taratara atu are ki poopoo tonu kootou i te iis naa Faarisi raa ma naa Sadiusi!"

¹² Teenaa ki illoa naa disaipol raa maa Jesus see taratara ake ma ki poopoo tonu laatou i te iis e hakatipu haraoa; a ia e mee ake are ki poopoo tonu laatou i naa akonaki hakallesi naa Faarisi ma naa Sadiusi.

Peter e taratara maa Jesus kote Mesaea (Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)

¹³ Jesus ni hano ki te matakaaina e taupiri atu ki Sisaria Filipai, teenaa a Ia ki vasiri ake ki ana disaipol, "Te henua e taratara maa nau ko ai?"

¹⁴ Ana disaipol raa ki mee ake, "E mee naa tama e hai maa koe ko John te Baptis; aaraa tama e hai maa koe ko Jeremiah, aa aaraa tama iaa e hai maa koe se pure i naa pure TeAtua." ^{‡‡}

¹⁵ Teenaa vasiri ake iloo Jesus ki laatou, "Ai kootou? Kootou e mee maa nau ko ai?"

¹⁶ Simon Peter ki mee ake, "Koe naa ko te Mesaea, te tama TeAtua e ora hakaoti." ^{‡‡‡}

¹⁷ Araa Jesus ku mee ake, "Simon te tama John, [§] koe e haia hakaraaoina TeAtua. See hai tama i te maarama nei ni hakaari atu te taratara hakamaatua nei, te taratara nei ni kauatu tonu taku Tamana i telani. ¹⁸ Aa teenei nau ku vanaatu kiaa koe: koe ko Peter, aa i aruna te hatupaa nei nau ma ki hakatuu taku lotu, aa te lotu nei ma ki see lavaa te seua naa mahi te mate. ¹⁹ Nau ma ki kauatu naa kii te Nohorana te Lani; oo mee e ppui i te kerekere nei ma ki puuia hoki i telani, aa oo mee e hakattana i te kerekere nei ma ki hakattanaria i telani." ^{§†}

²⁰ Ki oti raa vanaake iloo Ia ki ana disaipol raa ki see taratara ake ki aaraa tama maa Ia raa ko te Mesaea.

Jesus ku taratara i tana mate (Mk 8.31—9.1; Lk 9.22-27)

²¹ Teenaa kaamata iloo Jesus no taratara ake ki ana disaipol, "Nau ki hano ki Jerusalem, teenaa nau ma ki mee pakavaina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamau te Hare Tapu, aa ma naa tisa

†† 16.9 Mt 14.17-21 ‡‡ 16.10 Mt 15.34-38 ‡‡‡ 16.14 Mt 14.1-2; Mk 6.14-15; Lk 9.7-8 ‡‡‡‡ 16.16 Jn 6.68-69 § Te taratara Hebrew raa e mee maa Simon te tama Jona; mmata i John 1.42; John 21.15 §† 16.19 Mt 18.18; Jn 20.23

naa Loo. Nau ma ki taia naa tama naa no mate, tevana ia nau ma ki masike i te mate no ora hoki i te ttou naa aso."

²² Teena Peter kittaki Jesus hakavasi no nutua. "Te Ariki, koe ma ki see lavaa iloo te haia peena!"

²³ Jesus ki hakatahuri no vanaake ki Peter, "Satan, hakataha iaa nau! Taku ara nei e puuia a koe; naa manatu e ttaka ma koe naa seai ni mannatu e kauatu TeAtua; teena ni mannatu naa tama te maarama nei."

²⁴ Teena huri atu iloo Jesus no mee ake ki ana disaipol, "Ki mee maa se tama e hiihai maa ia ki tautari kiaa nau, a ia ki tiiake ana mee e fiffai, aa a ia ku amo tana kros raa no tautari kiaa nau. ^{†25} Te tama e hakasere sere tana ora raa, te tama naa ma ki see kite te ora maaoni; aa te tama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, te tama naa ma ki taaohi ki te ora maaoni. ^{††26} Se aa e taukareka ma ki sura i te henua ki mee maa naa mee katoo i te maarama nei e tauhia laa, aa laa iaa see taaohi te ora maaoni? Seai iloo! See hai mee naa tama naa e lavaa te hookii ki hakahea ake naa ora laa."

²⁷ "I te aa, te Tama te Henua raa ku mee ki au ma ana ensol raa iloto naa mahi tana Tamana, teena a Ia ma ki kauake naa tuuhana te henua, tautari ki naa tipu tipu laa. ^{†28} Nau e kauatu te taratara maaoni nei: e mee aaraa tama i kootou i te kina nei ma ki see vave mmate, laa ma ki tae ake no kkiti te Tama te Henua e au ma se Tuku."

Naa mahi TeAtua e hakatii maarama mai i te haitino Jesus

(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36)

17 Naa aso e ono ku oti te llaka raa, Jesus ni toa a Ia Peter laa ma James aa ko John, ka oo laa ma ki aruna te mouna e moe ki aruna no nnoho soko laa. ^{†2} Naa disaipol raa ni ttoka atu no kkiti i naa huri te haitino Jesus: tana taurae ni maasina pee ko te laa, aa ana hekau e hakao raa ni kkiiva no makkini hua. ³ Teena kkiti iloo te takatoru disaipol naa i naa hakassura ake Moses ma Elijah no ttuu ka hai taratara ma Jesus. ⁴ Peter ki mee ake ki Jesus, "Te Ariki, e taukareka iloo i maatou e nnoho i te kina nei! Ki mee koe e hiihai, nau ku hakatuu ni tamaa hare e toru i te kina nei; too hare, te hare Moses, aa se hare ma Elijah."

⁵ I te saaita Peter koi taratara raa, te uruaoa e maasina raa ku uhi ake i aruna laa, teena taratara mai iloo te reo raa iloto te uruaoa, "Teenei taku Tama e llee ai taku manava. Kootou hakannoo atu kiaa Ia!" [†]

⁶ Te saaita naa disaipol raa ni llono i te reo naa raa, naa tama naa ni mattaku ka pessi naa haitino laa no mmoe ki te kerekere i laro. ⁷ Jesus ni hanatu no paa tana rima i laa no mee ake, "Massike ki aruna,

kootou see mattaku." ⁸ Naa disaipol naa ni ttoka atu raa nei, te laa ko Jesus soko Ia raa ku tuu ake.

⁹ I te saaita laa ni ahe kilaro te mouna raa, Jesus ki mee ake, "Kootou see hakahea ake ki se tama i te mee kootou ni kkiti nei; kootou ttari ki te saaita te Tama te Henua raa ku oti te hakamasikeria mai i te mate."

¹⁰ Naa disaipol raa ki vasiri ake ki Jesus, "Ai naa tisa naa Loo TeAtua raa e taratara ai maa Elijah ki au are i mua te Mesaea?" ^{††}

¹¹ Jesus ki mee ake, "Elijah ma ki hakasura mai maaoni i mua no hakattonu hakaoti naa mee hakkaatoa.

¹² Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou: Elijah ku oti te hakasura iho, teena te henua ni ffuri atu no mee pakavaina laa te tama naa. Te Tama te Henua raa ma ki mee pakavaina laa te peena hoki." ^{†††}

¹³ Teena ki illoa naa disaipol raa maa Jesus e taratara i John te Baptis.

Te tamariki tanata e uruhia te tipua e haia Jesus no taukareka

(Mk 9.14-29; Lk 9.37-43a)

¹⁴ I te saaita Jesus ma ttakatoru naa ni ttaka atu ki naa tama raa i laro te mouna raa, te tanata tokotasi ni hanake no tuu ki ana tui imua Jesus no mee ake,

¹⁵ "Te Ariki, aroha i taku tamariki tanata! Taku tama nei maraa ki oti ku sura te vvare iaa ia, teena i te saaita te mee naa maraa e tae ake raa, a ia maraa e ppore no sina ki loto se ahi, aa seai ki loto ttai. ¹⁶ Tama nei ni toa a nau ki mmata oo disaipol raa iaa ia, tevana ia te tama nei ni see lavaa laa te haia no taukareka."

¹⁷ Jesus ki mee ake, "Ai kootou ni tama e aa ku see illoa te lotu ka sosorina hakallika! E aa? Teenei se ssao huapotopoto taatou nittaka hakapaa ka tokonaki nau ki kootou? Toomai te tamariki tanata naa!" ¹⁸ Jesus ni varo atu ki te tipua naa no hakataha loko i te tipua raa i te tama naa, teena taukareka loko i te tamariki tanata naa.

¹⁹ Teena ooatu iloo naa disaipol raa no vasiri seemuu ake ki Jesus, "Te tipua hakallika naa ni see lavaa peehea maatou te hanaa?"

²⁰ Jesus ki mee ake, "Te tipua naa ni see lavaa kootou te hanaa i kootou see lotu maaoni. Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Ki mee maa naa hakataakoto kootou iaa nau e punaamea koi pee ko te hua laakau te mastat raa, kootou e lavaa te mee ake ki te tamaa mouna nei, 'Tosi atu no tuu mai i te kina raa!' teena te mouna naa ma ki tosi. See hai mee ma ki hainattaa i kootou!" ^{§21} [Naa vana peenei ma ki lavaa te haia kootou ki mee koi kootou e haka-paku no taku ki TeAtua; see hai ara peela hoki.]

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mk 9.30-32; Lk 9.43b-45)

²² Te saaita naa disaipol raa ni oo ake no kkiti katoo i Galilee raa, Jesus ki mee ake ki laa, "Te Tama te Henua raa ku mee ki hookina ki naa rima naa tama e hakalli-

† 16.24 Mt 10.38; Lk 14.27 †† 16.25 Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25 † 16.27 Mt 25.31; Ps 62.12; Rom 2.6 †† 17.1 2 Pet 1.17-18 †† 17.5 Gen 22.2; Deut 18.15; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17, 12.18; Mk 1.11; Lk 3.22

††† 17.10 Mal 4.5 ††† 17.12 Mt 11.14 § 17.20 Mt 21.21; Mk 11.23; 1 Cor 13.2

ka ²³ no mate. Tevana iaa i te ttoru naa aso raa, ttama naa ma ki hakamasikeria i te mate no ora hoki." Teenaa naa disaipol raa ni allohailoo iaa Ia.

Jesus e taratara i naa takis te Hare Tapu

²⁴ I te saaita Jesus ma ana disaipol ni ttae ake ki Capernaum raa, naa tama maraa e ao naa takis te Hare Tapu raa ni oo ake ki Peter no vasiri ake, "Te tisa kootou naa maraa e pesi hoki naa takis te Hare Tapu?" †
²⁵ Peter ki mee ake, "Uee."

I te saaita Peter ni uru atu kiloto te hare raa, Jesus ki mee ake, "Koe e maanatu maa ko ai naa tama ki pesi takis ki naa tuku i te maarama nei? Naa tama i te henua naa? Seai? Naa tama naa henua sara?"

²⁶ Peter ki mee ake, "Naa tama are i naa henua sara." Teenaa ki mee ake Jesus, "Aa teenaa, naa tino tama te henua naa seetau te pesi takis. ²⁷ Tevana iaa taatou see fiffai maa naa tama naa killoto itaatou. Tere no pesi se uka kiloto te namo, aa itoo ika mua e ffuti raa, koe ma ki kite te mane raa e mmau itana pukua, teenaa te mane naa e tau te sui naa takis taaua maa te Hare Tapu. Too te mane naa aa koe ku hano no pesi naa takis taaua."

Te tama peehea raa e haia ma ko te tama hakamaatua i naa tama hakkaatoa? (Mk 9.33-37; Lk 9.46-48)

18 I te saaita naa raa, naa disaipol raa ni oo ake ki Jesus no vasiri ake, "Ko ai te tama e hakamaatua i te Nohorana te Lani?" ††

² Teenaa ki kannake Jesus ki te tamariki tokotasi no hakatuuria imua laatou. ³ Araa mee ake iloo ki ana disaipol, "Nau e kauatu te taratara maaoni nei: ki mee maa kootou see ffuri no mee pee ko naa tamalliki nei, kootou ma ki see ttae ki te Nohorana te Lani. ⁴ Te tama hakamaatua i te Nohorana te Lani raa, teenaa ko te tama e meeme seemu pee ko te tamariki nei. ⁵ Te tama e tautari ki aku tiputipu aa e hiihai ki te tamariki peenei raa, te tama naa e hiihai hoki kiana nau.

Te tiputipu e usu te tama ki ppena naa haisara (Mk 9.42-48; Lk 17.1-2)

⁶ "Ki mee maa setama e usuhia a ia setamariki i naa tamalliki punaammea peenei ki see hakannoo kiana nau, e taukareka iloo ma te tama naa ki saisaitia tana ua ki se hatukaraa aa ku hakaterekia ttama naa kiloto te moana. ⁷ Te mee e hakallika i te maarama nei raa, teenaa e takkoto naa mee iloto te maarama nei teelaa e hakkoro aaraa tama ki ppena naa haisara. Naa mee peenaa ma ki ssura i te kau saaita, tevana iaa aroha iloo i naa tama e hakasuratia laatou te tiputipu naa; naa tama naa ma ki hakallono isu hakallika iloo.

⁸ "Ki mee maa koe e usuhia too rima ma too vae ki ppena ni haisara, tuutia kimotu! Koe e hano ki te lani ma too vae tokotasi aa ma too rima tokotasi raa, e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo rima aa ma oo vae katoa kiloto te ahi e ura see mate. ⁹ Aa ki mee maa koe e usuhia too karamata ki ppena ni haisara, kapea ki taha! Koe e hano ki te lani ma too karamata tokotasi raa, e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo karamata e kaatoa kiloto te ahi e ura see mate. †

Te parapol te sipsip e seai (Lk 15.3-7)

¹⁰ "Kootou mmata ki see haia kootou naa tamalliki nei ma ni mee vare. Nau e vanaatu ki kootou, naa ensol e roorosi i naa tama nei e nnoho peenaa imua naa karamata taku Tamana raa i te lani. ¹¹ [I te aa i Tama te Henua raa ni au no ssee ki naa tama e seai.]

¹² "Ki mee maa setama i kootou e mee ana sipsip e no to i te lau, teenaa no seai iloo te sipsip tokotasi, te tama naa ma ki mee peehea? Te tama naa ma ki tiiake te matasivo maa sivo ana sipsip naa aa ku hano no ssee te sipsip tokotasi ni seai. ¹³ Nau e vanaatu ki kootou, i tana saaita ma ki lave i tana sipsip raa, tana hiahia i tana sipsip tokotasi naa ma ki ttoe iaa i tana hiahia i ana matasivo maa sivo sipsip e taka ma ia. ¹⁴ Peelaa hoki, te Tamana kootou i te lani raa see hiihai hoki ma se tamariki i naa tamalliki nei ki seai.

Tokonaki ki too taina e mee tana sara

¹⁵ "Ki mee maa too taina raa e hakasara tana vana iaa koe, koe ku hanatu ki nnoho koorua soko koorua aa koorua ku hakatonu te mee naa. Ki mee maa too taina naa e hakannoo kiaa koe, teenaa koorua ma ki mee hoki ma se haitaina. ¹⁶ Aa ki mee too taina naa see hii hakannoo atu kiaa koe, koe ku hano no toomai setama hoki, aa seai se takarua, aa kootou ku ahe atu. Teenaa e mee pee ko naa taratara mai te Laupepa Tapu maa i te saaita koorua e taratara raa, e mee telaa takarua e nnoho no hakannoo i naa hano te taratara koorua. ¹⁷ Aa ki mee te tama naa see hii hakannoo ki naa tama naa, koe ku hano no taratara ake ki naa tama te lotu. Aa ki mee a ia see hii hakannoo ki naa tama te lotu, teenaa koe ku haia a koe ttama naa ma setama see lotu aa ma setama e aoao naa takis.

¹⁸ "Nau e kauatu te taratara maaoni nei: naa mee kootou e ppu i te kerekere nei ma ki puuia hoki i te lani, aa naa mee kootou e hakattana i te kerekere nei ma ki hakattanaria i te lani. ⁵

¹⁹ "Aa nau ku kauatu telaa taratara hoki: te saaita te takarua i te maarama nei e oo ki te hakataakoto tokotasi i naa mee laua e taku ki Te Atua ki haia ake raa, naa mee naa ma ki haia ake taku Tamana i te lani.

²⁰ I te aa, i te saaita te takarua, aa seai ma setakatoru,

† 17.24 Ex 30.13, 38.26 †† 18.1 Lk 22.24 † 18.3 Mk 10.15; Lk 18.17

†† 18.8 Mt 5.30 †† 18.9 Mt 5.29 ††† 18.15 Lk 17.3 ††† 18.16 Deut 19.15 § 18.18 Mt 16.19; Jn 20.23

e kkuu no meeme hakapaa iloto taku inoa raa, teenaa nau ma ki noho iloto naa tama naa."

Te parapol te poe see hai aroha

²¹ Teenaa hanatu iloo Peter ki Jesus no vasiri ake, "Te Ariki, ki mee maa taku taina raa e hai lokei peenaa te mee hakallika kiana nau, e hia aku saaita ma ki vanaake maa nau e aroha ia ia? E aa, e hitu?" †

²² Jesus ki mee ake, "Nau see vanaatu maa koe ki aroha ia ia inaa saaita e hitu; koe ki hakapaa naa saaita e hitu naa ki lava i te matahitu hakkaatoa. ††

²³ "I te aa i te tiputipu te Nohorana te Laniraa e mee peenei: Teelaa setuku ni noho ki hakatonu te kooina naa mane ana poe raa ni too ia ia. ²⁴ Itana saaita ni kaamata no hakatonu naa mane naa raa, tana poe tokotasi, teelaa ni too ana mane e tammaki iloo ia ia raa, ku taakina ake naa tama. ²⁵ Te poe naa ni see hai mane e lava ki suia naa mane te tuku naa, teenaa ki mee ake te tuku naa ki naa tama raa ki toa te poe naa ma tana aavana, ana tamalliki, aa ma naa mee katoo te tama naa no kauake ki se tama ki tauia, aa ku too ake ana mane. ²⁶ Te poe naa ni hanatu no tuu iloo ki ana turi imua te tuku naa no tani atu ki aa ia, 'Kaumai se tama saaita ki lavaa nau te ssee ni mane ki sui aku mane ni too ia koe.' ²⁷ Te tuku naa ni aroha ia ia no vanaake iloo ki see sui ana mane ni too ia ia, teenaa tiiake iloo ia te tama naa ka hano.

²⁸ "Te poe naa ni hano no tiri iloo i te tama tokotasi teelaa ni too ana mane ia ia, teenaa tauhia iloo a ia te tama naa no kuumia tana ua ka mee ake, 'Sui mai aku mane ni toa a koe!' ²⁹ Te tama e tauhia a ia naa ni tuu atu ki ana turi no tani atu, 'Kaumai se tama saaita ki ssee nau ni mane ki sui oo mane naa!' ³⁰ Tevana ia te poe te tuku naa ni see hiihai, teenaa toa iloo a ia te tama naa no ponotia ki loto te hare karapusi ki lavaa iloo ia te sui ake ana mane. ³¹ I te saaita aaraa poe ni kuite i tanavana e mee naa raa, oo iloo naa tama naa no taratara ake ki te tuku i naa vana te tama naa ni mee. ³² Teenaa aru iloo te tuku raa ki tana poe naa ki hanake. A ia ki mee ake, 'Te poe e heheuna hakallika! Nau ni vanaatu ki see sui mai aku mane ia koe ni tani mai ma ki aroha nau ia koe. ³³ E taukareka ki mee maa koe ni aroha hoki i te tama e heheuna koorua hakapaa naa, e mee pee ko nau ni aroha ia koe.' ³⁴ Te tuku naa ni porepore iloo i tana loto, teenaa ponotia iloo a ia te tama naa ki loto te hare karapusi kitta e tana saaita ku sui katoo ana mane."

³⁵ Jesus ki hakaoti ake ana taratara, "Taku Tamana i te Laniraa ma ki mee peenaa ki kootou ki mee maa kootou see alloha maaoni i naa taaina kootou."

Te akonaki i te hai aavana e mavvae

(Mk 10.1-12)

19 Te saaita Jesus ni oti te kauake ana taratara nei raa, a ia ni masike i Galilee

no hano ki te matakaaina Judea i telaa vasi te Riva Jordan. ² E tammaki iloo naa tama ni tautari atu kiana Ia, teenaa naa tama e mmaki raa ni haia a Ia no taukalleka i te kina naa.

³ E mee aaraa Faarisi ni oo ake kiana Ia no vasirisiri tipuaina laatou Jesus ki hakasara se taratara maana. Naa tama naa ni oo ake no vasiri peelaa ki Jesus, "Taratara mai, naa Loo taatou raa e taratara maa te tanata raa e lavaa te tiiake ia tana aavana?"

⁴ Jesus ki mee ake, "E aa? Kootou ni see ttoka i naa taratara te Laupepa Tapu maa imua iloo raa Te Atua ni penapena te tanata ma te ffine? ⁵ Teenaa Te Atua ni taratara peelaa, 'Te taupeara raa ma ki tiiake ia tana tamana ma tana tinna no hakapaa ki tana aavana, teenaa te takarua naa ma ki mee ma se tama tokotasi.' ⁶ Te takarua naa ku see mee hoki ma ni tama e lua; laaua ku mee ma se tama tokotasi. See hai tama i te maarama nei e lavaa te vaaea a ia naa mee Te Atua ku oti te hakapaa."

⁷ Naa Faarisi raa ki vasiri ake, "Ai Moses ni tuku ai tana loto maa te tanata e mee ma ki tiiake tana aavana raa ki sissii se pas imua no hakaari ake tana aavana i laua ku mavvae?" ††

⁸ Jesus ki mee ake, "Moses ni vanaatu maa kootou e lavaa te tiiake naa aavana kootou i kootou e ako nataa iloo. Tevana ia te mee raa ni see mee peenaa i te saaita Te Atua ni penapena naa mee hakkaatoa. ⁹ Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: ki mee se tanata e huri no tiiake tana aavana, aa tana aavana naa ni see hai huri ma telaa tanata, te tanata raa e ppena tana sara ki mee maa ia e aavana telaa ffine." †††

¹⁰ Ana disaipol raa ki mee ake, "Ki mee maa teenei naa tiputipu te aavana, e taukareka ki ttaka see aavana."

¹¹ Jesus ki mee ake, "Te akonaki nei see hano ki naa tama hakkaatoa; e hano koi ki naa tama Te Atua e tokonaki. ¹² Aaraa taanata see aavvana i laatou ni ttipu ake iloo peenaa i te saaita laatou ni tamalliki; aaraa tama see aavvana i laatou ni kaukauria; aa aaraa tama see aavvana i laatou e mee ma ki anaana tonu laatou ki naa heuna Te Atua. Tama e tautari ki te tiputipu naa raa, tiiake ia ki see aavana."

Jesus e hiihai maa naa tamalliki raa ki oo ake kiana Ia

(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³ E mee naa tama ni too ake naa tamalliki laatou raa ki Jesus ki hakapiri ana rima ki aruna naa tamalliki naa, aaraa nei naa tama naa ni nutua naa disaipol. ¹⁴ Aaraa vanaake iloo Jesus peenei, "Kootou tiiake naa tamalliki raa ki oomai kiana nau, kootou see puuia naa tama naa, i te Nohorana te Laniraa se kina naa tamalliki peenei."

¹⁵ Teenaa hakapiri iloo ana rima i aruna naa tamalliki naa. Ki oti raa hakatahuri iloo ka hano.

† 18.21 Lk 17.3-4 †† 18.22 Gen 4.24

‡ 19.4 Gen 1.27, 5.2 †† 19.5 Gen 2.24 †† 19.7 Deut 24.1-4; Mt 5.31 ††† 19.9 Mt 5.32; 1 Cor 7.10-11

Tetama taane e hai hekau

(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30)

¹⁶ Teelaa setama tokotasi ni hanake no vasiri ake iloo peelaa ki Jesus, "Tisa nei, setiputipu peehea e taukareka ki haia a nau ki too nau te ora e ora hakaoti?"

¹⁷ Jesus ki mee ake, "Koe e vasiri mai i te tiputipu e taukareka kote aa? Te Atua koi soko Ia e taukareka. Ki mee koe e hiihai ki too koe te ora e ora hakaoti, koe ku tautari ki naa Loo Te Atua."

¹⁸ Araa te tama naa ku vasiri ake hoki, "Naa Loo peehea?" †

Jesus ki mee ake, "Au see taa tama; au see hai huri ma te aavana telaa tama; au see kailaaraa, au see taratara kaireeresi i aaraa tama; ¹⁹ hakannoo ki too tamana ma too tinna; manava laaoi i naa tama e nnoho i too vasi, e mee pee ko koe e manava laaoi i too tino soko koe." ††

²⁰ Te tanata raa ki mee ake, "Nau ni tautari ki naa Loo naa hakkaatoa. Se aa hoki nau ki mee?"

²¹ Jesus ki mee ake, "Ki mee maa koe e hiihai ki tonu iloo too ora, koe ku hano no kauake oo mee raa hakkaatoa ki tauia aaraa tama, aa koe ku vaevae atu oo mane naa ki naa tama see hai mee. Teenaa koe ma ki hai mee e takkoto i te lani; aa koe ku au no tautari kiaa nau."

²² I te saaita te tanata naa ni lono i naa taratara Jesus raa, a ia ni mei hakaoti, teenaa iaa ia setama e hai mane. A ia ni masike no hano hakaaroha iloo ki tana hare.

²³ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, "Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Te tama e hai mane raa ma ki hainattaa iloo te uru atu ki te Nohorana te Lani!"

²⁴ Nau ku hakaaroha atu hoki te taratara nei: Te kamol ki hakauru tana pisouru ki loto te pokopoko te ttui raa, e hainauhie iaa i te tama e hai mane ki uru ki loto te Nohorana te Lani."

²⁵ Naa disaipol Jesus raa nitteki hakaoti i ana taratara e kauake nei, teenaa ki vasirisiri laatou soko laatou peelaa, "Ni tama peehea raa ma ki lavaa te hakassaoria?"

²⁶ Teenaa ttoka tonu atu iloo Jesus ki laatou no mee ake, "Naa vana nei e hainattaa ki naa tama te maarama nei, aa ki Te Atua iaa, naa vana hakkaatoa e hainauhie."

²⁷ Peter ki mee ake, "Ttoka mai, maatou ni tiiake katoo naa mee maatou no tautari kiaa koe, aa se aa maatou ma ki too?"

²⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, "Nau e kauatu te taratara maaoni nei: I te saaita te Tama te Henua e noho ki aruna tana nohorana maatua raa, teenaa kootou, te taka sinahuru maattakarua disaipol ettaka ma nau nei, ma ki nnoho hoki i naa nohorana maatua ka mee ma ni tuku i naa noho e sinahuru maa rua i Israel. ‡

²⁹ "Aa naa tama katoo teelaa ni tiiake naa hare laatou, naa taaina, naa kave, naa tammana, naa tinna, naa tamalliki aa ma naa kerekere laatou ki tautari mai

laatou kiaa nau raa, Te Atua ma ki hakattoe atu naa tuuhana laatou naa ki tae ki te lau, aa laatou ma ki too te ora e ora hakaoti. ³⁰ Naa tama e mmata te henua ma ni tama hakamaatua i te ssao nei ma ki tukumurina Te Atua ma ni tama see hai vana e taunai, aa naa tama tee-laa e tukumurina te henua maa ni tama see hai vana e taunai i te ssao nei ma ki hakannohoria Te Atua ma ni tama hakamaatua. ‡†

Te parapol i naa tama e heheuna iloto te verena 'grape'

20 "Te Nohorana te Lani raa e mee ma se tama e mee tana kerekere ni hano i te tahaata no ssee ni tama ki oo ake no heheuna i tana verena 'grape'. ² Ttama naa ni tuku tana taratara ma naa tama naa, i laatou ma ki tauia a ia ki te mane siliva tokotasi i te aso. Teenaa heunatia iloo ia naa tama naa ka oo no heuna. ³ I te laa i aruna raa, te tama naa ni hano hoki ki te maket raa no kite i aaraa taanata e ttuu see heheuna. ⁴ Teenaa vanaake iloo ia ki naa taanata naa, 'Kootou oo hoki no heheuna i taku verena 'grape', aa kootou ma ki tauia a nau hakaraa iloo.' ⁵ Teenaa oo iloo naa tama naa. I te laaraatea ‡† aa i te ttoru hoki te laasuru raa, te tama naa ni hano hoki no mee tana vana naa.

⁶ I te saaita te laa ni taupiri ki sura raa, a ia ni hano hoki ki te maket no kite iloo i aaraa tama koi ttuu see heheuna. Teenaa a ia ki mee ake, 'I te hui te aso nei raa kootou e nnoho koi peenaa see heheuna i te aa?'

⁷ Naa tama naa ki mee ake, 'See hai tama ni au no tauia maatou ki haia ana heuna.' Te tanata raa ki mee ake, 'Aa kootou oo no heheuna i taku verena 'grape'.'

⁸ "I te saaita te laa ni suru raa, te tanata e mee tana verena naa ni mee ake ki te tama e roorosi i naa tama e heuna, 'Arumia naa tama e heuna raa no kauatu naa taavi laatou, kaamata ki naa tama ni toomai hakamuri hakaoti aa ku hakaoti ki naa tama mua.' ‡††† Naa tama ni kaamata te heuna i te laasuru raa ni tauia ki naa siliva tiki ttasi. ¹⁰ Teenaa i te saaita naa tama mua ni heheuna raa ni oo ake ki too naa taavi laatou raa, naa tama naa ni mannatu maa laatou ma ki tauia ki aruna iaa; araa nei laatou ni too siliva tiki ttasi hoki. ¹¹ Te saaita naa tama naa ni too naa mane laatou raa, laatou ni kaamata te taumaruu i te tama e mee tana verena raa peelaa, ¹² 'Naa tama ni toomai no heheuna hakamuri nei ni heheuna koi i te tamaa saaita, aa maatou iaa ku mmate hakaoti i naa heheuna maatou i te aso hakkaatoa ma telaa, tevana iaa maatou e tauia hakapaa koi ma naa tama naa!'

¹³ "Teenaa ki huri atu te tanata e mee tana verena raa ki te tama tokotasi i naa tama naa, 'Naasoa, hakanoo mai. Kootou see meemeetipuaina a nau. I te saaita kootou ni toomai nau raa, nau ni taratara atu i kootou ma ki tauia a nau ki te siliva tokotasi i te aso. ¹⁴ Kootou too naa mane kootou naa aa kootou ku oo ki naa hare kootou. Nau e mee ki kauake ki te tama ni heheuna hakamuri nei te kooina kootou ni kauatu nau. ¹⁵ Nau

† 19.18 Ex 20.13-16; Deut 5.17-20 †† 19.19 Ex 20.12; Deut 5.16; Lev 19.18 ‡ 19.28 Mt 25.31; Lk 22.30

‡† 19.30 Mt 20.16; Lk 13.30 ‡†† telaraatea: teenaa te saaita te peeloo tekkaai ‡††† 20.8 Lev 19.13; Deut 24.15

e lavaa te mee se aa taaku e hiihai, i teenei nitti-no mane aaku. E aa? Kootou ku manava haaeo koi i aa nau e kaimaarie?"

¹⁶ Jesus ki hakaoti atu ana taratara raa peelaa, "Naa tama teelaa e tukumurina te henua maa ni tama see hai vana e taunai i te ssao nei ma ki hakannohoria TeAtua ma ni tama hakamaatua, aa naa tama e mmata te henua ma ni tama hakamaatua i te ssao nei ma ki tukumurina TeAtua ma ni tama see hai vana e tau-nai." †

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

¹⁷ I te saaita Jesus maa ni oo atu ki Jerusalem raa, Jesus ki too ana disaipol raa ki te vasi no taratara seemuu ake ki laatou, ¹⁸ "Hakannoo mai. Taatou e oo ki Jerusalem. Teenaa te Tama te Henua raa ma ki kaavea ki naa maatua hakamau raa ma naa tisa naa Loo. Naa tama naa ma ki hakatonu laaou taratara ki taia ttama naa ki mate. ¹⁹ Teenaa te tama naa ma ki kauake laaou ki naa tama i naa henua sara raa ki tautausuaina, ki sarua, aa ku tuukia ki te kros; tevana iaa te tama naa ma ki masike i te mate i te ttoru naa aso."

Te hiihai te tinna James ma John

(Mk 10.35-45)

²⁰ Te aavana Sebedii raa ni hanake ki Jesus ma tana takarua tama taanata raa no tuu iloo ki ana turi imua Jesus.

²¹ Jesus ki vasiri ake kiaa ia, "Se aa taau e hiihai?"

Te ffine raa ki mee ake, "Nau e hiihai maa koe kituku hakaoti setaratara maau maa aku tama nei ma ki hakanohoria a koe te tama i too vasi hakamaatau aa telaa tama i too vasi hakamaavii, i too saaita ma ki noho no tuku i too Nohorana."

²² Jesus ki huri atu ki te takarua taanata raa no mee ake, "Koorua see illoa i te mee koorua e mee mai naa. Ki mee raa koorua ma ki lavaa te hakallono isu pee ko nau ma ki hakallono isu nei?"

Te takarua raa ki mee ake, "Maaua e lavaa."

²³ Jesus ki mee ake, "Maaoni, koorua ma ki lavaa te hakallono isu pee ko nau, tevana iaa nau see lavaa tettapa ma ko ai te tama ma ki noho i taku vasi hakamaatau aa maa ko ai ki noho i taku vasi hakamaavii. E mattino naa tama ni tukua TeAtua ki nnoho i naa ki-naa naa."

²⁴ I te saaita telaa sinahuru ma ttakarua disaipol ni llono i te vana te takarua naa ni mee raa, naa tama naa ni lloto iloo i te takarua naa. ²⁵ Teenaa aru iloo Jesus ki ana disaipol raa ki oo ake, no mee ake peelaa ki laatou, "Kootou e illoa maa naa tuku i naa henua sara raa e tuku haaeo i naa kanohenua laaou, aa naa hakamau laaou raa e nnoho hakamaatua i aruna laaou ma naa mee katoou laaou. ²⁶ Te tiputipu naa iaa ki see sura i kootou. Te tama e hiihai maa ia ki noho hakamaatua raa, a ia ki mee naa heuna aaraa tama; ††²⁷ aa ki mee setama i kootou e hiihai maa ia ki taka

vaamua, a ia ki heheuna ma se poe kootou. †²⁸ Ttama te Henua raa ni mee peenaa. A Ia ni see au ma ki heheuna te henua iaa Ia; a Ia ni au are ki haia a Ia naa heuna te henua aa ki mate Ia ki hakassaoria te lopotama."

Te takarua e ppuni naa karamata laaua e haia Jesus no kkite

(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

²⁹ I te saaita Jesus ma ana disaipol raa ni massike i Jericho ka oora, e tammaki iloo naa tama ni oo atu vaamuri laaou. ³⁰ Teelaa se takarua taanata e ppuni naa karamata laaua e nnoho i te vasi te ara, teenaa i te saaita te takarua naa ni llono maa Jesus ku hakaraka ka hano raa, laaua ki kaamata no varo atu ki Jesus, "Te mokopuna David! Aroha i maaua!"

³¹ Teenaa naa tama raa ki ffuri atu no nutua laaua ki see vaa. Tevana iaa te takarua naa ni see hakanoo atu; laaua ni tanitani varo iloo vaaruna peelaa, "Te mokopuna David! Aroha i maaua!"

³² Jesus ni ttuki no kannake iloo ki laaua, "Koorua e fifai maa koorua ki haia a nau peehea?"

³³ Takarua raa ki mee ake, "Te Ariki, maaua e fifai ki kkite maaua."

³⁴ Jesus ni aroha i te takarua naa, teenaa haaroo atu iloo no paa tana rima i naa karamata te takarua naa; naa karamata te takarua naa ni taukalleka i te saaita naa lokoi, teenaa massike atu lokoi te takarua naa no tautari atu ki Jesus.

Jesus ku hanake ki Jerusalem ma se Ariki

(Mk 11.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

21 I te saaita Jesus ma ana disaipol raa sassare atu ki Jerusalem raa, laaou ni taa ki te matakaaina Bethpage i te Mouna naa Oliv. Teenaa heuna iloo Jesus te takarua i ana disaipol ki oo imua, ² ka taratara ake Ia peelaa ki laaua, "Koorua oo atu ki te tamaa henua e tuu i mua naa. Saaita koorua ma ki ttae atu raa, koorua ma ki kkite ma se donki e saisaitia ka tuu ma tana punua; te donki naa ni seai iloo ki kaakea setama no terekia. Teenaa koorua ku veetea koorua naa manu naa aa ku taakina mai peenei. ³ Ki mee maa setama e vasiri atu, koorua ku mee ake, 'Te Ariki e vana ma ki too ake kiaa Ia'; teenaa te tama naa ma ki tiiake atu naa manu naa ki koorua i te saaita naa lokoi."

⁴ Naa vana nei ni ssura ki ttino naa taratara te pure TeAtua raa ni mee imua:

⁵ "Hakaari ake naa tama i Zion, Ttoka, te tuku kootou raa ku au ki kootou!

A Ia e meeme seemuu, aa e tere mai i aruna te donki, aa i aruna te sukua te donki." ††

⁶ Te takarua raa ni oo no haia iloo laaua naa vana Jesus ni mee ake: ⁷ te donki raa ni taakina ake laaua ma tana sukua, teenaa ffora iloo naa maro laaua raa i aruna naa manu naa, aaraa kake iloo Jesus ki aruna. ⁸ Turaa tama ni horahora naa maro laaou vaaroto te ara, aa aaraa tama iaa ni tuutuu naa laa naa laakau raa

† 20.16 Mt 19.30; Mk 10.31; Lk 13.30 †† 20.26 Lk 22.25-26

‡ 20.27 Mt 23.11; Mk 9.35; Lk 22.26 †† 21.5 Zech 9.9

no horahora hoki vaaroto te ara. ⁹ Naa tama ni oo vaa-mua Jesus aa naa tama ni sassare ake vaamuri Jesus raa ki kaamata no tanitani varo,

“Hakahiahia i te mokopuna te Tuku David!

TeAtua e haia hakaraaoina a Ia te tama e au iloto te inoa TeAtua!

Hakahiahia i TeAtua i aruna.” †

¹⁰ I te saaita Jesus ni uru atu ki loto Jerusalem raa, te ki-naa ni vaa huri. Te henua ni vasirisiri peelaa, “Teena ko ai?”

¹¹ Naa tama ni oo ake ma Jesus raa ki mee ake, “Teenei ko Jesus, te pure TeAtua, te tama i Nazareth iloto Galilee.”

Jesus ku hano ki loto te Hare Tapu

(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Jesus ni hanatu ki loto te Hare Tapu raa no kerekereia iloo Ia naa tama e nnoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. Naa teevoa naa tama e nnoho ka hakahitihiti naa mane raa ma naa tama e nnoho ma naa rupe raa ni huria katoo a Ia ki laro.

¹³ A Ia ki mee ake peelaa ki naa tama naa, “Naa taratara TeAtua e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘Taku Hare Tapu nei ma ki taapaa ma sehare te henua e lotu kiaa nau.’ Aa teenei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailallao e oomai no mmuni!” ††

¹⁴ Naa tama see kkite ma naa tama e ppiko naa vae laatou raa ni oo ake kiaa Ia i te Hare Tapu, teena a Ia ni huri atu no haia naa tama naa no taukalleka.

¹⁵ Naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo raa ni lloto iloo i te saaita laatou ni kkite i naa vana Jesus e mee aa i naa tanitani varo naa tamalliki raa iloto te Hare Tapu peelaa, “Hakahiahia i te mokopuna David!”

¹⁶ Naa tama naa ki vasiri ake ki Jesus, “Koe e lono i naa hai mai naa tama naa?” ‡

Jesus ki mee ake, “Uee, nau e lono. Eaa? Kootou ni see ppau naa taratara te Laupepa tapu?

‘Koe ni akonaki naa tamalliki mattua ma naa tamalliki punaammea raa ki hakanau iaa koe.’”

¹⁷ Ki oti raa ahe iloo Ia ki Bethany no moe i te matakaaina naa.

Jesus etuku haeo ki te laakau ‘fig’

(Mk 11.12-14,20-24)

¹⁸ I te soa te aso, te saaita laatou ni ahemai i Bethany raa, Jesus ni lono i tana hiikai. ¹⁹ A Ia ni kite te laakau ‘fig’ e tuu i te vasi te ara raa, hanatu iloo Ia no mee ki haki ni hua ‘fig’ maana ki kai, araa nei te laakau naa see hua, teelaa ni lau koi. Teena taratara atu iloo Ia ki te laakau, “Koe ma ki see lavaa te hua hakaoti!” Te laakau naa ni mmae no pakupaku lokoi i te saaita naa.

²⁰ I te saaita naa disaipol raa ni kkite i te mee nei raa, laatou nitteki hakaoti kavasirisiri ki laatou, “Te laakau naa ni vave mmae peehea?”

²¹ Jesus ki mee ake, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei, Ki mee maa kootou e hakataakoto tonu i TeAtua aa kootou seai iloo ki mamaanatu tammaki, teena kootou ma ki lavaa te mee ni vana peenei. Aa see mee ma ko naa mee nei koi, kootou e lavaa hoki te mee ake peelaa ki te tamaa mouna nei, ‘Tere no sopo ki loto tettai,’ aa te mouna naa ma ki hano. ‡†²² Ki mee maa kootou e hakataakoto tonu i TeAtua, ni aa kootou e taku no kainnoo ki TeAtua raa ma ki kauatu ki kootou.”

Naa mahi Jesus

(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

²³ Jesus ni ahe hoki ki te Hare Tapu; aa i tana saaita ni noho ka akonaki naa tama raa, naa maatua hakamaatua aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni oo ake no vasiri kiaa Ia, “Taratara mai ki illoa maatou. Teelaa ni taratara e ai e kauatu kiaa koe maa koe ki mee naa vana nei? Ko ai te tama e vanaatu maa koe e lavaa te kerekereia a koe naa tama raa i te Hare Tapu?”

²⁴ Jesus ki mee ake, “Kootou ttari ki vasiri atu nau te mee nei, aa ki mee maa kootou e lavaa te hakaahia mai taku taratara nei, teena nau ma ki hakaari atu maa ko ai ttama ni kaumai te taukareka kiaa nau ki mee naa mee nei. ²⁵ Kootou taratara mai maa ko ai te tama i TeAtua ma naa tama te maarama nei ni vanaake ki John ki hakaukau tapu te henua.”

Teena ki kaamata naa tama naa te taratara soko laa-tou, “Taatou ki taratara ake peehea? Ki mee maa taatou e vana ma ko TeAtua, a ia ma ki mee mai peelaa, ‘Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratara John?’ ²⁶ Aa ki mee maa taatou e vana ma ko naa tama te maarama nei raa, teena taatou ma ki tauatia te kuturana nei ki naa hatu, i naa tama nei e maanatu maa John se pure maaoni TeAtua.” ²⁷ Teena ki mee ake laatou ki Jesus, “Maatou see illoa.”

Araa Jesus ku mee ake, “Nau hoki ma ki see hakaari atu maa nau e haia mai ai ki mee aku vana e mee nei.

Te parapol te takarua tama taanata

²⁸ “Kootou e mannatu maa e aa? Teelaa setama e mee ana tama taanata e lua. Ttama naa ni hano no mee ake ki tana tama matua, ‘Taku tama, tere no heheuna i te verena ‘grape’ raa i te aso nei.’ ²⁹ Tana tama raa ki mee ake, ‘Nau e kkaro,’ aa ki muri raa nei, te tama naa ni huri tana maanatu no hano. ³⁰ Teena hano iloo te tanata raa ki telaa tama no mee ake hoki te taratara naa. Tana tama naa ni mee ake maa ia ma ki hano, tevana iaa te tama naa ni see hano no heheuna.

³¹ “Ko ai te tama i te takarua naa ni hakannoo ki te taratara laaua tamana?”

Naa tama raa ki mee ake, “Ttama matua.”

Teena ki mee ake Jesus ki laatou, “Nau e vanaatu ki kootou: naa tama e aoao naa takis ma naa haahine hai huri raa ma ki ttae ki te Nohorana TeAtua imua

† 21.9 Ps 118.25, 26 †† 21.13 Is 56.7; Jer 7.11 ‡ 21.16 Ps 8.2 (LXX)

‡† 21.21 Mt 17.20; 1 Cor 13.2

kootou. ³² I te aa, John te Baptis ni hanatu ki hakaari atu ki kootou i te ara e tonu kootou ki too, tevana iaa kootou ni see hakannoo atu kiaa ia; naa tama e aoao naa takis ma naa haahine haihuri raa iaa ni hakannoo kiaa ia. Aa niaaina maa kootou nikkite i te mee naa raa, kootou ni see lavaa iloo te ffuri naa mannatu kootou no hakannoo atu kiaa ia. †

Te parapol naa tama e roorosi te verena 'grape'

(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19)

³³ "Kootou hakannoo mai ki kauatu nau telaa parapol. Teelaa se tama e mee tana kerekere ni tori tanaverena 'grape'. Aia ni pena tana hiri aareha te verena, ka keru tana rua ki kkumi naa hua. Araa hakatuu iloo tana hare roorosi e moe ki aruna. Ki oti raa, kauake iloo ia te verena raa ki aaraa tama ki roorosi ake, i aa ia ku hano ki telaa henua. †³⁴ I te saaita naa 'grape' raa ni ttae ki vasi raa, te tanata raa ni heuna atu ana poeraa ki oo no too ake tana tuuhana i naa 'grape' naa tama naa evasi. ³⁵ Araa nei naa tama e roorosi i te verena raa ni ffuri atu no tauhia laatou naa poe naa, teenaa te tama tokotasi ni sarua laatou, telaa tama ni taia laatou no mate, aa telaa tama iaa ni tauatia laatou ki naa hatu. ³⁶ Te tanata raa ki heuna atu aaraa poe, ku tammaki iaa i te kaavena mua; naa tama naa ni taia hoki pee kote kaavena mua. ³⁷ Teenaa heuna atu iloo te tanata naa tana tino tama ki hanatu ki laatou. Aia ki noho no hakataakoto peelaa, 'Naa tama nei ma ki hakannoo ki taku tama.' ³⁸ I te saaita naa tama e roorosi i te verena raa nikkite i te tama te haka-mau raa, laatou ki taratara ki laatou, 'Teenei te tamariki te tama e mee tana verena nei. Oomai ki tauhia taatou te tama nei no taia ki mate, aa taatou ku too te verena nei maa taatou!' ³⁹ Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa no peesia ki taha te verena, ara taia iloo laatou no mate."

⁴⁰ Jesus ki vasiri ake ki laatou, "I te saaita te tama e mee tana verena naa ma ki tae ake raa, naa tama e roorosi i tana verena raa ma ki haia ia i peehea?"

⁴¹ Naa tama raa ki mee ake, " Te tama naa ma ki huri atu no taia naa tama e hakallika naa ki mmate aa ku kauake te verena raa ki aaraa tama ki roorosi ake, teenaa i te ssao naa 'grape' raa e ttae raa te tanata naa ma ki too tana tuuhana."

⁴² Araa Jesus ku vanaake ki naa tama naa, "E aa? Kootou ni see ppau naa taratara te Laupepa Tapu? ‡ 'Te hatu teelaa ni hakakkeina naa tama e penape-na hare ma se hatu e hakallika koi raa, nihuri ake ma kote hatu hakamaatua raa iloo.

Teenei se mee TeAtua ni pena;
aa e mmata taukareka i mua naa karamata taatou hakkaatoa!"

⁴³ Jesus ki ttuo atu hoki, "Nau e vanaatu ki kootou: te Nohorana TeAtua raa ma ki hanaa i kootou no kauake ki naa tama e hakassura te tiputipu e tonu. ⁴⁴ [Naa tama katoo e taussina ki aruna te hatu naa ma ki mmere

hakallika, aa ki mee te hatu naa e leiho ki aruna se tama raa, te tama naa ma ki marepurepu.]"

⁴⁵ Te saaita naa maatua hakamaatua ma naa Faarisi raa ni lono i naa parapol Jesus raa, laatou ni illoa maa Jesus e taratara i laatou. ⁴⁶ Teenaa mee iloo laatou ma ki tauhia laatou Jesus, tevana iaa laatou ni mattaku i naa tama e kkutu i te kina naa, i te aa naa tama naa ni hai maa Jesus se pure TeAtua.

Te parapol te kaikai e lasi te aavana

(Lk 14.15-24)

22 Jesus ni taratara ki naa parapol hoki ki naa tama.

² "Te Nohorana te Lani raa e mee ma setuku e ppena tana kaikai e lasi ma tana tama tanata e aavana. ³ I te aso te kaikai raa, te tuku naa ni heuna ana poe raa ki oo no mee ake ki ana tama ni aru raa ki oo ake ki te kaikai e lasi, ara nei naa tama naa ni see fiffai maa laatou e oo ake. ⁴ Teenaa heuna iloo te tuku raa aaraa poe ki oo no taratara ake peelaa ki naa tama ni arumia ia naa: 'Taku kaikai raa ku oti te penapena hakaoti; aku purumakau e ppeti raa iloo ni taa aa teenei ku mmoe mai ki kkai kootou. Kootou oomai ki te kaikai taku tama e aavana nei!' ⁵ Araa nei naa tama ni arumia te tuku raa ni see anaana ma ki oo atu laatou: te tama tokotasi ni hano no heheuna i tana tori, aa telaa tama ni hano ki tana sitoa, ⁶ aa aaraa tama iaa ni ffuri atu no tauhia laatou naa poe naa no sarua ka taia no mmate. ⁷ Te ttuku raa ni pore-pore iloo i tana loto, teenaa heuna iloo ana soldia raa ki oo no taia naa tama naa aa ku tuunia te henua naa tama naa. ⁸ Teenaa aru iloo ki ana poe raa no mee ake ki laatou, 'Te kaikai taku tama e aavana raa ku oti te ppena hakaoti, tevana iaa naa tama ni arumia a nau raa ni see tau te oomai ki te kaikai nei. ⁹ Kootou oo ki naa mateara raa no toomai ni tama iloo e tammaki ki te kaikai nei.' ¹⁰ Teenaa oo iloo naa poe raa no toomai naa tama katoo laatou e llave iloto te ara; naa tama e taukalleka aa naa tama e hakallika. Teenaa te hare te kaikai naa ni kkapi ki ttama.

¹¹ "Te ttuku raa ni uru atu ki loto te hare naa no kite i te tanata tokotasi see hakao ki naa hekau te henua maraa e hakao ki naa kaikai e llasi. ¹² Te ttuku raa ki mee ake ki te tanata naa, 'Naasoa, koe ni uru mai peehea ma koe see hakao ki naa hekau naa kaikai e llasi?' Te tanata raa ni noho seemuu koi. ¹³ Teenaa mee ake iloo te tuku raa ki ana poe, 'Saisaitia naa vae ma naa rima te tama nei aa ku peesia ki te pouuri ana, ki moe ia katani aa ka kakarati ana niho.'" †

¹⁴ Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, "E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua."

Te taratara i naa takis

(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵ Naa Faarisi raa ni oo no taratara iloo ki vasirisiri tipuaina Jesus ki hakasara se taratara maana aa ku tauhia laatou. ¹⁶ Teenaa heunatia iloo laatou

† 21.32 Lk 3.12, 7.29-30 †† 21.33 Is 5.1-2 ‡ 21.42 Ps 118.22-23

‡† 22.13 Mt 8.12, 25.30; Lk 13.28

aaraa disaipol laatou ma naa tama i te kaavena Herod raa ki oo novasiri ake ki Jesus, "Tisa nei, maatou e illoa maa koe e taratara ka akonaki naavana e ttonu maaoni. Maatou e illoa maa koe see maanaturia a koe te hakataakoto telaa tama, aa koe see illoa te hiri-hiri tama; koe e akonaki tonu i naa tiputipu te hiihai TeAtua ki te henua. ¹⁷ Taratara mai, e taukareka maa taatou ki pesi takis ki te tuku i Rome? Seai, e hakallika?"

¹⁸ Jesus ni illoa maa naa tama naa e vasirisiri tippua koi, teenaa mee ake iloo Ia peelaa ki laatou, "Naa tama e kaikailua! Ai nau e hakarereesia kootou i te aa?"

¹⁹ Huri mai se peni i naa mane kootou e pesi i naa takis."

Naa tama naa ki kauake te mane siliva, ²⁰ araa Jesus ku vasiri ake ki laatou, "Teenei ko ai e tuu tana pisouru aa tana inoa i aruna te mane siliva nei?"

²¹ Naa tama naa ki mee ake, "Te tuku i Rome."

"Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua."

²² Te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara Jesus raa, naa tama naa ni massaro iloo, teenaa mas-sike iloo laatou ka oo.

Jesus e taratara i naa tama e mmate e massike no ora hoki

(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

²³ I te aso naa raa, e mee naa Sadiusi ni oo ake ki Jesus no taratara ma naa tama e mmate raa see lavaa te mas-sike no ora hoki. ²⁴ "Tisa nei, Moses ni sissii te loo nei maa taatou: 'Ki mee maa se tanata e mate katiiake tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, te taina te tanata e mate raa ki aavanatia a ia te aavana tana taina. Teenaa naa tamalliki laaua ma ki ssura raa ma ki haia ma nitamalliki tana taina ni mate.' ²⁵ Teelaa se takahitu hai taaina ni noho ma maatou. Ttama matua raa ni aavana no mate, see hai tamalliki. Teenaa tana taina ilaro raa ni aavana i te aavana tana taina matua. ²⁶ Te mee naa ni sura ki ana taaina raa hakkaatoa; e aavana koi see hai ttama, aa mate mai. ²⁷ Ki oti raa nei, te ffine raa ku mate. ²⁸ Aa teenaa, i te aso te mate raa ma ki massike no ora, te ffine raa ma ki mee ma se aavana ai, i te takahitu hai taaina naa katoo ni aavvana ia ia?"

²⁹ Jesus ki mee ake, "Kootou e ssara iloo, i te aa i kootou see illoa i naa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu aa ma naa mahi TeAtua. ³⁰ Te saaita naa tama e mmate raa ma ki massike mai i te mate raa, naa tama naa ma ki tiputipu ma ko naa ensol i te lani; naa tama naa ma ki see lavaa te aavvana. ³¹ Aa i te taratara maa naa tama e mmate ma ki massike no ora: e aa, kootou ni see ttoka i te Laupepa Tapu i te taratara TeAtua ni kauatu ki kootou? A Ia ni taratara peelaa, ³² 'Nau nei kote Atua Abraham, Isaac, aa ko Jacob'. A Ia seai se Atua naa tama e mmate, a Ia naa kote Atua naa tama e ora no ora hakaoti." †

³³ Te saaita te kanohenua naa ni llono i naa taratara Jesus raa, laatou ni massaro iloo i ana taratara.

Te Loo hakamaatua

(Mk 12.28-34; Lk 10.25-28)

³⁴ Te saaita naa Faarisi raa ni llono maa naa Sadiusi raa see lavaa te hakaaha ake laatou naa taratara Jesus raa, naa tama naa ni kkutu no taratara i te mee laatou ki mee. ³⁵ Teenaa ki masike atu te tisa naa Loo tokotasi no vasiri tipuaina a ia Jesus, ³⁶ "Tisa nei, te Loo hea raa ko te Loo hakamaatua i naa Loo Moses hakkaatoa?"

³⁷ Jesus ki mee ake, "Koe ki manava laaaoi i TeAriki, too Atua, ki too hatumanava katoo, ki too ora katoo, ki oo mahi katoo, aa ki too hakataakoto katoo."

³⁸ Teenei ko te Loo hakamaatua iloo i naa Loo hakkaatoa Moses. ³⁹ Tesso te Loo hakamaatua raa e mee koi peenaa: 'Laaaoi i te tama e noho i too vasi, e mee pee ko koe e laaaoi ia koe soko koe.' ⁴⁰ Naa Loo Moses hakkaatoa aa ma naa akonaki naa pure TeAtua naa e hakatahito i naa Loo e lua nei." ††

Te taratara i te Mesaea

(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

⁴¹ I te saaita naa Faarisi raa ni kkutu hakapaa raa, Jesus ni vasiri ake ki laatou, ⁴² "Kootou e mannatu maa te Mesaea raa se mokopuna e ai?"

Naa Faarisi raa ki mee ake, "Teenaa se mokopuna te tuku David."

⁴³ Jesus ki mee ake, "Ai David ni usuhia ai TeAitu Tapu raa ki kannaa i te Mesaea raa ma se Ariki aana? David ni taratara peelaa,

⁴⁴ 'TeAtua e vanaake ki taku Ariki:

Noho i taku vasi maatau

nottari ki tukua a nau naa tama katoo e tautau haeeo ma koeraa ki laro oo vae.' ††

⁴⁵ Teenaa ki mee maa David e kannaa ia ia ma ko tana Ariki, peehea naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David?"

⁴⁶ See hai tama iloo ni lavaa te hakaaha ake naa taratara Jesus naa. Teenaa e kaamata iloo i te aso naa raa, seai iloo se tama ni lavaa te vasiria a ia Jesus.

Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo

(Mk 12.38-39; Lk 11.43,46, 20.45-46)

23 Ki oti raa Jesus ku taratara ake ki ana disaipol raa ma naa tama e kkutu i te kina naa: ² "Naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi raa ko naa tama e tukua ki akonaki atu naa Loo Moses. ³ Teenaa kootou ki hakannoo no tautari ki naa vana katoo naa tama naa e taratara atu ki kootou; tevana ia kootou see tautari atu ki naa sosorina laatou, i te aa naa tama naa see tautari ki naa taratara laatou e kauatu ki kootou.

⁴ Naa tama naa e haia laatou te henua ki amo naa mee e mmaha, aa laatou ia seelavaa te ssau se rima ki tokonaki ki naa tama naa. ⁵ Naa tama naa e fiffai maa te henua kikkite i naavana katoo laatou e mee. Kootou

† 22.23 Acts 23.8 †† 22.24 Deut 25.5 † 22.32 Ex 3.6

†† 22.37 Deut 6.5 †† 22.39 Lev 19.18 ††† 22.40 Lk 10.25-28 ††† 22.44 Ps 110.1

mmata i naa llasi naa paspas e takkoto naa taratara te Laupepa Tapu teelaa e hakao naa tama naa ki naa pisouru ma naa rima laatou. Kootou mmata hoki i naa hualolloa naa uka e saisai ki naa kkahu laatou e takittaki vaararo naa! † ††6 Naa tama naa maraa essee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa hare lotu ma naa kaikai e llasi kinnoho laatou. 7 Naa tama naa e fiffai ma te henua ki meeme ake maa laatou ni hakamau i naa saaita laatou e ttiri i naa kina te henua e nnoho, teenaa laatou e fiffai maa laatou ki kannaatia mani 'Tisa'.

8 "Naa tama te kanohenua raa ki see ttapa i kootou ma ni 'Tisa', i te aa i kootou hakkaatoa e mee ma nitama te manava tokotasi, aa kootou e mee koi kootou Tisa tokotasi. 9 Aa kootou see kannaatia kootou se tama i te kerekere nei ma se 'Tamana' kootou, i te aa i kootou e mee kootou Tamana koi tokotasi e noho i telani.

10 Kootou hoki ki see ttapa maa kootou ni 'Hakamau', i te aa te hakamau koi tokotasi kootou raa kote Mesaea.

11 Te tama hakamaatua hakaoti i kootou raa, teenaa kote tama e mee naa heuna kootou. †12 Naa tama e hakatannata maa laatou ni tama hakamaatua raa ma ki tukua iho TeAtua ki laro, aa naa tama e nnoho koi pee ko naa tamavare raa, naa tama naa ma ki hakanauria TeAtua ma nitama hakamaatua. ††

Jesus e taratara ake i te kaikailua naa Faarisi

(Mk 12.40; Lk 11.39-42,44,52, 20.47)

13 "Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Te tootoka te Nohorana te Lani raa e puuia kootou i naa karamata te henua, aa naa tino kootou iaa see uru kiloto; naa tama e mee ma ki uru laatou raa e kapitia hoki kootou!

14 ["Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Teenaa kootou ko naa tama maraa e hakarereesia kootou naa puruna raa ka kailaaraotia kootou naa hekau naa hare naa tama naa, aa ki oti ku massike no mee naa taku e hualolloa ki mmata te henua maa kootou ni tama e ttonu! Naa haaeo TeAtua ma ki kauatu ki kootou naa ma ki hakallika hakaoti!]

15 "Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Kootou e mata horau i naa vaahare e hualolloa ka hakataka vaaroto naa henua e llasi ki huria lokoi te manava tetama tokotasi ki lotu pee ko kootou; aa te saaita te tama naa ku tautari atu ki kootou raa, te tiputipu te tama naa ma ki haia kootou no hakallika iaa i kootou. Teenaa a ia ku tau koi ki hanotonu ki te kina te ahi e ura see mate, e llaka are i kootou, naa tama e tau te kaavea hoki ki te kina naa.

† naa uka e saisai ki naa kkahu laatou: Naa uka nei e huriake maa ttama raa elotu iloo i TeAtua †† 23.5 Mt 6.1; Num 15.38; Deut 6.8 ‡ 23.11 Mt 20.26-27; Mk 9.35, 10.43-44; Lk 22.26 †† 23.12 Lk 14.11, 18.14

16 "Aroha iloo i kootou naa tama e ppuni naa karamata kootou aa e hakattaki aaraa tama, kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou e akonaki te henua ma ki mee se tama e tuku tana taratara ka hakamaumau ki te Hare Tapu raa, tana taratara naa ma ki see mau; aa ki mee a ia e hakamaumau ki naa kol e takkoto iloto te Hare Tapu naa, teenaa tana taratara naa ma ki mau. 17 Kootou ni tama e vvare aa naa karamata kootou e ppuni! Kootou e illoa koi maa te Hare Tapu raa teenaa se kina hakamaatua iloo, aa naa kol e takkoto iloto naa, teenaa ni mee vare koi. Naa kol naa e ttapu koi i naa mee naa e takkoto iloto te Hare Tapu. 18 Kootou hoki e akonaki te henua ma ki mee se tama e tuku tana taratara ka hakamaumau ki te olta, tana taratara naa see mau; aa ki mee a ia e hakamaumau ki naa mee e hakaara ki TeAtua e takkoto i aruna te olta, teenaa tana taratara naa ma ki mau. 19 Ai naa karamata kootou ku ppuni peehea? Te olta raa, teenaa se kina hakamaatua iloo, aa naa mee te henua e hakaara e takkoto i aruna te olta raa, teenaa ni mee vare koi. Naa mee e hakaara raa e ttapu i naa mee naa e takkoto i aruna te olta. 20 Teenaa te saaita te tama raa e tuku tana taratara ka hakamaumau ki te olta raa, a ia e hakamaumau ki te olta hakapaa ma naa mee e takkoto i aruna te olta. 21 Aa tana saaita e tuku tana taratara ka hakamaumau ki te Hare Tapu raa, te tama naa e hakamaumau ki te Hare Tapu naa aa ki TeAtua teelaa e noho iloto te kina naa; 22 aa ki mee te tama raa e tuku tana taratara ka hakamaumau ki telani, te tama naa e hakamaumau ki te nohorana maatua TeAtua aa ki TeAtua, te tama e noho i te nohorana naa. ††

23 "Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Kootou maraa e vvae naa 'herb' kootou pee ko naa 'mint', naa 'dill', aa ma naa 'cumin' i naa tuuhana esinahuru, no kauake te tuuhana tokotasi ki TeAtua, aa kootou iaa e tiiake kootou naa akonaki hakamaatua iloo naa Loo; teenaa ko naa akonaki i te tiputipu e tonu, te manava aroha, aa te tiputipu ki lotu maaoni i TeAtua. Teenei te tiputipu ki tauhia kootou, aa kootou hoki ki see tiiake naa taratara i naa 'herb' i naa Loo Moses. †††24 Kootou e hakattaki aaraa tama, iaa naa karamata kootou e ppuni! Te lano raa e hiria koi kootou i naa vai kootou e unu no peesia, aa te kamol raa iaa e horokina kootou.

25 "Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Kootou e anaana koi ma ki huihui vaataha naa kap ma naa peleti kootou, aa iloto iaa e takoto kerekere i naa manava haaeo ma naa sosorina kailallao kootou. 26 Kootou naa Faarisi, naa karamata kootou e ppuni! Kootou huihui iloto te kap raa imua, teenaa aataha te kap raa ma ki matahua hoki!

27 "Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Kootou e mee pee ko naa taaruma e tari

†† 23.22 Is 66.1; Mt 5.34 ††† 23.23 Lev 27.30

tana kerekere makkini hoo. Itaha e tiputipu taukareka, aa iloto iaa e takkoto naa ivi ma naa haitino naa tama ku pullau. ^{†28} Kootou e mee hoki peenaa; te henua e ttoka atu maa kootou ni tama e sosorina taukalleka, aa iloto naa manava kootou iaa, kootou ni tama e kaikailua aa e ttaka ma naa haisara kootou.

Jesus e taratara ake naa vana hakallika naa tama e akonaki naa Loo raa ma naa Faarisi

(Lk 11.47-51)

²⁹ "Arohailoo i kootou naatisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Kootou ni ppena naa taaruma e taukalleka maa naa pure TeAtua, aa kootou ni hai laakei naa heturi naa tama ni sosorina taukalleka imua; ³⁰ teenaa kootou e hai maa ki mee kootou ni nnoho i te ssao naa tippuna kootou raa, kootou ni see mee pee ko laatou ni ffuri no taaia laatou naa pure TeAtua. ³¹ Kootou nei ku hakaari maa kootou naa ni mokopuna naa tama ni taaia laatou naa pure TeAtua! ³² Ai kootou see mas-sike ai i te saaita nei no hakaoti naa vana naa tippuna kootou raa ni kaamata? ³³ Naa kata! Ko ai te tama evana maa kootou e lavaa te mmuni ki see peesia kootou ki loto te ahi e ura see mate? ^{††}

³⁴ "Nau ma ki heunatia atu a nau naa pure TeAtua, naa tama e atammai i naa vana hakkaatoa aa ma naatisa naa Loo. Tevana iaa aaraa tama i naa tama naa ma ki taaia kootou no mmate, aaraa tama ma ki tuukia kootou ki naa kros, aa aaraa tama ma ki sarua kootou iloto naa hare lotu kootou. Naa tama naa ma ki taruarumia kootou i naa matakaaina kootou naa no ttae ki aaraa matakaaina. ³⁵ Naa tama te ssao nei ma ki haia killono i naa tama kato e ttonu naa ora laatou raa ni taaia no mmate. Teenaa e kaamata mai iloo i te taia ana Abel no tae ki te saaita Zechariah ni taia i te ssao i te olta ma te Ahana Tapu iloto te Hare Tapu TeAtua. ^{‡36} Nau e vanaatu maaoni iloo. Naa tama te ssao nei ma ki haia killono i naa tama naa hakkaatoa ni taaia no mmate.

Jesus e aroha i naa tama i Jerusalem

(Lk 13.34-35)

³⁷ "Kootou naa tama i Jerusalem! Naa pure TeAtua raa e taaia kootou ka tauatia kootou naa tama e heunatia atu TeAtua ki naa hatu. Nau e kaimanako maa kootou ki purutia mai nau kiasa nau, e mee pee ko naa hakuutu ake te moa raa ana punua kilaro ana pakkau. Tevana iaa kootou see fiffai maa nau ki mee peenaa ki kootou! ³⁸ Ttoka! TeAtua ma ki hakataha i te Hare Tapu kootou naa; te hare naa ma ki tuu hua. ^{‡39} Nau e vanaatu ki kootou: kootou ma ki see kkite hakaoti iaa nau, ki tae iloo ki te ssao kootou ma ki taratara peela, 'Taatou ki hakanau i te tama e au iloto te inoa TeAriki.'" ^{‡‡}

Jesus e taratara i te Hare Tapu raa ma ki seua

(Mk 13.1-2; Lk 21.5-6)

24 Te saaita Jesus ni uru mai ki taha te Hare Tapu raa, ana disaipol raa ki hakanau ake i naa tiputipu naa hare i te kina naa. ² Jesus ki mee ake, "Kootou e kkite naa hare nei hakkaatoa? Nau e vanaatu ki kootou: Seai iloo se hatu ma ki tiiake ki moe i tana kina; naa hatu naa kato ma ki seua mai kilaro."

Te saaita naa haeeo raa ma ki ttae mai

(Mk 13.3-13; Lk 21.7-19)

³ Te saaita Jesus ni nnoho i aruna te Mouna naa Oliv raa, ana disaipol raa ni oo ake soko laatou no vasiri seemuu ki Jesus, "Taratara mai ki illoa maatou i te saaita naa vana nei ma ki ssura, aa ma maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?"

⁴ Jesus ki mee ake, "Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see oo atu ni tama no hakareesia kootou. ⁵ E tam-maki naa tama ma ki oo atu no mee maa laatou ko nau; te tama koi e hai maa ia ko te Mesaea, teenaa te lopo tama ma ki hakareesia laatou. ⁶ Te saaita kootou e llono i naa tau i naa henua e mmao ma naa henua e tauppiri mai, kootou see mattaku; naa vana peenaa ma ki ssura i mua. Tevana iaa see mee maa te hakaoti te maarama nei ku taupiri. ⁷ Naa henua ma ki hetaa ki laatou, aa naa nohorana ma ki hetaa ki laatou. Te henua ma ki mmate i te hiikkai, aa te mahuke raa e ue peenaa i naa kina hakkaatoa. ⁸ Teenei ko te kaamata naa haeeo e llasi koi oomai are.

⁹ "Kootou naa ma ki karapusina; kootou ma ki mee pakavaina no taaia ki mmate. Naa tama naa kanohenua kato ma ki lotoffaaeo i kootou, teenaa i kootou ni tama e ttaka ma nau. ^{‡‡10} Turaa tama iloo te lotu ma ki ffuri naa manava laatou no see hakannoo ki naa taratara TeAtua; naa tama naa ma ki ffao naa vana tippua laatou i aaraa tama, aa ma ki lotoffaaeo i telaa tama. ¹¹ Teenaa te lopo pure hakallesi ma ki hakassura iho no hakareesia te lopo tama. ¹² Te tiputipu e hakallika raa ma ki hanake no lasi iloo, aa te manava laaoi ni ttaka ma te lopo tama naa ma ki hano koi no seai. ¹³ Tevana iaa naa tama e tauhia laatou aku taratara no tae ki te hakaoti ana raa ma ki hakassaoria TeAtua. ^{‡‡14} Teenaa naa tama te lotu raa ma ki hakaea te Lono Taukareka i te Nohorana te Lani i naa kina kato iloto te maarama nei, ki llono naa kanohenua hakkaatoa aa laatou ku lotu, aa teenaa ko te saaita te hakaoti ana te maarama nei ku pakuu iho.

Te mee hakamataku e seu henua

(Mk 13.14-23; Lk 21.20-24)

¹⁵ "Kootou ma ki kkite 'te mee hakamataku e seu henua' teelaa ni tarataraina Daniel te pure TeAtua. Te mee naa ma ki tuu mai i te kina e tapu." (Te tama e ppau naa taratara nei ki hakataakoto hakaraaoi iloo ki illoa ia i te mee nei!) ^{§16} Teenaa naa tama e nnoho iloto

† 23.27 Acts 23.3 †† 23.33 Mt 3.7, 12.34; Lk 3.7 ‡ 23.35 Gen 4.8; 2 Chr 24.20-21 †† 23.38 Jer 22.5 ‡‡ 23.39 Ps 118.26

‡‡† 24.9 Mt 10.22 ‡‡‡ 24.13 Mt 10.22 § 24.15 Dan 9.27, 11.31, 12.11

Judea raa ki ffuro no mmuni i naa mouna vaaroto.

¹⁷ Te tama e noho i te taffuu tana hare raa ma ki see hai saaita ki tere ki loto tana hare no too ake ana hekau.

¹⁸ Te tama e heheuna i ana tori raa ki see ahe no too ake tana kahu. ^{†19} Naa aso naa ma ki hakallika iloo i naa tinae ma naa haahine e anaana naa tamalliki laa-tou koi punaammea! ²⁰ Kootou taku ki TeAtua ki see ssura naa vana nei i te ssao te laki aa i se aso te Sabat! ²¹ E kaamata mai iloo i te saaita TeAtua ni penapena te kerekere nei no tae mai ki te ssao nei, see hai haaeo e tae ki naa haaeo teelaa ma ki ssura i naa aso naa. Aa see hai haaeo hoki ma ki ssura peenaa i muri. ^{††22} Tevana iaa te kooina naa aso naa haaeo naa ni tukua iho TeAtua ki laro; ki mee ma Ia ni see mee tana vana naa raa, see hai tama ma ki ora. Te kooina naa aso naa ni tosia mai a Ia ki see tammaki i aa Ia e mee ki ora ana tama ni hakamaattino.

²³ "Ki mee maa setama e mee atu, 'Ttoka mai, teenei te Mesaea!' ka mee atu hoki peelaa, 'Ttoka atu, teelaa ia!' Kootou see hakannoo atu. ²⁴ I te aa, e mee naa Mesaea hakallesi ma naa pure hakallesi ma ki hakassura atu iloto kootou. Naa tama naa ma ki ppena te lopo vana nnui ka hakassura te kau mirakol ki hurisia naa manava naa tama iloo TeAtua ni hiri, tevana iaa naa tama naa ma ki hai no naennae.

²⁵ Kootou hakannoo hakaraa oi iloo! Nau nei ku oti te hakaapo atu hakaoti, i te ssao naa seki pakuu mai are.

²⁶ "Ki mee ni tama e taratara atu peelaa, 'Ttoka atu, a Ia ku noho iloto mouku!', kootou see oo atu ki te kina naa; aa ki mee maa laatou e mee atu, 'Ttoka mai, teenei a Ia e mmuni i te kina nei!', kootou see hakannoo atu. ²⁷ I te aa, Ttama te Henua raa ma ki au pee ko naa llama te uila raa i te lani, e kaamata i te anake no hakasopo i te laki. ‡

²⁸ "I naa kina te haitino te tama e mate e moe raa, teenaa naa manu kaittama raa ma ki neva vaaruna. ††

Ttama te Henua raa ma ki au

(Mk 13.24-27; Lk 21.25-28)

²⁹ "I muri naa haaeo naa raa, te laa raa ma ki hano no poouri, te marama raa ma ki see tii, naa hetuu ma ki maaoha mai i te lani, aa naa mee haimmahi i te lani ma ki uettia no see ttaka tonu ki naa kina laatou. ^{‡‡30} I te saaita naa, te hakailoa te Tama te Henua raa ma ki hakasura ake i te lani, teenaa naa tama hakkaatoa i te maarama nei ma ki ttani i naa ttoka laatou i naa au te Tama te Henua vaaruna naa uruaoa te lani ma naa mahi TeAtua. ^{‡‡31} Te puu e lasi raa ma ki tani, teenaa a Ia ma ki heunatia a Ia ana ensol raa ki oo ki naa henua hakkaatoa i te kerekere nei no hakutu iho ana tama hakkaatoa ni hakamaattino i te maarama nei.

Kootou mmata i naa somo te laakau 'fig'

(Mk 13.28-31; Lk 21.29-33)

³² "Kootou hakatuu ake i naa somo te laakau 'fig'. Saaita naa laa te laakau naa e kaamata te mattiri ake ana lau raa, kootou e illoa maa te ssao te ua raa ku taupiri. ³³ Saaita kootou ku kkite i naa hakassura iho naa vana nei, kootou ku illoa maa te Tama te Henua ku taupiri koi ki au. ³⁴ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Saaita naa vana nei katoo ma ki ssura raa, naa tama koi ora i te saaita nei seki mmate are. ³⁵ Te lani ma te kerekere ma ki oti ku seai; aku taratara raa iaa ma ki takkoto no takkoto hakaoti.

See hai tama e iloa i te ssao Ttama te Henua ma ki au

(Mk 13.32-37; Lk 17.26-30,34-36)

³⁶ "See hai tama e illoa ma teelaa kote aso hea aa ma te saaita hea naa vana nei ma ki ssura. Naa ensol te lani raa iloo see illoa, aa te Ttama TeAtua raa hoki see illoa; te Tamana raa koi e iloa. ³⁷ Te ssao te Tama te Henua ma ki au raa ma ki mee ma kote ssao Noah. ^{‡‡‡38} I te ssao Noah raa, te henua ni nnoho koi no kkai ka unu, aa naa taanata ma naa haahine raa e aavanavvana no tae iloo ki te aso Noah ni kake ki loto te vaka e lasi.

³⁹ Naa tama naa hakkaatoa ni see illoa ma se aa ma ki mee, teenaa no taea ake iloo laatou tettai ni hakaffuta raa no mallemo laatou.

"Te ssao te Tama te Henua ma ki au raa ma ki tiputipu peenaa. ⁵⁴⁰ Te takarua taanata ma ki heheuna hakapaa i naa verena laa: te tanata tokotasi ma ki toa, aa telaa tanata ma ki tiiake ka noho. ⁴¹ Te takarua haahine ma ki haikai hakapaa: te ffine tokotasi ma ki toa, aa telaa ffine ma ki tiiake ka noho.

⁴² "Kootou nnoho tanattana, i kootou see illoa i te aso TeAriki kootou raa ma ki au. ⁴³ Ki mee te tama e mee tana hare raa ni iloa i te ssao te tama kailaarao raa ma ki uru ake raa, a ia ni see lavaa te tiiake tana hare raa ki vaasia.

⁴⁴ "Teena kootou hoki ki nnoho tanattana, i te Tama te Henua raa ma ki hakasura iho i te ssao kootou e nnoho see illoa atu kiaa Ia. ^{5†}

Te parapol i naa poe e lua

(Lk 12.41-48)

⁴⁵ "Te poe e atamai aa e lono te taratara raa, teenaa kote tama ni tukua tana hakamau raa ki roorosi naa mee i tana hare. A ia naa e tukua hoki ki vaevae ake naa tuuhana kaikai aaraa poe te hakamau raa i naa aso laatou e tukua ki too kaikai. ⁴⁶ Te poe naa ma ki hi-ahia iloo ki mee maa tana hakamau raa e au ki hare no kite i ana vana e mee naa! ⁴⁷ Maaoni iloo, nau e vanaatu ki kootou: te poe naa ma ki tukua tana hakamau raa ki roorosi i ana hare ma ana kerekere hakkaatoa.

⁴⁸ "Aa ki mee maa teenaa se poe e hakallika, a ia ma ki noho no maanatu maa tana hakamau raa

† 24.18 Lk 17.31 †† 24.21 Dan 12.1; Rev 7.14 ‡ 24.27 Lk 17.23-24 †† 24.28 Lk 17.37 †† 24.29 Is 13.10, 34.4; Ezek 32.7; Joel 2.10,31, 3.15; Rev 6.12-13 ††† 24.30 Dan 7.13; Zech 12.10-14; Rev 1.7

‡‡‡ 24.37 Gen 6.5-8 § 24.39 Gen 7.6-24 §† 24.44 Lk 12.39-40

ma ki hakatuai, ⁴⁹ teenaa a ia ma ki huri no taai a ia aaraa poe te hakamau laatou, aa a ia hoki ma ki sare unu peenaa ma naa tama e unu sara. ⁵⁰ Teenaa te hakamau raa ma ki ahe ake i te aso tana poe naa ku see iloa atu kiaa ia. ⁵¹ Te hakamau raa ma ki mee pakavaina a ia te poe naa no kerekereia ki hano no hakallono isu ma naa tama e kaikailua. Teenaa kote kina naa tama naa ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou.

Te parapol i te taka sinahuru taupu

25 "I te ssao naa, te Nohorana te Lani raa ma ki mee ma ni taupu e sinahuru ni too naa lamu karu ka oo no mee ki mmata i te taupeara e mee ki aavana. ¹² Ttakarima i naa taupu naa ni tama e sosorina vware, aa telaa takarima iaa e atammai. ³ Naa taupu e sosorina vware naa ni too ake naa lamu laatou, tevana iaa laa-tou ni see hai sunu hoki ni ppiki ake, ⁴ aa naa taupu e atammai raa iaa ni ppiki ake naa huaarani sunu ma naa lamu karu laatou. ⁵ Te taupeara e mee ki aavana raa ni nase te hanake, teenaa naa taupu naa ni laavea te turemoe no mmoe maaoni iloo. ⁶ "I te tuaapoo raa, te tama raa ku varo ake, 'Te taupeara raa ku tae mai! Kootou oomai no mmata iaa ia!' ⁷ Naa taupu naa ni massike no lellere iloo ki hakaura naa lamu laatou. ⁸ Teenaa ki ffuri naa taupu e sosorina vware raa no mee ake ki telaa takarima, 'Kaumai ni sunu maa naa lamu maatou; naa lamu maatou nei ka mmate, i laatou ku pakuppaku.' ⁹ Naa taupu e atammai raa ki mee ake, 'Seai! Naa sunu maatou nei see tau te vvae ma taatou hakkaatoa. Kootou oo no taavi mai ni sunu ma kootou.' ¹⁰ Teenaa oo iloo te takarima e sosorina vware naa no taavi naa sunu laatou. Te saaita laatou ni oora, te taupeara e mee ki aavana raa ku tae ake. Naa taupu ni noho ma naa lamu laatou e ura raa ni massike atu no uru hakapaa iloo laatou ma te taupeara raa ki loto te hare te kaikai naa. Teenaa ppui iloo te tootoka. ¹¹ "Teenaa ttae ake iloo te takarima ni oo no taavi sunu. Naa taupu naa ni ttae ake no pakuuku iloo i te tootoka raa ka varo atu ki hare, 'Te ariki, te ariki! Taaraki mai te tootoka raa ki uru atu maatou ki hare!' ¹² Te taupeara raa ki mee ake, 'Nau see iloa i kootou.'" ^{††} ¹³ Jesus ki hakaoti ake ana taratara, "Kootou nnoho tanattana, i kootou see illoa i te aso Te Ariki kootou raa ma ki au.

Te parapol i naa poe e toru

(Lk 19.11-27)

¹⁴ "I te ssao naa raa, te Nohorana te Lani raa ma ki mee ma se tanata hakamaatua ni hano ki te henua e mmao; a ia ni aru ake ki naa tama e heheuna iaa ia raa no kauake ana mane ki oo laatou no heheunatia i tana saaita e hano. ¹⁵ Te tanata naa ni hakatuu ake i naa tiputtipu naa tama naa no vaevae atu ana mane: te tama mua raa a ia ni kauake naa simata e rima,

telaa tama e kauake ia naa simata e lua, aa telaa tama e kauake ia te simata tokotasi. Teenaa masike iloo ia no hano. ¹⁶ Ttama mua raa ni too ana simata e rima naa no heheunatia no lavaa te ffuti ana simata e rima hoki. ¹⁷ Ttama ni too ana simata e lua raa ni ffuti hoki ana simata e lua. ¹⁸ Ttama ni too tana simata raa iaa ni hano no keru te rua raa no tanu naa mane tana hakamau.

¹⁹ "Ku rooroa ake iloo raa, te hakamau naa tama naa ni ahe ake no mee ki hakatonu ana mane naa. ²⁰ Ttama e heheuna ni too naa simata e rima raa ni too ake naa mane tana hakamau naa hakapaa ma ana simata e rima ni ffuti. A ia ki mee ake, 'Te ariki. Koe ni kaumai naa simata e rima, aa te nei aku simata e rima ni lavaa te ffuti.' ²¹ Tana hakamau raa ki mee ake, 'Taukareka, koe se tama e taukareka e hakannoo ki aku taratara. Koe ni roorosi hakaraa oi iloo ki naa tamaa mane aaku ni kauatu. Aa te nei koe kutukua a nau ki roorosi koe i naa mane tammaki. Kau no hakahiahia ma nau!'

²² "Te tama ni too ana simata e lua raa ni hanake no mee ake ki te hakamau laatou, 'Te ariki, koe ni kaumai naa simata e lua, aa te nei aku simata e lua ni ffuti.'

²³ Tana hakamau raa ki mee ake, 'Taukareka, koe se tama e taukareka e hakannoo ki aku taratara. Koe ni roorosi hakaraa oi iloo ki naa tamaa mane aaku ni kauatu. Aa te nei koe kutukua a nau ki roorosi koe i naa mane tammaki. Kau no hakahiahia ma nau!'

²⁴ "Teenaa hanake iloo te tama ni too tana simata raa no mee ake, 'Te ariki, nau ni matakua iaa koe se tama e haaeo. Naa mee aaraa tama e tuku raa, koe e too, aa naa mee aaraa tama e tori raa, koe e vasi. ²⁵ Nau ni matakua iaa koe, teenaa hano iloo nau no tanumia oo mane nei iloto te kerekere. Mmata mai, te nei oo mane ni kaumai kiaa nau.'

²⁶ "Tana hakamau raa ki mee ake, 'Ttama e sosorina hakallika e matanaena! Eaa? Koe ni see iloa maa nau maraa e too aku mee ni see tuku, aa maa nau e vasi aku mee ni see tori? ²⁷ Ai koe ni see heheunatia ai koe naa mane naa? Ki mee raa nau ni hakahe mai aku mane naa hakapaa ma naa tamaa mane aau ni lavaa te ffuti i taku saaita ni ahemai.' ²⁸ Teenaa huri iloo ia no mee ake ki naa tama e ttuu i te kina naa, 'Too naa mane raa iaa ia no kauake ki te tama ni lavaa ana simata e sinahuru.' ²⁹ Te hakamau raa ki mee ake, 'Naa tama e illoa te roorosi hakaraa oi ki aku mee ni kauake ki laatou raa, nau ma ki kauake hoki aaraa mee ki hakapaa atu ki naa mee e noho maa laa-tou; aa naa tama see illoa te roorosi hakaraa oi ki aku mee ni kauake raa, teenaa naa tamaa mee e noho maa laatou naa ma ki toa hakkaatoa nau. ³⁰ Kootou oo mai no toa te tama e matanaena nei no peesia ki te pouri ana i haho; tana kina ma ki moe no kakarati ana niho.' ^{††}

† 25.1 Lk 12.35 †† 25.12 Lk 13.25

‡ 25.29 Mt 13.12; Mk 4.25; Lk 8.18 †† 25.30 Mt 8.12, 22.13; Lk 13.28

Te Hakatonu TeAtua

³¹ "Te saaita Ttama te Henua ma ki au ma se Tuku ma ana ensol raa, a Ia ma ki noho i aruna tana nohorana maatua. ^{†32} Naa tama i naa henua hakkaatoa ma ki kktutu atu i mua aana. Teenaa naa tama naa ma ki vaaea a Ia no hakattuuria ki naa vasi e lua, e mee pee ko tetama e roorosi naa sipsip e vvae ana sipsip raa i ana gout. ³³ Naa tama ettonu naa ora laatou raa ma ki ttuu ki tana vasi hakamaatau, aa aaraa tama iaa ma ki ttuu ake i tana maavii. ³⁴ Teenaa te Ttuku raa ma ki mee ake ki naa tama ettuu ake ki tana maatau, 'Oo mai, kootou naa tama e haia hakaraaoina taku Tamana. Kootou oomai no nnohorana te nohorana teelaa ni tukua atu TeAtua maa kootou i te ma-haa mai ana te maarama nei. ³⁵ I taku saaita ni hiikai raa, nau ni hanaia kootou; i taku saaita ni hiiunu raa, nau ni hakaunumia kootou ki te vai; niaaina maa kootou ni see illoa iaa nau raa, nau ni hakauruhia atu kootou ki loto naa hare kootou. ³⁶ I taku saaita ni taka hua raa, nau ni hakataraina kootou; i taku saaita ni maki, kootou ni anaana mai kiaa nau, aa i taku saaita ni moe i te hare karapusi raa, kootou ni asi ake kiaa nau.'

³⁷ "Teenaa naa tama ettonu naa ora laatou raa ki mee ake, 'Te Ariki, i te saaita hea maatou ni kkite maa koe ni hiikai raa oatu iloo maatou no hanaia koe? Aa i te saaita hea maatou ni kkite maa koe ni hiiunu raa oatu iloo maatou no hakaunumia koe? ³⁸ I te saaita hea maatou ni kkite maa koe se horau no oo atu maatou no toa koe ki naa hare maatou? Aa i te saaita hea hoki maatou ni kkite iaa koe e taka hua no oo atu maatou no hakataraina koe? ³⁹ I te saaita hea maatou ni kkite maa koe ni maki aa maa koe ni moe i te hare karapusi no oo atu maatou no asi atu kiaa koe?' ⁴⁰ Te Ttuku raa ki hakahe ake, 'Nau e vanaatu ki kootou, i naa saaita kootou ni hakasura te tiputipu nei ki naa tamavare i taku haanauna nei raa, kootou naa e mee mai kiaa nau.'

⁴¹ "Te Ttuku raa ma ki huri atu ki naa tama ettuu ki tana maavii raa no mee ake, 'Kootou hakattaha iaa nau, kootou e takkoto ilaro naa haao TeAtua! Kootou oo ki te ahi e ura see mate, te kina e tukua mai maa Satan ma ana ensol. ⁴² I taku saaita ni hiikai raa nau ni see hanaia kootou; taku saaita ni hiiunu raa nau ni see hakaunumia kootou. ⁴³ I taku saaita ni hanatu iaa nau ni see hai kina ki noho raa, nau ni see hakauruhia kootou ki loto naa hare kootou, aa i taku saaita ni taka hua raa, nau ni see hakataraina kootou; i taku saaita ni maki aa ni moe iloto te hare karapusi raa, kootou ni see oomai no asi iaa nau.'

⁴⁴ "Teenaa naa tama naa ma ki mee ake kiaa Ia, 'Te Ariki, i te saaita hea maatou ni kkite maa koe ni hiikai ka hiiunu, aa seai ma koe ni au ki naa hare maatou, aa seai ma koe ni taka hua, aa seai ma koe ni maki, aa seai ma koe ni moe iloto te hare karapusi, aa maa maatou ni see tokonaki atu kiaa koe?' ⁴⁵ Te Ttuku ma ki mee ake, 'I naa saaita kootou ni see fiffai maa kootou e tokonaki

ki naa tamavare koi raa, teenaa kootou ni see fiffai maa kootou e tokonaki mai kiaa nau.' ⁴⁶ Teenaa te kaave-na naa ma ki kaavea ki oo no hakallono ki te isu peenaa, aa naa tama ettonu naa ora laatou iaa ma ki too te ora e ora hakaoti." ^{††}

Jesus ku tarataraina ki taia

(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

26 Te saaita Jesus ni oti te akonaki ake naa taratara nei hakkaatoa raa, a Ia ki mee ake ki ana disaipol, ² "Kootou e illoa maa iloto koi naa aso e lua raa, teenaa ko te aso te Kaikai te Pasova, aa te Tama te Henua raa ma ki hookina ki naa tama raa ki tuukia ki te kros." [‡]

³ Teenaa naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ki kktutu hakapaa i te hare Ka-iapas, te Maatua Hakamau, ⁴ no taratara ki tauhia seemuina laatou Jesus no taia ki mate. ⁵ Naa tama naa ni tuku laatou taratara peelaa, "Taatoou ki see tauhia taatoou ttama naa i te ssao te kaikai, i naa tama raa ma ki ffuri mai no hakatautau ma taatoou."

Jesus e aamosia ki te kaakaa manoni i Bethany

(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Te saaita Jesus ni noho i Bethany raa, a Ia ni noho i te hare Simon, te tama ni laavea te leprosi i mua. ⁷ I tana saaita ni noho ka kai raa, te ffine tokotasi ni uru ake ma te huaarani 'alabaster' e utu ki te kaakaa manoni e taavi mmaha no nnini ki aruna te pisouru Jesus. ^{‡8} I te saaita naa disaipol raa ni kkite i tana vana ni mee raa, laatou ni loto iloo ka taratara peelaa, "Te kaakaa nei e nnini pakavaina ttama nei ki aa? ⁹ Te kaakaa nei ni taukareka iloo ki kauake ki tauia se tama aa ku kauake naa mane raa ki naa tama see hai mee. Teenei ko naa kaakaa e taavi mmaha raa iloo!"

¹⁰ Jesus ni iloa i naa taratara naa tama naa e hai, teenaa mee ake iloo Ia, "Te ffine nei e hakameia kootou i te aa? Teenei se vana taukareka iloo te ffine nei e mee kiaa nau. ¹¹ Naa tama see hai mee raa ma ki nnoho lokoi ma kootou, aa nau iaa ma ki see noho ma kootou i naa saaita hakkaatoa. ^{‡12} Taku haitino ni aamosia te ffine nei ki te kaakaa manoni, teenaa i taku saaita ma ki tanumia raa, taku haitino ku oti te aamosia hakaoti. ¹³ Aa teenei nau ku kauatu te taratara maaoni nei: I naa kina hakkaatoa te Lono Taukareka nei e tarataraina iloto te maarama nei raa, te vana te ffine nei ni mee kiaa nau nei ma ki tarataraina hoki, teenaa te henua ma ki manatu ake kiaa ia."

Judas e hiihai maa ia e hakaari ake Jesus ki naa hakamau

(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Teenaa te disaipol tokotasi, tana inoa ko Judas Iscariot, ni hano ki naa maatua hakamaatua raa

† 25.31 Mt 16.27, 19.28

†† 25.46 Dan 12.2 ‡ 26.2 Ex 12.1-27 †† 26.7 Lk 7.37-38 ‡‡ 26.11 Deut 15.11

no mee ake, ¹⁵ “Ki mee maa Jesus e hakaarina atu nau ki kootou, se aa kootou ma ki kaumai?” Naa tama naa ki ttu ake naa mane siliva e matatoru no kauake iloo ki-aa ia. ¹⁶ Anaa teenaa tokatoka iloo Judas se saaita ma ana e lavaa ki hakaarina ake Jesus ki naa tama naa.

Te Kaikai te Pasova

(Mk 14.12-21; Lk 22.7-13,21-23; Jn 13.21-30)

¹⁷ I te aso mua te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, naa disaipol raa ni oo ake ki Jesus no vasiri ake, “Maatou ki oo no mee mai te kaikai te Pasovaraa i hea?”

¹⁸ Jesus ki mee ake, “Koorua ooatu ki tetanata tokotasi iloto te matakaaina naa no vanaake kiaa ia, ‘Tti-sa raa e mee maa, Taku sao ni tukua mai raa ku tae; maatou ma aku disaipol raa ma ki kkai te kaikai te Pasovaraa i too hare.’”

¹⁹ Naa disaipol raa ni oo no mee pee ko Jesus ni vanaake, araa mee mai hakaoti iloo te kaikai te Pasova.

²⁰ I te poo raa Jesus ni noho ma ana disaipol raa ki kkai.

²¹ I te saaita laatou ni nnoho ka kkai raa, Jesus ki mee ake ki laatou, “Nau ku taratara atu ki kootou: se tama tokotasi i kootou ma ki hakattaki mai naa haka-mau raa no tauhia nau.”

²² Ana disaipol raa ni llee hakaoti naa mouri laatou, teenaa te tama koi ki huri atu no vasiri peela, “Koe e taratara raa ko ai? Ko nau?”

²³ Jesus ki mee ake, “Ttama e ttoko tana haraoa raa hakapaa ma nau iloto te peesini raa, teenaa ko ia.

^{††24} Ttama te Henua raa ma ki mate pee ko naa taratara iho te Laupepa Tapu; tevana iaa nau e arohailoo i te tama ma ki mee tana vana tipua ki Ttama te Henua! E taukareka iloo maa te tama naa ni see haanauria mai!”

²⁵ Araa Judas ku mee ake, “Te Tisa nei, koe e taratara raa ko ai, ko nau?”

Jesus ki mee ake, “Teena koi koe e taratara naa.”

Te Kaikai Hakaoti TeAriki

(Mk 14.22-26; Lk 22.14-20; 1 Cor 11.23-25)

²⁶ Te saaita laatou ni kkai raa, Jesus ni too te haraoa raa no taku ki TeAtua. Teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kauatu ki ana disaipol, no taratara ake peela, “Too te haraoa nei no kkai. Teenei ko taku haitino.”

²⁷ AIa ki too hoki te kapraa no taku ki TeAtua, araa kauake hoki ki naa tama naa no mee ake: ²⁸ “Teenei kotaku ttoo teelaa e pesi ki uiia naa haisara te lopo tama. Te purepure hoo TeAtua e mee maa te ssao nei e hakattino ki taku ttoo nei. ^{†29} Nau e kauatu te taratara maaoni nei: nau ma ki see lavaa hakaoti te unu te wain nei, ki tae iloo ki taku saaita ma ki unu te wain hoo i te Nohorana TeAtua.”

³⁰ Ki oti raa hua iloo laatou te mako te lotu tokotasi, teenaa oo iloo laatou ki te Mouna naa Oliv.

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see iloo iaa Ia

(Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

³¹ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “I te poo nei raa kootou hakkaatoa ma ki ffuro ka tiiake nau. E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peela, ‘Te tama e roorosi i naa sipsip raa ma ki taia TeAtua, teenaa ana sipsip raa ma ki masseu huri.’ ^{†32} Tevana iaa i taku saaita ku oti te hakamasikeria mai i te mate raa, nau ma ki hano imua kootou ki Galilee.” [†]

³³ Teenaa ki mee ake Peter ki Jesus, “Niaaina maa naa tama nei hakkaatoa ma ki ffuro iaa koe raa, koe ma ki see lavaa nau te tiiake!”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: I te saaita te rua te moa i te tahaata nei se-kittani raa, koe ma ki vana oo saaita iloo e toru maa koe see iloo iaa nau.”

³⁵ Peter ki hakahe ake, “Niaaina maa nau e taia no mate hakapaa ma koe raa, nau ma ki see lavaa iloo te pesi se taratara maaku peenaa!”

Teena aaraa disaipol hoki ni ppei naa taratara laa-tou peenaa.

Jesus e taku iloto Gethsemane

(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46)

³⁶ Teenaa masike iloo Jesus no hano ma ana disaipol raa ki te kina e ttapa ma ko Gethsemane, araa mee ake iloo Jesus ki laatou, “Kootou nnoho ake i te kina nei ki hano nau no taku mai i te kina raa.” ³⁷ AIa ki too Peter, James, aa ko John ka oo laatou; tana manava ni puni hakaoti i tana aroha, ³⁸ teenaa a Ia ki mee ake ki naa tama naa, “Nau ka mate koi i te aroha e takoto i taku manava nei. Kootou nnoho ka roorosi i te kina nei.”

³⁹ AIa ni sare ki mua hakamaarie no pesi iloo no moe i te kerekere ka taku ki TeAtua: “Abba. Taku Tamana! Naa mee hakkaatoa e hainauhie iaa koe. Hanaa naa mmaha nei iaa nau. Tevana iaa koe see tuku mai ki taku hiihai, nau e tuku atu koi ki too hiihai.”

⁴⁰ AIa ni ahe no kite i te takatoru disaipol raa e mmoe mannuu. Teenaa ffano iloo Ia ki Peter no mee ake, “Kootou takatoru ni see lavaa peehea te ara ake ma nau se tamaa saaita koi? ⁴¹ Kootou nnoho ka roorosi, aa kootou ku taku ki see usuhia kootou ni vana e hakallika. Naa hakataakoto kootou e makkaa, kootou iaa e tinommate.”

⁴² Araa Jesus ku ahe hoki no taku, “Taku Tamana, ki mee maa koe iloo e hiihai maa nau ki hakallono isu, nau e tuku atu koi ki too hiihai.” ⁴³ Jesus ni ahe atu hoki no kite i naa mmoe mannuu naa tama naa; naa tama naa ni see lavaa iloo te tallaki naa karamata laatou.

⁴⁴ Jesus ni ahe hoki no taku pee ko mua i te ttoru ana saaita. ⁴⁵ Ki oti raa ahe ake iloo Ia ki ana disaipol raa no mee ake, “E aa? Kootou koi mmoe iloo ka hakamalol-lou? Kootou mmata! Te ssao Ttama te Henua ki hookina

† 26.15 Zech 11.12 †† 26.23 Ps 41.9 † 26.28 Ex 24.8; Jer 31.31-34

†† 26.31 Zech 13.7 †† 26.32 Mt 28.16

ki naa tama e hakallikaraa ku tae mai. ⁴⁶ Kootou mas-sike, taatou ki oo. Te tama e mee tanavana hakallika naa kutuu mai!"

Jesus ku tauhia

(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

⁴⁷ I te saaita Jesus koi tuu ka taratara raa, Judas ku tae ake. Judas naa se disaipol i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol e ttaka ma Jesus. A ia ni hanake ma te kaavena ni heunatia ake naa maatua hakamaatua raa ma naa tama hakamaatua naa Jew. Naa tama naa ni oo ake ma naa hana laatou. ⁴⁸ Judas ni vanaake hakaoti ki naa tama raa peelaa, "Taku tama ma ki vaisoni raa, teenaa ko te tama kootou e ssee. Kootou tauhia ttama naa."

⁴⁹ Judas ni hanatu tonu ki Jesus no mee ake, "Rabai, telaaoi TeAtua ki noho ma koe!" araa vaisoni iloo ki Jesus.

⁵⁰ Jesus ki mee ake, "Naasoa, hakavave no mee too vana ni au no mee naa!" †

Teena oake iloo naa tama naa no tauhia laatou Jesus. ⁵¹ Te tama tokotasi i naa tama e ttuu i te kina naa ni ffana tana komu taa tama raa no tuutia a ia te kautari na te poe te Maatua Hakamau raa no motu hakaoti.

⁵² Teena ki mee ake Jesus kiaa ia, "Tuku too komu naa. Naa tama e hetaa ma naa komu raa ma ki taaia ki te komu. ⁵³ Eaa, koe e maanatu maa nau seelavaa te kanna ki taku Tamana raa ki kkave mai ni kaavena ensol e sinahuru maa rua no tokonaki mai kiaa nau? ⁵⁴ Aa ki mee maa nau ni hiihai ki tokonaki mai taku Tamana, naa taratara te Laupepa Tapu raa ma kittino peehea?"

⁵⁵ Teena ki huri Jesus no taratara ake ki naa tama e kktuu i te kina naa, "Ai kootou e oomai ai ma naa hana kootou naa no mee ma ki tauhia nau, e mee pee ko nau se tama e hakappore? I te kau aso nau ni noho ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu raa, kootou ni see anaana ma ki oomai no tauhia nau. †⁵⁶ Tevana iaa naa vana nei ni ssura kittino naa taratara te Laupepa Tapu."

Teena naa disaipol raa ni tiiake laatou Jesus no mas-sike katoo no ffuro.

Jesus e tuu i mua te Kansol

(Mk 14.53-65; Lk 22.54-55,63-71; Jn 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Jesus ni taakina naa tama naa ki te hare Kaiapas, te Maatua Hakamau. Teena naa tisa naa Loo aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa e kktuu i te kina naa. ⁵⁸ Peter ni hanake vaamuri, tevana iaa a ia ni see hakataupiri ake; a ia ni taakai ake iloo i te mataahare te hare te Maatua Hakamau. A ia ni uru atu no noho iloo ma naa wasi raa ki mmata ia ma se aa ma ki mee ki Jesus. ⁵⁹ Naa maatua hakamaatua raa ma naa tama katoo te Kansol raa ni sessee ni vana e ssara ki hakappere atu ki Jesus, ki lavaa te taia laatou Jesus ki mate.

⁶⁰ E tammaki naa tama ni oo ake no mee naa taratara

† Naasoa, hakavave no mee too vana ni au no mee naa! e mee hoki maa Naasoa, koe e-aa i te kina nei? †† 26.55 Lk 19.47, 21.37

hakallesi laatou maa ni vana hakallika Jesus ni mee, tevana iaa te Kansol raa ni see haivana ni illoa ki mee. Teena massike iloo tetakarua taanata no taratara ake ki te Kansol raa peelaa, ⁶¹ "Te tama nei ni taratara peelaa, 'Nau e lavaa te seua a nau te Hare Tapu TeAtua nei ki laro, aa iloto naa aso e toru nau ku hakamasike hoki ki aruna.'" ‡

⁶² Te Maatua Hakamau raa ni masike ki aruna no mee ake ki Jesus, "Koe see hai taratara i naa taratara naa tama nei e mee iaa koe?" ⁶³ Jesus ni tuu seemuu koi.

Te Maatua Hakamau raa ki mee ake hoki, "Iloto te inoa TeAtua e ora koe ki kaumai se taratara maaoni ki mee ma koe ko te Mesaea, te Tama TeAtua."

⁶⁴ Jesus ki mee ake, "Uee, tevana iaa nau e vanaatu ki kootou hakkaatoa: e kaamata i te saaita nei kootou ma ki kkte i te Tama te Henua e noho i te vasi hakamaatua TeAtua Haimahi aa e au vaaruna naa uruoa te lani!" ††

⁶⁵ Te Maatua Hakamau raa ni huri no ssae lokoi tana kkahu ka mee peelaa, "Taatou ku see toomai hoki ni tama ki kaumai ni taratara ma laatou! Kootou ku oti te llono i naa taratara ttama nei maa ia ko TeAtua!"

⁶⁶ Kootou e mannatu ma ttama nei ki haia peehea?"

Naa tama naa ki mee ake, "Ttama naa e tau te taia ki mate." ††

⁶⁷ Teena ffuri atu iloo naa tama naa no sasaavarea ana karamata ka patupatua tana pisouru; naa tama ni papaakia laatou tana pisouru raa ni taussua atu peelaa, ††⁶⁸ "Te Mesaea nei, taratara mai ma teenei ko ai ttama e lliki iaa koe!"

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus

(Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁹ I te saaita naa raa Peter e noho i te mataahare i ha-ho, teena hanake iloo te ffine tokotasi i naa haahine e heheuna i te Maatua Hakamau raa kiaa ia no mee ake, "Koe hoki se tama e taka ma Jesus, te tama i Galilee!"

⁷⁰ Tevana iaa Peter ni huu imua naa tama katoo e ttuu i te kina naa; a ia ni mee ake peelaa, "Nau see iloa i too mee e taratara naa." ⁷¹ Araa hano iloo ia no tuu i te kina te tootoka. Telaa ffine e heheuna hoki i te kina naa ni ttoka atu no kite iloo iaa ia, teena a ia ki mee ake, "Ttama nei ni taka ma Jesus, te tama i Nazareth."

⁷² Peter ni huu hoki no mee ake, "Nau see iloa i ttama naa!"

⁷³ See rooroa koi raa, naa tama e ttuu i te kina naa ni ffuri atu katoo no mee atu kiaa ia, "Teenei sevana maaoni! Koe hoki e hai i naa tama naa; koe naa e taratara iloo pee ko naa tama naa!"

⁷⁴ Teena ki mee ake Peter, "Nau e taratara maaoni iloo. Nau see iloa i te tama naa, aa ki mee ma nau e hakareeresi, TeAtua ki tuku mai ana haaeo ki aa nau!"

Saaita naa lokoi, te moa raa ku tani. ⁷⁵ Teena maanatu ake iloo Peter i naa taratara ake Jesus kiaa ia

‡ 26.61 Jn 2.19 †† 26.64 Dan 7.13 †† 26.66 Lev 24.16 ††† 26.67 Is 50.6

peelaa, "Saaita te moa te tahaata seki ttani raa, koe ma ki taratara oo saaita iloo e toru maa koe see iloo ia nau." Teenaa hano iloo ia no tani i haho.

Jesus ku toa kimua Pilate
(Mk 15.1; Lk 23.1-2; Jn 18.28-32)

27 Ite tahaata raa, naa maatua hakamaatua aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni taratara hakapaa ki tukua laatou Jesus ki mate. ² Teenaa saisaita iloo laatou naa rima Jesus ki naa seni raa no taaki na ki Pilate, te hakamau te kaaman Rome e roorosi i te kina naa.

Te mate Judas
(Acts 1.18-19)

³ Ite saaita Judas, te tama ni taakina ake ia naa hakamau no tauhia Jesus, ni lono maa Jesus ku tukua ki taia raa, a ia ki too naa mane siliva e mata toru raa no hakahea ake ki naa maatua hakamaatua raa ma naa tama hakamaatua naa Jew. ⁴ Teenaa a ia ni mee ake ki laatou, "Nau ni hakasara taku vana i TeAtua; nau ni mee taku vana hakallika ki te tama ni seai iloo tana sara, aa teenei ttama naa ku mee ki taia ki mate!"

Naa tama naa ki mee ake kiaa ia, "Te mee naa e aa i maatou? Teenaa se vana aau ni ssee soko koe."

⁵ Teenaa huri atu iloo Judas no pesi atu naa mane siliva raa kiloto te Hare Tapu, araa hano iloo no llava ua soko ia.

⁶ Naa maatua hakamaatua raa ni too naa mane naa ka taratara peelaa, "Naa mane nei see lavaa taatou te tukua hakapaa ma naa mane te Hare Tapu, i naa Loo taatou raa e ppui te mee nei. Ite aa, i teenei ni mane ni taavi te tama ki mate." ⁷ Teenaa tuku iloo laatou taratara ki too laatou naa mane naa no tauia te kerekere e ttapa ma ko te Kerekere te Ppota, ki mee ma se kava naa horau. ⁸ Teenaa ko te vana te kerekere naa e taapaa ma ko 'te Kerekere te Ttoo' i naa aso nei. †

⁹ Teenaa naa taratara TeAtua ni tarataraina Jeremiah raa nittino maaoni:

"Naa tama naa ni too te mata toru mane siliva, te kooina te kanohenua Israel ni tuku ki taavi ki taia te tama naa ki mate,

¹⁰ no taavi te kerekere te ppota, ki tautari ki naa taratara TeAtua ni kaumai kiaa nau." ††

Pilate evasiria a ia Jesus
(Mk 15.2-5; Lk 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Ite saaita naa raa, Jesus e tuu i mua Pilate, te hakamau te kaaman Rome. Teenaa Pilate ki vasiri ake kiaa Ia, "Koe naa ko te tuku naa Jew?"

Jesus ki hakahea ake, "Teenaa koe e mee mai naa."

¹² Tevana ia i te saaita Pilate ni kauake naa taratara naa maatua hakamaatua aa ma naa tama hakamaatua naa Jew e mee ia ia raa, Jesus ni tuu seemuu koi.

¹³ Teenaa ki mee ake Pilate kiaa Ia, "Koe see lono i naa taratara hakallika naa tama naa ia koe?"

¹⁴ Tevana ia Jesus ni seai iloo se taratara ni hakahe atu, teenaa ni oho ai te hakamau naa.

Jesus ku tukua ki taia ki mate
(Mk 15.6-15; Lk 23.13-25; Jn 18.39—19.16)

¹⁵ I naa setau hakkaatoa, i te ssao te Kaikai te Paso-va raa, Pilate maraa e ffana se karapusi tokotasi; se tama e hiihai ai naa Jew ki hanaa. ¹⁶ Te saaita naa raa, teelaa se karapusi tokotasi e ilotia te henua hakkaatoa, tana inoa ko Barabas. ¹⁷ Teenaa i te saaita te henua ni kkutu ake raa, Pilate ni vasiri ake ki laatou, "Ko ai te karapusi kootou e fiffai maa nau ki ffana no kauatu ki kootou? Kootou e fiffai ki kauatu nau Jesus Barabas? Seai? Nau ki kauatu Jesus, te tama e ttapa ma ko te Mesaea?" ¹⁸ Pilate ni iloa maa Jesus ni hookina ake naa tama hakamaatua naa Jew raa i laatou ni mana-va haao ia Ia.

¹⁹ I te saaita Pilate ni noho i tana kina e hakannoo ki naa koti raa, tana aavana raa ni kkave ake tana taratara peelaa: "Koe seai too vana e mee ki te tama see hai sara naa; nau ni miti hakallika iloo i te tama naa i te poo."

²⁰ Naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni usuhia laatou naa tama e kkutu i te kina naa ki vana ake ki Pilate ki hanaa Barabas aa ku tukua Jesus ki mate. ²¹ Teenaa Pilate ki vasiri ake ki naa tama, "Ko ai te tama i te takaru nei ki hanaa atu ki kootou?"

Naa tama raa ki varo ake, "Hanaa mai Barabas."

²² Araa Pilate ku vasiri ake, "Kootou e fiffai maa te tama e taapaa kootou ma se tuku naa Jew nei ki haia a nau peehea?"

Naa tama naa ki varo atu, "Tuukia ttama naa ki te kros!"

²³ Araa Pilate ku vasiri ake hoki, "Aiaa? Teenei se ssara peehea ttama nei ni mee?"

Naa tama naa ni tanitani varo atu vaaruna iloo, "Tuukia ttama naa ki te kros!"

²⁴ I te saaita Pilate ni kite maa naa tama raa ma ki see lavaa iloo te hakannoo, ka massike te henua no hetaa huri raa, a ia ki huihui ana rima i mua naa karamata naa tama raa hakkaatoa ka taratara ake ki laatou, "Kootou see tuku mai te ssara te tama nei kiaa nau. Teenei ni vana kootou e mee soko kootou!" ‡

²⁵ Te henua hakkaatoa ni hakatoo atu peelaa, "Tuku mai te ssara ttama naa ki maatou ma naa tamalliki maatou!"

²⁶ Teenaa Pilate ki tiiake atu Barabas ki naa tama naa; a ia ia ku vana ake ki ana soldia raa ki sarua Jesus aa ku taakina no tuukia ki te kros.

Naa soldia raa e tautaussua i Jesus
(Mk 15.16-20; Jn 19.2-3)

²⁷ Jesus ni taakina naa soldia Pilate raa ki loto te hare Pilate, teenaa kkutu atu hakkaatoa naa soldia raa

† 27.8 Acts 1.18-19 †† 27.10 Zech 11.12-13

‡ 27.24 Deut 21.6-9

i anavasi. ²⁸ Naa tama naa ni hanaa laatou naa kkahu Jesus raa no hakao ake te kkahu emmea kiaa Ia. ²⁹ Teenaa penapena iloo laatou hau ki te laakau tuitui no hakaoria ki tana pisouru, aa te tokotoko raa e hakappikitia laatou ki tana rima; araa ttuu iloo ki naa turi laatou no taratara taussua kiaa Ia, "Te Tuku naa Jew!" ³⁰ Naa tama naa ni ffuri atu no sasaavarea Ia, araa too iloo te laakau raa no lliki ki tana pisouru. ³¹ Te saaita naa tama naa ni oti te tautausuaina laatou Jesus raa, uia iloo laatou te kahu maatua raa no hakao atu hoki ana kkahu raa kiaa ia. Teenaa taakina iloo laatou ki toa no tuukia ki te kros.

Jesus ku tuukia ki te kros

(Mk 15.21-32; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

³² I te ara raa, naa tama naa ni tiri tetanata haka Sairin, tana inoa ko Simon. Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa no haia ki amo ake te kros Jesus.

³³ Naa tama naa ni oo no ttae ki te kina e ttape ma ko Golgota, teenaa ko te taratara e mee maa, 'Te Kina te Ivi te Pisouru Tama'. ³⁴ I te kina naa raa, naa soldia raa ni mee ma ki kauatu te wain e hakauru ma te marasini e mmara, araa nei Jesus ni see unumia a Ia te wain naa i tana saaita ni oti te mmitia a Ia. [†]

³⁵ Araa teenaa, tuukia iloo laatou Jesus ki te kros ka mee laatou taffao ki naa tamaa hatu ki vaaea laatou ana hekau ni hakao. ^{††36} Ki oti raa nnoho iloo naa tama naa ka roorosi kiaa Ia. ³⁷ Naa taratara nei ni sissia laatou ki te ppaa no tuukia ki aruna tana kros: "TEENEI KO JESUS, TE TUKU NAA JEW." ³⁸ Teenaa tuukia iloo laatou te takarua e kailallao i naa vasi Jesus; te tama i tana maata, aa telaa tama i tana maavii.

³⁹ Naa tama ni llaake vaararo no ttoka atu i naa tau tau mai Jesus raa ni ffuri atu no mee naa taratara hakallika laatou i Jesus: ^{‡40} "Koe ni mee maa te Hare Tapu nei ma ki seua a koe aa ku hakatuuria hoki koe iloto naa aso e toru! Hakasao soko koe ki mee maa koe kote Tama TeAtua! Kau kilaro te kros!" ^{††}

⁴¹ Naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni hakaere katoa ia ia peela, ⁴² "Aaraa tama ni hakasaoria a ia, aa tana tino ia see lavaa te hakasao soko ia! E aa? Teenei seai ko te tuku Israel? Ki mee maa ia e au kilaro i te kros i te saaita nei raa, teenaa maatou ma ki illoa maa ia se tuku maaoni! ⁴³ A Ia e taaohi manava i TeAtua aa e hai maa ia ko te Tama TeAtua. Aa teenei taatou ku mmata ki mee maa TeAtua ma ki au no hakasaoria ia!" ^{‡‡}

⁴⁴ Naa tama kailallao teelaa ni tuukia hakapaa ma Jesus raa ni ffuri atu hoki no sasaakiria Ia.

Te mate Jesus

(Mk 15.33-41; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵ Te saaita te mee raa ni tae ki te laaraatea raa ^{‡‡‡}, te henua ni pouri no tae iloo ki te ttoru i te laasuru.

⁴⁶ I te ttoru te laasuru raa, Jesus ni tanitani varo peela,

† 27.34 Ps 69.21 †† 27.35 Ps 22.18 ‡ 27.39 Ps 22.7, 109.25 †† 27.40 Mt 26.61; Jn 2.19 ‡‡ 27.43 Ps 22.8 ‡‡‡
telaaraatea: teenaa te saaita te peelo te kkai

"Eli, Eli, lema sabaktani?" te taratara e mee maa, "Taku Atua, taku Atua, nau ni tiiake ai koe?" ^{‡‡‡}

⁴⁷ Naa tama ni ttuu kallonon i ana tanitani varo raa ni taratara peela, "Te tama naa e kakannaa ki Elijah!" ⁴⁸ Teenaa tere ake iloo te tama tokotasi i laatou no haka para te tapaa maro raa ki te wain e mmara no saisai ki te mata te laakau. Teenaa usu atu iloo ki naa maaisu Jesus ki unu. [§]

⁴⁹ Naa tama e ttuu i te kina naa ki mee ake, "Tari ki mmata taatou ma ki mee ma Elijah e au no hakasao-ria ttama nei!"

⁵⁰ Teenaa Jesus ki kappisi hoki ana varo no pesi tana maanava hakaoti.

⁵¹ Te maro e tautau iloto te Hare Tapu raa ni saaea iloto ttonu, e kaamata mai i aruna no hakasopo kilaro. Te kerekere raa ni rue, naa hatupaa ni maffaa, ^{§†52} naa taaruma raa ni kareva ka ttuu tallaki, aa te lopotama TeAtua teelaa ni mmate raa ni hakamassik-eria no ora. ⁵³ Naa tama ni mmate raa ni massike mai i naa taaruma laatou, aa i te saaita Jesus ni hakamasik-eria raa, naa tama naa ni oo ki te Henua e Tapu; te kina te lopotama ni kkite laatou.

⁵⁴ I te saaita te hakamau naa soldia aa ma naa soldia e ttuu maa ia raa ni llono i naa rue te mahuke, ka kkite hoki i naa vana ni ssura naa raa, naa tama naa ni mattaku hakallika iloo. Naa tama naa ni taratara peela, "Tama nei maaoni ko te Tama TeAtua!"

⁵⁵ Etammaki naa haahine ni ttuu ake i te kina naa; naa tama naa ni ttuu ake hakammao ka ttoka. Teenaa ko naa haahine ni oo ake hakapaa ma Jesus i Galilee ka tokonaki kiaa Ia. ⁵⁶ Effai iloto naa haahine naa raa, teelaa ko Mary Magdalene, Mary te tinna James laaua ma Joseph, aa ko te aavana Sebedii. ^{§††}

Te haitino Jesus ku toa no tanumia

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ I te laasuru raa Joseph, te tama hai mee i Arimatia, ku tae ake; a ia naa se disaipol hoki Jesus. ⁵⁸ Joseph ni hano ki Pilate no mee ake ia ia e mee ma ki too te haitino Jesus. Teenaa vanaake iloo Pilate ki ana soldia raa ki kauake te haitino Jesus ki Joseph. ⁵⁹ Teenaa hano iloo Joseph no too te haitino Jesus ni mmimi ki te maro makkini hoou. ⁶⁰ Araa toa iloo ia te haitino Jesus no ponotia ki loto tana kava ni keru hoou. Ki oti raa hakatipe atu iloo te hui te hatu raa no ppui i te mata te kava, araa hano iloo ki tana hare. ⁶¹ Mary Magdalene laaua ma te ffine e taapaa hoki maa ko Mary raa ia ni nnoho i te kina naa ka ffuri atu ki te kava.

Naa wasi e roorosi te kava

⁶² I te ssoa te aso raa, teenaa ko te Sabat. Teenaa naa maatua hakamaatua ma naa Faarisi raa ni oo no mmata i Pilate no mee ake, ⁶³ "Te hakamau nei, maatou e illoa maa i te saaita te tama e taratara kailaarao nei koi ora raa, a ia ni pesi tana taratara peela, 'Nau ma ki hakamasik-eria

‡‡‡ 27.46 Ps 22.1 § 27.48 Ps 69.21 §† 27.51 Ex 26.31-33
§†† 27.56 Lk 8.2-3

i te mate imuri naa aso e toru.^{†64} Heunatia oo soldia raa ki oo no roorosi hakaraa oi iloo i te kava ki lava iloo naa aso e toru, teenaa ki see lavaa ana disaipol raa te oo no huuina laatou te haitino te tama naa aa ku oo no hakaeta ki te heuna maa te tama naa ni hakamasikeria i te mate. Teenaa naa taratara hakallesi naa tama naa ma ki mee raa ma ki hakallika iaa i naa taratara te tama naa ni hai imua.”

⁶⁵ Teenaa Pilate ki mee ake, “Kootou too ni wasi ka oo ma kootou, aa kootou ku mmata ki roorosi hakaraa oi iloo naa tama naa i te kava.”

⁶⁶ Teenaa oo iloo naa tama naa no hakammau hakaraa oi iloo te kava raa ka tuku laatou hakailona, araa hakanoho iloo laatou naa wasi i te kava raa ki noho ka roorosi.

Jesus e hakamasikeria i te mate

(Mk 16.1-10; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

28 I te saaita te aso te Sabat ni laka raa, Mary Magdalene laua ma telaa ffine e tpa hoki ma ko Mary raa ni oo no asi ki te kava. ² Te mahuke e lasi raa ni hakateki no rue i te saaita naa lokoi; teenaa te ensol TeAtua raa ni au i te lani no hakatipe iloo te hatu e ppui i te mata te kava raa hakavasi no noho ia i aruna. ³ Te ensol naa ni hakasura ake pee ko naa kkemo te uila, aa ana hekau e hakao raa e makkini hua iloo. ⁴ Naa soldia e roorosi i te kava naa ni ppore i naa mattaku laatou, teenaa naa tama naa ni mmoe pee ko naa tama ku mmate.

⁵ Te ensol raa ki mee ake ki naa haahine: “Koorua see mattaku. Nau e iloa i koorua e see i Jesus, te tama ni tuukia ki te kros. ⁶ Ttama naa ku see moe i te kina nei; ttama naa ku oti te hakamasikeria i te mate, e mee pee ko Ia ni taratara. Koorua uru mai no mmata i tana kina ni moe. ⁷ Aa koorua oo hakavave i te saaita nei lokoi no taratara ake peela ki ana disaipol, ‘Jesus ku oti te hakamasikeria i te mate. AIa ku hano ki Galilee imua kootou; kootou ma ki llave iaa Ia i te kina naa!’ Haka ma arona lokoi ki aku taratara ni kauatu nei.”

⁸ Te takarua naa ni mee ma e mattaku, tevana iaa laua ni fiafia iloo i tevana laua ni kkite naa. Teenaa massike iloo te takarua haahine naa i te kava no ffuro ki oo no taratara ake ki ana disaipol.

† 27.63 Mt 16.21, 17.23, 20.19; Mk 8.31, 9.31, 10.33-34; Lk 9.22, 18.31-33

⁹ Ttakarua naa ni hakatekia i Jesus ku tuu ake imua laua; Jesus ki mee ake, “Te aso taukareka.” Ttakarua naa ni oo atu kaa Ia no taaohi iloo ki ana vae no lotu kaa Ia. ¹⁰ Jesus ki mee ake, “Koorua see mattaku. Koorua oo no taratara ake ki aku taaina raa ki oo ki Galilee; nau ma ki mmata i laatou i te kina naa.”

Naa taratara naa soldia ni roorosi i te kava

¹¹ I te saaita naa haahine naa ni ffuro ka oo raa, aaraa soldia te laa ni roorosi i te kava raa ni ahe ki Jerusalem no taratara ake ki naa maatua hakamaatua raa i naa vana ni mee i te kava. ¹² Teenaa ki kkutu naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa no taratara i tevana laatou ki mee; naa tama naa ni kauake te hui te mane ki naa soldia raa ¹³ no taratara ake peela, “Kootou oo no hakatere te lono raa maa naa disaipol Jesus raa ni oo atu i te poo no huuina tana haitino i te saaita kootou ni mmoe manuu. ¹⁴ Ki mee maa te taratara nei e tae ki Pilate, kootou see mannatu, maatou ma ki taratara ake i kootou e taratara maaoni.”

¹⁵ Naa soldia raa ni too naa mane naa no mee iloo laatou vana naa. Aa teenaa ko te taratara e tere vaaroto naa Jew no tae mai ki te aso nei.

Jesus ku hakasura ake ki ana disaipol

(Mk 16.14-18; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

¹⁶ Te sinahuru maa ttama tokotasi i naa disaipol Jesus raa ni oo ki te tamaa mouna i Galilee Jesus ni taratara ake ki laatou. ^{††17} I te saaita naa tama naa ni kkite i Jesus raa, laatou ni ffuri kato no lotu kaa Ia, niaaina maa aaraa tama i laatou ni mamannatu tamaki. ¹⁸ Jesus ni hakkuu atu ki laatou no mee ake, “Naa mahi kato i te lani ma te kerekere nei ku oti kato te uiia mai TeAtua kaa nau. ¹⁹ Kootou oo ki naa kanohenua kato iloto te maarama nei no hurisia naa manava naa tama naa ki tautari mai laatou ki aa nau. Hakaukau tapuria naa tama naa iloto te inoa te Tamana, te Tama TeAtua, aa iloto naa mahi TeAitu Tapu. ^{‡20} Kootou akonaki atu naa tama naa ki illoa i aku taratara hakkaatoa ni kauatu. Teenaa nau ma ki ttaka hakapaa taatou no tae iloo ki te hakaoti te maarama nei.”

†† 28.16 Mt 26.32; Mk 14.28 ‡ 28.19 Acts 1.8

MARK

TE HAKATAAKOTO TELAUPEPA NEI

e kaamata maa teenei ko “te Lono Taukareka i Jesus Christ, te Tama TeAtua.” Jesus e tarataraina ma se tama e osorina tautari ki ana taratara e mee, aa e tarataraina hoki ma se tama hakamaatua. Te tiputipu nei e hakailotia i ana akonaki e kauake ki te henua, i ana haimahi i aruna naa tippua hakallika, aa i ana lavaa te uii naa haisara te henua. Jesus maraa e taratara maa ia kote Tama te Henua, teelaa ni au no mate ki hakasaoria te henua i naa mahi te haisara.

Mark e taratara tonu aa see kkapo i ana kaumai te lono i Jesus, aa e taratara haimahi i naa vana Jesus ni mee, see mee maa e taratara koi i naa taratara aa ma naa akonaki Jesus ni kauake ki te henua. Tama ni sissii te laupepa nei e kaamata no taratara i te au ana John te Baptis, aa i te saaita Jesus ni too te hakaukau tapu ka usuusuhia Satan. Ki oti raa a ia ku hano tonu no taratara i te saaita Jesus ni kaamata ana heuna no akonaki te henua ka hakamasike naa tama e mmaki. I loto ana heuna naa raa, naa tama e tautari i Jesus naa ni kaamata no illoa hakaraaoi iloo iaa Ia, tevana iaa naa tama see fiffai kiaa Ia raa ni ffuri no mee te kau vana e hakallika kiaa Ia. Te hakaoti ana naa taratara te laupepa nei e taratara i naa vana ni ssura i naa aso hakaoti Jesus i tana noho ni noho i te maarama nei. Naa taratara naa e hakatahito ki tana saaita ni tuukia ki te kros aa i tana masike mai ana i te mate. Naa taratara hakaoti i te Lono Taukareka nei, teelaa e hakamaatinoria ki naa mak peenei raa [...], e tammaki naa tama e hai maa teenaa ni taratara telaa tama, seai ma kottama ni sissii te laupepa nei.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Te kaamata te Lono Taukareka 1.1–13

Jesus e mee ana heuna iloto Galilee 1.14—9.50

E kaamata i Galilee no tae ki Jerusalem 10.1–52

Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa ma naa matakaaina e tauppiri ki Jerusalem 11.1—15.47

Jesus ku masike i te mate 16.1–8

Te saaita TeAriki ni hakasura ki ana disaipol aa tana saaita ni ahe ki te lani 16.9–20

John te Baptis e hakaea naa taratara TeAtua

(Mt 3.1–12; Lk 3.1–18; Jn 1.19–28)

1 Te Lono Taukareka i Jesus Christ, te Tama TeAtua raa, e kaamata peenei. ² Isaiah, te pure TeAtua, ni sissii peelaa, “TeAtua e taratara peenei, ‘Nau ma ki heuna taku pure raa ki hano imua aau no penapena mai hakaoti too ara.’ ^{†3} E mee te tama e tani-tani varo mai iloto mouku,

‘Penapena mai hakaoti te ara TeAriki; hakatonu tana ara ma ki au raa ki tonu!’” ^{††}

⁴ Teenaa hakasura mai iloo John i mouku no sare hakaukau tapu te henua ka hakaea ake peelaa, “Kootou tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku mee ki hakaukau tapu ina kootou, ki uii naa haisara kootou TeAtua.” ⁵ E tammaki naa tama i naa matakaaina iloto Judea aa ma naa tama i Jerusalem ni oo ake no hakannoo ki John. Naa tama naa ni oo atu no hakaari naa haisara laatou,

teenaa huri atu iloo John no hakaukau tapu ina laatou iloto te Riva Jordan.

⁶ John e hakao ki naa hekau e llana ki naa huruhuru naa kamol, aa e tuu ki te ttuu e pena ki te kiri te manu; a ia ekai ki naa hani te vao aa ma naa manu e mee pee ko naa tama te laanui. ^{†7} A Ia ni hakaea ki naa tama raa peelaa, “Te tanata ma ki au imuri aaku raa e hakamaatua are iaa nau, aa nau nei iloo see tau te suru atu no veetea naa uka ana taka. ⁸ Kootou e hakaukau tapu ina a nau ki te vai, a ia iaa ma ki au no hakaukau tapu ina kootou ki TeAitu Tapu.”

Te saaita Jesus ni hakaukau tapu ina, aa tana saaita ni usuusuhia Satan

(Mt 3.13—4.11; Lk 3.21–22, 4.1–13)

⁹ See rooroa koi raa, Jesus ni hanake i Nazareth, teenaa te matakaaina iloto Galilee. Teenaa a Ia ni hakaukau tapu ina hoki John iloto te Riva Jordan. ^{†10} Saaita lokoi Jesus ni masike ake i te vai raa, a Ia ni kite i naa taaraki ake te lani ka hano iho TeAitu raa ma

† 1.2 Mal 3.1 †† 1.3 Is 40.3 (LXX)

‡ 1.6 2 Kgs 1.8

se rupe no takoto iaa Ia. ¹¹ Teenaa taratara iho iloo te reo raa i telani peelaa, "Koe naa ko taku Tama e llee ai taku manava; nau e hiahia iloo iaa koe." †

¹² I te saaita naa lokoi raa a Ia ni usuhia TeAitu raa ki hano kiloto mouku, ¹³ ka noho ai iloo naa aso e matahaa, aa i tana saaita ni taka vaaroto mouku raa, a Ia ni usuusuhia peenaa Satan ki tahuri tana manava. A Ia ni taka ma naa manu vao e kaittama, tevana iaa naa ensol raa ni mmata ake kiasa Ia.

Naa disaipol mua Jesus (Mt 4.12-22; Lk 4.14-15, 5.1-11)

¹⁴ Te saaita John ni oti te ponotia ki loto te hare karapusi raa, Jesus ni hano no hakaea te Lono Taukareka TeAtua raa i Galilee. ¹⁵ Aa Ia ni hakaea peelaa ki naa tama i te kina naa, "Te aso raa ku tae mai, teenaa te Nohorana TeAtua raa ku saaita mai koi! Kootou tiiake naa haisara kootou naa, aa kootou ku hakataako-tonu i te Lono Taukareka TeAtua!" ††

¹⁶ I te aso tokotasi raa, Jesus ni sasare vaatai te Namu Galilee no kite iloo i te haanau Simon lauaa ma Peter, e puipui ika ki te kupena. ¹⁷ Jesus ki mee ake kilaaua, "Koorua oomai no tautari kiasa nau, ki ako ina koorua i te haanota tama." ¹⁸ Te takarua naa ni tiiake naa kupena lauaa naa i te saaita naa lokoi, no oo atu vaamuri Jesus.

¹⁹ Jesus ni sare atu kimua hakamaarie no kite iloo i telaa haanau, James lauaa ma John, naa tama Sebedii. Te takarua raa e nnoho iloto lauaa poti raa ka onoono naa kupena lauaa. ²⁰ I te saaita koi Jesus ni kite i te takarua naa raa, kannake iloo ki lauaa ki oo ake. Te takarua naa ni massike no tiiake iloo lauaa tamana, Sebedii, ka noho iloto te poti ma naa tama ni tauia laa-tou ki hahanota hakapaa laatou, aa lauaa iaa ku oo vaamuri Jesus.

Te tanata e tauria tetipua (Lk 4.31-37)

²¹ Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttiae iloo ki te matakaaina Capernaum, teenaa i te aso te Sabat raa, Jesus ni hano ki te hare lotu naa Jew raa no kaamata te akonaki naa tama. ²² Naa tama ni hakanoo kiasa Ia raa ni oho iloo i te mattoni ana taratara, see mee pee ko naa tisa naa Loo. Ana taratara e kauake raa ni taratara hakamaatua iloo. ‡

²³ E mee te tanata e tauria te tipua e noho iloto te hare lotu naa. Teenaa te tanata naa ni masike no tani-tani varo peelaa ki Jesus, ²⁴ "Jesus te tama i Nazareth, se aa taau e mee i maatou? E aa? Koe e au no taaia maatou? Nau e iloa iaa koe, koe naa ko te Tama e tapu TeAtua!"

²⁵ Teenaa ki varo ake Jesus, "Ppui too pukua aa koe ku hakataha i ttama naa!"

²⁶ Te tipua e tau i te tanata raa ni llea ka kappisi anavaro, araa uru mai iloo ki taha. ²⁷ Naa tama i te kina naa ni oho iloo ka vasirisiri ki laatou soko laatou,

† 1.11 Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17, 12.18; Mk 9.7; Lk 3.22
†† 1.15 Mt 3.2 ‡ 1.22 Mt 7.28-29

"Teenei se aa ku mee peenei? E aa? Teenei ni akonaki hoo? Teenei se tama hakamaatua iloo, teenei e hakanoo ai naa tippua raa ki ana taratara!"

²⁸ Teenaa telono i naa vana Jesus e mee naa ni tere ki naa kina hakkaatoa iloto Galilee.

Jesus e haia a Ia te lopo tama e mmaki no taukalleka. (Mt 8.14-17; Lk 4.38-41)

²⁹ Jesus aa ma ana disaipol raa ni massike i te hare lotu raa ka oo tonu iloo ki te hare Simon lauaa ma Andrew, teenaa James lauaa ma John ni oo laatou hakapaa. ³⁰ Te hinaona ffine Simon raa e moe ka makallilliri i ana moelana i hare. I te saaita lokoi Jesus ni tae atu raa, naa tama raa ni taratara ake i te maki te ffine naa.

³¹ Teenaa hanatu iloo Jesus ki te ffine naa no taaohi tana rima no hakamasike ki aruna. Te makallii raa ni mahana i te ffine naa, teenaa masike iloo ia no kaamata te tattaa naa kaikai laatou.

³² Te laasuru naa, te saaita te laa ni suru raa, te henua ni too ake naa maki hakkaatoa aa ma naa tama e tauria naa tippua raa ki Jesus. ³³ Te kanohenua te matakaaina naa ni kkuu ake katoo i haho te tootoka te hare. ³⁴ Jesus ni haia a Ia te lopo tama e mmaki i te kau maki no taukalleka, aa naa tama e tauria naa tippua raa ni haia a Ia hoki no taukalleka. Teenaa naa tippua ni tau i naa tama naa ni puuia a Ia ki see taratara, i naa tippua naa e illoa i aa Ia.

Jesus e hakaea naa taratara TeAtua i Galilee (Lk 4.42-44)

³⁵ I te tahaata poo, te saaita te laa seki sopo raa, Jesus ni maahuru no hano ki te kina see hai tama i taha te matakaaina naa no taku. ³⁶ Teenaa Simon ma naa tama e ttaka laatou naa ni oo no sessee i aa Ia. ³⁷ Saaita naa tama naa ni llave iaa Ia raa, naa tama naa ki mee ake, "Te henua katoo e sessee i aa koe."

³⁸ Jesus ki mee ake, "Taatoou ki oo ki aaraa matakaaina i te kina nei. Nau e mee ki hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama naa hoki, i teenaa ko aku heuna e au no mee."

³⁹ Teenaa hakataka iloo Ia vaaroto naa matakaaina hakkaatoa iloto Galilee, ka hakaea naa taratara TeAtua iloto naa hare lotu naa Jew, aa ka hanahana naa tippua e tau i naa tama i naa kina naa. ††

Te tanata e maki e haia Jesus no taukareka (Mt 8.1-4; Lk 5.12-16)

⁴⁰ Te tanata tokotasi e haia te leprosi ni hanake no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, "Ki mee koe e hiihai, koe ku au no hakamaaramatia taku haitino."

⁴¹ Jesus ni aroha iloo i te tanata naa, teenaa haaroo atu iloo tana rima no ppaa i aa ia ka mee ake peelaa, "Nau e hiihai. Koe ku taukareka!" ⁴² Te kiri ppara raa ni seai no maarama mai lokoi te haitino te tanata.

⁴³ Teenaa heunatia iloo Ia te tanata raa ki hano, ka hakaapo ake tana taratara peelaa kiasa ia, ⁴⁴ "Koe

†† 1.39 Mt 4.23, 9.35

see hakaari ki se tama ma koe ni haia a nau no taukareka. Tere tonu ki te maatua te hare lotu raa no mee ki mmata ia i aa koe; aa ki kkite te henua ma koe ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee maau ki TeAtua ki hakamaarama too haitino, tautari ki naa taratara Moses ni kauatu.” †

⁴⁵ Tevana iaa te tanata naa ni hano no sare taratara ki naa tama hakkaatoa i te vana Jesus ni mee kiaa ia. Teenaa ki see lavaa ai Jesus te hano ki naa kina te henua e noho ai; a Ia ni taka ki naa kina teelaa see nohoria te henua, iaa te henua ni oo atu i naa matakaaina kato no mmata iaa Ia i tana kina e noho naa.

Ttama see lavaa te sasare e haia Jesus no taukareka (Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

2 Kullaka ana aso raa, Jesus ni ahe ki Capernaum, teenaa telono raa ni tere maa Ia ku oti te tae ake ki hare. ² E tammaki iloo naa tama ni oo ake no kkutu i tana hare e noho, te hare naa ni kkapi hakaoti ttama, aa i haho hoki te tootoka raa ni see hai sao. Teenaa hakaailoo Jesus naa taratara TeAtua raa ki naa tama e kkutu i te kina naa. ³ Teelaa se takahaa taanata e ssau ake te tanata see lavaa te sasare ki Jesus.

⁴ Tevana iaa naa tama naa ni see lavaa te hakasao atu ma te tama see lavaa te sasare raa ki Jesus, i te hare raa e kkapi ttama. Teenaa ki kake naa tama naa no hakahotu te taffuu i aruna te kina Jesus e noho, no hakatere iho te tanata naa i aruna ana moelana kimua Jesus. ⁵ Te saaita Jesus ni kite maa naa tama naa e taohi manava iaa Ia raa, a Ia ki mee ake ki te tanata see lavaa te sasare, “Taku tama, oo haisara e uia a nau.” ⁶ E mee naa tisa naa Loo i te kina naa e noho ka hakataakoto soko laatou peelaa, ⁷ “Tama nei e lavaa pee ko ia ko TeAtua! TeAtua soko Ia e lavaa te uii naa haisara!”

⁸ Jesus ni tuu koi kailoa i naa mannatu e ttuu ma naa tama naa. Teenaa ki mee ake Ia peelaa ki laatou, “Ai kootou ettaka ai ma naa mannatu peenaa?”

⁹ Te taratara hea e hainauhie te kauake ki te tanata see lavaa te sasare nei, te taratara e mee maa, ‘Oo haisara e uia a nau,’ seai, te taratara e mee maa, ‘Masike no too oo moelana naa, aa koe ku sasare?’ ¹⁰ Nau e mee ki huri atu peelaa ma Ttama te Henua raa ko te tama hakamaatua i te kerekere nei teelaa e lavaa te uii naa haisara.” Teenaa huri iloo Ia no mee ake ki te tama see lavaa te sasare, ¹¹ “Nau evanaatu kiaa koe, masike no too oo moelana naa aa koe ku hano ki hare!”

¹² Naa tama e ttuu i te kina naa nittoka kato i naa masike te tanata naa no too ana moelana raa ka hano ki tana hare. Laatou ni oho hakkaatoa ka taratara hakanau i TeAtua peelaa, “Taatou ni see haivana iloo peenei ni kkite imua!”

Jesus e kannaa i Levi

(Mt 9.9-13; Lk 5.27-32)

¹³ Jesus ni ahe hoki kitai te Namu Galilee. E mee naa tama ni kkutu ake kiaa Ia, teenaa kaamata iloo Ia te akonaki naa tama naa. ¹⁴ Ki oti raa, sare iloo Ia vaatai no kite i te tama e aoao naa takis e noho i tana kina e heheuna. Te inoa te tanata naa ko Levi, te tama Alpius. Jesus ki mee ake, “Tautari mai i aa nau.” Levi ni masike no hanatu iloo vaamuri Jesus.

¹⁵ I te saaita Jesus ni noho ka kai ma ana disaipol i te hare Levi raa, e tammaki naa tama e aoao naa takis ma naa tama haisara ni oo ake no kkai laatou hakapaa. I te aa, e tammaki naa tama peenaa ettaka ma Jesus.

¹⁶ Saaita naa Faarisi, teelaa e heheuna maa ni tisa naa Loo, ni kkite maa Jesus e noho ka kai hakapaa ma naa tama haisara aa ma naa tama e aoao naa takis raa, laatou ki vasiri peelaa ki ana disaipol, “Ai ttama naa e kai ai ma naa tama peenaa?”

¹⁷ Te saaita Jesus ni lono i naa taratara naa tama naa e hai raa, a Ia ki mee ake ki laatou, “Teelaa seai ko naa tama see mmaki raa e kaavea no mmata i te tokta, teelaa ko naa tama are e mmaki. Nau ni see au no ssee ki naa tama e tonu naa ora laatou, seai. Nau ni au no ssee are ki naa tama haisara.”

Tetaratara i te hakapakuu

(Mt 9.14-17; Lk 5.33-39)

¹⁸ I te saaita tokotasi raa naa disaipol John te Baptis ma naa Faarisi raa e hakapakuu see kkai. Teenaa e mee naa tama ni oo ake ki Jesus no vasiri ake peelaa, “Sevana peehea naa disaipol John ma naa disaipol naa Faarisi raa e hakapakuu see kkai i naa aso nei, aa oo disaipol raa iaa e kkai vare koi?”

¹⁹ Jesus ki mee ake, “Naa tama e arumia ki te kaikai te aavana raa ma ki nnoho see kkai peehea, ma te tanaata e aavana raa e noho i laatou? Saaita te tanata naa koi noho ma laatou raa, naa tama naa ma ki see lavaa te ttaka see kkai. ²⁰ Tevana iaa te aso raa ma ki tae mai, te tanata e aavana naa ma ki toa i laatou. Teenaa naa tama naa ma ki hakapakuu i te saaita naa.

²¹ “See hai tama e ssae te tapaa maro hoo ki ppoo no ttui ki te kkahu tuai, i te tapaa maro hoo raa ma ki ffano no masae te maro tuai. Teenaa te masae te kkahu tuai naa ma ki lasi iaa. ²² Aa see hai tama hoki e utu te wain hoo raa ki loto naa paeke e ppena ki naa kiri tuai naa sipsip, i te aa te wain hoo naa ma ki ppuna no masae te paeke naa. Teenaa te wain hoo naa ma ki mannini pakava aa te paeke naa ku hakallika. Te wain hoo raa ki utuhia ki naa paeke hoo.”

Jesus ko TeAriki te Sabat

(Mt 12.1-8; Lk 6.1-5)

²³ I te Sabat tokotasi raa, Jesus ni sasare ma ana disaipol raa vaaroto naa verena wit, aa ana disaipol naa ni sassare ka hakihaki naa hua naa wit ka kkai.

^{††24} Teenaa ki mee ake naa Faarisi raa peelaa ki Jesus,

† 1.44 Lev 14.1-32

"Ttoka, ai oo disaipol naa e haia ai laatou naavana naa Loo ra e eppui ki see haia i te aso te Sabat?"

²⁵ Jesus ki mee ake, "Kootou ni seai iloo ki ppau te Laupepa Tapu i te vana David ni mee i tana saaita ni hiikai? † Aia ma naa taanata e ttaka ma ia ra ni hiikkai, ²⁶ teenaa a ia ni hano ki loto te hare TeAtua ra no kai naa haraoa e hakaara ki TeAtua. Te vana nei ni mee i te ssao Abaiatar ni noho ma ko te Maatua Hakamau. Inaa Loo taatou ra, teelaa ko naa maatua koi e lavaa te kkai naa haraoa naa. Te vana iaa David ni kaina a ia naa haraoa naa, no kauake hoki ki naa taanata e ttaka ma ia ra ka kkai." ††

²⁷ Jesus ki ttao ake hoki, "TeAtua ni tuku te Sabat ra ki sura se taukareka maa naa tama te maarama nei; see mee maa TeAtua ni penapena naa tama te maarama nei ki sura se taukareka maa te Sabat. ²⁸ Teenaa Ttama te Henua ra hoki ko TeAriki te Sabat."

Te tanata e mmate tana rima

(Mt 12.9-14; Lk 6.6-11)

3 Ki oti ra Jesus ku ahe ki te hare lotu naa Jew, aa iloto te hare lotu ra teelaa se tanata e mmate tana rima tokotasi. ² Ennoho naa tama i te kina naa hoki, teelaa e sessee ara ki taratara haaeoina laatou Jesus. Naa tama naa nitokatoka seemuu ki mmata laatou maa ki mee maa Jesus e huri no haia a ia te tanata naa no taukareka i te Sabat. ³ Jesus ki mee ake ki te tanata e mmate tana rima, "Kau no tuu imua naa tama nei hakkaatoa." ⁴ Teenaa vasiri iloo Ia ki naa tama e nnoho i te kina naa, "Naa Loo taatou ra e taratara maa se aa e ttana ki haia taatou i te aso te Sabat? Ki tokonaki taatou telaa tama, seai, ki haia hakallikaina te tama naa? Eaa? Ki hakaora te tama ki ora, seai, ki taa te tama ki mate?" Te vana iaa naa tama naa ni seai iloo se taratara ni mee ake.

⁵ Jesus ni ttoka haaeo ki laatou, te vana iaa a Ia ni aroha hoki i te llono naatao naa tama naa i te taratara. Teenaa mee ake iloo Ia ki te tanata, "Ffora too rima." Te tanata ra ni ffora tana rima no taukareka hoki.

⁶ Naa Faarisi ra ni oo no kikutu hakapaa ma naa tama i te kaavena Herod ra no taratara i te ara laatou ma ki mee ki taia laatou Jesus.

Te kuturana tama itai te Namu Galilee

⁷ Teenaa ki hakataha Jesus ma ana disaipol ra ka oo ki te Namu Galilee, aa te kuturana tama e tammaki ra ni oo atu vaamuri aana. Teenaa ni tama e oomai i Galilee, Judea, ⁸ Jerusalem, te matakaaina e ttapa ma ko Idumea, te matakaaina e tuu haka kkipu i Jordan, aa ma naa matakaaina e ttuu alleha i Tyre ma Saidon. Naa tama hakkaatoa i naa kina naa ni oo ake ki Jesus i laatou ni llono i ana vana e mee. ⁹ Te kuturana ra e lasi iloo, teenaa ki mee ake Jesus ki ana disaipol ra ki too ake hakaoti se poti, i te henua ku muimui atu ka too kiau Ia. ¹⁰ Jesus ni haia a Ia te lopo tama e mmaki no taukalleka, aa aaraa tama e mmaki

e hakasaosao ake kiau Ia ma ki ppaa naa rima laatou i aa Ia. ¹¹ Aa i naa saaita naa tama e tauria naa tipua ra e kkite iaa Ia ra, naa tama naa maraa e oo atu no ppesi kimua Jesus no tanitani varo peelaa, "Koe ko Ttama TeAtua!"

¹² Teenaa ki hakaapo ake Jesus tana taratara ki laatou, ki see hakaara ki se tama iaa Ia.

Jesus e hiri te taka sinahuru maa te takarua aposol

(Mt 10.1-4; Lk 6.12-16)

¹³ Ki oti ra Jesus ku hano ki aruna te mouna, teenaa aru iloo ki ana tama e fiffai ra ki oo ake. Te saaita naa tama naa ni ttae ake ra, ¹⁴ hiri iloo Ia te taka sinahuru maa te takarua taanata ki heheuna maa Ia. Naa tama naa ni taapaa a Ia maa ni aposol. A Ia ki mee ake, "Kootou nei ma ki heheuna maa nau. Kootou ma ki heunatia a nau hoki ki oo no hakaara te Lono Taukareka, ¹⁵ teenaa naa mahi TeAtua ma ki ttae ma kootou, ki lavaa kootou te hanahana naa tippua."

¹⁶ Teenei te taka sinahuru maa te takarua aposol Jesus ni hiri: Simon (ttama ni taapaa Jesus ma ko Peter); ¹⁷ Te haanau James laua ma John, naa tama Sebedii (takarua ni taapaa Jesus ma ko Boanerges, teenaa ko te taratara e mee maa, 'Naa Tamalliki te Hatturi'); ¹⁸ Andrew, Philip, Bartolomiu, Matthew, Thomas, James ttama Alpius, Tadeus, Simon, te tama te kaavena teelaa see fiffai maa Rome e roorosi i Israel, ¹⁹ aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki hakaarina a ia Jesus ki naa hakaamau.

Jesus laua ma Belsebul

(Mt 12.22-32; Lk 11.14-23, 12.10)

²⁰ Ki oti ra hano iloo Jesus ki hare, teenaa e mee hoki te kuturana tama e tammaki ni kikutu ake kiau Ia. Jesus ma ana disaipol naa ni see lavaa iloo te kkai hakaraaoi.

²¹ I te saaita naa hareakina Jesus ra ni llono i te mee nei ra, oo ake iloo ma ki toa laatou a Ia, teenaa i aaraa tama e taratara maa Jesus ku vware.

²² E mee aaraa Tisa naa Loo teelaa ni oo ake i Jerusalem ni taratara peelaa, "Ttama naa e tauria Belsebul! Teelaa ko te tipua hakamau ra e kauake ana mahi ki te tama naa, teenaa ki lavaa ia te hanahana naa tippua." ††

²³ Teenaa ki aru ake Jesus ki naa tama naa no kauake naa taratara nei: "Satan e lavaa peehea te hanaa a ia hoki Satan? ²⁴ Ki mee maa naa tama se henua e nnoho maavae ka hetaa ki laatou, te kanohenua naa ma ki see lavaa te nnoho taukalleka. ²⁵ Ki mee maa ni hareakina e nnoho ka hakatautau ki laatou, naa tama naa ma ki see lavaa te nnoho taukalleka. ²⁶ Aa teenaa, ki mee maa naa tama i te nohorana Satan ra e nnoho maavae ka heheatu soko laatou, te nohorana naa ma ki see takoto rooroa, aa ku maseu.

²⁷ "See haitama e lavaa te uruhia a ia te hare se tanata haimahi no huiina ana hekau, ki mee maa te tanata haimahi naa see saisaitia a ia imua, ki lavaa a ia te too naa hekau te tanata naa.

†† 2.23 Deut 23.25 † 2.25 1 Sam 21.1-6 †† 2.26 Lev 24.9

‡ 3.10 Mk 4.1; Lk 5.1-3 †† 3.22 Mt 9.34, 10.25

²⁸ "Nau e taratara atu te hakamaaoni nei: Ki mee maa se tama e mee ana lopo sara iloo, ka taratara hakallika i TeAtua, TeAtua ma ki lavaa te hanaa a Ia naa sara ttama naa. ²⁹ Iaa ki mee maa se tama e taratara hakallika i TeAitu Tapu TeAtua, naa sara ttama naa ma ki see lavaa te hanaa. Ttama naa ma ki noho hakaoti ma tana sara naa." ³⁰ (Jesus e taratara peenei i naa tama raa e taratara peelaa iaa Ia, "Ttama naa e taka ma te aitu hakallika.")

Te tinna ma naa taaina Jesus

(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

³¹ Te tinna Jesus aa ma ana taaina raa ni ttae ake ni ttuu i haho, teenaa heunatia atu iloo laatou te tama tokotasi ki hare, ki mee ake ki Jesus ki hanake. ³² Teenaa ki mee ake naa tama e kkuu iaa Ia raa peelaa, "Too tinna aa ma oo taaina raa e nnoho i haho, e ssee iaa koe."

³³ Teenaa ki vasiri ake Jesus, "Ko ai taku tinna aa ko ai aku taaina?" ³⁴ A Ia ki ttoka ki naa tama e nnoho aareha iaa Ia raa ka mee ake peelaa ki laatou, "Kootou mmata! Teenei taku tinna aa aku taaina. ³⁵ Ki mee maa se tama e mee naa mee taku Tamana raa e hiihai, teenaa se taina aaku, se kave aaku, aa se tinna aaku."

Te parapol i te tama e pesipesi naa hua laakau

(Mt 13.1-9; Lk 8.4-8)

4 Jesus ni kaamata hoki te akonaki te henua vaatai te Namu Galilee. Te kuturana tama ni kkuu atu ki hakannoo kaaa Ia raa ni lasi iloo, teenaa kake iloo Ia no noho iloto te poti tokotasi ka aro no taura i tai. Te henua iaa e nnoho ake i uta, i te manumanu ttai. ^{†2} Jesus ni akonaki ake te kau mee hakkaatoa ka taratara ki naa parapol, teenaa e taratara ake peelaa ki naa tama naa:

³ "Hakannoo mai. Teelaa se tama ni hano no pesipesi naa hua wit raa ki somo i tana verena. ⁴ Itana saaita ni pesipesi ana hua vaaroto te verena raa, e mee naa hua wit ni maaoha vaaruna te saarena, ka llee ake naa manu raa no kaina. ⁵ Aaraa hua ni maaoha ki aruna te korohatu, i te kina see hai pela maaoni. Naa hua wit naa ni mattiri vave lokoi, i te pela raa see lasi. ⁶ Teenaa te saaita te laa ni tii raa, naa wit ni mattiri ake raa ni tuunia ka mmate, i naa patiaka laatou ni see ttae kilaro. ⁷ Aaraa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, aa i te saaita naa wit naa ni ssomo raa, naa wit naa ni torohia koi naa tititai naa no see ffua. ⁸ Aaraa hua iaa ni maaoha ki aruna te pela e taukareka. Naa wit naa ni ssomo hakaraa oi iloo no ppeesi naa kaikai laatou; aaraa wit e ppeesi tiki matatoru, aaraa wit e ppeesi te mataono, aa aaraa wit e ppeesi telau naa hua."

⁹ Jesus ki hakaoti atu ana taratara peelaa, "Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai."

Te hakataakoto naa parapol

(Mt 13.10-17; Lk 8.9-10)

¹⁰ Te saaita naa tama raa ni masseu ka noho Jesus soko ia raa, e mee aaraa tama i naa tama ni hakannoo kaaa Ia naa ni oo ake ma te taka sinahuru maa te takarua disaipol raa no mee ake ki Jesus ki hakaari ake te hakataakoto ana parapol ni kauake ki laatou. ¹¹ Teenaa ki mee ake Jesus, "Naa vana huu i te Nohorana TeAtua raa, teenei ni kauatu nau ki kootou. Aa ki naa tama teelaa see ttaka mai ki taa-tou raa iaa, laatou ma ki too naa taratara nei maa ni parapol. ¹² Teenaa,

'Niaaina maa naa tama naa e tokatoka ma ki kkite laa-tou, laatou ma ki see kkite.

Niaaina maa naa tama naa e hakannoo ma ki llono laa-tou, laatou ma ki see massaro.

I te aa, ki mee maa naa tama naa ni illoa no ffuri naa manava laatou ki TeAtua,

TeAtua ni aroha i laatou no uiia naa haisara laatou." [‡]

Jesus e hakailoa ake te hakataakoto te parapol te tama e pesipesi naa hua laakau.

(Mt 13.18-23; Lk 8.11-15)

¹³ Teenaa ki vasiri ake Jesus ki laatou, "Ki mee kootou see illoa i te hakataakoto te parapol nei, kootou ma ki ilotia peehea kootou te hakataakoto aaraa parapol? ¹⁴ Ttama ni pesipesi naa hua raa e mee maa ko te tama e sare taratara i naa taratara TeAtua.

¹⁵ Naa hua laakau e maaoha vaaruna te saarena raa, e mee ma ko naa tama e llono i naa taratara TeAtua, araa nei Satan ku hanake no huutia naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou. ¹⁶ Naa hua e maaoha vaaruna te korohatu raa, e mee ma ko naa tama ni fiafia lokoi i te saaita laatou ni llono i naa taratara TeAtua. ¹⁷ Araa nei naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou. Naa tama naa ni lotu i te tamaa saaita koi, aa i te saaita naa haao raa ni pakkuu ake, i laatou ettaka ma naa taratara naa raa, naa taratara TeAtua naa ni ti-iake koi laatou. ¹⁸ Naa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai raa, e mee ma ko naa tama e llono i naa taratara TeAtua, ¹⁹ tevana iaa naa tama naa ni hakaapiapi are i naa mannatu laatou ki naa vana te maarama nei, teenaa ko naa kaimannako laatou ma ki haimane laa-tou, aa ma aaraa vana te maarama nei teelaa e oti manava ai laatou. Teenaa ko naa mannatu naa teelaa see mau ai naa taratara TeAtua raa iloto naa manava laatou. Naa tama peenaa ma ki hainattaa iloo te kkite maa ni tiputtipu e taukalleka e ssura i naa ora laatou.

²⁰ Naa hua e maaoha i te pela e taukareka raa iaa, e mee ma ko naa tama e llono naa taratara TeAtua no tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou, ka ssura naa tiputtipu e taukalleka raa i naa ora laatou. Teenaa e mee pee kote tama e tori ana hua laakau raa no ssomo ka ppeesi te lopo kaikai; naa laakau e ppeesi tiki mata-

† 3.29 Lk 12.10 †† 4.1 Lk 5.1-3

‡ 4.12 Is 6.9-10 (LXX)

toru, naa laakau tiki mataono, aa naa laakau e taa telau i ana kaikai."

Te lamu e uhi ki te kamete

(Lk 8.16-18)

²¹ Jesus ku ttao atu hoki, "E aa? E hai tama e hakaura tana lamu no uhi ki se kamete, sei ma e hakalluu ki laro sessa? Sei iloo! Ttama raa e hakatuu te lamu raa kiaruna te aruna, ki too te maasina te lamu naa iloto te hare. ^{†22} Teenaa, i naa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku ilotia, aa naa vana e ttanu raa ma ki oti ku laavea no hakassuratia ki te maarama. ^{††23} Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai."

²⁴ A Ia ni vanaake hoki peela, "Kootou hakannoo hakaraaoi iloo ki naa taratara kootou e llono! Te ara kootou e ffuri no hakatonutonu aaraa tama raa, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu kootou i te ara naa hoki, tevana iaa tana vana ma ki mee ki kootou naa ma ki ttoe iaa. ^{‡25} Naa tama ni kauake naa mee laatou TeAtua raa, TeAtua ma ki kauake hoki aaraa mee, aa naa tama sei naa mee laatou ni kauake TeAtua raa iaa, naa tamaa mee e nnoho malaatou naa ma ki toa ilaaitou." ^{‡†}

Te parapol te hua laakau e somo

²⁶ Jesus ku taratara ake hoki, "Te Nohorana TeAtua e mee peenei. Te tanata raa e pesipesi naa hua wit raa iloto tana verena. ²⁷ A ia e moe i naa poo, aa i te ao ku masike no sasare. I te saaita naa, ana wit raa e mattiri soko laatou ka ssomo. Tevana iaa te tanata raa see iloa maa naa wit raa e ssomo peehea. ²⁸ Teelaa kote pela raa e mee naa wit raa ki ssomo no ffua; te mee mua e matiri ake raa, teenaa kote hua laakau, ki oti raa naa taume raa ku vvoro, aa i te saaita naa taume raa ku maffaa raa, teenaa naa wit raa ku ppe-si naa kaikai laatou. ²⁹ Saaita naa wit raa e ttaettae raa, te tanata raa ku kaamata te taa naa wit raa ki tana paraamo, e mee te vasi naa wit raa ku tae mai." ^{‡†}

Te parapol te hua telaakau e tta ma se mastat

(Mt 13.31-32,34; Lk 13.18-19)

³⁰ Jesus ki mee ake hoki, "Taato ki taratara maa te Nohorana TeAtua raa e mee peehea? Se parapol peehea taatou ki hakaea ki illoa hakaraaoi kootou? ³¹ Te Nohorana TeAtua raa e mee ma kote hua telaakau e tta ma se mastat, teenaa kote hua laakau e punaamea hakaoti i naa hua hakkaatoa. Teenaa te tanata raa e too te hua laakau naa no tori iloto tana verena. ³² Te hua laakau naa ku somo ake no lasi hakamataku iloo, see hai laakau e tae ki telasi te laakau naa. Teenaa telaakau naa ku vvoro ana hui laa ellasi ka llee ake naa manu raa no takitaki naa ohana laatou i te maru telaakau naa."

† 4.21 Mt 5.15; Lk 11.33 †† 4.22 Mt 10.26; Lk 12.2 ‡ 4.24 Mt 7.2; Lk 6.38 †† 4.25 Mt 13.12, 25.29; Lk 19.26 ‡† 4.29 Joel 3.13

³³ Jesus ni taratara ki te lopo parapol peenei i tana saaita ni hakaea naa taratara TeAtua raa ki naa tama; a Ia ni kauake te kau taratara ki mallama naa pisouru naa tama naa. ³⁴ I tana saaita e taratara ki naa tama raa, a Ia maraa e taratara lokoi ki naa parapol. Aa i naa saaita laatou ma ana disaipol raa e nnoho soko laatou raa, a Ia maraa e kauake te hakataakoto naa parapol raa ki ana disaipol.

Jesus e haia a ia telani raa no lauhie

(Mt 8.23-27; Lk 8.22-25)

³⁵ I te laasuru te aso naa raa, Jesus ni mee ake ki ana disaipol, "Taato ki oo no tere ki telaa vasi te namo."

³⁶ Teenaa tiake iloo laatou te kuturana naa ka oo naa disaipol raa no kake ki te poti e noho ai Jesus raa ka tere laatou. E mee hoki aaraa poti ni tauttau i tai naa.

³⁷ See rooroa raa telani elasi raa ku pakuu ki laatou, teenaa te poti laatou naa ku kaakea naa peau ka utuhia te poti laatou naa. ³⁸ I te saaita naa, Jesus e moe ka llano ki tana llano raa i te murivaka imuri. Teenaa ffuri atu iloo ana disaipol raa no haarona: "Tisa nei, koe see anaana peehea maa taatou ku mee ki mallemo!"

³⁹ Jesus ni masike no varo iloo ki te matani ma naa peau, "Marino iho!" Teenaa tuku iho iloo te matani raa ka marino kkii te moana. ⁴⁰ Jesus ki huri atu ki ana disaipol, "Kootou e mattaku i te aa? Kootou seki lavaa iloo te taaohi manava iaa nau?"

⁴¹ Ana disaipol naa ni mattaku hakallika iloo, kavasirisiri ki laatou soko laatou: "Te nei se tama peehea, ma te matani aa ma naa peau ki tuku kiaa Ia?"

Jesus e haia a Ia te tama e tauria te tipua raa ka taukareka.

(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

5 Jesus ma ana disaipol raa ni tere no ttae iloo ki te matakaaina Gerasa i telaa vasi te Namu Galilee. ² Te saaita Jesus ni sepu iho i te poti raa, e mee te tanata e tauria te tipua ni hanake i te kava no ttiri iaa Ia i tai. ³ Te tanata naa se tama e taka vaaroto naa kava, aa see hai tama hoki ku lavaa te saisaitia a ia te tanata naa ki see sasare. ⁴ Te lopo saaita anavae ma ana rima e saisaitia naa tama raa, a ia e mossia koi a ia naa seni naa. A ia e haimahi are i naa tama i te kina naa, teenaa ni see hai tama ni lavaa te hanatu no tautauhia a ia. ⁵ I te poo ma te ao, te tanata naa e sare vaaroto naa kava raa ma naa mouna, ka tanitani varo peenaa ka seressere tana haitino ki naa hatu.

⁶ I tana saaita ni kite i Jesus i tana kina e tuu mai raa, a ia ni tere atu no tuu ki ana turi imua Jesus, ⁷ no tanitani varo atu peela, "Jesus, Ttama TeAtua Nnu! Se aa koe e mee iaa nau? Koe see au no mee pakavaina nau!" ⁸ (A ia e mee atu peenaa i Jesus ku oti te vanaake ki te tipua raa ki hakataha iaa ia.)

⁹ Teenaa kivasiri ake Jesus, "Ko ai too inoa?" Te tanata raa ki mee ake, "Taku inoa ko 'te Kaavena', i maatou e tammaki." ¹⁰ Teenaa a ia ki tanitani ake ki Jesus ki see kerekere ia laatou i te kina laatou e nnoho naa.

¹¹ I te saaita naa, teelaa ni poi e tammaki e ttuu ka kka i te vasi te mouna. ¹² Teenaa naa tippua raa ni ttani ake peelaa ki Jesus, "Kaavea maatou ki naa poi, aa ku tiiake maatou ki uru no tau iloto naa poi." ¹³ Jesus ni tiiake Ia naa tippua raa ka oo, teenaa hakattaha iloo naa tippua raa i te tanata naa ka oo no tau i naa poi.

Naa poi naa hakkaatoa, e lava naa simata e lua, ni ffuro ki te hakattoo ana te mouna raa no maaoha ki loto te namo raa no mallemo.

¹⁴ Naataanata e roorosi naa poi naa ni ffuro no hakatere te lono raa ki naa tama te matakaaina naa aa ma naa tama e noho i naa kerekere laaou i naa tau-taha te matakaaina naa. Teenaa naa tama i naa kina naa ni oo ake no mmata i te vana ni mee naa. ¹⁵ Te saaita laaou ni ttae ki Jesus raa, laaou ni kkite i te tanata ni vvare raa e noho mai. A ia ku hakao ana hekau aa ku atamai hoki; teenaa laaou ni mattaku hakkaatoa.

¹⁶ Naa tama ni kkite i naa vana ni ssura naa ni hakaea ki naa tama raa i te vana ni mee i te tanata naa, aa i te vana hoki ni mee i naa poi.

¹⁷ Teenaa ffuri atu iloo naa tama naa no vanaake ki Jesus ki hakataha i te matakaaina laaou naa.

¹⁸ Te saaita Jesus ni mee ki kake ki te poti laaou raa, te tanata ni vvare raa ni hanatu no ppura ma ki kake atu ia.

¹⁹ Araa nei Jesus ni see hiihai maa te tanata naa e kake ake. A Ia ni huri are no vanaake peelaa kiaa ia, "Ahe ki hare ki ootama raa no taratara ake i naa vana TeAriki ni mee kiaa koe, aa koe ku taratara ake i naa tiputipu te manava aroha TeAriki i aa koe."

²⁰ Teenaa hano iloo te tanata naa no hakaea ki naa tama i Dekapolis † i tana vana ni haia Jesus. Naa tama ni lono ia ia raa ni oho hakkaatoa.

Te tamariki ffine Jairus aa ma te ffine e tere tanattoo (Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

²¹ Te saaita Jesus ni ahe ki telaa vasi te namo raa, e tammaki iloo naa tama ni oo ake no kkutu ake kiaa ia i tai.

²² Teenaa sura atu iloo te tanata e ttapa ma ko Jairus, a ia naa se hakamau te hare lotu i te kina naa. I tana saaita ni kite i Jesus raa, a ia ni pesi ki ana turi imua Jesus, ²³ no taro ake peelaa, "Taku tamariki ffine raa e maki hakallika iloo. Kau no hakapiri oo rima i aruna taku tamariki nei ki marooroo ia, aa ki ora hoki."

²⁴ Teenaa oo iloo laaou ma te tanata naa. E tammaki iloo naa tama ni sassare ka oo laaou hakapaa, teenaa e muimui atu kato i ana vasi.

²⁵ E mee te ffine e tere peenaa tanaattoo, teenei ku lavaa naa setau e sinahuru maa rua. ²⁶ Ana mane ni oti kato te pesi ki naa tokta ki oo ake no haia a ia ki taukareka, tevana ia a ia ni seai iloo ki taukareka; tana maki naa ni hano koi no lasi. ²⁷ Te ffine naa ku oti te lono i naa vana Jesus ni mee, teenaa hanake iloo ia iloto te kuturana raa vaamuri Jesus, ²⁸ ka maanatu

soko ia peelaa, "Ki mee koi nau e paa taku rima i ana hekau e hakao, teenaa nau ma ki taukareka."

²⁹ Araa sare atu iloo ia no paa tana rima ki te ttapa te kkahe Jesus; teenaa tanaattoo ni motu hua lokoi i te saaita naa, aa a ia ku lono hoki ma teelaa se taukareka raa ku sura i tana haitino. ³⁰ I te saaita naa lokoi raa, Jesus ni lono maa teelaa ni mahi e maffana ia a Ia, teenaa hakatahuri iloo Ia ki naa tama raa no vasiri, "Teelaa ko ai te tama e paa i taku kkahe?"

³¹ Ana disaipol raa ki mee ake, "Mmata i naa muimui atu naa tama naa i oo vasi; koe e vasiri peehea ma ko ai te tama e paa ia koe?"

³² Tevana ia a Jesus ni tokatoka koi kite Ia i te tama ni paa kiaa Ia. ³³ Te ffine raa ni porepore i tana mataka i te vana ni mee i aa ia, teenaa hanake iloo no pesi ki ana turi imua naa vae Jesus, no taratara ake te haka-maaoni i naa vana ni ssura ia ia. ³⁴ Jesus ki mee ake kiaa ia, "Taku tama, koe ku taukareka i aa koe e mau too manava ia nau; aa tere no noho hakaraa oi."

³⁵ Te saaita Jesus koi taratara ake ki te ffine raa, te tama tokotasi i te hare Jairus raa ku tae ake no vanaake ki Jairus, "Too tamariki ffine raa ku mate; koe see anaana ma ki vanaake koe ki te Tisa naa ki au."

³⁶ Jesus ni see hakannoo atu ki naa taratara naa tama naa e hai; a Ia ni huri no vanaake ki Jairus, "Koe see mataka; taaohi manava koi ia nau." ³⁷ Jesus ni see hiihai maa ni tama ki oo ake. A Ia ni toa koi a Ia Peter ma te haanau James ma John ka oo laaou. ³⁸ Laaou ni oo atu no ttae iloo ki te hare Jairus, teenaa ki lono Jesus i naa hevaa huri te hare naa. ³⁹ Teenaa uru atu iloo Ia ki hare no mee ake ki naa tama naa, "Kootou e ttani i te aa? Tamariki naa see mate, tama naa e moe koi!"

⁴⁰ Naa tama iloto te hare naa ni hakasakammini koi naa kaisu laaou i aa Ia, teenaa kerekereia iloo Ia naa tama naa ki oo ki haho. Araa toa iloo Ia naa maatua te tamariki raa aa ma te takatoru disaipol ni ooake ma Ia raa, ka uru atu laaou ki te kina te tamariki raa e moe.

⁴¹ Teenaa kapaatu iloo Jesus ki te rima te tamariki raa no mee ake haka Hebrew peelaa, "Talitha koum," teenaa ko te taratara e mee maa, "Tamariki ffine nei, nau evanaatu kiaa koe, masike ki aruna!"

⁴² Te tamariki ffine naa ni masike i te saaita naa lokoi no sasare vaaroto te hare. (Naa setau te tamariki naa e sinahuru maa rua.) Naa maatua te tamariki naa ni llee hakaoti naa mouri laaou. ⁴³ Tevana ia a Jesus ni hakaapo ake ki laaou ki see taratara ake laaou ki setama i te vana ni mee naa. Araa mee ake iloo ki laaou ki kauake ni kaikai ma te tamariki raa ki kai.

Jesus esahea naa tama i Nazareth (Mt 13.53-58; Lk 4.16-30)

6 Jesus ni masike i te kina naa no ahe ma ana disaipol ki tana matakaaina. ² I te aso te Sabat raa, a Ia ni hano no kaamata ana akonaki raa i te hare lotu naa Jew. E tammaki iloo naa tama ni oo ake; aa i te saaita naa tama naa ni lono i ana taratara raa, laaou ni oho hakkaatoa, teenaa ki vasirisiri laaou peelaa, "Teenei se iloa te tama nei e toomai i hea? Teenei se atamai aa

† Dekapolis; teenaa ko te taratara e mee maa, 'naa Matakaaina e Sinahuru'

ni mahi te tama nei ni kauake e ai ki lavaa ia te ppena naa mirakol? ³ E aa? Teenei seai ko te kapenta, te tama Mary? Teelaa seai ko Ia raa e mee ana taaina ko James, Joseph, Judas aa ko Simon? E aa? Teelaa seai ko ana kave raa e nnoho i te kina nei?" Teenaa naa tama naa ni see fiffai ma laatou e hakannoo kiaa Ia.

⁴ Jesus ki mee ake ki laatou, "Te pure TeAtua raa e haia hakaraaoina naa tama i ana matakaaina katoo e hano; aa i tana tino matakaaina raa iaa, a Ia e hakakkeeina. Teenaa ana tino haanauna raa iloo ma ki see illoa atu ki-aa ia." †

⁵ Jesus ni see lavaa te hakassura ni mahi TeAtua i te kina naa; a Ia ni hakapiri koi tana rima i aruna naa uru-ai tama e mmaki no taukalleka naa tama naa. ⁶ A Ia ni teki iloo i naa tama naa ni see hakannoo kiaa Ia.

Jesus e heuna te taka sinahuru maa te takarua disaipolaana raa ki oo (Mt 10.5-15; Lk 9.1-6)

⁷ Jesus ni aru ake ki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa kiaa Ia. Teenaa uui atu iloo Ia naa mahi TeAtua kilaatou, ki lavaa laatou te hanahana naa tippua. Araa heunatia iloo Ia naa tama naa ka oo, tiki takarua, no mee ana heuna. ⁸ Teenaa a Ia ni taratara ake peelaa kilaatou, "Kootou seai ni mee ma ni haraoa, naa paeke e hahao hekau, aa ma ni mane e too ka oo ma kootou; kootou too koi naa tokotoko kootou. ^{†9} Kootou hakao ni taka ma kootou, tevana iaa kootou see too maa ni ssoa kaku maa kootou." ¹⁰ A Ia ni vanaake hoki peelaa, "Naa hare kootou e toa ki nnoho raa, kootou ku nnoho tonu i naa hare naa ki tae ki te ssao kootou e massike i te matakaaina naa ki oo. ¹¹ Aa ki mee naa tama te matakaaina naa see oo atu no toa kootou aa see hii hakannoo ki kootou, kootou ku tiiake te matakaaina naa aa kootou ku oo. Te saaita kootou e oo raa, kootou ku tahitahi naa kerekere e mmau i naa ororo vae kootou, ki illoa naa tama naa maa te tiputipu laatou e hakassura raa e sara." ‡

¹² Teenaa oo iloo naa disaipol raa no hakaea ki te henua ki ffuri naa manava laatou no tiiake te tiputipu e ppena naa haisara. ¹³ Te lopo tama e uruhia naa tippua raa ni haia laatou no taukalleka, aa e tammaki naa tama e mmaki ni mumurua laatou ki te ssunu te oliv no maloloo. ‡

Te mate John Baptis (Mt 14.1-12; Lk 9.7-9)

¹⁴ Herod, te tuku Galilee raa, ni lono i naa vana Jesus ni mee naa, teenaa i te henua hakkaatoa e taratara iaa Ia. Araa tama e taratara peelaa, "John te Baptis raa ku ora hoki, teenei e lavaa ai te tama nei te hakassura naa mahi TeAtua."

¹⁵ Araa tama iaa e taratara peelaa, "Teenei ko Elijah." Aa araana tama e mee maa, "Teenei se pure TeAtua, e mee pee ko naa pure TeAtua imua." ‡

¹⁶ Te saaita Herod ni lono i naa vana nei raa, a ia ni mee tana taratara peelaa, "Tama naa ko John te Baptis, te tama ni tuutua a nau tana ua no mate; aa teenei tta- ma nei ku ora hoki." ¹⁷ Teelaa ko Herod raa ni mee ake ki ana roorosi raa ki saisaitia John, aa ku peesia ki loto te hare karapusi. A ia ni mee tana vana naa iaa ia ni aavanatia a ia Herodias, te aavana tana taina, Philip.

¹⁸ John te Baptis maraa e hai ake lokoi peelaa ki Herod, "Te mee raa e sara ma koe ki aavanatia a koe te aavana too taina!" ‡‡

¹⁹ Herodias ni taka ma tana lotoffaaeo i John; a ia ni hiihai maa John ki taia ki mate, tevana iaa tana vana naa ni see akottia. ²⁰ I te aa i Herod ni illoa maa John se tama e sosorina taukareka aa se tama hoki e tonu tana ora. Teenaa ki mee ake a ia ki naa tama e heheuna iaa ia raa ki see taia John. Niaaina maa naa mannatu Herod maraa see ttonu i ana saaita e lono i naa taratara John raa, a ia maraa e hii hakannoo koi ki ana taratara.

²¹ Te ssao Herodias ki mee tana vana hakallika naa ku tae. Teenaa kote aso te kaikai e lasi Herod ni mee, ki hakamaatino tana aso ni haanau mai. A ia ni aru ki naa hakamau te kaaman, naa hakamau ana soldia, aa ma naa tama hakamaatua iloto Galilee, ki oo ake ki tana kaikai naa. ²² Herod laatou ma naa tama ni oo ake ki te kaikai naa ni hakahiahia ina te taupu Herodias i tana saaita ni hanake no anu imua laatou. Teenaa mee ake iloo Herod peelaa ki te taupu naa, "Kainnoo mai too mee e hiihai, aa nau ma ki kauatu ki-aa koe." ²³ Herod ni tuku hoki tana taratara peelaa, "Se aa taau e kainnoo mai, nau ma ki kauatu. Niaaina ki mee maa koe e hiihai ma ki kauatu se vasi i aku mee hakkaatoa raa, nau ma ki kauatu kiaa koe!"

²⁴ Teenaa hano iloo te taupu raa no vasiri ake ki tana tinna, "Se aa taaku ki kainnoo?"

Tana tinna raa ki mee ake, "Vanaatu iaa koe e hiihai ki kauatu te pisouru John te Baptis."

²⁵ Teenaa tere iloo te taupu naa no mee ake peelaa ki te tuku, "Nau e hiihai maa koe ki haaoa mai te pisouru John te Baptis ki loto se peesini aa ku toomai kiaa nau i te saaita nei lokoi!"

²⁶ Te manava te tuku raa ni hakallika iloo i te taratara te taupu raa ni kauake, tevana iaa a ia ku see lavaa te sa- hea a ia te taupu naa, i teelaa se taratara aana ni tuku ka lono katoo naa tama ni oo ake ki te kaikai naa.

²⁷ Teenaa heunatia iloo a ia tana roorosi tokotasi ki hano no toomai te pisouru John. Te roorosi naa ni hano ki te hare karapusi raa no tuutua iloo ia te pisou- ru John. ²⁸ Araa haaoa iloo ia te pisouru raa ki loto te peesini ka too ake no kauake ki te taupu, teenaa kauake iloo te taupu raa ki tana tinna. ²⁹ Te saaita naa disaipol John ni lono raa, oo ake iloo laatou no too tana haitino no tanumia.

Jesus e haana i te kuturana tama e lasi (Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Naa aposol raa ni ahe ake ki Jesus no taratara ake i naa vana katoo laatou ni mee aa ma naa taratara laa-

† 6.4 Jn 4.44 †† 6.8 Lk 10.4-11 ‡ 6.11 Acts 13.51 ††
6.13 Jas 5.14 ‡‡ 6.15 Mt 16.14; Mk 8.28; Lk 9.19

‡‡‡ 6.18 Lk 3.19-20

tou ni akonaki ki te henua. ³¹ Etammaki iloo naa tama ni oo ake ka oo peenaa i te kina Jesus e noho ma ana disaipol, ka see lavaa naa tama naa te kkai hakaraaai. Teenaa ki mee ake peelaa Jesus ki ana disaipol, "Taatou ki oo ki se kina no noho soko taatou, ki lavaa kootou te hakamalooloo." ³² Teenaa massike iloo laatou no kkake i te poti raa ki oo ki se kina see nnohonia te henua.

³³ Tevana iaa te lopo tama ni kkite i te saaita laatou ni massike ka oo raa ni mmate maa teelaa ko Jesus ma ana disaipol; naa tama naa ni hakataka i naa matakaaina raa ka ffuro vaauta no ttae ki te kina Jesus ma ana disaipol raa ma ki hakattau ake. ³⁴ Te saaita Jesus ni sepu i te poti raa no kite i te katurana e lasi naa raa, tana manava ni lee iloo, i naa tama naa ku mee ma ko naa sipsip e lellere huri, see hai tama e mmata ake ki laatou. Ana kaamata iloo Ia te akonaki ake turaa mee iloo e taukalleka TeAtua. ³⁵ I te saaita naa raa te laa raa ku taipiri ki suru, teenaa oo ake iloo ana disaipol raa no mee ake ki Jesus, "Taatou ku poonia, aa te kina nei see nnohonia. ³⁶ Heunatia naa tama naa ki oo no taavi ni kaikai maa laatou i naa matakaaina e ttuu taupiri mai."

³⁷ Araa nei Jesus ni huri atu are no mee ake ki laatou peelaa, "Kootou naa ki kauake ni kaikai maa naa tama naa ki kkai."

Ana disaipol raa ki mee ake, "Koe e hiihai maa maatou ki oo no pesi ni sehua e-lua naa siliva ki naa kaikai ki kkai naa tama nei?"

³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, "Kootou oo no mmata maa e hia naa haraoa taatou koi takkoto."

Naa disaipol raa ni ahe ake no mee ake peelaa, "Teelaa ni haraoa e rima aa naa ika e lua."

³⁹ Araa vanaake iloo Jesus ki laatou ki hakapaapaaria naa tama raa aa ku haia ki noho i te vvee, naa tama koi ki hakapaa no noho laatou kina. ⁴⁰ Teenaa noho iloo naa tama naa i naa kina laatou naa; e mee naa katurana e lava i te lau aa aaraa katurana e lava tana tino rima naa tama e noho hakapaa. ⁴¹ Jesus ki too naa haraoa e rima ma naa ika e lua raa no ttoka ki te lani ka taku ki TeAtua. Araa ttohi iloo naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ki naa tama. AIa ni vaevae atu naa ika e lua raa hoki ki naa tama naa hakkaatoa. ⁴² Naa tama i te kina naa ni kkai katoo no pposu.

⁴³ Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa no ffao naa kete e sinahuru maa rua no ppii ki naa kaikai ni ttoe.

⁴⁴ Te kooina naa taanata hakkaatoa ni kkai i te kina naa e lava naa simata e rima.

Jesus e sare vaaruna te kirikiri ttai

(Mt 14.22-33; Jn 6.15-21)

⁴⁵ Saaita naa loko, Jesus ku haia a Ia ana disaipol raa ki oo no kkake ki te poti laatou raa aa laatou ku oo imua ki Bethsaida, i telaa vasi te namo. AIa iaa ku noho ki heunatia a Ia te kanohenua naa ki oo ki naa matakaaina laatou. ⁴⁶ I te saaita te kanohenua naa ku oti te heunatia a Ia ka oo raa, hano iloo Ia ki aruna te tamaa mouna

† 6.34 Num 27.17; 1 Kgs 22.17; 2 Chr 18.16; Ezek 34.5; Mt 9.36

tokotasi no taku. ⁴⁷ I te saaita te laa ni suru raa, te poti naa disaipol raa ku tae ki loto ttonu te namo; Jesus iaa e noho soko Ia i uta. ⁴⁸ AIa ni kite i ana disaipol raa see lavaa te aro hakatuu ki te matani e oko haimahi mai imua laatou mataavaka. I te ssao naa manu maraa e ttani i te tahaata raa, Jesus ni sasare ake vaaruna te kirikiri ttai. AIa ni taipiri koi ki hakaraka i-laatou, teenaa kkite iloo naa disaipol raa i aa Ia. ⁴⁹ Te saaita ana disaipol naa ni kkite i ana sasare ake vaaruna te kirikiri ttai raa, naa tama naa ni ttai maa Ia se tipua. Teenaa ki ttani huri naa tama naa. ⁵⁰ Naa tama naa ni poreppore i naa mattaku laatou i te kkite ana laatou i aa Ia.

Jesus ni huri atu i te saaita naa loko i no mee ake ki laatou, "Kootou see mattaku, teenei ko nau!"

⁵¹ Teenaa kake atu iloo Ia ki loto te poti naa tama naa, ka marino hakaoti te matani. Ana disaipol raa ni oho hakaoti iloo, ⁵² i laatou ni hakatuu nataa iloo ma Jesus ni haanai peehea te lopo tama ki naa haraoa koi e mooisi.

Jesus e hakamasike naa tama e mmaki i Genesaret

(Mt 14.34-36)

⁵³ Laatou ni tere no tae ake iloo i te matakaaina Genesaret, teenaa taura iloo laatou poti raa i te kina naa.

⁵⁴ I te saaita laatou koi ssepu i laatou poti raa, naa tama i te kina naa ni mmate loko i maa teelaa ko Jesus.

⁵⁵ Teenaa ffuro iloo naa tama naa vaaroto naa matakaaina katoo i te kina naa, no sausau ake naa tama e mmaki ma naa moelana laatou raa ki naa kina laatou e llono maa Jesus ku noho.

⁵⁶ I naa matakaaina hakkaatoa Jesus ni hano raa, naa tama i naa kina naa maraa e too ake naa tama laatou e mmaki raa no hakamoe iloto naa maket, ka ttaro ki Jesus ki tiiake naa tama e mmaki naa ki ppaa koi naa rima laatou ki te ttapa tana kkahu. Teenaa naa tama katoo ni ppaa naa rima laatou ki tana kkahu naa ni malooloo hakkaatoa.

Te akonaki naa tippuna

(Mt 15.1-9)

7 E mee naa Faarisi ma naa tisa naa Loo ni oo ake i Jerusalem no kkutu ake ki Jesus. ² Naa tama naa ni kkite maa aaraa disaipol e kkai koi ma naa rima laatou see fuiffui hakaraaai ki mataffua; te tiputipu e haia naa Jew maa e hakallika.

³ Teenaa i naa Faarisi ma naa Jew raa hakkaatoa e tautari ki naa sosorina naa tippuna laatou imua. Naa tama naa e fuiffui hakaraaai iloo naa rima laatou i te saaita laatou ku mee ki kkai. ⁴ Aa ki mee maa ni kaikai naa tama naa e taavi mai i te maket raa, naa tama naa e fuiffui naa haitino laatou imua ki mataffua, aa ka see kkai ai laatou. Laatou e tautari hoki ki aaraa loo laatou ni kauake naa tippuna laatou, teenaa ki huihui hakaraaai laatou naa kap, naa sosopana, naa peesini, aa ma naa ketol laatou.

⁵ Teenaa vasiri ake iloo naa Faarisi ma naa tisa naa Loo raa peelaa ki Jesus, "Ai oo disaipol raa see tau-

tari ai ki naa taratara ni kaumai naa tippuna taatou imua? Ai laatou e kkai ai ma naa rima e kerekere laa-tou?"

⁶ Jesus ki hakahe ake, "Naa tama e kaikailua! Isaiah ni taratara tonu iloo i ana taratara ni sissii i tana laupepa i kootou:

'Naa tama nei e lotu mai koi ki naa maaisu laatou, aa naa manava laatou ia e mmao haaeo iloo i aa nau.

⁷ Naa tama naa e lotu vare koi, i laatou e tautari are ki naa loo naa tamavare, ka hai maa teelaa ko naa Loo TeAtua! †

⁸ "Naa Loo TeAtua raa e hakakkeeina kootou no tautari are kootou ki naa akonaki naa tamavare te maarama nei."

⁹ Jesus ku ttao atu hoki, "Kootou e illoa iloo ma ki hakakkee ina kootou naa Loo TeAtua ki lavaa kootou te taaohi ki naa akonaki naa tippuna kootou. ¹⁰ Teenaa i kootou e mee maa i Moses ni taratara peela, 'Hakannoo ki too tamana ma too tinna. Ttama e mee hakallika tana tamana ma tana tinna raa ki taia ki mate.' ††¹¹ Tevana ia kootou e hai maa ki mee se tama e taratara ake peela ki tana tamana ma tana tinna, 'Naa mee koorua e kauatu nau ma ki tokonaki ki koorua raa, teenaa ni mee ni kauatu nau ki TeAtua.' ¹² Teenaa te tama naa ku haia kootou ki sei anavana ki mee maa ana maatua. ¹³ Ite ara nei raa, naa taratara TeAtua raa ku tiiake kootou i naa akonaki kootou e kauake ki aaraa tama. Kootou maraa e mee te lopo vana peenei."

Naa mee e mee te tama ki kerekere

(Mt 15.10-20)

¹⁴ Ki oti raa Jesus ku kannaa hoki ki te kuturana raa peela, "Kootou katoo hakannoo mai ki illoa kootou.

¹⁵ Te mee i taha e too te tama ki loto tana manava raa, see lavaa te mee te ora te tama naa ki kerekere. Tee-laa are kote mee e au ki taha te maaisu te tama, teelaa e mee te ora te tama ki kerekere. ¹⁶ [Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!"]

¹⁷ Teenaa i tana saaita ni masike i te kuturana raa no uru ki loto te hare raa, ana disaipol raa ni vasiri ki illoa laatou i te hakataakoto tana taratara ni kauake. ¹⁸ Jesus ki mee ake, "E aa? Kootou hoki e vware ma ko naa tama naa? Te mee te tama ekai ka hano ki loto tana manava raa see lavaa te mee te ora te tama ki kerekere. ¹⁹ Ite aa, naa kaikai naa see oo ki tana hatu-manava; naa kaikai naa e uru koi ki tana manava, aa ki oti koi ku oomai ki taha." (Iana taratara e mee nei raa, Jesus e mee maa naa kaikai hakkaatoa e taukalleka tekkai.)

²⁰ AIa ki mee ake hoki, "Te mee are e sura iho i te ora te tama raa, teenaa te mee e mee te tama ki kerekere. ²¹ Ite aa, naa tiputtipu e hakallika nei e ssura iho i te hatumanava te tama: naa mannatu e hakallika, te tiputtipu hai huri, manava kailaarao, te maanatu ki taa tama, hai huri ma te aavana telaa tama, ²² te manava kaim-

mate i te mee, te sosorina hakallika ki telaa tama, taratara kailaarao, manava see napa, manava ssano, manava e tupetupe tama, manava ahu, aa te sosorina vware. ²³ Naa tiputtipu hakallika nei hakkaatoa e ssura iho i te ora te tama, teenaa e mee ai te tama naa no kerekere."

Te ffine haka Syria

(Mt 15.21-28)

²⁴ Teenaa hano iloo Jesus ki te kina e taupiri ki te matakaaina Tyre. AIa ni hano no noho iloo i te hare tokotasi, aa a Ia ni see hiihai maa ni tama ki illoa maa Ia i te kina naa. Araa nei a Ia ni ilotia koi. ²⁵ Te ffine tokotasi, e mee tana tamariki ffine e uruhia te tipua hakallika, ni lono maa Jesus ku noho i te kina naa. Teenaa te ffine naa ni hanake i te saaita naa lokoi no tuu ki ana turi imua naa vae Jesus. ²⁶ Te ffine naa sei se Jew, a ia ni haanau i te matakaaina Fonisia iloto Syria. A ia ni tani ake ki Jesus ki hanaa te tipua i tana tamariki ffine. ²⁷ Teenaa ki mee ake Jesus, "Naa tamalliki maatou raa ki tiiake kikkai no pposu imua. Te mee raa see tonu ma naa kaikai naa tamalliki naa e toa no peesia ki naa poi."

²⁸ Te ffine raa ki mee ake, "Te Arika, naa poi e moem-moe vaararo naa teevoa raa maraa e kkai hoki naa kaikai e ttoe naa tamalliki!"

²⁹ Teenaa ki mee ake Jesus kia ia, "Too maanatu naa e tonu. Ahe ki too hare, koe ma ki kite maa te tipua raa ku oti te hakataha i too tamariki!"

³⁰ Te ffine naa ni hano ki hare no kite iloo i naa moe tana tamariki raa i ana moelana; te tipua raa ni hakataha maaoni i aa ia.

Jesus e haia a Ia te tama e tturi ana kautarina, aa see iloa te taratara

³¹ Ki oti raa Jesus ku masike i naa kina i Tyre naa no hano vaaroto Saidon ki te Namu Galilee, teenaa a Ia ni hano vaaroto te kina e ttapa ma ko Dekapolis ‡.

³² E mee naa tama ni too ake laatou te tanata ki Jesus; ttama naa e tturi ana kautarina aa see iloa te taratara. Naa tama naa ni mee ake ki Jesus ki hakapiri tana rima ki aruna te tanata raa ki taukareka ia. ³³ Jesus ni ttaki te tanata naa hakavasi i taha te kuturana no ppono ana mataarima ki loto ana kautarina, ki oti raa saavare iloo ki ana mataarima no hakapaa ki te arero te tanata naa. ³⁴ Teenaa ttoka iloo Jesus ki te lani no pesi tana maanava ka mee ake peela ki te tanata, "Effata!" e mee maa, "Taraki!"

³⁵ Saaita naa lokoi raa te tanata naa ku lono. A ia hoki ku lavaa te taratara hakaraa oi. ³⁶ Teenaa mee ake iloo Jesus ki naa tama raa ki see oo no taratara ake ki ni tama i tana vana ni mee nei. Tevana ia, niaaina maa Jesus e hai ake lokoi peenaa ki see taratara laatou raa, te henua ni hakaea peenaa i anavana ni mee. ³⁷ Naa tama katoo ni lono i te vana ni mee naa ni oho naa mouri laa-tou. Laatou ni mee naa taratara laatou peela, "Naa vana katoo te tama nei e mee nei e taukalleka.

† 7.7 Is 29.13 (LXX) †† 7.10 Ex 20.12, 21.17; Lev 20.9; Deut 5.16

‡ Dekapolis; teenaa kote taratara e mee maa, 'naa Matakaaina e Sinahuru'

Naa tama hoki etturi naa kautarina laatou aa see illoa te taratara raa e haia a Ia no taukalleka.”

Jesus e haanai naa tama e lava naa simata e haa
(Mt 15.32-39)

8 I naa aso naa koi, telaa kuturana e lasi ni oo ake no kkutu ake ki Jesus. Saaita naa kaikai naa tama naa ni oti raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, ²“Nau e aroha i naa tama nei, i naa tama nei ku llava iloo naa aso laatou e toru ni nnoho ma nau, aa teenei laa-tou ku see hai kaikai. ³Ki mee maa laatou e kaavea a nau see kkai ki naa hare laatou, naa tama naa ma ki takalloo no ssina i te ara, i aaraa tama laatou ni oo mai iloo i naa kina e mmao.”

⁴Teenaa ki vasiri ake ana disaipol, “Taatou ma ki llave ni kaikai peehea i te kina see nohoria nei ki haanai naa tama nei?”

⁵Jesus ki vasiri ake, “E hia naa haraoa e nnoho ma kootou?”

Ana disaipol raa ki mee ake, “E hitu.”

⁶Araa vanaake iloo Jesus ki te kanohenua naa ki nnoho ki laro. Teenaa too iloo Ia naa haraoa e hitu naa no taku ki TeAtua. Ki oti raa, tohitohi iloo naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ake ki naa tama. Araa oo iloo naa disaipol raa no vaevae naa haraoa.

⁷Naa disaipol naa hoki ni mee naa uruai ika laatou. Jesus ni too naa ika naa no taku ki TeAtua, araа kauake hoki naa ika naa ki ana disaipol raa ki too no vaevae ki naa tama. ⁸Naa tama raa hakkaatoa ni kkai no pposu. Teenaa oo iloo naa disaipol raa no ffao ake naa kaikai naa tama naa ni ttoe; laatou raa ni ffao naa kete e hitu no ppai. ⁹Te kooina katoa naa taanata i te kina naa e lava naa simata e haa. Ki oti raa heunatia iloo a Ia naa tama naa ka oo ki naa matakaaina laatou. ¹⁰A Ia iaa ku kake ma ana disaipol raa ki te poti laatou raa ka oo ki te matakaaina Dalmanuta.

Naa Faarisi raa ku mee ake ki Jesus ki huri ake naa mahi TeAtua
(Mt 12.38-42, 16.1-4)

¹¹E mee naa Faarisi ni oo ake ki Jesus no hakatauttou laatou. Naa tama naa ni sessee ara ma ki hakasara se vana maa Jesus, teenaa vanaake iloo laatou ki Jesus ki hakasara se mirakol, ki huri ake peela maa naa mahi TeAtua e takkoto i aa Ia. ¹²Jesus ni pesi tana maanava no mee ake peela ki laatou, “Sevana peehea naa tama i te ssao nei e sessee ma ki kkite laatou maa ni mirakol? Nau e vanaatu ki kootou! See hai vana peenaa ma ki hakasuratia ki kkite naa tama nei!” ^{††}

¹³Teenaa masike iloo Jesus no ahe ki te poti laatou raa no hano ki telaa vasi te namo.

Matamata hakaraaoi naa akonaki hakallesi naa Faarisi ma Herod
(Mt 16.5-12)

¹⁴Naa disaipol raa ni ssiri ma ki too ake ni haraoa ki illava i laatou; teela se haraoa koi tokotasi laatou ni too ake i te poti. ¹⁵Jesus ki mee ake ki laatou, “Kootou ki roorosi hakamattoni lokoi i te iis naa Faarisi raa ma Herod.” [‡]

¹⁶Teenaa kaamata iloo naa disaipol raa te taratara soko laatou: “Tama nei e taratara peenei i taatou see hai haraoa.”

¹⁷Jesus ni iloa i naa taratara naa tama naa e hai, teenaa vasiri ake iloo Ia peela, “Ai kootou e taratara ai i te see hai haraoa kootou? Naa pisouru kootou se ki massaro iloo? Kootou ku manava makattau peehea? ¹⁸Kootou e mee naa karamata kootou, aa kootou see kkite peehea? Kootou e mee naa kautarina kootou, aa kootou see llono peehea? Kootou se hakamaarona? ^{††19}I taku saaita ni ttohi naa haraoa e rima raa ka haanai naa simata e rima naa taanata, e hia naa kete e ppai kootou ni ffao i naa kaikai ni ttoe?”

Naa disaipol raa ki mee ake, “Sinahuru maa rua.”

²⁰Jesus ki mee ake hoki, “Aa i taku saaita ni ttohi naa haraoa e hitu ka haanai naa simata e haa, e hia naa kete e ppai kootou ni ffao i naa kaikai ni ttoe?”

Naa disaipol raa ki mee ake “E hitu.”

²¹Teenaa ki mee ake Jesus, “Aa teenei kootou seki illoa iloo?”

Te tama e ppuni ana karamata e haia Jesus no taukareka i Bethsaida

²²Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttae iloo ki Bethsaida, teenaa e mee naa tama i te kina naa ni too ake laatou te tanata tokotasi e ppuni ana karamata no ttaro ake ki Jesus ki paa tana rima i te tanata raa ki taukareka. ²³Jesus ki ppiki ki te rima te tanata raa no hakattaki ki taha te henua naa. Teenaa saavare iloo ki naa karamata te tanata raa ka ppoo atu ana rima ki ana karamata. Araa vasiri ake iloo Ia peela ki te tanata, “Koe e hai mee e kite?”

²⁴Te tanata raa ni ttoka ki aruna no mee ake peela, “Uee, nau e kite i naa tama, tevana iaa laatou e tiputtipu ma ni laakau e sassare.”

²⁵Jesus ki ppoo hoki ana rima ki ana karamata. Saaita nei raa te tanata naa ku lavaa te ttoka, teenaa a ia ku lavaa te kite hakaraaoi i naa mee hakkaatoa.

²⁶Teenaa heunatia iloo Jesus te tanata naa ka hano, tevana iaa a Ia ni vanaake peela ki te tanata naa, “Koe see ahe atu ki te matakaaina naa.”

Peter e taratara maa Jesus ko te Mesaea
(Mt 16.13-20; Lk 9.18-21)

²⁷Jesus ma ana disaipol raa ni massike i Galilee ka oo iloo ki naa matakaaina ettuu tauppiri ki Sisaria Filipai. Saaita laatou ni sassare ka oo raa, Jesus

† 8.11 Mt 12.38; Lk 11.16 †† 8.12 Mt 12.39; Lk 11.29

‡ 8.15 Lk 12.1 †† 8.18 Jer 5.21; Ezek 12.2; Mk 4.12

ni vasiri ake ki laatou, "Te henua e taratara maa nau ko ai?"

²⁸ Ana disaipol raa ki mee ake, "E mee naa tama e hai maa koe ko John te Baptis, aa aaraa tama e hai maa koe ko Elijah. Aaraa tama iaa e hai maa koe se pure i naa pure TeAtua." †

²⁹ Teenaa vasiri ake iloo Jesus ki laatou, "Ai kootou? Kootou e mee maa nau ko ai?"

Peter ki mee ake, "Koe naa ko te Mesaea." ††

³⁰ Teenaa taratara ake iloo Jesus ki laatou, "Kootou see taratara ake ki ni tama iaa nau."

Jesus e taratara hakaoti i tana mate

(Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)

³¹ Teenaa kaamata iloo Jesus te akonaki ake ana disaipol: "Tama te Henua raa ma ki hakallono iloo ki te isu, aa ma ki hakakkee ina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamaatua, aa ma naa tisa naa Loo. Ttama naa ma ki taia no mate, tevana iaa a Ia ma ki masike no ora hoki i te ttoru naa aso." ³² Jesus ni taratara ake hakaraa iloo i tana mate naa ki naa tama naa. Teenaa huri atu iloo Peter no ttaki iaa Ia ki te vasi no nutua. ³³ Jesus ni karopa no ttoka iloo ki ana disaipol, teenaa huri atu iloo no nutua a Ia Peter: "Satan, hakataha iaa nau. Teenaa seai ni mannatu TeAtua naa e taka ma koe, teenaa ni mannatu naa tama te maarama nei!"

³⁴ Araa kannaa iloo Jesus ki ana disaipol aa ma naa tama ettuu i te kina naa no mee ake peela, "Ki mee se tama e hiihai maa ia ki tautari kiaa nau, a ia ki see hakataakoto kiaa iaa soko ia, aa ia kussau tana kros raa no tautari mai kiaa nau. ³⁵ I te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora maaoni; aa te tama e tiiake mai tana ora ki haia a ia aku heuna aa ma naa heuna te Lono Taukareka raa, ttama naa ma ki taohi te ora maaoni. ³⁶ Se aa e taukareka ma ki sura i te henua, ki mee maa naa mee katoo i te maarama nei e tauhia laatou, aa laatou iaa see taohi te ora maaoni? Seai iloo! ³⁷ See hai mee hoki te henua e lavaa te hookii ma se uruhana ki hakaake ake naa ora laatou. ³⁸ Ki mee maa se tama e napa iaa nau aa i aku akonaki, i te nnoho taatou ma naa tama see illoa i TeAtua aa e sosorina hakallika i te ssao nei raa, teenaa te Tama te Henua raa ma ki napa iaa ia i tana saaita ma ki au iloto naa mahi tana Tamana ma naa ensol e tta-pu."

⁹ Araa teenaa, vanaake hoki Jesus ki laatou peela, "Nau e kauatu te taratara maaoni nei ki kootou: Tesaaita te Nohorana TeAtua e tae mai raa, aaraa tama i kootou ettuu i te kina nei koi nnoho. Teenaa naa tama naa ma ki ttae ake no kkite i naa noho haka-maatua TeAtua i tana Nohorana."

Naa mahi TeAtua e hakatii maarama mai i te haitino Jesus

(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36)

² Naa aso e ono ku oti te llaka raa, Jesus ni toa a Ia Peter laatou ma James aa ko John, ka oo laatou ki aruna te mouna e moe ki aruna, no nnoho soko laatou. Teenaa ki kkite ana disaipol naa i naa hakatii maarama ake naa mahi TeAtua i te haitino Jesus. ³ Ana hekau e hakao raa ni huri no kkiva ka makkini hua. See hai tama i te maarama nei e lavaa te huihui ana hekau no makkini peela. ⁴ Teenaa kkite iloo te takatoru naa i naa hakassura ake Elijah ma Moses no ttuu ka hai taratara ma Jesus.

⁵ Peter ki kannaa ki Jesus, "Rabai, e taukareka iloo i maatou e nnoho i te kina nei! Maatou ku hakatuu ni tamaa hare e toru: too hare, te hare Moses, aa te hare Elijah." ⁶ Peter ni see iloa i tana taratara ki mee, teenaa i laatou ni mattaku hakallika iloo.

⁷ Teenaa irihia ake iloo te uruaoa raa no uhi ake vaaruna laatou. Araa te reo raa ku taratara iho iloto te uruaoa: "Teenei taku Tama e llee ai taku manava. Kootou hakannoo atu kiaa Ia!" ⁸ Naa disaipol raa ni hurihuri no ttoka atu raa nei, ku see hai tama ku ttuu mai; teela ko Jesus soko Ia ku tuu malaatou.

⁹ Saaita laatou koi sassare mai ki laro te mouna raa, Jesus ku ppui ake hakaoti tana taratara ki laatou: "Kootou see hakaari ake ki ni tama i naa mee kootou ni kkite. Kootou ttari ki te saaita te Tama te Henua raa ku oti te masike ake hoki i te mate."

¹⁰ Naa tama naa ni hakannoo ki naa taratara Jesus, tevana iaa laatou ni vasirisiri soko laatou peela, "Te taratara ttama nei e mee maa e masike i te mate, e mee maa e aa?"

¹¹ Teenaa vasiria iloo laatou Jesus, "Ai naa tisa naa Loo raa e taratara ai maa Elijah ki hakasura mai imua?" ††

¹² Jesus ki mee ake, "Elijah ma ki hakasura mai maaoni imua no hakattonu hakaoti naa mee hakkaatoa. Ai te Laupepa Tapu raa iaa e sissii peela maa te Tama te Henua raa ma ki hakallono isu aa ma ki hakakkee ina te henua? ¹³ Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: Elijah ku oti te hakasura iho, teenaa te henua ni ffuri atu no mee pakavaina a ia, e mee koi pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa e taratara iaa ia."

Te tamariki tanata e uruhia te tipua e haia Jesus no taukareka

(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43a)

¹⁴ Saaita Jesus ma te takatoru raa ni ttae atu ki aaraa disaipol laatou raa, laatou ni kkite i te lopo tama ettuu alleha i naa tama laatou naa. Teenaa e mee naa tisa naa Loo e ttuu ka hakatauttau laatou.

¹⁵ Naa tama naa ni tteki hakaoti i te saaita laatou ni kkite i Jesus, teenaa ffuro hiahia atu iloo laatou kiaa Ia. ¹⁶ Je-

† 8.28 Mk 6.14-15; Lk 9.7-8 †† 8.29 Jn 6.68-69 † 8.34 Mt 10.38; Lk 14.27 †† 8.35 Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25

‡† 9.2 2 Pet 1.17-18 ‡†† 9.7 Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 3.22 ‡†† 9.11 Mal 4.5; Mt 11.14

sus ki vasiri ake ki ana disaipol, "Kootou e hakatauttau ma naa tama naa i te aa?"

¹⁷ Te tanata tokotasi iloto te kuturana raa ki mee ake, "Rabai, nau ni toomai taku tamariki tanata ki mmata koe iaa ia; taku tama naa see lavaa te taratara i teelaa see tipua hakallika raa e tau iaa ia. ¹⁸ Te saaita te tama nei maraa e uruhia te tipua raa, a ia maraa e peesia ki te kerekere raa ka kkoo mai naa pepeau raa i tana pukua. Teenaa a ia maraa e moe ka kakarati ana niho, aa ki oti ku moe makattau mai tana haitino hakkaatoa. Nau ni vanaake ki oo disaipol raa ki haia taku tamariki nei ki taukareka, tevana iaa laatou ni see lavaa te haia laatou."

¹⁹ "Kootou ku llono nataa peehea! E aa? Teenei sessao huapotopoto taatou ni ttaka hakapaa ka tokonaki nau ki kootou? Toomai te tamariki tanata naa kiaa nau!"

²⁰ Teenaa too ake iloo laatou te tamariki raa ki Jesus.

Saaita te tipua e tau i te tamariki tanata naa ni kite i Jesus raa, peesia iloo ia te tamariki raa ki laro ka moe te tamariki raa ka takahuri vaaruna te kerekere, aa naa pepeau raa e kkoo iho i tana pukua.

²¹ Jesus ki vasiri ake ki te tamana te tamariki tanata, "Tama nei ni kaamata no mee peenei i te saaita hea?"

Te tanata raa ki mee ake, "A ia ni kaamata iloo i tana saaita koi tamariki. ²² E tammaki naa saaita te tamariki tanata nei maraa e peesia te tipua hakallika naa ki loto te ahi aa ki loto te vai, teenaa ma ki mate taku tama nei. Aroha i maaua, aa ki mee koe e lavaa te tokonaki mai, koe ku haia a koe taku tamariki nei ki taukareka!"

²³ Jesus ki mee ake, "Ai koe e mee mai ai peelaa, 'Ki mee maa nau e lavaa?' Te tama elono maaoni iaa nau raa e lavaa te mee te kau vana hakkaatoa."

²⁴ Te tamana te tamariki naa ni huriatu no kannaake lokoi peelaa ki Jesus, "Nau elono i oo taratara, tevana iaa koe ki tokonaki mai ki see mamaanatu tammaki nau!"

²⁵ Jesus ni kite maa naa tama raa ku kkutu ake ki naa vasi laatou, teenaa ki varo Ia peelaa ki te tipua e tau i te tamariki tanata, "Te tipua e ppuni ana kautarina aa see lavaa te taratara nei, Nau e vanaatu kiaa koe: hakataha i te tamariki naa aa koe ku see lavaa hakaoti te ahe atu kiaa ia!"

²⁶ Te tipua raa ni kappisi ana varo ka peesia a ia te tamariki raa ka moe no ppore i te kerekere; a ia iaa ku uru mai ki taha. Te tamariki tanata naa ni moe seemuu iloo pee ko naa tama ku mmata, teenaa ki taratara naa tama katoo i te kina ma te tamariki raa ku mate. ²⁷ Araa nei Jesus ni kapa ake ki te rima te tamariki naa no hakamasike ki aruna, teenaa tuu iloo te tamariki tanata naa ki aruna.

²⁸ Kimuri raa, i te saaita Jesus ma ana disaipol raa ni nnoho soko laatou iloto te hare raa, ana disaipol raa ki vasiri seemuu ake ki Jesus, "Te tipua hakallika naa ni see lavaa peehea maatou te hanaa?"

²⁹ Jesus ki mee ake, "Naa mee peenei e lavaa koi te tama e taku."

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mt 17.22-23; Lk 9.43b-45)

³⁰ Laatou ni massike i te kina naa ka oo vaaroto Galilee. Jesus ni see hiihai maa te henua ki illoa i tana kina e hano ma ana disaipol, ³¹ teenaa i aa Ia e hiihai maa laatou ma ana disaipol raa ki nnoho soko laatou, ki kauake ana taratara raa ki ana disaipol. Teenaa a Ia ni taratara ake peelaa laatou, "Tama te Henua raa ma ki taakina ki naa tama raa ki taia ki mate, aa imuri naa aso e toru, a Ia ma ki masike i te mate no ora hoki."

³² Tevana iaa naa disaipol raa ni hakatuu nataa iloo i te taratara Jesus e kauake ki laatou, aa laatou ni mat-taku hoki te vasiri ake kiaa Ia.

Ko ai te tama e hakamaatua?

(Mt 18.1-5; Lk 9.46-48)

³³ Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttae iloo ki Capernaum, teenaa i te saaita laatou ni uru no nnoho i te hare laatou ma ki nnoho ai raa, Jesus ki vasiri ake ki ana disaipol, "Kootou e hakatauttou i te aa iloto te ara?"

³⁴ Naa disaipol raa ni nnoho seemuu katoo, i te aa i laatou naa ni hakatauttou i te ara ma ko ai te tama e hakamaatua i laatou. ³⁵ Jesus ni noho ki laro no kanna ki tana sinahuru maa te takarua disaipol raa no taratara ake peelaa ki laatou, "Te tama e hiihai maa ia ki taka vaamua raa, a ia ki taka vaamuri, aa a ia hoki ki heheuna ma se poe naa tama hakkaatoa." ††

³⁶ Teenaa too iloo Ia te tamariki tokotasi no hakaturia imua laatou. A Ia ki ppuru ake te tamariki raa kiaa Ia no mee ake peelaa ki laatou, ³⁷ "Tama e mmat ake hakaraaoi ki se tamariki punaamea peenei iloto taku inoa raa, ttama naa e mmata ake hakaraaoi kiaa nau raa, ttama naa see mee maa e mmata ake hakaraaoi koi kiaa nau; ttama naa e mmata ake hakaraaoi hoki ki te tama ni heuna ma ki au nau." ‡

Ttama see taukaa ma taatou raa teenaa setama

kootou

(Lk 9.49-50)

³⁸ John ki mee ake ki Jesus, "Rabai, maatou ni kkite te tanata e hanahana naa tippua iloto too inoa, aa te tanata naa ni puuia maatou, i aa ia see hai te kaavena maatou e tautari iaa koe."

³⁹ Jesus ki mee ake, "Kootou see puuia ttama naa. See hai tama e ppenna naa mahi Te Atua iloto taku inoa ma ki oti ku taratara hakallika iaa nau. ⁴⁰ I te tama see taukaa ma taatou raa setama taatou. ††⁴¹ Nau e vanaatu maaoni ki kootou, ki mee maa setama e kauatu sevai ki unu kootou i kootou ni tama aaku raa, te tama naa ma ki kauake nau tana tuuhana. ‡

† 9.34 Lk 22.24 †† 9.35 Mt 20.26-27, 23.11; Mk 10.43-44; Lk 22.26 ‡ 9.37 Mt 10.40; Lk 10.16; Jn 13.20 †† 9.40 Mt 12.30; Lk 11.23 ‡‡ 9.41 Mt 10.42

Tetiputipu e usu te tama ki ppena naa haisara

(Mt 18.6-9; Lk 17.1-2)

⁴² “Ki mee maa se tama e usuhia a ia se tamariki i naa tamalliki punaammea peenei ki see taao hi manava iaa nau, e taukareka iloo ma te tama naa ki saisaitia tana ua ki se hatukaraa, aa ku hakaterokia ttama naa ki loto te moana. ⁴³ Ki mee maa koe e usuhia too rima no see lotu koe iaa nau, tuutia ki motu! Koe e hano ki te lani ma too vae tokotasi raa, e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo rima e kaatoa ki loto te ahi e ura see mate. ^{†44} [I te kina naa raa, naa roo e kkai naa tama naa see lavaa te mmate, aa te ahi naa e tuu ka ura peenaa.] ⁴⁵ Aa ki mee koe e usuhia too vae no see lotu koe iaa nau, tuutia ki motu! Koe e hano ki te lani ma too vae tokotasi raa, e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo vae e kaatoa ki loto te ahi. ⁴⁶ [I te kina raa, naa roo e kkai naa tama naa see lavaa te mmate, aa te ahi naa e tuu ka ura peenaa.] ⁴⁷ Aa ki mee koe e usuhia too karamata no see lotu koe iaa nau, kapea ki taha. Koe e hano ma too karamata tokotasi ki te Nohorana TeAtua raa, e taukareka. Teenaa e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo karamata e kaatoa ki loto te ahi. ^{††48} I te kina raa, naa roo e kkai naa tama naa see lavaa te mmate, aa te ahi naa e tuu ka ura peenaa. ‡

⁴⁹ “Naa ora te henua ma ki hakamaaramatia ki te ahi ki mataffua, e mee pee ko te sol raa e pesi ki naa mee e hakaara ki TeAtua raa ki mataffua.

⁵⁰ “Te sol raa e taukareka, tevana iaa ki mee maa ku see sol taukareka, te sol naa ma ki haia ki taukareka hoki peehea? ††

“Naa ora kootou ki mee pee ko naa sol e sol taukalleka, aa kootou ku nnoho laaoi kootou ma aaraa tama.”

Jesus e taratara i te tiputipu te hai aavana e mavvae

(Mt 19.1-12; Lk 16.18)

10 Jesus ni masike i te kina naa no hano ki Judea.

A Ia ni hano no hakahiti iloo ki telaa vasi te Ri-va Jordan. I te kina naa raa, te henua ni kktu ake hoki kiaa Ia. A Ia ni noho hoki no akonaki naa tama naa, e mee pee ko ana vana maraa e mee i aaraa kina.

² E mee aaraa Faarisi ni oo ake kiaa Ia no vasirisiri tipua ina laatou Jesus ki hakasara se taratara maana. Naa tama naa ni oo ake no vasiri peelaa ki Jesus, “Taratara mai, naa Loo taatou raa e taratara maa te tanata raa e lavaa te tiiake ia tana aavana?”

³ Jesus ki vasiri ake hoki ki laatou, “Teelaa se iloa peehea Moses ni kauatu ki kootou?”

⁴ Naa tama naa ni hakahe ake peelaa, “Moses ni hakattana te tanata raa ki sissii imua ki loto selaupepa maa laaua ku see aavvana, ki oti are raa, te ffine raa ku heunatia a ia ki hano.” ††

⁵ Jesus ki mee ake ki laatou, “Moses ni sissia a ia te loo nei ki tautari kootou, i kootou e ako nataa iloo.

† 9.43 Mt 5.30 †† 9.47 Mt 5.29 ‡ 9.48 Is 66.24 †† 9.50 Mt 5.13; Lk 14.34-35 †† 10.4 Deut 24.1-4; Mt 5.31

⁶ Tevana iaa, te saaita TeAtua ni penapena te lani ma te kerekere raa, a Ia ni penapena te tanata aa te ffine. ^{‡‡7} Teenaa ko tevana te tanata raa e tiiake ia tana tamana aa ma tana tinna raa no hakapaa ki tana aavana, ⁸ aa laaua ku mee ma se tama tokotasi. Teenaa laaua naa ku see mee hoki ma se takarua; laaua ku mee ma se tama tokotasi. ^{‡‡9} Se hai tama te kerekere nei ki vaaea a ia naa mee TeAtua ni haka-paa.”

¹⁰ Te saaita laatou ni ahe ki hare raa, naa disaipol raa ni vasiri ake ki Jesus i aana mee ni taratara ake ki laatou.

¹¹ Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, “Te tanata e tiiake ia tana aavana no aavana i telaa ffine raa, te tanata naa e pena te haisara te aavana huri ki tana aavana mua.

¹² Peelaa hoki te ffine e tiiake ia tana aavana no aavana te laa tanata raa, te ffine naa e pena te haisara te aavana huri.” §

Jesus ma naa tamalliki punaammea

(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

¹³ E mee naa tama ni too ake naa tamalliki laatou raa ki Jesus ki hakapiri ana rima i aruna naa tamalliki naa, araa nei naa tama naa ni nutua naa disaipol. ¹⁴ Saaita Jesus ni kite i tevana ana disaipol ni mee naa raa, a Ia ni loto iloo ka mee ake peelaa ki laatou, “Kootou tiiake naa tamalliki raa ki oomai kiaa nau, kootou see puuia kootou, i te Nohorana TeAtua raa se kina naa tama e mee pee ko naa tamalliki nei. ¹⁵ Nau e kauatu te taratara maaoni nei. Ki mee se tama e hiihai maa ia ki tae ki te Nohorana TeAtua, a ia ki mee pee ko naa tamalliki punaammea nei.” ^{§†16} Teenaa purutia iloo Ia naa tamalliki naa kiaa Ia no hakapiri ana rima ki aruna laatou no hakahiahiaria laatou.

Tetama e hai mane

(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

¹⁷ Te saaita Jesus ni masike hoki ki hano raa, te tanata tokotasi ni tere ake no tuu ki ana turi imua aana no vasiri peelaa kiaa Ia, “Taku Tisa taukareka, nau ki mee peehea ki too nau te ora e ora hakaoti?”

¹⁸ Jesus ki mee ake, “Ai koe e mee mai ai maa nau e taukareka? See hai tama e taukareka, TeAtua koi soko Ia e taukareka. ¹⁹ Koe e iloa i naa loo e mee peelaa, ‘Kootou see taa tama; kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama; kootou see kailaaraotia kootou naa mee aaraa tama; kootou see taratara kailallao ka tuku haaeo i telaa tama; kootou see sosorina tippua ma ki toa kootou naa mee aaraa tama; hakannoo ki naa taratara too tamana ma too tinna.’” ^{§††}

²⁰ Te tanata raa ki mee ake, “Taku Tisa, kaama-ta mai iloo i taku saaita koi tamariki raa, nau ni tautari ki naa loo nei hakkaatoa.”

²¹ Jesus ni llee tana manava i te tanata naa, teenaa tto-katonu atu iloo Ia ki te tanata naa no mee ake, “E takoto te mee tokotasi ki haia a koe. Too oo hekau raa hakkaa-

‡‡† 10.6 Gen 1.27, 5.2 ‡‡† 10.8 Gen 2.24 § 10.12 Mt 5.32; 1 Cor 7.10-11 †† 10.15 Mt 18.3 ††† 10.19 Ex 20.12-16; Deut 5.16-20

toa no kauake ki aaraa tama ki tauia, aa koe ku vae vae atu oo mane raa ki naa tama see hai mee. Teenaa koe ma ki hai mee e takkoto i telani; aa koe ku au no tautari kiaa nau.”²² I te saaita te tanata naa ni lono i naa taratara Jesus raa, a ia ni mei hakaoti, teenaa i aa ia se tama e hai mane. Aia ni masike no hano hakaaro-hailoo ki tana hare.

²³ Jesus ni ttoka ki ana disaipol raa no mee ake, “Te tama e hai hekau aa e hai mane raa ma ki hainattaa iloo te uru atu ki te Nohorana TeAtua!”

²⁴ Naa disaipol naa nitteki iloo i naa taratara Jesus ni mee ake naa, araa Jesus ku ttao atu hoki, “Aku tama, e hainattaa iloo te uru kiloto te Nohorana TeAtua!”

²⁵ Te kamol ki hakauru tana pisouru ki loto te pokopoko tettui raa, e hainauhie iaa i te tama e hai mane ki uru ki loto te Nohorana TeAtua.”

²⁶ Naa disaipol Jesus raa nitteki hakaoti i ana taratara e kauake nei, teenaa ki vasirisiri laatou soko laatou peela, “Ni tama peehea raa ma ki lavaa te hakassaoria?”

²⁷ Teenaa ttoka tonu atu iloo Jesus ki laatou no mee ake, “Naa vana nei e hainattaa ki naa tama te maarama nei, aa ki TeAtua iaa, naa vana hakkaatoa e hainauhie.”

²⁸ Araa Peter ku mee ake, “Ttoka mai, maatou ni tiiake katoo naa mee maatou no tautari kiaa koe.”

²⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, “E maaoni, aa te nei nau ku taratara atu ki kootou: Ttama e tiiake ia tana hare, ana taaina, ana kave, tana tinna, tana tamana, ana tamalliki, aa ma ana tori raa ki haia a ia aku heuna aa ma naa heuna te Lono Taukareka raa, ³⁰ ttama naa ma ki ssura telopo mee i te ssao te maarama nei. Ana mee ma ki noho ma ia naa, teenaa ni lau. Teenaa ko ana hare, ana taaina, ana kave, ana tinna, ana tamalliki, ana tori, aa ma i ana hakallono isu i aa ia e tautari kiaa nau; aa i te maarama ma ki ttao mai imuri raa, a ia ma ki taka ma te ora e ora hakaoti.

³¹ Tevana iaa e tammaki naa tama e mmata te henua maa ni tama hakamaatua i te ssao nei ma ki tukumurina TeAtua maa ni tama see hai vana e taunai, aa e tammaki naa tama teelaa e tukumurina te henua maa ni tama see hai vana e taunai i te ssao nei ma ki hakanohoria TeAtua ma ni tama hakamaatua.”[†]

Tettoru i naa saaita Jesus ku taratara i tana mate

(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34)

³² Jesus laatou ma ana disaipol raa ni sassare ka oo ki Jerusalem, teenaa Jesus ni hano vaamua ana disaipol. Ana disaipol naa ni sassare ka ssopo naa manava laatou, aa naa tama ni oo atu vaamuri raa iaa ni mat-taku. Teenaa Jesus ni too hoki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa hakavasi no taratara ake i naa vana ma ki mee i aa Ia. ³³ A Ia ni taratara ake peela, “Hakannoo mai. Taatou e oo ki Jerusalem, teenaa te Tama te Henua raa ma ki kaavea ki naa maatua hakamaatua aa ma naa tisa naa Loo. Naa tama naa ma ki hakatonu laatou taratara ki taia ttama naa ki mate, teenaa ttama naa ma ki kaavea laatou

[†] 10.31 Mt 20.16; Lk 13.30

ki naa tama naa henua sara. ³⁴ Ttama naa ma ki tau-tausua ina naa tama naa ka sasaavarea; a Ia ma ki sarua laatou kataia no mate, tevana iaa a Ia ma ki masike no ora hoki i tettoru naa aso.”

Te hiihai James laaua ma John

(Mt 20.20-28)

³⁵ Te haanau James laaua ma John, naa tama Sebedii raa ni oo ake ki Jesus no mee ake peela, “Tisa, maaua e fiffai maa koe ki haia a koe tevana maaua e taratara atu nei.”

³⁶ Jesus ki vasiri ake, “Teelaa se aa?”

³⁷ Takarua naa ki mee ake, “Too saaita e noho hakamaatua i too Nohorana raa, maaua e fiffai ma maaua ki noho i oo vasi, telaa tama i too vasi hakamaatau, aa telaa tama i too vasi hakamaavii.”

³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Koorua see illoa maa teenaa ni taratara peehea koorua e kaumai naa. Koorua e lavaa te unu te kap i naa haeeo teelaa ma ki unu ai nau? Koorua ma ki lavaa te hakaukau tapuina ki taku hakaukau tapu ma ki too nei?”^{††}

³⁹ Takarua raa ki mee ake, “Uee, maaua e lavaa.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Koorua maaoni ma ki unu taku kap pee ko nau ma ki unu, ka too hoki te hakaukau tapu pee ko nau ma ki too. ⁴⁰ Tevana iaa teelaa seai ko nau raa e ttapa ma ko ai ttama ma ki noho i taku vasi hakamaatau aa i taku vasi hakamaavii. Teelaa are ko TeAtua raa e kauake naa kina naa ki ana tama ni tini maa teenaa ni kina laatou.”

⁴¹ Te saaita te laa taka sinahuru disaipol raa ni lono te mee naa raa, laatou ni loto iloo i James laaua ma John. ⁴² Teenaa aru iloo Jesus ki ana disaipol naa hakkaatoa no mee ake, “Kootou e illoa maa naa tama e haia ma ko naa hakamaa i naa henua sara raa e noho hakamaatua i naa kanohenua laatou, aa naa tama i naa henua naa e hakannoo lokoi ki naa hakamaa laa-tou naa. ⁴³ Kootou iaa ki see mee peena. Ki mee maa se tama i kootou e hiihai maa ia ki noho hakamaatua i aruna aaraa tama, a ia ki heheuna i laro kootou hakkaatoa; ⁴⁴ aa te tama e hiihai maa ia ki taka vaa-mua raa, a ia ki heheuna poe i naa tama hakkaatoa. ⁴⁵ I te aa, i Ttama te Henua raa iloo ni see au ma ki heheuna te henua i aa Ia; a Ia ni au no heheuna maa te henua aa no mee ki mate Ia ki hakassaoria te kau tama.”

Bartimius, ttama e ppuni ana karamata, e haia Jesus no kite

(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)

⁴⁶ Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttai iloo ki Jericho. Te saaita laatou ma te kuturana tama e tammaki ni massike i te matakaaina naa ki oo raa, teelaa se tana-ta e ppuni ana karamata e noho i te vasi te ara ka kaikainoo mane. Te inoa te tanata naa ko Bartimius, te tama Timius. ⁴⁷ I tana saaita ni lono maa teelaa ko Je-

^{††} 10.38 Lk 12.50 † 10.43 Lk 22.25-26 †† 10.44 Mt 23.11; Mk 9.35; Lk 22.26

sus ttama i Nazareth raa, a ia ki tanitani varo peelaa, "Jesus, te Tama David, aroha iaa nau!"

⁴⁸ E tammaki naa tama ni ffuri atu no nutua ia ki ppui tana pukua, tevana iaa te tanata naa ni ssau koi tana reo no tanitani varo peelaa, "Te Tama David nei, aroha iaa nau!"

⁴⁹ Teenaa ttuki iloo Jesus no vanaake ki ana disaipol, "Kannaatia mai ttama naa."

Araa vanaake iloo naa tama naa ki Bartimius, "Koe see mataku, masike ki aruna i aa koe raa ku kannaatia."

⁵⁰ Bartimius ni pesi koi tana kkaahu raa hakavasi no masike ka hanatu ki Jesus.

⁵¹ Jesus ki vasiri ake, "Koe e hiihai maa koe ki haia a nau peehea?"

Teenaa ki mee ake ttama e ppuni ana karamata naa, "Nau e hiihai maa nau ki kite hoki."

⁵² Jesus ki mee ake, "Aa tere, oo karamata raa ku taukalleka i aa koe e hakataakoto tonu iaa nau."

Naa karamata ttama naa ni taukalleka lokoi i te saaita naa, teenaa hanatu iloo ia vaamuri Jesus i te ara.

Jesus ku hanake ki Jerusalem ma se Ariki

(Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

11 Saaita Jesus ma naa tama e tautari i aa Ia naa ni sassare ka oo ki Jerusalem raa, laatou ni oo no tauppiri atu ki naa matakaaina Bethpage ma Bethany i te Mouna naa Oliv. Teenaa heuna iloo Jesus te takarua i ana disaipol, ² ka taratara ake peelaa: "Koorua oo atu kite tamaa henua e tuu imua naa. Saaita koorua ma ki ttae atu raa, koorua ma ki kkite ma se sukua donki e saisaitia ka tuu; te donki naa ni seai iloo ki kaakea se tama no terekia. Teenaa koorua veetea te sukua naa aa ku taakina mai peenei. ³ Ki mee maa se tama e vasiri atu peelaa, 'Te manu naa e veetea koorua ki aa?' Teenaa koorua ku mee ake, 'Te Ariki e vana ma ki too ake kaa Ia, aa ma ki oti ku hakaa-hea mai a Ia.'"

⁴ Teenaa oo iloo te takarua naa no kkite i te sukua donki e saisai kite tootoka te hare tokotasi. Saaita te takarua naa ni ttuu ka vetevete te manu naa raa, ⁵ aaraa tama e ttuu i te kina naa ni vassiri ake ki laaua, "Te manu naa e veetea koorua ki aa?"

⁶ Te takarua naa ni mee ake naa taratara Jesus ni kauake ki laaua, teenaa tiake iloo laatou te takarua naa ka oo. ⁷ Teenaa taakina iloo laaua te sukua donki raa ki Jesus, ara ffora iloo naa maro laaua raa vaaruna te manu naa no kake atu Jesus ki aruna. ⁸ Turaa tama ni horahora naa maro laatou vaaroto te ara. Aaraa tama iaa ni tuutuu naa laa naa laakau i naa verena laatou raa no horahora hoki vaaroto te ara. ⁹ Teenaa naa tama ni ssare vaamua, aa naa tama ni sassare vaamuri Jesus raa ki kaamata te tanitani varo: "Ssau ake te inoa TeAtua! TeAtua e haia hakaraaoina a Ia Ttama e au i te inoa TeAtua! ^{†10} TeAtua ki mee hakaraaoi te nohorana taatou tipuna, David tee-laa ma ki ahe mai! Ssau ake te inoa TeAtua!"

¹¹ Jesus ni uru atu ki Jerusalem no hano iloo kiloto te Hare Tapu TeAtua no ttoka i naa takkoto naa mee ka-too iloto te Hare Tapu. Tevana iaa, i te mee raa ku poonia raa, Jesus ni masike no hano ma ana disaipol raa ki Bethany.

Jesus e tuku haaeo kite laakau 'fig'

(Mt 21.18-19)

¹² I te ssoa te aso, te saaita laatou ni ahemai i Bethany raa, Jesus ni lono i tana hiikai. ¹³ Teenaa kite iloo Jesus i naa tuu mai te laakau 'fig' ma ana lau. A Ia ni hanatu no mmata maa ki mee te laakau raa e ppsi ana hua 'fig'. Araa nei a Ia ni hanatu no kite maa teelaa ni lau koi, i teenaa seai ko te ssoa te laakau naa e hua. ¹⁴ Teenaa ki mee ake Jesus peelaa ki te laakau 'fig' naa, "See hai tama iloo ma ki oti ku kai se hua 'fig' maana i aa koe!"

Ana disaipol raa ni lono i tana taratara ni mee naa.

Jesus ku hano ki loto te Hare Tapu TeAtua

(Mt 21.12-17; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Saaita laatou ni ttae atu ki Jerusalem, Jesus ni hano ki loto te Hare Tapu raa no kerekereia naa tama e nnoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. A Ia ni hanatu no hurisia naa teevoa naa tama e hakahitihiti mane aa ma naa tama e nnoho ma naa rupe ki oo ake ni tama no tautauia. ¹⁶ Naa tama naa hoki ni puuia a Ia ki see ssau naa mee laatou raa vaaroto te kina noho noho te Hare Tapu. ¹⁷ Ana teenaa akonaki ake iloo ki naa tama naa peenei: "Naa taratara TeAtua e ttuu iloto te Laupepa Tapu raa e sissii peenei, 'Taku Hare Tapu raa ma ki taapaa ma se kina naa tama i naa henua hakkaatoa e oomai no taku.' Aa teenei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailal-lao e oomai no mmuni!" ^{††}

¹⁸ Naa maatua hakamaatua raa aa ma naa tisa naa Loo raa ni lono te vana Jesus ni mee naa, teenaa ssee iloo se ara ma ki taia laatou Jesus ki mate. Tevana iaa naa tama naa ni mattaku i aa Ia, i te kuturana naa katoa ni massaro i ana akonaki ki laatou.

¹⁹ I te laasuru raa, Jesus ma ana disaipol raa ni massike i te matakaaina naa ka oo.

Te haimahi te tama e hakataakoto tonu i TeAtua

(Mt 21.20-22)

²⁰ I te tahaata te ssoa te aso, i te saaita laatou ni sassare ka oo i te ara raa, laatou ni kkite maa te laakau 'fig' raa ku mate hakkaatoa no tae ki naa patia-ka. ²¹ Peter ni maanatu ake ki te vana Jesus ni mee ki te laakau naa, teenaa mee ake iloo peelaa ki Jesus, "Te tisa nei, ttoka atu, te laakau ni haia a koeraa ku mate!"

²² Jesus ki mee ake ki laatou, "Hakataakoto tonu i TeAtua. ²³ Nau e kauatu te taratara maaoni nei ki kootou. Ki mee maa kootou e hakataakoto tonu i naa taratara kootou, aa kootou seai iloo ki mamannatu tammaki,

† 11.9 Ps 118.25-26

†† 11.17 Is 56.7; Jer 7.11

teenaa kootou ma ki lavaa te mee ake ki te mouna nei ki hakataha i tana kina e tuu naa no hano no sepu ki loto te tetai. Teenaa TeAtua ma ki hakkite atu te mee naa. ^{†24} Teenei e taratara atu ai nau ki kootou: te saaita kootou e taku ki TeAtua ki kainnoo se mee, kootou ki illoa maaoni maa naa mee naa ma ki kauatu ki kootou. Teenaa TeAtua ma ki kauatu se aa kootou ni kainnoo. ²⁵ Aa te saaita kootou e ttuu ki taku raa, ni aa kootou ni hakasara i telaa tama, kootou ki hai aroha i naa tama naa, teenaa ki uiaa naa haisara kootou TeAtua. ²⁶ [Ki mee maa a koe see hai aroha i telaa tama, too Tamana i telani ma ki see uiaa i Ia oo haisara ni peena.] ^{††}

Naa mahi Jesus

(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

²⁷ Laatou ni oo no ttae hoki ki Jerusalem. Teenaa te saaita Jesus e sasare vaaroto te Hare Tapu TeAtua raa, naa maatua hakamaatua, naa tisa naa Loo, aa ma naa hakamau naa Jew raa ni oo ake ²⁸ no vasiri ake peelaa, "Ko ai ttama e vanaatu maa koe ki mee too vana e mee nei? E aa? Teenaa ni taratara e ai ni kauatu?"

²⁹ Jesus ki mee ake, "Kootou ttari ki vasiri atu nau te mee nei, aa ki mee kootou e hakaahemai hakaraaoi se taratara maa kootou, teenaa nau ma ki hakaari atu te tama e mee maa ki mee nau peenei. ³⁰ Kootou taratara mai. Ko ai te tama i TeAtua ma naa tama te maarama nei teelaa ni vanaake ki John ki hakaukau tapu te henua?"

³¹ Teenaa ki kaamata naa tama naa te hakatauttau soko laatou: "Taatoou ki taratara ake peehea? Ki mee maa taatou e vana ma ko TeAtua, teenaa a ia ma ki mee mai peelaa, 'Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratara John?' ³² Aa ki mee maa taatou e vana ma ko naa tama te maarama nei... " (Naa tama naa ni nnoho mattaku i te kanohenua, i naa tama naa e illoa maa John se pure maaoni TeAtua.) ³³ Teenaa mee ake iloo naa tama naa ki Jesus, "Maatou see illoa."

Araa Jesus ku vanaake peelaa ki laatou, "Nau hoki ma ki see taratara atu ma ko ai ttama e mee mai ma ki mee nau peenaa."

Te parapol naa tama e mmata ake te verena naa 'grape'

(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19)

12 Araa Jesus ku taratara ake ki laatou ki naa parapol, "Saaita tokotasi raa e mee te tanata ni tori tana verena 'grape'. Teenaa a ia ni pena tana hiri aareha te verena, ka keru tana rua ki kumi naa hua. Araa hakatuu iloo tana hare roorosi e moe ki aruna. Ki oti raa kauake iloo ia te verena raa ki aaraa tama ki roorosi ake, iaa ia ku hano ki telaa henua. ^{†2} Ite saaita naa 'grape' raa ni ttae ki vasi raa, te tanata raa ni heuna atu tana poe tokotasi ki naa tama e roorosi i tana verena raa ki too tana tuuhana. ³ Araa nei naa tama e roorosi ake ki te verena te tanata raa ni ffuri atu no sarua laatou

[†] 11.23 Mt 17.20; 1 Cor 13.2 ^{††} 11.26 Mt 6.14-15 [‡] 12.1 Is 5.1-2

te poe te tanata naa ka hakaahemai ma ana rima.

⁴ Te tanata raa ni heuna atu hoki telaa poe, tevana iaa te poe naa ni sarua hoki naa tama naa i tana pisouru ka hakanaparia. ⁵ Te tanata naa ku heuna atu hoki te ttoru ana poe; teenaa naa tama e roorosi i te verena raa ni ffuri atu no taia laatou te poe naa no mate. E mee te lopotama ku oti te haia laatou peenaa; naa tama ni sarua laatou, aa aaraa tama iaa ni taia laatou no mmata. ⁶ Teenaa te tama tokotasi koi noho ki heunatia ki hano raa, teenaa ko te tino tamariki te tanata naa. Teenaa heuna iloo tana taupeara naa ki hano. A ia ni maanatu maa naa tama raa ma ki hakanoo ki tana tama. ⁷ Araa nei naa tama e mmata ake te verena naa ni taratara soko laatou peelaa, 'Teenei ko tana tama. Taatou ki taia taatou te tama nei, aa te verena nei ku toa hakaoti ma taatou!' ⁸ Teenaa tauhia iloo laatou te tamariki tanata naa no taia ka mate, aaraa peesia iloo laatou tana haitino ki taha te verena."

⁹ Teenaa vasiri iloo Jesus peelaa ki laatou, "Se aa ttama e mee tana verena raa ma ki mee? A ia ma ki au no taia hakkaatoa naa tama naa, aa ku kauake te verena raa ki aaraa tama ki mmata ake. ¹⁰ Kootou ku oti te kkite i te taratara e mee peelaa iloto te Laupepa Tapu: 'Te hatu teelaa ni hakkee ina naa tama e penape-nahare ma se hatu e hakallika koi raa, ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua iloo teelaa e hakatuu ki mmau ai te hare.

¹¹ Teenei se mee TeAtua ni pena; aa e taukareka imua naa karamata taatou hakkaatoa!" ^{††}

¹² Naa hakamau naa Jew raa ni mee ma ki tauhia laatou Jesus, teenaa i laatou e illoa maa te parapol Jesus e hakaeha nei e taratara i laatou. Tevana iaa laatou ni mattaku i naa tama e ttuu i te kina naa, teenaa oo iloo laatou ka tiiake Jesus.

Te taratara i te pesi naa takis

(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

¹³ E mee naa Faarisi ma naa tama e heheuna maa Herod ni heunatia ki oo no vasirisiri hakallesi i te kau vana ki Jesus, teenaa ma ki hakasara ni taratara maa Jesus. ¹⁴ Naa tama naa ni oo atu kua Ia no vasiri peelaa, "Tisa nei, maatou e illoa maa koe e taratara ka akonaki naa vana e ttonu maaoni. Maatou e illoa maa koe see illoa te hirihiri tama; koe e akonaki tonu i naa tiputipu te hiihai TeAtua i te henua hakkaatoa. Taratara mai, e taukareka i te vasi naa Loo taatou ma taatou ki pesi takis ki te Tuku hakamau i Rome? E aa? Taatou ki see pesi naa takis taatou?"

¹⁵ Jesus ni illoa koi maa naa tama raa e vasirisiri hakallesi koi. Teenaa mee ake iloo peenei, "Ai nau e haia ai kootou ma ki hakasara se taratara maaku? Kaumai se peni ki mmata nau."

¹⁶ Teenaa naa tama raa ki kauake te peni raa kua Ia. Araa vanaake iloo Jesus peenei, "Teenei ko ai te tama e tuu tana pisouru aa tana inoa i aruna te peni nei?"

^{††} 12.11 Ps 118.22-23

Teena ki mee ake naa tama naa, "Te Tuku i Rome."

¹⁷ Araa vanaake iloo Jesus, "Aa teena, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua."

Naa tama naa ni massaro iloo i Jesus.

Te taratara i naa tama e massike i te mate

(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

¹⁸ Teena e mee naa Sadiusi, teena ko naa tama e hai maa te mate raa see lavaa te massike hoki no ora, ni oo ake novasiri ake ki Jesus, ¹⁹ "Tisa nei, Moses ni sis-sii te loo nei ma taatou: 'Ki mee maa se tanata e mate, ka tiiake tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, te taina te tanata e mate raa ki aavanatia a ia te aavana tana taina. Teena naa tamalliki laua ma ki ssura raa ma ki haia ma ni tamalliki tana taina ni mate.' ^{††20} Teelaa se takahitu hai taaina. Te tama matua raa ni aavana no mate, se hai tamalliki. ²¹ Teena tana taina e pare atu kiaa ia raa ku aavana i te ffine naa no mate hoki, aa laua ni see hai tamalliki hoki. Tettoru i naa tama naa ni mee hoki peena. ²² Naa hannau naa ni hano no sopo katoo te avvana i te ffine tokotasi naa, aa laatou katoo ni mmate see hai tamalliki. Ki oti raa te ffine naa hoki ku mate. ²³ Aa teena, te saaita te mate katoo ma ki massike no ora, te ffine naa ma ki mee ma e aavana i ai, i te takahitu naa ni avvana katoo i aa ia?"

²⁴ Teena ki mee ake Jesus, "Kootou ku ssara hakaoti! Teena i kootou see illoa i naa taratara te Laupepa Tapu aa i naa mahi TeAtua. ²⁵ Te saaita naa tama ni mmate ma ki massike no ora raa, naa tama naa ma ki see avvana, laatou ma ki mee pee ko naa ensol i te lani. ²⁶ Aa i te taratara i te mate e hakamasikeria no ora. E aa? Kootou ni seettoka i te Laupepa Moses i tana taratara ni mee i te vao e ura? Te laupepa naa e sissii maa TeAtua ni mee ake ki Moses, 'Nau nei ko te Atua aa Abraham, te Atua aa Isaac, aa te Atua aa Jacob.' ^{††27} A Ia naa kote Atua naa tama e ora hakaoti, seai ma ko naa tama e mmate. Teena kootou naa e ssara hakaoti iloo!"

Te Loo Hakamau

(Mt 22.34-40; Lk 10.25-28)

²⁸ Teelaa se tisa naa Loo e tuu i te kina naa ka lono i naa hakatauttau naa Sadiusi raa ma Jesus. Tama naa ni kite maa naa taratara Jesus ni hakaake ake ki naa Sadiusi raa e taukalleka iloo, teena hanatu iloo ia ki Jesus novasiri ake peelaa, "Te loo hea ko te loo hakamau i naa Loo katoo Moses?"

²⁹ Jesus ki mee ake, "Te Loo hakamau raa ko te loo e mee peenei, 'Hakannoo mai naa tama Israel. TeAtua te Ariki taatou raa, se Ariki tokotasi. ³⁰ Koe ki laaoi i TeAtua too Ariki ma too hatumanava hakkaatoa, ma too ora hakkaatoa, too hakataakoto hakkaatoa, aa ma oo mahi hakkaatoa. ^{††31} Te ssoa te loo hakamau e pare atu raa, teena ko te loo e mee peenei: Laaoi i telaa tama pee koi-oo laaoi i aa koe soko koe.' See hai loo peelaa hoki e hakahiti i aruna naa loo e lua nei." [‡]

³² Te tisa naa Loo raa ki mee ake ki Jesus, "E tonu te Tisa nei, too taratara e mee maa TeAtua raa ko TeAriki tokotasi. See hai atua peelaa hoki, teelaa ko Ia koi soko Ia. ^{††33} Aa ki laaoi i TeAtua maa too hatumanava hakkaatoa aa maa too hakataakoto hakkaatoa aa maa oo mahi hakkaatoa, aa ki laaoi i telaa tama pee ko koe e laaoi i aa koe soko koe raa, e takoto hakamaatua i aruna naa manu aa ma aaraa mee taatou e hakaara ki TeAtua." ^{‡‡}

³⁴ Saaita Jesus ni lono i naa mattoni naa taratara tama naa raa, a Ia ki mee ake, "Koe ku see mmao i te Nohorana TeAtua." [§]

Teena imuri koi raa, naa tama raa ku mattaku te vas-siri ake hoki ki Jesus.

Te taratara i te Mesaea.

(Mt 22.41-46; Lk 20.41-44)

³⁵ Te saaita Jesus ni akonaki naa tama raa iloto te Hare Tapu raa, a Ia ni vasiri ake ki naa tama raa peelaa, "Naa tisa naa Loo raa e taratara peehea maa te Mesaea raa ma ki sura iho i te manava David? ³⁶ David ni usuhia TeAitu Tapu TeAtua raa ki taratara peenei: 'TeAtua ni mee ake ki taku Ariki:

Noho i taku vasi hakamaatau, ka ttari ki tuku atu nau oo tama e tautau haao raa ilaro oo tapu vae.' ^{††}

³⁷ David tana tino e kannaa i aa Ia peelaa, 'Taku Ariki'; aa peehea naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David?"

Poopootonu i naa tisa naa Loo

(Mt 23.1-36; Lk 20.45-47)

Te kanohenua ni hakannoo ki naa akonaki Jesus raa ni hii hakannoo iloo. ³⁸ Teena Jesus ni taratara ake peelaa ki laatou, "Kootou poopootonu i naa tisa naa Loo. Teena ko naa tama e fifai maa laatou ki sassare ma naa kkahu e takittaki vaararo, ki meeme ake te henua maa laatou ni tama hakamau i naa ttiri laatou i naa kina te henua e nnoho, ³⁹ teena ko naa tama maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa hare lotu aa i naa kina naa kaikai e llasi ki nnoho laa-tou. ⁴⁰ Teena ko naa tama maraa e hakarereesia laa-tou naa puruna raa ka kailaaraotia laatou naa hekau naa hare naa tama naa, aa ki oti ku massike no mee naa taku e hualolloa ki mmata te henua maa laatou ni tama e tonu! Naa haao TeAtua ma ki kauatu ki laa-tou naa ma ki hakallika hakaoti!"

Te mane te puruna e hookii ki TeAtua

(Lk 21.1-4)

⁴¹ Jesus ni noho i te kina te pokosi e ponopono mane iloto te Hare Tapu raa ka ttoka i naa oo ake te henua no pesi mane ki loto. Naa tama e hai mane raa ni oo ake no ppsi naa mane laatou e tammaki ki loto. ⁴² Araa teena, hanake iloo te puruna e hakaaroha no pesi naa penimma e lua ki loto te pokosi naa, aa

† 12.18 Acts 23.8 †† 12.19 Deut 25.5 ‡ 12.26 Ex 3.6 †† 12.30 Deut 6.4-5 †† 12.31 Lev 19.18

††† 12.32 Deut 4.35 ††† 12.33 Hos 6.6 § 12.34 Lk 10.25-28 †† 12.36 Ps 110.1

naa peni naa seelava hoki i te mane tokotasi. ⁴³ Teenaa aru ake iloo Jesus ki ana disaipol raa no mee ake, "Nau evanaatu ki kootou, te kooina te puruna hakaaroha nei ni pesi raa e lasi are i te kooina katoou naa tama nei ni ppehi. ⁴⁴ Naa tama nei hakkaatoa ni hookii mane i laa-tou e hai mane; aa te ffine nei iaa, niaaina maa ia se tama e noho hua raa, a ia ni ppono katoou naa tamaa mane teelaa e kai ai a ia."

Jesus e taratara i te saaita te Hare Tapu raa ma ki seua
(Mt 24.1-2; Lk 21.5-6)

13 Te saaita Jesus ni uru mai ki taha te Hare Tapu TeAtua raa, tana disaipol tokotasi ki mee ake pee-laa kiaa Ia, "Tisa nei, ttoka atu i naa tiputtipu taukalleka naa hare naa ma naa hatu teelaa e ppena ai naa hare naa!"

² Jesus ki mee ake, "Koe e kkite i naa hui hare nei? Seai iloo se hatu ma ki tiiake ki moe i tana kina; naa hatu naa hakkaatoa ma ki seua mai ki laro."

Te saaita te haaeo raa ma ki tae mai
(Mt 24.3-14; Lk 21.7-19)

³ Jesus ni noho i aruna te Mouna naa Oliv te vasi e huri ake ki te Hare Tapu. Teenaa oo ake iloo Peter, James, John aa ko Andrew no vasiri seemuu kiaa Ia, ⁴ "Te tisa nei, naa vana nei ma ki ssura i te saaita hea? Aa maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?"

⁵ Jesus ki mee ake ki laaou, "Roorosi hakaraaoui iloo, ki see hanatu se tama no hakarereesia kootou. ⁶ E tam-maki naa tama ma ki hakallesi maa laaou ko nau, ma ki ssura atu no taratara peelaa, 'Nau nei ko te Mesaea!' aa te lopo tama ma ki hakannoo ki naa tama naa. ⁷ Aa kootou ki see ssopo naa manava kootou i naa llono kootou naa henua e tau aa i naa ffuro atu naa lono maa ni tau e mee mai i naa henua e mmao. Naa vana peenaa ma ki oti kussura, tevana iaa see mee maa te hakaoti te maarama nei ku tae mai. ⁸ Naa henua e llasi ma ki tau ki laaou, aa naa nohorana ma ki hetaa ki laaou. Naa mahuke ma ki ruu i naa kina katoou, aa naa henua ma ki llave i naa one. Naa haaeo nei ko naa mataamua raa koi, e mee pee ko te tinae e kkono ki haanau.

⁹ "Kootou ki roorosi hakaraaoui. Kootou ma ki tauhia no taakina ki naa hare koti. Kootou ma ki taaia iloto naa hare lotu naa Jew. Kootou ma ki toa no hakatuuia raa naa hakamau aa ma naa tuku i kootou e tautari kiaa nau, aa teenaa te saaita kootou ku hakaee ake te Lono Taukareka. ¹⁰ Teenaa te Lono Taukareka raa ki tarataraina ki naa kanohenua hakkaatoa imua te hakaoti te maarama nei. ¹¹ Aa te saaita kootou e tauhia no taakina ki te koti raa, kootou see ssopo naa manava kootou ma kootou ma ki taratara peehea ki hakattonu kootou. Taratara ina koi naa taratara teelaa e kauatu, i teenaa seai kokoe naa ma ki taratara, teelaa are ko TeAitu Tapu TeAtua. ¹¹² Naa tama ma ki hookii naa tino taaina laaou ki taaia ki mmate.

† 13.11 Mt 10.17-20; Lk 12.11-12

Naa tammana ma ki mee peenaa hoki ki naa tamalliki laaou. Naa tamalliki ma ki ffuri no hakatauttau ma naa maatua laaou, aa ki oti ku kauake naa maatua laaou raa ki naa tama ki taaia ki mmate. ¹³ Te henua hakkaatoa ma ki lotoffaaeo i kootou, i kootou e tautari i aa nau. Tevana iaa te tama e hakataakoto tonu i aa nau no tae ki te hakaoti te maarama nei raa, te tama naa ma ki hakasaoria. ^{††}

Te mee hakamataku e seu henua
(Mt 24.15-28; Lk 21.20-24)

¹⁴ "Kootou ma ki kkite te mee hakamataku e seu henua e tuu i tana kina seetau te tuu. Ttama e ppau naa mee nei ki hakataakoto hakaraaoui iloo ki iloa ia te mee nei. Te saaita naa raa, naa tama i Judea raa ki ffuro no mmuni i naa mouna vaaroto. ¹⁵ Te tama e noho i te taffuu tana hare raa ma ki see hai saaita ki tere kiloto tana hare no too ana hekau. ¹⁶ Te tama e noho iloto tana verena raa ma ki see hai saaita ki ahe ki tana hare no too se kkahu maana. ¹⁷ Naa aso naa ma ki hakallika iloo i naa tinnae ma naa haahine e anaana naa tamalliki laaou koi punaammea.

¹⁸ Kootou taku ki TeAtua ki see ssura naa vana nei i te ssao te laki. ¹⁹ E kaamata mai iloo i te saaita TeAtua ni penapena te kerekere nei no tae mai ki te ssao nei, see hai haaeo e tae ki te hakallika naa haaeo teelaa ma ki ssura i naa aso naa. Aa see hai haaeo hoki ma ki ssura peenaa imuri. ²⁰ Tevana iaa te kooina naa aso naa haaeo naa ni tukua iho TeAtua ki laro; ki mee maa Ia ni see mee tana vana naa raa, ni see hai tama ma ki ora. Te kooina naa aso naa ni tosia mai a Ia ki see tam-maki, i aa Ia e mee ki ora ana tama ni haka-maaitino.

²¹ "Ki mee maa se tama e mee atu, 'Ttoka mai, teenei te Mesaea!' ka mee atu hoki peelaa, 'Ttoka atu, teelaa ia!' kootou see hakannoo atu ki te tama naa. ²² I te aa naa Mesaea hakallesi ma naa pure hakallesi ma ki hakassura atu iloto kootou. Naa tama naa ma ki ppena te lopo vana nnui ka hakassura te kau vana, teenaa ki hurisia naa manava naa tama TeAtua ni hiri, tevana iaa naa tama naa ma ki hai no naennae. ²³ Roorosi hakaraaoui iloo! Nau ku oti te hakaari atu hakaoti i naa vana hakkaatoa, imua te ssao naa seki tae mai.

Te saaita te Tama te Henua ma ki au
(Mt 24.29-31; Lk 21.25-28)

²⁴ "Imuri naa haaeo naa raa, te laa raa ma ki poouri, aa te marama raa ma ki see tii. ²⁵ Naa mee haimmahahi i te lani ma ki uettia no see ttaka tonu ki naa kina laaou, aa naa hetuu te lani ma ki maaoha mai ki laro. ²⁶ I te saaita naa raa, te henua ma ki kkite i naa hakassura mai Ttama te Henua ma ana mahi iloto naa uruaoa. ²⁷ Teenaa a Ia ma ki heunatia a Ia ana en-

†† 13.13 Mt 10.22 ‡ 13.14 Dan 9.27, 11.31, 12.11 ††
13.16 Lk 17.31 †† 13.19 Dan 12.1; Rev 7.14 ††† 13.24 Is 13.10;
Ezek 32.7; Joel 2.10,31, 3.15; Rev 6.12 ††† 13.25 Is 34.4; Joel 2.10;
Rev 6.13 § 13.26 Dan 7.13; Rev 1.7

sol raa ki naa henua hakkaatoa i te kerekere nei no hakkutu mai anatama ni hiri.

Te taratara i te laakau 'fig'
(Mt 24.32-35; Lk 21.29-33)

²⁸ "Kootou hakatuu i naa somo te laakau 'fig'. Saaita naa laa te laakau naa e kaamata te matiri ake ana lau raa, kootou e illoa maa te sao te ua raa ku taupiri. ²⁹ Saaita kootou ku kkite i naa hakassura iho naa vana nei raa, kootou ku illoa maa te Tama te Henua raa ku taupiri koi ki au. ³⁰ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Saaita naa vana nei katoa ma ki ssura raa, naa tama koi ora i te saaita nei sekimate are. ³¹ Te lani ma te kerekere ma ki oo no oti, aku taratara raa iaa ma ki see lavaa te oti.

See hai tama e iloa i te aso aa ma te saaita
(Mt 24.36-44)

³² "See hai tama e illoa maa teelaa ko te aso hea aa ma te saaita hea naa vana naa ma ki ssura. Naa ensol te lani raa iloo see illoa, aa te Tama TeAtua raa hoki see iloa; teelaa ko te Tamana raa koi e iloa. ³³ Roorosi hakaraa i iloo, ka taku ki TeAtua, i te aa i kootou see illoa i te ssao naa vana naa ma ki tae mai. ³⁴ E mee pee ko naa masike te hakamau i tana henua no hano ki telaa henua, ka tiiake ana poe raa ki mmata ake ki tana hare. Teenaa naa poe raa e mattino naa heuna laatou e kauake te hakamau laatou naa ki mee, aa te poe e roorosi i te tootoka raa ni hai ake te hakamau raa ki noho lokoi ka roorosi i te tootoka. ³⁵ Kootou roorosi hakaraa i iloo, i te aa i kootou see illoa te saaita te tama e mee tana hare raa ma ki ahemai; ttama naa ma ki mee no ahemai i te laasuru, te tuaapoo, te tahaa-tapoo, aa seai ma ko te saaita telaa e sopo. ³⁶ Ki mee maa Ia e hakateki no hakasura iho, a Ia ki see ttiri i kootou e mmoe. ³⁷ Taku taratara e kauatu ki kootou raa, teenaa nau e kauake ki te henua hakkaatoa: Kootou roorosi hakaraa i iloo!"

Jesus e haia ki tauhia no taia ki mate
(Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

14 E mmoe mai koi naa aso e lua ki te saaita te Kaikai te Pasova aa ma te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, teenaa naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo raa ni sessee ara ki tauhia seemuu ina laatou Jesus no taia ki mate. ⁴² Naa tama naa ni taratara soko laatou peelaa, "Taatoa ki see tauhia taatou Tama naa i te saaita te kaikai, te henua ma ki mee no ffurimai no hakatauttau ma taatou."

Jesus e aamosia ki te kaakaa manoni i Bethany
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ Te saaita Jesus ni noho i Bethany raa, a Ia ni hano no kai i te hare Simon, te tama ni haia te leprosi imua. Itana saaita ni noho ka kai raa, te ffine tokotasi ni uru-ake ma te huaarani 'alabaster' e utu ki te kaakaa manoni

e taavi mmaha, teenaa vaasia iloo ia te ppono raa no nnini te kaakaa raa ki aruna te pisouru Jesus. ⁴ E mee aaraa tama i te kina naa ni lloto ka taratara soko laatou, "Tama nei ku niinia pakavaina a ia peehea te kaakaa manoni nei? ⁵ Ki mee maa te kaakaa naa e kauake ki se tama ki tauia raa, te tama naa ma ki taavi iloo ki naa sehua e toru kattoe i naa mane siliva, aa naa mane naa ku vaevae atu ki naa tama see hai mee!" Teenaa ffuri atu iloo naa tama naa no nutua te ffine naa.

⁶ Jesus ki mee ake ki naa tama naa, "Kootou see haia kootou te ffine naa! Tama naa e hakameia kootou i te aa? Te ffine nei ni mee tana vana e taukareka iloo ki-aa nau. ⁷ Naa tama e nnoho see hai mee raa ma ki nnoho peenaa ma kootou i naa saaita hakkaatoa, aa i naa saaita koi kootou e fiffai raa, kootou ma ki lavaa te tokonaki atu ki laatou. A nau iaa ma ki see noho peenaa ma kootou i naa saaita hakkaatoa. ⁸ Te ffine nei ni mee tana vana koi e lavaa te mee ki-aa nau: taku haitino ni aamosia te ffine nei ki te kaakaa manoni, teenaa i taku saaita ma ki tanumia raa, taku haitino ku oti te aamosia hakaotina a ia. ⁹ Aa te nei nau ku kauatu te taratara maaoni nei: Ina kina hakkaatoa te Lono Taukareka nei e tarataraina iloto te maarama nei raa, te vana te ffine nei ni mee ki-aa nau nei ma ki tarataraina hoki, teenaa ki mannatu te henua iaa ia."

Judas e hakaari ake Jesus ki naa hakamau naa Jew
(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

¹⁰ Teenaa Judas Iscariot, se tama tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus, ni hano no mee ake ki naa maatua hakamaatua raa i aa ia ma ki kauake Jesus ki laatou. ¹¹ Naa tama naa ni fiafia iloo i te llono ana laatou i ana taratara naa, teenaa tuku iloo te taratara naa tama naa maa laatou ma ki tauia laatou Judas. Teenaa kaamata iloo Judas te tokatoka se ara ki taakina atu Jesus ki naa tama naa.

Te Kaikai te Pasova
(Mt 26.17-25; Lk 22.7-14; Jn 13.21-30)

¹² I te aso mua te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, teenaa ko te aso naa sukua sipsip te kaikai te Pasova raa e taa, naa disaipol Jesus raa ni vasiri ake peelaa ki Jesus, "Koe e hiihai maa maatou ki oo no penapena mai hakaoti te kaikai te Pasova raa i hea?"

¹³ Teenaa heuna iloo Jesus te takarua disaipol ki oo, ka taratara ake peenei: "Koorua oo ki loto Jerusalem, teenaa koorua ma ki ttiri te tama e amo te huaarani vai ua, aa koorua ku oo atu vaamuri ttama naa. ¹⁴ I te hare te tanata naa e hano no uru raa, koorua ku mee ake ki te tama e mee tana hare, 'Te Tisa raa e vasiri ki iloa ia i tana kina ma ki kai te kaikai te Pasova ma ana disaipol.' ¹⁵ Te tanata naa ma ki hakaari atu te kina e moemoe e lasi e tuu ki aruna i te hare naa. Naa mee katoa koorua e ssee raa ma ki takkoto i te kina naa,

† 13.32 Mt 24.36 †† 13.34 Lk 12.36-38 † 14.1 Ex 12.1-27

‡† 14.3 Lk 7.37-38 ‡† 14.7 Deut 15.11

teenaa koorua kutukutuku mai hakaoti naa kaikai taa-tou."

¹⁶ Takarua naa ni oo ki loto Jerusalem no kkite i naa takkoto mai naa mee raa pee ko i-naa taratara ake Jesus; teenaa tukutuku hakaoti iloo lauaa naa mee te kaikai te Pasova.

¹⁷ I te laasuru raa Jesus ma tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa kuttae atu ki te hare naa.

¹⁸ Teenaa te saaita naa tama naa ni nnoho ki kkai, Jesus ki mee ake peenei, "Nau ku taratara atu ki kootou i te tama tokotasi i kootou, teenei e noho ka kai hakapaa ma nau, ma ki oti ku toomai a ia naa hakamau naa Jew raa notauhia nau." †

¹⁹ Ana disaipol naa nillee hakaoti naa mouri laatou, teenaa te tama ma te tama ki huri atu no vasiri peelaa, "Koe e taratara raa ko ai? Ko nau?"

²⁰ Jesus ki mee ake, "Teenaa se tama tokotasi i kootou, aku disaipol, ttama ma ki ttoko tana haraoa hakapaa ma nau ki loto te peesini nei. ²¹ Ttama te Henua raa ma ki mate pee ko i-naa taratara iho te Laupepa Tapu; tevana iaa nau e aroha iloo i te tama e mee tana vana tipua ki Ttama te Henua! E taukareka iloo maa te tama naa ni see haanauria mai!"

Te Kaikai Hakaoti TeAriki

(Mt 26.26-30; Lk 22.14-20; 1 Cor 11.23-25)

²² Saaita laatou ni nnoho ki kkai raa, Jesus ki too te haraoa raa no taku ki TeAtua, teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kauake ki laatou, ka mee ake peelaa, "Kootou kkai, teenei ko taku haitino."

²³ A Ia ki too hoki te kapraa no taku ki TeAtua, araa kauake hoki ki naa tama naa ka unu laatou hakkaatoa.

²⁴ Jesus ki mee ake, "Teenei ko taku ttoo e pesi maa te lopo tama; te ttoo teelaa e hakattino ai naa pure-pure hoo TeAtua e tuku maa te ssao nei. †²⁵ Nau e kau-atu te taratara maaoni nei, nau ma ki see lavaa hakaoti te unu te wain nei, ki tae iloo ki taku saaita ma ki unu te wain hoo i te Nohorana TeAtua."

²⁶ Ki oti raa hua iloo laatou te mako te lotu tokotasi, araa oo iloo ki te Mouna naa Oliv.

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see iloo iaa Ia

(Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁷ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, "Kootou hakkaatoa ma ki ffuro ka tiiake nau pee ko i-naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa: 'TeAtua ma ki taia a Ia te tama e roorosi naa sipsip, teenaa naa sipsip raa ma ki masseu huri.' †²⁸ Tevana iaa taku saaita ma ki masike mai i te mate, nau ma ki hano ki Galilee imua kootou." †

²⁹ Peter ki hakahe ake tana taratara peelaa, "Niaaina maa naa tama nei hakkaatoa ma ki ffuro iaa koe raa, koe ma ki see lavaa te tiiake nau!"

³⁰ Teenaa ki mee ake Jesus ki Peter, "Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: I te saaita te rua naa moa

i te tahaata nei sekittani raa, koe ma ki vana oo saaita iloo e toru maa koe see iloo iaa nau."

³¹ Peter ki hakammaha atu tana reo no mee ake peelaa, "Niaaina maa nau e taia no mate hakapaa ma koe raa, nau ma ki see lavaa iloo te pesi se taratara maa ku peenaa!"

Teenaa aaraa disaipol hoki ni ppepsi naa taratara laa-tou peenaa.

Jesus e taku iloto Gethsemane

(Mt 26.36-46; Lk 22.39-46)

³² Naa tama naa ni oo no ttai iloo ki te kina e ttapa ma ko Gethsemane. Teenaa mee ake iloo Jesus ki ana disaipol naa, "Kootou nnoho ake i te kina nei ki taku nau ki TeAtua." ³³ A Ia ki too Peter, James, aa ko John ka oo laatou, teenaa tana manava ni puni hakaoti i tana aroha. ³⁴ A Ia ki mee ake ki laatou, "Nau ka mate koi i te aroha e takoto i taku manava nei. Kootou nnoho ka roorosi i te kina nei."

³⁵ A Ia ni sare kimua hakamaarie no pesi iloo no moe i te kerekere ka taku ki TeAtua, maa ki mee maa naa haao e takkoto mai raa e lavaa te hakaraka ina a ia. ³⁶ A Ia ni taku peenei, "Abba! Taku tamana! Naa mee hakkaatoa e hainauhie iaa koe. Fanaa naa mmaha nei iaa nau. Tevana iaa koe see tuku mai ki taku hiihai, nau e tuku atu koi ki too hiihai."

³⁷ A Ia ni ahe no kite i te takatoru disaipol raa e mmoe manuu. Teenaa ki ffano Ia i Peter, "Simon, koe e moe koi? E aa? Koe ni see lavaa iloo te ara ake se tamaa saaita?" ³⁸ Jesus ki mee ake ki laatou, "Kootou nnoho ka roorosi, aa kootou ku taku ki see usuhia kootou ni vana e hakallika. Naa hatumanava kootou e mataora, kootou iaa e tino mmate."

³⁹ Jesus ni ahe hoki no hakahe tana taku ni mee imua. ⁴⁰ Araa teenaa, ahe atu hoki Jesus no kite i naa mmoe ana disaipol; naa tama naa ni mmate hakaoti i naa hii mmoe laatou. Teenaa laatou ni see hai taratara e illoa ma ki kauake ki Jesus.

⁴¹ Te saaita Jesus ni ahe ake i te ttoru ana saaita no kite i laatou e mmoe raa, a Ia ki mee ake, "Kootou koi mmoe iloo ka hakamaloloo? Ku llavaa peenaa! Mas-sike ki oo taatou. Kootou mmata, Ttama te Henua raa ku mee ki hookina ki naa rima naa tama haisara! Mmata, te tama ma ki hakaarina ake naa tama hakallika raa iaa nau raa ku tae mai!"

Jesus ku tauhia

(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

⁴³ Jesus koi taratara are raa, Judas te disaipol tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa kuttae ake. A ia ni hakasura ake ma naa tama teelaa e heunatia ake naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew. Naa tama naa e oo ake katoo ma naa hana laatou.

⁴⁴ Teenaa Judas ku oti te taratara ake hakaoti ki naa tama naa peelaa, "Taku tama e vaisioni raa, teenaa ko ttama kootou e ssee. Tauhia te tama naa aa ku oo ma kootou."

† 14.18 Ps 41.9 †† 14.24 Ex 24.8; Jer 31.31-34 † 14.27 Zech 13.7 †† 14.28 Mt 28.16

⁴⁵ Judas ni tae atu no hanotonu ki Jesus no mee ake, "Ttisa!" Araa vaisoni atu iloo ki Jesus. ⁴⁶ Teenaa oo atu iloo naa tama raa no tauhia laatou Jesus. ⁴⁷ Te tama tokotasi i naa tama e ttuu i te kina naa ni ffana tana komu taa tama raa no tuutia a ia te kautarina te poe te Maatua Hakamau raa no motu hakaoti. ⁴⁸ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama naa, "Ai kootou ku oomai ai ma naa hana kootou naa no tauhia nau, pee ko nau setama kailaarao? ⁴⁹ Te aso ma te aso, nau ni noho ma kootou ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu, tevana iaa nau ni see tauhia kootou. Teenei naa taratara te Laupepa Tapu raa ku ttino maaoni." †

⁵⁰ Teenaa ffuro iloo ana disaipol raa ka tiiake Ia.

⁵¹ Te tama taane tokotasi, e tara koi ki te maro tasi, ni taka ma Jesus. Teenaa naa tama raa ni mee ma ki tauhia laatou te tanata naa, ⁵² tevana iaa te tanata naa ni masike koi no tere hua ka hano, teenaa tana maro raa ni mavete ka tiiake.

Jesus e hakatuuria imua te Kansol

(Mt 26.57-68; Lk 22.54-55,63-71; Jn 18.13-14,19-24)

⁵³ Jesus ni toa naa tama naa ki te hare te Maatua Hakamau, te kina naa maatua hakamaatua, naa tama hakamaatua naa Jew, aa ma naatisa naa Loo raa e kkuu ai. ⁵⁴ Peter iaa ni hanatu vaamuri, tevana iaa a ia ni see hakataupiri atu. A ia ni hano no uru atu ki loto te kina e nohonoho i te mataahare te Maatua Hakamau naa, no noho ma naa tama e roorosi te hare naa ka haka mahana tana haitino i te ahi. ⁵⁵ Naa maatua hakamaatua ma naa tama katoo i te Kansol naa ni sessee ni vana essara ki hakapperu atu ki Jesus, kilavaa te taia laatou Jesus ki mate. Tevana iaa laatou ni see haisara ni illoa. ⁵⁶ E tammaki naa tama ni oo ake no mee naa taratara hakallesi laatou maa ni vana hakallika Jesus ni mee, araa nei naa tama naa ni see taratara ki te taratara tokotasi; te tama koi e kee ana taratara.

⁵⁷ Teenaa massike iloo aaraa tama no ppesi naa taratara hakallesi laatou peelaa: ⁵⁸ "Maatou ni llono ittama naa e-taratara maa, 'Nau ma ki seua a nau te Hare Tapu teenei ni hakatuuria naa tama te maarama nei, aa imuri naa aso e toru, nau ma ki hakatuu te laa Hare Tapu teelaa naa tama te maarama nei ma ki see kkapa no penapena.'" †⁵⁹ Aa naa tama naa e taratara iloo peenaa raa, naa taratara laatou naa see oo hakapaa.

⁶⁰ Araa teenaa, masike iloo te Maatua Hakamau raa imua naa tama naa hakkaatoa no vasiri ake ki Jesus, "Koe see hai taratara i naa taratara naa tama nei e mee ia koe?"

⁶¹ Jesus ni tuu seemuu koi, see hai taratara ni hakaahe ake. Teenaa ki vasiri ake hoki te Maatua Hakamau, "E aa? Koe naa ko te Mesaea, te Tama TeAtua Taukareka?"

⁶² Teenaa ki mee ake Jesus, "Uee, teenei nau. Kootou hakkaatoa ma ki kite Ttama te Henua e noho i te vasi

hakamaatua TeAtua ka au i aruna naa aoa raa i te lani!" ‡

⁶³ Te Maatua Hakamau raa ni huri no ssaie lokoi tana kkahu ka mee peelaa, "Taato kusee toomai hoki ni tama ki kaumai ni taratara maa laatou! ⁶⁴ Kootou ku oti te llono i naa taratara ttama nei maa ia ko TeAtua. Kootou e mannatu maa ttama nei ki haia peehea?" †

Teenaa naa tama naa hakkaatoa ni tuku atu maa Jesus e sara; a ia e tau ki taia ki mate.

⁶⁵ Aaraa tama i laatou ni kaamata te sasaavarea laatou Jesus ka saisaitia ana karamata ki te maro raa ka patupatua laatou tana pisouru, ka mee ake peelaa, "Hakaari mai, ko ai ttama e patu ia koe?" Teenaa oo atu iloo naa roorosi naa tama hakamaatua naa no taakina no sarua tana haitino.

Peter e taratara hakaseese maa ia see iloa i Jesus

(Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁶ I te saaita naa raa, Peter e noho i te mataahare i haho, teenaa hanake iloo te ffine tokotasi i naa haahine e heheuna i te Maatua Hakamau raa ⁶⁷ no kite iloo i Peter e hakamahana tana haitino i te vasi te ahi. Teenaa ki ttoka hakaraaoi te ffine naa ki Peter no mee ake peelaa kiaa ia, "Koe hoki setama e taka ma Jesus, te tama i Nazareth."

⁶⁸ Tevana iaa Peter ni huu, ka mee ake peelaa, "Nau see iloa maa koe e taratara i te aa." Teenaa hano iloo Peter no tuu i te kina te tootoka.

⁶⁹ Te saaita te ffine naa ni ttoka atu no kite ia ia e tuu mai raa, a ia ki huri no mee ake ki naa tama e ttuu i te kina, "Ttama nei setama i naa tama naa!"

⁷⁰ Tevana iaa Peter ni huu hoki maa ia see iloa.

See rooroa koi raa, naa tama e ttuu i te kina naa ku ffuri atu katoo no mee atu kiaa ia, "Koe see lavaa te huu maa koe see hai i naa tama naa; maatou e illoa maa koe setama i Galilee."

⁷¹ Teenaa ki mee ake Peter ki laatou, "Nau e taratara atu maaoni iloo! Ki mee maa nau see taratara maaoni, TeAtua ki pesi mai ana haeo raa kiaa nau. Nau see iloa i te tama e taratara kootou naa!"

⁷² Saaita naa lokoi raa, te rua naa moa raa ku ttani. Teenaa maanatu ake iloo Peter ki naa taratara Jesus ni mee ake kiaa ia imua: "Saaita te rua naa moa raa seki ttani raa, koe ma ki taratara oo saaita iloo e toru maa koe see iloa ia nau."

Jesus kutoa kimua Pilate

(Mt 27.1-2,11-14; Lk 23.1-5; Jn 18.28-38)

15 I te tahaata raa, naa maatua hakamaatua raa ni hakavave no hakakutu ake naa tama hakamaatua naa Jew, naa tisa naa Loo, aa ma naa tama katoo te Kansol raa no taratara i naa vana laatou ki mee. Teenaa saitia iloo laatou naa rima Jesus ka taakina ki Pilate. ² Teenaa vasiri ake iloo Pilate peenei ki Jesus, "Koe naa ko te tuku naa Jew?"

Jesus ki hakahe ake, "Teenaa koe e mee mai naa."

³ Naa maatua hakamaatua raa ni hai ake ki Pilate maa Jesus ni mee te lopo sara iloo. ⁴ Teenaa ki vasiri ake hoki

† 14.49 Lk 19.47, 21.37 †† 14.58 Jn 2.19

‡ 14.62 Dan 7.13 †† 14.64 Lev 24.16

Pilate peela kiji Jesus, "Koe elono i naa taratara naa tama naa e mee iaa koe? Eaa? Koe see hai taratara e mee i naa taratara naa tama naa?"

⁵ Jesus ni tuu seemuu koi, see hai taratara e hakaa-he ake, teenaa ki oho ai Pilate.

Jesus ku tukua ki mate

(Mt 27.15-26; Lk 23.13-25; Jn 18.39—19.16)

⁶ Inaa setau hakkaatoa, i te ssao te Kaikai te Paso-va raa, Pilate maraa e ffana se karapusi tokotasi, se tama naa Jew raa e fiffai ma ki hanaa. ⁷ Saaita naa raa teelaa setama, tana inoa ko Barabas, e moe iloto te hare karapusi ma naa tama teelaa ni taa naa tama laatou no mmate i te saaita laatou ni hetaa ma te kaaman Rome i Jerusalem. ⁸ Saaita te kanohenua naa ni kkuake ki vanaake laatou ki Pilate ki fanaa te karapusi laatou e fiffai raa, ⁹ Pilate ki vasiri ake ki laa-
tou, "Kootou e fiffai ki hanaa nau te tuku naa Jew?" ¹⁰ Pilate ni iloa maa Jesus ni too ake naa maatua hakamaatua raa kaa ia i laa-
tou e manava haaeo i Jesus.

¹¹ Tevana iaa naa maatua hakamaatua raa ni usuhia laatou naa tama raa ki mee ake ki Pilate ki hanaa Barabas no kauake ki laa-
tou. ¹² Teenaa ki vasiri ake hoki Pilate ki naa tama naa, "Kootou e fiffai maa te tama e taapaa kootou ma setuku naa Jew nei ki haia a nau peehea?"

¹³ Naa tama naa ki varo atu, "Tuukia ttama naa ki te kros!"

¹⁴ Pilate ki vasiri ake hoki, "Aiaa? Teenei se ssara peehea ttama nei ni mee?"

Naa tama naa ki varo ake maaroo iaa, "Tuukia te tama naa ki te kros!"

¹⁵ Pilate ni hiihai maa te kanohenua raa ki fiafia, teenaa hanaa iloo ia Barabas no kauatu ki laa-
tou. Ki oti raa vanaake iloo ki ana soldia raa ki sarua Jesus aa kutoa no tuukia ki te kros.

Naa soldia raa e tautausua i Jesus

(Mt 27.27-31; Jn 19.2-3)

¹⁶ Naa soldia Pilate raa ni taakina laatou Jesus ki te kina iloto te hare Pilate, e ttaapa ma ko 'te Pretorium', no aru ake aaraa soldia raa hakkaatoa. ¹⁷ Teenaa hakao atu iloo te kkaahu e mmea poouri raa ki Jesus, ka pena laatou hau ki te laakau tuitui raa no hakao ki tana pisouru. ¹⁸ Teenaa kaamata iloo naa soldia naa te tautausua ina laatou Jesus peela, "Te Tuku naa Jew!" ¹⁹ Ki oti raa naa tama naa ku ffuri atu no sarua laatou tana pisouru kite laakau ka sasaavare atu kaa ia, aa naa tama naa ni tuu hoki ki naa turi laatou ka haka-
maruu atu kaa ia. ²⁰ Te saaita naa tama naa ni oti te tautausua laatou Jesus raa, uia iloo laatou te kahu e mmea poouri raa no hakao atu hoki ana kkaahu raa kaa ia. Araa taakina iloo laatou ki toa no tuukia ki te kros.

Jesus ku tuukia ki te kros

(Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Ite ara raa, naa tama ni ttiri te tanata haka Sairin, tana inoa ko Simon, e hanake ki loto Jerusalem. Naa sol-

dia raa ni ffuri atu no tauhia laatou te tanata naa no vanaake kissau te kros Jesus. Simon naa ko te tamana Alexander ma Rufus. ^{†22} Teenaa toa iloo laatou Jesus ki te kina e taapaa ma ko Golgota, e mee maa, 'Te Kina te Ivi Pisouru Tama'. ²³ I te kina naa raa, naa soldia raa ni mee ma ki kauatu te wain e hakauru ma te marasini e ttaapa ma se 'myrrh', araa nei Jesus ni see unumia a ia. ²⁴ Araa teenaa, tuukia iloo laatou Jesus ki te kros, kamee laatou taffao ki naa tamaa hatu raa ki vaaea laatou ana hekau ni hakao. ^{†25} Te mee raa ku tae ki te ssivo i te tapataiao, saaita Jesus ni tuukia laatou ki te kros. ²⁶ Te mee naa tama naa e ssii ki hakaari te sara Jesus naa e ssii peenei, "Te Tuku naa Jew". ²⁷ Naa tama naa ni tuukia hoki laatou te takarua hakallika hakapaa ma Jesus; ttama i te vasi hakamaatua aa telaa tama i te vasi hakamaavii. ²⁸ [Teenei ki ttino te taratara te Laupepa Tapu e mee maa, "Aia ni taia hakapaa ma naa tama e hakallika."][‡]

²⁹ Naa tama e llaka vaararo raa, ni ruuruu naa pisouru laatou ka taratara hakallika peenei ki Jesus: "Eaa? Teenei ttama e mee ma ki seua a ia te Hare Tapu raa aa ku hakatuu hoki iloto naa aso e toru?" ^{†30} Sepu mai ki laro i te kros naa soko koe no hakasao iaa koe!"

³¹ Naa maatua hakamaatua raa ma naa tisa naa Loo raa hoki ni kkata seemuu i Jesus, ka taratara soko laatou peela, "Aia ni hakassao aaraa tama, a ia iaa see lavaa te hakasao tana tino soko ia!" ³² Tiiake ki mmata taatou te Mesaea, te tuku Israel, e sepu mai i te saaita nei i te kros, aa taatou ku illoa maaoni maa ia ko te Mesaea!"

Takarua hoki ni tuukia hakapaa ma Jesus raa ni ffuri atu hoki no taratara hakallika ki Jesus.

Te mate Jesus

(Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³ I te laaraatea [‡], te henua naa ni tuu poouri hakkaatoa no tae iloo ki te ttoru i te laasuru. ³⁴ I te ttoru te laasuru naa raa, Jesus ni kappisi ana varo, ka tani peela, "Eloi, Eloi, lema sabaktani?" teenaa ko te taratara naa Jew e mee maa, "Taku Atua, Taku Atua, A nau e ti-
iake koe raa ko te aa?" ^{††}

³⁵ E mee aaraa tama i te kina naa ni llono iaa ia ka taratara peela, "Hakannoo, Tama raa e kannaa i Elijah!" ³⁶ Teenaa tere ake iloo te tama tokotasi i laa-
tou no hakapara te tapaa maro raa ki te wain raa ka sai-
sai iloo ki te mata te laakau. Teenaa usu atu iloo ki naa maaisu Jesus, kamee ake peela, "Ttari ki mmata taatou ma ki mee ma Elijah e au notukua mai ttama nei ki laro te kros!" ^{†††}

³⁷ Jesus ni kappisi ana varo no mate iloo.

³⁸ Te maro e tautau iloto te Hare Tapu raa ni saaea i loto-
tottonu, e kaamata mai i aruna no hakasopo ki laro. ^{§39} Te hakamau naa soldia ni tuu imua te kros no kite

† 15.21 Rom 16.13 †† 15.24 Ps 22.18 ‡ 15.28 Is 53.12
†† 15.29 Ps 22.7, 109.25; Mk 14.58; Jn 2.19 ††† telaaraatea:
teenaa te saaita te peeloo te kkaai ††† 15.34 Ps 22.1 ††† 15.36
Ps 69.21 § 15.38 Ex 26.31-33

i te mate ana Jesus raa, ni mee tana taratara peela, "Ttama nei maaoni ko te Tama TeAtua."

⁴⁰ E mee aaraa haahine i te kina naa ni ttuu ake hakamao ka ttoka. Effai iloto naa haahine naa raa, teelaa ko Mary Magdalene, Mary tetinna James, te tama taane, lauaa ma Joseph, aa ko Salome.

^{†41} Naa haahine nei ni ttaka mai iloo ma Jesus ka tokona ki atu kiaa Ia i tana saaita ni noho i Galilee. Te kina naa e tammaki hoki aaraa haahine ni oomai laatou ma Jesus i Jerusalem.

Jesus ku tanumia

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴² I te laasuru raa Joseph, te tama i Arimatia raa, ku tae ake. Joseph se tama hakamaatua iloo iloto te Kansol, aa a ia naa e noho peenaa ka ttari ki tae mai te Nohorana TeAtua. Teenei ko te aso naa Jew maraa e penapena hakaoti naa kaikai te Sabat, i te aa, te ssoa te aso raa teenaa ko te Sabat. Teenaa Joseph ni hano see ppore no tuu imua Pilate no kainnoo ake ki kauake te haitino Jesus. ⁴⁴ Pilate ni teki iloo i tana saaita ni lono maa Jesus ku oti te mate. Teenaa kannaatia ake iloo ia te hakamao naa soldia raa no vasiria ki mee maa Jesus ku oti te mate maaoni. ⁴⁵ Te saaita Pilate ku oti te lono i naa taratara ake te hakamao naa soldia raa, vanaake iloo ki Joseph ki hano no too te haitino Jesus. ⁴⁶ Teenaa hano iloo Joseph no taavi te maro e makkini, araa tukua iho iloo ia te haitino Jesus ki laro no miinia ki te maro naa. Ki oti raa saaua iloo ia no hakamoeria ki loto te taaruma e hakahotu i te vasi te mouna hatu. Araa hakatipe ake iloo te hui te hatu raa no ppui i te mata te taaruma naa. ⁴⁷ Mary Magdalene lauaa ma Mary, tetinna Joseph raa, ni ttuu ka kkite i te kina te haitino Jesus e hakamoeria.

Jesus ku hakamasikeria i te mate

(Mt 28.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

16 Te saaita te Sabat naa ni laka raa, Mary Magdalene, Mary tetinna James, aa ko Salome ni oo no taavi naa kaakaa mannoni raa ki oo laatou no aamosia te haitino Jesus. ² I te tapataiao poniponi lokoi te Hakamarolloo naa raa, naa haahine naa ni masike ka oo ki te kava. ³ Saaita naa haahine naa ni sasare atu iloto te ara raa, laatou ni taratara ka hakatonu tonu peela, "Ko ai te tama ma ki hakatiperia a ia te hatu e ppui te mata te taaruma raa hakavasi ki uru atu taatou?" Te hatu e ppui i te mata te taaruma naa e lasi iloo. Naa haahine naa ni ttoka atu no kkite iloo i te hatu naa ku oti te hakatiperia hakavasi. ⁵ Teenaa uru atu iloo laatou ki loto no kkite i naa noho mai te tama taane i te vasi hakamaatau laatou, e hakao ki te kahu e makkini. Naa haahine naa ni llee iloo naa mouri laatou.

⁶ Teenaa ki mee ake te tanata naa ki laatou, "Kootou see llee naa mouri kootou. Nau e iloa maa kootou e ssee i Jesus, ttama i Nazareth, teelaa ni tuukia ki te kros no mate. Ttama naa seai i te kina nei, tta-

ma naa ku oti te hakamasikeria no ora. Ttoka, teenei te kina tana haitino ni hakamoeria naa tama. ⁷ Kootou oo no kauake te taratara nei ki Peter ma aaraa disaipol Jesus: 'Jesus e hano imua kootou ki Galilee. Kootou ma ki kkite i aa Ia i te kina naa, peela koi ma ko Ia ni mee atu ki kootou.'" ^{††}

⁸ Teenaa uru iloo naa haahine naa ki haho no ffuro hakattaha i te taaruma naa, i laatou ni poreppore i naa mattaku laatou. Naa haahine naa ni seai iloo ki taratara ake ki se tama, i te aa i laatou ni mattaku.

Jesus ku hakasura ake ki Mary Magdalene

(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)

[⁹ Imuri te masike mai ana Jesus i te mate i te tahaata te Hakamarolloo raa, a Ia ni hakasura imua ki Mary Magdalene, te ffine ni hanaa Ia naa tippua e hitu.

¹⁰ Te ffine naa ni hano no taratara ake iloo ki naa tama ni ttaka ma Jesus, teenaa naa tama naa ni noho tanitani ka ppari; ¹¹ aa te saaita naa tama naa ni lono i naa taratara ake Mary maa Jesus e ora, aa maa ia ni kite i aa Ia raa, naa tama naa ni see hii hakannoo atu kiaa ia.

Jesus e hakasura ake ki te takarua disaipol

(Lk 24.13-35)

¹² Imuri koi raa Jesus ni hakasura sara hoki ki telaa takarua disaipol, i te saaita te takarua naa ni sasare ka oo ki telaa henua. ¹³ Te takarua naa ni ahe ki Jerusalem no taratara ake iloo ki aaraa tama laatou, tevana iaa naa tama naa ni see hii hakannoo ki lauaa hoki.

Jesus e hakasura ake ki te taka sinahuru maa te tama tokotasi i ana disaipol

(Mt 28.16-20; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

¹⁴ Kimuri raa Jesus ni hakasura ki tana taka sinahuru maa te tama tokotasi i ana disaipol, i te saaita naa tama naa e noho ka kkai. A Ia ni huri atu no nutua naa tama naa i laatou ni see hakataakoto tonu kiaa Ia aa i laatou ni see hii hakannoo iloo ki naa tama ni kkite maa Ia ku ora. ¹⁵ A Ia ki mee ake ki naa tama naa, "Kootou oo ki naa henua hakkaatoa no hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama hakkaatoa iloto te maarama nei.

^{†16} Ttama peehea e hakannoo kiaa nau ka too te hakaukau tapu raa, ttama naa ma ki hakasaoria; aa ttama see hakannoo kiaa nau raa iaa, ttama naa ma ki mate ma ana sara. ¹⁷ Naa tama e lotu maaoni iaa nau raa ma ki kauake naa mahi laatou ki lavaa te hakassura naa mahi TeAtua: naa tama naa ma ki hanaa laatou naa tippua raa i loto taku inoa; naa tama naa ma ki taratara ki naa taratara e kkee; ¹⁸ aa ki mee maa naa tama naa e taaohi naa kata, aa seai maa e unumia laatou naa pakava, teenaa see haivana hakallika ma ki ssura i laatou. Naa tama naa ma ki hakapiri naa rima laatou ki aruna naa tama e mmaki, aa naa tama e mmaki naa ma ki malolloo."

† 15.40 Lk 8.2-3

†† 16.7 Mt 26.32; Mk 14.28 † 16.15 Acts 1.8

Jesus kutoa ki telani

(Lk 24.50-53; Acts 1.9-11)

¹⁹ Saaita TeAriki Jesus ni oti tetarata ma naa tama naa raa, a Ia ni toa ki te Lani no noho i te vasi hakamaatau TeAtua. ^{†20} Naa disaipol raa ni oo

no hakaeta te Lono Taukarekaraa i naa kina hakkaatoa, aa TeAriki ni heheuna ma laatou no hakattino tana taratara naa ki naa mahi TeAtua teelaa e hakassur-
atia naa tama naa.]

---

† 16.19 Acts 1.9-11

LUKE

TE HAKATAAKOTO TELAUPEPA NEI

e taratara maa Jesus kote tama ni tarataraina TeAtua teelaa ma ki hakasao te kanohenua Israel aa ma ki hakasao hoki naa tama hakkaatoa i te maarama nei. e sissii maa Jesus ni kannaatia te Aitu TeAtua ki "hakaeta te Lono Taukareka raa ki naa tama e nnoho hakaaroha" (4.18), aa te Lono Taukareka nei e taratara haimahi i te aroha Jesus i naa tama e nnoho hakaaroha. Te taratara i te manava hiahia raa e lasi hoki i, teenaa e hakatuuria mai iloto naa taratara kaamata teelaa e taratara i te au Jesus, aa e hakatuu mai hoki iloto naa taratara hakaoti te laupepa nei, i te saaita Jesus ni hano kite lani. Te taratara i te kaamata te lotu no ttoha ki naa kina hakkaatoa imuri te hano ana Jesus kite lani raa, e tarataraina hoki te tama e sissii te laupepa nei i

Naa taratara i te laupepa nei e vvae no hakatuu i naa kina e lua (sapta 1–2 aa ko sapta 9–19) teenaa e hakatuu naa taratara teelaa e takkoto koi iloto te Lono Taukareka nei; naa taratara pee kote mako naa ensol aa i te oo ana naa tama e roorosi naa sipsip raa no mmata i Jesus ku haanauria mai, Jesus iloto te Hare Tapu i tana saaita koi tamariki, aa te parapol i te tama haka Samaria e sosorina taukareka ma te parapol i te tamariki tanata ni seai. Te Lono Taukareka nei e taratara haimahi i te vasi naa taku taatou ki TeAtua, aa i te vasi TeAitu Tapu, naa heheuna naa haahine iloto naa heuna Jesus, aa i naa uii TeAtua naa haisara.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Te hakataakoto te laupepa nei 1.1–4

Te saaita John te Baptis maa Jesus ni hannau mai maa te saaita laaua ni ttipu ake no mattua 1.5—2.52

Naa heuna John te Baptis 3.1–20

Jesus etoo te hakaukau tapu aa e usuusuhia Satan 3.21—4.13

Naa heuna Jesus iloto te henua 4.14—9.50

Kaamata i Galilee no tae ki Jerusalem 9.51—19.27

Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa i naa matakaaina e tauppiri atu 19.28—23.56

Te Ariki e hakamasikeria i te mate no hakasura ki ana disapol, aa no hano kite lani 24.1–53

1 Kiaa koe Tiofilus:

E tammaki naa tama ni hai hakappuru ki hakaeta naa taratara i naa vana ni ssura iloto taatou.

² Naa tama naa ni sissia laatou naa mee ni tarataraina mai naa tama ni kkite i naa mee naa ka hakaeta naa taratara TeAtua naa imua iloo. ³ Aa teenaa, te tama hakamaatua nei. Nau ku oti te hakatuu hakaraaoi iloo ki iloa nau i te kaamata iho naa mee nei hakkaatoa. Teenei e maanatu ai nau maa e taukareka ki sissia i se laupepa i naa oo iho hakaraaoi iloo naa mee nei ki iloa koe. ⁴ Tiofilus, nau e sissii atu naa mee nei ki iloa koe i te hakamaaoni i naa mee hakkaatoa aau ni aakona.

Te haanau iho John te Baptis raa ku tarataraina

⁵ I te saaita Herod koi tuku i Judea raa, teelaa se maatua, tana inoa ko Zechariah. Zechariah naa se maatua i te noho Abaisa, te maatua TeAtua imua. Tana aavana, Elisabet, e au i te noho Aaron, teenaa se maatua hoki imua. ¹⁶ Te hai aavana naa se takarua ettonu imua

naa karamata TeAtua, aa laaua hoki e tau-tari hakaraaoi iloo ki naa taratara hakamaatua ma naa Loo TeAtua. ⁷ Te takarua naa ni see hai tamalliki i Elisabet e poka, aa laaua ma Zechariah hoki ku matua.

⁸ I te aso tokotasi raa Zechariah ni mee ana heuna ma se maatua iloto te Hare Tapu, i teenaa ko tana sao ni tukua ki heheuna ia. ⁹ Naa maatua raa maraa e hai laatou taffao ki hakamaatino se tama i laatou ki ttuni naa insens, teenaa Zechariah ni tukua laatou ki hano no ttuni naa insens i te olta. Teenaa ki masike ai Zechariah no uru iloo ki loto te Hare Tapu TeAtua. ¹⁰ Te saaita naa insens naa ku ttuni, te kuturana naa tama raa iaa ku ttuu ake i haho ka taku.

¹¹ Te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Zechariah, e tuu ake i te vasi hakamaatua te olta, te kina naa insens raa e ttuni. ¹² Zechariah ni oho iloo ka matakua i tana saaita ni kite i te ensol naa. ¹³ Tevana iaa te ensol raa ni mee ake peelaa, "Zechariah, koe see matakua! TeAtua ku oti te lono i oo taku naa. Too aavana, Elisabet, ma ki haitama no haanau mai too tamariki tanata. Koe ku ttapa te tamariki naa ki John. ¹⁴ Saaita naa raa koe

ma ki hiahia iloo. Turaa tama hoki ma ki fiafia i te saaita te tamariki naa ma ki haanau mai! ¹⁵ Te tamariki naa ma ki mee ma setama hakamau imua naa karamata TeAtua. Aia ki see unu naa wain aa ma naa vai mmara. Ekaamata mai iloo i tana saaita e haanau raa, TeAitu Tapu raa e takoto iaa ia. ¹⁶ Turaa tama i te kanohenua Israel ma ki hakahea a ia ki TeAtua, TeAriki laaou. ¹⁷ Tama naa ma ki hano vaamua TeAriki. Aia ma ki haimahi iloo maa ko Elijah. Aia ma ki toomai ia naa tammana raa maa naa tamalliki laaou raa no hakapaaria. Aia hoki ma ki haia a ia naa tama see hakanoo te taratara raa ki ffuri mai ki te hakataakoto naa tama ettonu; a ia ma ki haia a ia te kanohenua TeAriki raa ki noho tanattana kiaa Ia." ††

¹⁸ Zechariah kivasiri ake ki te ensol, "Nau ma ki iloa peehea maa oo taratara naa ni taratara maaoni? Nau se tanata matua iloo aa taku aavana nei hoki ku matua."

¹⁹ Teenaa ki hakahe ake te ensol, "Nau ko Gabriel, nau e tuu imua naa karamata TeAtua. Nau e heunatia mai a Ia ki au nau no kauatu te Lono Taukareka nei.

²⁰ Tevana iaa koe ni see hai maanatu maa aku taratara nei ni taratara maaoni teelaa ma ki ttino i te ssao e taukareka. Aa iaa koe ni see maanatu maa teenei seai ni taratara maaoni raa, teenaa koe ma ki see lavaa te taratara; koe ma ki taka seemuu peenaa ki tae iloo ki te aso aku purepure kiaa koe nei ku ttino."

²¹ Te kanohenua ni ttari ake i haho raa ni mamannatu tammaki i tana vana e hakatu ai iloto te Hare Tapu.

²² Itana saaita ni uru mai ki haho raa, a ia ni see lavaa te taratara ki naa tama naa, teenaa ki illoa ai naa tama naa maa ia ni hakakiitea TeAtua tana vana. Aia ni haiaauna koi ki ana rima ki naa tama naa.

²³ I te saaita Zechariah ni oti te heheuna iloto te Hare Tapu raa, hano iloo ki hare. ²⁴ Imuri raa tana aavana, Elisabet, ku haitama. Naa marama e rima naa hakkaatoa raa, Elisabet ni noho koi i hare. ²⁵ Aia ni taratara peelaa, "Imua raa nau e poka, nau ni noho ka napa imua naa karamata te henua. Saaita nei raa TeAtua ku tokonaki mai kiaa nau ka haia nau no hiahia."

Te haanau ana Jesus raa ku tarataraina

²⁶ I te ono naa marama Elisabet raa, TeAtua ni kaavea a Ia hoki te ensol Gabriel ki Nazareth, teenaa se matakaaina iloto Galilee. ²⁷ A Ia ni mee tana taratara ki kauake ki te taupu e tarikai ki te tanata e ttapa ma ko Joseph, teenaa se tanata e au i te manava te Tuku David. Te inoa te taupu naa ko Mary. ²⁸ Te ensol naa ni hanatu ki Mary no mee ake peelaa, "Te laa oi TeAtua e taka ma koe, aa TeAriki e noho ma koe. Koe e haia hakaraaoina iloo TeAtua!"

²⁹ Mary ni sopo iloo tana manava i naa taratara te ensol raa ni mee ake, teenaa noho iloo ia ka hakataakoto i naa taratara te ensol naa ni mee ake kiaa ia. ³⁰ Te ensol raa ki mee ake kiaa ia, "Mary, koe see matakū! TeAtua e mmata ake hakaraaoina iloo kiaa koe. ³¹ Koe

ma ki haitama no haanau mai too tamariki tanata, teenaa koe ku taapaa a koe te tamariki naa ki Jesus. ³² A ia ma ki mee ma setama hakamau iloo, ka kannaa-tia naa tama raa maa, 'Tama TeAtua i Aruna'. TeAtua ma ki hakanoho te Tama naa ma se Tuku, ki mee Ia pee ko David, tana tipuna. ³³ A Ia ma ki tuku i naa tama te manava Jacob, aa tana Nohorana naa ma ki takoto no takoto hakaoti!" ††

³⁴ Teenaa ki mee ake Mary ki te ensol naa, "Te mee naa ma ki mee peehea maa nau seki moe iloo ma setanata?"

³⁵ Araa vanaake iloo te ensol raa peenei, "TeAitu Tapu raa ma ki hanatu kiaa koe, aa naa mahi TeAtua ma ki tau iaa koe. Teenaa ko te vana te tamariki e tapu naa ma ki taapaa ma ko te Tamariki TeAtua.

³⁶ Hakatuu ki too hareakina, Elisabet. Naa tama raa e hai maa ia ku see lavaa te mee ana tamalliki, tevana iaa teenei a ia ku ono ana marama. Niaina maa ia ku matua raa, a ia e haitama koi. ³⁷ See hai mee e hainattaa i TeAtua." †††

³⁸ Araa vanaake iloo Mary, "Nau se poe TeAtua. Ti iake mai naa vana naa ki ssura iaa nau pee ko oo taratara e mee naa." Teenaa seai lokoi te ensol naa.

Mary ku hano no mmata i Elisabet

³⁹ See rooroa koi raa, Mary ki tukutuku ana hekau raa no hakavave ki te matakaaina e tuu i naa tamaa mouna i Judea. ⁴⁰ A ia ni hano ki te hare Zechariah no kannaa iloo i Elisabet. ⁴¹ Saaita Elisabet ni lono i Mary e kannaa iaa ia raa, te tamariki iloto tana manava naa ni taasuki no neuneuee. Teenaa ki tau TeAitu Tapu raa i Elisabet ⁴² no taratara ia vaaruna peelaa, "Koe naa ko te ffine e haia hakaraaoina iloo TeAtua i aruna naa haahine hakkaatoa. Too tamariki ma ki haanau mai naa ma ki haia hakaraaoina TeAtua. ⁴³ E aa? Nau e haia hakaraaoina TeAtua peenei raa ko te aa, maa te tinna taku Ariki raa ki au iloo no mmata iaa nau? ⁴⁴ I taku saaita koi ni lono iaa koe e kannaa iaa nau raa, te tamariki iloto taku manava nei ni taasuki i tana hiahia. ⁴⁵ Koe e haia hakaraaoina iloo TeAtua iaa koe ni iloa maa ana taratara ma ki ttino mai maaoni!"

Mary e hua tana mako

⁴⁶ Araa mee ake iloo Mary peelaa, [§] "Nau e hakanau i TeAtua i loto iloo taku hatumanava. ⁴⁷ Taku tino tama e hiahia iaa nau e hakasaoria TeAtua no ora,

⁴⁸ iaa Ia ni maanatu mai iloo kiaa nau, te tamavare e heheuna iaa Ia! ^{§†}

Ekaamata i te saaita nei raa, naa tama hakkaatoa ma ki kannaa iaa nau ma ko te ffine e haia hakaraaoina,

⁴⁹ i naa vana hakamaatua TeAtua ni mee iaa nau. Tana inoa e tapu;

† 1.15 Num 6.3 †† 1.17 Mal 4.5-6 † 1.19 Dan 8.16, 9.21
†† 1.27 Mt 1.18

‡† 1.31 Mt 1.21 ††† 1.33 2 Sam 7.12, 13, 16; Is 9.7 †††
1.37 Gen 18.14 § 1.46 1 Sam 2.1-10 §† 1.48 1 Sam 1.11

⁵⁰ A Ia ma ki manava aroha i naa tama e lotu kiaa Ia, e kaamata i te haanauna no tae ki telaa haanauna.
⁵¹ A Ia ni ffora tana rima haimahi raa no seua naa tama e ahu ki laaou raa ma naa mannatu hikkahi laaou.
⁵² Naa tuku e haimahi raa nitukua iho Ia kilaro i naa nohorana laaou, aa naa inoa naa tamavare raa iaa, e saaua a Ia ki aruna.
†
⁵³ Naa tama e hiikkai raa ni kauake Ia te lopo mee e taukalleka, aa naa tama e hai mee raa iaa e kerekereia a Ia ki oo hua ma naa rima laaou.
⁵⁴ A Ia ni taaohi ana purepure ni mee ki naa tippuna taatou, ka au no tokonaki ki tana poe Israel.
⁵⁵ A Ia ni hakamaarona ki hakasura te manava aroha raa ki Abraham aa ma tana haanauna i naa saaita hakkaatoa! ††
⁵⁶ Mary ni noho iloo ana marama e toru ma Elisabet, araa ahe iloo ki tana hare i Nazareth.

Te haanauana John te Baptis

⁵⁷ Te ssao Elisabet ki haanau raa ku tae, teenaa haanau mai iloo tana tamariki tanata. ⁵⁸ Ana hareaki na raa hakkaatoa ma naa tama e nnoho taupiri atu raa ni llono i te vana taukareka TeAtua ni mee ki Elisabet, teenaa naa tama naa ni hakafiaffia hakapaa ma Elisabet.
⁵⁹ Saaita te tamariki naa ni tae ki te varu ana aso raa, naa hareakina ma naa soa hakkaatoa Elisabet raa ni oo ake no mee ki ssere te tamariki. Naa tama naa ni oo ake no mee ki taapaa laaou te tamariki naa ki Zechariah, te inoa tana tamana. ⁶⁰ Araa nei Elisabet ku mee ake, "Seai! Tana inoa ko John."
⁶¹ Naa tama naa ki mee ake kiaa ia, "Koe e vana maa e aa? Koe see hai hareakina e ttpa ki te inoa naa."
⁶² Teenaa ki huri atu naa tama naa no haiaauna atu naa rima laaou ki te tamana te tamariki naa ki vasiri i te inoa te tamariki.
⁶³ Anaa haiaauna atu hoki te tamana te tamariki naa ki too ake se mee ki sissii te inoa, teenaa sissii iloo peela: "Tana inoa ko John." Naa tama naa hakkaatoa ni llee naa mouri laaou. ⁶⁴ Saaita naa lokoi raa, Zechariah ku lavaa te taratara hoki, teenaa masike iloo no kaamata te hakanau i TeAtua. ⁶⁵ Naa tama e nnoho taupiri atu ki laauna naa ni mattaku hakkaatoa, teenaa telono inaa vana ni ssura nei ni tere ki naa matakaaina hakkaatoa i naa mouna i Judea. ⁶⁶ Naa tama hakkaatoa ni llono te vana ni mee nei ni vasirisiri soko laaou peela, "Te nei se tamariki hakamau iloo peeha ma ki sura nei?" Ite aa i naa mahi TeAtua raa e takkoto iaa Ia.

Te mako Zechariah

⁶⁷ Te Aitu Tapu raa ni tau i Zechariah, te tamana John, teenaa ki hakaea ia naa taratara TeAtua:

⁶⁸ "Taatou ki hakanau i TeAriki, TeAtua Israel! A Ia ni au no tokonaki ki ana tama, teenaa ki hakassaoria laaou,
⁶⁹ A Ia ni kaumai tana Tama haimahi ma ki au no hakassaoria taatou, teenaa se tama e au i te manava David, te tama e heheuna iaa ia.
⁷⁰ Imua iloo raa, a Ia ni purepure ake ki ana pure e ttau, ⁷¹ maa taatou ma ki hakassaoria a Ia i naa tama e tau tau haaeo ma taatou, aa ma naa tama e lotoffaaeo i taatou.
⁷² A Ia ni vana maa Ia ma ki manava aroha i naa tippuna taatou, aa maa Ia ma ki hakamaarona i ana taratara hakamaatua e ttau ni tuku imua.
⁷³ TeAtua ni purepure ake ki taatou tipuna Abraham maa Ia ma ki hakassaoria a Ia taatou i naa tama e tautau haaeo ma taatou, teenaa ki tiiake taatou ki heheuna see mattaku iaa Ia, ⁷⁵ ki ttau taatou, aa ki ttonu naa sosorina taatou imua ana karamata i naa aso hakkaatoa i naa ora taatou."
⁷⁶ Teenaa Zechariah ki mee ake ki te tamariki naa, "Taku tamariki nei, koe ma ki taapaa ma se pure TeAtua i Aruna. Koe ma ki hano vaamua TeAriki no hakatonu tana ara; †
⁷⁷ koe ma ki hakaea ki tana kanohenua raa i laaou ma ki hakassaoria, i naa haisara laaou ma ki uiia TeAtua.
⁷⁸ TeAtua taatou raa se Atua e manava aroha aa e laaoi. Teenaa a Ia ma ki haia a Ia te maasina te noho laaoi raa ki maasina mai ki aruna taatou, ⁷⁹ ki maasina iho mai i te lani ki aruna naa tama hakkaatoa e nnoho iloto te poouri, teenaa ki hakattaki taatou ki te saarena te noho raaoi." ††
⁸⁰ Te tamariki naa ni tipu ake no matua ka atamai i te kau vana. A Ia ni taka vaaroto mouku no tae ki tana aso ni hakasura ki naa karamata te kanohenua Israel.

Te haanauana Jesus

(Mt 1.18-25)

2 Ite saaita naa raa Augustus, te Tuku Hakamaatua i Rome raa, ni pesi tana taratara hakamaatua maa naa kanohenua hakkaatoa e takkoto i laro te roorosi te kaaman Rome raa ki oo no hakatuu naa inoa laaou ki takkoto iloto te laupepa te ttau. ² Te ttau mua nei ni mee i te ssao Kwirinius ni noho ma ko te tama hakamau i Syria. ³ Naa tama hakkaatoa ni oo ki naa matakaaina laaou ni hannau ai no hakatuu naa inoa laaou.
⁴ Teenaa ki masike Joseph i Nazareth, te taon iloto Galilee, no hano ki Bethlehem iloto Judea, te kina David

† 1.52 Job 5.11, 12.19 †† 1.55 Gen 17.7 ‡ 1.59 Lev 12.3

†† 1.76 Mal 3.1 †† 1.79 Is 9.2

te tuku laatou naa ni haanau ai. Joseph ni hano ki te taon naa i aa ia se tama i te manava David. ⁵ Aia ni hano no hakatuu naa inoa laaua ma Mary, tana tarikai. Mary naa e haitama, ⁶ teenaa i te saaita laa-tou ni noho i Bethlehem raa, tana saaita ki haanau raa ku tae. ⁷ Aia ni haanau mai tana tamariki tanata mua, teenaa haarikitia iloo laaua te tamariki naa ki naa tapaa maro raa ka hakamoeria ki loto te pokosi e kaikai ai naa manu, i naa hare e moemmoeraa e kkapu hakkaatoa.

Naa tama e mmata i naa sipsip raa ma naa ensol

⁸ Ite poo naa raa, e mee naa tama e roorosi i naa sipsip laatou i naa tautaha e taupiri ake ki Bethlehem. ⁹ Teenaa te ensol tokotasi TeAtua ni hakasura ake ki laa-tou no maasina atu tetta TeAtua raa ki laatou. Naa tama naa ni mattaku hakallika iloo. ¹⁰ Tevana iaa, te ensol raa ni mee ake peelaa ki laatou, "Kootou see mattaku! Nau e au ma te Lono Taukareka maa kootou. Te henua hakkaatoa ma ki fiafia i te lono nei. ¹¹ Te aso nei, i te matakaaina David raa, te Tama ma ki hakasao kootou no ora raa e haanauria mai, teenaa ko TeAriki Christ! ¹² Teenei te mee ma ki hakailoa atu ki kootou maa aku taratara nei ni taratara maaoni: Kootou ma ki kite ma se tamari-ki meamea e haariki ki naa tapaa maro aa e moe iloto te pokosi e kaikai ai naa manu."

¹³ Saaita naa lokoi raa, te lopo ensol i te lani ku hakasura ake ma te ensol naa no fuaffua hakanau i TeAtua:

¹⁴ "Maatou e fiafia iaa koe, TeAtua i te lani i aruna.

Naa tama e fiffai iaa Ia raa ki nnoho hakaraaoi!"

¹⁵ Saaita naa ensol raa ni ahe ki te lani raa, naa tama e roorosi i naa sipsip naa ni taratara soko laatou peelaa, "Taato ki ttaka ki Bethlehem no mmata i te tamariki meamea TeAtua ni taratara mai ki taatou."

¹⁶ Teenaa hakavave iloo laatou ka oo nollave i Mary laaua ma Joseph aa te tamariki meamea naa e moe iloto te pokosi e kaikai ai naa manu. ¹⁷ Saaita naa tama naa ni kkite i te tamariki naa raa, hakaea atu iloo laatou ki naa tama i te kina naa i te mee te ensol raa ni taratara ake ki laatou. ¹⁸ Naa tama naa hakkaatoa ni massaro iloo i te saaita laatou ni llono i naa taratara naa tama e roorosi i naa sipsip raa ni taratara ake ki laatou. ¹⁹ Mary ni hakamaarona naa mee nei hakkaatoa, ka hakkapi ki loto tana manava. ²⁰ Teenaa ahe iloo naa tama e roorosi i naa sipsip naa ka huahua hakannau i TeAtua i naa mee laatou ni llono ka kkite naa; naa vana naa ni hanotonu ma naa taratara te ensol raa ni kauake ki laatou.

Ttamariki raa ku taapaa tana inoa

²¹ Ite varu naa aso te tamariki, i tana sao ki ssere raa, taapaa iloo laatou te tamariki naa ki Jesus, tana inoa ni kauake te ensol raa ki Mary i tana saaita seki haitama. †

Jesus ku toa ki te Hare Tapu raa ki mmata TeAtua

²² Te ssao raa ku tae ki oo Joseph laaua ma Mary no mee ki hakamaaroma laaua, ki tautari ki naa Loo Moses. Teenaa toa iloo laaua te tamariki naa ki Jerusalem, ki toa ki te Hare Tapu raa no hakatapu ki TeAtua. ²³ E mee pee ko naa sissii te loo raa peelaa, "Naa tamalliki taanata mua hakkaatoa raa ki hakatapurua atu ki TeAtua." †²⁴ Takarua naa ni oo hoki ki hakaara laaua ni rupe elua, aa ki mee seai, ni sukua reia e lua ki TeAtua, tautari ki naa taratara mai naa Loo TeAtua. ‡

²⁵ Ite ssao naa raa e mee te tanata, tana inoa ko Simeon, e nohonoho i Jerusalem. Ttama naa se tama e tonu tana ora aa e lotu i TeAtua. Aia e noho kattari ki TeAtua ki hakasaoria naa tama Israel, teenaa TeAitu Tapu raa e takoto iaa ia. ²⁶ Te tanata naa ni mee ake maa i tana saaita koi ora raa, a ia ma ki kite i te Mesaea teelaa ni purepure mai TeAtua imua. ²⁷ Simeon ni tauria TeAitu Tapu ka toa ki loto te Hare Tapu, teenaa ko te saaita naa maatua Jesus naa ni too ake laaua Jesus ki haia laaua naa vana naa Loo raa e taratara i te vasi naa tamalliki. ²⁸ Simeon ni kapaatu no saaua a ia te tamariki raa no taratara hiahia ki TeAtua:

²⁹ "TeAtua, Koe ni taaohi iloo ki oo taratara ni purepure mai imua.

Aa teenei koe ku tiiake nau, te tama e heheuna iaa koe, ki sara hakaraaoi.

³⁰ Nau ku oti te kite ki aku tino karamata i too tama teelaa ma ki hakasao te henua no ora,

³¹ teenaa ko too tama ni hakanoho imua naa karamata naa kanohenua hakkaatoa:

³² Aia e takoto pee ko te maasina ki hakailootia naa tama teelaa seai ma ni Jew raa i too hiihai, †† aa ki hakannauria too kanohenua Israel."

³³ Joseph laaua ma Mary ni oho iloo i naa taratara Simeon ni mee i Jesus. ³⁴ Teenaa Simeon ki taku ki TeAtua ki haia hakaraaoina te hai aavana naa, ka taratara ake peelaa ki Mary, te tinna te tamariki, "Te Tamariki nei ni tukua TeAtua ki seua turaa tama iloo i Israel aa ki hakasaoria turaa tama no ora. Ttamari-ki naa ma ki mee ma se hakailoa e kaumai TeAtua, teelaa ma ki taratara hakallikaina te lopo tama tama, ³⁵ teenaa ki hakassaaina naa hakataakoto e ffuu naa tama naa. Too hatumanava ma ki hakallika iloo i too aroha, e mee ma ko naa urumakkina too haitino ki te seesere."

³⁶ Teelaa se puruna ffine ku matua iloo e heheuna ma se pure TeAtua e noho hoki i te Hare Tapu naa. Tana inoa ko Anna, tamariki ffine Fanuel, i te manava Asher. Te ffine naa ku noho ma se puruna i tana aavana raa ni mate i te hitu naa setau i te aavvana ana laaua, aa teenei ana setau ku matavaru maa haa hakkaatoa. Te ffine naa ni seai iloo ki hakataha i te Hare Tapu naa; a ia e lotu ki TeAtua i te poo ma te ao, aa e hakapakuu ka taku peenaa i TeAtua. ³⁸ Ite saaita naa lokoi, Anna

† 2.21 Lev 12.3; Lk 1.31

†† 2.23 Ex 13.2, 12 ‡ 2.24 Lev 12.6-8 †† 2.32 Is 42.6, 49.6, 52.10

ku tae atu ki te kina naa no taratara hakahiahia ki TeAtua, ka taratara ake i te tiputipu Jesus ki naa tama hakkaatoa e noho taritari ki TeAtua ki hakasaoria naa tama Jerusalem.

Joseph laaua ma Mary ku ahe ki Nazareth

³⁹ Saaita Joseph laaua ma Mary nioti te haia laaua naa mee hakkaatoa TeAtua ni taratara iho iloto ana Loo raa, ahe iloo laaua ki Nazareth, te matakaaina laaua iloto Galilee. ^{†40} Te tamariki naa ni tipu ake hakaraaoi iloo no matua. Aia ni atamai iloo i te kau vana, aa te laaaoi TeAtua ni takoto iaa ia.

Jesus iloto te Hare Tapu

⁴¹ Naa setau hakkaatoa naa maatua Jesus maraa e oo ki Jerusalem ki te Kaikai te Pasova. ^{††42} Saaita naa setau Jesus ni tae ki te sinahuru maa rua raa, laatou haimaatuua ni oo ki te kaikai naa, e mee pee ko naa oo laatou i naa setau hakkaatoa. ⁴³ Saaita te kaikai raa ni oti, takarua naa ni ahe ki hare, Jesus iaa ni noho i Jerusalem. Ana maatua raa ni see illoa maa Jesus ni noho koi; ⁴⁴ takarua naa ni tttau maa ia e uru koi iloto te kaavena e oo laatou naa. Laatou ni ttaka te aso hakkaatoa, teenaa ki kaamata laaua te ssee iaa ia ki naa hareakina ma naa soa laatou. ⁴⁵ Te tamariki naa ni see laavea laaua, teenaa ki ahe laaua ki Jerusalem nossee iaa ia. ⁴⁶ I te toru naa aso raa laaua ni lave i te tamariki naa iloto te Hare Tapu, e noho ma naa tisa naa Jew raa ka hakanoo ki naa tama naa ka vasirisiri taratara ki laatou. ⁴⁷ Naa tama hakkaatoa ni llono i ana taratara raa ni masaro iloo i te mattoni ana taratara ni kauake ki naa tisa. ⁴⁸ Ana maatua naa ni tteki hakaoti i te saaita laaua ni kkite iaa ia, teenaa ki mee ake tana tinna, "Taku tama, maaua e haia a koe peenaa raa kotea? Maaua ma too tamana raa ku mmate hakaoti te sessee iaa koe." ⁴⁹ Teenaa ki mee ake Jesus ki laaua, "Koorua e mee iloo ki ssee koorua iaa nau raa kote aa? Koorua see illoa maa nau ki noho iloto te hare taku Tamana?" ⁵⁰ Tevana iaa takarua naa ni see illoa naa taratara tama naa e mee ake ki laaua naa.

⁵¹ Araa ahe iloo Jesus ma ana maatua naa ki Nazareth, teenaa a Ia ni hakanoo ki naa taratara laaua. Tana tinna naa ni tuku hakaraaoi iloo naa taratara tana tamariki naa iloto tana hatumanava. ⁵² Jesus ni tipu ake no matua ma te atamai, teenaa TeAtua ma te henua hakkaatoa ni oti manava iaa Ia. ‡

John te Baptis e hakaea naa taratara TeAtua

(Mt 3.1; Mk 1.1-8; Jn 1.19-28)

3 Teenaa kote sinahuru maa rima naa setau Tiberius ni tuku i Rome. Te saaita naa raa Pontius Pilate ko te hakamau i Judea, Herod ko te hakamau i Galilee, aa Philip, te taina Herod raa ko te hakamau i Ituria ma Trakonitis; Lisaniyas ko te hakamau i Abilene, ² aa Annas laaua ma Kaiapas ko naa maatua hakamaat-

ua. I te saaita naa raa, te taratara TeAtua raa ku pakuu ake ki John, te tama Zechariah, iloto mouku. ³ Teenaa ki hano John vaaroto naa kina hakkaatoa e taupiri ki te Riva Jordan raa no hakaea ki te henua peela, "Kootou tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku mee ki too te hakaukau tapu, teenaa TeAtua ma ki ui-ia a Ia naa haisara kootou." ⁴ E mee ma ko Isaiah, te pure TeAtua raa ni sissii mai iloto tana Laupepa: "Teelaa se tama e tanitani varo mai i mouku: 'Penapenaa te ara TeAriki, hakatonu tana ara raa ki tonu ki au Ia. ⁵ Tanumia naa kina e nnoto, aa ku saaria naa tutu aa ma naa mouna raa ki hakanaatasi.

Hakatonu naa ara e ppiko, aa ku hakamoremora naa ara see mmora laaoi. ⁶ Naa kanohenua hakkaatoa i te maarama nei ma ki kkite i te ara TeAtua e hakasao te tama no ora!" ^{††} ⁷ Turaa tamailoo ni oo ake ki John ma ki hakaukau tapu John i laatou. Tevana iaa John ni vanaake peela ki naa tama naa, "Naa kata! Ko ai te tama e vana maa kootou e lavaa te mmuni i naa haaeo TeAtua ma ki kauatu ki kootou? ^{†††} Kootou mee naa mee e taukalleka, ki huri ake peela maa kootou ku oti te tiiake naa haisara kootou. Aa kootou ki see ahu maa kootou ni mokopuna Abraham. Nau e vanaatu ki kootou, TeAtua e lavaa te huri naa hatu nei ki mee ma ni mokopuna Abraham. ^{††††} Te takuu raa e takoto mai hakaoti ki tuutia naa laakau raa i naa patia-ka laatou; naa laakau hakkaatoa see ffua taukalleka raa ma ki tuutia ki laro, ka peesia ki loto te ahi." ^{†††††}

¹⁰ Teenaa ki vassiri ake naa tama raa kia ia, "Maatou ki mee peehea?"

¹¹ John ki hakahe ake, "Te tama e mee ana kkahu e lua raa ki kauake se kkahu maa te tama see hai kkahu, aa te tama e hai kaikai raa ki vvae ana kaikai naa."

¹² E mee naa tama e aao naa takis ni oo ake ma ki hakaukauria laatou. Teenaa naa tama naa ni vasiri ake peela ki John, "Tisa nei, maatou ki mee peehea?" [§]

¹³ John ki mee ake, "Kootou see hakattoe te kooina naa takis kootou e too i naa kanohenua, ki laka i aruna te kooina naa hakamau i Rome raa ni vanaatu ki kootou."

¹⁴ Araa soldia ni vasiri hoki peela, "Ai maatou? Maatou ki mee peehea?"

John ki mee ake, "Kootou see hakamatakuria kootou telaa tama katoa kootou ana mane, aa kootou ki see taratara haaeo i telaa tama. Te noho kootou naa ki tau koi ma te kooina kootou e tauia."

¹⁵ Naa hakataakoto te henua ni haimmahi iloo, teenaa ki kaamata laatou te mee naa mannatu laatou ma John nei pee ko te Mesaea raa koi. ¹⁶ Teenaa ki mee ake John ki laatou, "Nau e hakaukau tapu kootou ki te vai, tevana iaa e mee te tama e hakamaatua are iaa nau ma ki au imuri. Nau nei iloo see tau te suru atu no vvete

† 2.39 Mt 2.23 †† 2.41 Ex 12.1-27; Deut 16.1-8 ‡ 2.52 1 Sam 2.26; Prov 3.4

†† 3.6 Is 40.3-5 (LXX) ††† 3.7 Mt 12.34, 23.33 †††† 3.8 Jn 8.33 ††††† 3.9 Mt 7.19 § 3.12 Lk 7.29

naa uka ana taka e hakao. Teenaa ko Ia naa ma ki hakaukau tapu kootou ki TeAitu Tapu aa ki te ahi. ¹⁷ A Ia e taaohi tana reik raa ki tahi tana kina e hakakku-tu naa hua wit raa ki vaaea naa hua wit i naa penu. Teenaa ki toa ia naa kaikai wit raa no tuku ki loto tana hare e tukutuku ana kaikai. Naa penu raa iaa ma ki peesia ki loto te ahi e ura see mate.”

¹⁸ John ni taratara i te lopovana iloo i tana saaita ni hakaea te Lono Taukareka raa ki te henua ki ffuri naa sosorina laatou. ¹⁹ Tevana iaa John ni nutua a ia Herod, te hakamau e roorosi i Galilee, i aa ia ni aavana-tia a ia Herodias, te aavana tana taina, aa i aaraavana aana e hakallika ni mee. ²⁰ Teenaa ki huri Herod no mee telaa vana e hakallika iaa, John ku ponotia a ia ki loto te hare karapusi. †

John e hakaukau tapu i Jesus

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

²¹ Te saaita John ni oti te hakaukau tapu naa tama te kanohenua naa hakkaatoa raa, a ia ni hakaukauria hoki a ia Jesus. I te saaita Jesus koi taku raa, telani ni taaraki. ²² Teenaa ki hano iho TeAitu Tapu raa ma se rupe no takoto iaa Ia. Araa taratara iho iloo tere o raa i telani peelaa, “A koe naa ko taku tino tama e llee ai taku manava. Nau e hiahia iaa koe.” ††

Te manava Jesus

(Mt 1.1-17)

²³ Te saaita Jesus ni kaamata ana heuna raa, ana setau ku matatoru. Te henua e illoa iaa Ia maa Ia se tama Joseph.

Joseph te tama Heli.

²⁴ Heli te tama Mattat,

Mattat te tama Levi,

Levi te tama Melkai,

Melkai te tama Janai,

Janai te tama Joseph,

²⁵ Joseph te tama Matataias,

Matataias te tama Amos,

Amos te tama Nahum,

Nahum te tama Esli,

Esli te tama Nagai,

²⁶ Nagai te tama Meiat,

Meiat te tama Matataias,

Matataias te tama Semein,

Semein te tama Josek,

Josek te tama Joda,

²⁷ Joda te tama Joanan,

Joanan te tama Risa,

Risa te tama Serubabel,

Serubabel te tama Shealtiel,

Shealtiel te tama Neri,

²⁸ Neri te tama Melkai,

Melkai te tama Adi,

Adi te tama Kosam,

Kosam te tama Elmadam,

Elmadam te tama Er,

²⁹ Er te tama Joshua,

Joshua te tama Elieser,

Elieser te tama Jorim,

Jorim te tama Mattat,

Mattat te tama Levi,

³⁰ Levi te tama Simeon,

Simeon te tama Judah,

Judah te tama Joseph,

Joseph te tama Jonam,

Jonam te tama Eliakim,

³¹ Eliakim te tama Melea,

Melea te tama Menna,

Menna te tama Matataa,

Matataa te tama Nathan,

Nathan te tama David,

³² David te tama Jesi,

Jesi te tama Obed,

Obed te tama Boaz,

Boaz te tama Salmon,

Salmon te tama Naason,

³³ Naason te tama Aminadab,

Aminadab te tama Admin,

Admin te tama Arni

Arni te tama Hezron,

Hezron te tama Peres,

Peres te tama Judah,

³⁴ Judah te tama Jacob,

Jacob te tama Isaac,

Isaac te tama Abraham,

Abraham te tama Tera,

Tera te tama Nahor,

³⁵ Nahor te tama Serug,

Serug te tama Ruu,

Ruu te tama Peleg,

Peleg te tama Eber,

Eber te tama Shela,

³⁶ Shela te tama Kainan,

Kainan te tama Arpaxad,

Arpaxad te tama Shem,

Shem te tama Noah,

Noah te tama Lamek,

³⁷ Lamek te tama Metusela,

Metusela te tama Enoch,

Enoch te tama Jared,

Jared te tama Mahalalial,

Mahalalial te tama Kainan,

³⁸ Kainan te tama Enos,

Enos te tama Seth,

Seth te tama Adam,

Adam te tama TeAtua.

Jesus e usuhia Satan

(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

4 Jesus ni masike mai i te Riva Jordan ma naa mahi TeAitu Tapu, teenaa taakina iloo a Ia TeAitu Tapu raa ki loto mouku. ² Jesus ni taka i te kina naa ana aso e matahaa, teenaa hanatu iloo Satan

† 3.20 Mt 14.3,4; Mk 6.17,18 †† 3.22 Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 9.35

no usuusuhia. Inaa aso naa hakkaatoa raa, a Ia ni seai ana kaikai ni kai, teenaa a Ia ni lono i tana hiikai i te hakaoti ana naa aso naa.

³ Teenaa ki mee ake Satan peelaa kiaa Ia, "Ki mee maa koe naa ko te Tama TeAtua, taratara ake ki te hatu nei ki huri no mee ma se haraoa."

⁴ Tevana iaa Jesus ni hakahe ake peelaa, "Te Laupepa Tapu raa e taratara peenei, 'Te tama see lavaa te ora i te haraoa koi.'" †

⁵ Teenaa Satan ki toa a ia Jesus ki aruna no hakaari ake i te saaita naa lokoi i naa henua hakkaatoa i te maarama nei. ⁶ Satan ki mee ake kiaa Ia, "Nau ma ki kauatu naa mahi nei aa ma naa henua nei hakkaatoa, i naa nohorana nei ni hookina mai hakkaatoa kiaa nau, aa nau e lavaa te hookii naa mee nei ki taku tama e hiihai maa nau ki kauake. ⁷ Ki mee maa koe e lotu kiaa nau, nau ma ki kauatu naa mee nei hakkaatoa kiaa koe."

⁸ Jesus ki mee ake, "Te Laupepa Tapu raa e taratara maa, 'Koe ki lotu ki TeAriki too Atua, aa koe ku heheuna koi iaa Ia!'" ††

⁹ Ki oti raa Satan ku taakina a ia Jesus ki Jerusalem no hakatuuria i te taffuu i aruna hakaoti te Hare Tapu, teenaa ki mee ake, "Ki mee maa koe ko te Tama TeAtua, koe ku sopo ki laro. ¹⁰ I te Laupepa Tapu raa e taratara maa, 'TeAtua ma ki mee ake ki ana ensol raa ki saapai atu kiaa koe.' ¹¹ Te Laupepa Tapu naa e taratara hoki maa, 'Naa tama naa ma ki saapai atu ki see pakkuu oovae i naa hatu.'" ††

¹² Araa Jesus ku mee ake, "Te Laupepa Tapu raa e mee maa, 'Koe see haaiteria a koe TeAriki too Atua.'" ††

¹³ Saaita Satan ni oti te usuusuhia a ia Jesus raa, hakataha iloo no ttari, iaa ia ma ki ahe ake i teelaa saaita.

Jesus e akonaki te kanohenua

(Mt 4.12-17; Mk 1.14-15)

¹⁴ Ki oti raa Jesus ku ahe hoki ki Galilee, teenaa naa mahi TeAitu Tapu raa ni takkoto iaa Ia. Tana lono ni tere vaaroto naa matakaaina naa hakkaatoa. ¹⁵ A Ia ni akonaki naa tama raa iloto naa hare lotu laatou. Naa tama naa hakkaatoa ni hakannau iaa Ia.

Jesus e hakakkeeina naa tama i Nazareth

(Mt 13.53-58; Mk 6.1-6)

¹⁶ Jesus ni hano ki Nazareth, tana matakaaina ni matua ai. I te Sabat raa, Jesus ni hano ki te hare lotu, e mee pee ko i-ana hanohano i naa Sabat hakkaatoa. Teenaa a Ia ni uru atu no tuu iloo imua ki ppau naa taratara te Laupepa Tapu. ¹⁷ Te Laupepa Isaiah, te pure TeAtua raa, ni hookina atu kiaa Ia ki ppau. Teenaa a Ia ki taaraki te laupepa e rii naa no lave iloo te kina e sissii peelaa:

¹⁸ "TeAitu Tapu TeAtua raa e takoto iaa nau, †† i te aa, i aa nau ni hakamaatinoria TeAtua ki hakaea nau te Lono Taukareka raa ki naa tama e nnoho hakaaroha.

Nau ni heunatia mai TeAtua ki hakaea nau ki te henua ki illoa laatou maa naa tama e karapusi raa ma ki oti ku hakassaoria,

aa naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ma ki kkite;

naa tama e mmaha i te lopo vana hakallika raa ma ki hakattanaria,

¹⁹ aa ki luilui ki te henua peelaa maa te ssao TeAriki ki hakasao tana kanohenua raa ku tae iho."

²⁰ Ki oti raa Jesus ku ppui te laupepa raa no kauake ki te tama e heheuna i te hare lotu naa, teenaa noho iloo ia ki laro. Naa tama hakkaatoa iloto te hare lotu naa ni nnoho ka ttoka atu kiaa Ia. ²¹ Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, "Te aso nei raa, naa taratara kootou e llono nei kuttino."

²² Naa tama naa ni taratara hakanau iloo iaa Ia, aa laatou ni oho i te ttonu ana taratara e kauake. Teenaa ki taratara laatou peelaa, "Te nei seai ko te tama Joseph?"

²³ Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, "Nau e iloa maa kootou ma ki kaumai te taratara hakasese e mee peelaa, 'Te tokta nei, mee sokokkoe ki marooroo koe!' Kootou ma ki taratara mai hoki maa kootou ni lono maa nau ni hakassura naa mahi TeAtua i Capernaum, teenaa, ki hakasura hoki ni vana peenaa i taku tino henua nei." ²⁴ Jesus ki mee ake, "Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: see hai pure TeAtua ma ki haia hakaraaoina naa tama i naa tino henua laatou. †††

²⁵ "Hakannoo mai ki taratara atu nau: e maaoni maa ni tammaki iloo naa puruna haahine ni nnoho i Israel i te ssao Elijah, teenaa ko te ssao te vailaa e lasi ni too i ana setau e toru ma te vasi, ka sura te one e hakamataku i naa matakaaina hakkaatoa. ²⁶ Tevana iaa Elijah ni see heunatia TeAtua ki se tama peelaa i Israel, seai. A ia ni heunatia ki hano ki te puruna ffine tokotasi e noho i Sarafat i te matakaaina Saidon. ††

²⁷ "E tammaki naa tama i Israel ni haia te leprosi i te ssao Elisa; tevana iaa ni see hai tama i laatou ni haia no marooroo, teelaa ko Naaman koi, te tama haka Syria." †††

²⁸ Te saaita naa tama iloto te hare lotu naa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni lloto iloo.

²⁹ Naa tama naa ni masike no taakina iloo laatou Jesus ki taha te matakaaina naa. Te matakaaina naa e tuu i aruna te tamaa mouna. Jesus ni toa laatou ki te tauru te mouna naa, teenaa i laatou e mannatu ma ki peesia te tama naa ki laro i te hakattoo ana. ³⁰ Tevana iaa Jesus ni sare koi vaaroto te kuturana naa no hakataha i laatou.

Te tama e tauria te tipua hakallika

(Mk 1.21-28)

³¹ Araa Jesus ku hano ki Capernaum, se matakaaina iloto Galilee, no kaamata te akonaki naa tama raa i te aso te Sabat. ³² Naa tama naa ni massaro iloo

† 4.4 Deut 8.3 †† 4.8 Deut 6.13 ‡ 4.10 Ps 91.11 †† 4.11 Ps 91.12 †† 4.12 Deut 6.16 ††† 4.18 Is 61.1-2 (LXX)

††† 4.24 Jn 4.44 § 4.25 1 Kgs 17.1 †† 4.26 1 Kgs 17.8-16 ††† 4.27 2 Kgs 5.1-14

i naa akonaki Jesus naa, i te aa i taana raa ni taratara hakamaatua iloo. †

³³ I te saaita naa raa e mee te tama iloto te hare lotu naa e mee tana tipua hakallika iaa ia. Te tama naa ni tanitani varo peelaa, ³⁴ "Jesus, te tama i Nazareth! Koe e aa i maatou? Koe ni au ma ki taiaa maatou? Nau e iloa iaa koe: koe naa ko te Tama e Tapu e heunatia mai TeAtua!"

³⁵ Teenaa ki huri atu Jesus no nutua te tipua naa, "Ppui too pukua aa koe ku hakataha i te tama naa!" Te tipua naa ni peesia a ia te tanata naa ki laro ka hakataha i te tama naa. Te vana iaa te tanata naa ni seai tana vana hakallika ni haia a ia.

³⁶ Naa tama naa hakkaatoa ni oho iloo ka taratara soko laatou peelaa, "Teenei ni taratara peehea e haimahi peenei? Tama nei e taratara ake hakamaatua ki naa tippua raa, teenaa oo iho lokoi naa tippua raa ki taha." ³⁷ Naa taratara i naa vana Jesus ni mee raa ni tere vaaroto naa matakaaina naa hakkaatoa.

Jesus e mee te lopo tama e mmaki no malolloo

(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)

³⁸ Ki oti raa Jesus ku masike i te hare lotu naa no hano ki te hare Simon. A Ia e hanatu peena raa, te hinaona Simon raa e laavea te maki makallii e lasi. Teenaa vanaake iloo naa tama iloto te hare naa kiaa Ia ki haia te ffine raa ki marooroo. ³⁹ Jesus ni hano no tuu i te kina te ffine naa e moe raa no nutua a Ia te maki raa ki hakataha, teenaa ki hakataha ai te maki naa. Te ffine naa ni masike lokoi i te saaita naa no kaamata te tattaa naa kaikai naa tama i te hare naa.

⁴⁰ I te saaita te laa ni suru raa, te henua ni too ake ki Jesus naa tama hakkaatoa te laa e laavea te kau maki, teenaa Jesus ki hakapiri atu ana rima i aruna laatou no malolloo naa tama naa hakkaatoa. ⁴¹ Naa tippua hoki ni tau i aaraa tama i laatou ni kerekereia Jesus ki hakattaha, teenaa ki tanitani varo atu naa tippua raa peelaa, "Koe raa ko te Tama TeAtua."

Te vana iaa Jesus ni huri atu no nutua naa tippua naa ki see taratara, i te aa i laatou e iloa maa Ia kote Mesaea.

Jesus e hakaeta te Lono Taukareka iloto naa hare lotu naa Jew

(Mk 1.35-39)

⁴² I te tahaata te laa aso raa, Jesus ni masike i te taon naa no hano ki te kina see hai tama no noho soko ia. Teenaa ki kaamata te henua te sessee iaa Ia. I te saaita laatou ni llave iaa Ia raa, laatou ni hai atu ki see hakataha Ia i laatou. ⁴³ Te vana iaa Jesus ni mee ake peelaa ki laatou, "Nau ki hakaeta te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua raa i aaraa matakaaina hoki, i teenei taku heuna ni heunatia mai TeAtua ki au no mee."

⁴⁴ Teenaa ki sare hakaeta Jesus te Lono Taukareka raa i naa hare lotu vaaroto Judea.

Naa disaipol mua Jesus

(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

⁵ I te aso tokotasi raa, Jesus e tuu i te kerekere i tai te Namu Genesaret, teenaa te henua ni kku ake kiaa Ia ki hakannoo laatou ki naa taratara TeAtua. ² A Ia ni kite naa poti e lua raa e soroki i te kerekere i-tai; teenaa e sorokina ake naa taanata haanota te laa e ttuu ka huihui naa kupena laatou. ³ Jesus ni hano no kake ki aruna te poti tokotasi i naa poti naa, teenaa ko te poti Simon. Teenaa vanaake iloo ki Simon ki hakkuutia te poti raa hakamaarie kitai. Araa noho iloo Ia i aruna te poti naa ka akonaki te kuturana tama naa. ††

⁴ I tana saaita ni oti ana taratara raa, mee ake iloo Ia ki Simon, "Hakkuutia te poti nei ki te kina e honu, aa kootou ma oo soa naa ku ppsi naa kupena kootou naa maa see hai ika e mmau."

⁵ Teenaa ki mee ake Simon, "TeAriki, maatou ni haanota te poo hakkaatoa, te vana iaa maatou ni see hai ika ni lavaa. Aa ki mee koe e vana ma ki pesi naa kupena nei, teenei nau ku pesi naa kupena nei." †

⁶ Laatou ni pesi laatou kupena naa no lavaa naa ika laatou e tammaki iloo, te kupena laatou naa ni taupiri ki masae. ††⁷ Teenaa ki arohaki ake naa tama naa ki naa soa laatou i telaa poti ki aro ake no tokonaki ki laa-tou. Naa tama naa ni aro ake no uta naa poti e lua naa no ppii hakaoti ki te ika, naa poti naa ni taupiri ki appuru. ⁸ Simon Peter laatou ma naa taanata haanota naa hakkaatoa ni oho i te kooina naa ika laatou ni ppui naa. Saaita Peter ni kite naa ika naa hakkaatoa raa, tuu iloo ki ana turi imua Jesus no mee ake, "TeAriki, hakataha iaa nau. Nau se tama e mee aku sara." ¹⁰ Naa hakasoa Simon raa hoki ni oho i te vana laatou ni kkite naa, teenaa ko James ma John, naa tama Sebedii. Jesus ki mee ake ki Simon, "Koe see matakau; kaamata i te saaita nei koe ma ki haanota tama."

¹¹ Teenaa soroki iloo naa poti laatou naa ki uta no ti-iake hakkaatoa naa hekau laatou naa ka tautari i Jesus.

Jesus e haia a Ia te tama e maki raa no taukareka

(Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)

¹² I te aso tokotasi raa, Jesus ni noho iloto te matakaaina tokotasi e mee te tanata e haia te leprosi. Saaita te tanata naa ni kite i Jesus raa, a ia ni hakalei-ho atu no ttuu ki ana turi imua Jesus ka tani atu, "TeAriki, ki mee maa koe e hiihai, koe ku haia nau ki taukareka."

¹³ Jesus ni haaro atu tana rima no paa iaa ia ka mee ake, "Nau e hiihai. Koe ku taukareka!" I te saaita naa lokoi, te leprosi ni sura i te tanata naa ni seai. ¹⁴ Teenaa ki taratara ake Jesus kiaa ia, "Koe see hakaari ki se tama maa koe ni haia a nau no taukareka. Tere tonu ki te maatua te hare lotu raa no mee ki mmata ia iaa koe; aa ki kkite te henua maa koe ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee maau ki TeAtua ki haka-

† 4.32 Mt 7.28-29

†† 5.3 Mt 13.1,2; Mk 3.9,10, 4.1 † 5.5 Jn 21.3 †† 5.6 Jn 21.6

maarama too haitino, tautari ki naa taratara Moses ni kauatu.” †

¹⁵ Tevana iaa te lono i naa vana Jesus ni mee raa ni tto-ha ki naa kina hakkaatoa, teenaa ki kkutu ake telopo tama no hakannoo kiaa Ia, aa ki haia laatou ki taukalleka i naa maki laatou. ¹⁶ Tevana iaa Jesus maraa e hakataha no hano lokoi ki naa kina see haitama raa no taku.

Jesus e hakamasike te tanata see lavaa te sasare

(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ I te aso tokotasi Jesus e akonaki naa tama raa, e mee naa Faarisi ma naa tisa te Loo e nnoho i te kina naa. Naa tama naa ni oomai i naa matakaina hakkaatoa iloto Galilee, Judea aa ko Jerusalem. Naa mahi TeAtua ni takkoto i Jesus, ki lavaa Ia te mee naa tama emmaki raa ki malolloo. ¹⁸ E mee naa taanata ni ssau ake te tanata tokotasi i aruna ana moelana, itama naa see lavaa te sasare. Laatou ni haaita maki hakauru atu te tanata naa ki loto te hare no hakamoe imua Jesus. ¹⁹ Araa nei laatou ni see hai ara, i te hare naa ni kkapi naa tama. Teenaa ki saaua laatou te tanata naa ki te taffuu te hare naa no hakahotu te taffuu ka hakatere iho te tanata naa ma ana moelana ki loto ttonu te kuturana tama imua Jesus.

²⁰ I te saaita Jesus ni kite i te haimahi te hakataakoto naa tama naa iaa Ia raa, a Ia ni huri atu no mee ake ki te tanata, “Naasoa, oo haisara raa ku oti te uia a nau.”

²¹ Teenaa ki kaamata naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi te taratara soko laatou peelaa, “Te nei ko ai te tama ku taratara iloo pee ko ia ko TeAtua? TeAtua soko Ia koi e lavaa te uii naa haisara!”

²² Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa, teenaa ki mee ake a Ia peelaa, “Ai kootou e ttaka ai ma naa mannatu naa? ²³ Te taratara hea e hainauhie, te taratara e mee maa, ‘Oo haisara ku oti te uia a nau,’ seai, te taratara e mee maa, ‘Masike no sasare?’ ²⁴ Nau e mee ki huri atu peelaa maa te Tama te Henua raa kote tama hakamaatua i te kerekere nei e lavaa te uii naa haisara.”

Teenaa mee ake iloo Ia ki te tanata see lavaa te sasare naa, “Nau e vanaatu kiaa koe, masike, no too oo moelana naa aa koe ku hano ki too hare!”

²⁵ I te saaita naa lokoi, te tanata naa ni masike imua naa karamata naa tama naa hakkaatoa no too ana moelana raa ka sare hakanau i TeAtua ki tana hare. ²⁶ Te kanohenua naa hakkaatoa ni oho, naa tama naa ni mattaku ka taratara hakanau i TeAtua peelaa, “Te nei ni vana hakallee mourii iloo maatou e kkite i te aso nei.”

Jesus ku arumia a Ia Levi ki tautari kiaa Ia

(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

²⁷ Ki oti raa, Jesus ku uru ki haho te hare naa no kite i te tama e aoao naa takis e noho iloto tana hare e heheuna, tana inoa ko Levi. Jesus ki mee ake, “Tautari mai ki-

aa nau.” ²⁸ Levi ni tiiake ana mee naa hakkaatoa no hanatu vaamuri Jesus.

²⁹ Teenaa Levi ni pena tana kaikai e lasi maa Jesus i tana hare. E tammaki iloo naa tama e aoao naa takis ma aaraa tama hoki ni arumia ake Levi ki te kaikai naa. ³⁰ E mee naa Faarisi ma aaraa tisa naa Loo teelaa e ffai i te kaavena naa Faarisi naa ni hai ake ki naa disaipol Jesus, “Ai kootou e kkai ai ka unu hakapaa ma naa tama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara?” ††

³¹ Jesus ki mee ake, “Teelaa seai ko naa tama see mmaki raa e kaavea no mmata i te tokta, teenaa ko naa tama are emmaki. ³² Nau ni see au no ssee ki naa tama e mannatu maa laatou ettonu lokoi. Seai. Nau ni au no ssee ki naa tama haisara, ki ffuri naa manavaa laatou no tiiake naa haisara laatou.”

Naa taratara i te hakapakuu see kai

(Mt 9.14-17; Mk 2.18-22)

³³ E mee naa tama ni mee ake peelaa ki Jesus, “Naa disaipol John raa maraa e hakapakuu ka taku, e mee pee ko naa disaipol naa Faarisi raa hoki; oo disaipol raa iaa e kkai koi ka unu.”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Kootou ma ki lavaa te tiiake kootou naa tama teelaa ni arumia ki te kaikai te takarua e aavvana hoo raa ki nnoho see kkai i te saaita te tanata e aavana raa koi noho ma laatou? See lavaa iloo!

³⁵ Tevana iaa te aso raa ma ki tae mai, teenaa te tama e aavana hoo naa ma ki hakataharia i laatou; i naa aso naa raa laatou ma ki hakapakuu see kkai.”

³⁶ Jesus ni hakaea ake hoki te parapol e mee peelaa: “See hai tama e ssae te tapaa maro hoo ki ppo no ttui ki te maro tuai. Ki mee a ia e mee peena raa, te maro hoo naa ma ki saaea a ia, aa te tapaa maro hoo naa ma ki see matamata laaoi ma te maro tuai naa.

³⁷ “Aa see hai tama hoki e utu te wain hoo raa ki loto naa paeke e ppena ki naa kiri tuai naa sipsip, i te aa te wain hoo naa ma ki ppuna no masae te paeke naa. Teenaa te wain hoo naa ma ki mannini pakava aa te paeke naa ku hakallika. ³⁸ Te wain hoo raa ki utuhia ki loto naa paeke e ppena ki naa kiri hoo naa sipsip.

³⁹ See hai tama ma ki hiiunu te wain hoo i tana saaita ku oti te unu te wain tuai. Te tama naa ma ki mee peelaa, “Te wain tuai raa e taukareka iaa.”

Jesus ko TeAriki te Sabat

(Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

6 I te aso te Sabat tokotasi raa, Jesus ni sasare vaaroto naa verena e ssomo naa wit. Teenaa ana disaipol raa ni kaamata te hakihaki naa hua “wit” raa ka mmiri ki naa rima laatou no kkai naa hua. ⁴² Teenaa ki mee ake aaraa Faarisi peelaa ki laatou, “Ai kootou e haia ai kootou naa vana naa Loo raa e ppui i te aso te Sabat?”

³ Jesus ki mee ake, “E aa? Kootou ni see ttoka i te laupepa i te vana David ma naa taanata e ttaka ma ia raa ni mee i te saaita laatou ni hiikkai? ⁴⁴ David ni hano ki loto te Hare Tapu TeAtua raa no too naa haraoa e hakata-

† 5.14 Lev 14.1-32

†† 5.30 Lk 15.1-2 ‡ 6.1 Deut 23.25 †† 6.3 1 Sam 21.1-6

pu ki TeAtua raa no kai, araa kauake iloo naa haraoa naa ki naa taanata raa hoki ki kkai. Tevana iaa naa Loo taatou raa e ppui te tamavare te kai naa haraoa naa.

Naa maatua raa koi e lavaa te kkai." †

⁵ Jesus ki ttao atu hoki, "Te Tama te Henua raa ko TeAriki te Sabat."

Te tama e mee tana rima e mmate

(Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)

⁶ Itelaa Sabat raa, Jesus ni hano kiloto te harelotu naa Jew raa no akonaki naa tama raa i naa taratara TeAtua. Teelaa se tanata e mmate tana rima hakamaatau e noho hoki i te kina naa. ⁷ E mee aaraa tisa naa Loo laa-tou ma aaraa Faarisi ni sessee ara ma ki hakasara sevana maa Jesus, teenaa ki taratara haaeoina laa-tou. Naa tama naa ni tokatoka seemuu ki mmata laa-tou, ki mee maa Jesus e huri no haia a Ia te tanata naa no taukareka i te aso te Sabat. ⁸ Tevana iaa Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa, teenaa ki mee ake Ia ki te tanata naa, "Masike aa koe ku au no tuu imua."

Te tanata naa ni masike no tuu iloo i te kina naa.

⁹ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama naa, "Nau e vasiri atu ki kootou: Naa Loo taatou raa e taratara ma se aa e ttana ki haia taatou i te aso te Sabat? Ki tokonaki taatou telaa tama, seai, ki haia hakallikaina te tama naa? Ki hakaora te laa tama ki ora, seai, ki taa te tama ki mate?" ¹⁰ Jesus kuttoka atu ki laa-tou hakkaatoa; teenaa vanaake iloo ki te tanata naa, "Ffora too rima." Te tanata naa ki ffora tana rima, teenaa tana rima ni taukareka hoki.

¹¹ Naa Faarisi ma naa tisa naa ni poreppore i naa lloto laa-tou, teenaa ki kaamata laa-tou te taratara soko laa-tou ma sevana peehea laa-tou ki haia laa-tou Jesus.

Jesus ku hakamaatino tana taka sinahuru maa te takarua aposol

(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)

¹² Te saaita naa raa, Jesus ni hano ki aruna te mouna raa no mee ki taku Ia, a Ia ni noho tana poo hakkaatoa ka taku ki TeAtua. ¹³ I te tahaata raa a Ia ni aru ake ana disaipol raa kaaa Ia, teenaa hiri iloo Ia tana taka sinahuru maa te takarua naa tama ki hehe-una ma Ia. Naa tama naa ni taapaa a Ia ma ni aposol. Teenei naa inoa laa-tou:

¹⁴ Simon ttama ni taapaa Jesus ki Peter, Andrew, taina Peter, James, John, Philip, Bartolomiu;

¹⁵ Matthew, Thomas, James, te tama Alpius, Simon, te tama e hai te kaavena teelaa see fiffai maa Rome e roorosi i Israel,

¹⁶ Judas, te tama James,

aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki oti ku hakaarina ake ia Jesus ki naa hakamau.

Jesus e akonaki naa tama ka hakamasike naa maki

(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jesus ni ahemai i te mouna ma ana aposol no tuu iloo i te kina e taahora ma te lopo disaipol aana. E tammaki naa tama i naa matakaaina i Judea, Jerusalem, aa ma naa matakaaina e ttuu i tai pee ko Tyre ma Saidon ni kkutu ake i te kina naa.

¹⁸ Naa tama naa ni oo ake no hakannoo kaaa Ia aa ki uiia naa maki laa-tou. Naa tama e tauria naa tippua hakallika raa hoki ni oo ake, naa tama naa ni haia Jesus no taukalleka. ¹⁹ Naa tama hakkaatoa i te kina naa ni mee ma ki ppaa naa rima laa-tou i te haitino Jesus, i teelaa ni mahi raa e ssura mai iaa Ia, teelaa e mee ai laa-tou no taukalleka.

Te tiputipu te hiahia ma te tiputipu te aroha

(Mt 5.1-12)

²⁰ Jesus ni ttoka ki ana disaipol no mee ake, "Kootou naa tama e nnoho hakaaroha, kootou ki hakafiaffia;

te Nohorana TeAtua raa se kina kootou!

²¹ Kootou naa tama e hiikkai i te ssao nei, kootou ki hakafiaffia;

kootou ma ki oti ku pposu!

Kootou naa tama e ttani i te ssao nei, kootou ki hakafiaffia;

kootou ma ki oti ku kkata!

²² "Kootou ki fiaffia i te saaita te henua e lotoffaaeo i kootou, e hakakkee kootou, e sasakkiri i kootou, aa e taratara maa kootou ni tama e hakallika, teenaa maa i kootou e ttaka ma te Tama te Henua! †²³ Naa tippuna naa tama naa ni hakasura hoki te tiputipu naa ki naa pure TeAtua imua. Kootou iaa ki fiaffia i te saaita naa vana naa e ssura. Kootou anu ka fiaffia, i naa tuuhana kootou e llasi raa e takkoto mai i te lani. ‡

²⁴ "Tevana iaa kootou naa tama e hai hekau i te saaita nei raa ma ki haia hakallikaina iloo;

i te ssao kootou ni nnoho hakaraa oi raa ku laka!

²⁵ Kootou naa tama e kkai ka pposu i te saaita nei raa ma ki haia hakallikaina iloo;

i kootou ma ki oti ku hiikkai!

Se hakallika peehea iloo ma ki sura i kootou naa tama e kkata i te saaita nei;

kootou ma ki ttani hakaaroha!

²⁶ "Kootou naa tama teelaa e tarataraina te henua ma ni tama e taukalleka raa, kootou ma ki haia hakallikaina iloo;

i te aa i naa tippuna naa tama naa ni taratara hoki peenaa i naa pure kaillesesi imua.

† 6.4 Lev 24.9

†† 6.22 1 Pet 4.14 ‡ 6.23 2 Chr 36.16; Acts 7.52

Manava laaoi i naa tama e tautau haaeo kootou

(Mt 5.38-48, 7.12a)

²⁷ "Nau e vanaatu ki kootou naa tama e hakannoo mai kiau nau: manava laaoi i naa tama e tautau haaeo kootou, sosorina taukareka ki naa tama e lotoffaaeo i kootou, ²⁸ taratara hakaraaoi ki naa tama e taratara hakallika i kootou; kootou taku ki TeAtua ki tokonaki ki naa tama e sosorina hakallika ki kootou. ²⁹ Ki mee too vasi kauae e paakia se tama, huri atu telaa kauae ki paakia hoki; ki mee too kahu e matoru raa e toa se tama, tiiake te tama naa ki too hoki too kahu vare. ³⁰ Hookii ni aa e noho ma koe ki naa tama e kainnoo atu, aa ki mee maa se tama ni too tana mee iaa koe, koe see mee ma ki hakahea atu too mee naa. ³¹ Te tiputipu kootou e fiffai maa aaraa tama ki mee atu ki kootou raa, teenaa kootou ki hakasura te tiputipu naa hoki ki aaraa tama. †

³² "Ki mee maa kootou e manava laaoi koi ki naa tama e manava laaoi i kootou, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e sosorina peenaa! ³³ Ki mee maa kootou e sosorina taukalleka koi ki naa tama e sosorina taukalleka ki kootou, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e mee peenaa! ³⁴ Aa ki mee maa kootou e hookii koi ki naa tama teelaa e illoa kootou ma ki oti koi kootou ku ahe no too naa mee kootou naa raa, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e mee peenaa!

³⁵ "Manava laaoi i naa tama e tautau haaeo ma kootou; hookii too mee ki telaa tama, aa koe ki see mee ma ki suia oo mee naa. Teenaa te tuuhana kootou raa ma ki lasi, aa kootou ma ki haia ma ni tamalliki TeAtua i Aruna. I te aa iaa Ia e haia hakaraaoina a Ia naa tama e sosorina hakallika aa ma naa tama haisara. ³⁶ Kootou ki manava aroha i telaa tama, e mee koi ma kote Tamana kootou raa e sura te manava aroha.

See hakatonutonu telaa tama

(Mt 7.1-5)

³⁷ "Kootou see hakatonutonu telaa tama, ki see hakatonutonu TeAtua i kootou; kootou see taratara haaeo i telaa tama, ki see taratara haaeo hoki kootou; kootou ki see maanaturia kootou naa haisara aaraa tama e ppena ki kootou, ki see maanatu TeAtua hoki i naa haisara kootou. ³⁸ Hookii too mee ki telaa tama, teenaa TeAtua ma ki hookii atu too mee. Maaoni, naa mee hakkaatoa kootou e ssee raa ma ki hakatau atu ki takkoto i naa rima kootou. Te kooina kootou e hookii ki telaa tama raa, teenaa kote kooina TeAtua ma ki hookii atu ki kootou."

³⁹ Teenaa ki hakaea ake Jesus te parapoli nei, "Te tama e ppuni ana karamata raa see lavaa te hakattaki telaa tama e ppuni hoki ana karamata, ilaaua ma ki leiho hakapaa ki loto se rua. ††⁴⁰ See hai tama e akonakina elaka i aruna tana tisa, tevana iaa i te saaita naa akona-

ki naa ku hakaoti atu kiau ia raa, a ia ma ki mee pee ko tana tisa. ‡

⁴¹ "Koe e tokaria ai koe te kerekere e mmau i te karamata tootaina, aa koe iaa see anaana i te kunaaroto laakau e mmau i tootino karamata? ⁴² Peehea oo vanaake ki tootaina, 'Taina, kau ki pisia te kerekere e mmau i too karamata,' aa tootino iaa see kite i te kunaaroto laakau e mmau i too karamata? Koe se tama e kaikailua! Ffanaa te kunaaroto laakau e mmau i tootino karamata raa imua, teenaa ki kite koe hakaraaoi te pisia te kerekere e mmau i te karamata tootaina.

Te laakau e hua no ppesi ana kaikai

(Mt 7.16-20, 12.33-35)

⁴³ "Te laakau e somo taukareka raa see hua hakallika, e mee pee kote laakau e somo hakallika raa see hua taukareka. ⁴⁴ Naa laakau hakkaatoa e ilotia i naa kaikai laatou e ppesi; naa hua 'fig' raa see hakia i naa laakau tu-itui, aa naa hua 'grape' raa see hakia i naa tuna e somo i te vaao. ††⁴⁵ Te tama e sosorina taukareka raa e hakasura te tiputipu e taukareka teelaa e takoto iloto tana hatumanava; te tama e sosorina hakallika raa e hakasura te tiputipu hakallika teelaa e takoto iloto tana hatumanava. I te aa, naa taratara te tama e pesi raa, e tautari ki naa tiputipu tana hatumanava. ‡

Tetakarua e hakatuu naa hare laaua

(Mt 7.24-27)

⁴⁶ "Ai kootou e kannaa ai iaa nau peelaa, 'TeAriki, TeAriki,' aa kootou iaa see haia kootou aku vana e taratara atu? ⁴⁷ Nau ku hakaari atu i naa tiputipu te tama teelaa e au kiau nau no hakannoo ka tautari ki aku taratara. ⁴⁸ Te tama naa e mee ma se tama e hakatuu tana hare, e kerii iloo ki laro no hakatuu ana pou raa ki aruna te ppaa i laro. Saaita tetai raa ni hakaffuta no llohi mai te matapeau raa, tana hare naa ni tuu makattau koi, i te hare naa ni hakatuu hakaraaoi. ⁴⁹ Te tama e hakannoo koi aa see tautari ki aku taratara raa, te tama naa e mee ma se tama e hakatuu tana hare raa i aruna te kerekere e parapara; saaita tetai raa ni llohi atu ki tana hare raa, te hare naa ni sina no maseu hakkaatoa."

Te poe te hakamau e haia Jesus no taukareka

(Mt 8.5-13)

7 Te saaita Jesus ni oti te kauake naa taratara nei ki naa tama raa, masike iloo Ia no hano ki Capernaum. ² Teelaa se hakamau naa soldia i Rome raa e noho i te kina naa. Te hakamau naa e mee tana poe, e llee ai tana manava, e maki aa e taupiri koi ki mate. ³ Te saaita te hakamau naa ni lono i naa vana Jesus e mee raa, heunatia iloo ia aaraa tama hakamaatua naa Jew raa ki oo no vanaake ki Jesus ki hanake no haia tana poe raa ki marooroo. ⁴ Naa tama naa ni oo atu no mee ake ki Jesus, "Koe e tau te au no haia te vana

† 6.31 Mt 7.12 †† 6.39 Mt 15.14

‡ 6.40 Mt 10.24-25; Jn 13.16, 15.20 †† 6.44 Mt 12.33 †† 6.45 Mt 12.3

te hakamau nei e mee atu. ⁵ Te hakamau nei se tama e hiihai ki maatou naa Jew, aa teenei ko ia nei ni hakatuu te hare lotu maatou."

⁶ Teenaa ki masike Jesus no hano ma naa tama naa. Itana saaita ni taupiri atu ki te hare te hakamau raa, te hakamau naa ni heuna atu ana soa raa ki vanaake peelaa ki Jesus, "TeAriki, koe see mee ma ki hakanaena koe ma ki au iloo koe ki taku hare. Nau see tau te hakauru te tama peenaa pee ko koe ki lotu taku hare, ⁷ iaa nau hoki see tau te hanatu taku tino kiaa koe. Taratara mai koi, aa taku poe raa ku marooroo. ⁸ Nau hoki e mee naa hakamau teelaa e heheuna ai nau, aa nau e mee naa soldia e heheuna i laro aaku. Taku saaita e mee ake ki te soldia raa peelaa, 'Tere!', te soldia naa ma ki hano; aa taku saaita e mee ake ki telaa tama peelaa, 'Tere mai!' te tama naa ma ki au. Ki mee maa nau e taratara ake ki taku poe raa peelaa, 'Haia te heuna nei!' te heuna naa ma ki haia te tama naa."

⁹ Jesus ni oho i tana saaita ni lono i naa taratara nei, teenaa huri iloo a Ia ki te kuturana tama e oo ake vaamuri ana naa no mee ake, "Nau e kauatu te taratara nei ki kootou, nau seai iloo taku tama ni kite iloto Israel maa e lotu maaoni i TeAtua pee ko te tama nei!"

¹⁰ Naa tama ni heunatia ake te hakamau naa ni ahe no kkite maa te poe raa ku marooroo.

Jesus e hakaora te tama te puruna ffine

¹¹ Kimuri koi raa Jesus ni masike no hano ma ana disaipol aa ma te kuturana tama e tammaki ki te matakaaina e ttapa ma ko Nain. ¹² Itana saaita ni taupiri ki uru atu ki lotu te matakaaina naa raa, teelaa ni tama raa e ssau ake te tama e mate ka oo iho ki taha. Te tama e mate naa ko te tama tokotasi koi te puruna ffine e noho i te kina naa. E tammaki iloo naa tama i te matakaaina naa ni sassare ake ma te ffine naa.

¹³ Saaita TeAriki ni kite iaa ia raa, tana manava ni llee iloo iaa ia, teenaa ki huri atu Ia no mee ake peelaa ki te ffine, "Koe see tani." ¹⁴ Araa sare atu iloo Ia no paa tana rima ki naa moelana te mate naa, teenaa ki ttuki ai naa tama e ssau te tama e mate naa. Jesus ki mee ake, "Taupeara! Nau e vanaatu kiaa koe, masike ki aruna!" ¹⁵ Te tama ni mate naa ni masike no noho iloo ki aruna ka hai taratara, teenaa hakahea atu iloo Jesus te tama naa ki tana tinna.

¹⁶ Naa tama naa ni oho hakkaatoa ka taratara hakanau peelaa i TeAtua, "Te pure hakamaatua raa ku taka iloto taatou. TeAtua ku tae mai ki hakasao tana kanohenua!"

¹⁷ Te lono i Jesus nei ni tere vaaroto Judea ma naa matakaaina e ttuu taupiri atu.

Jesus lauaa ma John te Baptis

(Mt 11.2-19)

¹⁸ Saaita naa disaipol John raa ni taratara ake kiaa ia i naa vana nei raa, John ni aru te takarua i ana disaipol, ¹⁹ no heunatia ki oo ki TeAriki no vasiri ake peelaa, "Teenaa ko koe naa te tama John ni taratara maa kioti ku au? Aa ki mee seai, maatou kittari ki telaa tama?"

²⁰ Araa teenaa, oo atu iloo te takarua naa ki Jesus no vasiri ake peelaa, "Maaua e heunatia mai John te Baptis ki vasiri atu, ma ki mee ma teenei ko koe nei teelaa ni taratara ia ma ki oti ku au. Seai? Maatou kittari ki telaa tama."

²¹ I te saaita naa raa Jesus ni hakamasike te lopo tama e laavea te kau maki hakkaatoa; naa tama e tauria naa tippua hakallika raa ni haia a Ia no taukalleka, aa naa tama e ppuni naa karamata laatou e haia a Ia no kkite. ²² Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki te takarua ni heunatia ake John, "Koorua ahe no taratara ake ki John i naa vana koorua ni kkite aa naa vana koorua ni llono:

naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ku kkite, naa tama see lavaa te sassare raa ku lavaa te sassare, naa tama e haia te leprosi i naa haitino laatou raa ku taukalleka, naa tama e ppuni naa kautarina laatou raa ku llono, naa tama e mmate raa ku hakaoratia no ora, aa naa tama e nnoho hakaaroha raa ku llono i te Lono Taukareka TeAtua. †

²³ Naa tama see napa te tautari mai kiaa nau raa, laatou ki fiafia!"

²⁴ Saaita naa tama ni heunatia ake John ni ahe raa, Jesus ni huri no taratara ake ki te kuturana tama raa i naa tiputipu John: "Te saaita kootou ni oo ki John iloto mouku, kootou ni mannatu maa se tama peehea raa e oo kootou no mmata? Kootou ni mannatu maa kootou ma ki kkite maa se tama e matanaena, e mee pee ko naa tuu te vee ka ania huri te matani? ²⁵ Eaa? Kootou ni mannatu maa kootou ma ki kkite ma se tama e uru ki naa hekau e taavi mmaha? Seai hoki. Naa tama e uru ki naa hekau e taavi mmaha raa teenaa ko naa tama e nnoho i naa hare naa tuku! ²⁶ Kootou taratara mai, teelaa se tama peehea raa ni oo kootou no mmata? Kootou ni oo no mmata maa i teenaa ko te pure TeAtua? Uee, aa nau ku taratara atu ki kootou, teenaa se pure hakamaatua iloo ni oo kootou no mmata. ²⁷ I te aa, i teelaa ko John raa ni tarataraina iloto te Laupepa Tapu: 'TeAtua e mee maa, Nau ma ki heuna atu taku pure raa ki hano imua aau, ki haka-tonutonu mai hakaoti too ara.' ††²⁸ Nau e vanaatu ki kootou: See hai tama iloo i te maarama nei e takoto hakamaatua i aruna John, tevana iaa te tama see ilotia iloo ma se tama iloto te Nohorana TeAtua raa e noho hakamaatua i aruna John."

²⁹ Te henua hakkaatoa, hakaapa ma naa tama e aoao naa takis, ni llono i naa taratara nei; teenaa ko laa-tou naa ni tautari ki naa taratara TeAtua e mee ake. Naa tama naa ni too te hakaau tapu raa i John.

³⁰ Naa Faarisi ma naa tisa naa Loo raa iaa ni see fiffai ki te ara TeAtua ni hiihai maa laatou ki tautari; naa tama naa ni see fiffai maa laatou e hakaau tapu ina John. ‡

³¹ Jesus ku ttuo atu hoki, "Nau ki taratara maa naa tama e nnoho i te maarama i te ssao nei e tiputtipu

† 7.22 Is 35.5-6, 61.1 †† 7.27 Mal 3.1 ‡ 7.30 Mt 21.32; Lk 3.12

peehea? ³² Naa tama naa e mee pee ko naa tamalliki e tataaffao iloto marae katanitanivaro soko laatou peelaa,

'Maatou nitaa naarue, tevana iaa kootou nisee llue!
Maatou ni huahua hakaaroha atu ki kootou, tevana iaa kootou niseettani!'

³³ Saaita John te Baptis ni au raa, a ia ni hakapakuu peenaa kasee unu naa wain, teenaa kootou ni taratara peelaa, 'Te tama naa e tauria te tipua!' ³⁴ Saaita te Tamate Henua ni au raa, a Ia ekai ka unu, teenaa kootou ni ffuri no mee naa taratara kootou peelaa, 'Kootou ttoka atu i te tama nei! Teenei se tama e kaikai vware aa e unuunu vware; teenei se tama e vaisoa ma naa tama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara!' ³⁵ Tevana iaa naa tama e tauhia laa-tou te atamai TeAtua raa e huri ake peelaa maa te atamai TeAtua raa ko te atamai maaoni."

Jesus i te hare Simon te Faarisi

³⁶ Te Faarisi tokotasi ni aru ki Jesus ki hanake no kkai laaua i tana hare, teenaa Jesus ni hanatu ki tana hare raa no noho ki kai. ³⁷ I te saaita naa raa, teelaa se ffine hai huri raa e noho i te matakaaina naa. Itana saaita ni lono maa Jesus e kai i te hare te Faarisi raa, hanake iloo ki te hare naa ma te huaarani 'alabaster' e utu ki te kaakaa manoni e taavi mmaha. ³⁸ Te ffine naa ni hanake no noho tokoreirei iloo imuri Jesus, i te kina anavae, no tani ka hakatere iho ana reimata ki aruna naa tapuvae Jesus, ka hakapakupaku ki ana lauru. Araa suru atu iloo no vaisonisoni naa tapuvae Jesus ka aamosi ki te kaakaa. ³⁹ Saaita te Faarisi raa ni kite i tevana te ffine naa e hai raa, a ia ni taumaruu peelaa, "Ki mee maa teenei se pure maaoni TeAtua, a ia ni iloa maa teenei se ffine peehea nei e kapakapa iaa ia; a ia ni iloa maa teenei se ffine haisara!"

⁴⁰ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, "Simon, nau e mee taku taratara ki kauatu kiaa koe."

Simon ki hakahe ake, "Taratara mai, taku tisa nei."

⁴¹ Jesus ku kaamata peelaa, "Teelaa se takarua taanata ni too mane i te hakamau tokotasi, te tanata tokotasi e too anasehua erima, aa telaa tanata e too ana huitaarau erima. ⁴² Araa nei te takarua naa ni see hai mane ki suia laaua naa mane te hakamau naa. Te hakamau naa ni aroha ilaaua, teenaa mee ake iloo kilaaua ki see suia ana mane. Aa teenaa, ko ai te tama i te takarua naa ma ki llee iloo tana manava i te hakamau naa?"

⁴³ Simon ki mee ake, "Nau maanatu ma ko te tama ni too ana mane e tammaki."

Jesus ki mee ake, "Simon, too maanatu naa e tonu."

⁴⁴ Teenaa hakatahuri iloo Jesus ki te ffine raa ka mee ake peelaa ki Simon, "Koe e kite i te ffine nei? Nau ni uru mai ki loto too hare nei, aa koe ni see hai vai ni kaumai ki huihui aku vae. Aia iaa ni huihuia a ia aku vae ki ana reimata, araa hakapakupaku iloo ki ana lauru. ⁴⁵ Itaku saaita ni au raa, koe ni see purepure mai ka vaisoni taaua, aa

te ffine nei iaa ni kaamata iloo te vaisonisoni peenaa i aku tapuvae i taku saaita ni uru mai ki loto too hare nei.

⁴⁶ Taku pisouru ni see mumurua a koe ki te ssunu, aa aku tapuvae iaa e aamosia hakkaatoa te ffine nei ki te kaakaa manoni. ⁴⁷ Nau ku vanaatu kiaa koe, te llee te manava te ffine nei iaa nau e huri ake peelaa maa ana haisara e tammaki naa ku oti te uiia hakkaatoa TeAtua. Te tama teelaa seai ana haisara maaoni ni uiia TeAtua raa, te hiihai te tama naa iaa nau ma ki see lasi."

⁴⁸ Teenaa ki huri Jesus no mee ake ki te ffine, "Oo haisara e uiia a nau."

⁴⁹ Naa tama e nnoho i te kina naa ku kaamata te tau-maruu iaa ia, "Teenei se tama peehea nei e mee maa ia e ui i naa haisara?"

⁵⁰ Teenaa ki mee ake Jesus ki te ffine, "Koe nei ku sao iaa koe e lotu iaa nau; aa tere ma telaaoi TeAtua."

Naa haahine e ttaka ma Jesus

8 Kimuri raa, Jesus ni hano no hakaea te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua raa vaaroto naa matakaaina e llasi ma naa tamaa matakaaina. Tana taka sinahuru maa ttakarua disaipol raa ni oo laa-tou. ² E mee hoki naa haahine ni mmaki aa naa haahine ni tauria naa tippua, teelaa ni haia Jesus no taukalleka, ni oo laatou hakapaa. Teenaa ko Mary (te ffine ni taa-paa ma ko Magdalene), te ffine ni hanaa naa tippua e hitu iaa ia; ³ Joana, te aavana Kusa, te tama e rooroosi naa mee te tuku Herod; Susana; aa ma te lopo haahine hoki teelaa ni hookii naa tino mee laatou ki tokonaki atu ki Jesus ma ana disaipol. ^{††}

Te taratara i te tama e pesipesi naa hua 'wit'

(Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)

⁴ E tammaki iloo naa tama i naa matakaaina i te kina naa ni kkutu ake ki Jesus, teenaa ki kauake Jesus te taratara nei:

⁵ "Teelaa se tanata ni hano no pesipesi ana hua wit. Itana saaita ni pesipesi ana hua vaaroto te vere-na naa raa, e mee naa hua wit ni maaoha vaaruna te saarena ka takatakamia, ka llee ake naa manurua no kaaina. ⁶ Araa hua ni maaoha ki aruna te korohatu, aa i te saaita naa hua wit naa ni kaamata te sso-mo ake raa, naa wit naa ni mmate koi, i te kerekere raa e pakupaku. ⁷ Araa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, te saaita naa wit naa ni ssomo raa, naa wit naa ni torohia koi naa tititai naa no uuhia ka mmate.

⁸ Araa hua iaa ni maaoha ki aruna te pela e taukareka; naa 'wit' naa ni ssomo hakaraaoi iloo no ppepsi naa kaikai laatou, te 'wit' tokotasi e tau tana lau i naa hua."

Itana saaita ni hakaoti ana taratara nei raa, Jesus ki mee ake ki laatou, "Ki mee maa kootou e fifai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!"

† 7.38 Mt 26.7; Mk 14.3; Jn 12.3

†† 8.3 Mt 27.55,56; Mk 15.40,41; Lk 23.49

Te hakataakoto te parapol

(Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)

⁹ Naa disaipol Jesus raa ni vasiri ake ki Jesus ki illoa laa-
tou maa te parapol raa e mee maa e aa. ¹⁰ Jesus
ki mee ake, "Te hakataakoto i naa taratara huu te Noho-
rana TeAtua raa, teenei e kauatu nau ki kootou, aa
ki aaraa tama iaa, nau e taratara ki naa parapol.
'Niaaina maa laatou e ttoka, laatou ma ki see kkite,
niaaina maa laatou e hakannoo, laatou ma ki see mas-
saro.' †

**Te hakataakoto te parapol i te tama e pesipesi
naa hua 'wit'**

(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)

¹¹ "Te parapol raa e mee maa: naa hua raa, teenaa
ko naa taratara TeAtua. ¹² Naa hua ni maaoha vaaruna
te saarena raa, teenaa ko naa tama e llono i naa taratara
TeAtua, araa nei Satan ku hanake no huutia a ia
naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou,
ki puuia naa tama naa ki see lotu aa ki see hakassaoria
laatou TeAtua no ora.

¹³ "Naa hua ni maaoha ki aruna te korohatu raa,
teenaa ko naa tama ni fiafia i te llono ana laatou
i naa taratara TeAtua, araa nei naa taratara naa
ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou;
naa tama naa ni lotu koi i te tamaa saaita, aa i te saaita
laatou ni usuusuhia raa, naa taratara naa ni tiiake koi
laatou.

¹⁴ "Naa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai raa,
teenaa ko naa tama ni llono i naa taratara TeAtua,
tevana iaa naa tama naa ni hakaapiapi are ki naa vana
te maarama nei, teenaa ko naa mannatu see ttonu laa-
tou, naa hekau laatou, aa ma naa taffao laatou
i te maarama nei. Naa tama naa see lavaa iloo te kkite
ma ni tiputtipu e taukalleka e ssura i naa ora laatou.

¹⁵ "Naa hua ni maaoha ki te pela e taukareka raa iaa,
teenaa ko naa tama ni llono naa taratara TeAtua
no tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou,
ki tautari laatou ki naa taratara naa. Naa tama naa
ma ki tauhia laatou peenaa naa taratara naa ki sura
te tiputtipu e taukareka raa i naa ora laatou.

Te parapol i te lamu eura

(Mk 4.21-25)

¹⁶ "See hai tama e hakaura tana lamu no uhi
ki te kamete, seai maa e hakatuu ki laro te ssoa.
Te tama raa e hakatuu are tana lamu raa ki aruna se mee
ki kkite aaraa tama i naa uru ake laatou kiloto te hare. ††

¹⁷ "Naa vana huu hakataoa ma ki oti ku ilotia, aa
naa vana e ttanu raa ma ki oti ku laavea no hakassuratia
ki te maarama. ‡

¹⁸ "Teenaa kootou ku mmata ki hakannoo
hakaraaoi iloo kootou; te tama ni kauake ana mee TeAt-
ua raa, TeAtua ma ki kauake hoki aaraa mee, aa te tama

† 8.10 Is 6.9-10 (LXX) †† 8.16 Mt 5.15; Lk 11.33 ‡ 8.17 Mt
10.26; Lk 12.2

seai ana mee ni kauake TeAtua raa iaa, naa mee iloo
ni maanatu ia maa ni mee aana raa, ma ki toa iaa ia." ††

Naa taaina aa ma te tinna Jesus

(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

¹⁹ Naa taaina Jesus ma tana tinna raa ni oo ake
ma ki mmata laatou i Jesus, araa nei laatou
ni see ssao atu kaaa Ia, i te kina naa ni kkapi i te tama.
²⁰ Teenaa ki mee ake te tama tokotasi peelaa ki Jesus,
"Too tinna ma oo taaina raa e ttuu mai i haho ki mmata
laatou iaa koe."

²¹ Jesus ki mee ake ki laatou, "Taku tinna ma
aku taaina raa, teenaa ko naa tama e hakannoo no tau-
tari ki naa taratara TeAtua."

Jesus etiinai te matani

(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

²² I te aso tokotasi raa, Jesus ni vanaake peelaa
ki ana disaipol, "Taatou ki tere ki telaa vasi te namo nei."
Teenaa kkake iloo laatou i te poti tokotasi no tere.

²³ I te saaita laatou koi tere raa, Jesus ni hakatipe
no moe. Teenaa kittiri iloo laatou te matani e lasi.
Te poti laatou naa ni kaamata te utuhia no taupiri laa-
tou ki appuru. ²⁴ Naa disaipol naa ni ffano i Jesus
no mee ake, "TeAriki, TeAriki! Taatou ka mallemo!"

Jesus ni masike no varo ake iloo ki te matani ma
te peau raa ki ttuku. Te matani raa ni ttuku no mari-
no kkii iloo te moana. ²⁵ Teenaa ki mee ake Ia ki ana dis-
aipol, "Kootou e lotu peehea?"

Naa tama naa ni oho iloo ka taratara soko laatou,
"Teenei se tama peehea, ma te matani ma naa peau raa
ki tuku ki ana vana?"

Te tanata e tauria naa tippua e haia Jesus no taukareka

(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

²⁶ Jesus ma ana disaipol raa ni tere no tae iloo
ki te matakaaina Gerasa, i telaa vasi te namo Galilee.
²⁷ Te saaita Jesus ni sepu iho no hano ki uta raa, e mee
te tanata i te matakaaina naa, e tauria naa tippua,
ni hanake no ttiri iaa Ia. Te tanata nei ku rooroa iloo
i ana sasare hua ka taka vao; a ia e moemoe peenaa
i naa kava. ²⁸ Itana saaita ni kite i Jesus raa, a ia ni kappisi
ana varo no hakaleiho atu kimua Jesus no tani-
tani varo atu peelaa, "Jesus, te Tama TeAtua i-Aruna!
Se aa koe e mee iaa nau? Koe see au no mee pakavaina
nau!" ²⁹ A ia e tani atu peenaa i Jesus ku oti te vanaake
ki te tipua raa ki hakataha iaa ia.

Te tanata naa ni tauria te tipua hakallika i te lopo saai-
ta, aa niaaina maa ia ni saisaitia peenaa ana rima ma
ana vae ki naa seni raa, naa seni naa e mossia koi a ia
no tere kina a ia te tipua naa ki loto mouku.

³⁰ Jesus ki vasiri ake, "Ko ai too inoa?"

Te tanata raa ki mee ake, "Taku inoa ko 'te Kaavena',"
i te aa iaa ia e tauria te lopo tippua. ³¹ Naa tippua naa
ni ttani atu ki Jesus ki see peesia laatou ki te rua e ho-
tu iloo ki laro ka poouri tanutanu.

†† 8.18 Mt 25.29; Lk 19.26

³² Teelaa ni poi e tammaki e ttuu ka kkai i te vasi te mouna. Naa tippua raa ni ttani ake ki Jesus ki tiiake laatou ki oo no tau i naa poi, teenaa ki tiiake ai laatou ka oo. ³³ Naa tippua raa ni hakattaha i te tanata naa no tau i naa poi, teenaa ffuro iloo naa poi raa hakkaatoa ki te hakattoo ana te mouna raa ki loto te namo no mallemo.

³⁴ Naataanata e roorosi naa poi naa ni kkite i te vana ni mee nei, teenaa ki ffuro laatou no hakatere telono raa ki naa tama te matakaaina naa ma naa tama e nnoho i naa tautaha te matakaaina naa. ³⁵ Te henua ni oo ake no mee ki mmata laatou i te vana e haka-sura naa. Te saaita laatou ni ttae ki Jesus raa, laatou ni kkite i te tanata teelaa ni tauria naa tippua raa e noho ma Jesus. Te tanata raa ku tara tana maro aa ku atamai hoki. Naa tama naa ni mattaku hakkaatoa. ³⁶ Naa tama ni kkite i te vana ni mee naa ni taratara ake i te ara te tanata naa ni haia Jesus no taukareka. ³⁷ Naa tama i te matakaaina naa ni ffuri no vanaake iloo ki Jesus ki hakataha i laatou, i laatou ni mattaku hakallika iloo. Teenaa kake iloo Jesus ki loto te poti raa no hano. ³⁸ Te tanata ni haia Jesus no taukareka raa ni hanake no vanaake ki Jesus ki oo laaua.

Araa nei a ia ni heunatia Jesus ki hano, ka mee ake Jesus peelaa kiaa ia, ³⁹ "Tere ki too hare no taratara i too vana ni haia TeAtua."

Teenaa hano iloo te tanata naa no sare taratara vaaroto te matakaaina naa i tana vana ni haia Jesus.

Tetamariki ffine e mate ma te ffine e tere tanattoo (Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)

⁴⁰ I te saaita Jesus ni ahe hoki ki Galilee raa, naa tama i te kina naa ni oo atu no pureppure laatou, i laatou hakkaatoa ni ttari atu kiaa Ia. ⁴¹ Teenaa sura atu iloo te tanata e ttpa ma ko Jairus; a ia naa se hakamau te hare lotu i te kina naa. Te tanata naa ni hanatu no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake ki Jesus ki hanake ki tana hare, ⁴² i tana tamariki ffine koi tokotasi, ana setau e sinahuru maa rua, ku taupiri ki mate.

I te saaita Jesus ni sare atu ki te hare raa, te henua ni muimui ake kiaa Ia. ⁴³ I loto te kuturana tama naa raa, teelaa see ffine e tere tanattoo peenaa, teenei ku lava ana setau e sinahuru maa rua. Ana mane ni oti hakkaatoa ki naa tokta, tevana iaa ni see hai tama ni lavaa te haia a ia no taukareka. ⁴⁴ Te ffine naa ni hanake ma te kuturana raa vaamuri Jesus no kaapaa ia te ttpa te maro Jesus, teenaa tanattoo ni motu hua lokoi i te saaita naa. ⁴⁵ Jesus ki vasiri, "Teelaa ko ai te tama e kapa mai kiaa nau?"

Naa tama raa ni see illoa hakkaatoa, teenaa ki mee ake Peter, "TeAriki, te henua e muimui atu hakkaatoa i oo vasi."

⁴⁶ Tevana iaa Jesus ni mee ake peelaa, "Teelaa se tama raa e kapa mai kiaa nau. Nau e iloa i teelaa ni mahi raa e maffana iaa nau." ⁴⁷ Saaita te ffine naa ni iloa maa ia ku ilotia raa, a ia ni porepore i tana matakau. Teenaa hanatu iloa ia no pesi ki laro imua i naa vae Jesus. Araa taratara ake iloo ki Jesus, imua

naa tama naa hakkaatoa, i tana vana ni kapa ai kiaa ia, aa iaa ia ni taukareka lokoi i te saaita naa. ⁴⁸ Jesus ki mee ake kiaa ia, "Taku tama, koe nei ku taukareka i aa koe e mau too manava iaa nau; aa tere no noho hakaraa oi."

⁴⁹ Te saaita Jesus koi taratara ake ki te ffine raa, te tama tokotasi i te hare Jairus raa ku tae ake no vanaake ki Jairus, "Too tamariki ffine raa ku mate; koe see anaana ma ki vanaake koe ki te Tisa naa ki au."

⁵⁰ Araa nei Jesus ni lono i naa taratara ake te tama naa ki Jairus, teenaa ki mee ake Ia peelaa ki Jairus, "Koe see matakau; taaohi manava iaa nau, aa too tamariki ffine naa ku taukareka."

⁵¹ I te saaita laatou ni ttae atu ki te hare raa, Jesus ni toa koi a Ia Peter, John, James, aa naa maatua te tamariki raa ka oo laatou ki loto te hare. Naa tama raa iaa ni haia a Ia ki ttuu i haho. ⁵² Naa tama i te kina naa ku mmate hakaoti te ttani i te tamariki ffine naa. Teenaa ki mee ake Jesus, "Kootou see ttani; te tamariki naa see mate, a ia e moe koi!"

⁵³ Naa tama naa ni hakasakammini koi naa kaisu laa-tou iaa ia, i laatou ni illoa maa te tamariki raa ku mate. ⁵⁴ Jesus ki taaohi te rima te tamariki raa no kannaa iaa ia, "Taku tama, masike ki aruna!" ⁵⁵ Te tamariki naa ni ora hoki no masike ki aruna i te saaita naa lokoi. Teenaa vanaake iloo Jesus ki naa tama naa ki kauake ni kaikai maa te tamariki raa ki kai. ⁵⁶ Naa maatua te tamariki raa ni llee naa mouri laaua, tevana iaa Jesus ni mee ake ki laaua ki see taratara ki se tama i tana vana e mee nei.

Jesus e heuna tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ki oo (Mt 10.5-15; Mk 6.7-13)

9 I te aso tokotasi raa, Jesus ni aru ake tana sinahuru maa te takarua disaipol, teenaa uii atu iloo naa mahi TeAtua ki laatou, ki lavaa laatou te hanahana naa tippua aa ki lavaa laatou hoki te uii naa maki.

² Teenaa heunatia iloo Ia naa tama naa ki oo no hakaia i naa tiputipu te Nohorana TeAtua aa ki hakamasike naa tama e mmaki. ³ A Ia ni taratara ake peelaa ki laa-tou, "Te saaita kootou e oo raa, kootou seai naa mee kootou e ppiki maa ni tokotoko, ni paeke haohao hekau, ni kaikai, ni mane, aa ma ni ssoa naa kahu kootou. ⁴ Naa hare kootou e toa ki nnoho raa, kootou ku nnohotonu i naa hare naa ki tae ki te ssao kootou e massike i te matakaaina naa ki oo. ⁵ Aa ki mee naa tama te matakaaina naa see hii hakannoo ki kootou, kootou ku tiiake te matakaaina naa aa kootou ku oo. Te saaita kootou e oo raa, kootou ku tahi-tahi naa kerekere e mau i naa ororo vae kootou, ki illoa naa tama naa maa te tiputipu laatou e hakasura naa esara." ^{††}

⁶ Naa disaipol raa ni oo vaaroto naa tamaa matakaaina naa hakkaatoa no hakaia te Lono Taukareka ka hakamasike naa tama e mmaki i naa kina naa.

† 9.3 Lk 10.4-11 †† 9.5 Acts 13.51

Herod see iloa i Jesus

(Mt 14.1-12; Mk 6.14-29)

⁷ Te saaita Herod, te tuku Galilee, ni lono i naavana essura nei raa, a ia ni vware hakaoti, i aaraa tama e taratara maa John te Baptis ku ora hoki. ⁸ E mee aaraa tama e taratara maa Elijah ku hakasura iho, aa aaraa tama iaa e hai ma se pure i naa pure TeAtua iloo imuaraa ku oti te ora hoki. ¹⁹ Teenaa ki taratara Herod peelaa, "Nau ni vanaake ki naa tama raa ki tuutia te ua John, aa teenei ko ai e lono nau e mee naavana nei?" Teenaa mee iloa ia ki kite ia i Jesus.

Jesus e haanai te kuturana tama e tammaki

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Te saaita naa aposol raa ni ahe ake raa, naa tama naa ni taratara ake ki Jesus i naa vana laatou ni mee. Teenaa too iloo Jesus naa tama naa ka oo laatou soko laatou ki te matakaaina e tupa ma ko Bethsaida. ¹¹ Te saaita naa tama i te kina naa ni lono raa, oo atu iloo laatou vaamuri Jesus. Jesus ni hiahia i laatou ni oo ake, teenaa hakaea ake iloo Ia naa taratara i te Nohorana TeAtua ka hakamasike naa tama e mmaki i te kina naa.

¹² Te saaita te laa raa ni taupiri ki suru, te taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ni oo ake no vanaake peela ki Jesus, "Heunatia naa tama nei ki oo ki naa matakaaina e taupiri mai raa no ssee ni kaikai maa laatou aa ma ni kina maa laatou ki mmoe, i te kina nei see nohoria."

¹³ Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, "Kootou kauake ni kaikai maa naa tama naa ki kkai."

Naa disaipol raa ki mee ake, "Maatou e nnoho koi ma naa haraoa e rima ma naa ika e lua. Koe e hiihai maa maatou ki oo no taavi ni kaikai ki haanai te kuturana tama nei hakkaatoa?" ¹⁴ (Naa taanata hakkaatoa i te kina naa ellava naa simata e rima.)

Jesus ki mee ake ki ana disaipol, "Hakanohoria naa tama naa ki nnoho tiki tino rima naa tama e hakapaa i te kina tokotasi."

¹⁵ Saaita naa disaipol raa ni oti te hakannoho naa tama raa, ¹⁶ Jesus ni too naa haraoa e rima ma naa ika e lua naa, teenaa ttoka iloo Ia ki telani no taku ki TeAtua. Araa ttohi iloo naa haraoa naa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae atu ki naa tama.

¹⁷ Naa tama raa ni kkai hakkaatoa no pposu, aa naa kaikai ni ttoe raa ni haaoa naa disaipol raa ki loto naa kete e sinahuru maa rua.

Peter e pesi tana taratara maa Jesus kote Mesaea

(Mt 16.13-19; Mk 8.27-29)

¹⁸ I te aso tokotasi Jesus ni noho ka taku soko Ia raa, ana disaipol raa ni oo ake kiaa Ia. Teenaa vasiri ake iloo Ia peelaa ki laatou, "Te henua e taratara maa nau ko ai?"

¹⁹ Naa disaipol raa ki mee ake, "E mee aaraa tama e hai maa koe ko John te Baptis; aaraa tama e hai maa koe

ko Elijah; aa aaraa tama iaa e hai maa koe se pure i naa pure TeAtua imua, teelaa ku ora hoki." ^{††}

²⁰ Jesus ki vasiri hoki, "Ai kootou e taratara maa nau ko ai?"

Teenaa ki mee ake Peter, "Koe naa ko te Mesaea TeAtua" [‡]

Jesus ku taratara i tana mate

(Mt 16.20-28; Mk 8.30—9.1)

²¹ Teenaa ki ppui ake Jesus ki see taratara ake laatou ki se tama. ²² A Ia ni taratara ake hoki peelaa ki laatou, "Te Tama te Henua raa ma ki hakallono isu i te kau vana; A Ia ma ki hakakkeeina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamaatua, aa ma naa tisa naa Loo. A Ia ma ki taia no mate, tevana iaa a Ia ma ki hakamasikeria no ora i te ttoru naa aso."

²³ Teenaa ki mee ake Ia peelaa ki laatou hakkaatoa, "Ki mee ni tama e fiffai maa laatou ki oomai no tautari kiaa nau, naa tama naa ki tiiake naa mee laatou e fiffai, aa laatou ku amo naa kros laatou raa i te kau aso hakkaatoa, aa laatou ku tautari kiaa nau. ^{‡‡24} Te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora naa; aa te tama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, a ia ma ki taaohi te ora maaoni. ^{‡‡25} Se aa e taukareka ma ki sura i te henua ki mee maa naa mee hakkaatoa i te maarama nei e tauhia laatou, aa laatou iaa see taao-hi te ora maaoni? Seai iloo! ²⁶ Ki mee maa te henua e napa iaa nau ma aku taratara, te Tama te Henua raa ma ki napa i laatou i tana saaita ma ki au iloto ana mahi ma naa mahi te Tamana, aa ma naa mahi ana ensol e tupa. ²⁷ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: e mee aaraa tama i kootou e ttuu i te kina nei ma ki see vave mmate, teenaa laatou ma ki ttae ake no kkite i te Nohorana TeAtua."

Te haitino Jesus ku too tana maasina

(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)

²⁸ Ku llaka naa aso evaru i tana saaita ni kauake naa taratara nei raa, Jesus ni toa a Ia Peter, John, aa ko James, ka oo laatou ki aruna te tamaa mouna raa no taku ki TeAtua. ^{‡‡29} I tana saaita ni taku raa, tana tau-rae ni huri no too tana maasina, aa ana hekau e uru raa ni maasina hakkaatoa. ³⁰ Teenaa te takarua taanata, Moses ma Elijah, ni hakassura ake ma te maasina telani no hai taratara ma Jesus. Takarua raa e taratara ake ki Jesus iaa Ia ma ki mate i Jerusalem, ki ttino te hakataakoto TeAtua.

³² Peter ma ana soa raa ni mmoe mannuu, teenaa i te saaita laatou ni maffuru raa, laatou ni kkite te maasina Jesus ma te takarua taanata teelaa e ttuu maa Ia.

³³ Te saaita te takarua taanata raa ni mee ki hakattaha i Jesus raa, Peter ni mee ake peelaa ki Jesus, "E taukareka iloo i maatou e nnoho i te kina nei! Maatou ku hakatuu ni tamaa hare e toru, too hare, te hare Moses, aa te hare Elijah." (Teenei se taratara vware

†† 9.19 Mt 14.1,2; Mk 6.14,15; Lk 9.7,8 ‡ 9.20 Jn 6.68,69

‡‡ 9.23 Mt 10.38; Lk 14.27 ‡‡ 9.24 Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25

‡‡‡ 9.28 2 Pet 1.17,18

† 9.8 Mt 16.14; Mk 8.28; Lk 9.19

koi aana nipesi, iaa ia nisee iloa maa ia e taratara i te aa.)

³⁴ Te saaita Peter koi taratara raa, te uruaoa raa ni irihia ake no too tana maru i aruna naa tama naa, teenaa naa disaipol raa ni mattaku i te saaita naa tama naa ni uuhia te uruaoa naa. ³⁵ Teenaa ki taratara mai te reo raa iloto te uruaoa, "Teenei taku Tama ni hakamaatino; kootou hakannoo kiaa Ia!" †

³⁶ Saaita te reo raa ni oti te taratara raa, teelaa ko Jesus soko Ia raa ku tuu mai. Naa disaipol naa ni seai iloo ki taratara ake ki se tama i te saaita naa i te mee laatou ni kkite nei.

Jesus e hanaa a Ia te tipua hakallika i te tamariki tanata

(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)

³⁷ I telaa aso raa, Jesus ma te takatoru disaipol naa ni ahemai kilaro te mouna naa, teenaa te kuturana tama e tammaki raa ni oo ake no ttiri i Jesus. ³⁸ Te tanata tokotasi iloto te kuturana naa ni tanitani varo ake peela, "Tisa nei! Mmata i taku tamariki tanata nei, teenei ko taku tamariki koi tokotasi!" ³⁹ Te saaita te tama nei maraa e uruhia te tipua raa, a ia maraa ekappisi ana varo no moe kappore, teenaa naa pepeau raa maraa e ssura iho i tana pukua. Te tipua nei e hainataa iloo te hakataha i te tamariki nei; te tamariki nei e mee pakavaina iloo ia. ⁴⁰ Nau ni hai peenaa ki oo disaipol raa ki hanaa te tipua nei, tevana iaa laatou ni see lavaa."

⁴¹ Jesus ki mee ake ki naa tama e ttuu i te kina naa, "Kootou ni tama e aa e sosorina hakallika ka see lotu tonu! E aa? Teenei se ssao huapotopoto taatou nittaka hakapaa ka tokonaki nau ki kootou?" Teenaa huri iloo Ia no mee ake ki te tanata, "Toomai too tamariki tanata naa."

⁴² Te saaita te tamariki tanata naa koi sare atu ki Jesus raa, te tipua e tau i te tamariki naa ni peesia a ia te tamariki naa ki te kerekere ka moe te tamariki naa ka ppare. Jesus ni varo atu ki te tipua hakallika naa, teenaa taukareka iloo te tamariki tanata naa. Ki oti raa hakaheha atu iloo Ia te tamariki tanata raa ki tana tamana. ⁴³ Naa tama naa hakkaatoa ni oho i naa haimahi TeAtua.

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mt 17.22-23; Mk 9.30-32)

Te saaita naa tama raa koi tarataraina laatou naa vana hakkaatoa Jesus ni mee nei raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, ⁴⁴ "Kootou hakamaarona i taku taratara e mee ki kauatu nei! Tama te Henua raa ma ki hookina ki naa rima naa tama te maarama nei." ⁴⁵ Tevana iaa naa disaipol raa ni see illoa maa Jesus e taratara ake ma e aa. Te hakataakoto te taratara naa ni huuina TeAtua ki see illoa naa tama naa, aa laatou ni mattaku te vasiri atu ki Jesus i te mee naa.

Setama peehea e haia ma se hakamau i naa tama hakkaatoa?

(Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)

⁴⁶ Naa disaipol raa ni hakatautttau soko laatou maa ko ai te hakamau i laatou. ^{††47} Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa, teenaa saaua iloo a Ia te tamariki tokotasi no hakatuuria i tanavasi. ⁴⁸ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama naa, "Te tama e tautari ki aku tiputipu aa e hiihai ki te tamariki peenei raa, te tama naa e hiihai hoki kiaa nau; aa te tama e hiihai kiaa nau raa, te tama naa e hiihai hoki ki te tama ni heuna ma ki au nau. Te tama teelaa see ilotia maa se tama iloto kootou raa, teenaa ko te hakamau i kootou." ‡

Te tama see taukaa ma kootou raa, teenaa se tama kootou

(Mk 9.38-40)

⁴⁹ John ki mee ake, "Te Ariki, maatou ni kkite te tanata e hanahana naa tippua iloto too inoa, aa te tanata naa ni puuia maatou i aa ia see hai te kaavena maatou e tautari kiaa koe."

⁵⁰ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia ma aaraa disaipol, "Kootou see puuia kootou te tama naa, i te aa te tama see taukaa maa kootou raa, teenaa se tama kootou."

Te matakaaina tokotasi i Samaria see fifai ki Jesus

⁵¹ I te saaita Jesus ku taupiri ki toa ki te lani raa, a Ia ni mee hakaoti tana maanatu no hano Ia ki Jerusalem. ⁵² A Ia ni heuna ana tama ki oo imua ki te matakaaina tokotasi i Samaria, no hakatonu mai hakaoti tana kina ki noho. ⁵³ Araa nei naa tama i te matakaaina naa ni see fifai maa Ia e hanake, teenaa i laatou ni illoa maa Jesus e hano are ki Jerusalem. ⁵⁴ Saaita James laua ma John ni llono i te taratara nei raa, laua ni ffuri no mee ake ki Jesus, "Te Ariki, koe e hiihai ma ki kannaa-tia maatou te ahi te lani raa ki ura mai no tuunia naa tama nei ki vvela?" †

⁵⁵ Teenaa ki hakatahuri atu Jesus no nutua laua.

⁵⁶ Araa oo iloo laatou ki telaa matakaaina.

Naa tama e vana maa laatou e fifai ki tautari i Jesus

(Mt 8.19-22)

⁵⁷ I te saaita laatou koi sassare ka oo raa, te tanata tokotasi ni vanaake peela ki Jesus, "Nau ma ki tautari atu i oo kina hakkaatoa e hano."

⁵⁸ Jesus ki mee ake, "Naa manu vao raa e mee naa rua laatou, aa naa manu lellere raa e mee naa ohana laatou, te Tama te Henua raa iaa see hai kina ki moe no hakamarooroo."

⁵⁹ A Ia ki mee ake ki telaa tama, "Tautari mai kiaa nau."

Araa nei te tanata naa ku mee ake, "Te Ariki, ttari ki ahe nau no tanu taku tamana."

† 9.35 Is 42.1; Mt 3.17, 12.18; Mk 1.11; Lk 3.22

†† 9.46 Lk 22.24 ‡ 9.48 Mt 10.40; Lk 10.16; Jn 13.20 †† 9.54 2 Kgs 1.9-16

⁶⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, "Tiiake naa tama ku oti te mmate raa kittanu naa tama laatou e mmate. Tere no hakaeta i naa tiputipu te Nohorana TeAtua."

⁶¹ Telaa tama iaa e mee ake peelaa ki Jesus, "TeAriki, nau ma ki tautari atu kiae koe, tevana iaa koe ku ttari ki ahe nau imua no purepure ki taku haanauna." †

⁶² Jesus ki mee ake, "Te tama ku oti te kaamata te heheuna i ana paena, araa nei ku mamaanatu tam-maki ma ki tiiake tana paena naa raa, te tama naa see tau te heheuna i te Nohorana TeAtua."

Jesus e heuna tetino hitu maa tetakarua naa tama ki oo

10 Kimuri raa TeAriki ni hiri hoki tetino hitu maa tetakarua naa tama ki oo imua ki naa matakaaina hakkaatoa teelaa ma ki oti a Ia ku hanatu imuri. Naa tama naa ni oo tiki takarua. ² A Ia ni vanaake peelaa ki laatou, "Naa kaikai i naa verena raa ku ffua no ppsi hakkaatoa, tevana iaa naa tama ki vasi raa e moosisi koi. Kootou taku ki TeAriki, te tama e mee anaverena naa, ki heuna ni tama hoki ki oo novasi. ^{†3} Kootou oo! Kootou e heunatia a nau pee ko naa sukua sipsip e kaavea ki ttaka ma naa poi vao e kaittama. ^{‡4} Kootou see ppiki ni paos e haohao mane, aa ma ni paeke haohao hekau, aa seai ma nitaka. Ki mee ni tama ettiri i kootou i te ara, kootou seettuu no tarataraina kootou naa tama naa. ^{‡5} Naa saaita hakkaatoa kootou e uru atu ki loto se hare, kootou ki mee ake peelaa, 'Te laaoi TeAtua ki takoto i te hare nei,' ⁶ Ki mee maa teelaa setama e manava laaoi e taka i te hare naa, teenaa naa purepure kootou naa ma ki takkoto ma tetama naa; aa ki mee seai, naa purepure kootou naa e ahe koi ma kootou. ⁷ Kootou see vaissare huri i naa hare; kootou nnoho koi i te hare tokotasi. Kootou kikkai ka unu te kau mee naa tama te hare raa e kauatu, i naa tama e heheuna raa e tau te suia i naa heuna laatou. [‡]

⁸ "Ki mee ni tama se matakaaina e fiffai maa kootou ki oo ake, kootou kikkai ni aa laatou e kauatu, ⁹ aa ku haia kootou naa tama e mmaki i te kina naa ki taukalleka, ka taratara ake peelaa ki naa tama, 'Te Nohorana TeAtua ku saaita atu ki kootou.' ¹⁰ Aa ki mee kootou e oo atu ki se matakaaina, aa naa tama i te kina naa see fiffai maa kootou ki oo ake, kootou ku oo vaaroto naa mateara te matakaaina naa ka taratara peelaa, ^{‡‡11} 'Naa kerekere te matakaaina nei, teelaa e mmau i naavae maatou, e tatahia maatou ki illoa kootou i te tiputipu kootou naa e sara! Kootou iaa ki illoa i te mee nei: Te Nohorana TeAtua raa ku saaita atu ki kootou!' ^{‡‡12} Nau e taratara atu ki kootou: i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, naa haaeo TeAtua ni kauake ki naa tama i Sodom raa ma ki see tae ki ana haaeo ma ki kauake ki naa tama te matakaaina naa! [§]

Naa matakaaina see lotu i TeAtua

(Mt 11.20-24)

¹³ "Kootou naa tama i naa matakaaina Korasin ma Bethsaida; naa haaeo e llasi ma ki pakkuu atu ki kootou! Ki mee maa naa mahi TeAtua ni hakassura i naa matakaaina kootou nei ni hakasuratia hoki nau i Tyre ma Saidon raa, naa tama i naa matakaaina naa kunaa ffuri are naa manava laatou. Ki mee raa, naa tama naa ku naa nnoho are ma naa maro ppari laa-tou ka huna naa haitino laatou ki naa nanahu, ki huri ake peelaa maa laatou ku ffuri naa manava laa-tou. ^{§†14} I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te manava aroha TeAtua ma ki hakasura ki naa tama i Tyre ma Saidon raa ma kittoe iaa i kootou. ¹⁵ Aa kootou, naa tama i Capernaum! Kootou ni mannatu maa kootou ki saua ki telani? See lavaa. Kootou ma ki peesia ki te kina naa tama e mmate!" ^{§††}

¹⁶ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, "Te tama e hakan-noo ki kootou raa, e hakanoo kiae nau; te tama see hiihai ki kootou raa, see hiihai hoki kiae nau; aa tetama see hiihai kiae nau raa, see hiihai ki te tama ni heuna ma ki au nau." ^{§‡}

Tetino hitu maa tetakarua taanata raa ku ahe ake ki Jesus

¹⁷ Te saaita tetino hitu maa tetakarua naa taanata ni heunatia Jesus ni ahe ake raa, naa tama naa ni taratara fiafia ake peelaa ki Jesus, "TeAriki, naa tip-pua raa hoki ni hakannoo mai ki maatou i naa varo ake maatou too inoa!"

¹⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, "Nau e kite i naa leiho mai Satan i telani, e mee pee ko naa kkemo te uila.

¹⁹ Hakannoo mai! Nau ku oti te uii atu naa mahi TeAtua ki kootou, ki lavaa kootou te takataka vaaruna naa kata ma naa huitaarau, aa ki tinaia naa mahi Satan. Kootou ma ki see lavaa te mmere i naa mee peenaa. ^{§‡20} Tevana iaa kootou ki see fiafia maa i naa tippua raa e hakanoo ki kootou; kootou ki fiafia are i naa inoa kootou e sissia no takkoto i telani."

Jesus e taku kite Tamana

(Mt 11.25-27, 13.16-17)

²¹ I te saaita naa, te hiahia TeAitu Tapu raa ni takoto i Jesus, teenaa taku iloo Jesus peelaa ki TeAtua, "Tamana, TeAriki telani ma te kerekere nei! Nau e hiahia iaa koe ku oti te hakaari ake ki naa tamavare i oo mee ni huu ki see ilotia naa tama e atammai ma naa tama e illoa i te kau vana. E maaoni, taku Tamana, i teenei ko too ara ni hiihai maa naa mee nei ki ssura."

²² Jesus ki mee ake ki naa tama naa, "Taku Tamana ni kaumai naa mee hakkaatoa. See hai tama e iloa maaoni maa nau setama peehea, taku Tamana raa koi. See hai tama e iloa maaoni maa taku Tamana raa setama peehea, teenei ko nau koi soko nau,

† 9.61 1 Kgs 19.20 †† 10.2 Mt 9.37,38 ‡ 10.3 Mt 10.16
 ‡† 10.4 Mt 10.7-14; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5 ‡‡ 10.7 1 Cor 9.14; 1 Tim 5.18 ‡‡† 10.10 Acts 13.51 ‡‡‡ 10.11 Mt 10.7-14; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5 § 10.12 Gen 19.24-28; Mt 11.24, 10.15

§† 10.13 Is 23.1-18; Ezek 26.1—28.26; Joel 3.4-8; Amos 1.9-10; Zech 9.2-4 §†† 10.15 Is 14.13-15 §‡ 10.16 Mt 10.40; Mk 9.37; Lk 9.48; Jn 13.20 §†† 10.19 Ps 91.13

te Tama Te Atua. Aa naa tama hoki e illoa i Te Atua raa, teenaa ko aku tama e fiffai maa nau ki hakaari naa tiputipu taku Tamana.” †

²³ Te saaita ana disaipol raa ni nnoho soko laatou raa, Jesus ni huri atu no taratara ake peelaa ki laatou, “Kootou ki fiafia i kootou ku k kite i naa mee nei. ²⁴ Nau evanaatu ki kootou: E tammaki naa pure Te Atua ma naa tuku ni fiffai maa laatou ki k kite i naa mee kootou e k kite nei, tevana iaa naa tama naa ni see lavaa. Naa tama naa ni fiffai maa laatou ki llono i naa mee kootou e llono nei, tevana iaa laatou ni see lavaa.”

Te parapol i naa sosorina taukareka te tama haka Samaria

²⁵ I te aso tokotasi raa, tetisa tokotasi naa Loo raa ni mee ma ki haaiteria a ia te atamai Jesus. A ia ni tuu ki aruna no vasiri ake ki Jesus, “Tisa nei, nau ki mee peehea ki toa a nau te ora e ora hakaoti?” ††

²⁶ Jesus ki hakahe ake, “Naa Loo Moses raa e taratara maa e aa? Koe e hakataakoto peehea naa taratara naa?”

²⁷ Te tanata raa ki mee ake, “Koe ki manava laa oi i Te Ariki, too Atua, ki too hatumanava hakkaatoa, ki too ora hakkaatoa, ki oo mahi hakkaatoa, aa ki too hakataakoto hakkaatoa; aa ‘Koe ki manava laa oi i te tama e noho i too vasi, e mee pee ko i-oo manava laa oi iaa koe soko koe.’” ‡

²⁸ Jesus ku ttao atu, “Koe e tonu. Tautari ki naa taratara naa aa koe ku ora.” ††

²⁹ Te tisa naa ni hiihai maa Jesus ki kite maa ia se tama e iloa i naa Loo, teenaa ki vasiri ake a ia peelaa, “Ko ai te tama e noho i taku vasi?”

³⁰ Jesus ki hakahe ake, “Teelaa se tanata e masike i Jerusalem no hano ki Jericho. I loto te ara raa, te tanata naa ni osohia naa tama kailallao raa no taia ka huuina ana hekau. Teenaa te tanata naa ni tiiake naa tama naa ka moe somo sara iloto te ara.

³¹ “Teelaa se maatua te hare lotu raa ni sare ake hoki i te ara naa. I tana saaita ni kite i te tanata e moe ka somo sara raa, a ia ni hakahiti ki telaa vasi te ara raa no hakaraka koi.

³² “Peelaa hoki, teelaa se tama e heheuna i te Hare Tapu Te Atua ni sare ake hoki i te ara naa. A ia ni sare ake no mmata i naa moe te tanata naa, araa hakahiti iloo ia ki telaa vasi no hakaraka koi ka hano.

³³ “Araa teenaa, sura mai iloo te tama haka Samaria i te ara naa hoki. I tana saaita ni kite i naa moe mai te tanata raa iloto te ara raa, a ia ni aroha iloo. ³⁴ Teenaa hanatu iloo ia no huihui naa kina te tama naa e mmere raa ki te wain ka aamosi ki te ssunu, araa sai-sai iloo ki naa tapaa maro. Ki oti raa saaua iloo ia te tama raa no hakanoho i aruna tana donki no hakattaki ki te hare moemoe tokotasi. Teenaa noho iloo ia no mmata ake ki te tama naa. ³⁵ I te ssoa te aso raa, te tanata haka Samaria raa ni too ana siliva e lua

† 10.22 Jn 3.35, 10.15 †† 10.25 Mt 22.35-40; Mk 12.28-34
‡ 10.27 Deut 6.5; Lev 19.18 †† 10.28 Lev 18.5 †† 10.33 2 Chr 28.15 ††† 10.34 2 Chr 28.15

no kauake iloo ki te tama e roorosi te hare moemoe naa. Araa mee ake iloo peelaa kiaa ia, ‘Mmata ake ki te tama nei. Taku saaita ma ki ahemai peenei raa, nau ma ki suia a nau too kooina ni pesi i te tama nei.’”

³⁶ Jesus ni hakaoti atu tana taratara raa peelaa ki te tama naa, “Ko ai te tama i te takatoru nei e mee ma se tama e noho i te vasi te tanata ni taia nei?”

³⁷ Te tisa naa Loo raa ki mee ake, “Te tama ni aroha i te tanata ni taia.”

Jesus ki mee ake, “Koe ku hano no sosorina hoki peenaa.”

Mary laaua ma Martha

³⁸ Te saaita Jesus ma ana disaipol raa koi sassare ka oo ki Jerusalem raa, laatou ni taa ki te matakaaina e noho ai te ffine e ttapa ma ko Martha. Teenaa Jesus ni toa te ffine naa ki tana hare. ³⁹ Martha e mee tana taina e ttapa ma ko Mary, aa Mary ni hano no noho iloo imua Te Ariki no hakannoo ki ana taratara. ⁴⁰ Naa manava Martha iaa ni hakallika iloo iaa ia e tuu ka ppena naa kaikai laatou naa soko ia. Teenaa hanatu iloo ia no mee ake ki Jesus, “Te Ariki, koe e maanatu maa tevana taku taina e mee nei e taukareka? Nau koraa ku tiiake iloo ia ki ppena nau naa kaikai nei soko nau! Vanaatu kiaa ia ki au no tokonaki mai kiaa nau!”

⁴¹ Teenaa ki huri atu Te Ariki no mee ake kiaa ia, “Martha, Martha! Koe e mamaanatu tammaki are ka hakallika too manava i te lopo vana. ⁴² Teelaa se mee koi tokotasi koe ki ssee. Mary nei ni ssee ki te mee maaoni, aa te mee nei ma ki see lavaa te hanaa iaa ia.”

Jesus e akonaki ana disaipol kitaku

(Mt 6.9-13, 7.7-11)

11 I te aso tokotasi raa, Jesus ni noho i te kina tokotasi ka taku. I tana saaita ni oti raa, tana disaipol tokotasi ki mee ake kiaa Ia, “Te Ariki, aakona maatou ki taku, e mee pee ko John ni ako ana disaipol.”

² Jesus ki mee ake, “Te saaita kootou e taku, kootou ki taratara peenei,

‘Tamana maatou i telani:

Too inoa e tapu raa ki hakanauria;
kau no noho maa se tuku i maatou.

³ Kaumai ni kaikai maa maatou i naa aso hakkaatoa.

⁴ Hanaa naa haisara maatou ni ppena,
e mee pee ko maatou e hanaa maatou naa haisara naa tama hakkaatoa e ppena ki maatou.

See tiiake maatou ki lavaa te usuhia naa vana e hakallika.”

⁵ Ki oti raa Jesus ku mee ake peelaa ki laatou, “Ki mee se tama i kootou e hano ki te hare tana soa raa i te tu-aapoo no vanaake peelaa, ‘Naasoa, kaumai ni haraoa e toru, ki oti nau ku sui atu. ⁶ Taku soa tokotasi e tae ake koi i te saaita nei ki nnoho maaua i taku hare, aa nau ku see hai kaikai ki kauake!’ ⁷ Aa ki mee maa too soa naa e mee atu peelaa i tana hare, ‘Koe see au

††† 10.39 Jn 11.1

no haarona nau! Taku tootoka nei ku oti te ppui, aa aku tamalliki nei e mmoe ma nau. Nau ku see lavaa te masike atu no kauatu ni kaikai maau.'

⁸ "Nau e mee atu ki kootou. Niaaina maa koorua naa se takarua e vaisoa hakaraa oi iloo raa, te tama naa ma ki see lavaa te kauatu ni kaikai maau. Iaa ki mee maa koe e tuu koi ka kainnoo atu peenaa raa, te tama iloto te hare naa ma ki maahuru koi no kauatu oo mee hakkaatoa e ssee.

⁹ "Aa teenei nau kuvanaatu ki kootou: Kainnoo, aa koe ma ki kauatu too mee; ssee, aa koe ma ki lave; pakuukuu i te tootoka, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu kiaa koe. ¹⁰ Naa tama hakkaatoa e kainnoo raa ma ki kauake naa mee laatou, aa naa tama e ssee raa ma ki llave, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu ki te tama e pakuukuu iho i te tootoka.

¹¹ "Eaa? Koe ma ki lavaa te kauake se kata ki too tamariki ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se ika? ¹² Eaa? Koe ma ki lavaa te kauake se huitaarau, ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se hua? ¹³ Ki mee maa kootou, naa tammana e sosorina hakallika, e illoa te hookii naa mee e taukalleka ki naa tamalliki kootou, kootou e vana maa te Tamana i te lani raa ma ki see hiahia te hookii TeAitu Tapu ki naa tama e kainnoo ake?"

Jesus laua ma Belsebul

(Mt 12.2-30; Mk 3.20-27)

¹⁴ Jesus ni hanaa Ia te tipua i te tama see lavaa te taratara. Ite saaita te tipua naa ni hanaa raa, te tanaa naa ni taratara hoki, teenaa ki oho naa tama i te kina naa. ¹⁵ Tevana iaa e mee naa tama e taratara peelaa, "Te tama naa e too ana mahi i Belsebul, te tipua hakamaatua naa tippua hakkaatoa, teenaa e lavaa ai a ia te hanahana naa tippua." †

¹⁶ Araa tama iaa ni mee ma ki haaiteria laatou Jesus, teenaa naa tama naa ni mee ake kiaa Ia ki hakasura ni mahi TeAtua ki illoa laatou maa Ia ni heunatia mai maaoni TeAtua. ††¹⁷ Tevana iaa Jesus ni iloa naa mannatu naa tama naa, teenaa mee ake iloo Ia peelaa ki laatou, "Te henua e nnoho mavaevae ka heheatu soko laatou raa ma ki see takoto rooroa; te haanauna see nnoho no meeme hakapaa raa ma ki oti ku maseu. ¹⁸ Aa ki mee maa te nohorana Satan raa e nnoho vaevae ka heheatu soko laatou, te nohorana naa ma ki takoto rooroa peehea? Kootou e hai maa teenei ni mahi e kau mai Belsebul ki hanahana naa tippua. ¹⁹ Ki mee maa teenei ni mahi maaoni Belsebul e taka ma nau, naa tama e tautari ki kootou raa e hanahana naa tippua raa ki naa mahi ai? Naa tama e tautari ki kootou naa ma ki hakaari atu maa naa taratara kootou naa e ssara! ²⁰ Nau e hanahana naa tippua raa iloto naa mahi TeAtua, aa te mee nei e hakaari mai peelaa maa te Nohorana TeAtua raa kunaa tae mai are ki kootou.

²¹ "Te saaita te tama e haimahi raa e tuu ma ana hana ka roorosi i tana hare raa, ana hekau iloto tana hare naa ma ki takkoto taukalleka. ²² Aa ki mee se tama e haimahi are iaa ia e hanatu no hetaa laua ka taia

te tama naa raa, te tama e haimahi i laua naa ma ki toa a ia naa hana hakkaatoa telaa tama no vaaea a ia naa hekau te tama naa e kailaaraotia a ia.

²³ "Te tama see tuu i taku vasi raa, teenaa ko te tama e huri mai no taukaa maaua; te tama see tokonaki mai ki hakakkutu naa sipsip raa, teenaa ko te tama e seu naa sipsip raa ki ffuro huri. ‡

Te saaita te tipua hakallika e ahe ki te tama

(Mt 12.43-45)

²⁴ "Te saaita te tipua hakallika e hakataha i te tama, te tipua naa ma ki hakataka vaaroto mouku ka sessee se kina maana ki noho. Aa ki mee see hai kina aana e lave, a ia ma ki taratara soko ia peelaa, 'Nau ku ahe ki taku hare mua.' ²⁵ Teenaa te tipua naa ku ahe no kite i naa tuu matahua ka maarama te hare. ²⁶ A ia raa ku hano no toomai telaa takahitu tippua e hakallika iaa iaa ia, no nnoho laatou hakapaa. Teenaa te ora te tama e uruhia naa tippua naa ku hakallika iaa i tana noho ana imua."

Te hiahia maaoni

²⁷ Te saaita Jesus ni oti te taratara raa, te ffine tokotasi iloto te kuturana raa ku kannake, "Se hiahia peehea te ffine ni haanau no anaana iaa koe!"

²⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, "Naa tama are ki fiafia raa, teenaa ko naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara TeAtua!"

Te henua e fiffai ki kkite ni mahi TeAtua

(Mt 12.38-42)

²⁹ Te saaita te henua ni kkutu ake ki Jesus raa, a Ia ni huri atu no taratara ake peelaa, "Naa tama i te ssao nei ku hakallika iloo! Laatou e ssee ma ki kkite laatou ma ni mahi TeAtua, tevana iaa laatou ma ki see hai vana e kkite, te laa ko te mirakol koi TeAtua ni mee i Jona. ††³⁰ Jona, te pure TeAtua imua raa e mee ma se hakailoa TeAtua ki naa tama i Niniveh, aa teenei Tama te Henua raa e mee ma se hakailoa TeAtua ki naa tama te ssao nei. ††

³¹ "I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te ffine e tuku i Sheba raa ma ki masike mai no tuku haaeo ki naa tama e nnoho i te maarama i te ssao nei, teenaa iaa ia ni masike mai iloo i tana henua e mmao raa no hakanoo ki te atamai te Tuku Solomon. Aa teenei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Solomon e noho ma kootou i te kina nei. †††

³² "I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te kanohenua Niniveh raa ma ki massike no tuku haaeo ki naa tama e nnoho i te ssao nei, teenaa i laatou ni ffuri no tiiake naa haisara laatou i te saaita laatou ni llono i naa hakaea ake Jona i naa taratara TeAtua. Aa teenei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Jona e noho ma kootou i te kina nei. †††

† 11.15 Mt 9.34, 10.25 †† 11.16 Mt 12.38, 16.1; Mk 8.11

‡ 11.23 Mk 9.40 †† 11.29 Mt 16.4; Mk 8.12 †† 11.30 Jon 3.4 ††† 11.31 1 Kgs 10.1-10; 2 Chr 9.1-12 ††† 11.32 Jon 3.5

Te parapol i te lamu

(Mt 5.15, 6.22-23)

³³ “See hai tama e hakaura tana lamu no hakalluu ki laro se kamete. Te tama naa e hakatuu are te lamu raa ki aruna se aruna, ki kkite naa tama raa i naa uru mai laatou ki loto te hare. †

³⁴ “Naa karamata kootou e mee ma ni lamu naa haitino kootou. Ki mee maa naa karamata kootou e taukalleka, naa haitino kootou e mallama; aa ki mee naa karamata kootou e hakallika, naa haitino kootou ma ki poouri. ³⁵ Kootou mmata hakaraaaoi iloo ki see mee maa te maasina e vana kootou maa e takoto i naa haitino kootou naa, ko te poouri raa koi. ³⁶ Ki mee maa naa haitino kootou e mallama, see hai kina e poouri, teenaa naa haitino kootou ma ki maasina hakkaatoa, e mee pee ko naa too te maasina te lamu e ura raa i kootou.”

Jesus e nutua a Ia naa Faarisi aa ma naatisa naa Loo

(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

³⁷ Te saaita Jesus ni oti te taratara raa, a Ia ni arumia te Faarisi tokotasi ki tana hare ki kkaai laaua, teenaa hanatu iloo Ia ki te hare te tama naa no noho ki kai.

³⁸ Te Faarisi raa ni teki iloo i tana saaita ni kite maa Jesus ni see huihui ana rima imua iaa ia ku mee ki kai.

³⁹ Teenaa ki mee ake TeAriki kiaa ia, “Kootou naa Faarisi raa e huihui koi vaataha naa kap ma naa peleti kootou, aa iloto naa manava kootou iaa, kootou ni tama e sosorina hakallika ka kailallao.

⁴⁰ Naa vware! Kootou see illoa maa TeAtua ni penapena i taha naa mee ma iloto hoki? ⁴¹ Kootou ki hookii naa mee kootou e kaimmate raa ki naa tama e nnoho hakaaroha, teenaa naa ora kootou ma ki mallama hakaoti.

⁴² “Arohailoo i kootou naa Faarisi! Kootou maraa e vvae naa laakau marasini kootou, pee ko naa ‘mint’, naa ‘rue’, aa ma aaraa laakau marasini hoki i naa tuuhana e sinahuru, no kauake te tuuhana tokotasi ki TeAtua, aa kootou iaa see manava laaaoi i TeAtua ka ti iake kootou te tiputipu e tonu TeAtua. Teenei te tiputipu ki tauhia kootou, aa kootou hoki ki hookii aaraa mee kootou ki TeAtua. ††

⁴³ “Arohailoo i kootou naa Faarisi! Kootou e fiffai maa kootou ki nnoho i naa nohonoho hakamaatua raa iloo iloto naa hare lotu, aa kootou hoki e fiffai maa te henua ki meeme maa kootou ni tama hakamaatua, i naa ttiri kootou i naa kina te henua e nnoho.”

⁴⁴ “Arohailoo i kootou! Kootou e mee pee ko naa taruma see hai heturi e ttuu teelaa e takatakamia koi te henua i laatou see illoa.”

Jesus e nutua a Ia naatisa naa Loo

⁴⁵ Te tisa tokotasi naa Loo raa ki mee ake, “Te tisa nei, maatou nei hoki e tuku haaeoina a koe i oo taratara e kaumai nei!”

† 11.33 Mt 5.15; Mk 4.21; Lk 8.16 †† 11.42 Lev 27.30

⁴⁶ Jesus ki mee ake, “Aroha hoki iloo i kootou, naa tisa naa Loo! Te henua e haia kootou ki amo te kau mmaha teelaa see lavaa laatou te amo, aa kootou iaa see lavaa iloo te ssau se rima no tokonaki ki laatou.”

⁴⁷ “Arohailoo i kootou! I te aa i kootou ni ppena naa taruma e taukalleka iloo maa naa pure TeAtua, aa teenaa iaa ko naa pure ni taaia naa tippuna kootou imua. ⁴⁸ Kootou soko kootou e hakaari peelaa maa naa vana naa tippuna kootou ni mee raa e ttonu; laatou ni taaia laatou naa pure TeAtua, aa teenei kootou ku ffuri no penapena naa taruma laatou. ⁴⁹ Teenei te taratara TeAtua ni mee i kootou i tana atamai, ‘Nau ma ki heuna atu aku pure ma naa tama e heheuna iaa nau raa ki laatou; e mee aaraa tama i aku tama naa ma ki taaia, aa aaraa tama iaa ma ki hai haaeoina laatou.’ ⁵⁰ Naa tama te ssao nei ma ki haia ki llono i naa pure hakkaatoa ni taaia nommate, kaamata mai iloo i te saaita TeAtua ni penapena te maarama nei. ⁵¹ Teenaa e kaamata mai iloo i te taia ana Abel no tae ki te saaita Zechariah ni taia i te ssao te olta ma te Ahana Tapu iloto te Hare Tapu TeAtua. Ni maaoni, nau e vanaatu ki kootou, naa tama i te ssao nei ma ki hakkaatoa ina i te mmate naa tama naa hakkaatoa! ‡

⁵² “Aroha iloo i kootou, naa tisa naa Loo! Kootou ni hu-uina kootou te iloa i te ara TeAtua e hakaora te tama ki see illoa te henua; naa tino kootou seki uru atu i te ara naa, teenaa naa tama e fiffai maa laatou ki uru atu raa e puuia kootou!”

⁵³ Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, naa tisa naa Loo ma naa Faarisi raa ni kaamata te taratara hakallika iaa Ia ka vasirisiri te kau vana ki aa Ia. ⁵⁴ Teenaa naa tama naa ni sessee ara ki hakasara se taratara maa Jesus.

Kootou see tautari ki naa sosorina naa Faarisi

(Mt 10.26-27)

12 I te saaita naa raa, e tammaki naa simata tama ni kkutu ake. Naa tama naa ni takataka koi vaaruna naa vae aaraa tama. Jesus ki kaamata no mee ake ki ana disaipol, “Kootou roorosi hakaraaaoi iloo i te iis naa Faarisi, teenaa ko naa sosorina kaikailua naa tama naa. ‡†

² “Naa mee e ttanu raa ma ki laavea, aa naa mee hakkaatoa e ffuu raa ma ki ilotia. ‡‡ Naa taratara kootou ni hai i te poouri ana raa ma ki lonotia i te maarama, aa naa taratara kootou ni musumusu seemuu iloto naa hare raa ma ki tanitani varoina i aruna naa taffuu naa hare.

Tootama ki mataku

(Mt 10.28-31)

⁴ “Nau e taratara atu ki kootou, aku soa nei. Kootou see mattaku i naa tama e taa koi te haitino te tama aa see lavaa hoki te mee ni vana e hakallika imuri. ⁵ Nau ku hakaari atu i te tama kootou ki mattaku: kootou

‡ 11.51 Gen 4.8; 2 Chr 24.20,21 ‡† 12.1 Mt 16.6; Mk 8.15

‡‡ 12.2 Mk 4.22; Lk 8.17

ki mattaku i TeAtua iaa Ia e lavaa te taa kootou no mmate, aa kootou e lavaa Ia te tauatia ki te ahi e lasi. Nau e taratara atu maaoni iloo, kootou ki mattaku iaa Ia!

⁶ “Naa tamaa manu e rima e tauia ki naa peni e lua, tevana iaa TeAtua see lavaa tessiri i se manu tokotasi i naa manu naa. ⁷ Aa TeAtua e iloa i te kooina naa lauru i naa pisouru kootou. Kootou see mattaku; kootou ettoe iaa i naa manu e tammaki!

Kootou ki see nnapa i Jesus

(Mt 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸ “Nau e taratara atu ki kootou: Naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou ni tama aaku raa, te Tama te Henua raa hoki ma ki taratara imua naa ensol TeAtua maa naa tama naa ni tama aana. ⁹ Aa naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou see illoa iaa nau raa, te Tama te Henua raa ma ki taratara imua naa ensol TeAtua maa Ia see illoa i naa tama naa hoki.

¹⁰ “Te tama e pesi tana taratara hakallika i te Tama te Henua raa, TeAtua ma ki lavaa koi te uii naa haisara te tama naa; aa te tama e pesi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa iaa, ana haisara naa ma ki see lavaa te uii TeAtua. †

¹¹ “Te saaita kootou e taakina ki naa hare lotu naa Jew, aa kimua hoki naa hakamau ma naa tuku te henua ki hakatonutonu naa sara kootou raa, kootou see ssopo naa manava kootou maa kootou ma ki taratara peehea ki hakatonu kootou. ¹² I te aa i TeAitu Tapu ma ki kauatu i te saaita naa, naa taratara kootou ki taratara.” ††

Te parapol te tama see atamai e hai hekau

¹³ Te tama tokotasi iloto te kuturana naa ni mee ake peelaa ki Jesus, “ Te tisa nei, vanaake ki taku taina raa ki vvae maaua naa kerekere ni tiiake mai te tamana maaua raa ki maaua.”

¹⁴ Teenaa ki mee ake Jesus, “Naasoa, ko ai te tama evanaatu maa nau e lavaa te hakatonu no vaaea naa kerekere koorua naa iloto koorua?” ¹⁵ Jesus ku mee ake ki naa tama naa hakkaatoa, “Kootou roorosi hakaraaoni iloo ki see sura te manava kaimanako i kootou; te ora maaoni raa see sura maa i te tama raa e hai mee.”

¹⁶ Teenaa ki kauake Jesus te taratara nei: “Teelaa se tanata e hai mee e mee tana verena e ssomo te kau kaikai e taukalleka. ¹⁷ Teenaa te tanata naa ni noho ka maaanatu peelaa soko ia, ‘Nau ka mee peehea? Nau ku see hai kina hoki ki hakatau aku kaikai nei hakkaatoa.’ ¹⁸ Araa mee iloo tana maanatu peelaa, ‘Nau ku iloa i taku vana kimee. Nau ma ki seu aku hare e tukutuku aku kaikai nei aa nau ku penapena ni hare ellasi iaa, ki hai kina nau te hakatau aku kaikai raa ma aaraa hekau aaku. ¹⁹ Teenaa nau ma ki noho ka hakanau kiaa nau soko nau, i aku hare raa ku ppii i te kaikai ma aaraa mee hoki. I te lopo setau e oomai

† 12.10 Mt 12.32; Mk 3.29 †† 12.12 Mt 10.19,20; Mk 13.11; Lk 21.14,15

imuri raa, nau ma ki noho koi ki taku kai ma taku unu, teena nau ma ki taka koi ka hiahia peenaa!’ ²⁰ Araa nei TeAtua ku mee ake kiaa ia, ‘Te vware! Te poo nei koi koe ku mate; aa ko ai te tama ma ki too oo mee ni tukutuku ka hakatau i oo hare naa?’”

²¹ Jesus ki hakaoti atu ana taratara peelaa, “Teenei te tiputipu naa tama e hakatau te lopo mee ma ki hai mee laatou, aa i naa karamata TeAtua iaa, teena ni tama e nnoho hua.”

Taaohi manava i TeAtua

(Mt 6.25-34)

²² Teena mee ake iloo Jesus ki ana disaipol, “Kootou see mamannatu tammaki i naa kaikai kootou ki kkai ki ora kootou aa ma naa hekau ki hakao i naa haitino kootou. ²³ Te ora te tama e takoto hakamaatua iaa i ana kaikai e kai, aa te haitino te tama e takoto hakamaatua iaa i ana hekau e hakao. ²⁴ Kootou mmata i naa manu lellere: naa manu raa see ttori kaikai; laatou see hai hare e tukutuku naa kaikai laatou, tevana iaa TeAtua e haanai naa manu naa! Aa naa ora kootou iaa ettoe are i naa manu lellere! ²⁵ Ko ai te tama i kootou e lavaa te hakanuu tana ora ki taka rooroa ia haka maarie, i ana noho ka hakataakoto ki te kau vana? ²⁶ Ki mee maa kootou see lavaa te haia kootou naa tamaa vana e hainauhie peenei, ai kootou e ma maanaturia kootou aaraa mee i te aa? ²⁷ Kootou mmata i naa ssomo naa kaute: naa kaute raa see heheuna ka penapena naa hekau laatou. Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou, niaaina maa Solomon se tuku ni hai mane raa, ana hekau raa ni see hakasoro mmata pee ko naa kaute nei. ²⁸ Teenaa ko TeAtua raa e hai laakei naa vee e ssomo vao ki naa kaute, teelaa e mataora i te aso nei koi aa taiao kummae no peesia ki te ahi ki vvela. Kootou e mannatu maa kootou ma ki hai laakeina a Ia peehea? Kootou ku hakatina nataa peehea!

²⁹ “Kootou see nnoho koi ka mamannatu peenaa maa ni aa kootou ki kkai ka unu. ³⁰ I naa tama see illoa i TeAtua e nnoho i te maarama nei e anaana lokoi ki naa mee peenaa. Te Tamana kootou i te lani raa iaa e iloa maa kootou e fiffai ki naa mee naa. ³¹ Kootou iaa ki anaana ki naa vana te Nohorana TeAtua, aa naa mee nei ma ki kauatu ki kootou.

Kootou mee ki hai mee kootou e takkoto i te lani

(Mt 6.19-21)

³² “Kootou aku tamaa sipsip nei, kootou see mattaku. I te aa i te Tamana kootou raa e hiihai maa Ia ki kauatu tana Nohorana naa ki kootou. ³³ Kauake naa hekau kootou raa ki tauia aaraa tama aa kootou ku kauake naa mane naa ki naa tama see hai mee. Kootou mee ki takkoto ni paos mane maa kootou teelaa see lavaa te massae, ka hakanaaopo naa hekau taukalleka kootou i te lani. Teenaa ki takkoto naa mane ma naa hekau kootou naa i te kina naa mee naa ma ki see lavaa te oti. See hai tama e kailaarao e lavaa

‡ 12.27 1 Kgs 10.4-7; 2 Chr 9.3-6

te tae ki te kina naa, aa naa mee naa ma ki see kaina naa tamaa manū. ³⁴ Inaa hatumanava kootou ma ki takkoto lokoi i te kina naa mane ma naa hekau kootou naa emmoe.

Kootou nnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

³⁵ "Kootou nnoa naa maro kootou ka hakaura hakaoti naa lamu kootou, aa kootou ku tanatana ki haia kootou naa heuna TeAtua. ³⁶ E mee pee ko naa nnoho naa poe ka ttari ki te hakamau laatou ki ahe ake i te kaikai te aavana. Teenaa te saaita te hakamau raa e pakuu mai i te tootoka raa, naa tama naa ma ki hakavave atu lokoi no taaraki atu te tootoka. ³⁷ Te saaita te hakamau raa e tae ake no kite maa ana poe raa e nnoho tanatana ake kiaa ia raa, naa poe naa ma ki haia hakaraaoina iloo te hakamau laatou naa. ³⁸ Niaaina maa te hakamau raa e tae ake i te tuaapoo raa, te tama naa ma ki hiahia iloo ki mee maa ia e kite maa laatou e nnoho tanatana ake kiaa ia. ³⁹ Aa kootou ki illoa i te taratara nei: Ki mee te tama e mee tana hare raa ni iloa i te ssao te tama kailaarao raa ma ki uru ake raa, a ia ni see lavaa te tiiake tana hare raa ki vaasia. ⁴⁰ Teenaa kootou hoki ki nnoho tanattana, i te Tama te Henua raa ma ki hakasura iho i te ssao kootou e nnoho see illoa atu kiaa Ia." †

Te parapol i naa poe e lua

(Mt 24.45-51)

⁴¹ Teenaa ki mee ake Peter, "TeAriki, te taratara nei se taratara e mee i maatou, aa seai ki naa tama hakkaatoa?"

⁴² TeAriki ki mee ake, "Te poe e atamai aa e lono te taratara raa, teenaa ko te tama ni tukua tana hakamau raa ki roorosi naa mee i tana hare. A ia naa e tukua hoki ki vaevae ake naa tuuhana kaikai aaraa poe te hakamau raa i naa aso laatou e tukua ki too kaikai.

⁴³ Te poe naa ma ki hiahia iloo ki mee maa tana hakamau raa e au ki hare no kite i aavana e mee naa!

⁴⁴ Maaoni iloo, nau e vanaatu ki kootou, te poe naa ma ki tukua tana hakamau raa ki roorosi i ana mee ma ana kerekere hakkaatoa. ⁴⁵ Aa ki mee te poe raa ku maanatu maa tessao tana hakamau ki ahe ake raa ku rooroa, no kaamata ia te haia hakallikaina aaraa poe taanata hakapaa ma naa poe haahine ka sare kai a ia ka unu no vvere i naa kaikai e llasi raa,

⁴⁶ teenaa te hakamau raa ma ki ahe ake i te aso tokotasi, i te saaita tana poe naa ku see iloa atu kiaa ia. Te hakamau raa ma ki mee pakavaina a ia te poe naa no kerekereia ki hano no taka ma naa tama see llono taratara.

⁴⁷ "Te poe teelaa e iloa maa ni aa tana hakamau e hiihai ki hai ake, tevana iaa tanatino seetangatana ki haia a ia naa heuna naa raa, te poe naa ma ki sarua hakallikaina iloo tana hakamau. ⁴⁸ Aa te poe teelaa see iloa maa ni aa tana hakamau raa e hiihai ki hai ake, tevana iaa e huri no mee naa vana teelaa e tau a ia te sarua raa, teenaa te poe naa ma ki see sarua maaoni.

† 12.35 Mt 25.1-13 †† 12.36 Mk 13.34-36 ‡ 12.40 Mt 24.43-44

"Te tama ni kauake ana mee e tammaki raa, TeAtua e hiihai maa te tama naa ki hookii ni mee e tammaki; aa te tama e taka ma te lopo mee e tammaki iloo raa, TeAtua e hiihai maa te tama naa ki hookii te lopo mee iloo ki aaraa tama."

Jesus ni au no mee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei

(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Jesus ki mee ake, "Nau ni au no mee ki hakaura te ahi raa i aruna te kerekere nei, aa nau iaa e hiihai maa te ahi naa kunaa hakauratia are. ⁵⁰ Nau ma ki taia no mate, aa i te aso naa seki tae mai raa, nau e taka ka sopo taku manava peenei. ††

⁵¹ "E aa? Kootou e mannatu maa nau ni au no mee ki nnoho hakaraaoina naa tama te maarama nei? Seai iloo! Nau ni au no mee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei. ⁵² E kaamata i te saaita nei, naa haimaatua raa ma ki see nnoho hakapaa. Te haimaatua e ttaka te takarima raa, te takatoru ma ki see fiffai i telaa takarua aa te takarua ma ki see fiffai i telaa takatoru. ⁵³ Naa tammama raa ma ki heheatu ma naa tama taanata laatou, aa naa tama taanata raa ma ki see tuku ki naa vana naa tammama laatou. Naa haahine raa ma ki heheatu ma naa tama haahine laatou, aa naa tama haahine raa ma ki see tuku ki naa vana naa tinna laatou. Naa haahine mattua raa ma ki heheatu ma naa hinaona ffine laatou, aa naa tama ffine raa ma ki see tuku ki naa vana naa hinaona laatou." ††

Kootou ki iloa te saaita naa mee raa ma ki pakuu iho

(Mt 16.2-3)

⁵⁴ Jesus ki mee ake hoki, "Te saaita kootou e kkite i naa irihia mai naa uruaoa raa i te laki, kootou ma ki taratara maa te ua raa ma ki too, aa teenaa te ua raa ma ki too maaoni. ⁵⁵ Aa te saaita kootou e llono i naa oko atu te matani raa i te kipu, kootou ma ki taratara maa te aso naa ma ki vvela, teenaa te aso naa ma ki vvela maaoni. ⁵⁶ Naa tama e kaikailua! Kootou e lavaa koi tettoka ki naa tiputipu te kerekere nei ma te lani no illoa kootou maa naa aso naa ma ki tiputtipu peehea; ai kootou see illoa peehea i naa oo iho naa vana kootou e kkite i te ssao nei?"

Hakatonu maa te tama e hakatautau koorua

(Mt 5.25-26)

⁵⁷ "Kootou see hakatuu ai ki naa manava kootou soko kootou maa te tiputipu hea teelaa e taukareka kootou ki tautari? ⁵⁸ Ki mee maa koe e hakatautau ma se tama no taakina koe ki te koti, koe kissee se ara ki taratara hakaraaoina koorua imua koorua e ttae ki te koti. Ki mee koe see mee ma ki taratara hakaraaoina koorua, koe ma ki taakina naa tama naa ki te tama e hakannoo ki naa koti. Teenaa koe ma ki toa no kauake

†† 12.50 Mk 10.38 †† 12.53 Mic 7.6

ki naa tama eroorosi te hare karapusi raa ki karapusi koe. ⁵⁹ Nau evanaatu kiaa koe: koe ma ki tauhia iloto te hare karapusi naa ki taavi iloo koe te kooina te koti raa ni tuku."

Tiiake naa haisara kootou, seai kootou ku mmate

13 Ite saaita naa raa, e mee naa tama i te kina naa ni taratara ake ki Jesus i naa tama i Galilee ni taaiia Pilate i te saaita laatou ni ta naa manu laatou no hakaara ki TeAtua. ² Jesus ki mee ake, "Kootou e mannatu maa naa tama naa ni taaiia peenaa i naa haisara laatou e llasi iaa i naa haisara aaraa tama i Galilee? ³ Seai iloo! Nau evanaatu ki kootou: ki mee maa kootou see ffuri naa manava kootou no tiiake naa sara kootou naa, kootou hakkaatoa ma ki mmate pee ko naa tama naa.

⁴ "Ai te taka sinahuru maa tetakavaru naa tama i Siloam ni mmate i te saaita tetaffuu te hare e moe ki aruna raa † ni leiho ki aruna laatou? Kootou e mannatu maa naa tama naa ni mee naa sara laatou e llasi iaa i naa sara aaraa tama e nnoho i Jerusalem? ⁵ Seai iloo! Nau evanaatu ki kootou: ki mee maa kootou see ffuri naa manava kootou no tiiake naa sara kootou, kootou ma ki mmate hakkaatoa pee ko naa tama naa."

Tetaratara te laakau 'fig' see hua

⁶ Teenaa kauake iloo Jesus te taratara nei: "Teelaa se tanata e somo tana laakau 'fig' iloto tana verena. Te tanata naa ni hano no ssee ma ki haki ni hua 'fig' i te laakau naa, araa nei te laakau naa ni see ppesi ana hua. ⁷ Teenaa vanaake iloo ia ki te tama e heheuna i tana verena naa, 'Teenei ni setau iloo e toru nau e aheahe mai peenaa no mmata maa te laakau nei e ppesi ana hua, araa nei seai koi. Tuutia te laakau nei ki laro! Te laakau nei e tuu vare lokoi iloto te verena nei.' ⁸ Te tanata e heheuna i tana verena raa ki mee ake, 'Tiiake te laakau naa ki somo telaa setau; nau ma ki mmuru aareha te laakau naa ki naa muruna. ⁹ Ki mee maa te laakau nei e hua i te setau imuri nei, teenaa e taukareka; aa ki mee see hua, koe ku mee ki tuutia te laakau nei ki laro.'"

Jesus e haia a Ia te ffine e maki raa no marooroo i te Sabat

¹⁰ I te Sabat tokotasi raa, Jesus e akonaki naa tama iloto te hare lotu naa Jew. ¹¹ Te ffine tokotasi i te kina naa ni tauria te tipua no maki ana setau e sinahuru maa varu; a ia e kkoru tana kanatua aa see lavaa te tuu tonu ki aruna. ¹² Te saaita Jesus ni kite i te ffine naa, kannaatia ake iloo Ia te ffine naa ki hanake, no mee ake peelaa, "Too maki naa e uiia a nau!" ¹³ Jesus ni tuku atu tana rima no paa iaa ia, teenaa te ffine naa ni hakamakkaa tana haitino no tuu tonu ki aruna ka hakanau i TeAtua.

¹⁴ Te tama hakamaatua te hare lotu naa Jew raa ni loto maa Jesus ni haia a Ia te ffine raa no taukareka

† Siloam: te matakaaina iloto Jerusalem.

i te Sabat, teenaa taratara ake iloo a ia peelaa ki naa tama i te kina naa, "Teelaa ni aso e ono taatou ki mee naa heuna; teenaa kootou ki oomai i naa aso naa ki haia kootou ki taukalleka, tevana iaa kootou ki see oomai i naa aso te Sabat!" ††

¹⁵ Te Ariki ki mee ake kiaa ia, "Naa tama e kaikailua! Eaa, kootou see illoa te too naa manu e hahaanai kootou, pee ko naa purumakau ma naa donki, i naa hare manu raa no haaunu i naa aso te Sabat?"

¹⁶ "Teenei se mokopuna Abraham, aa te ffine nei ni saisaitia Satan no tauhia i naa setau e sinahuru maa varu; e aa, e hakallika maa ia e uiia i tana maki naa i te Sabat?" ¹⁷ Naa tama e lotoffaaeo iaa Ia naa ni nna-pailoo i tana taratara ni kauake, aa te henua iaa ni fiafia i ana lopovana e hakasoro mmata ni mee.

Te parapol i te hua laakau punaamea

(Mt 13.31-32; Mk 4.30-32)

¹⁸ Jesus ki vasiri, "Nau ki taratara maa te Nohorana TeAtua e tiputipu peehea? ¹⁹ Te Nohorana TeAtua e mee ma se tamaa hua laakau teelaa e toria te tama raa i tana verena. Te hua laakau naa e somo no tuu iloo ma se laakau e lasi, teenaa naa manu raa e ppena naa ohana laatou i naa laa te laakau naa."

Te parapol te iis

(Mt 13.33)

²⁰ Jesus ki vasiri hoki, "Nau ki taratara maa te Nohorana TeAtua raa e tiputipu peehea? ²¹ Te Nohorana TeAtua e mee ma se iis te ffine e too no hakauru ki ana haraoa, aa niaaina maa ana haraoa raa e tamma-ki, naa haraoa naa e hakatipuina koi tana tamaa iis ni pesi naa."

Te tootoka e kkao

(Mt 7.13-14,21-23)

²² Jesus ni sare vaaroto naa matakaaina e llasi ma naa tamaa matakaaina ka akonaki te henua no hakataka ka hano ki Jerusalem. ²³ Teenaa ki vasiri ake te tama tokotasi i naa matakaaina naa, "Te Ariki nei, teelaa ni uruai tama koi ma ki hakassaoria TeAtua?"

Jesus ki mee ake, ²⁴ "Kootou hakamakkaa ki uru atu kootou vaaroto te tootoka e kkao. E tammaki naa tama ma ki haate ki uru atu laatou, tevana iaa laatou ma ki see lavaa. ²⁵ Te saaita te tama e mee tana hare raa e masike no ppui tana tootoka raa, teenaa kootou ma ki ttuu ake i haho no pakuukuu ake te tootoka ka mee ake ki te tama naa, 'Te Ariki, taaraki mai te tootoka raa ki uru atu maatou!' Tevana iaa te tama e mee tana hare raa ma ki mee atu peelaa, 'Nau see iloa i kootou! Kootou nitama e oomai i hea?' ²⁶ Teenaa kootou ma ki mee ake peelaa, 'Maatou ni kkai ka unu ma koe. Koe ni akonaki naa taratara TeAtua iloto te matakaaina maatou!' ²⁷ Tevana iaa a ia ma ki mee atu peelaa, 'Nau see iloa i kootou. Kootou nitama e oomai i hea? Kootou hakattaha iaa nau, kootou naa tama

†† 13.14 Ex 20.9-10; Deut 5.13-14

e sosorina hakallika!†²⁸ Kootou ma kittani ka kakarati naa niho kootou i te saaita kootou ma kikkite i Abraham, Isaac, Jacob, aa ma naa pure hakkaatoa i te Nohorana TeAtua. Kootou iaa ku kerekereia ki haho.

†²⁹ Te henua ma ki oomai i te anake, telaki, tokorau ma te kipu, no nnoho kikkai i te kaikai e lasi te Nohorana TeAtua. ‡³⁰ Naa tama teelaa e tukumurina te henua maa ni tama see hai vana e taunai i te ssao nei ma ki hakanohoria TeAtua maa ni tama hakamaatua, aa naa tama e mmata te henua maa ni tama hakamaatua i te ssao nei ma ki tukumurina TeAtua maa ni tama see hai vana e taunai." †

Tellee te manava Jesus i Jerusalem

(Mt 23.37-39)

³¹ I te saaita naa hoki, aaraa Faarisi ni oo ake no mee ake ki Jesus, "Koe ki hakataha i te kina nei aa koe ku hano ki telaa matakaaina; koe e roroosia Herod ki taia."

³² Jesus ki mee ake, "Kootou oo no taratara ake ki te manu vao naa: 'Nau e hanahana naa tippua ka hakamasike naa maki i te aso nei ma taiao, aa i te ttoru naa aso raa aku heuna naa ma ki hakaoti.'

³³ Tevana iaa nau ki hakataka ka hano ki Jerusalem i te aso nei, taiao, aa ma te aso e au. E hakallika ma se pure TeAtua e taia no mate i telaa henua; te pure TeAtua raa e tau ki taia no mate i Jerusalem.

³⁴ "Jerusalem, Jerusalem! Naa pure TeAtua raa e taia kootou ka tauatia kootou naa tama e heunatia atu TeAtua ki naa hatu. Nau e kaimanako maa kootou ki purutia mai nau kiaa nau, e mee pee ko naa hakkutu ake te moa raa ana punua ki laro ana pakkau. Tevana iaa kootou see fiffai maa nau ki mee peenaa ki kootou!

³⁵ Teenaa te Hare Tapu kootou naa ma ki tiiake atu ki kootou. Nau e taratara atu ki kootou: kootou ma ki see kkkite iaa nau, ki tae iloo ki te ssao kootou ma ki taratara peelaa, 'Taatou ki hakanau i te tama e au i te inoa TeAriki.'" †

Jesus e hakamasike te maki i te Sabat

14 I te Sabat tokotasi raa, Jesus ni hano no kai i te hare te hakamau tokotasi naa Faarisi; teenaa te henua ni tokatoka seemuu iaa Ia. ² Te tanata tokotasi e ffura ana vae ma ana rima ni hanake ki Jesus, ³ teenaa vasiri ake iloo Jesus ki naa tisa naa Loo ma naa Faarisi, "E aa, naa Loo taatou raa e ppui ki see hakamasike naa maki i te Sabat?"

⁴ Naa tama naa ni nnoho seemuu koi. Jesus ni toa a Ia te tamariki naa no haia iloo no taukareka, araa heunatia iloo Ia ka hano. ⁵ Teenaa mee ake iloo Ia ki naa tama naa, "Ki mee maa se tama i kootou e mee tana tamariki tanata, aa seai ma se manu hahaanai e leiho ki loto serua e nnoto i te Sabat, koe ma ki see lellere ki huutia mai koe te tama naa ki taha i te saaita naa lokoi?" ††

† 13.27 Ps 6.8 †† 13.28 Mt 22.13, 25.30 ‡ 13.29 Mt 8.11, 12 †† 13.30 Mt 19.30, 20.16; Mk 10.31 †† 13.35 Ps 118.26; Jer 22.5 ††† 14.5 Mt 12.11

⁶ Tevana iaa naa tama naa ni see lavaa te hakaahaea ake laatou te taratara Jesus ni mee ake.

Tetama e taka seemuu

⁷ Jesus ni kite i naa ssee naa tama teelaa ni arumia ki te kaikai raa ki nohoria laatou naa kina hakamau i te teevo. Teenaa ki kauake Ia te taratara nei ki laatou: ⁸ "I too saaita e arumia ki te kaikai te tama e aavana hoo raa, koe ki see noho i te kina e tukua ki nnoho naa hakamau. Koe see illoa, ma ki mee e mee te tama e hakamau are iaa koe ni arumia hoki te tama e mee tana kaikai naa. ⁹ Teenaa te tama e mee tana kaikai, teelaa ni aru ki koorua hakapaa naa, ma ki hanatu no mee atu kiaa koe, 'Tiiake te tama raa ki au no noho i te kina naa.' Teenaa koe ma ki napa ka hano no noho i te kina naa tamavare. ¹⁰ Too saaita e arumia raa, tere no noho i te kina naa tamavare, teenaa te tama e mee tana kaikai naa ma ki hanatu no mee atu kiaa koe, 'Naa-soa, masike mai no noho i te kina naa hakamau raa e nnoho.' †††¹¹ I te aa, naa tama e hakatannata maa laatou ni tama hakamau raa ma ki tukua iho TeAtua ki laro, aa naa tama e nnoho koi pee ko naa tamavare raa, naa tama naa ma ki hakanauria TeAtua ma ni hakamau." †

¹² Teenaa huri ake iloo Jesus no mee ake ki te tama e mee tana hare e nnoho laatou ka kkkai naa, "Too saaita e ppena too kaikai i telaa i aruna, seai maa i te laasuru raa, koe see aru koi ki oo soa, oo taaina, oo hareaki-na, aa ma naa tama e nnoho tauppiri atu teelaa e hai mane. Ki mee maa koe e aru koi ki naa tama peenaa, naa tama naa ma ki oti ku aru atu hoki ki hanake koe ki naa hare laatou. Teenei too ara ma ki suia laatou i too vana ni mee ki laatou. ¹³ Too saaita e ppena too kaikai raa, koe ku aru ki naa tama e nnoho hakaaroha, naa tama see ttipu hakaraaoi, naa tama see lavaa te sassare, aa naa tama e ppuni naa karamata laatou. ¹⁴ Teenaa koe ma ki haia hakaraaoi na TeAtua, i naa tama naa ma ki see lavaa te suia laatou too vana ni mee ki laatou. Koe iaa ma ki suia TeAtua i te aso naa tama e taukalleka raa ma ki massike i te mate."

Tetaratara i te kaikai e lasi

(Mt 22.1-10)

¹⁵ Te tanata tokotasi i naa taanata e nnoho i te teevo raa ni huri ake no mee ake peelaa ki Jesus, i tana saaita ni lono i naa taratara nei, "Se fiaffia peehea naa tama teelaa ma ki nnoho no kkkai i te kaikai e lasi i te Nohorana TeAtua!"

¹⁶ Jesus ki kauake tetaratara nei kiaa ia, "Teelaa se tanata ni mee tana kaikai iloo e lasi, teenaa aru iloo a ia ki te lopo tama ki oo ake. ¹⁷ I te aso te kaikai raa, a ia ni heuna ana poe raa ki oo no mee ake ki ana tama ni aru raa peelaa, 'Kootou oomai, teenei te aso te kaikai!' ¹⁸ Araa nei naa tama naa ni taratara tammaki. Te tama tokotasi e taratara ake peelaa, 'Nau ma ki hano no mmata i taku kerekere hoo e taavi; nau e aroha iloo

††† 14.10 Prov 25.6, 7 † 14.11 Mt 23.12; Lk 18.14

iaa nau ku see lavaa te hanatu.' ¹⁹ Te laa tama e taratara ake peela, 'Nau e hano no haaite aku puru-makau e sinahuru ni taavi; nau e aroha iloo iaa nau ku see lavaa te hanatu.' ²⁰ Aa telaa tama e taratara peela, 'Nau e aavana koi i te saaita nei, teenei see lavaa ai nau te hanatu.'

²¹ "Te poeraa ni ahe no taratara ake iloo ki tana hakamau raa i naa taratara naa tama naa. Te hakamau naa ni pōpōre i tana loto, teena vanaake iloo ki tana poe, 'Tere hakavave ki naa mateara iloto te matakaaina nei no toomai naa tama e nnoho hakaaroha, naa tama see ttipu hakaraaoi, naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa ma naa tama see lavaa te sassare.' ²² Teena te poeraa ni ahe ake no taratara ake ki tana hakamau, 'Te Ariki, nau ku oti te vanaake ki laatou, tevana iaa te hare nei koi ssao te oomai aaraa tama hoki.' ²³ Teena ki mee ake hoki te hakamau raa ki tana poe, 'Tere ki naa ara e ffuro i naa tautaha naa matakaaina nei, ki naa kina e ttuu vaaroto mouku, aa koe ku puratia mai koe naa tama i naa kina naa ki oomai ki te kaikai nei, teena ki pii taku hare nei. ²⁴ Nau e vanaatu kiaa koe, see hai tama i aku tama ni aru raa ma ki nnamu i aku kaikai nei!'"

Te tiputipu ma kisura i te tama e mee ma se disaipol (Mt 10.37-38)

²⁵ I te saaita tokotasi raa, naa kuturana tama e tamma-ki iloo ni oo hakapaa ma Jesus, teena Jesus ki huri ake ki laatou no mee ake, ²⁶ "Naa tama e fiffai maa laatou ki mee ma ni disaipol aaku raa, te fiffai laatou kiaa nau ki ttoe iaa i te fiffai laatou ki naa tammama ma naa tinna laatou, naa aavana ma naa tamalliki laatou, naa taaina ma naa kave laatou, aa i naa tino hoki iloo laatou. ²⁷ Naa tama see amo naa tino kros laatou no tautari kiaa nau raa, naa tama see lavaa te mee ma ni disaipol aaku. ††

²⁸ "Ki mee maa setama i kootou e maanatu ma ki hakatuu see hare teela e moe iloo ki aruna, koe ki noho no hakatuu hakaraaoi iloo ki iloa koe i too kooina ma ki pesi ki penapena te hare naa. Teena koe ma ki hakatuu ki iloa koe maa oo mane raa e llava ki hakaoti naa heuna te hare naa. ²⁹ Ki mee koe see noho no hakatuu hakaraaoi ki iloa koe te kooina te hare raa, too saaita koi hakatuu naa pou mua raa koe ma ki teki i too hare naa ma ki see lavaa te hakaoti. Teena naa tama e kkte i too hare e hakatuu naa ma ki tautaussua iaa koe. ³⁰ Naa tama naa ma ki taratara peela, 'Te tama nei ni kaamata te hakatuu tana hare, aaraa nei a ia ni see lavaa te hakaoti!'

³¹ "Ki mee maa setuku e hano ma te sinahuru simata taanata no hetaa ma te tino rua naa simata taanata telaa tuku, teena te tuku naa ma ki noho imua no hakatuu ma ki mee ma ia e tau te hano no hetaa ma telaa tuku. ³² Ki mee maa te tuku naa e hakatuu no iloa maa ia ma ki see tau, teena, te saaita te kaavena telaa tuku koi mmao raa, a ia ma ki heuna atu ana tama no taratara hakaraaoi ma te tuku naa.

† 14.26 Mt 10.37 †† 14.27 Mt 10.38, 16.24; Mk 8.34; Lk 9.23

³³ "Peelaa hoki, kootou see lavaa te mee ma ni disaipol aaku ki mee maa kootou see tiake naa mee hakkaatoa kootou no tautari kiaa nau.

Te parapol i te sol (Mt 5.13; Mk 9.50)

³⁴ "Te sol raa e taukareka, tevana iaa ki mee maa te sol raa ku see sol taukareka, te sol naa ma ki haia ki taukareka hoki peehea? ³⁵ Te sol naa ku seai tana vana ma ki taukareka ai; ku taukareka koi ki peesia. Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa, kootou ku hakanoo mai!"

Te parapol i te sipsip e seai (Mt 18.12-14)

15 I te aso tokotasi raa, e tammaki iloo naa tama e aoo naa takis aa ma aaraa tama haisara ni oo ake no hakannoo ki Jesus. ² Teena naa Faarisi aa ma naa tisa naa Loo raa ni kaamata te taumaruu iaa Ia, "Te tama nei e hiihai iloo maa ia ki kai ma naa tama haisara!" ³ Teena kauake iloo Jesus te taratara nei:

⁴ "Ki mee maa setama i kootou e mee ana sipsip e noto i te lau, teena no seai te sipsip tokotasi. Te tama naa ma ki mee peehea? Te tama naa ma ki tiake te matasivo maa sivo ana sipsip naa, aa ku hano no ssee te sipsip tokotasi ni seai naa. Te tama naa ma ki sessee ki laavea iloo a ia te sipsip naa. ⁵ I tana saaita e lave tana sipsip raa, a ia ma ki hiahia iloo. Teena te sipsip naa ma ki saaua a ia ki ana aamona ⁶ no ahe maa ia ki hare. A Ia ma ki aru ki ana soa ma naa tama e nnoho tauppiri kiaa ia raa ki oo ake, teena a ia ma ki mee ake peela, 'Nau e hiahia iloo i taku sipsip ni seai raa ku oti te lave. Kootou oomai ki taffao taatou!'

⁷ "Nau e vanaatu ki kootou. Peelaa hoki, naa tama i te lani ma ki fiafia iloo i te saaita te tama haisara tokotasi e huri tana manava. Te hiahia naa tama naa e ttoe iaa i te hiahia laatou i te tinosivo maa sivo naa tama e ttonu naa ora laatou.

Te parapol i te mane siliva e seai

⁸ "Aa ki mee maa se ffine e mee ana siliva e sinahuru, teena no seai tana mane siliva tokotasi. Te ffine naa ma ki mee peehea? A ia ma ki hakaura tana lamu no ttahi iloto tana hare ka ssee hakaraaoi iloo ki lave tana mane. ⁹ I tana saaita e lave i tana mane raa, a ia ma ki aru ki ana soa ma naa tama e nnoho tauppiri kiaa ia raa ki oo ake, teena a ia ma ki mee ake peela ki laatou, 'Nau e hiahia iloo i taku siliva ni seai raa ku oti te lave. Kootou oomai ki taffao taatou!'

¹⁰ "Nau e vanaatu ki kootou. Peelaa hoki, naa ensol Te Atua raa e fiafia iloo i te saaita te tama haisara tokotasi e huri tana manava."

Te parapol i te haanau e seai

¹¹ Jesus ki taratara ake hoki, "Teela setanata e mee ana tamalliki taanata e lua. ¹² Te tama e tamariki

‡ 15.2 Lk 5.29,30

ilaaua naa ni mee ake peelaa ki laaua tamana, 'Kaumai taku tuuhana i oo kerekere.' Teenaa vvae atu iloo laaua tamana naa ana kerekere ki laaua haitaina.

¹³ I naa aso koi imuri raa, te taina tamariki raa ni kauake tana tuuhana i naa kerekere tana tamana raa ki tauia aaraa tama, teenaa too iloo ana mane naa no horau ki te henua e mmao. A ia ni mee pakava ana mane naa ki ana vana puamu e meeme. ¹⁴ Ana mane raa ni mee pakava no oti hakkaatoa, teenaa te one e lasi raa ku lave i te henua naa. Te tanata naa ni hano no no-ho iloo see hai kaikai ki kai. ¹⁵ Teenaa masike iloo tta-ma naa no ssee heuna i te tama tokotasi te henua naa. A ia naa ni heunatia te tanata raa ki hano ki ana hiri poi raa no roorosi i ana poi. ¹⁶ Te tamariki tanata naa ni mate i tana hiikai, teenaa a ia ni maanatu iloo maa ia ki kai naa kaikai naa poi raa e kkai, tevana iaa ni see hai tama ni kauake ana kaikai ki kai. ¹⁷ Teenaa surake iloo tana maanatu atamai i ana vana vware ni mee, no taratara soko ia peelaa, 'Nau ku mate i taku hiikai iaa, naa tama e heheuna i taku tamana raa e kkai hakaraa oi iloo!' ¹⁸ Nau ku ahe ki taku tamana no mee ake: Tamana, nau e mee taku sara imua naa karamata TeAtua aa imua oo karamata. ¹⁹ Nau ku see tau te taapaa a koe ma se tama aau. Toa nau ki mee ma se tama e heheuna iaa koe.' ²⁰ Teenaa masike iloo te tamariki tanata naa no ahe ki tana tamana.

"Tama naa koi mmao i te hare tana tamana raa, tana tamana naa ku kite iaa ia; tana tamana naa ni llee iloo tana manava iaa ia, teenaa tere atu iloo no ppuru tanatama naa kiaa ia ka vaisioni laaua. ²¹ Te tamariki tanata raa ki mee ake, 'Tamana, nau e mee taku sara imua naa karamata TeAtua aa imua oo karamata. Nau ku see tau te taapaa ma se tamariki aau.' ²² Tevana iaa tana tamana naa ni huri no kannaa ki naa tama e heheuna iaa ia, 'Hakavave! Toomai te kahu e taukareka raa iloo ki hakao te tamariki nei. Hakaoria se kasana i tana mataarima aa ku toomai ni taka ki hakao ia. ²³ Aa kootou ku oo no taa te punua purumakau teelaa ni hahaanai taatou ki lasi. Taatou ki mee se kaikai e lasi aa taatou ku taffao! ²⁴ Taku tamariki tanata nei ni mate, aa teenei ku ora; a ia ni seai, aa teenei ku laavea.' Teenaa kaamata iloo laatou te kkai ka hai naa taffao laatou.

²⁵ "I te saaita naa raa, te taina matua raa e heheuna i ana kerekere i naa tautaha te matakaaina naa. Itana saaita ni ahe ake no taupiri ki te hare raa, a ia ni lono i naa hai naa taffao naa tama i te hare. ²⁶ Teenaa kannaatia iloo a ia te tama tokotasi i naa tama e heheuna i te hare no vasiri ake, 'Teelaa se aa e mee mai i te hare?' ²⁷ Te tama raa ki mee ake, 'Too taina raa ku oti te ahemai, teenaa too tamana raa ni taa te punua purumakau e lasi iloo raa ka mee tana kaikai, i tana tama raa ku tae ake hakaraa oi iloo kiaa ia.' ²⁸ Te taina matua raa ni loto iloo, a ia ni see uru atu ki loto te hare laatou; teenaa ki masike atu tana tamana raa no ppuratia ki uru ake ki hare. ²⁹ Tevana iaa te tamariki tanata naa ni huri atu no mee ake ki tana tamana, 'I naa setau nei

hakkaatoa raa, nau ni heheuna ma se poe iaa koe, aa seai iloo se saaita maa nau ni see hakannoo ki oo taratara. Se aa koe ni kaumai kiaa nau? Koe ni seai iloo too manu ni kaumai ma se gout, ki mee see kaikai ki taahao nau ma aku soa! ³⁰ Aa too tama naa iaa ni mee pakava ana mane raa i naa haahine hai huri, aa i tana saaita ni ahemai raa, te punua purumakau e lasi raa iloo e taia a koe ki mee tana kaikai!

³¹ Tana tamana raa ki mee ake, 'Taku tama, koe e noho ma nau i naa aso nei hakkaatoa, aa aku mee nei hakkaatoa ni mee aau. ³² Taatou ki kkai ka fiafia, i too taina nei ni mate, aa teenei ku ora; a ia ni seai, aa teenei ku laavea.'"

Te parapol i te tama e heheuna mattoni

16 Jesus ni kauake te taratara nei ki ana disaipol, "Teelaa se tama e hai mane e mee te tama e heheuna iaa ia e tarataraina maa e kailaaroo ana mane. ² Teenaa arumia iloo te tama e heheuna raa tana hakamau, no mee ake peelaa, 'Teelaa se aa e lono nau maa aku mane raa e kailaaraotia a koe? Hakatuu ki se laupepa ki iloa nau i naa takkoto aku mee ni kauatu ki roorosi koe, teenaa iaa koe ku hakaotina a nau i te heuna naa.' ³ Teenaa ki noho te tama naa no hakataakoto soko ia peelaa, 'Nau ka mee peehea? Nau ku haia taku hakamau raa ki hakaotina i aku heuna. Nau ku see tau te kerirua, aa nau e napa te kainoo mee ki telaa tama. ⁴ Aa teenei nau ku iloa i taku vana ki mee! Teenaa i taku saaita ma ki hakaotina i aku heuna nei raa, nau ma ki mee aku soa teelaa ma ki oomai no toa nau ki naa hare laatou.'

⁵ "Teenaa aru iloa ia ki naa tama teelaa seki sui naa mee laatou ni too i tana hakamau. A ia ku mee ake ki te tama mua, 'E hia too kooina ki kauake ki taku hakamau?' ⁶ Te tanata naa ki mee ake, 'Evaru naa rau naa kalon sunu.' Teenaa ki mee ake te tama e heheuna naa, 'Too te laupepa naa aa koe ku sissii maa e haa naa rau naa kalon.' ⁷ Te tanata e heheuna naa ku vasiri ake ki telaa tama, 'Ai koe? E hia too kooina ki sui?' Te tama raa ki mee ake, 'E simata naa paeke haraaoa.' Te tanata e heheuna raa ki mee ake, 'Too te laupepa naa aa koe ku sissii maa evaru naa rau naa paeke haraaoa.'

⁸ "Te hakamau raa ni hakanau i te iloa vana te tama e sosorina kailaaroo e heheuna iaa ia naa; teenaa i naa tama te maarama nei e illoa sara iloo i naa mee naa vana laatou i te maarama nei, ettoe iaa i naa tama e tautari i TeAtua."

⁹ Jesus ku ttao atu hoki, "Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: tokonaki ki naa tama see hai mee ki naa mane ma naa hekau te maarama nei ki haisoa kootou. Aa i te saaita naa mee naa ku seai raa, kootou ma ki toa ki te kina kootou ma ki noho no nnoho hakaoti.

¹⁰ Te tama e iloa te mmata ake hakaraa oi ki naa tamaa mee raa, a ia ma ki iloa te mmata ake hakaraa oi ki naa mee e llasi. ¹¹ Aa ki mee maa kootou ni see illoa te mmata ake hakaraa oi ki naa hekau ma naa mane kootou i te maarama nei, ko ai te tama

ma ki lavaa te kauatu naa mane ma naa hekau maaoni raa ki mmata ake kootou? ¹² Ki mee maa koe ni see mmata ake hakaraaoi ki naa mane ma naa hekau telaa tama, ko ai te tama ma ki kauatu ootino mee?

¹³ "See hai tama ma ki lavaa te heheuna ma naa haka-mau e lua; a ia ma ki hiihai ki te tama, aa ma ki lotof-faae i telaa tama. A ia ma ki heheuna hakaraaoi maa te tama, aa ma ki see hakannoo ki telaa tama. Kootou see lavaa te heheuna ma TeAtua aa kootou iaa e kaimannako ki te mane." †

Aaraa taratara akonaki

(Mt 11.12-13, 5.31-32; Mk 10.11-12)

¹⁴ Te saaita naa Faarisi raa ni llono i naa taratara nei raa, laatou ni hakaere i Jesus, i te aa ilaatou ni tama e fiffai ki te mane. ¹⁵ Jesus ki mee ake ki laatou, "Kootou ko naa tama e mee ma ki ttoka te henua maa kootou ni tama e ttonu, tevana iaa TeAtua e iloa i naa tiputtipu naa manava kootou. I naa mee naa tama te maarama nei e mmata maa ni mee hakamaatua raa, teenaa ni mee e hakallika i naa karamata TeAtua.

¹⁶ "Te henua ni tautari mai iloo ki naa Loo Moses ma naa taratara naa pure TeAtua ni sissii, teenaa no tae mai iloo ki te ssao John te Baptis. Kaamata mai i te ssao naa raa, te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua raa ni tarataraina, teenaa te henua hakkaatoa ni hai ki naa mahi laatou ki uru atu ki te Nohorana naa.

††¹⁷ Naa tamaa taratara iloo iloto naa Loo raa e takkoto haimahii iaa i te lani ma te kerekere nei, i naa taratara naa ma ki takkoto no takkoto hakaoti. ‡

¹⁸ "Te tanata e huri no tiiake ia tana aavana ka aavana i telaa ffine raa, te tanata naa e mee tana haisara i te aavana huri; aa te tanata e huri no aavana i te ffine ni tiiake tana aavana raa e mee tana haisara i te aavana huri. ††

Lazarus ma te tanata hai mane

¹⁹ "Teelaa se tanata e hai mane, aa te tanata naa e hakao peenaa ki naa kahu e taukalleka ka noho ma te kau mee i naa aso hakkaatoa. ²⁰ Aa teelaa hoki se tama e noho hakaaroha, tana inoa ko Lazarus. Te haitino te tama naa e ppara hakkaatoa, aa a ia maraa esaaua no hakanohoria i te tootoka te hare te tama e hai mane, ²¹ teenaa ki kai a ia naa kaikai ettoe te tama haimane raa e maaoha i tana teevo. Naa poi i te kina naa maraa e oo ake no ariari naa kina e ppara te tama naa.

²² "Te saaita Lazarus ni mate raa, a ia ni saaua naa ensol raa no hakanoho i te vasi Abraham i te kaikai e lasi te lani. Te tama haimane raa hoki ni mate no tanumia i te kerekere, ²³ teenaa tana manu ni toa kite kina te mate no moe a ia ka hakallono ki te isu. A ia ni ttoka ki aruna no kite i naa noho mai Abraham i te kina e mmao, aa Lazarus e noho i tana vasi. ²⁴ Teenaa kan-naa iloo ia ki Abraham, 'Abraham taku tamana! Aroha iaa nau. Heunatia mai Lazarus kiau no ttoko

tana mataarima ki loto sevai aa ku au no hakapara taku arero ki saumakallii. Nau ku mate i aku hakallono isu iloto te ahi nei!

²⁵ "Araa nei Abraham ku mee ake, 'Taku tama, maanatu i too saaita ni taka i te maarama raa, koe ni noho ma te kau mee e taukalleka, aa Lazarus iaa ni noho ma naa mee e hakallika. Aa teenei a ia ku noho no hiahia, aa koe iaa ku noho ka hakannoo ki te isu. ²⁶ Aa tee-laa hoki se rua raa e moe vaaroto taatou, teenaa maatou see lavaa te hakahiti atu ki te vasi naa, aa kootou hoki see lavaa te hakahiti mai ki te vasi nei.' ²⁷ Te tama haimane raa ki mee ake, 'Abraham taku tamana, nau e tani atu kiaa koe, heunatia Lazarus ki hano ki te hare taku tamana. ²⁸ Nau e mee aku taaina e rima, aa nau e hiihai maa Lazarus ki taratara ake ki taku tamana raa ki hakaari ake ki aku taaina naa i te hakallika te kina nei. Nau see hiihai maa laatou ki oomai hoki ki te kina nei.'

²⁹ "Abraham ki mee ake, 'Naa Loo Moses ma naa taratara naa pure TeAtua raa e takkoto ki tautari laatou; laatou ki hakannoo ki naa taratara naa tama naa.' ³⁰ Te tama haimane raa ki mee ake, 'Abraham taku tamana, naa tama naa ma ki see lavaa te ffuri naa manava laatou! Ki mee iloo ma se tama e masike i te mate no hanatu no taratara atu ki laatou raa, teenaa naa tama naa ma ki ffuri no tiiake naa haisara laatou.' ³¹ Tevana iaa Abraham ni huri atu no taratara ake peela, 'Ki mee maa naa tama naa see hakannoo ki Moses ma naa pure TeAtua, laatou ma ki see lavaa hoki te hakannoo ki te tama e masike mai i te mate.'"

Naa tiputipu te haisara

(Mt 18.6-7,21-22; Mk 9.42)

17 I te aso tokotasi raa Jesus ni taratara ake ki ana disaipol, "Te tiputipu teelaa e usu te tama kippena naa haisara raa e takoto, tevana iaa nau e aroha iloo i te tama e hakasura te tiputipu naa! ² E taukareka iloo maa te tama peenaa ki saitia tana ua ki se hatukaraa aa ku hakaterekia i te moana, teenaa i naa haaeo ma ki kauatu kiaa ia, ki mee maa se tamariki i naa tamalliki nei e usuhia a ia kippena naa haisara, ma ki llasi iloo. ³ Kootou ki hakamattoni lokoi i naa sosorina kootou!

"Ki mee maa too taina raa e ppena tana sara, nutua te tama naa, aa ki mee maa ia e huri tana manava notiake ana haisara, aroha iaa ia. ††⁴ Aa ki mee maa ia e hitu hakkaatoa ana saaita i te aso tokotasi e mee ana vana e hakallika kiaa koe, aa i naa saaita naa hakkaatoa a ia e hanatu peenaa no vanaatu maa ia e aroha iaa ia ni sosorina peenaa kiaa koe, koe ki aroha i te tama naa."

Naa tiputipu te lotu maaoni

⁵ Naa aposol raa ki mee ake ki TeAriki, "Haia maatou ki illoa hakaraaoi iaa koe."

⁶ TeAriki ki mee ake, "Ki mee maa te lotu kootou e nnoto koi pee ko naa hua laakau e punaam-

† 16.13 Mt 6.24 †† 16.16 Mt 11.12,13 ‡ 16.17 Mt 5.18
†† 16.18 Mt 5.32; 1 Cor 7.10,11

‡‡ 17.3 Mt 18.15

mea iloo raa, te lotu kootou naa e tau te uhuki te hui te laakau e tuu nei no peesia ki te moana.

Naa heheuna te poe

⁷ “Ki mee maa setama i kootou e mee tana poe e heheuna i tana kerī, aa seai maa e roorosi i ana sipsip. I te saaita te poe naa e ahe ake i ana heuna, e aa, kootou e mannatu maa tana hakamau raa ma ki mee ake kiaa ia ki hanotonu no kai? ⁸ Seai iloo! Tana hakamau naa ma ki mee ake are ki hano ia no mee hakaoti ana kaikai raa aa kuttaa ake ki kai a ia, aa ki oti are a ia ku kai. ⁹ Te hakamau raa ma ki see lavaa te vanaake ki tana poe maa ia e hiahia i aa ia e hakannoo ki ana taratara. ¹⁰ Teenaa kootou hoki, i te saaita kootou ku oti te haia kootou naa heuna TeAtua ni kauatu raa, kootou ki taratara peelaa, ‘Maatou ni poe vare koi e mee naa heuna maatou.’”

Tetaka sinahuru e haia Jesus no taukalleka

¹¹ I te saaita Jesus ni hano ki Jerusalem raa, a Ia ni hano vaaroto naa matakaaina Samaria ma Galilee.

¹² I tana saaita ni uru atu ki te tamaa matakaaina tokotasi raa, a Ia ni ttiri i te taka sinahuru taanata e haia teleprosi. Naa tama naa e ttuu hakammao ¹³ ka tani-tani varo ake, “TeAriki Jesus! Aroha i maatou!”

¹⁴ Jesus ni ttoka atu ki laotou no mee ake, “Kootou oo no mee ki mmata naa maatua raa i kootou.”

Teenaa naa tama naa ni taukalleka lokoi i te saaita laotou koi sassare are ka oo. ¹⁵ Te tama tokotasi i naa tama naa setama haka Samaria. Te saaita te tama naa ni kite maa ia ku taukareka raa, te tama naa ni ahe ake ki Jesus ka hakanau i TeAtua ki ana varo. A ia ni hano no ttuu ana tūri imua Jesus no taratara hakahiahia atu kiaa Ia. ¹⁷ Jesus ki vasiri, “Teelaa se taka sinahuru taanata ni haia no taukalleka, aa teehea telaa takasi-vo? ¹⁸ Teenei kote tama are telaa henua nei teenei ni ahemai no taratara hakahiahia i TeAtua.” ¹⁹ Jesus ki huri ake ki te tanata raa no mee ake, “Masike ki aruna no hano; koe ku taukareka i aa koe e lotu iaa nau.”

Te saaita Jesus ma ki ahemai

(Mt 24.23-28,37-41)

²⁰ I te aso tokotasi raa, e mee naa Faarisi ni vasiri ake ki Jesus, “Te Nohorana TeAtua raa ma ki tae mai i te saaita hea?” Teenaa ki mee ake Jesus, “See hai vana ma ki hakailoa ake ki te henua maa te Nohorana TeAtua raa ku takoto. ²¹ See hai tama ma ki mee peelaa, ‘Kootou mmata mai, teenei te Nohorana TeAtua!’ Aa see hai tama hoki ma ki mee peelaa, ‘Kootou ttoka atu, teelaa te Nohorana TeAtua!’ I te aa, te Nohorana TeAtua raa e takoto iloto kootou.”

²² Teenaa mee ake iloo Ia ki ana disaipol, “Te ssao raa ma ki tae mai, teenaa kootou ma ki fiffai ki kkite kootou se aso tokotasi i naa aso te Tama te Henua, tevana iaa kootou ma ki see lavaa. ²³ E mee aaraa tama ma ki mee atu ki kootou, ‘Kootou ttoka atu, teelaa a Ia!’

† 17.14 Lev 14.1-32

Aaraa tama iaa ma ki mee atu peelaa, ‘Kootou mma-ta mai, teenei a Ia!’ Tevana iaa kootou ki see hakannoo ki naa taratara naa tama naa ka hurohuro kootou vaa-muri laotou ka sessee iaa Ia. ²⁴ I te aso te Tama te Henua ma ki ahemai raa, te henua hakkaatoa ma ki kkite iaa Ia, e mee pee ko naa ttoka laotou i naa taaraki te uila no maasina hakkaatoa te lani ma te kerekere.

²⁵ Tevana iaa te Tama te Henua raa ma ki mee pakavaina no hakallono isu imua, teenaa a Ia ma ki hakakkeeina naa tama te maarama nei.

²⁶ “Te saaita te Tama te Henua ma ki hakasura mai raa, naa tama te maarama nei ma ki haia pee ko naa haia naa tama i te ssao Noah. ^{†27} I te ssao Noah raa, te henua ni nnoho koi no kkai ka unu, aa naa taanata ma naa haahine raa e aavanavvana, no tae iloo ki te aso Noah ni uru ki loto te vaka e lasi. Teenaa ki hakaffuta te ttai raa no loohia te henua hakkaatoa no mmate. †

²⁸ “Te aso naa hoki ma ki mee pee ko te ssao Lot ni noho. Te henua ni nnoho koi no kkai ka unu; laotou e nnoho ka taavi hekau peenaa ka ttori kaikai ka hakatuu hare. ²⁹ I te aso Lot ni hakataha i Sodom raa, te ahi raa ni ura mai i te lani ka maaoha mai naa korokorohatu e mallaa, e mee pee ko naa too te ua, ki naa tama te matakaaina naa no mmate laotou hakkaatoa. ^{‡30} Teenaa te aso te Tama te Henua ma ki hakasura iho raa ma ki tiputipu peenaa hoki.

³¹ “I te aso naa raa, te tama e noho i haho tana hare raa ma ki see hai saaita ki tere ki loto tana hare raa no too ana hekau; peelaa hoki, te tama e heheuna i ana vere-na raa ma ki see hai saaita ki tere ki tana hare.

^{‡32} Kootou mannatu i te vana ni sura kite aavana Lot!

^{‡33} Te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora maaoni; aa te tama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, a ia ma ki taaohi kite te ora maaoni. ^{‡‡‡}

³⁴ “Nau e vanaatu ki kootou. I te poo naa raa, te takarua ma ki mmoe i te moelana tokotasi: te tama tokotasi ma ki toa, aa telaa tama ma ki tiiake ka moe.

³⁵ Te takarua haahine ma ki haikai hakapaa: te ffine tokotasi ma ki toa, aa telaa ffine ma ki tiiake ka noho.

³⁶ [Te takarua taanata ma ki heheuna hakapaa i naa verena laaua: te tanata tokotasi ma ki toa, aa telaa tanata ma ki tiiake ka noho.]

³⁷ Naa disaipol raa ki vasiri ake, “TeAriki, naa vana nei ma ki ssura i hea?”

Jesus ki mee ake, “Te kina taatou e kkite maa naa manu lellere raa e ttuu purina raa, taatou e illoa maa teelaa setama e mate e moe i te kina naa.”

Te taratara i te puruna ffine

18 I te aso tokotasi raa, Jesus ni akonaki ake ana disaipol raa ki see kkarō te taku ki TeAtua i te kau saaita. A Ia ni kauake te taratara nei ki ana disaipol: ² “Teelaa setama e hakatonotonu naa sara e noho i te matakaaina tokotasi. Te tama naa see iloa

†† 17.26 Gen 6.5-8 ‡ 17.27 Gen 7.6-24 ††† 17.29 Gen 18.20—19.25 ‡‡ 17.31 Mt 24.17,18; Mk 13.15,16 ‡‡† 17.32 Gen 19.26 ‡‡‡ 17.33 Mt 10.39, 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; Jn 12.25

i te matakū i Te Atua, ā, ā ia see iloa te maanatu i telaa tama. ³ Ā, i te matakaaina naa hoki, teelaa se puruna fine. Te puruna naa e hanatu peenaa i te kau saaita no ppura ki te tama naa ki hakatonusia tana koti e mee maa telaa tama. ⁴ Te tama e hakatonutonu naa sara raa ni seai iloo ki hiihai maa ia e tokonaki ki te puruna naa, ā, i te aso tokotasi raa nei, te tana-tana naa ku noho no maanatu peelaa, 'Niaaina maa nau see iloa i te matakū i Te Atua ā, ā nau see iloa i te maanatu ki telaa tama, ⁵ nau ma ki hakatonusia ā nau tana koti. Nau ku kkarō koi i naa ahe ahe mai te fine nei no hakanāenaeria ā nau.'"

⁶ Teenaa Te Ariki ki taratara ake hoki, "Kootou hakanoo ki naa taratara te tama see tonu naa e hai. ⁷ E ā, kootou e mannatu maa Te Atua ma ki see tokonaki ki ana tino tama teelaa e tanitani ake peenaa kīā Ia i te poo ma te ao? Kootou e mannatu maa Ia ma ki see hakavave no tokonaki ake ki naa tama naa?"

⁸ Nau e vanaatu ki kootou, Te Atua ma ki hakavave loko no tokonaki ki naa tama naa i tana saaita ma ki hakatonutonu i laatou.

"Ā, i te saaita te Tama te Henua ma ki ahemai raa, e hia ana tama ma ki kkite maa e lotu maaoni e noho i te maarama nei?"

Te taratara i te Faarisi ma te tama e aoao naa takis

⁹ Jesus ni kauake hoki te taratara nei ki naa tama e hakataakoto maa laatou ni tama ettonu loko, tevana iaa see fiffai ki aaraa tama. ¹⁰ "Teelaa se takarua taanata ni oo ki te Hare Tapu Te Atua no taku: te tama tokotasi se Faarisi, ā, telaa tama se tama e aoao naa takis.

¹¹ "Te Faarisi raa ni tuu i tana kina soko ia no taku peelaa ki Te Atua, 'Te Atua, nau e hiahia iaa koe, i ā nau see mee naa vana hakallika ma ko aaraa tama. Nau seai se tama e kaimmate i aku mee, ā, ā nau e taratara loko ki te taratara maaoni. Nau hoki see puamu ma aaraa haahine pee ko aaraa tama. Nau e hiahia i ā nau see mee pee ko te tama e aoao naa takis e tuu mai i te kina raa! ¹² I loto te wiki tokotasi raa, nau e hapakuu aku aso e lua, ā, ā aku huitaarau mane hakkaatoa e tooraa, nau e kauatu toosehui.'

¹³ "Te tama e aoao naa takis raa iaa e tuu hakammao ka suru tana pisouru; ā, ā e tuu koi ka pakuuku tana hatahata ka taku peelaa, 'Te Atua, aroha iaa nau se tama haisara!'"

¹⁴ Jesus ki mee ake, "Nau e vanaatu ki kootou, i te saaita te takarua naa ni ahe ki naa hare laaua raa, teelaa ko te tama e aoao naa takis raa e tonu i naa karamata Te Atua; te Faarisi raa iaa ni see tonu i naa karamata Te Atua. Teenaa i te tama e ahu kīā ia raa ma ki tukua iho Te Atua kilaro, ā, te tama e tuku soko ia kilaro raa, te tama naa ma ki hakanauria Te Atua." †

Jesus ma naa tamalliki punaamnea

(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

¹⁵ E mee naa tama ni too ake naa tamalliki laatou ki Jesus, teenaa ma ki paa naa rima Jesus i laatou ā, ā ku taku ki Te Atua ki mmata ake ki naa tamalliki naa. I te saaita naa disaipol raa ni kkite raa, laatou ni ffuri atu no nutua naa tama naa. ¹⁶ Araa nei Jesus ku mee ma ki too ake naa tamalliki raa kīā Ia, teenaa mee ake iloo ki ana disaipol, "Kootou tiiake naa tamalliki raa ki oomai kīā nau, i te Nohorana Te Atua raa se kina naa tama e mee pee ko naa tamalliki nei. ¹⁷ Kootou ki hakamaaronā i te taratara nei! Te tama see too te Nohorana Te Atua i naa tiputipu te tamariki raa, te tama naa ma ki see tae ki te kina naa."

Te taratara i te tama hai mane

(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

¹⁸ Te hakamau tokotasi naa Jew raa ni vasiri ake peelaa ki Jesus, "Taku tisa e taukareka, nau ki mee peehea ki too nau te ora e ora hakaoti?"

¹⁹ Jesus ki mee ake, "Ā, koe e mee mai ai maa nau e taukareka? See hai tama e taukareka, Te Atua soko Ia e taukareka. ²⁰ Koe e iloa i naa loo e mee peelaa:

'Kootou see puamu ma aaraa haahine ā, ā ma aaraa taanata; kootou see taa tama; kootou see kailaaraotia kootou naa mee aaraa tama; kootou see taratara kailleshi i aaraa tama; hakannoo ki naa tammana ma naa tinna kootou.'" ††

²¹ Te hakamau raa ki mee ake, "Kaamata mai iloo i taku saaita koi tamariki raa, nau ni tautari ki naa loo nei."

²² I te saaita Jesus ni lono i naa taratara ake te tana-tana nei raa, ā, Ia ki mee ake, "E takoto te mee tokotasi hoki ki haia a koe. Koe ki too oo hekau raa hakkaatoa no kauake ki aaraa tama ki tauia, ā, koe ku vaevae atu oo mane raa ki naa tama see hai mee. Koe naa ma ki hai mee e takkoto i te lani; teenaa ā, koe ku au no tautari kīā nau." ²³ I te saaita te tanata naa ni lono i naa taratara Jesus raa, ā, ā ni mei hakaoti, i te ā, ā ia se tama haimane.

²⁴ Jesus ni kite maa te tanata naa ni mei hakaoti, teenaa ki mee ake ā, Ia peelaa ki ana disaipol, "Naa tama haimane raa ma ki hainattaa iloo te uru ki loto te Nohorana Te Atua! ²⁵ Te tama haimane raa ma ki hainattaa iloo te uru ki loto te Nohorana Te Atua, e hainauhie are maa te kamol ki hakauru tana haitino ki loto te pokopoko te ttui e tuitui maro."

²⁶ Naa tama ni lono i ana taratara raa ki vasiri ake, "Ā, teelaa ko naa tama hea ma ki lavaa te hakassaoria?"

²⁷ Jesus ki mee ake, "Naa mee te henua e mmata maa e hainattaa raa, e hainauhie ki Te Atua."

²⁸ Teenaa ki mee ake Peter, "Mmata mai! Maatou nei ni tiiake hakkaatoa naa mee maatou ki tautari atu maatou kīā koe."

† 18.14 Mt 23.12; Lk 14.11

†† 18.20 Ex 20.14; Deut 5.18; Ex 20.13; Deut 5.17; Ex 20.15; Deut 5.19; Ex 20.16; Deut 5.20; Ex 20.12; Deut 5.16

²⁹ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, "Nau e vanaatu ki kootou. Te tama e tiiake tana hare, tana aavana, ana taaina, ana maatua, aa ma ana tamalliki ki haia a ia naa heuna te Nohorana TeAtua raa, ³⁰ TeAtua ma ki kauake te kau mee hakkaatoa i tana saaita koi noho i te maarama nei. Naa mee naa ma ki ttoe iaa i ana mee ni noho ma ia imua, aa i te ora hakamuri raa TeAtua ma ki kauake te ora e ora hakaoti."

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

³¹ Jesus ki too te taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ki te vasi no mee ake, "Kootou hakannoo! Taa-tou ku oo ki Jerusalem. Naa taratara hakkaatoa naa pure TeAtua ni sissii imua i naa vana ma ki mee ki te Tama te Henua raa ma ki ttino i te saaita taatou e ttae ki te kina naa. ³² A Ia naa ma ki kauake naa tama i Jerusalem raa ki naa tama teelaa seai ma ni Jew, teenaa a Ia ma ki tautausuaina naa tama naa ka haia haaeoina, aa a Ia ma ki sasaavarea laatou. ³³ A Ia ma ki sarua naa tama naa ka taia no mate, tevana iaa i te ttoru naa aso raa a Ia ma ki masike no ora hoki."

³⁴ Naa disaipol raa ni see illoa hakaraaoi i naa taratara Jesus e kauake nei; te hakataakoto naa taratara nei ni huuina i laatou, teenaa laatou ni see illoa maa Jesus e taratara i te aa.

Te tama e ppuni ana karamata e haia Jesus no kite

(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

³⁵ Te saaita Jesus ni saaita atu ki te matakaaina Jericho raa, teelaa se tanata e ppuni ana karamata e noho i te vasi te ara raa ka kainnoo mane ki naa tama e sassare. ³⁶ Te saaita te tanata naa ni lono i naa nattaa naavae naa tama e llaka raa, a ia ki vasiri, "Teelaa ko ai?"

³⁷ Naa tama raa ki mee ake, "Jesus, te tama i Nazareth raa ku laka."

³⁸ Teenaa ki tanitani varo atu te tanata e ppuni ana karamata raa peelaa, "Jesus, te mokopuna David! Aroha iaa nau!"

³⁹ Naa tama e sassare vaamua raa ni ffuri atu no nutua te tanata naa ki ppui tana pukua. Tevana iaa te tanata naa ni huri no kannaa maaroo iaa, "Te mokopuna David! Aroha iaa nau!"

⁴⁰ Teenaa ttuki iloo Jesus no vanaake ki naa tama raa ki taakina ake te tanata raa kiaa Ia. Te saaita te tanata raa ni taupiri ake raa, Jesus ki vasiri ake kiaa ia, ⁴¹ "Koe e hiihai maa koe ki haia a nau peehea?"

Teenaa ki mee ake te tanata naa, "TeAriki, nau e hiihai maa nau ki kite hoki."

⁴² Jesus ki mee ake, "Aa ttoka! Koe naa ku kite iaa koe ku lotu maaoni."

⁴³ Te tanata ni ppuni ana karamata naa ni kite i te saaita naa lokoi, teenaa sare hakanau iloo ia i TeAtua ka tau-tari atu vaamuri Jesus.

Sakius

19 Jesus ni hano no tae iloo ki Jericho, teenaa hano iloo Ia vaaroto te matakaaina naa.

² I te saaita naa raa e mee te tanata, tana inoa ko Sakius, e noho i te matakaaina naa. Te tanata naa se tama haka-mau i naa tama e aoao naa takis, aa setama hoki e hai mane. ³ A ia ni hiihai iloo maa ia ki kite maa Jesus se tama peehea, tevana iaa a Ia ni see lavaa te kite, i naa tama raa e muimui atu hakkaatoa i naa vasi Jesus, aa i aa ia hoki setama e potopoto. ⁴ Teenaa tere iloo ia kimua no kake ki aruna te laakau e ttapa ma se sikamo, ki kite ia i Jesus i tana saaita ma ki laka ake i te ara naa. ⁵ I te saaita Jesus ni tae ake ki te kina te laakau raa, a Ia ki ttoka ki aruna no mee ake peelaa ki Sakius, "Sakius, tiriho vave mai ki laro, nau ma ki hanatu no nnoho taaua i too hare i te aso nei."

⁶ Sakius ni hakavave no tiriho ki laro no toa a ia Jesus ki tana hare, teenaa a ia ni hiahia iloo. ⁷ Naa tama hakkaatoa ni kkite i laaua raa ni kaamata te taumaruu i Jesus peelaa, "Te tama nei ku hano iloo no mee ma ki nnoho laaua ma te tama haisara!"

⁸ Sakius ni masike no tuu ki aruna no mee ake peelaa ki TeAriki, "TeAriki, hakannoo mai! Nau ma ki vvae aku hekau no kauake se vasi ki naa tama e nnoho hakaaroha. Aa ki mee maa ni tama ni hakarereesia a nau no toa naa mane laatou, naa mane naa tama naa ma ki suia a nau, aa nau ma ki hakapiri ake ki haa i te kooina laatou ni toa a nau."

⁹ Jesus ki mee ake kiaa ia, "Naa tama i te haanauna nei e hakassaoria TeAtua i te aso nei, i te tanata nei hoki se tama i te manava Abraham. ¹⁰ Tama te Henua raa ni au no ssee aa no hakassao naa tama e mee pee ko naa sipsip e seai." †

Te taratara i naa mane kol

(Mt 25.14-30)

¹¹ I te saaita Jesus ni taupiri ki tae ki Jerusalem raa, a Ia ni kauake hoki telaa taratara ki naa tama e hakannoo kiaa Ia. I te aa i naa tama naa ni mannatu maa te Nohorana TeAtua raa ku saaita ake koi. ¹² Jesus ki mee ake, "Teelaa se tama hakamaatua ni hano ki te henua e mmao ki hakanohoria a ia ma se tuku, teenaa ki ahe- mai a ia no tuku i tana henua. ¹³ I tana saaita ni mee ki hano raa, a ia ni aru ki te taka sinahuru tama e hehe- una iaa ia no kauake, te tama tana mane kol tokotasi. Teenaa mee ake iloo peelaa ki naa tama naa, 'Itaku saai- ta e hano raa, kootou ki heheunatia kootou naa mane naa, ki mmata maa e hia naa mane kootou ma ki ffuti i taku saaita ma ki ahemai.'

¹⁴ Naa tino tama iloo i tana henua naa ni lotoffaaeo iaa ia, teenaa heuna iloo aaraa tama i laatou ki oo no vanaake ki te tuku hakamaatua e noho i te henua e mmao raa peelaa, 'Maatou see fiffai maa te tama nei e tuku i maatou.'

† 19.10 Mt 18.11

¹⁵ "Tevana iaa te tama hakamaatua naa ni hakanohoria koi ma setuku, teenaa ahe iloo a ia ki tana henua. Itana saaita ni tae ki tana henua raa, aru iloo ia ki naa tama e heheuna iaa ia raa ki oo ake, i aa ia e mee ma ki iloo ia maa e hia naa mane naa tama naa ni lavaa.

¹⁶ "Te tama mua raa ni hanake no mee ake, 'Te ariki, nau ni lavaa te ffuti aku mane kol e sinahuru ki too mane kol ni kaumai.' ¹⁷ Te tuku raa ki mee ake, 'Koe setama e heheuna taukareka iloo! Koe nei kutukua ki noho hakamaatua a koe i naa matakaaina e llasi e sinahuru, i te aa i aa koe ni roorosi hakaraaoi lokoi i naa tamaa mee ni kauatu nau.'

¹⁸ "Te laa tama ni hanake no mee ake, 'Te ariki, nau ni lavaa te ffuti aku mane kol e rima ki too mane kol tokotasi ni kaumai.' ¹⁹ Te tuku raa ki mee ake kiaa ia, 'Koe ma ki noho hakamaatua i naa matakaaina e llasi e rima.'

²⁰ "Te laa tama ni hanake no mee ake, 'Te ariki, teenei too mane kol ni kaumai; te mane kol nei ni miinia a nau iloto te tapaa maro raa no huuina ki see kiitea. ²¹ Nau ni maku iaa koe setuku e haaeo. Naa mee aaraa tama e tuku raa, koe etoo, aa naa mee aaraa tama e tori raa, koe evasi.' ²² Te tuku raa ki mee ake, 'Koe setama e heheuna hakallika! Oo tino taratara e kaumai naa e huri ake peela maa koe e sara. Koe ni iloa koi maa nau setama e hiihai maa naa tama e heheuna iaa nau raa ki heheuna hakappuru, aa maa nau etookoi te mee telaa tama e tuku, aa evasi te mee telaa tama e tori. ²³ Ai koe ni see heheunatia koe naa mane naa? Ki mee raa nau ni hakahe mai aku mane naa hakapaa ma naa tamaa mane aau ni lavaa te ffuti itaku saaita ni ahemai.'

²⁴ "Teena huri iloo ia no mee ake ki naa tama etuu i te kina naa, 'Too te mane kol iaa ia naa no kauake ki te tama ni lavaa ana mane kol e sinahuru.'

²⁵ Naa tama naa ki mee ake, 'Te ariki, te tama naa ku naa mee are ana mane kol e sinahuru!' ²⁶ Te tuku raa ki mee ake, 'Nau ku taratara atu ki kootou: Naa tama e illoa te roorosi hakaraaoi ki aku mee ni kauake ki laa-tou raa, nau ma ki kauake hoki aaraa mee ki hakapaa atu ki naa mee ennoho ma laatou; aa naa tama see illoa te roorosi hakaraaoi ki aku mee ni kauake raa, teenaa naa tamaa mee ennoho ma laatou naa ma ki toa hakkaatoa nau. ²⁷ Aa naa tama e tau-tau haaeo ma nau, teelaa ni see fifai maa nau ki tuku i laatou raa, kootou toomai naa tama naa ki te kina nei no taaia imua aku karamata!'" ^{††}

²⁸ I te saaita Jesus ni oti te kauake naa taratara nei raa, masike iloo Ia no hano imua ki Jerusalem.

Jesus ku uru atu ki Jerusalem ma setuku

(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁹ Te saaita Jesus ni taupiri atu ki naa matakaaina Bethpage ma Bethany i aruna te mouna ettapa ma kote Mouna naa Oliv raa, heunatia iloo Ia ana disaipol e lua ki oo imua, ³⁰ ka taratara ake peela ki te takarua naa, "Koorua oo atu

ki te tamaa matakaaina e tuu imua naa. Te saaita koorua ettae atu raa, koorua ma ki kkite ma se sukua donki e saisaitia katu. Te sukua donki naa ni sei iloo ki kaakea setama no terekia. Koorua veetea te manu naa aa ku taakina mai. ³¹ Ki mee maa se tama e vasiri atu peela, 'Te manu naa e veetea koorua ki aa?' Teenaa koorua ku mee ake, 'Te ariki e vana ma ki too ake kiaa ia.'"

³² Te takarua naa ni oo no kkite iloo i naa takkoto mai naa mee naa pee ko naa taratara ake Jesus ki laaau.

³³ Te saaita te takarua naa koi ttuu kavvete te manu naa raa, te tama e mee tana manu naa ku hanake no mee ake ki laaau, "Te manu naa e veetea koorua ki aa?"

³⁴ Te takarua raa ki mee ake, "Te ariki e vana ma ki too ake kiaa ia." ³⁵ Teenaa taakina iloo laaau te sukua donki raa ki Jesus. Araa fforailoo naa maro laaau raa vaaruna te manu raa no hakkake atu Jesus ki aruna. ³⁶ Te saaita Jesus ni tere ake i te manu naa raa, te henua ni horahora naa maro laatou raa iloto te ara ki tere ake Jesus vaaruna.

³⁷ Itana saaita ni taupiri atu ki Jerusalem, i te kina te ara raa e tere iho i te Mouna naa Oliv raa, te kuturana tama e tammaki i naa tama e tautari iaa Ia raa ni kaamata te huahua ka hakanau i Te Atua i naa vana e llasi laa-tou ni kkite. Naa tama naa ni tanitani varo peela,

³⁸ "Te Atua ki haia hakaraaoina a Ia te Tuku teelaa e au iloto te inoa Te ariki!

Te laaoi Te Atua ki takoto i te lani

aa taatou ki hakanau i Te Atua, te tama e noho hakamaatua i aruna naa mee hakkaatoa!" [‡]

³⁹ Teenaa ki mee ake aaraa tama i naa Faarisi raa peela ki Jesus, "Te tisa nei, vanaatu ki oo disaipol raa ki ppui naa pukua laatou!"

⁴⁰ Jesus ki mee ake, "Nau e mee atu ki kootou, ki mee maa naa tama nei e ppui naa pukua laatou, naa tamaa hatu iloto te ara raa ma ki massike no tanitani varo!"

Jesus e tani i tana aroha i Jerusalem

⁴¹ Te saaita Jesus ni hanatu no taupiri iloo ki Jerusalem, ka kite i naa tuu mai te henua naa raa, a Ia ni tani i tana aroha. ⁴² A Ia ki taratara peela, "Ki mee koi koe ni iloa i te aso nei maa te ara te noho laaoi raa e sura atu peehea! Aroha, koe ku sukumuri. Te ara te noho laaoi raa ku oti te huuina Te Atua iaa koe! ⁴³ Te aso raa ma ki tae mai, teenaa naa tama e tautau haaeo ma koe naa ma ki oo atu no aarehatia koe. Naa tama naa ma ki ppua naa pae laatou ka roorosi ki hetaa maa kootou. Koe ma ki osohia atu naa tama naa i naa vasi hakkaatoa no seua. ⁴⁴ Koe ma ki seua naa tama naa ki laro no taaia too kanohenua naa hakkaatoa. Sei iloo se kina tokotasi ma ki taukareka hakamaarie, teenaa i te saaita Te Atua ni hanatu no mee ma ki hakasao kootou raa, kootou ni see fifai maa kootou e hakanoo."

† 19.26 Mt 13.12; Mk 4.25; Lk 8.18 †† 19.27 Mt 25.14-30

‡ 19.38 Ps 118.26

Jesus ku hano ki te Hare Tapu
(Mt 21.12-17; Mk 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ I tana saaita ni tae atu ki Jerusalem raa, a Ia ni hano ki te Hare Tapu. Teenaa kerekereia iloo Ia naa tama e nnoho i te kina naa ki oo kitaha, teenaa ko naa tama e nnoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. ⁴⁶ A Ia ki mee ake ki naa tama naa peela, "Te Laupepa Tapu raa e taratara maa, 'Taku Hare Tapu nei se kina naa tama TeAtua e oomai no taku.' Aa teenei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailallao e oomai no mmuni!" †

⁴⁷ I naa aso hakkaatoa raa, Jesus e noho ka akonaki peenaa naa tama raa iloto te Hare Tapu. Teenaa naa maatua hakamaatua, naatisa naa loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni sessee ara ki taia laatou Jesus. ††⁴⁸ Tevana iaa laatou ni see hai ara e illoa, i te henua e nnoho ka hakannoo peenaa ki naa taratara hakkaatoa Jesus e akonaki ake.

Naa mahi Jesus
(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

20 I te aso tokotasi Jesus e akonaki te henua ka hakaea te Lono Taukareka iloto te Hare Tapu raa, naa maatua hakamaatua, naatisa naa Loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni oo ake ki Jesus ² no vasiri ake peela, "Taratara mai ki illoa maatou. Teelaa ni taratara ai e kauatu kiaa koe maa koe ki mee naa vana nei? Ko ai te tama e vanaatu maa koe e lavaa te kerekereia a koe naa tama raa i te Hare Tapu?"

³ Jesus ki mee ake ki naa tama naa, "Aa kootou ttari ki vasiri atu nau te mee nei. Kootou taratara mai ⁴ maa ko ai te tama i TeAtua ma naa tama te maarama nei ni vanaake ki John ki hakaukau tapu te henua?"

⁵ Teenaa ki kaamata naa tama naa te taratara soko laatou peela, "Taato ki taratara ake peehea? Ki mee maa taatou e vana ma ko TeAtua, a ia ma ki mee mai peela, 'Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratara John?' ⁶ Aa ki mee maa taatou e vana maa ko naa tama te maarama nei raa, teenaa taatou ma ki tauatia te kuturana nei ki naa hatu, i naa tama nei e illoa maa John se pure maaoni TeAtua." ⁷ Teenaa ki mee ake naa tama naa, "Maatou see illoa."

⁸ Jesus ki mee ake ki laatou, "Nau hoki ma ki see hakaari atu maa nau e haia mai ai ki mee aku vana e mee nei."

Te taratara i naa tama e ttoro naa verena 'grape'
(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ Teenaa kauake iloo Jesus te taratara nei: "Teelaa se tanata e tori tana verena 'grape'. A ia ni kauake tana verena naa ki roorosi ake aaraa tama, teenaa i aa ia ma ki hano no noho rooroa iloo i telaa henua. ¹⁰ I te saaita naa 'grape' raa ni ttae kivasira, te tanata raa ni heuna atu tana poe tokotasi ki naa tama e roorosi

i tana verena raa ki too tana tuuhana i naa 'grape' naa tama naa e vasi. Araa nei naa tama e roorosi i te verena te tanata raa ku ffuri atu no sarua laatou te poe te tanata raa ka hakaahea ma ana rima. ¹¹ Te tanata raa ni heuna atu hoki telaa poe, tevana iaa te poe naa ni sarua hoki naa tama naa ka sasaakiria, araa hakaahea hoki ma ana rima. ¹² Te tanata naa ku heuna atu hoki te ttoro ana poe; teenaa naa tama e roorosi i te verena raa ni taia hoki laatou te poe naa no mere ka kerekereia ki hano. ¹³ Teenaa ki taratara te tanata e mee tana verena raa peela, 'Nau ka mee peehea? Nau ku heuna iloo taku tino tama e illee ai taku manava nei ki hano; nau e iloa maa naa tama naa ma ki hakannoo kiaa ia.' ¹⁴ Tevana iaa te saaita naa tama raa ni kkite maa teelaa ko te tamariki tanata te tama e mee tana verena raa, laatou ki taratara seemu peela, 'Teenei ko tana tama. Taatou ki taia taatou te tama nei aa te verena nei ku too ma taatou!' ¹⁵ Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa no taakina ki taha te verena raa no taia kamate."

Araa Jesus ku vasiri ake peela, "Naa tama e roorosi i te verena raa ma ki haia peehea te tanata e mee tana verena naa? ¹⁶ Te tanata naa ma ki hanatu no taaia naa tama naa ki mmate, aa ku kauake tana verena naa ki aaraa tama ki roorosi."

Te saaita naa tama raa ni lono i te taratara nei raa, laatou ni ffuri ki Jesus no mee ake peela, "See hai vana peenaa ma ki sura!"

¹⁷ Jesus ki ttoro atu ki naa karamata laatou no vasiri, "Aa kootou e hakatuu maa te taratara teelaa e takoto iloto te Laupepa Tapu raa, e mee maa e aa? ††

'Te hatu teelaa ni hakkeina naa tama e penape-na hare ma se hatu e hakallika koi raa, ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua iloo teelaa e hakatuu ki mmau ai te hare.'

¹⁸ Naa tama hakkaatoa e taussina ki aruna te hatu naa ma ki mmere hakallika, aa ki mee te hatu naa e leiho ki aruna se tama raa, te tama naa ma ki marepurepu."

¹⁹ Naa tisa naa Loo ma naa maatua hakamaatua raa ni mee ma ki tauhia laatou Jesus i te saaita naa lokoi, i laatou e illoa maa Jesus e taratara i laatou; tevana iaa laatou ni mattaku i te henua.

Naa takis e pesi ki te Tuku hakamau i Rome
(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

²⁰ Naa tama naa ni sessee ara ma ki hakasara se vana maa Jesus. Teenaa tauhia iloo laatou aaraa tama no heunatia ki oo no vasirisiri te kau vana ki Jesus, ki hakasara se taratara maa Jesus aa ku taakina laatou no kauake ki te hakamau Rome raa ki karapusina. Naa tama ni heunatia laatou naa ni hakamatemate iloo ki laatou, ki vana te henua maa laatou ni tama ettonu.

²¹ Naa tama naa ni oo no vasiri peela ki Jesus, "Tisa nei, maatou e illoa maa koe e taratara ka akonaki naa vana ettonu maaoni. Maatou e illoa maa koe see iloa te hiri-hiri tama; koe e akonaki tonu i naa tiputipu te hiihai TeAtua ki te henua. ²² Taratara mai, e taukareka maa taatou

† 19.46 Is 56.7; Jer 7.11 †† 19.47 Lk 21.37 ‡ 20.9 Is 5.1

‡† 20.17 Ps 118.22

ki pesi takis ki te Tuku hakamau i Rome? Seai, e hakallika?"

²³ Jesus ni iloa maa naa tama naa ni vasirisiri tipua koi, teenaa mee ake iloo Ia peelaa ki laatou, ²⁴ "Kootou huri mai se mane siliva. Teenei ko ai e tuu tana pisouru aa tana inoa i aruna te mane siliva nei?"

Naa tama raa ki mee ake, "Teenaa kote te Tuku hakamau i Rome."

²⁵ Jesus ki mee ake, "Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua."

²⁶ Jesus ni see lavaa iloo naa hakamau naa te hakarereesia ki hakasara se taratara maana imua naa karamata te henua. Naa tama naa ni oho i naa kauake naa taratara Jesus, teenaa nnoho iloo laatou seemuu.

Jesus e taratara i naa tama e mmate e massike no ora hoki

(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)

²⁷ E mee naa Sadiusi, teelaa e hai maa naa tama ku oti te mmate raa see lavaa te massike hoki no ora, ni oo ake no vasiri ki Jesus, ^{†28} "Tisa nei, Moses ni sissii teloo nei maa taatou: 'Ki mee maa se tanata e mate ka tiiake tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, te taina te tanata e mate raa ki aavanatia a ia te aavana tana taina. Teenaa naa tamalliki laua ma ki ssura raa ma ki haia ma ni tamalliki tana taina ni mate.' ^{†29} Teelaa se takahitu hai taaina. Te tama matua raa ni aavana no mate, se hai tamalliki. ³⁰ Teenaa tana taina e pare atu kaaa ia raa ku aavana i te ffine naa hoki, aa laua ni see hai tamalliki hoki. Te tama naa ni mate no aavana iloo telaa taina laatou i te ffine naa hoki. Naa hanau naa ni hano no sopo hakkaatoa te aavana i te ffine tokotasi naa, aa laatou hakkaatoa ni mmate see hai tamalliki. ³² Ki oti raa nei te ffine naa ku mate hoki. ³³ Aa teenaa, i te aso te mate raa ma ki massike no ora, te ffine raa ma ki mee ma se aavana ai, i te takahitu hai taaina naa hakkaatoa ni aavana iaa ia?"

³⁴ Jesus ki mee ake, "Naa haahine ma naa taanata i te maarama nei e aavanavvana. ³⁵ Aa naa taanata ma naa haahine teelaa ma ki massike no ora i te maarama imuri raa iaa, naa tama naa ma ki see aavana. Laatou ma ki mee pee ko naa ensol, see lavaa te mmate. Laatou naa ko naa tamalliki TeAtua, i laatou ni massike i te mate. ³⁷ Moses ni hakaari mai hakaraaoi iloo maa naa tama ku oti te mmate raa e hakamasikeria no ora. Teenaa ko ana taratara ni sissii i te saaita TeAtua ni taratara ake iloto te pakuva e ura. Aia ni sissii maa TeAriki ko te Atua Abraham, te Atua Isaac, aa ma TeAriki hoki ko te Atua Jacob. ^{†38} A Ia seai se Atua naa tama e mmate. A Ia ko te Atua naa tama e ora. I te aa, i TeAtua e mee maa naa tama naa koi ora i te saaita nei."

³⁹ E mee naa tisa naa Loo ni mee ake peelaa, "Te tisa nei, oo taratara naa e ttonu." ⁴⁰ Teenaa naa tama naa ni mattaku te vasiri ake hoki aaraavana ki Jesus.

Te taratara i te Mesaea

(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)

⁴¹ Jesus ki vasiri ake ki naa tama naa, "Te henua e taratara peehea maa te Mesaea raa ko te Mokopuna David? ⁴² David soko ia e taratara iloto tana laupepa ni sissii i ana ahu i TeAtua raa peelaa,

'TeAtua e mee ake peelaa ki taku Ariki:

Noho i taku vasi hakamaatau,

⁴³ ki tae iloo ki taku saaita ma ki tukua a nau naa tama e tautau haaeo ma koe raa i laro oo tapuvae.' ^{††}

⁴⁴ Peehea naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David, maa te tino David e kannaa iaa ia ma se Ariki aana?"

Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo

(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

⁴⁵ Te saaita te henua ni nnoho hakkaatoa ka hakannoo kaaa Ia raa, Jesus ni huri ake ki ana disaipol no mee ake, ⁴⁶ "Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo. Teenaa ko naa tama e fiffai maa laatou ki sassare ma naa kkahu e takittaki vaararo, ki meemee ake naa tama maa laatou ni tama hakamau i naa ttiri laatou i naa kina te henua e nnoho; teenaa ko naa tama maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa hare lotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou.

⁴⁷ Teenaa ko naa tama maraa e hakarereesia laatou naa puruna raa ka kailaaraotia naa hekau naa hare naa tama naa, aa ki oti ku massike no mee naa taku e hualolloa ki mmata te henua maa laatou ni tama e ttonu! Naa haaeo TeAtua ma ki kauatu ki laatou naa ma ki hakallika hakaoti!"

Naa mane te puruna e hookii ki TeAtua

(Mk 12.41-44)

21 Jesus ni ttoka no kite i naa pono pono naa mane naa tama haimane raa ki loto te pokosi mane te Hare Tapu. ² A Ia ni kite hoki i naa hanake te puruna ffine e hakaaroha no ppono ana peni e lua ki loto hoki te pokosi mane naa. ³ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama i te kina naa, "Nau e kauatu te taratara maaoni nei ki kootou. Te kooina te puruna ffine nei e ppono raa e lasi are i te kooina aaraa tama ni ppono hakkaatoa. ⁴ Naa tama nei hakkaatoa ni hookii mane i laatou e hai mane; aa te ffine nei iaa, niaaina maa ia se tama e noho hua iloo raa, a ia ni ppono hakkaatoa naa tamaa mane teelaa e kai ai a ia."

Jesus e taratara i te saaita te Hare Tapu raa ma kiseua

(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)

⁵ E mee naa disaipol ni nnoho ka hakanau i naa tiputipu taukareka te Hare Tapu i ana hai laakei ki naa hatu e tiputipu taukalleka. Naa tama naa ni hakanau hoki i naa taukalleka naa mee te henua ni hookii ki penapena te Hare Tapu. Teenaa ki mee ake

† 20.27 Acts 23.8 †† 20.28 Deut 25.5 ‡ 20.37 Ex 3.6

†† 20.43 Ps 110.1

Jesus, ⁶ “Naa mee ekkite kootou nei e takoto tana saaita ma ki oti ku seua hakkaatoa, see hai hatu ma ki mmau i aruna aaraa hatu.”

Naa haaeo ma ki ttae mai

(Mt 24.3-14; Mk 13.3-13)

⁷ Ana disaipol raa kivasiri ake, “Te tisa nei, naa vana nei ma ki ssura i te saaita hea? Aa maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?”

⁸ Jesus ki mee ake, “Kootou ki roorosi hakaraa oi iloo ki see oo atu ni tama no hakareesia kootou. E tamma ki naa tama ma ki oo atu no mee maa laatou ko nau; te tama koi e hai maa ia ko te Mesaea, aa naa tama naa ma ki hai maa tessao te maarama nei ki hakaoti raa ku taupiri. Tevana iaa kootou see hakannoo atu ki naa tama naa. ⁹ Te saaita kootou ellono i naa tau naa henua aa i naa hetaa te henua soko laatou raa, kootou see mattaku; naa vana peenaa ma ki ssura imua. Tevana iaa see mee maa te hakaoti te maarama nei ku taupiri.”

¹⁰ A Ia ki mee ake hoki, “Naa henua ma ki hetaa ki laa-tou; naa nohorana ma ki hetaa ki laatou. ¹¹ Naa henua hakkaatoa ma ki seua naa mahuke ellasi; naa tama ma ki mmate i te hiikkai; te lopo henua ma ki laavea te kau maki e hakallika; aa te kau vana hakamattaku ma ki ssura iho i te lani.

¹² “Te saaita naa vana nei seki sura raa, kootou ma ki tauhia no mee pakavaina; kootou ma ki taakina ki naa hare lotu naa Jew raa ki hakatonutonu naa sara kootou, aa kootou ma ki peesia ki loto naa hare karapusi. Kootou ma ki taakina no hakatuuria imua naa tuku ma naa hakamau, teenaa i kootou ni tama ettaka ma nau. ¹³ Te nei kootou sao ki hakaea te Lono Taukareka. ¹⁴ Kootou ki mee hakaoti naa mannatu kootou i te saaita nei, ki see ppoore kootou maa kootou ma ki taratara peehea ki hakatonu kootou. ¹⁵ I te aa, i kootou ma ki haia a nau ki atammai aa ki llau te taratara, teenaa naa taratara kootou naa ma ki see lavaa te sahea naa tama e tautau haaeo ma kootou. ¹⁶ Kootou ma ki meeme tipua ina naa tino maatia kootou, naa taaina kootou, naa hareakina kootou, aa ma naa soa kootou. Aaraa tama i kootou ma ki taaia no mmate. ¹⁷ Te henua ma ki lotoffaaeo hakkaatoa i kootou, teenaa i kootou ni tama ettaka ma nau. ¹⁸ Tevana iaa TeAtua e roorosi hakaraa oi ki kootou, teenaa see hai lauru tokotasi ma ki maffana. ¹⁹ Ki mee kootou etaohi ka lotu peenaa kiaa nau, kootou ma ki too te ora e ora hakaoti.

Jesus e taratara i Jerusalem ma ki seua

(Mt 24.15-21; Mk 13.14-19)

²⁰ “Te saaita kootou ekkite i Jerusalem ku aarehatia naa tama e tau raa, teenaa kootou ku illoa maa te matakaaina naa ku taupiri ki seua. ²¹ Teenaa naa tama i Judea raa ki ffuro no mmuni i naa mouna; naa tama e nnoho iloto te matakaaina Jerusalem raa ki hakattaha i te kina naa, aa naa tama e nnoho taup-

† 21.15 Lk 12.11,12

piri atu ki Jerusalem raa ki see ffuro atu ki loto i te matakaaina naa no mee ma ki mmuni laatou.

²² I teenaa ko te ssao TeAtua ma ki pesi mai ana haaeo, kittino naa taratara te Laupepa Tapu. ^{†23} Nau e aro-hailoo i naa haahine e tinnae aa ma naa haahine e mee naa tamalliki e punaammea laatou! Te kau vana hakallika ma ki ssura i te kina nei, aa naa haaeo TeAtua ma ki pesi mai ki naa tama nei. ²⁴ E mee naa tama ma ki taaia ki naa komu taa tama, aa aaraa tama ma ki toa ma ni karapusi ki naa henua hakkaatoa i naa kina. Te matakaaina Jerusalem raa ma ki nohorika mee pakavaina naa tama teelaa seai ma ni Jew, teenaa ki tae iloo ki te saaita te manava aroha TeAtua i laatou raa e oti mai.

Te saaita te Tama te Henua ma ki au

(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)

²⁵ “Naa kanohenua i naa kina hakkaatoa ma ki ssopo naa manava laatou ka mattaku. Naa tama naa ma ki see illoa i naa vana laatou ki mee, i naa mattaku laatou i naa takattuu naa peau e taa i te moana.

^{†26} Naa kanohenua i naa kina hakkaatoa ma ki so-mo ssara i naa mattaku laatou i naa vana ku pakkuu iho ki te maarama nei, teenaa i naa mee hakkaatoa e takkoto i te lani raa ma ki uuettia TeAtua ki see ttaka tonu i naa ara laatou. ²⁷ Teenaa Tama te Henua raa ma ki hakasura iho iloto te uru aoa. A Ia ma ki au ma naa mahi ki hakatonutonu aa ki noho hakamaatia Ia i aruna te henua hakkaatoa. Aia hoki ma ki au ma ko te Tuku naa tuku hakkaatoa. ^{†28} Te saaita naa vana nei ku kaamata te hakassura raa, kootou ku massike no ttoka ki aruna, i kootou ku taupiri ki hakassaoria.”

Te taratara i te laakau ‘fig’

(Mt 24.32-35; Mk 13.28-31)

²⁹ Teenaa ki kauake Jesus te taratara nei ki laatou: “Kootou hakatuu i naa somo te laakau ‘fig’ ma aaraa laakau hoki. ³⁰ Te saaita naa laakau raa ku kaamata te matiri ake naa lau laatou raa, teenaa kootou ma ki illoa maa tessao te ua raa ku taupiri. ³¹ Peelaa hoki, i te saaita kootou ekkite i naa ssura iho naa vana nei raa, kootou ma ki illoa maa te Nohorana TeAtua raa ku saaita mai.

³² “Hakamaarona te mee nei. Naa tama e nnoho i te saaita nei ma ki ttae no kkite i naa ssura iho naa mee nei. ³³ Te lani ma te kerekere ma ki oti ku see takkoto imuri, aku taratara raa iaa ma ki takkoto no takkoto hakaoti.

Kootou nnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

³⁴ “Kootou ki roorosi hakaraa oi iloo! Kootou mmata ki see hakavaarea kootou i naa unuunu kootou kavvare i naa kaikai ellasi kootou, aa kootou see mee ma ki nnoho kootou ka mamannatu peenaa ki naa mee

†† 21.22 Hos 9.7; 21.25 Is 13.10; Ezek 32.7; Joel 2.31; Rev 6.12,13; †† 21.27 Dan 7.13; Rev 1.7

te kerekere nei. Kootou mmata ki see hakatekia kootou i te aso naa. ³⁵ Naa kanohenua hakkaatoa i te kerekere nei ma kikkite i te aso naa. ³⁶ Kootou ki nnohotanatana ka roorosi hakaraaoi iloo, aa kootou kitaku i te kau saaita ki TeAtua ki hakassaoria kootou i naa vana hakamattaku teelaa ma kissera. Aa kootou kitaku hoki ki lavaa kootou tettu see nnapa imua Ttama te Henua."

³⁷ Jesus ni noho i naa aso naa ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu, aa i naa laasuru raa a Ia maraa e hano no moe i naa poo i aruna te Mouna naa Oliv. ³⁸ Te henua hakkaatoa maraa e oo ake i naa tahaata ki te Hare Tapu no hakannoo kiaa Ia.

Naa hakamau naa Jew raa e sessee ara seemuu ki taia Jesus

(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Jn 11.45-53)

22 Tessaou te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa ku taupiri, teenaa ko te Kaikai e ttapa ma ko te Pasova. ¹² Naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo raa ni sessee ara seemuu ki taia Jesus, teenaa ilaotou e mattaku maa te henua ma kiffuri ake kilaa-tou.

Judas e hakaari ake Jesus ki naa tama hakamaatua naa Jew

(Mt 26.14-16; Mk 14.10-11)

³ Teenaa te tama tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa, tana inoa ko Judas Iscariot, ku tauria Satan. ⁴ Judas ni hano no taratara ake ki naa maatua hakamaatua aa ma naa hakamau naa wasi te Hare Tapu maa ia ma ki hakaari ake Jesus ki laotou. ⁵ Naa tama naa ni fiafia, teenaa mee ake iloo maa Judas ma ki tauia laotou ki naa mane. ⁶ Judas ni hihai ki te vana naa tama naa e mee ake, teenaa tokatoka iloo ia se ara ki taakina ake ia Jesus ki naa tama naa, i te saaita te henua see nnoho ma Ia.

Te Kaikai te Pasova

(Mt 26.17-25; Mk 14.12-21; Jn 13.21-30)

⁷ Te aso te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa ku tae, teenaa ko te saaita naa sukua sipsip te Pasova raa ku mee kitaa. ⁸ Jesus ni kannaatia a Ia Peter ma John no taratara ake peelaa, "Koorua oo no mee mai hakaoti te kaikai te Pasova ki oo taatou no kkai hakapaa."

⁹ Te takarua raa ki vasiri ake, "Maaua ki oo no mee mai te kaikai naa i hea?"

Jesus ki mee ake kilaaau, ¹⁰ "Te saaita koorua e uru atu kiloto Jerusalem, koorua ma kitiiri te tanata e amo te huaaranivai. Teenaa koorua ku oo atu vaamuri te tanata naa ki tana hare e hano, ¹¹ aa koorua ku mee ake ki te tama e mee tana hare: 'Te tisa raa e vasiri ki iloa Ia i tana kina ma ki kai te kaikai te Pasova ma ana disaipol.' ¹² Te tanata naa ma ki hakaari atu te kina e moemoe e tuu ki aruna i te hare naa. Naa mee hakkaatoa koorua e ssee raa ma ki takkoto i te kina naa,

teenaa koorua ku mee mai hakaoti naa kaikai taatou, i taatou ma ki kkai i te kina naa."

¹³ Te takarua raa ni oo no kkite i naa takkoto mai naa mee raa pee ko naa taratara ake Jesus kilaaau. Teenaa penapena hakaoti iloo laaua te kaikai te Pasova.

Te kaikai hakaoti TeAriki

(Mt 26.26-30; Mk 14.22-26; 1 Cor 11.23-25)

¹⁴ Te saaita te mee raa ku tae ki kkai laotou te kaikai te Pasova raa, Jesus ni hano no noho ma ana aposol i te kina e kaikkai naa. ¹⁵ Teenaa mee ake iloo ki ana aposol, "Nau ni hiihai iloo maa nau ki kai te kaikai te Pasova nei ma kootou, i aa nau seki hakallono isu are!" ¹⁶ Iaa nau e vanaatu ki kootou, nau ma ki see kai hoki te kaikai nei imuri, teenaa ki tae iloo ki te saaita TeAtua ma ki hakaari te hakataakoto maaoni te mee nei i tana Nohorana."

¹⁷ Jesus ki too te kap raa no taku ki TeAtua, teenaa taratara ake iloo ki ana disaipol, "Kootou too te kap nei aa kootou ku unu. ¹⁸ Nau e vanaatu ki kootou, nau ma ki see unu hoki te wain nei, ki tae iloo ki te saaita te Nohorana TeAtua e taemai."

¹⁹ Araa Jesus ku too te haraoa raa no taku ki TeAtua, teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kauake ki laotou ka mee ake peelaa, "Teenei ko taku haitino, e hookii atu maa kootou. Kootou kkai no mannatu mai kiaa nau." ²⁰ I te ara raa hoki, Jesus ki kauake te kap raa ki laotou i te saaita laotou ni oti te kkai. A Ia ki mee ake, "Te kap nei e takoto ma ko te purepure TeAtua e tuku maa te ssao nei, teenei ettino ki taku too ma ki pesi maa kootou. †

²¹ "Tevana iaa te tama teelaa ma ki taakina mai a ia naa tama e lotoffaeo iaa nau no tauhia nau raa, teenei e noho ka kai ma nau. ²² Ttama te Henua raa ma ki mate, i teenaa ko te hakataakoto TeAtua. Tevana iaa nau e aroha iloo i te tama ma ki taakina mai a ia naa tama e lotoffaeo iaa nau raa no tauhia nau. Te tama naa ma ki haia hakallikaina iloo!"

²³ Teenaa ki nnoho naa disaipol raa no vasirisiri ki laotou soko laotou, maa teelaa ko ai te tama i laotou ma ki mee tana vana naa.

Te tiputipu te tama e haia ma se hakamau

(Mt 20.25-26; Mk 10.42-43)

²⁴ Teenaa kaamata iloo naa disaipol naa te hakataut-tau soko laotou, maa ko ai te tama e hakamaatua i laotou. ²⁵ Jesus ki mee ake ki laotou, "Naa tuku naa kanohenua i te maarama nei e meeme hakatanna-ta i naa nnoho laotou maa ni tuku i naa kanohenua laotou, teenaa naa tama naa e fifai maa laotou ki taapaa te henua ma ni 'Tuku Kaimallie.' ²⁶ Kootou iaa ki see mee peenaa. Te tama e hakamaatua i kootou raa, ki sosorina ma se tamavare, aa te hakamau i kootou raa, ki mee pee ko naa tama e heheuna maa telaa tama. ²⁷ Ko ai te tama e mee ma se tama haka-

† 22.20 Jer 31.31-34 †† 22.21 Ps 41.9 ††† 22.24 Mt 18.1; Mk 9.34; Lk 9.46 †††† 22.25 Mt 20.25-27; Mk 10.42-44 ††††† 22.26 Mt 23.11; Mk 9.35

maatua i te tama e noho kikai aa ma te tama e tattaa naa kikai? Teenaa kootou e illoa maa te laa ko te tama e noho kikai raa ko te tama hakamaatua ilaaua. Nau ia see mee peenaa ki kootou; nau nei e heheuna i kootou. †

²⁸ "Kootou nei nittaka mai iloo ma nau i aku saaita ni ttiri i te kau haaeo. ²⁹ Kootou ma ki hakanohoria a nau ma ni tuku, e mee pee ko nau ni hakanohoria taku Tamana ma se tuku. ³⁰ Taatou ma ki nnoho no kkai ka unu hakapaa i taku Nohorana, aa kootou ma ki nnoho i naa nohonoho maatua ka mee ma ni tuku i naa noho e sinahuru maa rua i Israel. ††

Jesus e taratara i Peter

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ "Simon. Hakannoo mai! Satan ku oti te mee ake ki TeAtua ki tiiake ia ki haaiteria kootou, e mee pee ko naa hiri te tama raa naa hua naa wit i naa penu laa-tou. ³² Tevana ia nau ku oti te taku ki TeAtua ki saapai atu kiaa koe, ki see huri sara too manava ia nau. Aa too saaita e ahe no huri mai too manava kiaa nau raa, koe ku tokonaki ake ki ootaaina."

³³ Peter ki mee ake, "TeAriki, nau e lavaa tehano no karapusi ma koe aa nau e lavaa te mate ma koe!"

³⁴ Jesus ki mee ake, "Peter, nau e vanaatu kiaa koe, te saaita te moa te tahaata seki tani raa, koe ma ki mee oo saaita iloo e toru maa koe see iloa ia nau."

Naa vana ma ki ssura imuri

³⁵ Ki oti raa Jesus ku mee ake ki ana disaipol, "Te saaita kootou ni heunatia a nau ki oora, nau ni vanaatu ki see ppiki ni mane, ni paeke hekau, aa ni taka ma kootou. E aa, kootou ni hai mee peela hoki nissee?"

Naa tama naa ki mee ake, "Seai iloo." †

³⁶ Jesus ki mee ake, "I te saaita nei, kootou ki too naa mane aa ma naa paeke hekau kootou, aa ki mee kootou see hai komu taa tama, kootou ku kauake naa hekau kootou ki tauia aaraa tama, aa kootou ku taavi ni komu taa tama maa kootou. ³⁷ Te Laupepa Tapu raa esissii peela, 'Te henua e hai maa Ttama naa e hai hoki i naa tama haisara.' Teenaa naa taratara e taratara ia nau nei ma ki ttino kiaa nau." ††

³⁸ Naa disaipol raa ki mee ake, "TeAriki! Ttoka mai! Teenei naa komu taa tama e lua."

Teenaa ki mee ake Jesus, "Tuku peenaa naa taratara naa!"

Jesus e taku i aruna te Mouna naa Oliv

(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42)

³⁹ Jesus ni masike i Jerusalem no hano ma ana disaipol raa ki te Mouna naa Oliv, pee ko naa saaita hakkaatoa. ⁴⁰ I te saaita laatou ni ttae atu ki te ki-na naa raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, "Kootou

taku ki tokonaki atu TeAtua, ki see usuhia kootou ni vana hakallika."

⁴¹ Teenaa hakataha iloo Ia i naa tama naa no tuu ki ana turi ka taku, ⁴² "Tamana, ki mee koe e hiihai, koe ku mee ki see hakallono isu nau. Tevana ia see mee maa koe ki tuku mai ki taku hiihai, nau ma ki tuku koi ki too hiihai." ⁴³ Teenaa te ensol tokotasi i telani ni tuu ake no saapai ake kiaa Ia. ⁴⁴ Te manava Jesus ni hakallika hakaoti i naa vana ma ki ssura ia Ia, teenaa a Ia ni tani ka taku hakappuru iloo; tana kahota ni illohi maa ni puku ttoo ki te kerekere.

⁴⁵ I te saaita Jesus ni oti te taku raa, masike iloo Ia no ahe ki ana disaipol. A ia ni hanatu no kite iloo i naa mmoe mannuu naa tama naa, e naennae i te hakallika naa manava laatou i naa taratara Jesus ni mee ake. ⁴⁶ Jesus ki mee ake ki laatou, "Kootou e mmoe ki aa? Massike aa kootou ku taku ki see usuhia kootou naa vana e hakallika."

Jesus ku tauhia

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-11)

⁴⁷ Te saaita Jesus koi taratara raa, te kuturana tama raa kuttiae ake, teenaa e taakina ake Judas, te tama tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus. A ia ni sare ake no mee ma ki vaisoni ia ki Jesus. ⁴⁸ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, "Judas, teenei koe e vaisoni ma ki hakailotia Ttama te Henua raa ki naa tama hakamaatua naa Jew?"

⁴⁹ Te saaita naa disaipol Jesus raa ni kkite i te vana ku mee ki sura naa raa, laatou ki mee ake ki Jesus, "TeAriki, maatou ki hetaa ma naa komu maatou?" ⁵⁰ Te disaipol tokotasi ni huri atu no tuutia iloo te kautarina hakamaatau te poe te Maatua Hakamau raa no motu.

⁵¹ Teenaa ki mee ake Jesus, "Ku lava peenaa!" Jesus ki kapa atu ki te kautarina te tanata naa no haia iloo no taukareka.

⁵² Ki oti raa Jesus ku mee ake ki naa maatua hakamaatua, naa hakamau naa wasi te Hare Tapu, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew te laa ni oo ake no mee ma ki tauhia Ia, "Ai kootou e oomai ai ma naa komu aa ma naa laakau pee ko nau se tama e hakallika?"

⁵³ I te kau aso hakkaatoa raa, nau e noho peenaa ma kootou i te Hare Tapu, tevana ia nau ni see tauhia kootou. Aa teenei are tessao kootou e mee naa vana kootou naa; tessao naa mahi te poouri raa e heheuna." ††

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus

(Mt 26.57-58,69-75; Mk 14.53-54,66-72; Jn 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Jesus ni tauhia laatou no taakina iloo ki te hare te Maatua Hakamau; Peter ni hanake vaamuri, tevana ia a ia ni see hakataupiri ake ki Jesus. ⁵⁵ Te laa se ahi raa e kkaa i te mataahare te hare naa, aa naa tama raa e nnoho aareha ki see makallii laatou. Teenaa Peter ni hanatu no noho iloo ma naa tama naa. ⁵⁶ Te ffine tokotasi e heheuna poe i te hare raa ni kite

† 22.27 Jn 13.12-15 †† 22.30 Mt 19.28 † 22.35 Mt 10.9,10; Mk 6.8,9; Lk 9.3, 10.4 †† 22.37 Is 53.12

‡ 22.53 Lk 19.47, 21.37

i Peter e noho i te kina te ahi. Teenaa ttoka hakaraa i iloo a ia ki mate ia i Peter, araa mee ake iloo peelaa ki naa tama i te kina naa, "Te tanata nei se tama e taka hoki ma Jesus!"

⁵⁷ Tevana iaa Peter ni huu no mee ake peelaa, "Te ffine nei, nau see iloa i te tama naa!"

⁵⁸ Seai se saaita raa telaa tama ku kite iaa ia no mee ake, "Koe hoki se tama i naa tama naa!"

Peter ki mee ake, "Seai, nau see hai i naa tama naa!"

⁵⁹ Ku rooroa ake hakamaarie raa, te laa tanata hoki ku hanake no ppura peelaa, "Sevana maaoni iloo, ttama nei ni taka ma Jesus. Teenei se tama i Galilee!"

⁶⁰ Peter ki mee ake, "Nau see iloa i too mee e taratara mai naa!"

I te saaita Peter koi taratara raa, te manu te tahaata raa ku tani. ⁶¹ TeAriki ni karopa no ttoka tonu iloo ki Peter, teenaa ki maanatu ake Peter ki naa taratara TeAriki ni mee ake: "Saaita te manu te tahaata seki tani raa, koe ma ki mee oo saaita iloo e toru maa koe see iloa iaa nau." ⁶² Teenaa sare tani iloo Peter ka hano ki haho.

Jesus e hakalillia naa wasi te Hare Tapu

(Mt 26.67-68; Mk 14.65)

⁶³ Naawasi e roorosi i Jesus raa ni kaamata te hakalillii ka saru iaa Ia. ⁶⁴ Teenaa naa karamata Jesus ni saisaitia laatou ki see kite, araa vasirisiri ake iloo peelaa, "Hakaari mai! Ko ai te tama e lliki iaa koe?"

⁶⁵ Naa tama naa ni ffuri atu hoki no kauatu te kau saakiri kiaa Ia.

Jesus imua naa tama hakamaatua naa Jew

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ I te tahaata raa, naa tama hakamaatua naa Jew raa ni kkutu hakapaa, teenaa ko laatou ma naa maatua hakamaatua raa aa ma naa tisa naa Loo. Jesus ni taakina atu no hakatuuria imua naa tama naa.

⁶⁷ Naa tama naa ki vasiri ake, "Taratara mai ki maatou. Koe naa ko te Mesaea?"

Teena ki hakahe ake Jesus, "Ki mee maa nau e taratara atu maa nau ko te Mesaea raa, kootou ma ki see hakannoo iaa nau; ⁶⁸ aa ki mee maa nau e vasiri sevana ki kootou raa, kootou ma ki see lavaa te hakahe mai se taratara ma kootou. ⁶⁹ Teenaa, e kaamata i te saaita nei raa, Ttama te Henua raa ma ki noho i te vasi hakamaata TeAtua Haimahi."

⁷⁰ Teenaa ki hakatoo atu naa tama naa hakkaatoa no vasiri ake kiaa Ia, "Aa teenei koe ku taratara maa koe naa ko Ttama TeAtua?"

Jesus ki mee ake, "Teena kootou e mee mai naa."

⁷¹ Teenaa ki taratara naa tama naa peelaa, "Taatou ku see mee ma ki taratara mai se tama peelaa maa ni taratara ttama nei e hai! Taatou soko taatou iloo ku llono i tana tino maaisu!"

Jesus ku taakina ki Pilate

(Mt 27.1-2,11-14; Mk 15.1-5; Jn 18.28-38)

23 Naa tama hakamaatua naa ni massike no taakina iloo laatou Jesus ki Pilate. ² Teenaa kaamaatua iloo naa tama naa te kauake te kau taratara haaeo Jesus ki Pilate: "Ttama nei e laavea maatou e usuusu te henua ki see tuku laatou ki naa vana te kaaman Rome, teenaa maa naa tama raa ki see pesi takis ki te tuku i Rome, aa te tama nei hoki e hai maa ia ko te Mesaea, teenaa maa ia se tuku."

³ Pilate ki vasiri ake ki Jesus, "Koe naa ko te tuku naa Jew?"

Jesus ki hakahe ake, "Teena koe e mee mai naa."

⁴ Teenaa ki huri Pilate no mee ake ki naa maatua hakamaatua raa ma te kuturana tama i te kina naa, "Nau see hai vana e sara e kite i te tanata nei."

⁵ Tevana iaa naa tama naa ni ppura iloo ka hai ake ki Pilate: "Te henua e usuusuhia te tama nei ki ana akonaki e kauake ki laatou, ka hakkoro naa tama raa ki hai te kau vana hakallika vaaroto Judea. Te tama nei ni kaamata mai iloo i Galilee aa teenei ku tae mai ki te kina nei."

Jesus ku kaavea ki Herod

⁶ I te saaita Pilate ni lono i te taratara nei raa, vasiri iloo ia peelaa, "Teenei se tama i Galilee?" ⁷ Teenaa i tana saaita ni iloa maa Jesus se tama i te matakaaina Herod e tuku raa, vanaake iloo ki naa tama naa ki taakina Jesus ki Herod, i Herod e noho i Jerusalem i te saaita naa. ⁸ Herod ni hiahia iloo i tana saaita ni kite i Jesus, iaa ia ni lono i naa taratara te henua i Jesus, aa a ia hoki ni noho iloo ka hiihai maa ia ki kite i Jesus e hakasura naa mirakol TeAtua. ⁹ Herod ni vasirisiri te kau vana ki Jesus, tevana iaa Jesus ni see hai taratara ni hakahe ake kiaa ia. ¹⁰ Naa maatua hakamaatua aa ma naa tisa naa Loo raa ni ttuu i te kina naa ka kapi iloo naa maaisu laatou ma Jesus e mee ana sara. ¹¹ Teenaa huri iloo Herod ma ana soldia raa no kaamata te hakalillii ka tautausuaina laatou Jesus. Naa tama naa ni hakkahuria laatou Jesus ki te kkahu naa tuku raa no hakahe hoki ki Pilate. ¹² Imua raa Pilate ma Herod ni tautau haaeo ki lauaa. Aa i te aso naa lokoi raa lauaa ku meeme hakapaa ma se vaisoa.

Jesus ku tukua ki taia ki mate

(Mt 27.15-26; Mk 15.6-15; Jn 18.39—19.16)

¹³ Pilate ni kkave tana kaunaki ki naa maatua hakamaatua, naa hakamau naa Jew, aa ma te kanohenua te kina naa ki oo ake, ¹⁴ teenaa mee ake iloo peelaa ki laatou, "Te tanata nei e toomai kootou kiaa nau i kootou e hai maa te henua e usuusuhia te tama nei ki see tuku laatou ki naa vana te kaaman Rome. Nau ni vasirisiri ake ki te tama nei imua kootou naa hakkaatoa, aa nau e kite maa te tama nei see haisara i naa taratara kootou e mee iaa ia. ¹⁵ Ttama nei ni hakahe mai Herod kiaa nau iaa ia e kite hoki maa ttama nei

see haisara. Teenaa nau e mmata maa ttama nei see hai vana ni mee teelaa e tau ma ia ki haia ki mate. ¹⁶ Teenei nau ma ki mee ake ki aku soldia raa ki sarua te tama nei aa kuti iake ki hano." ¹⁷ [I naa setau hakkaatoa, i te ssao te Kaikai te Pasova raa, Pilate ki ffana se karapusi tokotasi i naa Jew raa no hakahea atu ki laatou.]

¹⁸ Naa tama hakkaatoa e ttuu i te kina naa ni hakatoo hakapaa no tanitani varo atu peelaa, "Taia ttama naa, aa ku hanaa mai Barabas!" ¹⁹ Barabas ni pponotia kiloto te hare karapusi i aa ia ni hai naa tama ni hetaa ma naa hakamau te kaaman Rome raa i Jerusalem, teenaa a ia hoki ni taa tana tama no mate.

²⁰ Pilate ni hiihai ma ki tii iake ia Jesus ki hano, teenaa taratara ake hakaraaoi hoki a ia ki naa tama naa. ²¹ Tevana iaa naa tama naa ni ffuri atu no tanitani varo peelaa, "Tuukia ttama naa! Tuukia ttama naa ki te kros!"

²² Teenaa ki ttou atu Pilate te ttoru ana saaita no mee ake ki naa tama naa, "Aiaa? See ssara peehea ttama nei ni mee? Nau seai taku mee e kite i ttama nei teelaa e tau ma ia ki haia ki mate! Nau ma ki vanaa ke ki aku soldia raa ki sarua ttama nei aa kuti iake ki hano."

²³ Tevana iaa naa tama naa ni tanitani varo atu vaaruna iloo ki tuukia Jesus ki te kros. Laatou ni haihai no lavaa iloo laatou te huria te manava Pilate. ²⁴ Teenaa tuku atu iloo Pilate ki te fiffai naa tama naa. ²⁵ Pilate ni hanaa a ia Barabas, te tama ni karapusina i aa ia ni hai naa tama ni hetaa ma naa hakamau te kaaman, aa i aa ia hoki ni taa tana tama no mate. Jesus iaa ni tii iake atu a ia ki naa tama naa ki hai naa mannatu laatou.

Jesus ku tuukia ki te kros

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Te saaita Jesus ni taakina naa soldia te kaaman Rome ki toa no taia raa, laatou ni ttiri te tanata haka Sairin, tana inoa ko Simon, e hanake kiloto Jerusalem. Naa soldia naa ni ffuri atu no tauhia laatou te tanata naa no hakapiri atu te kros raa ki ana aamona no vanaa ke ki ssau te kros raa no hanatu vaamuri Jesus.

²⁷ E tammaki iloo naa tama ni oo atu vaamuri Jesus; aa naa haahine iloto i te kuturana naa ni mmate hakaoti i naa ttani laatou iaa Ia. ²⁸ Jesus ni huri atu ki naa haahine raa no mee ake, "Naa haahine Jerusalem, kootou see ttani alloha iaa nau; kootou ki ttani alloha i kootou soko kootou aa i naa tamalliki kootou. ²⁹ Ite aa i naa aso raa ma ki ssura iho, teenaa te henua ma ki taratara peelaa, 'Teenei se manava peehea naa haahine e poka, naa haahine seki hannau mai iloo ni tamalliki maa laatou, aa ma naa haahine seki anaana iloo ni tamalliki maa laatou!' ³⁰ Teenaa kote ssao te henua ma ki ttani atu ki naa mouna, 'Ssi-na mai no taaona maatou!' aa ki naa tamaa mouna raa, laatou ma ki ttani atu peelaa, 'Uuhia maatou!' ³¹ Ite aa, ki mee maa te henua e sosorina peenei kiaa nau, ttama e mee pee ko te laakau koi mata, te henua ma ki sosorina peehea ki kootou naa tama e mee pee ko naa laakau ku pakuppaku?"

† 23.30 Hos 10.8; Rev 6.16

³² E mee hoki te takarua taanata ni too ake i te hare karapusi ni taakina hakapaa ma Jesus ki toa no taaia. ³³ Te saaita naa tama naa ni ttae ki te kina etta-pa ma ko "Te Ivi te Pisouru" raa, tuukia iloo laatou Jesus i te kina naa, aa te takarua taanata naa ni tuukia hoki laatou, te tama i te vasi hakamaatau aa telaa tama i te vasi hakamaavii Jesus. ³⁴ Jesus ki taku peelaa, "Tamana, aroha i naa tama nei! Naa tama nei see illoa maa se aa laatou e mee nei." ††

Teenaa naa tama naa ki mee laatou taffao ki naa tamaa hatu ki vaaea laatou naa hekau Jesus. ³⁵ Te henua ni ttuu ka ttoka i naa tautaussua naa hakamau naa Jew raa peelaa ki Jesus, "Ki mee maa ia ko te Mesaea maaoni Te Atua ni hakamaatino raa, a ia ki hakasao soko ia pee ko aaraa tama ni hakassaoria a ia!" ‡

³⁶ A ia ni tautausuaina hoki naa soldia Rome: naa tama naa ni hookii ake te wain e mmara hakallikaraa ki unu ia, ††³⁷ ka tautaussua ake peelaa, "Ki mee maa koe ko te tuku naa Jew, koe ku hakasao soko koe!"

³⁸ Naa taratara nei ni sissia laatou ki te ppaa no tuukia ki aruna tana kros: "TEENEI KOTETUKU NAAJEW."

³⁹ Te tama tokotasi i te takarua taanata ni tuukia hakapaa ma Jesus raa ni huri ake ki Jesus no mee ake, "E aa? Koe naa seai ko te Mesaea? Hakasao iaa koe aa koe ku hakasoria maaua hoki!"

⁴⁰ Teenaa huri atu iloo telaa tama no nutua: "Koe see mataku i Te Atua? Koe naa ni tukua hoki ki mate pee ko ttama naa. ⁴¹ Taaua nei ni tukua tonu ki mmate, i naa sara taaua ni mee raa e hakallika iloo, aa ttama nei iaa ni see haisara ni mee." ⁴² Ki oti raa huri atu iloo ia ki Jesus no mee ake, "Jesus, too saaita e au ma se Tuku raa, koe ku maanatu iaa nau!"

⁴³ Jesus ki mee ake kiaa ia, "Nau e kauatu hakaoti te taratara maaoni nei: Te aso nei koe ma ki noho ma nau i te kina e taukareka." ††

Te mate Jesus

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴ Te saaita te laa ni tae ki te ssao te kkai raa, te henua ni poouri no tae iloo ki te ttoru i te laasuru, ⁴⁵ teenaa i te laa raa ni see tii. Aa te maro e tautau ka ppui te uta iloto te Hare Tapu raa ni saaea ki naa vasi e lua. ††⁴⁶ Jesus ki tanitani varo, "Tamana, nau e tii iake atu taku ora ki moe i oo rima!" Itana saaita koi ni oti ana taratara nei raa, pesi hakaoti iloo tana manava no mate. †††

⁴⁷ Te saaita te hakamau naa soldia Pilate raa ni kite i naa vana e mee nei raa, a ia ni hakanau i Te Atua ka mee tana taratara peelaa, "Tama nei maaoni ni see haisara ni mee. Tama nei se tama e taukareka!"

⁴⁸ Naa tama hakkaatoa teelaa ni oo ake no mmata i Jesus ku taia raa ni kkite i naa vana ni ssura naa. Teenaa naa tama naa ni sassare ka ttani ki naa hare laatou. ⁴⁹ Aa naa tama teelaa ni illoa hakaraaoi iloo Jesus, e hakapaa

†† 23.34 Ps 22.18 ‡ 23.35 Ps 22.7 †† 23.36 Ps 69.21 †† te kina e taukareka te Nohorana naa tama e ttonu naa ora laatou ††† 23.45 Ex 26.31-33 ††† 23.46 Ps 31.5

ma naa haahine ni oo ake ma Jesus i Galilee raa, nittuu hakammao kattoka i naavana e mee naa. †

Jesus ku toa no tanumia

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰ Teelaa se tanata, tana inoa ko Joseph. A ia se tama i Arimatia, teenaa se matakaaina iloto Judea. Te tanata naa se tama e tonu aa e sosorina taukareka, aa a ia e noho peenaa ka ttari ki tae mai te Nohorana TeAtua. Niaaina maa ia se tama i naa tama hakamaatua naa Jew raa, a ia ni see hiihai ki naavana naa tama laa-tou naa ni mee ki Jesus. ⁵² Joseph ni hanake ki Pilate no mee ake maa ia e mee ma ki toa a ia te haitino Jesus. ⁵³ Teenaa hano iloo Joseph no tukua iho te haitino Jesus i te kros no miinia ki te maro hoou. Araa toa iloo ia no hakamoeria iloto te rua hoou e hakahotu i te vasi te mouna hatu. Teenaa se rua ni hakahotu ki hakamoe naa tama e mmate, aa te rua naa seki hai tama ku oti te hakamoeria iloto. ⁵⁴ Joseph ni mee ana vana naa i te laasuru te asorima, teenaa te Sabat raa ku saaita koi.

⁵⁵ Naa haahine ni oomai ma Jesus i Galilee raa ni oo atu vaamuri Joseph no kkite i naa hakamoeria te haitino Jesus iloto te rua. ⁵⁶ Teenaa ahe iloo naa haahine naa ki hare no hakamate naa kaakaa mannoni laa-tou ki aamosi te haitino Jesus.

Tevana iaa laa-tou ni hakamalolloo i te aso te Sabat, i teenaa ni taratara naa Loo Moses. ††

Jesus ku ora hoki

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Jn 20.1-10)

24 I te tahaata poo te Hakamarolloo raa, naa haahine naa ni too naa kaakaa mannoni laa-tou ni hakamate raa ka oo ki te kava. ² Naa haahine naa ni oo atu no kkite maa te hatu e ppui te mata te kava raa ku oti te hakatiperia hakavasi. ³ Teenaa uru atu iloo laa-tou kiloto, araa nei laa-tou ni see kkite maa te haitino TeAriki Jesus e moe iloto. ⁴ Naa haahine naa ni hakatuu nataa iloo i te vana laa-tou e kkite nei. Teenaa hakatekia lokoi laa-tou i te takarua taanata ku ttuu ake i te vasi laa-tou. Te takarua naa e hakao ki naa hekau e maasina pee ko naa taaraki te uila. ⁵ Naa haahine naa ni mattaku no hakamaruu ki laro imua te takarua naa. Teenaa ki mee ake te takarua taanata raa ki laa-tou, "Ai kootou e sessee ai i te tama e ora i te kina naa tama ku oti te mmate?" ⁶ Tama naa ku seai i te kina nei; A Ia ku oti te hakamasikeria i te mate! Kootou mannatu i tana taratara ni kauatu ki kootou i tana saaita ni noho i Galilee: ⁷ Tama te Henua raa ki hookina ki naa rima naa tama haisara; A Ia ma ki tuukia ki te kros, aa i te ttoru naa aso raa a Ia ma ki hakamasikeria no ora." ‡

⁸ Teenaa ki hakamaaronai naa haahine naa, i teenaa ni taratara Jesus ni mee imua. ⁹ I te saaita naa haahine naa ni ahemai i te kava raa, laa-tou ni hakaea naa mee nei hakkaatoa ki te taka sinahuru maa te tama tokotasi i naa disaipol aa ma aaraa tama

ettaka laa-tou. ¹⁰ Naa haahine naa ko Mary Magdalene, Joana, aa ko Mary te tinna James; laa-tou ma aaraa haahine ettaka ma laa-tou naa ni hakaea naa mee nei ki naa aposol. ¹¹ Araa nei naa aposol raa ni see hakannoo ki naa taratara naa haahine naa, ilaa-tou e hakannoo maa teenaa ni taratara vware koi.

¹² Tevana iaa Peter ni masike no tere iloo ki te kava. A ia ni hanatu no hakatui iloo kiloto te kava, teenaa kite iloo a ia i naa mmoe mai naa maro ni mmuni te haitino Jesus raa soko laa-tou. Peter ni hakatahuri no ahe iloo ki hare ma te kau mannatu, i aa ia ni see iloa maa te mee raa ni mee peehea.

Te takarua disaipol e sassare ki Emaus

(Mk 16.12-13)

¹³ I te aso naa hoki, te takarua i naa tama e tautari i Jesus raa ni sassare ka oo ki te tamaa matakaaina e ttapa ma ko Emaus. Te matakaaina naa e hitu naa mael i tana mmao i Jerusalem, ¹⁴ teenaa te takarua naa ni sassare ka hai taratara i naavana hakkaatoa ni mee naa.

¹⁵ Te saaita takarua naa e hai taratara ka oo raa, Jesus tana tino ni sare ake no sassare iloo laa-tou ka oo hakapa; ¹⁶ te takarua naa ni kkite iaa Ia, tevana iaa laua ni haia ki see mmate laua maa teelaa ko Jesus. ¹⁷ Jesus ki mee ake, "Koorua e sassare ka hai taratara i te aa?"

Te takarua raa ki ttuki no ttoka hakaaroha atu ki Jesus. ¹⁸ Teenaa te tama tokotasi i te takarua naa, tana inoa ko Cliopas, ki mee ake, "Te nei pee ko koe koi soko koe ni hanake ki Jerusalem teelaa see iloa i naavana ni mee iloto Jerusalem i naa aso ku oti te llaka nei?"

¹⁹ Jesus ki vasiri ake, "Nivana peehea ni mee naa?"

Te takarua raa ki mee ake, "Naa vana ni mee ki Jesus, ttama i Nazareth. A Ia naa se pure TeAtua, e haimahi ana taratara aa ni hakassura naa mahi TeAtua imua naa karamata TeAtua aa ma te henua hakkaatoa.

²⁰ Naa maatua hakamaatua aa ma aaraa tama hakamaatua maatou ni kauake laa-tou te tama nei ki te hakamau Rome raa ki tukua ki mate, teenaa a Ia ni tuukia ki te kros raa no mate. ²¹ Maatou ni taohi manava maa Ia naa ko te tama ma ki hakasao te kanohenua Israel. Aa te nei naa aso raa ku toru imuri tana saaita ni mate.

²² I te aso nei raa, maatou ni hakatekia aaraa haahine ettaka ma maatou; naa haahine naa ni oo ki te kava i te tahaata, ²³ tevana iaa laa-tou ni see lave te haitino Jesus. Laa-tou ni ahemai no taratara mai maa laa-tou e kkite i naa ensol. Teenaa maa naa ensol raa e taratara ake maa Jesus e ora. ²⁴ Araa tama i maatou ni oo ki te kava no kkite maa te haitino Jesus ku seai maaoni, e mee pee ko naa taratara ake naa haahine."

²⁵ Teenaa ki mee ake Jesus ki laua, "Koorua ku vware hakaoti! Koorua ku llono nataa peehea i naa taratara hakkaatoa naa pure TeAtua raa ni mee imua! ²⁶ Koorua see illoa maa te Mesaea raa ki hakallono isu imua, ki oti raa ku hakanau TeAtua iaa Ia i te lani?" ²⁷ Teenaa akonaki ake iloo Jesus i naa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu raa iaa ia, e kaamata i naa laupepa Moses aa ma naa taratara naa pure hakkaatoa TeAtua ni sissii imua.

† 23.49 Lk 8.2,3 †† 23.56 Ex 20.10; Deut 5.14 ‡ 24.7 Mt 16.21, 17.22,23, 20.18,19; Mk 8.31, 9.31, 10.33,34; Lk 9.22, 18.31-33

²⁸ Te saaita laatou ni taupiri atu ki te matakaaina Emaus raa, Jesus ni mee ma ki hakaraka koi ka hano, ²⁹ araa nei te takarua naa ku ffuri atu no mee ake kiaa ia, "Kau ki nnoho taatou i te kina nei; te laa raa ku suru aa te henua ku taupiri ki poouri." Teenaa hanatu iloo Jesus no nnoho laatou. ³⁰ Te saaita laatou ni nnoho ki kkai raa, Jesus ki too te haraoa raa no taku ki TeAtua, araa tto-hii iloo te haraoa raa no kauake ki te takarua naa.

³¹ Te takarua naa ni ttoka atu no mmate lokoi maa teela ko Jesus, teenaa seai lokoi Jesus imua laa.

³² Takarua naa ni ffuri no taratara soko laa maa peela, "Teelaa see hii hakannoo peehea taaua i naa taratara mai ttama nei i te ara i naa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu?"

³³ Te takarua naa ni massike lokoi i te saaita naa no ahe ki Jerusalem. Laa ni oo no llave i te taka sinahuru maa te tama tokotasi i naa disaipol e nnoho hakapaa ma aaraa tama, ³⁴ ka taratara peela, "TeAriki ku oti te masike maaoni i te mate! A Ia ni hakasura ki Simon!"

³⁵ Teenaa taratara ake iloo te takarua raa i te hakasura ake ana Jesus ki laa i te ara e hano ki Emaus, aa i laa ni mmate maa teelaa ko Jesus i tana saaita nittohi te haraoa.

Jesus ku hakasura ki ana disaipol

(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

³⁶ Te saaita te takarua raa koi ttuu ka taratara ake ki naa disaipol raa, TeAriki ni hakateki no tuu mai iloto laatou no mee ake, "Te laaoi TeAtua ki noho ma kootou."

³⁷ Naa tama naa ni mattaku iloo i laatou e ttuu maa laatou e kkite te mouri. ³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, "Sevana peehea kootou ku mattaku ai? Kootou ku mamannatu tammaki iaa nau? ³⁹ Ttoka mai ki aku rima ma aku vae. Teenei ko nau! Kootou kka-pamai no haahaa iaa nau ki illoa kootou iaa nau seai se mouri, i te mouri raa see hai haitino peenei."

⁴⁰ Teenaa huri atu iloo ana vae ma ana rima ki laatou.

⁴¹ Naa tama naa ni oho iloo ka fiafia, tevana iaa laatou ni se ttuu maa Jesus ku ora maaoni. Teenaa ki vasiri ake Jesus ki laatou, "Kootou e hai kaikai i te ki-

na nei?" ⁴² Teenaa kauake iloo naa tama naa te ika e tunutunu kiaa ia. ⁴³ Jesus ni too te ika naa no kai iloo imua ana disaipol naa.

⁴⁴ Teenaa mee ake iloo Ia peela ki laatou, "Teenei ko naa mee nei teelaa ni taratara atu nau i taku saaita ni nnoho taatou. Nau ni vanaatu maa naa taratara hakkaatoa e takkoto i naa Loo Moses, naa Pure TeAtua, aa i te laupepa naa ahu David, teelaa e taratara iaa nau raa, ki huri ake nottino maaoni."

⁴⁵ Teenaa akoina iloo a Ia naa tama naa ki illoa hakaraaoi laatou i naa taratara te Laupepa Tapu. ⁴⁶ Jesus ki mee ake, "Teenei naa taratara e sissii iloto te Laupepa Tapu: Te Mesaea raa ma ki hakallono ki te isu no taia ka mate, aa i te ttoru naa aso raa a Ia ma ki masike i te mate no ora hoki. ⁴⁷ Teenaa te taratara e mee maa TeAtua e uii naa haisara naa tama e ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou raa, ki tarataraina iloto te inoa te Mesaea ki naa kanohenua hakkaatoa, e kaamata i Jerusalem. ⁴⁸ Kootou ni kkite i naa vana naa tama raa ni mee kiaa nau, teenaa nau e hiihai maa kootou ki hakaea ake ki aaraa tama i naa mee naa.

⁴⁹ Nau ma ki heunatia atu nau TeAitu Tapu teelaa ni purepure atu taku Tamana raa imua. Tevana iaa kootou ki nnoho ka ttari i Jerusalem ki tae atu TeAitu Tapu raa no kauatu naa mahi telani ki kootou." †

Jesus kutoa ki te lanii

(Mk 16.19-20; Acts 1.9-11)

⁵⁰ Teenaa masike iloo Jesus ma ana disaipol raa i Jerusalem ka oo ki te kina e taupiri atu ki te matakaaina Bethany. I te saaita laatou ni ttae atu raa, Jesus ki ssau ana rima ki aruna no taku iloo ki TeAtua, teenaa ki mma-ta ake hakaraaoi TeAtua ki naa tama naa. ^{††} I tana saaita koi hai ana taratara raa, a Ia ni hakataha i naa tama naa ka toa ki te lanii. ⁵² Teenaa ffuri iloo naa tama naa no lotu kiaa Ia. Naa tama naa ni fiafia iloo i te saaita laatou ni ahe ki Jerusalem. ⁵³ Teenaa naa tama naa ni ttaka peenaa i te Hare Tapu raa ka hakanau peenaa i TeAtua i naa aso hakkaatoa.

† 24.49 Acts 1.4 †† 24.50 Acts 1.9-11

JOHN

TE HAKATAAKOTO TELAUPEPA NEI

e taratara maa Jesus kote Taratara TeAtua e takoto no takoto hakaoti, teelaa “ni huri mai no tipu ake ma setama ka noho iloto taatou.” (1.14) E mee pee ko naa taratara iho te laupepa nei raa, te Lono Taukareka nei ni sissii ki illoa naa tama e tokatoka i te laupepa nei maa Jesus maaoni kote Mesaea, te Tama TeAtua. Teenaa naa tama naa ma ki illoa maa laatou ma ki ora iloto naa mahi tana Inoa. (20.31).

Imuri naa taratara kaamata teelaa e hakailoa mai maa te Taratara TeAtua e takoto no takoto hakaoti ko Jesus raa, te Lono Taukareka nei e taratara i te kau mahi TeAtua teelaa ni hakassurata Jesus. Teenaa ki huri ake maa Jesus kote Tama TeAtua teelaa ma ki hakasao naa tama te maarama nei. Ki oti raa ku hakatuu naa taratara i te hakataakoto naa mahi TeAtua teelaa ni hakasurata Jesus. Teenei ko naa taratara iloto te laupepa nei teelaa e hakatuu i naa hakannoo aaraa tama no tautari ki Jesus, aa i naa see fiffai aaraa tama maa laatou e hakannoo iaa Ia. Naa sapta 13–17 e hakatuu hakaraaoni iloo i te meeme hakapaa Jesus ma ana disaipol raa i te poo Jesus ni tauhia, aa i naa taratara hakaoti Jesus ni kauake ki ana disaipol ki mau naa manava laatou, i tana laasuru hakaoti ma laatou. Te hakaoti te laupepa nei e taratara i te tauhia ana Jesus no toa ki te koti, i tana tuukia ana ki te kros, i tana masike ana i te mate, aa i tana hakasura ana ki ana disaipol.

Te taratara i te ffine hai aavana ni laavea e moe ma telaa tanata raa (7.53–8.11) e hakamaatinoria, i te aa e tamma ki naa laupepa imua teelaa e takoto te Lono Taukareka nei, e tiake laatou te taratara naa, aa aaraa laupepa iaa e hakatuuria laatou.

John ellasi ana taratara i te ora e ora hakaoti iloto Christ, teelaa e kaamata i te saaita nei aa e kauake ki naa tama e illoa maa Jesus kote ara, te hakamaaoni, aa te ora. Te mee e hakasoro mmata i te pas John raa, teenaa ko i ana hakatuu ki naa meevare te henua e illoa, ki huri ake te hakataakoto maaoni ana taratara e kauake ki laatou. Teenaa ko naa mee pee ko te vai, te haraoo, telamu, te tama e roorosi naa sipsip raa aa ma naa sipsip, aa te laakau ‘grape’ aa ma naa hua.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Naa taratara kaamata 1.1–18

John te Baptis aa ma naa disaipol mua Jesus 1.19–51

Naa heuna Jesus iloto te henua 2.1—12.50

Naa aso hakaoti Jesus iloto Jerusalem aa i naa kina e tauppiri ki Jerusalem 13.1—19.42

Te saaita TeAriki ni masike i te mate aa i ana saaita ni hakasura ki ana disaipol 20.1–31

Naa taratara hakaoti: TeAriki e hakasura hoki i Galilee 21.1–25

Jesus te Taratara te Ora

1 Imua te mahaa mai ana naa mee hakkaatoa raa, te Taratara raa ku oti te takoto. Ttaratara naa ni noho ma TeAtua. Ttaratara naa ko TeAtua koi. ² A Ia ni noho ma TeAtua imua te mahaa mai ana telani ma te maarama nei. ³ See hai mee te maarama nei ni ssura soko laatou. Naa mee hakkaatoa ni penaa iloto naa mahi te Taratara naa. ⁴ A Ia naa ko te tahito te ora, teenaa ko te ora e hakamaasina naa tama te maarama nei. ⁵ Naa kina ni takkoto poouri raa ni maasina hakkaatoa. Te maasina naa ni see lavaa te uuhia te poouri.

⁶ TeAtua ni heunatia mai a Ia te tanata ettapa ma ko John. ^{†7} John ni hakasura iho no tarataraina

naa tiputipu te maasina nei ki llono naa tama te maarama nei, aa laatou ku hakannoo. ⁸ Tanatino seai ko te maasina naa, a ia ni heunatia mai ki au no hakailotia te maasina naa ki naa tama te maarama nei.

⁹ Te maasina naa ma ki hakasura mai ki te maarama nei no hakamaasina naa kanohenua hakkaatoa.

¹⁰ TeAtua ni pena naa mee te maarama nei iloto naa mahi te Taratara naa. Niaaina maa Ia ni noho i te maarama nei, naa tama te maarama nei ni see illoa iaa Ia. ¹¹ A Ia ni hakasura iho ki naa tama tanatino henua. Tevana iaa a Ia ni see ilotia naa tama naa. ¹² E mee naa uruai tama ni illoa atu kaa Ia no illoa maaoni maa Ia kote Tama TeAtua, teenaa ki kauake Ia te taukarekaraa ki naa tama naa, ki nnoho laatou ma ni tama TeA-

† 1.6 Mt 3.1; Mk 1.4; Lk 3.1-2

tua. ¹³ Naa tama naa ni see hai tamaina TeAtua ma ni tama e mee naa maatua laatou i te maarama nei; TeAtua tana tino ko laatou Tamana.

¹⁴ Ttaratararaa ni huri mai no tipu ma setama ka noho iloto taatou. AIa e taka ma telaaoi, aa a Ia e taratara koi ki te taratara maaoni. Taatou ni kkite hakkaatoa i naa takkoto ana mahi, teenaa ko naa mahi te Tama tokotasi TeAtua ni heunatia mai tana Tamana i telani.

¹⁵ John ni taratara i naa tiputipu ttama naa. A ia ni tani-tani varo peelaa, "Teenei taku tama maraa e taratara atu ki kootou. Nau ni vanaatu maa Ia ma ki hakasura iho imuri, tevana iaa a Ia e takoto haka-maatua are iaa nau. Taku saaita seki haanauria taku tin-raa, tama nei kunaa noho mai are."

¹⁶ AIa ni kaumai te lopo mee taukalleka ki taatou. Teenaa ko naa tiputipu tana manava kaimaarie ma tana manava laaai. ¹⁷ TeAtua ni kauake naa Loo ra ki Moses ki kaumai ki taatou. Telaaoi ma te haka-maaoni raa iaa ni kauake TeAtua ki Jesus Christ ki kau-mai ki taatou. ¹⁸ See hai tama ku oti te kite i TeAtua. Teenaa kote Tama koi tokotasi TeAtua, e noho ma tana Tamana; a Ia naa e huri mai ki taatou naa tiputipu TeAtua.

John, te Baptis e hakaeta naa tiputipu Jesus Christ (Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.1-18)

¹⁹ Naa hakamau naa Jew e noho i Jerusalem raa ni he-una ake naa maatua telotu aa ma naa tama haka Levi ki vasiria John maa ia ko ai.

²⁰ John ni see hiihai maa ia e huuina a ia te haka-maaoni. Teenaa ki mee ake ia ki laatou, "Nau seai kote Mesaea"

²¹ Teenaa ki vasiri ake naa tama naa, "Ki mee koe seai kote Mesaea, koe ko Elijah koi?" †

John ki mee ake, "Seai. Nau seai ko Elijah."

Naa tama naa ki vasiri hoki, "Koe ko te Pure TeAtua?"

John ki mee ake, "Seai."

²² Laatou ki mee ake, "Taratara mai ki illoa maatou maa koe ko ai, ki ahe maatou no taratara ake ki naa hakamau maatou. Peehea oo taratara e kaumai ki maatou?"

²³ John ki huri ake no kauake naa taratara Isaiah, †† te pure TeAtua, ni mee imua, "Nau nei kote tama e tani-tani varo mai iloto mouku peelaa, 'Hakatonu te ara TeAriki ki maarama.'"

²⁴ Teenaa ki vasiri ake naa tama ni heunatia ake naa Faarisi, ²⁵ "Ki mee koe seai ko te Mesaea aa ko Elijah ma te Pure TeAtua, ai koe e hakaukau tapu ai naa tama?"

²⁶ John ki mee ake, "Nau e hakaukau tapu te henua ki tevai, tevana iaa e mee te tama see ilotia kootou, e tuu iloto taatou nei; ²⁷ AIa naa kote tama ma ki hakasura mai imuri aaku. Nau taku tino see tau tevvete naa uka ana taka e hakao."

²⁸ Laatou e hai naa taratara laatou nei i te henua e tupa ma ko Bethany. Te henua naa e tuu hakaanake te ri-

va e tupa ma ko Jordan. Teenaa ko te kina John ni hakaukau tapu naa tama.

Jesus, te Sukua Sipsip TeAtua

²⁹ Ssoa te aso raa, John ni ttoka i naa sare ake Jesus ki-aa ia. Teenaa ki mee ake ia peelaa, "Kootou mmata ki kkite kootou te Sukua Sipsip TeAtua, Tama e uii naa haisara naa tama te maarama nei! ³⁰ Teenei taku tama ni taratara atu maa ni noho mai imua taku haanau mai ana. AIa e takoto i aruna iaa nau. ³¹ Nau taku tino ni see iloa i ana tiputipu. Nau e hakaukau tapu te henua ki hakailoa mai TeAtua te tanata naa ki te kanohenua Israel."

³² Teenaa ki mee ake John ki naa tama naa, "Nau e kite i naa llee mai TeAitu TeAtua i telani ma se rupe no takoto i te haitino Jesus. ³³ Teenei ni iloa ai nau maa Ia ko te tama maaoni TeAtua. Te tama ni kaumai naa he-una nei ma ki hakaukau tapu nau ki te vai raa, ni taratara mai peenei, 'Too tama ma ki kite i naa llee mai TeAitu TeAtua ma se rupe no takoto iaa ia raa, teenaa ko te tama ma ki hakaukau tapu ki TeAitu Tapu.' ³⁴ Nau ni kite kato i naa mee nei. Teenei e taratara ai nau ki llono kootou maa Jesus raa ko te Tama maaoni TeAtua."

Naa disaipol mua Jesus Christ

³⁵ I te ssoa te aso raa, John ni tuu ma ana disaipol e lua ³⁶ no kite i naa laka Jesus. Tana saaita ni kite i Jesus raa, a ia ni huri no mee ake ki laaau, "Koorua mmata! Teelaa te Sukua Sipsip TeAtua."

³⁷ Takarua naa ni llono koi naa taratara nei raa, tau-tari atu iloo laaau vaamuri Jesus. ³⁸ Teenaa ki huri atu Jesus no vasiri ki laaau, i tana saaita ni kite i laaau, "Koorua e ssee i ai?"

Takarua raa ki mee ake, "Rabai, koe e noho i hea?" ('Rabai,' teenaa ko te taratara e mee maa "Te tama e akonaki naa tama".)

³⁹ Jesus ki mee ake, "Koorua oomai ki hakaari atu nau." (Saaita raa, telaa raa ku taupiri ki suru.) Teenaa ki oo laatou no kkite i te kina Jesus e noho. Laau ni noho iloo no poonia i te kina naa.

⁴⁰ Tama tokotasi i te takarua naa ko Andrew, te taina Simon Peter. ⁴¹ A ia ni lave i Simon Peter, tana taina, no mee ake, "Maatou ku oti te laavea maatou te Mesaea." (Mesaea raa ko te taratara e mee maa, 'Christ.')

⁴² Teenaa ki hakattaki ake a ia tana taina raa ki Jesus.

Jesus ni ttoka atu kia ia no mee ake, "Nau e iloa maa too inoa ko Simon, te tama John. Koe ku taapaa a nau ki Sipsip." (Telaa inoa Sipsip ko Peter, te taratara e mee maa 'te hatu'.)

Philip ma Nathaniel

⁴³ I te ssoa te aso raa Jesus ni maanatu ma ki hano Ia ki Galilee. AIa ni lave i Philip no mee ake, "Kau no tautari kiaa nau." ⁴⁴ (Philip se tama i Bethsaida, te henua e noho ai Andrew ma Peter.) ⁴⁵ Philip ni lave i Nathaniel

† 1.21 Deut 18.15, 18; Mal 4.5 †† 1.23 Is 40.3 (LXX)

no mee ake, "Maatou ku oti te laavea maatou te tama ni tarataraina Moses i ana taratara ni sissii iloto te laupepa naa Loo. Teenaa ko ia naa hoki ni tarataraina naa pure TeAtua imua. Tana inoa ko Jesus, te tama Joseph, te tama haka Nazareth."

⁴⁶ Teenaa ki vasiri ake Nathaniel, "Se aa e taukareka e lavaa te sura mai i te tamaa henua maa ko Nazareth?" Philip ki mee ake, "Kau ki kite koe."

⁴⁷ Saaita Jesus ni kite i Nathaniel e hanake kiaa ia raa, a ia ki mee tana taratara peela, "Teenei se tama maaoni i te manava Israel. Ttama nei see hai vana hakallika e huu iloto tana manava."

⁴⁸ Teenaa ki vasiri ake Nathaniel, "Koe ni iloa peehea ia nau?"

Jesus ki mee ake, "Saaita Philip seki lave ia koe raa, nau kunaa kite iloo ia koe e noho i laro te maru te laakau te 'fig'."

⁴⁹ Teenaa ki mee ake Nathaniel, "Rabai, koe naa kote Tama TeAtua. Koe naa kote Tuku Israel."

⁵⁰ Jesus ki mee ake, "Koe naa ku iloa maa nau kote Tama TeAtua ia nau ni vanaatu maa nau e kite ia koe e noho i laro te maru te laakau te 'fig'? Koe ma ki oti ku kite i naa vana e llasi are i naa mee nei."

⁵¹ Teenaa ki mee ake Ia ki laatou, "Nau e taratara atu maaoni. Kootou ma ki kite i naa tallaki mai naa tootoka telani ka hakasepu mai naa ensol TeAtua no sas-sare mai ki Ttama te Henua." †

Te kaikai te aavvana i Kana

2 Naa aso elua ku oti te llaka, i te ttoru naa aso raa, naa tama te matakaaina i Kana iloto Galilee raa e mee te kaikai te takarua e aavvana. Te tinna Jesus raa e noho i te kina naa. ² Jesus ma ana disaipol raa hoki ni arumia ki oo ake ki te kaikai naa. ³ Saaita naa wain raa ni oti, te tinna Jesus raa ki mee ake ki Jesus, "Naa wain naa tama naa ku oti."

⁴ Teenaa ki mee ake Jesus, "Te ffine nei, koe see taratara mai ma se aa nau ki mee. Takusao ki hakaari aku mahi raa seki tae mai."

⁵ Te tinna Jesus raa ki mee ake ki naa tama e mee naa heuna te hare, "Kootou haia naa vana tama nei e mee atu ki kootou."

⁶ Iloto te hare naa e takkoto ana huaarani e utuutu vai e ono e llasi. Inaa vana e llasi naa Jew raa, laatou maraa e huihui naa rima laatou ki naa vai e takkoto i naa huaarani naa. Te huaarani tokotasi e tau te utu naa kalon e matarua no tae ki te matatoru. ⁷ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama e mee naa heuna te hare, "Utuhia naa huaarani naa ki naa vaiua." Naa tama naa ni massike no utu naa huaarani naa no ppii. ⁸ Jesus ki mee ake hoki, "Kootou asu mai ni vai i naa huaarani naa no kauake ki te tama e mee tana kaikai nei ki unu." Teenaa ki too naa tama naa naa vai raa no kauake ki te tama e mee tana kaikai.

⁹ Te vai naa ku oti te huri no mee ma se wain. Ttama naa ni see iloa maa tana wain e unu raa ni too ake naa tama naa i hea (tevana iaa, ana poe raa ku oti te illoa

† 1.51 Gen 28.12

i te vana Jesus ni mee). Teenaa ki kannaatia ake a ia te tanata e aavana raa no mee ake, ¹⁰ "Taatoou hakkaatoa maraa e taki naa wain taukalleka raa i te kaamata. Ki oti are naa wain see taukalleka raa ku toomai, i te saaita naa tama raa ku vvere hakkaatoa. A koe ia ni tiiake naa wain taukalleka raa ki te saaita nei!"

¹¹ Teenei kote saaita mua Jesus ni hakasura naa mahi TeAtua. A ia ni hakasura naa vana nei i Kana, iloto Galilee. Teenaa ko tana kina ni hakassaa ana mahi no illoa ana disaipol maa Ia ko te Tama TeAtua.

¹² Kimuri raa, Jesus ma tana tinna, ana taaina ma ana disaipol raa ni oo ki Capernaum no nnoho naa aso laatou i te kina naa. ††

Jesus e hano ki loto te Hare Tapu

(Mt 21.12-13; Mk 11.15-17; Lk 19.45-46)

¹³ Te mee raa ku taupiri ki te aso te Kaikai te Pasova, teenaa ki hano Jesus ki Jerusalem. ¹⁴ Tana saaita ni uru ki loto te Hare Tapu raa, a Ia ni kite naa tama e nnoho ma naa purumakau, naa sipsip, aa ma naa rupe. Naa tama naa e nnoho ma naa manu raa ki oo ake ni tama no tautauia. Aaraa tama hoki e nnoho ka hakahitihiti naa mane laatou. ¹⁵ Teenaa ki ffiri a Ia tana tari no iisea a Ia naa manu raa hakkaatoa ki haho te Hare Tapu. Naa sipsip ma naa purumakau raa hakkaatoa ni iisea a Ia ki haho. Naa teevoovoo naa tama hakahitihiti naa mane raa ni hurisia a Ia no maseu huri naa mane naa tama naa. ¹⁶ Ki oti raa, huri atu iloo Ia ki naa tama e nnoho ma naa rupe laatou raa no mee ake, "Too naa mee naa ki haho! Kootou see haia kootou te hare taku Tamana nei ma se maket!"

¹⁷ Naa disaipol raa ni mannatu ki naa taratara e takkoto iloto te Laupepa Tapu e mee maa, "Te llee taku manava i too hare, TeAtua, e ura ma se ahi iloto taku manava." ††

¹⁸ Teenaa ki mee ake naa hakamau naa Jew, "Ni mahi peehea TeAtua a koe e lavaa te ppena ki illoa maatou maa koe e tau te sosorina peenei?"

¹⁹ Jesus ki mee ake, "Seua te Hare Tapu nei, aa iloto naa aso e toru nau ma ki hakamasike hoki te hare nei." ††

²⁰ Teenaa ki mee ake laatou, "Koe e vana maa te Hare Tapu nei e lavaa peehea koe te hakatuu iloto naa aso e toru? Te Hare Tapu nei ni hakatuu iloto naa setau e matahaa maa ono!"

²¹ Tevana iaa te hare tapu Jesus e taratara raa, teenaa ko tana haitino. ²² Saaita Jesus ni masike i te mate raa, ana disaipol raa ni hakamaarona i tana taratara nei. Teenaa ki illoa ai laatou maa e maaoni i naa taratara te Laupepa Tapu ma naa taratara Jesus ni kauake ki laa-tou.

Jesus e iloa i naa tiputipu naa tama hakkaatoa

²³ Saaita Jesus ni noho i Jerusalem i te ssao te Kaikai te Pasova raa, turaa tama ni kite i naa mahi TeAtua ni hakassuratia a Ia, teenaa ki illoa ai laatou maa Jesus ko te Tama TeAtua. ²⁴ Tevana iaa te manava Jesus

†† 2.12 Mt 4.13 † 2.13 Ex 12.1-27 †† 2.17 Ps 69.9 †† 2.19 Mt 26.61, 27.40; Mk 14.58, 15.29

ni see mau i naa tama naa, iaa Ia e iloa i naa tiputtipu laatou. ²⁵ Niaaina maa see hai tama e taratara ake ki Jesus i naa tiputtipu naa tama naa, a Ia kunaa iloa are i naa takkoto naa manava laatou.

Jesus ma Nikodimus

3 Teelaa se Faarisi, tana inoa ko Nikodimus, a ia setama hakamaatua naa Jew. ² A ia ni hanake ki Jesus i te poo tokotasi no taratara ake ki Jesus, "Rabai, maatou e illoa maa koe setisa ni heunatia mai TeAtua. See hai tama e lavaa te mee naa mahi TeAtua pee ko oovana e mee naa, ki mee maa naa mahi TeAtua see takkoto iaa ia."

³ Jesus ki mee ake, "Nau e taratara atu maaoni maa see hai tama e lavaa te kite te Nohorana TeAtua ki mee a ia see haanau mai hoki."

⁴ Teenaa ki vasiri ake Nikodimus, "Peehea naa haanau mai hoki te tama ku matua? Peehea ana ahe hoki ki loto te manava tana tinna raa ki haanauria mai a ia hoki?"

⁵ Jesus ki mee ake, "Nau e taratara atu maaoni. See hai tama e lavaa te uru ki loto te Nohorana TeAtua ki mee a ia see haanau mai i tevai ma TeAitu TeAtua.

⁶ Te tama e haanauria te tama raa e taka ma te ora te tama te maarama nei. Te tama e haanau mai iloto te aitu raa e taka ma te ora TeAitu Tapu. ⁷ Koe see oho iaa nau e vanaatu kiaa koe, 'Kootou hakkaatoa ki ahe no hannau mai hoki.' ⁸ Te matani raa e oko koi ki tana aauna e hiihai. Koe e lono koi i naa oko te matani, tevana iaa koe see iloa i te kina te matani naa e oko mai. Koe hoki see iloa maa te matani naa e oko ki hea. Te mee naa e mee koi pee ko te tama e haanau mai i TeAitu TeAtua."

⁹ Teenaa ki mee ake Nikodimus, "Peehea naa mee te mee naa?"

¹⁰ Jesus ki mee ake, "Koe see iloa peehea te mee nei ma koe setama e akonaki naa tama Israel? ¹¹ Nau e taratara atu maaoni. Maatou e taratara i naa vana maatou e illoa ma naa vana maatou e kkite, tevana iaa see hai tama i kootou e hiihai maa ia e hakannoo ki naa taratara maatou nei. ¹² Nau ni taratara naa taratara te maarama nei, tevana iaa kootou ni see hakannoo ki aku taratara. Kootou ma ki hakannoo peehea kiaa nau ki mee nau e taratara atu naa mee telani? ¹³ See hai tama ku oti te tae ki telani, teenaa kote Tama te Henua koi, te tama ni au i telani."

¹⁴ Moses ni ssau te kata raa ki aruna iloto mouku. Pee-laa hoki, te Tama te Henua raa ma ki saaua ki aruna. ¹⁵ Naa tama e illoa maa Ia kote Tama TeAtua raa ma ki too te ora e takoto see lavaa te oti. ¹⁶ TeAtua e aroha i naa tama hakkaatoa i te maarama nei, teenaa ki heuna mai tana Tama raa ki te maarama nei. Ki mee se tama peehea e illoa maa Ia kote Tama TeAtua raa, ttama naa ma ki see lavaa te mate. A ia ma ki too te ora e takoto see lavaa te oti. ¹⁷ TeAtua ni see heuna mai tana Tama naa ma ki au no hakatonutonu te henua.

Seai. Tana tama naa ni kkave mai ki au no hakaora naa tama te maarama nei.

¹⁸ TeAtua see hakatonutonu naa tama e hakannoo ki tana Tama, tevana iaa a Ia kunaa hakatonutonu are naa tama see hakannoo ki tana Tama, i te aa, i laatou ni see hakannoo ki tana Tama tokotasi naa. ¹⁹ Te ara te hakatonutonu raa e mee peenei: te maasina raa ku oti te tae mai ki te maarama nei, tevana iaa te henua e fiffai are i te poouri. Laatou see fiffai te maasina naa i naa sosorina laatou see ttonu. ²⁰ Naa tama hakkaatoa e sosorina hakallika raa see fiffai ki te maasina. Laatou see hakassura iho ki te maasina i laatou see fiffai maa naa sosorina see ttonu laatou raa e hakassaina.

²¹ Teenaa are ko naa tama e ppena naa mee maaoni raa e hakassura mai ki te maasina, ki ilotia laatou maa laa-tou e ppena naa mee hakkaatoa iloto naa mahi TeAtua.

Jesus ma John

²² Kimuri raa, Jesus ni masike no hano ma ana dis-aipol raa ki te matakaaina Judea no nnoho laatou ka hakaukau tapu naa tama. ²³ John hoki e hakaukau tapu naa tama i Einon, see mmao i Salim. Te kina naa e takkoto ana vai tammaki. Te henua ni oo atu peenaa kiaa Ia ki hakaukau tapuria laatou. ²⁴ (Teenaa ko te saaita John seki ponotia are ki loto te hare karapusi.) ^{††}

²⁵ E mee naa disaipol John e hakatauttu ma te Jew tokotasi i te iloo naa Jew i naa tiputtipu te hakaukau. ²⁶ Teenaa ki oo laatou no mee ake ki John, "Rabai, koe e hakamaarona i te tanata ni taka ma koe i telaa vasi Jordan, ttama ni tarataraina a koe? Ttama naa e hakaukau tapu naa tama i te saaita nei. Te henua e tari atu hakkaatoa kiaa ia!"

²⁷ Teenaa ki mee ake John, "Te tama e taka koi ma naa mahi TeAtua e kauake. ²⁸ Kootou ni llono iaa nau ni taratara peelaa, 'Nau nei seai ko te Mesaea, tevana iaa nau ni heunatia ki au nau imua ttama naa.' ²⁹ Saaita te taupeara ma te taupu e haka aavana tia raa, te taupu raa ma ki mee ma se aavana te taupeara naa. Tessa te taupeara raa ma ki hiahia i tana saaita ma ki lono i tere te taupeara naa. Taku hiahia e kaatoa hoki peenaa. ³⁰ Ttama naa ma ki noho hakamaatua, a nau iaa ma ki noho ma setamavare koi."

Jesus, Ttama telani

³¹ Ttama e au i telani raa e noho hakamaatua i naa tama hakkaatoa. Ttama e au i te maarama nei iaa, teenaa setama te maarama nei. A ia e taratara i naa vana te maarama nei, tevana iaa Ttama telani raa e noho hakamaatua i naa mee hakkaatoa. ³² Ttama naa e taratara i ana mee ni llono ka kkite ki ana karamata, tevana iaa see hai tama e hakannoo ki ana taratara. ³³ Teenaa naa tama e hakannoo ki ana taratara raa e huri ake peelaa maa TeAtua raa ko te hakamaaoni. ³⁴ Ttama ni heunatia mai TeAtua raa e taratara mai naa taratara TeAtua, i te aa, naa mahi hakkaatoa

† 3.14 Num 21.9

†† 3.24 Mt 14.3; Mk 6.17; Lk 3.19-20 ‡ 3.28 Jn 1.20

TeAitu raa e kauake TeAtua kiaa Ia. ³⁵ Te Tamana raa e llee tana manava i tana Tama, teenaa ni kauake naa mee hakkaatoa kiaa Ia ki roorosi. ^{†36} Naa tama e hakannoo ki te Tama TeAtua raa ma ki too te ora e ora hakaoti, tevana iaa te tama see hakannoo ki TeAtua raa ma ki see ora. Aia ma ki takoto i laro naa haaeo TeAtua.

Jesus ma te ffine haka Samaria

4 Naa Faarisi raa ni llono maa e tammaki naa tama ku tautari ki Jesus, aa te kooina naa disaipol Jesus e hakaukau tapu raa ku tammaki are i naa disaipol John. ² (Maaoni iaa, Jesus tana tino see hai tama ni hakaukau tapu. Ana disaipol raa koi e hakaukau tapu naa tama.) ³ Teenaa saaita Jesus ni llono i naa taratara naa, masike iloo Ia i Judea no hano ki Galilee. ⁴ Te ara Jesus ma ki sare raa e moe vaaroto Samaria.

⁵ A Ia ni hano no tae ki te matakaaina iloto Samaria e ttapa ma ko Sikar. Tekerekere Jacob ni kauake ki tana tama, Joseph, see mmao i te matakaaina naa. ^{††6} Teenaa ko te kina e takoto te vai Jacob ni keru i te kerekere. Jesus ni naena e i tana kina ni sare mai raa e mmao, teenaa ki noho Ia i te vasi te vai naa no hakamarooroo. A Ia ni tae atu i te laaraatea ‡.

⁷ E mee te ffine haka Samaria ni hanake ki te vai raa no asu vai. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, "Aasua mai sevai maaku ki unu." ⁸ (Ana disaipol raa ku oti te oo ki loto te henua naa no taavi kaikai.)

⁹ Te ffine raa ki mee ake, "Koe se Jew, a nau iaa se tama haka Samaria. Peehea oo kainnoo mai kiaa nau ki kauatu sevai ki unu koe?" (Naa Jew raa see lavaa te kkai ka unu ki naa peleti ma naa kap naa tama haka Samaria.) ^{††}

¹⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, "Koe see iloa i te mee TeAtua e hookii. Koe hoki see iloa maa te nei ko ai e kainnoo atu ma ki kauake sevai maana ki unu. Ki mee koe ni iloa i te tama e kainnoo atu nei raa, koe ni kainnoo are kiaa ia ki kauatu te vai te ora."

¹¹ Te ffine raa ki mee ake, "Aroha, koe see hai mee asuasuvai e noho ma koe, aa te vai nei e nnoto. Te vai e takoto te ora naa ma ki aasua mai koe i hea?"

¹² Te vai nei ni kaumai taatou tipuna, Jacob. Tana haanauna ma ana manu e hahaanai raa ni unu hakkaatoa i te vai nei. Koe e mee maa koe e lasi are i Jacob?"

¹³ Jesus ki mee ake, "Naa tama hakkaatoa e unu te vai nei ma ki oti ku hiiunu hoki. ¹⁴ Te tama e unu taku vai ma ki hookii nei ma ki see lavaa te hiiunu imuri. Taku vai ma ki hookii nei ma ki ppuna peenaa iloto tana manava, teenaa aia ma ki too te ora e ora hakaoti."

¹⁵ Teenaa ki mee ake te ffine, "Te Ariki, kaumai te vai naa ki see hiiunu nau imuri, ki see ahemai nau hoki no asu vai."

¹⁶ Jesus ki mee ake, "Tere imua no aru ki too aavana raa ki oomai koorua."

† 3.35 Mt 11.27; Lk 10.22 †† 4.5 Gen 33.19; Josh 24.32 ‡ telaraatea: teenaa te saaita te peelo te kkai †† 4.9 Ezra 4.1-5; Neh 4.1-2

¹⁷ Te ffine raa ki mee ake, "Nau see hai aavana."

Teenaa ki mee ake Jesus, "Koe e taratara maaoni maa koe see hai aavana. ¹⁸ Maaoni iaa, koe ni mee oo aavana e rima hakkaatoa. Te tanata e noho ma koe i te saaita nei seai se aavana aau maaoni. Koe e taratara maaoni."

¹⁹ Te ffine raa ki mee ake, "Te Ariki, te nei nau ku iloa maa koe se pure TeAtua maaoni. ²⁰ Naa tippuna maatou raa ni lotu i aruna te mouna nei. Kootou naa Jew raa iaa e hai maa Jerusalem raa kote kina maatou ki oo no lotu i TeAtua."

²¹ Jesus ki mee ake, "Hakannoo kiaa nau. Imuri te henua ma ki see lotu ki te Tamana raa i aruna te mouna nei ma iloto Jerusalem. ²² Kootou naa tama i Samaria nei e lotu poouri koi. Kootou see illoa i te tama kootou e lotu. Maatou naa Jew raa iaa e illoa i te tama maatou e lotu. I te aa, te tama ma ki hakaora te henua raa ma ki haanau iho iloto te manava naa Jew. ²³ Te ssao raa ku tae mai, teenaa kote saaita te henua ma ki lotu maaoni ki te Tamana iloto naa mahi ma te hakamaaoni TeAitu TeAtua. Teenaa te tiputipu te lotu TeAtua e hiihai. ²⁴ TeAtua se Aitu. Naa tama e lotu kiaa Ia raa ki lotu maaoni iloto naa mahi TeAitu TeAtua."

²⁵ Te ffine raa ki mee ake, "Nau e iloa maa te Mesaea raa ma ki oti ku au, aa tana saaita ma ki au raa, a Ia ma ki hakaari mai te kau mee hakkaatoa."

²⁶ Teenaa ki mee ake Jesus, "Nau nei ko Ia, te tama e taratara koorua nei."

²⁷ I te saaita naa raa, naa disaipol Jesus raa ku tae ake. Laatou nitteki iloo i te saaita laatou ni kkte i Jesus e noho ka hai taratara laaua ma te ffine. Tevana iaa see hai tama i laatou ni vasiri ake ki te ffine naa ma se aa aia e hiihai. See hai tama hoki ni vasiri ake ki Jesus maa Ia e hai taratara laaua ma te ffine raa ko te aa.

²⁸ Te ffine naa ni tiiake tana mee e asuasuvai naa no ahe ki te henua raa no mee ake ki naa tama te henua naa, ²⁹ "Kootou oomai no mmata! Ttama raa e taratara tonu mai i naa mee hakkaatoa aaku ni mee imua. Ttama nei pee ko te Mesaea raa koi, anii?"

³⁰ Teenaa ki massike laatou i te henua naa no oo ki Jesus.

³¹ I te saaita naa, naa disaipol raa e nnoho ka taro ki Jesus, "Rabai, too ni mee maau no kai!"

³² Teenaa ki mee ake Jesus, "Nau e mee aku kaikai e kai, see ilotia kootou."

³³ Ana disaipol raa ki vasirisiri soko laatou, "E hai tama ni kauake ana kaikai ki kai?"

³⁴ Jesus ki mee ake, "Aku kaikai raa, teenaa ko aku tautari ki te hiihai te Tama ni mee ma ki au nau no hakaoti ana heuna nei. ³⁵ Kootou e mee kootou taratara e mee peela, 'Naa marama e haa koi takkoto mai aa ku tae ki te ssao ki vasi.' Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou ki ttoka hakaraaoi ki naa verena. Naa kaikai raa ku llee aa ku tau te vasi! ³⁶ Naa tama e vasi raa e tauia ki hakanaaopo naa kaikai te ora maaoni. Laatou ma ki fiafia hakapaa ma naa tama ni tori. ³⁷ Teenaa e hanotonu ma te taratara e mee peela, 'Ttama e tori,

aa telaa tama evasi.³⁸ Kootou ni heunatia a nau ki oo kootou no vasia naa verena naa tama sara ni heheuna. Kootou ni tauia are i naa heuna naa tama sara.”

³⁹ Turaa tama i Samaria ni illoa maa Jesus kote Mesaea, i te ffine raa ni mee maa, “Tama nei e taratara tonu mai naa mee hakkaatoa aaku ni mee imua.”⁴⁰ Saaita naa tama i Samaria raa nittae kiaa Ia, laatou ni puratia laatou a Ia ki noho ma laatou. Jesus ni noho ana aso e lua i te henua naa.

⁴¹ Turaa tama ni llono i ana taratara no hakannoo kiaa Ia. ⁴² Laatou ni mee ake peelaa ki te ffine, “Maatou nei ku illoa maa te nei kote Mesaea, tevana iaa maatou see mee maa maatou nei ku illoa iaa koe ni taratara mai. Seai. Maatou nei ku illoa i maatou ni llono soko maatou i ana taratara, aa te nei maatou ku illoa maa te nei kote Tama maaoni ma ki hakaora naa tama te maarama nei.”

Ttamariki te hakamau e haia Jesus no marooroo

⁴³ Imuri ana aso e lua i te kina naa raa, Jesus ni masike no hano ki Galilee. ⁴⁴ Jesus soko Ia ni mee tana taratara peelaa, “Te pure TeAtua ma ki see ilotia naa tama tana tino henua.”^{†45} Tana saaita ni tae ki Galilee raa, naa tama te kina naa ni oo atu no pureppure laatou, i laatou ni kkite iaa Ia e hakasura naa mahi TeAtua i te saaita laatou ni oo kite Kaikai te Pasova i Jerusalem.

⁴⁶ Ki oti raa Jesus ni ahe ki Kana i Galilee, tana henua ni huri tevaiua no mee ma sewain.

Teelaa se hakamau te kaaman e noho i te kina naa. Aia e mee tana tamariki e moe ka maki i Capernaum. ^{†47} Tana saaita ni llono maa Jesus ku oti te hanake i Judea ki Galilee raa, hanatu iloo ia no taratara ake ki Jesus ki oo lauaa ki Capernaum no haia tana tamariki raa ki marooroo, i tana tamariki raa ku taupiri koi ki mate. ⁴⁸ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Kootou maraa ettari iloo ki kkite kootou ma ni mahi TeAtua aa maa kootou ku hakannoo kiaa nau.”

⁴⁹ Te hakamau raa ki mee ake, “TeAriki. Kau ki oo taaua. Nau e ppore maa taku tamariki raa ma ki mate.”

⁵⁰ Jesus ki mee ake, “Ahe ki too henua. Too tamariki raa ku marooroo.”

Te tanata naa ni hakannoo ki naa taratara Jesus e kauake, teenaa ki hano. ⁵¹ Tama naa ni hano no ttiri i ana poe raa i te ara. Teenaa ki mee ake laatou kiaa ia, “Too tamariki raa ku marooroo.”

⁵² Teenaa ki vasiri ake ia ki laatou ma te tamariki raa ni marooroo i te ssao hea. Naa tama naa ki mee ake, “Too tamariki raa ni marooroo lokoi i te saaita telaa raa ni tae ki te ttasi i telaa i aruna.”⁵³ Te tanata naa ku hakamaarona i teenaa kote ssao Jesus ni vanaake ma tana tamariki raa ku marooroo. Teenaa ki illoa ai a ia maa tana haanauna naa hakkaatoa maa Jesus kote Mesaea.

⁵⁴ Te nei kote rua ana saaita ni hakassura naa mahi TeAtua i tana saaita ni hanake ki Galilee.

Te tanata e haia Jesus no marooroo i te kina tevai

⁵ Kimuri raa, Jesus ni hano ki te kaikai te lotu naa Jew e mee i Jerusalem. ² Teelaa se vai e takoto i te tootoka te henua naa. Te tootoka naa e ttapa ma kote Tootoka naa Sipsip. Te vai raa e ttapa ma ko Bethsada i te taratara naa tama te henua naa. Teelaa ni harevaka e rima ettuu aareha tevai naa, e hakammaru ai naa tama e nnoho i te kina tevai naa. ³ Tammaki naa tama e mmaki e mmoe iloto naa harevaka naa, naa tama e ppuni naa karamata laatou, naa tama see lavaa te sassare, aa naa tama e mmate naa haitino laatou. [Laatou e mmoe ka ttari ki mannuutia tevai naa. ⁴ Teenaa kote ssao te ensol TeAriki e sepu mai ki loto tevai raa ka mannuu ai tevai. Ttama mua i laatou ma ki sepu ki loto tevai e mannuu naa ma ki taukareka no marooroo.] ⁵ Teelaa se tanata e moe i te kina naa. Ttama naa ni maki ana setau e matatoru maa varu. ⁶ Jesus ni kite iaa ia e moe i te kina naa, no iloa maa tana maki raa ku rooroa. Teenaa ki vanaake Jesus kiaa ia, “Koe e hiihai maa koe ki marooroo?”

⁷ Ttanata raa ki mee ake, “TeAriki. See hai tama e noho ki au no saaua nau ki loto tevai nei i naa saaita tevai nei e mannuutia. Aku saaita maraa e haaita ki ttoro ki tevai raa, aaraa tama kuna ttae are. Nau maraa e sukumuri lokoi.”

⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Masike no ppiki oo moelana naa aa koe ku sasare.”⁹ Te tanata naa ni marooroo lokoi i te saaita naa, teenaa ki masike ia no too ana moelana raa no sare.

Naa vana nei ni mee i te aso te Sabat. ¹⁰ Teenaa ki mee ake naa hakamau naa Jew raa ki te tanata naa, “Te nei te aso te Sabat. See hai tama e lavaa tessau ana moelana raa i te aso te Sabat, i te mee naa e sara i naa Loo taatou.”[†]

¹¹ Te tanata raa ki mee ake, “Tama ni au no haia nau no marooroo raa ni vana mai ma ki too aku moelana raa aa nau ku sasare.”

¹² Teenaa ki vasiri ake laatou, “Ko ai ttama ni vanaatu ma ki mee koe pe nei?”

¹³ Tevana iaa te tanata naa ni see iloa maa Jesus ko ai, i te aa, te kina naa ni kkapi te tama, aa Jesus ni hakasee koi no hano ki taha.

¹⁴ Kimuri raa, Jesus ni lave i te tanata naa i te Hare Tapu no mee ake, “Hakannoo, koeraa ku taukareka. Koe ku kaaoti te ppena naa haisara, ki see ssura ni vana hakallika kiaa koe.”

¹⁵ Teenaa ki hano te tanata naa no mee ake ki naa hakamau naa Jew raa maa ia ni haia Jesus no marooroo. ¹⁶ Teenaa ki kaamata naa Jew raa te hai haae ina laatou Jesus, i aa ia ni haia a ia te tanata raa no marooroo i te aso te Sabat. ¹⁷ Jesus ki mee ake ki laatou, “Taku Tamana raa e heheuna i naa aso hakkaatoa, aa te nei nau hoki ki heheuna.”

¹⁸ Te nei ko naa taratara ni hakkoro naa hakamau naa Jew raa ki lellere ki taia Jesus ki mate. Laatou see mee koi maa ia ni hakasara naa Loo te Sabat. Laa-

† 4.44 Mt 13.57; Mk 6.4; Lk 4.24 †† 4.46 Jn 2.1-11

‡ 5.10 Neh 13.19; Jer 17.21

tou e mee hoki i aa ia nitaratara maa TeAtua kotanatino Tamana, teenaa a ia ku mee maa laaua ma TeAtua e hakatau peellaa.

Naa mahi te Tama TeAtua

¹⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, "Nau e taratara atu maaoni. Te Tama TeAtua raa see lavaa te mee ana vana soko ia. A ia e mee koi ana vana ekkite tana Tamana e mee. Se aa tana Tamana e mee, tana Tama e mee hoki. ²⁰ Te Tamana e manava laa oi i tana tama, aa e huri ake kiaa ia ana vana hakkaatoa e mee. Kootou ma ki oho i ana vana ma ki huri ake raa ma ki ttoe iaa i naa vana nei. ²¹ Te Tamana e hakamasike no hakaora te mate. Peelaa hoki, tana Tama raa e hakaora ana tama e hiri. ²² Te Tamana tana tino see hakatonutonu naa tama. A Ia ku oti te kauake te taukareka raa ki tana Tama ki hakatonutonu te henua. ²³ A Ia e hiihai maa te henua ki hakanau i tana Tama pee ko naa hakanau laatou i te Tamana. Ttama see hakanau i tana Tama raa, a ia see hakanau i te Tamana, i te aa, te Tama raa ni heunatia mai te Tamana.

²⁴ "Nau e taratara atu maaoni. Naa tama e llono i aku taratara no hakannoo ki te Tama ni heuna ma ki au nau raa, naa tama raa ma ki too te ora e ora hakaoti. TeAtua ma ki see hakatonutonu naa tama naa, i laatou ku oti te hakahiti naa mahi te mate no too te ora. ²⁵ Nau e taratara atu maaoni. Ssao raa ma ki tae mai, aa teenei ku oti te tae mai, teenaa ko te ssao te mate raa ma ki llono i te reo te Tama TeAtua. Naa tama e llono raa ma ki ora. ²⁶ Te ora maaoni raa, teenaa se ora e takoto i te Tamana. Peelaa hoki, te ora maaoni naa ku takoto ma se ora tana Tama, i te ora naa ni kauake TeAtua kiaa ia. ²⁷ TeAtua Tamana ni hakanoho tana Tama ki hakatonutonu, i aa ia ko te Tama te Henua. ²⁸ Kootou see oho i te taratara nei. Ssao raa ma ki tae mai, teenaa naa tama hakkaatoa ni mmate raa ma ki llono i tana reo. ²⁹ Laatou ma ki massike hakkaatoa i naa taaruma laatou. Naa tama ni sosorina taukalleka raa ma ki massike no ora, aa naa tama e sosorina hakallika iaa ma ki massike no hakallono isu. †

Jesus, te Tama TeAtua

³⁰ "Nau see lavaa te hai aku vana soko nau. Nau e hakatonutonu te henua ki naa taratara e kaumai TeAtua, teenei e ttonu ai aku heuna. I te aa, nau see haaita ma ki mee aku vana e fiffai. Nau e haia koi nau naa vana te tama ni heuna ma ki au nau e hiihai.

³¹ "Ki mee nau e hakaea ki te henua i aku tiputipu soko nau, te henua ma ki hainattaa te hakannoo ki aku taratara. ³² Tevana iaa e mee te Tama e hakaea ki te henua i aku tiputipu. Nau e iloa maa ana taratara e mee iaa nau raa ni taratara maaoni. ³³ Kootou ni heuna naa tama kootou raa ki oo no vasiria John iaa nau, teenaa ki kauatu John te hakamaaoni. †³⁴ Nau see mee ma nau e hiihai ma se tama ki hakaea i aku tiputipu. Seai. Nau e kauatu naa taratara nei ki hakassaoria

naa ora kootou. ³⁵ John ni tuu ma selamu e ura no maasina. Kootou ni fiafia i te maasina naa i te tamaa saaita. ³⁶ Tevana iaa, e mee telaa vana ma ki ttoe are i naa taratara John ni hakaea iaa nau. Teenaa ko naa heuna taku Tamana e heunatia a nau. Nau ma ki ilotia maa nau ni heunatia mai TeAtua i ana heuna e haia a nau nei. ³⁷ Taku Tamana ni heuna ma ki au nau raa e hakaea hoki i aku tiputipu. Kootou seki llono i tana reo ka kkite i ana karamata. ³⁸ Ana taratara raa see toa kootou ki takkoto iloto naa hatumanava kootou, i kootou see hakannoo ki tana Tama ni kkave mai ki te maarama nei. ³⁹ Kootou e tokatoka peenaa i te Laupepa Tapu, i kootou e manatu maa te ora e ora maaoni raa ma ki laavea kootou i naa taratara naa. Naa taratara e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa e taratara iaa nau. ⁴⁰ Tevana iaa kootou see fiffai ma kootou e oomai kiaa nau no too te ora.

⁴¹ "Nau seessee naa ahu naa tama te maarama nei. ⁴² Nau e iloa i naa tiputipu kootou, aa nau hoki e iloa maa te manava laa oi TeAtua see takoto iloto naa manava kootou. ⁴³ Nau ni kaavea mai i te hiihai taku Tamana, tevana iaa kootou ni see fiffai kiaa nau. Iaa ki mee se tama e au i tana tino hiihai raa, teenaa kootou ma ki fiffai kiaa ia. ⁴⁴ Kootou fiffai iloo i naa hakanau kootou ki kootou soko kootou, tevana iaa kootou see iloa te hakamakii ki hakanau TeAtua i kootou. Kootou ma ki lavaa te hakannoo peehea iaa nau? ⁴⁵ Kootou see mannatu ma ko nau nei ma ki kauake naa haao kootou ki TeAtua. Seai. Teenaa ko Moses, ttama e taao hi manava ai kootou, a ia naa ma ki kauake naa haao kootou ki TeAtua. ⁴⁶ Ki mee kootou ni hakannoo maaoni ki Moses, kootou ni hakannoo hoki kiaa nau, i aa ia naa ni sissii i aku tiputipu. ⁴⁷ I kootou see hakannoo ki ana taratara ni sissii, kootou ma ki hakannoo peehea ki aku taratara e kauatu nei?"

Jesus e haanai te kuturana e lasi

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

6 Kimuri raa Jesus ni hano ki telaa vasi te Namu Galilee (e ttapa hoki ma kote Namu Tiberias). ² Tu- raa tama iloo ni oo atu vaamuri, i laatou ni kkite i naa mahi TeAtua ni mee no malolloo te lopo tama ni mmaki. ³ Jesus ni hano ma ana disaipol raa no nnoho i aruna te tamaa mouna. ⁴ Ssao te Kaikai te Pasova raa ku taupiri. ⁵ Teenaa ki ttoka Jesus no kite te kuturana naa tama e oo ake kiaa ia, teenaa ki vasiri Ia ki Philip, "Taato ma ki taavi ni kaikai i hea ki tau te haanai naa tama nei hakkaatoa?" ⁶ (A Ia nitaratara peenei ki haaiteria Philip; maaoni iaa a Ia kunaan iloa i tana vana ma ki mee.)

⁷ Philip ki mee ake, "Ki taavi ni kaikai ki llava i naa tama nei hakkaatoa, taatou e tau te pesi ni siliva e lava naa sehua e lua no taavi ni haraoa."

⁸ Andrew, te taina Simon Peter raa ki mee ake ki Jesus, ⁹ "E mee te tamariki tanata e mee ana haraoa e rima ma naa ika e lua. Tevana iaa naa mee naa ma ki see tau te haanai naa tama nei hakkaatoa."

† 5.29 Dan 12.2 †† 5.33 Jn 1.19-27, 3.27-30

‡ 5.37 Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 3.22

¹⁰ Jesus ki mee ake ki laaou, "Haia naa tama naa ki nnoho kilaro." (Te kina naa e somo tana vvee.) Teenaa naa tama naa ni nnoho hakkaatoa ki laro. Te kooina naa taanata raa e noto naa simata e rima. ¹¹ Jesus ki too naa haraou raa no lotu ki TeAtua, teenaa vaevae iloo naa haraou naa ki naa tama e nnoho i te kina naa. A Ia ni mee hoki peenaa i naa ika. Naa tama naa ni kkai no pposu hakaraaou iloo. ¹² Saaita laaou ni oti te kkai no pposu raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, "Hakanaaopo naa kaikai e ttoe. Taatou ki see mee pakava naa kaikai naa." ¹³ Teenaa ki hakanaaopo laaou naa kaikai ni ttoe naa no ppii naa kete e sinahuru naa rua. Teenaa ko te kooina ni ttoe i naa haraou e rima naa tama naa ni kkai.

¹⁴ Saaita naa tama naa ni kkite i naa mahi TeAtua ni hakassurata Jesus raa, laaou ki taratara soko laaou, "Teenei maaoni ko te Pure TeAtua, Ttama ni llono taatou ma ki oti ku hakasura mai ki te maarama nei." ¹⁵ Jesus ni iloa maa laaou e taratara ma ki tauhia Ia ki hakanoho ma se tuku laaou, teenaa ki masike Ia no ahe hoki ki naa mouna soko Ia.

Jesus e sare vaaruna te kirikiri ttai

(Mt 14.22-33; Mk 6.45-52)

¹⁶ I te laasuru raa, naa disaipol Jesus raa ni oo ki tai. ¹⁷ Teenaa ki oo laaou no kkake i te poti raa ki ahe ki Capernaum. Saaita raa ku poouri, tevana iaa Jesus ni seai iloo ki tae ake ki laaou. ¹⁸ Saaita naa, te matani e lasi raa ni oko ka usa te moana. ¹⁹ Laaou ku mmao i te kina laaou ni aro mai, teenaa ki kkite laaou i Jesus e sare ake vaaruna te kirikiri ttai ki laaou poti. Naa tama naa ni mattaku hakaoti. ²⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, "Kootou see mattaku, teenei ko nau." ²¹ Laaou ni fiafia ki hakkakea laaou Jesus ki loto te poti laaou. I te saaita naa koi, te poti laaou naa ku tae atu ki te kina laaou e oo.

Te henua essee iJesus

²² Ssoa te aso raa, naa tama ni nnoho i telaa vasi te namo raa ni kkite maa teelaa se poti koi tokotasi ni moe i tai. Laaou ni illoa maa Jesus ni see kake i te poti naa. Laaou ni kkite maa teelaa ko naa disaipol raa koi ni kkake i te poti raa no aro ki telaa vasi. ²³ Aaraa poti i Tiberias ni hakattau ake i tai te kina Jesus ni haanai te kuturana e lasi ki naa haraou imuri a Ia ni lotu ki TeAtua. ²⁴ Saaita te kuturana naa ni kkite maa Jesus ma ana disaipol raa ku seai, laaou ni kkake i naa poti raa no aro ki Capernaum no ssee iJesus.

Jesus, te Haraoa e Ora

²⁵ Saaita laaou ni llave iJesus i telaa vasi raa, laaou ki vasiri ake kiaa Ia, "Rabai, koe ni tae mai i te saaita hea?"

²⁶ Teenaa ki mee ake Jesus, "Nau e taratara atu maaoni. Kootou e ssee iaa nau i kootou ni kkai no pposu i naa kaikai kootou ni kkai. Kootou ni see oomai ma i kootou ni massaro i naa mahi TeAtua ni mee. ²⁷ Kootou

ki see heheuna ma ki kauatu naa kaikai e takkoto koi no ppara. Kootou ki heheuna ki toa kootou naa kaikai te ora e ora hakaoti. Teenaa ko naa kaikai ma ki kauatu te Tama te Henua, i TeAtua Tamana ni tuku tana hakailona iaa Ia, teenaa iaa Ia e-hiahia i tana Tama."

²⁸ Teenaa ki mee ake laaou ki Jesus, "Ni heuna peehea TeAtua e hiihai maa maatou ki mee?"

²⁹ Jesus ki mee ake, "TeAtua e hiihai maa kootou ki hakannoo ki tana Tama ni kkave mai."

³⁰ Laaou ki vassiri hoki ki Jesus, "Se mahi TeAtua peehea koe e lavaa te mee ki kkite maatou, aa maatou ku hakannoo kiaa koe? ³¹ Naa tippuna maatou raa ni kkai naa haraou te lani iloto mouku. Naa taratara nei e takkoto iloto te Laupepa Tapu, 'Laaou ni hanaia a Ia ki naa haraou te lani.'" [†]

³² Jesus ki mee ake, "Nau e taratara atu maaoni. Te haraou ni kauatu Moses raa seai ko te haraou te lani. Teenaa ko taku Tamana raa are e kauatu te haraou maaoni te lani. ³³ Te haraou TeAtua e hookii raa, teenaa ko tana Tama ni kkave mai i te lani ki hakaora naa tama te maarama nei."

³⁴ Teenaa ki mee ake laaou, "TeAriki, kaumai te haraou naa i te kau saaita."

³⁵ Jesus ki mee ake, "Nau nei ko te haraou te ora. Naa tama e oomai kiaa nau raa ma ki see hiikkai hoki imuri, aa naa tama e lotu maaoni iaa nau raa ma ki see hiunu hoki imuri. ³⁶ Nau ni taratara atu maa kootou ku oti te kkite iaa nau, tevana iaa kootou ma ki see hakannoo mai. ³⁷ Naa tama hakkaatoa e kau mai te Tamana raa ma ki oomai kiaa nau. Ttama e au kiaa nau raa ma ki see hakahea a nau. ³⁸ I te aa, nau ni see au i te lani no mee aku vana e fiffai. Nau ni au no haia naa vana te tama ni heuna ma ki au nau. ³⁹ Ttama ni heuna ma ki au nau raa see hiihai ma se tama i ana tama ni kaumai raa e tiiake. Naa tama hakkaatoa ki hakaorata a nau i te aso hakaoti. ⁴⁰ Taku Tamana raa e hiihai maa naa tama hakkaatoa e kkite i tana Tama no hakannoo kiaa ia raa ki ttaka ma te ora e ora hakaoti. Laaou ma ki hakamasikeria a nau no ora i te aso hakaoti."

⁴¹ Naa Jew raa ni kaamata te taumaruu iaa Ia, iaa Ia ni mee maa, "Nau nei ko te haraou ni au i telani."

⁴² Teenaa ki taratara laaou peelaa, "Teenei seai ko Jesus te tama Joseph? Taatou e illoa i tana tamana ma tana tinna. Peehea ana taratara maa Ia ni au i telani?"

⁴³ Jesus ki mee ake, "Kootou see taumaruu soko kootou. ⁴⁴ Naa tama koi e oomai kiaa nau raa ko naa tama e hakapaaina mai taku Tamana kiaa nau, aa laaou ma ki hakamasikeria a nau no ora i te aso hakaoti. ⁴⁵ Naa pure TeAtua raa ni sissii peelaa, 'Naa tama hakkaatoa ma ki akonakina TeAtua.' Naa tama e hakannoo ki TeAtua no illoa iaa Ia raa ma ki oomai kiaa nau. ^{†46} Tevana iaa see hai tama ku oti te kite i te Tamana. Ttama koi e au i TeAtua raa ku oti te kite i te Tamana. ⁴⁷ Nau e taratara atu maaoni. Ttama e lotu raa e taka ma te ora e ora hakaoti. ⁴⁸ Nau nei

† 6.31 Ex 16.4, 15; Ps 78.24 †† 6.45 Is 54.13

kote haraoa te ora. ⁴⁹ Naa tippuna kootou raa ni kkai naa haraoa iloto mouku, tevana iaa laatou ni mmate. ⁵⁰ Tevana iaa te haraoa e au i telani raa, teenaa se haraoa sara. Ttama e kai te haraoa naa ma ki see mate. ⁵¹ Nau raa kote haraoa e ora ni au i telani. Ki mee se tama e kai te haraoa nei, a ia ma ki ora hakaoti. Te haraoa ma ki kauake nau raa, teenaa kotaku haitino e hookii ki ora naa tama te maarama nei.”

⁵² Teenaa ki kaamata naa Jew raa te hakatauttau soko laatou ka taratara peela, “Ttama nei e kaumai peehea tana haitino ki kkai taatou?”

⁵³ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Ki mee kootou see kkai te haitino te Tama te Henua ka unu tana ttoo, kootou ma ki see hai ora e takoto i kootou. ⁵⁴ Naa tama e kkai taku haitino ka unu taku ttoo raa e ttaka ma te ora e ora hakaoti, teenaa laatou ma ki hakamasikeria a nau no ora i te aso hakaoti. ⁵⁵ Taku haitino nei kote kaikai maaoni, aa taku ttoo raa kote vai maaoni. ⁵⁶ Te tama e kai taku haitino ka unu taku ttoo raa e noho ma nau, aa nau hoki e noho ma te tama naa. ⁵⁷ Nau nei ni heunatia mai taku Tamana, ttama e taka ma te ora maaoni. Teenei e takoto ai te ora maaoni raa hoki iaa nau. Peela hoki, ttama e kai taku haitino raa ma ki ora, iaa nau e taka ma te ora maaoni. ⁵⁸ Teenei are te haraoa ni au i telani. Te haraoa nei see mee maa ko naa haraoa naa tippuna kootou ni kkai. Laatou naa ni mmate, tevana iaa naa tama e kkai te haraoa nei ma ki ora hakaoti.”

⁵⁹ Jesus ni ako ake naa taratara nei ki naa tama iloto te harelotu i Capernaum.

Naa taratara te ora e ora hakaoti

⁶⁰ E tammaki naa disaipol ni llono i naa taratara nei ni mee peela, “Naa akonaki nei e hainattaa iloo. Ko ai ttama ma ki hakannoo ki naa taratara nei?”

⁶¹ Jesus ni iloa maa laatou e taumaruu iaa ia, teenaa ki vanaake ia peela, “Kootou ku mannatu ki ffuro kootou iaa nau? ⁶² Ki mee maa kootou e kkite i naa ahe te Tama te Henua raa ki tana kina ni noho imua, kootou ma ki mannatu peehea? ⁶³ Te Aitu Te Atua e hookii te ora. Naa mahi te tama te maarama nei seai ni mahi maaoni. Aku taratara e kauatu nei ni taratara aitu. Kootou e ora i naa taratara naa. ⁶⁴ Tevana iaa aaraa tama i kootou see hakannoo.” (Jesus ni iloa mai iloo imua ma ko ai naa tama ma ki see hakannoo aa ma te tama ma ki hakaarina a ia ki naa hakamau naa Jew.) ⁶⁵ A Ia ki ttato atu hoki tana taratara, “Teenei taku vana ni taratara atu maa see hai tama e lavaa te au kiau nau ki mee a ia see hakattanaria mai Te Atua.”

⁶⁶ Tammaki iloo naa tama e tautari ki Jesus ni ffuro iaa Ia. Laatou ni see tautari atu hoki kiau Ia. ⁶⁷ Teenaa ki vasiri ake Jesus ki tana taku sinahuru maa ttakarua disaipol, “Ai kootou, kootou ku fiffai hoki ma ki ffuro kootou iaa nau?”

⁶⁸ Teenaa ki mee ake Simon Peter, “Te Ariki, maatou ma ki ffuro ki ai? Koenaa e taka ma naa taratara te ora

e ora hakaoti. ⁶⁹ Maatou nei ku illoa maa koe naa ko te Tama e Tapu ni heunatia mai Te Atua.”

⁷⁰ Jesus ki mee ake, “Kootou, te taka sinahuru maa ttakarua nei, ni tama aaku ni hiri, anii? Tevana iaa te tama tokotasi i kootou se tipua!” ⁷¹ A ia e taratara raa ko Judas, te tama Simon Iscariot. Niaaina maa ia te disaipol tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa, teenaa ko ia naa ma ki oti ku hakaari ake Jesus ki naa hakamau.

Jesus ma ana taaina

7 Kimuri raa, Jesus ni hano vaaroto Galilee. A Ia ni see hiihai maa Ia e hano ki Judea, i naa hakamau naa Jew raa e roorosi ki taia Ia i te kina naa. ² Te aso te Kaikai naa Harevaka raa ^{††} ku saaita koi. ³ Teenaa ki vanaake ana taaina naa kiau Ia, “Masike i te henua nei aa koe ku hano ki Judea, ki kkite naa tama e tautari ki aa koe raa i oovana e mee. ⁴ See hai tama e mee mmuni ana vana ki mee a ia e hiihai maa ia ki ilotia te henua. Iaa koe e mee naa heuna nei, koe ki mee ki illoa naa tama hakkaatoa te maarama nei iaa koe.”

⁵ (Ana tino taaina naa ni see illoa hoki maa ia ko te Tama Te Atua)

⁶ Jesus ki mee ake ki laatou, “Taku sao raa seki tae mai. Kootou iaa e hai maa te kau saaita e taukalleka koi i kootou. ⁷ Naa tama te maarama nei see lotoffaaeo i kootou, aa laatou iaa e lotoffaaeo iaa nau, i te aa, iaa nau e hai ake peenaa maa naa tiputtipu laatou see ttonu. ⁸ Kootou oo atu soko kootou. Nau ma ki see hanatu, i te aa, i taku ssao maaoni raa seki tae.” ⁹ A Ia ni kauatu naa taratara nei raa, noho iloo Ia i Galilee.

Jesus ku hano ki te Kaikai naa Harevaka

¹⁰ Saaita ana taaina raa ku oti te oo ki te kaikai raa, Jesus ni masike no hanatu hoki. Tevana iaa a Ia ni hanatu mmuni, ki see kiitea a Ia naa tama te kina naa.

¹¹ Naa hakamau naa Jew raa ni sessee iaa Ia i te kina te kaikai naa. Teenaa ki vasirisiri soko laatou peela, “Ttama nei i hea?”

¹² Naa tama te kina naa ni taratara seemuu soko laatou iaa Ia. E mee aaraa tama e taratara maa Jesus se tama taukareka. Aaraa tama iaa e taratara maa Jesus kusare ka hakarereesia a ia te henua. ¹³ Tevana iaa see hai tama ni mee naa taratara laatou naa i naa karamata te henua, ilaatou e mattaku i naa hakamau naa Jew.

¹⁴ Iloto naa aso te kaikai naa, Jesus ni hano ki te Hare Tapu raa no kaamata te akonaki naa tama.

¹⁵ Naa hakamau naa Jew raa ni oho iloo iaa Ia. Teenaa ki vasirisiri soko laatou peela, “Ttama nei e iloa peehea i te kau vana maa ia ni see tae ki naa skul e llasi?”

† 6.68 Mt 16.16; Mk 8.29; Lk 9.20 †† te Kaikai naa Harevaka raa: Teenei se ssao naa Jew maraa e mee naa taffao laatou. Ite ssao te Kaikai nei raa, naa tama naa e moemmoe iloto naa tamaa harevaka, ki hakamaarona laatou kite ssao laatou ni oomai vaaroto mouku. ‡ 7.2 Lev 23.34; Deut 16.13

¹⁶ Jesus ki mee ake, "Aku taratara e ako ake ki naa tama nei seai ni taratara aaku e ffatu. Teenei ni taratara TeAtua, Ttama ni heuna ma ki au nau.

¹⁷ Te tama e hiihai maa ia e heunatia a ia naa vana TeAtua e hiihai raa, ma ki iloa kimee maa teenei ni akonaki e oomai i TeAtua. Ttama raa ma ki iloa hoki, ki mee maa teenei ni taratara takutino maanatu. ¹⁸ Ttama e taratara i tana tino maanatu raa, teenaa kote tama e hakanau iaa ia. Ttama e hiihai maa te henua ki hakanau i te tama ni heuna ma ki au ia raa, teenaa se tama maaoni, see hai vana e sara iaa ia. ¹⁹ Moses ni kauatu naa Loo, maaoni? Tevana iaa seai iloo se tama i kootou e tautari ki naa Loo naa. Nau e haia kootou ki taia raa kote aa?"

²⁰ Naa tama e kkuutu i te kina naa ki mee ake, "Koe e tauria se tipua. Ko ai ttama e mee ma ki hanatu no taia koe?"

²¹ Teenaa ki mee ake Jesus, "Kootou hakkaatoa ni oho i taku saaita ni hakasura te mirakol tokotasi TeAtua.

²² Moses ni vanaatu ki ssere naa tamalliki taanata kootou ki hakatapuria laatou (tevana iaa teelaa seai ko Moses, teenaa ko naa tippuna kootou naa ni kaamata te mee naa), teenaa e serea ai kootou naa tamalliki taanata naa i te aso te Sabat. ^{†23} Ki mee kootou e mannatu maa naa Loo Moses raa ni see hakasara ina kootou i te saaita kootou e serea kootou naa tamalliki taanata raa i te aso te Sabat, ai kootou iaa e llo to ai iaa nau i te tama e maki raa e haia a nau no marooroo i te aso te Sabat? ^{††24} Kootou see hakatonutonu te mee i ana tiputipu i taha. Kootou ki hakatonutonu i te ara maaoni."

Jesus setama peehea?

²⁵ E mee aaraa tama i Jerusalem ni vasirisiri peela, "Teenei seai kote tama e haia naa hakamau naa Jew raa ki taia? ²⁶ Kootou mmata! Teenei a ia e tuu imua naa karamata te henua ka hai ana taratara, aa see hai tama ilaatu e huriatu no kareotia. Naa tama nei ku mannatu maa teenei maaoni kote Mesaea? ²⁷ Saaita te Mesaea raa ma ki au, see hai tama ma ki iloa maa Ia setama te matakaaina i hea. Taatou iaa e illoa hakkaatoa i te matakaaina te tama nei ni haanau mai."

²⁸ Saaita naa raa, Jesus e akonaki naa tama raa iloto te Hare Tapu, teenaa ki tanitani varo Ia peela, "Kootou e illoa maaoni iaa nau ma taku kina e au ai? Nau ni see au i takutino maanatu. Ttama ni heuna ma ki au nau raa, a Ia naa kote hakamaaoni. Kootou see illoa iaa Ia. ²⁹ Nau iaa e iloa iaa Ia, iaa nau e au iaa Ia. Nau nei ni heunatia mai Ia."

³⁰ Teenaa ki massike naa tama naa no mee ma ki tauhia Jesus, tevana iaa see hai tama ni kkapa atu tana rima kiaa Ia, i tana sao raa seki tae. ³¹ Tevana iaa e tammaki naa tama iloto te kuturana naa ni illoa maa ia kote Mesaea, ka taratara peela, "Saaita te Mesaea raa ma ki au, a Ia ma ki lavaa te hakasura naa mahi TeAtua, ettoe are i naa vana Ttama nei?"

† 7.22 Gen 17.10; Lev 12.3 †† 7.23 Jn 5.9

Naa roorosi te Hare Tapu raa ku heunatia ki oo no tauhia Jesus

³² Naa Faarisi raa ni llono maa naa tama raa e taratara seemuu i Jesus i naa mee nei, teenaa ki massike laatou ma naa maatua hakamaatua raa no heunatia naa roorosi te Hare Tapu raa ki oo no tauhia Jesus.

³³ Teenaa ki mee ake Jesus, "Nau ma ki noho taku tamaa saaita ma kootou, aa ki oti nau ku hano ki te Tama ni heuna ma ki au nau. ³⁴ Kootou ma ki ssee iaa nau, tevana iaa nau ma ki see laavea kootou. I te aa, i kootou ma ki see lavaa te oo ake ki taku kina ma ki noho."

³⁵ Teenaa ki taratara naa hakamau naa Jew raa sokolaatou, "Ttama nei ma ki hano ki se kina i hea see laavea taatou? Ttama nei ma ki hano ki naa matakaaina i Greece, te kina naa tama taatou raa e nnoho, no akonaki naa tama i Greece raa hoki? ³⁶ Aia e mee maa taatou ma ki ssee iaa ia, aa maa taatou ma ki see llave iaa ia. Aia e taratara hoki maa taatou ma ki see ttae ki tana kina e hano. Teenei ni taratara peehea?"

Tevai e hakaora

³⁷ Te aso hakaoti te kaikai raa, teenaa kote aso e lasi. Te aso naa, Jesus ni masike no taratara vaaruna maa, "Ko ai ttama e hiiunu? Kau no unu iaa nau. ^{†38} Naa tama e hakannoo kiaa nau raa ki oomai no unu. E mee pee kote Laupepa Tapu e mee maa, 'Tevai e hakaora raa ma ki llohi mai i tana hatumanava.'" ³⁹ Jesus e taratara i te tiputipu TeAitu Tapu, teenaa naa tama e hakannoo raa ma ki too. I te saaita raa, TeAitu raa seki kaumai TeAtua, i Jesus seki hakamasikeria no hano ki aruna.

Te henua e hakatauttau i Jesus

⁴⁰ E mee aaraa tama i te kuturana naa ni llono iaa Ia no taratara maa, "Teenei maaoni kote Pure TeAtua!"

⁴¹ Aaraa tama e mee maa, "Teenei kote Mesaea" Aaraa tama hoki e mee maa "Te Mesaea raa ma ki see sura mai i Galilee. ⁴² Te Laupepa Tapu raa e mee maa te Mesaea raa se tama i te manava David. A Ia ma ki haanau i Bethlehem, te henua David ni noho." ^{††43} Teenaa ki hakatauttau naa tama naa i Jesus no maavae laatou. ⁴⁴ Aaraa tama ni mee ma ki tauhia laatou Jesus, tevana iaa see hai tama ni kkapa atu tana rima kiaa Ia.

Naa hakamau naa Jew see hakannoo ki Jesus

⁴⁵ Saaita naa roorosi te Hare Tapu raa ni ahe ake raa, naa Faarisi raa ma naa maatua hakamaatua raa ki vasiri ake, "Ttama naa see toomai kootou raa kote aa?"

⁴⁶ Naa roorosi raa ki mee ake, "See hai tama e llau te taratara ma kote tama naa."

⁴⁷ Naa Faarisi raa ki mee ake, "Kootou hoki ku llave i naa taratara kailaarao te tama naa, anii?" ⁴⁸ "Kootou

‡ 7.37 Lev 23.36 †† 7.42 2 Sam 7.12; Mic 5.2

e illoa maa e hai Faarisi ma naa tama hakamaatua e hakannoo ki te tama naa? ⁴⁹ Naa tama e hakannoo ki aa ia raa, teenaa ni tama see illoa i naa Loo Moses. Naa tama raa e takkoto ilaro naa haaeo TeAtua!"

⁵⁰ Te Faarisi tokotasi i naa Faarisi naa ko Nikodimus, te tama ni hano no mmata i Jesus imua. [†] A ia ki mee ake ki naa tama laatou, ⁵¹ "I loto naa Loo taatou raa, taatou see lavaa te ttapavare maa te tama e hakasara naa Loo. Taatou ki toomai te tama naa no hakannoo hakaraaoi ki ana taratara imua. Ki oti raa taatou ku hakatuu ma se ssara peehea te tama naa ni mee."

⁵² Naa Faarisi raa ki mee ake ki Nikodimus, "Koe hoki se tama e au i Galilee? Koe ku mmata hakaraaoi iloo i naa taratara e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa ki iloa koe maa seai iloo se tama i Galilee ni heheuna ma se pure TeAtua." ⁵³ [Ki oti raa massike iloo laatou ka oo ki naa hare laatou.

Te ffine hai aavana e laavea e moe ma telaa tanata

8 Jesus ni masike no hano ki aruna te Mouna naa Oliv. ² Tahaata poo raa, a Ia ni ahe ki te Hare Tapu. Naa tama te henua naa ni kku ake hakkaatoa kiaa Ia, teenaa ki noho Ia ki laro no akoako ki laatou. ³ Teenaa ki hakattaki ake naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi te ffine hai aavana e laavea e moe ma telaa tanata. Te ffine naa ni taakina ake laatou no hakatuuria imua laatou hakkaatoa. ⁴ Teenaa ki mee ake laatou ki Jesus, "Rabai, te ffine hai aavana nei ni laavea e moe ma telaa tanata. ⁵ I loto naa Loo maa-tou raa, Moses ni tuku tana taratara maa te ffine hai huri peenei ki tauatia ki naa hatu ki mate. Peehea oo taratara i te mee nei?" ^{††6} Teenei se taratara laatou e mee ma ki taikitia laatou Jesus. Tevana iaa Jesus ni suru koi ki laro no sissii ki te kerekere raa ki tana mataarima.

⁷ Laatou ni ttuu koi ka vasirisiri ake te lopovana kiaa Ia. Teenaa ki masike Jesus no mee ake ki laatou. "Ttama i kootou e iloa maa ia seai iloo tana sara tokotasi raa, a ia kuttoni te hatu mua." ⁸ Ki oti raa a ia ki suru hoki no sissii ki te kerekere. ⁹ Saaita laatou ni llono i te taratara nei, massike iloo laatou no morimori ki naa hare laatou, e kaamata ki naa tama mattua imua. Teenaa ko Jesus soko Ia koi ni noho, aa te ffine naa hoki koi tuu i te kina naa. ¹⁰ Teenaa ki masike Jesus ki aruna no mee ake ki te ffine naa, "Teehea laatou? E hai tama koi noho ki hai atu oo sara?"

¹¹ Te ffine raa ki mee ake, "Te Ariki, see hai tama."

Teena ki mee ake Jesus, "Nau hoki see hai atu oo haisara. Koe ku hano, tevana iaa koe ki see ppena hoki ni haisara."]

Te maasina te maarama nei

¹² Jesus ki taratara ake hoki ki naa Faarisi, "Nau nei kote maasina te maarama nei. Naa tama e tautari kiaa nau raa ma ki ttaka ma te maasina te ora, a laatou ma ki see ttaka i te poouri." [‡]

¹³ Naa Faarisi raa ki mee ake, "Teenei koe ku taratara koi iaa koe sokkoe. Teena seai ni taratara maaoni." ^{††}

¹⁴ Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, "Niaaina maa nau e taratara iaa nau soko nau, nau e taratara maaoni. I te aa, iaa nau e iloa i taku kina ni au. Nau hoki e iloa i taku kina ma ki oti ku hano. Kootou iaa see illoa i taku kina ni au ma taku kina ma ki oti ku hano.

¹⁵ Kootou e hakatonutonu aaraa tama i naa tino man-natu kootou, naa tamavare te maarama nei. Nau iaa see iloa te hakatonutonu telaa tama. ¹⁶ Ki mee nau e taratara ma se tama e sara, teenaa aku taratara naa ni taratara maaoni. I te aa, iaa nau see mee aku vana soko nau. Taku Tamana ni heuna ma ki au nau raa e taka ma nau. ¹⁷ Naa Loo kootou raa e sissii maa te saaita te takaru e taratara ki te taratara tokotasi, teenaa kootou e illoa maa naa taratara takaru naa ni taratara maaoni. ¹⁸ Nau e hakaea atu ki illoa kootou i aku tiputipu. Taku Tamana raa hoki e hakaea atu i aku tiputipu."

¹⁹ Teenaa ki vasiri ake laatou ki Jesus, "Teehea too tamana?"

Jesus ki mee ake, "Kootou see illoa iaa nau ma taku Tamana. Ki mee kootou ni illoa iaa nau, teenaa kootou ni illoa hoki i taku Tamana."

²⁰ Jesus ni akoako ake naa taratara nei iloto te Hare Tapu, i te kina naa mane te Hare Tapu raa e tuku-tuku. See hai tama ni oo ake no tauhia Ia, i tana sao raa seki tae.

Kootou see lavaa te oo ake ki taku kina e hano

²¹ Jesus ki mee ake hoki, "Nau ma ki hakataha i kootou. Kootou ma ki ssee iaa nau, tevana iaa kootou ma ki mmate ma naa haisara kootou. Kootou ma ki see lavaa te oo ake ki taku kina e hano."

²² Teenaa ki ffuri naa hakamau naa Jew raa no taratara soko laatou, "Ttama nei e hai maa taatou ma ki see oo ake ki tana kina e hano. Ttama nei e mee ma ki taa soko ia?"

²³ Jesus ki mee ake, "Kootou ni tama te maarama i laro nei. Nau iaa se tama ni au i aruna. Nau seai se tama te maarama nei. ²⁴ Teenaa ko taku vana ni taratara atu maa kootou ma ki mmate ma naa haisara kootou ki mee kootou see illoa maa 'Nau nei ko Nau'."

²⁵ Teenaa ki vasiri ake laatou, "Koe ko ai?"

Jesus ki mee ake, "Nau ku oti te hakaari atu ki kootou. ²⁶ Nau e mee te lopo taratara ki kauatu ki kootou, ki illoa kootou ma naa sosorina kootou see ttonu. Tevana iaa te Tama ni heuna ma ki au nau raa se Tama e taratara ki te taratara maaoni. Nau e tarataraina koi nau aku taratara ni llono iaa Ia."

²⁷ Laatou ni see illoa maa Jesus e taratara i te Tamana.

²⁸ Teenaa ki vanaake Jesus peelaa ki laatou, "Saaita te Tama te Henua raa e saaua kootou ki aruna, kootou ma ki illoa maa 'Nau ko Nau.' Kootou ma ki illoa hoki maa nau ni see hai aku vana soko nau. Aku taratara

† 7.50 Jn 3.1-2 †† 8.5 Lev 20.10; Deut 22.22-24

‡ 8.12 Mt 5.14; Jn 9.5 †† 8.13 Jn 5.31

hakkaatoa ni kauatu raa ni taratara e kaumai taku Tamana. ²⁹ Te Tama ni heuna ma ki au nau raa e taka ma nau. Nau ni see tiiake Ia ki taka soko nau, iaa Ia e hiahia i ana heuna ni heunatia a nau."

³⁰ E tammaki naa tama ni llono naa taratara Jesus nei ni illoa maa ia kote Tama TeAtua.

Naa tamalliki Abraham

³¹ Teenaa Jesus ki mee ake ki naa tama e hakannoo ki aa Ia, "Ki mee kootou e taaohi ki aku akonaki ni kauatu ki kootou, kootou naa ni disaipolaaku maaoni.

³² Kootou ma ki ilotia kootou te hakamaaoni, aa kootou ma ki oti ku hakattanaria te hakamaaoni naa."

³³ Teenaa ki mee ake laatou, "Maatou ni tama te manava Abraham. Maatou seai iloo ki heheuna poe i telaa tama. Koe e taratara maa maatou ma ki hakattanaria i te aa?" †

³⁴ Jesus ki mee ake, "Nau e taratara atu maaoni. Ttama e hakamanani ki te tiputipu see tonu raa ma ki hakavaarea te tiputipu naa. ³⁵ Te tama e heheuna poe i telaa tama raa ma ki see noho hakaoti ma te haanauna naa. Ttama e haanau iho i te haanau naa iaa ma ki noho hakaoti. ³⁶ Teenei e vanaatu ai nau, ki mee koe ni hakattanaria te Tama TeAtua, koe naa ma ki ttana maaoni. ³⁷ Nau e iloa maa kootou ni tama te manava Abraham, aa teenei kootou ku manatu ma ki oomai no taia nau, i kootou see hakannoo ki aku taratara. ³⁸ Nau e taratara atu i aku mee ni haka kitea taku Tamana. Kootou iaa e hai ki naa taratara kootou ni llono i te tamana kootou."

³⁹ Teenaa ki mee ake laatou, "Maatou tamana ko Abraham."

Jesus ki mee ake, "Ki mee kootou ni tama maaoni Abraham, kootou ni tautari ki naa vana Abraham ni mee. ⁴⁰ Nau e kauatu koi naa taratara maaoni ni kaumai TeAtua, aa teenei kootou ku lellere ki oomai no taia nau. Abraham ni see sosorina peena! ⁴¹ Kootou naa ku sosorina iloo ma kote tamana kootou."

Teenaa ki mee ake laatou, "TeAtua tana tino ko maatou Tamana. Maatou nei ni tamalliki aana maaoni."

⁴² Jesus ki mee ake, "Ki mee kootou ni tamalliki maaoni TeAtua raa, kootou ni fiffai kiaa nau, i te aa, iaa nau ni heunatia mai TeAtua, aa teenei nau e nohoni. Nau ni see au i taku hiihai. Nau ni heunatia mai TeAtua. ⁴³ Kootou e illoa i te vana kootou see lavaa te massaro i aku taratara nei? Kootou see massaro i kootou see fiffai maa kootou e hakannoo kiaa nau. ⁴⁴ Kootou ni tamalliki kootou tamana, Satan, teenaa kootou e fiffai ma ki tautari kootou ki te hiihai kootou tamana. Kaamata mai iloo imua raa, a ia naa se tama taa tama. A ia seai iloo ki taratara ki te taratara maaoni, i te aa, te hakamaaoni raa see takoto iloto tana manava. A ia e sare koi ka hai ki te taratara kailaarao, i aa ia ni tipuake ma te taratara kailaarao. A ia e taratara kailaarao i aa ia raa ko te tamana naa tama taratara kailallao. ⁴⁵ Nau iaa e taratara ki te taratara maaoni, teenaa see hakannoo ai kootou iaa nau. ⁴⁶ Ko ai te tama

i kootou e lavaa te mee mai maa nau se tama haisara? Ki mee maa nau e taratara maaoni, ai kootou see hakannoo iaa nau? ⁴⁷ Naa tama maaoni TeAtua raa e hakannoo ki naa taratara TeAtua. Kootou see hakannoo ki naa taratara TeAtua i kootou seai ni tama TeAtua maaoni."

Jesus ma Abraham

⁴⁸ Teenaa ki mee ake laatou, "E aa? Maatou ni see vanaatu maa koe se tama haka Samaria e tauria naa tippua?"

⁴⁹ Jesus ki mee ake, "Nau see tauria naa tippua. Nau e tuku ki naa vana taku Tamana. Kootou iaa see tuku ki aku vana. ⁵⁰ Nau see hakanau iaa nau soko nau, tevana iaa e mee tana Tama e hiihai maa te henua ki hakanau iaa nau. A Ia naa kote Tama e hakatonutonu maaoni. ⁵¹ Nau e taratara atu maaoni. Te tama e tautari ki aku taratara nei ma ki see lavaa te mate."

⁵² Teenaa ki mee ake laatou, "Teenei maatou ku illoa maa koe maaoni e tauria naa tippua! Abraham maa naa pure TeAtua raa ni mmate hakkaatoa. Koe iaa e taratara maa naa tama e tautari ki oo taratara raa ma ki see lavaa te mmate. ⁵³ Abraham, maatou tamana raa ku oti te mate. Koe e mee maa koe se tama hakamaatua are i Abraham? Naa pure TeAtua raa hoki ku oti kato te mmate. Koe e maanatu maa koe se tama peehea?"

⁵⁴ Jesus ki mee ake, "Ki mee nau e hakanau iaa nau soko nau, teenaa nau e hakanau vare koi. Ttama e hakanau iaa nau raa ko taku Tamana, te Tama e vana kootou ma se Atua kootou. ⁵⁵ Kootou see illoa iaa Ia, nau iaa e iloa iaa Ia. Ki mee nau e taratara maa nau see iloa iaa Ia, nau nei ku taratara kailaarao ma ko kootou. Tevana iaa nau e iloa iaa Ia, teenei e hakannoo ai nau ki ana taratara. ⁵⁶ Kootou tamana, Abraham, ni hiahia iaa ia ma ki kite i taku saaita ma ki haka-sura mai. Tana saaita ni kite i te aso naa raa, a ia ni hiahia iloo."

⁵⁷ Laatou ki mee ake hoki, "Koe e vana maa koe ni kite peehea i Abraham, maa koe seki tae ki te mataarima oo setau?"

⁵⁸ Jesus ki mee ake. "Nau e taratara atu maaoni. Saaita Abraham seki haanauria tana tinna raa, 'Teenei Nau.'"

⁵⁹ Teenaa ki okooko laatou naa hatu raa ki tauatia laa-tou Jesus, tevana iaa Jesus ni hakapoori tana haitino ka sare ki haho te Hare Tapu.

Ttama e ppuni ana karamata e haia Jesus no kite

9 Jesus ni sasare no kite te tanata e ppuni ana karamata. Ttama naa ni haanau ma naa karamata e ppuni. ² Teenaa ki vasiri ake naa disaipol raa ki Jesus, "Rabai, ko ai ttama i te tanata nei ma ana maatua raa ni mee tana sara ki haanau mai a ia ma naa karamata e ppuni?"

³ Jesus ki mee ake, "Naa karamata te tanata nei see ppuni maa iaa ia e mee ana sara. Seai. Ana karamata hoki see ppuni maa i naa haisara ana maatua. A ia

† 8.33 Mt 3.9; Lk 3.8

ni haanau mai maa naa karamata e ppuni nei ki kkite te henua i naa heheuna naa mahi TeAtua i aa ia. ⁴ Ssao te mee raa koi maarama, taatou ki heunatia taatou naa heuna te Tama ni mee ma ki au nau. Te poo raa ku saaita koi, teenaa ko te ssao see hai tama e lavaa te heheuna. ⁵ Taku sao koi noho i te maarama nei, nau e hakamaasina te maarama nei." †

⁶ Kimuri ana taratara nei raa, Jesus ni saavare ki te kerekere no hakauru te kerekere raa ma ana saavare. Teenaa ki too Ia te kerekere e hakauru naa no aamosi naa karamata te tanata. ⁷ Teenaa ki mee ake Ia ki te tanata naa, "Tere no huihui oo karamata i te vai Siloam." (Te inoa naa e mee maa, 'Heunatia'.) Teenaa ki hano te tanata naa no huihui ana karamata. Ana karamata ni taukalleka i tana saaita ni ahe ake.

⁸ Naa tama e nnoho tauppiri ki te tanata naa ma naa tama ni kkite i ana sasare ka kainnoo mee imua raa ki vasirisiri peelaa, "Teenei seai kote tanata ni noho imua ka kainnoo mee?"

⁹ E mee aaraa tama e taratara peelaa, "Teenei ko ia!" Aaraa tama iaa e taratara peelaa, "Seai, teenei se tama sara. Ttama nei koi e tiputipu ma ko ia."

Teenaa ki mee ake te tanata naa ki laaou, "Nau nei kote tanata naa."

¹⁰ Naa tama naa ki mee ake, "Koe ni lavaa te kite peehea?"

¹¹ Teenaa ki mee ake ia, "Te tanata ettapa ma ko Jesus raa ni aamosia a ia aku karamata ki te pelapela. Ki oti raa mee mai iloo ma ki hano nau no huihui aku karamata i te vai Siloam. Teenaa ki hano nau no huihui iloo aku karamata. Taku saaita ni oti te huihui aku karamata raa, aku karamata ni tallaki hakkaatoa. Teenei e taukalleka ai aku karamata."

¹² Teenaa ki vasiri ake laaou, "Teehea ttama naa?" Aia ki mee ake, "Nau see iloo."

Naa Faarisi raa e vasiria laaou te tanata

¹³ Teenaa taakina iloo laaou te tanata ni ppuni ana karamata raa ki naa Faarisi. ¹⁴ Naa karamata te tanata naa ni haia Jesus no taukalleka i te aso te Sabat. ¹⁵ Naa Faarisi raa ki vasiria laaou te tanata naa ma ana karamata ni taukalleka peehea. Teenaa ki mee ake te tanata, "Aku karamata ni aamosia a ia ki te pelapela. Teenaa hano iloo nau no huihui aku karamata, aa teenei nau ku kite."

¹⁶ Aaraa Faarisi ki mee maa, "Ttama ni haia a ia ana karamata naa seai se tama ni heunatia mai TeAtua, i aa ia see tautari naa Loo te Sabat."

Aaraa tama iaa e mee ake maa, "Ki mee a ia se tama haisara, peehea ana mee naa mahi TeAtua nei?" Teenaa ki hakatauttau naa Faarisi raa soko laaou no maavae iloo laaou.

¹⁷ Naa Faarisi raa ki vasiri hoki ki te tanata, "Koe e taratara maa koe ni haia te tama naa no kite, koe e maanatu maa teenaa ko ai?"

Te tanata naa ki mee ake, "Aia se pure TeAtua."

¹⁸ Naa hakamau naa Jew raa ni see fiffai iloo maa laaou ki taratara maa te tanata naa ni haanau mai ma naa karamata e ppuni, aa maa teenei ku taukalleka. Teenaa ki kannaatia laaou naa maatua te tanata naa ¹⁹ no vasiria, "Teenei se tama koorua? Koorua e mee maa ia ni haanau ma naa karamata e ppuni; naa karamata tama nei ni taukalleka peehea?"

²⁰ Teenaa ki mee ake naa maatua te tanata naa, "Maaua e illoa maa teenei se tama maaua, aa maaua e illoa maa ana karamata ni ppuni i tana saaita ni haanau. ²¹ Tevana iaa maaua see illoa maa ia nei ku kite peehea i te saaita nei. Maaua hoki see illoa maa ana karamata ni haia ai no taukalleka. Kootou vasiri atu kiaa ia; a ia ku matua. A ia e lavaa te taratara atu soko ia." ²² Ana maatua nei ni taratara peenei i laaua e mattaku i naa hakamau naa Jew. Naa hakamau naa ku oti te tuku laaou taratara maa naa tama e mee maa Jesus ko te Mesaea raa ma ki kerekereia laaou i te hare lotu. ²³ Teenaa ko te vana naa maatua te tanata naa ni mee ake maa, "A ia ku matua, vasiri atu kiaa ia."

²⁴ Te tanata ni ppuni ana karamata naa ni hakaahea ake hoki laaou no vasiria, "Koe kituku se taratara maau imua naa karamata TeAtua maa koe ma ki taratara maaoni! Maatou e illoa maa te tama ni hanatu no haia oo karamata no taukalleka raa se tama haisara."

²⁵ Ttanata naa ki mee ake, "Nau see iloo maa teenaa se tama haisara maaoni, maa seai. Nau e iloo koi maa aku karamata ni ppuni imua, aa teenei nau ku kite i te saaita nei."

²⁶ Laaou ki vasiri hoki, "Oo karamata ni haia a ia peehea no taukalleka?"

²⁷ Teenaa ki mee ake te tanata naa, "Nau ku oti te taratara atu ki kootou, aa kootou see hii hakanoo mai. Kootou fiffai maa nau ki hakaaheahe atu te taratara nei ki aa? Kootou pee ku fiffai hoki ma ki tautari kootou i te tama naa, anii?"

²⁸ Teenaa ki ffuri atu laaou no sasaakiria te tanata naa ka mee ake peelaa, "Koe se disaipol ttama naa, maatou iaa ni disaipol Moses! ²⁹ Maatou e illoa maa TeAtua ku oti te taratara ki Moses. Too tama e taratara naa iaa, maatou see illoa maa ia se tama ni sura mai i hea."

³⁰ Ttanata raa ki mee ake, "Kootou ku llee naa mouri kootou, i kootou see illoa maa teenei se tama e au i hea. Aku karamata iaa ni haia tama nei no taukalleka! ³¹ Taaou e illoa hakkaatoa maa TeAtua see hakannoo ki naa tama haisara. A Ia e hakannoo koi ki naa tama e llono i ana taratara. ³² Kaamata mai iloo imua raa, see hai tama ku oti te lono ma se tama ni lavaa te mee naa karamata te tama e haanau see kite no taukalleka. ³³ Ki mee teenei seai se tama ni heunatia mai TeAtua raa, a ia ni see lavaa te hakasura ana vana peenei."

³⁴ Teenaa ki mee ake laaou, "Koe se tama ni haanau mai iloto naa haisara. Koe e hiihai maa koe e akonaki mai ki maatou?" Teenaa ki kerekereia laaou te tanata naa no puuia ki see hanake hoki ki te hare lotu.

† 9.5 Mt 5.14; Jn 8.12

Naa tama see kkite

³⁵ Saaita Jesus ni lono i te vana ni mee naa, a Ia ni lave i te tanata naa no vasiri ake, "Koe e iloa maaoni i te Tama te Henua?"

³⁶ Teena ki mee ake te tanata naa, "Te Ariki, hakaari mai ki lavaa nau te iloa i Tama naa."

³⁷ Jesus ki mee ake, "Koe ku oti te kite iaa Ia. Teenei ko Ia nei e taratara koorua."

³⁸ Teena ki hakamaruu te tanata naa ki ana turi no mee atu, "Te Ariki, nau e iloa maa koe te Mesaea."

³⁹ Jesus ki mee ake, "Nau ni au no hakatonutonu naa tama te maarama nei, ki kkite naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa naa tama e kkite raa ki ppuni naa karamata laatou."

⁴⁰ Naa Faarisi nittuu ka llono i ana taratara raa ki vasiri ake, "Koe e vana maa maatou hoki e ppuni naa karamata maatou?"

⁴¹ Teena ki mee ake Jesus, "Ki mee naa karamata kootou ni ppuni maaoni raa, kootou ni see haisara e takkoto. Aa teenei kootou e hai maa kootou e kkite raa, naa haisara kootou naa e ttaka koi ma kootou."

Te parapol te tama e roorosi ana sipsip

10 Jesus ki mee ake, "Nau e taratara atu maaoni, te tama see uru tonu i te tootoka te hiri naa sipsip raa, teena se tama kailaarao. A ia e kake koi hakavasi te hiri raa no uru kiloto. ² Tama e uru tonu i te tootoka te hiri raa, teena ko te tama maaoni e roorosi naa sipsip. ³ Tama e roorosi te tootoka raa e taaraki atu te tootoka raa kiaa ia, aa naa sipsip raa e mmate i tana reo. A ia e kannaa ki ana tino sipsip raa ki naa inoa laatou ka hakattaki naa manu naa ki haho te hiri. ⁴ Tana saaita e hakauru naa sipsip naa ki haho raa, a ia maraa e sare imua, ki tautari ake ana sipsip naa vaamuri, i laatou e mmate i tana reo. ⁵ Ana sipsip naa ma ki see lavaa te tautari ki telaa tama. Laatou ma ki ffuro no mmuni, i laatou see mmate i te reo ttama naa."

⁶ Jesus ni hakaea ake te parapol nei, tevana iaa naa tama naa ni see massaro i ana taratara naa.

Jesus te Tama e roorosi hakaraaoi naa sipsip

⁷ Teena ki mee ake hoki Jesus, "Nau e taratara atu maaoni. Nau nei ko te tootoka te hiri naa sipsip.

⁸ Naa tama ni oomai imua i taku saaita ni au raa, teena ni tama kailallao. Naa sipsip raa ni see hakannoo ki laatou. ⁹ Nau nei ko te tootoka. Naa tama e uru mai iaa nau raa ma ki hakassaoria. Laatou ma ki ttana te oomai ki hare ka oo hoki ki haho no ssee naa kaikai laatou. ¹⁰ Tama kailaarao raa e uru mai koi no kailaarao, no taa tama, aa no seua naa mee iloto te hiri. Nau iaa ni au ki kaatoa naa ora kootou ki te kauvana e taukalleka.

¹¹ "Nau raa ko te tama e roorosi hakaraaoi naa sipsip. Nau e lavaa te mee ki mate nau, ki tokonaki nau

ki aku sipsip. ¹² Tama e tauia ki roorosi naa sipsip raa e lavaa koi te tere no mmuni i tana saaita e kite ma se manu vao e tere ake ki naa sipsip. Te manu vao naa ma ki osohia a ia naa sipsip raa ka ffuro huri naa sipsip. Te tama naa ma ki see maanatu ki naa sipsip i aa ia e iloa maa teena seai nitino sipsip aana. ¹³ Tama e tauia ki roorosi naa sipsip raa ma ki tere, i aa ia e roorosi koi naa sipsip raa ma ki tauia ia, a ia iaa see aroha i naa sipsip. ¹⁴ Nau iaa ko te tama e roorosi hakaraaoi ki naa sipsip. Nau e iloa hakaraaoi iloo i aku sipsip, aa aku sipsip raa hoki e illoa iaa nau, ¹⁵ e mee koi pee ko te Tamana e illoa hakaraaoi iloo iaa nau, aa nau hoki e iloa i te Tamana. Nau e iloa i aku sipsip raa pee ko naa illoa aku sipsip raa iaa nau. Nau e lavaa te mee ki mate nau ki tokonaki nau ki laatou. ¹⁶ E mee hoki aaraa sipsipaaku koi ttaka vaahaho te hiri. Nau ma ki hakauru mai naa sipsip naa kiloto te hiri nei. Laatou ma ki hakannoo kiaa nau, aa laatou ma ki ttaka hakapaa i laro te roorosi te tama tokotasi.

¹⁷ "Te Tamana e hai tama laaaoi iaa nau, i te aa, nau e hainauhie te hookii ake taku ora, iaa nau e iloa maa ia ma ki oti ku hakahe mai hoki taku ora imuri.

¹⁸ See hai tama e lavaa te too taku ora iaa nau. Nau taku tino e hookii taku ora soko nau. Nau hoki e lavaa te hakahe taku ora soko nau. Teenei ni taratara taku Tamana ni kaumai kiaa nau."

¹⁹ Naa Jew raa ni hakatauttau soko laatou i te saaita laatou ni llono i naa taratara nei. ²⁰ Tammaki naa tama i laatou ni mee maa, "Tama nei e tauria te tipua. Tama nei e vware. Kootou hii hakannoo peehea ki naa taratara ttama nei?"

²¹ Tevana iaa, e mee aaraa tama e taratara peela, "Te tama e tauria te tipua raa see lavaa te taratara peenei. Peehea naa lavaa te tipua raa te haia a ia naa karamata naa tama e ppuni raa ki taukalleka?"

Te henua see fiffai ki Jesus

²² Te mee raa ku tae ki te ssao saumakallii. Te kaikai e lasi e ttapa ma ko Hakatapu te Hare Tapu raa e mee i Jerusalem. ²³ Saaita Jesus ni sasare vaaroto te kina e ttapa ma ko te Hakaseke i-taha Solomon iloto te Hare Tapu, ²⁴ naa tama raa ni hakakkutu ake no vasiri kiaa Ia, "Koe kuttari ki aa? Taratara maaoni mai ki maatou. Koe maaoni ko te Mesaea?"

²⁵ Jesus ki mee ake ki naa tama raa, "Nau ku oti te taratara atu ki kootou, tevana iaa kootou ni see fiffai maa kootou e hakannoo kiaa nau. Aku vana e mee i naa mahi taku Tamana raa e hakailoa atu i aku tiputipu.

²⁶ Tevana iaa kootou ma ki see fiffai maa kootou ki hakannoo, i te aa, kootou seai ni sipsip aaku.

²⁷ Aku sipsip raa e mmate i taku reo. Nau e iloa i laatou, aa laatou e tautari kiaa nau. ²⁸ Te ora e ora hakaoti raa e kauake nau ki laatou, aa laatou ma ki see lavaa te mmate. See hai tama e lavaa te uhukkia laatou i aku rima. ²⁹ Taku Tamana ni hookii mai naa tama naa e haimahi i aruna naa tama hakkaatoa. See hai tama e lavaa te uhukkia a ia naa tama naa i naa rima

taku Tamana. ³⁰ Maaua ma te Tamana e mee ma setama tokotasi."

³¹ Teenaa ki massike hoki naa tama naa no okooko hoki naa hatu raa ki tauatia laatou Jesus. ³² Teenaa ki mee ake Jesus, "Nau ku oti te ppena te kau vana taukalleka te Tamana ni kaumai kiaa nau ki heheuna, ka kkite kootou. Teenaa ko naa mee peehea teenei e mee ai ma ki oomai kootou no tauatia nau ki naa hatu?"

³³ Laatou ki mee ake, "Koe see haia maatou ma ki tauatia maa i oovana taukalleka ni mee. Seai. Maatou e mee i aa koe ku taratara iloo pee ko koe ko TeAtua. Maatou e illoa maa koe se tamavare koi, aa teenei koe ku hai maa koe ko TeAtua." †

³⁴ Jesus ki mee ake hoki, "Naa taratara raa e mmau iloto naa Loo kootou maa TeAtua e mee maa, 'Nau e mee atu i kootou ni atua.' †³⁵ Taatou e illoa maa naa taratara e takkoto i te Laupepa Tapu raa ni taratara maaoni. TeAtua ni kannaa naa tama naa ma ni atua, teenaa ko naa tama ni kauake ana taratara. ³⁶ Nau iaa ni hakamaatinoria te Tamana no heunatia mai ki te maarama nei. Kootou e taratara peehea maa nau e mee ma ki hakahiti nau i TeAtua i aa nau e mee maa nau ko te Tama TeAtua? ³⁷ Aa teenaa, kootou ki see hakannoo ki aku taratara ki mee nau see heunatia a nau naa vana taku Tamana e hiihai maa nau ki mee. ³⁸ Ki mee kootou see hakannoo ki aku taratara, aa kootou ku mmata ki naa mahi TeAtua e haia a nau, ki illoa ai kootou no massaro maa taku Tamana raa e taka ma nau, aa nau hoki e taka ma taku Tamana."

³⁹ Teenaa ki massike hoki laatou no mee ma ki tauhia laatou Jesus, tevana iaa Jesus ni hakasee seemu koi no hakataha i laatou.

⁴⁰ Kimuri raa Jesus ni ahe no hakahiti ki telaa vasi te Riva Jordan, ki te kina John ni hakaukau tapu naa tama, no noho Ia i te kina naa. ⁴¹ Tammaki naa tama ni oo ake kiaa Ia. Teenaa ki mee naa taratara laatou peela, "TeAtua ni see hai mahi ni hakasuratia John. Tevana iaa naa taratara hakkaatoa John ni mee i te Tama nei ni taratara maaoni iloo." ⁴² Turaa tama iloo i te kina naa ni illoa maa Jesus ko te Tama TeAtua.

Te mate Lazarus

11 Teelaa setanata e noho i Bethany, tana inoa ko Lazarus. Te tama naa ni maki. Mary laaua ma tanatana Martha, e noho hoki i te kina naa. ¹ (Teenei ko Mary ni nnini tana kaakaa manoni ki naa tapuvae TeAriki ka hakapakupaku ki ana lauru. Teenaa kotana kave, Lazarus, teelaa e maki.) ² Te haanau naa ni kkave laaua taratara ki Jesus peela, "TeAriki, too soa raa e maki."

⁴ Te saaita Jesus ni lono te taratara nei raa, a Ia ni mee tana taratara peela, "Te maki naa ma ki see mee te tama naa no mate. Teenei se ara e mee ki kkite naa tama te maarama nei i naa mahi TeAtua, aa e mee hoki ki ilotia naa mahi e takkoto i te Tama TeAtua."

† 10.33 Lev 24.16 †† 10.34 Ps 82.6 ‡ 10.40 Jn 1.28 ††
11.1 Lk 10.38-39 ‡‡ 11.2 Jn 12.3

⁵ Jesus ni llee tana manava i te haikave Lazarus ma Mary aa ko Martha. ⁶ Tevana iaa tana saaita ni lono i te maki Lazarus raa, a Ia ni noho ake iloo ana aso e lua i tana kina e noho naa. ⁷ Kimuri raa, mee ake iloo Ia ki ana disaipol, "Taatou ki ahe ki Judea."

⁸ Teenaa ki mee ake ana disaipol, "Rabai, see rooroa koi raa, koe ni haia naa tama te kina naa ma ki tauatia ki naa hatu. Peehea naa ahe atu taatou ki te kina naa?"

⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, "Telaa raa e sopo i te tahaa-ta no suru i te laasuru, anii? Tama e sasare i te aoraa see lavaa tellave ana vae no leiho, i te henua koi maarama. ¹⁰ Aa ki mee laatou e sassare i te poo, laatou ma ki llave naa vae laatou, i te mee raa e pouuri." ¹¹ A Ia ki mee ake hoki, "Taatou soa, Lazarus, e moe koi. Nau ma ki hanatu no haarona ia."

¹² Ana disaipol raa ki mee ake, "TeAriki, ki mee a ia e moe, teenaa a ia ma ki taukareka."

¹³ Laatou ni mannatu maa Jesus e vana maa Lazarus e moe vare koi. Laatou see illoa maa Jesus e taratara raa ko Lazarus ku oti te mate. ¹⁴ Teenaa ki taratara ake hakaraa oi Jesus ki laatou, "Lazarus ku oti te mate, ¹⁵ tevana iaa e taukareka iloo i aa nau ni see noho i te kina naa, i aa nau e hiihai maa kootou ki kkite i taku vana ma ki mee ki Lazarus, ki illoa kootou i aku mahi. Taatou ki oo no mmata i aa ia."

¹⁶ Teenaa ki mee ake Thomas (ettapa ma ko te Maasana) ki ana soa disaipol, "Taatou hakkaatoa ki oo, ki mmate hakapaa taatou maa Ia!"

Jesus kote hakamasike te mate aa te ora maaoni

¹⁷ Saaita Jesus ni tae atu ki Bethany raa, a Ia ni lono maa teenei ko te haa naa aso Lazarus ni moe iloto te kava. ¹⁸ Bethany see mmao i Jerusalem, e noto i naa mael e lua. ¹⁹ E tammaki naa Jew ni oo ake no mmata i te haanau Mary ma Martha, ki hakaaneane ki laaua i te mate laaua kave.

²⁰ Saaita Martha ni lono maa Jesus ku hanake raa, a ia ni hanatu kiaa Ia i te ara. Mary iaa ni noho ake i hare.

²¹ Teenaa ki mee ake Martha ki Jesus, "TeAriki, ki mee koe ni noho i te kina nei, taku kave nei ni see mate are!"

²² Tevana iaa nau e illoa maa TeAtua ma ki haia a Ia oovana e hiihai maa Ia ki mee."

²³ Jesus ki mee ake, "Too kave naa ma ki masike no ora."

²⁴ Teenaa ki mee ake Martha, "Nau e illoa maa ia ma ki masike i te aso hakaoti."

²⁵ Jesus ki mee ake, "Nau nei ko te hakamasike te mate aa te ora maaoni. Te tama e illoa maa nau nei ko te Mesaea raa ma ki ora, niaaina maa ia ku oti te mate. ²⁶ Naa tama hakkaatoa e ora aa e illoa te mee nei ma ki see lavaa hakaoti te mmate. Koe e hakannoo no illoa i aku taratara nei?"

²⁷ Martha ki mee ake, "TeAriki, nau e illoa maa koe ko te Mesaea, te Tama TeAtua, te Tama ni tukua ki au ki te maarama nei."

Jesus e tani

²⁸ Kimuri naa taratara laaua nei, Martha ni ahe no taratara ake seemuu ki tana taina, Mary, "Te Rabai raa ku oti te tae mai. A Ia e wasiri iaa koe." ²⁹ Saaita Mary ni lono i naa taratara nei, a ia ni masike no tere ki haho no mmata i Jesus. ³⁰ (Saaita naa raa, Jesus seki tae ake ki naa hare. A ia koi noho i tana kina ni ttiri i Martha.) ³¹ Saaita naa Jew e nnoho i te hare ka hakaaneane i Mary raa ni kkite i Mary e sopo no tere raa, laatou nittau maa Mary ku tere hoki ki te kava no noho ka tanitani. Teenaa ki oo atu laatou vaamuri Mary.

³² Tana saaita ni tae atu ki Jesus raa, hakaleiho iloo ia no tuu ki ana turi i naa vae Jesus no mee ake, "Te Ariki, ki mee koe ni noho i te kina nei raa, taku kave nei ni see mate are."

³³ Jesus ni llee iloo tana manava i naa tani Mary. A Ia ni aroha hoki naa ttuu ake naa Jew raa kattani.

³⁴ Teenaa ki wasiri ake Ia ki laatou, "Tama naa e tanumia kootou i hea?"

Naa tama naa ki mee ake, "Kau no mmata."

³⁵ Teenaa ki tani Jesus. ³⁶ Naa Jew raa ki taratara soko laatou, "Mmata i naa llee te manava te tama nei i Lazarus!"

³⁷ Aaraa tama iaa e taratara peelaa, "Te tama e ppuni ana karamata raa ni lavaa koi a Ia te haia no taukalleka. A Ia ni see kite peehea maa Lazarus e maki?"

Lazarus e hakamasikeria Jesus no ora

³⁸ Jesus ni llee tana manava i tana aroha i Lazarus. Teenaa ki hano ia ki te kava e moe Lazarus. Te taaruma naa e ppui ki te hatu pallaha e lasi. ³⁹ Teenaa ki mee ake Ia ki laatou, "Hakatiperia te hatu raa ki te vasi!"

Martha, te kave Lazarus raa ki mee ake kiaa Ia, "Te Ariki, ttama nei kunaa mate iloo. Te nei te haa ana aso ilo to te kava. Tana haitino ku purau."

⁴⁰ Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki Martha, "Nau ni see vanaatu maa koe ma ki kite i naa mahi Te Atua ki mee koe e hakannoo ki aku taratara?" ⁴¹ Teenaa oo atu iloo naa tama naa no hakatipe te hatu raa ki te vasi. Jesus ni ttoka ki aruna no taku ki Te Atua, "Taku Tamana. Nau e hakanau iaa koe, iaa koe e lono mai iaa nau. ⁴² Nau e iloa maa koe maraa e lono peenaa iaa nau. Nau e hiihai maa naa tama e ttuu i te kina nei ki kkite i oo mahi, ki illoa laatou maa nau ni heunatia mai koe ki te maarama nei." ⁴³ Tana saaita ni oti raa, kappisi iloo ana varo vaaruna, "Lazarus, uru mai ki haho!" ⁴⁴ Lazarus ni masike no uru mai iloo ki haho. Ana rima ma ana vae koi mmini ki naa tapaa maro. Tana pisouru hoki e taakai ki te tapaa maro. Teenaa ki mee ake Jesus, "Veetea naa tapaa maro e taakai i tana haitino, aa ku tiiake ia ki hano."

Naa Jew raa e fiffai ki taia laatou Jesus ki mate

(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

⁴⁵ Tammaki naa tama ni oo ake no mmata i Mary kakkite i te vana Jesus ni mee, teenaa laatou ni illoa maa Jesus ko te Tama Te Atua. ⁴⁶ Aaraa tama iaa ni ffuro no taratara ake ki naa Faarisi raa i te vana Jesus ni mee.

⁴⁷ Teenaa ki massike naa maatua hakamaatua ma naa Faarisi raa no hakakkutu ma naa tama hakamau naa Jew raa ki taratara laatou i te mee nei. Laatou ni vasirisiri soko laatou peelaa, "Taatoou ki mee peehea? Mmata i te lopo mahi Te Atua te tama nei e mee.

⁴⁸ Ki mee te tama nei e tiiake taatou ki hai ana vana nei, te henua hakkaatoa ma ki tautari kiaa ia no hakannoo kiaa ia. Kimuri naa hakamau i Rome raa ma ki oomai no seua taatou Hare Tapu nei ka kerekereia taatou i taatou henua nei."

⁴⁹ Teenaa ki masike Kaiapas, te Maatua Hakamau laatou raa no mee ake ki laatou, "Kootou ku vvare peehea?"

⁵⁰ Kootou see illoa maa e taukareka ki mate se tama tokotasi ki tokonaki ki te henua? Te henua hakkaatoa e seua raa e hakallika." ⁵¹ Tana taratara e mee nei se taratara hakamaatua iloo, iaa ia naa ko te Maatua Hakamau laatou i te ssao naa. A ia naa kutaratara maa Jesus ma ki oti ku mate ki tokonaki ki te henua hakkaatoa. ⁵² A Ia ma ki see mate koi ki tokonaki ki naa Jew soko laatou. Seai. A Ia ma ki mate ki hakakkutu mai naa tama hakkaatoa Te Atua e nnoho masseu i te maarama nei, ki nnoho laatou ma se tama tokotasi.

⁵³ Kaamata i te aso naa, naa hakamau naa Jew raa ni kaamata te ssee se ara kitaia laatou Jesus. ⁵⁴ Teenaa ki see sasare ai Jesus i Judea, i naa karamata te henua. A Ia ni ahe ki te matakaaina e ttapa ma ko Ephraim, e tuu taupiri ki mouku, no noho ma ana disaipol raa i te kina naa.

⁵⁵ Te lopo tama i te kau matakaaina ni oo ki Jerusalem no hakamaarama naa haitino laatou hakaoti, i te aso te Kaikai te Pasova raa ku taupiri. ⁵⁶ Laatou ni ssee i Jesus, teenaa te saaita laatou ni hakakkutu i te Hare Tapu raa, laatou ni vasirisiri soko laatou, "Kootou e mannatu peehea? Tama nei ma ki see hakasura mai ki te Kaikai nei?" ⁵⁷ Tevana iaa, naa maatua hakamaatua raa ma naa Faarisi raa ku oti te kkave laatou taratara ma ki mee se tama e iloa i te kina Jesus e noho, ku hakaari ake ki oo laatou no tauhia Jesus.

Jesus e aamosia i Bethany

(Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

12 Naa aso e ono koi takkoto mai ki tae ki te aso te Kaikai te Pasova raa, Jesus ni hano ki Bethany, te kina Lazarus, ttama ni hakaoratia a Ia, e noho.

² Naa tama naa ni mee laatou kaikai maa Jesus. Martha e tattaa naa kaikai, aa Lazarus iaa e nnoho laatou ma Jesus i te kina e kaikkai. ³ Teenaa ki too ake Mary tana kaakaa e taavi mmaha ka manoni kkona raa no aamosi naa tapuvae Jesus. Ki oti raa, hakapaku-paku iloo ki ana lauru. Te sauna te kaakaa naa ni haimahi iloo vaaroto te hare naa. ⁴ Te disaipol toko-

tasi, tana inoa ko Judas Iscariot, (teenaa ko te tama ma ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau) ki mee ake, ⁵ "Te kaakaa manoni naa e tau te kauake ki naa tama haimane raa ki tauia ki naa sehua e toru naa siliva, aa ku vaevae naa mane naa ki naa tama e nnoho hakaaroha." ⁶ Aia ni see mee te taratara nei maa iaa ia e aroha i naa tama e nnoho hakaaroha. Seai. Aia ni mee te taratara nei iaa ia se tama kailaarao. Naa mane laa-tou raa maraa e kailaaraotia a ia, iaa ia e roorosi te paeke mane laa-tou.

⁷ Teenaa ki mee ake Jesus, "Tiiake te ffine naa ki taaohi tana kaakaa naa ki tae ki taku aso e tanumia. ⁸ Naa tama hakaaroha raa ma ki nnoho ma kootou i te kau saaita. Nau iaa ma ki oti ku hakataha i kootou." †

Naa Jew raa e fiffai ki taia laa-tou Lazarus ki mate

⁹ Tammaki naa Jew ni oo ake ki Bethany i laa-tou ni llono maa Jesus ku oti te tae ake ki te kina naa. Laa-tou ni see oo ake ma ki kkite koi laa-tou i Jesus. Laa-tou ni oo ake hoki ma ki kkite laa-tou i Lazarus, ttama ni llono laa-tou maa ni hakaoratia Jesus. ¹⁰ Teenaa ki massike naa maatua hakamaatua raa no roorosi ki taia hoki laa-tou Lazarus. ¹¹ I te aa, teenaa ko naa taratara i Lazarus naa e ffuro ai te henua i laa-tou no illoa maa Jesus kote Mesaea.

Jesus ku hanake ma se Tuku ki Ilo to Jerusalem

(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Lk 19.28-40)

¹² I te ssoa te aso raa, te lopo tama ni oo ake ki te kaikai raa ni llono maa Jesus ku hanake ki Jerusalem. ¹³ Teenaa ki too laa-tou naa laanui raa no oo atu ma laa-tou kiaa Ia ka tanitani varo peela, "Hosana! Te Atua ki roorosi hakaraa ai ki Ttama nei, te Tuku naa tama Israel. A Ia e hakasura iho iloto te Inoa Te Atua!" ††

¹⁴ Jesus ni lave te donki raa no kake ki aruna. Teenaa ku hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa,

¹⁵ "Naa tamalliki Zion, kootou see mattaku! ‡

Te Tuku kootou raa ku sare iho i aruna te sukua donki."

¹⁶ Naa disaipol Jesus raa ni hakatuu nataa iloo i naa vana nei. Tevana iaa te saaita Jesus ni masike i te materaa, laa-tou ni massaro maa te Laupepa Tapu raa e taratara i Jesus, i naa vana ni mee i laa-tou nei ku hakasura maaoni iaa Ia.

¹⁷ Naa tama ni ttaka ma Ia no kkite i tana vana ni mee ki Lazarus raa ni hakaia i te vana Jesus ni mee. ¹⁸ Teenaa kote vana te henua ni oo atu kiaa Ia, i te aa i laa-tou ni llono i naa mahi Te Atua ni hakasuratia a Ia nei.

¹⁹ Naa Faarisi raa ki taratara soko laa-tou, "Kootou mma-ta! Taatou ku seai iloo se ara e tonu. Naa tama hakkaatoa te maarama nei ku tautari kiaa ia!"

Jesus e taratara i tana mate

²⁰ Teelaa ni tama haka Greece e ttaka i naa tama ni oo ake no lotu i Jerusalem i te ssoa te Kaikai. ²¹ Laa-tou ni oo ake ki Philip, (teenaa se tama i Bethsaida iloto Galilee) no vanaake kiaa ia, "Maatou e fiffai ki mmata maatou i Jesus."

²² Philip ni hano no toa a ia Andrew ka oo laa-tou no taratara ake ki Jesus. ²³ Teenaa ki mee ake Jesus, "Ssao Ttama te Henua ni tukua ki hakanauria raa ku tae mai. ²⁴ Nau e taratara atu maaoni. Te hua laakau raa see lavaa te somo i tana saaita koi mata. Te hua laakau raa e tanumia iloto te kerekere raa ki para imua. Ki oti raa, te laakau hoo raa ku somo no ppesi ana hua e tammaki. ²⁵ Naa tama e kaimannako ki naa ora laa-tou raa ma ki see lavaa te taaohi naa ora laa-tou. Ttama see kaimanako ki tana ora raa iaa, a ia ma ki oti ku taka ma te ora e ora hakaoti. †††²⁶ Ttama e hi-hai maa ia ki heheuna i aa nau raa ki tautari mai ki aa nau. A ia ma ki nnoho maaua i taku kina e noho. Taku Tamana raa ma ki hakanau i naa tama e heheuna iaa nau."

²⁷ Jesus ki mee ake hoki, "Taku manava e sopo. Nau ka taratara peehea? Nau ki vanaake ki taku Tamana raa ki hakasoria nau? Seai iloo! Nau e iloa maa nau ma ki oti ku hakallono isu. Teenei ko taku vana ni heunatia mai taku Tamana. ²⁸ Taku Tamana, hakasura mai naa mahi too Inoa."

Teenaa ki taratara mai te reo raa i te lani, "Nau ku oti te hakasura naa mahi taku Inoa. Teenei nau ku mee hoki ki hakasura naa mahi taku Inoa."

²⁹ Naa tama ni ttuu i te kina naa ni llono hakkaatoa i te reo ni taratara mai i te lani. Aaraa tama ni ttuu maa teelaa se hatturi e takattuu. Aaraa tama iaa ni mannatu maa teelaa se ensol e taratara ake ki Jesus.

³⁰ Tevana iaa Jesus ni mee ake ki laa-tou, "Te reo e taratara mai i te lani nei see mee ma ki lono nau, te reo naa e taratara mai ki llono kootou. ³¹ Ssao Te Atua e hakatonotonu naa tama te maarama nei ku tae mai. Ssao te tuku te maarama nei ma ki kerekereia raa ku tae mai. ³² Taku sao ma ki saaua ki aruna

i te kerekere nei raa, nau ma ki hakakkutu mai te henua hakkaatoa kiaa nau." ³³ A Ia ni pesi tana taratara nei ki illoa naa tama te maarama nei i tana ara ma ki mate.

³⁴ Teenaa ki mee ake naa tama naa, "Naa Loo maa-tou raa e taratara mai maa te Mesaea raa ma ki ora hakaoti. Teenaa ni taratara peehea maa te Tama te Henua raa ma ki saaua ki aruna? Ko ai te tama e tarataraina koe ma kote Tama te Henua?" ††

³⁵ Jesus ki mee ake, "Te maasina raa ma ki takoto tana tamaa saaita i kootou. Kootou mee naa heuna kootou i te saaita te maasina raa koi takoto, ki see taea kootou te ssao pouuri. Naa tama e ttaka i te pouuri raa see illoa naa kina laa-tou e oo. ³⁶ Ttaka i te maasina, i tana saaita koi takoto, ki mee kootou ma ni tama te maasina."

† 12.3 Lk 7.37-38 † 12.8 Deut 15.11 †† 12.13 Ps 118.25, 26 ‡ 12.15 Zech 9.9

†† 12.25 Mt 10.39, 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24, 17.33 ††† 12.34 Ps 110.4; Is 9.7; Ezek 37.25; Dan 7.14

Naa tama see illoa Jesus

Kimuri koi ana taratara nei, Jesus ni hano no mmuni i laatou. ³⁷ Niaaina maa Ia ni hakasura te lopo mahi TeAtua imua naa karamata laatou, naa tama naa ni see fiffai ki illoa laatou maa ia ko te Mesaea. ³⁸ Teenei e hanotonu ma naa taratara te pure TeAtua, Isaiah, ni mee imua. Teenaa ko te taratara e mee maa, "Ko aittama ni hakannoo ki naa taratara maatou ni hakaea?"

Naa mahi TeAtua raa ni hakassura ki kkite ai?" †

³⁹ Laatou ni see lavaa te illoa iaa Ia, i te aa, i naa taratara Isaiah raa e mee maa,

⁴⁰ "Naa karamata laatou ni hakappunitia TeAtua ki see kkite laatou. ††

Naa mannatu laatou hoki ni puuia TeAtua ki see atamai laatou,

ki see ffuri laatou ki TeAtua ma ki haia laatou ki taukalleka."

⁴¹ Isaiah ni mee ana taratara nei i aa ia ni kite i naa mahi Jesus, teenaa ki taratara ia i naa tiputipu te Tama naa.

⁴² Maaoni iaa, e tammaki naa hakamau naa Jew ni illoa maa Jesus ko te Mesaea, tevana iaa laatou ni see taratara imua te henua, i te aa, i laatou e mattaku maa laatou ma ki puuia naa Faarisi raa i te hare lotu.

⁴³ Laatou ni kaimannako ki naa ahu naa tamavare. Laatou ni see kaimanakotia laatou naa ahu TeAtua.

Te tiputipu te hakatonu TeAtua

⁴⁴ Jesus ni taratara vaaruna peela ki laatou, "Te tama e hakannoo kiaa nau raa, a ia see hakannoo koi kiaa nau soko nau. A ia e hakannoo hoki ki te Tama ni heuna ma ki au nau. ⁴⁵ Ttama e kite i aa nau raa, a ia e kite hoki i te Tama ni heuna ma ki au nau. ⁴⁶ Nau ni hakasura mai ki te maarama nei ma ko te maasina elasi ki see nnoho peenaa naa tama e hakannoo ki aa nau raa iloto te pouuri.

⁴⁷ "Naa tama e llono i aku taratara, aa see tautari ki aa nau raa, laatou ma ki see tuku haae ina a nau. I te aa, nau ni see au no tuku haae ki naa tama te maarama nei. Nau ni au no hakasao laatou. ⁴⁸ Naa tama see fiffai kiaa nau aa see hakannoo ki aku taratara raa ma ki mee te tama tokotasi ma ki hakatonutonu laatou. Aku taratara nei ma ki hakatonutonu laatou i te aso hakaoti. ⁴⁹ Teenei sevana maaoni. Teenei seai ni taratara aaku e mannatu. Teenei ni taratara e kaumai taku Tamana ki kauatu ki kootou. ⁵⁰ Nau e iloa maa te ora e ora hakaoti raa e takoto i naa taratara TeAtua. Aku taratara e kauatu nei ni taratara e kaumai te Tamana ki tarataraina."

Jesus e huihui naa tapuvae ana disaipol

13 Te aso te Kaikai te Pasova raa ku takoto koi tana aso tokotasi. Jesus e iloa maa tana sao ki hakataha i te maarama nei no ahe ki tana Tamana raa

† 12.38 Is 53.1 (LXX) †† 12.40 Is 6.10 (LXX)

ku tae. A Ia ni arohailoo i ana tama e nnoho i te maarama nei. Tana aroharaa ma ki takoto hakaoti ma laatou.

² Te laasuru raa, Jesus ni noho ma ana disaipol raa kakkai. I te saaita naa, Satan ku oti te usuhia a ia Judas, te tama Simon Iscariot, ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau naa Jew. ³ Jesus ni iloa maa tana Tamana raa ku oti te hookii ake hakkaatoa ana mahi kiaa Ia. A Ia e iloa maa ia ni heunatia mai TeAtua, aa teenei a Ia ku mee ki ahe ki TeAtua. ⁴ Teenaa ki masike a Ia i tana kina e kai raa no ffana tana kahu raa ka tuu te tapaa maro i tana manava. ⁵ Ki oti raa nnini iloo naa vai raa ki loto te kamete raa no kaamata te huihui naa tapuvae ana disaipol ka hakapakupaku hoki ki te tapaa maro e tuu i tana manava. ⁶ Tana saaita ni tae ki Simon Peter raa, Peter ni huri ake no vanaake kiaa Ia, "Te Ariki, koe e mee ma ki huihuia a koe aku tapuvae?"

⁷ Jesus ki mee ake, "Koe ma ki see ilotia a koe taku vana e mee nei i te saaita nei. Kimuri koe ma ki iloa."

⁸ Teenaa ki mee ake Peter, "Koe ma ki see lavaa iloo te huihui aku tapuvae i se saaita!"

Jesus ki mee ake, "Ki mee nau see huihui oo tapuvae, koe ma ki see tau te heheuna ma se disaipol aaku."

⁹ Teenaa ki hakahe ake te taratara Peter peela, "Te Ariki, koe see huihui koi aku tapuvae koi! Huihui hoki aku rima ma taku pisouru!"

¹⁰ Jesus ki mee ake, "Ttama ku oti te kaukau raa e matahua. A ia see lavaa hoki te ahe no huihui tana haitino. A ia ma ki huihui koi ana tapuvae. Kootou hakkaatoa e mataffua. Ttama tokotasi e noho iloto kootou naa e kerekere." ¹¹ (Jesus ku oti te iloa i te tama ma ki oti ku hakaari ake ia ki naa hakamau naa Jew. Teenaa e pesi ai tana taratara maa, "Ttama tokotasi i kootou e kerekere.")

¹² Tana saaita ni oti te huihui naa tapuvae ana disaipol raa, hakao hoki tana kahu raa no ahe no noho i tana kina e noho. Teenaa kivasiri ake Ia ki laatou, "Kootou e illoa i taku vana ku oti te mee nei?" ¹³ Kootou e kannaa tonu maa nau setama e akonaki naa tama, aa maa nau hoki se Ariki kootou. I te aa i teenaa ko nau. ¹⁴ A nau, kootou Ariki aa ma te Tama e akonaki kootou, teenei ku oti te huihui naa tapuvae kootou. Kootou hoki ki ffuri no huihui naa tapuvae naa taaina kootou; tta ma koi e huihui naa tapuvae telaa tama. ¹⁵ Nau ku oti te hakaari atu te tiputipu naa ki tautari kootou ki taku vana ni mee ki kootou. ¹⁶ Nau e taratara atu maaoni: See hai poe e lavaa te hakahiti i tana hakamau. E mee koi pee ko te tama e heunatia telaa tama ki haia ana heuna. Ttama naa see lavaa te hakahiti te tama e mee ana heuna e haia a ia. ¹⁷ Teenei kootou ku illoa i naa taratara nei, teenaa kootou ki haia kootou naa vana nei ki fiafia kootou.

¹⁸ "Nau see taratara i kootou hakkaatoa, i aa nau e iloa i aku tama ni hiri. Tevana iaa naa taratara te Laupepa Tapu raa ki ttino no hakamaaoni mai, teenaa ko naa taratara e mee maa, 'Ttama ni kkai maaua hakapaa raa ni huri mai no mee pakavaina nau!' ¹⁹ Nau

‡ 13.12 Lk 22.27 †† 13.16 Mt 10.24; Lk 6.40; Jn 15.20

e taratara atu hakaoti imua naavana naa essura. Saaita naavana naa essura raa, kootou ma ki illoa maa 'A nau nei ko Nau.' ²⁰ Nau e taratara atu maaoni: Ttama e hiihai ki naa tama e heunatia atu nau raa, a ia e hiihai kiaa nau. Teenaa a ia naa e hiihai hoki kite tama ni heuna ma ki au nau." †

Jesus e taratara hakaoti i te tama ma ki hookii a Ia ki naa hakamau naa Jew

(Mt 26.20-25; Mk 14.17-21; Lk 22.21-23)

²¹ Tana saaita ni oti ana taratara raa, tana manava ni hakallika hakaoti, teenaa ki mee ake Ia peelaa kilaa-tou, "Nau e taratara atu maaoni. Ttama tokotasi i kootou ma ki taakina mai a ia naa hakamau naa Jew raa no tauhia nau."

²² Naa disaipol naa nillee naa mourilaatou ka ttoka kilaa-tou i te taratara Jesus e kauake nei. Laatou see illoa i te tama Jesus e taratara naa. ²³ Te disaipol e llee ai te manava Jesus raa e noho hakappae ki Jesus. ²⁴ Simon Peter ni nuu atu ana karamata kiaa ia no mee ake, "Vasiri atu maa ia e taratara ia i."

²⁵ Teenaa kitosi atu te disaipol naa ki Jesus no vasiri ake, "TeAriki, ko ai ttama naa?"

²⁶ Jesus ki mee ake, "Nau ma ki ttoko te haraoa raa ki loto te sup raa no kauake kiaa ia, i teenaa ko ia." Teenaa ki ttohi Jesus te muri haraoa raa no ttoko ki loto te sup. Ki oti raa, hookii ake iloo te haraoa raa ki Judas, te tama Simon Iscariot. ²⁷ Saaita lokoi Judas ni too te haraoa raa, Satan ni uru atu ki loto tana haitino. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, "Hakavave no mee too vana naa!" ²⁸ Seai iloo se tama ia aaraa disaipol ni massaro i te vana Jesus ni taratara peenei ki Judas. ²⁹ Aaraa disaipol ni mannatu maa Judas e heunatia Jesus ki hano no taavi ni mee ma laatou, aa ku kauake ni mee ma naa tama e nnoho hakaaroha. Laatou e mee i teenaa ko Judas raa e roorosi naa mane laatou.

³⁰ Judas ni too lokoi te haraoa naa no uru ki haho. Te mee raa ku poouri.

Te loo hoo

³¹ Teenaa ki mee ake Jesus ki ana disaipol, "Teenei naa mahi te Tama te Henua ku hakassaa. Teenaa naa mahi TeAtua raa e hakailotia mai tana Tama. ³² Aa ki mee naa mahi TeAtua raa e hakailotia mai tana Tama, teenaa TeAtua ma ki hakailotia mai a Ia naa mahi te Tama te Henua. A Ia ma ki hakailotia mai a Ia i te saaita nei lokoi. ³³ Aku tama, nau ma ki see noho rooroa ma kootou. Kootou ma ki ssee ia nau, tevana ia nau ku kauatu taku taratara ni kauake ki naa hakamau naa Jew, 'Kootou see lavaa te oo ake ki taku kina e hano.' ³⁴ Teenei nau ku kauatu te loo hoo. Kootou ki manava laa ki aaraa tama kootou. Nau ni manava laa ki i kootou hakkaatoa, teenaa kootou ki manava laa ki hoki i telaa tama. ^{†35} Ki mee kootou e hakassura te manava laa ki telaa tama, te henua ma ki illoa maa kootou ni disaipol aaku."

† 13.20 Mt 10.40; Mk 9.37; Lk 9.48, 10.16 †† 13.34 Jn 15.12, 17; 1 Jn 3.23; 2 Jn 5

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see illoa ia Ia

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

³⁶ Teenaa ki vasiri ake Simon Peter, "TeAriki, koe ma ki hano ki hea?"

Jesus ki mee ake, "Koe see lavaa te tautari mai ki taku kina e hano i te saaita nei, tevana ia kimuri, koe ma ki tautari mai kiaa nau."

³⁷ Peter ki vasiri ake, "TeAriki. Nau see lavaa te tautari atu i te saaita nei raa ko te aa? Nau e lavaa te mee ki mate nau ia koe!"

³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, "Koe maaoni e lavaa te mee ki mate koe ia nau? Nau e taratara atu maaoni. Saaita naa manu te tahaata seki ttani raa, koe ma ki vana oo saaita e toru maa koe see illoa ia nau."

Jesus, te ara ki te Tamana

14 Jesus ki mee ake ki ana disaipol, "Kootou ki see ssopo naa manava kootou. Tiiake naa ora ki TeAtua, aa kootou ku tuku mai naa ora kiaa nau.

² Te hare taku Tamana raa e takkoto ana puitana tamaki. Teenei nau ku hano no tuku mai hakaoti ni kina maa kootou. Nau see lavaa te taratara atu peenei ki mee maa ni see hai puitana e takkoto iloto te hare taku Tamana. ³ Taku saaita ku oti te tuku mai naa kina maa kootou raa, nau ma ki ahemai no toa kootou ki oo ake kootou no nnoho taatou i taku kina e noho. ⁴ Kootou e illoa i te ara e hano no tae ki taku kina ma ki hano."

⁵ Thomas ki vasiri ake, "TeAriki, maatou see illoa i tooku kina ma ki hano. Maatou ma ki illoa peehea i te ara naa?"

⁶ Jesus ki mee ake, "Nau nei kote ara, te hakamaaoni, aa te ora. Nau soko nau kote ara tokotasi e hano ki te Tamana. ⁷ Saaita nei kootou ku illoa ia nau. Teenaa kootou ma ki illoa hoki i taku Tamana. Kaamata i te saaita nei kootou ku illoa maaoni ia Ia, i kootou ku oti te kkite ia Ia."

⁸ Philip ki mee ake, "TeAriki, hakaari mai too Tamana raa ki illoa maatou. Maatou e fiffai maa maatou ki illoa ia Ia."

⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, "Philip, teenei seai sessao huapotopoto nau ni noho ma kootou. Koe e mee mai maa koe ni seai iloo ki illoa hakaraa oi ia nau? Ttama ku oti te kite ia nau raa, a ia naa ku oti te kite hoki i taku Tamana. Koe ku mee mai peehea ki hakaari atu nau taku Tamana raa ki kkite kootou?"

¹⁰ Philip, koe ki illoa maa te Tamana raa e takoto ia nau, aa nau hoki e takoto i te Tamana. Naa taratara ni kauatu nau ki kootou raa, teenaa seai ni taratara taku tino. Te Tamana e takoto ia nau nei e mee ana heuna soko Ia. ¹¹ Hakannoo kiaa nau, ia nau e taratara atu maa te Tamana e takoto ia nau, aa nau hoki e takoto i te Tamana. Ki mee kootou see hakannoo ki naa taratara nei, kootou ku hakannoo mai i kootou ni kkite i aku vana e mee. ¹² Nau e taratara atu maaoni. Naa tama e hakannoo kiaa nau raa ma ki mee aku vana

e mee nei. Maaoni iaa, naa vana laatou ma ki mee raa ma ki ttoe i naa vana nei, i te aa, i aa nau ku hano ki tae nau ki te Tamana. ¹³ Nau ma ki haia mai nau naa mee katoou kootou e kainnoo ki te Tamana iloto taku Inoa. Naa mahi taatou Tamana raa ma ki hakailo-tia mai tana Tama. ¹⁴ Ni mee peehea kootou e kainnoo mai iloto taku Inoa, nau ma ki haia a nau.

TeAitu Tapu ma ki heunatia mai TeAtua

¹⁵ "Ki mee kootou e laaoi maaoni iaa nau, kootou ku hakannoo ki aku taratara. ¹⁶ Nau ma ki vanaake ki taku Tamana ki heunatia atu telaa Tama ki tokonaki ki kootou. Ttama naa ma ki noho hakaoti ma kootou. ¹⁷ A ia naa ko TeAitu hakamaaoni. Te henua ma ki see fif-fai kiaa ia, i laatou ma ki see kkite i aa ia, aa laatou hoki ma ki see illoa i aa ia. Kootou iaa e illoa i aa ia, i aa ia e noho ma kootou.

¹⁸ "Taku saaita ma ki hano raa, kootou ma ki see ti-iake nau ki nnoho soko kootou. Nau ma ki oti ku ahemai ki kootou. ¹⁹ See rooroa aa naa tama te maarama nei ku see kkite hakaoti iaa nau. Kootou iaa ma ki kkite iaa nau. Iaa nau e ora, teenaa kootou hoki ma ki ora. ²⁰ Saaita te aso naa e tae mai raa, kootou ma ki illoa maa nau e takoto i taku Tamana. E mee koi pee ko naa takkoto kootou iaa nau, aa nau i kootou.

²¹ "Naa tama e hakannoo no tautari ki aku taratara raa, teenaa ko naa tama e llee naa manava laatou iaa nau. Taku Tamana raa ma ki llee tana manava i naa tama e llee naa manava laatou iaa nau. Nau ma ki huri ake aku tiputipu ki laatou, iaa nau ma ki llee hoki taku manava i laatou."

²² Judas (seai ko Judas Iscariot) ki mee ake, "TeAriki, koe e vana maa koe ma ki huri mai koi oo tiputipu ki maatou. Koe ma ki see huri ake oo tiputipu ki naa tama te maarama nei raa ko te aa?"

²³ Teenaa ki mee ake Jesus, "Ttama e llee tana manava iaa nau raa ma ki hakannoo ki aku akonaki. Taku Tamana raa ma ki llee tana manava iaa ia. Maaua hai tamana ma ki oo atu no nnoho ma ia. ²⁴ Ttama see hiihai kiaa nau raa see hakannoo ki aku akonaki. Aa naa akonaki kootou ni llono raa, teenaa seai ni akonaki aaku. Teenaa ni akonaki e oomai i te Tamana, Ttama ni heuna ma ki au nau.

²⁵ "Nau ni kauatu hakaoti naa taratara nei i taku sao koi noho ma kootou. ²⁶ TeAitu Tapu, te Tokonaki kootou, Ttama ma ki oti ku heunatia atu te Tamana iloto taku Inoa raa ma ki akonaki atu te kau vana hakkaatoa, ki hakamaarona kootou i aku taratara hakkaatoa ni kauatu.

²⁷ "Nau e kauatu telaaoi TeAtua. Teenaa kotaku laaoi nei e kauatu ki nnoho ma kootou. Te tiputipu nei see sura i te maarama nei. Kootou see ssopo naa manava kootou ki see mattaku kootou.

²⁸ Kootou ni llono iaa nau ni mee atu peelaa, 'Nau ku hano, tevana iaa nau ma ki ahemai ki kootou.' Ki mee kootou ni llee naa manava kootou iaa nau raa, kootou ni fiafia iaa nau ku hano ki taku Tamana, i taku Tamana naa e noho hakamaatua iaa nau. ²⁹ Nau

e taratara atu hakaoti i naa vana nei, i te saaita naa vana naa sekissura. Sao naa vana nei e ssura raa, kootou ma ki illoa maa aku taratara nei ni taratara maaoni. ³⁰ Nau ma ki see hai turaa taratara hoki e kauatu ki kootou. I te aa, te tama hakamaatua te maarama nei ku au. Ana mahi see tae ki aku mahi, ³¹ tevana iaa naa tama te maarama nei ki illoa hakkaatoa iaa nau e llee taku manava i taku Tamana. Teenei e haia ai nau ana heuna nei.

"Kootou massike, taatou ki hakattaha i te kina nei.

Jesus, te laakau 'grape' maaoni

¹⁵ "Nau nei ko te laakau maaoni, taku Tamana raa ko te tama e tori. ² Naa laa see ffua raa e tuutia a Ia no peesia, aa naa laa e ffua raa iaa, e pakia koi a Ia ki maarama te laakau raa ki mmiri ka pesi te lopo kaikai. ³ Naa ora kootou kunaa haka maaramatia iloo aku akonaki ni kauatu. ⁴ Kootou ki hakappae mai kiaa nau. Nau hoki ma ki hakappae atu ki kootou. See hai laa e lavaa te ffua ki mee telaa naa e mahaaki no moe soko ia. Telaa te laakau raa e hakauu ki te tahi-to raa ki lavaa telaa naa te ffua. Peelaa hoki, naa ora kootou see lavaa te ffua ki mee kootou see hakauu naa ora kootou kiaa nau.

⁵ "Nau nei ko te laakau e somo. Kootou naa ko naa laa. Naa tama e hakauu naa ora laatou kiaa nau, aa nau e hakauu taku ora ki laatou raa, naa ora naa tama naa ma ki ffua te lopo hua e taukalleka, i kootou see lavaa te mee naa vana kootou soko kootou. ⁶ Naa tama see hakauu naa ora laatou kiaa nau raa, e mee ma ko naa laa see ffua e tuutia no peesia ki mmoe ka ppara. Naa laa e ppara raa ma ki hakanaaoporia no peesia ki te ahi no tuunia. ⁷ Ki mee kootou e hakauu naa ora kootou kiaa nau no tautari ki aku taratara raa, nau ma ki hookii atu te kau mee kootou e hiihai iaa nau. ⁸ Naa ora kootou ki ffua taukalleka, i teenei ko te tiputipu e hakasura naa mahi taku Tamana, aa teenei e mee ai kootou ma ni disaipol aaku.

⁹ "Nau e laaoi i kootou pee ko telaaoi taku Tamana iaa nau. Kootou hakappae mai kiaa nau ki takkoto kootou iloto taku laaoi. ¹⁰ Ki mee kootou e hakannoo ki aku akonaki, kootou ma ki ttaka ma taku laaoi. E mee koi pee ko nau ni hakannoo ki naa akonaki taku Tamana no taka nau ma tana laaoi.

¹¹ "Nau ni kauatu naa taratara nei ki takoto taku hiahia i kootou, teenaa ki ttaka kootou ka fiafia maaoni.

¹² Taku taratara hakamaatua nei e mee peenei: Kootou ki laaoi i telaa tama pee ko nau e laaoi i kootou.

¹³ Ki mee setama elaaoi maaoni i tana soa, a ia ki lavaa te mee ki mate ia ki tokonaki ki tana soa. Teenaa te laaoi te tama naa e laka i aruna telaaoi naa tama hakkaatoa.

¹⁴ Ki mee kootou e tautari maaoni ki aku taratara e kauatu nei, taatou e vaisoa maaoni. ¹⁵ Kootou ku see taapaa a nau ma ni poe hoki. I te aa, te poe raa see iloa i naa heuna tana hakamau. Kootou nei ku taapaa a nau ma ni soa aaku. I te aa, nau ku oti te taratara atu naa vana hakkaatoa taku Tamana ni mee mai. ¹⁶ Nau ni see haka-

maatinoria kootou. Kootou are ni hakamaatinoria a nau ki oo kootou no ffua telopo hua taukalleka. Teenaa ko naa hua e takkoto hakaoti. Taku Tamana raa ma ki hookii atu te kau mee kootou e kainnoo ake iloto taku Inoa. ¹⁷ Teenei taku taratara hakamaatua e kauatu ki kootou, 'Manava laaoi i telaa tama.'

Naa tama te maarama nei ma ki lotoffaaeo i kootou

¹⁸ "Ki mee naa tama te maarama nei e lotoffaaeo i kootou, kootou ku illoa ilaatou ni lotoffaaeo iaa nau imua. ¹⁹ Ki mee kootou ni tama maaoni te maarama nei, teenaa naa tama naa ma ki laaoi i kootou. Tevana iaa kootou ku see mee ma ni tama te maarama nei, i kootou ni tama ni hakamaatinoria a nau. Teenaa kotevana naa tama te maarama nei e lotoffaaeo i kootou. ²⁰ Hakamaarona i taku taratara ni kauatu ki kootou: 'See hai poe e hakahiti i aruna tana hakamau.' Ki mee nau ni hai haaeo ina naa tama te maarama nei, teenaa kootou hoki ma ki hai haaeo ina. Ki mee laatou ni hakannoo ki aku taratara, laatou hoki ma ki hakannoo ki naa taratara kootou. ^{†21} Kootou ma ki see haia hakaraaoina laatou i kootou ni tama aaku, i te aa, naa tama naa see illoa i te Tama ni heuna ma ki au nau. ²² Ki mee nau ni see au no taratara ake ki laatou raa, laatou ni see mee ma ni tama haisara, aa teenei laatou ku see lavaa te taratara maa laatou ni see illoa maa naa mee raa e ssara. ²³ Ttama e lotoffaaeo iaa nau raa e lotoffaaeo hoki i taku Tamana. ²⁴ Ki mee nau ni see hakasura naavana ni seai iloo ki haia se tama raa, laatou ni see mee ma ni tama haisara. Tevana iaa ni aaina maa laatou ni kkite i aku vana ni mee raa, laatou e lotoffaaeo i maaua ma taku Tamana raa hakapaa. ²⁵ Te mee nei ni sura kittino naa taratara e hakatuu i naa Loo laatou peela, 'Laatou ni lotoffaaeo vare koi iaa nau.' ^{††}

²⁶ "Te tama e tokonaki raa ma ki au, teenaa ko TeAitu maaoni e hakailotia a Ia te hakamaaoni i TeAtua. A Ia ma ki heunatia mai nau i te Tamana raa ki hakaea atu ki kootou i aku tiputipu. ²⁷ Kootou hoki ma ki hakaea i aku tiputipu, i kootou ni ttaka mai iloo ma nau i te kaamata.

16 "Nau ni mee atu naa taratara nei ki see tiiake kootou naa lotu kootou. ² Kootou ma ki kerekereia i naa hare lotu. Te saaita raa ma ki tae mai, teenaa laatou ma ki taratara ki taai kootou i laatou ma ki mee ma teenaa te hiihai TeAtua. ³ Te henua ma ki mee naavana nei ki kootou i laatou see illoa iaa nau ma taku Tamana. ⁴ Nau ni taratara atu naa mee nei, i te saaita naavana naa e ssara raa, kootou ku mannatu lokoi iaa nau ku oti te taratara atu hakaoti ki kootou.

Naa heuna TeAitu Tapu TeAtua.

"Nau ni seetaratara atu naavana nei imua, iaa nau koi noho ma kootou. ⁵ Teenei nau ku ahe ki te tama ni heuna ma ki au nau, tevana iaa seai iloo setama i kootou e vasiri mai i taku kina ma ki hano. ⁶ Naa mana-

va kootou nei ku ssopo iaa nau ku taratara atu naavana nei. ⁷ Tevana iaa nau e taratara atu maaoni. Teenei setaukareka kootou e seeia nau i taku hano e hano nei. Ki mee nau see hano, te Tama e tokonaki raa ma ki see lavaa te heunatia mai TeAtua. E taukareka maa nau ki hano, ki heunatia mai nau TeAitu ki kootou. ⁸ Tana saaita ma ki au raa, a Ia ma ki huri ake ki naa tama te maarama nei i naa haisara laatou, ki illoa laatou maa laatou e ssara i te tiputipu naa haisara, ma te tiputipu e tonu, aa ki illoa laatou hoki maa TeAtua ma ki hakatonotonu naa mee hakkaatoa. ⁹ Te Tama naa ma ki huri ake maa naa tama naa e ssara i te tiputipu naa haisara, i laatou see hakannoo kaa nau. ¹⁰ A Ia ma ki huri ake hoki maa naa tama naa e ssara i te tiputipu e tonu, iaa nau ku hano ki taku Tamana, teenaa kootou ma ki see kkite hakaoti iaa nau. ¹¹ Ttama naa ma ki huri ake hoki maa naa tama naa e ssara, i TeAtua ma ki hakatonotonu naa mee hakkaatoa, teenaa a Ia kunaa hakatonotonu are te tama hakamaatua te maarama ilaro nei.

¹² "Nau e mee telopo taratara ki kauatu ki kootou, tevana iaa nau e iloa maa kootou ma ki hainattaa iloo te tauhia kootou naa taratara nei hakkaatoa. ¹³ Ssao TeAitu te Hakamaaoni ma ki tae mai raa, a Ia ma ki huri atu te ara e tonu. A Ia ma ki see kauatu ma ni taratara tana tino soko ia. Seai. A Ia ma ki tarataraina koi a Ia ana taratara e llono, ka taratara hoki i naavana ma ki ssura imuri. ¹⁴ Ttama naa ma ki huri atu aku tiputipu ki kkite kootou i naa takkoto aku mahi. ¹⁵ Naa mee hakkaatoa taku Tamana raa, teenaa ni mee aaku. Teenaa e mee atu ai nau maa TeAitu raa ma ki huri atu aku tiputipu ki kkite kootou."

Naa tama hakaaroha ma ki oti ku fiafia

¹⁶ Teenaa Jesus ki mee ake hoki, "See rooroa aa kootou ma ki see kkite iaa nau, aa kimuri hoki kootou ku kkite iaa nau."

¹⁷ E mee naa disaipol ni vasirisiri soko laatou peela, "Ttama nei e taratara maa ku see rooroa aa taatou ku see kkite iaa Ia, aa maa kimuri koi taatou ku kkite hoki iaa Ia. A Ia e taratara hoki maa Ia ku hano ki tana Tamana. ¹⁸ Teenei se aa te tama nei e mee maa, 'see rooroa?' Taatou seai iloo ki massaro i naa taratara te Tama nei."

¹⁹ Jesus ni iloa maa naa tama naa e ttuu ma ki vasiri ake ki illoa laatou i ana taratara e mee nei. Teenaa ki mee ake Ia ki laatou, "Nau ni taratara peela, 'See rooroa aa kootou ma ki see kkite iaa nau. See rooroa hoki aa kootou ku kkite iaa nau.' Teenei te taratara e ttuu kootou ka vasirisiri soko kootou?"

²⁰ Nau e taratara atu maaoni. Kootou ma ki ttani ka nnoho hakaaroha. Naa tama te maarama nei iaa ma ki nnoho ka fiafia. Kootou ma ki nnoho hakaaroha i te ssao nei, tevana iaa kootou ma ki oti ku fiafia imuri. ²¹ Te tiputipu nei e mee koi pee ko te tinae e taupiri ki haanau. Te tinae naa ma ki tanitani seemuu iaa ia e iloa maa tana saaita e hakallono isu raa ku taupiri.

† 15.20 Mt 10.24; Lk 6.40; Jn 13.16 †† 15.25 Ps 35.19, 69.4

Tevana iaa tana saaita ku oti te haanau raa, a ia ma ki ssiri hakaoti i naa isu, i aa ia ku hiahia maa ia ku mee tana tamariki. ²² Teenei e mee ma ko kootou. Ssao nei, kootou ettani. Taku sao ma ki ahemai ki kootou raa, kootou ma ki fiafia. See hai tama e lavaa te hanaa ia te hiahia naa i naa manava kootou.

²³ "I te ssao naa, kootou ma ki see kainnoo mai ki aa nau. Nau e taratara atu maaoni. Te Tamana ma ki kauatu se aa kootou e kainnoo ake iloto taku Inoa. ²⁴ Imua raa kootou ni see kainnoo ki TeAtua iloto taku Inoa. Ssao nei kootou ki kainnoo ki kauatu ni mee ma kootou, ki ttaka kootou ka fiafia maaoni.

Naa mahi te maarama nei see tae ki naa mahi Jesus

²⁵ "Imua raa nau ni kauatu naa taratara e hainattaa kootou te illoa. Tevana iaa te ssao raa ma ki tae mai, teenaa ko taku saaita ma ki see taratara ki naa taratara e hainattaa peenaa. Nau ma ki taratara atu hakaraaoi ki illoa kootou i naa tiputipu te Tamana. ²⁶ Saaita te aso naa e tae mai raa, kootou ma ki kainnoo soko kootou kiaa Ia iloto taku Inoa. Nau see taratara atu peelaa maa nau ma ki kainnoo ki TeAtua i te vasi kootou. ²⁷ Te Tamana e hai tama laaoi i kootou, i kootou e laaoi iaa nau, aa kootou e illoa maa nau ni au i TeAtua. ²⁸ Nau ni au maaoni i te Tamana no noho i te maarama nei. Teenei nau ku mee ki tiiake te maarama nei no ahe ki te Tamana."

²⁹ Teenaa ki mee ake ana disaipol, "Teenei maatou ku massaro hakaraaoi i oo taratara, i aa koe ku taratara hakaraaoi mai no mallama naa pisouru maatou. ³⁰ Maatou nei ku illoa maa koe e atamai i te kau vana. Niaaina maa see hai tama e vasiri atu kiaa koe, koe ku naa illoa are i te maanatu te tama. Teenei maatou ku illoa maaoni maa koe ni au i TeAtua."

³¹ Jesus ki mee ake, "Teenei kootou ku illoa maaoni? ³² Ssao raa ma ki tae mai, kootou ma ki masseu no ffuro ki naa matakaaina kootou, ka noho nau soko nau. Tevana iaa nau ma ki see noho soko nau, i te Tamana raa e taka ma nau. ³³ Nau ni taratara atu naa mee nei ki hakappae mai kootou ki nnoho laaoi kootou. Kootou ma ki llave i naa haae te maarama nei, tevana iaa kootou ki see ppore naa manava kootou. Naa mahi te maarama nei ku oti te tinaia a nau."

Jesus e taku ki TeAtua

17 Kimuri ana taratara nei raa, Jesus nittoka ki telani no taku ki TeAtua, "Tamana. Taku sao e hakallono isu raa ku tae mai. Huri ake naa mahi too Tama, ki huri ake Ia oo mahi ki te henua. ² Koe ni kauake oo mahi ki roorosi Ia naa tama hakkaatoa, ki hakaoratia a Ia oo tama ni kauake. ³ Te ora e ora hakaoti raa e mee maa laatou e illoa iaa koe, TeAtua maaoni tokotasi. Laatou hoki e illoa i Jesus Christ, too tama ni kkave mai. ⁴ Nau ku oti te huri ake oo mahi iloto te maarama nei, i taku saaita ni hakaoti oo heuna ni kaumai ki haia. ⁵ Tamana! Huri ake aku mahi imua

oo karamata i te saaita nei, e mee pee ko naa mahi ni taka ma nau imua te mahaa mai ana te maarama nei.

⁶ "Koe ku oti te hakailotia a nau ki oo tama ni hiri no kaumai i te maarama nei. Teenaa ko oo tama ni hiri no kaumai kiaa nau, i laatou e hakannoo ki oo taratara. ⁷ Teenei laatou ku illoa maa te kau mee e taka ma nau nei ni mee e kaumai koe. ⁸ Laatou ni hakannoo ki oo taratara ni kauake nau. Laatou e illoa maa nau maaoni ni au iaa koe, aa laatou hoki e illoa maa nau ni heunatia mai koe.

⁹ "Nau see taku ma ki tokonaki koe ki naa tama te maarama nei hakkaatoa. Nau e taku koi ki tokonaki mai koe ki oo tama ni kaumai kiaa nau. ¹⁰ Naa tama ettaka ma nau nei ni tama aau, e mee pee ko oo tama raa ni tama aaku. Aku mahi e takkoto i laatou. ¹¹ Teenei nau ku hanatu kiaa koe. Nau ku see noho i te maarama nei, aa laatou iaa ma ki nnoho ake i te maarama nei. Tamana e Tapu! Roorosi hakaraaoi ki naa tama naa i naa mahi too Inoa. Teenaa ko te Inoa aau ni kaumai kiaa nau, ki mee laatou ma se tama tokotasi pee ko taaua. ¹² Taku sao ni noho ma laatou raa, nau ni roorosi hakaraaoi iloo ki laatou i naa mahi too Inoa ni kaumai. See hai tama i laatou ni mahana i aku rima. Ttama koi tokotasi ni mahana raa ko te tama ni tukua ki mahana, ki ttino naa taratara te Laupepa Tapu. †

¹³ "Teenei nau ku hanatu kiaa koe. Nau e taratara peenei i aa nau koi noho i te maarama nei, ki ttaka laatou ma taku hiahia e taka ma nau. ¹⁴ Nau ku oti te kauake oo taratara ki laatou, tevana iaa naa tama te maarama nei e lotoffaeo i laatou, i laatou seai ni tama te maarama nei pee ko nau hoki seai se tama te maarama nei. ¹⁵ Nau see mee atu ma ki hakataharia laatou i te maarama nei. Seai. Nau e hiihai maa koe ki roorosi naa tama naa i te tipua hakallika. ¹⁶ Laatou seai ni tama te maarama nei, e mee pee ko nau hoki seai se tama te maarama nei. ¹⁷ Hakatapuria naa ora naa tama naa ki tau ma te hakamaaoni oo taratara, i oo taratara naa ko te hakamaaoni. ¹⁸ Naa tama naa ni heunatia a nau ki oo ki te maarama nei, e mee pee ko nau ni heunatia mai koe ki te maarama nei. ¹⁹ Nau e hakkee atu taku ora ki tapu, ki lavaa naa tama naa te hakkee atu hoki naa ora laatou.

²⁰ "Nau see taku koi ma ki tokonaki koe ki laatou soko laatou. Seai. Nau e taku hoki ki tokonaki koe ki naa tama e lotu iaa nau i laatou ni llono i naa taratara naa tama naa. ²¹ Nau e taku maa laatou ki nnoho hakapaa ma se tama tokotasi pee ko taaua. Tamana! Haia naa tama naa ki takkoto laatou i taaua, e mee pee ko koe e takoto iloto taku manava, aa nau e takoto iloto too manava, ki illoa naa tama te maarama nei maa nau ni heunatia mai koe ki te maarama nei. ²² Nau ku oti te kauake naa mahi ni kaumai koe ma ki kauake ki laatou, ki nnoho laatou hakapaa pee ko taaua. ²³ Nau ki takoto iloto naa manava laatou i aa koe e takoto iloto taku manava, ki nnoho hakapaa laatou ma se tama tokotasi. Teenaa naa tama te maarama nei ma ki illoa

† 17.12 Ps 41.9; Jn 13.18

maa nau ni heunatia mai koe, aa koe e hai tama laaoi i naa tama elotu, pee ko koe e hai tama laaoi iaa nau.

²⁴ "Tamana. Naa tama naa ni kaumai koe kiau nau, teenaa nau e hiihai maa laatou ki oo ake ki taku kina e noho, kikkite laatou i aku mahi, naa mahi ni kaumai koe. I te aa, i aa koe e hai tama laaoi iaa nau imua te maha mai ana te maarama nei.

²⁵ "Tamana. Ttiputipu etonu raa e taka ma koe. Naa tama te maarama nei see illoa maaoni iaa koe. Nau iaa e iloa iaa koe, aa naa tama nei e illoa maa nau ni heunatia mai koe. ²⁶ Nau ku oti te huri ake tootiputipu. Teenei nau ma ki mmata ki see ssiri laatou iaa koe, ki takoto too laaoi iaa nau raa iloto naa manava laatou. Teenaa nau hoki ki takoto i laatou."

Jesus ku tauhia naa hakamau naa Jew

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Lk 22.47-53)

18 Tesaaita Jesus ni taku no oti raa, a Ia ni hano ma ana disaipol raa no hakahiti ki telaa vasi te Riva Kidron. Te kina naa e takoto tana verena e ssomo naa laakau oliv. A Ia ma ana disaipol raa ni oo atu ki te verena naa. ² Judas, te tama ma ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau raa, e iloa i te verena naa. Aia e iloa i teenaa se kina laatou maraa e toa Jesus. ³ Teenaa ki hanatu Judas ma naa soldia i Rome raa ma naa roorosi te Hare Tapu ki tauhia laatou Jesus. Naa tama naa e heunatia ake naa Faarisi raa ma naa maatua hakamaatua. Laatou ni oo atu ma naa hana laatou ka ppiki hoki naa ahi. ⁴ Jesus iaa kua naa iloa are i naa vana naa tama naa ma ki mee kiau Ia. Teenaa masike iloo Ia no hanatu ki laatou no vasiri ake, "Kootou e ssee i ai?"

⁵ Teenaa ki mee ake laatou, "Maatou e ssee i Jesus, te tama i Nazareth."

Jesus ki mee ake, "Teenei nau."

Judas e tuu ma laatou i te kina naa. ⁶ Saaita Jesus ni mee ake maa, "Teenei nau," laatou ni taussina hakkaatoa kimuri nolleiho ki laro. ⁷ Jesus ki vasiri ake hoki, "Kootou e ssee i ai?"

Laatou ki mee ake hoki, "Maatou e ssee i Jesus, te tama i Nazareth."

⁸ Jesus ki mee ake, "Nau ku oti te mee atu maa teenei nau. Ki mee kootou e ssee koi iaa nau, kootou ku tiiake naa tama nei ki oo." ⁹ (A Ia ni taratara peenei ki ttino ana taratara ni mee maa, "See hai tama i oo tama ni kaumai raa ni mahana i aku rima.")

¹⁰ Simon Peter ni masike ma tana komu taa tama raa no tuutia a ia te kautarina hakamaatau te poe te Maatua Hakamau raa no motu. (Te inoa te poe raa ko Malkus.) ¹¹ Teenaa ki mee ake Jesus ki Peter, "Peter, tuku te komu naa ki laro! Koe e maanatu maa nau see hiihai maa nau e hakallono isu i te ara taku Tamana ni hiihai?" †

Jesus e hakatuuria imua Annas

¹² Araa oo atu iloo naa soldia i Rome raa ma te hakamau laatou ma naa roorosi te Hare Tapu raa no tauhia Jesus, ka saisaitia ana rima. ¹³ Jesus ni taakina laatou imua ki Annas, te hinaona Kaiapas, te Maatua Hakamau i te ssao naa. ¹⁴ Teenaa ko Kaiapas raa ni vanaake ki naa hakamau naa Jew raa maa e taukareka ki mate se tama tokotasi ki ssao te henua hakkaatoa.

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus

(Mt 26.69-70; Mk 14.66-68; Lk 22.55-57)

¹⁵ Simon Peter ma telaa disaipol hoki ni tautari atu vaamuri Jesus. Teenaa ko te disaipol e ilotia hakaraaoo iloo te Maatua Hakamau. Teenaa ni lavaa ai te disaipol naa te uru atu vaamuri Jesus ki loto te hare te Maatua Hakamau. ¹⁶ Peter iaa ni tuu koi i haho. Te disaipol ni uru ki hare raa ni ahe ake no vanaake ki te ffine e roorosi te tootoka raa ki hakauru hia ake Peter ki hare. ¹⁷ Teenaa ki vasiri ake te ffine naa ki Peter, "Koe hoki se disaipol Jesus, anii?"

Peter ki mee ake, "Seai iloo."

¹⁸ Tesaaita raa, te kina raa ku saumakallii, teenaa naa poe raa ma naa roorosi te Hare Tapu raa e tuu ka haka mahana naa haitino laatou i te vasi te ahi. Peter ni hanatu no ttuu i laatou ka haka mahana hoki tana haitino.

Te Maatua Hakamau raa e vasirisiri ake ki Jesus

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Lk 22.66-71)

¹⁹ Te Maatua Hakamau raa ni vasirisiri ake ki Jesus i ana disaipol raa ma ana taratara e akonaki ki laatou.

²⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, "Nau maraa e tuu ka taratara imua naa karamata naa tama i naa kina hakkaatoa. Nau hoki maraa e taratara ki naa kuturana naa Jew iloto naa hare lotu laatou ma iloto te Hare Tapu. Nau seai aku taratara ni mee mmuni i kootou. ²¹ Koe e vasirisiri mai kiau nau ki aa? Vasiri ake ki naa tama ni llono i aku taratara. Laatou e illoa i aku taratara ni mee."

²² Saaita Jesus ni mee ana taratara nei, te roorosi tokotasi ni huri atu no paakia ana maaisu, ka mee ake, "Koe see lavaa te taratara peenaa ki te Maatua Hakamau!"

²³ Teenaa ki mee ake Jesus, "Ki mee aku taratara ni mee nei e ssara, koe ku mee ake ki naa tama e ttuu i te kina nei ma se aa e sara. Aa ki mee aku taratara nei ni taratara maaoni, aku maaisu e paakia a koe raa ko te aa?"

²⁴ Ki oti raa Jesus ku kaavea Annas ki Kaiapas. Annas ni see mee ake ki naa soldia raa ma ki veetea naa rima Jesus.

Peter e huu hoki maa ia see iloa i Jesus

(Mt 26.71-75; Mk 14.69-72; Lk 22.58-62)

²⁵ Peter koi tuu ka haka mahana tana haitino, teenaa ki vasiri ake aaraa tama kiau ia, "Koe hoki se disaipol te tama naa, anii?"

† 18.11 Mt 26.39; Mk 14.36; Lk 22.42

Teena ki mee ake Peter, "Seai. Nau seai se disaipol te tama naa."

²⁶ Teelaa se poe tokotasi i naa poe te Maatua Haka-mau i te kina naa. Aia naa se hareaa kina te poe nituutia tana kautarina Peter. Aia ni huri ake ki Peter no mee ake, "Teenei seai ko koe raa ni kiitea a nau iloto te verena?"

²⁷ Teena ki mee ake hoki Peter, "Seai." Saai-tanaa koi raa te moa raa ku tani.

Jesus e taakina ki Pilate

(Mt 27.1-2,11-14; Mk 15.1-5; Lk 23.1-5)

²⁸ Tahaata telaa aso raa, Jesus ni toa laatou i te hare Kaiapas raa no kaavea ki te hare Pilate. Saaita laatou ni ttae atu raa, naa hakamau naa Jew raa ni see uru ki loto te hare naa, i laatou see fiffai maa laatou e kerekere i te vasi naa Loo laatou. Laatou e mattaku maa laatou ma ki kerekere aa laatou ku see lavaa te kkai te kaikai te Pasova. ²⁹ Teena ki masike Pilate no hanatu ki laatou i haho no vasiri ake ki laatou, "Se aa te tama nei e hakasara?"

³⁰ Teena ki mee ake naa tama naa, "Ki mee te tama nei ni see hai vana ni hakasara raa, a ia ni see taakina mai are maatou kiaa koe."

³¹ Pilate ki mee ake, "Teena kootou ku too te tama naa no hakatonutonu soko kootou ki naa loo kootou."

Teena ki mee ake hoki laatou, "Maatou see tau te taa te tama ki mate." ³² (Naa vana nei e hanotonu ma te taratara Jesus ni mee i te ara tana mate.) †

³³ Pilate ni ahe ki tana hare raa no kannaatia ake Jesus no vasiri ake, "Koe maaoni ko te Tuku naa Jew?"

³⁴ Teena ki mee ake Jesus, "Teenei se maanatu koi aa ma ki vasiri mai koe i te mee nei? E hai tama ni taratara atu kiaa koe iaa nau?"

³⁵ Pilate ki mee ake, "Koe e vasiri mai raa ko nau se Jew? Koe e taakina mai are naa tama kootou raa ma naa maatua hakamaatua kootou. Se aa koe ni hakasara?"

³⁶ Jesus ki mee ake, "Taku nohorana raa see takoto i te maarama nei. Ki mee taku nohorana raa e takoto i te maarama nei raa, kootou ni hetaa ma naa tama e tautari iaa nau, ki see lavaa nau te tauhia naa hakamau naa Jew. Seai, taku nohorana raa see tuu i te kina nei."

³⁷ Teena ki vasiri ake Pilate, "Koe se Tuku maaoni?"

Jesus ki mee ake, "Koe naa e vana maa nau se Tuku. Nau ni haanauria ki hakasura mai nau ki te maarama nei no tarataraina naa taratara maaoni TeAtua. Naa tama e fiffai ki tautari laatou ki naa taratara maaoni raa ma ki hakannoo ki aku taratara."

³⁸ Teena ki vasiri ake Pilate, "Teena se aa e tarataraina a koe ma ko te hakamaaoni?"

Jesus ku tukua ki taia ki mate

(Mt 27.15-31; Mk 15.6-20; Lk 23.13-25)

Teena ki ahe Pilate ki haho no mee ake ki naa tama, "Nau see haisara e kite i te tama nei. ³⁹ Tevana iaa nau e iloa maa maatou maraa effana te karapusi tokotasi i te kau saaita kootou e mee te Pasova kootou. Kootou fiffai ki hanaa te Tuku kootou naa Jew nei?"

⁴⁰ Naa tama raa ni ffuri atu no tanitani varo, "Seai! Koe see hanaa mai te tama naa. Maatou fiffai ki hanaa mai Barabas!" (Barabas setama e ta tama.)

19 Teena ki masike Pilate no kaavea Jesus ki ana soldia raa ki sarua. ² Naa soldia raa ni penapena te hau naa tuku ki naa laakau tuitui raa no hakaoria laatou i te pisouru Jesus. Ki oti raa, hakkahuria iloo laatou ki te kkahu e pura ma ko naa kkahu naa tuku te maarama nei. ³ Teena ki tausua atu laatou peelaa, "A koe, te Tuku naa Jew, koe ki taka rooroa." Laatou ni ffuri hoki no paakia laatou naa maaisu Jesus.

⁴ Pilate ni ahe atu hoki no vanaake ki laatou, "Tama nei ku hakahe atu nau ki kootou. Nau see haisara e kite i te tama nei." ⁵ Teena ki hakasura iho Jesus ma tana hau tuitui, aa e kkahu ki te kkahu naa tuku. Pilate ki mee ake, "Kootou mmata. Teenei kootou tama!"

⁶ Saaita naa maatua hakamaatua raa ma naa roorosi te Hare Tapu raa ni kkite i Jesus raa, laatou ni tanitani varo atu ki Pilate, "Tuukia tama naa ki te kros! Tuukia tama naa ki te kros!"

Teena ki mee ake Pilate, "Kootou oomai soko kootou no tuukia te tama nei i te kros. Nau seai taku sara e kite iaa ia."

⁷ Te kuturana i te kina naa ni hakahe atu, "Maatou e mee naa Loo maatou e hakatuu maa te tama peenaa ki taia ki mate, iaa ia e mee maa ia se Tama TeAtua."

⁸ Pilate ni mataka i naa taratara naa tama nei e mee ake. ⁹ Teena ki ahe hoki a ia no vasiri ake ki Jesus, "Koe se tama e au i hea?" Tevana iaa Jesus ni see hakahe ake tana taratara. A Ia ni tuu seemuu koi.

¹⁰ Pilate ki mee ake, "Koe see lavaa te taratara mai kina nau? Maanatu hakaraa oi. Too ora e takoto i aku rima. Ki mee nau e ttapa ma koe ki hanaa, koe e lavaa te hanaa nau. Ki mee nau e ttapa ma koe ki haia ki mate, koe e lavaa te haia ki mate."

¹¹ Jesus ki mee ake, "Koe e haimahi i teena ni mahi ni kauatu TeAtua. Te tama ni heunatia a ia naa tama nei ki oo ake no tauhia nau no kaavea mai kiaa koe raa e takoto tana hui sara. Tana sara raa e ttoe are i too ssara e mee nei."

¹² Saaita Pilate ni lono naa taratara Jesus e kauake nei raa, a ia ni ssee se ara ma ki hanaa Jesus. Tevana iaa naa Jew raa ni ttuu ka tanitani varo kiaa ia, "Ki mee te tama naa e tiiake koe ki hano, maatou ku illoa maa koe seai se soa maaoni te Tuku i Rome! Te tama e ttapa ma ia hoki se tuku raa, a ia naa ku mee maa ia e hakahiti te Tuku maaoni i Rome."

¹³ Saaita Pilate ni lono naa taratara nei, a ia ni haka tta-ki atu Jesus no hakatuuria i te mataahare i haho. A ia iaa

† 18.32 Jn 3.14, 12.32

ku hano no noho i te kina e hakatonutonu e ttapa ma ko 'Matappaa Hatu'. (Te kina naa e ttapa ma ko 'Gabata' i te taratara naa tama te henua naa.)¹⁴ Saaita naa raa ku tae ki telaaraatea †. Teenaa kote aso imua te Pasova. Pilate ki mee ake ki laatou, "Teenei te tuku kootou!"

¹⁵ Teenaa ki ffuri atu naa tama naa no tanitani varo atu, "Taia tama naa! Taia tama naa! Tuukia tama naa ki te kros."

Teenaa ki vasiri ake Pilate ki laatou, "Kootou e fiffai maa te tuku kootou nei ki tuukia ki te kros?"

Naa maatua hakamaatua raa ki mee ake, "Maatou tuku raa e noho i Rome. Maatou see hai tuku hoki."

¹⁶ Teenaa ki masike atu Pilate no hookii ake Jesus ki laatou ki tuukia ki te kros.

Jesus e tuukia ki te kros

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.26-43)

Teenaa ki hakattaki naa tama naa Jesus ki haho.¹⁷ A Ia ni amo tana kros naa no tae ki te kina e ttapa ma ko "Te kina te Ivi te Pisouru." (Naa Jew raa e ttapa te kina naa ma ko Golgota.)¹⁸ Teenaa ki tuukia laatou Jesus ki te kros i te kina naa. Takarua karapusi hoki ni tuukia laatou i naa vasi Jesus.¹⁹ Pilate ni sissii tana taratara no hakammau i aruna te kros, "Jesus te tama i Nazareth, te Tuku naa Jew."²⁰ Turaa tama iloo ni kkite i te taratara e sissii nei, i te kina Jesus ni tuukia raa see mmao i Jerusalem. Te taratara naa e sissii ki te taratara haka Jew, te taratara haka Rome, aa te taratara haka Greece.²¹ Teenaa ki mee ake naa maatua hakamaatua raa ki Pilate, "Koe see tukua a koe maa teenei se Tuku maatou naa Jew. Koe ki sissii peelaa, 'Tama nei e mee maa ia ko te Tuku naa Jew.'"

²² Teenaa ki mee ake Pilate, "Taku taratara ni sissii naa ma ki takoto peenaa."

²³ Saaita Jesus ku oti te tuukia laatou ki te kros raa, naa soldia naa ni toa laatou naa hekau Jesus raa no vae vae i laatou. Laatou ni vae naa hekau naa ki naa tuuhana e haa, te soldia tana mee. Laatou ni toa hoki laa-tou te kkahu raa ma ki vae ma laatou, tevana ia te kkahu raa e ttui koi ki te maro tokotasi. Te kkahu naa see hai tuina vaaroto.²⁴ Teenaa ki taratara laatou peelaa, "Taatou ki see saaea taatou te kkahu nei. Taatou ki mee se taffao ma taatou ki naa tamaa hatu ki mmata ma ko ai te tama i taatou ma ki toa a ia te kkahu nei." Naa vana nei e ssura ki hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa ††:

"Laatou ni vae vae aku hekau ka mee naa taffao laatou ki mmata laatou

ma ko ai te tama i laatou ma ki too taku kkahu."
Teenei ko te tiputipu e hakasuratia naa soldia.

²⁵ Te tinna Jesus raa ma tana taina, Mary te aavana Clopas, aa ko Mary Magdalene ni ttuu ake i te kina te kros e tautau ai Jesus.²⁶ Jesus ni ttoka atu no kite i tana tinna naa e tuu ake ma te disaipol e llee ai tana manava. Teenaa ki mee ake Ia ki tana tinna, "Teenaa too tama."

²⁷ Ki oti raa ku mee ake hoki ki tana disaipol, "Teenaa too tinna." Teenaa ki masike ai te disaipol naa no toa a ia te tinna Jesus raa no noho laaua.

Te mate Jesus

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Lk 23.44-49)

²⁸ Jesus ni iloa maa teenei ana heuna nei ku oti. Teenaa ki pesi tana taratara ki hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu, "Nau hiunu." ‡

²⁹ Teelaa se kamete wain e mmara e takoto i te kina naa soldia raa e ttuu. Naa soldia naa ni mmini te tapaa maro ki te mata te laakau hisop raa no ttoko te tapaa maro naa ki loto te wain naa. Teenaa usu atu iloo laatou te tapaa maro naa ki naa maaisu Jesus.³⁰ Jesus ni unu te wain e mmara raa, mee iloo tana taratara peelaa, "Teelaa ku oti!"

Teenaa ki hakamaruu tana pisouru no mate.

Te vasi kaumanava Jesus e urumakkina ki tettao

³¹ Teenei kote aso naa Jew raa e tukutuku hakaoti naa mee laatou ma te kaikai te Pasova. Laatou see fiffai maa naa haitino naa tama ni tuukia i naa kros raa e tautau i te aso te Sabat. Teenaa ki oo naa hakamau naa Jew raa ki Pilate no mee ake ki taratara ake ia ki ana soldia raa ki oo no hatia naa vae naa tama naa, aa ku hanaa mai naa haitino laatou ki laro. Laatou e mee i teenaa ko te aso rima, aa laatou see fiffai maa naa haitino naa tama naa e tautau peenaa i te aso te Sabat, i te aa, te Sabat e au nei se aso e lasi.³² Teenaa ki oo naa soldia raa no ffati naa vae te tama mua. Ki oti raa laatou ku ffati hoki naa vae tana soa e tautau ma Jesus.³³ Saaita laatou ni ttae atu ki Jesus raa, laatou ni kkite maa Jesus kunaa mate are. Teenaa ki see hatia ai laatou anavae.³⁴ Te soldia tokotasi ni urumakkina a ia te kaumanava Jesus ki tana tao. Teenaa ki illohi mai te vai ma te ttoo i te saaita naa lokoi.³⁵ (Te tama ni kite i te vana nei e taratara atu ki illoa kootou i anavana ni kkite. A ia e taratara ki te taratara maaoni, i aa ia e hiihai maa kootou ki illoa maa naa taratara nei ni taratara maaoni.)³⁶ Naa vana nei ni ssura kittino naa taratara te Laupepa Tapu e mee peelaa, "See hai ivi tana haitino ni ffati." ‡³⁷ Telaa taratara e mee peelaa, "Te henua ma ki ttuu no ttoka kaa Ia, te Tama laatou ni urumaki." ‡

Jesus ku tanumia

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

³⁸ Teelaa se tama i te matakaaina Arimatia, tana inoa ko Joseph. A ia se tama maraa e tautari mmuni i Jesus, i aa ia e matakua maa ia ma ki ilotia naa hakamau naa Jew. A ia ni hano no kainnoo ki Pilate ki kauake te haitino Jesus ki toa a ia no tanumia hakaraaoi. Pilate ni vanaake maa e taukareka koi, teenaa ki hano Joseph no too te haitino Jesus.

† telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai †† 19.24 Ps 22.18

‡ 19.28 Ps 69.21, 22.15 †† 19.36 Ex 12.46; Num 9.12; Ps 34.20 †† 19.37 Zech 12.10; Rev 1.7

³⁹ Nikodimus, tetama ni hano tana poo tokotasi no mmata i Jesus raa, ni oo laaua ma Joseph no too te haitino Jesus. Aia ni too telopo mee mannoni, e noto naa kilo e matatoru, ka oo maa laaua. Teenaa ko naa 'spice', naa 'myrrh' aa ma naa 'aloe'.
^{†40} Takarua naa ni miinia laaua te haitino Jesus ki te maro makkini. Naa kaakaa mannoni naa ni mmini hakapaa ma te haitino Jesus, i teenaa se ara naa Jew maraa e mee ki naa tama laatou e mmate. ⁴¹ Teelaa severena e tuu taupiri ki te kina Jesus ni tuukia ki te kros. I loto te verena naa e takoto tana taaruma hatu hoo. Te taaruma naa seki haitama e mmate ni moe iloto. ⁴² Te haitino Jesus ni ponotia laaua ki loto te taruma naa. Laaua e mee i te taaruma naa e taupiri koi ki te kina Jesus ni tuukia ki te kros, aa te Sabat raa hoki ku taupiri.

Tetaarumaha

(Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Lk 24.1-12)

20 Tahaata poo te Hakamaroloo raa, Mary Magdalene ni hano ki te kava raa no kite maa te hatu te taaruma raa ku oti te hakatiperia ki te vasi. ² Teenaa ki tere ia ki Simon Peter ma telaa disaipol, teenaa ko te tama e llee ai te manava Jesus, no mee ake, "Te haitino TeAriki raa ku oti te toa naa tama. Maatou see illoa i te kina tana haitino e tukua laatou!"
³ Teenaa ki oo Simon Peter ma telaa disaipol ki te kava. ⁴ Takarua naa ni ffuro, tevana iaa telaa disaipol e makkuu are i Peter. Teenaa ko ia raa ni tae imua ki te kava. ⁵ Tana saaita ni tae ki te kava raa, aia ni tuu koi i haho no hakatui ki loto te rua no kite naa maro koi ni mmini te haitino Jesus raa e mmoe iloto. ⁶ Simon Peter ni tae ake imuri no uru tonu lokoi ki loto te rua. Aia ni kite hoki naa maro ni mmini te haitino Jesus.
⁷ Te tapaa maro ni mmini te pisouru Jesus raa iaa ni haatua hakaraaoi iloo katukua hakavasi. Te tapaa maro naa see moe ma aaraa maro. ⁸ Teenaa hanatu iloo te disaipol teelaa ni tae imua ki te kava raa no uru atu ki loto te rua. Aia ni hakatina lokoi i tana saaita ni kite i naa maro naa. ⁹ (Takarua naa seki mas-saro iloo i te taratara te Laupepa Tapu e mee maa Jesus ma ki masike mai i te mate.) ¹⁰ Ki oti raa ahe iloo laaua ki hare.

Jesus e hakasura ki Mary Magdalene

(Mt 28.9-10; Mk 16.9-11)

¹¹ Mary ni tuu ka tanitani i haho te taaruma. Teenaa hakatui iloo ia katani ki loto te rua. ¹² Aia ni ttoka no kite iloo i te takarua ensol e nnoho i te kina Jesus ni hakamoeria. Ttama e noho i pisouru, aa telaa tama e noho i vae. Laaua katoo e uru ki naa hekau makkini.
¹³ Teenaa ki vasiri ake te takarua naa kiaa ia, "Te ffine nei, koe e tani i te aa?"
 Mary ki mee ake, "Te haitino taku Ariki raa ku oti te toa naa tama. Nau see iloa i tana kina e tukua laatou."
¹⁴ Ki oti raa hakatahuri iloo ia no kite i Jesus e tuu mai, tevana iaa aia ni see mate maa teelaa ko Jesus.

† 19.39 Jn 3.1-2

¹⁵ Teenaa ki vasiri ake Jesus kiaa ia, "Koe e tani i te aa? Koe essee i ai?"

Te ffine raa ni tttau maa ia ko te tama e roorosi te kava. Teenaa ki mee ake ia peelaa, "Ki mee te tama naa ni toa a koe, koe ku hakaari mai ki hano nau no toomai tana haitino."

¹⁶ Teenaa ki kannaa Jesus i tana inoa, "Mary!"
 Te ffine naa ni huri atu no mate lokoi maa teelaa ko Jesus.

Teenaa ki mee ake ia haka Jew, "Raboni!" (e mee maa 'ttama e ako tama')

¹⁷ Jesus ki mee ake, "Koe see kapa mai kiaa nau. Nau seki ahe ki taku Tamana. Tere no hakaari ake aku taaina i aa nau ku ahe ki te Tama raa, teenaa ko taku Tamana aa laatou Tamana, taku Atua aa laatou Atua."

¹⁸ Mary ni tere tonu no vanaake ki naa disaipol i aa ia ni kite i TeAriki. Aia ni haka ake hoki naa taratara TeAriki ni mee ake.

Jesus e hakasura ki ana disaipol

(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Lk 24.36-49)

¹⁹ Te laasuru te Hakamaroloo raa, naa disaipol naa ni hakakkutu iloto te hare tokotasi ka puipui naa tootoka laatou, ilaatou koi nnoho mattaku i naa hakamau naa Jew. Saaita naa lokoi Jesus ku tuu iloto laatou. Jesus ki mee ake, "Kootou nnoho ma te laaoi."
²⁰ Teenaa ki huri atu ana rima ma tana kaumanava ki laatou. Ana disaipol naa ni fiafia i te kkite ana laatou i Jesus.
²¹ Jesus ki mee ake hoki, "Kootou nnoho ma te laaoi. Nau ni heunatia mai taku Tamana, peelaa hoki, kootou e heunatia a nau."
²² Teenaa ki maanava atu tana soromatani ki laatou ka mee ake peelaa, "Too TeAitu Tapu."
²³ Ki mee kootou e ffana naa haisara naa tama, teenaa naa haisara naa tama naa hoki ma ki hanaa TeAtua. Aa ki mee kootou see ffana naa haisara laatou, TeAtua hoki ma ki see hanaa a Ia naa haisara laatou." ††

Jesus ma Thomas

²⁴ Te disaipol tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa ko Thomas (e ttapa ma ko te Maasana). Aia ni see noho ma naa disaipol raa i te saaita Jesus ni hakasura ki laatou. ²⁵ Naa disaipol raa ni hakaari ake maa laatou ni kkite i Jesus.

Tevana iaa Thomas ni mee ake peelaa ki laatou, "Ki mee nau e kite i naa ponga naa hao i ana rima ka taaohi nau tana kaumanava ni urumakkina raa, teenaa nau ma ki iloa maa ia ni masike i te mate maaoni."

²⁶ I te Hakamaroloo imuri raa, naa disaipol raa ni hakakkutu hoki i hare. Teenaa Thomas e noho i laa-tou. Niaaina maa naa tootoka te hare laatou naa ni puipui hakkaatoa raa, Jesus ni hanake no tuu iloto laatou no mee ake, "Kootou nnoho ma te laaoi."

²⁷ Teenaa ki mee ake Ia ki Thomas, "Tuku mai too mataarima i te kina nei, aa koe ku ttoka ki aku rima; aa teenaa, haaroo mai too rima no paa i taku kaumana-

†† 20.23 Mt 16.19, 18.18

va. Koe ki see mamaanatu tammaki. Koe ki iloa maa teenei ko nau!"

²⁸ Teenaa ki mee ake Thomas, "Koe kotaku Ariki ma taku Atua!"

²⁹ Jesus ki mee ake, "Teenei koe ku iloa maa nau ku masike i te mate i aa koe ku kite iaa nau? Naa tama ni see kkite iaa nau aa laatou iaa e illoa koi maa nau ku oti te masike i te mate raa, naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua."

Te hakataakoto telaupepa John e sissii nei

³⁰ Jesus ni hakasura hoki aaraa mahi TeAtua etamma ki kakkite ana disaipol, tevana iaa see sissia iloto telaupepa nei. ³¹ Naa vana nei iaa ni sissia iloto telaupepa nei ki illoa kootou maa Jesus maaoni kote Mesaea, te Tama TeAtua. Teenaa kootou ma ki ora i kootou e illoa i naa mahi tana inoa.

Jesus e hakasura ki tetakahitu disaipol

21 Kimuri raa, Jesus ni hakasura hoki ki ana disaipol raa i tai te Namu Galilee. A Ia ni hakasura ake peenei. ² Naa disaipol ni noho i te kina naa ko Simon Peter, Thomas (ettapa ma kote Maasana), Nathaniel (te tama te matakaaina Kana), takarua tama Sebedii, aa te laa takarua disaipol hoki. ³ Simon Peter ni mee ake ki laatou, "Nau ku hano no puipui." †

Teenaa ki mee ake naa tama naa, "Taatou ki oo hakapaa." Naa tama raa ni massike no kkake i te poti raa no aro no puipui. Tevana iaa laatou ni seai iloo se ika ni lavaa i te poo naa hakkaatoa.

⁴ I te tahaata raa, Jesus ni tuu ake i uta laatou. Seai iloo se tama i naa tama naa ni mate i Jesus. ⁵ Teenaa ki kanna Jesus ki laatou, "Aku soa. Kootou e hai ika ni ppui?"

Teenaa ki mee ake naa tama naa, "Seai iloo"

⁶ A Ia ki mee ake, "Pesi te kupena kootou naa i te vasi hakamaatau te poti, ki lavaa ni ika maa kootou." Teenaa ki pesi laatou kupena naa no hainattaa laatou te ffuti ake ki aruna, i te kupena raa ku pii te ika. ††

⁷ Te disaipol e llee ai te manava Jesus raa ki mee ake ki Peter, "Teenaa ko TeAriki!" Saaita Peter ni lono maa teelaa ko TeAriki raa, a ia ni hakao tana kkahu (i tana kkahu naa ni ffana) no sepu ki loto ttai no kkau ki uta. ⁸ Aaraa disaipol raa iaa ni aro ake te poti laatou raa ki uta no ffuti ake laatou kupena e pii te ika. Te kina laatou ni tautau raa see mmao ki uta, e noto naa sekumi e rima. ⁹ Saaita laatou ni ttae ki uta raa, laatou ni kkite naa ika ma naa haraoa e mmoe i aruna te taeahi e mallaa. ¹⁰ Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, "Toomai ni ika i naa ika kootou ni ppui."

¹¹ Simon Peter ni hano no kake ki te poti raa no ffuti ake te kupena raa ki uta. Te kupena naa e pii i naa ika ellasi. Laatou ni lavaa naa ika laatou elau maa te mataarima, ma naa ika e toru. Niaaina maa te kupena naa ni pii raa, te kupena naa ni see lavaa te masae.

¹² Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, "Kootou oomai no kkai." Naa tama naa ni mattaku te vasiri ake maa ia

ko ai, i laatou e illoa maa ia ko TeAriki. ¹³ Teenaa ki hanake Jesus no too te haraoa ma naa pukunohi naa ika raa no kauake ki laatou.

¹⁴ Teenei kote ttoru naa saaita Jesus ni hakasura ki ana disaipol imuri tana masike mai ana i te mate.

Jesus ma Peter

¹⁵ Saaita laatou ni oti te kkai raa, Jesus ki vasiri ake ki Simon Peter, "Simon, te tama John, too laaoi iaa nau nei ettoe are i te laaoi naa tama nei iaa nau?"

Peter ki hakahe ake, "Uee, TeAriki. Koe e iloa maa nau e laaoi iaa koe."

Jesus ki mee ake, "Roorosi i aku sipsip." ¹⁶ Jesus ki ttao atu no vasiri hoki, "Simon, ttama John, koe e laaoi iaa nau?"

Peter ki hakahe ake hoki, "Uee, TeAriki. Koe e iloa maa nau e laaoi iaa koe."

Jesus ki mee ake, "Roorosi i aku sipsip."

¹⁷ Jesus ki ttao atu tana toru, "Simon, ttama John, koe e laaoi iaa nau?"

Peter ni sopo tana manava i teenei kote ttoru naa saaita Jesus e vasiri kiaa ia. Teenaa ki mee ake ia peelaa ki Jesus, "TeAriki, koe e iloa i te kau vana hakkaatoa. Koe e iloa maa nau e laaoi iaa koe."

Teenaa ki mee ake Jesus, "Roorosi i aku sipsip. ¹⁸ Nau e taratara atu maaoni. Too saaita ni tipu ake raa, koe ni tara too maro sokkoe ka sasare ki oo kina e hiihai. Tevana iaa too saaita ku matua raa, telaa tama ma ki hakatara atu too maro ka hakattaki koe ki oo kina see hiihai maa koe e hano." ¹⁹ Jesus e taratara peenei ki hakaari maa te tiputipu te mate Peter raa ma ki huri ake naa mahi TeAtua. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, "Tautari mai kiaa nau."

Jesus ma telaa disaipol

²⁰ Peter ni hakatahuri no kite i te tama e llee ai te manava Jesus raa e sare ake vaamuri laua. Teenaa kote disaipol ni hakapare ki Jesus i te poo laatou ni kkai no vasiri ake ma ko ai te tama i laatou ma ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau naa Jew. ²¹ Saaita Peter ni kite i te tama naa raa, vasiri ake iloo ia ki Jesus, "TeAriki, ai ttama nei?"

²² Jesus ki mee ake, "Ki mee nau e hiihai maa ia ki ora hakaoti no tae ki taku sao ma ki au, te mee naa e aa iaa koe? Koe ki tautari mai kiaa nau."

²³ Teenaa ki tere te taratara raa vaaroto naa tama e tautari i Jesus ma te disaipol nei ma ki see mate. Tevana iaa Jesus ni see vana maa ttama nei ma ki see mate. A ia ni taratara peelaa, "Ki mee nau e hiihai maa ia ki ora hakaoti no tae ki taku sao ma ki au, te mee naa e aa iaa koe?"

²⁴ Teenaa kote disaipol e taratara atu naa taratara nei, te tama hoki ni sissii naa taratara nei i te laupepa nei. Taatou e illoa maa ana taratara nei ni taratara maaoni.

† 21.3 Lk 5.5 †† 21.6 Lk 5.6

‡ 21.20 Jn 13.25

Naa taratara hakaoti

²⁵Jesus ni mee telopovana itana sao ni noho
ite maarama nei. Ki mee anavana hakkaatoa ni mee ra

e hakatuuria ki loto naa laupeparaa, nau e maanatu
maa te maarama nei ma ki see ssao i te lopo laupepa
ma ki takkoto ai naa taratara naa.

ACTS

TE HAKATAAKOTO TELAUPEPA NEI

kote ssoa telaupepa ni sissia mai i. Tetahito taratara i te laupepa nei e taratara i te ara naa tama ni tautari ki Jesus imua, teelaa ni usuhia TeAitu Tapu, ni hakaea te Lono Taukareka iaa Ia ⁴. (1.8) Telaupepa nei e taratara i te kaa-mata iho telotu raa i te kanohenua naa Jew, no hakataka no illoa naa tama hakkaatoa i te maarama nei. Ttama ni sissii telaupepa nei e mee ma ki hakailoa ake ki naa tama teelaa ma ki ppau naa taratara nei, teenaa maa naa tama elotu i TeAtua raa seai maa ni tama e mee ma ki hakahitia laatou naa hakamau i Rome, seai. Aia e taratara maa telotu naa Jew raa, teenei ettino i naa hakattina te henua i Christ.

e lavaa te vaaea ki takkoto ki naa tahito taratara e toru, teelaa e taratara i te ara te Lono Taukareka i Jesus raa ni tarataraina aa i te hakamasike ana telotu TeAtua: (1) Te kaamata iho telotu raa iloto Jerusalem imuri te ahe ana Jesus ki telani; (2) Telotu raa ettoha ki naa kina hakkaatoa iloto Palestine; (3) Telotu raa kuttoha hoki ki naa matakaaina tammaki no tae ki Rome.

Tetaratara e lasi e tarataraina mai i raa, teenaa ko naa heheuna naa mahi TeAitu Tapu raa i naa tama elotu i TeAtua. Naa tama naa ni tauria naa mahi TeAitu Tapu raa i te aso te Pentekos, teenaa te kanohenua TeAtua ma naa tama hakamaatua laatou naa ni tauria naa mahi TeAitu Tapu raa i naa vana teelaa e tarataraina iloto telaupepa nei. Naa akonaki mua i Christ raa e tarataraina mai iloto naa akonaki iloto telaupepa nei, aa naa vana ni ssura teelaa e sissia iloto e huri ake i te haimahi naa taratara nei iloto naa ora naa tama e illoa i Christ aa i naa meeme hakapaa naa tama telotu.

Naa takkoto naa taratara iloto telaupepa nei

Naa aposol ku tanatana ki oo no hakaea te Lono Taukareka 1.1–26

a. Tetaratara hakamaatua hakaoti Jesus ni purepure ake ki ana aposol 1.1–14

b. Ttama e tukua ki sua Judas 1.15–26

Te Lono Taukareka e tarataraina iloto Jerusalem 2.1–8.3

Te Lono Taukareka e tarataraina vaaroto Judea ma Samaria 8.4–12.25

Naa heuna Paul 13.1–28.31

a. Te horau mua ana Paul no mee naa heuna TeAtua 13.1–14.28

b. Naa aposol raa ekkutu no taratara i Jerusalem 15.1–35

c. Tesso te horau Paul no mee naa heuna TeAtua 15.36–18.22

d. Tettoru naa horau Paul 18.23–21.16

e. Paul e karapusi i Jerusalem, Sisaria, aa i Rome 21.17–28.31

Jesus ku ahe kitelani.

1 Kiaa koe Tiofilus. [†]

Itakupepa mua ni sissii raa, nau ni taratara i naa akonaki aa ma naa vana hakkaatoa Jesus ni mee itana saaita ni kaamata i ana heuna ² no tae ki tana saaita nitoa kitelani. Itana saaita seki toa are kitelani raa, a Ia ni kauake hakaoti ana taratara iloto naa mahi TeAitu Tapu ki naa taanata teelaa ni tukua a Ia ki heheuna ma ni aposol aana. ³ Ni aso iloo e matahaa, imuri tana mate ana, a Ia ni hakasurasura peenaa ki ana aposol, ka mee te kau vana no illoa naa tama naa maa Ia e ora maaoni. Naa tama naa ni kkite i aa Ia, teenaa a Ia ki taratara ake i naa tiputipu te Nohorana

[†] 1.1 Lk 1.1–4

TeAtua. ⁴ I te saaita tokotasi laatou ni nnoho ka kkai hakapaa raa, a Ia ni taratara hakamaatua ake ki laatou: “Kootou nnoho ka ttari i Jerusalem. Kootou ttari ki kauatu naa mahi TeAtua ni purepure atu ki kootou imua, teenaa ko taku mee ni taratara atu ki kootou. ^{††5} John ni hakaukau tapu te kanohenua ki te vai, aa i naa aso koi imuri nei, kootou ma ki hakaukauria ki TeAitu Tapu.” [‡]

⁶ Te saaita Jesus ma ana aposol naa ni kkutu hakapaa, naa tama naa ki vasiri ake, “TeAriki. I te saaita nei raa koe ma ki hakanoho setuku hoou ki roorosi i maatou te kanohenua Israel?”

⁷ Jesus ki mee ake, “Te Tamana soko Ia e tuku tessao naa vana hakkaatoa ki ssura, aa teenaa seai ni mee kootou ki illoa maa naa vana naa ma ki ssura

^{††} 1.4 Lk 24.49‡ 1.5 Mt 3.11; Mk 1.8; Lk 3.16; Jn 1.33

i te ssao hea. ⁸ Tevana iaa te saaita TeAitu Tapu raa ma ki hano iho no tau i kootou raa, kootou ma ki ttaka ma naa mahi TeAtua. Teenaa kootou ma ki hakaea ki te henua iaa nau iloto Jerusalem, vaaroto naa matakaaina i Judea ma Samaria, aa i naa kina hakkaatoa iloto te maarama nei." ¹⁹ Kimuri koi ana taratara nei raa, naa tama ni ttuu i te kina naa nitto-ka i ana saaua ki te lani no uuhia iloo te uruaoa, teenaa see kkite iloo laatou iaa Ia. ^{††}

¹⁰ Te saaita naa tama naa ni ttoka i naa hano Jesus ki te lani raa, te takarua taanata e uru ki naa kahu e makkini ni hakateki lokoi no ttuu ake i te vasi laatou. ¹¹ Te takarua naa ki mee ake, "Naa tama i Galilee, kootou e ttuu ai ka ttoka ki te lani? Jesus, te tama ni toa TeAtua i kootou ki te lani raa ma ki ahemai hoki. Itana saaita ma ki ahemai raa, kootou hakkaatoa ma ki kkite iaa Ia, e mee pee ko naa kkite kootou i ana hano ki te lani."

Matthias e tukua kisua Judas

(Mt 27.3-10)

¹² Ki oti raa massike iloo naa aposol naa i te Mouna naa Oliv no ahe ki Jerusalem, see mmao i te kina naa.

¹³ Naa tama naa ni ttae atu ki Jerusalem no oo iloo no kkake ki te tamaa hare laatou e nnoho ai.

Naa tama naa ko Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartolomiu, Matthew, James te tama Alpius, Simon te tama see hiihai maa te kaaman Rome ki roorosi i Israel, aa ko Judas te tama James.

¹⁴ Naa tama naa maraa e kkutu hakapaa i te kau saaita no mee naa taku laatou ki TeAtua, aa naa haahine raa ma Mary, te tinna Jesus, aa ma naa taaina Jesus raa maraa e hakauru atu ki laatou.

¹⁵ Ni llaka ana aso raa, naa tama e lotu i TeAtua raa ni kkutu no lotu. Te kooina hakkaatoa ni kkutu raa e tae telau maa te tino rua naa tama. Teenaa Peter ni masike no tuu ka taratara. ¹⁶ "Aku taaina nei, naa taratara TeAitu Tapu raa ni kaumai David imua, teenaa maa naa roorosi te Hare Tapu TeAtua raa ma ki taakina ake Judas no tauhia Jesus. Teenei te ssao naa taratara te Laupepa Tapu naa nittino maaoni. ¹⁷ Judas se tama ni hai i te kaavena taatou, iaa ia ni tukua ki heheuna hakapaa ma taatou."

¹⁸ Judas ni too ana mane i tana vana hakallika ni mee naa, teenaa taavi iloo tana kerekere. Teenaa kotana kina ni leiho no mate; tana manava ni mahaa no ppuu mai ana vaavaa ki taha. ^{††19} Naa tama hakkaatoa i Jerusalem raa ni llono tevana ni mee naa, teenaa ki taapaa laatou te kerekere naa ki Akeldama, te taratara laatou e mee maa 'te Kerekere te Ttoo.'

²⁰ "Naa taratara nei e takkoto iloto te laupepa naa Ahu David: [‡]

'Tana hare raa kituu hua, see hai tama ki noho iloto te hare naa.'

Te laupepa naa e sissii hoki peela:

'Tiiake telaa tama ki suia te ssao te tama naa.'

† 1.8 Mt 28.19; Mk 16.15; Lk 24.47-48 †† 1.9 Mk 16.19; Lk 24.50-51 ‡ 1.13 Mt 10.2-4; Mk 3.16-19; Lk 6.14-16 †† 1.18 Mt 27.3-8 ‡‡ 1.20 Ps 69.25, 109.8

²¹ "Teenaa taatou kitini se tama ki hakapaa mai ki taatou no hakaea i te masike TeAriki Jesus i te mate. Te tama naa ki mee maa se tama ni taka ma taatou kaamata mai i te saaita John ni hakaukau tapu Jesus raa no tae ki te saaita TeAtua ni toa a Ia Jesus i taatou." ^{‡‡}

²³ Teenaa tini iloo naa tama naa te takarua taanata. Te tama tokotasi ko Joseph, ttama e taapaa hoki ma ko Barsabas. Telaa inoa aana hoki ko Justus, aa telaa tama iaa ko Matthias. ²⁴ Teenaa ki taku naa tama naa, "TeAriki, koe e iloa i naa mannatu naa tama hakkaatoa, teenaa hakaari mai too tama e hiihai i te takarua nei ²⁵ ki heheuna iaa koe ma se aposol ki suia Judas, te tama ni hano ki te kina e tau ma ia." ²⁶ Ki oti raa mee iloo naa tama raa laatou taffaa ki naa tamaa hatu ki hiri se tama i te takarua naa, teenaa te tama ni tukua laatou ki heheuna ma laatou raa ko Matthias.

Te au ana TeAitu Tapu

2 I te aso te Pentekos raa, naa tama hakkaatoa e lotu i Jesus raa ni kkutu hakapaa i te kina tokotasi.

^{‡‡2} Te saaita naa lokoi raa, te mee raa ku mmuu ake i te lani pee ko naa llau te matani e lasi, no tae ake ki loto te hare naa tama naa e nnoho. ³ Teenaa kkite iloo naa tama naa i naa mee e mee ma ni ahi e ttoha vaaroto te hare raa no paa i naa tama katoa laatou iloto te hare.

⁴ Naa tama hakkaatoa iloto te hare naa ni tauria naa mahi TeAitu Tapu no kaamata laatou te taratara ki naa taratara e kkee, i naa usuhia laatou TeAitu.

⁵ Teelaa ni Jew raa e nnoho i Jerusalem, aa naa tama naa ni tama e lotu e oo ake i naa henua hakkaatoa i te maarama nei. ⁶ Te saaita naa tama naa ni llono i te mmuu raa, laatou ni kkutu atu no llee iloo naa mouri laatou i laatou e llono i naa taratara naa tama e lotu naa ki naa taratara naa henua laatou.

⁷ Naa tama naa ni oho iloo ka taratara peela, "Naa tama e taratara nei ni tama hakkaatoa i Galilee!

⁸ Teenei sevana peehea maa taatou nei hakkaatoa e llono i naa taratara naa tama nei ki naa taratara naa tino henua taatou? ⁹ Taatou ni tama i Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadosia, Pontus aa ko Asia, ¹⁰ aa taatou hoki ni tama i Frigia, Pamfilia, Egypt, aa ma naa matakaaina i Libya e tauppiri ki Sairin. Aaraa tama taatou nei ni oomai i Rome, ¹¹ naa Jew hakapaa ma naa tama teelaa e lotu te lotu naa Jew.

Aaraa tama hoki taatou ni tama i Crete ma Arabia. Iaa taatou hakkaatoa e llono i naa taratara naa tama nei ki naa tino taratara naa henua taatou i naa vana haka- maatua TeAtua ni mee!" ¹² Naa tama naa hakkaatoa ni llee naa mouri laatou ka vasirisiri ki laatou, "Teenei ni vana peehea?"

¹³ Aaraa tama iaa ni taratara taussua peela, "Naa tama naa ni unu ka vware!"

‡‡‡ 1.21-22 Mt 3.16; Mk 1.9, 16.19; Lk 3.21, 24.51 ‡‡‡ 2.1 Lev 23.15-21; Deut 16.9-11

Peter e hakaia te Lono Taukareka

¹⁴ Peter ni masike no tuu ma te taka sinahuru maa te tama tokotasi i naa aposol raa no kaamata te taratara ki te kuturana raa vaaruna iloo, "Kootou naa Jew ma naa tama hakkaatoa teenei e noho i Jerusalem, kootou hakannoo mai ki taratara atu nau ki illoa kootou i te mee nei. ¹⁵ Eaa? Kootou e mannatu maa naa tama nei e unu ka vware? Seai, naa tama nei see unu; teenei kote ssivo koi i te tapataiao. ¹⁶ Te mee kootou ekkite nei raa, teenei ko naa mee ni tarataraina mai Joel, te pure TeAtua imua:

¹⁷ TeAtua e taratara peelaa: Teenei taku vana ma ki mee i naa aso hakaoti:

Nau ma ki hookii taku Aitu Tapu raa ki takoto i naa tama hakkaatoa.

Naa tama taanata ma naa tama haahine kootou raa ma ki hakaia aku taratara;

naa tama taane kootou raa ma ki hakakiitea TeAtua i ana vana,

aa naa taanata mattua kootou raa ma ki mmiti i naa vana TeAtua.

¹⁸ Inaa tama hoki e heheuna iaa nau, naa taanata hakapaa ma naa haahine raa,

nau ma ki hookii ake hoki taku Aitu Tapu raa i naa aso naa,

teenaa laatou ma ki hakaia aku taratara.

¹⁹ Nau ma ki hakassura aku mahi i telani i aruna, aa naa vana e hakasoro mmata i te kerekere i laro nei. Tetoo, te ahi, aa te koku elasi ma ki ssura;

²⁰ te laa raa ma ki pouuri,

aa te marama ma ki huri no mmea ma settoo.

Naa vana nei ma ki ssura imua te aso elasi TeAriki ma ki au.

²¹ Teenaa, naa tama e ssee ki TeAriki ki tokonaki ake ki laatou raa ma ki hakassaoria.†

²² "Kootou naa tama i Israel, kootou hakannoo mai ki naa taratara nei! Jesus te tama i Nazareth raa se tama ni taka ma naa mahi TeAtua. Kootou ni kkite i naa heheuna naa mahi TeAtua iaa Ia i ana mirakol ni hakassura. Kootou soko kootou e illoa, i naa vana naa ni ssura iloto kootou. ²³ Iloto te hakataakoto TeAtua raa, TeAtua kuaa iloa are maa Jesus ma ki oti ku hookina atu ki kootou, teenaa te tama naa ni kauake kootou ki naa tama e hakallika raa ki tuukia ki te kros.

††²⁴ Araa nei TeAtua ni hakamasikeria a Ia Jesus i te mate, i te aa te mate see hai mahi ki tauhia te Tama naa. †²⁵ Teenei naa taratara David ni mee i te tama naa:

'Nau ni kite i TeAriki e tuu mai imua aaku i naa saaita hakkaatoa;

a nau ma ki see lavaa te matakou, iaa Ia e noho taupiri mai kuaa nau.

²⁶ Nau e taka ka hiahia,

aa nau e taratara hakahiahia peenaa,

Niaaina maa nau se tama ma ki oti ku mate raa,

nau ma ki noho no taaohi manava iaa Ia, ²⁷ i te aa iaa nau ma ki see tiiake koe ka noho i te kina te mate;

Koe see hiihai maa te tama e heheuna hakaraa oi iloo iaa koe nei ki moe no para tana haitino iloto te kava.

²⁸ Koe ku oti te hakaari mai kuaa nau i naa ara ki too te ora e ora hakaoti.

Aa nau ma ki hiahia iaa koe e noho ma nau.†

²⁹ Aku taaina nei, nau ki taratara atu hakaraa oi iloo ki kootou i te tipuna taatou imua, te Tuku David. A ia ni mate no tanumia iloo, aa no tae mai ki te aso nei raa tana taaruma naa koi takoto i te kina nei ma taatou.

³⁰ David se purepure TeAtua. A ia ni illoa i naa taratara hakamaatua TeAtua ni purepure ake kuaa ia: TeAtua ni purepure ake maa Ia ma ki hakanoho se tama i te manava David raa no tuku, ki mee pee ko ia.

††³¹ David ni kite i naa vana TeAtua ma ki mee imuri, teenaa ki mee ai a ia tana taratara i te saaita te Mesaea raa ma ki hakamasikeria i te mate. A ia ni taratara peelaa,

'A Ia ni see tiiake ka moe i te kina te mate; tana haitino ni see moe no purau iloto te kava.'

³² Teenei ko Jesus nei ni hakamasikeria TeAtua i te mate, aa maatou nei hakkaatoa ni kkite iaa Ia. ³³ A Ia ni hakamasikeria no hakanohoria i te vasi hakamaatua TeAtua, tana Tamana, aa TeAitu Tapu raa ni kauake TeAtua ki-

aa Ia, i teenaa ni purepure TeAtua kuaa Ia imua. Te mee kootou ekkite aa e llono i te aso nei raa, teenei ko naa mahi TeAtua e uii mai ki maatou. ³⁴ I teelaa seai ko David raa ni hano ki te lani; teelaa ko ia are raa ni mee tana taratara peelaa,

'TeAtua ni vanaake ki taku Ariki:

Noho mai i taku vasi hakamaatua

³⁵ ka ttari ki tuku atu nau oo tama e tautau haaeo raa i laro oo tapu vae,

ki mee ma se aruna ki hakapiripiri oo vae.††

³⁶ "Te kanohenua katoa Israel raa ki illoa hakaraa oi iloo maa Jesus, te tama ni tuukia kootou ki te kros nei, ko te tama ni hakanohoria TeAtua ma ko TeAriki aa ma ko te Mesaea!"

³⁷ Te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara nei raa, naa manava laatou ni hakallika hakaoti. Teenaa ffuri iloo naa tama naa no mee ake ki Peter ma aaraa aposol, "Naa taaina maatou nei, maatou ki mee peehea?"

³⁸ Teenaa ki mee ake Peter ki laatou, "Kootou ffuri no tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku too te hakaukau tapu iloto te inoa Jesus Christ, ki uiaa naa haisara kootou; teenaa TeAtua ma ki kauatu TeAitu Tapu raa ki kootou. ³⁹ I te purepure TeAtua raa ni tuku ki kootou maa naa tamalliki kootou, aa ki naa tama hakkaatoa e noho i naa kina e mmao, teenaa ko naa tama TeAtua e kannaa ki oo ake kuaa Ia."

⁴⁰ Peter ni kauake naa taratara hakamaatua nei ki naa tama naa, aa a ia ni kauake hoki aaraa taratara ka mee ake peelaa, "Kootou hakassao soko kootou

† 2.21 Joel 2.28-32 (LXX) †† 2.23 Mt 27.35; Mk 15.24; Lk 23.33; Jn 19.18 ‡ 2.24 Mt 28.5-6; Mk 16.6; Lk 24.5

†† 2.28 Ps 16.8-11 (LXX) ‡ 2.30 Ps 132.11; 2 Sam 7.12-13 ††† 2.35 Ps 110.1

i naa haaeo ma ki pakkuu iho ki naa tama e hakallika i te ssao nei!" ⁴¹ E tammaki iloo naa tama ni hakannoo ki naa taratara Peter naa no too te hakaukau tapu. Te kooina katoo naa tama ni ffuri naa manava laatou no lotu i te aso naa e noto i naa simata e toru. Teenaa naa tama naa ni hakapaa atu ki naa tama te lotu raa no tammaki iloo laatou. ⁴² Naa tama naa nittaka peenaa ka hakannoo ki naa akonaki naa aposol ka lotu lotu laatou hakapaa, aa e kaikkai hakapaa laatou i naa kaikai te lotu ka mee naa taku laatou hakapaa.

Naa vana naa tama te lotu raa ni mee

⁴³ Te lopo mahi Te Atua ma aaraavana e hakasoro mmata ni hakassurata naa aposol, teenaa te henua ni massaro iloo. ⁴⁴ Naa tama hakkaatoa e lotu naa maraa e noho hakapaa, no vaevvae naa hekau laa-tou raa ki laatou. ⁴⁵ Naa tama naa e kauake naa hekau ma naa kerekere laatou ki aaraa tama ki tauia, aa ku vaevvae atu naa mane naa ki naa tama katoo e noho see hai mee. ⁴⁶ I te aso ma te aso, naa tama naa maraa e kikutu hakapaa no lotu i te Hare Tapu Te Atua, aa e kkaai hakapaa ma te hiahia aa ma te manava laa oi i naa hare laatou. ⁴⁷ naa tama naa e hakanau peenaa i Te Atua ka fi-affia te henua katoo i laatou. Teenaa i naa aso hakkaatoa raa, naa tama e hakassaoria raa e hakapaaria atu Te Ariki kite kaavena laatou e lotu naa.

Te tama see lavaa te sasare e haia Peter no taukareka

3 Te aso tokotasi, i te toru telaasuru raa, Peter laaua ma John ni oo kite Hare Tapu, i teenaa kote ssao laatou maraa e taku. ² I te tootoka e ttapa ma ko te Tootoka Taukareka raa, teelaa se tanata see lavaa te sasare e noho ake i te kina naa. Te tanata naa ni tipu ake iloo peenaa i tana saaita ni haanau mai. Inaa aso hakkaatoa raa te tama naa maraa e saua ake aaraa tama no hakanohoria i te kina naa ki noho tta-ma naa no kainnoo mane ki naa tama e oo ake kite Hare Tapu. ³ Te saaita te tanata naa ni kite i Peter ma John e uru kiloto te hare raa, aia ni huri no kainnoo atu ki kauake se mee maana. ⁴ Te takarua naa ni ttoka tonu atu kiaa ia, teenaa ki mee ake Peter, "Toka mai ki maaua." ⁵ Teenaa ki ttoka atu iloo te tanata naa, i aa ia e ttau maa ia ku kauake tana mee te takarua naa. ⁶ Araa nei Peter ki mee ake kiaa ia, "Nau sea iloo se mane e taka ma nau, tevana iaa nau ku kauatu taku mee e taka ma nau nei. I loto te inoa Jesus Christ, te tama i Nazareth, nau e vanaatu ki masike koe no sasare!" ⁷ Teenaa suru atu iloo Peter no ppiki ki te rima hakamaatau te tanata naa no hakamasikeria ki aruna. Naa pukuvae ma naa tapuvae te tanata naa ni taukalleka i te saaita naa lokei. ⁸ Teenaa sopoi loo te tama naa no tuu ki aruna ka sasare vaakina naa. Araa uru atu iloo ia kiloto te Hare Tapu raa ma te takarua naa, teenaa a ia ni sopesopo ka sare hakanau i Te Atua. ⁹ Naa tama nittuu i te kina naa ni kkite i ana sare hakanau i Te Atua, ¹⁰ aa i te saaita laatou

† 2.44 Acts 4.32-35

ni mmate maa teelaa ko te tanata maraa e noho ka kainnoo mee i te Tootoka Taukareka raa, laatou nitteki no oho i aa ia ku taukareka.

Naa taratara Peter e hakaea iloto te Hare Tapu

¹¹ Te saaita te tama naa koi tuu ka taaohi ki Peter laaua ma John, naa tama i te kina naa ni oho no ffuro atu ki laatou i te kina e ttapa ma ko te Hakaseke i-taha Solomon. ¹² I te saaita Peter ni kite i naa tama naa raa, a ia ki mee ake, "Aku taaina nei, ai kootou e oho ai i te mee kootou e kkite nei, aa kootou e ttoka mai peenaa i te aa? E aa? Kootou e mannatu maa te tama nei ni lavaa te haia maaua no taukareka i maaua e haimahi, aa maa i maaua ni tama e lotu maaoni? Seai! ¹³ Te Atua aa Abraham, te Atua aa Isaac, aa te Atua aa Jacob teenaa kote Atua naa tippuna hakkaatoa taatou imua, teelaa ni kauake ana mahi ki Jesus, te tama e heheuna i aa Ia. Tevana iaa te tama naa ni kauake kootou ki naa tama hakamaatua raa kitaia, teenaa te saaita Pilate ni mee ma ki hanaa ia te tama naa raa, kootou ni see fiffai. ¹⁴ Te tama naa se tama e tapu aa e sosorina taukareka, tevana iaa kootou ni see fiffai kiaa Ia; kootou ni ffuri are no vanaake ki Pilate ki hanaa te tama e taa tama. ¹⁵ Kootou ni taia kootou Jesus, te tama e kauatu te ora maaoni. Tevana iaa Te Atua ku oti te hakamasikeria a Ia te Tama naa i te mate, aa maaua nei e ffai i naa tama ni kkite naa mee naa. ¹⁶ Te tama ni see lavaa te sasare nei ni hakamasikeria i naa mahi te inoa Jesus. Te mee kootou e kkite no illoa nei raa, e sura i te tama nei e hakataakoto tonu i te inoa Jesus; teenei kootou katoo ku kkite i teelaa ko te hakataakoto te tama nei i Jesus raa ku taukareka ai a ia. ¹⁷ "Aku taaina nei, nau e iloa maa kootou ma naa hakamau kootou naa ni mee kootou vana naa ki Jesus i kootou ni see illoa. ¹⁸ Naa taratara Te Atua raa ni tarataraina mai ana pure raa imua iloo, teenaa maa te Mesaea raa ma ki hakallono isu; teenei naa taratara nei e haia a Ia ki ttino i te ara nei. ¹⁹ "Tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku tautari ki Te Atua ki uia naa haisara kootou. Ki mee maa kootou e mee peenaa, ²⁰ teenaa kootou ma ki haia Te Atua ki hakamalolloo hakaraa oi kootou, aa Jesus ma ki heunatia mai a Ia. Jesus naa ko tana Mesaea ku oti te hakanoho imua ma kootou. ²¹ Tevana iaa Jesus ma ki noho ake i telani ka ttari ki hakatonusia naa mee katoo ki hoou, e mee pee koi-ana taratara ake imua iloo ki ana pure tapu. ²² I te aa i Moses ni taratara mai peenei, 'Te Ariki Te Atua kootou raa ma ki heuna atu tana pure, e mee pee ko nau ni heunatia mai a Ia. Ttama naa se tama i te kanohenua kootou naa, aa kootou ki hakannoo ki ana vana hakkaatoa e mee atu ki kootou. †

†† 3.13 Ex 3.15 † 3.14 Mt 27.15-23; Mk 15.6-14; Lk 23.13-23; Jn 19.12-15 †† 3.22 Deut 18.15, 18 (LXX)

²³ Naa tama see hakannoo ki naa taratara te pure naa ma ki kerekereia ki see hakapaa ki te kanohenua TeAtua.' †

²⁴ "Samuel hoki ma naa pure hakkaatoa ni nnoho imuri ana raa ni tarataraina laatou naa vana teelaa e ssura i naa aso nei. ²⁵ Naa purepure TeAtua ni kauiho ana pure raa, teenaa ni purepure TeAtua ni mee maa kootou. Aa te taratara hakamaatua TeAtua ni tuku maa naa tippuna kootou raa, e tuku hoki ki kootou. TeAtua ni taratara ake peelaa ki Abraham,

'Nau ma ki tuku a nau se tama i too haanauna naa ki haia hakaraaoina naa kanohenua hakkaatoa i te kerekere nei.' ††

²⁶ Teenaa tuku iloo TeAtua tana tama e heheuna iaa Iaraa no heuna atu ki kootou imua ki haia hakaraaoina kootou, ki hurisia naa manava kootou ki ti iake naa sosorina e hakallika kootou."

Peter laaua ma John e hakatuuria imua te Kansol

4 I te saaita Peter ma John koi ttuu ka taratara ki naa tama raa, e mee naa maatua te hare lotu ma te hakamau naa wasi te Hare Tapu aa ma naa tama i te kaavena naa Sadiusi raa ku ttae ake. ² Naa tama naa ni iloto i te takarua aposol raa e akonaki te henua maa Jesus ku oti te hakamasikeria i te mate, teenaa e mee maa naa tama ku oti te mmate raa ma ki massike no ora. ³ Teenaa tauhia iloo laatou Peter laaua ma John. Iaa e mee te laa raa ku suru raa, ponotia iloo laatou te takarua naa ki loto te hare karapusi, ki moe ki telaa aso. ⁴ Tevana iaa e tammaki iloo naa tama ni hakannoo ki naa taratara te takarua naa ni ffuri no lotu i TeAtua; te kooina katoa naa taanata ni lotu raa ni hano no tae ki naa simata e rima.

⁵ I te ssoa te aso raa, naa hakamau naa Jew, naa tama hakamaatua, aa ma naa tisa naa Loo raa ni kkutu i Jerusalem. ⁶ Naa tama naa ni oo ake no nnoho ma Anas, te Maatua Hakamau, aa ko Kaiapas, John, Alexander, aa ma naa tama i te haanauna te Maatua Hakamau. ⁷ Naa aposol raa ni too ake laatou no hakatuuria imua laatou no vasiria, "Te tanata naa ni haia koorua peehea no taukareka? Teenaa ni mahi e ai e ttaka ma koorua, aa koorua ni mee naa vana koorua naa iloto te inoa e ai?"

⁸ Peter, e tauria naa mahi TeAitu Tapu, ni hakahe atu tana taratara peelaa, "Naa hakamau ma naa tama hakamaatua: ⁹ Ki mee maa maaua e vasiria kootou i te aso nei i te vana taukareka ni mee ki te tama see lavaa te sasare nei aa ma te tama nei ni taukareka peehea raa, ¹⁰ teenaa kootou hakkaatoa ma te kanohenua Israel ki illoa maa te tama teenei e tuu imua kootou nei e hakamasikeria naa mahi te inoa Jesus Christ, te tama i Nazareth. Teenaa ko te tama ni tuukia kootou ki te kros aa teelaa ni hakamasikeria TeAtua i te mate. ¹¹ Jesus raa ko te tama e tarataraina te Laupepa Tapu maa,

'Te hatu kootou, naa tama e penapena hare, ni see fifai raa,

teenaa ko te hatu hakamaatua raa iloo.' ‡

¹² Jesus Christ soko ia e hakasao te tama no ora; i te maarama nei raa see hai inoa peelaa hoki teelaa e lavaa te hakasao taatou no ora."

¹³ Naa tama i te Kansol raa ni oho iloo i naa see kkapo Peter ma John i te hakahe naa taratara TeAtua, aa i te takarua naa ni tamavare koi ni see ttae ki naa skul e llasi. Teenaa ki illoa naa tama naa maa te takarua naa ni ttaka ma Jesus. ¹⁴ Naa tama naa ni see hai taratara ki mee, i laatou e kkite i naa tuu ake te tanata ni haia no taukareka raa laatou ma Peter aa ko John. ¹⁵ Teenaa ki mee ake laatou ki te takarua naa ki uru ki haho, araa nnoho iloo laatou no taratara soko laatou, ¹⁶ "Te takarua nei ma ki haia taatou peehea? Naa tama hakkaatoa i Jerusalem raa e illoa maa te mahi e llasi TeAtua raa ni hakasuratia te takarua nei, aa taatou see lavaa te huu maa te takarua naa ni see mee te mee naa. ¹⁷ Tevana iaa taatou ki mmata ki see tere te lono nei ki aaraa tama; taatou ki hakaapo ake ki te takarua nei ki see tarataraina hoki laua iloto te inoa Jesus ki aaraa tama."

¹⁸ Teenaa hakahe ake iloo laatou te takarua raa no taratara ake ki kaaoti hakaoti laua te taratara ka akonaki te henua iloto te inoa Jesus. ¹⁹ Tevana iaa Peter laua ma John ki ffuri atu no mee atu peelaa, "Kootou hakatuu soko kootou maa te mee hea e tonu i naa karamata TeAtua. E aa? Maaua ki hakannoo ki kootou, seai, maaua ki hakannoo ki TeAtua? ²⁰ Maaua see lavaa te nnoho seemuu ka see tarataraina maaua naa mee maaua ni kkite ka llono."

²¹ Teenaa ki taratara hakaapo atu hoki naa tama te Kansol raa ki laua, araa ti iake iloo laua ka oo. Naa tama naa ni kkite maa te takarua naa see lavaa laatou te karapusina, i te henua e hakanau hakkaatoa i TeAtua i te vana ni sura naa. ²² Naa setau te tanata ni haia no taukareka nei e laka i te matahaa.

Naa tama e lotu e taku ki see kkapo laatou

²³ Te saaita Peter ma John ni ti iake ka oo raa, laua ni ahe no taratara ake ki naa tama laatou raa i naa vana naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua raa ni taratara ake ki laua. ²⁴ Te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara naa, naa tama naa hakkaatoa ni taku hakapaa peelaa ki TeAtua, "Te Ariki nei, koeraa ko TeAtua ni penapena te lani, te kerekere nei, te moana, aa ma naa mee hakkaatoa e ora teelaa e takkoto i naa kina naa! ‡²⁵ Koe ni taratara ake ki maatou tipuna David, te tama e heheuna iaa koe, iloto naa mahi TeAitu Tapu ki taratara mai ki maatou, teenaa ko tana taratara e mee maa:

'Naa tama i naa henua sara raa e lloto iloo raa ko te aa?

Naa tama naa e mamannatu vvere ki mee laatou naa vana e hakallika raa ko tea?

²⁶ Naa tuku te kerekere nei ni ttuu tanatana ki hetaa.

Naa hakamau raa ni kkutu hakapaa ki hetaa maa TeAtua laua ma tana Mesaea.' ‡‡

† 3.23 Deut 18.19 †† 3.25 Gen 22.18

‡ 4.11 Ps 118.22 ‡† 4.24 Ex 20.11; Neh 9.6; Ps 146.6 ‡‡
4.26 Ps 2.1-2 (LXX)

²⁷ Emaaoni iloo maa Herod laaua ma Pontius Pilate ni kkutu hakapaa iloto Jerusalem ma te kanohenua Israel aa ma naa tama i naa henua sara raa ki hetaa laa-tou ma Jesus, tootama etapu teelaa ni hakanoho ma se Mesaea. ¹²⁸ Naa tama naa ni hakapaa ki haia laa-tou naa mee hakkaatoa, teelaa iloto oo mahi aa maa too hi-ihai raa, koe kunaa iloa are ma ki oti ku ssura. ²⁹ Te Ariki nei, hakannoo ki naa taratara hakaapo naa tama naa e hai, aa koe kuti iake maatou, naa tama e heheuna iaa koe nei, ki hakaeta see kkapo maatou i oo taratara. ³⁰ Hakassaa oo mahi no hakamasike naa tama e mmaki, aa koe ku mee ki kkite te henua i oo mahi e hakassura iloto te inoa Jesus, too Tama e tapu e heheuna iaa koe." ³¹ Te saaita naa tama naa ni oti te taku raa, te kina laa-tou e kkutu naa ni ruetia. Naa tama i te kina naa ni tauria katoa naa mahi TeAitu Tapu no kaamata laa-tou te hakaeta see kkapo i naa taratara TeAtua.

Naa tama e lotu raa e vaevae naa hekau laa-tou

³² Te kaavena e lotu naa ni taao hi ki te hakataakoto ma te manava tokotasi. See hai tama i laa-tou ni taratara maa ana hekau raa ni tino hekau aana, seai. Naa tama naa ni vaevae naa hekau katoa laa-tou naa ki aaraa tama laa-tou. ^{†33} Naa aposol raa ni taratara haimmahii iloo i te masike mai TeAriki Jesus i te mate, teenaa TeAtua ni mmata ake hakaraa oi iloo ki laa-tou hakkaatoa. ³⁴ See hai tama i laa-tou ni noho see hai mee. Naa tama ni mee naa kerekere laa-tou maa naa hare laa-tou raa ni kauake naa mee naa ki aaraa tama ki tauia, aa naa mane laa-tou naa ³⁵ ni hookii ake ki naa aposol; teenaa te mane naa ni vaevae ki naa tama see hai mee. ³⁶ Teenaa e mee pee ko Joseph, te tama haka Levi aa ni haanau i te tamaa henua e ttapa ma ko Cyprus. Te tama naa ni taapaa naa aposol raa maa ko Barnabas, te taratara e mee maa 'Te tama e saapai ki telaa tama'. ³⁷ Te tama naa ni kauake tana kerekere raa ki tauia telaa tama, aaraa kauake iloo ana mane naa ki naa aposol.

Ananias laaua ma Safira

5 Tevana iaa teelaa se tanata, tana inoa ko Ananias. Laaua ma tana aavana, Safira, ni mee aaraa kerekere laaua ni tauia aaraa tama. ² Araa nei laaua hai aavana ku tuku laaua taratara ki taao hi a ia ni mane aa ku hookii aaraa mane raa ki naa aposol. ³ Teenaa ki mee ake Peter kiaa ia, "Ananias, ai koe ku mee are ma ki hanatu Satan no usuusuhia koe ki hakarereesia TeAitu Tapu ka taao hi ki aaraa mane i oo mane ni too naa? ⁴ Te saaita te kerekere naa se ki tauia raa, teenaa se kerekere aau; aa te saaita te kerekere naa ni tauia raa, oo mane ni too raa ni mane aau. Ai koe ni maanatu are ma ki mee too vana naa? Koe ni see hakarereesia a koe se tamavare; koe ni hakarereesia a koe TeAtua!"

⁵ Te saaita koi Ananias ni lono i naa taratara nei raa, leiho lokoi a ia ki laro no mate. Naa tama hakkaatoa ni lono i te mee nei ni mattaku hakallika iloo. ⁶ Teenaa oo ake iloo naa tama taane raa no miinia tana haitino ka saaua no tanumia.

⁷ See rooroa koi raa, te aavana Ananias raa ku uru ake, aa a ia naa ni see iloa i te vana ni mee ake naa. ⁸ Teenaa vasiri ake iloo Peter, "Taratara mai, te nei ko te kooina katoa naa mane koorua ni too i te kerekere koorua ni tauia?"

Safira ki mee ake, "Uee, teenaa te kooina katoa maa naa ni too."

⁹ Teenaa ki mee ake Peter, "Ai koorua ma too aavana naa ni mannatu are ma ki haaiteria koorua TeAitu Tapu TeAriki? Naa taanata ni tanumia laa-tou too aavana raa ku ttuu mai i te tootoka raa ki saaua hoki koe ki haho!" ¹⁰ Te ffine naa ni leiho lokoi i te saaita naa no mate imua Peter. Naa tama taane raa ni uru ake no kkite maa te ffine raa ku mate, teenaa saaua iloo laa-tou te ffine naa no tanumia i te vasi tana aavana.

¹¹ Naa tama hakkaatoa te lotu raa aa ma aaraa tama teelaa ni lono i te vana ni mee nei ni mattaku hakallika iloo

Naa aposol e hakassura naa mahi TeAtua

¹² Naa aposol raa ni hakassura te lopo mahi TeAtua imua naa karamata te henua. Teenaa naa tama katoa e lotu raa ni kkutu iloto te Hakaseke i-taha Solomon.

¹³ Niaaina maa te henua ni taratara hakanau i laa-tou raa, ni see hai tama i naa tama see lotu raa ni mannatu ma ki hakauru atu no lotu laa-tou hakapaa. ¹⁴ Iaa turaa taanata ma naa haahine ni lotu i TeAriki ka oo ake no hakapaa ki te kaavena naa tama e lotu. ¹⁵ Naa tama i te kina naa ni kkite katoa i naa vana naa aposol naa e mee, teenaa ki sausu ake laa-tou naa tama e mma-ki raa no hakamoe i naa moelana laa-tou i te ara, ki too te maru Peter i naa tama naa i ana laka ka hano.

¹⁶ E tammaki iloo naa tama ni oo ake i naa matakaaina e tauppiri ake ki Jerusalem, teenaa e oo ake ma naa tama e mmaki aa ma naa tama e tauria naa tip-pua hakallika; naa tama naa ni haia katoa no taukalleka.

Naa aposol raa ku mee pakavaina

¹⁷ Teenaa te Maatua Hakamau raa ma naa tama e heheuna maa ia, teenaa ni tama i te kaavena naa Sa-diusi, ni ffuri no manava haao i naa aposol.

¹⁸ Naa tama naa ni tauhia laa-tou naa aposol naa no ponotia ki loto te hare karapusi. ¹⁹ Araa nei te ensol TeAtua raa ni tarakina a ia naa tootoka te hare karapusi raa i te poo naa no hakauruhia naa aposol raa ki haho. Teenaa te ensol raa ki mee ake peelaa ki laa-tou, ²⁰ "Kootou oo no ttuu iloto te Hare Tapu raa aa kootou ku hakaeta ki te henua i naa tiputipu te ora hoou nei."

²¹ Naa aposol raa ni hakannoo ki naa taratara te ensol naa. Teenaa naa tama naa ni oo atu ki loto te Hare Tapu raa i te tahaata naa no kaamata te akonaki te henua.

† 4.27 Mt 27.1-2; Mk 15.1; Lk 23.1,7-11; Jn 18.28-29 † 4.32 Acts 2.44-45

Te saaita te Maatua Hakamau raa nittae ake ma naa tama e heheuna ma ia raa, kave iloo laatou kauna ki ki naa tama hakamaatua katoo i te kanohenua Israel ki oo ake ki nnoho laatou no taratara. Ki oti raa kave iloo laatou taratara ki naa tama e roorosi te hare karapusi raa ki too ake naa aposol. ²² Tevana iaa i te saaita naa tama ni heunatia laatou raa nittae atu ki te hare karapusi raa, naa tama naa ni see llave i naa aposol. Teenaa ahe iloo naa tama naa no taratara ake peelaa ki naa tama i te Kansol, ²³ "I te saaita maatou nittae atu raa, te hare karapusi naa e pui hakanniti iloo aa naa wasi raa hakkaatoa e ttuu ka roorosi i naa tootoka; tevana iaa i te saaita maatou ni tarakina maatou te tootoka raa, maatou ni see hai tama ni kkite iloto te hare!" ²⁴ Te saaita te hakamau naa wasi te Hare Tapu aa ma naa maatua hakamaatua raa ni llono i te mee nei raa, laatou ni hakatuu nataa iloo i tevana ku mee i naa aposol naa. ²⁵ Teenaa uru ake iloo te tanata tokotasi no mee ake peelaa ki laatou, "Kootou hakannoo! Naa tama ni ponotia kootou ki loto te hare karapusi raa e ttuu i te saaita nei iloto te Hare Tapu ka akonaki te henua." ²⁶ Teenaa masike iloo te hakamau naa wasi raa no hano ma naa tama e heheuna ma ia raa no too ake naa aposol. Naa aposol raa ni too ake hakaraaoi iloo laatou, i te aa i laatou ni mattaku maa laatou ma ki tauatia naa tama i te kina naa ki naa hatu.

²⁷ Naa aposol raa ni too ake naa tama naa no hakaturia iloo imua te Kansol, teenaa ki vasirisiri ake te Maatua Hakamau raa ki laatou, ²⁸ "Kootou ni puuia maatou ki see hakaea ki te henua iloto te inoa te tama nei, aa kootou mmata i tevana kootou ni mee naa! Naa taratara naa ku oti te hakatereina kootou ki naa kina hakkaatoa iloto Jerusalem, aa kootou e mee maa teenei ko maatou nei ni mee ma ki taia maatou ttaama naa!" †

²⁹ Peter ma aaraa aposol ki hakahe ake, "Maatou see lavaa te hakannoo ki ni tama. Maatou e hakanookoi ki TeAtua. ³⁰ Kootou ni tuukia kootou Jesus no mate i aruna te kros, tevana iaa a Ia ni hakamasikeria hoki te Atua naa tippuna taatou raa i te mate. ³¹ TeAtua ni saaua a Ia te tama naa no hakanoho i tana vasi hakamaatou ma se Tuku aa maa ko te Tama e hakasao taatou, te kanohenua Israel, teenaa ki lavaa taatou te ffuri naa manava taatou aa ki uiia naa haisara taatou.

³² Maatou nei ko naa tama e tarataraina maatou naa vana TeAtua ni mee nei, aa TeAitu Tapu hoki e taratara i naa vana nei. Teenaa TeAtua e hookii TeAitu Tapu raa ki naa tama e hakannoo ki ana taratara."

³³ Te saaita te Kansol raa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni lloto iloo. Laatou ni fiffai ma ki taia laa-tou naa aposol raa ki mmate. ³⁴ Araa nei te Faarisi tokotasi, tana inoa ko Gamaliel, a ia naa se tisa naa Loo aa e haia te henua ma se tama hakamaatua, ni masike no tuu imua te Kansol raa no vanaake ki naa tama laa-tou naa ki toa naa aposol raa no haia kittari mai i haho.

³⁵ Teenaa ki mee ake ia peelaa ki naa tama laatou

i te Kansol, "Kootou naa tama Israel nei. Poopoo tonu i te mee kootou e mee ki mee ki naa tama naa. ³⁶ Kootou e illoa maa naa setau koi peelaa raa e mee te tama, tana inoa ko Tiudas, ni sare ka meeme ki te henua maa ia se hakamau. Teelaa se haa naa rau naa taanata ni tautari atu ki te tama naa. Tevana iaa te tama naa ni taia no mate no masseu huri naa tama e tautari ki-aa ia naa no seai hakaoti te kaavena naa. Teenaa mate iloo tevana te tama naa ni mee naa.

³⁷ Kimuri koi raa, i te ssao te henua ni hakatuutuu naa inoa laatou iloto te laupepa te kaaman raa, Judas, te tama haka Galilee raa ni hakasura iho no tautari atu hoki te lopo tama kia ia. Tevana iaa a ia hoki ni taia no mate, aa naa tama hakkaatoa ni tautari atu ki-aa ia naa ni masseu huri hoki ki naa kina. ³⁸ Aa teenei e mee atu ai nau ki kootou. Kootou tiake naa tama naa ki oo! Ki mee maa naa vana naa tama naa e hai raa e tautari koi ki te hakataakoto te tamavare te maarama nei raa, naa vana naa ma ki oo koi no seai.

³⁹ Tevana iaa ki mee maa teenaa ni vana e oomai i TeAtua raa, naa tama naa ma ki see lavaa kootou te puuia. Kootou ma ki kkite maa teelaa ko TeAtua raa e hetaa kootou!"

Teenaa te Kansol raa ni tuku ki naa taratara Gamaliel.

⁴⁰ Naa aposol raa ni hakahe ake hoki naa hakamau raa ki hare no sarua, ara puuia iloo laatou naa tama naa ki seai iloo ki taratara iloto te inoa Jesus, teenaa tiake iloo laatou naa aposol naa ka oo.

⁴¹ Te saaita naa aposol naa ni uru ki haho, naa tama naa ni fiafia iloo. I te aa i laatou e haia hakallikaina raa i laa-tou e tautari i Jesus. ⁴² Aa i naa aso hakkaatoa raa, naa aposol raa ni akonaki ka hakaea peenaa te Lono Taukareka i Jesus te Mesaea raa iloto te Hare Tapu aa iloto naa hare te henua.

Te takahitu ki tokonaki ki naa aposol

6 I naa aso naa raa, te kooina naa tama e tautari i Jesus raa ni hanake no tammaki iloo. Teenaa e mee te saaita naa Jew teelaa e taratara haka Greece raa e hakatauttau ma naa tino Jew te henua naa, i naa Jew e taratara haka Greece raa e mee maa naa puruna laa-tou raa maraa see hanaia i naa vaevae ake naa kaikai i naa aso. ² Teenaa aru iloo te taka sinahuru maa ttakarua aposol raa ki naa tama katoo e lotu raa no taratara ake peelaa, "Te mee raa see tonu maa maatou ki tiiake lokoi te hakaea te Lono Taukareka raa ma ki anaana maatou ki te vasi naa kaikai e vaevae naa. ³ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou hakamaatino se takahitu taanata iloto kootou naa e atammai aa e ttaka ma naa mahi TeAitu Tapu ki tukua maatou ki mmata i te vasi naa kaikai naa. ⁴ Aa maatou iaa ku heheuna tonu te taku ka hakaea te Lono Taukareka."

⁵ Te kaavena e lotu naa hakkaatoa ni fiffai ki te maanatu naa aposol naa, teenaa tukua iloo laatou Stephen, te tama e taka ma TeAitu Tapu aa e lotu haimahi i TeAtua, Philip, Prokorus,

† 5.28 Mt 27.25

Nikanor,
Timon,
Parmenas,
aa ko Nikolaus (te tama sara haka Antiok teelaa kulu-
tu i te lotu naa Jew)

⁶ Te takahitu taanata naa ni too atu te kaavena e lotu raa kimua naa aposol, teenaa naa aposol raa ki hakappiri naa rima laatou ki aruna naa tama naa no taku maa laa-
tou.

⁷ Teenaa naa taratara TeAtua naa nittoha ki naa kina. Te kooina naa tama ni tautari ki Jesus iloto Jerusalem raa ni hanake koi no lasi, aa te lopo maatua te Hare Tapu hoki ni ffuri no tautari ki Jesus.

Stephen ku tauhia

⁸ Stephen setama e haia hakaraaoina iloo TeAtua, aa naa mahi TeAtua e takkoto ia ia. A ia ni hakasura te kau mahi TeAtua ka kkite te henua. ⁹ Tevana ia e mee aaraa tama ni see fiffai ki Stephen. Teenaa ni tama e ffai i te kaavena te Hare lotu naa Jew e ttpa ma ko "Naa tama ni hakattanaria." Teenaa ni Jew ni oomai i Sairin maa Alexandria. Naa tama naa ma aaraa Jew ni oomai i naa matakaaina Silisia ma Asia ni kaamata te hakatauttau laatou ma Stephen. ¹⁰ Tevana ia Stephen ni haia hakaraaoina iloo TeAitu Tapu raa no atamai, teenaa i tana saaita ni huri no taratara atu raa, ni see hai tama i naa tama naa ni sahea laatou ana taratara. ¹¹ Teenaa usuhia iloo laatou aaraa tama i naa tama naa ki oo no taratara peelaa, "Maatou ellono i naa taratara hakallika te tama nei i Moses aa i TeAtua!" ¹² Naa tama naa ni oo no usu-
usuhia iloo laatou ka lloto naa tama i te kina naa ma naa tama hakamaatua naa Jew aa ma naa tisa naa Loo, teenaa ki oo atu naa tama naa no tauhia iloo laatou Stephen no taakina kimua te Kansol. ¹³ Araa too ake iloo laatou aaraa tama ki oo ake no mee ni taratara hakallesi maa laatou i Stephen, teenaa naa tama naa ni oo ake no taratara peelaa, "Te tama nei maraa e taratara hakallika lokoi i te Hare Tapu TeAtua aa i naa Loo Moses. ¹⁴ Maatou ni llono te tama nei e taratara maa Jesus te tama i Nazareth raa ma ki seua a ia te Hare Tapu, aa ma naa vana hakamaatua Moses ni tuku ma ki tautari taatou raa ma ki hurisia te tama naa."

¹⁵ Naa tama hakkaatoa ni nnoho iloto te Kansol naa ni ttuu katoo naa karamata laatou i Stephen, teenaa laatou ni kkite maa naa karamata te tama naa e mee koi ma ko naa karamata te ensol.

Naa taratara Stephen

7 Te Maatua Hakamau raa ki vasiri ake ki Stephen, "Teenaa ni taratara maaoni naa tama naa e mee ia koe?"

² Stephen ki hakahe ake, "Aku taaina ma aku tamamana nei, hakannoo mai. Te saaita taatou tipuna, Abraham, seki hano are no noho i Haran raa, TeAtua Nnuu ni hakasura ake kiaa ia i Mesopotamia ³ no taratara ake

peelaa, 'Tiiake too haanauna raa aa koe ku masike i too henua naa no hano ki taku henua ma ki hakaari atu kiaa koe.' [†]

⁴ "Teenaa masike iloo Abraham i tana henua naa no hano no noho i Haran. I te saaita tana tamana ni mate raa, Abraham ni kaavea mai TeAtua ki au no noho i te kerekere e nnoho kootou nei. ^{††5} TeAtua ni seai iloo se tamaa kina i te kerekere naa ni kauake ma se tino kerekere Abraham i te saaita naa. Tevana ia TeAtua ni purepure ake maa te kerekere naa ma ki oti ku kauake Ia ki Abraham, aa ma te kerekere naa ma ki noho ma ia ma ana tamalliki. I te saaita TeAtua ni mee ana purepure nei raa, Abraham seki hai tamalliki are. ^{‡6} TeAtua ni taratara ake peelaa ki Abraham, 'Too haanauna raa ma ki oo no noho i te henua aaraa tama, teenaa laatou ma ki heheunatia ma ni poe naa tama i te kina naa aa laatou ma ki mee pakavaina iloto naa setau e haa naa rau. ^{‡‡7} Tevana ia nau ma ki hakatonotonu naa tama e heheuna ai laatou, aa kimuri too haanauna naa ma ki hakattaha i te henua naa no oomai no lotu ia nau i te kina nei.' ^{‡‡8} Ki oti raa TeAtua ku vanaake ki Abraham ki sere naa kina ana tamalliki taanata, ki takoto ma se hakamaatino i ana purepure ki Abraham. Teenaa i te varu naa aso Isaac i tana saaita ni haanau raa, a ia ni serea ana kina Abraham; Isaac naa ni sere naa kina tana tama Jacob, aa Jacob ni sere naa kina tana taka sinahuru maa ttakarua tamalliki, teenaa ko naa tippuna taatou i te manava taatou nei. ^{‡‡}

⁹ "Naa tamalliki Jacob raa ni manava haaeo i laatou taina, Joseph, teenaa too iloo laatou taina naa ki Egypt no kauake ki aaraa tama ki tauia no heheunatia ma se poe. Tevana ia TeAtua ni taka ma Joseph, ^{‡‡‡10} teenaa Joseph ni hakasoria a Ia i naa haaeo ni pakkuu kiaa ia. Aa te saaita Joseph ni tuu imua te tuku Egypt raa, TeAtua ni haia a Ia Joseph ki atamai aa ki hiihai te tuku Egypt raa kiaa ia. Teenaa Joseph ni hakanohoria te tuku raa ki roorosi i tana hare aa ki noho ma ko te hakamau te kaaman Egypt. [§]

¹¹ "I te saaita naa raa, te one raa ku tae ake ki Egypt ma Canaan, ka mmate naa tama naa i te hiikkai. Naa tippuna taatou raa ni see hai kaikai ni llave, ^{§†12} teenaa te saaita Jacob ni lono maa e mee ana kaikai i Egypt raa, heunatia iloo ia ana tama, teenaa ko naa tippuna taatou, ki oo no ssee mai ni kaikai maa laatou i Egypt. Teenaa ko te oo mua ana tama naa. ¹³ I te saaita naa taaina Joseph raa ni ttao no ahe ki Egypt raa, Joseph ni hakaari ake ki ana taaina naa maa teelaa ko ia. Teenaa ki iloa ai te tuku Egypt raa i te haanauna Joseph. ^{§††14} Teenaa kkave iloo te kaunaki Joseph ki tana tamana, Jacob, ki hanake ia ma tana haanauna raa hakkaatoa ki Egypt. Laatou naa se tino hitu maa ttakarima hakkaatoa i te haanauna naa. ^{§†15} Teenaa hano iloo Jacob ki Egypt, teenaa ko tana kina ni noho no mate ai ma ana tama, naa tippuna taatou. ^{§††16} Naa haitino laa-

† 7.3 Gen 12.1 †† 7.4 Gen 11.31, 12.4 ‡ 7.5 Gen 12.7, 13.15, 15.18, 17.8 ‡† 7.6 Gen 15.13-14 ‡‡ 7.7 Ex 3.12 ‡‡† 7.8 Gen 17.10-14, 21.2-4, 25.26, 29.31—35.18 ‡‡‡ 7.9 Gen 37.11, 28, 39.2, 21 § 7.10 Gen 41.39-41 §† 7.11 Gen 42.1-2 §††

tou naa iaa nitoa no tanumia i Shekem, i te kava Abraham ni taavi ki naa mane i naa tama i te manava Hamor.
†

¹⁷ “Te saaita TeAtua ni taupiri ki hakattino ana pure-pure ki Abraham raa, te kooina naa tama taatou ku noho i Egypt raa ni hanake no tammaki iloo. ¹⁸ Araa teenaa, teelaa se tuku see iloa i Joseph raa ku noho no tuku i Egypt. ^{††19} Te tuku naa ni meemee tipuaina a ia naa tippuna taatou ka mee pakavaina a ia laaou. Naa tama naa ni hakamatakuria te tuku naa ki tiiake naa tamalliki punaammea laaou raa i haho ki mmate. ‡

²⁰ “Teenei kote saaita Moses ni haanau mai. Itana saaita ni haanau mai raa, a ia ni tiputipu taukareka i naa karamata TeAtua. Te tamariki naa ni anaanaria iloto te hare laaou raa no lava iloo naa marama e toru. ^{††21} Aa i tana saaita ni hakataharia i te hare laaou raa, te taupu te tuku raa ni toa a ia te tamariki raa no anaanaria no matua ma setino tama aana. ^{††22} Moses ni akonakina ki atamai i naa vana hakkaatoa Egypt. Teenaa a ia ni tipu ake no haimahi i ana taratara aa i ana vana e mee.

²³ “Te saaita Moses ni matua no tae ki te matahaa ana setau raa, a ia ni maanatu ki hano ia no mmata i naa noho ana taaina, naa tama i Israel. ^{††24} A ia ni hano no kite iloo i naa mee pakavaina te tama haka Israel tokotasi ate tama haka Egypt, teenaa huri atu iloo ia no sui ki te tama naa no taia te tama haka Egypt naa no mate hakaoti. ²⁵ (Moses ni maanatu ma ana taaina naa ma ki illoa maa ia ma ki heunatia TeAtua ki hakassaoria laaou, tevana iaa naa tama naa ni see illoa.) ²⁶ Telaa aso raa, Moses ni kite i tetakarua haka Israel e patu, teenaa hanatu iloo ia no vaaea te takarua raa ki see patu. A ia ki mee ake peelaa ki te takarua naa, ‘Hakannoo mai. Koorua naa se hai taina; koorua e patu i te aa?’ ²⁷ Araa nei te tama teelaa e taia a ia telaa tama raa ni huri ake no turekina a ia Moses ki te vasi, ka mee ake peelaa, ‘Koe ni tukua ai ma ki au koe no hakatonotonusia maaua?’ ²⁸ Eaa? Koe ku mee ma ki au koe no taia nau pee kote te tama haka Egypt ni taia a koe no mate i te aso raa?’ ²⁹ I te saaita Moses ni lono i naa taratara nei raa, a ia ni sopo no tere ki Midian no noho i te matakaaina naa. Teenaa a ia ni aa vana i te kina naa no mee iloo ana tamalliki taanata elua. ‡‡

³⁰ “Moses ni noho i te kina naa no llaka iloo naa setau e matahaa, teenaa hakasura ake iloo te ensol raa kiaa ia iloto te puku vao e ura iloto mouku, e taupiri ki te Mouna Sinai. ^{§31} Naa mouri Moses ni oho iloo i tana mee ni kite naa, teenaa hanatu iloo ia no taupiri atu ki te puku vao raa kittoka hakaraa ai a ia. Araa nei a ia ku lono i naa taratara ake tere TeAriki: ³² ‘Nau nei kote Atua ootippuna, te Atua aa Abraham, te Atua aa Isaac, aa te Atua Jacob’. Moses ni porepore i tana matakua, aa ni see lavaa te ttoka atu. ³³ TeAriki

7.13 Gen 45.1, 16 §† 7.14 Gen 45.9-10, 17-18, 46.27 §†† 7.15 Gen 46.1-7, 49.33 † 7.16 Gen 23.3-16, 33.19, 50.7-13; Josh 24.32 †† 7.18 Ex 1.7-8 ‡ 7.19 Ex 1.10-11, 22 †† 7.20 Ex 2.2 ‡‡ 7.21 Ex 2.3-10 ‡‡† 7.23 Ex 2.11-15 ‡‡‡ 7.29 Ex 18.3-4 § 7.30 Ex 3.1-10

ki mee ake kiaa ia, ‘Uii ootaka e hakao naa, i too kina etuu naa e tapu. ³⁴ Nau ku oti te kite i naa mee pakavaina aku tama raa i Egypt. Nau ni lono i naa ttani laaou, teenei nau ku hano no hakassaoria laaou. Kau te saaita nei; koe ku kaavea a nau ki Egypt.’

³⁵ “Teenei kote Moses ni hakakkeeina te kanohenua Israel i naa taratara laaou ni hai ake peelaa kiaa ia, ‘Koe ni tukua e ai ki au koe no hakatonotonusia maatou?’ A ia naa ko te tama teelaa ni hakasura ake te ensol raa kiaa ia iloto te puku vao e ura raa no taratara ake i aa ia naa ko te tama e heunatia TeAtua ki hakassaoria ana tama aa ki noho hakamaatua i laaou. ^{§†36} A ia naa ni taakina a ia te kanohenua Israel raa no hakattaha i Egypt, teenaa a ia ni hakasura naa mahi TeAtua i Egypt aa ma i te Moana e Mmaa iloto naa setau e matahaa laaou ni ttaka vaaroto mouku.

^{§††37} Moses raa ko te tama ni vana ake ki te kanohenua Israel raa peelaa, ‘TeAtua ma ki heuna atu tana pure ki kootou, e mee pee ko nau nei e heunatia atu ia, aa te tama naa se tama koi i kootou.’ ^{§†38} Moses raa ko te tama ni hakaturia a ia te kanohenua Israel raa hakapaa iloto mouku; a ia i te kina naa ma naa tippuna taatou aa ma te ensol teelaa ni taratara ake kiaa ia i aruna te Mouna Sinai. Teenaa naa taratara TeAtua e takkoto te ora raa ni kauatu kiaa ia i te kina naa ki kau mai ki taatou. ^{§††}

³⁹ “Tevana iaa naa tippuna taatou raa ni see fiffai maa laaou ki hakannoo ki Moses; ttama naa ni hakakkeeina laaou ka noho laaou no mannatu ki ahe laaou ki Egypt. ⁴⁰ Teenaa ki mee ake naa tama naa ki Aaron, ‘Penapenaa ni atua maa maatou ki tautari maatou. Maatou ku see illoa ma se aa ku mee i Moses, te tama ni taakina mai a ia maatou i Egypt.’ ^{§†41} Teenaa ki penapena ai laaou aitu e tiputipu ma se punua puru-makau, no hakaara naa mee laaou ki te mee naa. Naa tama naa ni mee laaou taffao ka lotu ki te aitu laaou ni penapena soko laaou naa. ^{§†42} Teenaa tiiake iloo naa tama naa TeAtua, ki lotu laaou ki naa hetuu i te lani, teenaa e hanotonu maa naa taratara e takkoto iloto te Laupepa naa pure TeAtua:

‘Kootou naa tama Israel nei.

I naa setau e matahaa kootou ni ttaka vaaroto mouku raa,

naa manu kootou ni taa ma ni mee e hakaara raa ni see hakaara mai kiaa nau.

⁴³ Teelaa ko te tamaa hare te atua Molok raa e sausaua kootou,

aa te hetuu te atua kootou, Refan;

Teenaa ko naa aitu kootou ni penapenna ma ki lotu ai kootou.

Teenaa kootou ma ki kerekereia a nau ki oo kootou no noho soko kootou i telaa vasi Babilon.’ ^{§§†}

⁴⁴ “Naa tippuna taatou raa ni hakatuu laaou Tamaa Hare teelaa e noho ai TeAtua i mouku.

Te hare naa ni penapenaa laaou tautari ki te tiputipu

§† 7.35 Ex 2.14 §†† 7.36 Ex 7.5, 14.21; Num 14.33 §† 7.37 Deut 18.15, 18 §†† 7.38 Ex 19.1—20.17; Deut 5.1-33 §† 7.40 Ex 32.1 §† 7.41 Ex 32.2-6 §§† 7.43 Amos 5.25-27 (LXX)

Moses ni hakakkiitea TeAtua. ^{†45} Kimuri raa naa tippuna taatou, teelaa ni too te tamaa hare naa i naa tammama laa-
 taatou, ni saaua laa-
 taatou te hare naa ka oo ma laa-
 taatou i te saaita laa-
 taatou ni oo ma Joshua no too naa kerekere i naa kanohenua ni kerekereia TeAtua.

Te tamaa hare naa ni tuu i te kina naa no tae iloo ki te ssao David ni tuku. ^{††46} TeAtua ni hiihai ki David, teenaa David ni vanaake ki TeAtua maa ia ma ki hakatuu se hare ki noho te Atua aa Jacob. ^{‡47} Iaa teelaa ko Solomon are raa ni hakatuu te hare tapu TeAtua naa. [‡]

⁴⁸ "Tevana iaa, TeAtua Haimahi raa see noho iloto naa hare naa tama e hakatuu; e mee pee ko naa taratara ake te pure TeAtua:

⁴⁹ "TeAriki e mee maa, Te lani ko taku nohorana, aa te kerekere ko taku aruna e hakapiri aku vae. Se hare peehea kootou ma ki hakatuu ma se hare aaku?

Teehea taku kina ma ki noho?

⁵⁰ "A nau soko nau ni penapena naa mee nei hakkaatoa." [‡]

⁵¹ "Kootou ku manava makattau peehea! Kootou ku mee iloo pee ko naa tama seki illoa i TeAtua: kootou ku llono nataa peehea i naa taratara TeAtua! Kootou maraa e heatu ma Te Aitu Tapu, peelaa koi ma ko naa tippuna kootou naa. ^{‡‡52} Se pure peehea TeAtua ni see mee pakavaina naa tippuna kootou naa? Naa tama hoki e heheuna i TeAtua, teelaa ni tarataraina laa-
 taatou imua iloo i te au te Tama e Tonu raa, ni taia hoki naa tippuna kootou. Aa teenei kootou ni ffuri no hookina kootou te tama naa ki naa tama e hakallika raa ki taia no mate. ⁵³ Naa Loo TeAtua raa ni kauatu naa ensol raa ki kootou naa Jew, tevana iaa kootou ni see tautari ki naa Loo naa!"

Stephen e tauatia naa Jew ki naa hatu

⁵⁴ Naa tama i te Kansol raa ni porepore iloo i naa lloto laa-
 taatou i naa hakannoo laa-
 taatou ki naa taratara Stephen e hai ake. ⁵⁵ Tevana iaa naa mahi katoos TeAitu Tapu raa ni takkoto i Stephen, teenaa aia ni ttoka no kite i naa maasina iho TeAtua i te lani, aa i naa tuu ake Jesus i te vasi hakamaatau TeAtua. ⁵⁶ Stephen ki mee ake, "Kootou mmata! Nau e kite i naa taarakimahi mai te lani ka tuu iho te Tama te Henua raa i te vasi hakamaatau TeAtua!"

⁵⁷ Naa tama i te Kansol naa ni ppui naa kautarina laa-
 taatou ki se llono laa-
 taatou i naa taratara Stephen, teenaa kappisi iloo naa varo laa-
 taatou no osohia laa-
 taatou Stephen no tauhia. ⁵⁸ Teenaa taakina iloo laa-
 taatou te tama naa ki haho te henua naa no tauatia ki naa hatu. Naa tama naa ni uii naa kkahu laa-
 taatou raa no tuku atu iloo ki mmata ake te tama taane tokotasi, tana inoa ko Saul.

⁵⁹ Te saaita naa tama naa ni ttuu ka tauatia laa-
 taatou Stephen raa, Stephen ni tuu koi no taku, "TeAriki Jesus,

[†] 7.44 Ex 25.9, 40 ^{††} 7.45 Josh 3.14-17 [‡] 7.46 2 Sam 7.1-16; 1 Chr 17.1-14 ^{††} 7.47 1 Kgs 6.1-38; 2 Chr 3.1-17 ^{‡‡} 7.50 Is 66.1-2 ^{‡‡‡} 7.51 Is 63.10

too atu taku manu!" ⁶⁰ Teenaa tuu iloo ia ki ana tauri no taku ka tani vaaruna, "TeAriki! Koe see maanaturia naa haisara naa tama nei e mee kiaa nau!" Aia ni oti koi ana taratara nei raa, mate iloo ia.

Teena Saul ni hiihai maa naa tama naa ki taia laa-
 taatou Stephen ki mate.

Saul e taia aia naa tama te lotu

8 Ite saaita naa raa, naa tama te lotu e noho iloto Jerusalem raa ni kaamata te haia hakallikaina. Naa tama hakkaatoa e lotu raa ni masseu ki naa matakaaina iloto Judea maa Samaria. Teelaa ko naa aposol raa koi ni noho i Jerusalem. ² E mee naa tama te lotu ni toa laa-
 taatou te haitino Stephen no tanumia, naa tama naa ni mmate hakaoti i naa ttani laa-
 taatou.

³ Tevana iaa Saul ni kaamata no seua aia te lotu. Aia ni sare uru katoos i naa hare naa tama e lotu raa no huutia ake naa taanata maa naa haahine hakkaatoa e lotu no ppono ki loto te hare karapusi. ^{‡‡}

Te Lono Taukareka raa ku tarataraina i Samaria

⁴ Naa tama e lotu teelaa ni masseu mai i Jerusalem raa ni oo no hakaea te Lono Taukareka raa i naa kina katoos laa-
 taatou e oo. ⁵ Philip ni hano kite matakaaina hakamaui i Samaria raa no hakae i naa tiputipu Christ ki te kanohenua te matakaaina naa. ⁶ Te saaita te kanohenua naa ni llono i naa taratara Philip ka kkite laa-
 taatou i ana hakassura naa mahi TeAtua raa, naa tama naa ni hakannoo hakaraaoi iloo ki ana taratara e kauake. ⁷ Etammaki iloo naa tama ni tauria naa tippua hakallika raa ni haia no taukalleka, teenaa naa tippua naa ni kappisi naa varo laa-
 taatou i te saaita laa-
 taatou ni hakattaharia i naa tama naa, aa e tammaki naa tama see lavaa te sassare ma naa tama see ssare hakaraaoi ni haia no taukalleka. ⁸ Teenaa naa tama i te matakaaina naa ni fiafia iloo.

Simon te tama pakava

⁹ Teelaa se tama pakava e noho i te matakaaina naa, tana inoa ko Simon. Te kanohenua Samaria naa ni mas-saro iloo i naa pakava te tama naa e hai, aa te tama naa e hikkahi kiaa ia maa ia se hakamaui. ¹⁰ Naa tama hakkaatoa i te matakaaina naa, teenaa e kaama-
 ta mai iloo i naa hakamaui no tae ki naa tamavare, ni hakannoo atu hakaraaoi iloo ki naa vana te tama naa e hai, ka taratara hakanau peelaa, "Naa mahi TeAtua e ilotia ma ko ana 'Mahi Hakamaatua' raa, teenei e hakatii maarama mai i te tama nei." ¹¹ Naa tama naa ni hakannoo atu iloo peenei ki te tama naa i laa-
 taatou ku rooroa iloo i naa noho laa-
 taatou ka massaro peenaa i naa pakava te tama naa e hai. ¹² Tevana iaa, i te saaita naa tama naa ni hakannoo ki naa hakaea ake Philip te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua aa maa Jesus Christ ko te Mesaea raa, naa tama naa, teenaa ko naa taanata ma naa haahine hakkaatoa, ni too te hakaukau tapu. ¹³ Simon tana tino hoki ni hakannoo

^{‡‡‡} 8.3 Acts 22.4-5, 26.9-11

ki naa taratara Philip; aa i tana saaita ni oti te too te hakaukau tapu raa, a ia ni taka atu vaamuri Philip, teenaa ki oho ana mouri i ana kite i Philip e hakassura naa mahi e llasi TeAtua.

¹⁴ Naa aposol e nnoho i Jerusalem raa ni llono maa te kanohenua haka Samaria raa ku oti te too naa taratara TeAtua, teenaa heunatia iloo laatou Peter laaua ma John ki oo ki Samaria. ¹⁵ Te takarua naa ni ttae atu no taku iloo ma naa tama ku lotu i te kina naa, teenaa ki toa laatou TeAitu Tapu. ¹⁶ I te aa, i naa mahi TeAitu Tapu raa seki tau i naa tama naa; laatou ni hakaukau tapuina koi iloto te inoa TeAriki Jesus. ¹⁷ Peter ma John ni oo atu no hakapiri iloo naa rima laaua i aruna naa tama naa no taku maa naa tama naa, teenaa tau iloo TeAitu Tapu raa i naa tama naa.

¹⁸ Simon ni kite maa TeAitu Tapu raa ni tau i naa tama raa i te saaita naa aposol raa ni hakapiri naa rima laaua i aruna laatou, teenaa hookii iloo naa mane ki Peter ma John, ¹⁹ ka mee ake peela, "Kau-mai naa mahi naa kiaa nau hoki, teenaa ki taku saaita e hakapiri aku rima i aruna naa tama raa, TeAitu Tapu ki tau i naa tama naa hoki."

²⁰ Araa nei Peter ku mee ake kiaa ia, "Tere hakaatea iloo ma oo mane naa ki te kina te ahi e ura see mate! E aa? Koe e maanatu maa koe e lavaa koi te tauia a koe naa mahi TeAtua ki te mane? ²¹ Koe see hai vana e mee iloto naa heuna maaua nei, i te aa i too hatumanava seetonu i naa karamata TeAtua. ²² Ti-iake oo mannatu hakallika naa, aa koe ku taku ki TeAriki ki aroha iaa koe, i aa koe ni mee oo mannatu e hakallika peenaa. ²³ I te aa, nau e kite maa too mana-va kaimanako naa e hakallika iloo, aa koe hoki setama ku hakavaarea naa mahi te haisara."

²⁴ Teenaa ki mee ake Simon, "Koorua taku ki TeAtua ki see ssura naa vana koorua e taratara nei iaa nau."

²⁵ Te saaita Peter ma John ni oti te hakaea ki naa tama raa i te illoa laaua i Jesus Christ aa i naa taratara TeAriki raa, laaua ni ahe ki Jerusalem. Teenaa laaua ni hakataka atu i naa tamaa henua vaaroto Samaria raa ka hakaea te Lono Taukareka ki naa tama i naa kina naa.

Philip e akonakiria a ia te tama haka Ethiopia

²⁶ Teenaa te ensol tokotasi TeAtua ni vanaake peela ki Philip, "Masike no hano ki te kipu ki te ara e taa vaaroto mouku, teenaa ko te ara e tere iho i Jerusalem ki Gaza." (Te ara naa ku see saarea i naa aso nei.)

²⁷ Teenaa masike iloo Philip no hano i te ara naa. I te ara raa a ia ni tiri i te tama haka Ethiopia e taapaa ma se'eunuch', e tere i tana karis raa ki tana henua. Te tanata naa se hakamau e roorosi i naa mane te tuku ffine i Ethiopia, aa a ia naa ni hano ki Jerusalem no lotu i TeAtua, aa te nei a ia ku ahe ki tana henua.

²⁸ Te tanata naa e noho i aruna tana karis raa ka paupau te laupepa te pure Isaiah. ²⁹ TeAitu Tapu raa ki mee ake ki Philip, "Sare atu ki taupiri koe ki te karis e tere raa."

³⁰ Teenaa tere atu iloo Philip ki te karis naa no lono i naa paupau te tanata naa te laupepa Isaiah. Philip

ki vasiri ake, "Koe e iloa i te hakataakoto naa taratara e paaua a koe naa?"

³¹ Te hakamau raa ki mee ake, "Nau ma ki iloa peehea ki mee maa see hai tama e iloa e hakaari mai te hakataakoto naa taratara nei?" Teenaa vanaake iloo te tama naa ki Philip ki kake ake ki aruna no noho i tana vasi. ³² Naa taratara te laupepa Isaiah e noho te tanata naa no paupau raa e taratara peela:

"Tama naa e mee pee ko te sipsip e taakina kitaia, a ia ni seai iloo se taratara ni pesi, e mee pee ko naa moe seemuu te sukua sipsip i ana tasia tana huru.

³³ Tama naa ni kotia vare loko ka hakanaparia, A ia seai tana haanauna e nnoho mai ma ki taratara ai te henua i laatou, i te aa i aa ia kutaia no mate, teenaa tana ora i te kerekere nei ku oti." †

³⁴ Te hakamau raa ki vasiri ake ki Philip, "Hakaari mai, te pure esissii naa taratara nei e taratara i ai? A ia e taratara iaa ia soko ia, seai, e taratara i telaa tama?"

³⁵ Teenaa kaamata iloo Philip te hakaea ake te Lono Taukareka i Jesus raa ki te tanata naa, e kaamata iloo i te taratara te Laupepa Tapu e paaua laaua naa.

³⁶ Te takarua naa ni tere iho i te ara naa no tae iloo ki te kina te vai. Teenaa ki mee ake te hakamau raa Philip, "Toka mai, te nei se vai. Nau e puuia te aa ma ki see too nau te hakaukau tapu?" ³⁷ [Philip ki mee ake, "Koe e lavaa te too te hakaukau tapu ki mee maa koe e lotu ma too hatumanava hakkaatoa i TeAtua." Te hakamau raa ki hakahe ake, "Nau e iloa maa Jesus Christ ko te Tama maaoni TeAtua."]

³⁸ Te hakamau naa ni huri no vanaake iloo ki te tama e terekia a ia te karis raa ki ttuki, araa ssepu iho iloo laaua ma Philip ki te vai, no hanatu Philip no hakaukau tapu te hakamau naa. ³⁹ Te saaita te takarua naa ni massike ake i te vai raa, Philip ni toa TeAitu Tapu raa i te kina naa no see kite hakaoti te hakamau naa iaa ia. Te hakamau raa iaa ni hano hiahia koi ki tana henua. ⁴⁰ Philip iaa ni kite maa ia ku noho i Aso-tus. Teenaa a ia ni hakataka i te kina naa no hano ki Sis-aria ka hakaea te Lono Taukareka raa i naa tamaa matakaaina kato i te kina naa.

Saul ku huri tana manava no lotu i TeAtua

(Acts 22.6-16, 26.12-18)

9 I te saaita naa raa, Saul koi lellere ki taaia a ia naa tama e tautari ki TeAriki. Teenaa a ia ni masike no hano iloo no mmata i te Maatua Hakamau raa ² ki sissii ni pas no hakailoa ake ki naa hare lotu naa Jew i Damascus, ma ki mee a ia, Saul, e lave ni tama e tautari ki te Mateara TeAriki i te kina naa, teenaa ko naa taanata hakapaa kato ma naa haahine, naa tama naa ma ki tauhia a ia no taakina ake ki Jerusalem.

³ Teenaa te saaita Saul ni hanatu no taupiri ki Damascus raa, a ia ni hakatekia i naa llama ake te maasina raa i telani no too te maasina naa iaa ia. ⁴ Saul ni leiho ki te kerekere no lono iloo ia i naa taratara ake te reo raa

† 8.33 Is 53.7-8 (LXX)

peelaa kiaa ia, "Saul, Saul! Nau e seeia a koe kitaia i te aa?"

⁵ Saul ki vasiri, "Koe ko ai, TeAriki?"

Tereo raa ki mee ake, "Nau ko Jesus, te tama e seeia a koe kitaia. ⁶ Masike ki aruna aa koe ku hanatu ki loto te matakaaina naa. E mee te tama e noho i te kina naa ma ki taratara atu i toovana ki mee."

⁷ Naa tama ni oo laatou ma Saul raa ni tuu seemuu koi, see hai taratara. Naa tama naa ni llono i naa taratara ake te reo naa, tevana iaa laatou ni see hai tama ni kkite. ⁸ Saul ni masike ki aruna no mee iloo ma ki tallaki ana karamata, araa nei ana karamata kuppuni. Teenaa ppiki iloo naa tama naa te rima Saul no hakattaki ki loto ki te matakaaina Damascus. ⁹ Ni aso iloo e toru, Saul ni see lavaa te kite, aa i naa aso naa raa, a ia e noho see kai aa see unu.

¹⁰ E noho iloto Damascus raa, teelaa se tama e lotu, tana inoa ko Ananias. TeAriki ni hakasura atu kiaa ia no vanaa ke peelaa, "Ananias!"

Ananias ki hakahe ake, "TeAriki, teenei nau."

¹¹ TeAriki ki mee ake, "Masike no hano ki te ara e ttapa ma kote Ara e Tonu, aa i te hare Judas raa koe ku vasiri ki mmata koe i te tanata haka Tarsus e ttapa ma ko Saul. Ttama naa e taku, ¹² ku oti te hakakiiitea TeAtua i naa hanake te tanata e ttapa ma ko Ananias no hapiri ana rima kiaa ia ki kite ia hoki."

¹³ Teenaa ki mee ake Ananias, "TeAriki, turaa tama ku oti te taratara mai i naa sosorina te tama naa, aa i ana vana hakallika iloo ni mee ki oo tama i Jerusalem.

¹⁴ Aa teenei a ia ku heunatia mai naa maatua hakamaatua i Damascus ki au no karapusina naa tama kato e lotu iaa koe."

¹⁵ TeAriki ki mee ake kiaa ia, "Tere. Teenaa kotaku tama nittapa ma kioti ku haia aku heuna. Taku inoa ma ki hakailotia te tama naa ki naa tama i naa henua sara, ki naa tuku aa ki te kanohenua hoki Israel. ¹⁶ Aa te tama naa ma ki hakaarina ake nau ki iloo maa ia ma ki mee pakavaina, i te aa iaa ia e lotu iaa nau."

¹⁷ Teenaa hanatu iloo Ananias no uru atu ki te hare e noho ai Saul no hapiri atu ana rima kiaa ia ka mee ake peelaa, "Saul, taku taina. Nau e heunatia mai TeAriki Jesus, te tama ni hakasura atu kiaa koe i te ara i too saaita ni au peenei, ki au nau no mmata iaa koe ki lavaa koe te kite hoki, aa ki tau naa mahi TeAitu Tapu iaa koe." ¹⁸ Saaita naa lokoi, te mee e mee ma ni unahi naa ika raa ku maaoha mai i naa karamata Saul no kite hoki a ia. A ia ni masike ki aruna no huri atu iloo Ananias no hakaukau tapuria. ¹⁹ Teenaa i tana saaita ni oti te kai raa, a ia ni makkaa hoki.

Saul e hakahea te Lono Taukareka i Damascus

Saul ni noho ake ana aso i Damascus ma naa tama te lotu. ²⁰ A ia ni hanotonu ki naa hare lotu naa Jew raa no kaamata te hakahea maa Jesus ko te Tama TeAtua.

²¹ Naa tama hakkaatoa ni llono i ana hakahea naa taratara naa ni oho kavasirisiri peelaa, "E aa? Teenei sei kote tama koi ni sare taia a ia naa tama

i Jerusalem teelaa e lotu i Jesus? Te tama nei sei ni au no mee ki karapusina naa tama naa aa ku taakina ki naa maatua hakamaatua?"

²² Tevana iaa Saul ni usuhia TeAtua ka haimahi ana taratara; a ia ni mattoni iloo i ana hakahea maa Jesus ko te Mesaea, teenaa naa Jew e noho i Damascus raa ni see hai taratara ni illoa ma ki hakahea laatou ana taratara.

²³ Etammaki naa aso ku oti te llaka raa, naa Jew raa ni kkutu hakapaa no taratara ki taia laatou Saul.

²⁴ Tevana ia Saul ni hakaarina ake i te vana naa tama naa ni taratara ki mee. I te poo ma te ao naa tama naa e roorosi peenaa i naa mata naa ara te matakaaina naa ki kkite laatou i Saul aa ku taia laatou ki mate.

²⁵ Tevana iaa i te poo tokotasi raa, naa tama nittaka ma Saul raa ni toa laatou Saul no pponotia ki loto te kete no hakaterkia ki taha te hiri e aareha i te henua naa. †

Saul ku ahe ki Jerusalem

²⁶ Saul ni hano ki Jerusalem no mee ma ki heheuna ia hakapaa ma naa disaipol. Tevana iaa naa disaipol raa ni mattaku iaa ia, i laatou ni mannatu maa Saul sei se tama e lotu maaoni. ²⁷ Teenaa hanake iloo Barnabas no toa Saul ka oo laaia no mmata i naa aposol. Barnabas ni taratara ake ki naa aposol raa i naa hakasura ake TeAriki no taratara laaia ma Saul i te ara. A ia e taratara ake hoki i naa hakahea see kkapo Saul te Lono Taukareka iloto te inoa TeAriki i Damascus. ²⁸ Teenaa noho iloo Saul ma naa tama naa i Jerusalem ka hakahea see kkapo te Lono Taukareka raa iloto te inoa TeAriki. ²⁹ A ia ni taratara ka hakatauttu hoki laatou ma naa Jew teelaa e illoa te taratara haka Greece. Teenaa mee iloo naa tama naa ma ki taia laatou Saul ki mate. ³⁰ Te saaita naa tama te lotu raa ni llono i te vana naa raa, toa iloo laatou Saul ki Sisaria no heunatia ka hano ki Tarsus.

³¹ Teenaa te noho naa tama te lotu i Judea, Galilee, aa ko Samaria raa ni taukareka iloo. Naa tama naa ni tokonakina hakaraaoi iloo TeAitu Tapu, aa te kooina ni hakauru ake no lotu laatou hakapaa raa ni hanake no tammaki iloo. Teenaa naa tama naa ni noho ka lotu peenaa i TeAriki.

Peter e hakasura naa mahi TeAtua i Lida ma Jopa

³² Peter ni hano ki naa kina hakkaatoa i te matakaaina naa, teenaa i te saaita tokotasi raa, a ia ni hano no mmata i naa tama TeAtua e noho i Lida.

³³ I te kina naa raa, a ia nittiri i te tanata e ttapa ma ko Enias. Te tanata naa see lavaa te sasare, aa teenei a ia ku lava iloo ana setau e varu e moemoe koi peenaa, see lavaa te masike. ³⁴ Peter ni huri atu no mee ake peelaa kiaa ia, "Enias. Koe e haia Jesus no taukareka. Masike no ffatu oo moelana." Teenaa masike lokoi Enias no tuu ki aruna. ³⁵ Naa tama hakkaatoa ni noho i Lida ma Sharon raa ni kkite iaa ia, teenaa naa tama naa ni ffuri naa manava laatou no tautari kato ki TeAriki.

† 9.25 2 Cor 11.32-33

Dorkas e hakaoratia Peter

³⁶ I te matakāaina e tūpapa mā ko Joparaa, teelaa se ffine e lotu, tana inoa ko Tabita. Iaa tana inoa haka Greece raa ko Dorkas. † Te ffine naa e hakasura peenaa te tiputipu e taukareka aa e tokonaki peenaa ki naa tama ennoho see hai mee. ³⁷ I te saaita naa raa, te ffine naa ni laavea te maki no mate iloo. Tana haitino ni hakaukauria no hakamoeria iloo i te puitana i aruna. ³⁸ Jopa see mmao i Lida. Teenaa te saaita naa tama e tautari i-Jesus ennoho i Joparaa ni lono maa Peter ennoho i Lida raa, heunatia iloo laatou te takarua taanata ki oo no mee ake ki Peter ki hakavave no hanake ki laatou. ³⁹ Teenaa masike iloo Peter no oo laatou. Itana saaita ni tae atu raa, a ia ni toa naa tama naa ki te puitana i aruna. Naa puruna raa ni muimui ake i ana vasi ka ttani no hakarikari ake ki Peter i naa kkaahu Dorkas ni tuitui i tana saaita koi ora. ⁴⁰ Peter ni heunatia a ia naa tama naa katoo ki oo no ttuu i haho, teenaa tuu iloo ia ki ana turi no taku; araa hakatahuri atu iloo ki te ffine e mate raa no mee ake, "Tabita, masike ki aruna!" Te ffine naa ni tallaki ana karamata no kite iloo i Peter, teenaa masike iloo ia no noho ki aruna. ⁴¹ Peter ni suru atu no hakamasikeria iloo ia te ffine raa ki aruna. Teenaa kannaatia ake iloo ia naa tama telotu, hakapaa ma naa puruna, ki oo ake no mmata i Dorkas ku ora hoki. ⁴² Te lono nei ni tere ki naa kina katoo iloto Jopa, teenaa turaa tama iloo ni ffuri no lotu i TeAriki. ⁴³ Peter ni noho ake iloo ana aso e tammaki i Jopalaaua ma Simon, teenaa se tama e penapena mee ki naa kiri naa manu.

Peter laaua maa Cornelius

10 Teelaa setanata e noho i Sisaria, tana inoa ko Cornelius. A ia naa se hakamau i te kaavena soldia naa Rome e taapaa ma kote 'Kaavena Soldia Haka Italy'. ² Te tanata naa se tama telotu, aa tana haanauna naa hakkaatoa e lotu i TeAtua. A ia se tama maraa e tokonaki ki naa Jew ennoho hakaaro-ha aa e taku peenaa ki TeAtua i te kau saaita. ³ I te aso tokotasi, i te ttoru telaa suru raa, a ia ni hakakkiitea TeAtua i naa hanake te ensol tokotasi TeAtua kiaa ia no mee ake, "Cornelius!"

⁴ Cornelius ni mataka kattoka tonu atu ki te ensol raa ka mee ake, "TeAriki, teelaa se aa?"

Te ensol raa ki mee ake, "TeAtua e lono i ootaku maraa e taku ake; a ia e hiahia i oo heheuna tokonaki ki aaraatama, aa teenei a ia ku noho ki kauatu oo mee e fiffai. ⁵ Heunatia ni tama ki oo ki Jopa no toomai te tanata e tūpapa mā ko Simon Peter. ⁶ Tama naa ennoho laaua ma Simon, te tama maraa e penapena mee ki naa kiri naa manu. Te hare te tama naa e tuu taupiri ki tai." ⁷ Araa teenaa, hano iloo te ensol naa, aa Cornelius iaa ku aru kite takarua i ana poe raa aa ma te soldia tokotasi, teenaa se tama e lotu aa e heheuna iaa ia.

† Te inoa Tabita (haka Aramaic) aa ko Dorkas (haka Greece) e mee maa te manu 'deer'

⁸ A ia ni taratara ake i ana mee ni hakakkiitea TeAtua, teenaa heunatia iloo ia naa tama naa ka oo ki Jopa.

⁹ I te ssoa te aso, te saaita telaa ni ino raa, naa tama naa ni sassare no tauppiri atu iloo ki Jopa; aa i te saaita naa raa, Peter ni kake ki aruna te taffuu te hare Simon raa ki mee ana taku ki TeAtua. ¹⁰ A ia ni lono i tana hiikai; aa i te saaita naa tama raa koi ppena mai naa kaikai raa, Peter ni hakakkiitea TeAtua tanavana. ¹¹ A ia ni kite i naa taaraki iho telani ka hakaterekia iho te mee e mee ma se maro e llaa iloo e lasi kite kerekere, teenaa e mee ma ni tama raa e taaohi ki naa tapa e haa te maro naa ka hakatere iho ki laro. ¹² Te kau manu hakkaatoa, naa manu e torototo, aa ma naa manu lellere i te vao e takkoto i aruna te mee naa. ¹³ Araa te reo raa ku taratara iho, "Peter. Masike no taa naa manu naa no kai!"

¹⁴ Araa nei Peter ku mee ake, "TeAriki, nau see lavaa te mee peenaa! Nau seki kai iloo ni manu e kerekere peenaa." ††

¹⁵ Te reo raa ki ttiao ake hoki, "Naa mee TeAtua e tūpapa ma e taukalleka raa, koe see tarataraina maa teenaa ni mee e kerekere." ¹⁶ Te taratara naa ni hakahekahe ake ana saaita iloo e toru, ki oti raa te maro raa ku hakahekahe ki telani.

¹⁷ Te saaita Peter koi noho no hakataakoto i tana mee ni kite raa, naa taanata ni heunatia ake Cornelius raa ku oti te llave i te hare Simon, teenaa naa tama naa ku ttuu ake i te tootoka te hare. ¹⁸ Naa tama naa ni ttuu no vasiri peelaa, "E haitama e noho i te kina nei e tūpapa mā ko Simon Peter?"

¹⁹ I te saaita naa raa, Peter koi noho no hakataakoto i tana mee ni kite naa, teenaa ki taratara ake TeAitu Tapu raa kiaa ia, "Hakannoo! E mee te takatoru taanata e ssee iaa koe. ²⁰ Masike no hano ki laro, aa koe ku hano maa naa tama naa. Koe ki seai iloo ki maamaanatu tammaki, i naa tama naa ni tama e heunatia atu nau." ²¹ Teenaa sepu atu iloo Peter no mee ake ki naa tama naa, "Nau nei kote tama e seeia kootou. Kootou ni oomai no aa?"

²² Naa tama raa ki mee ake, "Maatou e heunatia mai Cornelius. A ia se tama e sosorina taukareka aa e lotu i TeAtua, aa naa Jew raa hakkaatoa e fiffai kiaa ia. Te ensol tokotasi TeAtua ni taratara ake ma ki arumia koe ki hanake ki tana hare, ki hakannoo ia maa ni taratara peehea koe ma ki kauake." ²³ Teenaa tauhia iloo naa tama naa Peter ki noho laatou i te poo naa.

I telaa aso raa, Peter ni masike no oo laatou maa naa tama naa; aa e mee hoki naa tama telotu i Jopa ni oo laatou hakapaa. ²⁴ Peter ni tae atu ki Sisaria i te ssoa te aso, aa i te henua naa raa, Cornelius ni noho kattari ake kiaa ia maa ana hareakina aa maa ana soa ni aru ake. ²⁵ Te saaita Peter ni mee ki uru atu kiloto te hare raa, Cornelius ni hanatu no pureppure laaua, teenaa hakamaruu iloo ki laro no tuu ki ana turi imua Peter. ²⁶ Tevana iaa a ia ni hakamasikeria Peter ki aruna, ka mee ake Peter peelaa kiaa ia, "Masike. Nau nei

†† Naa Jew raa e puuia naa Loo Moses raa ki see kkaai naa manu nei

se tamavare koi.”²⁷ Peter ni sare hai taratara laua ma Cornelius ka uru atu kiloto te hare, teenaa ki kite ia maa te lopotama e kikutu iloto te hare.²⁸ Peter ki mee ake ki naa tama naa, “Kootou e illoa hakaraa o iloo maa maatou naa Jew raa e puuia naa Loo maatou raa ki see hakauru maatou no hakapaa ki naa tama i naa henua sara aa ki see oo atu maatou no nnoho i naa hare naa tama naa. Tevana iaa TeAtua ni taratara mai maa nau ki see mee taku maanatu maa naa tama i naa henua sara raa e hakallika te hakapaa ki naa Jew.²⁹ Teenei ko taku vana ni see sahe i te saaita kootou ni aru mai ma ki au nau. Aa teenei nau ku vasiri atu ki kootou: nau e arumia kootou ki au nau no aa?”

³⁰ Cornelius ki mee ake, “I naa aso e toru ku oti te Ila-ka raa, nau e noho ka taku iloto taku hare i te ssao nei, i te ttoru te laasuru. Teenaa tuu ake lokoi te tanata e uru ki naa hekau e maasina raa imua aaku³¹ no mee mai peelaa kiaa nau, ‘Cornelius! TeAtua e lono i ootaku aa e kite i oo tokonaki ki naa tama see hai mee.³² Heunatia se tama ki hano ki jopa no toomai te tanata e ttapa ma ko Simon Peter. Ttama naa e nnoho laua ma Simon, te tama e penapena mee ki naa kiri naa manu. Te hare te tama naa e tuu taupiri ki tai.’³³ Teenaa aru atu iloo nau ki au koe, aa teenei e taukareka iloo i aa koe ni au. Maatou nei hakkaatoa e nnoho i te kina nei imua TeAtua, ki hakannoo maatou ki naa mee katoo TeAriki ni vanaatu ki taratara mai ki maatou.”

Naa taratara Peter

³⁴ Teenaa kaamata iloo Peter te taratara: “Nau nei ku iloa maa TeAtua maaoni see iloa te hirihiri maa ni tama aana e hiihai.³⁵ TeAtua e hiihai ki naa tama i naa henua hakkaatoa teelaa e lotu iaa Ia, aa e hakasura te tiputipu e tonu.³⁶ Kootou e illoa i te taratara TeAtua ni kkave ki te kanohenua Israel, i ana hakaea te Lono Taukareka i te laa o iloto te inoa Jesus Christ, TeAriki naa tama hakkaatoa.³⁷ Kootou e illoa i naa vana ni ssura iloto Judea, e kaamata mai i Galilee imuri te saaita John ni hakaea i naa tiputipu te hakaukau tapu.³⁸ Kootou e illoa hoki i Jesus te tama i Nazareth, te tama ni taka ma naa mahi TeAitu Tapu. AIa ni hakasura te tiputipu e taukareka raa i ana kina katoo ni hano, ka haia a Ia naa tama katoo e tauhia naa mahi Satan raa no taukalleka, i te aa i TeAtua ni taka ma Ia.³⁹ Maatou ni kkite i ana vana katoo ni mee i Israel aa iloto Jerusalem. AIa ni tuukia te henua kite kros no mate.⁴⁰ Tevana iaa a Ia ni hakamasikeria TeAtua i te mate imuri naa aso e toru, teenaa TeAtua ni mee ake ma ki hakasura mai a Ia⁴¹ ki maatou koi, naa tama TeAtua ku oti te tuku ki tarataraina te Lono Taukareka. I te saaita Jesus ni hakamasikeria i te mate raa, teenei ko maatou nei ni nnoho no kkai ka unu hakapaa ma Ia. Te henua hakkaatoa iaa ni see kkite iaa Ia.⁴² TeAtua ni kaumai tana taratara ma ki hakaea maatou te Lono Taukareka raa kite henua aa ki hakaea hoki maa Jesus raa ko te tama ni tukua TeAtua ki hakatonutonu

naa tama koi ora aa ma naa tama ku oti te mmate.⁴³ Naa pure katoo TeAtua raa ni taratara iaa Ia, teenaa maa naa tama e lotu i Jesus raa ma ki uiia naa haisara laatou TeAtua iloto te inoa Jesus.”

Naa tama i naa henua sara raa e too TeAitu Tapu

⁴⁴ Te saaita Peter koi taratara raa, TeAitu Tapu raa ku tau i naa tama hakkaatoa teelaa ni nnoho ka hakanoo kiaa ia.⁴⁵ Naa Jew e lotu teelaa ni oomai hakapaa laatou ma Peter i Jopa raa ni oho i naa mahi TeAitu Tapu raa ku kauake TeAtua hoki ki naa tama i naa henua sara.⁴⁶ I te aa, i naa Jew raa e lono i naa taratara hakanau naa tama naa i TeAtua i naa taratara e kkee.

Peter ki mee ake,⁴⁷ “E hai tama e lavaa te puuia laatou naa tama nei ki see too te hakaukau tapu iloto te vai? Naa mahi TeAitu Tapu raa ku tau i naa tama nei, e mee pee ko maatou.”⁴⁸ Teenaa vanaake iloo ia ki naa tama naa ki too laatou te hakaukau tapu iloto te inoa Jesus Christ. Ki oti raa naa tama naa ku mee ake ki Peter ki noho ake ni aso maa laatou.

Peter e taratara ki naa tama te lotu i Jerusalem

11 Naa aposol raa ma naa tama te lotu e nnoho i naa matakaaina iloto Judea raa ni lono maa naa tama i naa henua sara raa hoki ku hakannoo ki naa taratara TeAtua.² Te saaita Peter ni hanatu ki Jerusalem raa, naa tama te lotu teelaa e fiffai maa naa tama i naa henua sara ki ssere raa ni ffuri atu ki Peter no mee ake,³ “Koe ni lavaa peehea te hano no noho iloto te hare naa tama i naa henua sara raa ka kkai hakapaa ma naa tama naa?”

⁴ Teenaa ki huri atu Peter ni taratara ake hakaraa o iloo i naa vana katoo ni mee iaa ia:⁵ “I taku saaita ni noho ka taku i Jopa raa, nau ni hakakki-itea TeAtua i naa mee nei: Nau ni kite i naa hakatere iho te mee e tiputipu ma se maro e llaha e lasi i te lani, teenaa e mee ma ni tama raa e taaohi ki naa tapa e haa te maro naa ka hakatere iho kilaro. Te mee naa ni hakatere iho no ttuki iloo i taku vasi.⁶ Nau ni ttoka ki loto no kite i naa takkoto naa manu e hahaanai, naa manu kaittama, naa manu e torottoro, aa ma naa manu lellere.⁷ Araa nau ku lono i naa taratara iho te reo raa peelaa, ‘Peter. Masike no taa naa manu naa no kai.’

⁸ “Tevana iaa nau ni mee ake peelaa, ‘TeAriki, nau see lavaa te mee peenaa! Nau seki kai iloo ni manu e kerekkere i te vasi te lotu peenaa.’

⁹ “Te reo raa ki taratara iho hoki i te lani, ‘Naa mee TeAtua e ttapa ma e taukalleka raa, koe see tarataraina maa teenaa ni mee e kerekkere.’¹⁰ Te taratara naa ni hakahekahe mai ana saaita iloo e toru, ki oti raa te maro raa ku hakahekahe kite lani.

¹¹ “I te saaita naa raa, te takatoru taanata teelaa ni heunatia ake i Sisaria no see iaa nau raa, ku ttae ake ki taku hare ni noho.¹² Teenaa taratara mai iloo TeAitu Tapu raa ki see mamaanatu tammaki nau aa nau

† 10.34 Deut 10.17

ku masike no hano ma naa tama naa. Takaono naa tama telotu i Joparaa ni oo hakapaa maatou ki Sis-aria no uru atu hakapaa ki loto te hare Cornelius. ¹³ Cornelius ni hakaeta mai i ana kite i naa tuu ake te ensol raa i tana hare no mee ake kiaa ia peelaa, 'Heunatia se tama ki hano ki Jopa no toomai tetanata ettapa ma ko Simon Peter. ¹⁴ Ttama naa ma ki hakaeta atu naa taratara teelaa ma ki hakassaoria ai koe aa ma too haanauna naa hakkaatoa.'

¹⁵ 'Itaku saaita ni kaamata te taratara raa, TeAitu Tapu raa ni hanatu no tau i naa tama naa, e mee pee ko tana tau ana i taatou i te kaamata. ¹⁶ Teenaa ki maanatu ake iloo nau ki naa taratara TeAriki ni mee peelaa, 'John ni hakaukau tapu te henua ki te vai, aa TeAtua iaa ma ki hakaukau tapu kootou ki TeAitu Tapu.' ¹⁷ Taatou e illoa maa TeAtua ni hookii ki naa tama i naa henua sara raa TeAitu Tapu koi teelaa ni hooki-na mai a Ia ki taatou i te saaita taatou ni lotu i TeAriki Jesus Christ. Nau se tama peehea ki maanatu nau maa TeAtua e lavaa nau te tuukia?'

¹⁸ Te saaita naa Jew naa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni see hai taratara hakallika hoki ni mee. Laatou ni ffuri no hakanau i TeAtua peelaa, "Aa teenei TeAtua ku hiihai hoki maa naa tama i naa henua sara raa ki ffuri naa manava laatou notiiake naa haisara laatou ki ora laatou!"

Te lotu i Antiok

¹⁹ Aaraa tama te lotu teelaa ni masseu i te ssao te hakallika ni mee i te saaita Stephen ni taia raa, ni hakattaka no ttae iloo ki Fonisia, Cyprus, aa ko Antiok. Naa tama naa ni hakaeta te Lono Taukareka raa ki naa Jew raa koi. ²⁰ Aaraa tama te lotu iaa, teelaa ni oomai i Cyprus ma Sairin, ni oo ki Antiok no hakaeta ki naa tama haka Greece raa i te Lono Taukareka i TeAriki Jesus. ²¹ TeAtua ni tokonaki hakaraa oi iloo ki naa tama naa, teenaa e tammaki iloo naa tama ni ffuri naa manava laatou no tautari ki TeAriki.

²² Naa tama te lotu i Jerusalem raa ni llono maa e tammaki iloo naa tama i Antiok ku lotu. Teenaa heunatia iloo laatou Barnabas ki hano ki te matakaaina naa. ²³ Te saaita Barnabas ni tae atu raa, a ia ni kite i naa heheuna te laa oi TeAtua i naa ora naa tama i te kina naa, teenaa hai ake iloo ia ki naa tama naa ki lotu maa oni laatou i TeAriki ma naa hatumanava laatou. ²⁴ Barnabas se tama e sosorina taukareka aa e lotu maa oni, aa naa mahi TeAitu Tapu raa e takkoto iaa ia. Teenaa e tammaki iloo naa tama ni ffuri naa manava laatou no lotu i TeAriki.

²⁵ Ki oti raa Barnabas ku masike no hano ki Tarsus nossee i Saul. ²⁶ Itana saaita ni lave i Saul raa, toa iloo ia no nnoho laaua i Antiok. Iloto te setau hakkaatoa raa, Barnabas laaua ma Saul ni kkutu peenaa ma naa tama telotu raa ka akonaki laaua te lopo tama iloo. Teenaa naa tama te lotu i Antiok raa ni mua taapaa ma ni 'Tama Christ'.

²⁷ I te saaita naa raa, e mee naa pure TeAtua ni oo ake i Jerusalem ki Antiok. ²⁸ Te tama tokotasi i naa tama naa, tana inoa ko Agabus, ni usuhia TeAitu Tapu raa no masike ki aruna no pesi tana taratara maa naa tama hakkaatoa e nnoho i te kerekere nei ma ki laavea te one elasi. (Te one naa ni lave i te henua i te ssao Claudius ni noho ma ko te Tuku hakamaatua i Rome.) ²⁹ Teenaa tuku iloo te taratara naa tama e lotu raa maa laatou ki kkave se kooina naa mane laatou e lavaa te hakanaa opo raa ki naa tama e lotu e nnoho i Judea. ³⁰ Naa tama naa ni ssiko mane no kauake iloo ki Barnabas laaua ma Saul ki oo no kaavea ki naa tama hakamaatua telotu i Judea.

Naa tama te lotu raa ku mee pakavaina Herod

12 I te saaita naa raa, te tuku Herod raa ni kaamata no mee pakavaina a ia aaraa tama te lotu. ² Teenaa Herod ni vanaake ki tana soldia raa ki tuutia te ua James, tetaina John, kite komu taa tama raa ki mate. ³ I te saaita Herod ni kite maa naa Jew raa ni fiafia i tana vana ni mee nei raa, hano iloo ia no mee ma ki tauhia Peter. (Naa vana nei ni mee i te ssao te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa). ⁴ Peter ni tauhia naa soldia Herod raa no ponotia iloo ki loto te hare karapusi, araa tuku iloo naa kaavena soldia e haa ki roorosi i Peter, te takahaa soldia i te kaavena tokotasi. Teenaa Herod ni maanatu maa Peter ki oti ku too ake no haka-tonu ana sara raa imua naa karamata te henua imuri te Kaikai te Pasova. ⁵ Teenaa Peter ni tiiake ka moe peenaa iloto te hare karapusi; naa tama te lotu raa iaa ni taku hakappuru iloo ki TeAtua ki tokonaki kiaa ia.

Peter ku hanaa i te hare karapusi

⁶ Te poo hakaoti Peter i te hare karapusi, i aa ia ma ki toa Herod no hakatuuria imua te henua i te ssoa te aso raa, Peter ni hakamoeria iloto te takarua soldia. A ia naa e saisaitia ki naa seni e lua; te seni tokotasi e sai atu ki te soldia i tana vasi, aa telaa seni e sai atu ki telaa soldia i telaa vasi aana. Aaraa soldia iaa e ttuu ka roorosi i te tootoka. ⁷ Saaita naa lokoi raa, te ensol TeAtua raa ku tuu ake no too te maasina raa iloto te hare karapusi. Te ensol raa ni kapaatu ki te utukei Peter no ffano iaa ia ki maahuru. A ia ki mee ake peelaa ki Peter, "Hakavave no masike ki aruna!" Naa seni ni mmau i naa rima Peter raa ni maffana lokoi i te saaita naa no maaoha kilaro.

⁸ Teenaa mee ake iloo te ensol raa kiaa ia, "Tuu tootuu naa aa koe ku hakao oo taka." Ki oti raa, te ensol raa ki mee ake hoki, "Hakao too kkahu raa aa koe ku au vaamuri aaku." ⁹ Peter ni hanatu vaamuri te ensol raa no oo iloo laaua ki haho te hare karapusi, tevana iaa Peter ni hakatuu nataa iloo maa tevana te ensol e mee nei sevana maa oni; a ia ni ttau maa ia e miti. ¹⁰ Takarua naa ni oo no hakaraka iloo te kaavena mua naa soldia aa te ssoa te kaavena, teenaa oo atu iloo laaua no ttae atu ki te tootoka katana e ppuu

† 11.16 Acts 1.5 †† 11.19 Acts 8.1-4

‡ 11.28 Acts 21.10 †† 12.4 Ex 12.1-27

i te ara e uru atu ki loto te matakaaina naa. Te saaita laaua ni ttae atu raa, te tootoka naa ni taaraki soko ia, teenaa uru iloo laaua ki haho. Laaua ni sassare ka oo i te ara tokotasi no seai lokoi te ensol raa i te vasi Peter.

¹¹ Teenaa ki maasaro iloo Peter i te vana ni mee iaa ia naa, no taratara ia peelaa, "Teenei nau ku iloa maa teenei sevana maaoni! TeAtua ni heuna tana ensol raa ki au no hakasaoria nau i naa mahi Herod aa i naa vana katoo naa Jew raa ni mannatu ma ki mee kii aa nau."

¹² Te saaita Peter ni maasaro ake i naa vana e mee iaa ia raa, a ia ni hano ki te hare Mary, tetinna John Mark, i te kina te lopo tama ni kuku no taku. ¹³ Peter ni hanatu no pakuukuu iloo i te tootoka i haho, teenaa hanatu iloo te taupu e heheuna i te hare naa, tana inoa ko Roda, no mee ma ki taaraki te tootoka. ¹⁴ I te saaita te taupu naa ni mate i te reo Peter raa, a ia ni hiahia iloo, teenaa a ia ni ssiri ma ki taaraki te tootoka; a ia ni ahe koi ki hare no taratara ake ki naa tama i te hare raa maa Peter etuu ake i haho.

¹⁵ Naa tama raa ki mee ake, "Koe kuvvare!" Tevana iaa te taupu raa ni ppurailoo maa teelaa ko Peter maaoni. Teenaa ki mee ake naa tama naa, "Teenaa pee kote mouri koi Peter."

¹⁶ Peter iaa koi tuu ka pakuukuu mai i te tootoka. Teenaa taaraki iloo naa tama naa te tootoka no llee naa mouri laatou i naa tuu ake Peter. ¹⁷ Peter ni ssau atu tana rima ki noho seemu laatou, teenaa taratara ake iloo i naa hanake TeAriki no toomai a ia i te hare karapusi. Ki oti raa taratara ake hoki a ia peelaa, "Kootou hakaari atu ki James aa ma naa tama hakkaatoa te lotu." Teenaa masike iloo ia no hano ki telaa kina.

¹⁸ I te tapataiao raa, naa tama e roorosi te hare karapusi raa ni vware hakaoti iloo i Peter ku seai. ¹⁹ Herod ni kkave tana taratara ki seeia Peter, tevana iaa te tama naa ni see laavea laatou. Teenaa vana ake iloo ia ki ana soldia raa ki vasiria naa tama ni roorosi te hare karapusi raa aa ku toa no taaia ki mmate.

Herod kumate

Herod ni masike i Judea no hano iloo no noho haka maarie i Sisaria. ²⁰ Herod ni hakatauttu laatou ma naa tama i Tyre ma Saidon. Teenaa hakapaa iloo naa tama i naa matakaaina e lua naa no oo ake ma ki mmata laatou i Herod. Naa tama naa ni oo imua no usuhia laatou Blastus, te hakamau naa poe te tuku, ki tokonaki ki laatou. Teenaa oo iloo naa tama naa ki Herod no taratara ki see hetaa laatou, i te henua laaou raa e too kaikai peenaa i te henua te tuku naa.

²¹ I tana aso ni tuku raa, Herod ni hakao ki ana kkahu hakamaatua raa no noho i aruna tana nohonoho maatua no kauake tana taratara ki te henua. ²² Teenaa ki tanitani varo atu naa tama naa, "Teenaa seai se tama nei e taratara, teenei se atua." ²³ Herod ni likittia te ensol TeAtua raa no hakaraaui ki te maki e lasi i te saaita naa lokoi, teenaa iaa ia ni see taratara hakanau i TeAtua. Tana haitino ni kaina katoo naa roo raa no mate iloo ia.

²⁴ Naa taratara TeAtua iaa ni ttoha ki naa kina hakkaatoa, teenaa te kooina naa tama ni hakannoo ki naa taratara naa no lotu i TeAtua raa, ni hanake no tammaki iloo.

²⁵ Barnabas laaua ma Saul ni oti te mee naa heuna laaua raa, ahe ake iloo i Jerusalem ki Antiok, laatou ma John Mark.

Barnabas laaua ma Saul e heunatia TeAitu Tapu ki oo no mee naa heuna TeAtua

13 E mee naa pure TeAtua maa naa tisa te lotu e ffai i naa tama te lotu i Antiok. Naa tama naa ko:

Barnabas,
Simeon, ttama e taapaa ma ko Naiger,
Lusius, te tama i Sairin,
Manaen, ttama ni purutia naa maatua Herod,
aa ko Saul.

² Te saaita naa tama naa ni hakapakuu ka lotu i TeAtua raa, TeAitu Tapu raa ki mee ake ki laatou, "Hakatapu mai Barnabas laaua ma Saul ki heunatia laaua aku heuna ni tuku atu ki laaua."

³ Naa tama naa ni hakapakuu ka taku, teenaa hakapiri iloo naa rima laatou ki aruna te takarua naa, araa heunatia iloo laatou te takarua naa ka oo.

Paul laaua ma Barnabas i Cyprus

⁴ Barnabas laaua ma Saul ni heunatia TeAitu Tapu ka oo ki Selusia, teenaa kkake iloo i te vaka raa no tere ki te henua e ttapa ma ko Cyprus. ⁵ I te saaita te takarua naa ni ttae ki Salamis raa, laaua ni hakaea te Lono Taukareka TeAtua raa iloto naa hare lotu naa Jew. Te takarua naa ni ttaka ma John Mark ki tokonaki ki laaua.

⁶ Naa tama naa ni oo no ttae iloo ki telaa vasi te henua naa ki te matakaaina e ttapa ma ko Pafos. Teenaa ki ttiri laatou i te Jew e mee ana pakava, tana inoa ko Bar Jesus, aa te tama naa e hai maa ia se pure TeAtua. ⁷ Te tama pakava naa ni vaisoa ma te hakamau te henua naa. Te inoa te hakamau naa ko Sergius Paulus, se tama e iloa i naa vana. Teenaa Barnabas laaua ma Saul ni arumia te hakamau naa ki oo ake kii aa ia, i te aa iaa ia e hii hakannoo ki naa taratara TeAtua. ⁸ Tevana iaa te takarua naa ni sahea peenaa Elimas (teenaa kote inoa haka Greece te tama pakava naa), i te hakamau raa e usuuhia a ia ki see lotu i Jesus. ⁹ Teenaa ki tau TeAitu Tapu raa i Saul (telaa inoa aana ko Paul): a ia ni ttoka tonu ki te tama pakava raa no mee ake, ¹⁰ "Koe se tamariki Satan! Koe naa ko te tama e hakassara naa vana hakkaatoa e ttonu. Koe etaka ma te kau sosorina tippua, aa naa vana e ttonu TeAtua raa e haia a koe peenaa ma ki hurisia ki mee ma ni vana hakallesi. ¹¹ Naa hakkaitoa TeAtua raa teenei ku pakuu atu kii a koe; oo karamata ma ki ppuni aa koe ma ki taka too saaita see kite i naa maarama te ao."

I te saaita naa lokoi raa, te nnehu raa ku uhi ake i naa karamata Elimas, teenaa sare iloo ia no ssee

setama ki tauhia tana rima no taakina a ia. ¹² Te saaita te hakamau naa ni kite maa naa karamata Elimas ku ppuni raa, a ia ni iloa maa naa taratara e mee i Jesus raa ni taratara maaoni, i aa ia ni maasaro iloo i naa akonaki te takarua raa e kauake i TeAriki.

Paul laaua ma Barnabas i Antiok i loto Pisidia

¹³ Paul laatou ma naa tama ettaka ma ia raa ni ffana i Pafos no tere iloo no tae ki te matakaaina Perga iloto Pamfilia. Teenaa John Mark ni masike i te kina naa no ahe ki Jerusalem. ¹⁴ Naa tama naa ni massike hoki i Perga no hakataka ki Antiok iloto Pisidia. I te Sabat raa, laatou ni oo no uru atu ki loto te hare lotu naa Jew raa no nnoho ki laro. ¹⁵ Te saaita naa taratara iloto naa Loo Moses aa ma naa taratara naa pure TeAtua raa ni oti te paaua ake raa, naa hakamau te hare lotu raa ki kkave laatou taratara peelaa ki Barnabas laaua ma Saul, "Naa taaina maatou nei. Ki mee setama i koorua e hiihai maa ia ki mee se taratara maana ki tokonaki ki naa tama nei, e taukareka, koorua taratara."

¹⁶ Teenaa masike iloo Paul ki aruna no ssau atu tana rima ki hakannoo ake naa tama naa, teenaa kaamata iloo ia te taratara, "Kootou naa tama i Israel aa ma naa tama hakkaatoa i naa henua sara teelaa e lotu i TeAtua: kootou hakannoo mai! ¹⁷ TeAtua teelaa e lotu ai te kanohenua Israel raa ni tini maa naa tippuna taatou raa ko tana kanohenua, teenaa naa tama naa ni haia a Ia no tammaki iloo i te saaita naa tama naa ni nnoho ma ni horau i Egypt, aa iaa Ia se Atua e haimahi raa, te kanohenua Israel raa ni lavaa te taakina a Ia no hakattaha i Egypt. ¹⁸ Niaaina maa naa tippuna taatou raa ni see ilono taratara raa, TeAtua ni mmata ake hakaraaoi koi ki laatou iloto naa setau e matahaa laa-tou ni ttaka vaaroto mouku. ¹⁹ TeAtua ni seua a-Ia naa kanohenua e hitu iloto no kauake naa kerekere naa tama naa ki nohoria ana tama. ²⁰ E kaamata mai iloo i te saaita naa tippuna taatou raa ni ttae no nnoho i Egypt no tae mai ki te saaita Canaan ni nohoria laatou raa, naa setau raa e tae iloo ki te haa naa rau maa te mataarima. [†]

"Kimuri tessao naa raa, TeAtua ni hakanoho ana tama ki hakatonutonu te kanohenua Israel no tae iloo ki tessao Samuel, te pure TeAtua. ²¹ Araa te saaita te kanohenua naa ni see ki TeAtua ki kauake se tuku malaatou raa, TeAtua ni hakanoho Saul te tama Kish i te manava Benjamin, ki noho no tuku i naa setau e matahaa. ²² Ki oti raa hanaa iloo Ia Saul no hakanoho David ma setuku. Teenei naa taratara TeAtua ni mee i David: 'Nau e kite maa David, te tama Jesi, e taka ma te tiputipu teelaa e hiihai ai nau. A ia naa se tama ma ki oti ku haia a ia naa mee katoou nau e hiihai maa ia ki mee.' ²³ Aa teelaa se mokopuna David raa ni heunatia mai TeAtua ki hakasao te kanohenua Israel, tana inoa ko Jesus. Teenaa ni purepure TeAtua ni takkoto imua. ²⁴ Te saaita Jesus seki kaamata ana heuna raa,

John ni hakaea ki te kanohenua katoou Israel raa ki tiiake naa haisara laatou aa laatou kutoo te hakaukau tapu. ²⁵ Aa i te saaita John ni taupiri ki hakaoti ana heuna raa, a ia ni taratara ake peelaa ki naa tama i te kina naa, 'Kootou e mannatu maa nau ko ai? Nau nei seai ko te tama e taaria kootou. Tevana iaa kootou hakanoo! Te tama e taaria kootou naa ma ki au imuri aaku, aa nau nei see tau te uiia a nau ana taka e hakao.' [§]

²⁶ "Aku taaina nei, naa mokopuna Abraham, aa kootou naa tama i naa henua sara e lotu i TeAtua: te taratara TeAtua e mee maa Ia e hakasao te henua ki ora raa, e taratara i taatou! ²⁷ Naa tama e nnoho i Jerusalem aa ma naa hakamau laatou raa ni see illoa maa Jesus ko te tama e hakasao te henua ki ora. Naa tama naa hoki ni see illoa hakaraaoi i naa taratara naa pure TeAtua teelaa e paaua laatou i naa Sabat hakkaatoa. Tevana iaa naa taratara naa pure TeAtua raa ni haia laatou no ttino maaoni i te saaita Jesus ni mee pakavaina laatou. ²⁸ Niaaina ma naa tama naa ni see hai mee ni lave i Jesus ki taia laatou ki mate raa, naa tama naa ni mee ake ki Pilate ki taia te Tama raa ki mate. ²⁹ Te saaita naa tama naa ni oti te haia mai laa-tou naa vana katoou teelaa ni tarataraina te Laupepa Tapu iaa Ia raa, te haitino Jesus ni hanaa mai laa-tou i te kros raa no hakamoeria ki loto te kava.

³⁰ Tevana iaa TeAtua ni hakamasikeria a Ia te Tama naa i te mate. ³¹ Aa i te lopo aso raa, a Ia ni hakasurasura peenaa ki naa tama teelaa ni ttaka ma ia i tana hakataka mai ana i Galilee ki Jerusalem. Teenei naa tama ni kkite i aa Ia naa ku hakaea i naa vana laatou ni kkite raa ki te kanohenua Israel i te saaita nei. ^{§†}

³² "Maaua nei e hakaea atu te Lono Taukareka nei ki kootou: Te mee TeAtua ni purepure ake ki naa tippuna taatou ³³ maa Ia ma ki oti ku haia a Ia raa, teenei ku haia a Ia ki ttino ki kkite taatou, ana mokopuna. Teenaa Jesus e hakamasikeria a Ia i te mate. Teenei ku mee pee ko naa taratara David ni sissii iloto te ssoa tana Psalm: ^{§††}

'A koe naa ko taku Tama;
te aso nei nau nei ku mee pee ko too Tamana.'

³⁴ Teenei naa taratara TeAtua ni mee iaa Ia ma ki hakamasike Jesus i te mate, ki see takoto tana haitino no purau iloto te kava: ^{§†}

'Nau ma ki kauatu ki kootou naa hakaraaoi e ttapu, ettonu iloo.

Teenaa ko aku purepure ni kauake ki David.'

³⁵ Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki peelaa:

'Too Tama e Tapu nei ma ki see lavaa te tiiake koe ki moe no purau iloto te kava.' ^{§†}

³⁶ I David ni haia a ia naa heuna TeAtua raa i tana saaita koi ora, aa i tana saaita ni materaa a ia ni tanumia ma ana tammama, teenaa tana haitino ni moe no purau iloto te kava. ³⁷ Tevana iaa te mee nei ni see sura ki te tama TeAtua ni hakamasike i te mate.

† 13.17 Ex 1.7, 12.51 †† 13.18 Num 14.34; Deut 1.31 †
13.19 Deut 7.1; Josh 14.1 †† 13.20 Judg 2.16; 1 Sam 3.20 ††
13.21 1 Sam 8.5, 10.21 ††† 13.22 1 Sam 13.14, 16.12; Ps 89.20

‡‡‡ 13.24 Mk 1.4; Lk 3.3 § 13.25 Mt 3.11; Mk 1.7; Lk 3.16; Jn 1.20, 27 §† 13.28 Mt 27.22-23; Mk 15.13-14; Lk 23.21-23; Jn 19.15
§†† 13.29 Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42
§‡ 13.31 Acts 1.3 §†† 13.33 Ps 2.7 §† 13.34 Is 55.3 (LXX)
§‡ 13.35 Ps 16.10

³⁸ "Aku taaina nei. Maaua nei e fiffai maa kootou ki iloa maa naa haisara kootou naa e lavaa te uia TeAtua i te vana Jesus ni mee naa. ³⁹ Naa Loo Moses raa see lavaa te uii naa sara taatou. Jesus iaa e lavaa te haia a Ia naa ora naa tama e hakataakoto tonu iaa Ia raa ki mataffua. ⁴⁰ Matamata hakaraaoi ki see ssura ki kootou naa mee ni tarataraina naa pure TeAtua raa:

⁴¹ 'Hakannoo mai, kootou naa tama e taratara taussua iaa nau!

Aa llee naa mouri kootou aa kootou ku mmate! †
Iaa nau ma ki mee taku vana ki kootou i te saaita kootou koi ora.

Niaaina maa se tama e taratara atu ma ki illoa kootou raa,

kootou ma ki hai maa nau see lavaa te mee peenaa!"

⁴² Te saaita Paul laaua ma Barnabas ni massike i te hare lotu naa ki oo raa, naa tama i te kina naa ni taratara ake ki ahe ake laaua i te ssoa te Sabat raa no kauake hoki ni taratara i naa mee nei ki hakannoo laatu. ⁴³ I te saaita te henua ni masseu i te hare lotu raa, e tammaki iloo naa Jew aa ma naa tama i naa henua sara, teelaa kulotu i TeAtua raa, ni oo atu vaamuri Paul ma Barnabas. Te takarua naa ni taratara ake hakaraaoi iloo ki naa tama naa ki taaohi manava peenaa i te manava laaoi TeAtua.

⁴⁴ I te ssoa te Sabat raa, e taupiri maa teelaa kote kanohenua hakkaatoa i te matakaaina naa ni oo ake no hakannoo ki naa taratara TeAriki. ⁴⁵ Te saaita naa Jew raa ni kkite i te tammaki naa tama e oo ake raa, laatu ni manava haaeo iloo i Barnabas ma Paul, teenaa ffuri iloo laatu no mee maa naa taratara Paul raa e sara, ka sasaakiria laatu Paul. ⁴⁶ Tevana iaa Paul laaua ma Barnabas ni seai iloo ki kkapo i naa taratara laaua e kauake ki naa tama naa; laaua ni taratara ake peelaa, "E taukareka maa te Lono Taukareka TeAtua raa e kauatu ki kootou naa Jew raa imua. Aa i kootou ni see hii hakannoo ki naa taratara naa ka mannatu kootou maa kootou see tau te too te ora e takoto no takkoto hakaoti raa, teenei kootou ki tiiake maatou aa maatou ku oo no hakaea te lono nei ki naa tama i naa henua sara.

⁴⁷ I te aa TeAtua ni taratara mai ki maaua peenei,

'Koe e hakatuuria a nau ma selamu e ura atu ki naa tama i naa henua sara,

aa ma se maarama ki naa tama katoo i te maarama nei ki hakassaoria a nau laatu." ††

⁴⁸ Te saaita naa tama i naa henua sara raa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni fiafia iloo ka hakanau i naa taratara TeAtua. Teenaa naa tama ni hakamaatinoria TeAtua ma ki oti ku nnoho hakaoti ma Ia raa ni ffuri katoo no lotu iaa Ia.

⁴⁹ Naa taratara TeAtua naa ni ttoha vaaroto te kina naa hakkaatoa. ⁵⁰ Tevana iaa naa Jew raa ni sassare ka usu-usuhia laatu naa hakamau te matakaaina naa laatu ma naa haahine hakamaatua teelaa e lotu i TeAtua. Teenaa kaamata iloo naa tama naa te haia pakavaina laatu Paul laaua ma Barnabas, ka kerekereia laatu

te takarua naa ki hakattaha i te kina naa.

⁵¹ Te takarua naa ni ffuri no tahitahi naa kerekere e mmau i naa ororo vae laaua naa ki illoa naa tama raa maa naa vana laatu raa e sara, teenaa oo iloo laaua ki Aikonium. ⁵² Naa tama te lotu i Antiok raa ni nnoho ka fiafia, teenaa TeAitu Tapu raa ni takoto iloto naa hamanava laatu.

Paul laaua ma Barnabas i Aikonium

14 Naavana ni mee i Antiok raa ni ssura hoki i Aikonium: Paul ma Barnabas ni oo ki te hare lotu naa Jew raa no hakaea hoki te Lono Taukareka. E tammaki iloo naa Jew aa ma naa tama i naa henua sara e nnoho iloto te hare lotu raa ni ffuri no lotu, i laatu e usuhia iloo naa taratara te takarua raa e hakaea. ² Tevana iaa naa Jew teelaa ni see hii hakannoo ki te takarua naa ni usuhia laatu naa tama i naa henua sara raa ki see hakannoo ki naa tama e lotu. ³ Paul laaua ma Barnabas ni nnoho rooroa iloo i te matakaaina naa. Te takarua naa ni hakaea see kkapo peenaa te Lono Taukareka TeAtua, aa ki huri ake peelaa maa naa taratara i tana laaoi nei ni taratara maaoni raa, TeAtua ni uii ake ana mahi ki te takarua raa ki hakassura laaua naa mahi TeAtua. ⁴ Naa tama i Aikonium naa ni maavae, e mee aaraa tama e hapapaa ki naa Jew, aa aaraa tama e hapapaa ki naa aposol.

⁵ Ki oti raa nei, aaraa Jew ma aaraa tama i naa henua sara, hapapaa ma naa hakamau laatu raa, ku taratara ki mee pakavaina laatu te takarua naa aa ku tauatia ki naa hatu. ⁶ I te saaita te takarua naa ni llono i te vana naa tama naa e mannatu ki mee raa, ffuro iloo laaua ki naa taon Listra ma Derbe iloto Likonia, aa ki naa matakaaina hoki ettuu taupiri ake ki te kina naa, ⁷ no hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama i naa matakaaina naa.

Paul laaua ma Barnabas i Listra

⁸ Iloto te taon Listra raa, teelaa se tanata e mmate hakaoti ana vae i tana saaita iloo ni haanauria mai, teenaa te tama naa ni seai iloo ki lavaa te sasare. ⁹ Ttama naa ni noho ka hakannoo ki naa taratara Paul. Paul e kite maa te tama naa e iloa maa ia e lavaa te haia TeAtua ki taukareka, teenaa ki ttoka tonu atu Paul kiaa ia ¹⁰ no varo atu peelaa, "Tuu tonu ki aruna!" Te tanata raa ni tuu no sasare aareha lokoi i te kina naa.

¹¹ Te saaita te katurana i te kina naa ni kkite i te vana Paul ni mee naa raa, naa tama naa ki tanitani varo ha-ka Likonia peelaa, "Naa atua raa ku oti te oomai i te lani no ttaka ma taatou maa ni tama te maarama nei!"

¹² Naa tama naa ni taapaa laatu Barnabas ma ko Zeus, a Paul iaa ku taapaa laatu ki Hermes, i aa ia naa ko te tama i laaua maraa e tuu notaratara. ¹³ Te maatua e heheuna i te hareaitu te aitu Zeus, teelaa e tuu i taha koi te taon raa, ni too ake naa purumakau ma

† 13.41 Hab 1.5 (LXX) †† 13.47 Is 42.6, 49.6

‡ 13.51 Mt 10.14; Mk 6.11; Lk 9.5, 10.11 †† Zeus raa kote atua hakamau naa tama i Greece, aa Hermes raa kote pure naa atua.

naa hau kaute raa ki te mata te ara, i aa ia ma naa tama hoki i te kina naa e mee ma ki taa naa manu naa no hakaara ki naa aposol naa. Teenaa ki huri ake peela maa laatou elotu i Saul ma Barnabas.

¹⁴ I te saaita Barnabas ma Paul ni llono i te vana naa tama naa e mee ma ki mee raa, laaua ni ssae naa kahu laaua raa no ffuro atu kiloto te kuturana naa ka tanitani varo, ¹⁵ "Se aa kootou e mee naa? Maaua ni tama e mee koi ma ko kootou. Maaua ni oomai no hakaara atu te Lono Taukareka, ki tiiake naa mannatu vware kootou naa aa kootou ku lotu ki te Atua e ora, te tama ni penapena te lani, te kerekere, te moana, aa ma naa mee katoo teelaa e takkoto i naa kina naa. ¹⁶ Imua raa kootou naa tama i naa henua sara raa ni tiiake TeAtua ki lotu huri koi ki naa atua kootou ni fiffai. ¹⁷ Aa niaaina maa kootou ni see illoa i TeAtua raa, taatou katoo e hakakiiitea a Ia ki illoa taatou maa naa mee hakkaatoa e taukalleka raa, teenaa ni mee aana e kaumai ki taatou. Teenaa ko Ia raa e haia a Ia te uara ki too aa naa kaikai raa ki ssomo; a Ia e kauatu naa kaikai kootou ki kkaai aa kootou e haia a Ia ki fiafia." ¹⁸ Niaaina maa te takarua aposol raa ni kauatu naa taratara nei raa, laaua ni hainattaa iloo te tuukia laaua te kuturana naa ki see lotu ki laaua.

¹⁹ E mee naa Jew ni oo ake i Antiok iloto Pisidia aa i Aikonium. Naa tama naa ni oo ake no usuusu hia iloo laatou naa tama e kkuu i te kina naa ki see hakannoo ki naa taratara Paul. Teenaa ki hakannoo atu naa tama naa no ffuri no tauatia laatou Paul ki naa hatu ka huutia no plesia ki taha te taon, i laatou nittau maa ia ku mate. ²⁰ Tevana iaa te saaita naa tama e lotu raa ni muimui atu i tanavasi raa, Paul ni masike no ahe ki te taon. I te ssoa te aso raa laaua ma Barnabas ni massike no oo ki Derbe.

Paul laaua ma Barnabas ku ahe ki Antiok iloto Syria

²¹ Paul laaua ma Barnabas ni hakaara te Lono Taukareka raa iloto Derbe no huri iloo naa manava te lopo tama no lotu i TeAtua. Ki oti raa ahe iloo laaua ki Listra, Aikonium, aa ko Antiok iloto Pisidia. ²² Iloto naa taon naa raa, Barnabas ma Paul ni akonaki peenaa naa tama e lotu raa i naa taratara TeAtua; te takarua raa e hai ake peenaa ki taaohi manava laatou i TeAriki Jesus. Laaua ni taratara ake peela, "Taatou naa tama e lotu raa ma ki llave i te kau haeo imua TeAtua e hakanoho tana Nohorana iloto taatou." ²³ Te takarua raa ni hakanoho naa tama laaua ki nnoho hakamaatua i naa hare lotu i naa kina naa, teenaa i te saaita te takarua naa ni hakanoho naa tama naa raa, laaua ni hakapakuu ka taku ki tokonakina naa tama naa TeAriki Jesus, te tama e taaohi manava ai laatou.

²⁴ Paul laaua ma Barnabas ni hakataka vaaroto Pisidia no ttae iloo ki te henua e ttape ma ko Pamfilia. ²⁵ I te kina naa raa, te takarua naa ni hakaara te Lono Taukareka TeAtua raa iloto te taon Perga, araa oo iloo ki laro ki Atalia, ²⁶ araa kake iloo te vaka raa no ahe ki Antiok iloto Syria. Te takarua naa ni tukua naa tama te lotu

i te taon naa ki oo laaua no haia naa heuna TeAtua, aa teenei naa heuna laaua naa ku oti raa, laaua nei ku ahe atu.

²⁷ I te saaita Paul laaua ma Barnabas ni ttae atu ki Antiok i Syria raa, hakutu ake iloo laaua naa tama te lotu raa no hakaara ake i naa heheuna tokonaki TeAtua ki laaua. Laaua e hakaara hoki i naa usuhia naa manava naa tama i naa henua sara raa i naa taratara TeAtua, ka ffuri laatou no lotu hoki. ²⁸ Paul laaua ma Barnabas ni nnoho rooroa ake iloo ma naa tama te lotu i te kina naa.

Naa tama hakamaatua te lotu raa e kkuu i Jerusalem

15 E mee aaraa Jew ni oo ake i Judea ki Antiok no taratara ake peela ki naa tama te lotu i te kina naa, "Kootou ma ki see lavaa te hakassaoria TeAtua ki mee maa kootou see ssere, teenaa naa Loo Moses raa e taratara peenaa." ^{†12} Paul laaua ma Barnabas ni hakatauttau hakallika iloo ma naa Jew raa i te taratara nei. Teenaa laaua ma aaraa tama te lotu i te kina naa ni heunatia ki oo ki Jerusalem no mmata i naa aposol raa ma naa tama hakamaatua te lotu i te kina naa no taratara laatou i te mee nei.

³ Naa tama naa ni heunatia te lotu raa ka oo vaaroto Fonia ma Samaria. Teenaa naa tama naa ni hakaara ki naa tama i naa henua naa i naa ffuri naa tama i naa henua sara raa no lotu i TeAtua. Naa tama te lotu i naa kina naa ni fiafia iloo i te llono ana laatou i naa taratara naa. ⁴ Te saaita te kaavena Paul raa ni ttae ki Jerusalem raa, naa tama te lotu i te kina naa ma naa aposol, aa ma naa tama hakamaatua te lotu raa ni fiafia ka oo ake no toa laatou hakaraaoi naa tama naa. Teenaa ki hakaara ake Paul ma Barnabas ki naa tama i te kina naa i naa vana TeAtua ni mee iloto naa heuna laaua. ⁵ Ki oti raa nei aaraa tama te lotu teelaa e ffai iloto te kaavena naa Faarisi raa ku massike no taratara peela, "Naa tama i naa henua sara raa ki ssere, aa laatou ki tautari ki naa Loo Moses."

⁶ Naa aposol raa ma naa tama hakamaatua te lotu raa ni kkuu hakapaa ki taratara laatou i te mee nei. ⁷ Naa tama naa ni rooroa iloo i naa nnoho laatou ka hakatonutonu te mee naa. Teenaa masike iloo Peter no taratara, "Aku taaina nei. Kootou e illoa maa nau se tama ni hakamaatinoria TeAtua iloto kootou imua iloo, ki hakaara nau te Lono Taukareka raa ki llono naa tama i naa henua sara ki lotu naa tama naa i TeAtua. ^{†8} TeAtua e iloa i naa mannatu naa tama hakkaatoa. A Ia naa ni kauake TeAitu Tapu raa ki naa tama i naa henua sara raa ki kkuu taatou maa Ia e hiihai ki naa tama naa hoki, e mee pee ko Ia ni kaumai TeAitu Tapu raa ki taatou. ^{†19} A Ia ni see ttoka maa naa tama naa e kkee i taatou. Naa haisara naa tama naa ni uiia a Ia i naa tama naa ku ffuri no lotu kaa Ia. ¹⁰ Ai kootou ku mee are ma ki haaiteria kootou TeAtua, ka kauatu naa mmaha teelaa ni see lavaa te aamo naa tino taatou aa ma naa tippuna taatou raa

† 14.15 Ex 20.11; Ps 146.6

†† 15.1 Lev 12.3 † 15.7 Acts 10.1-43 †† 15.8 Acts 2.4, 10.44

ki naa tama ku lotu naa? ¹¹ Seai, te mee raa see mee peenaa. Taatou nei e hakassaoria TeAtua i te laaoi TeAriki Jesus raa e takoto i taatou, e mee koi ma ko Ia e hakassaoria a Ia naa tama naa henua sara naa.”

¹² Naa tama hakkaatoa i te kina naa ni nnoho seemuu ka hakannoo ki naa hakaea Paul ma Barnabas i naa mahi TeAtua teelaa ni hakassuratia laaua ka kkite naa tama i naa henua sara. ¹³ Te saaita Barnabas laaua ma Paul ni oti te taratara raa, James ni masike no taratara: “Aku taaina nei, hakannoo mai kiaa nau. ¹⁴ Simon Peter e taratara mai ki illoa taatou maa te mee mua TeAtua ni mee ka kkite te henua maa Ia e hiihai hoki ki naa tama i naa henua sara raa, teenaa a Ia ni too aaraa tama i naa tama naa ki mee ma ni tama tana kanohenua. ¹⁵ Naa taratara Peter nei e hanotonu ma naa taratara naa pure TeAtua e takkoto iloto te Laupepa Tapu. Naa taratara naa pure TeAtua raa e mee peelaa:

¹⁶ “TeAtua e mee mai peenei: Nau ma ki ahemai imuri, no hakatuuria hoki te hare David ni sina.

Te hare ni maseu naa ma ki hakatuuria hoki nau, aa te hare naa ma ki haia a nau ki tuu makattau hoki.

¹⁷ Teenaa naa kanohenua hakkaatoa i te maarama nei ma ki oomai no ssee i TeAriki, teenaa ko naa tama hakkaatoa i naa henua sara teelaa ni toa a nau ma ni tama aaku.

¹⁸ Teenei ni taratara TeAtua, te tama ni hakailoa mai naa mee nei imua iloo.”[†]

¹⁹ James ki taratara hoki, “Nau e maanatu maa taatou ki see haia hakallikaina taatou naa tama i naa henua sara teelaa ku ffuri no lotu i TeAtua. ²⁰ Taatou ki sissii se pas ki naa tama naa no taratara ake ki see kkai laatou naa kaikai e tarataraina naa loo raa maa e kerekere i naa mee naa ni hakaara ki naa aitu hakallesi; laatou hoki ki tiiake te tiputipu e hai huri; laatou ki see kkai te manu e taa aa see hakatere tana ttoo, aa laatou ki see kkai te ttoo. ^{††21} I te aa, i naa Loo Moses raa e tarataraina iloto naa taon hakkaatoa aa e paaua peenaa iloto naa hare lotu naa Jew raa i naa Sabat hakkaatoa.”

Te pas naa tama hakamaatua te lotu ki naa tama i naa henua sara

²² Ki oti raa naa aposol raa ma naa tama hakamaatua te lotu, hakapaa katoa ma naa tama te lotu i te kina naa, kutuku laatou takarua ki oo hakapaa laatou ma Paul aa ko Barnabas ki Antiok. Te takarua taanata ni tukua laatou raa ko Judas (ettapa hoki ma ko Barsabas) laaua ma Silas. Naa tama te lotu i te kina naa e ttoka atu ki te takarua naa ma ni tama hakamaatua laatou.

²³ Te pas e oo ma naa tama naa e sissii peelaa, “Aku taaina nei. Maatou naa aposol ma naa tama hakamaatua te lotu raa e sissii atu te pas nei ki kootou, naa tama i naa henua sara teelaa ku lotu e nnoho i Antiok, Syria ma Silisia. ²⁴ Maatou ni llono maa aaraa tama ni oo atu i te kina nei no hakanna-

paria kootou ki naa taratara laatou. Naa tama naa ni see heunatia atu maatou. ²⁵ Teenei maatou ni nnoho no taratara hakapaa ki tuku ni tama ki oo atu laatou ma naa soa taatou, Barnabas laaua ma Paul.

²⁶ Teenei ko te takarua teelaa poi mmate iloto naa henua laaua e mee maa Jesus Christ, TeAriki taatou. ²⁷ Maatou e heunatia atu maatou Judas laaua ma Silas ki taratara atu ki kootou ki naa tino maaisu laaua naa taratara koi e sissii atu maatou nei. ²⁸ Te maanatu maatou nei e hanotonu ma te hakataakoto TeAitu Tapu, teenaa ki see kauatu ni mmaha peelaa ki kootou; kootou koi ki tautari ki te tiputipu nei: ²⁹ kootou ki see kkai naa kaikai teelaa ni hakaara ki naa aitu hakallesi; kootou see unu te ttoo; kootou see kkai te manu e taa see hakatere tana ttoo, aa kootou ki tiiake te tiputipu e hai huri. Kootou ma ki nnoho taukalleka ki mee maa kootou see tautari ki naa tiputipu see ttonu naa.

Teenaa koi.”

³⁰ Teenaa oo iloo naa tama naa ki Antiok. I te kina naa raa, naa tama naa ni hakakkutu ake naa tama te lotu raa no kauake te pas. ³¹ Te saaita naa tama te lotu te kina naa ni ppau te pas raa, naa tama naa ni fiafia iloo, i naa manava laatou e hakatipuria iloo naa taratara iloto te pas naa. ³² Silas laaua ma Judas, teenaa ni pure TeAtua, ni nnoho no akonaki hakaraa oi iloo naa tama naa ki hakataakoto tonu laatou peenaa i TeAtua. ³³ Te takarua naa ni nnoho ake hakamaarie i te kina naa, ki oti raa heunatia hakaraa oi iloo naa tama te lotu raa ka ahe ki Jerusalem. ³⁴ [Tevana iaa, Silas kunaa mee iloo tana maanatu ki noho a ia i te kina naa.]

³⁵ Paul laaua ma Barnabas iaa ni noho ake hakamaarie i Antiok, teenaa laaua ni hakapaa atu ma aaraa tama no akonaki ka hakaea naa taratara i TeAriki.

Paul laaua ma Barnabas ku mavvae

³⁶ I te aso tokotasi raa Paul ni vanaake peelaa ki Barnabas, “Taaua ki ahe ki naa taon hakkaatoa taaua ni hakaea naa taratara TeAtua raa no mmata maa te nnoho naa tama te lotu i naa kina naa, ku mee peehea.” ³⁷ Barnabas ni hiihai ma ki toa a ia John Mark ki oo laatou, ³⁸ araa nei Paul evana maa esara. I te aa i laaua ni tiiake John Mark i Pamfilia; a ia ni see ttari ma ki hakaoti naa henua naa hakapaa.

³⁹ Te takarua naa ni hakatauttu hakallika iloo no mavvae laaua: Barnabas ku toa a ia Mark no tere iloo laaua ki Cyprus, ⁴⁰ aa Paul iaa ku toa a ia Silas ka oo laaua. Teenaa naa tama te lotu i te kina naa ni taku ki mmatata ake TeAtua hakaraa oi ki laaua. ⁴¹ Paul ma Silas ni hakataka vaaroto Syria ma Silisia ka akonaki naa tama te lotu i naa kina naa.

Timothy ku oo hakapaa laatou ma Paul aa ko Silas

16 Paul ni hano no tae iloo te matakaaina Derbe, araa hano iloo hoki ki Listra. E mee te tama e no-

† 15.18 Amos 9.11-12 (LXX) †† 15.20 Ex 34.15-17; Lev 17.10-16, 18.6-23

‡ 15.38 Acts 13.13

ho i te kina naa e tautari i Jesus, tana inoa ko Timothy. Tana tinna raa se Jew e lotu i TeAtua, aa tana tamana raa ia setama haka Greece. ² Naa tama telotu i Listra ma Aikonium raa e taratara peenaa maa Timothy setama e taukareka. ³ Paul ni hiihai ma ki toa a ia Timothy ki oo laaua. Teenaa serea iloo ia naa kina tetama naa, i te aa, i naa Jew ennoho i te kina naa e illoa maa te tamana Timothy raa setama haka Greece. ⁴ Naa tama naa ni hakataka i naa taon raa no kauake naa taratara naa aposol ma naa tama hakamaatua telotu i Jerusalem raa ki naa tama e lotu i naa kina naa. Laatou ni hai ake ki tautari naa tama naa ki naa taratara naa. ⁵ Teenaa ki mau ai naa hakataakoto naa tama e lotu i naa kina naa i TeAtua, aa te kooina ni ffuri no lotu i naa kina naa ni hanake koi no tammaki i te aso.

Paul e hakakiitea TeAtua i Troas

⁶ Naa tama naa ni oo vaaroto Frigia ma Galesia, i te aa i laatou e ppuia TeAitu Tapu raa ki see hakaea laatou naa taratara TeAtua raa iloto Asia. ⁷ Saaita naa tama naa ni tauppiri atu ki Misia raa, mee iloo ma ki oo laatou vaaroto Bitinia, araa nei laatou ni tuukia TeAitu Jesus. ⁸ Teenaa hakaraka iloo naa tama naa i Misia no oo ki Troas. ⁹ I te poo naa raa, Paul ni hakakkiitea TeAtua i naa tuu ake te tanata haka Masedonia no mee ake kiaa ia, "Kau ki Masedonia no tokonaki mai ki maatou!" ¹⁰ Te saaita koi Paul ni hakakkiitea TeAtua i te mee nei raa, massike iloo maatou no tukutuku hakaoti naa mee maatou raa ki oo ki Masedonia, teenaa i maatou ku illoa maa maatou nei ku arumia TeAtua ki oo no hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama i te kina naa.

Lidia ku lotu i TeAtua

¹¹ Maatou ni kkake i te vaka raa i Troas no tere iloo ki Samotras, aa i telaa aso raa maatou ni ffana kate re ki Neapolis. ¹² Maatou ni massike i te kina naa hoki no hakataka iloo ki loto ki te taon e ttapa ma ko Filipai. Teenaa kote taon elasi i Masedonia, aa te taon naa e takoto ilaro te roorosi te kaaman Rome. Maatou ni oo atu no nnoho iloo naa aso maatou i te kina naa.

¹³ I te Sabat raa, maatou ni oo ki taha te taon raa ki te riva, i maatou e mannatu maa e mee te kina i te vasi te riva naa maraa e oo ai naa Jew raa no kkutu ki taku. Maatou ni nnoho no hai taratara ma naa haahine ni kkutu ake i te kina naa. ¹⁴ Te ffine tokotasi, tana inoa ko Lidia, e hai i naa haahine ennoho ka hakannoo ki naa taratara maatou. Te ffine naa setama i te matakaaina Tiatira, aa te henua maraa e oo atu no tataavi naa maro emmea poouri raa ia ia. Aia se ffine e lotu i TeAtua, teenaa tana hakataakoto ni tarakina TeAriki ki hakannoo ia ki naa taratara Paul e kauake. ¹⁵ I te saaita te ffine naa maa ana hareaki na raa ni oti te hakaukau tapuina raa, te ffine naa ki mee mai ki maatou, "Ki mee maa kootou e illoa maa

nau setama e lotu maaoni i TeAriki, aa kootou ku oomai no nnoho i taku hare."

Paul laaua ma Silas ku ponotia iloto te hare karapusi

¹⁶ Te aso tokotasi, i te saaita maatou ni sassare ka oo ki te kina telotu raa, maatou ni ttiri te taupu e tauria te tipua hakallika. Te ffine naa e lavaa te tarataraina a ia naa vana ma ki ssura imuri, teenaa a ia maraa e ffuti te lopo mane maa naa tama e roorosi ia ia naa ki ana vana e meeme naa. ¹⁷ Te taupu naa ni sasare mai vaamuri peenaa maatou ma Paul ka tanitani varo peela, "Naa taanata nei ni tama e heheuna maa TeAtua i Aruna. Naa tama nei e taratara atu i te ara kootou ma ki hakassaoria TeAtua." ¹⁸ Te taupu naa ni hai tana vana naa i naa aso iloo e tammaki, teenaa ki loto Paul no huri atu iloo no nutua te tipua e tau i te ffine naa, "Nau evanaatu kiaa koe iloto te inoa Jesus Christ: Hakataha i te taupu naa!" Te tipua naa ni hakataha i te ffine naa i te saaita naa lokoi.

¹⁹ Te saaita naa tama e mmata ake te taupu naa ni kkite maa laatou ku see lavaa hoki te too mane i te ffine naa raa, naa tama naa ki oo atu no tauhia iloo laatou Paul ma Silas no taakina ki te kina te henua ennoho, ki mmata naa hakamau raa i laaua.

²⁰ Te takarua naa ni taakina atu naa tama naa kimua naa hakamau i Rome raa no mee ake peela, "Takarua Jew nei maraa e hakkoro te kau vana e hakallika no hakatauttau naa tama te henua nei. ²¹ Naa tama nei e akonaki te tiputipu teelaa see hanotonu ma naa loo maatou; maatou nei ni tama haka Rome, aa maatou see lavaa te tautari ki te tiputipu naa."

²² Naa tama e kkutu i te kina naa ni ffuri atu hoki no ta ia laatou Paul ma Silas, teenaa ki mee ake naa hakamau raa ki saaea naa kkahu te takarua naa aa ku sarua ki naa laakau. ²³ Te saaita te takarua raa ni oti te sarua raa, laaua ni peesia ki loto te hare karapusi. Teenaa naa hakamau te hare karapusi raa ki mee ake ki te wasi raa ki roorosi hakaraa oi iloo ki see ffuro te takarua naa. ²⁴ Naa hakamau raa ni kauatu koi naa taratara nei raa, masike atu lokoi te wasi raa no ponotia te takarua raa ki mmoe ki te puitana iloo iloto i te hare karapusi. Naa vae te takarua raa ni hakkapiitia ki loto naa kunaaroto laakau e mmaha.

²⁵ Te mee raa ku tino poo no taupiri ki te tuaapoo raa, te takarua raa ni mmoe ka huahua naa mako lotu kaku i TeAtua, teenaa aaraa karapusi e mmoe ka hakannoo ki laaua. ²⁶ Te mahuke e hakamataku raa ni hakateki no ue ka tuu parapara te hare karapusi naa. Naa tootoka te hare karapusi naa ni llee katoo no ttuu tallaki ka maffana naa seni e mmau i naa karapusi.

²⁷ Teenaa ki maahuru te wasi te hare karapusi raa no kite i naa tuu tallaki naa tootoka; a ia ni ttuu maa naa karapusi raa ku oti te ffuro, teenaa ki uhuki a ia tana komu raa no mee iloo ma ki urumaki soko ia.

²⁸ Araa nei Paul ku kappisi atu anavaro, "Au see taa soko koe! Maatou hakkaatoa i te kina nei!"

²⁹ Te wasi raa ni kannaa ki kauake se lamu, teenaa tere atu iloo ia ki loto te hare raa no tuu ki ana turi imua

Paul laaua ma Silas; te wasi naa ni porepore iloo i tana matakau. ³⁰ Teenaa toa iloo ia te takarua naa ki haho, no vasiri ake, "Naa hakamau nei. Se aa taaku ki mee ki hakasaoria nau?"

³¹ Takarua raa ki mee ake, "Ki mee koe e hakannoo no tautari ki TeAriki Jesus, koe ma ki hakasaoria ma too haanauna naa hakkaatoa." ³² Teenaa hakaeta atu iloo te takarua naa naa taratara i TeAriki raa kiaa ia ma naa tama hakkaatoa i tana hare.

³³ I te poo naa koi raa, Paul laaua ma Silas ni toa te wasi raa no huihuia naa kina laaua e mmere; te tama naa ma tana haanauna raa ni toa laaou te hakaukau tapu raa i te saaita naa lokoi. ³⁴ Ki oti raa toa iloo ia Paul laaua ma Silas ki tana hare raa no hanaia. Te wasi raa ma tana haanauna naa ni fiafia iloo i laaou nei ku lotu i TeAtua.

³⁵ I te tahaata telaa aso raa, naa hakamau naa Rome raa ni heuna naa polis laaou raa ki oo no hanaa te takarua naa.

³⁶ Teenaa ki mee ake te wasi raa ki Paul, "Naa hakamau raa e kkaave mai laaou taratara ma ki hanaa koorua ma Silas i te hare karapusi. Koorua nei ku lavaa te oo, aa koorua oo hakaraaoi."

³⁷ Teenaa ki mee ake Paul ki naa polis, "Maaua ni see hai sara nippena, tevana iaa maaua ni sarua vare koi imua naa karamata te henua; maaua iaa ni tama hoki i Rome! Maaua ni ponotia naa tama naa ki lotu te hare karapusi, aa teenei maaua ku haia laaou ki hanaa seemuu. See lavaa! Naa hakamau naa ki oomai naa tino laaou no hanaa maaua."

³⁸ Naa polis raa ni oo no kauake iloo naa taratara Paul raa ki naa hakamau Rome, aa i te saaita naa hakamau raa ni llono maa te takarua raa ni tama haka Rome raa, naa tama naa ni mattaku. ³⁹ Teenaa oo atu iloo laaou no taratara hakaaroha atu ki te takarua naa; araa hanaa iloo laaou te takarua naa i te hare karapusi no taratara ake ki hakattaha laaua i te matakaaina naa. ⁴⁰ Araa oo iloo te takarua naa ki te hare Lidia. I te hare Lidia raa, laaua ni noho no taratara ma naa tama te lotu raa ki hakatipuina naa manava laaou. Ki oti raa massike iloo te takarua naa ka oo.

Paul i Tesalonaika

17 Paul laaua ma Silas ni hakataka vaaroto naa matakaaina Amfipolis ma Apolonia, no ttae iloo ki Tesalonaika. I te kina naa raa e mee te hare lotu naa Jew etuu. ² Paul se tama maraa e hanohano peenaa ki te hare lotu, teenaa te saaita laaua ni ttae atu ki Tesalonaika raa, a ia ni hano ki te hare lotu naa. I loto naa Sabat katoo e toru raa, Paul ni noho ma naa tama raa no hakatonutonu ake i naa takkoto naa taratara iloto te Laupepa Tapu. ³ A ia e hakaari ake i naa taratara te Laupepa Tapu raa maa te Mesaea raa ma ki hakallono isu aa ki oti ku masike i te mate. Paul ki mee ake, "Te Jesus e hakaeta atu nau ki kootou raa, a ia naa ko te Mesaea." ⁴ E mee aaraa Jew ni usuhia iloo i naa taratara Paul, teenaa ni oo atu

no hakapaa ki laaua ma Silas; naa tama hoki ni hakapaa atu ki te takarua naa raa, ko naa haahine hakamaatua raa aa ma te kaavena Greece e tammaki iloo te laaou ku lotu i TeAtua.

⁵ Aaraa Jew iaa ni manava haaeo i laaua. Naa tama naa ni hakakkutu naa tama e sosorina hakallika ettaka huri vaaroto te ara raa no hakapaa kilaatou, teenaa kissare laaou ka mee pakava naa mee iloto te matakaaina naa. Naa tama naa ni ffuro atu ki te hare Jason raa no see ia laaou Paul ma Silas ki huutia ake no hakattuuria imua te henua. ⁶ Tevana iaa te takarua raa ni see laavea laaou, teenaa taakina ake iloo laaou Jason ma aaraa tama te lotu no hakattuuria imua naa hakamau te henua raa no hai ake peela, "Naa taanata nei ni tama e hakakoro heaatuna vaaroto naa henua hakkaatoa. Aa teenei naa tama naa ku ttae mai ki te henua taaou nei. ⁷ Naa tama nei ni toa Jason no tauhia iloto tana hare. Naa Loo te tuku hakamaatua i Rome raa e sahea peenaa naa tama nei; laaou e hai maa e mee telaa tuku hoki, teenaa maa te inoa te tuku naa ko Jesus." ⁸ Naa tama ni kkatu i te kina naa aa ma naa hakamau te henua raa ni ffuri katoo no loto huri i te llono ana laaou i naa taratara naa. ⁹ Teenaa ki vanaake naa hakamau raa ki Jason ma tana kaavena naa ki ppeesi mane ki lavaa laaou te tiake ki oo, araa tiake iloo laaou naa tama naa ka oo.

Paul laaua ma Silas ku kaavea ki Berea

¹⁰ Te poo naa koi raa, Paul laaua ma Silas ni heunatia naa tama te lotu raa ki oo ki Berea. Te saaita te takarua naa ni ttae atu raa, laaua ni oo tonu ki te hare lotu naa Jew. ¹¹ Te kanohenua Berea naa e llono nauhie iaa i naa tama i Tesalonaika. Naa tama naa ni hii hakannoo iloo ki naa taratara e kauake te takarua naa, teenaa laaou e paupau peenaa naa taratara te Laupepa Tapu raa ki illoa laaou ki mee maa naa taratara Paul raa ni taratara maaoni. ¹² Turaa tama iloo i te matakaaina naa ni ffuri no lotu i TeAtua, aa e tammaki hoki naa haahine hakamaatua ma naa taanata haka Greece ni ffuri hoki no lotu i TeAtua. ¹³ Tevana iaa te saaita naa Jew i Tesalonaika raa ni llono maa Paul ni hakaeta hoki naa taratara TeAtua i Berea raa, naa tama naa ni oo atu hoki no kaamata te usuusuhia laaou naa tama i te matakaaina naa. ¹⁴ Naa tama te lotu i te kina naa ni massike no heunatia lokoi laaou Paul ki hano ma aaraa tama i laaou ki naa matakaaina ettuu ki tai. Silas laaua ma Timothy iaa ni noho koi i Berea. ¹⁵ Naa tama ni oo ma Paul raa ni oo no ttae hakapaa iloo laaou ma Paul ki Athens, araa ahe ake iloo naa tama naa ki Berea no taratara ake ki Silas ma Timothy i Paul e hiihai maa laaua ki hakavave no oo ake kiaa ia i Athens.

Paul ku noho i Athens

¹⁶ Saaita Paul ni noho kattari ki Silas laaua ma Timothy i Athens raa, naa manava Paul ni vvela iloo i tana kite ana i naa tammaki naa aitu hakallesi

i te matakaaina naa. ¹⁷ Teenaa noho iloo ia no taratara maa naa Jew aa ma naa tama haka Greece teelaa elotu, iloto te hare lotu naa Jew raa. Aa i te kina te henua maraa e kktu raa, Paul e noho hoki i te kau aso hakkaatoa ka hakaeta te Lono Taukareka raa ki naa tama maraa e llaka ake ki te kina naa. ¹⁸ E mee naa tisa e haia ma ko naa Epicurus aa ma naa Stoik. Naa tama naa ni hakatauttou laotou ma Paul, no mee naa taratara laa-tou peelaa, "Se aa te tama hakatanata nei e mee ki taratara?"

Aaraa tama ki mee ake, "Ttama naa e mee maa e taratara i naa atua naa kina e mmao." Naa tama naa e taratara peenaa i Paul e hakaeta te Lono Taukareka i Jesus aa i tana saaita ni hakamasikeria i te mate. ¹⁹ Teenaa taakina iloo laotou Paul no hakatuuria imua te kansol e kktu i Ariopagus raa no vassiri ake peelaa, "Maatou e mee ki illoa maatou i naa akonaki hoo e tarataraina a koe naa. ²⁰ Aaraa taratara maatou ni llono iaa koe raa, teenaa ni taratara hoo iloo ki maatou. Maatou e fiffai maa maatou ki illoa i oo taratara hoo e akonaki naa." ²¹ (Naa tama katoo i Athens aa ma naa horau e noho i te matakaaina naa e fiffai maa laa-tou ki noho koi no taratara maa ni vana hoo laotou e llono, aa ka hakannoo ki naa tama e hakaeta maa ni taratara hoo.)

²² Paul ki masike no tuu iloo imua te kansol raa no taratara: "Te kanohenua Athens nei. Nau e kite maa kootou ni tama iloo elotu. ²³ Itaku saaita ni sare vaaroto te henua kootou nei no ttoka i naa kina kootou elotu raa, nau ni lave te olta e hakatuu naa taratara nei: TE OLTA TE ATUA MAATOU SEE ILLA. Te Atua kootou see illoa e lotua kootou raa, teenaa ko taku Atua e hakaeta atu nei.

²⁴ "Te Atua teelaa ni penapena te maarama nei ma naa mee katoo e takkoto raa, a Ia naa ko Te Ariki te lani ma te kerekere; a Ia see noho iloto naa hare tapu te tama e hakatuu ki ana rima. ²⁵ A Ia see ssee ma ki tokonaki ake naa tama te maarama nei kua Ia, i teelaa ko Ia naa e hakaora te tama ki ora aa e hookii naa mee katoo ki naa tama te maarama nei. ²⁶ A Ia ni kaamata no penapena tetanata tokotasi, teenaa ki ssura iho naa kanohenua hakkaatoa no haia a Ia naa tama naa ki nohoria te kerekere nei hakkaatoa. A Ia tana tino kunaa hakamaatino are naa sao aa ma naa henua naa tama naa ki noho. ²⁷ A Ia ni mee tana vana naa ki ssee ake te henua kua Ia no llave iaa Ia. A Ia iaa see mmao i taatou hakkaatoa.

²⁸ 'Te Tama naa e hakaora taatou kilavaa taatou te sassare i te maarama nei aa ki tipu-tipu taatou peenei.'

E mee pee ko naa taratara naa tama kootou e illoa i naa vana raa peelaa,

'Taatou hoki ni tamalliki Te Atua.'

²⁹ I taatou ni tamalliki Te Atua raa, taatou ki see mannatu maa Te Atua e mee koi pee ko naa atua e penapena ki naa kol, naa siliva, aa ki naa hatu, teelaa ma e penapena i naa tihuna te tama. ³⁰ Te Atua ku seai

tana maanatu i tessao te henua ni see illoa kua Ia imua, aa i te saaita nei raa a Ia e tuku tana taratara ki naa tama naa i naa kina hakkaatoa ki tiiake naa sosorina e hakallika laotou. ³¹ I te aa i aa Ia ku oti te hakamaatino hakaoti tana aso, teenaa tana Tama ni hakanoho raa ma ki hakatonotonu naa tama hakkaatoa i te maarama nei i te ara e tonu. Ttama naa ni hakamasikeria a Ia i te mate ki kkte te henua hakkaatoa maa teenaa ko te tama ma ki hakatonotonu laotou!"

³² I te saaita naa tama raa ni llono i naa taratara Paul i naa hakamasikeria te tama e mate no ora hoki raa, naa tama naa ni taussua iaa ia, aa aaraa tama iaa e taratara peelaa, "Maatou e fiffai maa maatou ki hakannoo iaa koe e taratara i te mee naa hoki."

³³ Teenaa masike iloo Paul i naa tama naa no hano.

³⁴ E mee aaraa tama ni hakannoo ki naa taratara Paul no lotu i Te Atua, teelaa e hai ai Dionisius, teenaa setama e hai te kansol. E mee hoki te ffine, tana inoa ko Damaris, aa ma aaraa tama hoki.

Paul i Korint

18 Ki oti raa masike iloo Paul i Athens no hano ki Korint. ² A ia ni hanatu no ttiri iloo i te Jew, tana inoa ko Aquila. Ttama naa setama ni haanau i Pontus, aa see rooroa koi raa, a ia ni hanake ma tana aavana, Priscilla, i Italy. Teenaa i te tuku i Rome, Claudius, ni mee tana taratara maa naa Jew raa ki hakattaha hakkaatoa Rome. Paul ni hanatu no mmata iloo i laaua, ³ teenaa noho iloo ia no heheuna hakapaa ma te hai aavana naa. Takarua naa ni tama e penapena naa tamaa hare kantis, e mee pee ko ia. ⁴ Paul maraa e noho no akonaki naa Jew aa ma naa tama haka Greece raa iloto te hare lotu naa Jew raa i naa Sabat hakkaatoa.

⁵ I te saaita Silas laua ma Timothy ni ttae ake i Masedonia raa, Paul ni see hai heuna sara hoki ni mee; a ia ni heheuna tonu koi te hakaeta peenaa naa taratara Te Atua, ka taratara ake ki naa Jew raa maa Jesus ko te Mesaea. ⁶ I tana saaita ni sahea naa tama naa no taratara hakallika laotou iaa ia raa, Paul ni tahitahi naa kerekere e mmao i ana hekau e hakao raa no mee ake ki laotou, "Ki mee kootou e ssara, teenaa ni vana koi kootou e see soko kootou! Kootou see tuku mai naa sara naa kua nau. E kaamata i te saaita nei raa, nau ma ki hano ki naa tama i naa henua sara."

⁷ Teenaa masike iloo Paul i te hare lotu raa no hano ki te hare te tama haka Greece, tana inoa ko Titius Justus. Titius setama elotu i Te Atua, aa tana hare raa e tuu taupiri ki te hare lotu naa Jew naa. ⁸ Te tama hakamaatua i te hare lotu naa Jew naa, tana inoa ko Crispus, ni huri no lotu hakapaa katoo ma tana haanauna raa i Te Ariki. Turaa tama hoki i Korint ni llono i naa taratara naa no lotu i Te Ariki, teenaa naa tama naa katoo ni too te hakaukau tapu.

⁹ I te poo tokotasi raa, Paul ni hakakkiitea Te Atua tana vana, teenaa Te Ariki ni tuu ake no taratara ake kua ia, "Koe see mataku. Hakaeta aku taratara raa ki llono te henua, koe see noho seemuu. ¹⁰ I te aa, Nau e taka

† 17.25 1 Kgs 8.27; Is 42.5; Acts 7.48

makoe. Koe ma ki see lavaa te mee pakavaina ni tama, i aku tama ettaka vaaroto te matakaaina nei e tamma-ki iloo.”¹¹ Teenaa noho iloo Paul tana setau ma naa marama e ono i te kina naa ka akonaki te henua i naa taratara TeAtua.

Paul etuu imua Galio

¹² I te saaita Galio ni hakanohoria te kaaman Rome raa ma kote tama hakamaatua i Greece raa, naa Jew i te kina naa ni oo hakapaa no tauhia laatou Paul ka taakina ki te koti. ¹³ Naa tama naa ki mee ake ki Galio, “Naa tama i te kina nei e usuusuhia ttama nei ki lotu laatou i TeAtua ma te tiputipu teelaa see tonu ma naa loo maatou!”

¹⁴ Te saaita Paul ku kaamata ma ki taratara lokoi iaa, Galio ku tuutia a ia naa taratara Paul, no taratara ake ki naa Jew, “Ki mee maa teenei sessara iloo elasi ni haia ttama nei raa, teenaa e tonu ma nau ki hakannoo ki kootou naa Jew. ¹⁵ Aa i teenei ni tamaa heaatuna koi kootou e mee i naa taratara kootou, naa inoa kootou, aa i naa loo kootou raa, kootou soko kootou ki hakatonu te mee naa. Nau ma ki see hakatonutonu naa mee peenaa!” ¹⁶ Teenaa kerekereia iloo ia naa tama naa i te hare koti. ¹⁷ Naa tama naa ni ffuri atu no tauhia iloo laatou Sostenis, te tama hakamaatua te hare lotu naa Jew, no taia imua te koti. Tevana iaa Galio ni seai iloo ki anaana atu ki naa vana naa tama naa e mee.

Paul ku ahe ki Antiok

¹⁸ Paul ni noho ake ana aso iloo e tammaki ma naa tama te lotu raa i Korint. Araa tere iloo laatou ma Priscilla aa ko Aquila ki Senkria. I te saaita laatou seki tere raa, Paul ni tasi tana lauru no mmore, teenaa iaa ia e mee tana taratara nituku ma TeAtua.

¹⁹ Naa tama naa ni tere no tae iloo ki Epises, teenaa Aquila ma Priscilla ni tiiake Paul i te kina naa. Paul ni masike no hano iloo ki te hare lotu naa Jew raa no noho ka hakaea ake naa taratara TeAtua raa ki naa Jew i te kina naa. ²⁰ Naa tama naa ni mee ake ki Paul ki noho ake hakamaarie ma laatou, araa nei Paul ni see hiihai. ²¹ Tevana iaa Paul ni mee ake peelaa ki laatou, i te saaita naa tama naa ni hakataffuri ki oo, “Ki mee maa TeAtua e hiihai, nau ma ki ahemai ki kootou.” Araa kake iloo ia i te vaka raa i Epises no tere ki Sisaria.

²² I tana saaita ni tae ki Sisaria raa, a ia ni hano ki Jerusalem no mmata i naa tama te lotu i te kina naa, araa hakataka iloo no hano ki Antiok. ²³ Paul ni noho ake hakamaarie i Antiok, araa hano iloo vaaroto naa matakaaina Galesia ma Frigia no tokonaki naa taratara TeAtua raa ki naa tama te lotu i naa kina naa.

Apollos e hakaea naa taratara TeAtua i Epises ma Korint

²⁴ I te saaita naa raa, te Jew tokotasi, tana inoa ko Apollos, ni hanake ki Epises. Ttama naa setama ni haanau mai i Alexandria, aa a ia setama e raka-

pau iloo i ana taratara aa e iloa hakaraaoo iloo i naa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu. ²⁵ Ttama naa ni akoina hakaraaoo iloo i te Mateara TeAriki, aa e mattoni iloo i ana taratara ka hakaea i naa tiputipu Jesus ki aaraa tama. Tevana iaa te tama naa e iloa koi i te hakaukau tapu e haia John. ²⁶ Teenaa te tama naa ni kaamata no hakaea see kkapo i naa taratara TeAtua raa iloto te hare lotu naa Jew. Te saaita Priscilla laaua ma Aquila ni llono iaa ia raa, toa iloo laaua te tama naa ki te hare laaua raa no hakatonu ake hakaraaoo i naa tiputipu te Mateara TeAtua. ²⁷ Te saaita Apollos ni maanatu ma ki hano ia ki Greece raa, naa tama te lotu i Epises raa ni tokonaki kiaa ia ka sissii laatou pas, ka kaavea ki naa tama te lotu i Greece raa ki mmata ake hakaraaoo ki Apollos. Teenaa i tana saaita ni tae ki Greece raa, naa tama teelaa ni huria naa mana-va laatou te laaoo TeAtua no lotu raa, ni tokonakina hakaraaoo iloo a ia. ²⁸ I ana saaita e hakatauttau ma naa Jew imua te henua raa, naa tama naa maraa see ttae kiaa ia i tana llau te taratara, teenaa a ia maraa e ppau ake naa taratara te Laupepa Tapu raa ki illoa naa tama naa maa Jesus ko te Mesaea.

Paul i Epises

19 Te saaita Apollos ni noho ake i Korint raa, Paul ni hakataka vaaroto te henua naa no tae ki Epises. Teenaa ki lave ia i aaraa tama te lotu ² no vasiri ake ki laatou, “Kootou ni toa kootou TeAitu Tapu raa i te saaita kootou ni hakatina no lotu?”

Naa tama naa ki mee ake, “Seai. Maatou see illoa maa e taka TeAitu Tapu.”

³ Paul ki vasiri hoki, “Aa teelaa se hakaukau tapu peehea ni too kootou?”

Naa tama raa ki mee ake, “Te hakaukau tapu John ni taratara ake ki te kanohenua.”

⁴ Paul ki mee ake, “Te hakaukau tapu ni haia John raa, teenaa se hakaukau tapu naa tama ku ffuri no tiiake naa haisara laatou; aa John ni taratara ake ki te kanohenua Israel raa ki hakattina no lotu i te tama teelaa ma ki au imuriaana, teenaa ko Jesus.”^{††}

⁵ Te saaita naa tama te lotu i Epises naa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni hakaukau tapuria iloto te inoa TeAriki Jesus. ⁶ Te saaita Paul ni hakapiri ana rima ki aruna naa tama naa raa, TeAitu Tapu raa ni hanake no tau ilaatou; naa tama naa ni taratara ki naa taratara e kkee ka hakaea naa taratara TeAtua. ⁷ Laatou naa katoo se taka sinahuru aa te takarua taanata.

⁸ Iloto naa marama e toru raa, Paul maraa e hakaea see kkapo peenaa naa taratara TeAtua raa iloto te hare lotu naa Jew. A ia e noho no taratara peenaa ma naa tama naa ki illoa maaoni laatou i te Nohorana TeAtua. ⁹ Tevana iaa aaraa tama i naa Jew naa ni llono nataa iloo ka see lavaa te hakannoo no lotu i TeAtua; naa tama naa ni massike iloo imua naa tama i te kina naa no taratara hakallika i te Mateara TeAriki. Teenaa masike iloo Paul no too naa tama e lotu raa

† 18.18 Num 6.18

†† 19.4 Mt 3.11; Mk 1.4,7-8; Lk 3.4, 16; Jn 1.26-27

no oo laatou, aa i te kau aso raa, Paul e noho ma naa tama naa i te hare akonaki i Tiranus raa no hakaea naa taratara TeAtua. ¹⁰ Naa setau iloo e lua Paul ni noho no hai ana akonaki naa, teenaa killono hakkaatoa naa Jew aa ma naa tama haka Greece teelaa e nnoho iloto Asia raa i TeAriki.

Naa tamalliki taanata Siva

¹¹ Paul ni hakasura te kau mahi TeAtua seki kkite naa tama imua, ¹² teenaa naa tapaa maro aa ma naa kkahu teelaa ni ppa ki te haitino Paul raa, maraa etoa ki naa tama e mmaki raa ki uiia naa maki naa tama naa, aa naa tippua e tau i naa tama naa maraa e hakattaha i laatou. ¹³ Aaraa Jew teelaa ni sassare ka hanahana naa tippua raa ni haate ma ki hanahana laatou iloto te inoa TeAriki Jesus. Naa tama naa maraa evaro ake peelaa ki naa tippua, "Nau e vanaatu kiaa koe ki hakattaha iloto te inoa TeAriki Jesus, te tama e hakaea ai Paul." ¹⁴ Te takahitu tama taanata te Maatua Hakamaatua naa Jew, e ttpa ma ko Siva raa, ni mee peenaa.

¹⁵ Araa nei te tipua hakallika raa ni huri ake novanaake ki laatou, "Nau e iloa i Jesus, aa nau e iloa hoki i Paul; aa kootou ko ai?"

¹⁶ Te tama e tauria te tipua hakallika naa ni oso atu no taai iloo naa tama naa ka saaea naa kkahu laatou. Teenaa naa tama naa ni ffuro ttaka hua ki haho.

¹⁷ Naa Jew ma naa tama haka Greece hakkaatoa e nnoho i Epises raa ni llono i te vana ni mee naa. Teenaa naa tama naa ni ppore i naa mattaku laatou, aa te inoa TeAriki Jesus ni hakanauria iloo i tana haimahi. ¹⁸ Etammaki iloo naa tama te lotu i te kina naa ni oo ake no hakaari ka llono te henua hakkaatoa i naa vana e hakallika laatou ni mee. ¹⁹ Etammaki naa tama ni mee naa pakava laatou raa ni too ake naa laupepa laatou raa no ttuni imua naa karamata te henua hakkaatoa. Te kooina te taavi naa laupepa naa e tae te mataarima naa simata siliva. ²⁰ I te ara nei raa, naa taratara TeAriki ni haimahi ka ttoha ki naa kina hakkaatoa.

²¹ Imuri naa vana nei raa, Paul ni maanatu ma ki hano ia vaaroto Masedonia ma Greece no hakataka ka hano ki Jerusalem. A ia ni maanatu maa i tana saaita e tae atu ki Jerusalem raa, a ia ku hakataka ka hano ki Rome. ²² Teenaa heunatia iloo ia Timothy laua ma Erastus, te takarua e heheuna maa ia, ki oo ki Masedonia; a ia iaa ku noho ake hakamaarie i te matakaaina Asia.

Naa vana hakallika essura i Epises

²³ I te saaita naa raa, naa tama i Epises raa e hakatautau huri i te Mateara TeAriki. ²⁴ Teelaa setama e noho i te kina naa, tana inoa ko Demetrius. Ttama naa e heheuna i te penapena naa tamaa hareaitu te atua ffine Artemis, ki naa katana e kkiva. A ia e ffuti mane iloo i tana vana e mee naa. ²⁵ Demetrius ni aru ki naa tama katoo e heheuna pee ko ia naa no taratara ake,

"Naa taanata nei. Kootou e illoa maa taatou e hai mane i naa heuna taatou e mee nei. ²⁶ Aa teenei kootou ku kkite no llono soko kootou i naa vana Paul e hai nei. Ttama naa e taratara maa naa mee taatou e penapena ma ni atua nei seai ni atua maaoni. Etammaki iloo naa tama i Epises ma naa matakaaina hakkaatoa iloto Asia nei ku oti te usuhia te tama naa no hakannoo naa tama naa kiaa Ia. ²⁷ Emmata peelaa maa naa heuna taatou e mee nei ku taratara hakallikaina te henua. Aa see mee ma ko te mee naa koi. Te hare aitu te atua ffine, Artemis raa, hoki ma ki oti ku see ilotia ma se hare e tapu, aa te atua ffine teelaa ni lotua naa kanohenua katoo iloto Asia aa i te maarama nei ma ki oti ku see ilotia hakaoti."

²⁸ Te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni lloto iloo ka tanitani varo peelaa, "Artemis raa ko te atua hakamaatua i Epises!"

²⁹ Naa tama hakkaatoa te matakaaina naa ni ffuri no hai ki naa varo laatou vaaroto te matakaaina naa.

Naa tama naa ni oo no tauhia iloo laatou Gaius laua ma Aristarkus, teenaa se takarua i Masedonia e ttaka hapapaa ma Paul, noterekina ki te kina te henua maraa e kkutu. ³⁰ Paul ni hiihai ma ki hano ia no taratara ake ki naa tama e kkutu i te kina naa, tevana iaa a ia ni ppuia naa tama te lotu naa ki see hano. ³¹ Aaraa tama i naa hakamau te matakaaina naa ni soa Paul, teenaa naa tama naa ni kkave ake hoki laatou taratara ki Paul ki see hakasura ake ki te kina te henua e kkutu.

³² I te saaita naa raa, te kanohenua ni kkutu no taratara raa ni hevaa huri koi, teenaa naa tama koi e kkee naa varo laatou, ite aa i te mahi naa tama naa ni see illoa ma se aa laatou e oo ake no mee.

³³ Naa Jew raa ni turekina atu laatou Alexander kimua ki taratara ake ki naa tama i te kina naa. Teenaa ki huri atu iloo Alexander no ppoo atu tana rima ki nnoho seemuu naa tama naa ki taratara tokonaki ia.

³⁴ Tevana iaa, i te saaita naa tama naa ni mmate maa Alexander se Jew raa, naa tama naa ni hakatoo hapapaa katoo no tanitani varo, "Artemis raa ko te atua hakamaatua i Epises!"

³⁵ Naa tama naa ni haihai peenaa no lavaa iloo laatou te hakamau te matakaaina naa te haia ka nnoho seemuu, teenaa te hakamau naa ni mee ake peelaa ki naa tama naa, "Kootou naa tama i Epises! Naa tama i naa kina hakkaatoa e illoa maa te matakaaina Epises raa e mmata ake ki te hare aitu te atua hakamaatua Artemis aa ma te hatu e tapu teelaa ni leiho mai i te lani.

³⁶ See hai tama e lavaa te taratara maa teenei seai ni taratara maaoni. Aa teenaa, kootou ki see vva no mee ni vana e hakallika i te kina nei. ³⁷ Kootou ni toomai kootou naa taanata nei, tevana iaa naa taanata nei ni see taratara hakallika i te atua ffine taatou nei aa maa ni see kailallao ni mee maa laatou i naa hare aitu. ³⁸ Ki mee maa Demetrius laatou ma naa tama e heheuna ma ia raa e tau peelaa maa naa taanata nei ni hakassara naa vana laatou, e mee naa tama maaoni e hakannoo ki naa koti e nnoho, teenaa naa tama nei e lavaa te toa laatou no kotia

ki naa tama naa. ³⁹ Aa ki mee maa e mee aaraa mee hoki kootou e fiffai ma ki tarataraina, kootou ki hakatonu te mee naa ma naa tama hakamaatua te henua nei. ⁴⁰ I te aa, i taatou katoo e lavaa tettu imua te koti i naa vana nissura i te aso nei. Taatou see hai taratara e lavaa te hakatonu ai taatou i te vana te henua nei e vaai ai taatou." ⁴¹ Teenaa vanaake iloo ia ki naa tama raa ki masseu ki naa hare laatou.

Paul ku tae ki Masedonia ma Greece

20 Te saaita te kanohenua naa ni hakatauttou no otiraa, Paul ni aru ake naa tama te lotu raa no purepure ake hakaoti iaa ia ku mee ki hano. Teenaa masike iloo ia no hano ki Masedonia. ² Aia ni hakataka vaaroto naa matakaaina i te kina naa no hakaee ake naa taratara TeAtua raa ki naa tama i naa kina naa. Teenaa au iloo ia no tae mai ki Greece, ³ no noho iloo ana marama e toru i te kina naa. Itana saaita ni mata-mata ki hano ia ki Syria raa, a ia ku lono maa e mee naa Jew e taratara ki oo ake no taia a ia, teenaa masike iloo ia no ahe vaaroto Masedonia. ⁴ Naa tama ni oo hakapaa laatou ma Paul raa ko:

Sopater, te tama Pirus, teenaa se tama i Berea;
Aristarkus laaua ma Sekundus, naa tama i Tesalonai-ka;

Gaius, te tama i Derbe;

Timothy aa ko Tikikus laaua ma Trofimius, naa tama i Asia.

⁵ Naa tama naa ni oo imua ki Troas no ttari mai ki maatou. ⁶ Imuri te Kaikai te Haraoa See hai iis raa, maatou ni ffana i Filipai no tere ki Troas. Maatou ni ttae atu ki Troas i te rima naa aso, teenaa noho iloo maatou te wiki tokotasi i te kina naa.

Te horau hakaoti Paul ki Troas

⁷ I te poo te sarere raa, maatou ni kkutu hakapaa no kkai te kaikai e tapu. Paul ni noho no taratara ma naa tama i te kina naa no tae iloo ki te tuaapoo, iaa ia ma ki masike no hano i telaa aso. ⁸ Te puitana i aruna ni noho maatou ka hakannoo ki Paul raa e ura analamu e tammaki. ⁹ Te taupeara tokotasi, tana inoa ko Iutikus, e noho mai i te tamaa tootoka e hakahotu hakavasi raa no hakannoo ki naa taratara Paul. Naa taratara Paul raa ni taki iloo ka hano, teenaa te taupeara naa nilaavea te turemoe no moe iloo manuu. Maatou ni tteki koi i aa ia ku leiho no pakuu ki te kerekere i laro. Te saaita naa tama raa ni oo atu no saaua ake ia raa, te tama raa ku mate. ¹⁰ Paul ni hanatu no suru atu iloo ki te taupeara raa no ao ana rima iaa ia, teenaa mee ake iloo ki naa tama ettuu i te kina naa, "Kootou see ssopo naa manava kootou, tta-ma nei koi ora!" ¹¹ Ki oti raa kake ake hoki Paul ki aruna no kkai laatou te kaikai e tapu. Paul ni noho no hai ana taratara raa no tae iloo ki te tahaata. I te tapata-iao raa hano iloo ia. ¹² Naa tama i te kina naa ni toa laa-tou te taupeara raa ki hare, teenaa naa manava laatou ni taukalleka iloo iaa ia ku ora.

Paul ku masike i Troas no hano ki Militas

¹³ Maatou ni oo imua no kkake i te vaka raa no tere ki Assos, teenaa Paul e vana maa ia ma ki hanake vaau-ta no kake ake i te kina naa. ¹⁴ Itana saaita ni hanake no ttiri i maatou i Assos raa, a ia ni hakkaakea ake maatou ki te vaka raa no tere maatou ki Mitilin. ¹⁵ Maatou ni ffana i te kina naa no tere iloo no tae ki Kaios i telaa aso. I te ssoa te aso raa maatou ku ttae ki Samos, aa i telaa aso raa maatou ku ttae ki Militas. ¹⁶ Paul ni hiihai maa maatou ki tere hakaraka i Epises, teenaa iaa ia e hiihai maa ia ki tae ki Jerusalem, ki mee maa ia e lavaa, i te aso te Pentekos.

Naa purepure hakaoti Paul ki naa tama hakamaatua te lotu i Epises

¹⁷ I te saaita Paul ni tae ki Militas raa, a ia ni kkave tana taratara ki naa tama hakamaatua te lotu i Epises raa ki oo ake no mmata iaa ia. ¹⁸ Te saaita naa tama naa ni ttae ake raa, Paul ni noho no taratara ake ki laatou peela, "Kootou e illoa katoo i aku tiputipu i taku saaita ni noho taatou, kaama-ta mai iloo i taku aso mua ni tae mai ki Asia. ¹⁹ Niaaina maa nau ni lave i te kau haaeo i naa seeia nau aaraa Jew ki taia raa, nau ni heheuna seemuu koi i aku heuna e mee maa TeAriki, aa i aaraa saaita, nau maraa e noho koi no tani i aku mee pakavaina naa tama naa. ²⁰ Kootou e illoa maa naa taratara TeAtua te laa e kau-atu te taukareka kootou raa ni see huuina a nau i kootou; nau ni hakaee naa taratara naa imua naa kar-mata te henua aa iloto hoki naa hare kootou. ²¹ Nau ni taratara hakaapo ake hakaraaoi iloo ki naa Jew raa ma naa tama i naa henua sara, ki tiiake naa haisara laatou aa laatou ku hakattina no lotu i TeAriki Jesus. ²² Aa teenei TeAitu Tapu raa ku mee mai ma ki hano nau ki Jerusalem; nau iaa see iloa maa nau ma ki haia pee-hea i te kina naa. ²³ Nau e iloa koi maa i aku matakaaina katoo e hano raa, TeAitu Tapu raa ku-naa hakaapo mai are maa nau ma ki karapusina aa maa nau ma ki ttiri i te kau haaeo. ²⁴ Tevana iaa taku ora seai se mee maaoni ma ki noho nau no tarataraina te mee naa; nau e hiihai koi maa nau ki hakaoti naa he-una TeAriki Jesus ni kaumai ki haia, teenaa ki hakaee nau te Lono Taukareka i te manava laaoi TeAtua. †

²⁵ "Nau ni hanatu no hakaee te Nohorana TeAtua raa ki kootou hakkaatoa. Aa teenei nau ku iloa maa kootou ma ki see lavaa te kkite hoki iaa nau imuri. ²⁶ Nau ku kauatu te taratara hakamaatua nei i te aso nei: ki mee maa se tama i kootou e sara, kootou see tuku mai te ssara naa kiaa nau. ²⁷ I te aa, iaa nau ku oti te hakaee atu naa mee katoo TeAtua e hiihai maa kootou ki illoa. ²⁸ Teenaa kootou ki mmata ki ttonu naa ora kootou aa kootou ku mmata ake ki naa tama te laa ni kauatu TeAitu Tapu raa ki roorosi ake kootou. Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki naa tama TeAtua;

† 20.24 2 Tim 4.7

naa tama teelaa nisua a Ia ki tettoo tana Tamariki Tanata.

²⁹ "Nau e iloa maa i taku saaita ku oti te hano raa, e mee naatisa hakalellesi ma ki hakassura atu no seua naa tama telotu, e mee pee ko i-naa oo iho naa manu vao e kaittama raa no seua naa sipsip.

³⁰ E mee naa tama hoki iloo iloto kootou naa ma ki ffuri no hakareesia laatou aaraa tama telotu ki tautari ake ki laatou. ³¹ Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo; kootou mannatu i aa nau ni akonaki atu peenaa ma tetani, i te poo ma te ao, iloto naa setau e toru hakkaatoa.

³² "Aa teenei kootou kutukua atu nau ki naa rima TeAtua, aa naa taratara i telaaoi TeAtua i kootou raa ma ki mmata ake ki kootou. Naa ora kootou ma ki hakatipuria naa taratara naa no kauatu naa tuuhana teelaa e tukua mai TeAtua maa ni mee ana tama. ³³ Taku saaita ni nnoho taatou raa, nau ni see oti manava ki naa mane ma naa hekau kootou. ³⁴ Kootou e iloa maa nau ni heheuna iloo ki aku rima nei ki lavaa naa mee katoo maatou ma naa tama e ttaka ma nau raa e ssee. ³⁵ Nau ni heheuna haimahi iloo ki kkite kootou maa taatou ki heheuna peenei ka tokonaki ki naa tama e tino mmate. Kootou hakamaarona ki naa taratara TeAriki Jesus ni mee: 'Te hiahia te tama e hookii tana mee raa e lasiare i te hiahia te tama e too tana mee.'"

³⁶ Saaita Paul ni oti ana taratara raa, tuu iloo ki ana turi ma naa tama naa no taku. ³⁷ Naa tama naa hakkaatoa ni ttani no oo atu no ao ki Paul ka vaisionisoni laatou.

³⁸ Naa tama naa ni alloha i Paul i aa ia ni vanaake maa laatou ma ki see kkite hakaoti iaa ia. Teenaa oo iloo laatou no kaavea Paul ki tevaka.

Paul ku hano ki Jerusalem

21 Maatou ni oti te purepure ake ki naa tama naa raa, tere iloo maatou ki te henua e ttapa ma ko Kos. Ite ssoa te aso raa maatou ku ttae atu ki telaa henua, e ttapa ma ko Rodes, araa hakaraka iloo maatou ka tere ki te matakaaina Patara. ² Maatou ni oo atu no lave iloo tevaka e tuu ki hano ki Fonisia, teenaa kkake iloo maatou i tevaka naa no tere. ³ Maatou ni tere no kkite iloo i naa tuu ake te henua e ttapa ma ko Cyprus, teenaa hakaraka iloo maatou i tana vasi haka saupuku no tere ki Syria. Maatou ni tere atu no tautau iloo i Tyre kassepu maatou no oo ki uta, aa tevaka raa iaa kutuu ki pesi tana kako. ⁴ Maatou ni oo atu no llave iloo i naa tama telotu te matakaaina naa, teenaa nnoho iloo maatou te wiki tokotasi ma naa tama naa. Ite saaita maatou ni nnoho ma naa tama naa raa, naa tama naa ni usuhia TeAitu Tapu raa no puratia laatou Paul ki see hano ki Jerusalem. ⁵ Te saaita te ssoa maatou ki oo ku tae raa, maatou ni massike no oo ki tevaka raa i tai. Naa taanata telotu naa ma naa aavana laatou aa ma naa tamalliki laatou raa ni oo hakapaa ma maatou ki tai. Maatou ni oo no ttuu iloo ki naa turi maatou i te kerekere i tai raa no taku ki TeAtua. ⁶ Ki oti raa purepure iloo maatou

ka oo maatou no kkake i tevaka, aa naa tama naa iaa ku ahe ki naa hare laatou.

⁷ Maatou ni uhuki i Tyre no tere ki Tolemaias. Teenaa maatou ni oo no nnoho maatou aso tokotasi ma naa tama telotu i te kina naa. ⁸ Ite ssoa te aso raa uhu-ki iloo maatou no tere ki Sisaria. Ite matakaaina naa raa, maatou ni oo no nnoho maatou ma Philip, te tama e sare hakaea te Lono Taukareka, i tana hare. Philip te tanata tokotasi i te takahitu taanata ni tukua ki tokonaki ki naa heuna telotu i Jerusalem. ¹⁹ Ttama naa e mee tana takahaa taupu e heheuna hoki te hakaea naa taratara TeAtua.

¹⁰ Maatou ni nnoho ake iloo naa aso maatou i Sisaria, teenaa tae ake lokoi te pure tokotasi TeAtua, tana inoa ko Agabus. Te pure naa e hanake i Judea. ¹¹ Ttama naa ni hanake no toa iloo aia te ttuu Paul raa no saisai ana tino vae ma ana tino rima soko ia no taratara peela, "TeAitu Tapu raa e taratara mai peenei: Te tama e mee tana tuu nei ma ki saisaitia peenei naa Jew i Jerusalem, teenaa aia ma ki kauake naa tama naa ki naa tama i naa henua sara."

¹² Te saaita maatou ma naa tama e nnoho maatou naa ni llono i naa taratara nei raa, maatou ni puratia maatou Paul ki see hano ki Jerusalem. ¹³ Araa nei Paul ku huri mai ki maatou no mee mai, "Kootou e aa? Ai kootou e ttani ai ma ki sopo taku manava? Nau see matakua ki mee maa nau e saisaitia no taia i Jerusalem i aa nau e mee naa heuna TeAriki Jesus."

¹⁴ Maatou ni see lavaa iloo te hurisia maatou te manava Paul, teenaa tiiake iloo maatou ki hano ia ki tana maanatu. Maatou ni mee ake koi peela, "Tiiake ki akottia te hiihai TeAtua."

¹⁵ Maatou ni nnoho ake hakamaarie i te kina naa, araa oo iloo maatou ki Jerusalem. ¹⁶ Araa tama telotu i Sisaria ni oo ma maatou. Teenaa maatou ni toa naa tama naa ki te hare Neison, te tama haka Cyprus. Ttama naa kote tama mua lokoi ni hakattina no lotu i TeAtua.

Paul ku tae ake ki Jerusalem

¹⁷ Te saaita maatou ni ttae atu ki Jerusalem raa, naa tama telotu i te kina naa ni oo ake no toa maatou. ¹⁸ Teelaa aso raa, oo iloo maatou ma Paul no mmata i James. Naa tama hakamaatua telotu raa hakkaatoa ni nnoho i te kina naa. ¹⁹ Paul ni purepure atu ki laatou no taratara ake iloo i naa vana katoo TeAtua ni mee ki naa tama i naa henua sara i tana saaita ni hakaea ake naa taratara TeAtua.

²⁰ Te saaita naa tama telotu naa ni llono i naa taratara Paul raa, naa tama naa ni hakanau katoo i TeAtua. Araa taratara ake iloo te tama tokotasi laatou ki Paul, "Taku taina nei. Koe e kite maa te kooina naa Jew teelaa ku hakattina no lotu i TeAtua raa ku lava iloo naa simata e tammaki, aa naa tama naa katoo koi tauhia laatou naa Loo Moses. ²¹ Naa tama naa ni llono maa koe ni taratara ake ki naa Jew teelaa e nnoho hakapaa ma naa tama i naa henua sara raa ki tiiake laatou naa Loo

Moses, teenaa maa koe evana makisee ssere naa tamalliki laatou aa maa laatou kisee tautari ki naa tiputipu taatou naa Jew. ²² Se aa taatou ki mee? Naa Jew naa ma ki oti kullono maa koe ku tae mai ki te kina nei. ²³ Aa hakannoo, teenei te mee maatou e fiffai ma koe ki mee: Teelaa se takahaa taanata iloto maatou. Naa tama naa nituku naa taratara laatou imua naa karamata TeAtua maa laatou e hakatapu naa ora laatou. ²⁴ Koe ku hano ma naa tama naa aa kootou hakapaa ku hakamaarama naa haitino kootou, i te vasi naa Loo raa, ki mataffua imua naa karamata TeAtua. Ki oti koe ku taavi ki lavaa naa tama naa te tasia naa lauru laatou. Ite ara nei raa, te henua hakkaatoa ma ki illoa maa naa taratara naa tama ni mee iaa koe raa sei ni taratara maaoni, aa maa koe tootino e tautari ki naa Loo Moses. ²⁵ Aa naa tama i naa henua sara teelaa ni hakattina no lotu raa iaa, maatou ku oti te kave maatou pas ki laatou no taratara ake i maatou ku oti te taratara maa laatou ki see kkai naa kaikai teelaa ni hakaara ki naa aitu aa laatou kisee unu tettoo; laa-tou kisee kkai te manu teelaa nitaa aa ni see hakatere tana ttoo, aa laatou ki tiiake te tiputipu e hai huri." ††

²⁶ Ite ssoa te aso raa, Paul ni hano ma te takahaa taanata naa no hakamaarama naa haitino laatou, i te vasi naa loo, ki mataffua i naa karamata TeAtua. Ki oti raa uru atu iloo Paul ki loto te Hare Tapu raa no hakaari ake ki naa maatua raa i te kooina naa aso te hakatapu laatou raa koi takkoto mai, teenaa kote saaita laatou ma ki hakaara ni mee ki TeAtua maa naa tama naa.

Paul ku tauhia iloto te Hare Tapu

²⁷ Te saaita naa aso e hitu naa ni taupiri ki llaka raa, aaraa Jew teelaa ni oo ake i naa matakaaina i Asia raa, ni kkite i Paul iloto te Hare Tapu. Teenaa usuhia iloo laa-tou naa tama e kkutu i te kina naa no oo atu naa tama naa no tauhia Paul. ²⁸ Naa tama naa ni varo peelaa, "Naa taanata Israel nei, kootou oomai no tokonaki mai ki maatou! Teenei ko te tama e sare taratara hakallikaina a ia te kanohenua Israel, naa Loo Moses, aa ma te Hare Tapu nei, ki naa tama i naa kina hakkaatoa. Aa teenei naa tama i naa henua sara raa ku hakauruhia a ia ki loto te Hare Tapu raa ki kerekere te kina e tapu nei!" ²⁹ (Naa tama naa e taratara peenaa i laatou ni kkite i Trofimus, te tama i Epises, e sassare laaua ma Paul iloto Jerusalem. Teenaa naa tama naa e mannatu maa te tama naa nitoo ake Paul ki loto te Hare Tapu.) †

³⁰ Ite saaita te henua ni llono i te taratara nei raa, te kanohenua katoa i Jerusalem ni massike no huro-huro i naa lloto laatou. Naa tama naa ni ffuro atu hakkaatoa no tauhia laatou Paul ka huutia ki haho te Hare Tapu, teenaa puuia lokoi laatou naa tootoka te Hare Tapu raa no mmau. ³¹ Te saaita naa tama naa ni mee ma ki taia laatou Paul raa, te taratara raa ku tae ki te hakamau naa soldia Rome raa ma naa tama

i Jerusalem raa ku hetaa huri. ³² Te hakamau naa ni masike koi no too iloo ana soldia raa ma aaraa hakamau aana no ffuro atu ki naa tama naa. Te saaita naa tama naa ni kkite i te hakamau naa ma ana soldia raa, see taia iloo laatou Paul. ³³ Te hakamau raa ni hanatu ki Paul no vanaake iloo ki ana soldia raa ki tauhia Paul no saisaitia ki naa seni e lua. Teenaa ki vasiri te hakamau raa peelaa, "Teenei ko ai? Se sara peehea ttama nei ni mee?" ³⁴ E mee aaraa tama e ttuu i te kina naa ni tanitani varo huri koi; aaraa tama koi e kkee naa taratara laatou e hai ake. Te hakamau raa ni vvare hakaoti i naa hevaa huri naa tama naa, teenaa a ia ni see ilotia iloo ia te tahito tevana ni mee naa. A ia ni huri ake ki ana soldia raa no vanaake iloo ki toa Paul ki te hare laatou naa soldia raa e roorosi. ³⁵ Te saaita naa soldia raa koi oo atu are ki kkake i te hare laatou raa, naa tama raa ku muimui ake i naa vasi ki taia laatou Paul, teenaa ki ffuri naa soldia raa no saaua laatou Paul. ³⁶ Tevana iaa te kanohenua naa ni oo atu koi vaa-muri ka tanitani varo ake ki naa soldia raa peelaa, "Taia te tama naa ki mate!"

Paul ku taratara ki te kanohenua

³⁷ Te saaita naa soldia raa ni ttuu ki toa laatou Paul ki loto te hare laatou raa, Paul ki mee ake ki te hakamau, "Nau e lavaa te kauatu se taratara maaku kiaa koe?"

Te hakamau raa ki vasiri ake, "Koe e iloa te taratara haka Greece? ³⁸ Koe nei sei ko te tama haka Egypt teelaa ni hakkoro te henua ki ffuri no hetaa ma naa tama te kaaman Rome, aa ki oti raa too iloo naa simata e haa naa tama e taa tama raa no ffuro laatou ki loto mouku?"

³⁹ Teenaa ki mee ake Paul kiaa ia, "Sei. Nau nei se Jew. Nau ni haanauria mai i Tarsus iloto Silisia, aa teenaa sei ma se henua hakavarevare. Nau e hiihai maa koe ki tiiake nau ki taratara ki te kanohenua nei."

⁴⁰ Te hakamau naa soldia raa ni hiihai. Teenaa ki masike Paul no tuu ki aruna te kakkake raa no ssau atu tana rima ki naa tama e ttuu ake i te kina naa ki see vvaa. Te saaita naa tama naa ni ttuu seemuu raa, Paul ni kaamata no taratara haka Jew ki laatou:

22 "Aku taaina ma aku tammaa nei. Kootou hakan-noo mai ki hakatonu atu nau i aa nau sei taku sara ni mee!"

² Te saaita te kanohenua naa ni llono maa Paul e taratara haka Jew raa, naa tama naa ni noho seemuu hakkaatoa. Teenaa ki kaamata Paul no taratara, ³ "Nau nei se Jew, aa nau ni haanauria mai i te matakaaina Tarsus iloto Silisia, tevana iaa nau ni matua i Jerusalem, aa Gamaliel raa ko taku tisa ni ako mai ka iloa nau i naa Loo hakkaatoa naa tippuna taatou imua. Nau nei hoki e hakatina ki haia a nau naa heuna TeAtua pee ko kootou, naa tama e ttuu i te kina nei i te aso nei. ⁴ Nau ni hakataka ki naa kina katoa no seeia naa tama e tautari ki te Mateara TeAri-ki raa ki taia ki mmate, teenaa te lopo taanata ma naa haahine i naa tama naa ni peesia a nau ki loto te hare karapusi. ⁵ Te Maatua Hakamau aa ma naa tama

† 21.24 Num 6.13-21 †† 21.25 Acts 15.29 † 21.29 Acts 20.4

†† 22.3 Acts 5.34-39

hakamaatua i te Kansol raa e lavaa te taratara atu peela maa aku taratara nei ni taratara maaoni. Naa tama naa ni kaumai naa pas laatou e sissii ki naa Jew taatou teelaa e noho i Damascus ka hano manau. Teenaa nau ni hanatu ki Damascus ki saisaitia naa tama naa ki naa seni raa no taakina mai ki Jerusalem ki taia. †

Paul ku hakaea i tana huri ana tana manava no lotu i TeAtua

(Acts 9.1-19, 26.12-18)

⁶ "I taku saaita ni taupiri ki Damascus i te laaraatea ††, te maasina e lasi raa ku llama iho i te lani no aareha iaa nau. ⁷ Teenaa leiho iloo nau ki te kerekere raa no lono nau i naa taratara iho te reo raa i te lani peelaa, 'Saul, Saul! Nau e seeia a koe ki taia i te aa?'

⁸ "Teenaa ki vasiri nau peelaa, 'Koe ko ai, TeAriki?' Te reo raa ki mee mai, 'Nau ko Jesus te tama i Nazareth, te tama e seeia a koe ki taia.' ⁹ Naa tama ni oo maatou naa ni k kite i te maasina naa, tevana iaa naa tama naa ni see lono te reo te tama e taratara mai kiaa nau.

¹⁰ "Nau ki vasiri hoki, 'TeAriki, nau ki mee peehea?' Araa TeAriki ku mee mai, 'Masike ki aruna aa koe ku hanatu ki loto te matakaaina naa. E mee te tama e noho i te kina naa ma ki taratara atu i too vana ki mee.'

¹¹ Aku karamata ni ppuni i te maasina e lasi naa, teenaa ki ffuri mai naa tama e oo maatou raa no ppikitia taku rima no hakattaki atu ki loto Damascus.

¹² "I loto te matakaaina naa raa teelaa se tanata, tana inoa ko Ananias. Aia setama iloo e lotu aa e tautari ki naa Loo Moses, aa naa Jew katoo i te kina naa e fiffai kiaa ia. ¹³ Ttama naa ni au no tuu i taku vasi no mee mai kiaa nau, 'Taku taina Saul, ttoka mai!' Saaita naa lokoi raa aku karamata ku k kite hoki no ttoka atu nau ki aa ia. ¹⁴ Aia ki mee mai, 'Koe ni hakamaatinoria te Atua naa tippuna taatou raa ki iloa koe i tana hakataakoto, ki kite koe i tana Tama e tonu, aa ki lono koe i tana tino reo. ¹⁵ I te aa, i aa koe naa ma ki hakaea ki te henua hakkaatoa i oo vana ni k kite ka lono. ¹⁶ Aa koe e tari hoki kiaa? Masike ki aruna no taku, aa koe ku mee ki hakaukau tapuria koe ki uiia oo haisara TeAtua.'

¹⁷ "Teenaa ahe iloo nau ki Jerusalem no hano no taku i te Hare Tapu. I taku saaita ni taku raa, nau ni hakakikitea TeAtua ¹⁸ i naa tuu ake TeAriki no taratara mai kiaa nau peelaa, 'Hakavave lokoi no hakataha i Jerusalem i te saaita nei. Naa tama i te kina nei ma ki see fiffai maa koe e hakaea ake aku taratara raa ki laatou.' ¹⁹ Nau ki mee ake, 'Naa tama naa e iloa hakaraa oi iloo maa te nei ko nau nei ni sare uru ki naa hare lotu naa Jew raa no taaia naa tama e lotu iaa koe ka ponotia ki loto te hare karapusi. ²⁰ Aa i te saaita Stephen, te tama ni sare hakaea iaa koe, ni taia no mate raa, nau nei ni hihihai ki te vana naa tama naa ni mee. Teenaa nau ni tuu i te kina naa no ttoka i naa taia te tama naa, ka roorosi ake nau ki naa kahu naa tama ni taa iaa ia.'

† 22.5 Acts 8.3, 26.9-11 †† *telaaraatea: teenaa te saaita te peelo tek kai*

²¹ Teenaa ki mee mai TeAriki, 'Tere; koe ma ki kaavea a nau hakammau iloo ki naa tama i naa henua sara.'"

²² Te kanohenua naa ni hakannoo hakaraa oi iloo ki Paul. Araa nei i tana saaita ni taratara peena raa, naa tama naa ni ffuri no tanittani varo peelaa, "Taia te tama naa ki mate! Ttama naa ki see tiake ki ora!" ²³ Naa tama naa ni tanittani varo maaroo iloo ka sasae naa maro laatou raa ka tapittapi naa kerekere raa ki aruna. ²⁴ Teenaa heuna iloo te hakamau raa ana soldia ki toa Paul ki loto te hare no sarua, aa ku vasiria ki iloa laatou i te vana naa tama raa e loto no tanittani varo peelaa iaa ia. ²⁵ Tevana iaa i te saaita Paul ni saisaitia laatou ki sarua raa, Paul ni huri ake ki te soldia tokotasi i te kina naa no mee ake, "E aa? Te mee naa e tonu maa kootou ki sarua kootou te tama haka Rome teelaa se ki toa are ki te koti no hakatonu tana sara?"

²⁶ Te saaita te soldia naa ni lono i naa taratara ake Paul raa, hano iloo no mee ake ki te hakamau laatou, "Koe e iloa i too vana e mee nei? Ttanata nei se tama haka Rome!"

²⁷ Teenaa ki hanatu te hakamau raa no vasiri ake ki Paul, "Taratara mai, koe setama maaoni i Rome?" Paul ki mee ake, "Uee."

²⁸ Araa te hakamau naa ku vana ake ki Paul, "Nau nei ni pesi te mane e lasi iloo ki ilotia nau maa nau setama i Rome."

Paul ki haka ahe ake, "A nau nei iaa e mee ma setama i Rome i aku maatua raa ni tama haka Rome."

²⁹ Teenaa naa soldia nittuu ki vasiria laatou Paul raa ni hakattaha iaa ia i te saaita naa lokoi; aa te hakamau laatou naa ni mataka i tana saaita ni iloa maa Paul setama haka Rome, aa Paul iaa ku oti te saitia a ia ki naa seni.

Paul e tuu imua te Kansol

³⁰ Te hakamau naa soldia raa ni mee ma ki iloa hakaraa oi a ia maa teelaa se sara peehea naa Jew raa e hai maa Paul ni mee. I te soa te aso raa, a ia ni vana ake ki ana soldia raa ki hanaa naa seni e mmau i Paul, teenaa aru iloo ia ki naa maatua hakamaatua te Hare Tapu aa ma naa tama hakamaatua te Kansol raa ki noho. Araa too atu iloo ia Paul no hakatuuria imua naa tama naa.

23 Paul nittoka tonu atu ki naa tama te Kansol raa no taratara ake ki laatou, "Aku taaina nei. Taku hakataakoto e maarama iloo i naa tiputipu taku ora imua naa karamata TeAtua, e kaamata mai imua no tae mai ki te aso nei." ² Te Maatua Hakamau, tana inoa ko Ananias, ni huri no vana ake iloo ki naa tama e ttuu i te vasi Paul raa ki paakia ana maaisu. ³ Teenaa ki huri Paul no mee ake kiaa ia, "A koe, te tama e mee pee ko naa hono ku ppara teelaa e paraia ki te peni e makkini ki see ilotia maa teenaa ni hono ku hakallika, ma ki pakuutia TeAtua! Koe naa e noho ki hakatonu tonu iaa nau i te vasi naa Loo, aa koe iaa ku see tuku ki naa Loo naa iaa koe ku vana ake ki naa tama kootou naa ki paakia aku maaisu!" ††

‡ 22.20 Acts 7.58 †† 23.3 Mt 23.27-28

⁴ Naa taanata e ttuu i te vasi Paul raa ki mee ake ki Paul “Koe see lavaa te taratara ake peenaa ki te Maatua Hakamau!”

⁵ Paul ki mee ake, “Aku taaina nei. Nau ni see iloa maa ia ko te Maatua Hakamau. Naa taratara iloto te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘Au see taratara hakallika ki te hakamau te kanohenua kootou naa.’” †

⁶ Paul ni kite peelaa maa aaraa tama i te Kansol raa ni Sadiusi aa aaraa tama ni Faarisi, teenaa a ia ki taratara vaaruna iloo peelaa ki laatou te Kansol, “Aku taaina nei. Nau nei se Faarisi, i aku tammana raa ni Faarisi. Nau nei e tuu imua te koti i aa nau e taao-hi manava maa te mate raa ma ki hakamassikeria no ora hoki!” ††

⁷ Saaita koi Paul ni taratara peenei raa, naa Faarisi raa ma naa Sadiusi raa ki kaamata no hakatauttau soko laatou, teenaa naa kaavena e lua naa ni maavae. ⁸ I te aa, i naa Sadiusi raa e taratara maa see hai tama ma ki hakamasikeria i te mate aa maa see hai mee hoki e haia ma ni ensol aa ma ni aitu; naa Faarisi raa iaa e taratara maa naa mee e toru naa ni mee maaoni iloo. ⁹ Te vvaa naa tama naa ni hano no lasi iloo, teenaa aaraa tisa naa Loo teelaa e ttaka ki te kaavena naa Faarisi raa ku massike notaratara haimahi peelaa, “Maatou e kkite maa see hai vana e sara i te tama nei. Teelaa pee se ensol aa ma se aitu maaoni raa ni taratara ake ki te tama nei.”

¹⁰ Naa tama naa ni hakatauttau hakallika iloo, teenaa te hakamau naa soldia raa ni mataku maa Paul ma kitaia no mate. Teenaa heuna iloo te hakamau raa ana soldia ki oo atu no hakataharia Paul i naa tama naa no hakauruhia ki loto te hare naa soldia.

¹¹ I te poo naa raa, Te Ariki ni hakasura atu ki Paul no mee ake peelaa, “Koe see mataku! Koe ku oti te hakaeta ki naa tama i te kina nei i aku tiputipu, teenaa koe ku hano no hakaeta hoki ki naa tama i Rome.”

Paul ku tarataraina naa Jew raa ki taia

¹² I te tahaata telaa aso raa, naa Jew raa ni kkutu no taratara ki taia laatou Paul. Naa tama naa ni tuku laatou taratara imua Te Atua maa laatou ma ki see kkai ka unu, teenaa ki tae iloo ki te saaita Paul ku lavaa laatou te taia no mate. ¹³ Teelaa setino haa naa taanata kattoo ni mee laatou vana naa. ¹⁴ Naa tama naa ni oo atu ki naa maatua hakamaatua te Hare Tapu raa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa no mee ake, “Maatou ku oti te tuku maatou taratara imua Te Atua maa maatou ma ki ttaka see kkai ki taia iloo maatou Paul ki mate. ¹⁵ Teenaa kootou ma naa tama te Kansol raa ki kkave setaratara maa kootou ki te hakamau naa soldia Rome raa ki kaavea mai Paul ki kootou; hakareesia kootou te hakamau naa maa kootou e mee ki vasirisiri hakaraaoi ki Paul. Maatou nei ma ki taaria maatou te tama naa ki taia ki mate i tana saaita seki tae atu ki kootou.”

† 23.5 Ex 22.28 †† 23.6 Acts 26.5; Phil 3.5 ‡ 23.8 Mt 22.23; Mk 12.18; Lk 20.27

¹⁶ Tevana iaa te ilaamotu tanata Paul raa ni lono i naa taratara naa tama naa, teenaa tere iloo te tamariki tanata naa ki te hare naa soldia raa no hakaari ake ki Paul. ¹⁷ Teenaa ki kannaa Paul ki te soldia tokotasi no vanaake, “Toa te tamariki tanata nei ki te hakamau kootou; te tama nei e mee tana taratara ki taratara ake kiaa ia.” ¹⁸ Teenaa toa iloo te tama naa ki te hakamau laatou no mee ake peelaa, “Paul, te karapusi, e mee mai ma ki taakina mai te tamariki tanata nei kiaa koe; ttama nei e mee tana taratara ki taratara atu kiaa koe.”

¹⁹ Te hakamau naa soldia raa ni ppiki ki te rima te tamariki tanata naa no oo iloo lauaa no nnoho soko lauaa, teenaa vasiri ake iloo kiaa ia, “Se aa taau e mee ma ki taratara mai kiaa nau?”

²⁰ Te tamariki tanata raa ki mee ake, “Naa tama hakamaatua naa Jew raa ku oti te tuku laatou taratara maa taiao laatou ku oomai no mee atu maa Paul ki toa laatou no mmata i te Kansol; naa tama naa ma ki hakallesi maa te Kansol raa e mee ma ki vasiri laatou kiaa ia.

²¹ Tevana iaa koe see hakannoo ki naa tama naa. Teelaa setino haa taanata raa ma ki taaria laatou te tama naa ki osohia no taia. Naa tama naa ku oti te tuku laatou taratara imua Te Atua maa laatou ma ki see lavaa te kkai, ki tae iloo ki te saaita Paul ku lavaa te taia laatou ki mate. Naa tama naa ku nnoho i te saaita nei ki mee laatou vana naa, aa naa tama naa e nnoho koi ka ttari ki too taratara ma ki kauake.”

²² Teenaa mee ake iloo te hakamau raa ki te tamariki tanata naa, “Au see hakaari ake ki setama maa koe ku oti te taratara mai te mee naa kiaa nau.” Araa heunatia iloo ia te tamariki tanata naa ka hano.

Paul ku kaavea ki Felix, te Hakamau te kaaman

²³ Teenaa aru iloo te hakamau naa soldia raa ki te takarua i ana soldia hakamaatua raa no taratara ake, “Too se ruarau naa soldia, setino hitu naa soldia e ffuro i naa hos, aa se ruarau naa soldia e hetaa ma naa tao, ki oo ki Sisaria i te ssivo i te poo nei.

²⁴ Koe ku mmata hoki ki too ni hos ki kake Paul, ki tae hakaraaoi a ia ki Felix, te Hakamau te kaaman e noho i te kina naa.” ²⁵ Teenaa sissii iloo te hakamau naa soldia raa tana pas peelaa:

²⁶ “Anau Claudius Lisias e sissii atu te pas nei kiaa koe Felix, te hakamau te kaaman: Te aso taureka ia koe. ²⁷ Ttama nei ni tauhia naa Jew raa no mee ma ki taia ki mate. Itaku saaita ni iloa maa te tama nei setama haka Rome raa, nau ni hano ma aku soldia raa no hakasaoria a ia. ²⁸ Nau ni mee ma ki iloa nau ma se sara peehea te tama nei ni mee, teenaa toa iloo nau te tama nei ki mmata te Kansol laatou raa iaa ia. ²⁹ Nau ni kite maa te tama nei see hai sara ni mee teelaa e tau ma ia ki taia ki mate, aa seai ma ki karapusina; ttama nei e kotia koi naa tama naa i te vasi naa loo laatou naa Jew. ³⁰ Itaku saaita ni lono maa naa Jew raa e taratara ma ki taia laatou te tama nei raa, maanatu iloo nau ki kaavea atu te tama nei kiaa koe. Nau ku oti te taratara ake

ki naa tama e kotia laatou te tama nei ki oo atu no kauatu naa taratara laatou raa kiaa koe.”

³¹ Naa soldia raa ni hakannoo ki naa taratara te haka-mau laatou naa. Paul ni toa laatou i te poo naa no tae iloo ki te matakaaina Antipatris. ³² I te ssoa te aso raa, naa soldia teelaa e sassare ki naa vae laa-tou raa ni ahe ki Jerusalem, aa naa soldia e ttaka ki naa hos raa iaa ku oo laatou ma Paul. ³³ Paul ni toa naa soldia raa no ttae iloo laatou ki Sisaria, teenaa kauake iloo laatou te pas te hakamau laatou raa ki Felix, te Hakamau te kaaman, ka tiiake atu Paul kiaa ia. ³⁴ Te Hakamau raa ni ppau te pas raa no vasiri ake ki Paul maa Paul se tama i te matakaaina i hea. Itana saaita ni iloa maa Paul se tama i Silisia raa, a ia ki mee ake, ³⁵ “Nau kuttari kittae mai naa tama e kotia laatou a koe raa, aa nau ku hakannoo ki too koti nei.” Teenaa vanaake iloo ki ana wasi raa ki toa Paul no roorosi ake ki-aa ia iloto te hare te tuku Herod.

Paul e tuu i te koti

24 Naa aso e rima ku oti tellaka raa, Ananias, te Maatua Hakamau te Hare Tapu raa ku hanake ki Sisaria ma aaraa tama hakamaatua naa Jew, aa ma te tama teelaa ma ki tokonaki ki laatou i te vasi naa loo, tana inoa ko Tertulus. Naa tama naa ni oo atu no kauake iloo naa taratara laatou e mee i Paul raa ki Felix. ² Araa kannaatia ake iloo laatou Paul ki hanake ki lo-to te hare, teenaa kaamata iloo Tertulus no taratara:

“Tama hakamaatua nei. Maatou e nnoho hakaraa oi iloo ma te laa oi iaa koe e noho hakamaatua i maatou, aa koe ni hakassura te kau vana ki taukareka te nnoho maatou i te henua maatou nei. ³ Maatou e taratara peenaa i naa kina hakkaatoa i te fiafia maatou iaa koe. ⁴ Nau see hiihai maa koe e tauhia rooroaina a nau, tevana ia nau e hiihai maa koe ki kaumai se tamaa saaita koi ki kauatu naa taratara maatou nei: ⁵ Maatou ni kkite maa te tama nei se tama e hakkoro heaatuna; te tama nei maraa e usuhia a ia naa Jew i naa kina hakkaatoa ki ffuri no hetaa ma naa tama te kaaman Rome, aa te tama nei hoki ko te tama hakamaatua i te kaavena e tautari ki te tama i Nazareth. ⁶ Te Hare Tapu maatou raa hoki e haia hakallikaina ttama nei ma se kina vare koi see tapu, teenaa ki tauhia ai maatou te tama nei no karapusina. [Maatou ni taratara maa maatou ma ki hakatonutonu te tama nei i te vasi naa loo maatou, ⁷ araa nei Lisias, te hakamau naa soldia Rome raa, ku hanake no hetaa ma maatou ka toa a ia te tama nei i maatou. ⁸ Teenaa ki kkave mai te taratara Lisias maa maatou ki oomai no mmata iaa koe.] Ki mee maa te tama nei e vasiria a koe raa, koe ma ki iloa i te vana te tama nei e kotia ai maatou.”

⁹ Naa Jew naa ni ffuri atu hakkaatoa no mee maa naa taratara Tertulus raa ni taratara e maaoni.

Paul e hakatonu iaa ia imua Felix

¹⁰ Ki oti raa Felix ku nnuu ake ki Paul ki taratara, teenaa ki kaamata Paul no taratara,

“Nau e iloa maa i te lopo setau nei raa, koe naa ko te tama e noho no hakatonutonu te kanohenua nei hakkaatoa, teenaa nau e hiahia iloo i aa nau e lavaa te tuu imua aau no hakatonu i taku vasi. ¹¹ Koe e lavaa koi te iloa maa ni aso koi e sinahuru maa rua ku oti te llaka raa, nau ni hanake ki Jerusalem no lotu. ¹² Naa Jew nei ni see kkite maa nau ni hakatauttu ma ni tama iloto te Hare Tapu, aa laatou hoki ni see kkite maa te henua ni usuhia a nau ki massike no mee ni vana e hakallika iloto naa hare lotu naa Jew aa ma i naa kina sara hoki iloto Jerusalem. ¹³ Naa tama naa see lavaa te hakatonu hoki maa naa taratara laatou naa e maaoni. ¹⁴ Tevana iaa nau e lavaa te hakaari atu te mee nei kiaa koe: Nau e lotu ki te Atua naa tippuna maatou, aa nau e tautari ki te Mateara TeAriki teelaa e haia naa tama nei maa seai se mee maaoni. Aa nau hoki e tautari ki naa taratara katoo e takkoto iloto naa Loo Moses aa ma naa taratara teelaa ni sissia naa pure TeAtua. ¹⁵ Nau e taaohi manava i TeAtua pee ko naa tama nei hoki, teenaa ma naa tama hakkaatoa, naa tama e sosorina taukalleka aa ma naa tama e sosorina hakallika, ma ki hakamassikeria i te mate. ¹⁶ Teenei nau e hai hakappuru iloo ki takoto maarama taku hakataakoto imua TeAtua aa imua te henua.

¹⁷ “Nau ni noho ake iloo aku setau see kite i Jerusalem, teenaa nau ni hanake ki te henua naa no kkave naa mane maa naa tama e nnoho hakaaroa i te kina naa aa ku hakaara ni mee maaku i te Hare Tapu. ¹⁸ Teenaa ko taku saaita ni hakamaarama taku haitino iloto te Hare Tapu, teelaa ni oo ake naa tama nei no llave iaa nau. See hai tama tammaki ni ttuu ake ma nau i te kina naa, aa ni see hai tama hoki ni heatu ka vaa i te kina naa. ¹⁹ Tevana iaa teelaa ko naa Jew ni oo ake i Asia raa ni hakatauttu maatou; naa tama naa are ki oomai no kotia nau kiaa koe ki mee maa laatou e mannatu maa nau ni hakassara aku vana. ²⁰ Aa ki mee maa seai, koe ku vasiri ki naa tama nei maa te Kansol raa ni taratara ma sessara peehea nau ni mee, i taku saaita ni tuu imua naa tama naa. ²¹ I taku saaita ni tuu imua naa tama naa raa, nau ni varo ake koi peela, ‘Nau nei ku kotia kootou i te aso nei i aa nau e iloa maa te mate raa ma ki massike no ora.’” ††

²² Felix ku oti te iloa hakaraa oi iloo i naa taratara i te Mateara TeAriki, teenaa te koti naa ni tukua a ia ki telaa aso. A ia ki mee ake ki laatou, “I te saaita Lisias, te hakamau naa soldia, e tae mai raa, nau ma ki hakatonu te koti kootou nei.” ²³ Teenaa vanaake iloo Felix ki te soldia e roorosi i Paul raa ki toa Paul ki te hare karapusi, tevana iaa a ia ki see kapitia pee ko aaraa karapusi; naa wasi raa ki tiiake laatou naa soa Paul raa ki too ake ni aa Paul e hiihai.

Paul e taratara ki te hai aavana Felix laaua ma Drusila

²⁴ Ku llaka ana aso raa, Felix ni hanake ma tana aavana, Drusila, teenaa se ffine haka Jew. A ia ni aru ki Paul ki hanake, teenaa nnoho iloo laaua hai aavana no hakannoo ki naa haka e ake Paul i naa takoto te lotu

† 24.18 Acts 21.17-28 †† 24.21 Acts 23.6

te tama i Jesus Christ. ²⁵ Araa nei i te saaita Paul ni tae no taratara i te tiputipu e tonu, tetiputipu te tama e lavaa te taaohi ki te tiputipu e tonu, aa i te Aso te Haka-tonu TeAtua raa, Felix ni mataku no mee ake iloo peela ki Paul, "Ku llava. Koe ku hano. Taku saaita e laaua raa nau ma ki ssee atu kiaa koe." ²⁶ Paul maraa e arumia Felix i te kau saaita ki hanake ki hai taratara laaua, teenaa i Felix ni maanatu maa ia ma ki tauia Paul ki tokona-ki ake ia ki tana koti.

²⁷ Naasetau e lua ku oti te llaka raa, Felix ni suia Por-sius Festus i tana heuna ma ko te hakamau te kaaman. Paul ni tiiake Felix ka moe iloto te hare karapusi, teenaa ia ia ni hiihai maa naa Jew raa ki fiafia ia ia.

Festus e hakannoo ki te koti Paul

25 Kullaka naa aso e toru i te ttae ake ana Festus ki te matakaaina naa raa, Festus ni masike i Sis-aria no hano ki Jerusalem. ² Teenaa naa maatua haka-maatua te Hare Tapu ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ki oo ake no kotia laatou Paul ki Festus. Naa tama naa ni puratia laatou Festus ³ ki hakannoo ki laatou aa ku too ake Paul ki Jerusalem, i te aa, i laatou ku oti te taratara hakaoti ki taia laatou Paul i te ara. ⁴ Festus ki hakahe ake, "Paul e karapusi i Sisaria, aa teenei nau ku taupiri ki ahe nau ki te kina naa. ⁵ Tiiake naa tama naa ki oo maatou hakapaa ki Sisaria, aa laa-tou ku kotia laatou Paul ki mee maa ia ni hakassara anavana."

⁶ Festus ni noho ake i Jerusalem naa aso e varu seai e sinahuru ma naa tama naa, teenaa masike iloo no hano ki Sisaria. I te ssoa te aso raa, a ia ni hano no noho i te hare koti raa no aru ki too ake Paul.

⁷ I te saaita Paul ni tae ake ki te hare koti raa, naa Jew teelaa ni oo ake i Jerusalem raa ni oo ake no ttuu i naa vasi Paul no kauake ki Festus maa ni sara Paul ni mee. Tevana ia naa tama naa ni see lavaa iloo te hakatonu ake i te hakamaaoni naa taratara naa. ⁸ Teenaa Paul ki masike no taratara, "Nau seai taku vana e sara ni mee ki naa Loo naa Jew aa ki te Hare Tapu; nau seai hoki aku taratara e hakallika ni mee ki te Tuku Hakamau i Rome."

⁹ Tevana ia naa Festus ni hiihai maa naa Jew raa ki fiafia ia ia, teenaa kivasiri ake ia peela ki Paul, "Koe e hiihai maa koe ki hano ki Jerusalem ki hakannoo nau ki too koti raa i te kina naa?"

¹⁰ Paul ki mee ake, "Nau nei e tuu imua te koti te Tuku Hakamau i Rome; aa teenei taku kina ki koti. Koe e iloa hakaraaoni iloo ia naa nau seai taku sara ni mee ki naa Jew. ¹¹ Ki mee maa naa Loo raa ni hakasaraina a nau aa maa nau ni mee ni vana e ssara teelaa e tau ma nau ki tukua ki mate, teenaa nau see kapi taku maaisu ma ki see taia nau. Aa ki mee maa naa taratara naa Jew nei seai maa ni taratara maoni, nau see lavaa te kaavea setama ki naa tama naa ki taia. Nau e hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa ki hakannoo ki taku koti nei!"

¹² Te saaita Festus ni oti te taratara ma tana kan-sol raa, a ia ki mee ake, "Koe e hiihai maa te Tuku Haka-

mau i Rome raa ki hakannoo ki too koti nei, teenaa koe ma ki kaavea a nau ki te Tuku i Rome."

Festus e taratara ake ki Agripa i Paul

¹³ Ku llaka ana aso raa, te Tuku Agripa laaua haikave ma Bernis ni oo ake ki Sisaria no mmata i Festus.

¹⁴ Takarua naa ni noho ake naa aso laaua i te kina naa, teenaa Festus ki taratara ake ki te Tuku raa i te koti Paul: "E mee te tanata ni tiiake Felix ka moe iloto te hare kara-pusi. ¹⁵ Taku saaita ni hano ki Jerusalem, naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni oo ake no kotia laatou te tama naa kiaa nau.

Naa tama naa ni ppura iloo ma ki hakatonu nau maa ttama naa e sara. ¹⁶ Tevana ia naa ni taratara ake ki naa Jew naa maa te ara taatou, naa tama i Rome, e hakatonutonu te tama e kotia raa, taatou see illoa te ttapa lokoi maa te tama e kotia raa e sara; taatou maraa e tiiake te tama naa ki noho hakapaa ma naa tama e mee laatou koti ia ia, teenaa ki lavaa te tama naa te hakatonu tana vasi raa imua. ¹⁷ Te saaita naa tama naa ni oomai maatou ki te kina nei raa, nau ni seai iloo ki ttari, nau ni hano no noho iloto te koti raa no aru ki too ake te tama naa. ¹⁸ Aa te saaita naa Jew naa ni massike no taratara, nau ni maanatu maa naa tama naa ma ki hakaari mai maa ni mee e hakallika te tama naa ni ppena. Araa nei naa tama naa ni see hai vana peenaa ni mee. ¹⁹ Naa tama naa e taratara are i naa hakatauttau laatou ma te tama naa i te lotu laatou aa i te tama e ttapa ma ko Jesus, teelaa ni mate; tevana ia naa Paul e hai maa ttama naa e ora.

²⁰ Nau ni see iloa maa te hakamaaoni naa taratara nei ma ki see ia a nau peehea. Teenaa kivasiri ake nau ki Paul ki mee maa ia e hiihai ki hano ia ki Jerusalem, ki hakannoo nau ki tana koti raa i te kina naa. ²¹ Araa nei Paul ni ppura maa te Tuku Hakamau Rome raa ki hakannoo ki tana koti. Teenaa ki vanaake nau ki aku soldia raa ki tauhia Paul ki tae ki tana saaita ma ki heunatia a nau ki te Tuku Hakamau Rome."

²² Teenaa ki mee ake Agripa ki Festus, "Nau hoki e hiihai maa nau ki hakannoo ki naa taratara te tama naa." Festus ki mee ake, "Taiao koe ku hakannoo ki naa taratara te tama naa."

²³ Telaa aso raa, Agripa laaua ma Bernis ni hakao ki naa kkaahu naa Tuku raa ni uru ake ki lotu te hare koti e lasi te henua naa. Takarua naa ni uru ake ma naa hakamau te matakaaina naa aa ma naa hakamau naa soldia. Araa Festus ku vanaake ki naa soldia raa ki taakina ake Paul ki hare. ²⁴ Festus ki kaamata no taratara, "Te Tuku Agripa ma naa tama hakkaatoa e noho i te kina nei. Teenei te tanata ni oomai naa Jew hakkaatoa teelaa e noho i te kina nei aa ma i Jerusalem no kotia ki-aa nau; naa tama naa ni oomai no kkaa iloo naa pukua laatou kiaa nau maa te tama nei ki taia ki mate.

²⁵ Tevana ia naa nau ni seai taku sara ni kite i te tama nei teelaa e tau maa ia ki taia ki mate. Ttama nei tana tino iloo ni hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa ki hakannoo ki tana koti nei, teenaa ki mee ai taku maanatu maa te tama nei ki kaavea ki Rome.

²⁶ Tevana iaa nau seai aku taratara hakaraaoui e iloa ma ki sissii nau i te ssara te tama nei no kkave ki te Tuku Hakamaui i Rome. Teenei e toomai ai nau te tama nei kiaa koe, te Tuku Agripa, ki seeia a koe te tahito te ssara te tama nei. Teena too saaita ku ilotia a koe te ssara te tama nei raa, nau raa ku iloa maa ni taratara peehea nau ki sissii no kkave ki Rome. ²⁷ I te aa, nau e maanatu maa seetonu maa nau e kaavea koi nau te karapusi nei ka hano, aa nau iaa see sissii maa ni sara peehea te tama nei ni mee.”

Paul e hakatonu i aia imua Agripa

26 Teena Agripa ki mee ake ki Paul, “Koe ku taratara i too vasi.” Teena ssau atu iloo te rima Paul ki laatou no kaamata ana taratara:

² “Te tuku Agripa. Nau e hiahia iaa nau e lavaa te tuu imua aau no hakatonu atu taku vasi i naa taratara naa Jew e mee ia-nau nei. ³ I te aa iaa koe e iloa hakaraaoui iloo i naa tiputipu te nnoho naa Jew aa i naa hakatauttau laatou ki laatou. Teena nau e hiihai maa koe ki hakannoo mai hakaraaoui iloo ki aku taratara nei.

⁴ “Naa Jew raa hakkaatoa e illoa i aku tiputipu, kaamata mai iloo i taku saaita koi tamariki i taku henua no tae ki taku saaita ni hano no noho i Jerusalem.

⁵ Naa tama naa kunaa ttaka iloo ka illoa iaa nau, aa ki mee maa naa tama naa e fiffai raa, laatou e lavaa te taratara atu iaa nau ni hai te kaavena naa Faarisi, teena ko te kaavena e taaohi iloo ki naa vana te lotu maatou naa Jew. ⁶ Aa teenei nau ku kotia iaa nau e taaohi manava ki naa taratara TeAtua ni purepure ake ki naa tippuna maatou. ⁷ Teenei ko naa purepure TeAtua teelaa e taaohi manava ai naa manava e sinahuru maa rua Israel i naa lotu laatou peenaa i te ao ma te poo. Ttuku nei, nau nei e kotia naa tama nei iaa nau e taaohi manava ki naa purepure TeAtua! ⁸ Ai kootou e hainattaa iloo te hakattina maa TeAtua e hakamasike te mate no ora?

⁹ “Imua raa nau ni maanatu ma ki puuia a nau te henua ki see lotu i Jesus te tama i Nazareth. ¹⁰ Teena ko aku vana ni mee i Jerusalem. Nau ni heunatia naa maatua hakamaatua te Hare Tapu raa ka hano nau no ponotia te lopo tama TeAtua ki loto te hare karapusi; nau nei hoki ni hiihai maa naa tama naa ki taaia ki mmate. ¹¹ Naa tama naa ni taaia a nau iloto naa hare lotu i te kau saaita, ki tiiake te lotu laatou naa. Nau ni lotoffaao iloo i naa tama naa, teena ki hano hoki nau ki aaraa matakaaina no seeia naa tama peenaa ki taaia. ^{††}

¹² “Teena ni heunatia ai nau naa maatua hakamaatua raa ma ki hano nau ki Damascus ma te pas laatou, ki huri ake maa nau e heunatia ake laatou. ¹³ Ttuku nei, i te laaraatea ‡, i taku saaita koi hanatu iloto te ara raa, nau ni kite i naa maasina iho te mee raa i te lani, e maarama iaa i te laa no aareha iaa nau. Naa tama maatou ni oo hakapaa naa ni too katoo te maasina naa.

† 26.5 Acts 23.6; Phil 3.5 †† 26.11 Acts 8.3, 22.4-5 ‡ telaaraatea: teena te saaita te peelloo te kkai

¹⁴ Maatou hakkaatoa ni ssina no pakkuu ki te kerekere i laro. Teena lono iloo nau i naa taratara iho te reo raa haka Jew peelaa, ‘Saul, Saul! Nau e seeia a koe ki taia i te aa? Koe ma ki mere iaa koe e huri mai no mee ma ki hetaa taaua; koe e mee ma se purumakau e aakasi ki te laakau e tuu makattau.’

¹⁵ “Teena ki vasiri nau, ‘Koe ko ai, TeAriki?’

“TeAriki ki mee mai, ‘A nau ko Jesus, te tama e seeia a koe ki taia. ¹⁶ Massike no tuu ki aruna. Nau e hakasura mai no tukua koe ki heheuna iaa nau. Tere no hakaea ki aaraa tama i too vana e kite i te aso nei aa ma naa mee aaku ma ki huri atu kiaa koe imuri. ¹⁷ Koe ma ki hakasoria a nau i naa tama i too tino henua, Israel, aa ma naa tama i naa henua sara. Teena koe ku heunatia a nau ki naa tama naa. ¹⁸ Naa karamata naa tama naa ma ki tarakina a koe, ki hakattaha laatou i te poouri no nnoho ki te maarama; ki hakattaha laatou i naa mahi Satan no tautari ki TeAtua. Teena ki ffuri naa tama naa no lotu ki uiia naa haisara laatou TeAtua, aa laatou ku lavaa te nnoho hakapaa ma naa tama TeAtua ni hakatapu.’

¹⁹ “Te tuku Agripa, nau nei e tautari ki taku mee ni hakakiiitea TeAtua i te lani. ²⁰ Nau ni kaamata te hakaea naa taratara TeAtua raa i Damascus, ara hano iloo nau no hakaea ake ki naa tama i Jerusalem ka hakataka atu ki naa matakaaina vaaroto Judea. Ki oti raa hano iloo nau no hakaea hoki naa taratara naa ki naa tama i naa henua sara. Nau ni hakaea ake ki tiiake naa haisara laatou aa laatou ku ffuri no lotu i TeAtua, teena laatou ki ffuri naa sosorina laatou ki maatino maa laatou ku oti tetiake naa haisara laatou.

^{‡†21} Teenei ko taku vana ni tauhia naa Jew raa no haia ki taia ki mate, i taku saaita ni laavea laatou iloto te Hare Tapu. ²² Tevana iaa TeAtua ni tokonaki mai peenaa kiaa nau no tae mai iloo ki te aso nei. Aa teenei e tuu ai nau i te kina nei no hakaea atu naa taratara nei ki kootou, naa hakamaui ma naa tamavare, hakkaatoa. Aku taratara e kauatu nei ko naa taratara koi Moses ma naa pure TeAtua raa ni taratara imua ma ki oti ku ssura imuri: ²³ Teena maa te Mesaea raa ma ki taia no mate aa a Ia naa ko te tama mua ma ki masike i te mate no hakaea ki naa Jew ma naa tama i naa henua sara i laa-tou e lavaa te hakasoria TeAtua; a Ia naa e takoto ma se maasina ki naa tama naa.” ^{‡‡}

²⁴ Te saaita Paul koi taratara raa, Festus ku tani-tani varo atu kiaa ia, “Paul! Koe ku vware hakaoti i te lopo mannatu e ttaka ma koe naa!”

²⁵ Paul ki mee ake, “Festus te hakamaui! Nau nei see vware. Aku taratara e kauatu nei ni taratara te tama e atamai. ²⁶ Te tuku Agripa! Nau see kkapo te kauatu naa taratara nei kiaa koe; koe e iloa hakaraaoui iloo i naa taratara nei. I te saaita naa vana nei ni ssura raa, koe see mee maa koe ni see iloa, i naa vana nei ni see mee maa e ssura i se kina e lluu. ²⁷ Te tuku Agripa, koe e maanatu maa naa taratara naa pure TeAtua ni sissii raa ni taratara maaoni? Nau e iloa maa koe e iloa maa naa taratara naa tama naa ni taratara maaoni!”

‡† 26.20 Acts 9.20,28-29 ‡‡ 26.23 Is 42.6, 49.6; 1 Cor 15.20

²⁸ Agripa ki mee ake, "Eaa? Koe e maanatu maa taku manava e lavaa koi koe te huria i te punaa saaita nei ki tautari nau i Christ?"

²⁹ Teenaa ki mee ake Paul, "Niaaina maa koe e huri too manava i te saaita nei koi aa seai maa koe ettari kimuri, nau e taku ki TeAtua ki huria too manava aa ma naa manava katoo naa tama e hakannoo kiaa nau i te aso nei ki tiputtipu kootou ma ko nau, tevana iaa nau see mee maa kootou hoki ki saitia ki naa seni pee ko nau."

³⁰ Teenaa massike iloo te tuku, te hakamau te kaaman, Bernis aa ma naa tama katoo iloto te hare raa no oo ki haho. ³¹ Naa tama naa ni uru ki haho ka taratara soko laatou peelaa, "Tama nei see hai sara teelaa e tau ma ia ki taia no mate aa maa ia ki ponotia kiloto te hare karapusi."

³² Teenaa ki huri Agripa no mee ake ki Festus, "Ki mee maa te tama nei ni see mee ma ki tuku tana koti nei ki te Tuku Hakamau i Rome raa, te tama nei ni tiiake koi taatou ki hano."

Paul ku kake i te vaka raa no hano ki Rome

27 I te saaita te taratara raa ni kaumai maa maatou ki tere ki Italy raa, Paul ma aaraa karapusi ni tukua ki laro te roorosi te soldia hakamaatua tokotasi i te kaavena soldia naa Rome e ttapa ma ko "Naa soldia te Tuku Hakamau Rome". Te inoa te soldia naa ko Julius. ² Maatou ni kake i te vaka e au peelaa i te matakaaina Adramitium, teelaa e tuu ki ffana no hano ki naa matakaaina e ttuu vaatai i Asia, teenaa uhuki iloo maatou no tere. E mee te tama i te matakaaina Tesalonika iloto Masedonia ni oo maatou hakapaa, tana inoa ko Aristarkus. ³ Tesso te aso raa maatou ku ttae atu ki Saidon. Paul ni haia hakaraaoina iloo Julius, teenaa Paul ni tiiake ia ki hano no mmata i ana soa raa ki kauake ana mee e fiffai. ⁴ Maatou ni uhuki i te henua naa no tere, araa nei te matani raa ni ppui mai imua, teenaa tere hakalluu iloo maatou i te vasi te henua e ttapa ma ko Cyprus. ⁵ Maatou ni huri no tere iloo i te moana vware no hanake vaatua Silisia ma Pamfilia no tae atu iloo ki Maira iloto Lisia. ⁶ I te matakaaina naa raa, Julius ni lave i te vaka e hanake i Alexandria teelaa e tuu ki hano ki Italy, teenaa hakkakea iloo ia maatou i te vaka naa.

⁷ Maatou ni tere hakassoro koi i te matani raa e kkapi, teenaa no llaka iloo naa aso raa, maatou ku saaita atu ki te matakaaina Naidus. Tevana iaa, i te matani raa koi ppui mai imua raa, maatou ni see lavaa te hanatu i te mataavaka maatou naa. Teenaa ki taa maatou no tere hakalluu ake i te henua e ttapa ma ko Crete. Maatou ni tere no hakarakai iloo i te usuana te henua naa e ttapa ma ko te Usuana Salmone. ⁸ Maatou ni tere hakappae vaauta no tere hakassoro atu no tae iloo ki te koopana e ttapa ma ko te Koopana e Lluu, see mmao ki Lasea.

⁹ Maatou ni tuu rooroa iloo i te kina naa, no tae iloo ki te ssao ku hakappore te ffuro i naa vaka i te moana, i te aa i te ssao naa Jew maraa e hakapakuu see kkai raa †

ku laka. Teenaa Paul ni huri ake ki naa tama raa no taratara ake peelaa, ¹⁰ "Kootou naa taanata nei. Nau e kite maa te horau taatou nei ma ki hakappore iloo; te vaka taatou nei ma ki seua ma tana kako, aa taatou hoki e lavaa te mmate." ¹¹ Tevana iaa te soldia hakamaatua ettaka maatou raa ni hakannoo are ki te ariki te vaka laaua ma te tama e mee tana vaka naa; a ia ni see hakannoo ki naa taratara Paul. ¹² Te koopana e tuu maatou naa see lluu i te ssao te matani raa e oko mai i te anake no peau te moana, teenaa te mahi ana naa tama i te vaka raa ni fiffai maa maatou ki tere ki tae maatou ki Finiks, ki lavaa maatou te hakalluu i te kina naa i te saaita te matani raa e oko. I te aa, i te koopana Finiks raa e tuu ka huri ki te laki hakakkipu ma te laki haka tokorau.

Telani i te moana

¹³ I te saaita te matani raa ni kaamata te aniani mai maarie i te kipu raa, naa taanata raa ni mannatu maa te mee raa ma ki taukareka koi, teenaa ffuti iloo laatou te taura te vaka raa no tere hakappae loko i maatou vaauta te henua naa. ¹⁴ Maatou ni see tere hakammao, teenaa te matani e lasi raa ku kaamata te oko mai i tokorau vaaruna te henua. ¹⁵ Te vaka maatou raa ni pakuu-tia te matani e lasi naa no hainattaa iloo maatou te hakatuu atu ki te matani, teenaa tiiake iloo maatou ki hano ma te matani. ¹⁶ Maatou ni lluu ake hakamaarie i te saaita maatou ni hakaraka i te vasi hakakkipu te tamaa henua e ttapa ma ko Kauda. Teenaa ki lavaa ai maatou te saisaitia maatou te tamaa poti te vaka, teelaa e hakattaki mai vaamuri raa, no mmau. ¹⁷ Ki oti raa huutia ake iloo laatou te poti naa ki aruna te vaka raa no saisaitia ki te ttino te vaka. Teenaa pesi iloo laatou taura no hakattaki vaamuri ki see vave tahea te vaka, i laatou e mattaku maa te vaka raa ma ki kasa no kkapi i naa lautuone i tai te matakaaina Libya.

¹⁸ I telaa aso raa, maatou koi hano ma naa haeeo naa, teenaa ffuri iloo naa tama te vaka naa no taua naa kako te vaka raa ki te moana. ¹⁹ Aa i te ttoru naa aso raa, aaraa hekau te vaka raa ni tauatia naa tama te vaka raa ki te moana. ²⁰ I naa aso iloo e tammaki raa, maatou ni see kkite i te laa ma naa hetuu, aa te matani raa ni oko haimahi iloo. Teenaa maatou ni mannatu maa maatou ma ki see lavaa te ora.

²¹ Naa tama i aruna te vaka naa ni mmoe koi peenaa see lavaa te kkai, teenaa ki masike atu Paul no tuu imua laatou no mee ake, "Ki mee maa kootou ni hakannoo kiaa nau ki see ffana taatou i Crete raa, taatou ni see llave are i naa haeeo nei. ²² Tevana iaa te nei nau ku mee atu ki kootou. Kootou see mattaku! See hai tama i kootou ma ki mmate; te vaka nei koi ma ki seua. ²³ I te poo raa, te ensol te Atua teelaa e lotu ai nau nei ni hakasura mai kiaa nau no mee mai: ²⁴ 'Paul koe see matakau. Koe ma ki tuu imua te Tuku Rome. Naa tama e oo hakapaa kootou i te vaka nei e hakassaoria TeAtua i aa Ia e aroha iaa koe.' ²⁵ Teenaa

† *tessao naa Jew maraa e hakapakuu see kkai raa: te ssao nei e hakappore te ffuro i naa vaka i te moana*

kootou naa taanata nei. Kootou ki see mattaku. Nau e iloa maa taatou ma ki hakassaoria pee ko naa taratara mai TeAtua kiaa nau. ²⁶ Tevana iaa taatou ma ki kake ki aruna se tamaa henua.”

²⁷ I te sinahuru maa haa naa poo maatou raa, maatou koi tahea peenaa vaaroto te moana pouuri, teenaa ki tae i te tuaapoo raa, naa tama e heheuna i te vaka raa ni sano koi maa maatou ku taupiri ki naa henua.

²⁸ Teenaa hakatere iloo laatou uka ki illoa laatou i te ffonu te kina naa. Naa tama naa ni haaita raa nei, te ffonu raa e tae ki naa sekumi e lua; aa see rooroa hoki raa, laatou ni haaita hoki no illoa maa te kina raa ku mmasa iaa, teenaa ku lava i te sekumi aa ma naa roha e rima. ²⁹ Naa tama naa ni mattaku, ma ki oti te vaka raa ku kasa i aruna naa akau. Teenaa pesi iloo naa taura e haa imurivaka no nnoho laatou no taku ki vave maarama te henua.

³⁰ Naa tama e heheuna i te vaka naa ni mee ma ki fforu mmuni laatou no hakattaha i te vaka; laatou ni hakatere te poti raa ki laro no mee iloo maa laatou e mee ki pesi naa taura i te mataavaka te vaka. ³¹ Teenaa ki mee ake Paul ki naa soldia raa ma te soldia hakamaatua i laatou, “Ki mee maa naa tama naa see nnoho iloto te vaka nei, see hai tama i kootou ma ki oti ku sao.”

³² Teenaa ffuri iloo naa soldia raa no tuutia naa maea raa no tiiake te poti raa ka tahea.

³³ Saaita te mee raa ku mee koi ki maarama raa, Paul ku vanaake ki naa tama naa hakkaatoa ki kkai ni kaikai maa laatou: “Teenei ni aso iloo ku sinahuru maa haa, aa kootou nei ni seai iloo ki kkai ni kaikai maa kootou.

³⁴ Nau e vanaatu ki kootou. Kootou kkai ni mee maa kootou ki taaohi naa manava kootou. See hai tama i kootou ma ki mmate.” ³⁵ Itana saaita ni oti te taratara ake raa, a ia ki too naa haraoa raa no lotu ki TeAtua imua naa tama naa, teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kai. ³⁶ Naa manava naa tama naa ni taukalleka, teenaa nnoho iloo laatou hakkaatoa no kkai. ³⁷ Te kooina katoo naa tama i aruna te vaka naa e tae ki te rua rau maa te tino hitu aa te takaono.

³⁸ Te saaita naa tama naa ni oti katoo te kkai no pposu raa, laatou ni ffuri no taua naa paeke haraoa raa ki loto te moana ki hakarana te vaka.

Te vaka raa ku seua naa peau

³⁹ I te tahaata raa naa tama i te vaka raa ni see mmate i te henua e tuu ake, tevana iaa laatou e kkite maa tee-laa se koopana e mee tana kerekere makkini. Teenaa taratara iloo naa tama naa ki terekina te vaka raa no hakkaakea i te koopana naa. ⁴⁰ Naa tama naa ni ffuri no tuutia iloo laatou naa taura te vaka raa ka tiiake ka mmoe iloto te moana, araa veetea iloo laatou naa maea e nnoa ki naa hoe te vaka. Ki oti raa hakamasike iloo te tamaa puukei i te mataavaka raa ki hakaraaua te vaka raa kimua, teenaa irihia atu iloo maatou ki uta. ⁴¹ Tevana iaa te vaka maatou naa ni hano no kake iloo i te lautuone, teenaa te mataavaka te vaka naa ni uru atu ki loto te kerekere raa no mmau

hakaoti, aa te murivaka raa iaa ni seua naa peau e llasi raa no maseu.

⁴² Naa soldia raa ni mannatu ma ki taaia laatou naa karapusi raa ki mmate, ki see kkau naa karapusi raa ki uta no ffuro. ⁴³ Tevana iaa te soldia hakamaatua naa soldia naa ni see hiihai maa Paul ki taia, teenaa tuukia iloo ia naa soldia raa ki see taaia naa karapusi. A ia ni vanaake maa naa tama e lavaa te kkau raa ki ssopo no kkau ki uta imua. ⁴⁴ Aa aaraa tama iaa ki hakarana ki naa murihono te vaka raa no kkau ki uta imuri. Teenaa maatou hakkaatoa ni ttae hakaraaoi iloo ki uta.

Paul ku noho i Malta

28 Saaita maatou ni ttae hakaraaoi iloo ki uta raa, maatou ku illoa maa teenaa ko te henua e ttpa ma ko Malta. ² Maatou ni haia hakaraaoi iloo naa tama te henua naa. Teenaa naa tama naa ni hakkaa te ahi raa ki hakamahana naa haitino maatou, i te ua raa ni kaamata no too ka saumakallii te kina naa. ³ Paul ni hano no too ake iloo te sai ffie, teenaa i tana saaita ni tukutuku atu naa ffie raa ki te ahi raa, te kata raa ku ttoro iho iloto naa ffie, i te mee raa e vvela, no aavei i te rima Paul. ⁴ Saaita naa tama te henua naa ni kkite i naa tautau ake te kata raa i te rima Paul raa, naa tama naa ni ffuri no taratara soko laatou: “Ttama nei setama e taa tama maaoni. Niaaina maa te tama nei ni see maremo i te moana raa, a ia nei see lavaa te tiiake koi ki ora.” ⁵ Araa nei Paul ni riaki tana rima no leiho iloo te kata raa ki loto te ahi, teenaa a ia ni seai tana kina ni uutia. ⁶ Naa tama te henua naa ni mannatu maa te haitino Paul ma ki ffura, ki mee maa seai, te tama naa ma ki leiho koi no mate. Laatou ni nnoho rooroa iloo ka tokatokaria laatou Paul, araa nei ni see hai vana ni mee ki Paul, teenaa ki ffuri laatou no taratara maa Paul se atua.

⁷ See mmao i te kina maatou e nnoho raa, e mee te kerekere te tama hakamaatua te henua naa, tana inoa ko Publius. Maatou ni toa hakaraaoi iloo te tama naa ki tana hare no nnoho maatou naa aso e toru ma ia. ⁸ Te tamana Publius naa e moe ka maki i ana moelana; a ia e laavea te makallii aa e llee tana kaikai. Paul ni uru atu ki te kina te tama naa e moe raa no taku iloo ki TeAtua, teenaa hakapiri iloo ana rima ki aruna te pisouru te tama naa no haia ttama naa no seai tana maki. ⁹ Naa tama hakkaatoa e mmaki i te henua naa ni oo ake ki Paul ki haia laatou ki taukalleka. ¹⁰ Naa tama te henua naa ni kaumai te lopo mee ki maatou, teenaa kimuri iloo, i te saaita maatou ni mee ki tere raa, te vaka maatou raa ni hakautania naa tama naa ki naa kaikai ki tere ma maatou.

Paul ku tae ki Rome

¹¹ Maatou ni nnoho naa marama maatou e toru hakkaatoa i te henua naa. Teenaa maatou ni kkake i te vaka ni hanake i Alexandria, teelaa ni tuu ka hakalluu i te henua naa ki laka te ssao naa matani

ellasi. Tevaka naa ettapa ma kote “Saumaasana aitu”.
¹² Maatou ni tere no tae iloo ki te matakaaina Sirakus no nnoho naa aso e toru i te kina naa. ¹³ Teenaa uhuki hoki maatou ka tere no tae ki Retium. I te ssoa te aso raa te matani raa ni oko mai i te kipu. Teenaa tere iloo maatou no tae ki Puteoli i te ssoa hoki te aso. ¹⁴ Teenaa maatou ni tauhia naa tama te lotu nittiri i maatou i te kina naa ki nnoho ake maatou se wiki ma laatou. Aa teenei te ara maatou ni oomai no ttae ki Rome. ¹⁵ I te saaita naa tama te lotu i Rome raa ni llono maa maatou ku ttae ake raa, aaraa tama i naa tama naa ni oo no ttari mai ki maatou i Apius aa aaraa tama ni oo no tari mai i te kina ettapa ma ko “naa Hare Moemmoe e Toru”. I te saaita Paul ni kite i naa tama naa raa, tana manava ni taukareka iloo no taratara hakahia ia i TeAtua.

Paul ku noho i Rome

¹⁶ Te saaita maatou nittae ki Rome raa, Paul ni tiiake ki noho soko ia ka roorosi te soldia tokotasi iaa ia.

¹⁷ Kullaka naa aso e toru raa, Paul ni aruake ki naa tama hakamaatua naa Jew i te kina naa ki oo ake ki taratara laatou. I te saaita naa tama naa ni kku-tu ake raa, a ia ki taratara ake ki laatou, “Aku taaina nei. Niaaina maa nau ni see hai vana e hakallika ni mee ki naa tama taatou aa ki naa tiputipu taatou, naa tama i Israel, teelaa ni hano iho iloo i naa tippuna taatou raa, nau ni karapusina i Jerusalem aa teenei nau ku kaavea mai ki Rome. ¹⁸ I taku saaita ni toa naa hakamau Rome no vasiria raa, naa hakamau naa ni kkite maa nau see haisara teelaa e tau ma nau kitaia ki mate. Teenaa taratara iloo naa tama naa maa nau ki tiiake ki hano. ¹⁹ Araa nei naa Jew raa ni see fiffai maa nau ki tiiake ki hano, teenaa ni huria i nau no mee ake ki naa hakamau Rome raa iaa nau e hiihai maa te Tuku Hakamau Rome raa ki hakannoo ki taku koti nei. Tevana iaa nau ni see mee maa nau e au no kotia naa tama taku tino henua. ²⁰ Teenei ko taku vana ni aru atu ki taratara atu nau ki kootou. Nau nei e saisaitia ki naa seni nei iaa nau e tautari ki te tama e taao-hi manava ai te kanohenua Israel hakkaatoa.”

²¹ Naa Jew raa ki mee ake, “Maatou see hai pas e kaavea mai i Judea maa e taratara iaa koe, aa see hai tama hoki i naa tama maatou ni oomai i Judea ni taratara hakallika iaa koe. ²² Maatou e fiffai maa maatou ki llono i too hakataakoto i te mee nei, i te aa

† 28.19 Acts 25.11

i maatou e illoa maa naa tama i naa kina hakkaatoa e taratara hakallika i te kaavena te lotu kootou.”

²³ Teenaa naa tama naa ni tuku laatou aso ki oo ake hoki laatou no mmata i Paul, aa i te aso naa raa te kooina naa tama ni oo ake ki te hare e noho ai Paul raa e tammaki iloo. Paul ni hakaea atu ki naa tama naa i naa tiputipu te Nohorana TeAtua, aa e akonaki ake i naa takkoto naa taratara i naa Loo Moses aa ma naa taratara naa pure TeAtua ni sissii imua, teenaa ki illoa hakaraa oi naa tama naa i Jesus Christ. Paul ni kaamata iloo i te tahaata no tae ki te laasuru i ana noho ka akonaki naa tama naa. ²⁴ Aaraa tama i naa Jew naa ni huria iloo naa manava laatou i naa taratara Paul, aa aaraa tama iaa e hai maa teenaa seai ni taratara maaoni. ²⁵ I te saaita naa tama naa ni masseu ka hakatauttau soko laatou raa, Paul ki pe-si ake te taratara nei ki laatou: “TeAitu Tapu raa ni taratara tonu maaoni ki naa tippuna kootou, teenaa ko ana taratara ni tarataraina Isaiah:

²⁶ Tere no vanaake ki te kanohenua nei:

Kootou ma ki llono i aku taratara,
 tevana iaa kootou ma ki see massaro;
 kootou ma ki ttoka no kkite i aku vana e mee,
 tevana iaa kootou ma ki see illoa i te hakataakoto naa mee naa.

²⁷ I te aa, i naa tama nei e manava makattau;
 naa tama naa see fiffai maa laatou ki hakannoo;
 naa tama naa see fiffai maa laatou ki kkite.

Teenaa naa tama naa ma ki see kkite ki naa karamata laatou;
 naa kautarina laatou ma ki ppuni;
 aa naa hakataakoto laatou ma ki see mallama,
 aa teenaa laatou ma ki see ffuri mai kiaa nau ma ki haia laatou ki taukalleka.” ††

²⁸ “Kootou ki illoa maa te taratara raa ku oti te kkave ki naa tama i naa henua sara i laatou ma ki hakassaoria TeAtua, teenaa naa tama naa ma ki hakannoo.”

²⁹ [Te saaita Paul ni oti ana taratara nei raa, naa Jew raa ni hakatauttau soko laatou ka masseu ki naa kina laatou.]

³⁰ Paul ni noho ana setau e lua i tana hare e taavi i te kina naa, teenaa a ia ni hakauru ki tana hare naa te kau tama hakkaatoa teelaa ni oo ake no mmata iaa ia.

³¹ A ia ni see kkapo te hakaea i te Nohorana TeAtua ka akonaki ki te henua i naa tiputipu TeAriki Jesus Christ. Teenaa ni see hai tama ni hanake no puuia a ia.

†† 28.27 Is 6.9-10 (LXX)

ROME

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

nei ni sissii ki hakatonu hakaoti tana hano ma ki hano no mmata i te kanohenua TeAtua i Rome. Aia ni maanatu ki hano ia no heheuna hakamaarie ma naa tama TeAtua i te kina naa, aa ma ki oti naa tama naa ku tokonaki ake ki lavaa ia te hakataka no hano ki Spain. Aia ni sissii te pas nei ki taratara ia i tana iloa i naa tiputipu te lotu teelaa ki tauhia naa tama TeAtua, aa i naa heheunatia laatou te tiputipu naa iloto naa ora laatou. Te pas nei e takkoto naa taratara katoou Paul ni mee i te taratara nei.

Ilotu te pas nei raa, a ia e purepure imua ki te kanohenua TeAtua i Rome, ka taratara ake i ana noho kaku peenaa ki TeAtua i laatou. Ki oti raa a ia raa ku hakatuu te tahito taratara te pas nei: "Naa tama e ttonu raa ma ki ora i laatou elotu maaoni." (1.17)

Paul ki oti raa ku ppono ake hoki aaraa taratara aana ki aruna tana tahito taratara nei. Naa tama hakkaatoa i te maarama nei, teenaa ko naa Jew e hakapaa katoou ma naa tama i naa matakaaina sara, etau te hakattonu naa ora laatou kittonu ma TeAtua, ilaotou hakapaa katoou e takkoto ilaro naa mahi te haisara. Naa ora te henua e ttonu koi imua naa karamata TeAtua ki mee maa laatou e lotu maaoni i Jesus Christ. Ki oti raa Paul ku taratara i naa tiputipu te ora hoou iloto Jesus Christ, teelaa ku sura i TeAtua ku manava laa i naa tama te maarama nei. Te tama e lotu maaoni i Jesus Christ raa ku noho hakaraa i ma TeAtua, teenaa a ia ku hakasaoria TeAitu TeAtua raa i naa mahi te haisara ma naa mahi te mate. Paul e taratara hoki i te sapta 5-8 i te hakataakoto naa Loo TeAtua aa ma naa mahi TeAitu TeAtua iloto te ora te tama e lotu i Jesus Christ. Ki oti raa a ia ku hai ki hakatonu te taratara maa peehea naa takkoto naa Jew aa ma naa tama i naa matakaaina sara raa iloto te hakataakoto TeAtua e mee maa naa tama hakkaatoa i te maarama nei. Paul e hakaoti ana taratara raa maa te ffuri naa Jew no hakakkeeina laatou Jesus raa, teenaa ni vana TeAtua e mee ki hakakuturia mai naa tama katoou i te maarama nei ki llave i te manava aroha TeAtua teelaa e takkoto i Jesus Christ, aa Paul e maanatu peela maa naa Jew raa ma ki see hakakkeeina laatou peenaa Jesus. Kimuri hakaoti raa Paul e sissii i naa tiputipu te tama e lotu maaoni i Christ raa ki taka ma ia, teenaa a ia e haimahi ana taratara i te vasi te manava laa i telaa tama. Aia e hakatahito ana taratara raa ki naa heheuna te henua ma TeAtua, naa sosorina naa tama te lotu ki te kaaman aa ki aaraa tama, aa naa taratara i te hakataakoto te tama. Paul e hakaoti tana pas nei ki ana purepure ki naa tama naa, ka mee ana taratara hakanau i TeAtua.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te Pas aa te tahito taratara 1.1–17

Naa tama katoou e haisara 1.18–3.20

Te ara TeAtua e hakasao te tama haisara 3.21–4.25

Te ora hoou iloto Christ 5.1–8.39

Te hakataakoto TeAtua i te kanohenua Israel 9.1–11.36

Naa sosorina te tama e lotu i Christ 12.1–15.13

Naa taratara hakaoti ma naa purepure Paul 15.14–16.27

¹ Anau Paul, se tama e heheuna i Jesus Christ. Nau ni kannaatia TeAtua no tukua ma se aposol ki hakaea tana Lono Taukareka.

² TeAtua ni tuku tana taratara imua iloo, ki tarataraina mai te Lono Taukareka nei ana pure, teenaa e takkoto iloto te Laupepa Tapu. ³ Te Lono Taukareka nei e taratara i tana Tama, Jesus Christ TeAriki taatou. A Ia ni tipu ake ma se tama te maarama nei, i te manava David. ⁴ A Ia ni tipu ake ma se Tama etapu telani, teenaa a Ia ni ilotia maa Ia raa kote Tama TeAtua i tana saaita ni hakamasikeria i te mate. ⁵ Nau ni tukua

TeAtua ki heheuna nau ma se aposol no haia naa heuna Christ, teenaa ki hakataea te Lono Taukareka raa ki naa tama naa kanohenua hakkaatoa, ki lotu laatou ka tautari kiaa Ia. ⁶ Kootou hoki, naa tama e noho i Rome, kootou ni kannaatia TeAtua ki tautari kootou i Jesus Christ.

⁷ Teenei nau e sissii atu ki kootou hakkaatoa i Rome. Kootou ni kannaatia TeAtua ma ni tino tama aana, ia a Ia e laa i kootou.

TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ ki roorosi atu ki kootou ki noho hakaraa i kootou.

**Paul e hiihai maa ia ki hano no mmata i naa tama
i Rome**

⁸ Teenei taku mee mua e mee ki taratara atu ki kootou. Nau e hakanau i taku Atua iloto naa mahi Jesus Christ, i te henua hakkaatoa e taratara maa kootou e lotu maaoni. ⁹ Nau e heheuna haimahi ki lavaa nau naa heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau, teenaa ki hakaea nau te Lono Taukareka i tana Tama. TeAtua e iloa maa nau e taratara maaoni aa maa nau e noho ka mamaanatu peenaa ki kootou ¹⁰ i aku saaita kato e taku. Nau e taku maa TeAtua, i tana hiihai, ki seeia mai taku ara ki hanatu nau no mmata i kootou.

¹¹ Nau e hiihai maa nau ki hakasura atu ki kootou no kauatu naa mahi TeAitu Tapu, ki lotu maaoni kootou. ¹² Taatou ki tokonaki ki naa tama e lotu taatou hakapaa, ki mee peelaa, nau e tokonaki ki kootou aa kootou e tokonaki kiaa nau.

¹³ Aku taaina, nau e hiihai maa kootou ki illoa, ia nau e hai peenaa ma ki hakasura atu nau no mmata i kootou. Tevana ia nau maraa e hakaapiapi i te kau vana. Nau e hiihai maa nau e hanatu no huria naa manava kootou ki lotu maaoni kootou, e mee pee ko nau ni mee ki naa tama i aaraa matakaaina. ¹⁴ Nau e heunatia mai TeAtua ki tokonaki nau ki te kau tama hakkaatoa. Nau see hakamaatino maa teenaa ni tama naa matakaaina e llasi aa ma ni tama naa matakaaina punaammea. Nau see hakamaatino hoki maa ni tama e atammai aa ma ni tama see atammai. ¹⁵ Teenei e hiihai ai nau ma ki hanatu nau no hakaea te Lono Taukareka nei ki kootou hoki i Rome.

Naa mahi te Lono Taukareka

¹⁶ Nau see napa maa nau e hakaea te Lono Taukareka TeAtua. I te aa, naa mahi TeAtua e takkoto i te Lono Taukareka nei. Teenaa ko naa mahi e lavaa te tokonaki ki ora naa tama hakkaatoa e lotu, e kaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina e kkee.

††¹⁷ Te Lono Taukareka nei e huri ake te tiputipu e tonu imua naa karamata TeAtua. Taatou ki lotu maaoni i TeAtua ki lavaa taatou te taapaa TeAtua maa ni tama e ttonu. Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai maa, "Naa tama e ttonu raa ma ki ora i laotou e lotu maaoni."
‡

Naa tama hakkaatoa e mee naa haisara laotou

¹⁸ TeAtua ma ki huri ake ana haaeo i te lani ki hakaitoaina naa tama haisara. Teenaa ko naa sosorina hakallika naa tama naa teelaa e see ilotia ai te hakamaaoni TeAtua. ¹⁹ Naa tama naa e haia TeAtua ki llono, ia Ia ku oti te huri ake ana tiputipu ki laotou. ²⁰ Kaamata i te saaita TeAtua ni pena te maarama nei no tae mai ki te ssao nei, te henua ni kkite hakkaatoa i naa takkoto ana mahi ma ana tiputipu. Ana mee ni penapena nei e huri mai ana tiputipu. Te henua hakkaatoa e hainauhie koi te illoa i naa tiputipu TeAtua. See hai tama

e tau te taratara maa ia see iloa i naa tiputipu TeAtua.

²¹ Niaaina maa naa tama naa e illoa i TeAtua, laotou maraa see lotu ka hakanau ia Ia. Laotou hoki see illoa te fiafia i naa vana TeAtua e mee ki laotou. Naa vana nei see haia hakkaatoa naa tama naa. Naa pisouru laotou ku vware hakaoti. Laotou ku see hai mannatu e takkoto i naa pisouru laotou, i naa manava vware laotou naa ku oti te haaoa ki te poouri ana. ‡²² Naa tama naa e mee maa laotou e atammai, tevana ia laotou ni tama e vware. ²³ Laotou e hakakkeeina laotou TeAtua no lotu ki naa aitu hakallesi laotou e penappena. Laotou e penappena naa aitu naa ki tiputipu ma ni tama, ma ni kaka, ma ni manu lellere, aa ma ni manu vao ka lotu ai laotou. ‡

²⁴ Laotou ku tiiake TeAtua ki hai laotou ki naa sosorina see ttonu laotou e kaimannako. Laotou ku see haka-tonu naa tama e moemmoe ma laotou. Laotou ku hai huri koi ka mee pakava naa haitino laotou soko laotou. ²⁵ Te hakamaaoni TeAtua raa ku oti te tiiake naa tama naa no hai laotou ki naa vana hakallesi laotou e ffatu. Laotou ku ffuri no lotu ki naa mee laotou e penappena. Laotou ku see lotu ki te tama ni penapena naa mee hakkaatoa, teenaa ko Ttama taatou ki hakanau i te kau saaita. Amen.

²⁶ Teenei kote vana laotou e tiiake TeAtua ki hai laotou ki naa sosorina see ttonu laotou e kaimannako. Naa haahine raa ku tiiake naa aavvana laotou no hai huri soko laotou. ²⁷ Naa taanata raa hoki ku tiiake naa aavvana laotou no hai huri soko laotou. Laotou e ttuu naa huru laotou koi i aaraa taanata ki mmoe ma laotou. Naa taanata raa ku hai te kau sosorina hakannapa ki aaraa taanata. Laotou ma ki haia ake TeAtua ki llono laotou i naa vana e hakannapa laotou e mee.

²⁸ Naa tama naa see fiffai maa laotou e illoa maaoni i naa tiputipu TeAtua, teenaa e ffana ai naa rima TeAtua i laotou, ki hai laotou naa vana hakannapa laotou e illoa maa see ttonu. ²⁹ Naa manava laotou ku ppii ki te kau sosorina hakallika, sosorina tippua, sosorina kailaarao, aa ma aaraa sosorina see ttonu. Laotou e kaimanakotia laotou naa hekau aaraa tama, laotou e taama, laotou e tautau haaeo ma aaraa tama, laotou e taratara kailallao ka sosorina tippua hoki. Laotou e tupetupe tama, ³⁰ laotou e hakkoro heaatuna, laotou e lotoffaaeo i TeAtua, laotou e maaisu sakkiri, laotou e hikkahi maa laotou e illoa i te kau vana, laotou e sessee ara ki ppena ni vana hakallika ma laotou. Laotou hoki see hakannoo ki naa maatua laotou. ³¹ Laotou see hai mannatu e atammai. Laotou see illoa te tautari ki naa taratara laotou ni tuku imua. Laotou see illoa te manava aroha i aaraa tama ka tokonaki ki naa tama naa.

³² Naa tama naa e illoa maa naa Loo TeAtua raa e mee maa naa tama e sosorina peenei e tau te haia ki mmate, tevana ia laotou e hakamanani koi te mee naa mee naa. Laotou hoki e fiafia i naa kkite laotou i naa tama sara e sosorina peenaa.

† 1.13 Acts 19.21 †† 1.16 Mk 8.38 ‡ 1.17 Hab 2.4

‡† 1.21 Eph 4.17-18 ‡‡ 1.23 Deut 4.16-18

Te Hakatonu TeAtua.

2 Kootou see tuku taratara maa telaa tama setama haisara. Ki mee kootou e tuku taratara peenaa i telaa tama, kootou naa ku tuku haaeo ki kootou soko kootou, i te aa, kootou hoki ni tama haisara. ^{†2} Taatou e illoa maa TeAtua e taratara maaoni i tana saaita e mee maa naa tama e sosorina peenaa essara. ³ Kootou iaa ni tamavare koi. Kootou e tarataraina peehea kootou telaa tama maa kootou hoki ni tama haisara? Kootou e mannatu maa TeAtua ma ki see hakatonutonu i kootou? ⁴ TeAtua e manava aroha i kootou aa e roorosi hakaraaaoi ki kootou. Tevana iaa kootou e mee ma ni tama see fiffai ki naa tiputipu tana laaaoi naa. Kootou e illoa maa TeAtua e manava aroha i kootou, teenaa a Ia e hiihai maa kootou ki tiiake naa tiputipu see ttonu kootou. ⁵ Kootou iaa koi taaoi ki naa sosorina see ttonu kootou. Kootou see lavaa iloo te ffuri naa manava kootou. Kootou naa ku hakanaaopo te kau haaeo ki takkoto i kootou i te Aso TeAtua ma ki hakappuu ana roto, teenaa kote saaita te Hakatonu TeAtua raa ma ki hakasura iho. ⁶ TeAtua ma ki hookii ake naa tuuhana naa tama te maarama nei, ki tau ma naa sosorina laatou. ^{††7} E mee aaraa tama e hai peenaa naa mee e taukalleka, e sessee naa mahi TeAtua, e mee ma ki hakanau TeAtua i laatou, aa e fiffai te ora see oti. Teenaa TeAtua ma ki kauake te ora e ora hakaoti. ⁸ Aaraa tama iaa e hikkahi ki laatou. Naa tama naa see hakannoo ki naa taratara maaoni, laatou koi tautari ki te tiputipu see tonu. Teenaa TeAtua ma ki pesi atu ana haaeo ki laatou. ⁹ Naa haaeo e llasi raa ma ki pesi ki naa tama haisara hakkaatoa. Naa haaeo naa ma ki kaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina sara. ¹⁰ Tevana iaa TeAtua ma ki hakanau ka hookii ana mahi ma tana laaoi ki naa tama e sosorina taukalleka, e kaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina sara. ¹¹ TeAtua see hirihiri maa ni tama ana e hiihai. A Ia ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei i te ara tokotasi. [‡] ¹² Naa tama ni see illoa i naa Loo Moses raa, ki mee laatou e hakassara nivana ma laatou, laatou ma ki mmate ma naa haisara laatou. Naa tama ni ttipu ake ma naa Loo Moses raa iaa, ki mee maa naa tama naa e mee naa haisara laatou, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu laatou i te vasi naa Loo Moses. ¹³ Te ora te tama raa see tonu i naa karamata TeAtua ki mee maa te tama naa e hakannoo koi ki naa Loo Moses. A ia ki tautari ki naa taratara naa Loo naa. ¹⁴ Naa tama naa matakaaina sara raa see illoa i naa Loo Moses, tevana iaa naa saaita laatou e ppena naa vana laatou e mannatu maa e ttonu, aa e hanotonu ma naa Loo Moses raa, naa mannatu laatou naa ku takkoto ma ni Loo ki laatou, niaaina maa laatou ni see ttipu ake ma naa Loo Moses. ¹⁵ Naa sosorina laatou e huri ake maa naa Loo Moses raa e takkoto iloto naa manava laa-

† 2.1 Mt 7.1; Lk 6.37 †† 2.6 Ps 62.12; Prov 24.12 ‡ 2.11 Deut 10.17

tou. Laatou e lavaa te hakatuu ki naa pisouru soko laatou i tevana e tonu ma tevana e sara. ¹⁶ Naa vana nei ma ki ssura i te Aso te Hakatonu TeAtua. I te Aso naa, Jesus Christ ma ki hakailotia a Ia te kau mannatu katoo te henua e ffuu iloto naa hatumanava laatou. Teenei te Lono Taukareka TeAtua.

Naa Jew ma naa Loo Moses

¹⁷ Ai kootou? Kootou e mee maa kootou naa Jew raa ma ki tokonakina naa Loo, aa kootou hoki e ahu maa kootou ni tama TeAtua. ¹⁸ Kootou e mee maa kootou e illoa i naa mee TeAtua e hiihai maa kootou ki mee, aa maa kootou ni akoina te Loo raa i naa mateara e ttonu. ¹⁹ Kootou e hai maa kootou raa ko naa tama e hakattaki naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa maa kootou hoki ko te lamu e hakamaasina naa tama e nnoho i te poouri. ²⁰ Kootou e hai maa kootou e akonaki naa tama e vware ma naa tama see hai vana e illoa. Kootou e hai maa kootou nei ku illoa i te kavana i kootou e ttaka ma te Loo. ²¹ Kootou e akonaki aaraa tama; ai kootou iaa see lavaa te akonaki kootou soko kootou? Kootou e akonaki aaraa tama ki see kailallao; ai naa tino kootou seai ni tama e kailallao? ²² Kootou e hai maa kootou e akonaki naa tama te maarama nei ki see hai huri ma naa aavana naa tama sara; ai kootou iaa e nnoho tonu ma naa aavana kootou? Kootou e taratara maa kootou see hakatauppiri atu ki naa aitu hakallesi; ai kootou iaa e kailaaraotia kootou naa mee iloto naa hare tapu? ²³ Kootou e ahu maa kootou ni ttipu ake ma naa Loo Moses. Ai kootou iaa see tautari ki naa taratara e takkoto i naa Loo Moses? ²⁴ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Naa tama naa henua sara raa e taratara haaeo i TeAtua, i te aa naa tiputipu kootou, naa Jew, see ttonu." ^{‡†} ²⁵ Ki mee kootou e tautari maaoni ki naa Loo Moses, kootou naa e ssere tonu naa kina kootou. Teenaa se hakailona naa tama e ttaka ma naa Loo Moses. Aa ki mee kootou see tautari ki naa Loo naa, kootou e ssere vware koi naa kina kootou. ²⁶ Ki mee setama sara see ssere, aa e tautari ki naa Loo, TeAtua ma ki mee ma te tama naa setama e ssere. ²⁷ Maaoni, kootou naa Jew raa ni ttipu ake ma naa Loo ka ssere naa kina kootou. Tevana iaa, ki mee kootou e hakakkeeina kootou naa Loo raa, naa tama e tautari maaoni ki naa Loo raa ma ki taratara haaeo i kootou. Niaaina maa naa tama naa see ssere naa kina laatou, naa tama naa e hakannoo koi ka tautari ki naa Loo Moses. ²⁸ Te Jew maaoni raa seai ko te tama e ssere ka hakamaatino tana haitino vware. Seai. ²⁹ Te Jew maaoni raa ko te tama e ssere tana hatumanava iloto. Teenei kote hakailona TeAitu TeAtua. Teenei seai se hakailona naa Loo Moses. Naa tama peenei ma ki ttaka ma naa ahu TeAtua, seai ma ni ahu naa tamavare. ^{‡‡}

3 Se aa e taukareka i naa Jew raa i aruna naa tama naa henua sara? Se aa e taukareka i naa Jew

†† 2.24 Is 52.5 (LXX) ‡† 2.29 Deut 30.6

essere? ² E tammaki te lopo mee e taukalleka e ssura mai i naa Jew. I te kaamata raa, naa taratara TeAtua raa ni kauake ki tauhia naa Jew. ³ Niaaina maa ni tama ilaotou see hakannoo ki ana taratara naa, TeAtua ma ki tuku koi ki ana taratara ni kauake ki noho ma laotou imua. ⁴ Niaaina maa naa tama naa henua hakkaatoa e taratara kailallao, TeAtua ma ki tuku koi ki te taratara maaoni. Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, "TeAtua, koe e taratara koi ki te taratara maaoni. See hai tama e tau te hakatonutonu iaa koe." †

⁵ Ki mee te tiputipu see tonu taatou nei e huri ake maa te tiputipu TeAtua raa e tonu, peehea naa taratara taatou maa TeAtua e sara iaa ia e huri mai no haia haaeoina taatou? (Teenei ni taratara taatou, naa tama te maarama nei.) ⁶ Seai iloo! Ki mee te tiputipu TeAtua raa see tonu, a Ia see tau te hakatonutonu naa haisara naa tama te maarama nei.

⁷ Te mee naa e ssau koi pee ko te tama e maanatu maa, "Ki mee aku taratara kailaarao raa e hakassaaina te hakamaaoni TeAtua ka hakanau te henua iaa Ia, ai nau iaa e taapaa koi a Ia ma se tama haisara?"

⁸ Aaraa tama ku oti te ffuri mai no sasaakiria nau i aku taratara e mee nei. Laotou ni mee maa nau e taratara peelaa, "Taatou ki sosorina hakallika ki sura mai se taukareka." Naa tama naa ma ki hakkaitoaina TeAtua ki llono laotou.

See hai tama e tonu

⁹ Kootou e mannatu maa naa sosorina taatou naa Jew raa e tonu are i naa sosorina naa tama naa henua sara? Seai iloo! Nau ku oti te taratara atu, "Taatou naa Jew ma naa tama naa henua sara raa e takkoto hakapaa i laro naa mahi te haisara." ¹⁰ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, "See hai tama e tonu. ¹¹ See hai tama e atamai, aa see hai tama hoki e lotu maaoni i TeAtua. ¹² Te henua katoou ku oti te ffuro no hakattaha i TeAtua. Naa tama naa ku masseu huri, ilaotou ku see ilotia laotou te ara e tonu. See hai tama ku tautari ki te tiputipu e tonu. Seai iloo se tama tokotasi. ¹³ Naa pukua laotou ku mee ma ni taaruma i te kava e ttuu tallaki. Te taratara kailaarao raa e llohi mai peenaa i naa pukua laotou. Naa arero laotou e hai koi te usuusu tama ka tupetupe tama. Naa maaisu naa tama naa e kkaa pee ko naa niho naa kata e kaittama. ¹⁴ Laotou e pukua saakiri ka tuku haaeo ki telaa tama. ¹⁵ Laotou e hakavavelokoi ki taa ni tama ma laotou. ¹⁶ Laotou e sassare koi ka seua laotou naa ki na laotou e oo. ¹⁷ Laotou see lavaa te mee ki taukalleka te noho laotou ma aaraa tama. ¹⁸ Laotou hoki see illoa te mattaku i TeAtua." ††

¹⁹ Taatou nei ku illoa maa naa taratara te Loo raa e kaumai ki tautari naa tama e takkoto i laro te Loo. I te ara nei raa, see hai tama ma ki oti ku taratara maa ia see illoa. Taatou hakkaatoa e mee naa haisara taatou i naa karamata TeAtua. ²⁰ See hai tama e lavaa te haka-

tonu tana ora imua naa karamata TeAtua ki mee a ia e tautari ki te Loo Moses. I te aa, i teenaa ko te Loo raa e hakailoa mai maa taatou ni tama haisara. †††

²¹ Teenei taatou ku illoa i te ara TeAtua e hiihai ki hakatonutonu naa sosorina taatou imua ana karamata. Naa Loo raa see hai taukareka e kaumai ki hakatonutonu naa ora taatou. Seai iloo! Te ara nei e mmau iloto naa Loo Moses, aa ni tarataraina naa pure TeAtua raa imua. ²² Naa tama hakkaatoa e lotu i Jesus Christ raa ma ki ttonu naa ora laotou imua naa karamata TeAtua. See hai ara hoki peelaa. ²³ Taatou hakkaatoa ni tama haisara, teenei e mmao ai taatou i te laaoi TeAtua. ²⁴ Tevana iaa TeAtua e llee tana manava i taatou. A Ia ni kkave mai tana tama, Jesus Christ, ki uiia naa haisara taatou ki lavaa taatou te ahe kiaa Ia. Teenei seai ni vana taatou e lavaa te mee soko taatou. Seai! Teenei ko te tiputipu te laaoi TeAtua ki taatou. ²⁵ Jesus Christ ni heunatia mai TeAtua ki au no mate ki tokonaki ki taatou. Ki mee se tama peehea e lotu iaa ia, ana haisara katoou ma ki uiia TeAtua ki te ttoo Jesus Christ ni llohi mai i tana saaita nitaia. TeAtua e hakasura iho te ara nei ki illoa taatou i naa tiputipu tana manava. Imua raa TeAtua ni noho seemuu koi ka ttoka i naa hai taatou ma naa haisara taatou. ²⁶ Tevana iaa saaita nei TeAtua ku hakaari mai ki illoa taatou hakkaatoa iaa Ia se tama e taka ki te ara e tonu. Naa tama katoou e lotu i Jesus Christ raa e tautari ki te ara e tonu nei. ²⁷ Taatou nei ki see ahu i taatou soko taatou. Te ora e tonu nei ni see kaumai TeAtua maa i taatou ni tautari ki naa Loo. Te ora nei e sura koi i taatou e lotu maaoni i TeAtua. ²⁸ Taatou nei ku illoa hakkaatoa maa naa ora taatou e tonu ki mee taatou e lotu maaoni i TeAtua. Naa ora taatou see lavaa te hakatonusia naa Loo Moses imua TeAtua. ²⁹ TeAtua see mee ma se Atua koi naa Jew. Seai. A Ia naa se Atua naa tama naa henua hakkaatoa. ³⁰ Tee-laa ko TeAtua koi soko Ia. TeAtua ma ki hakatonutonu naa Jew raa tautari ki naa tiputipu naa manava laotou iaa Ia. TeAtua ma ki hakatonutonu hoki naa tama naa henua sara, tautari ki naa takkoto naa tiputipu naa manava laotou iaa Ia. ³¹ Kootou ki see mannatu maa naa Loo raa ku tiiake taatou maa i taatou e lotu i TeAtua. Seai iloo! Naa taratara naa Loo nei e haia taatou ki takkoto haimahi peenaa.

Naa tiputipu te manava Abraham i TeAtua

4 Taatou ma ki taratara peehea i Abraham, te tamana taatou iloto te maarama nei? A ia ni mee peehea? ² Ki mee TeAtua ni vana maa te ora Abraham e tonu iaa ia e sosorina taukareka raa, teenaa Abraham e tau te hakanau iaa ia soko ia. Tevana iaa Abraham see tau te hakanau iaa ia imua TeAtua. ³ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, "Abraham ni hakannoo ki naa taratara TeAtua, teenaa e tonu ai tana ora imua naa karamata TeAtua." ⁴ Tama e heheuna raa e tauia i ana heuna e mee. A ia see tauia vare koi. A ia e tauia iaa ia ni heunatia a ia naa heuna naa. ⁵ Naa ora taatou

† 3.4 Ps 51.4 (LXX) †† 3.12 Ps 14.1-3 (LXX), 53.1-3 (LXX) ‡
3.13 Ps 5.9 (LXX), 140.3 †† 3.14 Ps 10.7 (LXX) †† 3.17 Is 59.7-8
††† 3.18 Ps 36.1

††† 3.20 Ps 143.2; Gal 2.16 § 3.22 Gal 2.16 †† 3.30 Deut
6.4; Gal 3.20 ††† 4.3 Gen 15.6; Gal 3.6

see ttonu maa i taatou e heheuna ki naa mahi taatou. Seai. Naa ora taatou ettonu i taatou elotu i TeAtua. TeAtua soko ia e hakatonutonu naa ora taatou kittonu, ia ia naa koi e lavaa te hakatonutonu naa tama haisara kittonu. ⁶ David ni taratara hoki maa niaaina setama esosorina peehea, TeAtua e lavaa te hakatonutonu tana ora kitonu. Naa tama naa ki fiafia i te tiputipu TeAtua. ⁷ David ni taratara peela, "Naa tama TeAtua e aroha no uiia naa haisara laatou raa, naa tama naa e hakahiahiaria. ⁸ Ki mee TeAtua see maanaturia a Ia naa haisara naa tama naa ni mee imua, teenaa naa tama naa e tau te fiafia." †

⁹ Kootou e mannatu maa naa Jew e ssere raa koi e tau te fiafia? Seai iloo. Naa tama hoki naa henua sara raa ki fiafia. Taatou ku oti te llono i naa kaumai naa taratara te Laupepa Tapu raa peela, "Abraham ni hakannoo ki TeAtua, teenaa e tonu ai tana ora imua naa karamata TeAtua." ¹⁰ TeAtua ni vana maa te ora Abraham ni tonu i te saaita hea? Imuri tana saaita ni ssere? Seai! Tana ora ni tonu are imua. ¹¹ Saaita Abraham ni kaamata ki lotu i TeAtua raa, a ia seki ssere are. Kimuri are raa, a ia ku ssere. Te ara e hakasura mai i te ssao Abraham ni ssere nei e hakailoa mai ki taatou maa te ora Abraham ni tonu imua naa karamata TeAtua i tana saaita ni lotu i TeAtua. Teenaa ko tana saaita seki ssere. Abraham nei ku mee ma ko te tamana i te vasi te lotu naa tama hakkaatoa e hakannoo ki naa taratara TeAtua. Teenaa ko naa tama TeAtua e vana maa ettonu naa ora laatou, niaaina maa laatou se ssere naa kina laatou. ^{††12} Abraham ko te tamana naa tama e ssere ka lotu hoki i TeAtua pee ko ia, i tana saaita seki ssere.

¹³ TeAtua ni tuku tana taratara ki Abraham ma tana haanauna, aa ma naa mee hakkaatoa e takkoto i te maarama nei ma ki kauake Ia ki Abraham. I te aa, i Abraham e hakannoo ki ana taratara; teenaa e tonu ai a ia i naa karamata TeAtua. A ia ni see kauake naa taratara nei maa i Abraham ni tautari ki naa Loo. Seai. ^{††14} Ki mee TeAtua ni tuku maaoni ana taratara nei maa i Abraham e tautari ki naa Loo raa, te lotu Abraham i TeAtua raa se lotu vare koi. Naa taratara hoki TeAtua ni tuku imua nei ku mee ma ni taratara matani koi. ^{††15} Naa Loo raa e hakailoa mai maa taatou hakkaatoa ni tama haisara. Teenaa e kkite ai taatou i naa tiputipu te haaeo TeAtua. Tevana iaa see hai tama ma ki ilotia maa e haisara i naa kina naa Loo raa see ilotia.

¹⁶ Taatou nei ku illoa maa naa taratara hakamaatua TeAtua ni tuku imua raa ma ki ttino i naa lotu taatou i TeAtua. Teenei te hakailona taatou i te laaoi TeAtua e hookii vare ki Abraham ma tana haanauna. See mee ma ko naa tama koi e tautari ki naa Loo. Naa tama hakkaatoa e lotu pee ko Abraham raa ma ki nnoho ma te laaoi TeAtua e hookii nei, i te aa i Abraham ku mee ma ko laatou tamana, i te vasi te lotu. ^{††17} Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, "Koe ku tukua a nau ki tamana koe i naa kanohenua tammaki." Te taratara nei e mmata taukareka i naa karamata TeAt-

ua. Teenaa ko TeAtua ni lotu ai Abraham, aa ni hakamasike hoki naa tama ni mmate. Naa mee ni see takkoto imua raa ni hakamasikeria a Ia ki naa mahi tana taratara. ^{††18} Niaaina maa Abraham ku matua raa, a ia ni illoa koi maa ia ma ki mee tana tamariki. Teenaa e mee ai a ia ma ko te tamana naa tama naa kanohenua tammaki. Teenei e ttino ai naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa, "Too haanauna naa ma ki tammaki pee ko naa hetuu i te lani." ^{††19} Abraham ni taupiri ki tae ki te lau ana setau hakkaatoa i tana matua. Niaaina maa ia e illoa maa ia ku tae ki tana matua, aa Sarah hoki ku poka raa, tana hakataakoto ni takoto haimahi koi. ^{§20} A ia ni seai iloo ki maanatu tammaki i naa purepure TeAtua ni takkoto mai imua. A ia ni hakataakoto tonu ka hakanau peenaa i naa mahi TeAtua. ²¹ Abraham e illoa maa TeAtua e lavaa te ppena ana mee ni taratara ake maa Ia ma ki mee. ²² Teenaa e taratara ai te Laupepa Tapu raa peela, "Teenaa e tonu ai tana ora imua naa karamata TeAtua". ²³ Te taratara naa ni see taratara koi i Abraham. ²⁴ Te taratara naa e taratara mai hoki ki taatou, naa tama ettonu naa ora laatou imua naa karamata TeAtua. I te aa, i taatou e lotu maaoni i TeAtua, teelaa ni hakamasikeria a Ia Jesus, TeAriki taatou, i te mate. ²⁵ Jesus ni heunatia mai TeAtua ki au no mate ki uiia naa haisara taatou. A Ia ni hakamasikeria hoki TeAtua kittonu naa ora taatou imua naa karamata TeAtua. ^{§†}

Naa ora ettonu i naa karamata TeAtua

5 Naa ora taatou kuttonu imua TeAtua i taatou e lotu maaoni i Jesus Christ. Jesus ni tokonaki hoki ki taatou ki nnoho laaoi taatou ma taatou Atua. ² Telotu taatou i Jesus nei ni taaraki mai taatou ara ki nnoho laaoi taatou ma TeAtua. Teenei taatou e ahu ka fiafia i taatou e taaohi manava maa taatou ma ki vaevae naa mahi TeAtua. ³ Taatou e ahu hoki i naa hakauru taatou i naa haaeo. I te aa, naa haaeo naa e hakatipu ake te manava ki lavaa taatou te nnoho hakalavatoa. ⁴ Te manava te nnoho hakalavatoa naa ma ki hakatipu te tiputipu taukareka TeAtua e hiihai. Naa tama e ttaka ma te tiputipu nei e nnoho ka taaohi manava i TeAtua. ⁵ Taatou ki see mannatu tammaki i te nnoho taatou ka taaohi manava i TeAtua. TeAtua ni hookii mai TeAitu Tapu raa ki takoto tana laaoi iloto naa hatumana va taatou.

⁶ Saaita taatou koi nnoho ka see lavaa te tokonaki ki taatou soko taatou raa, Christ ni heunatia mai TeAtua ki au no mate ki hakasoria taatou, naa tama haisara. ⁷ Taatou ma ki hainattaa te kkite ma setama e lavaa te mee ki mate ia ki tokonaki ki te tama e tautari ki naa Loo. Tevana iaa taatou ma ki hainauhie koi te kkite ma setama e mee ki mate ia ki tokonaki ki te tama e sosorina taukareka. ⁸ TeAtua ku oti te hakaari mai naa tiputipu tana manava aroha i taatou. Saaita taatou koi ttaka ma ni tama haisara raa, Christ ni mate ki ora taatou.

† 4.8 Ps 32.1-2 †† 4.11 Gen 17.10 ‡ 4.13 Gen 17.4-6, 22.17-18; Gal 3.29 †† 4.14 Gal 3.18 †† 4.16 Gal 3.7

††† 4.17 Gen 17.5 ††† 4.18 Gen 15.5 § 4.19 Gen 17.17 §† 4.25 Is 53.4-5

⁹ Saaita nei naa ora taatou ettonu imua TeAtua, i naa haisara taatou e uiia te ttoo Jesus. Jesus e lavaa hoki te tokonaki ki taatou ki see haaeo naa manava TeAtua i taatou. ¹⁰ Imua raa taatou ni nohonoho haaeo ma TeAtua, aa teenei taatou ku haia a Ia ma ni soa aana i te mate ana tana Tama. A Ia e lavaa hoki te hakaora taatou kite ora Christ, i taatou ku vaisoa ma Ia i te saaita nei. ¹¹ Telaa mee hoki. Taatou e fiafia i taatou Ariki, Jesus Christ. Taatou ni haia a Ia ki nnoho laaoi ma TeAtua i te saaita nei.

Adam ma Christ

¹² Ttama mua ni hakanohoria TeAtua i te maarama nei ko Adam, aa a ia ni mee ana haisara. Te manava haisara raa ni hakasuratia mai Adam ki te maarama nei. Te henua hakkaatoa ku takkoto i laro naa mahi te mate i laatou hakkaatoa ni tama haisara. ¹³ Saaita te henua ni ttaka ka ppena naa haisara raa, naa Loo raa seki kau mai are. Tevana iaa TeAtua ni see maanaturia a Ia naa haisara naa tama naa ni mee imua. ¹⁴ Naa tama hakkaatoa te maarama nei, kaamata mai i te ssao Adam no tae ki te ssao Moses, ni mmate hakkaatoa. Niaaina maa naa haisara aaraa tama e kkee ma naa haisara Adam ni mee i tana saaita ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, laatou ni mmate hoki pee ko Adam.

Adam e mee koi ma ko te tama ma ki oti ku haka-sura iho imuri. ¹⁵ Tevana iaa te taukareka Christ e hookii raa e kee ma te haisara Adam. Ni maaoni, turaa tama ku oti te mmate i te haisara te tama tokotasi naa, tevana iaa te laaoi TeAtua see taea. A Ia ni heuna mai tana Tama, Jesus Christ, ki au no hakasaoria naa tama te maarama nei. ¹⁶ Te taukareka TeAtua e hookii raa e kee ma te haisara te tama tokotasi naa ni pena. Te haisara tokotasi naa ni mee maa te henua hakkaatoa ku ssara. Tevana iaa niaaina maa laatou ni ppena te lopo sara, TeAtua ni hookii mai koi tana Tama, ki mee maa laatou ku see ssara. ¹⁷ Maaoni iloo. Te henua hakkaatoa ku ttaka koi ki mmate i te haisara te tama tokotasi, tana inoa ko Adam. Tevana iaa naa tama e too naa mee taukalleka TeAtua e hookii raa ma ki ttaka ma te ora maaoni, i naa ora laatou ku oti te hakatonusia te tama tokotasi, tana inoa ko Jesus Christ.

¹⁸ Te mee raa e mee peenei: Te henua hakkaatoa ku ssara i te haisara Adam ni pena soko ia, peelaa hoki te tiputipu e tonu te tama tokotasi e hakasao te henua hakkaatoa no hakaora laatou. ¹⁹ I te see lono taratara te tama tokotasi, Adam, te henua hakkaatoa ku ttaka ma naa haisara laatou. Peelaa hoki, i te lono taratara te tama tokotasi, Jesus Christ, te henua hakkaatoa ma ki hakatonusia ki ttonu naa ora laatou imua TeAtua.

²⁰ TeAtua ni kaumai naa Loo raa ki illoa te henua maa laatou ni tama haisara. Teenaa, te saaita te kooina naa haisara te henua e tosi nollasi, te laaoi TeAtua hoki e tosi. ²¹ Naa tama ettaka ka ppena naa haisara raa ku nnoho koi ki mmate ma naa haisara laatou.

Naa tama ettaka i laro te roorosi TeAtua raa iaa ma ki ttaka ma te tiputipu e tonu. Teenaa Jesus Christ, taatou Ariki, ma ki hakattaki taatou kite ora e ora hakaoti.

Te ora etaka ma Jesus Christ

6 Taatou ki mee peehea? Taatou ki ppena naa haisara kitosi te laaoi TeAtua? ² Seai iloo! Te tiputipu haisara taatou imua raa ku oti te tiake hakaoti. Peehea naa ttaka taatou ma te tiputipu ku oti te peesia hakaoti taatou? ³ Kootou hakamattoni lokoi te taratara nei. Saaita taatou ni too te hakaukau tapu no ttaka taatou ma te ora Christ raa, taatou ni too te hakaukau tapu ki ttaka hoki taatou ma te mate Christ. ⁴ Saaita taatou ni too te hakaukau tapu raa, taatou e mee ma ni mmate ka tanumia iloto te kava pee ko te mate ana Jesus Christ. Saaita Jesus Christ ni hakamasikeria naa mahi TeAtua i te kava no taka ma te ora maaoni raa, taatou hoki e massike ma te ora hoo. ^{††}

⁵ I taatou ni mmate pee ko Christ, taatou hoki ma ki massike ma te ora hoo pee ko Christ. ⁶ Taatou ku illoa maa te tiputipu taatou imua raa ni mate ma Christ i aruna te kros. Christ ni mate ki seua naa mahi te tiputipu haisara e takoto i taatou, ki see hakamanani taatou te ppena naa haisara. ⁷ Teenaa, te tama e mate raa see takoto i laro naa mahi te haisara. ⁸ I taatou ni mmate ma Christ, taatou e illoa hoki maa taatou ma ki ora ma Christ. ⁹ Taatou e illoa maa Christ ni hakamasikeria i te mate. A Ia ma ki see lavaa hoki te mate imuri, i te aa, naa mahi te maaoni raa ku oti te seua a Ia. ¹⁰ Christ ni mate te saaita tokotasi koi ki seua naa mahi te haisara. A Ia nei ku noho ma te ora maaoni, laaua ma TeAtua. ¹¹ Peelaa hoki, kootou ki nnoho kailloa i naa haisara kootou imua raa ku oti te mmate ma Christ, aa teenei kootou ku ora maaoni ma TeAtua iloto naa mahi Jesus Christ.

¹² Kootou roorosi ki see ffuri hoki kootou no tautari ki te tiputipu kootou ni kaimanako imua. ¹³ Kootou see mee pakava naa haitino kootou ki naa tiputipu see ttonu te maarama nei. Seai. Kootou ki hookii naa haitino kootou ki TeAtua, e mee ma ko naa tama e massike mai i te mate no ora, ki tauhia kootou te tiputipu e tonu TeAtua. ¹⁴ Te tiputipu te haisara raa ku see haimahi i naa ora kootou, i kootou ku see takkoto i laro te roorosi naa Loo Moses. Kootou nei ku takkoto i laro te laaoi TeAtua.

Ttiputipu e tonu

¹⁵ Taatou ki mee peehea? Taatou ki ppena naa haisara maa i taatou see takkoto i laro te roorosi naa Loo? Seai iloo! Taatou ki see mannatu maa taatou ki ppena naa haisara maa i taatou ku takkoto i laro te roorosi laaoi TeAtua. ¹⁶ Kootou e illoa i te taratara nei. Ttama e hiihai maa ia e heheuna vare i telaa tama raa, a ia e mee ma se poe te tama naa. E mee naa tama e hakavaarea ki te tiputipu see tonu. Laatou ma ki oti

† 5.12 Gen 3.6

†† 6.4 Col 2.12

ku mmate i te tiputipu naa. E mee hoki naa tama e heheuna naa heuna TeAtua. Laatou ma ki oti ku ttonu imua naa karamata TeAtua. ¹⁷ Nau e hiahia i TeAtua. Niaaina maa kootou ni hakavaarea te tiputipu haisara raa, kootou ni lavaa koi te tautari hakappuru iloo ki naa taratara e ttonu TeAtua ni kauatu ki kootou. ¹⁸ Kootou ni hakasaoria TeAtua i naa mahi naa haisara kootou, ki ttaka kootou ma te tiputipu e tonu. ¹⁹ (Nau e taratara peenei ki mallama naa pisouru kootou.) Imua raa kootou ni mee pakava naa haitino kootou ki te kau sosorina e kerekere ki tautari kootou ki te tiputipu te haisara. Saaita nei kootou ku mee ki hookii naa ora kootou ki ppena naa sosorina e ttonu ki sura te tiputipu e tapu.

²⁰ Imua raa te tiputipu te haisara raa e takoto haimahi i kootou, aa te tiputipu e tonu raa ni seai i kootou. ²¹ Se aa kootou e taukareka ni too i naa vana hakannapa kootou ni mee imua? Teenaa ko te tiputipu ma ki oti ku mmate ai kootou! ²² Kootou ku oti te hakasaoria TeAtua i naa mahi naa haisara kootou. Kootou nei ku heheuna koi i TeAtua. Kootou ma ki sua TeAtua ki te ora e tapu. Teenaa ko te ora e ora hakaoti. ²³ Naa tama e ppena naa haisara raa ma ki mmate hakkaatoa. Te mee e taukareka TeAtua e hookii vare raa iaa, teenaa kote ora maaoni i Jesus Christ, TeAriki taatou.

Ttiputipu te aavvana

7 Aku taaina. Kootou ma ki massaro i aku taratara e kauatu nei, i kootou hakkaatoa e illoa i naa takkoto naa Loo Moses. Saaita taatou koi nnoho i te maarama nei, naa Loo raa e takkoto hakamaatua i taatou.

² Te taratara i naa tama e aavvana raa e mee peenei. Te ffine raa e hakapaaria te Loo raa ki tana aavana. Laaua ma ki nnoho hakapaa i te maarama nei. Tevana iaa ki mee te tanata raa ku mate, te ffine naa hoki ku ttana i te Loo teelaa ni hakapaa ai a ia ki tana aavana. ³ Aa ki mee te ffine raa e huri no aavana telaa tanata i te saaita tana aavana raa koi noho, a ia naa ku mee ma se ffine hai huri. A ia ma ki ttana koi te aavana i telaa tanata ki mee tana aavana raa ku mate, aa teenaa a ia naa ku see mee ma se ffine hai huri.

⁴ Aku taaina ma aku kave. Kootou hoki ku oti te mmate ma Christ. Kootou ku see takkoto koi i laro naa mahi naa Loo Moses. Kootou ku nnoho ma Christ i te saaita nei. A ia ni masike i te mate ki tokonaki mai ki taatou, ki haia taatou ni heuna taukalleka maa TeAtua. ⁵ Te saaita taatou ni ttaka ka tautari ki naa tiputipu naa tinotama taatou raa, te tiputipu see tonu e hakassaaina naa Loo Moses raa ni heheuna haimahi iloto naa manava taatou. Teenaa naa vana katoo taatou ni mee naa, ni kaumai taatou mate. ⁶ Tevana iaa i te saaita nei, taatou ku see takkoto i laro te roorosi naa Loo Moses. Taatou ku oti te hakassaoria TeAtua ki see takkoto taatou i laro naa mahi naa Loo naa. Saaita nei taatou ku see heheuna i laro naa mateara tuai naa Loo. Taatou ku heheuna i laro naa mateara hoo TeAitu TeAtua.

Naa Loo ma naa haisara

⁷ Eaa? Taatou e taratara maa naa Loo raa e ssara? Seai iloo! Nau ni hakailotia naa Loo raa i naa tiputipu te haisara. Ki mee naa Loo raa ni see hakatuu mai peela, "Koe see kaimanako ki naa hekau telaa tama", nau ni see iloa are maa te manava kaimanako raa e hakallika. ¹⁸ Taku saaita ni iloa i te loo naa raa, taku manava ni usuhia te loo mannatu kaimanako. Ki mee taatou ni see illoa i naa Loo Moses raa, naa tiputipu te haisara raa ni see haimahi i aruna taatou. ⁹ Nau ni takavare mai koi imua, i taku saaita seki iloa are i naa Loo Moses, tevana iaa, i taku saaita koi ni iloa i naa Loo raa, aku haisara raa ni hakassaaina no takkoto haimahi i taku ora, ¹⁰ teenaa naa Loo naa ni kaumai taku mate. Nau ku kite maa naa Loo ni tukua ma ki kaumai taku ora nei, ni kaumai are taku mate. ¹¹ Nau ni usuhia naa Loo raa ki mee nau te kau vana see ttonu. Teenei nau ku hakailotia naa Loo raa maa nau ma ki oti ku mate. ††

¹² Naa Loo raa e ttau, aa naa taratara iloto naa Loo naa e ttau, e ttonu aa e taukalleka.

¹³ Te mee nei see mee maa naa Loo raa ni kaumai taku mate. Seai iloo, teelaa are ko te tiputipu te haisara. Niaaina maa nau e haaite te tautari ki naa Loo e taukalleka raa, te tiputipu te haisara raa ni kaumai taku mate, teenaa ki hakatii maarama te tiputipu maaoni te haisara. Naa Loo raa e hakaari mai peelaa maa naa haisara raa e hakallika haaeo iloo.

Te tiputipu see tonu iloto naa manava taatou

¹⁴ Taatou e illoa maa teenei ni Loo e kaumai TeAitu TeAtua, tevana iaa nau e hakamanani koi te ppena naa haisara. ¹⁵ Taku maanatu see tonu. Nau ku see mee aku vana e illoa maa e ttonu. Seai. Nau ku huri are no ppena aku mee e illoa maa see ttonu. ¹⁶ Iaa nau ku huri koi no mee aku mee see fiffai raa, nau nei ku mee maa naa Loo raa e taukalleka koi. ¹⁷ Tevana iaa seai ko taku tinotama nei e mee naa mee nei. Teenaa ko te tiputipu see tonu e takoto iloto taku manava raa e mee naa mee naa. ¹⁸ Nau e illoa maa te tiputipu taukareka raa see takoto i taku tinotama. Teenei e hai ai nau ki te tiputipu see tonu nei. Niaaina maa te hiihai ki sosorina taukareka raa e takoto iloto taku manava raa, nau see lavaa te hakasuratia a nau te tiputipu naa. ¹⁹ Naa sosorina taukalleka teelaa e hiihai nau ma ki mee raa, see haia a nau. Nau e huri are no mee naa sosorina e hakallika. ²⁰ Ki mee e maaoni maa nau e huri no mee aku sosorina see fiffai, teenaa seai ko nau naa e mee naa vana naa. Teenaa ko te tiputipu te haisara e takoto iaa nau.

²¹ Nau e kite te tiputipu nei e heheuna iaa nau. Taku saaita e hiihai maa nau ki sosorina taukareka, te sosorina are e hakallika raa e haia a nau. ²² Taku manava e hiihai ki naa Loo TeAtua. ²³ Tevana iaa nau e kite te tiputipu sara e heheuna iaa nau. Te tiputipu

† 7.7 Ex 20.17; Deut 5.21 †† 7.11 Gen 3.13 ‡ 7.15 Gal 5.17

see tonu raa e painnaki ma te tiputipu e hanotonu ma taku hakataakoto. Teenei nau e tauhia te tiputipu te haisara e heheuna iaa nau. ²⁴ Ouppana! Nau ka mee peehea? Nau ma ki hakasaoria e ai i te tiputipu see tonu teenei ma ki kaumai taku mate nei? ²⁵ TeAtua te laaoi! TeAriki Jesus Christ ni heunatia mai a Ia ki au no tokonaki ki taatou.

Teenei te tiputipu e taka ma nau: Nau soko nau e lavaa te tautari ki naa Loo TeAtua iloto taku hakataakoto; aa taku tinotama iaa e tautari ki naa Loo te haisara.

Te ora TeAitu Tapu

8 Naa tama ettaka ma Jesus Christ raa ma ki see hai haaeoina TeAtua. ² I te aa, TeAitu TeAtua, te Tama e hakaora taatou kittaka taatou ma Jesus Christ, ni hakasaoria a Ia taatou i naa mahi te haisara ma te mate. ³ Taatou ma ki hainattaa te tautari ki naa Loo Moses, i naa tinotama taatou e tauhia te tiputipu see tonu e takoto i taatou. Tevana iaa TeAtua ni lavaa te tokonaki ki taatou. Teenaa ni heuna mai ai a Ia tana tino Tama, Jesus Christ, ki hakasura iho ma te tiputipu te tama haisara te maarama nei, ki uiia naa haisara taatou. ⁴ TeAtua ni mee tanavana nei ki ttonu naa ora taatou imua ana karamata. Naa taratara e takkoto i naa Loo Moses raa see seua taatou, i taatou ku tautari koi ki te tiputipu TeAitu Tapu, aa taatou ku see tautari hoki ki te tiputipu see tonu naa tino taatou.

⁵ Naa tama e tautari ki te tiputipu see tonu naa tinotama laatou raa, e hakataakoto ki te tiputipu naa tinotama laatou e fifai. Naa tama e tautari ki te tiputipu TeAitu Tapu raa, e hakataakoto ki te tiputipu TeAitu Tapu e hiihai. ⁶ Ttama e tautari ki te tiputipu tana tinotama raa ma ki oti ku mate. Ttama e tautari ki TeAitu Tapu raa ma ki noho laaoi ma te ora maaoni. ⁷ Teenaa naa tama e tautari ki te tiputipu naa tinotama laatou raa, ko naa tama e tauha haaeoina ma TeAtua, i naa tama naa see tautari ki naa Loo TeAtua. Maaoni iaa, laatou ma ki see lavaa te tautari ki naa Loo naa. ⁸ Naa tama e tautari ki te tiputipu naa tinotama laatou raa, ma ki see lavaa te hakahiahia TeAtua.

⁹ TeAitu Tapu e taka ma kootou. Kootou see tautari ki te tiputipu naa tinotama kootou. Ttama see taka ma TeAitu Christ raa, a ia seai se tama maaoni Christ. ¹⁰ Ki mee Christ e taka ma kootou, TeAitu raa ma ki takoto ma kote ora kootou, i naa ora kootou ku oti te haia a Ia no ttonu imua TeAtua. Niaaina maa naa haitino kootou ma ki mmate i naa haisara kootou, kootou ma ki nnoho ma te ora TeAitu TeAtua. ¹¹ Ki mee TeAitu Tapu TeAtua, te Tama ni hakamasike Christ i te mate, e taka ma kootou, teenaa te Tama ni hakamasike Christ i te mate raa ma ki hakaora hoki naa tinotama kootou ki tana Aitu e taka ma kootou. †

¹² Aku taaina ma aku kave nei. Taatou e tau te tautari ki te tiputipu e tonu, aa teenaa seai kote tiputipu

† 8.11 1 Cor 3.16

see tonu naa tinotama taatou e hiihai maa taatou ki tautari. ¹³ Ki mee maa kootou e tautari ki te tiputipu see tonu naa tinotama kootou, kootou ma ki mmate. Aa ki mee maa kootou e tiiake te tiputipu see tonu naa ki naa mahi TeAitu Tapu, kootou ma ki ora.

¹⁴ Naa tama e tautari ki TeAitu TeAtua raa ko naa tama maaoni TeAtua. ¹⁵ I te aa, TeAitu e kauatu TeAtua ki noho ma kootou raa ni see kauatu ma ki hakamatakuria kootou, aa maa kootou ku heheuna poe iaa Ia. Seai iloo! Kootou kuttaka ma TeAitu Tapu i kootou ni tama TeAtua e ppuru. Teenei e ttani ai taatou ki TeAtua peelaa, "Abba! Taku Tamana!" ††¹⁶ TeAitu Tapu raa e hakaori mai ki naa aitu taatou maa taatou ni tamalliki TeAtua. ¹⁷ I taatou ni tamalliki TeAtua, teenaa taatou ma ki tauhia taatou te kau mee taukalleka TeAtua ni tuku maa ni tuuhana ana tama. Taatou hoki ma ki vaevae taatou ma Christ i ana tuuhana ma ki kauake TeAtua. I te aa, ki mee taatou e hakallono isu pee ko Christ, teenaa TeAtua ma ki hakanau hoki ki taatou pee ko ana hakanau i Christ. ‡

Te ora taukareka imuri

¹⁸ Saaita nei taatou e nnoho ka hakallono isu i te kau haaeoina te maarama nei. Tevana iaa nau e iloa maa naa haaeoina nei ni mee vare koi ki mee taatou e hakatuu ki te taukareka TeAtua ma ki hakasura ki taatou imuri. ¹⁹ TeAtua ni pena naa mee hakkaatoa. Teenaa naa mee katoo te maarama nei e nnoho ka ttaro ki tae mai te ssao TeAtua ma ki hakanoho mai ana tamalliki maaoni. ²⁰ Naa mee hakkaatoa i te maarama nei e takkoto hakallika. See mee maa teenei ko te ara naa tama te maarama nei ni fifai. Seai. TeAtua ni tukua a Ia naa mee te maarama nei ki takkoto peenaa, ki nnoho laatou kattari ki tana ara taukareka ma ki oti ku hakasura. ‡²¹ Naa mee katoo te maarama nei ma ki oti ku hakasaoria TeAtua i tana aso e tini, ki see takkoto naa mee naa ma te hakallika. Naa mee naa ma ki hakauru mai ki taatou, naa tama TeAtua, ki nnoho hakapaa taatou, i taatou ni hakassao-ria TeAtua. ²² Taatou e illoa maa e kaamata mai iloo imua no tae mai ki te ssao nei, naa mee katoo te maarama nei ni tanittani peenaa i te hakallono isu, e mee pee ko te tinae e taupiri ki haanau. ²³ Tevana iaa see mee ma ko naa mee koi te maarama nei e tanittani ka hakallono isu, taatou hoki e ttani ka hakallono isu i te ssao nei. Niaaina maa taatou ku oti tettoa taatou TeAitu TeAtua no ttaka ma taatou, taatou ma ki tanittani koi ka hakallono isu i naa nnoho taatou ka ttari ki te ssao taatou ma ki purutia TeAtua ma nitino tama aana, teenaa ko te ssao taatou ma ki hakasaoria hakkaatoa. ‡²⁴ Taatou ni hakasaoria i taatou e taao hi manava i TeAtua. Te nnoho taatou ka taao hi manava ki te mee e takoto i te maarama nei raa, teenaa seai se taao hi manava maaoni. Ko ai te tama e noho ka taritari ki te mee ku oti te noho ma ia?

†† 8.15 Mk 14.36; Gal 4.6 ‡ 8.17 Gal 4.5-7 †† 8.20 Gen 3.17-19 ‡‡ 8.23 2 Cor 5.2-4

²⁵ Ki mee taatou seki kkite i te mee e taaohi manava ai taatou raa, teenaa taatou ma ki nnoho seemuu koi ka taritari ki te mee naa.

²⁶ TeAitu Tapu e tokonaki ki taatou, i te aa i taatou koi tinommate. Taatou e ttaka see illoa maa taatou ki taku peehea ki TeAtua. Taatou e tanittani seemuu koi i taatou see illoa te tarataraina taatou naa mee nei imua naa karamata TeAtua. Tevana iaa teelaa ko TeAitu raa e taku katani ake ki TeAtua ki tokonaki ki taatou. ²⁷ TeAtua e iloa i te maanatu TeAitu Tapu i aa Ia e iloa i naa takkoto naa hatumanava taatou. TeAitu Tapu raa e tautari koi ki te hiihai TeAtua. TeAtua e iloa maa TeAitu Tapu raa e taku ake ki tokonaki mai a ia ki taatou, ana tama.

²⁸ Taatou e illoa maa TeAtua e mee naa mee hakkaatoa ki heheuna hakapaa ki taukareka te noho naa tama e laaoi iaa Ia. Teenaa ko ana tama ni tuku ki mee ana heuna. ²⁹ Ana tama ni tuku nei ku oti te hakakkeeina a Ia i naa tama te maarama nei, ki takkoto hoki laotou pee ko Jesus Christ, tana Tama. Jesus ku noho pee kote tama mua i te haanauna e lasi nei. ³⁰ Naa tama TeAtua ni hakakkee imua raa ni arumia a Ia ki oo ake. Naa tama ni arumia a Ia naa ku oti te hakatonusia a Ia. Laotou ku nnoho ma naa mahi ma te taukareka TeAtua.

Te laaoi TeAtua

³¹ Taatou ki taratara peehea i naa mee nei? Ki mee TeAtua e saapai mai ki taatou, ko ai te tama ma ki lavaa te painnaki ma taatou? ³² A Ia ni see kaimanako ma ki taaohi tana tama; a Ia ni hookii mai tana Tama naa ki taatou hakkaatoa. Kootou e mannatu maa ia ma ki lavaa te huu aaraa mee aana i taatou? Seai iloo! A Ia ma ki hookii mai naa mee hakkaatoa ki taatou.

³³ Ko ai te tama ma ki tau te hakatonutonu naa tama ku oti te hakakkeeina TeAtua? Naa tama naa ku oti te taapaa TeAtua maa e ttonu! ³⁴ Ko ai te tama ma ki hai haaeoina a ia naa tama naa? Seai hoki ko Jesus Christ, ttama ni mate no hakamasikeria hoki TeAtua no hakanoho i tana vasi hakamaatau. I te aa, Jesus e noho ka taratara tokonaki ki taatou imua naa karamata TeAtua i te saaita nei. ³⁵ See hai mee ma ki oti ku lavaa te ppui te laaoi TeAtua i taatou. Niaaina maa taatou e ttiri te kau haaeo ka haia pakavaina. Niaaina hoki maa taatou e ttaka hiikkai, e nnoho see hai hekau, aa ka uru taatou ki naa haaeo e llasi no tauppiri taatou ki mmate, taatou ma ki see lavaa te hakakkeeina i te laaoi TeAtua.

³⁶ Te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Seai se aso e laka. Maatou e haia peenaa ki taaia ki mmate maatou, i te aa i maatou e tautari kiaa koe.

Maatou e haia ma ko naa sipsip e taaria ki taaia.” [†]

³⁷ Niaaina maa ni haaeo peehea e hakassura iho, taatou ma ki see lavaa te hakahitia naa haaeo naa. I te aa, i taatou e ttaka ma naa mahi te Tama e manava laaoi i taatou. ³⁸ Nau e iloa maa see hai mee e lavaa te ppui mai te laaoi TeAtua i taatou. Te mate ma te ora, naa ensol ma naa aitu hakamaui i te lani, naa mee naa see lavaa te puuia laotou te laaoi TeAtua i taatou.

[†] 8.36 Ps 44.22

Naavana i te ssao nei ma naavana imuri hoki see lavaa te puuia laotou te laaoi TeAtua i taatou. ³⁹ Te noho i aruna ma te noho i laro hoki see lavaa te puuia laotou te laaoi TeAtua i taatou. Maaoni iaa, see hai mee e takkoto i te maarama nei e lavaa te puuia laotou te laaoi TeAtua i taatou, i te aa, i taatou e ttaka ma Jesus Christ, TeAriki taatou.

TeAtua ma ana tama.

9 Aku taratara nei ni taratara maaoni. Nau see iloa te taratara kailaarao, iaa nau e taka ma Christ. TeAitu Tapu e taka ma nau nei e hakailoa mai maa taku maanatu e tonu. ² Te hakallika e takoto iloto taku manava nei see lavaa te oti. Nau e tanitani peenaa i taku aroha ³ i naa tama taku henua, i laotou ni tama taku too maaoni. Nau e lavaa te tuku soko nau kilaro naa haaeo TeAtua ka tiiake nau te haanauna Christ, ki mee maa teenaa ko te ara ki lavaa laotou te lotu maaoni i TeAtua. ⁴ Naa tama raa ni tama ni purutia TeAtua ma ni tino tama aana. Naa mahi TeAtua ni hakaari ki laotou. Naa taratara hakamaata TeAtua raa ni tuku ki laotou ka hookii ake ana Loo raa ki laotou hoki. Naa tama raa e ttaka ma te lotu maaoni. Naa purepure TeAtua e takkoto i laotou. ^{††} Naa tama raa e oo iho i te manava naa Hebrew, naa tippuna maatou imua. Christ hoki ni sura iho i te manava laotou naa. Taatou ki see hakamotu te hakanau peenaa i TeAtua, iaa Ia e noho hakamaata i naa tama naa henua hakkaatoa! Amen.

⁶ Nau see mee atu maa naa purepure TeAtua raa ni see ttino mai. Seai. I te aa? See mee maa naa tama hakkaatoa i Israel raa ni tama TeAtua e ppuru.

⁷ See mee hoki maa te haanauna hakkaatoa Abraham raa ni tamalliki TeAtua. Seai. TeAtua ni vanaake ki Abraham, “Oo mokopuna maaoni raa ma ki ssura iho i te manava Isaac.” ^{†††} Te hakataakoto te taratara nei e mee maa naa tamalliki katoo ni hannau mai i te maarama nei raa, see mee maa teenaa ni tamalliki hakkaatoa TeAtua. Naa tamalliki koi ni hannau mai, aa e hanotonu ma naa purepure TeAtua e takkoto raa, teenaa ko naa tamalliki maaoni TeAtua. ⁹ I te aa, TeAtua ni purepure ake peelaa ki Abraham, “Nau ma ki oti ku tuku taku saaita ma ki ahe mai raa, Sarah ma ki haanau mai tana tamariki tanata.” ^{†††}

¹⁰ Telaa mee hoki. Rebecca ni mee ana tamalliki e lua i Isaac, taatou tipuna. ¹¹ TeAtua ni vanaake ki Rebecca, “Too tama matua raa ma ki heheuna i laro too tama e tamariki.” TeAtua ni kauake naa taratara nei ki Rebecca i tana saaita seki haanau mai ana takarua tamalliki. Te mee nei e hakailoa mai maa TeAtua see ttoka ki naa tiputipu te tama ki tini tana tama e hiihai. Seai. Saaita te takarua naa seki hannau mai raa, TeAtua kuaa tini are tana tama. ^{††††} Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Nau ni hiihai i Jacob, tevana iaa nau ni see hiihai ki Esau.” ^{††††}

^{††} 9.4 Ex 4.22 † 9.7 Gen 21.12 †† 9.9 Gen 18.10 ††
9.11-12 Gen 25.23 ††† 9.13 Mal 1.2-3

¹⁴ Eaa? Taatou kitaratara maa te maanatu TeAtua see tonu? Seai iloo! ¹⁵ A Ia ni kauake tana taratara peela ki Moses, "Nau see hirihiri ma se tama peehea nau ma ki aroha. Taku tama koi e maanatu maa nau e aroha raa, teenaa nau ma ki aroha iaa ia." ^{†16} TeAtua see hiri koi ki te tama iaa Ia e tautari ki te hiihai te tama naa. A Ia hoki see hiri ki te tama maa i ttama naa e hakasura te lopotana ki hiihai TeAtua kia ia. Seai iloo. TeAtua e tautari koi ki te tiputipu tana manava aroha. ¹⁷ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai naa taratara TeAtua ni kauake ki Pharaoh, te Tuku Egypt, "Koe ni hakanohoria a nau ma setuku ki hakasuratia taku Inoa ma aku mahi ki naa tama hakkaatoa te maarama nei." ^{††18} TeAtua e manava aroha koi ki tana tama e maanatu maa e tau ma tana aroha. Ki mee a Ia e hiihai maa se tama ki see lono taratara, a Ia e lavaa te haia a Ia te tama naa ki tiputipu peenaa.

Te haao ma te laaoi TeAtua

¹⁹ E mee te tama i kootou ma ki mee mai peelaa kia nau, "TeAtua see tau te taratara mai maa maatou essara, i te aa, maatou ni haia Ia ki ttipu maatou peenei. Ko ai te tama ma ki lavaa te sahea a ia te hiihai TeAtua?" ²⁰ Teenei taku taratara e kauatu ki kootou. Kootou ni tamavare koi. Kootou see tau te vasirisiri ma se aa TeAtua e penapena. Te kamete te tihuna e penapena raa see lavaa te huri ake ki te tihuna raa novanaake peelaa, "Ai nau ku tataia ai koe peenei?" ^{‡21} Kootou e illoa i te ara raa see mee peenaa. Te tihuna raa e penapena tana kamete raa ki tana hiihai soko ia. A ia e illoa i ana penapena naa kamete naa vana ellasi aa ma naa kamete vare koi.

²² Te taratara i te tihuna nei e hanotonu ma naa vana TeAtua ni mee. A Ia ni hiihai maa te henua katoo ki krite i ana haao i tana see hiihai ki te tiputipu see tonu, aa laatou ku illoa i ana mahi. Tevana iaa a Ia ni hakkapi koi tana loto iloto tana manava, i aa Ia e illoa maa naa tama naa e nnoho koi ki mmate. ²³ TeAtua ni noho hakalavatoa iaa Ia ma ki oti ku hakasura iho tana manava laaoi ki ana tama ni hakanoho ma tana laaoi. Teenaa ko ana tama ni hakamaatino ki huri ake ana mahi.

²⁴ Taatou nei ni arumia TeAtua. See mee ma ko taatou koi naa Jew. Seai. E mee hoki naa tama naa henua sara ettaka iloto taatou. ²⁵ Teenei naa taratara TeAtua ni sissia Hosea,

"Naa tama ni see hannau mai i taku haanauna raa, laatou ma ki taapaa a nau ma ni tama aaku.

Te kanohenua ni see hiihai nau imua raa, nau ma ki ttipa ma naa tama naa ni oti aaku. ^{‡†}

²⁶ Iloto te henua ni vanaatu nau maa kootou seai ni tama aaku raa,

kootou ma ki massike iloto te henua naa no illoa maa kootou ni tamalliki TeAtua teelaa e ora hakaoti." [‡]

²⁷ Isaiah ni mee ana taratara i naa sosorina te kanohenua Israel peenei,

"Niaaina maa naa tama i Israel e tammaki pee ko te kerekere i tai raa, e moosi koi naa tama ma ki hakassaoria no ora.

²⁸ I te aa, naa tama naa kanohenua hakkaatoa ma ki ttipu imua te Hakatonu TeAtua.

TeAtua ma ki kauake te hakatonu naa sosorina laatou ma naa tiputipu laatou." ^{‡††}

²⁹ E mee pee ko naa taratara Isaiah ni mee imua peelaa, "Ki mee TeAtua Haimahi ni see takkoto ana mokopuna iloto taatou raa,

naa henua taatou nei ni seua pee ko Sodom ma Gomora." ^{‡‡}

Paul e taku maa te kanohenua Israel

³⁰ Taratara raa e mee peenei: Niaaina maa naa tama naa henua sara raa ni see ssee se ara soko laatou ma ki hakatonu naa ora laatou imua naa karamata TeAtua, naa ora laatou ni haia TeAtua maa e tonu, i laatou ni hakataakoto tonu ki te vana Christ ni mee maa laatou. ³¹ Naa tama i Israel raa iaa ni ssee se ara ki hakatonu naa ora laatou ma TeAtua, teenaa i te hakamakkii laatou ma ki tautari ki naa Loo Moses, tevana iaa laatou ni see hai ara peelaa ni llave. ³² Naa vana naa ni hainataa i laatou ni hai koi ki naa mahi laatou. Laatou ni see hakataakoto tonu ki te ara TeAtua e kauake ki laatou. Teenaa ni llave ai naa vae laatou i "te hatu hakatipetipe tama" no maaoha laatou ki laro. ³³ Teenei ku hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu:

"Kootou hakannoo mai.

Nau e hakamoe te hatu hakatipetipe tama iloto Israel. Te lopotama ma ki llave naa vae laatou i te hatu naa no maaoha ki laro.

Ttama koi e lotu i te Tama naa ma ki see napa imuri." [§]

10 Aku taaina ma aku kavenei. Nau e taratara ka tanitani peenaa i taku hiihai maa naa tama taku henua raa ki hakassaoria. Teenei e taku ai nau peenaa ki TeAtua ki tokonaki ki laatou. ² Nau e illoa maa laatou e hai naa mahi laatou ki tautari laatou i TeAtua. Tevana iaa naa tama naa see illoa i naa tiputipu te ara maaoni ki tautari i TeAtua. ³ Naa tama naa ni see mee ki illoa laatou i te ara maaoni TeAtua e hakatonu te ora te tama. Teenaa ni ffuri ai laatou no ssee naa tino ara laatou. Laatou ni see tautari ki te ara TeAtua e hiihai. ⁴ Tevana iaa te ssao taatou ni takkoto i laro te roorosi naa Loo raa ni hakaotina Christ. Saaita nei, naa tama koi e lotu maaoni i Jesus Christ raa e tonu imua TeAtua.

TeAtua e hiihai ki tokonaki te henua hakkaatoa

⁵ Teenei naa taratara Moses ni sissii i naa tautari taatou i naa Loo kittonu naa ora taatou, "Ttama e tautari ki naa taratara hakamaatua naa Loo raa ma ki ora."

^{††6} Tevana iaa te Laupepa Tapu raa e taratara peenei i naa hakatonu naa ora taatou maa TeAtua ki naa hakataakoto taatou, "Kootou see vasirisiri peelaa, "Ko ai ttama ma ki hano kite lani?" (taratara nei

† 9.15 Ex 33.19 †† 9.17 Ex 9.16 (LXX) ‡ 9.20 Is 29.16, 45.9
‡† 9.25 Hos 2.23 ‡‡ 9.26 Hos 1.10

‡†† 9.28 Is 10.22-23 (LXX) ‡‡‡ 9.29 Is 1.9 (LXX) § 9.33 Is 28.16 (LXX) §† 10.5 Lev 18.5

emee maa ko aittama ma ki hano no toomai Christ kilaro.)⁷ "Kootou see vasirisiri hoki peelaa, 'Ko ai ttama ma ki hano ki te kina te mate?'" (taratara nei emee maa ko ai ttama ma ki hano no hakahea mai Christ i te mate.)⁸ Te taratara nei emee maa, "Naa taratara TeAtua ni kaumai ki illoa taatou raa e takkoto koi i taatou. Naa taratara naa e takkoto i naa maaisu taatou ma iloto naa hatumanava taatou." Te nei ko naa taratara i naa lotu maaoni taatou, teelaa e ssare maatou ka hakahea ki naa tama te maarama nei.⁹ Ttiputipu te lotu maaoni raa e takoto peenei: Ki mee koe e taratara maa Christ ko TeAriki, kailoa hoki maa Christ ni hakamasikeria TeAtua i te mate, koe ma ki oti ku hakasaoria TeAtua.¹⁰ I te aa, naa ora taatou e tonu imua TeAtua i taatou e illoa maaoni iaa Ia, aa taatou ma ki hakassao-ria TeAtua i taatou e taratara maa Christ ko taatou Ariki.

¹¹ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu peelaa, "Ttama e iloa maaoni i te tama naa ma ki see napa imuri."^{††12} Te taratara nei emee ki te kautama hakkaatoa. Te mee raa see hakatonu maa koe se Jew, seai maa koe se tama i naa henua sara. TeAtua ko te Ariki tokotasi naa tama naa kanohenua hakkaatoa. A Ia e hookii te mee taukareka ki naa tama e ssee kiaa Ia ki tokonaki ake ki laaou.¹³ Te Laupepa Tapu raa emee maa, "Naa tama e ssee ki TeAriki ki tokonaki ake ki laaou raa ma ki hakassao-ria TeAtua." ‡

¹⁴ Tevana iaa laaou ma kissee peehea ki TeAriki ki mee maa laaou see illoa maaoni iaa Ia? Laaou ma ki illoa peehea iaa Ia ki mee maa laaou seki llono naa taratara emee iaa Ia? Aa laaou ma ki llono naa taratara naa peehea ki mee maa see hai tama e hakahea ake ki laaou? ¹⁵ Naa taratara naa ma ki hakaheaina e ai, ki mee maa see hai tama e heunatia ki oo no tarataraina naa taratara naa? Te Laupepa Tapu raa emee maa, "Naa tama te maarama nei e fiafia i naa tama ni heunatia ake TeAtua no hakahea te Lono Taukareka ki laaou!"^{††16} Tevana iaa emooisi koi naa tama ni tauhia laaou naa taratara te Lono Taukareka raa i naa manava laaou. Isaiah ni taratara peelaa, "TeAriki, ko ai te tama ni hakannoo ki naa taratara maatou ni hakahea?"^{††17} Taatou nei ku illoa maa telotu maaoni raa e sura i naa llono taatou i te Lono Taukareka i Christ teelaa e hakaheaina mai ki taatou.

¹⁸ Te nei nau ku vanaatu ki kootou: Naa tama i Israel raa ku oti te llono i naa taratara naa. I te aa i te Laupepa Tapu raa e hakatuu peelaa:

"Naa taratara naa tama ni heunatia TeAtua ki hakahea te Lono Taukareka raa ni ttoha ki naa kina hakkaatoa i te maarama nei."^{†††}
¹⁹ Nau ma ki vasiri peelaa, Eaa? Naa tama i Israel raa ni see illoa i te taratara nei? Naa taratara TeAtua raa ni kaumai Moses peenei:

"Kootou ma ki haia a nau ki manava haaeo kootou i naa tama te henua kootou evana maa seai se henua. Kootou ma ki manava haaeo hoki

i naa tama te henua kootou evana maa evvare."^{†††}
²⁰ Isaiah hoki e taratara haimahi i te mee nei: "Nau ni laavea naa tama ni see anaana ma kissee kiaa nau. Nau ni hakasura ki naa tama ni see vasirisiri ki illoa laaou iaa nau."^{§21} I ana taratara ni mee i te kanohenua Israel raa, TeAtua ni vanaake peelaa ki Isaiah, "Aku rima ni ffora atu peenaa i te kau aso ki laaou, naa tama see hakannoo ki te taratara, aa e karamata kkaa."^{§†}

Te aroha TeAtua i te kanohenua Israel

11 Nau e vasiri peelaa: Te tino kanohenua TeAtua nei ku tiiake? Seai! Te kanohenua TeAtua nei see lavaa te tiiake! Kootou mmata mai iaa nau. Nau nei se tama haka Israel. Nau se mokopuna Abraham i te manava Benjamin.^{§††2} TeAtua ni see tiiake tana kanohenua ni hakamaatino mai iloo imua. Kootou e illoa i naa taratara mai Te Laupepa Tapu raa i te saaita Elijah ni tani ake ki TeAtua i naa vana hakallika te kanohenua Israel raa ni ppena.³ A ia ni tani ake peelaa, "TeAriki, oo pure nei ku oti te taaia katoou laaou ka seua oo olta. Te nei ko nau soko nau koi noho. Nau nei ku seeia hoki laaou ki taia."^{§†4} TeAtua ni hakahe ake peenei kiaa ia, "Nau ku oti te taaohi aku tama e noto naa simata e hitu. Naa tama nei ni see lotu ki te aitu Baal."^{§††}

⁵ Ssao nei e takoto hoki peenaa. E moosi koi naa tama ku noho ma te ora maaoni. Teenaa ko naa tama TeAtua ni hakamaatino i tana manava aroha i laaou.⁶ TeAtua e hiri koi ki te tama iaa Ia e manava aroha i te kau tama. A Ia see ttoka maa ni vana e taukalleka naa tama naa ni ppena. Seai. Ki mee a Ia ni ttoka ki naa vana laaou ni ppena raa, taana raa seai se manava aroha maaoni.

⁷ Taatou ku kkite maa naa tama i Israel raa ni see llave te mee laaou ni mmate hakaoti te ssee ma ki ttonu naa ora laaou imua TeAtua. Naa uruai tama TeAtua ni hiri raa ni ilotia laaou te mateara TeAtua e hiihai. Te mahi ana naa tama raa ni see hii hakannoo ki te hiihai TeAtua.⁸ Te Laupepa Tapu raa emee maa, "Naa manava laaou ma naa mannatu laaou ni hakapooritia TeAtua. Kaamata mai imua no taemai ki te ssao nei, laaou ku see kkite ka see llono hoki ki te kau mee TeAtua e hakassura."^{§†9} David ni mee ake ki TeAtua:

"Tiiake naa tama naa ki hakavaarea i naa kaikai laaou ellasi,

ki maaoha laaou ki laro aa ki lonollono raaoi laaou!
¹⁰ Hakapooritia naa karamata laaou ki see kkite laaou,

ki lonollono raaoi i naa mmaha e noho ma laaou i naa saaita hakkaatoa."^{§†}

¹¹ Nau ma ki vasiri peelaa: Eaa? Naa Jew raa ni llave naa vae laaou no maaoha hakaoti ki laro? Seai iloo! TeAtua ni huri no hakasao hoki naa tama naa henua sara ki manava haaeo naa Jew raa i naa tama naa,

† 10.8 Deut 30.12-14 †† 10.11 Is 28.16 (LXX) ‡ 10.13 Joel 2.32 †† 10.15 Is 52.7 †† 10.16 Is 53.1 (LXX) ††† 10.18 Ps 19.4 (LXX)

††† 10.19 Deut 32.21 § 10.20 Is 65.1 (LXX) §† 10.21 Is 65.2 (LXX) §†† 11.1 Phil 3.5 §† 11.3 1 Kgs 19.10, 14 §†† 11.4 1 Kgs 19.18 §† 11.8 Deut 29.4; Is 29.10 §† 11.10 Ps 69.22-23 (LXX)

ite aa, i naaJew naa ni hakassara naavana laatou.
¹² Naa tama naa henua sara raa ni ssura te kau mee e taukalleka, i naaJew raa ni hakassara naavana laatou imua naa karamata TeAtua. TeAtua ni huri no hookii telopo mee e taukalleka ki naa tama naa henua sara, i naaJew raa ni hakakkeeina laatou ana taratara. Ki mee naaJew hakkaatoa ma ki ahe ki TeAtua, te henua ma ki tiputipu peehea i telopo mee taukalleka TeAtua ma ki hookii ki naaJew raa hakapaa ma naa tama te maarama nei?

TeAtua e tokonaki ki naa tama naa henua sara

¹³ Teenei nau ku taratara atu ki kootou, naa tama naa henua sara. Teenei ko nau nei ni tukua ki heheuna ma se aposol kootou. Nau e hakanau i te taukareka aku heuna ni kaumai TeAtua nei. ¹⁴ Nau e maanatu maa naa tama taku henua raa ma ki manava haaeo i aku heuna e mee nei. Nau e hiihai maa naa manava aaraa tama i laatou naa ki lavaa te hurisia i aku heuna e mee nei. ¹⁵ I te saaita naaJew raa ni hakakkeeina TeAtua raa, TeAtua ni hakappae ake naa tama naa henua sara raa kiaa Ia. Saaita naaJew naa ma ki hakahea ake TeAtua kiaa Ia raa, laatou ma ki mee pee ko naa tama e hakamassikeria i te mate.

¹⁶ Ki mee se vasi haraoa e tohia no kauake ki TeAtua, te haraoa naa hakkaatoa se haraoa TeAtua. Ki mee naa patiaka selaakau e hookina ki TeAtua, naa laa hoki te laakau naa ni laa TeAtua. ¹⁷ NaaJew raa e mee pee ko te laakau oliv ni toria hakaraaoi. Aaraa laa te laakau ni toria naa ni pakia no peesia, ki too atu naa laa te laakau te oliv e somovao raa no hakauu atu ki te laakau ni toria naa. Kootou, naa tama naa henua sara raa, e mee pee ko te laakau oliv e somovao. Saaita nei raa kootou e haimmahi ka llave i telopo mee taukalleka pee ko naaJew. ¹⁸ Tevana iaa kootou ki see fiafia maa naaJew raa ku tiiake TeAtua pee ko naa laa e pakia no peesia. Peehea naa fiafia kootou? Kootou ni laa koi. Naa laa te laakau raa see tauhia laatou naa patiaka raa ki mmau. Seai. Naa patiaka raa e taaohi naa laa te laakau raa ki mmau.

¹⁹ Kootou ma ki taratara peela, "Maaoni, tevana iaa naa laa raa ni pakia no peesia ki suia maatou naa sao laatou." ²⁰ Teena se taratara maaoni. Laatou ni pakia no peesia i laatou ni see hakataakoto tonu i Christ. Kootou iaa e tauhia TeAtua i kootou e hakataakoto tonu i Christ. Teenei seai se mee ma ki ahu kootou; kootou ki mattaku i te mee nei. ²¹ Kootou mannatu hakaraaoi iloo. TeAtua ni see aroha maa i laatou ni Jew, naa laa maaoni tana laakau ni tori. Ki mee a Ia ni see aroha i laatou raa, kootou e mannatu maa Ia ma ki lavaa te arohavare i kootou? Seai iloo! ²² Taa-tou nei ku kkite i naa tiputipu te manava TeAtua. A Ia e manava haaeo i naa tama ni ppna naa haisara laatou no maaoha kilaro, aa e manava laaoi ki naa tama pee ko kootou, ki mee kootou e taaohi ki tana tiputipu e hiihai. Tevana iaa ki mee kootou e hakassara ni vana maa kootou, kootou ma ki uhukkia hoki a Ia no peesia ki te vasi. ²³ I te vasi naaJew raa, ki mee laatou ku ffuri

naa manava laatou no hakataakoto tonu i Christ, laatou ma ki hakahea mai TeAtua no hakanohoria hoki ki naa kina laatou ni tukua TeAtua imua, teena TeAtua e lavaa te mee peena. ²⁴ Kootou naa tama naa henua sara raa e mee pee ko naa laa e pakia i te laakau e somovao no hakauutia ki naa laakau ni toria hakaraaoi. NaaJew raa e mee pee ko te laakau ni toria hakaraaoi. Naa laa te laakau ni pakia raa ma ki hain-auhie koi te hakahea atu no hakauutia hoki ki te laakau naa, i teena ni tino laa te laakau naa.

Te laaoi TeAtua i naa tama te maarama nei

²⁵ Aku taaina. Nau e hiihai maa kootou ki illoa i te taratara maaoni nei. Teenei se taratara huu see ilotia te henua. Nau e kauatu te taratara nei ki see nnoho kootou ka taratara maa kootou e illoa i te kauvana. NaaJew raa koi nnoho iloo see hakannoo ki naa taratara TeAtua. Te tiputipu naa ma ki takoto peena ki tae iloo ki te saaita e kaatoa ake naa tama naa henua sara raa no hakappae ake ki TeAtua. ²⁶ Te Laupepa Tapu raa e taratara peenei i te vana TeAtua ma ki mee ki hakasao te kanohenua Israel:

"Tama ma ki tokonaki ki taatou raa ma ki hakasura iho i Zion

no uia naa haisara hakkaatoa naa tama i te manava Jacob. †

²⁷ Teenei ko aku taratara hakamaatua ma ki tuku ma laatou

i taku saaita ma ki uii naa haisara laatou." ††

²⁸ I te ara laatou ni see fiafia maa laatou e hakannoo ki te Lono Taukareka Christ raa, laatou ni hakataharia TeAtua i tana vasi. Teenei e sura ai te taukareka raa i kootou, naa tama naa henua sara. Tevana iaa TeAtua e llee koi tana manava i laatou, naaJew, iaa Ia ni tuku tana taratara ma naa tippuna laatou imua. ²⁹ Saaita TeAtua e tini tana tama ma ki oti ku kauake ana lopo mee e taukalleka raa, a Ia ma ki see lavaa te huri hoki tana maanatu imuri. ³⁰ I te vasi kootou, naa tama naa henua sara raa, kootou ni see tautari ki naa taratara TeAtua raa imua. Kootou nei ku llave i te laaoi TeAtua, i naaJew raa ku see hakannoo ki naa taratara TeAtua. ³¹ Saaita nei naaJew raa ku see llono taratara pee ko kootou imua. Teena te aroha TeAtua ni kauatu ki kootou raa ma ki oti ku kauake hoki ki naaJew. ³² TeAtua ni tiiake Ia naa tama te maarama nei ki see hakannoo ki ana taratara, ki lavaa Ia te hakasura tana manava aroha ki laatou hakkaatoa.

Taatou ki hakanau i TeAtua

³³ TeAtua see taea i ana hai mee taukalleka. A Ia hoki see taea i tana atamai ma tana iloa i te kauvana. Ko ai te tama ma ki iloa te tarataraina a ia naa vana TeAtua e maanatu ma ki mee? Ko ai te tama ma ki maasaro i ana sosorina? ³⁴ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai peela:

† 11.26 Is 59.20 (LXX) †† 11.27 Jer 31.33-34 ‡ 11.33 Is 55.8

“Ko ai ttama e iloa i te maanatu TeAriki?
Ko ai ttama e tau te akonaki ake kiaa Ia? †
35 Ko ai ttama ni hookii tana mee ki TeAtua
ma ki oti ku suia ake hoki?” ††

36 Naa mee hakkaatoa ni mee TeAtua ni penapena.
Naa mee hakkaatoa e hakatahito iaa Ia. Taatou
ki hakanau i te haimahi TeAtua i te kau saaita hakka-
toa! Amen. ‡

Ttiputipu TeAtua e hiihai

12 Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ku oti
te kkte i naa takoto te manava aroha TeAtua
i kootou. Teenei nau ku kauatu te taratara nei ki kootou.
Kootou ki hookii naa tinotama kootou ki TeAtua maa
ni ora kootou e hakaara kiaa Ia ki haia ana heuna.
Teena a Ia ma ki hiahia i kootou. Teenei naa tiputipu
te lotu maaoni. ² Kootou see tautari ki te tiputipu
naa tama te maarama nei. Kootou ki tiiake TeAtua
ki hakatipu se tiputipu hoou iloto naa manava kootou,
ki ssura ni mannatu taukalleka ma kootou. Ki mee
kootou e taaoi hi te tiputipu naa, kootou ma ki lavaa
te illoa i naavana TeAtua e hiihai maa kootou ki mee.
Teena ko naa mee e taukalleka aa ettonu maaoni tee-
laa e hiahia ai a Ia.

³ TeAtua e roorosi hakaraaoi iloo kiaa nau, teenei nau
e kauatu te taratara nei ki kootou hakkaatoa: Kootou
see hikkahi maa kootou e illoa i te kau vana. Kootou
hakatonu koi ki kootou, ki tau ma te kooina naa illoa
kootou ni kauatu TeAtua. ⁴ Te haitino tetama e takoto
te lopo tamaa kina e kkee naa heheuna laatou.
⁵ Te haanauna Christ raa e tiputipu hoki peenaa. Ni-
aaina maa taatou e tammaki, taatou nei e mee ma
se haitino koi tokotasi i Christ, i taatou e heheuna haka-
paa pee ko te lopo tamaa kina te haitino tokotasi.

^{#16} Taatou ki massike no haia taatou te kau heuna TeAt-
ua ni kaumai ki taatou. Ki mee taatou e tukua ki haka-
eaa naa taratara TeAtua, taatou ki haka-
eaa tonu tautari ki naa illoa e ttaka ma taatou. ⁷ Ki mee taatou e tukua
ki heunatia naa heuna aaraa tama, taatou ki heunatia
taatou. Ki mee taatou e tukua ki akonaki te henua, taa-
tou ki akonaki hakaraaoi te henua. ⁸ Ki mee taatou
e tukua ki saapai ki aaraa tama, taatou ki saapai
ki aaraa tama. Ttama e vvae ana hekau ma
telaa tama raa ki vvae ma te manava laaoi. Te haka-
mau raa ki heheuna hakaraaoi. Ttama e manava laaoi
ki te kau tama raa ki hai ma te hiahia. ‡

⁹ Kootou ki hakasura te manava laaoi maaoni
ki aaraa tama. Kootou ki tiiake te tiputipu see tonu.
Tauhia kootou te tiputipu e taukareka. ¹⁰ Manava laaoi
i aaraa tama, i teena ni taaina kootou i te lotu. Kootou
ki haitaina laaoi ka hakanau i naa taaina kootou.

¹¹ Kootou see heheuna matanaenna. Kootou ki hehe-
una hakappuru ki lavaa kootou naa heuna TeAriki.

¹² Kootou ki nnoho hakauaaua ka ttari ki TeAriki. Kootou
ki nnoho seemuu i naa uru kootou ki te kau haeeo.

Kootou ki taku ki TeAtua i naa saaita hakkaatoa. ¹³ Vae-

vae naa hekau kootou ma naa taaina kootou i te lotu
e nnoho hakaaroha. Kootou ki hakauru te kau tama
ki lotu naa hare kootou.

¹⁴ Kootou ki taku ki TeAtua ki aroha Ia ki naa tama
e lotoffaeeo i kootou. Kootou ki see taku ki TeAtua
ma ki hai haeeoina naa tama naa. ^{##15} Ki mee ni tama
e fiafia, kootou hoki ki fiafia ma laatou. Aa ki mee
ni tama e ttani, kootou hoki ki ttani hakapaa ma laatou.
¹⁶ Aroha i te kau tama hakkaatoa. Kootou see hikkahi
maa kootou ni tama hakamau. Kootou ki kapa no mee
naa tamaa heuna naa tamavare. Kootou see mannatu
maa kootou e atammaiare i aaraa tama. ‡‡

¹⁷ Ki mee ni tama e mee ni vana hakallika ki kootou,
kootou see ffuri atu no mee hoki ni vana hakallika
ki laatou. Seai. Kootou ki hakasura te tiputipu te henua
e mmata maa e taukareka. ¹⁸ Kootou ki tautari
ki te tiputipu e taukareka, ki nnoho laaoi kootou ma
naa tama hakkaatoa. ¹⁹ Ki mee kootou e hai haeeoina
ni tama, kootou see ffuri atu no mee ni vana hakallika
ki laatou. Kootou ki tiiake TeAtua ki huri ake soko Ia
no kauake ana haeeo ki naa tama naa. Te Lau-
pepa Tapu raa e mee maa, “TeAriki e taratara peenei:
Nau ma ki painnaki ma naa tama e hai haeeoina laatou
aaraa tama.” ^{§20} Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki
maa, “Ki mee se tama e tautau haeeo koorua e hiikai,
kauatu ni kaikai maana ki kai. Ki mee aia e hiiunu, kau-
atu sevai maana ki unu. Naa tama naa ma ki nnapa
i naa sosorina laatou soko laatou ki mee kootou e haka-
sura te tiputipu nei.” ^{§21} Kootou roorosi ki see hakahiti
te tiputipu see tonu raa i aruna te tiputipu e tonu e taka
ma kootou. Seai. Kootou ki hakahitia kootou te tiputipu
see tonu raa ki te tiputipu e tonu.

Hakannoo ki naa hakamau

13 Te henua hakkaatoa ki hakannoo ki naa haka-
mau laatou e roorosi i laatou. See hai henua
e hakanoho ana hakamau soko laatou. Naa hakamau
naa henua i te ssao nei ni tama ni hakanohoria TeAtua.

² Te tama e sahe naa taratara naa hakamau raa, a ia
e sahea hoki a ia naa taratara TeAtua. A ia naa
ku hakasara kiaa ia soko ia. ³ Naa tama e sosorina
hakallika raa ma ki nnoho ka mattaku i naa hakamau
naa henua laatou. Naa tama e sosorina taukalle-
ka raa ia, laatou ma ki nnoho see mattaku i naa haka-
mau laatou. E aa? Kootou e fiffai maa kootou
ki see mattaku i naa hakamau kootou? Teena, aa
kootou ki sosorina taukalleka ki fiffai naa hakamau
kootou raa i kootou. ⁴ Naa hakamau raa ni tama e tukua
TeAtua ki roorosi i kootou. Tevana ia kootou ki mat-
taku i laatou ki mee kootou e sosorina hakallika. I te aa
i naa tama naa e lavaa te taa kootou. Naa tama naa
ni tukua TeAtua ki roorosi atu hakaraaoi iloo ki see soso-
rina hakallika kootou. ⁵ Teena kootou ki hakannoo
ki naa taratara naa hakamau. Kootou see mee maa
kootou e hakannoo koi maa i kootou e mattaku i TeAt-
ua. Seai. Kootou ki hakannoo ki naa taratara

† 11.34 Is 40.13 (LXX) †† 11.35 Job 41.11 ‡ 11.36 1 Cor 8.6
‡† 12.5 1 Cor 12.12 ‡‡ 12.8 1 Cor 12.4-11

‡‡† 12.14 Mt 5.44; Lk 6.28 ‡‡‡ 12.16 Prov 3.7 § 12.19
Deut 32.35 §† 12.20 Prov 25.21-22 (LXX)

naa tama naa i kootou e illoa maa teenaa ko te tiputipu e tonu.

⁶ Teenaa ko te vana e taukareka ai maa kootou ki pesi naa takis kootou. Naa hakamau raa ni tama e tukua TeAtua kia o naa takis naa tama naa henua hakkaatoa. ⁷ Kootou ki pesi ni aa laatou e vanaatu maa kootou ki pesi. Ki mee laatou e mee maa kootou ki pesi ni takis, kootou ku pesi naa takis. Ki mee laatou e mee maa kootou ki pesi ni mane, kootou ku pesi mane. Ki mee kootou e tau te mattaku i naa tama naa, kootou ki mat-taku i laatou, aa ki mee kootou e tau te hakanau i naa tama naa, kootou ki hakanau i laatou. †

Manava laaoi i telaa tama

⁸ Kootou ki suia kootou naa mee naa tama ni toa kootou. Kootou hoki ki manava laaoi i telaa tama. Te tama e manava laaoi i telaa tama raa ko te tama e tautari ki naa Loo TeAtua. ⁹ E mee naa Loo e hakatuu maa, "Kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama; kootou see taa tama; kootou see kailallao; kootou see oti manava i naa mee telaa tama." Naa Loo nei ma aaraa Loo hoki e takkoto hakkaatoa i laro te Loo tokotasi: "Manava laaoi i telaa tama pee ko koe e manava laaoi iaa koe soko koe." ††¹⁰ Ki mee te tama raa e manava laaoi i telaa tama raa, a ia ma ki see hai vana e hakallika ma ki oti ku mee ki te tama naa. Te tama e manava laaoi i telaa tama raa ko te tama e tautari ki naa taratara hakkaatoa naa Loo Moses.

¹¹ Kootou ki tautari ki naa taratara nei i kootou e illoa maa te ssao raa ku tae ki maffuru kootou no ara. Kootou see mannatu maa tessao naa koi mmao pee ko naa mannatu kootou imua, i te saaita kootou ni kaamata te lotu i TeAtua. ¹² Ssao nei ku mee pee ko naa hakattea te ata ki maarama. Taatou ki tiiake naa sosorina taatou ni mee i te saaita te mee raa koi poouri, i taatou nei ku noho i te maasina e lasi. Taatou ki massike ma naa hana te maasina nei. ¹³ Taatou ki sosorina taukalleka ma ni tama te ao, see unu mahi naa vaimmara ka hai huri, see hakatautau ma telaa tama, aa see manava ssano i telaa tama. ¹⁴ Kootou massike ma naa hana TeAriki Jesus Christ, aa kootou ku tiiake naa sosorina hakannapa kootou e tautari ki te hiihai naa tino kootou.

Kootou see hakatonutonu telaa tama

14 Haisoa ki naa tama te lotu te laa see haimahi naa lotu laatou i TeAtua. Kootou iaa see mee ma ki hakatautau kootou maa i laatou see mee naa mannatu laatou pee ko kootou. ² E mee aaraa tama e hakataakoto maa laatou e ttana te kkai naa kaikai hakkaatoa. Naa tama see haimahi naa lotu laatou i TeAtua raa see kkai naa pukunohi naa manu. Laatou e kkai koi naa lau laakau. ³ Tama e ttana te kai te kau kaikai raa ki see taratara haaeo i naa tama e kkai koi naa lau laakau. Peela hoki, naa tama

e kkai koi naa lau laakau raa ki see tarataraina laatou naa tama e ttana te kkai te kau kaikai. I te aa, i laatou ni tama hoki TeAtua. ⁴ Kootou ko ai ki tarataraina kootou naa tama e heheuna maa telaa tama? Tee-laa are ko te hakamau naa tama naa te laa ma ki ttpa ma naa tama naa e ttuu mmau aa ma seai. Aa naa tama naa ma ki ttuu mmau i TeAriki e lavaa te hakatuu laatou ki mmau.

⁵ E mee aaraa tama e hakamaatino laatou aso ma se aso hakamau laatou. Aaraa tama iaa e mannatu maa naa aso hakkaatoa e hakatau peellaa. Taatou ki taaohi ki naa aso taatou e maanatu maa ni aso e llasi taatou.

⁶ Tama e tuku tana aso raa, a ia e tuku maa teenaa tana aso ki hakanau i TeAriki. Tama e ttana te kai te kau kaikai raa, a ia e kai ki hakanau ia i TeAriki, i teenaa ni kaikai TeAtua e kauake. Tama e mattino ana kaikai see kai raa e hakanau hoki i TeAriki i ana kaikai e kauake TeAtua ma ki kai. ⁷ See hai tama e ora i tana hiihai soko ia. See hai tama hoki e mate i tana hiihai soko ia.

⁸ Taatou nei e ora i te hiihai TeAtua. Taatou hoki e mmate i te hiihai TeAtua. Niaaina maa taatou e ora, seai maa taatou e mmate, taatou nei ni tama TeAriki. ⁹ Christ ni mate no masike hoki ki noho ia ma ko TeAriki naa tama e ora ma naa tama e mmate. ¹⁰ Teenei e vanaatu ai nau ki kootou naa tama e kkai koi naa lau laakau: Kootou ki see tarataraina kootou aaraa tama. Aa kootou naa tama e kkai te kau kaikai, kootou ki see tarataraina kootou aaraa tama e lotu i TeAriki. Taatou hakkaatoa ma ki ttuu imua te Hakatonu TeAtua. ††¹¹ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu peela: "TeAtua e taratara peenei, 'Itaku noho e noho nei, naa tama te maarama nei ma ki hakamaruu ki naa turi laatou no lotu kiaa nau.

Naa tama raa hakkaatoa ma ki illoa ka taratara maa nau nei ko TeAtua maaoni." ††

¹² Taatou hakkaatoa ma ki hakaari ki TeAtua maa ni aa taatou ni mee ki naa ora taatou.

Kootou see hakkoro telaa tama ki ppena naa haisara

¹³ Taatou ki see tarataraina taatou telaa tama ma se tama haisara. Seai. Kootou ki see ffuri no mee ni vana ki usuhia naa tama naa ki tautari ki te tiputipu naa. Kootou ki tokonaki ki laatou, ki see hakassara ni vana maa laatou. ¹⁴ Nau e taka ma TeAriki Jesus Christ. Teenaa nau e illoa maa te kau kaikai hakkaatoa e taukalleka koi te kkai. Tevana iaa, ki mee se tama e maanatu maa e mee ana kaikai e hakallika te kkai, naa kaikai naa e hakallika kiaa ia soko ia. ¹⁵ Kootou see kkai naa kaikai kootou naa imua naa tama naa ma ki mamannatu tammaki laatou. Teenaa seai se maanatu e sura mai i te manava aroha. Kootou see mee ma ki hakallika te hakataakoto naa tama ni mate ai Christ raa i naa kaikai kootou e kkai. ¹⁶ Kootou see mee ma ki taratara hakallika te henua i naa mee kootou e mee maa e taukalleka. ¹⁷ Te Nohorana TeAtua raa seai se kina e noho taatou ka mamannatu ki naa kaikai taatou e kkai ma naa mee taatou e unu.

† 13.7 Mt 22.21; Mk 12.17; Lk 20.25 †† 13.9 Ex 20.13-15, 17; Deut 5.17-19, 21; Lev 19.18

‡ 14.6 Col 2.16 †† 14.10 2 Cor 5.10 †† 14.11 Is 45.23 (LXX)

Te Nohorana TeAtua raa se kina te tiputipu e tonu, te noho laaoi, aa te hiahia. Teenaa se tiputipu e kaumai TeAitu Tapu. ¹⁸ Saaita te henua e heheuna maa Christ ka tautari ki te tiputipu nei raa, teenaa TeAtua ma ki hiahia i laaou. Aaraa tama hoki ma ki hakanau i laaou.

¹⁹ Taatou ki heheuna hakamattoni ki haia taatou naa mee e hakasura te laaoi, aa naa mee e lavaa te hakatipu ake te illoa naa taaina taatou i TeAtua. ²⁰ TeAtua ni hakasura te kau vana ki illoa maaoni te henua hakkaatoa iaa Ia. Kootou see seua kootou tanavana e mee naa. Niaaina maa te kau kaikai e taukalleka tekkai raa, kootou e ssara ki mee maa kootou e kkai naa kaikai imua naa tama e mannatu maa naa kaikai naa e hakallika te kkai. Te ara naa e sara, i laaou ma ki tautari ki kootou no ssara. ²¹ E taukareka maa kootou ki see kkai naa pukunohi naa manu ka unu naa vaimmara, ki see mamannatu tammaki naa taaina ma naa kave kootou. ²² Taaohi ki te mee kootou e illoa maa e tonu i te mee nei, ki takoto iloto kootou ma TeAtua. Naa tama ettaka ka illoa maa naa sosorina laaou e tonu raa ma ki ttaka ka fiafia. ²³ Tevana iaa ki mee naa tama raa e mannatu tammaki i naa kaikai laaou ekkai, laaou e ssara i naa karamata TeAtua ki mee maa laaou ekkai naa kaikai naa. I te aa, i naa vana naa tama naa e mee raa, see hanotonu ma naa hakataakoto laaou. Naa vana hakkaatoa taatou e mee, aa see hanotonu ma naa hakataakoto taatou raa, naa vana naa e ssara.

Tokonaki ki telaa tama

15 Taatou naa tama e haimahi naa hakataakoto taatou i TeAtua raa ki tokonaki ki naa tama see haimahi naa hakataakoto laaou. Taatou ki see mannatu koi ma ki ssee te taukareka maa taatou soko taatou. ² Taatou ki ssee se taukareka maa naa taaina taatou, ki hakatipuina naa tama naa ki te hakataakoto e tonu. ³ I te aa, Christ ni see mee anavana ma ki ssee tana taukareka soko Ia. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Te kau haaeo kootou ni kauatu naa tama te maarama nei ni pesi mai hakkaatoa ki aa nau." ⁴ Naa taratara hakkaatoa e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa ni sissia ki tokonaki ki taatou ki noho hakalavatoa taatou, ki hai mee e taaohi manava ai taatou. ⁵ TeAtua soko Ia e tokonaki ki taatou ki noho hakalavatoa taatou. A Ia e tokonaki atu ki ttaka kootou ma te hakataakoto tokotasi ka tautari ki te tiputipu Jesus Christ. ⁶ Kootou hakkaatoa ki hakanau hakapaa i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ.

Te Lono Taukareka ki naa tama naa henua sara

⁷ Haisoa ma aaraa tama pee ko Christ e haisoa ma kootou. Teenaa naa tama hakkaatoa ma ki hakanau i te inoa TeAtua. ⁸ Christ ni hakasura iho no haia naa henua naa Jew raa ki hanotonu ma naa taratara TeAtua ni purepure ki naa tippuna laaou imua. ⁹ Aia ni mee

peenei hoki ki massike naa tama naa henua sara no hakanau i te manava aroha TeAtua. Te Laupepa Tapu raa e mee maa:

"Nau ma ki hakauru ma naa tama naa henua sara no hakanau i too laaoi.

Nau ma ki huahua hakanau i too inoa." ^{††}

¹⁰ E mee hoki ana taratara peela:

"Kootou naa tama naa henua sara, kootou massike no hakauua ma naa tama TeAtua!" [‡]

¹¹ Aaraa taratara e mee hoki peela:

"Hakanau i te laaoi TeAriki, kootou naa tama naa henua sara. Te henua katoo ki hakanau iaa Ia!" ^{‡†}

¹² Isaiah hoki ni taratara peela:

"Te mokopuna Jesi tokotasi ma ki hakasura iho. Aia ma ki noho hakamaatua i naa tama naa henua sara.

Naa tama naa ma ki taaohi manava katoo iaa Ia." ^{‡†}

¹³ Nau e taku ki TeAtua, te tama e taaohi manava ai taatou, ki haaou kootou ki te manava hiahia ma te manava te noho laaoi ki naa hakataakoto tonu kootou iaa Ia. Teenaa ki hakatipuina naa manava kootou ki naa mahi TeAitu Tapu.

Naa heheuna Paul

¹⁴ Aku taaina ma aku kave nei, taku manava e taukareka i aa nau e iloa maa kootou e noho taukalleka, aa kootou hoki ku illoa i te kau vana. Teenaa e lavaa ai kootou te akonaki aaraa tama. ¹⁵ Tevana iaa kootou ekkite i aa nau e mattino aku mee e taratara haimahi atu iloto taku pas nei. Teenaa ko aku taratara ni kauatu imua. Nau see mataku te kauatu naa taratara naa i teenei ni heuna e kaumai TeAtua. ¹⁶ Nau se tama e mee naa heuna Jesus Christ. Nau e heheuna ma se maatua te lotu e hakaara te Lono Taukareka TeAtua ki naa tama naa henua sara, ki mee naa tama naa ma se mee e taukareka e hakaara ki TeAtua, e hakatapuria ake TeAitu Tapu.

¹⁷ Nau e tau te hakatanata maa naa heuna TeAtua e kaumai ma ki heunatia a nau, i te aa, nau e iloa maa Jesus Christ e taka ma nau. ¹⁸ Nau ma ki see ppore. Nau ma ki tarataraina a nau te kau vana Christ ni hakasuratia a nau. Teenaa ni illoa maaoni ai naa tama naa henua sara raa no tautari ki naa taratara TeAtua. Laaou ni llono i aku taratara ni kauake ka kkite laaou i aku sosorina. ¹⁹ Laaou ni kkite hoki i te lopo vana ni hakassura iloto naa mahi TeAitu Tapu TeAtua. Te Lono Taukareka i Christ nei ni tarataraina a nau i Jerusalem no tae ki Ilirikum, i telaa vasi Masedonia.

²⁰ Nau e hakamakii iloo ki hakataea te Lono Taukareka nei ki naa tama naa henua seki llono i Christ. Nau e hiihai maa nau nei ko te tama mua e hakaara naa taratara nei ki laaou. ²¹ E mee pee ko naa hakatuu mai te Laupepa Tapu raa peela, "Naa tama ni see hakailotia ki illoa iaa Ia raa ma ki kkite. Naa tama ni see llono raa ma ki massaro." ^{‡‡‡}

† 15.3 Ps 69.9

†† 15.9 2 Sam 22.50; Ps 18.49 ‡ 15.10 Deut 32.43 ‡† 15.11 Ps 117.1 ‡‡ 15.12 Is 11.10 (LXX) ‡‡‡ 15.21 Is 52.15 (LXX)

Paul e hiihai maa ia ki hano ki Rome

²² Nau ni noho ka maanatu i te lopo saaita ma ki hanatu nau ki Rome, tevana iaa nau ni seai iloo se saaita ni lavaa te hakasura atu. Teenei aku heuna i naa matakaaina nei ku oti. ^{†24} Nau nei ku tokatoka koi ki hakasura atu nau no noho se tamaa saaita maa kootou, i teenei se maanatu nitaka mai iloo ma nau imua. Nau e maanatu maa nau ki taa atu no mmata i kootou i taku saaita e hano ki Spain, ki tokonaki mai kootou kiaa nau. ²⁵ I te saaita nei raa, nau e hano ki Jerusalem no heunatia naa heuna te lotu i te kina naa. ²⁶ Naa tama te lotu i Masedonia ma Akaia raa essiko mane ki hakaara ki naa tama te lotu e nnoho hakaaroha i Jerusalem. ^{††27} Teenei se maanatu laatou soko laatou. Te maanatu laatou nei e tonu, i te aa, ilaaitou e tau te vae vae naa mee laatou naa ma naa tama e nnoho hakaaroha. Teenaa i naa tama naa henua sara raa ni kauake laatou taukareka, i te vasi te lotu, naa Jew. Peelaa hoki, naa tama naa henua sara raa e tau te ssiko mane ki tokonaki ki naa Jew. ^{‡28} Taku saaita ku oti te kauake naa mane laatou raa, nau ma ki hano ki Spain. Teenaa ko taku saaita ma ki taa atu no mmata i kootou. ²⁹ Nau e iloa peelaa maa Christ ma ki kauatu te kau mee e taukalleka ki kootou i taku saaita ma ki hakasura atu.

³⁰ Aku taaina. I loto te Inoa TeAriki taatou, Jesus Christ, aa ma te laaoi TeAitu Tapu e takoto iloto naa manava kootou, nau e hiihai maa kootou ki taku hakapaa taatou ki TeAtua ki tokonaki mai ki aku heuna e mee nei. ³¹ Kootou ki taku ki TeAtua ki roorosi mai ki see mee pakavaina nau naa tama see lotu e nnoho i Judea. Kootou ki taku hoki ki TeAtua ki haia naa tama e lotu i Jerusalem raa ki saapai mai ki aku heuna ma ki mee i te kina naa. ³² Ki mee TeAtua e hiihai, nau ma ki hakasura atu ma te hiahia no mmata i kootou, ki hakamarooroo nau hakaraaoi. ³³ TeAtua e tokonaki ki taatou ki nnoho laaoi taatou. AIa ki noho ma kootou hakkaatoa. Amen.

Paul e purepure ki naa tama i Rome

16 Nau e hiihai maa kootou ki illoa i maatou kave, Fiibi, e heheuna i te lotu i Senkria. ² Kootou mmaataatu hakaraaoi kiaa ia i te inoa TeAriki, i kootou nitama TeAtua. Kootou tokonaki atu ki ana heuna. A ia ni mmata ake hakaraaoi iloo ki maatou ma te lopo tama hoki.

³ Nau e purepure atu ki Priscilla ma Aquila, takarua e heheuna maatou hakapaa i naa heuna Jesus Christ. ^{‡†4} Laaua pui mmate i taku saaita ni hakasaoria laaua. Nau e llee iloo taku manava i laaua. Naa tama naa lotu i naa henua sara raa e hakanau hoki i laaua. ⁵ Nau e purepure hoki ki naa tama e lotu laatou i te hare laaua.

Nau e purepure ki taku soa, Epenetus, te tama mua i te matakaaina Asia ni iloa i Christ. ⁶ Nau e purepure ki Mary, te tama ni heheuna haimahi maa kootou. ⁷ Nau e purepure ki Adronikas ma Junias, takarua Jew ni mmoe maatou iloto te hare karapusi. Naa aposol raa e illoa i laaua. Laaua ni illoa i Christ imua i taku saaita ni iloa i Tama naa.

⁸ Nau e purepure ki Ampliatus, taku soa iloto TeAriki. ⁹ Nau e purepure ki Urbanus, ttama e heheuna ma taatou i Christ. Nau e purepure hoki ki Stakis, taku soa. ¹⁰ Nau e purepure ki Apeles, i aa ia e taka hakamau ma Christ. Nau e purepure ki naa tama te haanauna Aristobulus. ¹¹ Nau e purepure ki Herodion te Jew, aa ma naa taaina taatou i Christ iloto te haanauna Narsisus.

¹² Nau e purepure ki Trifina ma Trifosa, takarua e ttaka iloto naa heuna TeAriki. Nau e purepure atu ki taku kave, Persis, ttama ni mee te lopo heuna maa TeAriki. ¹³ Nau e purepure ki Rufus te tama e llasi ana heuna ni mee maa TeAriki. Nau e purepure hoki ki tana tinna, ttama ni mmata ake hakaraaoi iloo kiaa nau ma setino tama aana. ^{‡†14} Nau e purepure hoki ki Asinkritis, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas, aa ma naa taaina hoki taatou e ttaka ma laatou. ¹⁵ Nau e purepure ki Filologus ma Julia, Nerus ma tana kave, aa ko Olimpas ma naa tama katoo TeAtua e nnoho laaitou.

¹⁶ Kootou ki ffuri no pureppure ma naa taaina kootou i te kina naa. Naa tama hakkaatoa e lotu i te kina nei e pureppure atu ki kootou.

Naa taratara hakaoti Paul

¹⁷ Aku taaina. Nau ku hakaapo atu te taratara nei: Kootou roorosi hakaraaoi iloo i naa tama e ttaka ka usuusu tama no mee naa tama raa ki ffuri no see lotu i TeAtua. Naa taratara hakallesi naa tama naa e kkee ma naa akonaki ni kauatu ki kootou. Kootou see hakataup-piri atu ki naa tama peenaa. ¹⁸ Naa tama naa seai ni tama e heheuna maaoni i taatou Ariki, Christ. Seai. Laatou maraa e heheuna koi i naa kaikai laatou e fifai. Laatou ma ki usuhia laatou te lopo tama taukalleka ki ffuri naa mannatu laatou. ¹⁹ Tevana iaa, te henua hakkaatoa ku oti te llono i naa tautari hakaraaoi iloo kootou i te Lono Taukareka. Teenei e hiahia ai nau i kootou. Nau e hiihai maa kootou ki atammai i naa mee e taukalleka, tevana iaa kootou ki see atammai i naa mee e hakallika. ²⁰ TeAtua e tokonaki ki kootou ki nnoho laaoi kootou. AIa ma ki repua a Ia te pisouru Satan ki maseu ilaro naa vae kootou.

Te laaoi TeAriki Jesus ki takoto i kootou.

²¹ Timothy, te tama e heheuna ma nau i te kina nei e purepure atu ki kootou. Naa Jew hoki e nnoho i te kina nei, Lusius, Jason, aa ko Sosipater e pureppure atu ki kootou. ^{‡†}

²² A nau, Tertius, te tama e sissii naa taratara Paul nei, e purepure atu ki kootou hakkaatoa.

²³ Gaius, te tama maraa e lotu maatou i tana hare raa e purepure atu ki kootou. Erastus hoki, te tama

† 15.22-23 Rom 1.13 †† 15.26 1 Cor 16.1-4 ‡ 15.27 1 Cor 9.11 †† 16.3 Acts 18.2

‡† 16.13 Mk 15.21 ‡†† 16.21 Acts 16.1

e roorosi naa mane te henua nei, laaua ma Kwartus te taina maatou, e purepure atu ki kootou. ^{†24} [Te laaoi taatou Ariki, Jesus Christ, ki noho ma kootou hakkaatoa. Amen.]

Paul e taku hakanau i TeAtua

²⁵ Taatou ki hakanau i TeAtua! A Ia e lavaa te saapai atu ki lotu maaoni kootou pee ko te Lono Taukareka Jesus Christ e hakaeta ai nau. Te Lono Taukareka nei ni huuina

† 16.23 Acts 19.29; 1 Cor 1.14; 2 Tim 4.20

imua. ²⁶ Saaita nei te Lono nei ku hakailotia mai TeAtua ki naa tama te maarama nei. Naa taratara naa e takkoto iloto naa laupepa naa pure TeAtua raa ni sissii. TeAtua ni heunatia a Ia ana pure raa ki hakailotia te Lono Taukareka nei ki naa tama te maarama nei hakkaatoa, teenaa ki illoa hakaraaoi laatou katoo notautari kiaa Ia.

²⁷ Taatou ki hakanau i taatou Atua maaoni, teenaa ko TeAtua tokotasi e atamai i te kauvana. Taatou ki hakanau iaa Ia i te kau saaita i te ara Jesus Christ ni pena nei! Amen.

1 CORINTHIANS

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

nisissii ki taratara i naa vana seettonu teelaa e ssura i te lotu Paul ni hakamasike i Korint, teenaa naa ora ma naa hakataakoto naa tama te lotu i te kina naa ku see taukalleka pee ko imua. Korint se matakaaina e lasi i Greece e nohoria naa tama i naa henua hakkaatoa, teenaa kote matakaaina hakamau i Akaia, se henua e takoto ilaro te kaaman Rome. Te henua e hakatuu naa sitoa laatou ka mee te kau heuna ki ssee mane i te matakaaina naa, aa naa tama i te kina naa e ahu sara iloo i te tiputipu teelaa ni nnoho mai iloo ma laatou imua; te sosorina hai huri teelaa e hai te henua ki naa haitino laatou raa e lasi i te matakaaina naa, aa te kau lotu e ssura hoki i te kina naa. Te aposol nei e hakatahito ana taratara raa ki naa mee pee ko naa nnoho maavae naa tama TeAtua aa ma te tiputipu hai huri teelaa e lasi iloto te lotu. Aia e taratara hoki i te tiputipu te aavana, te tiputipu te hakataakoto ttama, te tiputipu ki tautari iloto te lotu, naa mahi TeAitu Tapu, aa i te saaita TeAtua ma ki hakamasike te mate. Aia e taratara hakamattoni lokoi i naa taratara iho te Lono Taukareka raa i naa vana nei. Sapta 13 e taratara maa te manava laaoui raa ko te oti hakaoti i naa tiputipu TeAtua ki ana tama, aa e tammaki iloo naa tama teelaa e tokatoka i naa taratara TeAtua raa e illoa i te sapta nei.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–9

Te lotu e nnoho maavae 1.10–4.21

Ttiputipu te hai huri ma te nnoho laaoui naa haimaatua 5.1–7.40

Ttiputipu naa tama e lotu ma naa tama see lotu 8.1–11.1

Ttiputipu te ora ma te lotu naa tama TeAtua 11.2–14.40

Te saaita Christ ma naa tama e lotu iaa Ia raa ma ki hakamassikeria TeAtua i te mate 15.1–58

Tetokonaki ki naa tama te lotu e nnoho i Judea 16.1–4

Naa taratara hakaoti Paul 16.5–24

1 Anau Paul, ni kannaatia TeAtua i tana hiihai ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ. Maaua ma taatou taina, Sostenis, ² e sissii atu te pas nei ki kootou, naa tama TeAtua e nnoho i te matakaaina Korint, naa tama ni kannaatia ki mee ma ni tama e ttapu TeAtua. Naa ora kootou e ttapu i kootou e hakannoo ki naa taratara Jesus Christ; teenaa ko kootou hakapaa ma naa tama i naa kina hakkaatoa teelaa e lotu ki TeAriki taatou, Jesus Christ. A Ia naa se Ariki taatou, aa se Ariki hoki laatou. [†]

³ TeAtua taatou Tamana, ma TeAriki Jesus Christ e roorosi hakaraaoui iloo ki kootou ki nnoho kootou ma te laaoui.

Naa mee e taukalleka i Christ

⁴ Nau e hakanau peenaa i taku Atua i tana laaoui ni kau-
atu ki kootou, i kootou e hakapaa ma Jesus Christ.

⁵ I te aa, i teenaa kote lotu kootou i Christ naa teelaa e kaatoa ai te kau vana e taukalleka i kootou. Kootou ku llau te hakaea ana taratara hakkaatoa, aa kootou hoki ku illoa i te kau vana hakkaatoa. ⁶ Naa taratara

[†] 1.2 Acts 18.1

maatou ni hakaea atu i Christ raa ku mmoe ka kkapi iloto naa manava kootou, ⁷ teenaa naa mee e taukalleka hakkaatoa TeAitu e hookii raa e nnoho ma kootou, i naa nnoho kootou ka ttari ki te ssao Jesus Christ ma ki hakasura mai. ⁸ A Ia ma ki tokonaki atu ki lotu maaoni kootou no tae ki te hakaoti ana, teenaa ki see haisara kootou i te aso e lasi taatou Ariki, Jesus Christ. ⁹ Taatou ni kannaatia TeAtua, te Tama e tonu, ki ttaka taatou ma tana Tama, TeAriki Jesus Christ.

Kootou see hakatauttau soko kootou

¹⁰ Aku taaina ma aku kave nei, nau e taratara atu ki kootou iloto te inoa Jesus Christ, ki taratara kootou ki te taratara tokotasi, ki see hakatauttau kootou. Kootou ki meemee hakapaa ki see nnoho maavae kootou. Kootou ki nnoho hakapaa ma te hakataakoto tokotasi. ¹¹ E mee naa tama i te haanauna Chloe ni taratara mai maa kootou maraa e hakatauttau soko kootou. ¹² Te taratara raa e mee maa kootou e hakatauttau i naa tama kootou e hai maa kootou e tautari. E mee aaraa tama i kootou e taratara peela, "Maatou e tautari ki Paul." Aaraa tama e mee maa,

“Maatou e tautari ki Apollos.” Aaraa tama e mee maa, “Maatou e tautari ki Peter.” Aa aaraa tama e mee maa, “Maatou e tautari ki Jesus Christ.”^{†13} Te haitino Christ ku vaaea kootou peehea? Kootou e mannatu maa tee-laa ko Paul raa ni mate i aruna te kros ki hakassaoria kootou? Kootou e mannatu maa kootou ni too te hakaukau tapu ki mee kootou ma ni disaipol Paul? Seai iloo!

¹⁴ Nau e hiahia i TeAtua i aa nau seai aku tama ni hakaukkau. Taku takarua koi ni hakaukkau raa, teenaa ko Crispus laaua ma Gaius.^{††15} See hai tama e lavaa te taratara maa ia ni hakaukauria ma se disaipol aaku.¹⁶ (Ni maaoni, Stefanas ma tana haanau-na raa hoki ni hakaukau tapuria a nau, tevana iaa nau see hakamaarona maa ni tama hoki aaku ni hakaukau tapu.)^{‡17} Nau ni see heunatia Christ ma ki hano nau no hakaukau tapu te henua. Nau ni heunatia are ki hakaea te Lono Taukareka. Nau see taratara pee ko naa tama e hikkahi maa laatou e illoa i te kau vana, i aa nau see hiihai maa te mate Jesus Christ i aruna te kros raa e haia ma se mee vare koi.

Naa mahi ma te atamai TeAtua e takkoto i Christ

¹⁸ Te taratara i te mate Jesus Christ i aruna te kros raa e haia naa tama e nnoho pouri raa ma se taratara vware. Tevana iaa te taratara naa ki taatou, naa tama e ssao no ora raa, teenaa ko naa mahi TeAtua.

¹⁹ Naa taratara e takkoto i te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te illoa naa tama e hai maa laatou e atammai raa ma ki seua a nau, aa see hai tama ma ki hii hakannoo ki naa tama e hai maa laatou e illoa i te kau vana.”^{‡†}

²⁰ Teehea naa tama e atammai? Aa teehea naa tama e illoa i te kau vana? Teehea naa tama e hai maa laatou e illoa te taratara i naa vana te maarama nei? TeAtua ku oti te hakailoa mai maa te atamai naa tama te maarama nei se atamai naa vware![‡]

²¹ TeAtua e atamai, teenaa e puuia ai a Ia naa hakataakoto naa tama te maarama nei ki see lavaa naa tama naa te illoa iaa Ia. Te henua e hai maa te taratara TeAtua e hakaea maatou nei, se taratara vware koi. Tevana iaa naa tama e hakataakoto tonu ki te taratara nei ni hakassaoria TeAtua no ora.

²² Naa Jew raa e fiffai maa laatou ki kkite i naa mahi TeAtua, aa naa tama teelaa seai ma ni Jew raa iaa, e fiffai maa laatou ki atammai.²³ Maatou iaa e tarataraina maatou te mate Christ i aruna te kros. Te taratara nei e mee ma se saakiri ki naa Jew, aa naa tama teelaa seai ma ni Jew raa iaa, e hai maa teenei ni taratara vware koi.

²⁴ Tevana iaa, naa Jew ma naa tama teelaa seai ma ni Jew ni kannaatia TeAtua raa e illoa maa te taratara nei e hakailoa mai ki taatou i te tiputipu Christ. A Ia naa ko naa mahi aa te atamai TeAtua.²⁵ Te atamai TeAtua teelaa e haia te henua ma se mee vare raa, e laka i aruna te atamai naa tama te maarama nei. Te tiputipu

† 1.12 Acts 18.24 †† 1.14 Acts 18.8, 19.29; Rom 16.23 ‡ 1.16 1 Cor 16.15 ‡† 1.19 Is 29.14 (LXX) ‡† 1.20 Job 12.17; Is 19.12, 33.18, 44.25

TeAtua e haia te henua ma ko te tino mmate TeAtua raa, e haimahi are i naa mahi naa tama te maarama nei.

²⁶ Aku taaina ma aku kave nei, kootou hakatuu ake ki naa tiputipu kootou imua, i te saaita kootou ni kannaatia TeAtua. Kootou ni see ilotia te henua ma ni tama e atammai, e haimmahi, aa ma ni tama hakamaatua.

²⁷ TeAtua ni hirihiri naa tama te henua evana maa ni tama e vware ka see illoa i te kau vana raa, ki hakannaparia naa tama e hai maa laatou e atammai. A Ia ni hiri hoki naa tama see haimmahi raa ki hakannaparia naa tama haimmahi.²⁸ A Ia ni hiri naa tama te henua evana ma ni tama see ilotia raa ki seua naa mee te maarama nei e mannatu ma ni mee hakamau.

²⁹ Te mee nei e mee maa see hai tama e tau te ahu imua naa karamata TeAtua.³⁰ Tevana iaa kootou ku oti te toa TeAtua no hakapaaria ki Jesus Christ, teenaa ki tauhia kootou tana atamai e takoto i Christ. Taatou nei ku haia Ia ki ttonu naa ora taatou imua TeAtua. Teenaa taatou ku mee ma ko te kanohenua e tapu TeAtua, aa taatou ku hakassaoria i naa mahi te haisara.³¹ Teenei e hakatuu ai naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, “Tama e hiihai maa ia e ahu, a ia ki ahu tonu i naa vana TeAtua ni mee.”^{‡††}

Naa taratara i te mate Christ

2 Aku taaina ma aku kave nei, taku saaita ni hanatu ki kootou no hakaea atu naa taratara i te hakamaarona TeAtua teelaa see ilotia raa, nau ni see taratara hikkahi pee ko naa tama e ahu maa laatou e illoa i te kau vana. Seai.² I taku saaita ni nnoho taatou raa, nau ni mee hakaoti taku maanatu maa nau ma ki seai aku taratara peelaa hoki ma ki taratara. Nau ma ki taratara tonu i te tiputipu Jesus Christ. Nau ma ki taratara lokoi i tana saaita ni mate i te kros.³ Teenaa ko taku vana ni matanaenae ai ka ppore nau i taku matakua i taku saaita ni hanatu.^{‡††4} Taku saaita ni akonaki atu i naa tiputipu TeAtua, ka hakaea atu te Lono Taukareka raa, nau ni see taratara hakattoe i te atamai te tamavare. Seai. Nau ni taratara ki naa mahi TeAitu TeAtua.⁵ Teenaa kootou see hakataakoto ki te atamai te tamavare, kootou e hakataakoto ki naa mahi TeAtua.

Te atamai TeAtua

⁶ Nau e kauake te taratara atamai raa ki naa tama ku mattua ma TeAitu TeAtua. Tevana iaa te atamai nei e kee ma te atamai te tamavare, aa teenei hoki seai ko te atamai naa hakamau e roorosi naa henua i te maarama nei. Naa mahi naa tama naa e ookoi no mmate.⁷ Te atamai e hakaea nau nei ko te atamai TeAtua ni hakalluu ki see ilotia naa tama te maarama nei. Saaita te maarama nei seki takoto raa, te atamai nei ni tukua mai hakaoti TeAtua ki kaumai taatou taukareka.⁸ See hai hakamau i te maarama nei ni illoa i te atamai nei. Ki mee laatou ni illoa raa, TeAriki

‡†† 1.31 Jer 9.24 ‡†† 2.3 Acts 18.9

haimahi raa ni see taia are laatou no mate. ⁹ Te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Naa mee see hai tama ni kkite kallono, naa mee see hai tama ni mannatu ma ki oti ku ssura raa,

teenaa ko naa mee TeAtua ni tuku maa naa tama e laa oi iaa Ia.” [†]

¹⁰ Tevana iaa, teenei ko taatou nei ni hakailotia TeAtua i ana vana ni ffuu. Naavana nei e hakailotia mai TeAitu TeAtua, iaa Ia e iloa i te kau vana TeAtua hakkaatoa.

¹¹ Teelaa ko te aitu koi e takoto iloto te tama raa teelaa e iloa i naa mannatu hakkaatoa te Tama naa. Peelaa hoki, TeAitu TeAtua soko Ia e iloa i naa tiputipu kato TeAtua. ¹² Taatou ni see toa taatou te aitu te maarama nei. Seai. Taatou ni toa are taatou TeAitu ni kaavea mai TeAtua, ki illoa taatou i naa mee hakkaatoa TeAtua ni kaumai ki taatou.

¹³ Teenaa, maatou see taratara ki naa taratara e akonakina mai i te atamai te tamavare. Teenei ni taratara e akonakina mai TeAitu TeAtua, teenei e ako ake maatou naavana maaoni TeAtua raa ki illoa naa tama e tta ka ma TeAitu TeAtua. ¹⁴ Naa tama see ttaka ma TeAitu TeAtua raa see hai tuuhana i naa mee e taukalleka TeAitu TeAtua. Naa tama naa see illoa maaoni i naa mee naa; teenaa ni mee vare koi ki laatou. I te aa, TeAitu Tapu koi e lavaa te hakaari mai naa tiputtipu naa mee naa. ¹⁵ Te tama e taka ma TeAitu Tapu raa e lavaa te hakatonutonu naa takkoto naa mee hakkaatoa, tevana iaa see hai tama e lavaa te hakatonusia a ia TeAitu Tapu. ¹⁶ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Ko ai te tama e iloa i te hakataakoto TeAtua?

Ko ai te tama e lavaa te akonaki ake kaaa Ia?” ^{††} Taatou iaa e ttaka ma te hakataakoto Christ.

Naa tama e heheuna i TeAtua

3 Aku taaina ma aku kave nei. Nau ni see lavaa te taratara atu ki kootou pee ko aku taratara ki naa tama e ttaka ma TeAitu TeAtua. Nau ni taratara atu are pee ko kootou ni tama te maarama nei, e mee ma ko naa tamalliki seki illoa hakaraa oi i TeAtua. ² Nau ni haaunu kootou ki naa suusuu. Nau ni see kauatu naa kaikai e makattau, i kootou seki tau te kkai naa kaikai naa tama e mattua. Aa i te saaita nei loo raa, kootou seki tau te kkai naa kaikai naa. ³ I te aa, i kootou koi sosorina pee ko naa tama te maarama nei. Eaa? Te manava ssano raa e sura i kootou ka heheatu kootou soko kootou i te aa? Teenaa i kootou ni tama te maarama nei, aa kootou e tautari ki naa tiputipu te maarama nei. ⁴ Saaita kootou e mee peelaa, “Maatou e tautari ki Paul,” aa ka mee hoki aaraa tama peelaa, “Maatou e tautari ki Apollos.” Teenaa kootou ku sosorina pee ko naa tama te maarama nei. ^{††}

⁵ Ko ai te tama ko Apollos? Ko ai te tama ko Paul? Maaua nei ni tamavare koi e heheunatia maaua naa heuna TeAtua e kaumai. Teenei ko maaua nei ni mee kootou no illoa i TeAtua. Maaua nei e kkee naa heuna

maaua ni kaumai TeAtua, teenaa te tama koi e hai ki ana heuna ni kauake ki mee. ⁶ Nau ni tori te hua laakau, aa Apollos ni verevere taku mee ni tori, tevana iaa teelaa ko TeAtua raa e hakasomo te laakau naa. ⁷ Te tama e tori aa te tama e verevere raa, te takaru naa see hai heuna maaoni laaua e mee. Te tama e heheuna maaoni raa ko TeAtua, i teelaa ko Ia raa e mee te hua laakau raa ki somo. ⁸ Naa heuna te tama e tori aa te tama e verevere raa e hakatau peellaa koi. Laaua ma ki suia TeAtua i naa heuna i TeAtua. Kootou naa e mee pee ko te verena TeAtua.

Kootou hoki e mee pee ko te hare TeAtua. ¹⁰ I te illoa TeAtua ni kaumai kaaa nau raa, nau ni haia a nau naa heuna te tihuna, teenaa nau e hakamoe naa mee ki kaamata te hare, aa telaa tama e hakatuu te ttino te hare naa. Tevana iaa te tama koi ki mmata hakaraa oi iloo i ana penapena te hare naa. ¹¹ I te aa, i TeAtua kunaa tukua are a Ia Jesus Christ ma ko te pou hakamaatua koi tokotasi ki hakatuu ai te hare. See hai pou hakamaatua sara hoki e lavaa te hakatuu ake.

¹² E mee naa tama ma ki penapena naa hare laatou ki naa kol, naa siliva, aa ma naa mee e taavi mmaha. Aaraa tama iaa ma ki ppena ki naa laakau ka oto ki naa lau. ¹³ Ssao Christ ma ki ahemai raa, te taukareka ma te mmau naa hare naa ma ki hakailotia iho ki taatou. I te aso naa, naa mee hakkaatoa te henua ni penapena i te maarama nei ma ki haaiteria ki te ahi e ura, ki ilotia maaoni. ¹⁴ Ki mee se tama e pou tana hare ki te pou hakamaatua nei no see lavaa tana hare raa te vela i te ahi raa, ttama naa ma ki haia hakaraa oina TeAtua. ¹⁵ Tevana iaa ki mee maa ni heuna se tama e vvella, teenaa ana mee naa ma ki seai hakkaatoa; a ia tana tino iaa ma ki sao, e mee ma se tama ni hakasao mai vaaroto te ahi e ura.

Te Hare Tapu TeAtua

¹⁶ Kootou e illoa maa kootou naa ko te Hare Tapu TeAtua, aa maa TeAitu TeAtua e takoto i kootou.

^{†††17} Teenaa, ki mee se tama e seua a ia te Hare Tapu TeAtua raa, a ia ma ki seua hoki TeAtua. I te aa te hare TeAtua raa e tapu, aa kootou naa ko te Hare Tapu TeAtua.

¹⁸ Kootou ki see sosorina ma ko naa vvare. Ki mee se tama i kootou e maanatu maa ia e atamai i naavana te maarama nei, a ia ki tiiake te maanatu naa ki atamai maaoni a ia. ¹⁹ I te aa, te iloa e haia te maarama nei ma se atamai raa, teenaa se maanatu vvare i naa karamata TeAtua. E mee pee ko naa taratara mai Te Laupepa Tapu raa peelaa, “TeAtua e taikitia a Ia naa tama e atammai raa ki naa iloa laatou”, ^{†††20} aa telaa taratara e mee maa, “Te Ariki e iloa maa naa mannatu naa tama e atammai raa ni mannatu vvare koi.” ⁵²¹ See hai tama ki ahu i naavana naa tamavare te maarama nei e lavaa te ppena. Maaoni iaa naa mee hakkaatoa i te maarama nei ni mee kootou. ²² Paul, Apollos, aa ko Peter;

[†] 2.9 Is 64.4 ^{††} 2.16 Is 40.13 (LXX) [‡] 3.2 Heb 5.12-13 ^{††} 3.4 1 Cor 1.12

^{††} 3.6 Acts 18.4-11, 24-28 ^{†††} 3.16 1 Cor 6.19; 2 Cor 6.16 ^{†††} 3.19 Job 5.13 [§] 3.20 Ps 94.11

naa tama te maarama nei, te ora ma te mate, tessao nei ma tessao imuri, teenei ni mee hakkaatoa kootou.
²³ Aa kootou naa ni tama Christ, aa Christ setama TeAtua.

Naa aposol Christ

4 Kootou ki illoa i maatou ni tama e heheuna i Christ, teenaa naa taratara huu TeAtua raa ni kau-mai ki tauhia maatou. ² Te mee tokotasi naa tama e heheuna peenei ki mee raa, teenaa naa tama naa ki tautari lokoi ki naavana te hakamau laatou. ³ Nau seai iloo taku maanatu peelaa maa i kootou e hakatonutonu i aku tiputipu. Nau taku tino see iloa te hakatonutonu hoki taku tiputipu soko nau.

⁴ Taku hakataakoto e maarama, tevana iaa te mee naa see mee maa nau e tonu maaoni. TeAriki raa ko te tama e hakatonutonu iaa nau. ⁵ Aa teenaa, kootou see hakatonutonu telaa tama i te ssao nei, kootou ttari ki tae mai TeAriki. Te hakatonu hakaoti raa kittari ki tae mai TeAriki. Naa mee e ffuu e takkoto iloto te poouri raa ma ki hakassura tia mai a Ia ki te maarama, aa ma ki hakassaina a Ia naa hakataakoto te henua ni ffuu. I te saaita naa raa, TeAtua ma ki kauake ki laatou, te tama ana ahu, ki tau ma naa tiputtipu laatou.

⁶ Aku taaina ma aku kave nei. Iaku taratara katoo ni mee imua no tae mai ki te saaita nei raa, e mee maa nau ni taratara koi i maaua ma Apollos, tevana iaa naa taratara naa e lavaa te tokonaki atu ki kootou ki illoa kootou te taratara e mee maa, "Tautari tonu ki naa taratara ni sissia." See hai tama i kootou ki ahu i te tama, aa ka tuku haaeo i telaa tama. ⁷ Ko ai te tama ni mee ma ki noho hakamaatua koe i aaraa tama? Naa mee hakkaatoa e noho ma koe naa, teenaa seai ni mee aau ni kauatu TeAtua? Aa teenaa, koe see ahu, i teenaa ni mee aau ni kauatu vare TeAtua.

⁸ E aa? Kootou maaoni ku kaatoa katoo naa mee kootou e fiffai? Kootou maaoni ku hai hekau? Kootou maaoni ku nnoho hakamaatua i maatou? Nau e aroha i maatou nei seai ni tama hakamaatua, tevana iaa nau e hiihai maa kootou ki nnoho ma ni tama hakamaatua maaoni, ki nnoho atu maatou hoki ma ni tama hakamaatua pee ko kootou. ⁹ Nau e mmata maa maatou, naa aposol TeAtua raa, ku tuku murina iloo TeAtua, pee ko naa tama e tukua ki taaia ki mmate imua naa karamata te henua ma naa ensol hakkaatoa. ¹⁰ Te henua ku mmata maa maatou ni tama koi e vware, i maatou e tautari ki Christ. Kootou iaa e mee maa kootou e atammai ma ko Christ! Maatou e matanaenna, aa kootou iaa e hai maa kootou e haimmahi. Maatou see ilotia ma ni tama, aa kootou iaa e hakanauria te henua i te kau saaita! ¹¹ Kaamata mai imua no tae ki te ssao nei, maatou e ttaka hiikkai ka hiiunu peenei. Maatou e ttara peenei ki naa hekau e hakallika; maatou e mee pakavaina te henua, ka sassare huri maatou see hai kina ki nnoho. ¹² Maatou e mmate hakaoti i naa heheuna mmahi maatou. I naa saaita maatou e taratara hakallikaina raa, maatou e hakahe te taratara e taureka. I naa saaita maatou

e hai haaeo ina raa, maatou e nnoho hakalavatoa koi.

^{†13} I naa saaita maatou e sasaakiria raa, maatou e hakahe naa taratara laaoi. E tae mai iloo ki te ssao nei raa, maatou e haia te henua pee ko naa naa laatou e ppesi; maatou nei ko naa mee haaeo i te kerekere nei.

¹⁴ Nau see sissii atu te pas nei ma ki nnapa kootou. Seai. Nau e kauatu naa taratara nei ki akonaki kootou ma ko aku tino tamalliki. ¹⁵ Niaaina maa kootou e ttaka ma te sinahuru simata naa tama e roorosi i kootou raa, kootou e mee koi kootou tamana tokotasi. Teenaa i kootou e ttaka ma Christ raa, nau nei ku mee ma ko kootou tamana, i aa nau ni hakaatu te Lono Taureka raa ki kootou. ¹⁶ Nau e hiihai maa kootou ki tautari ki taku tiputipu. ^{††17} Teenei e heunatia atu ai nau Timothy, taku tama e llee ai taku manava aa e hakannoy ki naa vana TeAriki. A ia ma ki taratara atu i aku sosorina i te ora hoo i Christ, teelaa e akonakina a nau ki naa tama katoo te lotu i naa kina hakkaatoa.

¹⁸ Aaraa tama i kootou ni meeme hakatannata i kootou ni mannatu maa nau ma ki see hanatu no mmata i kootou. ¹⁹ Ki mee maa TeAriki e hiihai, nau ma ki see rooroa i taku saaita ma ki hanatu ki kootou. Aa teenaa nau ma ki ssee ki iloa nau maa ni mahi peehea naa tama naa e ttaka ma laatou, aa ma ni taratara peehea laatou e hai. ²⁰ I te aa, te Nohorana TeAtua raa seai se kina e takkoto koi naa taratara. Seai. Teenaa se kina naa mahi. ²¹ Te ara hea kootou e fiffai? Kootou e fiffai maa nau ki hanatu no sarua kootou? Seai? Kootou e fiffai maa nau ki hanatu ma te manava laaoi no haia hakaraaoina kootou?

Te tiputipu see tonu iloto te lotu

5 Teelaa se taratara maaoni raa e tere, maa te tiputipu hai huri raa e lasi haaeo iloo iloto kootou; naa tama iloo see lotu i TeAtua raa see sura te tiputipu naa. Taratara raa e kaumai maa e mee te tanata e moemoe ma te aavana hoo tana tamana. ^{‡2} Kootou e ahu peehea i te tiputipu naa? Kootou e tau te nnapa i te tiputipu naa. Kerekereia te tanata naa ki see taka atu ki kootou.

³ Niaaina maa nau see noho taku tino tama ma kootou, nau e noho ma kootou iloto taku hakataakoto. Teenaa nau kunaa hakatonutonu are te tanata ni mee tanavana e hakallika naa, e mee pee ko nau e noho i te kina naa. ⁴ Te saaita kootou e hakakutu iloto te inoa TeAriki Jesus ki lotu hakapaa taatou ma naa mahi TeAriki, kootou ki tiiake kootou te tanata naa ki naa rima Satan ki seua tana haitino. Kootou ki mee peenaa ki huri atu TeAtua no hakasaoria tana aitu i tana saaita ma ki hakatonutonu naa ora naa tama te maarama nei.

⁶ Te mee raa see tonu maa kootou e ahu. Kootou e illoa i te taratara e mee maa, "Te tamaa iis e tau te hakatipu te haraoa hakkaatoa." ^{††7} Kootou ki tiiake te tiputipu see tonu kootou imua, ki ttonu hakaraaooi iloo kootou. Teenaa kootou ma ki mee ma

† 4.12 Acts 18.3†† 4.16 1 Cor 11.1; Phil 3.17‡ 5.1 Deut 22.30 †† 5.6 Gal 5.9

se haraoa hoo see hakauru ki te iis. Nau e iloa maa kootou ni tama peenaa. Te Kaikai te Pasova taatou raa ku tae, teenaa i Christ, te Sukua Sipsip taatou e tuku maa te Pasovaraa ku oti te taia no mate. ^{†8} Saaita taatou e hakakkutu kikkai i te Pasovaraa, taatou ki see kikai ma te tiputipu naa haisara taatou imua, e mee pee kote haraoa e hakauru ma te iis. Taatou kikkai maa te tiputipu e tonu maaoni, e mee pee kote haraoa see hakauru ma te iis. ^{††}

⁹ I loto taku pas ni sissii atu raa, nau ni taratara atu ki see hakapaa kootou ki naa tama e hai huri. ¹⁰ Teenaa nau ni see taratara maa i naa tama e noho pouuri teelaa e hai huri, e kaimmate ki naa mee laatou, e kailallao, aa e lotu ki naa aitu laatou e penappena. Seai. Ki mee maa nau ni taratara atu ma ki hakattaha kootou i naa tama peenaa raa, kootou naa e tau iloo te hakattaha hakaoti ki see noho kootou i te maarama nei. ¹¹ Nau ni taratara are ma ki see hakapaa kootou ki te tama e hai maa ia setama e iloa i TeAtua, tevana iaa setama e hai huri, e kaimmate ki ana mee, e lotu ki naa aitu e penappena, e maaisu kaa, e unu sara, aa e kailaaraa. See mee hoki maa kootou ki noho kakkai hakapaa ma setama peenaa.

¹² Tevana iaa teenaa seai se heuna aaku ma ki hakatonutonu naa tama see lotu. TeAtua soko Ia ma ki hakatonutonu ilaatou. Kootou e tau koi te hakatonutonu naa tama e lotu hakapaa kootou. E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, "Kerekereia te tama e sosorina hakallika iloto kootou." ‡

Ttiputipu te hakatonutonu

6 Ki mee setama i kootou e hakatautau ma telaa tama te lotu, ai kootou iaa e kave te heaatuna naa ki hakatonutonu naa tama see lotu i TeAtua? Ai kootou see tiiake naa tama TeAtua raa ki hakatonutonu te heaatuna naa? ² Kootou see illoa maa naa tama TeAtua raa ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei? Aa ki mee maa teenaa ko kootou naa ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei, ki mee raa kootou see tau te hakatonutonu naa tama sara naa? ³ Kootou see illoa maa taatou ma ki hakatonutonu naa ensol? Teenaa taatou ki lavaa te hakatonutonu naa tama sara peelaa. ⁴ Ki mee nivana peenaa e ssura iloto kootou, e aa, kootou ma ki kauake naa mee naa ki hakatonusia naa tama see ilotia ma ni tama i te lotu? ⁵ Nau e taratara atu peenei kinnapa kootou! E aa? Kootou ku seai iloo see tama tokotasi i te lotu kootou naa e atamai kilavaa te hakatonutonu ma se heaatuna iloto kootou naa tama e lotu? ⁶ I te saaita nei raa, teelaa kote tama are e lotu raa e hakattaki tana taina ki naa tama see lotu raa ki hakatonutonu te heaatuna laua naa.

⁷ Te tiputipu kootou e hakatautau soko kootou raa e hakaari peelaa maa kootou seai ni tama e lotu maaoni. Kootou ku seai iloo ki fiffai maa nivana kootou e hakassaraina setama sara. Kootou hoki ku seai iloo

ki fiffai maa setama e too tana mee i kootou.

⁸ Tevana iaa teenaa ko kootou naa are e hakassaraina kootou ka kailaaraotia kootou naa mee naa taaina ma naa kave kootou!

⁹ Kootou e illoa koi maa naa tama haisara raa see lavaa te nohoria laatou te Nohorana TeAtua. Kootou kimannatu hakamattoni lokoi i te mee nei: naa tama e hai huri, naa tama e lotu ki naa aitu e penappena, naa tama e hai huri ma naa aavana aaraa tama, naa taanata e moemmoe ma aaraa taanata, ¹⁰ naa tama e kailallao, naa tama e kaimmate i naa mee laatou, naa tama e unu sara, naa tama e taratara hakallika i telaa tama, aa naa tama e taa aaraa tama ki huuina laatou naa hekau naa tama naa; see hai tama peenaa ma ki nohoria laatou te Nohorana TeAtua. ¹¹ E mee aaraa tama i kootou ni mee peenaa, tevana iaa te tiputipu te haisara raa ku oti te uia TeAtua i kootou. Kootou ku oti te hakatapurua ki TeAtua; kootou ku oti te hakatonusia TeAriki Jesus Christ ma TeAitu TeAtua ki ttonu naa ora kootou ma TeAtua.

Te hare tapu TeAitu TeAtua

¹² E mee te tama ma ki taratara peelaa, "Nau e ttana te mee naa mee hakkaatoa." E maaoni, tevana iaa see mee maa naa mee hakkaatoa e taukalleka kiaa koe. Nau e lavaa te taratara maa nau e ttana te mee naa mee hakkaatoa, tevana iaa nau see lavaa te tiiake ma ki hakavaarea nau i aku mee e mee naa. ^{††13} E mee telaa tama ma ki taratara peelaa, "Te kaikai raa se mee te manava, aa te manava raa se kina te kaikai." E maaoni, tevana iaa naa mee e lua naa ma ki hakaotina TeAtua. Te haitino raa seai se haitino ki mee ki naa vana hai huri, teenaa se haitino ni kauatu ki heunatia naa heuna TeAriki. Teelaa ko TeAriki raa e roorosi i te haitino te tama. ¹⁴ TeAtua ni hakamasike TeAriki i te mate, teenaa naa haitino taatou hoki ma ki hakamasikeria a Ia hoki ki ana mahi.

¹⁵ Kootou e illoa maa naa haitino kootou ni vasi te haitino Jesus Christ. E aa? Nau ki too sevasi te haitino Christ no hakapaa ki te haitino se ffine hai huri? E hainattaa iloo! ¹⁶ Kootou pee ni see illoa maa te tanata e moe ma te ffine hai huri raa, lauaa ku mee ma se haitino tokotasi, anii? Te Laupepa Tapu raa e taratara hakaraaaoi iloo peelaa, "Takarua naa ma ki mee ma se haitino tokotasi." ^{††17} Tevana iaa, te tama e hakappae ki TeAriki raa, lauaa ma ki ttaka ma see Aitu tokotasi.

¹⁸ Tiiake te tiputipu hai huri! Aaraa haisara te tama e ppena raa, see hai vana e mee ki tana haitino. Te tama e hai huri raa iaa, a ia e mee pakava tana tino haitino soko ia. ¹⁹ Kootou see illoa maa naa haitino kootou naa ko te hare tapu e takoto ai TeAitu Tapu ni kauatu TeAtua? Teenaa seai ni haitino kootou soko kootou, teenaa ni haitino TeAtua. ^{††20} Kootou ku oti te suia TeAtua ki te mate tana Tama. Teenaa, kootou ki hakanau i TeAtua ki naa haitino kootou.

† 5.7 Ex 12.5 †† 5.8 Ex 13.7; Deut 16.3 ‡ 5.12-13 Deut 13.5, 17.7 (LXX)

†† 6.12 1 Cor 10.23 ‡† 6.16 Gen 2.24 ‡†† 6.19 1 Cor 3.16; 2 Cor 6.16

Tetiputipu te aavvana

7 Teenei aku taratara i naa mee kootou ni vasiri mai iloto te pas kootou.

E taukareka maa te tanata ki taka see aavvana.

² Tevana iaa, i tetiputipu e haihuri raa kulasi raa, teenaa, e taukareka maa naa taanata raa ki mee ni aavvana maa laatou, aa naa haahine raa hoki ki mee ni aavvana maa laatou. ³ Te tanata hai aavvana raa ki hookii tana haitino ki tana aavvana, peelaa hoki, te ffine hai aavvana raa ki hookii tana haitino ki tana aavvana. ⁴ Te haitino te ffine raa seai se haitino aana soko ia, teenaa se haitino hoki tana aavvana. Peelaa hoki, te haitino te tanata raa seai se haitino aana soko ia, teenaa se haitino tana aavvana. ⁵ Koorua see kapi naa haitino koorua i koorua. Tevana iaa, ki mee koorua e tuku setaratara maa koorua ki see mmoe koorua hakapaa, ki mee se saaita maa koorua ki mee naa taku koorua ki TeAtua, teenaa te ara naa e tonu. Kimuri koorua ku ahe no moemmoe hakapaa hoki. I te ara nei raa, see hai tama i koorua ma ki lavaa te usu usuhia Satan ki ttuu tana huru ki moe ma telaa tama, i koorua seki lavatoa te moemmoe hakakkee i koorua.

⁶ Nau see mee atu maa teenei ni taratara hakamaatua kootou ki tautari. Seai. Teenei ni taratara e maanatu nau maa e taukareka kootou ki tautari. ⁷ Maaoni iaa nau e hiihai are maa kootou hakkaatoa ki mee ma ko nau. Tevana iaa, TeAtua ni hookii mai te kau mee e taukalleka ki taatou; te tama koi e kkee ana mee i telaa tama.

⁸ Teenei nau ku taratara ki kootou naa taanata ku see hai aavvana aa ma naa puruna haahine. Kootou e taukalleka te ttaka peenaa soko kootou ma ko nau.

⁹ Tevana iaa, ki mee kootou see lavatoa te nnoho peenaa, teenaa kootou ku aavvana koi. E taukareka maa kootou ki aavvana, ki see ttuu naa huru kootou iaaraa tama.

¹⁰ Nau ku kauatu te taratara hakamaatua nei ki kootou, naa hai aavvana. Teenei seai maa ni tino taratara aku, teenei ni taratara TeAriki: Te ffine hai aavvana raa ki see tere no tiiake tana aavvana, ¹¹ tevana iaa ki mee a ia ni tere, a ia ki see aavvana hoki. Aa ki mee a ia see hiihai maa ia e noho soko ia, a ia ki ahe ki tana aavvana mua. Te tanata hai aavvana raa ki see tiiake tana aavvana. †

¹² Nau ku kauatu te taratara nei ki kootou hakkaatoa. (Teenei ni taratara taku tino, see mee ma ni taratara TeAriki.) Ki mee maa se tanata e aavvana i se ffine see lotu, aa te ffine naa e hiihai kiaa ia, te tanata naa ki see tiiake ia te ffine. ¹³ Peelaa hoki, ki mee se ffine e aavvana see tanata see lotu, aa te tanata naa e hiihai kiaa ia, te ffine naa ki see tiiake ia te tanata naa. ¹⁴ Kootou ki illoa maa te ora te tanata see lotu raa ma ki haia TeAtua ki tapu, i aa ia e aavvana ki te ffine e lotu. Peelaa hoki, te ora te ffine see lotu raa ma ki haia TeAtua ki tapu, i aa ia e aavvana ki te tanata e lotu. Aa ki mee seai raa, naa tamalliki laaua naa ma ki mee ma ni tamalliki

te poouri. Maaoni iaa, naa tamalliki naa ku oti te hakata-puria TeAtua. ¹⁵ Aa ki mee se tama i te hai aavvana naa see lotu, aa e maanatu ma ki tiiake tana aavvana e lotu raa, tiiake ia ki hai ki tana maanatu naa. Te tama e lotu raa see hai vana e hakaapiapi ai. I te aa, i kootou ni kannaatia TeAtua ki nnoho hakaraaoi kootou.

¹⁶ Kootou naa haahine te lotu, kootou ma ki lavaa maaoni te tokonaki ki naa aavvana kootou raa ki illoa maaoni i TeAtua ki ora laatou? Kootou hoki naa taanata te lotu, kootou ma ki lavaa maaoni te tokonaki ki naa aavvana kootou raa ki illoa maaoni i TeAtua ki ora laatou?

Te tiputipu ki tauhia kootou

¹⁷ Tevana iaa te tama koi ki taaohi ki naa tiputipu te ora TeAriki ni kauake, teenaa ko naa tiputipu kootou i te saaita kootou ni kannaatia TeAtua. Teenei ko aku taratara e akonaki iloto naa hare lotu hakkaatoa.

¹⁸ Ki mee maa se tama ku oti te ssere, aa ki oti raa nei ttama naa ku au no illoa maaoni i TeAtua, teenaa ttama naa ki see mee ma ki huuina a ia te mee naa; aa ki mee se tama see ssere ku au no illoa maaoni i TeAtua, a ia ki see huri no mee ma ki ssere ia. ¹⁹ Te ssere raa, teenaa se hakailona vare koi. Te mee maaoni raa, teenaa ko naa tautari taatou ki naa taratara TeAtua. ²⁰ Kootou ki nnoho koi pee kote nnoho kootou imua, i te saaita kootou ni kannaatia TeAtua. ²¹ Ki mee kootou ni heheuna ma ni poe i te saaita kootou ni kannaatia TeAtua, kootou ki see mamannatu tammaki; tevana iaa ki mee kootou e hai ara ki hakattana kootou, aa teenaa, kootou mee peenaa. ²² Te tama ni heheuna ma se poe i tana saaita ni kannaatia TeAtua raa, a ia ku mee maa e ttana ki heheuna ia ma TeAriki. Peelaa hoki, te tama ni see heheuna ma se poe i tana saaita ni kannaatia Christ raa, a ia ku mee ma se poe Christ. ²³ Kootou ni tauia TeAtua ki te mate Christ i te kros; teenaa kootou ki see mee ma ki heheuna kootou ma ni poe naa tama te maarama nei. ²⁴ Aku taaina nei. Kootou ki nnoho hakappae ki TeAtua pee kote nnoho ana kootou i te saaita kootou ni kannaatia a Ia.

Tetiputipu naa tama see hai aavvana

²⁵ Teenei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sisii mai ma ki illoa kootou i te tiputipu naa tama see hai aavvana. Nau seai taku taratara hakamaatua e kaumai TeAriki i te mee naa, tevana iaa teenei nau ku kauatu taku maanatu, iaa nau e illoa maa kootou maraa e hakannoo peenaa ki aku taratara.

²⁶ Inaa ttoka taatou i naa haaeo i te ssao nei raa, nau e maanatu maa e taukareka maa te tanata raa ki noho koi pee kotana noho i te saaita nei. ²⁷ Koe e mee too aavvana? Aa teenaa, koe see tiiake koe te ffine naa. Koe e taka see aavvana? Aa teenaa, koe see mee maa koe kissee se aavvana maau. ²⁸ Aa ki mee koe ku aavvana, see hai vana e sara. Peelaa hoki, te taupu raa see hai vana e sara ki mee maa ia e aavvana. Tevana iaa naa tama e aavvana raa ma ki llave i te kau vana

† 7.11 Mt 5.32, 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18

see ttonu. Nau see hiihai maa naavana naa e ssura i kootou.

²⁹ Aku taaina nei. Taku mee e taratara atu raa, kote mee nei: te mee raa ku see hai saaita. Kaamata i te saaita nei raa, naa taanata e aavvana raa ki nnoho pee kolaatou nitama see aavvana; ³⁰ naa tama e nnoho ka tanittani raa, ki nnoho pee ko naa tama see nnoho hakaaroha; naa tama e kkata raa, ki nnoho pee ko naa tama see fiaffia; naa tama e taavi hekau raa, ki nnoho pee ko naa tama see hai hekau ni taavi; ³¹ naa tama e heheuna ma naa mee te maarama nei raa, ki nnoho pee ko naa tama see hai heuna. Taatou ki nnoho peenaa i te aa, itaatou e illoa maa te maarama nei, i ana tiputipu i te saaita nei, ma ki see takoto rooroa.

³² Nau e hiihai maa kootou ki see mamaannatu tamaki. Te tanata see hai aavana raa, e anaana koi ki naa heuna TeAriki, iaa ia e hiihai maa TeAriki ki hiahia iaa ia. ³³ Te tanata e aavana raa iaa, e anaana ki naa vana te maarama nei, iaa ia e hiihai maa tana aavana raa e hiahia iaa ia; ³⁴ teenaa te hakataakoto te tanata raa ma ki see tonu. Te taupu aa te ffine see aavana raa, e anaana koi ki naa heuna TeAriki, iaa ia e hiihai maa tana ora aa ma tana haitino ki takkoto i naa rima TeAtua. Te ffine e aavana raa iaa e anaana ki naa mee te maarama nei, iaa ia e hiihai maa tana aavana raa ki hiahia iaa ia.

³⁵ Nau e kauatu naa taratara nei i aa nau e hiihai maa nau e tokonaki ki kootou. Nau see mee ma kituku ni ppui i kootou. Seai. Nau e hiihai maa kootou ki tautari ki te ara e tonu maaoni, teenaa ki see hai vana kootou e hakaapiapi ai i naa heheuna kootou maa TeAriki.

³⁶ Nau ku taratara atu i te vasi te taupeara ma te taupu e tarikai, aa ku mee maa laaua ki see aavvana. Ki mee maa te taupeara raa ettuu tana huru i te taupu raa, aa e kaimanako ma ki aavvana laaua, teenaa laaua e tau te aavvana, i te taupeara naa e hiihai. ³⁷ Aa ki mee maa te taupeara, i tana tino hiihai, ku oti te mee tana maanatu maa laaua ki see aavvana, aa ki mee a ia e taaohi ki tana maanatu naa, laaua e taukalleka koi ki see aavvana. ³⁸ E taukareka maa te taupeara raa e aavana i te taupu naa, tevana iaa te noho te taupeara e taka see aavana raa ma ki taukareka iaa.

³⁹ Te ffine hai aavana raa ki noho tonu ma tana aavana. Ki mee tana aavana raa ku mate, a ia ku ttana te ssee se aavana peehea maana e hiihai. Tevana iaa a ia ki aavana se tanata e lotu. ⁴⁰ Te ffine naa ma ki hiahia iaa, ki mee maa ia e taka koi peenaa see aavana. Te nei se maanatu koi aaku, aa nau e illoa maa TeAitu Tapu TeAtua e taka ma nau.

Naa kaikai e hakaara ki naa aitu e penappena

8 Te nei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sis-sii mai ma ki illoa kootou i naa tiputipu naa kaikai te henua e hakaara ki naa aitu e penappena.

Te taratara e mee maa, "taatou hakkaatoa e ttaka ma naa illoa taatou", teenaa se taratara maaoni. Tevana iaa te illoa naa e hakkoro te tama ki hikkahi kiaa ia;

te laaoi iaa e hakatipu te ora te tama. ² Te tama e maanatu maa ia e atamai raa, te tama naa see illoa maaoni ma se aa taana e-atamai ai. ³ Te tama e laaoi i TeAtua raa iaa e ilotia TeAtua.

⁴ Aa teenaa, nau ku mee ki taratara i naa tama e kkai naa kaikai e hakaara ki naa aitu e penappena. Taatou e illoa maa te aitu e penapena raa, teenaa seai se aitu maaoni. Taatou e illoa maa teelaa ko TeAtua koi soko Ia.

⁵ Niaaina maa e takkoto naa mee e haia ma ni 'atua' i te lani ma te kerekere, aa niaaina maa e tammaki naa 'atua' ma naa 'ariki' peenaa, ⁶ taatou e mee koi taatou Atua tokotasi. Teenaa ko taatou Tamana, te tama ni penapena naa mee hakkaatoa. Taatou nei e ora ki tautari kiaa Ia. Aa teelaa hoki se Ariki tokotasi, Jesus Christ. TeAtua ni penapena naa mee hakkaatoa iloto tana inoa, aa taatou nei hoki e ora iaa Ia.

⁷ Tevana iaa see mee maa naa tama hakkaatoa e illoa i te taratara maaoni nei. Aaraa tama ku ppana i naa lotu-lotu laatou ki naa aitu penappena, teenaa i te ssao nei iloo, i naa saaita laatou e kkai naa kaikai peenaa raa, laatou koi mannatu maa teenaa ni kaikai naa aitu penappena. Naa hakataakoto laatou see haimmahi, teenaa e mee ai laatou maa laatou e kerekere i naa kaikai naa. ⁸ Naa kaikai taatou e kkai raa see lavaa te tokonaki mai ki taukareka te nnoho taatou ma TeAtua. Taatou ma ki see hakakkeeina TeAtua maa i taatou see kkai naa kaikai naa, aa taatou hoki ki see mannatu maa taatou ma ki nnoho taukalleka ma TeAtua ki mee maa taatou e kkai naa kaikai naa.

⁹ Kootou e illoa maa te kau kaikai e taukalleka kootou te kkai, tevana iaa kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see ffuri naa tama see haimmahi naa hakataakoto laatou i TeAtua raa no ppena naa haisara. ¹⁰ Ki mee se tama see haimmahi tana hakataakoto e kite i kootou, naa tama e ttaka ma te "illoa" nei, e kkai iloto naa hare tapu naa aitu naa raa, kootou e mannatu maa te tama naa ma ki see usuhia hoki no kai naa kaikai naa aitu naa? ¹¹ Teenaa too taina ni mate ai Christ naa, ma ki mate hakaoti, i te "illoa" e taka ma kootou naa. ¹² I te ara nei raa, kootou ma ki ppena naa haisara ki Christ, i kootou e ppena naa haisara ki naa taaina ma naa kave kootou ka seua kootou naa hakataakoto see haimmahi naa tama naa. ¹³ Aa teenaa, ki mee maa nau e kai naa kaikai e hakaara ki naa aitu, no huri taku taina ma taku kave raa no ppena ni haisara, teenaa nau ma ki see kai hakaoti naa pukunohi naa manu naa. Nau see hiihai maa te hakataakoto taku taina ma taku kave raa ki tiiake, no ffuri naa tama naa no ppena ni haisara.

Naa heuna te aposol

9 Kootou e illoa maa nau e ttana te mee aku vana soko nau, aa kootou e illoa hoki maa nau se aposol. Kootou e illoa maa nau nei ku oti te kite i Jesus Christ, TeAriki taatou. Aa kootou nei ku illoa i TeAtua i te nei ko nau nei ni hakaara atu te Lono Taukareka TeAtua ki kootou. ² Niaaina maa aaraa tama e taratara maa nau seai se aposol raa, kootou iaa e illoa koi maa

nau se aposol maaoni. Aa teenaa, i kootou naa kuttaka ma TeAriki raa, te mee naa e huri ake peelaa maa nau nei se aposol maaoni.

³ Saaita te henua e taumaruu iaa nau raa, teenei aku taratara e kauake kilaatou: ⁴ Nau e hakallika te kaumai ni kaikai maaku i aku heuna e mee nei? ⁵ Eaa? Nau e hakallika te tautari ki te vana e haia aaraa aposol ma naa taaina TeAriki, aa ko Peter, ki too se aavana maaku e lotu no sassare maaua ka mee naa heuna TeAriki? ⁶ Kootou e mannatu maa maaua koi ma Barnabas raa ki heheuna ki lavaa te taavi ni kaikai maa maaua? ⁷ See haitama e heunatia ki hano ki tettau aa e tiiake ki taavi ana tino kaikai soko ia! See haitama e mee tana verena aa see kai naa kaikai tana tino verena naa! See haitama hoki e roorosi naa sipsip aa see unu naa vai uu ana tino sipsip!

⁸ Aku taratara e kauatu nei raa, nau see tautari koi ki te hakataakoto te tama. I te aa, i naa Loo Moses raa e taratara i te mee naa hoki. ⁹ Naa Loo Moses raa e sissii peelaa, "Kootou see saitia kootou te maaisu te puru makau raa i tana saaita e repurepu naa hua naa wit ma ki maffana naa hua raa i naa penu laaou." Eaa? Kootou e mannatu maa naa taratara nei e mee maa i TeAtua e maanatu i naa purumakau? Seai iloo! ¹⁰ A Ia e taratara raa ko taatou. Te tama e tori ma te tama ma ki vasi raa, ki mee naa heuna laaua ki lavaa laaua te kkai ki naa kaikai te verena laaua naa imuri. ¹¹ Maaua ni hakatori naa hua laakau aitu TeAtua iloto naa hatu manava kootou. Eaa? E hakallika maa maaua e kainoo ki kaumai ni kaikai aa ma ni hekau maa maaua i kootou? ¹² Ki mee maa aaraa tama e lavaa te too naa mee laaou i kootou, kootou e mannatu maa maaua see lavaa te kaumai hoki ni mee maa maaua kootou?

Tevana iaa, maaua seki hai saaita ni kainoo atu ma ki tokonaki mai kootou. Maaua maraa e noho hakalavatoa koi, i maaua see fiffai maa se vana peelaa ki ppui mai i naa hakahea maaua te Lono Taukareka Christ. ¹³ Kootou e illoa maa naa tama e heheuna iloto te Hare Tapu raa e mee naa tuuhana laaou i naa kaikai te Hare Tapu. Aa naa tama hoki e ttuni naa manu i te olta raa e mee hoki naa tuuhana laaou i naa kaikai naa. ¹⁴ Peelaa hoki, TeAriki ni pesi tana taratara hakamaatua maa naa tama e hakahea te Lono Taukareka raa ki tauia i naa heuna laaou. [†]

¹⁵ Tevana iaa nau seki hai saaita ni ssee atu ma ki tokonaki mai kootou, aa nau hoki see sissii atu taku pas nei ma ki kainoo atu ma ki kaumai ni mee maaku. Seai. Nau e maanatu maa e taukareka koi maa nau ki mate imua. Nau see hiihai maa kimuri kootou ku taratara maa nau ni kaimanako ki naa mee kootou. ¹⁶ Nau see tau te ahu maa iaa nau e hakahea te Lono Taukareka nei, i te aa i teenei ni heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau. Nau ma ki hai haaeoina ki mee maa nau see hakahea te Lono Taukareka nei. ¹⁷ Ki mee taku tino e hiihai maa naa heuna nei e haia a nau raa, teenaa nau

ma ki hiihai maa nau ki tauia. Tevana iaa teenei seai ma ni heuna aaku ni ssee soko nau, teenei ni heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau. ¹⁸ Nau e hiahia iaa nau seai taku taavi e too. Taku taavi raa, teenaa kotaku hiahia i naa heuna TeAtua ni haia a nau nei.

¹⁹ See haitama e roorosi iaa nau, tevana iaa nau e heheuna taku tino ma se poe naa tama hakkaatoa, iaa nau e hiihai maa e tammaki iloo naa tama ki illoa maaoni i TeAtua. ²⁰ Taku saaita e heheuna ma naa Jew raa, nau e sosorina hoki pee ko naa Jew, ki lavaa nau te huria naa manava naa tama naa ki illoa maaoni i TeAtua. Aa niaaina maa taku tino see takoto ilaro naa Loo Moses raa, nau e noho pee ko naa tama e tautari ki naa loo i aku heheuna ma naa tama naa. Teenaa ki lavaa nau te huria naa manava naa tama naa ki illoa maaoni laaou i TeAtua. ²¹ Peelaa hoki, i taku saaita e heheuna ma naa tama teelaa seai ma ni Jew raa, nau e sosorina pee ko naa tama naa, see takoto ilaro naa Loo naa Jew. Teenaa ki huria a nau naa manava naa tama naa ki illoa i TeAtua. Te mee nei see mee maa nau see tautari ki naa loo TeAtua. Seai. Nau maaoni e tautari ki naa loo Christ. ²² Taku saaita e noho ma naa tama see haimmahi naa hakataakoto laaou i TeAtua raa, nau e mee hoki ma ko laaou, ki huria naa manava laaou ki illoa i TeAtua. Nau e hurihuri aku sosorina ki mee nau pee ko naa tama naa henua e noho ai nau ka mee naa heuna TeAtua. Nau e mee peenei ki hakasaoria ni tama i laaou i se ara peehea e takoto mai. ²³ Nau e mee naa mee nei hakkaatoa ki hakatereina te Lono Taukareka, teenaa ki lave nau i naa mee e taukalleka TeAtua.

²⁴ Kootou e illoa maa e tammaki naa tama hurohuro maraa e ffuro i te haiva, tevana iaa teelaa setama koi tokotasi i laaou naa ma ki tae imua no too naa hekau te haiva. Aa teenaa, kootou ki uu naa kauae kootou ki ttae kootou imua no too naa hekau te haiva.

²⁵ Naa tama hakkaatoa e hurohuro raa maraa e hakaamaamaa ki lavaa te toa laaou te hau e moe no mmae. Taatou iaa e ffuro ki lavaa taatou te hau see lavaa te moe no mmae. ²⁶ Teenaa ko taku vana e tere tonu ki tae nau ki te kaha hakaoti. Nau e mee ma ko te tama e llau te patu, see taua huri ana rima. ²⁷ Nau e taa taku haitino ki tautari tonu ki taku hiihai. Nau see hiihai maa nau e hakahea te Lono Taukareka nei, aa taku tino iaa see tae ki te kaha hakaoti.

Ttiputipu naa aitu penappena

10 Akutaaina ma aku kave nei. Nau e hiihai maa kootou ki hakatuu naa mannatu kootou ki te vana ni sura i naa tippuna taatou ni ttaka ma Moses imua. Laaou ni hakamarusia te aoa ka oo laaou vaaroto te moana e ttapa ma ko te 'Red Sea'. ^{#2} Naa tama naa hakkaatoa ni hakaukau tapuina iloto te aoa ma te moana, i laaou e tautari vaamuri Moses. ³ Laaou kato ni kkai te haraoa aitu tokotasi ^{##4} ka unu te vai aitu tokotasi. Laaou ni unu i te vai tokotasi e tere iho i te hatu aitu e sasare ma laaou; aa

† 9.9 Deut 25.4; 1 Tim 5.18 †† 9.11 Rom 15.27 †† 9.13 Deut 18.1 †† 9.14 Mt 10.10; Lk 10.7

10.1 Ex 13.21-22, 14.22-29 ††† 10.3 Ex 16.35

te hatu naa ko Christ tana tino. ^{†5} Tevana iaa i te saaita naa raa, TeAtua ni see hiahia i te mahi ana i naa tama naa, teenaa ni mmate ai naa tama naa ka mmoe huri naa haitino laatou iloto mouku. ^{††}

⁶ Naa vana nei ni ssura ki kkite taatou, aa taatou ku illoa ki see kaimannako taatou ki naa mee e hakallika pee ko naa tama naa imua. ^{‡7} Taatou ki see lotu ki naa aitu penappena pee ko aaraa tama i laatou. E mee pee ko naa taratara mai te Laupepa Tapu raa peela, "I te saaita naa tama naa e nnoho no kkai ka unu i naa kaikai laatou ellasi raa, teenaa ko naa saaita laatou e massike no hai ki naa taffao laatou see ttonu." ^{‡‡8} Taatou ki see hai huri pee ko aaraa tama i laatou imua. Laatou raa se tino rua maa toru naa simata tama ni mmate hakkaatoa i te aso tokotasi. ^{‡‡9} Taatou ki see haaiteria taatou TeAriki pee ko aaraa tama i laatou imua. Naa tama naa ni kaaina naa kata raa no mmate hakkaatoa. ^{‡‡10} Taatou hoki ki see taumaruu i TeAtua pee ko aaraa tama i laatou imua. Naa tama naa ni taai te Ensol te Mate raa no mmate. ^{‡‡}

¹¹ Naa vana nei ni ssura ki kkite aaraa tama, teenaa naa taratara nei ni sissia iloto te Laupepa Tapu raa ki hakamatakuria taatou. I te aa i taatou ku nnoho i te ssao te maarama nei ku taupiri ki seua TeAtua.

¹² Naa tama e mannatu maa laatou e tutu laaoi raa, laatou ki poopootonu ki see pakkuu laatou ki laro. ¹³ Te kau usu ni pakkuu atu ki kootou raa, teenaa seai ma ni usu hoo; te henua e usuhia kato peenaa. Tevana iaa TeAtua e roosi hakaraaoi iloo ki kootou. A Ia ma ki mmata ki see llasi naa usu naa no see ilotia kootou te tuukia. Saaita kootou e usuhia raa, a Ia ma ki kauatu naa mahi kootou ki see lavaa naa manava kootou te hurisia, teenaa te ara kootou e kauatu ki hakassao kootou.

¹⁴ Aku taaina ma aku kave nei, kootou ki kaaoti te lotu ki naa aitu e penappena. ¹⁵ Nau e taratara atu i kootou ni tama e atammai. Kootou ki hakatuu ki naa manava kootou i aku taratara e kauatu nei. ¹⁶ I te saaita taatou e unu te wain i te kap taatou e too i te Kaikai TeAriki, teela e taratara hiahia ai taatou i TeAriki raa, teenaa kote ttoo Christ naa e unu taatou hakapaa. Aa i te saaita taatou e ttohi te haraoa naa no kkai raa, teenaa kote haitino Christ naa teenaa e kkai taatou hakapaa. ^{§17} Taatou hakkaatoa e kkai ki te haraoa tokotasi. Ni aaina maa taatou e tammaki, taatou nei e mee ma se tama tokotasi, i taatou e kkai te haraoa tokotasi naa.

¹⁸ Kootou hakatuu ki te tiputipu te kanohenua Israel imua. Naa tama naa e kkai hakapaa naa pukunohi naa manu laatou e hakaara ki TeAtua i te olta. ^{§19} Nau see mee atu maa naa kaikai e hakaara ki naa aitu penappena raa se mee e taukareka. Nau see mee atu hoki maa naa aitu penappena naa ni aitu maaoni. Seai. ²⁰ Nau e taratara are maa naa kaikai e hakaara ma ni hakaaitu i naa olta naa tama e nnoho pouuri raa,

e hakaara ki naa tippua. Teenaa seai ni kaikai e hakaara ki TeAtua. Nau see hiihai maa kootou ki meeme haka-paa ma naa tippua. ^{§†21} Kootou see lavaa te unu i te kap TeAriki aa ma i te kap hoki naa tippua; kootou see lavaa te kkai i te teevo TeAriki aa ma i te teevo hoki naa tippua. ²² E aa? Taatou e fiffai ma ki haia taatou TeAriki ki manava haaeo i taatou? Taatou e mannatu maa taatou e haimahi are iaa Ia? ^{§†}

²³ Aaraa tama e hai maa taatou ettana te ppena te kau vana hakkaatoa. Tevana iaa te kau vana hakkaatoa see lavaa te kaumai se taukareka maa taatou. ^{§†24} Kootou ki see matamata koi ma ki taukalleka naa vana kootou soko kootou. Kootou ki mmata hoki ki te taukareka telaa tama.

²⁵ Naa pukunohi naa manu hakkaatoa e mmoe i naa hare kaikai raa, kootou e lavaa koi te tauia kootou no kkai. Kootou see mee te lopo taratara ka vasirisiri ma ki illoa kootou maa teela ni pukunohi peehea.

²⁶ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peela, "Te kerekere nei ma naa mee hakkaatoa e takkoto i te kerekere nei, teenaa ni mee TeAriki." ^{§†}

²⁷ Ki mee kootou e arumia se tama see lotu ki tana hare ma ki kkai kootou, aa ki mee kootou e fiffai, e taukareka maa kootou ki oo no kkai ana kaikai e tuku mai maa kootou. Kootou see vasirisiri ma ki illoa kootou maa teela ni kaikai peehea. ²⁸ Tevana iaa ki mee se tama e vanaatu peela, "Te nei ni kaikai ni hakaara ki naa aitu penappena," teenaa kootou see kkai naa kaikai naa; kootou ki alloha i te tama e kauatu te taratara naa, ²⁹ ki see mamannatu tammaki te tama naa.

E mee te tama ma ki mee peela, "Ai taku tiputipu ettana te kai te kau kaikai nei ku tuukia are te hakataakoto telaa tama? ³⁰ Ki mee maa nau e taratara hiahia ki TeAtua i aku kaikai e kai, ko ai te tama ma ki lavaa te taratara hakallika i aku kaikai?"

³¹ Teenaa, ni aa kootou e hai, e aa maa kootou e kkai, aa seai maa kootou e unu, kootou ki hai naa vana kootou naa ki hakanauria TeAtua. ³² Kootou ki nnoho hakaraaoi ki see tautau haaeo kootou ma naa Jew, naa tama teela seai ma ni Jew, aa ma naa tama e lotu i TeAtua. ³³ Kootou ki tautari mai ki taku tiputipu. Nau maraa e mee ki fiafia naa tama hakkaatoa i aku vana e mee. Nau see illoa te maanatu i taku tino taukareka; nau maraa e maanatu ki te taukareka naa tama hakkaatoa, teenaa ki ssao laatou no ora.

11 Kootou tautari mai ki aku vana e mee, pee ko nau e tautari ki naa vana Christ. ^{§†}

Ttiputipu naa haahine te lotu

² Nau e hiahia i kootou maraa e mannatu mai ki aa nau, aa kootou hoki e tautari ki aku akonaki ni kauatu ki kootou. ³ Tevana iaa nau e hiihai maa kootou ki illoa maa Christ e takoto hakamaatua i aruna naa taanata hakkaatoa. Te tanata e hai aavana raa e takoto hakamaatua i aruna tana aavana, aa TeAtua e takoto haka-

† 10.4 Ex 17.6; Num 20.11 †† 10.5 Num 14.29-30 ‡ 10.6 Num 11.4 †† 10.7 Ex 32.6 ‡‡ 10.8 Num 25.1-18 ‡‡‡ 10.9 Num 21.5-6 ‡‡‡ 10.10 Num 16.41-49 § 10.16 Mt 26.26-28; Mk 14.22-24; Lk 22.19-20 §† 10.18 Lev 7.6

§†† 10.20 Deut 32.17 (LXX) §‡ 10.22 Deut 32.21 §†† 10.23 1 Cor 6.12 §† 10.26 Ps 24.1 §‡ 11.1 1 Cor 4.16; Phil 3.17

maatua i aruna Christ. ⁴ Te tanata e uhi tana pisouru ka tuu no taku aa ka hakaēa naa taratara TeAtua imua te henua e lotu raa, te tanata naa e hakanaparia a ia te Tama e noho hakamaatua iaa ia, teenaa ko Christ. ⁵ Aa te ffine e taku ka hakaēa naa taratara TeAtua imua te henua e lotu, iaa see uhi tana pisouru raa, te ffine naa e hakanaparia a ia tana aavana. A ia e mee koi ma se ffine e tasi tana lauru no mmore hakaoti. ⁶ Ki mee te ffine raa see uhi tana pisouru, a ia ki tasi tana lauru ki mmore. Aa ki mee a ia e napa te tasi tana lauru, a ia ki uhi tana pisouru. ⁷ Te tanata raa ki see uhi tana pisouru, i te aa, te tiputipu TeAtua e takoto i te tanata. Teenaa naa mahi TeAtua e takoto i te tanata, aa naa mahi te tanata raa e takoto i te ffine. ¹⁸ TeAtua ni see penapena te tanata raa i te haitino te ffine. Seai. Te ffine raa are ni penapa TeAtua i te haitino te tanata. ⁹ TeAtua ni see penapena te tanata raa ma ki tokonaki ki te ffine. Seai. A ia ni penapena te ffine ki tokonaki ki te tanata. ^{†10} Teelaa e taukareka ai maa te ffine raa ki uhi tana pisouru kikkite naa ensol, teenaa ki illoa laatou maa te ffine raa e takoto i laro naa mahi tana aavana. ¹¹ Tevana iaa, i te vasi naa ora taatou e hakapaa ki TeAriki raa, te tanata raa e noho ki tokonaki ki te ffine. Peelaa hoki, te ffine raa e noho ki tokonaki ki te tanata; laaua see nnoho hakakēe ki laaua. ¹² Imua raa TeAtua ni penapena te ffine i te haitino te tanata. Aa i te ssao nei, te tanata raa ku haanauria mai te ffine. Teenei ko TeAtua raa e mee naa mee hakkaatoa ki ssura.

¹³ Eaa? Kootou e mannatu maa e taukareka maa te ffine raa ki see uhi tana pisouru ka tuu no taku ki TeAtua iloto te hare lotu? ¹⁴ I te maarama nei raa, te lauru e hualloa te tanata raa, teenaa se hakanapa, ¹⁵ aa ki te ffine raa iaa, teenaa se laakei aana. Teenaa se lauru e hualloa e kauake TeAtua ki uhi tana pisouru. ¹⁶ Ki mee se tama e maanatu ma ki hakatautau maaua i te mee nei, a ia ki maanatu hakaraaoi. Teenei kote ara koi tokotasi maatou aa ma naa tama katoo e lotu i TeAtua raa e illoa maa e tonu. See hai ara hoki.

Te kaikai TeAriki

¹⁷ Nau ku taratara atu hoki i telaa mee. Nau e mee ki taratara atu ki illoa kootou i aa nau see hiahia i te tiputipu kootou e hakasura i naa saaita kootou maraa e hakakkutu ki lotu. Te tiputipu kootou e hakasura naa e hakallika, teenaa seai se tiputipu e taukareka. ¹⁸ I te kaamata raa, nau e lono maa kootou see meeme hakapaa i naa saaita kootou e hakakkutu ki lotu. Nau see illoa maa teenei ni taratara maaoni ma seai. ¹⁹ Ki mee maa teenaa ni taratara maaoni, e taukareka hoki ki mavvae kootou, ki mattino naa tama e lotu maaoni aa ma naa tama see lotu maaoni. ²⁰ I naa saaita kootou maraa e hakakkutu ki lotu raa, teenaa seai ko te Kaikai TeAriki naa e kkai ai kootou. ²¹ Kootou maraa see illoa te ttari ki aaraa tama ki kkai kootou hakapaa. Teenaa ko te vana aaraa tama i kootou e ttaka ka hiiikkai, aa aaraa tama iaa ku vvere hakaoti i naa unu laatou naa vai mmara. ²² Kootou

ku aa? Kootou ku see hai hare ki kkai ka unu hakaraaoi kootou? Kootou e mannatu maa te lotu TeAtua raa se mee vvere kootou? Naa tama e nnoho hakaaroa raa ku nnapa i te tiputipu kootou e hakasura naa. Nau ka taratara atu peehea ki kootou? Kootou e mannatu maa nau e hakanau hakamaarie i kootou? Seai iloo!

²³ Nau ni too i TeAriki naa akonaki teelaa ni kauatu nau ki kootou. Teenaa, i te poo Judas ni toomai ia naa tama hakamaatua naa Jew raa no tauhia TeAriki Jesus raa, Jesus ni too te haraoa raa no taku ki TeAtua. ²⁴ Ki oti raa, ttohi iloo te haraoa raa no mee ake ki ana disaipol, “Teenei taku haitino, e hookii atu maa kootou. Kootou too te haraoa nei no kkai, aa kootou ku hakamallona iaa nau.” ²⁵ Peelaa hoki, i te saaita laatou ni oti te kkai raa, Jesus ni too te kap raa no mee ake peelaa, “Te kap nei ko te ara hoo TeAtua e penapena, teenaa e hakattino ki taku ttoo. Kootou unu te kap nei, aa kootou ku hakamallona iaa nau.” ‡

²⁶ Te mee nei e mee maa te kau saaita kootou e kkai te haraoa nei ka unu i te kap nei raa, kootou e huri ake te mate TeAriki no tae ki tana sao ma ki au. ²⁷ Ki mee se tama e kai te haraoa nei ka unu te kap nei ma ni mee vvere koi raa, te tama naa e hai hakallikaina a ia te haitino ma te ttoo TeAriki. ²⁸ Aa teenaa, kootou ki hakattonu naa tiputipu kootou imua kootou e kkai te haraoa raa ka unu i te kap naa. ²⁹ I te aa, ki mee te henua e kkai vvere te haraoa ka unu vvere te kap nei, aa see mannatu peelaa maa teenei ko te haitino TeAriki, teenaa naa tama naa ku ssee laatou ara soko laatou ki hakatonutonu TeAtua i laatou. ³⁰ Teenaa ko te vana te lopo tama i kootou e mmaki ka matanaennae. Aaraa tama hoki i kootou ku oti te mmate. ³¹ Ki mee taatou e hakatonu hakaraaoi naa tiputipu taatou imua, teenaa taatou ma ki see takkoto i laro te hakatonu TeAtua. ³² Tevana iaa taatou e hakatonutonusia TeAtua ki see hai haaeoina taatou hakapaa ma naa tama te maarama nei.

³³ Aku taaina ma aku kave nei, saaita kootou e hakakkutu ki kkai te Kaikai TeAriki raa, kootou ki ttari ki kaatoa atu hakkaatoa kootou. ³⁴ Ki mee se tama i kootou e hiiikai, a ia ki kai hakaoti i tana hare, ki see hakatonutonusia kootou TeAtua i naa sosorina see ttonu kootou.

Nau ma ki hakatonu atu aaraa mee i taku saaita ma ki tae atu.

Naa mee e taukalleka TeAitu Tapu

12 Teenei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sissii mai ma ki illoa kootou i naa tiputipu naa mee e taukalleka TeAitu Tapu e hookii.

Aku taaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki illoa maaoni i naa mee naa. ² Kootou e illoa maa te saaita kootou koi nnoho i te pouuri raa, kootou ni usuhia te lopo vana ki lotu kootou ki naa aitu e mmate. ³ Nau e hiihai maa kootou ki illoa maa te tama e taka ma TeAitu Tapu raa, see lavaa te taratara haao i Jesus. Peelaa hoki, te tama see taka

† 11.7 Gen 1.26-27 †† 11.9 Gen 2.18-23

‡ 11.25 Ex 24.6-8; Jer 31.31-34

ma TeAitu Tapu raa see lavaa te taratara maa Jesus ko TeAriki.

⁴ E takkoto te kau mee e taukalleka, tevana iaa teelaa ko TeAitu tokotasi naa e hookii naa mee naa. ⁵ E takkoto te kau heuna taatou ki mee, tevana iaa teelaa ko TeAriki tokotasi raa e heheuna ai taatou. ⁶ Te tama koi e kee i ana tihuna i naa heuna, tevana iaa teelaa ko TeAtua tokotasi naa e mee naa tama hakkaatoa ki tiffuna i naa heuna laatou naa.

⁷ TeAtua e huri mai iloto te ora te tama i naa tiputipu TeAitu Tapu, ki tokonaki taatou ki naa tama hakkaatoa.

⁸ TeAitu e kauake ki te tama te akonaki ki atamai, aa ki telaa tama, TeAitu tokotasi naa e kauake te akonaki ki iloa i te kau vana. ⁹ TeAitu tokotasi naa hoki e kauake ki te tama te hakataakoto e haimahi, aa ki telaa tama, TeAitu naa e kauake naa mahi ki hakamasike naa maki.

¹⁰ TeAitu e kauake ki te tama naa mahi ki huri ake naa mahi TeAtua; ki telaa tama, naa mahi ki hakaea naa taratara TeAtua; ki telaa tama, naa mahi ki ilotia naa vana aitu maaoni aa ma naa vana hakallesi; ki telaa tama, naa mahi ki taratara ki naa taratara e kkee, aa ki telaa tama a Ia e kauake naa mahi ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa.

¹¹ TeAitu Tapu tokotasi nei e huri mai naa vana nei hakkaatoa ki taatou. Naa mahi nei e vaae mai TeAtua i tana hiihai, teenaa te tama koi e kee ana mahi. †

Te haitino Jesus Christ

¹² Te haitino te tama e mee te lopo tamaa kina e kkee i naa heheuna laatou. Niaaina maa te haitino naa e mee te lopo tamaa kina raa, teenaa se haitino koi tokotasi. Teenaa tetino tama Christ e tiputipu peenaa. †¹³ Niaaina maa koe se Jew aa seai maa koe seai se Jew; niaaina maa koe se poe aa seai maa koe seai se poe, taatou ni hakaukau tapuina TeAitu tokotasi kittaka taatou maa se haitino tokotasi. Teenaa TeAtua ni kaumai Ia TeAitu raa ki takoto iloto naa hatumanava taatou hakkaatoa.

¹⁴ Taatou e illoa maa te haitino te tama see mee tana kina tokotasi koi. Seai. Te lopo tamaa kina e heheuna hakapaa ma se haitino tokotasi. ¹⁵ Ki mee maa te tapuvaa raa e taratara peelaa, "Nau seai se kina i te haitino i aa nau seai se rima." Niaaina maa ia e taratara peenei, a ia e takoto koi ma se kina te haitino. ¹⁶ Aa ki mee maa te kautarina raa e taratara peelaa, "Nau seai se kina i te haitino, i aa nau seai se karamata." Niaaina maa ia e taratara peenei, a ia e takoto koi ma se kina te haitino te tama. ¹⁷ Ki mee te haitino raa e heheuna koi ki ana karamata, a ia ma ki lono peehea? Aa ki mee maa te haitino raa e heheuna koi ki ana kautarina, a ia ma ki sunu peehea? ¹⁸ TeAtua ni see penapena te haitino te tama ki tipu peenaa. Seai. Te lopo tamaa kina hakkaatoa i naa haitino taatou ni penaa TeAtua no hakapaaria ki hanotonu ma tana hiihai. ¹⁹ Te haitino raa e moe see kaatoa ki mee teelaa se kina koi tokotasi te haitino naa e takoto. ²⁰ E takoto peenei raa, tee-

laa ni tamaa kina e tammaki, iaa teelaa se haitino koi tokotasi.

²¹ Aa teenaa, te karamata raa see lavaa te mee ake ki te rima raa peelaa, "Koe see tau te tokonaki mai kina nau!" Peelaa hoki, te pisouru raa see lavaa te mee ake ki naa vae peelaa, "Koorua see tau te tokonaki mai kina nau!" ²² Tevana iaa, naa tamaa kina te haitino teelaa e mee taatou maa see haimahi raa, teenaa ko naa kina e tokonaki maaoni iloo ki te haitino.

²³ Naa tamaa kina taatou e mannatu maa see hai vana e taunai raa, teenaa ko naa tamaa kina taatou e mmatata ake hakaraaoni iloo; aa naa tamaa kina te haitino teelaa e mmata hakallika raa, taatou e uuhia hakaraaoni iloo taatou. ²⁴ Tevana iaa e mee aaraa tamaa kina te haitino e tiiake taatou ki takkoto peenaa, i laatou e mmata taukalleka. TeAtua tana tino ni hakapaaria a Ia te haitino raa ki hakanauria naa tamaa kina teelaa ni see ilotia maa ni kina. ²⁵ Aa teenaa, te haitino raa see vaevae. Naa tamaa kina te haitino raa ki heheuna hakapaa ka anaana ki laatou soko laatou. ²⁶ Ki mee se tamaa kina tokotasi i te haitino e hakallono isu, naa tamaa kina raa hakkaatoa ma ki hakallono isu. Aa ki mee se tamaa kina e hakanauria, naa tamaa kina hakkaatoa hoki ma ki fiafia hakapaa.

²⁷ Kootou naa katoo e mee ma kote haitino Christ, te tama koi e mee ma se tamaa kina i te haitino naa.

²⁸ TeAtua ku oti te hakanoho ana tama ki haia ana heuna. Teenaa, te heuna mua raa, a Ia ni hakanoho naa tama ma ni aposol. Te heuna imuri raa, a Ia ni hakanoho aaraa tama ma ni purepure aana, aa imuri hoki, naa tisa. Kimuri raa, naa tama e huri ake naa mahi TeAtua, naa tama e hakamasike naa maki, naa tama e tokonaki ki aaraa tama, aa naa tama e taratara ki naa taratara e kkee. †²⁹ See mee maa laatou katoo e heheuna ma ni aposol, naa purepure TeAtua, naa tisa. See mee maa naa tama katoo e lavaa te huri ake naa mahi TeAtua. ³⁰ See mee maa laatou katoo e lavaa te hakamasike naa maki, aa maa laatou katoo e taratara ki naa taratara e kkee, aa seai maa laatou katoo e illoa te hakataakoto naa taratara naa. ³¹ Tevana iaa kootou ki oti manava ki tauhia kootou naa mee hakamaatua iloo TeAtua e hookii naa.

Teenei nau ku hakaari atu te ara e taukareka kootou ki tautari.

Ttiputipu telaaoi

13 Niaaina maa nau e llau te taratara naa taratara hakkaatoa te maarama nei aa ma naa taratara naa ensol, tevana iaa ki mee maa nau see manava laaoui i telaa tama, aku taratara naa ni taratara vare koi, e mee pee ko naa ttani huri te peeloo e likittia. ² Niaaina maa nau e hakaea naa taratara TeAtua kailoa nau i te lopo vana TeAtua e ffuu; niaaina maa nau e haimahi taku hakataakoto, e tau te nneke naa mouna e llasi no hakatuu ki telaa kina, tevana iaa ki mee maa nau see manava laaoui i telaa tama, nau se tamavare koi.

† 12.11 Rom 12.6-8 † 12.12 Rom 12.4-5

‡ 12.28 Eph 4.11

¹³ Niaaina maa nau e vaevae aku hekau raa hakkaatoa ki naa tama ennoho hakaaroha, aa maa nau e tiiake taku haitino ki tuunia; ki mee maa nau see manava laaoi i telaa tama, nau ma kiseai taku vana e taukareka ma ki too i aku vana e mee naa.

⁴ Te tama e manava laaoi raa see iloa te lotolo-to nauhie. Aia see manava haaeo i telaa tama, aa see ahu kiaa ia. ⁵ Te tama naa see iloa te sosorina tipua ki telaa tama. Aia see maanatu ki tana taukareka soko ia, aa e taka seemuu. Aia see iloa te tuku haaeo i aaraa tama ki loto tana manava. ⁶ Te tama e manava laaoi maaoni raa see hiahia i naa vana see ttonu. Aia e hiahia are i naa vana e ttonu maaoni. ⁷ Te tama e manava laaoi raa see lavaa te tiiake ia te tiputipu naa. Aia see lavaa te tiiake tana hakataakoto i TeAtua, e taao-hi manava peenaa ki TeAtua, aa niaaina maa ni vana peehea e pakkuu atu kiaa ia raa, a ia e lavatoa te noho seemuu koi.

⁸ Ttiputipu te laaoi nei see lavaa te hakaoti mai. Naa mahi ki hakaeta naa taratara TeAtua raa ma ki hakaoti mai imuri. Te taratara ki naa taratara e kkee raa hoki ma ki hakaoti mai. Te atamai naa tama hakkaatoa i te maarama nei ma ki hakaoti mai hoki. ⁹ I te aa, naa illoa taatou ma naa taratara aitu taatou e hakaeta raa, naa mee naa see kaatoa mai ki taatou. ¹⁰ Ssao te mee e kaatoa raa e tae mai raa, te mee see kaatoa nei ma ki sei.

¹¹ Taku sao ni tamariki raa, aku taratara, aku tiputipu, aa ma taku hakataakoto e mee koi ma ko naa tiputipu te tamariki koi punaamea. Aa te nei nau ku matua raa, te tiputipu te tamariki raa ku tiiake nau. ¹² Ssao nei taatou seki illoa hakaraaoi i naa tiputipu TeAtua. Te mee taatou e kkee i tessao nei e mee ma se mee e tuu nnehu iloto te kalas. Kimuri taatou ma ki kkee hakaraaoi i naa karamata TeAtua. I te saaita nei raa, nau see iloa hakaraaoi i TeAtua. Kimuri nau ma ki illoa hakaraaoi iloo ia ia, e mee pee ko naa illoa hakaraaoi iloo TeAtua ia nau.

¹³ I te saaita nei ia, naa tiputipu e toru nei ma ki takkoto hakaoti: Teenaa ko te hakataakoto tonu, te noho hakalavatoa ka ttari, aa te manava laaoi. Inaa tiputipu e toru nei raa, te manava laaoi raa e takoto i aruna.

Ttiputipu aaraa mahi TeAitu

14 Kootou ki ttaka ma te manava laaoi, aa kootou ku kkana ki tauhia kootou naa mahi taukalleka TeAitu. Naa mahi hakamau ki tauhia kootou raa, teenaa ko naa mahi ki hakaeta naa taratara TeAtua. ² Naa tama e taratara ki naa taratara e kkee raa see taratara ki aaraa tama, laatou e taratara tonu ki TeAtua. See hai tama e iloa i naa taratara laatou e hai naa. Naa tama naa e tauria TeAitu ki tarataraina laatou naa taratara TeAtua teelaa see ilotia. ³ Naa tama e hakaeta naa taratara TeAtua raa ia e taratara tonu ki te henua no tokonaki atu ki laatou, ki hakatipuina naa hakatina naa tama naa, aa ki saapai atu ki naa ora laatou. ⁴ Naa tama e taratara ki naa taratara e kkee raa

e tokonaki koi ki laatou soko laatou. Naa tama e hakaeta naa taratara TeAtua ia e tokonaki ki naa tama te lotu hakkaatoa.

⁵ Nau e hiihai maa kootou hakkaatoa ki taratara ki naa taratara e kkee, tevana ia nau e maanatu maa e taukareka are ki mee maa kootou ki hakaeta naa taratara TeAtua. Ki mee se tama e taratara ki naa taratara e kkee, e taukareka maa telaa tama ki huri naa taratara naa ki te taratara kootou e llono. Kootou ki mee peenaa ki lavaa kootou te tokonaki ki kootou hakkaatoa. Aa ki mee see hai tama e noho ki huria naa taratara naa, e taukareka maa kootou ki hakaeta koi naa taratara TeAtua.

⁶ Aku taaina ma aku kave nei, taku saaita ma ki hanatu ki kootou raa, se aa e taukareka ki mee maa nau e taratara atu ki te taratara kootou see illoa? Sei iloo! Aa ki mee nau e hakaeta atu naa taratara TeAtua ni kau-mai kiaa nau ka taratara hoki nau i tana atamai, aa maa nau e hakaeta ana taratara aitu ka kauatu ana akonaki raa, teenaa nau e tokonaki maaoni ki kootou.

⁷ Hakatuu ki naa manava kootou i naa mee e hakatanitani pee ko naa poronu ma naa ukulele. Ki mee se tama see llau e hakatanitani mai naa mee naa raa, naa mee naa ma ki ttani huri koi. Taatou ma ki illoa ma se mako peehea te tama raa e hakatani? ⁸ Ki mee te tama e iriiri te puu raa see iri hakaraaoi te puu, taatou ma ki illoa peehea maa te ttai raa ku tae mai? ⁹ Peelaa hoki, e hai tama peehea ma ki illoa i naa taratara kootou, ki mee maa kootou e taratara ki naa taratara e kkee? Teenaa naa taratara kootou naa ni taratara matani koi! ¹⁰ Etakkoto te kau taratara hakkaatoa i te maarama nei, tevana ia see hai taratara e mee maa sei tana hakataakoto. ¹¹ Ki mee nau see iloa i naa taratara e kaumai aaraa tama raa, naa tama naa ma ki mannatu maa nau se horau, aa nau hoki ma ki maanatu maa laatou ni horau. ¹² I kootou e fiffai ma ki tauhia kootou naa mahi TeAitu raa, kootou ki hakamakii ki heheunatia kootou naa mahi e lavaa te hakatipu te lotu.

¹³ Te tama e taratara ki naa taratara e kkee raa, a ia ki taku ki TeAtua ki kauake naa mahi ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa. ¹⁴ Ki mee nau e taku ki naa taratara e kkee, taku mouri e taku; taku hakataakoto ia see iloa. ¹⁵ Nau ka mee peehea? Taku mouri ma ki taku, tevana ia nau ma ki taku hoki ma taku hakataakoto. Taku mouri ma ki huahua, tevana ia nau ma ki huahua hoki ma taku hakataakoto. ¹⁶ Ki mee too mouri koi e taku ka taratara hiahia i TeAtua, naa tamavare e lotu hapaa kootou naa ma ki nnuu atu no mee maa, "Amen" ki oo taku naa peehea? Teenaa i laatou ma ki see illoa maa koe e taratara maa e aa. ¹⁷ Niaaina maa koe e taku ka taratara hiahia hakaraaoi iloo i TeAtua raa, aaraa tama see tokonakina a koe.

¹⁸ Nau e hiahia i TeAtua ia nau maraa e taratara ki naa taratara e kkee i te kau saaita. See hai tama i kootou e tae kiaa nau i te mee nei. ¹⁹ Tevana ia iloto te lotu raa, nau e hiihai are maa nau ki pesi ni puku taratara maaku e rima teelaa e ilotia, ki tokona-

† 13.2 Mt 17.20, 21.21; Mk 11.23

ki ki aaraa tama. Te mee naa e taukareka are maa nau e kauake ni puku taratara e sinahuru simata i naa taratara e kkee.

²⁰ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki see sosorina pee ko naa tamalliki i naa hakataakoto kootou. I te vasi te tiputipu e hakallika raa, kootou ki mee ma ni tamalliki seki illoa te tiputipu naa, tevana iaa kootou ki mee ma ni tama ku mattua i naa hakataakoto kootou. ²¹ I te Laupepa Tapu raa e sissii maa,

“Naa tama e taratara ki naa taratara e kkee raa ma ki kauake aku taratara raa ki naa tama taku kanohenua, teenei TeAtua e mee peenei.

Nau ma ki taratara mai i naa maaisu naa horau, tevana iaa naa tama taku kanohenua raa ma ki see hakannoo kiaa nau.” †

²² Aa kootou nei ku illoa, te taratara ki naa taratara e kkee raa, teenaa se hakailoa TeAtua ki naa tama see lotu, seai ko naa tama e lotu. Aa te hakaea naa taratara TeAtua raa iaa, teenaa se hakailoa TeAtua ki naa tama e lotu, seai ko naa tama see lotu.

²³ Ki mee maa te lotu raa kato e hakakutu hakapaa no massike naa tama naa hakkaatoa no taratara ki naa taratara e kkee, aa ki mee ni tamavare see lotu e uru atu, naa tama naa ma ki see vana maa kootou kato ku vware? ²⁴ Aa ki mee kootou hakkaatoa e hakaea naa taratara TeAtua i te saaita naa tamavare see lotu raa e uru atu raa, naa tama naa ma ki illoa maa laotou ni tama haisara i naa taratara laotou ellono.

²⁵ Naa hakataakoto laotou e huu naa ma ki hakassaina ki te maarama, aa teenaa laotou ma ki ttuu ki naa turi laotou no lotu ki TeAtua, ka taratara peelaa, “Ni maaoni, TeAtua e noho ma kootou i te kina nei.”

Tetiputipu ki hakasura iloto te lotu

²⁶ Aku taaina ma aku kave nei. Nau e taratara raa ko te mee nei: Saaita kootou e hakakutu ki lotu raa, e mee te tama ma ki hua tana mako te lotu, telaa tama iaa e mee te taratara akonaki, aa telaa tama e mee te taratara e kauake TeAtua, aa telaa tama e taratara ki naa taratara e kkee, aa e mee telaa tama ma ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa. Naa mee naa hakkaatoa e ssura ki tokonaki ki te lotu.

²⁷ Ki mee maa se tama e mee ki taratara ki naa taratara e kkee, se takarua ma te takatoru ki taratara, te tama imuri telaa tama, aa telaa tama ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa. ²⁸ Tevana iaa ki mee maa see hai tama e noho ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa, te tama e taratara ki naa taratara e kkee raa ki noho seemuu no taratara kiaa ia soko ia ma TeAtua. ²⁹ Te takarua ma te takatoru i naa tama ni kauake naa taratara TeAtua raa ki taratara, aa aaraa tama iaa ki hakatonutonu naa taratara laotou naa. ³⁰ Aa ki mee maa se tama e noho ilaotou e kauake tana taratara TeAtua ki tarataraina, te tama ni tuu no taratara raa ki mmosi ana taratara. ³¹ Kootou kato e lavaa te hakaea naa taratara TeAtua, te tama imuri telaa tama, ki akoako kootou hakkaatoa, aa

ki saapai kootou ki kootou. ³² Te tama e hakaea naa taratara TeAtua raa kilavaa te roorosi hakaraaoi ki naa mahi TeAitu naa, ³³ i te aa i TeAtua see hiihai maa taatou e lotu huri; a Ia e hiihai maa taatou ki meeme hakapaa aa taatou ku lotu hakaraaoi.

E mee pee ko iloto naa katurana katoo naa tama TeAtua raa, ³⁴ naa haahine raa ki noho seemuu i te saaita e lotu. Laotou see lavaa te mee ni taratara maa laotou. Naa Loo Moses raa e mee hoki maa laotou ki hakannoo ki naa tama hakamaatua te lotu. ³⁵ Ki mee maa laotou e fiffai maa laotou e illoa i se mee, laotou ki vasiri ki naa aavana laotou raa i te saaita laotou e ttae ki naa hare laotou. Teenaa se vana hakanapa maa te ffine e tuu no taratara iloto te lotu.

³⁶ Kootou e mannatu maa naa taratara TeAtua raa ni kaamata mai i kootou? Seai! Kootou e mannatu maa naa taratara TeAtua raa ni kaumai ma ki kauatu koi ki kootou soko kootou? Seai hoki! ³⁷ Ki mee maa se tama e hai maa ia ko te pure TeAtua, aa maa ia e taka ma naa mahi TeAitu Tapu, te tama naa ki illoa maa aku taratara e sissii atu nei kote taratara hakamaatua TeAriki. ³⁸ Ki mee maa ia see hakannoo mai ki te taratara nei, kootou see hakannoo kiaa ia.

³⁹ Aa teenaa, aku taaina ma aku kave nei, kootou ki oti manava ki hakaea kootou naa taratara TeAtua, tevana iaa kootou see puuia kootou te taratara ki naa taratara e kkee. ⁴⁰ Naa mee hakkaatoa ki heheunatia i te ara maaoni aa i te ara etonu.

Te masike ana Christ i te mate

15 Aku taaina ma aku kave nei. Nau e hiihai maa kootou ki mannatu i te Lono Taukareka ni hakaea atu nau, teelaa ni toa kootou aa teelaa e taaohi manava ai kootou. ² Teenaa ko te Lono Taukareka ni hakaea atu nau ki kootou. Kootou ma ki hakassaoria te Lono Taukareka nei, ki mee naa taratara nei e tauhia kootou ki mau, aa ki mee seai raa, kootou naa ni lotu vare koi.

³ Nau ni hakaea atu ki kootou aku taratara ni too i TeAtua, i teenaa ni taratara hakamaatua iloo. Naa taratara naa e mee peelaa: Christ ni mate ki uiaa naa haisara taatou, e mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu. ^{†4} A Ia ni tanumia aa ni hakamasikeria no ora imuri naa aso e toru, e mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu. ^{‡5} A Ia ni hakasura ki Peter, aa ki oti raa hakasura iloo Ia ki tana taka sinahuru maa ttakarua aposol. ^{†6} Kimuri raa, hakasura iloo Ia i te saaita tokotasi ki naa tama e ttoe i te rima naa rau i naa tama e tau-tari kiaa Ia. Te mahi ana naa tama naa koi ora i te saaita nei, aaraa tama iaa ku oti te mmate. ⁷ Ki oti raa, hakasura iloo Ia ki James, araa hakasura iloo Ia ki ana aposol raa hakkaatoa.

⁸ Nau nei ko te tama ni hakasura mai a Ia hakamuri hakaoti, niaaina maa nau e mee ma setamariki e irikina i taku saaita ni haanauria mai. ^{†9} I te aa iaa nau nei

†† 15.3 Is 53.5-12 ‡ 15.4 Ps 16.8-10; Mt 12.40; Acts 2.24-32
 † 15.5 Mt 28.16-17; Mk 16.14; Lk 24.34,36; Jn 20.19 †† 15.8
 Acts 9.3-6

† 14.21 Is 28.11-12

e taka i laro hakaoti naa aposol hakkaatoa. Nau see tau te heheuna ma se aposol, i aa nau ni mee pakavaina a nau naa tama telotu TeAtua. ¹⁰ Tevana iaa TeAtua ni aroha iaa nau, teenei e tiputipu ai nau peenei. A Ia ni see arohavare iaa nau; aku heuna nei e llasi are i naa heuna aaraa tama, tevana iaa nau see heheuna ki aku tino mahi; te laaoi TeAtua e heheuna iaa nau. ¹¹ Niaaina maa teelaa ko nau raa ni hakaeta atu, aa seai maa teelaa ko aaraa tama raa ni hakaeta atu, teenei ko naa taratara maatou hakkaatoa e hakaeta, aa teenei ko naa taratara nitou kootou.

Taatou ma ki massike ma te ora maaoni

¹² Ki mee maa maatou ni hakaeta atu maa Christ ni hakamasikeria i te mate, peehea naa taratara aaraa tama i kootou maa naa tama e mmate raa ma ki see hakamasikeria i te mate? ¹³ Ki mee maa naa tama naa e taratara maaoni raa, teenaa e mee maa Christ ni see hakamasikeria i te mate hoki. ¹⁴ Aa ki mee maa Christ ni see hakamasikeria maaoni raa, teenaa maatou see hai taratara ki hakaeta atu, aa kootou see hai mee ki hakattina. ¹⁵ Maatou nei hoki ku tarataraina maa maatou ni tama e taratara kailallao i TeAtua, i maatou ni hakaeta atu maa Christ ni hakamasikeria TeAtua. ¹⁶ Ki mee maa naa tama ni mmate raa see hakamassikeria, teenaa e mee maa Christ hoki ni see hakamasikeria. ¹⁷ Aa ki mee Christ ni see hakamasikeria raa, kootou naa ni lotu vare koi ki te tama koi moe ka mate. Kootou naa koi nnoho ma naa haisara kootou. ¹⁸ Te mee naa hoki ma ki mee ma naa tama e illoa i Christ aa ku oti te mmate raa ku mmate hakaoti. ¹⁹ Ki mee maa taatou e hakatina maa Christ e tokonaki koi ki taatou i te saaita taatou e nnoho i te maarama nei raa, taatou nei ko naa tama are e ttaka hakaaroha i naa tama hakkaatoa i te maarama nei.

²⁰ Tevana iaa te taratara maaoni raa e mee maa Christ ni hakamasikeria TeAtua i te mate, ki hakailoa mai ki taatou maa naa tama ku oti te mmate raa ma ki hakamassikeria hoki a Ia. ²¹ Te mate raa ni sura mai i tevana te tama tokotasi ni mee, peelaa hoki naa tama e mmate raa e hakamassikeria i tevana telaa tama e mee. ²² Te henua kato e mmate i naa ora laatou e hakauu ki Adam, peelaa hoki te henua kato ma ki hakamassikeria no ora, i naa ora laatou e hakauu ki Christ. ²³ Naa tama kato e takkoto naa sao laatou e tukua ki hakamassikeria: Christ ni hakamasikeria imua, aa tana sao ma ki ahemai raa, naa tama hakkaatoa e tau-tari kiaa Ia raa ma ki hakamassikeria hoki. ²⁴ Aa teenaa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa raa ku tae mai; Christ ma ki hetaa no lavaa a Ia naa tuku, naa hakamaui, aa ma naa aitu haimahi te maarama nei, aa ma ki hookii ake te Nohorana raa ki TeAtua Tamana. ²⁵ I te aa, i Christ ki noho hakamaatua ki tae ki te saaita TeAtua ku oti te taai a Ia hakkaatoa naa tama e tautau haaeo ma Ia raa no tukua i laro naa tapuvare te tama naa. ^{††26} Naa mahi hakaoti ma ki seua raa ko naa mahi

te mate. ²⁷ I te aa, i te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Naa mee hakkaatoa ni tukua TeAtua i laro ana tapuvare." Taatou iaa e illoa maa te taratara e mee maa, "naa mee hakkaatoa" raa, see mee i TeAtua, te tama e tukua a Ia naa mee hakkaatoa ki takkoto i laro Christ. ^{†28} Tevana iaa i te saaita naa mee hakkaatoa raa ku oti te tukua ki takkoto i laro te roorosi Christ raa, teenaa a Ia tana tino, te Tama TeAtua, ma ki hakanoho soko Ia i laro TeAtua, te tama ni tuku naa mee hakkaatoa i laro aana, aa teenaa TeAtua ma ki noho hakamaatua i naa mee hakkaatoa.

²⁹ Ki mee maa naa tama ku oti te mmate raa see lavaa te massike mai i te mate, ai teelaa se ara peehea aaraa tama e hakauu tapu ma ki tokonaki laatou ki naa tama ku oti te mmate? Se aa laatou e mannatu ma ki mee? Ki mee maa teenaa sevana maaoni pee ko naa taratara aaraa tama maa te mate raa ma ki see hakamasikeria no ora, ai aaraa tama iaa e hakauu tapuria ki tokonaki laatou ki naa tama ku oti te mmate? ³⁰ Ki mee maa naa tama e mate raa ma ki see hakamassikeria, ai maatou ku hakauru are ki te kau haaeo ki taupiri maatou ki mmate i te kau saaita? ³¹ Aku taaina ma aku kave nei. Nau e taupiri ki mate i naa aso hakkaatoa! Nau e taratara atu naa mee nei i aa nau e hiahia i kootou, i naa ora taatou e hakauu ki Jesus Christ, TeAriki taatou. ³² Ki mee maa nau ni hetaa vare koi ma naa tama e haia ma ni "manu vao kaitama" i te kina nei, i Epises, i taku tino hiihai, se aa nau ni too i taku vana ni mee naa? Aa ki mee maa naa tama e mmate raa ma ki see hakamassikeria, teenaa, taatou ku tau koi maa te taratara e mee peelaa, "Taatou ki kikai ka unu hakaoti, i taiao taatou ku mmate." ^{††}

³³ Kootou mmata ki see hakareesia kootou. "Naa sosorina taukalleka kootou naa e lavaa te huria i naa tama e hakallika e ttaka ma kootou." ³⁴ Kootou ki tiiake naa sosorina haisara kootou, aa kootou ku ahe no mannatu hakaraaoi. Nau ku taratara atu te mee nei ki nnapa kootou: Aaraa tama i kootou seki illoa iloo i TeAtua.

Te haitino e hakamasikeria i te mate

³⁵ E mee te tama ma ki vasirisiri peelaa, "Naa tama ku oti te mmate raa ma ki hakamassikeria peehea? Ni haitino peehea ma ki massike ma naa tama naa?" ³⁶ Teenaa ni taratara vware koi! Kootou e illoa maa te hua laakau e toria raa see lavaa te somo i te saaita naa koi. Ki mee maa te hua laakau naa see moe iloto te kerekere raa ki para imua, te laakau naa see lavaa te somo are. ³⁷ Te laakau ku oti te somo no lasi raa see hakaranatia kootou no toria ma ki somo hoki. Seai. Kootou e toria are kootou naa hua te laakau naa. ³⁸ Saaita te hua laakau naa e somo raa, teelaa ko TeAtua raa e penapena naa tiputipu te laakau e somo ake naa, te laakau koi e kee ana tiputipu.

³⁹ Aa naa haitino naa mee kato e ora raa seai ko te haitino tokotasi. Naa tama raa e mee naa haitino

† 15.9 Acts 8.3 †† 15.25 Ps 110.1

‡ 15.27 Ps 8.6 †† 15.32 Is 22.13

e tiputtipu ki te tiputipu tokotasi; naa manu raa e kkee; naa manu lellee raa e kkee, aa naa ika raa hoki e kkee.

⁴⁰ Teelaa hoki e mee naa haitino telani aa ma naa haitino te kerekere. Te hakasoro mmata naa haitino telani e kee ma te hakasoro mmata naa haitino te kerekere. ⁴¹ Telaa raa e mee tana tino tiputipu hakasoro mmata, te marama raa telaa tiputipu hakasoro mmata, aa naa hetuu raa e kkee naa hakasoro mmata laatou; aa iloto iloo naa hetuu naa raa, naa hetuu e kkee hoki naa hakasoro mmata laatou.

⁴² Teenaa te tiputipu ma ki sura i naa tama e mmate e hakamassikeria no ora. Saaita te haitino te tama e tanumia raa, teenaa se haitino e moe no para; tana saaita e hakamasikeria raa, te haitino naa ma ki takoto mata ora peenaa. ⁴³ Itana tanumia ana raa, te haitino naa e tiputipu hakallika ka matanaenae, aa tana saaita e hakamasikeria raa, te haitino naa ma ki hakasoro mmata ka mata ora.

⁴⁴ Itana tanumia ana raa, teenaa se haitino te maarama nei, aa i tana saaita e hakamasikeria raa, teenaa se haitino e hakaoratia TeAitu. Ki mee maa e mee te haitino te maarama nei, teenaa e mee hoki te haitino aitu. ⁴⁵ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, "TeAtua ni penapena te tama mua raa no kauake tana ora, tana inoa ko Adam", tevana iaa te Adam hakamuri raa ko TeAitu hakaora tama. ⁴⁶ Teelaa seai ko te haitino aitu raa ni hakasura mai imua, teelaa ko te haitino te maarama nei are, aa ki oti raa te haitino aitu.

⁴⁷ Te Adam mua, te tama ni penaa ki te kerekere, se tama te maarama nei. Te Adam hakamuri raa iaa, teenaa se tama ni sura mai i te lani. ⁴⁸ Naa tama te maarama nei e ttaka ma te tiputipu te tama ni penaa ki te kerekere. Naa tama telani raa iaa e ttaka ma te tiputipu te tama ni sura mai i te lani. ⁴⁹ Taatou e ttaka ma te tiputipu te tama ni penaa ki te kerekere, peelaa hoki taatou ma ki ttaka ma te tiputipu te Tama telani.

⁵⁰ Aku taaina ma aku kave nei. Nau e taratara raa ko te mee nei: Te mee e sura mai i te pukunohi aa ma i te ttoo raa see lavaa te noho i te Nohorana TeAtua, aa te haitino e moe no para raa see lavaa te too te ora e ora hakaoti.

⁵¹ Kootou hakannoo mai ki kauatu nau te taratara huu nei: Taatou ma ki see mmate hakkaatoa, tevana iaa i te saaita te puu hakaoti e tani raa, taatou ma ki ffuri no kkee. ⁵² Naa tinotama taatou ma ki hakateki no ffuri, ma ki vave ma ko naa kkemo te karamata. Ssao te puu hakaoti e tani raa, naa tama ni mmate raa ma ki haka massikeria, aa laatou ma ki see lavaa hakaoti te mmate. Taatou hoki, naa tama koi ora, ma ki hurisia no kkee. ^{†53} I te aa, i te mee e moe no para raa ki hurisia ki takoto ka ora peenaa; te mee ma ki mate raa ki hurisia ki takoto see mate. ⁵⁴ Teenaa, i te saaita tevana nei kusura, aa te mee e moe no para raa ku oti te huri no takoto ka ora raa, teenaa naa taratara te Laupepa Tapu raa ma ki ttino. Teenaa ko naa taratara e mee maa,

"Te mate raa ku see haimahi i aruna taatou! Ana mahi ku oti hakaoti!" ‡

⁵⁵ "Te mate nei, teehea oo mahi e laka i aruna naa mahi maatou?" †

Te mate nei, teehea oo mahi e mee ki hakallono isu maatou?" †

⁵⁶ Te mate raa e kauake ana mahi te haisara ki haia te tama ki hakallono isu, aa te haisara raa e kauake ana mahi naa Loo Moses. ⁵⁷ Tevana iaa taatou ki fiafia i TeAtua, i taatou e tokonakina mai TeAriki Jesus Christ, ki lavaa taatou te hakahiti vaaruna te mate ma naa haisara taatou.

⁵⁸ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki taaohi manaava i TeAtua. Kootou e illoa maa naa heuna TeAriki e haia kootou naa seai ni heuna vare. Kootou ki heheuna hakappuru ki lavaa kootou naa heuna TeAriki.

Paul e taratara i naa mane

16 Teenei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sissii mai i naa mane kootou essiko ki tokonaki ki naa tama TeAtua i Judea. Kootou tautari ki taku vana ni mee ake ki naa tama naa lotu i Galesia ki mee. ^{‡2} I naa Hakamarolloo katoou, kootou, te tama koi ki ffana no tuku hakavasi ni mane maana, e hano koi ma tana kooina e vana ia maa etau i ana mane i tana heuna, ki see mee maa kootou ki ffuri no ssiko mane i taku saaita e hanatu. ³ Taku saaita e tae atu raa, kootou ku tuku ni tama maa kootou ki too naa mane kootou naa ki Jerusalem. Nau ma ki kauake naa pas laa-tou ki oo ma laatou. ⁴ Aa ki mee maa nau ki hano hoki ma laatou, nau e lavaa te oo maatou hakapaa.

Te maanatu Paul

⁵ Nau ma ki hakataka mai i naa matakaaina vaaroto Masedonia imua, kimuri are nau ku hanatu no mmata i kootou. ^{‡16} Nau e maatino i aku noho hakamaarie ma kootou, iaa nau e maanatu ma ki noho nau ma kootou i te ssao te saumakallii e lasi, aa teenaa kootou ku lavaa te tokonaki mai ki lavaa nau te horau ki aaraa kina. ⁷ Tevana iaa nau see hiihai maa taku sao e nnoho taatou raa e potopoto koi. Ki mee TeAriki e hiihai, teenaa nau ma ki noho rooroa ma kootou.

⁸ Nau ma ki noho i te kina nei, i Epises, ki tae ki te aso te Pentekos. ^{‡19} I te aa, iaa nau e mee aku lopo heuna e llasi e takkoto ki mee i te kina nei. Nau e illoa maa e tammaki naa tama i te kina nei e lotoffaeo i maatou. [§]

¹⁰ Ki mee maa Timothy e hanatu peenaa ki kootou, kootou ku mmata ake hakaraaai kiaa ia, ki hakauaua ia i tana noho e noho ma kootou, i te aa iaa ia e heheuna hoki i naa heuna TeAriki ma konau. ^{§11} Kootou see ttoka atu maa ia se tama koi see illoa i naa vana. Kootou haia anavana kittonu ki ahemai hakaraaai ia kiaa nau; iaa nau e noho kattari atu kiaa ia ma naa taaina ma naa kave taatou.

‡ 15.54 Is 25.8 †† 15.55 Hos 13.14 (LXX) †† 16.1 Rom 15.25-26 ††† 16.5 Acts 19.21 ††† 16.8 Lev 23.15-21; Deut 16.9-11 § 16.9 Acts 19.8-10 §† 16.10 1 Cor 4.17

† 15.45 Gen 2.7 †† 15.52 1 Thes 4.15-17

¹² Teenei nau ku taratara atu i te taina taatou, Apollos. Ttama naa maraa e ppuratia a nau peenaa ki hanatu ia ma naa taaina taatou no mmata i kootou. Tevana iaa a ia see hiihai maa ia e hanatu i te saaita nei. Tana sao e maanatu maa e taukareka raa, a ia ma ki hakasura atu.

Naa purepure hakaoti Paul

¹³ Kootou ki roorosi hakamattoni lokoi. Kootou ki taaohi manava i TeAtua; kootou see ppore; kootou ki makkaa. ¹⁴ Kootou ki heheuna ma te manava laaoi.

¹⁵ Kootou e illoa maa Stefanas ma tana haanauna raa ko naa tama mua ni lotu i Greece. Laatou e heheuna ka tokonaki ki naa tama TeAtua. Aku taaina ma aku kave nei. ^{†16} Nau e hiihai maa kootou ki hakannoo ki naa tama peenaa aa ma naa tama hoki e heheuna hakaapaa ma naa tama naa.

¹⁷ Nau e hiahia i Stefanas, Fortunatus, aa ko Akaikus ku oomai no nnoho maatou. Naa heuna kootou ku see lavaa te mee iaa nau i te kina nei ku haia

† 16.15 1 Cor 1.16

naa tama naa, i kootou ku see ssura mai. ¹⁸ Nau e haia hakaraaoina iloo naa tama naa i aku heuna nei. E mee pee ko naa heheuna laatou i kootou i te kina naa. Kootou kimmata hakaraaoui ki naa tama peenaa.

¹⁹ Naa kanohenua TeAtua i Asia raa e pureppure atu ki kootou. Aquila ma Priscilla, aa ma naa tama katoo e lotu i te hare laaua raa e pureppure atu ki kootou.

^{††20} Naa tama hakkaatoa e lotu e nnoho i te kina nei e pureppure atu ki kootou.

Kauatu te vaisioni tapu raa ki naa taaina ma naa kave kootou.

²¹ A nau Paul, e purepure atu ki kootou. Aku purepure nei e sissii ki taku tino rima soko nau.

²² Ttama see manava laaoi i TeAriki raa, a ia ma ki hakallono isu.

TeAriki maatou, koe ku au!

²³ Te laaoi TeAriki Jesus ki takoto i kootou.

²⁴ Te llee taku manava e takoto i kootou iloto te Inoa TeAriki, Jesus Christ. Amen.

†† 16.19 Acts 18.2

2 CORINTHIANS

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

nisissii i te ssao te noho Paul ma naatama te lotu i Korint raa ni see taukareka hakaraaai. E mee aaraa tama te lotu i te kina naa ni mee naa taratara hakallika laatou i Paul, tevana iaa Paul e hakaari ake i tana hiihai maa laatou ki ahe ake ki meeme e hakapaa hoki laatou ma ia, Naa taratara mua iloto te pas nei raa, Paul e taratara i naa tiputipu tana noho ma naa tama te lotu i Korint. Aia e taratara ake ki naa tama raa i tana vana ni huri ai no loto peelaa i naa tama te lotu i te kina naa, aa a ia e taratara hoki i aa ia e hiahia i teenei kotana roto nei teelaa ni ffuri naa tama raa notiake naa haisara laatou aa no meeme e hakapaa hoki. Ki oti raa a ia ku mee ake ki naa tama te lotu raa ki tokonaki ake ki naa tama te lotu e noho hakaaroha i Judea. Naa taratara hakaoti iloto te pas nei raa, Paul e sissii ki illoa naa tama raa i aa ia se aposol maaoni TeAtua, i te aa, e mee aaraa tama i Korint e hai maa laatou ni aposol maaoni, aa maa Paul iaa se aposol hakareeresi.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei
Te hakataakoto te pas 1.1–11
Paul ma naa tama te lotu i Korint 1.12—7.16
Tokonaki ki naa tama te lotu i Judea 8.1—9.15
Paul e taratara maa ia se aposol maaoni 10.1—13.10
Naa taratara hakaoti 13.11–13

1 Anau Paul, se aposol Jesus Christ i te hiihai TeAtua; teenei ko maaua ma Timothy nei e sissii atu te pas nei. †

Teenei maaua pas ki kootou, naa tama TeAtua e noho i Korint ma naa matakaaina hoki iloto Greece.

² TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaai ki kootou ki noho laaoi kootou.

Paul e hakanau i TeAtua

³ Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ. A Ia ko te Tamana e manava aroha aa te Atua teelaa e ssura mai te kau tokonaki hakkaatoa.

⁴ Saaita maaua e uru i te kau haaeo raa, TeAtua e huri mai no tokonaki ki maaua ki lavaa maaua te tokonaki hoki ki aaraa tama e llave i naa haaeo pee ko naa tokonaki TeAtua ki taatou. ⁵ E mee koi pee ko maaua e hakallono isu hakapaa ma Christ raa, teenaa maaua ma ki tokonakina mai hoki TeAtua i taatou e hakapaa ma Christ. ⁶ Ki mee maa maaua e hakallono isu, teenaa ko maaua e fiffai ma ki saapai atu maaua ki ora kootou; aa ki mee TeAtua e huri iho no saapai mai ki maaua, maaua ma ki lavaa hoki te huri atu no saapai ki kootou. Teenaa kootou ma ki lavaa te noho hakalavatoa i naa hakallono isu kootou pee ko maaua nei. ⁷ Maaua e illoa maa kootou e taao hi manava peenaa i TeAtua. Maaua e illoa peelaa

† 1.1 Acts 18.1

maa i kootou e hakallono isu pee ko maaua raa, teenaa kootou hoki e tokonakina TeAtua pee ko maaua hoki e tokonakina TeAtua.

⁸ Aku taaina ma aku kave nei. Maaua e fiffai maa kootou ki illoa i naa haaeo maaua ni ttiri i te matakaaina Asia. Naa mmaha ni noho ma maaua raa poi see lavaa lokoi maaua. Maaua ni mannatu maa maaua ku mmate. ††⁹ Maaua ni mannatu maa maaua ku oti te tukua ki mmate. Tevana iaa naa vana nei ni ssura ki illoa maaua maa maaua see lavaa te heheuna ki naa tino mahi maaua. TeAtua koi soko Ia e lavaa te tokonaki ki maaua. A Ia naa ko te Tama e hakamasike naa tama e mmate. ¹⁰ Maaua ni hakassaoria a Ia aa maaua ma ki hakassaoria i naa haaeo hakamat-taku raa illoa, aa maaua e taao hi manava maa maaua ma ki hakassaoria hoki a Ia imuri, ¹¹ i kootou e tokonaki mai peenaa ki naa taku kootou. Teenaa TeAtua ma ki lono te lopo taku kootou e taku ake naa, aa ku huri mai no haia hakaraaoina maaua. Te lopo tama ma ki massike no hakanau iaa Ia ma naa varo laatou, i tana vana e mee ki maaua.

Paul ku huri tana maanatu ki see hano ia ki Korint

¹² Teenei te mee e ahu ai maaua: Naa hakataakoto maaua e hakailoa mai maa i te noho maaua i te maarama nei, i te vasi naa sosorina maaua ki kootou raa,

†† 1.8 1 Cor 15.32

maaua ni tautari koi ki naa tiputtipu e ttonu aa e ttapu iloto naa mahi te manava laaoi TeAtua. Maaua ni see tautari ki te iloa te tama. ¹³ Maaua e sissii atu koi naa taratara kootou e lavaa te tokatoka no massaro kootou. Niaaina maa kootou seki massaro hakaraaoi i naa taratara maaua nei, nau e hakamau manava maa kimuri kootou ku massaro hakaraaoi iloo i naa taratara katoou maaua e kauatu ki kootou. Ite aso TeAriki ma ki ahemai raa, kootou ma ki ahu i maaua pee ko i-naa ahu maaua i kootou.

¹⁵ Nau ni iloa hakaraaoi iloo i naa mee nei, teenaa ni maanatu nau ma ki hanatu nau no mmata i kootou imua, ki lavaa nau te noho ma kootou i naa saaita iloo e lua. ¹⁶ Ite aa, iaa nau ni maanatu maa taku saaita e horau ki Masedonia raa, nau ku taa atu no mmata i kootou, aa nau ma ki hakasura atu hoki i taku saaita ma ki ahemai, ki tokonaki mai kootou i taku saaita ma ki horau ki Judea. ¹⁷ Teenei maaoni ko aku mannatu ni noho ma nau. Kootou see mannatu maa kootou ni hakareesia koi nau. Seai. Nau seai setama e taratara kailaarao, e hurihuri ana taratara. Nau seai ko naa tama e ppesi naa taratara laatou peelaa, "Uee," aa ki oti ku huri hoki no mee peelaa, "Seai." ¹⁸ Taatou katoou e illoa maa TeAtua e taratara koi ki te taratara maaoni. Maaua nei hoki e taratara ki te taratara maaoni. Maaua see lavaa te mee maa "Uee" aa ki oti ku huri hoki no mee maa "Seai". ¹⁹ Ite aa, Jesus Christ, Ttama TeAtua, te tama ni hakaetau maatou ma Silas aa ko Timothy raa, see iloa te hurihuri taratara. A Ia naa kote "Uee" TeAtua ki taatou. ²⁰ Ite naa ko ia naa te "Uee" ki naa purepure katoou TeAtua ni tuku maa taatou. Teenei kote vana i naa saaita taatou e hakanau i TeAtua raa, taatou e hakaoti naa taku taatou ka mee peelaa, "Amen," iloto naa mahi Jesus Christ. ²¹ Teenaa ko TeAtua tana tino teelaa e mee i maaua, hakapaa ma kootou, ki illoa hakaraaoi taatou i naa takkoto naa ora taatou ma Christ; teenaa ko TeAtua tana tino teelaa e hakakkeeina a Ia naa ora taatou ki ttapu. ²² Teenaa ko Ia naa ni tuku tana hakailona i taatou, i taatou ni tama aana. A Ia ni kaumai TeAitu Tapu raa ki takoto i naa hatumanava taatou, ki hakailoa mai ki taatou i ana mee hakkaatoa teelaa ni tuku maa taatou.

²³ TeAtua e iloa i aku tiputtipu. A Ia e iloa maa nau e taratara ki te taratara maaoni. Nau ni see hakavave ma ki hakasura atu ki kootou i Korint i aa nau see hiihai maa kootou killave hoki ma ni haaeo. ²⁴ Maaua see mee maa maaua nei raa ki taratara atu maa kootou ki lotu peehea. Seai. Maaua e illoa maa kootou koi tuu mau ma naa hakataakoto kootou i TeAtua. Maaua e kauatu koi naa taratara nei ki nnoho kootou ka fiafia i kootou ku illoa maaoni i TeAtua.

2 Teenaa ni mee ai taku maanatu ki see hanatu nau, ki see nnoho hakaaroha hoki kootou ma ko imua. ² Ki mee maa kootou e haia a nau ki nnoho hakaaroha, ko ai te tama ma ki noho no haia nau ki hiahia? Teenaa ko kootou naa koi, naa tama ni haia a nau ki nnoho hakaaroha. ³ Teenaa ko taku vana ni sissii atu

taku pas naa ki kootou. Nau ni see hiihai maa nau ki hanatu no aroha nau i naa nnoho hakaaroha kootou, naa tama nau ni maanatu maa nau ma ki hiahia ai. Iaa nau e iloa maa taku saaita e hiahia, teenaa kootou hoki e fiafia. ⁴ I taku saaita ni sissii atu taku pas naa raa, nau ni mate hakaoti i aku tani, iaa nau e aroha i kootou. Nau ni see sissii atu ma ki haia kootou ki nnoho hakaaroha. Seai. Nau ni sissii atu ki kote kootou i te llee taku manava i kootou.

Aroha i te tama haisara

⁵ Ki mee maa setama ni hakkoro telaa tama ki noho hakaaroha, teenaa a ia seai tanavana ni mee ki aa nau; a ia ni mee are ki kootou hakkaatoa, aa pee ki aaraa tama koi i kootou. Nau e taratara peenei i aa nau see hiihai maa kootou ki hai haaeoina kootou ttama naa. ⁶ Te hakkaatoa te tama peenaa ni kauatu te mahi ana kootou raa e tau ma ia. ⁷ Tevana iaa i te saaita nei raa, kootou ki alloha iaa ia, aa kootou ku saaita atu ki see noho hakaaroha hakaoti ttama naa. ⁸ Aa teenaa nau e ppura atu ki kootou ki hakailoa atu ki ttama naa i naa manava kootou e llee iaa ia. ⁹ Nau ni sissii atu taku pas naa ki mmata nau maa kootou maaoni e lavaa te hakannoo ka tautari ki aku taratara i naa saaita hakkaatoa. ¹⁰ Saaita kootou e alloha i te tama i ana vana ni mee raa, nau hoki e aroha iaa ia. Ite aa, i taku saaita e aroha i te tama raa, teenaa ki mee e maaoni maa nau e aroha i te tama naa i sevana, nau e hakasura te tiputtipu naa imua naa karamata Christ, ki sura se taukareka i kootou. ¹¹ Ite aa, nau see hiihai maa Satan ki lavaa te hakahiti i aruna naa mahi taatou, i taatou ku oti te ilotia taatou anavana e maanatu ma ki mee.

Paul essee i Titus

¹² Taku saaita ni tae ki Troas ki hakaetau nau te Lono Taukareka i Christ raa, nau ni kite maa taku ara raa ku oti te tarakina mai hakaoti TeAriki. ¹³ Tevana iaa taku manava ni hakallika iloo iaa nau ni see lave i taatou taina, Titus. Teenaa, purepure iloo nau ki naa tama i te kina naa no hakataka iloo nau ki Masedonia. ‡

Christ e noho hakamaatua

¹⁴ Tevana iaa taatou ki fiafia i TeAtua. I taatou e hakapaa ki Christ raa, teenaa taatou e hakataakina TeAtua ma ni karapusi, ki tautari taatou vaamuri Christ, te tama e noho hakamaatua. Taatou nei e haia TeAtua ki hakaetau taatou te iloa Christ raa ki te henua hakkaatoa, ki ttoha te iloa naa ma ko naa sauna naa mee mannoni. ¹⁵ Ite aa, i taatou nei e mee pee ko naa mee mannoni e hookina Christ ki TeAtua, teelaa e ttoha no takoto ma naa tama ni hakassaoria aa ma naa tama e nnoho ki mmate. ¹⁶ Teenei se sauna te mate ki naa tama e nnoho ki mmate, aa teenei ko te sauna te ora ki naa tama ni hakassaoria a Ia. Ko ai te tama hoki e tau te mee naa vana peenei? ¹⁷ Maatou see mee pee

† 1.16 Acts 19.21 †† 1.19 Acts 18.5

‡ 2.13 Acts 20.1

ko aaraa tama, e haia laatou naa taratara TeAtua nei ma ni taratara vare koi. Maatou nei ni heunatia mai TeAtua, teenaa maatou nei e taratara ki te taratara maaoni imua naa karamata TeAtua, i maatou ni tama e heheuna maa Christ.

Naa taratara TeAtua i te ara hou te ssao nei

3 Kootou maki mannatu maa maaua ku kaamata hoki te taratara hikkahi ki maaua, seai iloo. Maaua see mee pee ko aaraa tama e fifai ma ni tama sara ki sissia ni pas maa laatou no taratara atu maa naa sosorina laatou ettonu, aa maaua hoki see mee maa kootou ki sissia ni pas maa maaua, seai. Maaua seai ni tama peenaa. ² Kootou, naa tino kootou naa kote pas maaua, teenaa e sissia iloto naa hatumanava maaua kitokatoka te henua kato o illoa. ³ Te mee naa e maatino peelaa maa teelaa ko Christ raa e sissii te pas naa no kaumai ki kauatu maaua ki kootou. Te pas naa ni see sissia ki naa peenisi; te pas naa ni sissia TeAitu TeAtua e ora hakaoti. Naa taratara naa ni see sissia i aruna naa hatu e pallaha; naa taratara naa ni sissia iloto naa hatumanava taatou. †

⁴ Maaua e kauatu naa taratara nei i maaua e illoa maa maaua e tautari maaoni ki naa taratara Christ imua naa karamata TeAtua. ⁵ Maaua see tau te taratara atu maa maaua e lavaa te haia maaua naa heuna nei soko maaua. Seai. Naa heuna nei e lavaa maaua i TeAtua e tokonaki mai ki maaua. ⁶ Teenaa ko Ia naa ni tokonaki mai ki maaua ki hakaea maaua naa taratara hou te ssao nei. Teenei seai ko naa loo ni sissia; teenei ni taratara TeAitu Tapu. Naa loo ni sissia raa e kaumai taatou mate, aa TeAitu raa iaa e kaumai taatou ora. ††

⁷ Naa Loo raa ni kanusia TeAtua ki takkoto i aruna naa hatu e pallaha. Te taurae Moses ni maasina hakkaatoa i te saaita TeAtua ni hookii ake naa Loo naa kiaa ia. Niaaina iloo maa te maasina TeAtua e takoto i te taurae Moses raa ni hano koi no seai raa, te kanohenua Israel raa ni see lavaa te tokoka atu kiaa ia. Ki mee naa loo e kaumai taatou mate naa ni hakasura iho ma te maasina peenaa raa, ⁸ kootou e mannatu maa te maasina maki hakasura iho ma TeAitu TeAtua raa maki tiputipu peehea? ⁹ Te maasina ni hakasura iho ma naa loo e kaumai taatou mate raa ni lasi, tevana iaa te maasina maki hakasura iho ma TeAitu e kaumai taatou ora raa maki ttoe iaa! ¹⁰ Taatou e lavaa te taratara maa te maasina e takoto i te ssao nei ku uhi vaaruna te maasina tuai ni takoto i te kanohenua Israel imua.

¹¹ Te maasina imua naa ni see takoto rooroa, i te ssao naa ku takoto koi ki hakaoti mai. Te maasina te ssao nei iaa maki see lavaa te hakaoti mai. Te maasina naa maki takoto no takoto hakaoti!

¹² Maaua see pporo te kauatu naa taratara nei, i maaua e taaohi manava ki te tiputipu hou TeAtua e hakasura nei. ¹³ Maaua see mee ma ko Moses. Aia ni uhi tana taurae ki te tapaa maro raa ki see kkite te kanohenua Israel maa te maasina TeAtua e takoto

iaa ia raa ni hano koi no seai. ¹⁴ Naa hakataakoto naa tama naa ni puuia maaoni; aa no tae mai iloo ki te aso nei raa, naa hakataakoto laatou koi uuhia te tapaa maro naa i naa saaita laatou e tokatoka i naa laupepa naa loo tuai. Te tapaa maro naa maki uuhia koi ki mee te tama raa e iloa maaoni i Jesus Christ. ¹⁵ I te ssao nei iloo, i naa saaita naa tama naa e tokatoka i naa loo Moses raa, naa hakataakoto laatou koi uuhia te tapaa maro naa. ¹⁶ Tevana iaa te tapaa maro naa e lavaa te uia. Naa taratara te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa i Moses, "Tana tapaa maro raa ni uia i tana saaita ni huri tana manava ki TeAriki." ¹⁷ Aa teenaa, te "Ariki" e hakatuuria mai i naa taratara nei raa ko TeAitu Tapu, aa i naa kina kato TeAitu TeAriki e takoto raa, naa vana te kina naa maki hakattonusia a Ia ki taukalleka. ¹⁸ Taatou hakkaatoa e too tettia te maasina TeAriki ma naa taurae taatou see uhi, aa teenaa ko te maasina naa koi teelaa e au i TeAriki, teenaa ko TeAitu raa koi. Naa ora taatou e hurisia a Ia ki hanake lokoi naa tiputtipu taatou no mee ma ko Ia, aa te maasina e takoto i taatou nei ki hanake hoki no lasi.

Te Lono Taukareka

4 TeAtua i tana manava aroha ni kaumai naa heuna nei ki maaua; teenei seessopo ai naa manava maaua. ² Te kau vana huu ma naa vana e hakannapa ku oti te tiiake maaua. Maaua see sosorina tippua ka hurisia maaua naa taratara TeAtua nei. Maaua e ttaka ma te tiputipu e tonu maaoni imua naa karamata TeAtua, ki takoto te tiputipu maaua nei i naa hakataakoto te henua kato. ³ Ki mee te Lono Taukareka e hakaea maaua nei e huuina, teenaa, e huuina koi i naa tama e nnoho ki mmate. ⁴ Naa tama naa see illoa i TeAtua, i te aa, i naa hakataakoto laatou ni tauhia te aitu hakallika te maarama nei iloto te poouri ana. Laatou e puuia a ia ki see kkite laatou i te maasina e too i laatou. Teenaa ko te maasina e au i te Lono Taukareka i naa mahi Christ, te tama e taka ma te tiputipu TeAtua. ⁵ Maaua see hakaea i naa tiputtipu maaua soko maaua; maaua e hakaea atu i Jesus Christ ko TeAriki, aa maaua nei se takarua koi e heheuna ma kootou iloto te inoa Jesus. ⁶ TeAtua ni mee tana taratara peelaa, "Te maasina nei ki hakamaasina mai i te poouri ana!" Teenei ko TeAtua koi teelaa e takoto tana maasina iloto naa hatumanava taatou, ki illoa taatou i te ttia TeAtua e too i naa karamata Christ. ††

⁷ Tevana iaa naa manava maaua e mee ma ko naa kamete vare e haaoa TeAtua ki ana tiputtipu aitu. Teenei seai ni mahi maaua; teenei ni mahi are TeAtua e ttaka ma maaua. ⁸ Maaua maraa e llave te kau haao, tevana iaa maaua seai iloo ki mattaku. Maaua maraa ki oti ku mamannatu tammaki, tevana iaa maaua seai iloo ki ssopo naa manava maaua. ⁹ E mee te lopotama e lotoffaao i maaua, tevana iaa maaua e mee maaua soa e hakappa mai ki maaua. Maaua e taia peenaa i te kau saaita, tevana iaa maaua

† 3.3 Ex 24.12; Jer 31.33; Ezek 11.19, 36.26 †† 3.6 Jer 31.31
‡ 3.7 Ex 34.29

†† 3.13 Ex 34.33 †† 3.16 Ex 34.34 ††† 4.6 Gen 1.3

see lavaa te mmate. ¹⁰ Te mate Jesus e tauhia maaua ki takoto iloto naa haitino maaua eppara nauhie nei i naa saaita hakkaatoa, ki hakatii maarama tana ora e takoto i maaua. ¹¹ I te nnoho maaua nei raa, maaua maraa e tauppiri koi ki mmate i maaua e tautari ki Jesus, teenaa ki hakasura te ora Jesus e takoto i naa haitino maaua eppara nauhie nei. ¹² Te mee nei e mee maa te materaa e heheuna iloto maaua; te ora raa iaa e heheuna iloto kootou.

¹³ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, "Nau ni taratara iaa nau e iloa i TeAtua." I te tiputipu naa hoki, maaua e taratara i maaua e illoa i TeAtua. ¹⁴ Maaua e illoa maa TeAtua, te tama ni hakamasikeria a Ia TeAriki Jesus no ora raa, ma ki hakamasikeria a Ia maaua hoki ma Jesus, no toa taatou hakapaa ki tana kina e noho. ¹⁵ Naavana nei kato e ssura ki kauatu se taukareka maa kootou. Saaita telaa i TeAtua raa e tae ki te lopotama, laatou ma ki taku peenaa ka taratara hiahia i TeAtua, ki lasi tana inoa.

Te nnoho kaaohi manava i TeAtua

¹⁶ Teenei ko tevana maaua see lavaa tessopo naa manava maaua. Niaaina maa naatinotama maaua nei ku takkoto koi ki mmae no ppara raa, naa ora maaoni maaua e takkoto mata ora peenaa i te aso ma te aso. ¹⁷ Maaua e hakallono isu koi i te tamaa saaita nei. Maaua e illoa maa naa haee e llave i maaua nei ma ki sua TeAtua ki te taukareka e takoto see oti, e ttoe iaa i naa haee nei. ¹⁸ I te aa, i maaua see ttoka ki naa mee e kiitea te karamata; maaua e ttoka are ki naa mee see kiitea te karamata. Te mee e kiitea raa e takoto koi i te punaa saaita; te mee see kiitea raa iaa ma ki takoto hakaoti peenaa.

5 Taatou e illoa maa te saaita naa haitino taatou i te maarama nei e sua raa, TeAtua e mee naa haitino hou taatou i telani. A Ia tanatino ni penapena naa haitino naa, aa naa haitino naa ma ki takkoto see ppara peenaa. ² Ssao nei taatou e ttani, i taatou e kaimannako ki toa taatou naa haitino hou taatou teelaa e kaumai i telani. ³ Saaita taatou e too naa haitino hou naa, taatou ma ki nnoho hakaoti ma naa haitino naa. ⁴ Ssao taatou koi ttaka ma naa haitino taatou i te maarama nei raa, taatou e hakallono isu koi ka tanitani peenaa. Taatou see ttani ma i taatou ku kkaro i naa haitino tuai e ttaka ma taatou. Seai. Taatou ma ki ttani i taatou e fiffai maa naa haitino hou taatou i telani raa ki kaumai ki sua naa haitino tuai taatou, ki hakaoratia naatinotama taatou. ⁵ TeAtua tanatino ni penapena taatou ki tauhia taatou te ora nei, araa hookii mai iloo tana Aitu raa ki hakailoa mai i ana mee e tuku maa taatou.

⁶ Teenaa naa manava taatou see ssopo. Taatou e illoa maa te saaita taatou koi ttaka ma naa haitino te maarama nei raa, taatou e mmao ma TeAriki. ⁷ I te aa naa ora taatou e hano ma naa hakatina taatou, see mee ma e hano ma naa mee taatou e kkite. ⁸ Taatou see ssopo naa manava taatou, teenaa taatou e taukalleka koi ki ti-

† 4.13 Ps 116.10 (LXX)

iake naa haitino te maarama nei ki oo taatou no nnoho ma TeAriki. ⁹ Tevana iaa se kina peehea taatou e nnoho, taatou e fiffai koi ki hiahia TeAriki i naa ora taatou.

¹⁰ I te aa, i taatou ma ki ttuu hakkaatoa imua Christ ki hakatonutonusia naa ora taatou a Ia. Taatou ma ki sua TeAtua, tautari ki naa tiputipu naa ora taatou i te maarama nei, teenaa ko naavana kato taatou ni mee, naavana e taukalleka ma naavana e hakallika. ††

Naaso maaoni TeAtua

¹¹ Maaua e illoa i te mee e mee maa e mattaku i TeAriki, teenaa e haaiti ai maaua te ppuratia maaua aaraa tama ki tao hi manava kaa Ia. TeAtua e illoa i maaua hakaraa oi iloo, teenaa nau e hiihai maa kootou ki illoa hakaraa oi iloo iaa nau hoki iloto naa manava kootou. ¹² Maaua see mee hoki ma ki hakattoe atu maa naa sosorina maaua e taukalleka. Maaua e ssee se ara e tonu ki tau ma kootou te hakanau i maaua, ki lavaa kootou te taratara atu ki naa tama e ahu i naa kkite laatou naa tiputipu te tama, seai ma ko naa tiputipu tana hatumanava. ¹³ E aa? Kootou e mannatu maa maaua evvare? Aa tiake peenaa, teenaa sevana koi iloto maatou ma TeAtua. Seai? Kootou e mannatu maa maaua e atammai? Aa teenaa, teenei sevana e mee koi ki tokonaki ki kootou. ¹⁴ Naa ora maaua e tauhia telaa i Christ. Maaua e illoa maa te tama tokotasi nei ni mate ki tokonaki Ia ki te henua kato. Teenaa e mee maa te henua kato ni mmate hakapaa ma Ia. ¹⁵ A Ia ni mate ki hakaora te henua hakkaatoa. Naa tama e ora i te ssao nei see ora maa laaou koi. Laaou e ora i naa mahi Jesus Christ, te tama ni mate aa ni hakamasikeria ki hakaoratia laaou.

¹⁶ Ssao nei iaa, taatou ku see hakatonutonu telaa tama ki naa tiputipu te maarama nei. Maaoni, imua raa taatou ni ttoka ki Jesus no taratara maa Ia se tama peelaa, i naa ttoka te tama te maarama nei. Saaita nei taatou ku see lavaa te mee peenaa. ¹⁷ Aa teenaa, te tama e illoa maaoni i Christ raa teenaa se tama hou. Tana tiputipu tuai raa ku oti te tiake, aa te tiputipu hou raa ku hakasura. ¹⁸ Teenei ni ara kato TeAtua ni penapena maa taatou. Christ ni heunatia mai TeAtua ki au no haia taatou ki haisoa ma TeAtua. Maaua nei hoki e heunatia ki oo no haia aaraa tama ki haisoa hoki ma TeAtua. ¹⁹ Naa taratara TeAtua e takkoto i maaua nei e mee peelaa: TeAtua ni heunatia mai a Ia Christ iaa Ia e hiihai maa Ia e haisoa ma naa tama hakkaatoa i te maarama nei. TeAtua ni see maanatu ki naa haisara laaou imua, teenei e kaumai ai a Ia naa taratara nei ki hakailoa aaraa tama i tana hiihai ki haisoa ma laaou.

²⁰ Aa teenei maaua ku kauatu naa taratara Jesus Christ. Maaua e taratara atu pee ko te maaisu TeAtua. Maaua e ttaro atu ki kootou iloto te Inoa Jesus Christ: kootou tiake TeAtua ki hurisia naa mannatu kootou ki see lotoffaaeo kootou iaa Ia, aa kootou ku ahe no vaissoa maa Ia! ²¹ Christ ni seai ana haisara ni ppena, tevana iaa a Ia ni haia TeAtua ki lave hoki a Ia

†† 5.10 Rom 14.10

i naa haisara taatou, killave taatou i tetiputipu e tonu TeAtua i taatou e nnoho hakapaa ma Christ.

6 Iloto naa heuna taatou e mee maa TeAtua raa, maaua e ttaro atu ki kootou, naa tama ku oti te illoa i telaoi TeAtua: kootou see haia kootou telaoi TeAtua ma se mee vare. ² Hakannoo ki te taratara TeAtua e kau-mai:

“Saaita tessao taku laaoi ki kootou nitae mai raa, nau ni lono i kootou.

Saaita te aso raa nitae mai ki hakassaoria kootou no ora raa, nau nitokonaki ki kootou.” †

Kootou hakannoo mai! Teenei kootou sao ki tauhia kootou telaoi TeAtua; te aso nei ko te aso ki too te ora maaoni!

³ Maaua see fiffai maa maaua e hakassara nivana maa maaua iloto naa heuna maaua nei, ki see ffuri te henua no see tautari ki naa heuna maaua.

⁴ I naa vana hakkaatoa maaua e mee nei, maaua e fiffai kikkite te henua maa maaua nitama e heheuna i TeAtua, teenaa i maaua e heheuna hakalavatoa koi i naa ttiri maaua i naa haaeo, i naa hakallono isu maaua, aa ma naa vana e hainattaa. ⁵ Maaua maraa e taaiia, e karapusina, aa e taruarumia naa tama ki taaiia; maaua e mmate hakaoti i naa heheuna maaua, aa maaua see illoa te kkaai ka mmoe hakaraaoi. ^{†6} Maaua ku oti te huri ake peela maa maaua nitama e heheuna maa TeAtua, teenaa i naa ora maaua e mataffua, maaua e illoa hakaraaoi iloo i TeAtua, maaua e lavatoa te nnoho ka ttari, maaua e meemee hakaraaoi aaraa tama, TeAitu Tapu raa e takoto i maaua, aa maaua e manava laaoi maaoni i naa tama hakkaatoa, ⁷ maaua e hakaia te taratara maaoni, aa naa mahi TeAtua e takkoto i maaua. Te tiputipu e tonu raa teenaa ko naa hana maaua e hetaa maa maaua, aa ki puipui naa haitino maaua. ⁸ Maaua e haia ma nitama hakamaatua, aa ki oti koi ku hakannaparia; maaua esasaakiria, aa ki oti koi ku hakanauria. Maaua maraa e haia ma nitama e taratara kailallao, aa maaua iaa nitama e taratara ki te taratara maaoni. ⁹ Maaua e haia ma nitama see ilotia, aa te henua iaa e illoa hakkaatoa i maaua; maaua e tarataraina maa maaua ku oti te mmate, tevana iaa kootou e kkite koi i maaua koi ora. Niaaina maa maaua e taaiia pakavaina, maaua ni see lavaa te mmate. ¹⁰ Niaaina maa maaua e nnoho hakaaroha, maaua e ttaka ka fiafia koi. Te henua e mee maa maaua see hai hekau, tevana iaa te lopo tama ku hai hekau i naa hekau laaou ni kauake maaua. Maaua e mee ma nitama seai iloo se mee tokotasi, tevana iaa maaua maaoni e nnoho ma te kau mee.

¹¹ Aku soa i Korint. Maaua see hai taratara e huu i kootou. Naa arohi manava maaua nei ni ppepsi atu ka too ki kootou. ¹² Maaua e llee naa manava maaua i kootou, aa kootou iaa see llee naa manava kootou i maaua. ¹³ Nau e taratara atu pee ko aku taratara ki aku tamalliki. Kootou ki huri mai ni tiputipu e taukalleka pee ko naa tiputipu kootou ni kkite i maaua. Tallaki naa hatumanava kootou.

† 6.2 Is 49.8 †† 6.5 Acts 16.23

Te tiputipu naa tama see illoa i TeAtua

¹⁴ Kootou see hakapaa atu ki naa tama see illoa i TeAtua. Tevana e tonu ma tevana e sara ma ki meemee hakapaa peehea? Te pouuri ma te maarama ma ki nnoho hakapaa peehea? ¹⁵ Christ ma Satan ma ki taratara ki te taratara tokotasi peehea? Te tama e lotu i TeAtua ma te tama see lotu raa ma ki taratara hakapaa peehea i te mee tokotasi? ¹⁶ Te Hare Tapu TeAtua ma naa aitu penappena raa ma ki meemee hakapaa peehea? Taatou nei kote Hare Tapu TeAtua e Ora. TeAtua tana tino ni taratara peela,

“Nau ma ki hakatuu taku hare kituu iloto akutama, ki nnoho maatou hakapaa.

Nau ma ki mee ma ko TeAtua laaou, aa laaou ku mee ma ko taku kanohenua.” ‡

¹⁷ Teenaa TeAriki raa e mee peela,

“Kootou hakattaha i naa tama naa, aa kootou ku see hakapaa atu ki laaou.

Kootou see mee ki naa mee e kerekere, aa teenaa Nau ma ki hiihai ki kootou. ††

¹⁸ Nau ma ki mee ma ko te tamana kootou, aa kootou ku mee ma nitama taanata aa ma nitama haahine aaku.

A Nau, TeAriki Haimahi, e kauatu naa taratara nei.” ††

7 Aku soa nei. Naa purepure nei hakkaatoa e mee mai ki taatou. Aa teenaa, taatou ki hakakkee naa ora taatou i naa mee hakkaatoa teela e mee naa tinotama taatou ma naa hakataakoto taatou ki kerekere. Taatou ki lotu i TeAtua, teenaa ki tautari ki tanatiputipu e tapu.

Te hiahia Paul

² Kootou alloha i maaua. Maaua see illoa te sosorina hakallika kitelaa tama. See hai tama ni haia maaua no hakallika, aa see hai tama ni usuusuhia maaua.

³ Nau see mee maa kootou nitama e hakallika. Seai. Nau ku oti te taratara atu hakaoti i maaua e llee naa manava maaua i kootou. Niaaina maa taatou koi ora, aa maa taatou e mmate, taatou ma kittaka hakapaa lokoi. ⁴ Nau e illoa hakaraaoi iloo i naa tiputipu kootou, teenei e ahu ai nau i kootou. I naa haaeo kaatoo ettiri i maaua nei, nau see illoa te sopo taku manava; nau e taka ka hiahia peenaa.

⁵ Saaita maaua nittae ki Masedonia raa, maaua ni see hakamalolloo. Tekau haaeo nittiri i maaua. E mee naa tama ni ffuri mai no heheatu maatou, ka ttaka mattaku maaua. ^{††6} Tevana iaa TeAtua, te tama maraa e haka aneane naa tama e mee pakavaina raa, ni haia a Ia naa manava maaua no taukalleka. A Ia ni heunatia mai a Ia Titus ki maaua. ⁷ Maaua ni see mee koi maa maaua ni fiafia ma i aa ia ni au, seai. Naa manava maaua ni taukalleka hoki i aa ia ni taratara mai i naa tokonaki ake kootou kia ia. Aia ni taratara mai maa kootou e nnoho ka ttaro peenaa ki kkite kootou

‡ 6.16 Lev 26.12; Ezek 37.27; 1 Cor 3.16, 6.19 †† 6.17 Is 52.11

†† 6.18 2 Sam 7.14; 1 Chr 17.13; Is 43.6; Jer 31.9 ††† 7.5 2 Cor 2.13

iaa nau. Aia e taratara mai hoki maa kootou e alloha i naavana seettonu kootou ni mee kiaa nau, aa maa kootou ku nnoho koi ki tokonaki mai kootou kiaa nau. Teenei ko naa taratara nei e lasi ai taku hiahia i te saaita nei.

⁸ Niaaina maa taku pas ni sissii atu raa ni mee kootou no nnoho hakaaroha raa, nau see mee maa nau e aroha iaa nau ni sissii atu taku pas peenaa. Maaoni, imua raa nau ni aroha iaa nau e iloa maa te pas nei ni mee kootou no nnoho hakaaroha i te tamaa saaita. ⁹ Tevana iaa i te saaita nei raa nau e hiahia; nau see hiahia ma i kootou ni haia a nau ki nnoho hakaaroha. Seai. Nau e hiahia i kootou ni lavaa te ffuri naa manava kootou i kootou ni nnoho hakaaroha. TeAtua ni heheuna iloto naa manava kootou i te saaita kootou ni nnoho hakaaroha. Kootou naa ku illoa maa maaua ni see hai vana e hakallika ni mee ki kootou. ¹⁰ TeAtua e heheuna i te saaita te tama e noho hakaaroha, ki huri te manava te tama naa no too te ora maaoni. See hai vana e sara i te tiputipu naa. Tevana iaa te tama e noho hakaaroha pee ko te nnoho hakaaroha naa tama te maarama nei raa, teenaa ko te tiputipu e sura ai te mate. ¹¹ Kootou mmata i te ara TeAtua ni mee ki te nnoho hakaaroha kootou naa: kootou ku lellere ki haia kootou naa heuna TeAtua: kootou ku anaana ki huri ake peelaa maa kootou e tautari ki te tiputipu e tonu; kootou ku ffuri no lloa i naa vana hakallika aaraa tama e ppena; kootou ku ssopo naa manava kootou i te tiputipu see tonu; kootou ku ttaro ki kuite kootou iaa nau; kootou ku alloha iaa nau; kootou ku nnoho koi ki hai ake kootou naa tama e ppena naa haisara! Kootou nei ku oti te huri ake peelaa maa kootou see hai vana e ssara i te tiputipu nei.

¹² Aa teenaa, taku saaita ni sissii atu taku pas naa raa, nau ni see sissii ma ki taratara atu i te tama e hakasara tana vana; nau hoki see mee maa i te tama ni hakasaraina anavana. Nau ni sissii koi te pas naa ki kuite kootou, imua naa karamata TeAtua, i te llee naa manava kootou i maaua. ¹³ Naa manava maaua ni hakatipuina iloo tetiputipu nei.

Naa manava maaua ni see hakatipuina koi te tiputipu nei, naa manava maaua hoki ni taukalleka i te hiahia Titus, iaa ia ni hiahia i naavana kootou ni mee kiaa ia! ¹⁴ Nau ni hakanau ki Titus i naa sosorina kootou, teenaa nau ni seai iloo ki napa i kootou. Maaua maraa e taratara maaoni ki kootou, teenaa naa taratara hakanau maaua ni hai ake ki Titus i kootou raa ni taratara maaoni. ¹⁵ Aia e llee iloo tana manava i kootou i naa fiffai kootou maa kootou e hakannoo ki ana akonaki, aa iaa ia ni too atu kootou no anaanaria ma se hakamau. ¹⁶ Nau nei ku hiahia iloo iaa nau ku illoa maa kootou ma ki taaohi peenaa tetiputipu naa.

Temanava e kaimaarie

8 Aku taaina nei. Maaua e fiffai maa kootou ki illoa ma se aa te laaoi TeAtua ni mee ki naa lotu i Masedonia. ² Naa tama naa ni nnoho iloto naa haaeo iloo

e llasi, aa niaaina maa laatou ni tama see hai mee raa, te fiattia laatou raa e lasi ffaaeo iloo, teenaa laatou ni kaimallie iloo ka ssiko mane. ³ Nau e lavaa te taratara atu maaoni maa naa tama naa ni hookii hakkaatoa te kooina laatou ni lavaa, aa te kooina laatou ni hookii naa ni ttoe iaa i te kooina laatou e lavaa. I naa tino fiffai laatou, ⁴ laatou ni ppura mai iloo ki maaua ki tiiake laatou ki heheuna hakapaa ma naa tama naa lotu i naa kina, ki tokonaki hakapaa laatou ki naa tama TeAtua e nnoho i Judea. ¹⁵ Maaua ni see mannatu maa laatou ma ki lavaa te hakasura te tiputipu naa. Imua raa laatou ni hookii naa tinotama laatou ki TeAriki; aa ki oti, i te hiihai TeAtua, laatou ni ffuri mai no tokonaki mai ki naa heuna maaua hoki. ⁶ Maaua ku oti te taratara ake ki Titus, te tama ni kaamata naa heuna nei, ki hakaotina te heuna te laaoi nei. ⁷ Te kau vana e taukalleka e ssura i kootou: kootou ku illoa maaoni i TeAtua; kootou e llau te taratara; kootou e illoa i naavana aitu TeAtua; kootou e anaana ki tokonaki kootou ki telaa tama, aa i kootou e manava laaoi i maaua. Aa teenei nau e hiihai maa kootou ki kaimallie hoki te hookii naa mee kootou.

⁸ Teenei seai ni taratara hoou aaku e tuku ma ki tautari kootou. Nau e taratara atu ki illoa kootou i te fiffai aaraa tama maa laatou e tokonaki. Nau e mee ki illoa nau i naa tiputipu naa manava kootou ki naa tama e nnoho hakaaroha. ⁹ Kootou e illoa i naa tiputipu te laaoi taatou Ariki, Jesus Christ. A Ia e sura te kau mee hakkaatoa, tevana iaa te lopo mee naa ni tiiake hakkaatoa a Ia ki tokonaki mai a Ia ki kootou. A Ia ni noho ma se tama see hai mee, ki hai mee kootou.

¹⁰ Nau e maanatu maa e taukareka maa kootou ki hakaoti te mee kootou ni kaamata i te setau peelaa. Kootou naa ko naa tama mua ni tokonaki ki naa tama i Judea, aa kootou naa hoki ko naa tama mua ni ssura te maanatu ma ki mee te vana naa. ¹¹ Aa kootou mas-sike no hakaoti te vana kootou ni kaamata naa! Kootou lellere ki hakaoti te heuna naa pee ko naa lellere kootou imua ki mee te maanatu kootou naa. Kootou mmata i te kooina kootou e lavaa te hookii raa, aa kootou ku hakanaaopo te kooina naa. ¹² Ki mee maa kootou e fiffai maa kootou ki hookii ni mee maa kootou, teenaa TeAtua ma ki hiihai maa Ia e too naa mee kootou naa, iaa Ia e iloa maa kootou e hai mee. Tevana iaa TeAtua ma ki see hiihai maa Ia e too naa mee kootou naa ki mee maa Ia e iloa maa kootou see hai mee.

¹³ Nau see mee ma ki haia a nau aaraa tama ki nnoho vare, aa maa kootou iaa ki ttaka ma naa mmaha, seai. ¹⁴ I kootou e hai mee i te ssao nei raa, e taukareka peelaa maa kootou ki tokonaki ki naa tama see hai mee. Aa i te saaita kootou ma ki see hai mee, aa laatou e hai mee raa, teenaa naa tama naa ma ki tokonaki ki kootou. I te ara nei raa naa vana kootou ma ki taukalleka hakapaa. ¹⁵ E mee pee ko naa taratara mai te Laupepa Tapu raa peelaa, "Tama ni hakanaaopo ana mee tammaki raa, a ia

† 8.4 Rom 15.26

ni see hai mee nittoe. Ttama ni see hai mee maaoni ni hakanaaopo raa, a ia nilava i ana mee naa." †

Titus ma anaso

¹⁶ Maaua e fiaffia iloo i TeAtua, i Titus ni haia a Ia ki anaana atu ki kootou pee ko maaua. ¹⁷ A ia ni see mee maa ia ni hanatu i maaua ni vanaake kia ia, seai; a ia tana tino ni hiihai maa ia ki hanatu no tokonaki ki kootou. ¹⁸ Maaua e heunatia atu maaua telaa taina maaua ki hanatu ma Titus. Ttama nei e hakanauria naa lotu kato i ana heheuna ka hakaia te Lono Taukareka. ¹⁹ A ia ni hakamaatinoria no tukua mai naa lotu raa ki au ia i maaua i te saaita maaua e oo no kave naa mee te henua e hakanaaopo raa ki Jerusalem. Maaua e haia maaua naa heuna nei ki hakanau te henua i te inoa TeAriki, aa ki hakailoa atu i maaua e fiffai maa maaua e tokonaki ki naa tama see hai mee.

²⁰ Maaua e heheuna hakaraaoi iloo ki see taumaruu te henua i maaua, i naa mataake maaua naa mane te henua e hakanaaopo. ²¹ Maaua e mmata iloo ki ttonu naa heuna maaua nei, see mee maa imua koi naa karamata TeAriki, seai, maaua e mee hoki ki ttonu naa heuna maaua nei imua naa karamata aaraa tama. ††

²² Teenaa e mee telaa taina maaua e heuna atu ma te takarua naa. Maaua ku oti te mmataria maaua naa heheuna te tama naa i te kau saaita. A ia se tamailoo e makkaa i ana heuna. A ia e iloa maa kootou ni tama esosorina taukalleka. Teenei e hiihai ai a ia maa ia e hanatu no tokonaki ki kootou.

²³ Titus iaa, a ia naa ko taku hakasoa e heheuna ma nau ki tokonaki ki kootou; aa aaraa taaina teelaa e oo atu laatou raa, teenaa se takarua e heunatia atu naa lotu i aaraa kina. Laaua e hakanau peenaa i Christ. ²⁴ Teenaa kootou huri atu te manava laaoi ki te takatoru naa, ki kkite naa tama naa lotu kato no illoa maa maaua ni hakanau tonu i naa tiputtipu kootou.

Tokonaki ki aaraa tama te lotu

9 Kootou kunaa illoa are i te mane e kave ki naa tama TeAtua e nnoho i Judea. ² Nau e iloa maa kootou e fiffai maa kootou ki tokonaki ki naa tama naa. Nau ni hakanau ake ki naa tama i Masedonia raa i kootou peelaa, "Naa taaina ma naa kave taatou i Akaia raa ni nnoho iloo i te setau peelaa ma ki tokonaki laatou." Naa manava naa tama naa ni usuhia i kootou ni lllere ma ki tokonaki kootou. ³ Teenei nau ku heunatia atu nau naa tama naa, ki kkite naa tama naa maa taku hakanau ni hakanau i kootou raa seai maa ni taratara matani koi. Tevana iaa, e mee pee ko nau ni taratara ake ki laatou, nau e iloa maa kootou e nnoho mai ma naa mane kootou ni hakanaaopo. ⁴ Tevana iaa, ki mee maa nau e hanatu ma naa tama i Masedonia, aa no kite nau maa kootou see hai mee ni hakanaaopo raa, maaua ma ki nna-pailoo, i maaua nei koi ni taratara ka hakanau i kootou.

⁵ Teenei e heunatia atu ai nau naa tama nei ki oo atu imua no hakatonu hakaoti naa mee kootou ni hakanaaopo. Nau e hiihai maa naa mee kootou ni taratara maa kootou ma ki hookii raa ki mmoe mai hakaoti i taku saaita ma ki tae atu, ki maatino peelaa maa kootou e hookii i naa tino fiffai kootou, see mee maa i teelaa ni taratara maaua ni kauatu.

⁶ Kootou hakamaarona te taratara nei: te tama e tori ana hua laakau e moosi raa, ma ki see hai kaikai maaoni ma ki vasi; te tama e tori ana hua laakau e tamma-ki raa iaa ma ki vasi te lopo kaikai e tammaki. ⁷ Kootou ki hookii te kooina kootou e mannatu maa e tau ma naa mee e nnoho ma kootou, aa kootou ki hookii ma te manava laaoi. TeAtua e hiihai ki te tama e hookii maa te manava laaoi. ⁸ TeAtua e lavaa te kauatu te kau mee e ttote iaa i te fiffai kootou, teenaa kootou ma ki nnoho ma naa mee kato kootou e ssee, aa e tau te vaevae maa aaraa tama. ⁹ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa,

"A Ia e hookii te mee ki naa tama see hai mee. Tana laaoi e takoto hakaoti peenaa." ‡

¹⁰ Aa TeAtua, te tama e hookii te hua laakau ki hakatori aa te haraoa ki kkai, ma ki kauatu te kau mee kootou e ssee, ki ffuri kootou no tokonaki ki aaraa tama. ††† A Ia ma ki kauatu te kau mee ki tuutuu laaoi kootou, aa ki lavaa kootou te tokonaki ki telaa tama. Aa i te saaita maaua ma ki vaevae naa mee kootou naa ki naa tama see hai mee raa, te henua ma ki taratara hakanau i TeAtua. ¹² Te mane kootou e hakanaaopo naa ma ki tokonaki ki naa tama TeAtua, aa laatou ma ki ffuri no hakanau hoki i te laaoi TeAtua. ¹³ Te henua kato ma ki kkite i naa takoto naa manava kootou i te tokonaki kootou ma ki kauake ki naa tama i Judea. Laatou ma ki illoa maa kootou ni too hakaraaoi iloo naa taratara Christ ka tau-tari ki ana tiputipu. Laatou ma ki fiaffia i te lopo mee kootou e kauake ki laatou ma aaraa tama i aaraa henua, teenaa laatou ma ki ffuri kato no hakanau i TeAtua. ¹⁴ Laatou ma ki taku ki TeAtua i te llee naa manava laatou i kootou, i te laaoi TeAtua e hakasura i kootou. ¹⁵ Taatou ki fiaffia i te mee taukareka TeAtua, teelaa see ilotia te tarataraina, e kaumai ki taatou.

Paul e taratara i ana heuna

10 Anau, Paul, te tama e taratara kootou maa e haaeo iloto aku pas e sissii atu aa e laaoi i taku saaita e nnoho taatou, e kauatu aku taratara nei ki kootou. Iloto te inoa Christ, te tama e takoto telaaoi ma te aroha, ² kootou see mee ma ki haaeo nau i taku saaita ma ki hanatu, i aa nau e iloa maa nau ma ki loto i naa tama e mee naa taratara laatou maa maaua e sosorina koi pee ko naa tama te maarama nei. ³ Maaoni, maaua ni tama ni ttipu ake i te maarama nei, tevana iaa, i naa saaita maaua e hetaa ma naa mee e hakallika raa, maaua see tautari ki te hakataakoto te tama te maarama nei. ⁴ Naa hana e ttaka ma maaua nei seai ni hana te maarama nei; teenei ko naa hana aitu TeAtua, teelaa e seu maaua naa mahi

† 8.15 Ex 16.18 †† 8.21 Prov 3.4 (LXX)

‡ 9.9 Ps 112.9 †† 9.10 Is 55.10

naa aitu hakallika. Maaua e seua maaua naa heaatuna hakallesi naa tama e mee; ⁵ maaua e seua maaua naa vana hakatannata naa tama e mee ma ki puuia te iloa TeAtua; maaua e mee ki hurisia maaua naa manatu te henua ki tautari ki Christ. ⁶ Aa te saaita kootou e huri mai maa kootou ku llono taratara, teenaa maaua ma ki hakkaitoaina maaua naa tama see llono taratara.

⁷ Kootou e ttoka koi i naa tiputipu te mee i ana tautaha. Ki mee se tama e maanatu maa ia se tama e tautari maaoni ki Christ, a ia ki maanatu hakaraaoi ki iloa ia, i maaua hoki ni tama e tautari maaoni ki Christ pee ko ia. ⁸ Nau see napa maa nau ni maaroo are te ahu i naa heuna Christ ni kaumai ki maaua. Teenaa ko naa heuna e hakatipu naa ora kootou. Maaua see heheuna ma ki seua naa ora kootou. ⁹ Kootou see mannatu maa nau e sissii atu naa pas nei ki hakamatakuria kootou. ¹⁰ Aaraa tama ma ki taratara peela, "Naa pas Paul nei e taratara haimahi lokoi ki taatou, aa i tana saaita e noho i taatou, a ia e matanae naa see iloa te taratara haimahi peenaa. Ana taratara naa ni taratara matani koi!" ¹¹ Naa tama e mee naa taratara laatou peenaa ki illoa maa te tiputipu maaua ma ki hakasura i te saaita maaua ma ki ttae atu raa ma ki mee koi ma ko naa taratara maaua i naa pas maaua.

¹² Aaraa tama e hai maa laatou ni tama hakamaatua. Tevana iaa maaua see mee maa maaua e mee ma ko naa tama naa. Seai. Naa tama naa e ttoka koi ki naa tiputipu laatou soko laatou, no mee maa teenaa ko naa tiputipu laatou maaoni. Naa tama naa ku vvere hakaoti! ¹³ Maaua iaa see lavaa te hakattoe naa ahu maaua ki maaua; maaua ma ki ahu koi i te kooina naa heuna maaua ni kaumai TeAtua, teenaa e hakapaa ma naa heuna maaua e mee iloto kootou. ¹⁴ Naa heuna maaua e kaumai TeAtua nei e tae atu hoki ki kootou. Teenaa ko te vana maaua ni oo atu no hakaea atu te Lono Taukareka i Christ. ¹⁵ Maaua see illoa te ahu ki maaua i naa heuna are aaraa tama ni mee. Maaua e heheuna tonu i naa heuna maaua e kaumai TeAtua, ki illoa hakaraaoi kootou i TeAtua. Maaua e fiffai maa naa heuna maaua nei e llasi i te kina naa. ¹⁶ Maaua e fiffai maa te Lono Taukareka nei e hakataeria maaua hoki ki naa henua e ttuu imuri kootou, ki see ahu maaua i naa heuna are aaraa tama ni mee.

¹⁷ Tevana iaa te Laupepa Tapu raa e taratara peela, "Tama e hiihai maa ia ki ahu, a ia ki ahu i naa vana TeAriki ni mee." ¹⁸ I teelaa ko naa tama are TeAriki e hakanau raa teelaa e haia TeAtua maa ni tama aana maaoni, seai ma ko naa tama e hakanau i laatou soko laatou.

Paul ma naa aposol hakallesi

11 Niaaina maa kootou e mannatu maa nau e mee taku tamaa vvere, nau e hiihai maa kootou ki hakannoo mai koi kiaa nau. ² Nau e kaimanako i kootou, e mee pee ko TeAtua e kaimanako i kootou. Kootou e mee ma se taupu koi tipu ake teelaa e ha-

ka tarikaina a nau ki te tama tokotasi, te tama naa ko Christ tana tino. ³ Tevana iaa nau see hiihai maa kootou ma ki hakareesia ni tama pee ko te hakareesia ana Eve te kata raa imua. Nau e ppe maa kootou ma ki haia hoki peenaa ka tiiake kootou te tiputipu maaoni Christ e takoto i kootou. ⁴ Nau e mee i kootou maraa e hakannoo vare koi ki te kau tama katoo e oo atu no hakaea atu te Jesus e kee maa te tama e hakaea atu maaua; kootou e toa kootou te aitu e kee maa TeAitu kootou ni too imua, aa kootou e hakannoo kite Lono Taukareka e kee maa te Lono Taukareka TeAtua ni hakaea atu maaua ki kootou.

⁵ Nau see maanatu maa nau see tae ki naa tama e mee maa laatou ni "aposol maaoni" kootou! ⁶ Niaaina maa kootou e mannatu maa nau see llau maaoni te hakaea naa taratara naa raa, taku iloa see noto koi peenaa. Maaua ku oti te huri atu te tiputipu naa no kkite kootou i te kau vana maaua ni mee.

⁷ Nau ni see mee atu ma ki tauia nau i taku saaita ni hakaea atu te Lono Taukareka raa ki kootou; nau ni noho seemuu koi ki huri ake peela maa kootou ni tama hakamaatua. E aa? Kootou e mannatu maa taku vana nei e sara? ⁸ Taku saaita ni heheuna ma kootou raa, nau ni tauia are naa lotu i aaraa matakaaina. Naa mane naa tama naa e mee koi maa e kailaaraotia a nau ki lavaa nau te tokonaki ki kootou. ⁹ Aa i taku saaita ni noho taatou raa, nau see iloa te kainnoo atu ki kaumai ni mane maaku i aku saaita ni noho see hai mane; naa taaina ma naa kave taatou ni oomai i Masedonia raa ni toomai katoo aku mee ni ssee. Imua raa nau ni seai iloo ki kainnoo ni mee maaku ki kootou, aa teenei nau ma ki see kainnoo atu hakaoti ki kootou. Nau ma ki mee hoki ki see anaana kkee kootou iaa nau imuri. ¹⁰ Naa taratara hakamaatua Christ raa e noho ma nau. Nau ku taratara atu te mee nei ki illoa kootou: aku ahu nei ma ki see lavaa te tuukia se tama iloto naa matakaaina katoo i Akaia. ¹¹ Kootou see mannatu maa nau e taratara peenei i aa nau e lotoffaao i kootou. Seai. TeAtua e iloa maa nau e llee taku manaava i kootou!

¹² Nau ma ki taaohi te tiputipu nei ki puuia naa tama e ahu maa laatou e heheuna ma ko maaua, teenaa ko naa tama e hai maa laatou ni "aposol maaoni". ¹³ Naa tama naa seai ni aposol maaoni. Laatou ni aposol hakallesi koi. Laatou e illoa iloo te hurihuri vana ki laatou, ki vana te henua maa laatou ni aposol maaoni Christ. ¹⁴ Kootou ki see oho maa teenei ni vana hoo. Seai. Satan hoki ni sosorina peenaa imua. A ia ni huri tana tiputipu ma ki tiputipu ia ma ko te ensol te maasi-na! ¹⁵ Teenaa seai se vana hoo ki mee maa naa tama e heheuna iaa ia naa e hurihuri vana ki mee laatou ma ni tama e heheuna i te ara e tonu. Kimuri laatou ma ki lonollono raaoni i naa sosorina see ttonu laatou naa.

† 10.17 Jer 9.24

†† 11.3 Gen 3.1-5, 13 ‡ 11.9 Phil 4.15-18

Tetiputipu Paul

¹⁶ Nau ku oti te taratara atu maa aku taratara nei seai ni taratara vware. Aa ki mee kootou e mannatu maa nau evvare, kootou ku tiiake koi peenaa, tevana iaa nau e hiihai maa kootou ki tiiake nau ki mee ni tamaa ahu maaku. ¹⁷ Maaoni, TeAriki see hiihai maa nau ki taratara peenei. Nau ku taratara ma setama evvare, e hakanau koi kaaa nau soko nau. ¹⁸ Tevana iaa, i te lopotama ku hakanau i naa vana laatou e mee koi soko laatou i te maarama nei raa, teenaa, nau ma ki mee hoki peenaa!

¹⁹ Niaaina maa kootou ni tama e atammai raa, kootou maraa e hakannoo koi ki naa vware! ²⁰ Kootou maraa e tiiake koi kootou aaraa tama ki ootou no haia kootou ma ni poe laatou, no too naa hekau kootou, no hakareesia kootou ki te lopo vana, no haia kootou ma ni tamavare koi, aa no sasaakiria kootou. ²¹ Nau e napa te hakaari peelaa maa maaua ni see makkaa ki haia maaua naa vana peenaa!

Tevana iaa ki mee setama e hai maa ia e lavaa koi te ahu i ana vana e mee, nau hoki e lavaa te mee peenaa. Teenei nau ku taratara hoki ma se vware. ²² Naa tama naa e hai maa laatou ni Jew? Nau hoki se Jew. Naa tama naa e hai maa laatou ni tama haka Israel? Nau hoki se tama haka Israel. Naa tama naa e hai maa laatou ni mokopuna Abraham? Nau hoki se mokopuna Abraham. ²³ Naa tama naa e hai maa laa-tou ni tama e heheuna maa Christ? Nau e iloa maa nau ku taratara ma se vware, tevana iaa naa heuna naa tama naa see tae ki aku heuna e mee maa Christ. Aku heuna nei e llasi are i naa heuna laatou, see hai tama e hakamoeria iloto te hare karapusi peenaa ma ko nau; see hai tama e sarua peenaa tana haitino ma ko nau, aa see hai tama e taia no taupiri ki mate peenaa ma ko nau. ^{†24} Nau ku oti te taakina naa Jew raa aku saaita iloo e rima no sarua taku haitino, aa te kooina naa tari laatou ni pakkuu i taku haitino i te saaita tokotasi raa e lava tana matatoru maa sivo. ^{††25} Aku saaita iloo e toru nau ku oti te sarua naa tama i Rome raa ki naa laakau; aa i te saaita tokotasi raa nau ni tauatia ki naa hatu. Aku saaita iloo e toru, taku vaka e horau ai raa e apuru iloto te moana. Nau ku oti te tahea i te poo ma te aso hakkaatoa iloto te moana pouri. ^{‡26} Itaku lopo horau raa, nau e taupiri ki tahea peenaa i naa ttahe naa ava, aa aku hekau raa e kailaaraotia peenaa naa tama e kailallao. Nau e meeme tipuaina peenaa naa tama taku tino henua naa Jew, hakapaa ma naa tama i aaraa henua; nau e taupiri ki mate i naa matakaaina e llasi, iloto mouku, i te moana, aa i naa sosorina naa tama e mee maa laa-tou ni taaina aaku. ^{‡‡27} Aku heuna e mee nei seai ni heuna hakavarevare; nau e heheuna peenaa see iloa te moe hakaraaai; nau e taka koi ka hiikai ka hiiunu peenaa. E mee aku aso e taka peenaa see kai, aa see hai mee hakaraaai ki uhi taku haitino i aku saaita

† 11.23 Acts 16.23 †† 11.24 Deut 25.3 ‡ 11.25 Acts 16.22, 14.19 †† 11.26 Acts 9.23, 14.15

e makallii. ²⁸ I te kau aso raa, nau e noho ka mamaanatu peenaa ki naa tama kato TeAtua i naa kina.

²⁹ Taku haitino maraa e matanaenae i aku lono ma setama e matanaenae, aa taku manava iaa maraa e ura i aku lono ma setama ni usuhia ki pena ni haisara.

³⁰ Ki mee nau e hiihai maa nau ki ahu, nau ma ki ahu i naa mee e huri ake taku see haimahi. ³¹ TeAtua, te Tamana TeAriki Jesus e iloa maa nau see taratara hakareeresi. Taatou ki hakanau i tana Inoa i te kau saaita. ³² Taku sao ni noho i Damascus raa, te hakamaui i laro Aretas, te tuku te henua naa, ni hakanoho ana roorosi raa i naa tautaha te henua naa, ki oomai laa-tou no karapusina a nau. ³³ Tevana iaa nau ni hakasao-ria aku taaina. Nau ni ponotia laatou kiloto te kete raa no hakatere kina ki haho te hiri e aareha i te henua naa, teenaa ni see lavaa ai nau te tauhia ttama naa. ‡‡

Paul e hakakkiitea TeAtua

12 Niaaina maa see hai vana e taukareka ma ki sura, nau ma ki ahu koi i aku vana e mee nei. Teenei nau ku taratara i aku vana aitu ni hakakkiitea TeAtua.

² Nau e iloa ittama tokotasi, a ia naa setama e lotu. Ttama naa ni toa TeAtua i naa setau e sinahuru maa haa peelaa, ki tettorua naa papallani. Tevana iaa nau see iloa maa teelaa ko tana tinotama raa ni toa maaoni, aa seai maa ia ni hakakkiitea koi TeAtua iloto tana miti. TeAtua soko Ia e iloa. ³ Nau e iloa maa ia ni toa ki te nohorana naa tama e ttonu naa ora laatou. (Tevana iaa nau see iloa maa teelaa ko tana tinotama raa ni toa maaoni, aa seai maa ia ni hakakkiitea koi TeAtua iloto tana miti. TeAtua soko Ia e iloa.) I te kina naa raa, a ia ni lono i naa mee teelaa see lavaa te tarataraina, naa mee see lavaa te tarataraina naa tamavare. ⁵ Teenaa nau ma ki ahu i te tama peenaa, a nau iaa ma ki see ahu iaa nau soko nau. Nau ma ki ahu koi i naa mee e huri ake taku see haimahi. ⁶ Ki mee maa nau ni hiihai maa nau e ahu raa, nau ma ki see mee ma se vware; nau ma ki taratara ki te taratara maaoni. Tevana iaa nau ma ki see ahu, i aa nau see hiihai maa setama e hakanau vware iaa nau. Nau e hiihai maa te henua ki hakanau i naa kkite laatou i aku vana ni mee ma aku taratara ni kauake.

⁷ Nau ni see lavaa te ahu i aku vana ni hakakkiitea TeAtua nei, i aa nau ni mee taku tamaa maki i taku haitino. Nau e iloa maa teenei se maki Satan e pesi mai ma ki see ahu nau i naa vana TeAtua ni hakaari mai ki-aa nau. ⁸ E toru aku saaita ni taku ki TeAriki ki uiia te ma-ki nei iaa nau. ⁹ Tevana iaa TeAtua ni hakaahemai peenei kaaa nau, "Taku manava laaai e tau ma koe. Koe ma ki kite i naa takkoto aku mahi i too saaita e iloa maa koe se tama see haimahi". Teenei e hiahia ai nau i aa nau see haimahi, ki takoto nau i laro naa mahi Christ. ¹⁰ Nau maraa e hiahia koi i aku saaita e matanae-nae, e sasaakiria, e hainattaa aku vana, e hai haaeoina aaraa tama, aa e uru ki te kau haaeoi aa nau e tautari ki Christ. I te aa, itaku saaita e iloa maa nau

‡‡ 11.33 Acts 9.23-25

see haimahi raa, teenaa Christ ma ki huri ake ana mahi iloto taku ora.

Paul e aroha i naatama i Korint

¹¹ Nau ku haia kootou ma ki sosorina nau ma se vware. Kootou e tau te hakanau ki aku heuna e mee nei. Niaaina maa nau nei se tamavare koi raa, naa tama e haia kootou ma ni "aposol maaoni" naa see ttae kiaa nau.

¹² Te lopo mahi TeAtua ma naa vana te henua seki kkite, ni haia seemuina koi nau ka kkite kootou maa nau se aposol maaoni. ¹³ Se aa taaku ni mee maa naa tama naa lotu i aaraa kina teelaa ni see haia a nau maa kootou? Taku vana koi ni see hakasura i kootou raa, teenaa nau ni see kainnoo atu ma ki kaumai ni mane maaku. Aroha iaa nau ki mee maa taku vana nei e sara!

¹⁴ Teenei te ttoru aku saaita ku noho ki hanatu no mmata i kootou, aa nau ma ki see kainnoo ni mee maaku ki kootou. Ite aa iaa nau see kaimanako ki naa mane kootou. Nau e ssee iloo ki naa tinotama kootou. Kootou e illoa maa naa tamalliki raa see oo nossee ni mee maa naa maatua laatou. Seai. Naa maatua are naa tamalliki raa e ssee naa mee naa tamalliki laatou. ¹⁵ Nau e hiahia koi te hookii taku ora ma aku hekau hakkaatoa ki lavaa nau te tokonaki ki kootou. Nau e llee iloo taku manava i kootou hakkaatoa. Peehea naa see fiffai kootou iaa nau?

¹⁶ Kootou e illoa maa kootou ni see haia a nau ki anaana kkee kootou iaa nau. Tevana iaa e mee te tama ma ki taratara maa kootou ni meeme tipuaina a nau ka hakarereesia. ¹⁷ Eaa? Nau ni heuna atu aku tama raa ma ki oo atu no hakarereesia kootou? ¹⁸ Titus ni ppuratia a nau ki hanatu ma telaa taina. Kootou e mannatu maa Titus ni heunatia atu nau ma ki hanatu no hakarereesia kootou? Kootou see illoa maa maaua ma Titus e ttaka ma te hakataakoto tokotasi aa te tiputipu tokotasi?

¹⁹ Kootou e mannatu maa nau e kauatu naa taratara nei ki hakatonu naa sosorina maaua imua kootou? Seai iloo! Teenei ni taratara Christ e hiihai ma ki tarataraina imua naa karamata TeAtua. Aku taaina ma aku kave nei. Naa vana katoa maaua e mee nei e haia maaua ki tokonaki atu ki kootou. ²⁰ Nau e ppopre maa nau ma ki hanatu no kite maa kootou see sosorina ki taku tiputipu e hiihai, aa maa kootou hoki ma ki kkite maa nau see sosorina ki te tiputipu kootou e fiffai. Nau e ppopre maa nau e hanatu no kite maa kootou e heheatu soko kootou, aa e manava ssano ki kootou soko kootou, lotoloto nauhie aa e kaimmate i naa mee kootou, maaisu saakkiri aa e tupetteupe i aaraa tama, manava ahu i te kau vana, aa e sosorina hakallika ki see nnoho taukalleka aaraa tama. ²¹ Nau e ppopre maa nau ma ki hakanaparia TeAtua imua kootou i taku saaita e ahe atu hakamuri ki kootou. Nau ma ki tani i taku aroha i te lopo tama haisara ni seai iloo ki ffuri naa manava laatou, no tiiake te tiputipu hai huri ni haia laatou. Teenaa kote manava e kerekere, te man-

ava e hai huri, aa te manava e kaimanako ki mmoe ma telaa tama.

Naa akonaki hakaoti Paul

13 Teenei nau ku hanatu i te ttoru aku horau no mmata i kootou. Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, "Ki mee teelaa se takatoru e tuku ki te taratara tokotasi maa te tama raa e sara, teenaa te tama naa e sara maaoni. Niaaina maa teelaa se takarua e tuku ki te taratara tokotasi maa te tama raa e sara, te tama naa e sara maaoni." ¹² Nau e kauatu te taratara nei ki kootou, naa tama koi ttaka mai iloo ma naa haisara laatou imua, aa ma aaraa tama hoki; nau ni kauatu te taratara nei i taku saaita ni hanatu i te rua aku horau ana ki kootou, aa teenei nau ku hakahe atu hoki te taratara nei i aa nau koi noho i te kina nei. Taku saaita ma ki tae atu raa, nau ma ki seai taku aroha i naa tama haisara naa. ³ Kootou ma ki kkite maa naa taratara Christ raa e takkoto iaa nau. Itana saaita e heheuna i kootou raa, a Ia see tino mmate; a Ia ma ki hakasura ana mahi raa iloto kootou. ⁴ Tana saaita ni tuukia ki mate i aruna te kros raa, a Ia ni see haimahi hakaoti, tevana iaa a Ia nei ku ora iloto naa mahi TeAtua. Peelaa hoki, maaua nei see haimahi i maaua e ttaka ma Ia, tevana iaa iloto naa mahi TeAtua, maaua ma ki ora ma Ia ki tokonaki maaua ki kootou.

⁵ Kootou ki mmata hakaraaoi i naa tiputipu kootou, ki illoa kootou maa kootou maaoni e ora i kootou ku illoa i TeAtua. Kootou see illoa maa Jesus Christ e takoto iloto naa ora kootou? ⁶ Nau e taaoi manava maa kootou e illoa maa maaua nei e illoa maaoni i TeAtua. ⁷ Maaua e taku ki TeAtua ki mmata atu ki kootou, ki see mee ni sara maa kootou. Maaua see mee ma ki kkite kootou maa naa heuna maaua nei e ttonu; maaua e mee ki ffuri kootou no mee naa vana e ttonu, niaaina maa kootou e mmata maa naa heuna maaua nei see ttonu. ⁸ Ite aa, i maaua see lavaa te ffuri no mee naa vana see ttonu. ⁹ Niaaina maa maaua e tino mmate, maaua e fiafia i kootou e makkaa. Teenaa maaua e taku hoki ki tokonaki atu TeAtua ki ttonu kootou. ¹⁰ Teenei taku vana e sissii atu ai naa taratara nei i aa nau koi noho i te kina nei. Nau e hiihai maa taku saaita e tae atu raa, nau ma ki see huri atu no haia hakallikaina kootou maa i teenaa ni heuna e kaumai TeAriki kiaa nau. Seai. Nau ni heunatia mai ki au nau no hakatipu naa ora kootou; nau ni see heunatia mai ki au nau no seua naa ora kootou.

¹¹ Aku taaina ma aku kave nei, nau ku purepure atu hakaoti ki kootou. Hakamakii ki ttonu naa ora kootou; hakannoo ki naa taratara e kauatu nau i te kau aso; taratara hakapaa ma aaraa tama; noho laaoi ma aaraa tama. Aa teenaa TeAtua te aroha ma te laaoi ma ki noho ma kootou.

¹² Purepure ma aaraa tama maa te vaisoni e tapu TeAtua.

Naa tama katoa TeAtua e nnoho i te kina nei e kkeve atu naa purepure laatou ki kootou.

¹³ Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi atu ki kootou, telaoi TeAtua ki takoto

i kootou, aa TeAitu TeAtua ki noho ma kootou hakkaatoa.

GALATIANS

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tesaaita te Lono Taukareka i Jesus ni tae ki naa kina hakkaatoa no ilotia hoki naa tama seai ma ni Jew raa, te henua ni hakataakoto tammaki i naa Loo Moses. Paul e taratara maa te ora maaoni raa see sura i ttama maa ittama naa e tautari ki naa Loo Moses. Aia e hakatonu ma te ora te tama e tonu imua TeAtua ki mee maa ttama naa e iloa hakaraaoi iloo i Christ. Tevana iaa e mee naa tama i naa lotu iloto Galesia, teenaa se matakaaina i laro te roorosi Rome e tuu i Asia Minor, e hai maa naa taratara Paul raa essara. Naa tama naa e hai maa taatou ki tautari hoki ki naa Loo Moses kittonu naa ora taatou imua TeAtua.

ni sissii ki hakaheha mai naa tama ni usuhia te taratara hakareeresi nei no illoa hakaraaoi i Christ. Paul e kaamata tana pas nei no taratara i aa ia se tama ni tukua TeAtua ki heheuna ia ma se aposol Jesus Christ, teenaa maa ia ni tukua ki hakaheha te Lono Taukareka raa ki naa tama teelaa seai ma ni Jew. Ki oti raa a ia ku hakammahi anataratara maa te ora te tama e tonu koi imua TeAtua ki mee maa ttama raa e iloa hakaraaoi i Jesus Christ. Aia e hakaoti ana taratara raa no mee maa naa tama e lotu maaoni raa ettaka ma te tiputipu te manava laaaoi, teenaa i naa tama naa e illoa hakaraaoi iloo i Jesus Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–10

Paul e heheuna ma se aposol 1.11—2.21

Te manava laaaoi TeAtua 3.1—4.31

Ttiputipu ma naa heuna naa tama ettaka ma Christ 5.1—6.10

Naa taratara hakaoti 6.11–18

1 Anau Paul, ni kannaatia Jesus Christ laaua ma TeAtua Tamana, te Tama ni hakamasike Jesus i te mate, ki heheuna nau ma se aposol; nau ni see kannaatia maa ni tama koi. ² Naa taaina ma naa kave katoo taatou i te kina nei e purepure atu maatou hakapaa ki kootou, te kano henua TeAtua e nnoho i Galesia.

³ Nau e taku maa TeAtua, te Tamana taatou, aa TeAriki Jesus Christ, ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaaoi kootou.

⁴ Christ ni mee ki mate Ia ki uiia taatou i naa haisara taatou, teenaa ki see laavea taatou naa vana e hakallika teelaa e ssura i te ssao hakallika nei. Te Tama naa ni mee peenei i teenei ko te hiihai TeAtua, te Tamana taatou.

⁵ Taatou ki hakanau i TeAtua i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

Teelaa se Lono Taukareka koi tokotasi.

⁶ Nau e teki iloo i kootou! Iloto koi te tamaa saaita nei raa, kootou kunaaffuri are no tiiake kootou TeAtua, te Tama ni aru atu ki kootou i Christ ellee tana manava i kootou. Kootou ku ffuri are no tautari ki naa akonaki sara, ka haia kootou maa teenaa kote Lono Taukareka. ⁷ Maaoni iaa, see hai lono taukareka sara, teelaa se Lono Taukareka tokotasi koi. Nau e taratara atu te mee nei i naa pisouru kootou ku vware

hakaoti i naa hakareeresia kootou aaraa tama, teenaa e hai ma ki hurisia laatou naa taratara te Lono Taukareka i Christ. ⁸ Aa niaaina maa maatou, aa seai ma se ensol, e hakaheha atu ni taratara e kkee ma te Lono Taukareka teelaa ni hakaheha atu maatou ki kootou raa, nau e taku maa ttama e kauatu naa taratara naa ki hakkaitoaina TeAtua ki hakallono isu ia i te kina te mate! ⁹ Maatou ni tarataraina maatou te mee nei imua, aa teenei nau ku hakaheha atu hoki ki kootou: Ki mee maa se tama e hakaheha atu ni taratara e kkee maa te Lono Taukareka teelaa ni tautari kootou imua raa, nau e taku maa ttama naa ki hakkaitoaina TeAtua ki hakallono isu ia i te kina te mate!

¹⁰ Eaa? Kootou e hakanoo raa nau e mee koi ma ki hakanau te henua iaa nau? Seai iloo! Nau e hiihai maa TeAtua ki hakanau iaa nau! Kootou e mmata maa nau e mee koi ma ki fiafia te henua iaa nau? Ki mee e maaoni maa nau koi hai ma ki mee nau peena raa, teenaa nau seai se tama e heheuna maa Christ.

Paul ni kannaatia ki heheuna ma se aposol

¹¹ Aku taaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki illoa maa te Lono Taukareka e hakaheha nau nei ni see kaumai se tama. ¹² Nau ni see too naa taratara nei ni tama, aa see mee hoki maa naa taratara nei ni akon-

akina mai ni tama. Teelaa ko Jesus Christ tana tino, teenei ni huri mai naa mee nei kiaa nau.

¹³ Kootou kunaallo are i aku sosorina imua, i taku sao ni lotu i te lotu naa Jew raa ka mee pakavaina a nau te kanohenua TeAtua. ^{†14} Itaku tautama nei raa, nau nei e taka vaamua i aku hakamakii ka lotu ki TeAtua i te ara naa Jew raa e lotu. See haitama e tae ki aku tautari hakappuru ki naa vana naa tippuna maatou imua. ^{††}

¹⁵ Nau ni nootia TeAtua i taku saaita seki haanau mai are, no kannaa mai ki heheuna nau iaa Ia. Aa i tana saaita ni hiihai ¹⁶ ma ki huri mai tana Tama raa kiaa nau, teenaa ki hakaeta nau te Lono Taukareka iaa Ia raa ki naa tama teelaa seai ma ni Jew raa, nau ni see hano ki se tama ma ki akonaki mai kiaa nau. ^{†17} Nau ni see hano hoki ki Jerusalem no mmata i naa tama e heheuna ma ni aposol imua iaa nau. Nau ni hanotonu are ki Arabia, araa ahemai iloo nau ki Damascus. ¹⁸ Imuri are i naa setau e toru raa, nau ni hano ki Jerusalem no too taratara i Peter, teenaa noho iloo nau aku wiki e lua ma ia. ^{†19} Nau ni see hai aposol hoki ni mmata, teenaa ko James koi, te taina TeAriki.

²⁰ Aku taratara e sissiatu nei ni taratara maaoni. TeAtua e iloa maa nau see hakareeresi!

²¹ Kimuri raa, nau ni hano ki Syria ma Silisia.

²² I te saaita naa raa, te kanohenua TeAtua i Judea raa ni see illoa hakaraaoi iaa nau. ²³ Naa tama naa ni illoa koi i naa taratara aaraa tama peela: "Te tanata ni mee pakavaina a ia taatou raa, teenei ku hakaeta i te hakatina teelaa ni haia a ia ma ki seua imua!"

²⁴ Teenaa naa tama naa ni ffuri no hakanau i TeAtua iaa nau.

Paul ma aaraa aposol

2 Imuri naa setau e sinahuru maa haa raa, maaua ma Barnabas ni ahe ki Jerusalem, teenaa Titus ni toa a nau ka oo maatou. ^{‡2} Nau ni ahe i TeAtua ni mee mai maa nau ki ahe. Nau ni noho no taratara ma naa tama hakamaatua raa i te Lono Taukareka e hakaeta nau ki naa tama teelaa seai ma ni Jew. Nau ni see hiihai maa nau ni naenaevare koi i aku heuna ni mee imua, aa maa nau e naenaevare i aku heuna e mee i te saaita nei. ³ Niaaina maa Titus, taku hakasoa, setama haka Greece raa, a ia ni see ppuratia ni tama ma ki ssere ana kina. ⁴ Teenaa e mee naa tama ni fiffai maa ia ki ssere. Naa tama naa e hakallesi maa laatou e hakatina hoki pee ko maatou, teenaa naa tama naa ni hakauru seemuu mai ki loto maatou notokatoka seemuu i naa sosorina maatou. Naa tama naa e mee koi ma ki ilotia laatou i naa ttaka vare maatou maa ni tama ku oti te hakassaoria, i maatou ettaka ma Jesus Christ. Naa tama naa e fiffai ma ki haia maatou ma ni poe, teenaa ki tautari maatou ki naa Loo naa Jew.

⁵ Tevana iaa maatou ni seai iloo kituku atu ki naa vana naa tama naa, i maatou e mee ma ki tauhia maatou

† 1.13 Acts 8.3, 22.4-5, 26.9-11 †† 1.14 Acts 22.3 ‡ 1.16 Acts 9.3-6, 22.6-10, 26.13-18 †† 1.18 Acts 9.26-30 ‡‡ 2.1 Acts 11.30, 15.2

naa taratara maaoni i te Lono Taukareka nei, ki kauatu ki kootou.

⁶ Tevana iaa naa tama teelaa e haia ma ni tama hakamaatua naa ni see hai taratara hoo ni kaumai kiaa nau. Nau e taratara peenei maa laatou ni tama hakamaatua iaa, nau see hai taratara i naa heuna laatou naa; TeAtua see ttoka i naa tiputipu te tama i taha.

^{‡‡7} Naa tama naa ni kkite maa nau ni heunatia TeAtua ki hakaeta nau te Lono Taukareka raa ki naa tama teelaa seai ma ni Jew, e mee pee ko Peter ni heunatia TeAtua ki hakaeta te Lono Taukareka raa ki naa Jew. ⁸ I te aa, i aa nau ni tokonakina TeAtua ki heheuna nau ma se aposol naa tama teelaa seai ma ni Jew, e mee pee ko Peter ni tokonakina TeAtua ki heheuna ia ma se aposol naa Jew. ⁹ James, Peter, aa ko John, naa tama e mee ma ko naa tama hakamaatua raa, ni illoa hakaraaoi iloo maa TeAtua ni kaumai te heuna e lasi nei. Naa tama naa ni oomai no purepure ki maaua ma Barnabas, teenaa ki hakailoa mai maa maatou kato e heheuna hakaeta. Maatou ni tuku maatou taratara maa maaua ma Barnabas ma ki heheuna ma naa tama teelaa seai ma ni Jew, aa laatou iaa ku heheuna ma naa Jew. ¹⁰ Te mee koi laatou ni mee mai ki maaua raa, teenaa maa maaua ki mannatu peenaa ki naa tama e noho hakaaroa see hai mee i Jerusalem, teenaa iaa ko taku mee ni noho ka maanatu ki mee.

Peter e nutua Paul i Antiok

¹¹ Tevana iaa i te saaita Peter ni hanake ki Antiok raa, nau ni huri atu no nutua ia imua naa karamata te henua ni ttuu i te kina naa, i tana vana ni mee raa e sara.

¹² I tana saaita mua lokoi ni tae ake raa, a ia ni noho ka kai hakaraaoi iloo ma naa tama e lotu, iaa seai ma ni Jew. Tevana iaa i te saaita naa tama teelaa ni heunatia ake James ni tae ake raa, Peter ni kaamata te hakatahataha seemuu ki see kai a ia ma naa tama seai ni Jew naa, iaa ia ni mataku i naa Jew teelaa e hai maa naa tama naa ki ssere. ¹³ Teenaa ki ffuri hoki naa Jew e lotu raa no tautari ki te vana vware Peter ni mee; aa Barnabas tana tino hoki ni vware ka tautari ki naa Jew naa. ¹⁴ Taku saaita ni kite maa laatou ku see tautari ki te hakamaaoni te Lono Taukareka raa, nau ni huri ake ki Peter no mee ake peela imua naa tama naa hakkaatoa, "Koe naa se Jew, tevana iaa koe e sosorina iloo ma setama te henua sara; koe see sosorina ma se Jew. Peehea oo ppuratia koe naa tama i naa henua sara raa ki ffuri mai no sosorina pee ko naa Jew?"

Naa tama hakkaatoa e hakassaoria TeAtua i laatou e lotu i Christ

¹⁵ Maaoni, taatou ni hannau iho ma ni Jew; taatou seai ko naa tama e taapaa ma ko 'Naa tama e haisara e noho i te poouri.' ¹⁶ Tevana iaa taatou e illoa maa te ora te tama e hakatonusia TeAtua i te tama naa e illoa maaoni i Jesus Christ, see mee maa i aa ia e tautari

‡‡‡ 2.6 Deut 10.17

ki naa Loo Moses. Taatou hoki ni lotu i Jesus Christ ki hakattonusia naa ora taatou TeAtua, see mee maa i taatou e tautari ki naa Loo Moses. I te aa, see haitama iloo ma ki hakattonusia tana ora TeAtua maa i aa ia e tautari ki naa Loo Moses. ^{†17} Aa ki mee maa taatou e ssee ma ki hakattonusia naa ora taatou TeAtua i taatou e lotu i Christ, aa kimuriraa nei taatou ku taapaa ma ni tama haisara pee ko naa tama e nnoho i te poouri teelaa see tautari ki naa Loo Moses. E aa? Te mee nei e mee maa taatou ni usuusuhia Christ ki haisara taatou? Seai iloo sevana peenaa! ^{†18} Ki mee maa nau e kaamata te hakamasike hoki naa Loo teelaa ni seua a nau raa, nau ku hakaari peelaa maa nau se tama haisara. ^{†19} I te vasi naa Loo raa, nau e mee ma se tama ku oti te mate, i naa Loo naa ku oti te tiiake nau i aa nau ku tautari ki TeAtua. Nau ku oti te tuukia no mate hakapaa ma Christ i aruna tana kros, ^{†20} iaa teenei seai ko nau nei teenei koi ora; teenei kote ora are Christ nei teenei ku taka ma nau. Aa i te ora nei raa, nau e taka koi ka lotu peenaa i te Tama TeAtua, te tama ni llee tana manava iaa nau no mee ma ki mate Ia ki ora nau. ^{†21} Nau ma ki see lavaa te hakakkeeina a nau naa tiputipu te manava laaoi TeAtua. Tevana iaa ki mee maa e maaoni maa te tama e tonu i naa karamata TeAtua i aa ia e tautari ki naa Loo Moses raa, teenaa e mee maa Christ ni mate vare koi.

Tetiputipu naa Loo maa te lotu maaoni i Christ

3 Kootou naa tama i Galesia, naa pisouru kootou ku vvare hakaoti! Kootou ni pakavatia e ai? Nau ni taratara atu hakaraaoi iloo i naa tiputipu te mate Jesus Christ i aruna te kros! ^{†2} Kootou mee mai te mee tokotasi nei: E aa? Kootou ni toa kootou TeAitu TeAtua raa ma i kootou e tautari ki naa Loo Moses, aa seai ma i kootou ni llono i te Lono Taukareka raa no hakataakoto ki lotu naa manava kootou? ^{†3} Naa pisouru kootou ku vvare peehea! Kootou ni kaamata hakaraaoi iloo naa ora kootou ma TeAitu TeAtua; ai kootou iaa ku ffuri i te saaita nei no mee ma ki hakattonu naa ora kootou ki naa tino mahi kootou? ^{†4} Kootou ni hakallono isu vare koi? Kootou ni illoa koi maa teelaa se taukareka raa nittaka ma kootou! ^{†5} E aa? TeAtua e kauatu tana Aitu raa ka hakassura naa mirakol iloto kootou i kootou e tautari ki naa Loo? Seai. TeAtua e kauatu tana Aitu raa ka hakassura ana mirakol iloto kootou i kootou ni llono i te Lono Taukareka raa no hakataakoto ki naa manava kootou.

^{†6} Kootou hakatuu ki Abraham; te laupepa tapu raa e mee maa, "Te tama naa ni lotu i TeAtua, teenaa TeAtua e mee maa tana ora e tonu i aa ia e lotu." ^{††7} Kootou ki illoa maa naa mokopuna maaoni Abraham raa, teenaa ko naa tama e lotu i TeAtua. ^{††8} Te Laupepa Tapu raa ni taratara hakaoti maa TeAtua ma ki hakattonu naa ora naa tama teelaa seai ma ni Jew, i laaotou e lotu iaa Ia. Teena TeAtua ni kauake hakaoti te Lono Taukareka raa ki Abraham peelaa, "Naa kanohenua katoo i te maara-

ma nei ma ki haia hakaraaoina iaa koe." ^{††9} Abraham ni lotu i TeAtua, teenaa ki huri atu TeAtua no haia hakaraaoina a ia. Peelaa hoki, naa tama katoo e lotu raa e haia hakaraaoina TeAtua.

^{††10} Naa tama e tautari tonu koi ki naa Loo raa, naa haao TeAtua e takkoto i laaotou. I te aa, te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Te tama see tautari ki naa taratara katoo teelaa e takkoto iloto te laupepa naa Loo raa, te tama naa ma ki hai haao TeAtua." ^{†††11} Taatou e kkite katoo maa see haitama e hakattonusia tana ora TeAtua ma i aa ia e tautari ki naa Loo. I te aa, te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Te tama koi teelaa e hakattonusia tana ora TeAtua i aa ia e lotu raa, teenaa ko te tama ma ki ora." ^{†††12} Tevana iaa te tautari te tama ki naa Loo raa e kee ma te lotu te tama i TeAtua. Te Laupepa Tapu raa e taratara are peelaa, "Te tama e tautari ki naa taratara katoo naa Loo raa, teenaa te tama ma ki ora." ^{†††}

^{††13} Tevana iaa taatou ku oti te hakassaoria Christ ki see hai haao TeAtua. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Te tama e hakatautauria i aruna te laakau raa, a ia ma ki tuku haao TeAtua." I tana mate i aruna te kros raa, Christ ni hai haao TeAtua maa taatou. ^{††14} Christ ni mee te vana nei i aa Ia e hiihai maa te taukareka teelaa TeAtua ni purepure ake ki Abraham raa, ki kauake hoki ki naa tama teelaa seai ma ni Jew. Teena taatou ki lotu ki toa taatou TeAitu teelaa ni purepure mai TeAtua ki taatou.

Naa Loo ma te purepure TeAtua

^{††15} Aku taaina ma aku kave nei, kootou mmata ki kauatu nau te taratara nei ki mallama naa pisouru kootou. Saaita te takarua e hakattonu laaua taratara ka mee laaua kaikai ki maatino te taratara laaua ni tuku naa raa, see haitama hoki ma ki lavaa te hakasaraina a ia te taratara naa, aa see haitama hoki ma ki lavaa te ppono ni taratara hoou maana. ^{††16} TeAtua ni tuku ana purepure naa ki Abraham ma tana mokopuna. Te Laupepa Tapu raa ni see taratara peelaa, "ana mokopuna", seai. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "tana mokopuna," teenaa se tama koi tokotasi, teenaa ko Christ. ^{††17} Te hakataakoto taku taratara nei e mee peelaa, TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua maa Abraham, teenaa mee iloo tana taratara maa Ia ma ki see tiiake ana taratara naa. TeAtua ni hookii ake naa Loo raa imuri naa setau e faa naa rau maa naa setau e matatoru, tevana iaa naa Loo naa see lavaa te seu te taratara hakamaatua TeAtua ni tuku maa Abraham imua. Teena te taratara hakamaatua TeAtua naa see lavaa te hakakkeeina naa Loo. ^{††18} Ki mee TeAtua e hookii te noho e taukareka raa ki te tama, i te tama naa e tautari ki naa Loo raa, teenaa TeAtua ku see hookii maa i teenaa ni purepure aana e takkoto. Tevana iaa TeAtua ni hookii ake te noho e taukareka raa ki Abra-

† 2.16 Ps 143.2; Rom 3.20,22 †† 3.6 Gen 15.6; Rom 4.3 ††† 3.7 Rom 4.16

†† 3.8 Gen 12.3 ††† 3.10 Deut 27.26 (LXX) †††† 3.11 Hab 2.4
 ††† 3.12 Lev 18.5 § 3.13 Deut 21.23 †††† 3.16 Gen 12.7
 §†† 3.17 Ex 12.40

ham i teenaa se purepure aana ni tuku maa Abraham imua. †

¹⁹ Aa naa Loo raa iaa ni kaumai ma ki aa? Teenaa, naa Loo raa ni kaumai ki hakailotia te henua i naa tiputipu te haisara. Tevana iaa naa Loo naa e takkoto koi ki tae iho te mokopuna Abraham, te tama teelaa e takkoto ai naa purepure TeAtua. Naa Loo raa ni kauake TeAtua ki naa ensol raa ki kauake ki Moses, iaa ia raa kote tama e hakatae naa taratara TeAtua ki te henua. ²⁰ Tevana iaa te tama e hakatae taratara raa e heheuna koi ki mee ma se tama e mee ana taratara hakamaatua ki telaa tama; aa TeAtua e heheuna koi soko Ia.

Naa Loo raa ni kaumai ma ki aa?

²¹ Naa Loo raa see mee maa e taratara sara ma naa purepure TeAtua e takkoto, seai. I te aa, ki mee maa naa tama te maarama nei ni toa laatou naa Loo teelaa e lavaa te hakaora laatou raa, teenaa e mee maa naa ora naa tama hakkaatoa ni lavaa te hakattonusia TeAtua ki mee laatou e tautari ki naa Loo naa.

²² Tevana iaa te laupepa tapu raa e mee maa taatou hakkaatoa ku hakavaarea ki ppena naa haisara. Te ara koi taatou ki mee ki toa taatou te mee TeAtua ni purepure mai imua raa, teenaa taatou ki lotu i Jesus Christ.

²³ Saaita te lotu nei seki tae mai raa, taatou ni tauhia naa Loo raa ma ni karapusi, ki tae mai te ssao taatou ma ki hakailotia i te lotu naa. ²⁴ Naa Loo raa e mee ma se tama e roorosi i taatou kittonu naa sosorina taatou, teenaa ki tae ki te ssao Jesus Christ ni haanau mai. I te saaita naa raa, naa ora taatou ma ki hakattonusia TeAtua i taatou e lotu i Jesus Christ. ²⁵ Aa i teenei te ssao taatou ki lotu i Jesus Christ ku tae mai raa, naa Loo raa ku see roorosi hoki ki taatou.

²⁶ Kootou naa ni tamalliki TeAtua i kootou e lotu i Jesus Christ. ²⁷ Kootou ni hakaukau tapuina iloto te inoa Christ, aa teenei kootou kuttaka ma te ora Jesus Christ tana tino. ²⁸ Te mee raa ku see hakatonu maa koe se Jew aa maa koe seai se Jew, maa koe se poe aa maa koe seai se poe, maa koe se tanata aa maa koe se ffine; kootou ku mee ma se tama tokotasi i kootou e lotu i Jesus Christ. ²⁹ Kootou naa ko naa mokopuna maaoni Abraham, i kootou e tautari ki Jesus Christ. Teenaa kootou ma ki kauatu te noho e taukareka teelaa ni purepure mai TeAtua imua. ††

4 Nau kutaratara atu hoki i telaa mee. Te tamariki raa ma ki oti ku too naa tuuhana tana tamana. Tevana iaa, i tana saaita koi tamariki raa, niaaina maa naa tuuhana tana tamana raa ni mee aana hakkaatoa raa, te tamariki naa e haia koi ma se tama seai tana vana e taunai ai. ² I tana saaita koi tamariki raa, e mee naa tama ku mattua e mmata ake kiaa ia ka roorosi i ana tuuhana ki tae kite ssao tana tamana raa e hookii ake ana tuuhana naa. ³ Peelaa hoki, taatou hoki ni haia ma ni poe naa aitu hakamaatua e roorosi te maarama nei i te saaita taatou

† 3.18 Rom 4.14 †† 3.29 Rom 4.13

koi tamalliki. ⁴ Tevana iaa, i te saaita TeAtua ni mmata maa e taukareka raa, a Ia ni kkave mai tana tino tama. Tana tama naa ni haanau iho ma se tama te maarama nei, aa ni tautari ki naa Loo naa Jew. ⁵ Tama naa ni heunatia mai TeAtua ki au no hakassaoria naa tama teelaa e tautari ki naa Loo, teenaa ki mee taatou ma ni tamalliki taanata aa ma ni tamalliki haahine TeAtua.

⁶ I kootou ni tamalliki taanata aa ma ni tamalliki haahine aana raa, TeAtua ni kkave mai TeAitu Tapu tana Tama raa ki au no takoto iloto naa hatumanava taatou. Teenaa ko TeAitu Tapu teelaa e usuhia ai taatou kittani peelaa ki TeAtua, "Tamana, taku Tamana." ⁷ Aa teenaa, i te saaita nei raa kootou ku see mee ma ni poe; kootou naa ni tamalliki taanata aa ma naa tamalliki haahine TeAtua. TeAtua ma ki kauatu ana tuuhana hakkaatoa, i kootou ni tamalliki aana. ‡

Paul e aroha i naa tama i Galesia

⁸ Imua raa, kootou seki illoa hakaraaoi i TeAtua, teenaa kootou ni heheuna poe i naa aitu teelaa seai maa ni atua maaoni. ⁹ Aa teenei i kootou ku illoa i TeAtua raa, (aa seai, nau ki mee are peelaa, teenei TeAtua ku illoa i kootou) kootou e fiffai peehea maa kootou ki ahe hoki no heheuna poe i naa aitu hakamaatua teelaa e matanaennae ka see haivana laatou e taunai naa? ¹⁰ Kootou e hakamattino naa aso kootou ma ni aso hakamaatua, naa marama ma ni marama hakamaatua, naa sao iloto te setau ma ni sao hakamaatua, aa naa setau ma ni setau hakamaatua kootou. ¹¹ Nau e kkapo iloo i kootou! E aa? Nau ni naenaevare koi i te heheuna maa kootou?

¹² Aku taaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki mee pee ko nau, i aa nau e mee koi pee ko kootou. Kootou see haivana ni hakasaraina a nau. ¹³ Kootou e illoa koi maa nau ni maki i taku saaita maa ni hakaea atu te Lono Taukareka i Christ. ¹⁴ Niaaina maa taku maki nei ni mee kootou no anaana kkee iaa nau raa, nau ni see tiiake kootou ki hai soko nau maa taku maki naa. Kootou ni ffuri mai are no anaana kiaa nau, e mee pee ko nau se ensol e au i telani; kootou ni anaana kiaa nau pee ko kootou e anaana i Jesus Christ. ¹⁵ Teehea te hiahia ni ttaka ma kootou imua? A nau taku tino e lavaa te taratara peelaa maa i te saaita naa raa, kootou ni nape naa hua karamata kootou, ki mee kootou ni lavaa, no kaumai kiaa nau. ¹⁶ E aa? Kootou nei ku tautau haeeo ma nau i te saaita nei i aa nau e taratara atu te hakamaaoni?

¹⁷ Aaraa tama e ffuri ake peelaa maa laatou e oti manava iloo i kootou, tevana iaa naa hakataakoto laatou see taukalleka. Naa tama naa e fiffai koi ma ki hakakeeina kootou iaa nau, teenaa ki oti manava koi kootou i laatou. ¹⁸ Te mee raa e taukareka maa kootou e oti manava ki mee naa vana e taukalleka. Te mee raa e taukareka i naa saaita hakkaatoa, tevana iaa see taukareka ki mee maa kootou e mee naa vana kootou naa i aku saaita koi e noho ma kootou. ¹⁹ Aku tamalliki nei, taku manava e llee i kootou. Nau

‡ 4.7 Rom 8.15-17

e hakallono isu pee kotetinae e taupiri ki haanau, teenaa i aa nau e mee ma ki tokonaki nau ki kootou ki sura ake tetiputipu Christ iloto naa ora kootou.

²⁰ Nau e hiihai iloo maa nau e noho ma kootou i te saaita nei, teenaa ki taratara hakaraa ai atu nau ki kootou. Nau ku see iloa maa nau ka mee peehea ki kootou.

²¹ Nau e mee kivasiri atu nau ki kootou, naa tama e fifai maa laatou ki tautari peenaa ki naa Loo: Kootou e iloa maaoni maa naa Loo raa e taratara maa e aa?

²² Naa Loo raa e taratara maa Abraham ni mee ana tamalliki taanata e lua. Te tamariki tokotasi ni haanau mai i te ffine e heheuna poe iaa ia, aa telaa tamariki i tana aavana maaoni. ^{†23} Tana tamariki i te ffine e heheuna poe raa ni haanau mai pee ko aaraa tamalliki, aa te tamariki i tana aavana maaoni raa iaa, ni haanauria mai i teenaa se purepure TeAtua ni tuku maa Abraham. ²⁴ Te takarua haahine nei e takkoto pee ko naa taratara hakamaatua e lua teelaa TeAtua ni tuku imua. Te ffine e mee ana tama teelaa e heheuna ma ni poe raa, teenaa ko Hagar, aa te ffine naa e takoto pee ko te taratara hakamaatua TeAtua ni kaumai i aruna te Mouna Sinai. ²⁵ Hagar, te ffine e takoto pee ko te Mouna Sinai, teelaa e tuu iloto Arabia, e takoto hoki pee ko Jerusalem i te ssao nei, iaa ia ma naa tama kato i te henua naa e heheuna ma ni poe. ²⁶ Tevana iaa, Sarah, te aavana maaoni Abraham, teenaa ko te Jerusalem teelaa e takoto i telani, aa te tama naa ko taatou tinna. ²⁷ Te Laupepa Tapu raa e mee maa:

“Koe te ffine e poka, koe ki hiahia!

Kappisi oovaro aa koe ku tani i too hiahia, a koe te ffine teelaa ni seai iloo ki lono i naa isu te tinae!

I te aa i te ffine ni tiiake tana aavana raa

ma ki hai tamalliki are

i te ffine teelaa ni seai iloo ki tiiake tana aavana.” ^{††}

²⁸ Teenaa, kootou aku taaina ma aku kave nei, kootou naa ni tamalliki TeAtua, e mee pee ko Isaac, i te purepure TeAtua ni mee maa Abraham. ²⁹ I te saaita naa raa, te tama ni haanau mai pee ko aaraa tamalliki raa ni huri no mee pakavaina a ia te tama ni haanau mai iloto naa mahi TeAitu TeAtua.

Tevana naa koi sura i te ssao nei. ^{‡30} Tevana iaa te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Kerekereia te ffine e heheuna poe raa ma tana tamariki; te tamariki te ffine naa ma ki seai tana tuuhana i naa tuuhana tana tamana. Naa tuuhana naa ma ki toa hakkaatoa te tamariki te ffine teelaa see heheuna ma se poe.”

^{‡31} Aku taaina ma aku kave nei, taatou seai ni tamalliki te ffine e heheuna poe; taatou ni tamalliki te ffine teelaa see heheuna ma se poe.

Taatou e hakassaoria Christ

5 Taatou ni hakassaoria Christ ki see hainattaa taatou te tautari ki naa Loo. Teenaa kootou ki sosorina pee ko naa tama teelaa ku oti te hakassaoria. Kootou mmata ki see ffuri kootou no nnoho hoki i laro naa Loo.

† 4.22 Gen 16.15, 21.2 †† 4.27 Is 54.1 ‡ 4.29 Gen 21.9

‡† 4.30 Gen 21.10

² Kootou hakannoo mai! Anau, Paul, e kauatu te taratara nei: Ki mee kootou e tiiake ma ki oo atu ni tama no haia kootou ma ki ssere, teenaa e mee maa Christ ni see hai vana e taukareka ni mee ki kootou.

³ Nau ku hakaapo atu hoki te taratara nei: Ki mee se tanata e tiiake ma ki oo ake ni tama no serea ia, te tama naa e tau ki tautari ki naa Loo raa hakkaatoa.

⁴ Naa tama i kootou teelaa e tautari ki naa Loo ki ttonu naa ora laatou imua TeAtua raa, naa tama naa ku oti te hakakkee soko laatou i Christ. Naa tama naa ku see takkoto i laro te laaoi TeAtua. ⁵ Tevana iaa te mee e taaria taatou, naa tama e ttaka ma TeAitu TeAtua raa, teenaa TeAtua ma ki hakatonu naa ora taatou ki ttonu imua ana karamata, i taatou elotu i Christ. ⁶ I te saaita taatou e hakapaa ki Christ raa, te mee raa ma ki see hakamaatino maa te tama raa e ssere aa ma te tama raa see ssere; taatou e hakataa peellaa hakkaatoa. Te mee hakamaatua raa, teenaa koi naa hakataakoto tonu taatou i Christ, teelaa e laaoi ai taatou i telaa tama.

⁷ Kootou ni meeme e vane koi imua! Kootou ni puuia e ai ma ki see tautari kootou ki te hakamaaoni? E aa?

Kootou ni ppuratia peehea te tama naa? ⁸ Teenaa seai ko TeAtua, i te aa i kootou ni tama e kannaatia a ia.

⁹ E takoto tana taratara e mee peelaa, “Te tamaa iis e tau

te hakatipu te haraao hakkaatoa.” ^{‡10} Nau e iloa

hakaraa ai iloo i kootou, te nei e mau ai taku manava i kootou. Itaatou e tautari hakapaa i Christ raa, teenaa nau e iloa maa kootou ma ki see hakannoo ki telaa tama. Nau e iloa hoki maa te tama teelaa e hai ma ki huria a ia naa manava kootou naa, niaaina maa ia se tama peehea raa, te tama naa ma ki mee pakavaina TeAtua.

¹¹ Aku taaina ma aku kave nei, ki mee maa nau e hakaea peenaa maa naa taanata raa ki ssere naa kina laatou, ai nau e hai haaeoina ai naa Jew raa i te saaita nei? Ki mee maa nau ni hakaea maaoni te mee naa raa, teenaa naa Jew raa ni see lavaa are te llo-to maa i aa nau e hakaea i te mate Christ i aruna te kros.

¹² Nau e hiihai maa naa tama teelaa e hai ma ki huria laatou naa manava kootou naa ki tiiake ki ssere naa kina laatou.

¹³ Kootou, aku taaina ma aku kave nei iaa, kootou ni kannaatia TeAtua ki see nnoho kootou i laro naa Loo. Tevana iaa kootou see mee maa i kootou ku see nnoho i laro naa Loo aa maa kootou ku ffuri no mee naavana e hakallika teelaa e ttuu ai naa huru kootou. Seai. Kootou ki hakassura te manava laaoi, teenaa ki tokonaki kootou ki telaa tama. ¹⁴ I te aa, te hakataakoto naa Loo raa hakkaatoa e takoto iloto te Loo tokotasi nei: “Manava laaoi i telaa tama, e mee ma koi-oo manava laaoi iaa koe soko koe.” ^{‡15} Tevana iaa, ki mee maa kootou e sosorina pee ko naa manu vao e kaittama, e hetaa ka heheatu soko kootou raa, teenaa kootou ki roorosi hakaraa ai iloo ki see maseu kootou.

‡‡ 5.9 1 Cor 5.6 ‡‡‡ 5.14 Lev 19.18

TeAitu Tapu ma tetiputipu te tama

¹⁶ Teenei e taratara atu ai nau i te mee nei: Kootou ki tautari ki naa tiputipu TeAitu Tapu, ki see haka akottia kootou naa vana naa tinotama kootou e oti manava ai.

¹⁷ I te aa, naa tinotama taatou e fifai ki tetiputipu TeAitu Tapu see hiihai, aa TeAitu Tapu e hiihai ki te tiputipu naa tinotama taatou see hiihai. Naa vasi e lua nei e taukaa ki laaua, teenaa e mee maa kootou see lavaa te mee naa vana kootou e fifai maa kootou ki mee. ¹⁸ Ki mee maa kootou e tautari ki TeAitu Tapu, teenaa e mee maa kootou see takkoto ilaro naa Loo.

¹⁹ Naa sosorina te tiputipu see tonu raa e mattino: Teenaa ko naa sosorina e hai huri, e mee ki naa vana e kerekere, e sosorina ma ko naa poi, ²⁰ e lotu ki naa aitu hakallesi, e hai ki naa pakava, e hakatautau ka hetaa ma telaa tama, e manava haaeo i telaa tama, e haaeo, aa e manava kailallao. Naa tama naa e hakakkee no mee naa kuturana laatou soko laatou ki hakatautau laatou ma aaraa tama.

²¹ Naa tama naa e ttaka ma naa manava kaimannako, e unu sara, e taffao ka hai ki naa vana kerekere laatou, aa e hai ki aaraa vana hoki see ttonu. Nau e hakaapo atu hoki taku taratara ni kauatu imua: Naa tama e hai ki naa tiputipu nei ma ki see ttae no nohorua laatou te Nohorana TeAtua.

²² TeAitu TeAtua raa iaa e mee te tama ki manava laaoi i telaa tama, ki taka ka hiahia, ki nohonoho laaoi ma telaa tama, ki noho seemuu i ana saaita e hai haaeo ina, ki manava aroha, aa ki sosorina taukareka ki telaa tama, ki taaohi ki tana lotu i TeAtua, ²³ ki meeme hakaraaoi telaa tama, aa ki lavaa te roorosi hakaraaoi ki ana sosorina. Naa Loo raa see hai taratara e ppui naa tiputipu nei. ²⁴ Naa tama e tautari ki Jesus Christ raa ku oti te tiiake laatou te tiputipu naa tinotama laatou ma naa sosorina ni kaimannako ai laatou. ²⁵ Taatou ku oti te hakaoratia TeAitu Tapu, teenaa taatou ki tautari ki ana tiputipu. ²⁶ Taatou ki see ahu, aa taatou ki see hahia taatou telaa tama ki lotu. Taatou ki see manava haaeo i telaa tama.

Tokonaki ki telaa tama

6 Aku taaina ma aku kave nei, ki mee se tama e laavea maa e mee tana sara, naa tama i kootou teelaa e ttaka ma TeAitu Tapu raa ki hakatonusia kootou te tama naa; tevana iaa kootou ki taratara atu hakaraaoi. Aa kootou hoki ki roorosi hakaraaoi iloo ki see usuhia kootou te tiputipu naa hoki. ² Kootou ki tokonaki ka amo hakapaa naa mmaha telaa tama, ki tautari maaoni kootou ki naa Loo Jesus Christ. ³ Ki mee nitama e taratara maa laatou nitama, aa maaoni iaa laatou see hai vana e taunai ai, teenaa naa tama naa e taratara kailallao ki laatou soko laatou koi. ⁴ Kootou ki hakattonu naa sosorina kootou soko kootou. Ki mee maa naa sosorina kootou e taukalleka, teenaa kootou e tau te hakatannata

i naa vana kootou ni mee naa, ki see mee maa kootou e tokatokaria kootou naa sosorina aaraa tama. ⁵ I te aa, te tama koi e mee ana mmaha ki amo.

⁶ Naa tama ni too naa akonaki laatou i naa taratara TeAtua raa, laatou ki vaevae naa mee e taukalleka laatou raa ma naa tisa laatou.

⁷ Kootou see hakallesi ki kootou soko kootou; see hai tama e lavaa te hakareesia a ia TeAtua. Se aa naa tama raa e ttori i naa verena laatou raa, teenaa laatou ma ki vasi ki naa kaikai naa laakau laatou ni ttori naa. ⁸ Naa tama e ttaka koi ki haka akottia naa tiputipu naa tino laatou e kaimannako raa, naa tama naa ma ki kkite i te tiputipu te mate. Aa naa tama e ttaka ka mee ki hiahia TeAitu Tapu raa, naa tama naa ma ki hakakiitea TeAitu Tapu i te ora e ora hakaoti. ⁹ Teenaa taatou ki see kkaru te mee ki naa sosorina teelaa e taukalleka. Ki mee maa taatou see kkaru, teenaa taatou ma ki kkite i te ora e ora hakaoti i te saaita TeAtua e mmata maa e taukareka. ¹⁰ I te saaita taatou koi ora nei raa, taatou ki sosorina taukalleka ki naa tama hakkaatoa, e mua ki naa taaina ma naa kave e lotu taatou hakapaa.

Naa taratara hakaoti

¹¹ Kootou mmata i naa llasi naa inoa nei, teenaa i teenei ko nau nei e sissii atu ki taku tino rima.

¹² Naa tama teelaa e oo atu no ppuratia kootou ma ki ssere naa kina kootou raa, teenaa ko naa tama e ahu ka hakatannata i naa vana laatou e mee ki naa haitino laatou. Naa tama naa e hai naa vana laatou naa i laatou e mattaku i te mee tokotasi: naa tama naa e mattaku maa laatou ma ki hai haaeo ina naa Jew raa ki mee maa laatou e hakaea te hakataakoto maaoni te mate Christ i aruna te kros. ¹³ Naa tama iloo teelaa ku oti te ssere naa kina laatou naa see tautari hoki ki naa Loo Moses; naa tama naa e fifai koi maa kootou ki ssere, teenaa ki ahu laatou maa kootou ni tuku ki naa vana laatou. ¹⁴ Iaa nau iaa, nau ma ki taratara hakatannata i te mate Jesus Christ, TeAriki taatou, i aruna te kros. Teenei ko te mate Christ i aruna te kros nei teelaa e mmata ai nau maa taku hiihai ki te maarama nei kuaa seai iloo, aa te hiihai te maarama nei kuaa nau kuaa seai hoki imua. ¹⁵ Te mee raa see hakamaatino maa te tama raa e ssere aa ma te tama raa see ssere; te mee hakamaatua raa, teenaa taatou ki mee ma nitama hou TeAtua ni penapena. ¹⁶ Naa tama e taaohi ki te tiputipu nei iloto naa ora laatou raa, nau e taku maa TeAtua ki aroha i laatou ki noho hakaraaoi laatou, aa ma naa tama hakkaatoa TeAtua!

¹⁷ Nau ku hakaoti atu aku taratara nei peenei: See hai tama ki au no kaumai hoki ni haaeo kuaa nau, i naa pona teenei e ttuu i taku haitino nei e huri ake peela maa nau nei ko te tama e heheuna maa Jesus.

¹⁸ Aku taaina ma aku kave nei, nau e taku maa TeAriki taatou, Jesus Christ, ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou. Amen.

EPHESIANS

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

e taratara mua lokoi i te "hakataakoto TeAtua ki hakakkutu ake ana mee katoō ni penapena e takkoto i telani ma te kerekere, no hakanoho Christ ki noho hakamaatua i naa mee naa hakkaatoa". (1.10) Te pas nei e taratara hoki ki naa tama TeAtua ki tautari ki te hakataakoto naa ki nnoho hakapaa naa tama hakkaatoa i te maarama nei iloto te inoa Jesus Christ.

Naa taratara mua e hakatuu mai i raa, ttama e sissii te pas nei e tarataraina a ia te ara te henua e hakapaaria TeAtua ki meeme hakapaa. A ia e taratara i te ara TeAtua e uii naa haisara te henua iloto te inoa Jesus Christ, Ttama TeAtua, ki hakassaoria te henua i naa mahi te haisara. Naa taratara naa e hakatuu hoki i te purepure hakamaatua TeAtua ni kauake ki naa tama te maarama nei, teelaa ni ttino i te saaita TeAitu Tapu raa ni kaavea mai.

Tessoa taratara te pas nei raa, Paul e hai ake ki naa tama i Epises raa ki mee te nnoho laatou e nnoho hakapaa ma Christ raa ki sura i te nnoho laatou no meeme hakapaa kilaatou.

Aa ki illoa hakaraaoi iloo naa tama naa i te nnoho naa tama TeAtua ma setama tokotasi iloto te inoa Christ raa, Paul e kauake ana taratara raa ka hakatuu ki naa mee i te maarama nei: teenaa maa naa tama e lotu i TeAtua raa e mee ma se haitino te tama, aa Christ raa ko te pisouru; aa e mee ma se hare e hakatuu, aa Christ raa ko te pou hakamaatua; naa tama e lotu raa e mee hoki ma se ffine e aavana, teenaa Christ raa kotana aavana. Te pas nei e hakatuu te lopo taratara iloo i te tiputipu nei, teenaa ittama e sissii te pas nei ni usuhia naa tiputipu te manava laaoi TeAtua teelaa e takoto i Christ. Naa mee hakkaatoa e hakattii maarama mai iloto te laaoi Christ, te mate Christ, te manava aroha Christ, te manava laaoi Christ, aa te manava see iloa te ppena tevana e hakallika.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Christ ma naa tama te lotu 1.3–3.21

Te ora hoo iloto Christ 4.1–6.20

Naa taratara hakaoti 6.21–24

1 Anau Paul, se aposol Jesus Christ i te hiihai TeAtua, e sissii te pas nei ki kootou naa tama TeAtua e nnoho i Epises; kootou naa tama teelaa seai iloo ki ti iake te lotu kootou i Jesus Christ. ^{†2} Nau e taku ki roorosi hakaraaoi TeAtua, taatou Tamana, ma TeAriki Jesus Christ ki kootou, ki nnoho laaoi kootou.

Naa mee e taukalleka TeAitu e takkoto i Christ

³ Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ! Naa mee katoō TeAitu e taukalleka teelaa e takkoto i te maarama i aruna i telani raa ni kau mai TeAtua ki taatou, naa tama Christ. ⁴ Imua te mahaa mai ana te maarama nei raa, taatou kunaa hakamaatinoria are TeAtua ki mee taatou ma ni tama aana, teenaa i taatou e ttaka ma Christ. A Ia ni mee peenei ki ttaapu naa ora taatou aa ki see hai sara taatou imua ana karamata.

Iaa Ia e laaoi i taatou, ⁵ TeAtua kunaa mee iloo tana maanatu maa taatou ma ki ppurutia a Ia ma ni tamalliki aana i taatou e tautari ki Christ. Teenei

† 1.1 Acts 18.19-21, 19.1

ko tana mee e hiihai aa e hiahia ai a Ia. ⁶ Taatou ki hakanau i TeAtua i te taukareka tana laaoi. A Ia ni hookii vare mai tana mee e taukareka, teenaa ko tana Tama e llee ai tana manava. ⁷ I te aa, taatou nei e hakassaoria te ttoō Jesus Christ, teenaa TeAtua ku see maanatu ki naa haisara taatou, i tana laaoi ki taatou e lasi iloo. ^{††8} Te laaoi TeAtua ni huri no kaumai ki taatou nei e lasi ffaaeo iloo!

Iaa Ia e atamai aa e iloa i te kau vana raa, ⁹ teenaa TeAtua ni haia a Ia tana vana ni maanatu ki mee. A Ia ni hakailoa mai ki taatou i tana hakataakoto teelaa ni see ilotia imua, aa teenei ku ttino maaoni i Christ. ¹⁰ Te mee TeAtua e maanatu ma ki haia hakaotina a Ia i tana saaita e vana maa e taukareka raa, a Ia ma ki hakakkutu ana mee hakkaatoa ni penapena, teenaa ko naa mee katoō i telani ma te kerekere, aa Christ ku noho hakamaatua i naa mee naa.

¹¹ Naa mee hakkaatoa e haia ki hanotonu ma te hakataakoto TeAtua. Teenaa taatou ni hakamaatinoria TeAtua ma ni tama aana i taatou ni tama Christ,

†† 1.7 Col 1.14

i teenaa ko te hakataakoto ni noho mai ma Ia imua iloo. ¹² Teenei taatou, naa tama mua ni taaohi manava i Christ, taatou ki hakanau i naa mahi TeAtua!

¹³ Aa kootou hoki ni mee ma ni tama TeAtua i te saaita kootou ni llono i te taratara maaoni, teenaa ko te Lono Taukareka ni kauatu te ara kootou ki hakassao. Kootou ni tuku ki naavana Christ, teenaa kituku atu te hakaailona TeAtua raa ki takoto i kootou, ki mattino maa kootou ni tama aana. Teenaa a Ia ni kauatu TeAitu Tapu teelaa ni purepure atu a Ia ki kootou imua. ¹⁴ TeAitu Tapu raa ko te hakaailona TeAtua ki taatou, ki hakaailoa mai maa taatou ma ki toa taatou se aa TeAtua ni purepure ake maa ana tama. Te mee nei e hakaailoa mai hoki maa TeAtua ma ki mmata ki see heheuna hoki taatou ma ni poe aaraa tama. Taatou ki hakanau i ana mahi!

Paul e taku ki TeAtua

¹⁵ Itaku saaita iloo ni llono maa kootou e lotu i TeAriki Jesus Christ aa i te laaoi kootou i naa tama hakkaatoa TeAtua raa, ¹⁶ nau ni seai iloo ki hakamotu i aku taku ka taratara hiahia ki TeAtua i kootou. Nau e maanatu peenaa ki kootou i aku saaita e taku, ¹⁷ ka mee ake ki te Atua taatou Ariki, Jesus Christ, te Tamana haimahi, ki kauatu TeAitu, te tama ma ki mee ki atammai kootou, aa teelaa ma ki hakaari atu i naa tiputipu TeAtua ki kootou ki illoa kootou iaa Ia. ¹⁸ Nau e taku maa naa hakataakoto kootou ki tarakina TeAtua ki kkite kootou i tana maasina, ki illoa kootou i te mee e taaohi manava ai kootou teelaa ni kannaatia ai kootou a Ia, aa ki kkite kootou i te llasi ana mee e taukalleka ni purepure maa ana tama. ¹⁹ Nau e taku hoki ki kkite kootou i ana heheuna haimahi iloto naa ora taatou, naa tama e lotu. Naa mahi e heheuna iloto taatou nei ko ana mahi ²⁰ teelaa ni hakaari i tana saaita ni hakamasike Christ i te mate no hakanoho i tana vasi hakamaatau i te maarama i aruna i telani. ^{†21} Christ e noho hakamaatua i aruna naa tama hakamaatua i telani; teenaa ko naa hakamau, naa tama haimahi, aa ma naa ariki. Tana heuna nei e lasi are i naa heuna naa hakamau i te maarama nei ma te maarama hakamuri. ²² TeAtua ni tuku naa mee hakkaatoa ki takkoto i laro naa vae Christ, teenaa, hakanohoria iloo a Ia Christ ki noho hakamaatua i aruna telotu ma naa mee hakkaatoa. ^{††23} Naa tama e lotu raa, teenaa ko te haitino Christ; teenaa ko tana tinotama hakkaatoa, aa naa mee hakkaatoa i naa kina e haka kaatoaina a Ia. ‡

Taatou e ora i naa mahi Christ

2 Imua, i te saaita kootou ni see hakannoo kite taratara kattaka kootou ma naa haisara kootou raa, kootou e mee pee ko naa tama ku oti te mmate. ² I te saaita naa kootou ni tautari kite ara e hakallika te maarama nei. Kootou ni hakannoo ki te tama hakamaatua i naa mahi aitu i telani, teenaa kote aitu e heheuna iloto naa tama teelaa see hakan-

noo ki TeAtua. ³ Maaoni iaa, taatou hakkaatoa ni mee ma ko naa tama naa; taatou maraa e hai ki naavana taatou e kaimannako. Teenaa te kauvana naa tinotama taatou ma naa hakataakoto taatou e oti manava raa, naa mee naa maraa e haia taatou. I te tiputipu taatou nei raa, taatou ni tuku hakaoti ki hakallono isu taatou i te saaita TeAtua eloto, e mee pee kote henua hakkaatoa.

⁴ Tevana iaa te manava aroha TeAtua e lasi ffaaeo iloo, aa tana laaoi i taatou see taea. ⁵ Teenaa te saaita naa tinotama taatou ni mmate i te see llono taratara taatou raa, taatou ni hakaoratia a Ia ma Christ. Kootou nei ni hakaoratia i TeAtua e manava laaoi i kootou. ^{††6} Taatou ni hakamassikeria TeAtua ma Jesus Christ ki noho hakamaatua taatou ma Ia i te maarama i aruna i telani, i taatou e tautari ki Christ. ⁷ A Ia ni haka-sura tevana nei ki takoto te mee nei i naa saaita hakkaatoa e oomai imuri, teenaa ki ilotia naa tiputipu tana manava laaoi teelaa ni hakasuratia mai a Ia i Jesus Christ. ⁸ Teenaa ko te laaoi TeAtua teelaa ni ssao ai kootou, i kootou e lotu. Kootou ni see hakassaoria maa i naa vana taukalleka kootou e mee, seai. Teenaa se taukareka TeAtua e hookii vare ki kootou, aa kootou ki see lavaa te ahu i te mee naa. ¹⁰ TeAtua ni penapena taatou ki tiputipu taatou peenei, teenaa taatou ni penapena a Ia ki ttaka taatou ma naa sosorina e taukalleka, i taatou e tautari ki Jesus Christ. A Ia ku naa hakatonu mai are te tiputipu naa ki haia taatou.

Te manava tokotasi i Christ

¹¹ Kootou naa tama ni hannau i naa henua sara, kootou naa ko naa tama e kannaatia naa Jew raa ma ko "naa tama see ssere," aa maa laatou iaa ko "naa tama e ssere." (Teenaa ko te hakamaatino naa taanata e mee ki naa kina laatou) Kootou ki hakamaarona i naa tiputipu kootou imua. ¹² I te saaita naa raa, kootou ni noho hakakkee i Jesus Christ. Kootou ni horau aa kootou ni see nnoho ma ni tama TeAtua. Kootou ni see llave i naa taratara hakamaatua e takkoto, teelaa e hakatahito ki naa purepure TeAtua ni tuku ki ana tama. Kootou ni noho pouiri iloto te maarama nei; kootou ni see hai mee e taaohi manava ai kootou aa kootou hoki ni see nnoho ma TeAtua. ¹³ Aa i te saaita nei, i kootou ku tautari ki Jesus Christ, teenaa kootou naa tama ni noho mmao raa ku oti te hakahea mai te ttoo Christ ki noho tauppiri kootou ki TeAtua. ¹⁴ I te aa i taatou ni haia Christ tana tino ki noho hakapaa taatou, teenaa ko naa Jew raa aa ma naa tama teelaa seai ma ni Jew, ma ni tama te kanohenua tokotasi. Te mee ni takoto ka ppui iloto naa kanohenua e lua naa, teelaa e nnoho hakakkee laatou ki laatou ka hakatauttau ki laatou raa, ku oti te seua Christ i tana saaita ni mate. ¹⁵ A Ia ni hakaotina a Ia naa Loo naa Jew hakapaa ma naa taratara iloto naa Loo naa, ki hakatipu mai iloto naa kanohenua e lua naa se kanohenua hoo tokotasi teelaa e tautari kiaa Ia. Teenaa te henua e haia a Ia ki noho laaoi. ^{††16} I te saaita Christ ni mate i aruna

† 1.20 Ps 110.1 †† 1.22 Ps 8.6 ‡ 1.23 Col 1.18

†† 2.5 Col 2.13 †† 2.15 Col 2.14

te kros raa, a Ia ni puuia a Ia naa kanohenua e lua naa ki see nnoho no hakatauttau soko laatou. Aa teenaa kotana mate i aruna te kros naa teelaa ni hakapaaria ai a Ia naa kanohenua e lua naa no mee ma se kanohenua tokotasi ka hakahea ki TeAtua. ¹¹⁷ Christ ni au no hakahea te Lono Taukareka i te nnoho laaoi raa ki te henua hakkaatoa: ki kootou naa tama teelaa seai ma ni Jew, naa tama ni nnoho mmao i TeAtua, aa ma naa Jew, naa tama ni tauppiri kiaa Ia. ¹¹⁸ Teenei ko Christ teelaa ni haia a Ia taatou hakkaatoa, naa Jew ma naa tama seai ma ni Jew, kilavaa te oomai taatou hakapaa ma TeAitu tokotasi no nnoho imua naa karamata te Tamana.

¹⁹ Aa teenaa, kootou naa tama teelaa seai ma ni Jew raa ku see mee hoki ma ni horau aa ma nitama see ilotia i naa kina laatou ni oomai; kootou ku nnoho hakapaa ma naa tama TeAtua, aa kootou ku ffai i te haanauna TeAtua. ²⁰ Kootou hoki e tuu pee kote hare e hakatuu ki naa pou teelaa ni hakatuuria naa aposol ma naa pure TeAtua, aa Jesus Christ tana tino e tuu pee ko te pou hakamaatua te hare naa. ²¹ A Ia naa e taaohi te hare raa ki mmau, aa e haka-masike te hare naa ki tipu ma se Hare Tapu e hakatapu ki TeAriki. ²² I kootou e tautari kiaa Ia, teenaa kootou hoki e hakatuuria hakapaa ma aaraa tama ki mee ma se kina TeAitu TeAtua raa ki noho.

Paul e heheuna tokonaki ki naa tama teelaa seai ma ni Jew

3 Teenei ko taku vana e taku ai ki TeAtua. Nau nei e karapusi i aa nau e heheuna i Jesus Christ i te vasi kootou naa tama teelaa seai ma ni Jew. ² Kootou ku oti te llono maa TeAtua, i tana manava laaoi, ni kaumai naa heuna nei ki kauatu se taukareka maa kootou. ³ TeAtua ni hakailoa mai tana hakataakoto see ilotia te henua raa kiaa nau. (Nau ku oti te sissii atu aku tamaa taratara i te mee nei. ⁴ Aa ki mee kootou e tokatoka i aku mee ni sissii raa, kootou ma ki illoa i taku atamai i naa vana teelaa see ilotia i Christ.) ⁵ Imua raa te mee huu nei ni see tarataraina ki naa tama te maarama nei, aa teenei are TeAtua ku hakailotia a Ia te mee huu nei ki naa aposol ma naa pure TeAtua e tta-pu. ⁶ Te taratara huu raa e mee maa naa tama teelaa seai ma ni Jew raa ku llave hakapaa ma naa Jew i naa mee taukalleka TeAtua e hookii; naa tama naa ku mee ma nitama te manava tokotasi, aa laatou ma ki vaevae naa mee TeAtua ni purepure ake iloto te inoa Jesus Christ. †

⁷ Nau ni tukua TeAtua ki heheuna nau iaa Ia no hakahea te Lono Taukareka, teelaa ni kaumai ai a Ia tana laaoi ma ana mahi ki heheuna iaa nau. ⁸ A nau nei ilaro naa tama hakkaatoa TeAtua, tevana iaa TeAtua ni kaumai te heuna nei ki kaavea te Lono Taukareka i te hai mee Christ ki naa tama teelaa seai ma ni Jew, ⁹ aa ki kkkite te henua katoou i te ara te mee huu TeAtua e maanatu ki mee nei ki haia laatou ki heheuna. TeAtua,

te tama ni penapena naa mee hakkaatoa raa, ni hakalluu tana mee nei i naa setau katoou ku oti te lla-ka nei. ¹⁰ TeAtua ni mee peenei iaa Ia e hiihai ma ki hakaari i te saaita nei i naa tiputipu katoou tana atamai ki naa tama hakamaatua ma naa hakamau hakkaatoa i naa nohorana i te lani. Teenaa naa tama naa ma ki hakkiitea naa tama te lotu raa i te mee nei.

¹¹ Teenei ko tana hakataakoto ni noho mai ma Ia imua iloo, aa teenei kuttino mai i Jesus Christ, TeAriki taatou. ¹² I taatou e tautari ki Christ aa i taatou e illoa hakaraa oi iloo iaa Ia raa, taatou nei ku see ppore te oo atu no nnoho imua TeAtua. ¹³ Aa teenei nau ku mee atu ki kootou: kootou ki see mamannatu tam-maki maa i aa nau e hakallono isu maa kootou. Naa vana nei e ssura ki kauatu se taukareka maa kootou.

Telaaoi Christ

¹⁴ Teenei ko taku vana e tuu ai peenei ki aku turi imua te Tamana, ¹⁵ te tama teelaa naa haanauna katoou i te lani ma te maarama nei e too ai naa ora laatou.

¹⁶ Nau e kainnoo ki TeAtua ki kauatu tana Aitu ki haimahi naa hakataakoto kootou, iaa Ia e sura te kau mee e taukalleka, ¹⁷ aa nau e taku ki penapena Christ tana hare iloto naa hatumanava kootou, ki noho Ia ma kootou iloto naa manava kootou. Nau e taku maa naa ora kootou ki hakatahito ki te manava laaoi, ¹⁸ teenaa ki haimahi kootou hakapaa ma naa tama katoou TeAtua, ki illoa hakaraa oi kootou i te taaraki, te hua-rooroa, te konotuu, aa te nnoto te laaoi Christ. ¹⁹ Nau e hiihai maa kootou ki oomai no illoa i tana laaoi teelaa e hainattaa te ilotia, ki hakakaatoa atu te tiputipu TeAtua i kootou.

²⁰ TeAtua e takkoto ana mahi e heheuna iloto taatou raa, e lavaa te haia a Ia naa mee e ttoe iaa i naa mee taatou e kainnoo aa ma naa mee taatou e mannatu.

²¹ Naa tama e lotu raa ki hakanau iaa Ia iloto te inoa Jesus Christ i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

Taatou ku mee ma se tama tokotasi i te haanauna Christ

4 Nau nei e karapusi i aa nau e heheuna maa TeAriki. Teenei nau ku mee atu ki kootou: kootou ki tautari ki naa tiputipu te ora teelaa e tau ma te ora ni kannaatia ai kootou TeAtua ki tautari. ² Kootou ki seai iloo ki ahu ki kootou; kootou ki meemee hakaraa oi aaraa tama, aa kootou ki meemee seemuu. Kootou ki manava laaoi no tokonaki ki telaa tama. ³ Haka-makkii ki tauhia kootou te manava tokotasi teelaa ni kauatu TeAitu, teenaa ko te laaoi teelaa e mee ai kootou ki nnoho hakapaa. ⁴ Teelaa se haitino tokotasi aa TeAitu tokotasi, e mee pee ko te mee tokotasi e taao-hi manava ai taatou teelaa ni kannaatia ai kootou TeAtua. ⁵ Teelaa se Ariki tokotasi, te lotu tokotasi, te hakaukau tapu tokotasi; ⁶ teelaa se Atua tokotasi aa a Ia naa e Tamana i naa tama naa henua hakkaatoa.

† 2.16 Col 1.20 †† 2.17 Is 57.19 ‡ 3.6 Col 1.26-27

‡† 4.2 Col 3.12-13

A Ia naa ko te Ariki naa tama hakkaatoa, e heheunatia a Ia naa mee hakkaatoa, aa e takoto i naa tama hakkaatoa.

⁷ Taatou nei ekkee naa mee e taukalleka ni kaumai TeAitu i naa mee Christ e hookii. ⁸ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peela: "Tana saaita ni hano ki aruna hakaoti raa, a Ia ni too telopo karapusi no hano ma Ia; a Ia ni hookii naa mee e taukalleka ki te henua." [†] ⁹ Aa teenaa, te taratara e mee maa, "A Ia ni hano ki aruna", te taratara naa e mee maa e aa? Te taratara naa e mee maa a Ia ni au imua ki te kina hakaoti i laro i te kerekere. ¹⁰ Teenaa te tama ni au kilaro raa ko te tama koi ni hano ki aruna no hakahiti naa papallani ki hakamaasinaria a Ia te lani hakkaatoa ki te ttia tana haitino. ¹¹ Teenaa ko Ia naa teelaa ni "hookii naa mee e taukalleka ki te henua." A Ia ni hakanoho naa tama ma ni aposol, aaraa tama ma ni pure TeAtua, aaraa tama ki hakaeta te Lono Taukareka, aaraa tama ki roorosi te lotu, aa aaraa tama ki akonaki te henua. ¹² A Ia ni mee tanavana nei ki heheuna hakapaa naa tama telotu ki hakatipu te kanohenua Christ. ¹³ Teenaa taatou ma ki oomai no mee ma se tama tokotasi i taatou e lotu aa i taatou e illoa hakaraaoi iloo i te Tama TeAtua; taatou ma ki mee ma ni tama ku mattua iloto naa hakataakoto taatou, e ttae iloo ki te tiputipu maaoni Christ. ¹⁴ Taatou ma ki see mee hoki ma ni tamalliki teelaa e sausua naa peau ka laua te matani e aniani mai i te kau aauna, teenaa i naa hakannoo taatou ki naa akonaki naa tama e taratara kailallao. Teenaa ko naa tama e usuusuhia laatou aaraa tama ki naa vana hakallesi laatou e ffatu. ¹⁵ Tevana ia taatou ki taratara maaoni ma te manava laaoi, teenaa kittipu ake taatou no illoa hakaraaoi i Christ, te tama hakamaatua taatou. ¹⁶ A Ia e heheunatia a Ia naa tamaa kina hakkaatoa te haitino raa ki heheuna hakapaa, aa te haitino naa e tauhia i ana hakatauna. I te saaita naa tamaa kina naa e heheuna hakaraaoi raa, te haitino raa ma ki somo no tipu ake ma te laaoi. ^{††}

Te ora hou i Christ

¹⁷ Nau e hakaapo atu te taratara nei iloto te inoa TeAriki: Kootou seennoho peenaa ka sosorina pee ko naa tama see illoa i TeAtua; naa tama teelaa seai naa hakataakoto laatou e taukalleka. ¹⁸ Naa mannatu naa tama naa e takkoto i naa mee te pouuri. Naa tama naa see llave i te ora TeAtua e hookii, i laatou e manava hatu. Teenaa naa tama naa see lavaa iloo te anaana ma ki illoa laatou i TeAtua. ¹⁹ Naa tama naa ku see illoa te nnapa; laatou e hakamanani peenaa i naa vana e kerekere laatou e hai.

²⁰ Teenaa seai ko naa mee kootou ni akonakina i naa tiputipu Christ! ²¹ Kootou ni akonakina hakaraaoi iloo ki illoa kootou i te hakamaaoni teelaa e takoto i Jesus, i kootou ni tama e tautari kaa Ia. ²² Aa teenaa, kootou ki tiiake te tiputipu tuai teelaa ni ttaka

[†] 4.8 Ps 68.18 ^{††} 4.16 Col 2.19

ma kootou. Teenaa ko te tiputipu teelaa ni seua naa vana hakallesi kootou ni kaimannako. ^{‡23} Naa hatumanava kootou ma naa hakataakoto kootou ki haia kissera ni mannatu hou, ²⁴ aa kootou ki too te tinotama hou, te tinotama teelaa ni penaa ki tautari ki te tiputipu TeAtua aa teelaa e hakasura te ora maaoni e tonu aa e tapu. ^{‡†}

²⁵ Teenaa kootou ku kaaoti te taratara hakallesi! Kootou ki taratara maaoni ki telaa tama, i te aa i taatou hakapaa katooni naa i te haanauna Christ. ^{‡26} Ki mee kootou e lloto, kootou see taki naa lotu kootou naa ma ki oti kootou ku mannatu ma ki mee ni vana e hakallika maa kootou. Kootou ki see mee maa kootou ki ttaka ma naa lotu kootou naa i te aso hakkaatoa. ^{‡‡27} Kootou seai iloo ki hakattanasia se ssoa maa Satan, ki see hanatu ia no usuusuhia kootou. ²⁸ Naa tama ni ttaka ka kailallao raa ki tiiake laatou te tiputipu naa; naa tama naa ki kaamata te heheuna ki lavaa te taavi hakaraaoi ni kaikai maa laatou, aa ki lavaa laatou te tokonaki ki naa tama see hai mee. ²⁹ Kootou ki see taratara ki naa taratara e hakallika; kootou ki taratara koi ki naa taratara e lavaa te tokonaki telaa tama, teenaa ko naa taratara teelaa e hakatipu te manava telaa tama i aa ia ku ssera ana mee e hiihai. Naa tama e llono i naa taratara kootou naa ma kissera laatou taukareka. ³⁰ Aa kootou ki see haia kootou TeAitu Tapu TeAtua ki noho hakaaroha. TeAtua ni kaumai TeAitu raa ki illoa taatou maa taatou ni tama ana, aa ki illoa taatou maa te aso raa ma ki tae mai, teenaa ko te saaita taatou ma ki hakassaoria a Ia. ³¹ Kootou tiiake te manava utiuti i telaa tama, te manava haaeo, aa te manava e lotoloto nauhie. Kootou tiiake te pukua kkaa ma te pukua saakiri, aa kootou ku tiiake te manava e lotoffaaeo i telaa tama. ³² Kootou ki manava laaoi ka manava aroha i telaa tama; kootou ki alloha i naa tama teelaa e ppena naa haisara ki kootou, e mee pee ko TeAtua ni aroha ki kootou i kootou e tautari ki Christ. ^{‡‡}

Tennoho iloto te maasina TeAtua

5 I kootou ko naa tamalliki TeAtua e llee ai tana manava raa, kootou ki mee ki tiputipu kootou ma ko Ia. ² Kootou ki tautari ki te ara te laaoi, e mee pee ko Christ ni llee tana manava i taatou teelaa ki hookii ai a Ia tana ora maa taatou, ki mee ma se mee e manoni kkona e hakaara ki TeAtua teelaa e hiahia ai a Ia. [§]

³ Te mee raa e sara maa naavana hai huri, naa vana e kerekere, aa ma naa mee kootou e kaimannako raa e tarataraina kootou. I te aa i kootou ni tamalliki TeAtua. ⁴ Te mee raa hoki e sara maa kootou e maaisuhaaeo, e tarataravvare, aa e taussua mmahi. Kootou ki ffuri are no taratara hiahia i TeAtua. ⁵ Kootou ki illoa maa see hai tama i naa tama e hai huri, naa tama e mee naa vana e kerekere, aa ma naa tama e kaimmate i naa mee laa-

[‡] 4.22 Col 3.9 ^{††} 4.24 Gen 1.26; Col 3.10 ^{‡‡} 4.25 Zech 8.16 ^{‡‡†} 4.26 Ps 4.4 (LXX) ^{‡‡‡} 4.32 Col 3.13 [§] 5.2 Ex 29.18; Ps 40.6

tou raa ma ki too ni tuuhana maa laatou i te Nohorana Christ ma TeAtua. Tetama e kaimmate i ana meeraa e mee ma kulotu ki ana meena.

⁶ Kootou seetiake nitama ki oo atu no hakarereesia kootou ki naa taratara vware laatou. Teenei ko naa mee nei teelaa ma ki hakappuu ai naa loto TeAtua ki naa tama see hakannoo kiaa Ia. ⁷ Teenaa kootou ki seai iloo ki hakapaa atu ki naa tama peenaa.

⁸ Naatino kootou ninnoho i te poouri imua, tevana iaa i kootou ku mee ma ko te kanohenua TeAriki raa, kootou ku nnoho iloto te maasina. Teenaa kootou ki nnoho pee ko naa tama teelaa nittipu ake iloto te maasina. ⁹ I te aa i te maasina naa e ssura te kau tiputipu e taukalleka, ettonu, aa e hakamaaoni. ¹⁰ Kootou mee ki illoa kootou ma se aa e hiahia ai TeAriki.

¹¹ Kootou see anaana atu ki naa vana vware naa tama naa e hai, teenaa ni mee te poouri. Kootou iaa ki hakassaaina naa mee naa ki te maarama.

¹² Te mee raa e hakanapailoo maa taatou e tarataraina taatou naa vana laatou e mee mmuni. ¹³ Aa te saaita naa mee hakkaatoa raa e hakassaaina ki te maarama raa, teenaa te tiputipu maaoni naa mee naa ma ki takkoto mallama mai. ¹⁴ I te aa, naa mee teelaa e hakassaaina raa ma ki takkoto mallama mai. Teelaa e taratara ai te Laupepa Tapu raa peelaa, "Maahuru, tetama e matamoemoe nei, no masike mai i te mate, ki too te maasina Christ iaa koe!"

¹⁵ Teenaa kootou ki roorosi hakaraaoi iloo i naa nnoho kootou. Kootou see nnoho pee ko naa tama see atammai; kootou ki nnoho ma nitama e atammai. ¹⁶ Kootou ki haia kootou ni ara peehea e taukalleka e takkoto mai. I te aa i teenei ni aso e hakallika. ¹⁷ Kootou ki see mee ma ni vware; kootou mee ki ilotia kootou ma se aa TeAriki e hiihai maa kootou ki mee.

¹⁸ Kootou see unuunu ma ki vware kootou i naa vaimmara, naa vai teelaa ma ki oti ku kauatu te hakallika kootou. Kootou ki too TeAitu Tapu ki noho hakamaatua i naa ora kootou. ¹⁹ I naa saaita kootou e kkutu hakkaatoa raa, kootou ki huahua naa mako e takkoto i te Laupepa Tapu, naa mako telotu, aa ma naa mako e ttapu; kootou ki huahua iloto naa hatumanava kootou naa mako telotu ma naa mako e takkoto i te Laupepa Tapu raa ka hakanau i TeAriki. ²⁰ Iloto te inoa TeAriki taatou, Jesus Christ, kootou ki taratara hiahia peenaa ki TeAtua Tamana i naa mee hakkaatoa. ††

Naa hai aavvana

²¹ Kootou ki tuku ki naa vana telaa tama, i kootou nitama e lotu i Christ.

²² Naa haahine e aavvana, kootou ki tuku ki naa aavvana kootou, e mee pee ko kootou e tuku ki TeAriki. ²³ I te aa te tanata hai aavvana raa e noho hakamaatua i aruna tana aavvana, e mee pee ko Christ e noho hakamaatua i aruna telotu; aa Christ tana tino ko te tama e hakaora telotu, teenaa ko tana haitino. ²⁴ Aa teenaa,

† 5.16 Col 4.5 †† 5.20 Col 3.16-17 ‡ 5.22 Col 3.18; 1 Pet 3.1

naa haahine hai aavvana raa ki tuku hakaraaoi iloo ki naa aavvana laatou, e mee pee ko te lotu raa e tuku ki naa vana Christ.

²⁵ Naa taanata e hai aavvana, kootou ki llee naa manava kootou i naa aavvana kootou, e mee pee ko Christ ni llee tana manava i te lotu, teenaa ni mee ai a Ia ma ki mate Ia ki hakaora telotu. ²⁶ A Ia ni mee peenei ki hakatapu telotu raa ki TeAtua ki tana taratara, teenaa ko tana saaita ma ki oti te huihuia a Ia telotu raa ki matahua ki te vai, ²⁷ ki te saaita telotu raa e hookina ake kiaa Ia raa, telotu raa e hakasoro mmata i aa ia e matahua, see hai sara, see kerekere, e mmore hua, aa see hai vana e sara iaa ia. ²⁸ Naa taanata raa ki llee naa manava laatou i naa aavvana laatou, e mee pee ko te llee naa manava laatou i naa tino haitino laatou. Te tanata e llee tana manava i tana aavvana raa ko te tanata e llee tana manava i tana tino haitino. ²⁹ See hai tama e hakanniko i tana tino haitino. Taatou maraa e mmata hakaraaoi iloo ki naa haitino taatou, e mee pee ko naa mmata ake Christ hakaraaoi iloo ki telotu; ³⁰ i taatou nitama i tana haitino. ³¹ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "I te ara nei raa te tanata raa ma ki tiiake ia ana maatua no hakapaa ki tana aavvana, aa laaua ku mee ma setama tokotasi." ³² E mee te hui te taratara teelaa ni see ilotia, aa teenei e hakailotia mai te Laupepa Tapu nei. Nau e iloa maa te taratara nei e hakatuu ki Christ ma telotu. ³³ Tevana iaa te taratara nei e taratara hoki ki kootou: teenaa naa taanata hakkaatoa ki hai aavvana laaoi naa aavvana laatou, e mee pee ko ia e hiihai kiaa ia tana tino, aa naa haahine hai aavvana raa ki tuku ki naa aavvana laatou.

Naa tamalliki ma naa maatua laatou

6 Kootou naa tamalliki, kootou ki hakannoo ki naa maatua kootou i kootou nitama TeAriki. Teenaa te ara e tonu. ¹ "Hakannoo ki too tamana ma too tinna." Teenei ko te Loo mua teelaa e mee ana purepure e tau atu imuri peelaa, ² "ki ttonu katoo oovana aa ki rooroa too noho i te kerekere nei." ³ ††

⁴ Kootou naa maatua, kootou ki anaana hakaraaoi naa tamalliki kootou; kootou see haia kootou naa tamalliki kootou naa ki llotu; kootou anaana hakaraaoi ki ttipu ake naa tamalliki naa ma naa akonaki TeAriki. ⁵

Naa hakamau maa naa poe laatou

⁵ Kootou naa poe, kootou hakannoo ki naa hakamau kootou i te maarama nei. Kootou ki poreppore ka mat-taku i laatou, tevana iaa kootou ki hai ma te manava laaoi, e mee pee ko kootou e heheuna maa Christ.

⁶ Kootou see mee koi peenei i naa saaita laatou e ttoka i naa heheuna kootou, i kootou e fiffai maa laatou ki fiffaia i naa heheuna kootou. Seai. Kootou ki heheunatia hakaraaoi iloo kootou ni aa TeAtua e hiihai, e mee pee

†† 5.25 Col 3.19; 1 Pet 3.7 †† 5.31 Gen 2.24 †† 6.1 Col 3.20 ††† 6.3 Ex 20.12; Deut 5.16 § 6.4 Col 3.21

ko kootou ni poe Christ. ⁷ Kootou ki heheuna hakahia ma ni poe, e mee pee ko kootou e heheuna maa TeAriki. Kootou ki see mannatu maa kootou e heheuna koi maa naa tama te maarama nei. ⁸ Mannatu i TeAriki ma ki oti ku suia a Ia naa mee e taukalleka te henua ni mee. TeAriki see hakatonu maa laatou ni hakamau aa maa laatou ni poe. [†]

⁹ Kootou naa hakamau, kootou ki sosorina ki te sosorina tokotasi ki naa poe hakkaatoa kootou; kootou ki see hakamatakutakuria kootou naa tama naa. Kootou hakamaarona i te mee nei: kootou ma naa poe kootou naa e mee te Hakamau kootou tokotasi e noho i te lani. Teenaa ko te tama e hakatonutonu te henua katoou i te ara tokotasi. ^{††}

Naa hana TeAtua

¹⁰ Te mee hakaoti raa, kootou ki hakatipu ake naa mahi kootou no hakauu ki naa mahi TeAriki. ¹¹ Too naa hana hakkaatoa teelaa ni kauatu TeAtua, ki lavaa kootou te massike no puuia naa vana tippua Satan.

¹² I te aa i taatou see hetaa ma naa tama te maarama nei; taatou e hetaa are ma naa aitu e hakallika te maarama i aruna, teenaa ko naa tuku aitu, naa hakamau aitu, aa ma naa mahi aitu te ssao pouuri nei.

¹³ Teenaa kootou ki too naa hana TeAtua raa i te saaita nei lokoi! Saaita te aso e hakallika naa e tae mai raa, kootou ma ki lavaa te huri atu no hetaa kootou ma te tama e tautau haaeo kootou naa. I te saaita kootou ma ki oti te hetaa raa, kootou ma ki lavaa koi te taao hi ki naa hakatina kootou.

¹⁴ Kootou kittuu tanattana. Te hakamaaoni raa, teenaa ko too tuu; tetiputipu e tonu raa teenaa ko too mee e hakao ki uhi too hatahata; ^{‡15} te nnoho kootou ka tanattana ki hakaeta te Lono Taukareka i te nnoho laaoi raa, teenaa ko naa taka kootou e hakao.

^{‡‡16} Kootou ki taao hi peenaa ki naa hakatina kootou

[†] 6.8 Col 3.22-25 ^{††} 6.9 Deut 10.17; Col 3.25, 4.1 [‡] 6.14 Is 11.5, 59.17 ^{††} 6.15 Is 52.7

ki mee ma seppui naa haitino kootou. Teenaa ko te ppui ma ki tiinai naa nasau e ura teelaa e vorovorosia atu Satan. ¹⁷ Te illoa kootou maa kootou ettaka ma te ora maaoni raa, teenaa ko te houru kootou e hakao ki uhi naa pisouru kootou, aa te taratara TeAtua raa, teenaa ko te komu taatama e kauatu TeAitu Tapu. ^{‡‡18} I te saaita kootou e mee naa mee nei raa, kootou ki taku ki TeAtua ki saapai atu ki kootou. Kootou ki taku i te kau saaita katoou ka tautari ki naa taratara atu TeAitu Tapu. Teenaa kootou ki nnoho ka roorsi lokoi, aa kootou ki seai illoo ki tino mmate; kootou ki taku peenaa ki tokonaki TeAtua ki ana tama. ¹⁹ Aa kootou ki taku hoki ki tokonaki mai TeAtua ki aa nau, ki kaumai se taratara kiaa nau i taku saaita e tuu ki taratara. Teenaa ki see ppore nau i aku saaita e hakaeta ana taratara ka haka ilotia naa taratara te lono taukareka teelaa ni see ilotia te henua. ²⁰ Niaaina maa nau e moe iloto te hare karapusi, nau nei nitukua TeAtua ki hakaeta nau te lono taukareka. Kootou taku ki see ppore nau i aku saaita e hakaeta te Lono Taukareka, teenaa i aa nau ki heheuna peenaa.

Naa taratara hakaoti

²¹ Tikikus, te taina taatou e fiffai aa setama e heheuna taukareka i TeAriki raa ma ki taratara atu i naa vana e mee i aa nau i te kina nei, ki illoa kootou i taku noho. ^{‡‡22} Tama naa e heunatia atu nau ki taratara atu ki illoa kootou i te nnoho maatou, aa ki saapai atu ki naa heuna kootou. ^{‡‡}

²³ Aku taaina ma aku kave nei, nau e taku ki TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ ki mmata atu ki nnoho hakaraaoi kootou, aa ki hakattina kootou ma te manava laaoi. ²⁴ Nau e taku maa te laaoi TeAtua ki takoto ma naa tama katoou teelaa e manava laaoi maaoni peenaa i taatou Ariki Jesus Christ.

^{‡‡} 6.17 Is 59.17 ^{‡‡†} 6.21 Acts 20.4; 2 Tim 4.12 ^{‡‡‡} 6.22 Col 4.7-8

PHILIPPIANS

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

ni sissii ki naa tama telotu mua Paul ni hakamasike i Masedonia; teenaa se matakaaina e takoto i laro te roorosi te kaaman Rome. Te aposol nei ni sissii tana pas nei i tana saaita ni moe iloto te hare karapusi. I te saaita naa raa, aaraa tama elotu laatou hakapaa niffuri no taratara hakallika iaa ia, teenaa tana manava ni hakallika iloo i te kau taratara hakallesi ku tarataraina iloto telotu i Filipai. Tevana iaa iloto te pas nei raa, Paul e taratara i tana hiahia aa i te taukareka tana manava, iaa ia e iloa hakaraaoi iloo i Jesus Christ.

Paul ni maanatu ki sissii tana pas nei ki naa tama telotu i Filipai ki taratara ake i tana hiahia, i naa tama naa ni kave ake ana mane i tana saaita ni noho see hai mee. I loto tana pas nei raa, Paul e hai ake ki naa tama naa ki seai iloo ki tiiake naa lotu laatou. Laatou ki seessoo naa manava laatou maa iaa ia e moe iloto te hare karapusi, aa maa i naa haaeo e ttiri i laatou. Aia e hai atu ki ttaka laatou ma te tiputipu Jesus e meeme seemu, aa ki see sosorina tautari naa tama naa ki naa vana hakatannata laatou e oti manava ai. Aia e hakasua ake ki naa tama naa maa te ora laatou iloto Jesus Christ raa, teenaa se taukareka e hookina ake TeAtua i tana manava aroha i laatou. Te ora naa ni hookina ake TeAtua i laatou elotu maaoni; see mee maa i laatou ni tautari ki naa Loo naa Jew. Paul e sissii no taratara ake i te hiahia ma telaoi TeAtua e hookii ki naa tama e ttaka ma Christ.

Te pas nei e llasi ana taratara i naa tiputipu pee ko te manava hiahia, manava see ppore, te nnoho ma te manava tokotasi, aa te nnoho hakalavatoa iloto telotu ma te ora naa tama TeAtua. Te pas nei e taratara hoki i tellee te manava Paul i naa tama TeAtua e nnoho i Filipai.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–11

Naa vana ni ssura i Paul 1.12–26

Te ora iloto Christ 1.27–2.18

Naa vana ki haia Timothy ma Epafroditus 2.19–30

Naa taratara hakaapo i naa tama hakallika ma naa haaeo ma ki ssura 3.1–4.9

Paul ma ana soa i Filipai 4.10–20

Naa taratara hakaoti 4.21–23

1 Anau Paul, maaua ma Timothy ni tama e heheuna maa Jesus Christ. †

Maaua e sissii atu te pas nei ki kootou naa tama hakkaatoa TeAtua e nnoho i Filipai, kootou naa tama e hakatina i Jesus Christ, aa ma naa tama hakamaatua telotu ma naa tama e tokonaki ki naa heuna telotu:

² Nau e taku maa TeAtua taatou Tamana, ma TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki nnoho laoi kootou.

Paul e taku maa naa tama i Filipai

³ Nau maraa e taratara hiahia i taku Atua i te kau saaita nau e maanatu ki kootou; ⁴ aa i te kau saaita nau e taku maa kootou raa, nau e taku ka hiahia ⁵ i te ara kootou ni tokonaki mai kiaa nau i aku hakaeta te Lono Taukareka, kaamata mai iloo i te aso mua no tae mai ki te ssao nei. ⁶ Nau e iloa hakaraaoi iloo maa TeAtua,

Ttama ni kaamata te heheuna taukareka iloto naa ora kootou, ma ki heheuna peenaa i kootou ki ttonu hakaoti naa ora kootou i te aso Jesus Christ ma ki ahe-mai. ⁷ Kootou e takkoto peenaa iloto taku hatumanava, teenaa e hanotonu koi ma tellee taku manava i kootou. I te aa i kootou ni tokonaki hakapaa mai kiaa nau i te heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau i te saaita nei, iaa nau e moe iloto te hare karapusi nei aa i taku saaita hoki ni taka i haho ka hakaeta te hakamaaoni te Lono Taukareka ki illoa hakaraaoi naa tama e lotu. ⁸ TeAtua e iloa iaa nau, aa e lavaa te taratara atu maa nau e taratara maaoni, teenaa i taku saaita e taratara ma tellee taku manava i kootou nei raa, teenaa se tiputipu e au i te manava Jesus Christ tana tino.

⁹ Nau e taku peela maa te manava laoi kootou i telaa tama ki tipu ake lokoi, teenaa ki illoa maaoni kootou i te tiputipu e tonu aa ki hakamattoni kootou i naa vana kootou e hai. ¹⁰ Teenaa ki ilotia kootou te tiputipu teela e taukareka. Aa i te aso Christ

† 1.1 Acts 16.12

ma ki ahemairaa, naa ora kootou ma ki mataffua aa kootou ma ki see hai sara. ¹¹ Naa ora kootou ma ki kaa-toa ki naa tiputipu e ttonu maaoni teelaa Jesus Christ soko Ia elavaa te kauatu. Naa vana nei e ssura ki hakanau te henua i te haimahi TeAtua.

Te ora maaoni e taka ma Christ

¹² Aku taaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki illoa maa te lopo tama ni usuhia ka oomai no illoa hakaraa oi iloo i te Lono Taukareka i laatou ni kkite i naa vana ni ssura iaa nau. ¹³ I te saaita nei raa, naa wasi katoo i te hare karapusi nei ma aaraa tama hakkaatoa i te kina nei ku illoa maa nau e tauhia i te hare karapusi nei i aa nau se tama e heheuna maa Christ. ¹⁴ Aa iaa nau e moe i te hare karapusi nei raa, te mahiana naa taaina ma naa kave taatou ku ffuri no taoahi hakaraa oi iloo ki naa hakataakoto laaou i TeAriki. Teenaa te see ppore laaou naa e tipu ake loko i naa saaita laaou e hakaea naa taratara TeAtua.

¹⁵ Ni maaoni, aaraa tama i laaou ni hakaea naa tiputipu Christ i laaou e manava hakallika iaa nau, aa naa tama naa e mee koi ma ki hakatauttou laaou ma aaraa tama. Aaraa tama iaa e hakaea ma te hakataakoto e tonu maaoni. ¹⁶ Naa tama naa e hakaea te Lono Taukareka raa ma te manava laaou, i laaou e illoa maa TeAtua ni kaumai te heuna nei ki hakaea nau te hakamaaoni te Lono Taukareka. ¹⁷ Aaraa tama iaa see hakaea naa tiputipu Christ ma te hakataakoto e tonu. Naa tama naa e hakaea are ma naa manava kailallao, e fiffai koi maa te lopo haaeo kissura iaa nau i taku saaita e moe iloto te hare karapusi nei.

¹⁸ See hai vana e sara! Nau e hiahia koi i te tiputipu naa. Naa ina maa e tarataraina maa te hakataakoto e tonu aa seai maa see tonu, te tiputipu Christ koi ki tarataraina ki te henua. Nau ma ki taka koi ka hiahia, ¹⁹ i te aa iaa nau e iloa maa nau ma ki hakasaoria, teenaa i kootou e taku peenaa iaa nau aa i TeAitu Jesus Christ e tokonaki kiaa nau. ²⁰ Nau e noho hakaraa oi iloo ka mmata ki see napa nau iaku vana e mee nei, teenaa i te ssao nei aa i naa saaita katoo, nau ki seai iloo ki ppore te tarataraina a nau naa tiputipu Christ. Teenaa, niaaina maa nau koi ora aa seai maa nau ku oti te mate, Christ ma ki hakanauria iaku vana katoo e mee. ²¹ I te aa, Christ naa ko taku ora. Aa ki mee nau e mate, te mee naa e taukareka iaa. ²² Tevana iaa ki mee maa nau koi noho rooroa ake i te maarama nei raa, teenaa e mee maa nau ma ki mee te lopo heuna e taukalleka maa Christ. Teenei nau raa ku see iloa maa te tiputipu hea teelaa e taukareka. ²³ Nau ku see iloa i aku hurihuri i naa hakataakoto e lua nei. Nau e hiihai iloo ma ki tiiake nau te ora i te maarama nei, ki hano nau no noho ma Christ, i teenaa te mee e taukareka iloo iaa nau; ²⁴ tevana iaa i te vasi kilavaa nau te tokonaki ki kootou raa, e taukareka maa nau ki noho rooroa ake i te maarama nei. ²⁵ Nau e iloa hakaraa oi iloo i te mee nei, teenaa nau ma ki noho rooroa ake iloo i te maarama nei. Nau ma ki noho ake iloo ma kootou,

† 1.13 Acts 28.30

ki hakattipu ake naa manava kootou ki fiaffia kootou. ²⁶ Teenaa, i taku saaita ma ki ahe atu hoki ki kootou raa, kootou ma ki hai ahu iaa nau, i te aa i naa ora kootou e hakapaa ma Jesus Christ.

²⁷ Te mee hakamaatua raa, teenaa te tiputipu naa ora kootou ki hanotonu ma i naa kauatu naa taratara te Lono Taukareka Jesus Christ raa ki tautari kootou. Aa ki mee nau e lavaa te hanatu no mmata i kootou raa, nau ma ki illoa maa kootou e tuummau ma te hakataakoto tokotasi, aa maa kootou e heheuna hakapaa ki illoa hakaraa oi iloo te henua i te Lono Taukareka. ²⁸ Kootou see mattaku i naa tama teelaa e hakatauttou ma kootou; kootou ki seai iloo ki ppore. Naa tama naa ma ki kkite maa laaou see tae ki kootou, i teelaa ko TeAtua raa e tokonaki ki kootou ki haimahi kootou i aruna laaou. ²⁹ I te aa, i TeAtua ni hiihai maa kootou ki haia kootou naa heuna Christ, see mee maa kootou e illoa koi iaa Ia; kootou e hakallono isu hoki i kootou e tautari kiaa Ia. ³⁰ Teenei taatou ku llave hakapaa i naa haaeo nei. Teenei ko naa haaeo koi ni kkite kootou e haimahi ma nau imua, aa teenei koi ilono kootou i aku hai i te saaita nei. ††

Naa tiputipu Christ

2 Naa ora kootou iloto Christ e mee kootou ki lotu haimahi iaa Ia, aa tana laaou e haka aneane ki kootou. Kootou e ttaka hakapaa ma TeAitu TeAtua, teenaa e manava laaou ai kootou ka manava alloha kootou i telaa tama. ² Ki mee maa naa mee nei e maaoni, nau e hiihai maa kootou ki mee ki hiahia maaoni nau i naa noho kootou ma te maanatu tokotasi, te manava laaou tokotasi, aa kootou ki meeme hakapaa ma te hakataakoto tokotasi. ³ Kootou ki see mee ni vana maa kootou ma ki akottia naa manava kailallao kootou naa, aa maa kootou e mee ma ki kkite naa tama maa kootou ni tama maaoni. Kootou ki meeme seemuu, aa kootou ki mmata maa aaraa tama e taukalleka are i kootou. ⁴ Kootou ki mata-mata i naa takkoto naa hakataakoto aaraa tama, see mee maa kootou e mannatu koi ki naa hakataakoto kootou soko kootou. ⁵ Te manava teelaa ki tauhia kootou raa, teenaa ko te manava ni taka ma Christ: ⁶ Ttama naa kunaa taka mai iloo ma te tiputipu TeAtua, tevana iaa Ttama naa ni see ffuti maa Ia e ssau koi ma ko TeAtua.

⁷ Ttama naa ni tuku tana tino ki laro, teenaa no toa a Ia te tiputipu te tamavare teelaa e heheuna maa telaa tama. Ttama naa ni huri no mee ma se tama te maarama nei, teenaa no hakasura iho ma te tiputipu te tamavare.

⁸ Ttama naa se tama ni taka seemuu, aa a Ia ni taka ka hakannoo ki naa taratara TeAtua no tae ki tana mate, teenaa ko tana saaita ni tuukia ki te kros no mate.

⁹ Teenaa ko tana vana ni toa TeAtua no hakanohoria ma se tama hakamaatua i te lani, teenaa kauake iloo a Ia tana inoa hakamaatua, e lasi are i naa inoa hakkaatoa. ¹⁰ Aa teenaa, naa tama

†† 1.30 Acts 16.19-40

kato o i te lani, naa tama i te kerekere nei, aa ma naa tama kato o i te henua poouri i laro raa ma kittuu kato o ki naa turi laatou no lotu ki te inoa Jesus.

¹¹ Naa tama naa hakkaatoa ma ki taratara i naa karata te henua maa Jesus Christ ko TeAriki, teenaa ki hakanau te henua i TeAtua Tamana. †

Kootou ki maasina pee ko naa hetuu

¹² Aku soa nei, i taku saaita ni nnoho taatou raa, kootou maraa e hakannoo lokoi ki aku taratara e kauatu ki kootou. Teenaa e taukareka iloo maa i te saaita nei raa, kootou ki hakannoo hoki peenaa kiasa nau, niaaina maa nau ku see noho ma kootou. Kootou ki lotu ka heheuna hakappuru iloo ki kaatoa atu tetiputipu TeAtua iloto naa ora kootou, ¹³ i te aa, i TeAtua e heheuna peenaa iloto naa ora kootou ki fiffai kootou aa ki lavaa kootou te hakannoo ki tanatino hakataakoto.

¹⁴ Inaa vana kato o kootou e mee, kootou ki see heheuna ka taumaruu i telaa tama aa kootou ki see manava hakattau i telaa tama. ¹⁵ Kootou ki sosorina peenaa ki see haisara kootou aa ki mataffua naa ora kootou, e mee pee ko naa tamalliki TeAtua e ttonu maaoni teelaa e nnoho iloto te maarama nei e ssura tekau tiputipu see ttonu, aa e ttaka naa tama haisara. Naa tama i te maarama nei ki kkite i naa maasina naa ora kootou i naa ttaka kootou iloto laatou, e mee pee ko naa maarama mai te lani i naa maasina naa hetuu, ^{††16} teenaa ko i-naa hakaea kootou naa taratara e haka-sura te ora. Ki mee kootou e mee peenaa, teenaa nau ma ki hai mee teelaa ma ki hakatanata ai nau i kootou i te aso Christ ma ki ahemai. Te tiputipu kootou naa ma ki huri ake peelaa maa nau ni see naenaevare koi i aku heuna kato o ni mee i kootou.

¹⁷ Te lotu kootou naa e mee ma se mee kootou e hakaara ki TeAtua, aa niaaina maa taku ttoo etoa no nnini atu ki hakapaa ki naa lotu kootou e hakaara naa raa, nau ma ki hiahia koi ma kootou.

¹⁸ Peelaa hoki, kootou ki fiaffia hakapaa ma nau.

Timothy maa Epafroditus

¹⁹ Ki mee maa TeAtua e hiihai raa, nau e hiihai maa nau ki lavaa te heunatia atu nau Timothy ki kootou i naa aso nei koi. Teenaa taku manava ma ki taukareka i ana hakaea mai i te nnoho kootou i te kina naa.

²⁰ A ia naa ko te tama koi tokotasi teelaa e manava pee ko nau, e hiihai iloo maa ia ki tokonaki ki kootou.

²¹ Aaraa tama hakkaatoa e anaana koi ki mee naa vana laatou soko laatou, see hai mannatu ma ki haia laatou naa vana Jesus Christ e hiihai. ²² Kootou e illoa maaoni i naa tiputipu Timothy, teenaa i naa heheuna maaua hakapaa. Maaua e mee ma se hai tamana i naa hakaea maaua te Lono Taukareka. ²³ Teenei nau e matamata ki heunatia atu nau te tama naa i taku saaita lokoi ma ki illoa maa se aa ma ki mee iaa nau i te kina nei. ²⁴ Aa

nau e illoa maa TeAriki ma ki tokonaki mai ki lavaa nau te hanatu no mmata i kootou i naa aso nei koi.

²⁵ Nau ni maanatu maa e taukareka ki hakaheha atu nau taatou taina, Epafroditus, ki kootou. Teenaa ko te tama ni heheuna hakappae mai kiasa nau i aku hakaea te Lono Taukareka. A ia ni heheuna ma se tama teelaa e heunatia mai kootou ki tokonaki kiasa nau. ²⁶ A ia ku see lavaa te ttari ma ki kite ia i kootou hakkaatoa, aa tana manava e sopo iloo i kootou ni lono maa ia ni maki. ²⁷ Ni maaoni, tama naa poi mate i tana maki ana. Tevana iaa TeAtua ni llee tana manava iaa ia, aa ni llee tana manava iaa nau hoki, iaa ia ni see hiihai maa nau ki noho ka ppari peenaa. ²⁸ Teenei see lavaa ai nau te ttari ma ki heunatia atu nau te tama nei ki kootou, teenaa ki fiaffia hoki kootou i te saaita kootou ma ki kkite iaa ia, aa nau iaa ku see anaana kkee. ²⁹ Kootou ki oo atu no pureppure hakahia atu kiasa ia iloto te inoa TeAriki. Kootou ki meeme hakaraaoi ki naa tama peenaa pee ko ia, ³⁰ i te aa, te tama naa ni seai iloo kippore maa ia ma ki mate i ana hai ki naa heuna Christ. A ia poi mate lokoi i ana hakamakkii ma ki tokonaki mai a ia kiasa nau, teenaa ko naa vana kootou ni see lavaa te mee mai kiasa nau i kootou e nnoho maa iaa nau.

Teora e tonu maaoni

3 Aku taaina ma aku kave nei, teenei nau ku hakaoti atu aku taratara raa peenei: Kootou ki fiaffia i kootou e ttaka ma TeAriki. Nau see karo te hakahekahe atu aku taratara ni sissii atu imua. Naa ora kootou ma ki takkoto taukalleka ki mee maa nau e kauatu peenaa naa taratara nei. ² Kootou roorosi hakaraaoi iloo i naa tama e hai ki naa vana e hakallika, teenaa ko naa poi teelaa e hai lokoi maa kootou ki ssere naa kina kootou. ³ Teenei are ko taatou, seai ko laatou, teelaa ni too tessere maaoni, teenaa i taatou e lotu ki TeAtua iloto naa mahi tana Aitu Tapu, aa i taatou e ahu i naa ora taatou e hakauu ki Jesus Christ. Taatou see illoa atu ki naa vana aaraa tama e mee ki naa haitino laatou. ⁴ Tevana iaa nau e lavaa te tto-ka atu ki naa vana peenaa. Aa ki mee ni tama e manatu maa laatou e lavaa te mmata i naa vana e mee ki naa haitino laatou raa, nau e laka are i aruna laatou. ⁵ I te aa iaa nau ni ssere i te varu aku aso, i taku haanau mai ana. Nau nei e au i te manava Israel, i te haanauna Benjamin. Teenaa nau ni haanau iho iloto te ttoo te Jew. Nau ni haia a nau naa vana hakkaatoa e tarataraina i naa loo teelaa e tautari naa Jew, aa nau ni heheuna ma se Faarisi. ⁶ Nau ni makkaa iloo i aku heuna naa, teenaa nau ni huri no mee pakavaina te kanohenua TeAtua. Nau ni tautari hakaraaoi iloo ki naa Loo naa Jew, teenaa nau ni seai iloo ki tarataraina maa ni sara aaku ni mee. ^{††7} Imua raa nau nittau maa naa vana nei ni vana hakamaatua iloo, aa teenei i te saaita nei raa, nau ku mmata maa teenaa ni mee vare koi i aku hakatuu ki naa vana Jesus Christ ni mee. ⁸ See mee ma ko naa mee naa koi; nau e mmata

† 2.11 Is 45.23 (LXX) †† 2.15 Deut 32.5

‡ 3.5 Acts 23.6, 26.5; Rom 11.1 †† 3.6 Acts 8.3, 22.4, 26.9-11

peelaa maa naa mee hakkaatoa ni meevare koi i aku hakatuu ki te taukareka ni kaumai vare i taku iloa ana i Jesus Christ taku Ariki. Naa mee naa hakkaatoa ku oti te tiake nau. Nau e mmata maa teenaa ni mee e hakallika koi, teenei e tauhia ai nau te ora Christ, ⁹ ki tautari maaoni nau iaa Ia. Taku ora nei see mee maa e tonu imua TeAtua ma iaa nau e tautari ki naa Loo, seai. Nau nei ku tonu imua TeAtua iaa nau e iloa maaoni i Christ. Teenaa ko te tiputipu e tonu teelaa e kaumai TeAtua aa e hakatahito i te lotu te tama. ¹⁰ Nau e hiihai koi maa nau ki iloa hakaraaoni i Christ. Teenaa nau e hiihai maa nau ki tauhia nau naa mahi teelaa ni hakamasike Christ i te mate, aa maa nau ki hakallono isu pee ko Ia. Nau e hiihai hoki maa nau ki iloa hakaraaoni i Christ ki haia nau pee ko Ia i tana saaita ni mate, ¹¹ teenaa ki lavaa nau te hakamasikeria i te mate no ora hoki pee ko Ia.

Nau koi tere ki tae nau ki te hakaoti ana

¹² Nau see mee maa nau ku oti te lavaa nau te tiputipu naa, aa maa taku ora kunaa tonu iloo imua TeAtua. Seai. Nau koi hakamakkii ki lavaa te tauhia a nau te ora teelaa ni hakasaoria ai nau Jesus Christ ki too. ¹³ Aku taaina ma aku kave nei, nau see mee maa te ora naa ku oti te lavaa nau. Seai. Tevana tokotasi e noho nau ka meeraa, teenaa, nau ku see maanatu ki naa vana imua teelaa ku oti te llaka. Nau nei ku hakamakkii ki lavaa nau naa vana teelaa koi takkoto mai imua. ¹⁴ Nau e tere tonu ki tae nau ki te hakaoti ana, ki too nau taku tuuhana, teenaa ko taku saaita ma ki kannaatia TeAtua ki hanake nau ki te lani, iaa nau e tautari ki Jesus Christ.

¹⁵ Taatou hakkaatoa, naa tama ku mattua ma te lotu raa, ki ttaka ma te hakataakoto tokotasi nei. Aa ki mee ni tama i kootou e kkee naa hakataakoto laatou, TeAtua ma ki hakaari atu ki illoa hakaraaoni kootou. ¹⁶ Taatou koi ki mmata hakaraaoni iloo ki tautari maaoni taatou ki te hakamaaoni teelaa ni ttaka mai ma taatou no tae ki te ssao nei.

¹⁷ Aku taaina ma aku kave nei, kootou ki sosorina lokoi peenaa ma ko nau. Kootou mmata hakaraaoni iloo ki illoa kootou i naa sosorina naa tama teelaa e tautari ki te tiputipu maatou ni hakasura ma ki kkitte kootou. ¹⁸ Taku mee e mee ma ki taratara atu nei raa, teenei ni taratara ni kauatu nau i te lopo saaita imua. Teenei nau ku hakahe atu naa taratara nei ma te tani, iaa nau e aroha te mee atu hoki maa e mee te lopo tama ku ffuri no taratara hakallikaina laatou te mate Christ i aruna te kros. ¹⁹ Naa tama naa ma ki peesia ki te kina te mate ki hakallono isu laatou, ilaatou e anaana koi ki naa mee naa tinotama laatou e kaimannako. Naa tama naa e ffuri are no ahu ki naa vana teelaa e tau laatou ki napa, aa laatou e hakataakoto koi ki naa mee te maarama nei. ²⁰ Taatou iaa, te henua maaoni taatou raa e takoto i te lani, aa teenei taatou ku nnoho kattari ki TeAriki Jesus Christ ki au i te lani no hakassaoria taatou. ²¹ Naa haitino taatou e takkoto ki ppara nei ma ki suia

aIa ki mataora, ki mee pee ko tana haitino e mataora. Tama naa ma ki heheuna ki ana mahi, teenaa ko naa mahi teelaa e lavaa ai aIa te hakakkutu mai naa mee hakkaatoa no takkoto i laro tana rooros.

Naa akonaki Paul ki naa tama te lotu i Filipai

⁴ Aku taaina ma aku kave nei, teenei se llee peehea taku manava i kootou! Nau e hiihai iloo maa nau ki hanatu no mmata i kootou, aa nau e hiahia iloo ka ahu peenaa i naa tiputipu kootou! Aku taaina ma aku kave nei, kootou ki taaohi peenaa ki naa ora kootou i TeAriki.

² Nau e taratara atu ki koorua, Iodia ma Sintike. Koorua ki taratara hakapaa ma se haanau iloto te haanauna TeAriki. ³ Teenaa koe hoki, taku hakasoa ni heheuna hakapaa mai iloo ma nau; nau e hiihai maa koe ki tokonaki atu ki te takarua haahine naa, i laaua ni heheuna hakaraaoni iloo ma nau ka hakahea maatou te Lono Taukareka. Teenaa ko maatou ma Clement aa ko aaraa tama hoki teelaa e heheuna hakapaa ma nau. Naa inoa naa tama naa e takkoto iloto te laupepa TeAtua teelaa e mmau naa inoa naa tama e ora hakaoti.

⁴ Kootou ki ttaka ka fiafia peenaa i naa nnoho hakapaa kootou ma TeAriki. Teenei nau e hakahe atu hoki: kootou ki fiafia!

⁵ Kootou ki meeme hakaraaoni naa tama hakkaatoa, ki kkitte te henua i naa tiputipu naa manava kootou. TeAriki ku taupiri ki ahemai. ⁶ Kootou see mamannatu tammaki i te lopo vana, tevana iaa i naa taku kootou raa, kootou ki kainnoo ma te manava laaoni ki TeAtua ki kauatu ni aa kootou e ssee. ⁷ Ki mee kootou e mee peenei, teenaa te laaoni TeAtua ma ki takoto iloto naa hatu-manava kootou. Te laaoni naa e laka i aruna are naa mee naa tama te maarama nei e illoa, teenaa naa manava kootou ma naa hakataakoto kootou ma ki takkoto taukalleka i naa ttaka kootou hakapaa ma Jesus Christ.

⁸ Aku taaina ma aku kave nei, teenei nau ku hakaoti atu aku taratara raa peenei. Kootou ki hakataakoto ki naa vana e taukalleka, naa vana teelaa ki ffuri te henua no hakanau i kootou. Teenaa ko naa vana maaoni, naa vana hakamaatua, naa vana e tonu i naa karamata TeAtua, naa vana e mataffua, naa mee e hakaoti manava, aa ma naa mee teelaa te henua e hii hakannoo. ⁹ Ni aa kootou ni ako, ni too, ni llono, aa ni kkitte iaa nau, kootou ki tautari mai hoki peenaa. Teenaa TeAtua, te tama e kaumai te laaoni ki taatou, ma ki noho ma kootou.

Paul e taratara hiahia i naa tama i Filipai

¹⁰ Itaku noho e noho hakapaa ma TeAriki nei raa, nau e hiahia iloo i kootou ku lavaa te ffuri mai no anaana ma ki tokonaki mai hoki kootou kiaa nau. Nau see mee maa kootou kunaa see anaana mai iloo ma ki tokonaki mai kiaa nau, seai. Nau e iloa maa kootou koi ni see hai ara ki tokonaki mai kootou. ¹¹ Aa nau hoki see taratara atu peenei ma iaa nau e tuutuu haaeo, seai. Niaaina maa nau e hai mee aa maa nau

† 3.17 1 Cor 4.16, 11.1

see hai mee, nau ku pana koi te noho ka lava ma ni aa e noho ma nau. ¹² Nau ku oti te kite i te tiputipu te noho peela see hai mee, aa nau ku oti te kite hoki i te tiputipu te noho ma te lopo mee. Teenei nau ku oti te ilotia a nau te mee e mee maa e noho ka lava, niaaina maa taku noho raa e tiputipu peehea, niaaina maa nau e kai no posu aa maa nau e hiikai, niaaina maa nau see hai mee maaoni aa maa nau e taka ma te lopo mee raa, nau ma ki lavatoa koi te noho. ¹³ Nau e lavaa te mee naa mee hakkaatoa iloto naa mahi Christ e kaumai kiaa nau.

¹⁴ Tevana iaa e taukareka iloo i kootou ni tokonaki mai i aku saaita e tuutuu haaeo. ¹⁵ Kootou naa tama i Filipai naa e illoa hakaraa iloo maa i taku saaita ni masike i Masedonia no horau ki aaraa henua raa, kootou naa ko naa tama koi te kanohenua TeAtua ni tokonaki mai kiaa nau; teena ko aku aso mua lokoi ni hakaea te Lono Taukareka raa i naa matakaaina kootou naa. Teena ko kootou naa koi, naa tama te kanohenua TeAtua teelaa ni tokonaki mai kiaa nau i te vasi naa mane. ^{†16} Aa i taku saaita hoki ni noho i Tesalonaika raa, kootou ni tokonaki mai peena i aku saaita ni noho see hai mee. ^{††17} Nau see taratara atu peenei maa i aa nau e mee koi ma ki kaumai ni mee maaku kootou, seai. Nau e hiihai

† 4.15 2 Cor 11.9 †† 4.16 Acts 17.1

maa kootou ki sua hakaraa iloo TeAtua i naa mana-valaaoi kootou. ¹⁸ Aku mee ni kaumai kootou raa e llavattoe iloo! Nau nei ku kaatoa katoa i aku mee e ssee, i teenei Epafroditus ku oti te kaumai naa mee kootou ni kauake kiaa ia. Naa mee kootou e kaumai nei e mee ma ni mee e mannoni kootou e hakaara, teelaa TeAtua e hiihai maa Ia ki sunu. ^{‡19} Aa teena ko TeAtua naa koi, teenei e mee nau ana heuna nei, teelaa ma ki kauatu naa mee katoa kootou e fiffai, i naa mee katoa e taukalleka essura iaa Ia. I te aa, i kootou e tau-tari ki Jesus Christ. ²⁰ Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana taatou, i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

Naa taratara hakaoti Paul

²¹ Nau e purepure atu ki naa tama TeAtua teelaa e lotu maaoni i Jesus Christ i te kina naa. Naa taaina ma naa kave taatou i te kina nei hoki e purepure atu ki kootou. ²² Naa tama katoa TeAtua i te kina nei e purepure atu ki kootou, e mua ki naa tama e heheuna i te hare tetuku hakamaatua i Rome.

²³ Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi naa ora kootou.

‡ 4.18 Ex 29.18

COLOSSIANS

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

ni sissii ki te lotu i Kolose, teena se matakaaina e tuu iloto Asia. Te lotu i te kina naa ni see kaamataria Paul, tevana iaa i te saaita Paul ni noho i Epises, te henua e lasi i Asia raa, a ia ni heuna ana tama ka oo no mee naa heuna laatou i naa matakaaina vaakina naa. Teena naa tama naa ni ttae atu hoki ki Kolose. Paul ni lono maa ettaka naa tisa hakallesi i te lotu i Kolose, teena maa naa tisa naa e hai ma ki mee te henua e fiffai maa laatou ki illoa i TeAtua aa ki hakassaoria hakaraaoina laatou, e mattino naa "aitu hakamaatua" laatou ki lotu. Naa tisa naa hoki e hai maa te henua ki ssere naa kina laatou aa laatou hoki ki tautari ki naa loo e taratara i naa kaikai e taukalleka ki kkai aa ma aaraavana hoki.

Paul e sissii te pas nei ki sahea naa taratara naa tama naa aa ku kauake naa taratara maaoni Christ. Tanatahi to taratara raa e mee maa Jesus Christ e lavaa te hakasao te tama no ora, teena maa te henua ma ki hakkeina no mmao i Jesus Christ ki mee maa laatou e hakannoo ki naa taratara naa tisa hakallesi naa. TeAtua ni penapena te maarama nei iloto naa mahi Christ, aa iloto hoki naa mahi Christ, naa tama te maarama nei ku hakaahea ake Ia kaa Ia. Naa tama te maarama nei ma ki hakassaoria koi no ora ki mee maa laatou e hakappae ki Christ. Ki oti raa Paul ku taratara ake i naa vana teelaa ma ki ssura i naa ora naa tama e lotu i naa tautari laatou ki naa akonaki nei.

Paul ni kauake tana pas nei ki hano ma Tikikus, teena Onesimus ni oo laaua. Onesimus raa kote poe teelaa ni tarataraina Paul i tana pas ni sissii ki Filemon.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–8

Te tiputipu ma naa heuna Christ 1.9—2.19

Te ora hoou iloto Christ 2.20—4.6

Naa taratara hakaoti 4.7–18

1 Anau Paul ni hakamaatinoria i te hiihai TeAtua ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ, aa Timothy, te taina taatou nei e sissii maaua te pas nei.

² Maaua e sissii atu ki kootou naa tama TeAtua e nnoho i Kolose, naa taaina ma naa kave maaoni maaua iloto te ora Christ.

Maaua e taku ki TeAtua Tamana ki roorosi hakaraaoi ki kootou aa ki nnoho laaoi kootou.

Paul e taku ka hakanau i TeAtua

³ Maaua e hakanau peenaa i TeAtua, te Tamana taatou Ariki Jesus Christ, i te kau saaita maaua e taku ka mannatu ki kootou. ⁴ I te aa, i maaua ku oti te llono maa kootou e lotu maaoni i Jesus Christ aa i te llee naa manava kootou i naa tama hakkaatoa TeAtua.

⁵ Saaita te taratara maaoni, teena kote te Lono Taukareka, ni kauatu mua lokoi ki kootou raa, kootou ni llono i te mee taukareka te taratara naa e takoto maa kootou. Teena te laaoi ma te lotu kootou naa e hakatahito ki te mee taukareka e nnoho ai kootou ka ttari ki kauatu. Te mee naa e tukua mai maa kootou i te lani. ⁶ Te Lono Taukareka nei ni kaumi te lopo mee e taukalleka, aa

ku ttoha katoa ki naa kina hakkaatoa i te maarama nei, ku mee pee kote llono mua ana kootou i naa tiputipu te laaoi TeAtua. Teena kote saaita kootou ni oomai no illoa maaoni i te tiputipu naa. ⁷ Kootou ni illoa i te laaoi naa i Epafra, te tama e heheuna hakapaa ma maaua. A ia ni haia a ia naa heuna Christ raa i te ssao maaua. ⁸ A ia ni taratara mai i te laaoi TeAitu ni kauatu ki kootou.

⁹ Teenei kote tevana maaua ni taku peenaa ki TeAtua ki tokonaki atu ki kootou, kaamata iloo i te saaita maaua ni llono i naa tiputipu kootou. Maaua e taku ki TeAtua ki haaoa naa manava kootou ki te atamai ma te hakataakoto TeAitu, ki illoa hakaraaoi kootou i tana hiihai. ¹⁰ Teena kootou ma ki lavaa te nnoho tautari ki te hiihai TeAriki, aa kootou ma ki haia kootou naa vana e hiahia ai a Ia. Naa ora kootou ma ki hakassura te kau sosorina e taukalleka, aa te iloa kootou i TeAtua ma ki hanake lokoi no lasi. ¹¹ Maaua e taku ki tokonaki atu TeAtua ki haimmahi kootou te nnoho hakalavatoa i naa ssura atu te kau vana. Aa ki fiafia kootou ka hakanau i te Tamana, te tama ni mee ki tau

† 1.7 Col 4.12; Phlm 23

kootou te too naa tuuhana kootou i naa mee TeAtua ni tuku mai maa ana tama i te nohorana te maasina. ¹³ Taatou ni hakassaoria TeAtua i naa mahi te poouri no hakanohoria i te nohorana tana Tama e llee ai tana manava, ¹⁴ te tama teenei essao ai taatou, teenaa TeAtua ni aroha i taatou no uiia naa haisara taatou. †

Tetiputipu ma naa heuna Christ

¹⁵ TeAtua se aitu. See hai tama ku oti te kite i ana tiputipu. Tevana iaa te tiputipu TeAtua e takoto i tana Tama, Christ. AIa naa ko te tama mua TeAtua, e noho hakamaatua i naa mee katoo ni penapena. ¹⁶ Naa mee hakkaatoa e takkoto i te lani ma te maarama nei ni mee TeAtua ni penapena iloto naa mahi Jesus Christ, naa mee taatou ekkite ma naa mee taatou seekkite, e hakapaa ma naa aitu haimmahi, naa ariki, naa tuku, aa ma naa tama hakamau. Naa mee hakkaatoa i te lani ma i te maarama nei ni mee TeAtua ni penapena iloto naa mahi Christ, aa naa mee naa ni penaa TeAtua kitakkoto i laro te roorosi Christ. ¹⁷ Saaita te lani ma te maarama nei seki ssura raa, Christ kunaa noho mai iloo, aa naa mee hakkaatoa e tauhia a Ia ki mmoe tonu. ¹⁸ AIa naa ko te tama hakamaatua naa tama telotu. Te ora naa tama e lotu raa e takkoto i ana rima. AIa naa ko te Tama mua i te haanauna TeAtua, te tama ni hakamasikeria i te mate, teelaa e noho hakamaatua ai a Ia soko ia i naa mee hakkaatoa. ¹⁹ TeAtua ni hiihai maa tana tiputipu hakkaatoa ki takoto i tana Tama naa. ²⁰ Christ ni mate i aruna te kros no pesi iho tana ttoo, teelaa ni taukareka ai te manava TeAtua no mee tana maanatu ki hakaaha ake naa mee hakkaatoa kiaa Ia, teenaa ko naa mee i te kerekere ma naa mee i te lani. ‡

²¹ I te saaita tokotasi raa kootou ni nnoho hakakkee i TeAtua, aa kootou ni tautau haaeo ma Ia i naa vana hakallika kootou ni mee aa ma naa mannatu hakallika kootou ni ttaka ma kootou. ²² Tevana iaa i te mate tana Tama raa, kootou ku haia TeAtua ma ni soa aana, ki oo ake kootou ma ni tama e ttapu, e mataffua, aa ma ni tama see haisara, no nnoho imua aana. ²³ Kootou ki lotu hakamattoni peenaa iaa Ia, e mee pee ko te hare e hakatuu ki naa pou e mmau, ki see tiiake kootou te lotu teelaa ni toa kootou i te saaita kootou ni llono i te Lono Taukareka. Teenei kote Lono Taukareka nei teelaa a nau, Paul, ni heunatia TeAtua ma ki hakahea nau.

Paul e heheuna maa telotu

²⁴ Saaita nei raa, nau e hiahia iaa nau ni hakallono isu maa kootou, i te aa i te hakallono isu taku haiti no nei raa, nau e hakasoaina a nau te hakallono isu ana Christ ki tokonaki Ia ki tana tinotama, teenaa ko te lotu. ²⁵ Nau ni tukua TeAtua ki heunatia naa heuna telotu ka tokonaki ki kootou, ki hakahea nau ana taratara hakkaatoa. ²⁶ Teenaa ko ana taratara huu ni see ilo-tia mai iloo imua naa tama te maarama nei, aa teenei

ku hakailotia ki tana kanohenua. ²⁷ Teenei ko te hakataakoto TeAtua, ki hakailotia Ia tana kanohenua raa i tana taratara hakamaatua e huu nei, i teenei se taratara aana ni tuku maa te henua hakkaatoa. Te taratara raa e mee maa Christ e takoto iloto naa ora kootou, teenaa e mee maa kootou ku ttaka ma te tiputipu te haimahi TeAtua. ²⁸ Teenaa maatou e tarataraina maatou Christ ki illoa te henua hakkaatoa. Maatou e taratara hakaapo ka akonaki ake maa te atamai TeAtua nikaumai, ki hookina maatou naa tama naa ma naa ora e tonu ki TeAtua iloto te inoa Christ. ²⁹ Teenei ko taku vana e uu taku kauae kilavaa nau naa heuna nei ki naa mahi Christ e takkoto iaa nau.

2 Nau e hiihai maa kootou ki illoa iaa nau ni heheuna haimahi iloo ki lavaa nau te tokonaki ki kootou ma naa tama i Laodosia ma naa tama hoki seki krite no illoa iaa nau. ² Nau e mee naa heuna nei ki lotu hakaraa oi laatou, aa laatou ki hakapaaina iloto te manava laa oi. Aa teenaa laatou ma ki illoa hakaraa oi iloo, i laatou ku atammai maaoni. I te ara nei raa laatou ma ki illoa i te mee TeAtua e huu, teenaa ko Christ tana tino. ³ Teenaa ko Ia soko ia naa e lavaa te huri ake te hakataakoto ma te atamai teelaa e hakalluutia TeAtua.

⁴ Nau e hakaari atu naa taratara nei hakaoti ki illoa kootou. Kootou mmata ki see oo atu ni tama no hakareesia kootou, niaaina maa laatou e hai maa teelaa ni taratara maaoni. ⁵ Niaaina maa nau see noho ma kootou i te saaita nei raa, taku maanatu e takoto i kootou i te kau saaita. Nau e hiahia iaa nau e iloa maa kootou e tutu raa oi i naa ora kootou aa ma i naa lotu kootou i Christ.

Te ora maaoni e takoto i Christ

⁶ I kootou e illoa maa Jesus Christ ko TeAriki raa, teenaa kootou ki ttaka ma te ora teelaa e taka ma Ia. ⁷ Kootou ki hakataakoto tonu iaa Ia, aa kootou ku penapena naa ora kootou naa no hakatahito kiaa Ia. Kootou mee ki lotu maaoni kootou iaa Ia, e mee pee ko naa akonaki ni kauatu ki kootou, aa kootou ku hakanau ka fiaffia i TeAtua

⁸ Kootou mmata ki see oo atu ni tama no usuhia kootou ki hakannoo kootou ki naa taratara kailallao laatou, naa tama e hai maa laatou ni tama e atammai. Te atamai naa ni hano iho iloo i naa tippuna taatou ma naa aitu te maarama nei. Teenaa seai se atamai laatou ni too i Christ. ⁹ Christ se tama ma ko taatou koi, tevana iaa naa tiputipu e ttapu katoo TeAtua e takkoto iaa Ia. ¹⁰ Te ora Christ ku oti te kauatu ki takoto i naa ora kootou. AIa e takoto i aruna naa aitu hakamaatua ma naa aitu hakamau te maarama nei.

¹¹ Kootou ni too te hakailona Christ i te saaita kootou ni lotu iaa Ia, tevana iaa teenaa seai ko te hakailona teelaa e ssere naa tama te maarama nei naa kina laatou. Seai. Teenaa se hakailona e hakailoa atu maa te tiputipu see tonu ni taka ma kootou raa ku oti te uiia Christ. ¹² Saaita kootou ni too te hakaukau tapu raa, kootou ni tanumia hakapaa ma Christ, aa iloto

† 1.14 Eph 1.7 †† 1.18 Eph 1.22-23 ‡ 1.20 Eph 2.16

te hakaukau tapu naa raa kootou ni hakamassikeria hakapaa hoki ma Christ, i kootou e hakattina i te haimahi TeAtua, tetama ni hakamasikeria a Ia Christ. †

¹³ Imua raa, kootou e mee ma ko naa tama ku-naa mmate are, i kootou ni tama haisara aa i kootou ni tama naa henua sara see illoa i naa Loo Moses. Aa teenei kootou ku hakaoratia maa Christ. TeAtua ni aroha i taatou hakkaatoa no uiia i naa haisara taatou ni ppena. †¹⁴ Naavana hakallika taatou ni mee imua raa ni uiia a Ia hakaoti, e mee ma ko naa loo e huri ake maa taatou ni tama haisara raa ni uiia a Ia hakaoti no tuukia ki te kros. †¹⁵ I aruna te kros naa raa, naa mahi naa aitu hakamaatua ma naa aitu hakamau raa ni uiia a Ia. Naa tama naa ni hakannaparia a Ia imua naa karamata te henua i tana saaita ni mate i te kros.

¹⁶ Teenaa kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see oo atu ni tama peela no hakatonu tonu atu ma ni kaikai peehea kootou ki kikai aa ma ni vai peehea kootou ki unu. Kootou ki roorosi hoki ki see hakatonu tonu atu laa tou ma ni aso e t tapu, ma i te Kaikai te Marama e Ara Houu, aa ma te Sabat. †¹⁷ Naa mee e tarataraina laa tou naa, teenaa ni maru koi naa vana maaoni ma ki oti ku hakattino mai imuri; te tahito raa ko Jesus Christ. ¹⁸ Kootou mmata ki see haia kootou naa tama naa maa kootou ni tama see hai vana e tau-nai. Teenaa ni tama e hikkahi maa laa tou ni tama haka-maatua i laa tou ni hakakii tea TeAtua ki te lopo vana aitu, aa e hai maa laa tou ni tama e ttaka seemuu aa maa kootou ki lotu ki naa ensol. Naa tama naa e ahu iloo i naa mannatu vware laa-tou naa. ¹⁹ Naa tama naa ku oti te tiiake laa tou Christ, te tama hakamaatua te lotu. Christ e anaana hakaraaoi iloo ki naa tama te lotu ka tauhia a Ia ki nno-ho hakapaa laa tou, ki hakatipu ake te lotu raa i te hiihai TeAtua. ‡

Tetama e mate aa e ora maa Christ

²⁰ Kootou ku oti te mmate maa Christ, aa kootou ku see takkoto hoki i laro naa mahi naa aitu te maarama nei ma naa aitu telani. Ai kootou iaa e sosorina koi pee ko kootou ni tama te maarama nei? Ai kootou iaa e tautari ai ki naa loo e mee maa, ²¹ "Kootou see kikai naa kaikai nei", "Kootou see mmiti te mee naa", "Kootou see kaapaa telaa mee"? ²² Teenei ni iloo ma naa akonaki naa tama te maarama nei ni tuku. Naa loo nei e taratara i naa mee taatou e kikai koi aa ku oti. ²³ Maaoni. Aaraa tama e mmata maa teenei ni vana e atammai. Naa tama naa ma ki mee te lopo vana ki ttoka kootou maa laa tou ni tama e meeme seemuu, ka hakallono isu i naa heuna laa tou. Tevana iaa laa tou ma ki see kkite ma ni mee taukalleka ma ki ssura i naa vana hakallesi laa tou e mee naa.

3 Kootou ku oti te hakamassikeria no ora maa Christ. Teenaa kootou ki taaohi manava ki naa mee e takkoto i telani, te kina Christ e noho i te vasi haka-

maatau TeAtua. †² Naa hakataakoto kootou ki takkoto i naa mee i telani, seai ko naa mee te kerekere. ³ I te aa i kootou ku oti te mmate, aa naa ora kootou e hakalluu maa Christ iloto TeAtua. ⁴ Naa ora maaoni kootou e takkoto maa Christ, aa i tana saaita ma ki haka-sura iho raa, kootou hoki ma ki hakassura iho ma ia iloto ana mahi.

Te ora imua maa te ora te ssao nei

⁵ Kootou ki haia ki mate te tiputipu e kaimanako ki naa mee te kerekere nei te laa e heheuna iloto naa manava kootou. Teenaa ko te tiputipu hai huri, te maanatu kerekere, te kaimanako ki moe ma telaa fine, te maanatu ki mee te vana hakallika, aa te kaimanako ki naa hekau (i te aa, te kaimanako ki naa hekau naa e sura i naa tama e lotu ki naa aitu pe-nappena). ⁶ Teenei ko te tiputipu nei te laa ma ki hakap-puu ai naa loto TeAtua ki naa tama see hakannoo ki-aa Ia. ⁷ Teenei te tiputipu ni ttaka ma kootou i naa ora kootou imua.

⁸ I te saaita nei raa, kootou ki tiiake naa sosorina nei hakkaatoa: te manava haeeo, te manava takahitihiti, aa te manava e lotoffaaeo i telaa tama. Te pukua saakiri ma te taratara hakallika ki see sura hakaoti i naa maaisu kootou. ⁹ Kootou ki see taratara hakareesi ki telaa tama, i te tiputipu tuai kootou naa ku oti te tiiake kootou ma ana sosorina. †¹⁰ Kootou ku oti te too naa tinotama houu. Teenei ko naa tinotama houu tee-laa TeAtua, te tama ni penapena naa tinotama houu naa, e hakatipu ake lokoi ki tiputtipu ma ko Ia, ki illoa kootou maaoni iaa Ia. ¹¹ I te ora houu nei raa, taatou ku mee ma ni tama te kanohenua tokotasi. Te mee raa ku see mee maa koe setama i Greece aa maa koe se Jew, maa koe setama ni ssere aa maa koe see ssere, maa koe setama te laa manava, maa koe se poe, maa koe setama iloto mouku, aa maa koe setamavare. Christ raa e hakatahito i naa mee hakkaatoa, aa e noho iloto taatou hakkaatoa.

¹² Kootou naa ko naa tama TeAtua; kootou ni toa a Ia no mee ma ni tino tama aana, iaa Ia ni llee tana manava i kootou. Aa teenaa, kootou ki hakassura te manava aroha aa ma te sosorina taukareka ki telaa tama; kootou see ahu ki kootou soko kootou; kootou ki meeme hakaraaoi telaa tama; kootou ki lavatoa te nnoho seemuu, see lotoloto nauhie. ¹³ Ki mee setama i kootou e takoto tana sara i telaa tama, takarua naa ki taratara hakaraaoi ki laaou, ki see takoto te mmaha naa iloto laaou. Kootou ki alloha i telaa tama ki mee a ia e mee hakallika ki kootou, e mee pee ko Christ ni aroha ki kootou. ¹⁴ Kootou ki hakasura te tiputipu nei ma te manava laaou, i teenaa ko te manava e hakapaa naa mee hakkaatoa ki takkoto taukalleka hakapaa.

¹⁵ Te nnoho laaou Christ e kauatu raa, teenaa se tiputipu e kauatu ki tokonaki atu ki lavaa kootou te mee ma ni ara peehea kootou ki mee. I te aa i kootou

† 2.12 Rom 6.4 †† 2.13 Eph 2.1-5 ‡ 2.14 Eph 2.15 ††
2.16 Rom 14.1-6 ‡ 2.19 Eph 4.16

††† 3.1 Ps 110.1 ††† 3.9 Eph 4.22 § 3.10 Gen 1.26; Eph
4.24 §† 3.12 Eph 4.2 §†† 3.13 Eph 4.32

ni kannaatia TeAtua hakapaa ma nitama ite manava tokotasi, ki ilotia kootou i naa tiputipu telaaoni nei. Teenaa kootou ki fiafia i TeAtua. ¹⁶ Naa taratara hakamaatua TeAtua nei ki takkoto iloto naa hatumanava kootou. Akonaki telaa tama ki naa taratara atammai. Huahua naa mako te Laupepa Tapu, naa mako te lotu, aa ma aaraa mako; huahua ki TeAtua ma naa manava fiafia. ¹⁷ Kootou ki hakanau i TeAriki Jesus iloto naa taratara kootou ma naa heuna kootou e mee. Kootou ki hakanau hoki i TeAtua Tamana iloto te Inoa TeAriki Jesus Christ. †

Ttiputipu naa haimaatua

¹⁸ Kootou naa haahine hai aavvana, kootou ki hakanoo ki naa aavana kootou. ††

¹⁹ Kootou naa taanata hai aavvana, kootou ki hai aavana laaoi naa aavana kootou. Kootou see hai haaeo naa aavana kootou. ‡

²⁰ Naa tamalliki, kootou hakannoo ki naa taratara naa maatua kootou ite kau saaita, i teenaa kote tiputipu e hiahia ai TeAtua. ††

²¹ Kootou naa tammana, kootou see haia kootou naa tamalliki kootou naa ki iloto, ki see mannatu naa tamalliki naa maa laatou ni tama see hai vana e tau-nai i te nnoho laatou i te maarama nei. ††

²² Kootou naa poe, kootou hakannoo ki naa hakamau kootou i te kau vana. Kootou see mee maa kootou e heheuna koi i naa saaita laatou e nnoho ka ttoka, ma ki fiafia naa tama naa i naa heuna kootou. Seai. Kootou heheuna ma te manava laoi, i kootou ni tama e hakannoo ki naa taratara TeAriki. ††† I naa heuna kato kootou raa, kootou see heheuna hakattau; kootou ki heheuna pee ko kootou e heheuna maa TeAriki. Kootou ki see mannatu maa kootou e heheuna maa naa tama te maarama nei. ²⁴ Kootou ki hakamaarona i kootou ma ki oti ku suia TeAtua ki ana mee ni tuku ma ni mee ana tama. I te aa, i Christ raa kote Hakamau maaoni e heheuna ai kootou. ²⁵ Aa naa tama haisara raa hoki ma ki suia a Ia i naa haisara laatou e ppena, i te aa, i TeAtua see iloa te hirihiri tama. †††

4 Kootou naa hakamau, kootou ki meemee hakaraaoi naa poe kootou. Kootou mannatu i kootou hoki e mee te Hakamau kootou e noho i te lani. §

Paul e kauake aaraa taratara ki tautari laatou

² Kootou ki taku peenaa i te kau saaita, aa kootou ki taku hakamattoni lokoi ka hakanau i TeAtua.

³ Kootou hoki kitaku ka mannatu mai ki maatou, ki tokonaki mai TeAtua ki lavaa maatou te hakahea hakaraaoi tana taratara e mee i Christ, te taratara ni see ilotia imua. Teenei kote vana e karapusi ai nau.

† 3.17 Eph 5.19-20 †† 3.18 Eph 5.22; 1 Pet 3.1 ‡ 3.19 Eph 5.25; 1 Pet 3.7 †† 3.20 Eph 6.1 †† 3.21 Eph 6.4 ††† 3.22 Eph 6.5-8 ††† 3.25 Deut 10.17; Eph 6.9 § 4.1 Eph 6.9

⁴ Kootou kitaku ki TeAtua ki tokonaki mai kiau nau, ki hakahea hakaraaoi nau naa taratara nei ki mallama.

⁵ Kootou ki sosorina atammai lokoi imua naa tama teelaa see illoa maaoni i TeAtua, ki kkite naa tama naa i naa sosorina taukalleka kootou. ††† Kootou ki taratara hakaraaoi ki hii hakannoo naa tama raa ki naa taratara kootou, aa kootou ki illoa te hakahea kootou naa taratara naa tama e vasirisiri vana ki kootou.

Naa purepure hakaoti Paul

⁷ Maatou taina, Tikikus, te tama e heheuna hakapaa ma maatou naa heuna TeAriki, ma ki taratara atu ki illoa kootou itaku noho i te kina nei. ††† Teenaa kotaku vana e heunatia atu nau te tama naa ki kootou, ki illoa kootou i te nnoho maatou nei ki fiafia kootou. ††† Nau e heunatia atu nau hoki Onesimus ki oo atu laaua hakapaa. Teenaa setama hoki e heheuna hakapaa ma maatou, aa maatou hoki e fiffai ia ia. Laaua ma ki taratara atu i naa vana katoo e ssura i te kina nei. †††

¹⁰ Aristarkus e nnoho maaua i te hare karapusi. Laaua maa Mark, te taina Barnabas e purepure atu ki kootou. (Nau ku oti te purepure atu ki mmata ake kootou kiau ia i tana saaita e sura atu.) †††† Joshua, te tama ettapa hoki ma ko Justus e purepure atu hoki ki kootou. Teenei kote takatoru Jew koi e saapai mai ki aku heuna e mee maa te Nohorana TeAtua. Nau ni hakasoaina hakaraaoi iloo laatou i aku heuna nei.

¹² Te laa tama hoki kootou setama e heheuna hoki maa Christ, Epafra, e purepure atu ki kootou. a ia maraa e taku peenaa ki TeAtua ki tokonaki atu ki kootou, ki lotu maaoni kootou ki mee kootou pee ko naa tama ku mattua ma te lotu aa e tautari tonu ki te hiihai TeAtua. †††† Nau e lavaa te taratara atu maa Epafra ni heheuna haimahi iloo ki taukareka te nnoho kootou ma naa tama i Laodosia ma Haiarapolis. ¹⁴ Luke, te tama e fiffai taatou, e roorosi naa maki, laaua ma Demas e purepure atu ki kootou. †††

¹⁵ Kootou ku hakataeria naa purepure maatou nei ki naa taaina ma naa kave maatou i Laodosia, aa ki Nimfa ma naa tama e lotulotu i tana hare. ¹⁶ Saaita kootou ku oti te tokatoka i te pas nei raa, kootou ku kauatu te pas nei ki naa tama te lotu i Laodosia. Ki oti kootou ku tokatoka hoki i taku pas ma ki kaavea atu naa taaina ma naa kave taatou i Laodosia. ¹⁷ Kootou taratara atu ki Arkipus ki hakaotina naa heuna TeAriki ni kauake kiau ia. †††

¹⁸ A nau Paul, e sissii atu aku purepure nei ki taku tino rima. Kootou mannatu ia nau koi moe i te hare karapusi.

Nau e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou.

† 4.5 Eph 5.16 ††† 4.7 Acts 20.4; 2 Tim 4.12 †† 4.8 Eph 6.21-22 ††† 4.9 Phlm 10-12 †† 4.10 Acts 19.29, 27.2; Phlm 24; Acts 12.12, 25, 13.13, 15.37-39 †† 4.12 Col 1.7; Phlm 23 ††† 4.14 2 Tim 4.10, 11; Phlm 24 ††† 4.17 Phlm 2

1 THESSALONIANS

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tesalonaika raa ko te henua elasi iloto te matakaaina Masedonia, aa te matakaaina naa e takoto i laro te roorosi Rome. Paul ni hakamasike te lotu raa i te kina naa itana saaita ni hanake i Filipai. Ni see rooroa koi raa, naa Jew i te kina naa ni ffuri no sahea laatou Paul, i laatou e manava haaeo i naa lavaa Paul te hakahea naa taratara TeAtua raa ki naa tama iaaraa henua, i naa tama naa ku ffuri no lotu hoki i TeAtua. Teenaa kerekereia iloo laatou Paul ka hano ki Berea. Kimuri raa, i te saaita Paul ni tae ki Korintraa, a ia ni kaavea ake ana taratara Timothy, ttama e heheuna hakapaa ma ia, i te tiputipu teelaa ku sura i te lotu i Tesalonaika.

Teenaa raa ni sissii atu ki taukalleka naa manava naa tama te lotu i te kina naa. Paul e taratara hakahiahia ake ia ia e lono maa naa tama naa e lotu maaoni aa te manava laaoi i telaa tama raa e sura hoki i laatou. Aia e hakahea ake hoki i naa tiputipu tana ora i tana saaita ni nnoho laatou. E mee naa tama i te lotu ni vasirisiri ma ki illoa laatou ma ki mee ma te tama e lotu, teelaa e mate imua te ahemai Christ, ma ki too te ora e takoto no takoto hakaoti. Naa tama naa e vasirisiri hoki maa Christ ma ki ahemai i te saaita hea. Teenaa Paul e sissii atu no hakahe atu ana taratara i naa mee naa. Aia e taratara ake ki heheuna seemuu koi naa tama naa ka ttari ki ahemai Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei
 Te hakataakoto te pas nei 1.1
 Naa taratara hakahiahia 1.2—3.13
 Naa sosorina ttama e lotu 4.1–12
 Naa taratara i te ahemai Christ 4.13—5.11
 Naa akonaki hakaoti 5.12–22
 Naa taratara hakaoti 5.23–28

1 Anau Paul, maatou ma Silas, aa ko Timothy e sissii atu te pas nei. †

Maatou e sissii atu ki kootou naa tama te lotu i Tesalonaika; kootou naa tama teelaa e tautari ki TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ.

Maatou e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Ttiputipu te ora ma te lotu naa tama i Tesalonaika

² Maatou e taratara fiaffia peenaa ki TeAtua i kootou, teenaa i naa saaita katoa maatou e taku raa, maatou e mannatu peenaa ki kootou. ³ Maatou e mannatu peenaa i naa heheuna tautari kootou ki naa hakataakoto kootou, i naa heheuna mmahi kootou i te llee naa manava kootou iaaraa tama, aa i naa lavatoa kootou tennoho kattari ki TeAriki Jesus Christ.

⁴ Naataaina ma naa kave maatou nei, maatou e illoa maa TeAtua e llee tana manava i kootou, aa kootou naa ni ppurutia a Ia ma nitino tama aana. ⁵ Saaita maatou ni hakahea atu te Lono Taukareka raa, maatou ni see mee maa maatou ni kauatu koi naa taratara naa; maatou ni huri atu hoki naa mahi TeAitu Tapu i maatou e illoa

† 1.1 Acts 17.1

hakaraaoi iloo maa teenaa ni taratara maaoni TeAtua. Kootou e illoa i naa sosorina maatou i te saaita taatou ni nnoho hakapaa; maatou ni mee ki sura se taukareka i kootou. ⁶ Kootou ni tautari ki naa sosorina maatou ma TeAriki; aa niaaina maa kootou ni hai haaeo ina ka hakallono isu raa, kootou ni fiaffia koi ka hakataakoto tonu ki naa taratara TeAtua, i TeAitu Tapu raa e taka ma kootou. †† Teenaa naa tama katoa e lotu teelaa e nnoho i Masedonia ma Akaia raa ma ki ttoka atu i naa sosorina kootou aa laatou ku tautari. ⁸ Naa tama i Masedonia ma Akaia raa ni see mee koi maa laatou ni llono i naa taratara TeAtua i laatou e kkite i naa sosorina kootou, seai. Naa tama i naa kina hakkaatoa ni llono i naa takkoto naa hakataakoto kootou i TeAtua. Teenaa maatou ku see tau te mee hoki ni taratara peelaa, i te henua ku oti te llono hakkaatoa. ⁹ Naa tama naa hakkaatoa e hakahea i te fiaffia kootou i maatou i te saaita maatou ni oo atu no mmata i kootou. Naa tama naa e hakahea hoki i naa ffuri kootou no tiiake naa aitu hakallesi naa no lotu ki TeAtua teelaa e ora maaoni, ¹⁰ aa i te nnoho kootou kattari ki te saaita te Tama TeAtua raa e ahemai. Teenaa ko Jesus, te tama ni haka-

†† 1.6 Acts 17.5-9

masikeria TeAtua i te mate. Taatou nei e hakassaoria a Ia i naa haeo TeAtua teelaa ma ki oti ku pakuu iho.

Naa heuna Paul e mee i Tesalonaika

2 Naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou e illoa maa i te saaita maatou ni oo atu no mmata i kootou raa, te lopovana e taukalleka nissura i kootou. ² Kootou e illoa i naa haia pakavaina maatou i Filipai, i te saaita maatou seki oo atu are ki Tesalonaika. Aa ni aaina maa e tammaki naa tama ni ffuri mai no hakatauttu ma maatou raa, maatou ni tokonaki na mai TeAtua ki see pporo maatou te hakaea atu tana Lono Taukareka. ¹³ Naa taratara maatou e kauatu nei raa, teenei seai maa ni taratara essara, aa maa e kauatu ma te hakataakoto see tonu. Maatou see kauatu hoki naa taratara nei ma ki hakareesia ni tama. Seai. ⁴ Maatou maraa e taratara ki te ara TeAtua e hiihai maa maatou ki taratara. Ite aa, i maatou ni tukua TeAtua ki hakaea maatou te Lono Taukareka. Maatou see mee ma ki haia koi maatou naa vana te henua e fifai maa maatou ki mee, seai. Maatou e mee ki haia maatou naa vana TeAtua e hiihai maa maatou ki mee, iaa Ia e iloa i naa takkoto naa manava maatou. ⁵ Kootou e illoa koi maa maatou ni see taratara kailallao atu ki kootou, aa maatou hoki ni see taratara hakaseese ma ki huu naa manava kailallao maatou, seai. TeAtua e iloa maa maatou e taratara maaoni. ⁶ Maatou see mee ma ki hakanau ni tama, pee ko kootou aa ma aaraa tama hoki, i maatou. ⁷ Maatou nei ni tau te kainoo atu ki kootou ki tokonaki mai kootou ki maatou, i maatou ni aposol Christ, tevana iaa maatou ni see mee peenaa. Maatou ni meeme hakaraaioi iloo ki kootou, e mee pee ko te tinna e hai tama laoi i ana tamalliki. ⁸ Maatou ni fiffai iloo ki kootou, teenaa maatou ni fiafia ki hakaea atu te Lono Taukareka raa ki kootou, aa maatou e lavaa hoki te mee ki mmate maatou ki tokonaki ki kootou. Maatou ni llee iloo naa manava maatou i kootou! ⁹ Naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou e illoa koi i naa heheuna hakappuru maatou i te ao ma te poo i naa hakaea atu maatou te Lono Taukareka TeAtua, teenaa ki see anaana kkee kootou ma ki tokonaki mai kootou ki maatou.

¹⁰ Kootou e illoa i naa tiputtipu maatou, aa TeAtua hoki e iloa. Kootou e illoa maa naa sosorina maatou ki kootou, naa tama e lotu, e ttonu aa e hanotonu ma te hiihai TeAtua, aa kootou hoki e illoa maa maatou ettaka see haisara. ¹¹ Kootou e illoa maa maatou ni anaana hakaraaioi iloo ki kootou, e mee pee kote tamana e anaana hakaraaioi iloo ki ana tamalliki. ¹² Maatou ni tokonaki atu ki mau naa manava kootou; maatou ni anaana hakaraaioi ki kootou; aa maatou ni titaro atu peenaa ki tauhia kootou te tiputtipu teelaa e hiihai ai TeAtua, te tama e aru atu ki oo ake kootou ki nnoho hakapaa kootou iloto te maasina tana Nohorana.

¹³ E mee telaa mee hoki teelaa e taratara hiahia ai maatou peenaa i TeAtua: I te saaita maatou

ni hakaea atu naa taratara TeAtua raa, kootou ni hakanoo no tauhia kootou naa taratara naa. Kootou ni see tauhia kootou naa taratara naa maa i teenaa ni taratara e kauatu te tamavare, seai. Kootou ni tauhia kootou naa taratara naa i teenaa ni taratara e kauatu TeAtua. ¹⁴ Naa taaina ma naa kave maatou nei, naa vana e ssura i kootou naa, teenaa ko naa vana koi teelaa nissura i naa tama e lotu i Jesus teelaa e nnoho i naa hare lotu TeAtua i Judea. Kootou ni mee pakavaina hoki peenaa naa tino tama i kootou henua, e mee pee ko laatu ni mee pakavaina naa Jew. ¹⁵ Teenaa ko naa tama ni taia laatu TeAriki Jesus ma naa pure TeAtua, aa maatou nei hoki ni mee pakavaina naa tama naa. TeAtua see hakauua hakamaarie iloo i naa tama naa! Naa tama naa e lotoffaae i te kau tama hakkaatoa! ¹⁶ Maatou ni haia hoki naa tama naa ma ki puuia, ki see hakaea maatou te Lono Taukareka raa ki naa tama i aaraa henua. Teenaa ko naa taratara teelaa ma ki lavaa te hakaora naa tama naa. Teenei naa haisara katoa laatu ni ppena imua raa ku kaatoa atu ki laatu, i te vana laatu e mee nei. Aa teenei naa haeo TeAtua raa ku ppsi atu ki laatu.

Paul e hiihai maa ia ki ahe no mmata i naa tama i Tesalonaika

¹⁷ Naa taaina ma naa kave maatou nei, i te tamaa saaita maatou ni hakattaharia i kootou raa (iaa naa manava maatou ni takkoto peenaa i kootou), maatou ni see lavaa te nnoho i naa mamannatu maatou peenaa ki kootou, teenaa ni lellere ai maatou ma ki ahe atu maatou no mmata i kootou. ¹⁸ Maatou ni fiffai maa maatou ki oo atu. Nau taku tino ni haate aku saaita e lua ma ki hanatu nau, tevana iaa maatou e puuia peenaa Satan. ¹⁹ Nau ni hiihai maa nau ki hanatu no mmata i kootou i te aa, i kootou naa ko naa tama teelaa ni usuhia ai maatou ki heheuna hakappuru maatou aa ki fiafia maatou; aa kootou naa hoki ko naa tama teelaa ma ki ahu ai maatou i naa ttonu naa heuna maatou. ²⁰ Teenei sevana maaoni, maatou nei e hakatannata ka fiafia raa ko kootou!

3 Maatou ni see lavatoa i te nnoho, i maatou see kkite i kootou. Teenaa ki tuku maatou taratara maa maaua ma Silas ki nnoho ake soko maaua i Athens, ² aa ku heunatia atu Timothy te taina taatou raa ki kootou. Maaua nei e hakasoaina Timothy i naa hakaea maatou te Lono Taukareka i Christ. Ttama naa e heunatia atu maaua ki tokonaki ki kootou ki lotu hakaraaioi kootou. ³ Teenaa ki see hurisia naa manava kootou i naa mee pakavaina kootou naa tama naa. Kootou e illoa maa naa haeo naa niti iake TeAtua ki pakuu iho ki taatu. ⁴ I te saaita maatou ni nnoho ma kootou raa, maatou ni taratara atu hakaoti maa taatu ma ki mee pakavaina; aa teenei kootou ku kkite i naa vana naa kussura. ⁵ Teenei ko taku vana ni heunatia atu ai nau Timothy, iaa nau ni seai iloo ki lavatoa te noho. Ttama naa ni heunatia atu nau

† 2.2 Acts 16.19-24, 17.1-9

†† 2.14 Acts 17.5 ‡ 2.15 Acts 9.23,29, 13.45,50, 14.2, 5, 19, 17.5, 13, 18.12 †† 3.1 Acts 17.15

ki hanatu no mmata i naa hano te lotu kootou naa. Nau ni pporo maa kootou ni usuusuhia Satan, teenaa no mee maa maatou ni naennaevare koi i naa heuna maatou ni mee i te kina naa.

⁶ Aa teenei Timothy ku oti te ahe mai no taratara mai maa kootou e lotu maaoni iloo ka manava laaoi iaaraa tama. A ia e mee mai hoki maa kootou e manatu mai peenaa ki maatou, aa maa kootou e hakattina peenaa ki kkite kootou i maatou, e mee pee ko naa nnoho maatou ka hakattina ki oo atu maatou no mmata i kootou. ⁷ Teenaa, i naa nnoho maatou ka hakallono isu ma naa haeeo nei raa, naa manava maatou e mau i kootou, naa taaina ma naa kave maatou. Naa manava maatou e mau i maatou e illoa maa kootou e lotu hakaraaoi iloo. ⁸ Teenei maatou ku mee ma e ora maaoni, i kootou e taaoi hakaraaoi iloo ki naa ora kootou i TeAriki. ⁹ Saaita nei maatou ku lavaa te taratara hiahia ki TeAtua i kootou. Maatou e taratara hiahia kiaa Ia i te hiahia ettaka ma maatou imua ana karamata, teenaa i naa tiputtipu kootou. ¹⁰ Maatou e taku hakappuru peenaa i te ao ma te poo ki tokonaki mai TeAtua, ki lavaa maatou te oo atu no mmata i naa tino kootou, teenaa ki tokonaki ki naa hakatana kootou naa ki kaatoa.

¹¹ Maatou e taku maa TeAtua Tamana tana tino ma TeAriki taatou, Jesus, ki hakatonu mai te ara maatou ki oo atu ki kootou. ¹² TeAriki ki tokonaki atu ki tipu ake te manava laaoi kootou i telaa tama aa ma naa tama hakkaatoa, ki lasi pee ko te manava laaoi maatou i kootou. ¹³ Maatou e taku maa naa manava kootou ki haia a Ia ki mau, teenaa ki ttonu aa ki ttipu naa ora kootou imua naa karamata TeAtua, te Tamana taatou, i te saaita TeAriki Jesus ma ki ahemai ma ana tama kato e ttipu.

Te ora e hiihai ai TeAtua

4 Aku taaina ma aku kave nei, maatou ni akonaki atu ki kootou i te ora teelaa kootou ki tautari ki hiihai TeAtua ki kootou. Ni maaoni iaa, teenei ko te tiputipu ni ttaka ma kootou. Aa teenei maatou ku ttaro atu iloto te inoa TeAriki Jesus ki ttosi ake naa sosorina e taukalleka kootou naa. ² I te aa, i kootou e illoa i naa akonaki TeAriki Jesus ni kauatu maatou ki kootou. ³ TeAtua e hiihai maa kootou ki haka maarama naa ora kootou ki ttipu, aa maa kootou ki tiiake te tiputipu e hai huri. ⁴ Kootou naa taanata raa ki illoa i te tiputipu e tonu, teenaa i naa sosorina kootou ki naa aavana kootou. ⁵ Kootou see mee koi maa kootou ki ttuu naa huru kootou ma ki moemmoe kootou peenaa ma naa aavana kootou, e mee pee ko naa tama te poouri see illoa i TeAtua. ⁶ I naa sosorina te tanata ki tana aavana raa, te tanata naa ki see mee sevana kailaarao maana ki tana taina e lotu. Maatou ni taratara atu te mee nei ki kootou imua, teenaa maatou ni hakaapo atu maa TeAriki ma ki hakkaitoaina a Ia naa tama e hakassura te tiputipu naa. ⁷ Taatou ni see kannaatia TeAtua ki ttaka taatou ka hai huri, seai. Taatou ni kannaatia a Ia ki ttaka

taatou ma naa ora e ttipu. ⁸ Teenaa, te tama see hakanoo ki naa akonaki nei raa, a ia see mee maa ia see hakanoo ki naa akonaki te tamavare, seai. A ia naa e mee maa see hakanoo ki TeAtua, te tama e kauatu tana Aitu Tapu raa ki kootou.

⁹ Maatou ki see sissii no taratara atu ki manava laaoi kootou iaaraa tama te lotu, i te aa, i kootou ku oti te akonakina TeAtua ki manava laaoi kootou i telaa tama. ¹⁰ Aa kootou naa ni sosorina peenaa ki naa taaina ma naa kave kato kootou e nnoho i Masedonia. Teenaa maatou e ttaro atu ki kootou, naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou ki ttosi ake naa sosorina e taukalleka kootou naa. ¹¹ Kootou mmata ki ttaka seemuu kootou, aa kootou ki anaana ki mee naa vana kootou soko kootou ka heheuna ki naa tino rima kootou ki llave ni kaikai maa kootou. Kootou ki mee pee ko naa taratara atu maatou ki kootou imua. ¹² I te ara nei raa, naa tama see lotu raa ma ki taratara hakanau i naa tiputtipu kootou. Teenaa kootou ma ki see nnoho koi ma ki oo atu ni tama huri no kauatu ni mee maa kootou.

TeAriki ku ahemai

¹³ Kootou naa taaina ma naa kave maatou, maatou e fiffai maa kootou ki illoa ma se aa ma ki mee i naa tama teelaa ku oti te mmate. Maatou see fiffai maa kootou ki nnoho hakaaroa pee ko naa tama teelaa see hai mee e taaoi manava ai. ¹⁴ Taatou e illoa maa Jesus ni mate no masike hoki, teenaa taatou e illoa maa te saaita Jesus ma ki ahemai raa, TeAtua ma ki ahemai ma Jesus aa ma naa tama e lotu teelaa ku oti te mmate.

¹⁵ Naa taratara e kauatu maatou nei, teenei ni akonaki TeAriki: Naa tama i taatou teelaa koi ora i te saaita TeAriki e ahemai raa, naa tama naa ma ki ttari ki oo naa tama ku oti te mmate raa ki TeAtua imua. ¹⁶ TeAtua ma ki kappisi anavaro, teenaa te ensol hakamaatua raa ma ki taratara iho, aa te henua ma ki llono i naa iri te puu TeAtua. TeAriki tana tino ma ki hano iho i telani. Naa tama ku oti te mmate teelaa e lotu i Christ raa ma ki massike no ora imua; ¹⁷ ki oti raa taatou, naa tama koi ora i te saaita naa, ma ki toa TeAtua no hakapaa atu ki naa tama naa i aruna naa uruaoa. Teenaa taatou kato ma ki kkutu atu ma TeAriki i telani no nnoho hakaoti ma Ia. ^{††18} Tarataraina naa taratara nei ki naa tama kootou, ki ttipu naa manava kootou.

Kootou ki nnoho tanatana kite ahemai TeAriki

5 Kootou naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou ki see sissii no taratara atu i naa saaita ma naa sao naa vana nei ma ki ssura mai. ² Kootou e illoa hakaraaoi iloo maa te aso TeAriki raa ma ki hakateki iho pee ko naa see illoa taatou i naa hakasura iho te tama kailaarao raa i te poo. ^{†3} Ssao te henua e taratara peela, "Naa mee e mmoe taukalleka hakkaatoa," teenaa laatou ma ki hakatekia i te hakallika raa ku pakuu atu ki laatou, e mee pee ko i-naa hakallono isu te tinae

† 3.6 Acts 18.5

†† 4.17 1 Cor 15.51-52 ‡ 5.2 Mt 24.43; Lk 12.39; 2 Pet 3.10

ku taupiri ki haanau. Teenaa see hai tama ma ki lavaa te ffuro no mmuni. ⁴ Tevana iaa kootou, naa taaina ma naa kave maatou, kootou seai ni tama e nnoho i te poouri, teenaa kootou ki see hakatekia i te aso naa pee ko naa hakatekia kootou te tama kailaarao. ⁵ Kootou naa hakkaatoa ni tama i te ao; kootou e nnoho i te maarama. Taatou seai ni tama te poo, teelaa e nnoho i te poouri ana, seai. ⁶ Aa teenaa, taatou ki see mmoe pee ko aaraa tama; taatou ki mata ora ka tino maamaa. ⁷ Te henua e mmoe i naa poo; aa teelaa kote poo raa teelaa e unu ai naa tama naa ka vware. ⁸ Taatou iaa ni tama i te ao, teenaa taatou ki mata ora. Taatou ki lotu tonu peenaa i TeAtua ka manava laaoi i telaa tama, ki takkoto te tiputipu naa pee ko te ppui naa hatahata taatou, aa te illoa taatou maa taatou ma ki oti ku hakasaoria raa iaa, teenaa ko te houru e ppui naa pisouru taatou. ¹⁹ Taatou ni see tukua TeAtua ma ki hakallono isu taatou i ana haaeo, seai. Taatou ni tukua TeAtua ki tauhia taatou te ora maaoni, i taatou e illoa hakaraaoi iloo i TeAriki Jesus Christ. ¹⁰ TeAriki ni mate ki hakasaoria taatou, teenaa ki ttaka taatou hakapaa ma Ia, niaaina maa taatou koi ora aa seai maa taatou ku oti te mmate i tana saaita ma ki ahemai. ¹¹ Teenaa kootou ki tokonaki ki telaa tama ka hakatipu te manava telaa tama, e mee pee ko naa hai kootou i te saaita nei.

Naa akonaki ma naa purepure hakaoti Paul

¹² Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e fiffai ki tuku kootou ki naa vana naa tama e heheuna vaaroto kootou. Teenaa ko naa tama kootou ki hakannoo aa teelaa ma ki taratara atu i naa vana kootou ki mee.

¹³ Kootou ki tuku ki naa vana naa tama naa ka manava laaoi i laatou i naa heuna laatou e mee naa. Kootou ki nnoho hakaraaoi ma naa tama kootou i te kina naa.

¹⁴ Naa taaina ma naa kave maatou nei. Maatou e fiffai ki nutua kootou naa tama e matanaennaeraa

† 5.8 Is 59.17; Eph 6.13-17

ki see sosorina laatou peenaa. Kootou ki hakatipuina kootou naa manava naa tama teelaa e kiri mattaku, aa kootou ku tokonaki atu ki naa tama e nnoho hakaaroha. Kootou ki taratara hakaraaoi ki naa tama hakkaatoa.

¹⁵ Kootou mmata ki see ffuri ni tama no mee hakallika ki aaraa tama maa i laatou ni haia hakallikaina naa tama naa. I te kau saaita katoo, kootou ki mmata ki sosorina taukalleka kootou ki telaa tama aa ma naa tama hakkaatoa.

¹⁶ Kootou ki ttaka ka fiafia peenaa; ¹⁷ kootou ki taku i te kau saaita; ¹⁸ kootou ki taratara hiahia peenaa i TeAtua, niaaina maa te nnoho kootou naa e tiputipu peehea. Teenei te tiputipu TeAtua e hiihai i kootou, i kootou e tautari ki Jesus Christ.

¹⁹ Kootou ki see puuia kootou TeAitu Tapu ki see heheuna iloto naa ora kootou; ²⁰ kootou ki see taratara haaeoina kootou naa taratara naa tama e hai maa teelaa ni taratara e kauake TeAtua. ²¹ Kootou ki hakannoo ki naa taratara katoo e kauatu aa kootou ku hakatuu hakaraaoi iloo maa teelaa ni taratara peehea. Naa mee e taukalleka raa, kootou ku tauhia kootou. ²² Kootou iaa ki tiiake kootou te tiputipu e hakallika.

²³ Maatou e taku maa TeAtua te laaoi ki hakatapu naa ora kootou ki mallama. A Ia ki roorosi hakaraaoi iloo ki naa ora, naa aitu, aa ma naa tinotama kootou ki see hai sara kootou i te saaita TeAriki Jesus Christ e ahemai. ²⁴ Te tama ni aru atu ki oo ake kootou kuaa Ia raa ma ki haia a Ia naa vana naa, i aa Ia se tama maraa e tuku ki ana taratara.

²⁵ Naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou ki taku hoki ki TeAtua ki tokonaki mai ki maatou.

²⁶ Kauatu te vaisoni e tapu i naa purepure kootou ma naa tama katoo e hakattina.

²⁷ Nau e ttaro atu ki kootou iloto te inoa TeAriki ki pau-pau atu naa taratara te laupepa nei ki naa tama katoo e hakattina.

²⁸ TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou.

2 THESSALONIANS

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Naa pisouru naa tama te lotu i Tesalonaika raa ku vvare hakaoti i te lopo taratara aaraa tama e hai i te ahemai Christ. raa e hakaaha a ia te taratara aaraa tama e hai maa te aso nitukua kiau TeAriki raa kunaa pakuu iho are. Paul e sissii no hakatonusia a ia te taratara naa. Paul e taratara maa te saaita Christ seki ahemai raa, te tiputipu e hakallika raa ma ki hanake no lasi ffaeo iloo, teenaa ittama e taapaa ma ko 'te tama e hakallika' (2.3) raa e noho hakamaatua i te maarama nei. Ttama naa ma ki huri no taratara hakallika i Jesus Christ. Paul e sissii ake ki naa tama teelaa ma ki tokatoka i tana pas nei maa niaaina maa laatou e uru ki te kau haaeo ka hakallono isu raa, laatou ki lotu hakappuru lokoi. Teenaa laatou ki heheuna hakaraaoi pee ko ia ma naa tama e heheuna ma ia, ki taavi ni kaikai maa laatou, aa laatou ki hai peenaa ki te tiputipu e taukareka.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–2

Paul e taratara hakanau 1.3–12

Naa taratara i te saaita Christ ma kiau 2.1–17

Naa akonaki i te tiputipu te tama e lotu maaoni 3.1–15

Naa taratara hakaoti 3.16–18

1 Anau Paul, maatou ma Silas, aa ko Timothy e sissii atu te pas nei. †

Maatou e sissii atu ki kootou naa tama te lotu i Tesalonaika; kootou naa tama TeAtua te Tamana taatou, aa ko TeAriki Jesus Christ.

² Maatou e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Te Hakatonu TeAtua

³ Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e tau te taratara hiahia i te kau saaita ki TeAtua i kootou. E tonu maa maatou ki mee peenaa, i kootou ku lotu haimmahi iloo, aa te tiputipu te manava laaoi kootou i telaa tama raa ku lasi. ⁴ Teenaa ko te vana maatou e ahu peenaa i kootou iloto naa hare lotu TeAtua. Maatou e ahu i te nnoho hakalavatoa kootou ka lotu i te saaita kootou e hakallono isu i naa haaeo teelaa e llave i kootou.

⁵ Naa vana nei e huri ake peelaa maa te hakatonu TeAtua raa e tonu, e mee maa kootou e tau te nnoho ma Ia i tana Nohorana, teenaa kootou e nnoho ka hakallono isu raa ko te mee naa. ⁶ TeAtua ma ki mee naa vana e ttonu: Naa tama teelaa ni hakkoro kootou ki hakallono isu raa ma ki haia a Ia ki hakallono isu hoki. ⁷ Teenaa kootou, naa tama e hakallono isu i te saaita nei, ma ki haia a Ia ki hakamannava kootou i naa haaeo naa, aa maatou hoki ma ki haia a Ia peenaa. A Ia ma ki mee tana vana nei i te saaita TeAriki Jesus

ma ki hakasura iho i te lani ma ana ensol haimmahi.

⁸ A Ia ma ki hakasura iho ma te ahi e uraura kkava, teenaa naa tama e hakakkeina laatou TeAtua aa see hii hakannoo ki te Lono Taukareka i TeAriki Jesus raa, naa tama naa ma ki haia a Ia ki hakallono isu laatou. ⁹ Naa tama naa ma ki hakkaitoaina ki te hakallono isu teelaa see lavaa te hakaoti mai. Laatou ma ki hakattaharia i naa karamata TeAriki taatou aa i tana maasina e lasi. ††¹⁰ Teenaa ko i-tana aso ma ki ahemai ki hakanau ana tama raa iaa Ia, aa ki lotu ake naa tama e illoa maaoni iaa Ia. Kootou hoki ma ki ffai i naa tama ma ki hakannau iaa Ia, i kootou ni hakataakoto i naa taratara maatou ni hakaee atu.

¹¹ Teenaa ko te vana maatou e taku peenaa maa kootou. Maatou e taku peenaa ki TeAtua ki tokonaki atu ki naa ora kootou, teenaa ki tau ma te ora teelaa ni aru atu ai Ia ma ki oomai kootou no too. Maatou e taku maa TeAtua ki tokonaki atu ki ana mahi ki hakasuratia kootou te tiputipu e taukareka teelaa e fiffai ai kootou, aa ki hakaotina naa heuna kootou ni mee tau-tari ki naa hakataakoto kootou i TeAtua.

¹² I te ara nei raa, te inoa TeAriki taatou, Jesus, ma ki hakanauria i te tiputipu teelaa e takoto i kootou, aa kootou ma ki hakanauria hakapaa ma Ia. Naa vana nei e ssura peenei i teenei ko naa tiputipu te manava laaoi TeAtua taatou ma TeAriki Jesus Christ.

† 1.1 Acts 17.1

†† 1.9 Is 2.10

Tetama e hakallika

2 Itetarata i te ahemai TeAriki taatou Jesus Christ aa i te hakakkutu atu taatou ki nnoho taatou ma Ia raa: nau e ttaro atu ki kootou, aku taaina ma aku kave, ^{†2} kootou mmata ki see oo atu nitama no hakassoporia naa manava kootou maa te aso TeAriki raa ku oti te pakuu iho. Naa tama naa pee e mannatu maa teenaa nitaratara maatou ni ppesi i naa saaita maatou ni hakaea naa taratara aitu TeAtua aa i naa saaita maatou ni hakaea te Lono Taukareka i Christ. Aaraa tama e hai maa teenaa nitaratara maatou iloto te pas maatou ni sissii. ³ Kootou mmata ki see oo atu nitama no hakarereesia kootou. I te aa, i te saaita te aso naa seki pakuu iho raa, te henua ma ki ffuri no hakakkeeina laatou TeAtua, aa teenaa te tama e hakallika raa ma ki hakasura iho. Teenaa ko te tama ma ki oti ku peesia ki te kina te mate. ⁴ Te tama e hakallika naa ma ki tuku murina a ia naa mee katoo teelaa e haia ma ni atua aa ma naa mee teelaa e lotu ai te henua. Te tama naa ma ki hakanoho soko ia ma se tama hakamaatua i aruna naa atua naa hakkaatoa. A ia ma ki uruhia a ia te Hare Tapu TeAtua raa no noho maa ia ko TeAtua. ^{††}

⁵ Eaa? Kootou ku see hakamaarona maa nau nitaratara atu naa mee nei katoo i taku saaita ni nnoho taatou? ⁶ I te saaita nei raa kootou e illoa ma se aa e ppui te tama e hakallika naa ki see vave hakasura iho, teenaa i te tama naa ma ki hakasura iho koi i te saaita tana saoraa e tae mai. ⁷ Te tiputipu e hakallika raa ko naa heheuna are vaaroto taatou, aa te tiputipu naa ma ki takoto peenaa iloo ki tae ki te ssao TeAtua ma ki hakataharia a Ia te tama e tauhia a ia te tiputipu naa. ⁸ Aa teenaa, te tama e hakallika raa ma ki hakasuratia mai, tevana iaa i te saaita TeAriki Jesus ma ki au raa, te tama naa ma ki irihia TeAriki ki tana maanava no hakalleetia ki taha no mate, aa ana mahi ma ki seua TeAriki ki tettia tana haitino e tapu. ⁹ Te tama e hakallika naa ma ki au ma naa mahi Satan no hakassura te kau mahi teelaa e hakassoro mmata, iaa teenaa seai ni mahi maaoni. ^{††10} A ia ma ki hai te kau vana hakallesi ki naa tama teelaa ku nnoho koi ki mmate. Naa tama naa ma ki mmate i laatou ni see fifai ma ki tauhia laatou te hakamaaoni teelaa ma ki lavaa te hakasaoria laatou. ¹¹ Teenaa TeAtua e tiiake Ia naa tama naa ki lotu ki naa mee hakallesi. ¹² Naa tama ni see lotu i te hakamaaoni, teelaa ni fiafia are i te tiputipu te haisara e taka ma laatou raa, naa tama naa ma ki tuku haaeoina TeAtua.

Kootou ni tukua TeAtua ki tauhia kootou te ora maaoni

¹³ Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e tau te taratara hiahia peenaa ki TeAtua i kootou; kootou naa tama e llee ai te manava TeAtua. I te aa i kootou ni tukua TeAtua ki mee pee ko naa tama mua ni hakao-

† 2.1 1 Thes 4.15-17 †† 2.4 Dan 11.36; Ezek 28.2 ‡ 2.8 Is 11.4 †† 2.9 Mt 24.24

ratia TeAitu Tapu no haia ma nitama e ttapu tana kanohenua, aa i kootou e lotu i te hakamaaoni. ¹⁴ Kootou ni kannaatia TeAtua ki te ora hoou nei i te saaita maatou ni hakaea atu te Lono Taukareka; teenei kootou ku llave i naa tiputipu te ora TeAriki Jesus Christ. ¹⁵ Aa teenaa, kootou naa taaina ma naa kave maa-tou nei, kootou tuutuu hakaraaai ka tauhia kootou naa taratara maaoni teelaa ni kauatu maatou ki kootou, teenaa i naa hakaea atu maatou naa taratara TeAtua aa i te pas maatou ni sissii atu ki kootou.

¹⁶ TeAtua te Tamana taatou e llee tana manava i taatou, aa iaa Ia e sura te manava laaai raa, teenaa a Ia ni saapai mai ki mmau naa manava taatou aa ni mee mai ma ki nnoho hakaraaai taatou ka ttari ki naa mee e taukalleka. Nau e taku kiaa Ia aa ki taatou Ariki Jesus Christ tana tino, ¹⁷ maa laaua ki saapai atu ki mmau naa manava kootou aa ki tokonaki atu ki ppena aa ki taratara lokoi kootou ki naa taratara e taukalleka i te kau saaita katoo.

Kootou taku ki tokonaki mai TeAtua i maatou

3 Naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou ki taku ki TeAtua ki tokonaki mai ki maatou, teenaa ki vave ttoha naa taratara TeAriki raa ki naa kina hakkaatoa, aa naa tama e hakannoo ki naa taratara naa ki illoa maa teenaa nitaratara hakamaatua, e mee koi pee ko te saaita kootou ni too naa taratara naa. ² Kootou ki taku hoki ki TeAtua ki roorosi mai ki maatou, ki see mee pakavaina maatou naa tama e hakallika; i te aa, see mee maa naa tama hakkaatoa e illoa i naa taratara TeAtua.

³ Tevana iaa taatou e lavaa te ttoka ki TeAtua ki tokonaki mai ki taatou, teenaa naa manava kootou ma ki haia a Ia ki mau ka roorosi ki see mee pakavaina kootou te tama e hakallika. ⁴ Maatou e haia TeAriki ki mau naa manava maatou i kootou, teenaa maatou e illoa hakaraaai iloo maa kootou ma ki haia kootou peenaa naa mee maatou e taratara atu ki kootou.

⁵ Maatou e taku maa TeAriki ki tokonaki atu ki illoa hakaraaai kootou i te laaai TeAtua aa i te noho hakalavatoa ma naa haaeo teelaa ni kauatu Christ.

Kootou ki mee naa heuna TeAtua

⁶ Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e kauatu te taratara hakamaatua nei iloto te inoa TeAriki taatou Jesus Christ: Kootou hakattaha i naa tama te lotu teelaa e matanaenna e aa see tautari ki naa akonaki maatou ni kauake ki laatou. ⁷ Kootou e illoa hakaraaai iloo maa kootou ki tautari ki naa vana maa-tou ni mee. Maatou ni see matanaenna e i te saaita maatou ni nnoho ma kootou. ⁸ Maatou maraa e tiiake ki tokonaki mai naa tama raa i te vasi naa kaikai maatou, tevana iaa maatou maraa e tauia lokoi maatou naa tama e kaumai naa kaikai naa. Maatou e heheuna hakappuru peenaa i te poo ma te ao ki see anaana kkee kootou i maatou. ⁹ Te mee raa ni see hai vana e sara maa maatou e kainnoo atu ki tokonaki mai kootou

ki maatou, tevana iaa maatou ni see fiffai maa maatou ki mee peenaa; maatou ni hakasura te tiputipu nei ki kkite kootou aa kootou ku tautari. ¹⁰ Saaita maatou ni nnoho ma kootou raa, maatou ni kauatu lokoi te taratara nei ki kootou, "Te tama see hiihai maa ia ki heheuna raa, a ia ki see kauake ni kaikai maana ki kai."

¹¹ Maatou e kauatu te taratara nei i maatou e llono maa e mee naa tama i kootou e ttaka ka matanaenna. Naa tama naa e kkaro te heheuna; laatou e illoa koi te hakauru naa pisouru laatou ki loto naa vana are aaraa tama. ¹² Maatou e hakaapo atu te taratara haka-maatua nei, iloto te inoa TeAriki Jesus Christ, ki naa tama naa ki hakattonu naa tiputtipu laatou aa laatou ku heheuna ki lavaa te taavi ni kaikai maa laatou soko laatou.

¹³ Aa kootou iaa, naa taaina ma naa kave maatou, ki seai iloo ki kkaro te hakasura te tiputipu e tonu.

¹⁴ Ki mee ni tama i te kina naa see hakannoo ki naa taratara e kauatu maatou i te pas nei raa, kootou ku hakamaarona lokoi i naa tama naa. Kootou tiiake naa tama naa ki ttaka soko laatou ki nnapa laatou.

¹⁵ Tevana iaa kootou see mee ma ki tautau haaeo kootou ma naa tama naa; kootou ki akonaki atu ki laa-tou ki see mee laatou peenaa, e mee pee ko kootou e akonaki naa tama e lotu kootou hakapaa.

¹⁶ Maatou e taku maa TeAriki tanatino ki tokonaki atu ki nnoho hakaraaai kootou i naa aso hakkaatoa, ni-aaina maa ni vana peehea e ssura. TeAriki ki noho ma kootou hakkaatoa.

¹⁷ A nau Paul, e sissii aku taratara hakaoti nei ki takutino rima. Nau e sissii peenei taku inoa i naa hakaoti katoo aku pas.

¹⁸ Nau e taku maa TeAriki taatou, Jesus Christ, ki noho ma kootou hakkaatoa.

1 TIMOTHY

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Timothy setama taane e tautari ki Christ e noho i Asia Minor. Tana tinna raa se Jew aa tana tamana raa se Greek. Aia setama e heheuna tokonaki ki Paul i naa heuna te lotu. e hakatuu naa tahito taratara e toru. Te pas nei e mua taratara hakaapo ki Timothy ki poopoo tonu i naa akonaki hakallesi aaraa tama e hai iloto telotu i tana kina e noho naa. Te pas nei e taratara maa naa akonaki naa, teenaa ni hakataakoto naa Jiu aa ma naa tama seai maa ni Jiu, aa e hakatahito ki te maanatu laatou maa naa mee kato i te maarama nei ni mee e hakallika; teenaa maa e mee naa vana huu e hakamaatua te henua ki illoa, ki lavaa laatou te hakassaoria TeAtua, aa laatou hoki ki mattino naa kaikai laatou ki see kkai aa laatou ki see aavvana. Tessoa te taratara raa, te pas nei e taratara i te ara ki heheuna hakaraaoi naa vana iloto telotu aa i te tiputipu e tonu ki hakasura iloto telotu; aa te tiputipu ki tauhia naa tama hakamaatua aa ma naa tama e mee naa heuna telotu raa, e tarataraina hoki iloto te pas nei. Te taratara hakaoti raa, teenaa Paul e akonaki ake ki Timothy i te tiputipu ki tauhia Timothy ki mee ia ma setama e heheuna taukareka i Jesus Christ. Paul e hakaari ake hoki i naa heuna Timothy ki mee ki naa tama telotu TeAtua.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Naa taratara i naa tiputipu telotu aa naa tama hakamaatua telotu 1.3—3.16

Timothy e hakaarina ake ki illoa i ana heuna 4.1—6.21

1 Anau Paul e sissii atu kiaa koe Timothy, taku tama maaoni iloto telotu. Nau nei e tukua TeAtua, ttama e hakasao taatou, aa ko Jesus Christ, ttama e taaoi manava ai taatou, ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ. †

Nau e taku maa te manava laaoi aa te manava aroha TeAtua Tamana ma Jesus Christ te Ariki taatou, ki taka ma koe ki noho koe hakaraaoi.

Koe ki poopoo tonu i naa akonaki hakallesi

3 Nau e hiihai maa koe ki noho i Epises, e mee pee ko nau ni taratara atu i taku saaita ni hakaraka ka hano ki Masedonia. E mee aaraa tama i te kina naa e akonaki te henua ki naa taratara hakallesi, teenaa nau e hiihai maa koe ki noho ki taratara ake koe ki naa tama naa ki kaaoti. **4** Vanaatu ki naa tama naa ki tiiake naa kkai naa tippuna laatou naa aa ma naa hakateretere laatou i naa manava naa tippuna laatou, i teenaa ko naa taratara maraa e hakkoro heaatuna; naa vana naa tama naa see hanotonu ma te hakataakoto TeAtua. Te hakataakoto TeAtua e ilotia koi te tama e lotu maaoni. **5** Koe ki vanaake ki naa tama naa ki kaaoti, ki hakasura ake te manava laaoi teelaa e sura koi i ttama e matahua tana hatumanava, e maarama tana hakataakoto, aa e lotu maaoni. **6** Aaraa tama i laaou ku oti te tiiake laatou te tiputipu nei ka ffuri no hai

† 1.1-2 Acts 16.1

ki naa taratara vware laatou. **7** Naa tama naa e fiffai iloo maa laatou ki mee ma nitisa naa Loo TeAtua, tevana iaa naa tama naa see illoa i naa tino taratara laaou aa ma naa taratara laatou e mee maa laatou e illoa maaoni naa vana naa.

8 Taatou e illoa maa naa Loo raa e taukalleka ki mee maa naa Loo naa e tautari tonu ina. **9** Taatou e illoa hoki maa naa Loo raa ni see kaumai maa naa tama e sosorina taukalleka, seai. Naa Loo raa ni kaumai are maa naa tama e hakallika see lono taratara, naa tama haisara see illoa i TeAtua, naa tama see lotu, naa tama e taa naa tammana maa naa tinna laatou, naa tama e taa tama, **10** naa tama e hai huri maa naa aavvana aaraa tama, naa taanata e moemmoe maa aaraa taanata, naa tama e huuhuu tama, naa tama e taratara hakallesi aa e taratara kailallao i aaraa tama, aa ma naa tama e hai ki te kau vana teelaa see hanotonu ma naa akonaki maaoni TeAtua. **11** Naa akonaki naa e takkoto iloto naa taratara TeAtua teelaa ni tukua mai ki hakaea nau. Teenaa kote Lono Taukareka e au i TeAtua Te Laaoi.

Te manava laaoi TeAtua i Paul

12 Nau e taratara hakahiahia i Jesus Christ, te Ariki taatou, iaa Ia ni tokonaki mai ki haimahi nau i aku heuna e mee nei. Nau e hiahia iaa Ia e emmata maa nau e tau ma ana heuna nei, teenei nau ku tukua a Ia ki heheuna

nau iaa Ia. ¹³ Niaaina maa nau ni taratara hakallika iaa Ia ka mee pakavaina Ia aa ka sasaakiri iaa Ia imua raa, TeAtua ni aroha koi iaa nau, i te aa, i aa nau se kilotu are i te saaita naa, teenaa nau ni see iloa i aku vana ni mee naa. ¹⁴ Taku manava ni haaoa peenaa TeAtua taatou raa ki tana manava aroha, aa nau hoki ni haia a Ia ki lotu maaoni nau iaa Ia aa ki manava laaoi nau i aaraa tama iloto te inoa Jesus Christ. ¹⁵ Teenei ni taratara hakamaaoni te henua hakkaatoa ki hakataakoto ki naa manava laatou: Jesus Christ ni au ki te maarama nei no hakassaoria naa tama e mee naa sara laatou. Nau nei ko te tamailoo e hakallika i naa tama naa. ¹⁶ Tevana iaa TeAtua ni manava aroha iaa nau, iaa Ia e hiihai maa te henua hakkaatoa ki kkite i naa tiputipu te manava Jesus Christ i ana noho hakalavatoa ma nau, te tama e hakallika i naa tama hakkaatoa, aa laatou ku illoa maa laatou hoki e lavaa te lotu iaa Ia kato te ora e ora hakaoti! ¹⁷ Te henua ki see hakamotu te lotu ka hakanau i TeAtua soko Ia i naa saaita hakkaatoa. A Ia naa kote Ttuku e noho no noho hakaoti, see lavaa te mate aa see kiitea! Amen.

¹⁸ Timothy, taku tama. Nau ku kauatu naa akonaki nei ki takkoto iaa koe. Naa taratara nei e hanotonu ma naa taratara naa pure TeAtua ni mee iaa koe imua. Tautari ki naa taratara nei ki see matakoe koe tetuu atu ki naa tisa hakallesi naa. ¹⁹ Koe kilotu tonu ki TeAtua aa too hakataakoto ki maarama. E mee aaraa tama ku see tautari ki naa hakataakoto laatou, teenaa te illoa laatou i TeAtua raa ku seai hakaoti. ²⁰ Himenius laaua ma Alexander effai i naa tama naa. Te takarua naa ku oti te kauake nau ki Satan, teenaa ki mee pakavaina laaua aa laaua ku kaaoti te taratara hakallesi i TeAtua.

Naa sosorina te lotu

2 Taku mee mua e mee atu raa, teenaa kootou ki kauake ki TeAtua i te vasi naa tama hakkaatoa ni aa kootou e kainnoo, naa taku kootou, naa taku kootou i te vasi aaraa tama, aa naa taratara hiahia kootou; ² kootou ki taku i te vasi naa tuku ma naa tama hakamaatua, teenaa ki nnoho hakaraaoi taatou ka meemee hapapaa aa ki lotu tonu taatou i TeAtua ma te tiputipu e taukareka. ³ Teenei ko te ara e taukareka teelaa e hiihai ai TeAtua, Ttama e hakasao taatou. ⁴ TeAtua e hiihai maa naa tama hakkaatoa ki hakassaoria aa ki oomai no illoa i tana hakamaaoni. ⁵ I te aa, i teelaa se Atua koi tokotasi, aa TeAtua ma naa tama hakkaatoa i te maarama nei e hakapaaria te tama tokotasi, teenaa ko Jesus Christ, ttama te kerekere nei, ⁶ ttama ni hookii tana ora ki hakasao te henua hakkaatoa i naa mahi te haisara. Teenei te mee TeAtua ni hakailoa mai i tana saaita nivana maa e taukareka, maa Ia e hiihai maa te henua hakkaatoa ki hakassaoria, ⁷ Aa teenei kotaku vana ni heunatia mai ma se aposol aa ma setisa naa tama naa henua sara, teenaa ki hakaea naa taratara i te lotu maaoni. Nau e taratara atu maaoni iloo; nau see hakareeresi! ^{††}

† 1.13 Acts 8.3, 9.4-5 †† 2.7.2 Tim 1.11

⁸ Ina saaita kato naa tama te lotu e kkuu no lotu raa, nau e hiihai maa naa taanata raa ki taku; teenaa ko naa taanata e lotu maaoni i TeAtua teelaa e lavaa tessau naa rima laatou ma naa manava se illau te lotu aa see hakatautau tama. ⁹ Nau e hiihai hoki maa naa haahine raa ki see hakatilitilo ki naa hekau laatou e hakao, aa laatou hoki ki see firiffiri naa lauru laatou ka hilaakei ki te kau pini e makilakkila sara ka hakao ki naa hekau e taavi mmaha. ¹⁰ Naa haahine raa ki hilaakei are naa tinotama laatou ki naa sosorina e taukalleka. ¹¹ Naa haahine raa ki nnoho seemuu ka hakannoo ki illoa laatou. ¹² Nau see hiihai maa naa haahine raa ki ttuu no akonaki naa tama te lotu, aa maa laatou ki mee ni vana hakamaatua i aruna naa taanata; laatou ki nnoho seemuu koi. ¹³ I te aa, TeAtua ni penapena i Adam imua, ki oti raa penapena iloo i Eve. ¹⁴ Aa teelaa seai ko Adam raa ni lavaa te hakareesia Satan; teelaa ko te ffine are raa ni lavaa te hakareesia no hakasara te Loo TeAtua. ¹⁵ Tevana iaa TeAtua ma ki hakassaoria a Ia naa haahine raa i laatou naa e hahannau mai naa tamalliki, aa ki mee hoki maa naa haahine raa e lotu maaoni iaa Ia, e manava laaoi i aaraa tama, aa e malalama naa ora laatou ka ttonu naa sosorina laatou.

Naa tama hakamaatua i te lotu

3 Teenei se taratara maaoni iloo: ttama e oti manava ki noho hakamaatua ia i te lotu raa, teenaa ko ttama e kaimanako iloo ki te heuna elasi naa. ² Te tama hakamaatua te lotu raa ki seai iloo se sara iaa ia aa a ia ki noho tonu ma te aavana tokotasi; ttama naa ki maarama tana hakataakoto i naa saaita hakkaatoa: a ia ki illoa te mmata ake hakaraaoi ki ttonu ana sosorina; te henua ki illoa maa ia se tama e taukareka; a ia se tama e hakauru naa tama sara ki loto tana hare; a ia se tama e lavaa te akonaki aaraa tama; ³ a ia se tama see vware ki te unu vaimmara ka haao, aa a ia ki tana ta laaoi aa ki see kaimanako ki te mane. ⁴ Ttama naa ki lavaa te mmata ake hakaraaoi ki tana haanauna, aa ana tamalliki raa ki llono i ana taratara ka meemee hakaraaoi iaa ia. ⁵ Ki mee maa se tama see iloa te mmata ake hakaraaoi ki tana tino haanauna, ttama naa ma ki lavaa peehea te mmata ake ki naa tama e lotu i TeAtua? ⁶ Ttama hakamaatua naa ki matua iloto te lotu, teenaa ki see huri a ia no ahu i tana heuna naa aa a ia raa kutuku haao ina TeAtua, pee ko Satan ni haia TeAtua. ⁷ Ttama naa ki ilotia naa tama see lotu raa maa ia se tama e taukareka, teenaa ki see lave ia i naa vana hakallika Satan ka hakanaparia a ia. ^{†††}

Naa tama e heheuna i te lotu

⁸ Naa tama hoki e heheuna tokonaki ki naa heuna te lotu raa ki ilotia ma ni tama e sosorina taukalleka; naa tama naa ki see hakavaarea te unu vaimmara aa laatou ki see kaimannako ki te mane. ⁹ Naa tama naa

‡ 2.9.1 Pet 3.3 †† 2.13 Gen 2.7, 21-22 ††† 2.14 Gen 3.1-6
 ††† 3.7 Tit 1.6-9

ki taaohi peenaa ki naa taratara hakamaaoni iloo te lotu, teelaa ni hakaarina ake ki laatou, ma te hakataakoto e maarama. ¹⁰ Naa tama naa ki haaiteria imua, aa ki mee maa naa tama naa see hai sara, tiiake naa tama naa ki mee naa heuna naa. ¹¹ Naa aavana naa tama naa hoki ni tama e sosorina taukalleka. Naa haahine naa ki see tupetupe tama, aa laatou ki atammai ka ttonu i naavana katoo laatou e mee. ¹² Ttama e heheuna tokonaki ki naa heuna te lotu raa ki noho tonu ma tana aavana tokotasi, aa a ia ki lavaa te mmata ake hakaraaoni iloo ki tana haanauna ma ana tamalliki. ¹³ Naa tama e mee hakaraaoni iloo naa heuna te lotu raa, aaraa tama ma ki ttoka atu ki laatou ma ni tama hakamaatua, aa naa tama naa ma ki lavaa te taratara see kkapo maa laatou e lotu i Jesus Christ.

Naa vana huu te lotu

¹⁴ Nau e sissii atu te pas nei peenei, tevana iaa nau e tokatoka koi ki hanatu vave nau no mmata iaa koe. ¹⁵ Aa ki mee maa nau see vave hanatu, aku taratara iloto te pas nei ma ki hakaari atu te tiputipu taatou, te haanauna TeAtua, ki taaohi, i taatou nei kote kanohenua TeAtua, ttama e ora hakaoti. Taatou nei ko te pou hakamaatua esaapai ake ki te hakamaaoni TeAtua. ¹⁶ See hai tama e lavaa te huu maa ia see iloa i naa takkoto hakamaatua naa vana huu te lotu taatou nei:
Christ ni haanauria mai pee ko naa tama te maarama nei,
A Ia ni hakailotia mai TeAitu Tapu ma se tama e tonu, aa naa ensol raa ni kkite iaa Ia.
Ttama naa ni tarataraina ki naa kanohenua hakkaatoa, aa naa tama hakkaatoa iloto te maarama nei ni lotu ki aa Ia,
ki oti raa a Ia ku toa TeAtua ki telani.

Naa tisa hakallesi

4 TeAitu Tapu raa e taratara hakaraaoni iloo maa ki muri aaraa tama ma ki ffuri no see lotu ki TeAtua; naa tama naa ma ki hakannoo ki naa aitu hakallesi ka tautari ki naa akonaki naa tippua. ² Naa akonaki peenaa e ssura i naa tama e kaikailua aa e taratara kailallao; teenaa ko naa tama e mmate naa hakataakoto laatou, e mee ma e tuunia ki te katana e vvela. ³ Naa tama naa e akonaki te henua maa te avana raa e sara, aa ma naa tama raa ki mattino naa kaikai laatou ekkai aa naa kaikai laatou ki see kkai. Tevana iaa TeAtua ni penapena naa kaikai naa ki kaina naa tama e hakataakoto tonu kiasa teelaa ku oti te illoa i te hakamaaoni, teenaa naa tama naa maraa e taku hakahiahia imua i te saaita laatou ekkai. ⁴ Naa mee hakkaatoa TeAtua ni penapena raa e taukalleka; see hai mee e hakallika, tevana iaa naa mee hakkaatoa taatou e too raa, taatou ki too ka taku hakahiahia i TeAtua, ⁵ i te aa, i naa kaikai naa e hakatapurua te taratara TeAtua aa ma naa taku taatou kiasa Ia.

Te tama e heheuna taukareka i Jesus Christ

⁶ Ki mee maa koe e hakaea ake naa taratara nei ki naa tama e lotu, teenaa koe e heheuna maaoni iloo i Jesus Christ, i too ora e tipu ake ma naa taratara maaoni te lotu aa koe e tautari ki naa akonaki maaoni. ⁷ Koe see hakannoo atu ki naa kkai hakallesi naa tama naa, teenaa seai ni taratara maaoni. Anaana koe ki tautari koe ki te tiputipu TeAtua. ⁸ Ttama e hakamaamaa raa e mee ki taukareka tana haitino, aa ttama e tautari peenaa ki te tiputipu TeAtua iaa e mee ki taukalleka te kau vana iaa ia. Ite aa, te tiputipu naa e hakasura te ora maaoni i te ssao nei aa i te ssao imuri. ⁹ Teenei se taratara maaoni iloo te henua e tau ki hakataakoto ki loto naa manava laatou. ¹⁰ Taatou e taasuki ka heheuna hakappuru iloo, i te aa, i taatou e taaohi manava i TeAtua, ttama e ora hakaoti. A Ia naa ko te Tama e hakasao te henua hakkaatoa, e mua ki naa tama e lotu.

¹¹ Koe ku kauatu naa taratara akonaki nei. ¹² Koe ki see mee ma ki ttoka atu naa tama maa koe se tamavare koi, ma i aa koe se tama taane koi; tevana iaa, mee ki kkite naa tama e lotu raa i te ttonu oo taratara, i oo sosorina taukareka, i too manava laaoni i aaraa tama, i oo hakannoo ki naa taratara TeAtua, aa i te matahua too ora, ka tautari naa tama naa iaa koe. ¹³ I taku saaita seki hanatu are raa, koe ki pauppau atu naa taratara te Laupepa Tapu raa ki naa tama te lotu, aa koe ku hakaea ka akonaki atu naa taratara TeAtua ki naa tama naa. ¹⁴ Koe see tiiake te heuna TeAitu Tapu TeAtua ni kauatu kiasa koe i te saaita naa pure TeAtua raa ni taratara iaa koe ka oo atu naa tama hakamaatua te lotu raa no hakapiri atu naa rima laatou ka taku iaa koe. ¹⁵ Taaohi ka tautari peenaa lokoi ki naa taratara nei, teenaa ki kkite te henua hakkaatoa i naa tipu ake too ora iloto te lotu. ¹⁶ Mmata lokoi ki ttonu oo sosorina aa ma oo akonaki e kauake ki te henua, aa koe ku tautari lokoi ki aku taratara ni kauatu kiasa koe. Ki mee maa koe e mee peenaa, teenaa koe ma ki hakasao iaa koe hakapaa ma naa tama e hakannoo kiasa koe.

Te tiputipu ki hakasura ki naa tama e lotu

5 Koe see hurihuri haaeo ki te tanata e matua; taratara hakaraaoni atu pee koi-oo taratara hakaraaoni ki too tino tamana. Aa naa tama taane raa ki haia a koe ma ni taaina aau. ² Naa haahine e matua raa ki haia a koe ma ni tinna, aa naa tama ffine raa ma ni kave aau, teenaa ma te hakataakoto e tonu. ³ Mmata ake hakaraaoni ki naa puruna, i teenaa ni tama e noho koi soko laatou. ⁴ Tevana iaa ki mee maa te puruna raa e mee ana tamalliki, seai e mee ana mokopuna, teenaa te mee mua raa, naa tama naa ki illoa i naa heuna laatou i te vasi te lotu, teenaa ki mmata hakaraaoni ki naa haanauna laatou ki suaia naa maatua ma naa tippuna laatou. Ite aa, i teenaa

ko te tiputipu e hiihai ai TeAtua. ⁵ Te puruna e noho soko ia lokoi, see hai tama e mmata ake kia ia raa, e taaohi manava i TeAtua ka taku peenaa ki TeAtua i te poo ma te ao ki tokonaki ake kia ia. ⁶ Te puruna e hai huri raa iaa ku oti te mate, niaaina maa ia koi ora i te saaita nei. ⁷ Kauatu naa akonaki nei ki naa tama naa, ki see tarataraina naa tama naa maa laatou e mee naa sara laatou. ⁸ Tevana iaa ki mee maa se tama see mmata ake hakaraa oi ki ana hareaa kina, peelaa ma ko tana tino haanauna raa, ttama naa ku tiiake te lotu. Te tiputipu naa tama peenaa e hakallika iaa i naa tama see lotu.

⁹ Ki mee maa te puruna raa seki tae ki te mataono ana setau, koe see hakatuuria tana inoa ki te laupepa naa puruna kootou ki tokonaki. Te puruna raa se tama ni noho tonu lokoi ma tana aavana tokotasi. ¹⁰ Aa te henua ki illoa maa ia se ffine e sosorina taukareka; ni anaana hakaraa oi ana tamalliki ka hakauru te lopo tama sara ki loto tana hare; ni huihui peenaa naa oro-ro vae aaraa tama te lotu, ni tokonaki ki naa tama e sara naa vana laatou, aa e anaana ki sosorina taukareka ia.

¹¹ Tevana iaa koe see hakatuuria a koe naa inoa naa puruna koi tama ffine, i te aa, i te saaita naa puruna naa ma ki ttuu naa huru laatou ki avvana raa, Christ ma ki tiiake laatou. ¹² Teenaa naa tama naa ma ki ssara imua naa karamata TeAtua, i laatou ni seetuku ki naa purepure laatou ni mee maa Christ imua. ¹³ Naa tama naa ma ki matanaenna e ka hakataka ki naa hare kato no tupetupe i aaraa tama aa ka usu-usu tama; laatou ma ki sassare ka tarataraina laatou naa vana teelaa e hakallika te tarataraina. ¹⁴ Teenaa nau e hiihai maa naa puruna koi tama ffine raa ki avvana no mee ni tamalliki maa laatou aa no mmata ake hakaraa oi ki naa hare laatou, ki see mee ni taratara hakallika te tama e tautau haaeo ma taatou raa i taatou. ¹⁵ I te aa, i aaraa puruna ku oti te tiiake laatou Christ no tautari ki Satan. ¹⁶ Aa ki mee se ffine te lotu e ttaka naa puruna i tana haanauna, a ia ki mma-ta ake ki naa puruna naa, ki see maanatu ia maa te lotu raa ki anaana hoki ki naa puruna naa. Teenaa ki anaana tonu te lotu raa ki naa puruna e ttaka lokoi soko laatou.

¹⁷ Naa tama hakamaatua te lotu teelaa e heheuna hakaraa oi raa ki tauia hakaraa oi iloo i naa heuna laa-tou naa, teenaa ko naa tama e heheuna hakappuru iloo i naa hakaia laatou te Lono Taukareka ka akonaki laa-tou te henua i naa taratara TeAtua. ¹⁸ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, "Kootou see saitia kootou te maaisu te purumakau raa i tana saaita e repurepu naa hua naa wit raa ma ki maffana naa hua raa i naa penu laatou" aa e taratara hoki peelaa, "Te tama e heheuna raa ki tauia i ana heuna naa." ¹⁹ Ki mee maa se tama hakamaatua te lotu e taakina atu ma ki hakatonutonusia ma i aa ia e mee ana sara, e tau iloo maa te takarua seai maa ni tama e tammaki ki kkitite maa te tama hakamaatua naa ni mee ana sara, ki lavaa

kootou te hakatonutonu ttama naa. Aa ki mee see hai tama ni kkitite, kootou ki see hakannoo atu ki naa taratara naa tama ni mee atu naa. ^{†20} Nutua naa tama e ppena naa haisara raa imua naa karamata te henua, teenaa ki kkitite aaraa tama aa ku mattaku hoki.

²¹ Nau e mee atu kiaa koe imua naa karamata TeAtua ma Jesus Christ, aa ma naa ensol TeAtua. Tautari lokoi ki aku taratara e kauatu nei, tevana iaa koe ki seai iloo ki hirihiri ma ni tama aau e fiffai aa ma ni tama aau see fiffai, i too saaita e mee oovana naa. ²² Koe ki seai iloo ki hakavave te hakappiri oo rima ki aruna se tama no hakatapuria ki haia naa heuna TeAriki. Koe see mee ma ki lave koe i naa haisara naa tama naa; mee ki matahua too ora.

²³ Koe see mee maa koe ki unuunu koi naa vaiua; koe ki mmiti hakamaarie ni wain ki tokonaki ake ki taukareka too manava i aa koe maraa e maki.

²⁴ Naa haisara aaraa tama e hakatii maarama mai, teenaa TeAtua ku oti te hakatonutonu naa haisara naa tama naa; naa haisara aaraa tama iaa ma ki ilotia imuri. ²⁵ Peelaa hoki, naa sosorina e taukalleka raa e hakatii maarama mai, aa naa sosorina see ilotia maaoni raa iaa ma ki see lavaa te huuina.

6 Naa tama e lotu teelaa e heheuna poe raa, ki mma-ta hakaraa oi iloo ki hakannoo laatou ki naa hakamau laatou, teenaa ki see taratara hakallikaina te inoa TeAtua aa ma naa akonaki taatou e kauake ki te henua. ² Naa poe e mee naa hakamau laatou e lotu raa ki see mannatu maa teenaa ni taaina aa ma ni kave koi laatou, aa maa laatou ku see mattaku i naa hakamau laatou naa. Seai. Naa heuna laatou e mee maa naa hakamau laatou naa ki taukalleka iaa, i te aa, i naa heuna laatou naa e tokonaki hoki ki naa tama e lotu laatou hakapaa.

Naa akonaki hakallesi

Koe ki akonaki ka hakaia naa taratara nei. ³ Te tama e akonaki ni taratara e kkee ma aku taratara ni kauatu, aa e taratara sara maa naa taratara maaoni taatou Ariki, Jesus Christ, aa ma naa taratara te lotu taatou raa, ⁴ ttama naa e ahuvvare ka seai iloo tana vana tokotasi e iloa. Ttama peenaa e mee tana maanatu hakallika ki hakatautau ka heatu ma aaraa tama, teenaa maa laatou e illoa i te hakataakoto naa taratara TeAtua. Teenaa ko te mee e hakkoro te manava ssano, naa hea-tuna, te pukua saakiri, aa te maanatu hakallika i aaraa tama. ⁵ Naa tama naa maraa e hakkoro lokoi naa vana hakallika, teenaa i naa pisouru laatou e vware hakaoti aa te hakamaaoni TeAtua ku see takoto hoki iloto naa manava laatou. Laatou e mannatu maa te lotu raa se ara e mee ki hai mane laatou.

⁶ Te lotu raa maaoni e mee te tama ki hai mee, teenaa ki mee maa ttama raa e maanatu maa ia e tau ma ana mee e noho ma ia. ⁷ Se aa taatou ni toomai ki te maarama nei? Seai iloo! Se aa taatou ma ki too i te maarama nei? Seai iloo! ⁸ Ki mee maa taatou

† 5.18 Deut 25.4; Mt 10.10; Lk 10.7

†† 5.19 Deut 17.6, 19.15

e hai kaikai ma naa hekau, naa mee naa e tau ma taa-tou. ⁹ Naa tama e fiffai maa laatou ki hai maneraa ma ki usuhia no hakavaarea i naa mee vware ma naa mee hakallika laatou e kaimannako, teenaa ko naa mee ma ki oti ku ssara hakallika iloo laatou. ¹⁰ I te aa, te kaimanako ki te maneraa, teenaa se tahito te kau vana e hakallika. E mee aaraa tama, teelaa ni kaimannako iloo maa laatou ki hai mane, ku see lotu i Christ. Naa manava naa tama naa ku hakallika hakaoti i naa noho hakaaroha laatou.

¹¹ Timothy, koe se tama TeAtua. Hakataha ki see lave koe i te tiputipu naa, aa koe ku tautari ki te tiputipu e tonu aa e taukareka, tautari ki te tiputipu TeAtua e hiihai, hakataakoto tonu iaa Ia, manava laa i telaa tama, noho hakalavatoa, aa koe ku meemee hakaraa i aaraa tama. ¹² Taaohi ki mau too manava i Christ, aa koe ku mee ki toa koe te ora e ora hakaoti. Koe ni arumia TeAtua i too saaita ni taratara imua te lopo tama maa koe e lotu iaa Ia, teenaa ki too koe te ora nei. ¹³ Nau e vanaatu kiaa koe imua naa karamata TeAtua, te Tama e hakaora naa mee hakkaatoa, aa imua naa karamata Jesus Christ, te Tama ni tuu notaratara se aa e hakamaaoni imua Pontius Pilate. ¹⁴ Hakannoo hakaraa i iloo ki naa taratara e kauatu nei aa koe ku taaohi peenaa iloto too manava kitae ki te aso taa-tou Ariki raa ma ki hakasura iho. ¹⁵ Tana saaita

† 6.13 Jn 18.37

ma ki hakasura iho raa ma ki hanotonu ma tana aso ni tukua TeAtua, te Tama tokotasi e tapu aa e noho hakamaatua i aruna naa tama hakkaatoa, te Tuku naa tuku, aa TeAriki naa ariki. ¹⁶ TeAtua soko Ia see lavaa iloo te mate; a Ia e noho iloto te maasina tee-laa see lavaa te tamavare te hakataupiri atu. Seai iloo se tama ku oti te kite iaa Ia, aa see hai tama hoki ma ki oti ku kite iaa Ia. Te henua ki hakanau i TeAtua i naa saaita hakkaatoa! Amen.

¹⁷ Vanaatu ki naa tama hai mane i tessao te maarama nei ki see ahu. Naa tama naa ki see taaohi manava ki naa mee teelaa ki oti koi ku seai, pee ko naa mane laa-tou. Laatou ki taaohi manava i TeAtua, te Tama e hookii mai te kau mee hakkaatoa ki fiafia taatou.

¹⁸ Vanaatu ki naa tama naa ki mee naa mee e taukalleka, ki hakasura te kau tiputipu e taukalleka, ki kaimallie, aa ki tanatana ki vaevae naa mee laatou ma aaraa tama.

¹⁹ I te ara nei raa, naa tama naa ma ki hakataa ake naa tuuhana laatou ki tokonaki ki laatou imuri. Aa teenaa naa tama naa ma ki too te ora maaoni.

²⁰ Timothy, mmata ake hakaraa i iloo ki naa mee ni kau-atu ki takkoto iaa koe. Hakataha i naa tama e maaisu hakallika, e heheatu i te mee aaraa tama e hai ma se "iloo maaoni". ²¹ E mee aaraa tama e hai maa laatou ettaka ma te iloo naa, teenaa ni see illoa ai laatou i te ara te lotu.

TeAtua ki mmata ake hakaraa i iloo ki kootou.

2 TIMOTHY

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

e mahi ki naa akonaki Paul ki Timothy, i Timothy se tamataane koi e heheuna hakapaa laaua. Te tahito taratara i te pas nei raa, teenaa Timothy ki heheuna hakalavatoa, niaaina maa aaraa tama e ffuri atu no mee pakavaina a ia. Timothy e akonakina ki sare hakaeta a ia peenaa ki te henua i naa tiputipu Jesus Christ; a ia ki tautari ki naa akonaki maaoni te Lono Taukareka aa ma naa taratara te Laupepa Tapu, aa niaaina maa ia ettiri i te kau haeeo raa, a ia ki mee ana heuna ma setisa aa ma se tama e hakaeta naa taratara TeAtua.

Paul e hakaapo ake ki see hakauru atu Timothy ki naa tama “e nnoho ka hakatauttau ki naa taratara vware laaou” (2.23) teelaa ma ki oti koi ku nnoho hakallika naa tama e hakannoo kilaatou.

Teenaa Timothy e hakaarina ake i naa sosorina Paul, teenaa koi-naa takoto tana lotu i TeAtua, i ana taka seemuu, i tana manava laaoui, i ana noho hakalavatoa ma naa haeeo, aa i ana mee pakavaina ka hakallono isu.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Naa taratara hakahiahia 1.3—2.13

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo 2.14—4.5

Ttiputipu i te noho Paul 4.6–18

Naa taratara hakaoti 4.19–22

1 Anau Paul, se aposol Jesus Christ i te hiihai TeAtua. Nau ni heunatia mai TeAtua ki hakaeta nau i te ora maaoni taatou ma ki too ki mee maa taatou e nnoho hakapaa ma Jesus Christ.

² Taku tama, Timothy. Nau e llee taku manava iaa koe.

†

Nau e taku maa te laaoui, te manava aroha, aa ma te noho laaoui TeAtua Tamana ma Jesus Christ ki noho ma koe.

Paul e taratara hakahiahia

³ Nau e hakahiahia i TeAtua te Tama e heheuna ai nau ma te hakataakoto e maarama, e mee pee ko aku tipuna imua. Nau e maanatu atu kiasa koe i te poo ma te ao, i aku taku ki TeAtua iaa koe. ⁴ Nau e maanatu ake iloo i oo tuu ka tani i te saaita taaua ni mavvae, teenei e hiihai iloo nau maa nau ki hanatu no mmata iaa koe, ki hiahia nau. ⁵ Nau e iloa maa koe se tama e lotu hakaraaoui iloo, e mee pee ko too tipuna Lois aa ko too tinna, Iunis. Aa nau e iloa maa koe koi taaoi ki too lotu naa. ^{†6} Teenei ko taku vana e hiihai maa koe ki heheunatia koe naa mahi TeAtua ni kauatu kiasa koe i taku saaita ni taku ka hakapiri aku rima i aruna too pisouru. ⁷ I te aa, TeAitu Tapu ni kaumai TeAtua ki taatou raa ni see kaumai ma ki kiri mattaku taatou, seai. Taatou e haaoa TeAitu Tapu raa ki haimahi

taatou, ki manava laaoui taatou i aaraa tama, aa ki mmaata ake hakaraaoui taatou ki naa sosorina taatou.

⁸ Koe ki see napa te hakaeta ake ki aaraa tama i naa tiputipu TeAriki taatou. Nau ni ponotia ki lotu te hare karapusi iaa nau e lotu i Ttama naa, teenaa koe ki see napa iaa nau. Taaua ki hakallono isu hakapaa i naa hakaeta taaua te Lono Taukareka, i TeAtua ma ki tokonaki mai ki taaua. ⁹ Taatou ni hakasaoria no kannatia TeAtua ki mee taatou ma ni tama aana. See mee maa i naa mee taukalleka taatou ni mee, seai. Teenaa ko na tiputipu tana hakataakoto ma tana manava aroha i taatou. TeAtua ni takoto tana manava aroha i taatou imua iloo. ¹⁰ Aa teenei taatou ku hakailotia TeAtua i te manava aroha naa, teenaa ko te haka-sura iho ana Jesus Christ, Ttama e hakaeta taatou. Ttama naa ku oti te seua a Ia naa mahi te mate no hakailotia a Ia te ora e ora hakaoti raa ki te Lono Taukareka.

¹¹ Nau ni tukua TeAtua ki heheuna nau ma se aposol aa ma setisa ki hakaeta te Lono Taukareka nei. ^{†12} Teenei nau e hakallono isu raa ko naa mee nei. Tevana iaa nau see napa, i te aa iaa nau e iloa hakaraaoui iloo i taku tama e taaoi manava ai. Nau e iloa maa Ia e lavaa te roorosi hakaraaoui iloo ki taku ora no tae ki te aso hakaoti.

¹³ Taaoi ki naa taratara maaoni teelaa ni kauatu nau kiasa koe, aa koe ku tautari ki naa taratara naa. Taaoi ki too lotu naa aa koe ku manava laaoui i telaa tama i taatou e nnoho hakapaa ma Jesus Christ. ¹⁴ Iloto naa mahi

† 1.2 Acts 16.1 †† 1.5 Acts 16.1

‡ 1.11 1 Tim 2.7

TeAitu Tapu teelaa e heheuna iloto taatou, koe ki taaohi ki naa mee e taukalleka teelaa ni kauatu ki roorosi koe.

¹⁵ Koe ku oti te iloa maa nau ku oti te tiiake Figelus laaua ma Hermosenes, aa ma naa tama hakkaatoa telotu iloto Asia.

¹⁶ Nau e taku maa TeAriki ki aroha i te haanauna Onesiforus, i aa nau ni hakahiahiaria ttama naa i te lopo saaita. Ttama naa ni see napa maa nau e moe i te hare karapusi, ¹⁷ aa i tana saaita lokoi ni tae mai ki Rome raa, a ia ni ssee no lave iloo i aa nau. ¹⁸ Nau e taku maa TeAriki ki aroha i aa ia i te aso hakaoti. Koe e iloa hakaraaoi iloo i naa vana ttama naa ni mee ki aa nau i Epises.

Naa tiputipu te soldia maaoni Jesus Christ

2 Taku tama. Koe ki taka haimahi, i te aa, i TeAtua ma ki aroha i taaua, i taaua e nnoho hakapaa ma Jesus Christ. ² Too naa akonaki ni lono koe i aku hakaeta imua te lopo tama raa no kauake ki oo tama e illoa maa e lotu maaoni, teenaa ki oo naa tama naa no akonaki aaraa tama hoki.

³ Hakalavatoa te hakallono isu hakapaa ma maatou, ki mee koe ma se soldia maaoni Jesus Christ. ⁴ Te soldia e ta i te ttau raa e hiihai maa tana hakamau raa ki hiahia iaa ia, teenaa ttama naa see uru ki naa vana te henua e mee. ⁵ Ttama e tere no toa a ia te haiva raa see lavaa te toa a ia naa hekau ki mee maa ttama naa see hakannoo ki naa taratara i naa ffuro te haiva.

⁶ Te tama ni mate hakaoti i ana heheuna i tana verena raa, teenaa ko ttama ma ki too te tuuhana mua i naa kaikai ma ki vasi. ⁷ Hakataakoto hakaraaoi iloo i aku taratara e kauatu nei, i TeAriki ma ki tokonaki atu ki iloa hakaraaoi koe i naa mee nei.

⁸ Koe ki see ssiri maa Jesus Christ se tama i te manava David, aa maa Ttama naa ni hakamasikeria TeAtua i te mate. Te nei te Lono Taukareka e hakaeta ai nau. ⁹ Nau nei ku hakallono isu ka saisaitia ki naa seni pee ko na tama e kailallao, i te aa, i aa nau e hakaeta te Lono Taukareka. Tevana iaa naa taratara TeAtua raa see lavaa te saisaitia ki naa seni. ¹⁰ Nau e noho hakalavatoa ma te kau haao nei ki lavaa te hakasao Jesus Christ naa tama ni hakamaatinoria TeAtua, ki nnoho hakaoti naa tama naa ma TeAtua. ¹¹ Te nei ni taratara maaoni: "Ki mee maa taatou ni mmate ma Jesus, taatou ma ki ora maa Ia.

¹² Ki mee maa taatou e lavatoa te nnoho peenaa ma naa haao, [†] taatou hoki ma ki nnoho notuku maa Ia. Aa ki mee maa taatou e taratara maa taatou see illoa iaa Ia, teenaa a Ia hoki ma ki taratara maa Ia see iloa i taatou.

¹³ Ki mee maa taatou e ffuro no tiiake Ia, A Ia ma ki see hano no tiiake taatou, i te aa, i aa Ia see lavaa te hakareeresi kiaa Ia soko ia."

Ttama TeAtua e hiihai i ana heheuna

¹⁴ Hakahekahe atu te taratara nei ki naa tama kootou. Hakaapo atu ki laatou imua naa karamata TeAtua ki kaaoti laaou te hakatauttau i naa taratara laaou e illoa. See hai vana e taukareka ma ki sura i naa nnoho naa tama naa ka hakatauttau peenaa. Teenaa naa tama ettuu ka llono raa ma ki ffuri no mee ki naa vana iloo e hakallika. ¹⁵ Heheuna hakappuru ki hiahia TeAtua iaa koe, e mee ma se tama see napa i ana heuna, aa e akonaki tonu naa taratara i te hakamaaoni TeAtua. ¹⁶ Hakataha i naa tama e nnoho ka hai taratara ki naa taratara vware ma naa taratara hakallika. Naa tama e hakauru atu no hai ki naa taratara peenaa raa, te tiputipu TeAtua raa e hano koi no seai i laatou. ¹⁷ Naa akonaki naa tama naa e mee pee ko te para i te haitino te tama e hanake no lasi.

Te takarua ni akonaki te henua i naa taratara peenaa raa, teenaa ko Himenius laaua ma Filetus. ¹⁸ Takarua naa ku see ttaka ki te ara te hakamaaoni TeAtua no mee aaraa tama te lotu ki see taaohi manava i TeAriki. Laaua e hai maa naa tama e mmate raa kua naa hakamassikeria are TeAtua no ora. ¹⁹ Niaaina maa naa tama naa e hai ki naa taratara laaou naa raa, te hakamaaoni TeAtua raa e tuu makattau peenaa pee ko te pou hakamaatua te hare; aa i aruna te pou raa, naa taratara nei e mmau:

"TeAriki e iloa maa ko ai ana tama"

aa e sissii hoki maa,

"Naa tama hakkaatoa e hai maa laaou ni tama TeAriki raa

ki tiiake naa sosorina e hakallika laaou." ^{††}

²⁰ Iloto te hare e lasi raa, e takkoto naa peleti aa ma te kau peesini kato: aaraa mee e ppena ki naa kol ma naa siliva, aa aaraa mee e ppena ki naa laakau ma te pela; aaraa mee e tuku ma naa kaikai e llasi aa aaraa mee iaa e tuku ki kaikai koi i hare. ²¹ Ki mee maa se tama e penapena tana ora ki see kerekere i naa vana hakallika naa raa, ttama naa ma ki tukua ki heheuna i naa vana e llasi, i te aa, i tana ora e maara ma aa a ia e noho tanatana ki hakasura te tiputipu e taukareka.

²² Koe see kaimanako ma ki haia a koe naa vana hakallika naa tama taane raa e fiffai. Tautari ki te tiputipu e tonu, aa koe ki lotu peenaa i TeAtua, manava laaoui i aaraa tama, aa koe ku noho hakaraaoi ma naa tama hakkaatoa, aa kootou, hakapaa kato ma naa tama e mataffua naa ora laaou raa, ku kannaa ki TeAtua ki tokonaki ki laaou. ²³ Koe see hakauru atu ki naa tama e nnoho ka hakatauttau ki naa taratara vware laaou, i naa tama naa ma ki oti koi ku heatu. ²⁴ Te tama e heheuna maa TeAriki raa see iloa te hakatautau maa telaa tama. A ia ki manava laaoui ki naa tama hakkaatoa, i teenaa ko naa tiputipu te tisa e iloa te akonaki ttama aa see iloa te lotu. ²⁵ A ia ki taratara hakaraaoi ki hakatonu te hakallika e takoto iloto laaua ma telaa tama, teenaa ki huria te manava

† 2.12 Mt 10.33; Lk 12.9

†† 2.19 Num 16.5

ttama naa TeAtua no tiiake ana haisara aa ku au no iloa te hakamaaoni TeAtua. ²⁶ Teenaa naa tama naa ma ki atammai no see lavaa te hakavaarea Satan ki tautari ki tana hiihai.

Naavana ma ki ssura i naa aso hakaoti

3 Koe ki iloa maa e mee naa vana hakallika ma ki ssura i naa aso hakaoti. ² Te henua ma ki anaana koi ki naa tino laatou, e kaimmate ki naa mee laatou, e taratara hikkahi ki laatou, e ahu, e mee pakava telaa tama, see hakannoo ki naa maatua laatou, see illoa te taratara hakahiaha i telaa tama, aa e hai ki naa sosorina see ttonu; ³ naa tama naa ma ki see manava laaoi i telaa tama, see manava aroha i telaa tama. Naa tama naa ma ki taratara hakallika i telaa tama, see hakattonu naa sosorina laatou, aa e haaeo ka hakamattaku. Naa tama naa see fiffai ki te taukareka. ⁴ Naa tama naa ma ki meemee tippua ki naa soa laatou, e puamu, aa e hakatannata; laatou ma ki ffuri no hai ki naa taffao laatou, teenaa laatou ma ki see fiffai ki TeAtua. ⁵ Naa tama naa e hakamatemate iloo maa laatou ni tama e lotu maaoni, tevana iaa naa mahi maaoni te lotu raa e hakakkeena laatou. Teenaa koe ki hakattaha i naa tama e tiputtipu peenaa. ⁶ E mee aaraa tama i laatou maraa e uruhia laatou naa hare naa haahine see ttonu e hai huri no tau-tauhia laatou naa haahine naa. ⁷ Naa haahine naa e mee ki tautari peenaa ki naa akonaki e kauake ki laatou, tevana iaa laatou seai iloo ki oomai no illoa i te hakamaaoni TeAtua. ⁸ Naa tama hakallika naa see fiffai ki te hakamaaoni TeAtua, e mee koi ma ko Janes laaua ma Jambres ni see fiffai ki naa taratara Moses. Naa tama naa see hai nonnono, aa laatou see lavaa te hakataakoto tonu ki se mee. ¹⁹ Tevana iaa naa tama naa ma ki see ttaka rooroa ma te tiputipu naa, i te aa, te henua hakkaatoa ma ki illoa maa laatou ni tama e vware. Teenaa te ara ni sura i Janes laaua ma Jambres.

Naapurepure hakaoti Paul ki Timothy

¹⁰ Tevana iaa a koe, Timothy, ni tautari ki aku taratara, i aku sosorina, aa i taku hakataakoto i te ora nei; koe ni kite i aku hakannoo ki naa taratara TeAtua, i aku taka seemuu, i taku manava laaoi i aaraa tama, aa i aku noho lavatoa ma naa haaeo, ¹¹ i aku mee pakava ina aa i aku hakallono isu. Koe e iloa i naa vana katooni mee iaa nau, i aku mee pakava ina naa tama i Antiok, Aikonium, aa ko Listra. Teenaa nau ni noho hakalavatoa koi ma naa haaeo naa. Tevana iaa nau ni tokonakiria TeAriki Jesus i naa mee naa hakkaatoa. ^{††12} Naa tama hakkaatoa e fiffai maa laatou ki hakapaa ki Jesus Christ ka ttonu naa ora laatou raa ma ki mee pakava ina, ¹³ aa te tiputipu naa tama e sosorina hakallika ma naa tama e sosorina tippua raa ma ki tosi no hakallika iaa. Naa tama naa ma ki hakareesia laatou aaraa tama, aa laatou hoki e hakareesia aaraa tama.

¹⁴ A koe iaa ki taaohi ki naa taratara ni kauatu kiaa koe, teelaa ni iloa koe maa ni taratara maaoni. I te aa iaa koe e iloa hakaraaoo iloo i naa tama e kauatu naa taratara naa. ¹⁵ Koe ni iloa i naa taratara te Laupepa Tapu, kaamata mai iloo i too saaita koi tamariki. Te Laupepa Tapu raa e lavaa te kauatu te atamai ki hakasaoria a koe, teenaa iaa koe ku iloa maaoni i Jesus Christ. ¹⁶ Naa taratara hakkaatoa e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa teenaa ni taratara e oomai i TeAtua. Naa taratara te Laupepa Tapu e akonaki mai ki tautou te hakamaaoni TeAtua aa ki illoa taatou maa ni aa e ssara i naa ora taatou. Taatou e hakatonutonusia naa taratara naa ki haia taatou naa tiputtipu e ttonu, ¹⁷ teenaa te tama e heheuna i TeAtua raa ki illoa hakaraaoo iloo i ana huri no mee ki te kau vana e ttonu.

4 Nau e kauatu haimahi taku taratara nei imua naa karamata TeAtua aa imua naa karamata Jesus Christ, Ttama ma ki hakatonutonu naa tama e ora aa ma naa tama e mmate i tana saaita ma ki au no noho ma setuku i tana Nohorana: ² Hakaea peenaa naa taratara TeAtua i te kau saaita hakkaatoa, i te ssao e taukareka aa i te ssao e hakallika. Akonaki atu hakaraaoo iloo ki naa tama naa ki hakattonu naa sosorina laatou, aa koe ku nutua naa tama e hai ki naa sosorina see ttonu; hakatipuria naa manava naa tama naa ki taaohi peenaa ki naa taratara TeAtua.

³ Kimuri te henua ma ki see hakannoo ki naa akonaki e ttonu maaoni, naa tama naa ma ki hai ki naa vana laatou e kaimannako. Teenaa naa tama naa ma ki sessee ni tisa maa laatou soko laatou ki kauake naa akonaki teelaa e fiffai laatou ma ki hakannoo. ⁴ Naa tama naa ma ki tiiake laatou naa akonaki maaoni, teenaa laatou ma ki ffuri are no hakannoo ki naa kkai imua. ⁵ A koe iaa ki mmata lokoi ki maarama too hakataakoto i naa vana katooni; koe ki hakalavatoa i oo noho ka hakallono isu ka mee oo heuna ma se tama e hakaea te Lono Taukareka, aa koe ku heheuna hakaraaoo iloo ki maati-no koe maa koe se tama e heheuna i TeAtua.

⁶ A nau iaa, taku sao ki tiiake taku ora nei ku tae; taku ora e mee maa ku oti te hakaaratia ki TeAtua i aruna te olta. ⁷ Nau ni hai iloo ki aku mahi no hakaoti taku haiva ni tere, teenaa nau ni lavaa te taaohi peenaa ki taku lotu. ⁸ Aa teenei taku tuuhana raa ku tukua mai hakaoti, teenaa kote ora e tonu e taka ma TeAtua. Te tuuhana naa ma ki kaumai TeAriki, Ttama e hakatonutonu te henua, i tana aso ma ki hakasura mai. Tevana iaa teenaa seai maa kotaku tuuhana raa koi, teenaa ko na tuuhana hoki naa tama hakkaatoa e ennoho ka kkana ki hakasura mai a Ia.

Naatino taratara Paul

⁹ Hakavave ki au koe kiaa nau. ¹⁰ Demas ku oti te tere ka tiiake nau no hano ki Tesalonaika, teenaa iaa ia ni oti manava ki naa mee te maarama nei. Kresens ni hano ki Galesia, aa Titus ni hano ki Dalmatia. ^{††11} Luke soko ia e nnoho maaua. Too saaita e au raa koe ku toomai koe Mark, i aa nau ma ki hakasoa ina tta-

† 3.8 Ex 7.11 †† 3.11 Acts 13.14-52, 14.1-7,8-20

‡ 4.10 Col 4.14; Phlm 24; 2 Cor 8.23; Gal 2.3; Tit 1.4

ma naa i aku heuna nei. ^{†12} Tikikus ni heunatia a nau ki hano ki Epises. ^{††13} Too saaita e au raa koe ku ppiki mai taku kkahu makallii ni tiiake i te hare Carpus i Troas; ppi-ki mai hoki aku laupepa, mmata ki seeti iake koe naa laupepa e pena ki naa huru naa manu. [‡]

¹⁴ Alexander, te tama e heheuna ma naa katana raa, ni mee anavana e hakallika iloo kiaa nau. Teenaa a ia ma ki suia TeAriki i anavana ni mee naa. ^{‡†15} Koe ki poopoo tonu hakaraa oi iloo i ttama naa, i te aa, ttama naa e hai telopo taratara iloo maa naa akonaki taa-tou nei e ssara.

¹⁶ I taku saaita mua ni taakina ki te kotiraa, see haitama nituu mai no tokonaki kiaa nau; naa tama raa ni ffuro katoa iaa nau. Nau e taku maa TeAtua ki aroha i naa tama naa! ¹⁷ Tevana iaa TeAriki ni pare mai no tokonaki kiaa nau, ki lavaa nau te haka-ea te Lono Taukareka katoa raa ki naa tama naa hen-

† 4.11 Col 4.14; Phlm 24; Acts 12.12, 25, 13.13, 15.37-39; Col 4.10 †† 4.12 Acts 20.4; Eph 6.21-22; Col 4.7-8 ‡ 4.13 Acts 20.6 ‡† 4.14 1 Tim 1.20; Ps 62.12; Rom 2.6

ua sara hakkaatoa; teenaa nau ni hakasaoria ki see taia nau no mate. ¹⁸ Nau ma ki hakasaoria TeAriki i te kau vana e hakallika no toa kitana Nohorana i te lani. A Ia ki hakanauria peenaa i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

Naa purepure hakaoti

¹⁹ Kauatu aku purepure ki Priscilla laaau ma Aquila aa ko te haanauna Onesiforus. ^{‡‡20} Erastus ni noho ake i Corinth, aa Trofimus ni tiiake nau i Militas i aa ia ni ma-ki. ^{‡†21} Hakavave kitae mai koe imua tessao te saumakallii e lasi.

Iubilus laatou ma Pudens, Linus, aa ko Claudia ekkave atu naa purepure laatou hakapaa ma aaraa tama katoa telotu.

²² TeAriki ki noho ma koe, aa telaa oi TeAtua ki takoto i kootou.

‡‡ 4.19 Acts 18.2; 2 Tim 1.16-17 ‡†† 4.20 Acts 19.22; Rom 16.23; Acts 20.4, 21.29

TITUS

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Titus seai se Jew, tevana iaa a ia ni huri tana manava no lotu i Jesus Christ. A ia ni hano no heheuna hakapaa laaua ma Paul i naa heuna telotu e sissii ki te taupeara e tokonaki kiaa ia teelaa e noho i Crete. Ttama naa ni hakanohoria a ia i te matakaaina naa ki mmata ake ki naa heuna telotu i te kina naa. Te pas nei e takkoto naa tahito taratara etoru.

Te taratara mua raa, Paul e hakaari ake ki Titus i te tiputipu teelaa ki tauhia naa tama hakamaatua i te lotu. Ki oti raa Paul ku taratara ake i te ara Titus ki akonaki naa kaavena iloto telotu, teenaa ko naa taanata mattua, naa haahine mattua (i naa haahine naa ma ki oti ku akonaki naa tama ffine laatou), naa tama taane, aa ma naa poe. Aa te taratara hakaoti raa, Paul e akonaki ki Titus i naa sosorina te tama e lotu maaoni. A ia e llasi ana taratara i te tiputipu ki laaoi aa ki haisoa laaoi ma telaa tama; a ia ki mmata ki see sura te heaatuna ma te manava haaeo i telaa tama iloto telotu, aa naa tama telotu raa ki meemee hakapaa.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei
 Te hakataakoto te pas nei 1.1–4
 Naa tama hakamaatua telotu 1.5–16
 Naa heuna naa kaavena ki mee iloto telotu 2.1–15
 Naa akonaki ma te taratara hakaapo 3.1–11
 Naa taratara hakaoti 3.12–15

1 Anau Paul, e heheuna i TeAtua ma se aposol Jesus Christ.

Nau ni hakamaatinoria no heunatia mai ki tokonaki nau ki naa hakatina naa tama TeAtua ni hiri, aa ki illoa laatou i te hakamaaoni e tarataraina telotu taatou, ² teenaa ko te taratara e hakatahito i te hakatina ki te ora e ora hakaoti. TeAtua see iloa te taratara haka-reeresi. A ia ni purepure mai i te ora nei imua te mahaa mai ana naa mee hakkaatoa. ³ Aa teenei tana saaita ku hiihai maa te taratara nei e tarataraina. Nau nei ni tukua TeAtua ki hakahea naa taratara nei, aa teenei nau ku hakahea atu i teenei se heuna e kaumai TeAtua, te tama e hakasao taatou.

⁴ Nau e sissii te pas nei kiaa koe, Titus. Koe ku mee ma ko taku tino tama maaoni, i taaua e lotu hakapaa i TeAtua. †

Nau e taku maa TeAtua Tamana ma Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi kiaa koe ki noho hakaraaoi koe.

Naa heuna Titus i Crete

⁵ Koe ni tiiake nau i Crete ki hakatonutonu naa mee telotu i te kina naa aa ku hakanoho ni tama hakamaatua i naa lotu i naa henua naa hakkaatoa. Hakamaaronalokoi ki aku taratara e kauatu nei: ⁶ Ttama e noho hakamaatua raa seai se tama haisara. Ttama naa ki mee tana aavana tokotasi; ana tamalliki raa

† 1.4 2 Cor 8.23; Gal 2.3; 2 Tim 4.10

ki lotu i TeAtua, aa laatou ki llono taratara ka see karamata kkaa. ⁷ I te tama hakamaatua telotu e mmata i naa heuna TeAtua raa, a ia ki seai iloo ana sara. A ia ki see hakatanata maa ia se tama hakamaatua, see lo-toloto nauhie, see unu sara, see haaeo, aa see kaimmate ki te mane. ⁸ A ia se tama e hakauru te kau tama ki loto tana hare. A ia se tama e hiihai ki te tiputipu e taukareka, e sosorina taukareka, e tautari ki naa taratara TeAtua, aa e iloa te hakatonu ana sosorina soko ia. ⁹ A ia ki tauhia a ia naa taratara e hanotonu ma naa taratara ni kauake TeAtua. I te ara nei raa a ia ma ki lavaa te saapai aaraa tama ki naa akonaki maaoni TeAtua. A ia ma ki hakailotia a ia naa tama see hakanoo ki ana taratara raa i naa vana laatou e ssara. ††

¹⁰ I te aa, te mee raa ku tammaki naa tama ku see hakannoo ki naa tama hakamaatua. Naa tama naa e taratara vware ka usuhia laatou aaraa tama ki hakannoo ki naa taratara laatou. Te tiputipu nei e mahi i naa Jew teelaa ku ffuri no lotu. ¹¹ Kootou ki puuia kootou naa taratara naa tama naa, i te lopo haanauna ku oti te hakareeresia laatou ki naa akonaki see ttonu. Naa tama naa e fiffai koi ma ki tauia laatou. ¹² Teelaa se tama haka Crete, se tama koi i naa pure laatou, teelaa ni mee tana taratara peelaa, "Naa tama i Crete raa ni tama maraa e taratara hakallesi. Laatou e kailallao aa

†† 1.9 1 Tim 3.2-7

e matanaennae ma ko naa manu vao kaittama.”

¹³ Teenei setaratara maaoni. Teenei kote vana e taukareka maa koe ki nutua a koe naa tama naa hakaraaooi iloo, kittonu naa hakataakoto laatou, ¹⁴ aa ki tiiake laatou naa kkai naa Jewraa ma naa loo naa tama te maarama nei, teenaa ko naa tama ni hakak-keena laatou te hakamaaoni TeAtua.

¹⁵ Naa mee hakkaatoa e mataffua ki naa tama e malla-ma naa ora laatou; tevana iaa see hai mee e matahua ki naa tama e kerekere aa seelotu. Ite aa, naa man-natu naa tama naa ma naa hakataakoto laatou e kerekere. ¹⁶ Naa tama naa e hai maa laatou e illoa i TeAtua, tevana iaa naa sosorina laatou e kkee ma naa sosorina TeAtua. Naa tama naa e lotoffaaeo i te kau tama ka see hakannoo ki naa taratara. Naa tama naa see tau te mee ni vana e taukalleka.

Te akonaki maaoni

2 Koe ki akonaki ake naa taratara e hanotonu ma naa taratara TeAtua. ² Akonaki atu naa taanata mattua raa ki see unu; laatou ki sosorina atammai; laa-tou ki fiffai ki te tiputipu e taukareka; laatou ki lotu hakappuru lokoi; laatou ki manava laaoi, aa laatou ki nnoho hakalavatoa i naa uru laatou i naa haaeo.

³ Peelaa hoki, koe ki akonaki atu naa haahine mat-tua raa ki sosorina laatou ma ko naa haahine e ttau-petupe tama; laatou ki see hakavaarea te unu naa vaim-mara. Laatou ki akonaki aaraa tama ki sosorina taukalleka. ⁴ Naa tama naa ki hakasura te tiputipu e tonu ki kkiye naa tamaa ffine raa i naa sosorina laatou, ki ffuri naa tama naa no hai aavana laaoi i naa aavana laatou, aa ki hai tama laaoi laatou i naa tamalliki laatou. ⁵ Laatou ki fiffai ki te tiputipu e taukareka aa e matahua. Laatou ki illoa te mee naa hare laatou ki taukalleka, aa ki hakannoo laatou ki naa aavana laatou. Laatou ki sosorina peenei ki see ffuri te henua no tuku haaeo i naa taratara TeAtua.

⁶ Peelaa hoki, koe ki taratara atu hoki ki naa tama taane raa ki roorosi hakaraaooi iloo i naa sosorina laatou. ⁷ I naa mee hakkaatoa, koe ki sosorina taukareka ki kkiye naa tama no tautari. Te saaita koe e akonaki atu ki laatou, koe ki taratara maaoni aa koe ki hakamattoni lokoi oo taratara e kau-atu ki laatou. ⁸ Koe ki taratara hakamattoni lokoi ki see lavaa te taumaruu naa tama e lotoffaaeo iaa koe. Naa tama naa ma ki nnapa i laatou ma ki see hai vana e ssara e kkiye i naa taratara taatou.

⁹ Naa poe raa ki hakannoo ki naa hakamau laatou ki fi-afia naa hakamau laatou naa i naa vana katoa laatou e mee. Naa tama naa ki see sahea laatou naa taratara naa hakamau laatou. ¹⁰ Laatou ki see kailaaraotia laa-tou naa mee naa hakamau laatou. Laatou ki heheuna hakaraaooi ki kkiye naa hakamau naa maa laatou ni tama e llono taratara. Laatou ki sosorina peenei ki kkiye te henua maa laatou e tautari ki naa akonaki TeAtua, te tama e hakasao i taatou.

¹¹ TeAtua ku oti te hakasura iho tana laaoi ki hakassao-ria naa tama naa henua hakkaatoa. ¹² Te laaoi naa e akonaki mai ki tiiake taatou te tiputipu see tonu, aa ma naa mee taatou e kaimannako i te maarama nei, aa taatou ki mmata hakaraaooi i naa sosorina taatou, ki hakattonu naa ora taatou, aa ki tautari taatou ki te ora TeAtua i te nnoho taatou i te maarama nei.

¹³ Taatou ki mee peenei i naa nnoho taatou ka ttari ki tae mai te aso e tapu, teenaa kote aso te maasina TeAtua haimahi taatou maa Jesus Christ, te tama e hakasao taatou, ma ki hakasura iho ki te maarama nei. ¹⁴ Christ ni mate ki hakasoria taatou i te kau haaeo te maarama nei, aa ki haia naa ora taatou ki mataffua. A Ia ni mate ki mee taatou ma ni tino tama aana teelaa e fiffai ki mee naa vana e taukalleka. †

¹⁵ Akonaki atu naa taratara nei ka taratara atu haka-maatua ki naa tama i te kina naa. Hakaapo atu ki naa tama e ssaha taratara, ki see ttoka atu naa tama naa maa koe se tamavare koi.

Naa sosorina naa tama telotu

3 Hakailoa atu ki naa tama i te kina naa kituku ki naa vana naa tuku ma naa tama hakamaatua. Laatou ki hakannoo ki naa tama naa, aa laatou ki mata-mata lokoi ki sosorina taukalleka laatou. ² Taratara atu ki see taratara haaeo laatou i telaa tama. Laatou ki nno-ho hakaraaooi ka haisoa ma aaraa tama, aa laatou ki hakasura te manava laaoi ki te kau tama hakkaatoa.

³ Imua raa taatou hoki ni sosorina vware ka see llono taratara, aa naa vana taatou ni ssara hakkaatoa. Taatou ni hakavaarea te kau vana see ttonu taatou e kaimannako. Taatou ni ttaka ma naa mana-va haaeo maa naa manava kailallao. Te henua ni lotof-faaeo i taatou, aa taatou hoki ni lotoffaaeo i naa tama naa. ⁴ Tevana iaa i te saaita te manava laaoi TeAtua, te tama e hakasao taatou, ni hakasura mai raa, ⁵ taatou ni hakasoria a Ia. Taatou ni see hakasoria a Ia maa i naa vana taukalleka taatou ni mee. Seai. Taa-tou ni hakasoria a Ia i tana manava aroha i taatou. Taatou nei e kaumai naa ora hoo taatou TeAitu Tapu, teenaa taatou e hakaukauria a Ia ki mee taatou ma ni tama e hannauria hoo, aa ki tauhia taatou te ora hoo. ⁶ TeAtua ni hookii mai hakaraaooi iloo TeAitu Tapu raa iloto naa mahi Jesus Christ, te tama e hakasao taatou. ⁷ Christ e aroha i taatou. Teenaa a Ia ni tokonaki mai kittonu naa ora taatou maa TeAtua, teenaa ki tauhia taatou te ora e ora hakaoti teenei e taaria taatou. ⁸ Teenei setaratara maaoni.

Nau hiihai maa koe ki tarataraina hakaraaooi iloo naa taratara nei, ki anaana naa tama e lotu i TeAtua raa te hai lokoi ki naa sosorina e taukalleka, teelaa ma ki lavaa te tokonaki ki naa tama hakkaatoa. ⁹ Tevana iaa koe ki see hakatautau ki naa taratara vware. Naa tama naa ma ki hakatere atu naa manava naa tip-puna laatou ki vana kootou maa laatou ni tama maaoni. Laatou ma ki kauatu te lopo taratara ki heatu kootou no hetaa maa ko ai te tama i kootou e il-

† 2.14 Ps 130.8; Ex 19.5; Deut 4.20, 7.6, 14.2; 1 Pet 2.9

loa i naa loo Moses. See hai vana ma ki oti ku ssura i naa illoa laatou ettaka ma laatou naa. ¹⁰ Ki mee setama e hakkoro anavana ma ki masseu naa tama telotu, koe kutaratara atu ki iloa ia maa tanavana e mee naa esara. Ki mee a ia e hakahe hoki no mee tanavana naa, koe ku ahe atu hoki no taratara atu ki aa ia. Aa ki mee a ia seai iloo ki tiiake tetiputipu naa, koe kutiiake tetama naa ki hai anavana soko ia. ¹¹ Kootou kunaa illoa are maa naa tama peenaa see tautari ki te ara e tonu. Teenaa naa haisara naa tama naa e huri ake maa laatou e ssara.

Naa taratara hakaoti

¹² Taku saaita ma ki heunatia atu nau setama i Artemis ma Tikikus raa, koe kussee too ara ki hanake koe ki-

aa nau i Nikopolis. Nau ma ki hano no noho i te kina naa i te ssao te laki. ¹³ Tokonaki atu ki Sinas, ttama e iloa i naa loo, laaua ma Apollos. Tokonaki atu ki kaatoa naa mee laaua e fiffai ki hollau maa laaua. ¹⁴ Naa tama i te lotu taatou raa ki see nnoho vare koi, see heheuna. Laatou ki heheuna ki ssura ni mee maa laatou ki lavaa laatou te tokonaki atu ki naa haanauna laatou.

¹⁵ Naa tama hakkaatoa e nnoho iaa nau i te kina nei e purepure atu kiaa koe. Purepure atu ki naa soa taatou elotu i TeAtua.

TeAtua ki roorosi hakaraaoi ki kootou hakkaatoa.

---

† 3.12 Acts 20.4; Eph 6.21-22; Col 4.7-8; 2 Tim 4.12 †† 3.13 Acts 18.24; 1 Cor 16.12

FILEMON

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Filemon setama hakamaatua i te lotu i Kolose, a ia e mee tana poe e ttapa ma ko Onesimus. Tana poe naa ni tere no mmuni iaa ia no hano iloo no ttiri i Paul, e moe i te hare karapusi. Te manava Onesimus ni hurisia Paul no lotu ia i TeAtua. ni sissii ki taratara ake ki Filemon ki hakahe ake tana poe raa no ttaka laaua. Paul e sissii ki Filemon ki hakaari ake i Onesimus ku heunatia atu ia ki ahe atu kiaa ia, aa i te saaita tana poe naa e tae atu raa, Filemon ki mmata ake hakaraaoi kiaa ia. A ia ki see mee koi maa ia ki huri atu no mmata ake hakaraaoi ki tana poe naa maa iaa ia ku aroha i ttama naa; a ia ki mmata ake hakaraaoi kiaa ia i ttama naa ku mee ma se taina aana iloto te lotu.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1–3

Paul e hakanau i Filemon 4–7

Paul e purepure ake ki Filemon i Onesimus 8–22

Naa taratara hakaoti 23–25

1 Anau Paul, e sissii atu te pas nei. Nau e karapusi i aa nau e heheuna maa Jesus Christ. Timothy, taa-tou taina, e noho ma nau i te kina nei.

Nau e sissii atu kiaa koe, Filemon, maaua soa e heheuna hakapaa ma maaua. ² Maaua e sissii hoki te pas nei ki naa tama te lotu e lotulotu iloto too hare, aa ki maaua kave, Appia, aa ko Arkipus, te tama e heheuna hoki maa Christ. [†]

³ Maaua e taku maa TeAtua ki mmata ake hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Te laaoi ma te hakataakoto Filemon i TeAtua

⁴ Filemon, taku taina nei. Aku saaita katoo e taku ki TeAtua raa, nau maraa e maanatu peenaa kiaa koe ka hakanau nau i TeAtua. ⁵ I te aa, i aa nau e lono i naa tiputipu too manava laaoi i naa tama katoo TeAtua aa maa i too hakataakoto tonu i TeAriki Jesus. ⁶ Nau e taku maa naa hakataakoto hakapaa taatou i TeAtua raa ki tosi naa illoa taatou i te lopomee taukalleka TeAtua ma ki kaumai, i taatou e lotu i Jesus Christ. ⁷ Taku taina nei, nau e hiahia iaa koe e manava laaoi i naa tama TeAtua. Taku manava e usuhia iloo i ootiputipu. Naa tama te lotu i te kina naa e fiafia iaa koe.

Onesimus

⁸ Teenei ko taku vana ma ki see ppore te mee atu ma se aa a koe ki mee, i taaua e mee ma se haanau maaoni iloto te haanauna Christ. ⁹ Tevana iaa, i aa nau e llee taku manava iaa koe raa, teenaa nau ma ki vasiri atu hakaraaoi koi kiaa koe. Teenei ko nau, Paul, se tama

e tukua ki haia naa heuna Jesus Christ, aa teenei ku karapusi iaa nau e haia a nau ana heuna. ¹⁰ Teenei nau ku taratara atu i Onesimus. Nau nei ku mmata maa ia se tino tama aaku, i aa ia ni huri no lotu i taku saaita ni hakahe ake te Lono Taukareka raa iloto te hare karapusi. ^{††1} Imua raa a ia ni seai tanavana e taunai kiaa koe, aa teenei taaua ma ki tokonakina a ia i naa heuna taaua.

¹² Nau e llee iloo taku manava i te tama nei, teenei a ia ku heunatia atu nau ki ahe atu kiaa koe. ¹³ Nau ni hiihai maa te tama nei ki tauhia a nau ki nnoho maaua ki tokonaki mai a ia ki aku heuna e mee i te kina nei, teenaa ki sui too sao, i taku saaita e moe iloto te hare karapusi. ¹⁴ Tevana iaa, nau see hiihai maa koe e ppuratia a nau ma ki tokonaki mai koe kiaa nau. Teenaa ko tevana te tama naa ni see tauhia a nau. Nau see hiihai maa nau ki taratara atu maa koe ki mee peela. Seai. Nau e hiihai maa koe ki hai ki too tino maanatu.

¹⁵ E maaoni, Onesimus ni tere no mmuni tana tamaa saaita iaa koe imua. Tevana iaa TeAtua ni iloa maa ia ma ki oti ku ahe atu no nnoho hakaoti koorua. ¹⁶ Saaita nei a ia ku see mee koi ma se poe; a ia ku mee maa ko too taina maaoni. Nau e llee iloo taku manava iaa ia, aa nau e iloa maa koe hoki ma ki llee too manava iaa ia, i te aa, i aa ia ku see mee koi ma se poe aau; a ia naa ku mee hoki ma se taina maaoni aau i koorua e tautari hakapaa i Christ.

¹⁷ Ki mee koe e mmata maa taaua e vaisoa maaoni, koe ku hakahe atu Onesimus ki nnoho koorua, e mee pee ko koe e mee kiaa nau. ¹⁸ Ki mee ni vana aau

† 1.2 Col 4.17

†† 1.10 Col 4.9

ni hakassaraina a ia, ka mee hoki ana mee ni too iaa koe aa ni see sui atu, koe kuti iake mai naa mee naa kisua a nau. ¹⁹ Nau ku sissii atu te taratara nei ki taku tino rima soko nau: A nau, Paul, ma kisua a nau oo mee naa.

(A koe iaa ki see siri i aa nau ni tokonaki atu ki taka koe maa te ora maaoni. Koe naa are e tau te sua mai nau.)

²⁰ Taku taina nei. I loto te Inoa Christ, koe ki haia mai koe taku mee e vanaatu nei. Haia taku manava ki taukareka, i taaua nei se haanau iloto Christ.

²¹ Nau e sissii atu taku pas nei i aa nau e iloa maa koe ma ki haia mai koe taku vana e mee atu nei. Nau hoki e iloa maa oovana ma ki mee raa ma ki ttoe iaa i aku vana e mee atu nei. ²² Telaa mee hoki. Seeia mai hakaoti se kina ki hanatu nau no noho. Nau e iloa maa nau ma ki hakahea atu TeAtua ki kootou, i te aa,

i kootou e taku peenaa ki TeAtua ki hanaa nau i te hare karapusi.

Naa taratara hakaoti

²³ Epafra e nnoho maaua i te hare karapusi nei, i aa ia se tama e heheuna hoki maa Jesus Christ. ^{†24} Naa tama hoki e heheuna maatou hakapaa i te kina nei e purepure atu ki kootou. Laatou naa ko Mark, Aristarkus, Demas, aa ko Luke. ^{††}

²⁵ Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki taka ma kootou.

---

† 1.23 Col 1.7, 4.12 †† 1.24 Acts 12.12, 25, 13.13, 15.37-39, 19.29, 27.2; Col 4.10,14; 2 Tim 4.10,11

HEBREWS

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

e sissii ki te kaavena naa tama te lotu teelaa ku tauppiri koi ki tiiake naa lotu laatou, i te aa, ku tammaki iloo naa tama ku ffuri atu no taratara hakallika i laatou. Te tama e sissii te pas nei e sissii atu ki naa tama naa ki sei iloo ki tiiake te lotu, teenaa maa Jesus Christ e taka ma te tiputipu maaoni TeAtua. Te pas nei e huri mai naa tahi to taratara e toru: Te taratara mua raa e mee maa Jesus kote Tama TeAtua teelaa e taka no taka hakaoti. A Ia ni lavatoa te mee ki hakallono isu Ia i aa ia e hiihai maa Ia ki hakannoo ki naa taratara TeAtua. Jesus e takoto i aruna iaa i naa pure TeAtua i te ssao imua, i aruna i naa ensol, aa i aruna i Moses hoki. Te ssoa te taratara raa e mee maa Jesus ni hakanohoria TeAtua ma ko te maatua enoho no noho hakaoti; a Ia e takoto i aruna iaa i naa maatua i te ssao imua. Tettoru naa taratara raa e mee maa Jesus ni mate ki hakassaoria naa tama te lotu raa i naa haisara laatou, aa ki ttaka naa tama naa see mattaku, aa ki hakassaoria laatou i naa mahi te mate; teenaa Jesus raa ko te Maatua Hakamau teelaa e hakaora maaoni naa tama te maarama nei. Te nei ko te ora naa Hebrew raa e hai maa e sura i naa manu laatou e hakaara i te Hare Tapu.

Te pas nei e hakatuu i te haimahi naa hakataakoto aaraa tama hakamaatua i Israel imua (sapta 11), teenaa te tama e sissii te pas nei e hiihai maa naa tama e ppau te pas nei ki mau naa hakataakoto laatou i TeAtua, aa i te sapta 12-raa, a ia e sissii ki naa tama naa ki hakannoo peenaa ki naa taratara TeAtua ka ttoka tonu laatou ki Jesus, aa laatou ki noho hakalavatoa ma naa haeo teelaa ma ki mee no pakkuu ake ki laatou.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas: Ttiputipu TeAtua e takoto i Christ 1.1–3

Christ e takoto i aruna naa ensol 1.4–2.18

Christ e takoto i aruna Moses ma Joshua 3.1–4.13

Christ ko te Maatua Hakamau 4.14–7.28

Te taratara hakamaatua Christ raa se taratara elasi 8.1–9.22

Te mate Christ raa sevana hakamaatua iloo 9.23–10.39

Te hakataakoto i TeAtua 11.1–12.29

Te tiputipu e hiihai ai TeAtua 13.1–19

Te taku hakaoti 13.20–21

Naa taratara hakaoti 13.22–25

Tetaratara TeAtua e hakasura iho i tana Tama

1 Imua iloo raa, te kau taratara TeAtua ni tarataraina ana pure raa ki naa tippuna taatou i te lopo saaita.
² Aa i naa aso hakaoti nei raa, naa taratara TeAtua naa ku tarataraina mai tana Tama. TeAtua ni penapena telani ma te kerekere iloto naa mahi tana Tama naa. Teenaa kotana Tama ni tuku ma ki oti ku taaohi naa mee hakkaatoa. ³ Te ttia TeAtua raa e too tana maasina iaa Ia, aa te tiputipu TeAtua raa e takoto iaa Ia, teenaa te kerekere ma telani e tauhia a Ia ki takkoto peenaa ki tana taratara e haimahi. Itana saaita ni oti te hookii tana ora ki lavaa te uiia naa haisara naa tama te maarama nei TeAtua raa, a Ia ni noho hakamaatua i te vasi hakamaatau TeAtua Haimahi i te lani.

Christ e takoto hakamaatua i aruna are naa ensol

⁴ Te Tama TeAtua raa ni tukua ki takoto hakamaatua i aruna naa ensol, e mee pee ko tana inoa ni kauake TeAtua raa hoki e takoto hakamaatua iaa i naa inoa naa ensol. ⁵ I te aa, TeAtua ni sei iloo ki mee ake ki se ensol peelaa: †
 “Koe naa ko taku tama;
 te aso nei, i te aso nei, nau ku mee ma se Tamana iaa koe.”
 TeAtua hoki ni sei iloo ki pesi se taratara maana i se ensol peelaa,
 “Nau ma ki mee ma se Tamana aana,
 aa te tama naa ma ki mee ma se Tama aaku.”

† 1.5 Ps 2.7; 2 Sam 7.14; 1 Chr 17.13

⁶ I te saaita TeAtua ni noho ki kave mai tana Tama mua ki te maarama nei raa, a Ia ni mee tana taratara peelaa: †
 “Naa ensol hakkaatoa TeAtua raa ki lotu i te Tama naa.”

⁷ Tevana iaa TeAtua ni mee tana taratara peelaa i te vasi naa ensol: ††

“TeAtua ni penapena ana ensol raa ki mee ma ni matani,
 aa naa tama e heheuna iaa Ia raa ki mee ma ni ahi.”

⁸ I te vasi tana Tama raa iaa, TeAtua ni taratara peelaa: †
 “Too Nohorana, TeAtua, ma ki takoto no takoto hakaoti!

Koe e tuku laaoi i too kanohenua, iaa koe e hakasura te tiputipu e tonu.

⁹ Koe e hiihai ki te tiputipu e tonu,
 aa koe see hiihai iloo ki te tiputipu e hakallika.
 Teenaa ko te vana TeAtua, te Atua e lotu ai koe naa,
 ni tini iaa koe

no haka tapuria koe ki te kaakaa te manava hiahia,
 i aruna naa tama e ttaka ma koe.”

¹⁰ TeAtua ni taratara hoki peelaa: ††

“Imua iloo raa, TeAriki, koe ni penapena te kerekere nei,

aa koe ni penapena naa papallani ki ootino rima

¹¹ Naa mee naa ma ki oti ku oo no seai,
 aa koe iaa ma ki takoto koi peenaa;
 naa mee naa ma ki oo no hakallika pee ko naa hekau ku tuai.

¹² Naa mee naa ma ki haatua a koe ma sekkahu e matotoru ku tuai,

aa naa mee naa ma ki sua pee ko naa hekau ku tuai.
 Akoe iaa ma ki takoto koi peenaa,
 aa too ora ma ki takoto no takoto hakaoti.”

¹³ TeAtua ni seai iloo ki mee ake ki se ensol i ana ensol raa peenei: ††

“Kau no noho i taku vasi hakamaatau,
 ki tae iloo ki taku saaita ma ki tukua a nau naa tama e tautau haaeo ma koe naa ilaro ootapuvae.”

¹⁴ Naa ensol raa e heheuna peehea? Teenaa ni aitu e mee naa heuna TeAtua. Naa ensol raa e heunatia mai TeAtua kitokonaki ki naa tama ennoho ki hakassaoria.

Hakannoo ki naa taratara TeAtua

2 Naa taratara teelaa ni kauake naa ensol ki naa tip-puna taatou raa ni huri ake ma ni taratara maaoni iloo. Naa tama ni see hakannoo no tautari ki naa taratara naa ni hakkaitoaina TeAtua i naa vana laatou ni hakassara. Teenaa taatou ki tautari hakaraaoi iloo ki naa taratara maaoni taatou ni llono naa, ki see sassare huri taatou. ³ Taatou ma ki illaka peehea i naa hakkaitoa TeAtua ki mee maa taatou see anaana ki illoa taatou i te ara TeAtua e hakasao taatou? TeAriki tana tino ni hakaeta mua lokoi i te ara TeAtua e hakasao taatou, teenaa naa tama ni llono iaa Ia raa ni hakaari mai ki taatou maa teenei ni taratara maaoni. ⁴ TeAtua hoki e huri mai ana lopo mirakol ma ana vana e hakasoro mmata aa ka vae-

vae mai naa mahi TeAitu Tapu tautari ki tana hiihai, ki illoa taatou maa teenaa ni taratara maaoni.

Taatou e hakassaoria TeAtua iloto te inoa Christ

⁵ TeAtua ni see hakanoho naa ensol raa ki nnoho hakamaatua i te maarama hoo teelaa e tarataraina taatou ma ki oti ku sura mai. ⁶ Etakoto tana taratara iloto te Laupepa Tapu e taratara are peelaa: ††

“TeAtua, te tama te maarama nei se tama peehea ma ki noho koe no maanatu ki aa ia?

Ai koe ku anaana are ki te tamavare peenaa?

⁷ I te tamaa saaita koi raa, te tama naa ni tukua a koe ki see tae ki naa ensol.

Aa teenei koe ku haia a koe ma se tama hakamaatua ka hakanau koe iaa ia.

⁸ Tama naa e tukua a koe ki noho hakamaatua i aruna naa mee hakkaatoa.”

Te taratara raa e mee maa “naa mee hakkaatoa” ni tuku atu TeAtua kiaa ia; teenaa seai se mee maa see takoto i naa mee naa. Aa taatou iaa see kkite maa se tama i te maarama nei e noho hakamaatua i aruna naa mee hakkaatoa i te saaita nei. ⁹ Te tama taatou e kkite raa iaa ko Jesus, te tama ni tukua TeAtua tana tamaa saaita ki see tae ki naa ensol, teenaa iloto te laaoi TeAtua i taatou, a ia ki mate ki hakassaoria te henua hakkaatoa. Taatou nei ku kkite iaa ia ku noho hakamaatua ka hakanauria i aa ia ni hakallono isu no mate. ¹⁰ Te mee raa e tau iloo maa TeAtua, te tama ni penapena no hakanoho naa mee hakkaatoa, ki too ake te lopo tama no nnoho ma Ia. Teenaa Jesus ni tiiake Ia ki hakallono isu ki tau Ia te hakasao naa tama te maarama nei.

¹¹ Jesus ni hakatapurua a Ia naa ora te henua ki see takkoto ni haisara i laatou, teenaa a Ia ma naa tama ni hakatapurua naa ora laatou naa ki tamana ki te Tamana tokotasi. Teenaa see napa ai Jesus te kan-naa i naa tama naa ma ni tama i tana haanauna. ¹² Jesus ni mee ake ki TeAtua peenei: †††

“Nau ma ki hakaari ake ki aku taaina ma aku kave raa i oovana ni mee;

Nau ma ki hakanau iaa koe i te saaita naa tama naa e kkutu no lotu.”

¹³ A Ia ni pesi hoki tana taratara peelaa,

“Nau ma ki taaoi manava i TeAtua.”

Aa e taratara hoki peelaa,

“Teenei nau ku noho hakapaa ma naa tamalliki TeAtua ni kaumai kiaa nau.” [§]

¹⁴ Naa tama e haia a Ia ma ni tamalliki aana naa, teenaa ni tama i te maarama nei. Teenaa Jesus ni haanauria mai ma se tama te maarama nei hoki ki taka Ia ma te tiputipu naa tama te maarama nei. A Ia ni mee peenei ki lavaa Ia te mate, ki seua a Ia naa mahi Satan raa i tana saaita e hakamasikeria no ora hoki. I te aa, Satan e tauhia a ia naa mahi te mate.

¹⁵ I te ara nei raa, naa tama katoo ni ttipu ake ka mattaku maa laatou ma ki oti ku mmate raa ku haia a Ia ki seai te maanatu naa i naa hakataakoto laatou. ¹⁶ Te mee nei

† 1.6 Deut 32.43 (LXX) †† 1.7 Ps 104.4 (LXX) † 1.8 Ps 45.6-7

†† 1.10 Ps 102.25-27 (LXX) ††† 1.13 Ps 110.1

††† 2.6 Ps 8.4-6 (LXX) ††† 2.12 Ps 22.22 § 2.13 Is 8.17, 18

e hakailoa mai maa teelaa seai ko naa ensol raa e tokonakiria Jesus; teelaa are ko naa mokopuna Abraham. ¹⁷ Teenaa, i anavana kato e mee raa, Jesus kisosorina pee ko ana taaina i te maarama nei, ki mee Ia ma se Maatua Hakamau laatou teelaa e sura te manava aroha aa e heheuna hakaraaoi i ana heuna e mee maa TeAtua. AIa ki mee peenaa kilavaa te uiia naa haisara te henua. ¹⁸ I te saaita nei raa, Jesus ma ki lavaa te tokonaki atu ki naa tama e usuusuhia naa vana e hakallika, i te aa, i tana tino ni usuusuhia no hakallono isu Ia.

Jesus e hakamau are i Moses

3 Aku taaina ma aku kave nei. Kootou hoki ni kannaatia TeAtua kiaa Ia! Kootou ki hakataakoto tonu ki Jesus, tetama ni hakanohoria TeAtua ma ko te Maatua Hakamau i te lotu taatou nei. ² AIa nitukua TeAtua ki haia naa heuna nei, teenaa a Ia ni tautari hakaraaoi iloo ki naa taratara TeAtua, e mee pee ko Moses ni heheuna hakaraaoi iloo ma te kanohenua TeAtua. ¹³ Jesus se tama hakamaatua iaa i Moses. E mee pee ko tetama e penapena tana hare raa e hakanauria iaa i tana hare e penapena naa. ⁴ I naa hare hakkaatoa raa, e mattino naa tama ni penapena naa hare naa, aa teelaa ko TeAtua raa ni penapena naa mee hakkaatoa. ⁵ Moses ni heheuna hakaraaoi iloo ma naa tama TeAtua, teenaa a ia ni tarataraina a ia naa taratara TeAtua ma ki oti ku mee imuri. ⁶ Tevana iaa Christ raa ko te Tama TeAtua; a Ia naa e roorosi i naa tama TeAtua. Taatou nei ko naa tama TeAtua ki mee maa taatou e mau peenaa naa manava taatou ki te mee e taaria taatou naa.

Te taratara hakaapo ki naa tama see lotu

⁷ TeAitu Tapu raa e taratara peenei: ‡
 “Ki mee maa kootou e llono i te reo TeAtua i te aso nei,
⁸ kootou see manava makattau pee ko naa tippuna kootou i te saaita laatou ni sahea laatou naa taratara TeAtua,
 teenaa ko te saaita TeAtua ni haaiteria laatou iloto mouku.
⁹ Teenaa TeAtua ni mee peelaa:
 ‘Niaaina ma naa tama naa ni kkite i aku lopo vana ni mee ki laatou iloto mouku raa, nau ni hahaaiteria koi laatou.
¹⁰ Teenaa ko taku vana ni loto iloo i naa tama naa no pe-si taku taratara peelaa,
 Naa tama naa see fiffai maa laatou ki tautari kiaa nau, aa see fiffai maa laatou e hakannoo ki aku taratara.
¹¹ Aa nau ni loto notuku iloo taku taratara hakamaatua:
 Naa tama naa ma ki see lavaa iloo te ttae ki te kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai!”
¹² Aku taaina ma aku kave nei, kootou mmata hakaraaoi iloo ki see hai tama i kootou ki taka ma tana manava e hakallika aa maa e huri tana manava

no see hakannoo ki naa taratara te Atua teelaa e ora hakaoti. ¹³ Naa aso hakkaatoa raa taatou maraa e ttpa peelaa, “Te Aso Nei”, teenaa kootou ki tokonaki ki telaa tama i naa aso hakkaatoa, ki see hakareeresia naa tama naa te tiputipu te haisara, aa ki see manava makattau laatou. ¹⁴ I te saaita taatou ni kaamata no lotu raa, taatou ni lotu haimahi iloo, teenaa taatou ki tauhia taatou te tiputipu naa ki tae iloo ki te saaita taatou e mmate. I te aa, i taatou ni tama e heheuna hakapaa ma Christ.

¹⁵ Te Laupepa Tapu raa e taratara mai peenei: †
 “Ki mee maa kootou e llono i te reo TeAtua i te aso nei, kootou ki see manava makattau pee ko naa tippuna kootou imua
 i te saaita laatou ni sahea laatou naa taratara TeAtua.”
¹⁶ Teelaa ko ai naa tama ni llono i te reo TeAtua no sahea laatou ana taratara? Teenaa ko naa tama hakkaatoa ni taakina mai Moses i Egypt. ¹⁷ Teelaa ko ai naa tama ni loto ai TeAtua iloto naa setau e matahaa hakkaatoa? Teenaa ko naa tama ni ppena naa haisara laatou no mmate iloto mouku. ¹⁸ I te saaita TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua peelaa,
 “Naa tama naa ma ki see lavaa iloo te ttae ki te kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai”, TeAtua e taratara i ai? Teenaa ko naa tama ni sahea laatou ana taratara. ¹⁹ Teenei taatou ku kkite maa naa tama naa ni see lavaa te uru atu ki te henua naa ila-tou ni see hakannoo ki TeAtua.

4 TeAtua ku oti te purepure mai maa taatou ma ki toa a Ia ki te kina taatou ma ki hakamarolloo ma Ia. Teenaa taatou ki mmata hakaraaoi iloo ki see mee maa see tama i kootou ni see tae no hakamarooroo ma Ia. ² I te aa, i taatou ni llono e mee pee ko naa tama naa hoki ni llono i naa hakaeta mai te Lono Taukareka. Naa tama naa ni llono i naa taratara naa, tevana iaa naa taratara naa ni see hai vana e taukareka ni mee ki laatou, i te aa i te saaita naa tama naa ni llono raa, naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou. ³ Taatou naa tama e hakannoo ki naa taratara TeAtua raa iaa, taatou e ttae ki te kina TeAtua ni purepure mai maa taatou ma ki hakamarolloo. E mee pee ko ana taratara ni mee peelaa: ††
 “Nau ni loto notuku iloo taku taratara hakamaatua peelaa,
 ‘Naa tama naa ma ki see lavaa iloo te ttae ki te kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai!”
 Niaaina maa TeAtua ni tuku tana taratara peenei raa, ana heuna naa ni oti i tana saaita iloo ni penapena te kerekere nei. ⁴ I te aa, e mee te taratara e takoto iloto te Laupepa Tapu e taratara peelaa i te hitu naa aso:
 “TeAtua ni hakamarooroo i ana heuna raa i te hitu naa aso.” †††
 Te taratara i te hakamarolloo nei e tarataraina mai hoki te Laupepa Tapu: “Naa tama naa ma ki see lavaa iloo te ttae ki te kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai.” ⁵⁶ Naa tama mua ni llono

† 2.16 Is 41.8-9 †† 3.2 Num 12.7 † 3.7 Ps 95.7-11 (LXX)

†† 3.15 Ps 95.7-8 (LXX) †† 3.16 Num 14.1-35 ††† 4.3 Ps 95.11 ††† 4.4 Gen 2.2 § 4.5 Ps 95.11

i te Lono Taukareka raa ni see too te hakamarolloo naa, i te aa, i laaou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua. Aaraa tama iaa ni tiiake TeAtua ki too laaou te hakamarolloo naa. ⁷ Teenaa TeAtua ni tuku telaa aso, teelaa e tarataraina mai te Laupepa Tapu ma ko "Te aso nei", ki too laaou te hakamarolloo naa. Inaa setau e tamma ki ki muri iloo raa, naa taratara TeAtua raa ni tarataraina mai David iloto naa taratara te laupepa tapu teelaa ni tarataraina a nau imua: [†] "Ki mee maa kootou ellono i te reo TeAtua i te aso nei, kootou ki see manava makattau."

⁸ Ki mee maa naa tama imua raa ni taakina maaoni Joshua no hakamarolloo i te kina TeAtua ni pure-pure ake kilaatou raa, TeAtua ni see taratara are imuri maa e mee telaa aso aana e tuku. ^{††9} Teenaa naa tama TeAtua raa ma ki lavaa koi te hakamarolloo, e mee pee ko TeAtua ni hakamarooroo i te hitu naa aso. ^{††10} I te aa, naa tama e too te hakamarolloo TeAtua ni pure-pure ake raa ma ki hakamarolloo i naa tino heuna laaou, e mee pee ko TeAtua ni hakamarooroo i ana heuna. ^{††11} Teenaa taatou ki hakappuru ki ttae taatou no hakamarolloo, ki see mee taatou pee ko naa tama i Israel imua ni see ttae i laaou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua.

¹² Te taratara TeAtua raa e ora ka haimahi, aa e kaa iaa i te sesere e hakkaa i ana vasi e lua. Te taratara naa e tae iloo ki loto te hatumanava te tama, e mee pee ko inaa urumaki te sesere raa no tae ki te kina te manua te tama raa e takoto, te kina naa ivi raa e hakauu ki naa pukunohi; no ssuke ake te hiihai ma te hakataakoto te hatumanava te tama. ¹³ See hai mee e takoto huu imua TeAtua; naa mee katoo i te maarama nei e mmoe tallaki imua ana karamata. Teenaa taatou ma ki hakaari ake ki Ttama naa i naa sosorina naa ora taatou.

Jesus te Maatua Hakamau taatou

¹⁴ Teenaa taatou ki taaohi ki te lotu e hakaea taatou nei. I te aa, i taatou e mee te Maatua Hakamau taatou ni hano ki telani no noho imua naa karamata TeAtua. Tana inoa ko Jesus, te Tama TeAtua. ¹⁵ Te Maatua Hakamau taatou nei e sura tana aroha i taatou, i aa Ia e iloa maa taatou see lavaa te mee naa vana taatou soko taatou. I te aa, i taatou Maatua Hakamau nei tana tino ni usuusuhia Satan ki te kauvana e mee pee ko taatou e usuusuhia, tevana iaa a Ia ni sei tana sara ni mee. ¹⁶ Teenaa taatou ki mau naa manava taatou aa taatou ku oo atu ki te nohorana TeAtua; te kina telaa i raa e takoto. Teenaa TeAtua ma ki aroha i taatou no hakasura tana manava laa i ki taatou, aa i te saaita taatou ma ki ssee atu ki tokonaki mai ki taatou raa, a Ia ma ki tokonaki mai.

⁵ Te maatua hakamau raa se tama e hakamaatinoria i naa tama i tana noho, teenaa te tama naa e tukua ki heheuna i TeAtua ki tokonaki ki naa tama laaou. A ia e tukua ki hakaara naa manu te henua raa i te olta ki uiia

[†] 4.7 Ps 95.7-8 (LXX) ^{††} 4.8 Deut 31.7; Josh 22.4 [‡] 4.10 Gen 2.2

naa haisara laaou. ² I aa ia se tama koi i te maarama nei raa, a ia ma ki lavaa te meeme hakaraa i ki naa tama teelaa see illoa maa naa vana laaou e mee raa e ssara. ³ Aa i aa ia se tama koi i te maarama nei raa, teenaa a ia ki hakaara ni manu ki TeAtua ki uiia naa haisara te henua aa ki uiia hoki ana tino haisara. ^{††4} See hai tama e ahu kaa iaa no hakanoho soko ia ma se maatua hakamau. Te maatua hakamau raa, teenaa se tama ni kannaatia ake iloo TeAtua ki te henua naa, e mee pee ko Aaron. [‡]

⁵ Teenaa kote vana Christ ni see ahu kaa Ia no hakanoho soko Ia ma se maatua hakamau. TeAtua ni huri are no vanaake kaa Ia peelaa: ^{‡‡}

"Koe naa ko taku Tama;

i te aso nei, nau ku mee ma se Tamana iaa koe."

⁶ TeAtua ni taratara hoki i telaa kina iloto te Laupepa Tapu peelaa, ^{‡‡}

"Koe ma ki noho hakaoti ma se maatua i te noho Melkisedek."

⁷ I te saaita Jesus ni noho i te maarama nei raa, a Ia maraa e taku ma te tani ki te tama e lavaa te hakaora iaa ia. Aa i aa Ia se tama e meeme seemu aa e hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, teenaa TeAtua ni lono ki ana taku. ⁸ Niaaina maa Jesus ko te Tama TeAtua raa, a Ia ni iloa i te tiputipu te hakannoo ki te taratara raa i tana saaita ni hakallono isu. ⁹ Aa i te saaita te ora ttama naa ni haka kaatoaina raa, a Ia ni mee ma kottama e tau te hakasao naa tama katoo e hakannoo kaa Ia. ¹⁰ Teenaa TeAtua ni hakanoho iaa Ia ma kote Maatua Hakamau i te noho Melkisedek.

Kootou see tiiake kootou te lotu

¹¹ Etammaki iloo naa taratara maatou e lavaa te kauatu i te mee nei, tevana iaa maatou see illoa maa maatou ma ki taratara atu peehea ki kootou. I te aa, i kootou ku lono nataa iloo. ¹² Kootou kunaa tau are te akonaki aaraa tama i naa taratara TeAtua, tevana iaa kootou koi ssee ma ki hanatu se tama no kauatu naa akonaki mua i naa taratara TeAtua. Kootou koi mee pee ko naa tamalliki seki lavaa te kkai ki naa kaikai e makattau; kootou koi unu naa suusuu naa tamalliki punamea. ¹³ Ttama e hakaunomia ki te suusuu raa, teenaa ko te tamariki koi punamea seki lavaa te hakatuu soko ia i te mee e tonu aa ma te mee e sara. ^{††14} Naa kaikai e makattau raa iaa, teenaa ni kaikai naa tama ku mattua teelaa ku lavaa te ilotia laaou te tiputipu e taukareka aa ma te tiputipu e hakallika.

⁶ Teenaa taatou ki ttae ki mua no taaohi ki naa akonaki teelaa e tau maa naa tama ku matua ma te lotu. Taatou ki see mee maa taatou ki hakahekahe peenaa naa akonaki mua e taratara i Christ. Taatou ki see ahe no mee pee ko te tama e kaamata ki hakatuu tana hare hoo, teenaa ma ki taratara hoki taatou ki ffuri naa manava no tiiake naa vana vvere aa maa taatou ku lotu i TeAtua; ² kootou see mee

^{††} 5.3 Lev 9.7 ^{‡‡} 5.4 Ex 28.1 ^{†††} 5.5 Ps 2.7 ^{‡‡‡} 5.6 Ps 110.4 [§] 5.7 Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Lk 22.39-46 ^{§†} 5.13 1 Cor 3.2

ma ki kauatu hoki ni akonaki i te hakaukau tapu aa i te haka-piri naa rima no hakatapu telaa tama; aa kootou see mee hoki ma ki kauatu ni akonaki i te mate ma ki hakamasikeria aa i te Hakatonu TeAtua i te aso hakaoti. ³ Taatou kittaka ki mua no toa taatou naa akonaki naa tama ku mattua! Aa ki mee maa teenei kote hiihai TeAtua, teenaa taatou ma ki mee peenaa.

⁴ Naa tama ni lotu aa ki oti raa nei ku tiiake hoki laa-tou telotu raa, naa tama naa ma ki see lavaa te hurisia hoki naa manava laa-tou ki tiiake naa haisara laa-tou. Naa tama naa nittaka iloto te maasina TeAtua; naa tama naa ni llave i naa mee taukalleka te lani ni hookii aa naa mahi TeAitu Tapu raa ni uiia atu ki laa-tou; ⁵ i te saaita naa tama naa ni lotu raa, laa-tou ni illoa i te taukareka naa taratara TeAtua, aa laa-tou ku oti tellono i naa mahi te ssao koi au nei. ⁶ Ki oti raa nei, naa tama naa ku ffuro no see lotu! Teenaa naa tama naa ma ki see lavaa iloo te hurisia naa manava laa-tou ki tiiake naa haisara laa-tou, i te aa, i naa tama naa ku mee maa e tuukia hoki laa-tou te Tama TeAtua ki mate i aruna te kros, ka hakanaparia imua naa karamata te henua.

⁷ Te kerekere teelaa e tokia te ua no ssomo naa kaikai e taukalleka maa te tama e mee tanaverena raa, teenaa se kerekere e haia hakaraaoina TeAtua. ⁸ Aa te kerekere e ssomo naa laakau tuitui aa ma naa vee raa, teenaa se kerekere e hakallika koi; te kerekere naa ma ki tuku haeoia TeAtua aa ki oti ku tuunia ki te ahi. †

⁹ Aku soa nei. Niaaina maa maatou e taratara atu peenei raa, maatou e illoa maa naa vana nei see ssura i kootou. Maatou e illoa maa kootou ettaka ki te ara e taukareka; te ara ki too te ora maaoni. ¹⁰ TeAtua see illoa te hirihiri maa ni tama aana e hiihai. A Ia ma ki see lavaa te ssiri i naa heuna kootou ni mee kiaa Ia aa i te laa-oi kootou ni hakasura kiaa Ia i naa tokonaki kootou ki naa taaina kootou. A Ia e illoa maa kootou koi tokonaki ki naa tama naa i te saaita nei hoki. ¹¹ Maatou e fiffai maa kootou hoki ki hakasura te tiputipu nei no ttae ki te hakaoti ana kittino atu iloo naa mee e taa-ohi manava ai kootou. ¹² Maatou see fiffai maa kootou ki matanaennae. Maatou e fiffai maa kootou ki mee pee ko naa tama e lotu aa ettari hakaraa-oi ki kauake TeAtua ana mee ni purepure ake ki laa-tou.

Naa mee ni purepure maaoni TeAtua

¹³ I te saaita TeAtua ni purepure ake ki Abraham raa, a Ia ni tuku tana taratara maa ana purepure naa ma ki haia a Ia no ttino maaoni. Teenaa i tana saaita ni kauake ana purepure naa raa, a Ia ni hakamaumu iloo kiaa Ia soko Ia, i te aa see hai tama e hakamaumu iaa iaa Ia. ¹⁴ Teenaa a Ia ni purepure ake peelaa ki Abraham, ††

“Nau e tuku hakaoti taku taratara i aa nau ma ki kauatu too haanauna e lasi iloo.”

¹⁵ Abraham ni lavatoa iloo te noho hakaraa-oi kattari, teenaa TeAtua ni kauake tana mee ni purepure atu kiaa ia.

¹⁶ I naa saaita te henua maraa e tuku naa taratara laa-tou raa, naa tama naa maraa e hakamaumu ki naa tama e hakamaumu iaa i laa-tou, teenaa te taratara naa ma ki mau. ¹⁷ TeAtua ni hiihai maa naa tama teelaa ma ki too ana mee ni purepure ake raa ki illoa hakaraa-oi iaa Ia ma ki see lavaa iloo te huri tana maanatu, teenaa ni tuku ai tana taratara raa ka hakamaumu kiaa Ia soko Ia. ¹⁸ Teenaa TeAtua ni kaumai hakapaa tana purepure aa ma tana taratara maaoni. Naa taratara e lua nei see lavaa te hurisia, i te aa, TeAtua ma ki see lavaa iloo te pesi tana taratara hakareeresi. Teenaa naa manava taatou, naa tama teelaa ni ffuro no hakalluu iaa Ia raa, ku mau ki tauhia taatou te mee TeAtua e taa-ohi manava ai taatou. ¹⁹ Te mee e taa-ohi manava ai taatou nei e takoto ma se taura naa ora taatou. Teenaa taatou e lavaa te hakauruhia atu ki telaa vasi te maro e tautau iloto te Hare Tapu i te lani no uru ki loto te kina iloo e tapu. ²⁰ Jesus kunaa tae iloo ki te kina naa imua no noho hakaoti pee ko te Maatua Hakamaumu taatou i te noho Melkisedek. ††

Melkisedek te Maatua

⁷ Melkisedek ko te tuku i Salem, aa se maatua TeAtua Haimahi. I te saaita Abraham ni ahe ake i te ttau teelaa ni taai a ia naa tuku e haaraa, Melkisedek ni ttiri iaa ia no kauatu iloo tana laa-oi. ² Teenaa kauake iloo Abraham tana tuuhana tokotasi i ana tuuhana e sinahuru ni toomai i ana henua ni taa. (Te inoa Melkisedek raa e mee maa, ‘Ttuku te Tiputipu e Tonu’; aa iaa ia ko te tuku i Salem, tana inoa hoki e mee maa, ‘Ttuku te Laa-oi’). ³ See hai taratara e takoto maa ko ai naa maatua Melkisedek, aa maa ko ai ana tippuna; see hai taratara hoki e takoto maa ttama naa ni haanau aa maa ni mate i te ssao hea. A ia e mee pee ko te Tama TeAtua, e noho maatua i naa saaita hakkaa-toa.

⁴ Aa teenei kootou ku kkite maa Melkisedek se tama hakamaatua iloo; teenaa Abraham, te tipuna taatou, ni kauake tana tuuhana i ana mee ni hanake ma ia i te ttau. ⁵ Naa Loo Moses raa e mee maa naa maatua i te manava Levi raa ki ao setuuhana i naa mee te kanohenua Israel, niaaina maa te kanohenua naa ni tama hoki i te manava Abraham. ⁶ Melkisedek seai se tama i te manava Abraham, tevana iaa a ia ni kauake tana tuuhana Abraham, teenaa hakatapurua iloo ia Abraham, te tama ni kauake ana purepure TeAtua. ⁷ Taatou e illoa maa te tama e hakatapu telaa tama raa e hakamaatua iaa i te tama e hakatapurua. ⁸ Naa maatua e ao naa tuuhana te kanohenua Israel raa, teenaa ni tamavare koi te maarama nei teelaa ma ki oti koi ku mmate; i te vasi Melkisedek iaa, naa tuuhana te henua ni aohia te tama e tarataraina te laupepa tapu maa koi ora i te ssao nei. ⁹ Taatou e lavaa te taratara maa te saaita Abraham ni sui tana tuuhana raa, Levi, te tama e mee tana noho e ao naa tuuhana, e sui hoki tana tu-

† 6.8 Gen 3.17-18 †† 6.14 Gen 22.16-17

‡ 6.19 Lev 16.2 †† 6.20 Ps 110.4 †† 7.2 Gen 14.17-20
 ††† 7.5 Num 18.21

uhana. ¹⁰ Ite aa, ite saaita Melkisedek nittiri i Abraham raa, Levi seki haanauria mai are, aa Levi naa se mokopuna koi Abraham. Teenaa e mee maa Levi ku naa taka are ma Abraham ite saaita naa.

¹¹ Ite saaita naa Loo raa ni kauake ki te kanohenua Israel raa, naa Loo naa e hakatuu maa te noho Levi raa ki heheuna ma ni maatua. Aa ki mee maa naa maatua naa ni heheuna hakaraaoi raa, TeAtua ni see kkave mai are se maatua sara i te noho Melkisedek. ¹² Aa ki mee maa teelaa setama i telaa noho raa ku heheuna ma se maatua, teenaa e mee maa naa taratara naa Loo raa hoki ku ffuri. ¹³ Teenaa TeAriki, te tama e tarataraina taatou nei, seai se maatua ite noho Levi, aa seai iloo setama i te manava e au ai a Ia naa ni heheuna ma se maatua. ¹⁴ Te henua e illoa hakkaatoa maa Jesus se tama i te manava Judah; aa ite saaita Moses ni taratara i naa heheuna naa maatua raa, te manava Judah raa ni seai iloo ki taapaa a ia.

Jesus e mee ma ko Melkisedek

¹⁵ Teenei taatou ku kkite i te maatua hoou ku noho mai, te maatua ite noho Melkisedek. ¹⁶ Ttama naa ni see hakanohoria ma se maatua tautari ki naa loo te maarama nei, seai. Ttama naa ni hakanohoria tautari ki naa mahi tana ora e takoto no takoto hakaoti.

¹⁷ Ite aa ite Laupepa Tapu raa e mee maa, "Koe ma ki noho hakaoti ma se maatua i te noho Melkisedek." ¹⁸ Te loo tuai e hakanohonoho naa maatua imua raa e hakakkeina hakavasi, i te aa i te loo naa see haimahi aa see heheuna. ¹⁹ See hai mee e lavaa te hakatonusia naa Loo Moses raa kittonu maaoni. Ite saaita nei raa TeAtua e taaraki mai te ara hoou e taukareka iaa i naa loo tuai, teenaa taatou ku lavaa te hakatauppiri atu ki TeAtua i te ara naa.

²⁰ Ite saaita naa maatua imua raa ni hakannohoria raa, TeAtua ni seai tana taratara hakamaatua ni tuku. ²¹ Aa i te saaita Jesus ni hakanohoria ma se maatua raa, TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua ki Jesus peelaa: †

"TeAtua ku oti te tuku tana taratara hakamaatua, aa a Ia ma ki see lavaa te huri tana maanatu: 'Koe ma ki noho hakaoti ma se maatua.'"

²² Teenei kote taratara TeAtua ni tuku nei teelaa e kkite taatou maa Jesus kote tama e hakailoa mai ki taatou naa taratara hakamaatua TeAtua.

²³ Telaa mee hoki: e tammaki naa maatua ni heheuna imua, ite aa i naa maatua naa ni mmate koi ka suia aaraa maatua. ²⁴ Jesus iaa e ora hakaoti, teenaa see hai tama ma ki suia a ia tana sao. ²⁵ Teenaa a Ia e lavaa te hakasaoria a Ia maaoni naa tama e tautari ki TeAtua iloto tana inoa, ite aa iaa Ia e noho peenaa kattaro imua naa karamata TeAtua ki hakassaoria naa tama e lotu iaa Ia.

²⁶ Teenaa Jesus raa kote Maatua Hakamau e tau maa naa vana taatou. A Ia e tapu; a Ia see hai sara; a Ia ni hakakkeina i naa tama haisara raa no hakamasikeria ki aruna naa papallani. ²⁷ Jesus see mee ma

ko aaraa maatua hakamau; a Ia see mee maa a Ia ki taa naa manu i naa aso hakkaatoa ki hakaara ki TeAtua, teenaa ma ki uiia ana haisara raa imua aa ma ki oti ku uiia naa haisara te henua. Ttama naa ni hakaara tana tinotama tana saaita koi tokotasi ki uiia naa haisara taatou. ²⁸ Naa Loo Moses raa e hakanoho naa tama see ttonu maaoni ma ni maatua hakamau; tevana iaa i te saaita naa loo raa ku oti te kauiho raa, TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua no hakanoho tana Tama, aa tana Tama naa ku oti te haka kaatoaina TeAtua ka noho peenaa i naa saaita hakkaatoa.

Jesus te Maatua Hakamau taatou

8 Te tahito te taratara e kauatu maatou nei raa e mee maa: taatou e mee te Maatua Hakamau taatou e noho ite maatau te nohorana te Ttuku Hakamaatua iloo i te lani. ¹² A Ia e heheuna ma ko te Maatua Hakamau i te kina iloo e tapu, teenaa ko e-hare tapu maaoni ni hakatuuria TeAriki; te hare naa ni see hakatuuria naa tama te maarama nei.

³ Naa maatua hakamau hakkaatoa e tukua ki hakaara naa manu te henua e taa no ttuni raa ki TeAtua, teenaa te Maatua Hakamau taatou raa hoki ki mee ni mee maana ki hakaara. ⁴ Ki mee maa te tama naa ni noho i te maarama nei raa, a ia ni see heheuna are ma se maatua, ite aa, e mee naa maatua e hakaara naa manu laatou tautari ki naa Loo naa Jew. ⁵ Naa vana naa maatua e mee i te maarama nei raa e ssau koi ma ko naa vana e mee i te lani. E mee ma ko te saaita Moses ni mee ma ki hakatuu te tamaa hare e tapu raa, TeAtua ni mee ake peelaa kiai ia, "Mmata ki tautari koe ki naa tiputipu too mee ni hakakkiitea i aruna te mouna." ⁶ Tevana iaa te heuna Jesus ma se maatua nei e lasi iaa i naa heuna naa maatua imua, e mee pee kote taratara hakamaatua TeAtua e hakailotia mai Jesus ki taatou raa e taukareka iaa. Ite aa, i naa taratara naa e hakatahito ki naa purepure e taukalleka TeAtua ki taatou.

⁷ Ki mee maa ni see hai vana ni sara i te taratara hakamaatua ni takoto imua raa, ni see hai ssoa taratara ni kaumai are ki taatou. ⁸ Tevana iaa TeAtua ni kite maa ana tama raa ni mee naa sara laatou, i tana taratara ni mee peelaa:

TeAtua e mee maa, "Te aso raa ma ki tae mai, teenaa nau ma ki tuku taku taratara hakamaatua ki takoto iloto maatou ma te kanohenua Israel aa ma te kanohenua Judah.

⁹ Taku taratara nei ma ki see mee pee ko taku taratara ni mee maa naa tippuna laatou i taku aso ni ppiki ki laatou no hakattaki mai i Egypt. Naa tama naa ni see tautari ki aku taratara ni tuku ki laatou, teenaa ni see hakannoo ai nau ki laatou."

¹⁰ TeAtua e mee maa, "Teenei taku taratara hakamaatua ku tuku ki takoto ma naa tama te kanohenua Israel: Nau ma ki tuku aku loo raa ki takkoto iloto naa hakataakoto laatou no sissii ki aruna naa hatumanava laatou.

† 7.17 Ps 110.4 †† 7.21 Ps 110.4

‡ 7.27 Lev 9.7 †† 8.1 Ps 110.1 †† 8.5 Ex 25.40

Nau ma ki mee ma se Atua laatou,
aa naa tama naa ma ki mee ma ni tama aaku.

¹¹ Naa tama naa ma ki oti ku see akonaki ake
ki naa tama ennoho hakapaa laatou, aa maa
e taratara ake peela ki ana taaina,
'A koe ki iloa i Te Ariki.'

I te aa naa tama naa hakkaatoa ma ki iloa iaa nau,
e kaamata iloo ki naa tamavare no tae ki naa tama
hakamaatua.

¹² Nau ma ki uii naa haisara naa tama naa aa nau
ma ki see maanatu ake ki naa vana laatou ni hakassara
imua." †

¹³ I te saaita Te Atua e taratara i tana taratara hoou
e takoto raa, Te Atua e mee maa tana taratara mua raa
teenaa se taratara tuai; aa te mee kutu ai no mee
ki maseu raa ma ki oti ku se ai hakaoti.

Naa tiputipu te lotu i te maarama nei ma i te lani

9 Te taratara mua Te Atua ni tuku maa naa tama Is-
rael raa e takkoto ana ara ki tautari te henua
i naa saaita laatou e lotu, aa e mee hoki tana hare
i te kerekere nei ki lotu lotu laatou. ² Te elaa se hare kan-
tis raa e hakatuu, aa te hare naa e mee ana puitana
e lua. Te puitana ki taha raa e ttapa ma ko te Ahana e-
Tapu. I loto te kina naa raa e takoto tana mee e hakatuu-
tuu ai te lamu aa te teevo e takkoto naa haraoo e ttapu
e hakaara ki Te Atua. ³ I loto te ssoa te puitana raa,
i muri te maro e tautau i loto tonu naa puitana raa,
teenaa ko te kina e ttapa ma ko te Uta e Tapu. ⁴ I loto
te kina naa raa, te elaa se olta e penapena ki naa kol tee-
laa e tunittuni ai naa insens, aa e takoto hoki te pokosi
e ttapa ma ko te Pokosi naa Taratara Hakamaatua Te At-
ua. Te pokosi naa e aareha katoa ki naa kol, aa i loto
te pokosi naa e tuu tana tamaa peesini e pena ki naa kol
aa e takkoto naa 'manna' i loto. Te tokotoko Aaron, tee-
laa ku mattiri ake ana lau raa, e moe i loto te pokosi naa
hoki ma naa hatu pallaha e lua te elaa e sissii
naa Loo raa i aruna. ⁵ I aruna te pokosi raa te elaa
ni manu e lua e mee naa pakkau laaua; naa manu
e lua naa e huri ake peela maa Te Atua e noho i te ki-
na naa. Naa manu raa e ssau naa pakkau laaua no uhi
vaaruna te kina Te Atua e uii naa haisara. Te vana iaa
teenei se ai se saaita ki taratara nau i naa mee hakkaa-
toa. #

⁶ Teenaa naa mee i loto te hare raa e mmoe peenaa.
Naa maatua te Hare Tapu raa e uru no mee naa heuna
laatou i naa aso hakkaatoa i loto te Ahana e Tapu.
⁷ Te vana iaa te elaa ko te Maatua Hakamau raa koi tee-
laa e lavaa te uru ki loto te Uta e Tapu. Te maatua naa
maraa e uru tana saaita koi tokotasi i loto te setau kilo-
to te kina naa. A ia maraa e uru atu ma te ttoo raa
no hookii atu ki Te Atua ki uii ana haisara aa
ma naa haisara te kanohenua Israel. Teenaa
ko naa haisara naa tama naa ni ppena, aa laatou iaa
see illoa maa teenaa ni vana e hakallika.

† 8.12 Jer 31.31-34 (LXX) †† 9.2 Ex 26.1-30, 25.23-40 † 9.3
Ex 26.31-33 †† 9.4 Ex 30.1-6, 25.10-16, 16.33; Num 17.8-10; Ex
25.16; Deut 10.3-5 †† 9.5 Ex 25.18-22 ††† 9.6 Num 18.2-6

⁸ Te Aitu Tapu raa e hakaari mai maa te tootoka
ki te Uta e Tapu raa seki taaraki iloo, teenaa i te Ahana e-
Tapu raa koi tuu. ⁹ Naa vana naa e huri mai ki naa vana
taatou e mee i te ssao nei. Teenaa e mee maa naa mee
taatou e hookii ma naa manu taatou e taa no hakaara
ki Te Atua raa see lavaa te mee te hatumanava te tama
e lotu raa ki kaatoa. ¹⁰ I te aa, i teenaa ni vana e mee koi
i naa kaikai, naa vai, aa ma te kau vana naa tama naa
e mee ki hakamaarama naa haitino laatou i loto
te Hare Tapu. Naa vana nei see lavaa te hakatipu te ora
te tama; naa vana nei e takkoto koi ki tae ki te saaita Te A-
tua e hakatonu naa mee hakkaatoa.

Tetoo Jesus Christ

¹¹ Christ ku oti te au ma ko te Maatua Hakamau
i naa mee katoa e taukalleka te elaa ku oti te takkoto
i te kina nei. Tama naa e heheuna i loto te Hare Tapu
e taukareka raa iloo, see hai se mee hakallika ai, te elaa
ni see hakatuuria naa tama te maarama nei, teenaa
te hare naa see hai i naa mee ni penapena i aruna
te kerekere. ¹² Teenaa te saaita Christ ni hano vaaroto
te Hare Tapu naa no uru atu hakaoti ki loto te Uta
e Tapu raa, a ia ni see too te ttoo naa manu raa
ma ki hakaara ki Te Atua; a ia ni too tana tino ttoo
no hakaara ki hakassaoria taatou i naa haisara taatou.
¹³ Te ttoo naa gout ma naa purumakau aa ma naa nahu
te punua purumakau e ttuni raa e too no ppsii
ki naa tama e kerekere i te vasi naa loo, teenaa
naa tama naa ma ki mataffua i te vasi naa loo. ¹⁴ Aa
ki mee maa naa vana nei e heheuna maaoni. E aa?
Kootou e mannatu maa te ttoo Christ raa ma ki hehe-
una peehea? I loto naa mahi Te Aitu Tapu raa, Christ
ni mate no hakaara tana tino see hai se mee sara ki Te A-
tua ki uii naa haisara taatou. Naa hakataakoto taatou
e huihuia te ttoo Christ i naa vana taatou e meeme
vare i te Hare Tapu, teenaa ki loto tonu taatou i Te Atua.
¹⁵ Teenei ko te vana Christ raa ko te tama e hakatonu
te taratara hakamaatua Te Atua e tuku maa
tana kanohenua, teenaa naa tama ni kannaatia Te At-
ua raa ki toa laatou naa mee taukalleka Te Atua ni pure-
pure ake ki laatou. I te aa, Christ ni mate ki hakassaoria
naa tama naa i naa mahi naa haisara laatou ni mee
i te saaita laatou koi tautari ki naa taratara mua Te Atua
ni tuku maa naa tama i Israel.

¹⁶ I te saaita te tama raa e mate no hakatuu i te tama
ma ki too ana mee raa, see haitama ma ki too ana mee;
laatou ki ttari ki ilotia maaoni maa te tama naa ni mate
maaoni iloo. ¹⁷ I te aa, te taratara te tama e tuku raa,
teenaa ni taratara vare koi ki mee maa te tama naa
koi ora. Naa taratara naa ma ki ttino maaoni koi i te saai-
ta te tama naa e mate. ¹⁸ Teenaa ko te vana
te taratara mua Te Atua e takoto raa ni ssee ki te ttoo
ki hakaara ki Te Atua, ki huri ake peela maa e mee
te tama ku mate. ¹⁹ I te saaita Moses ni kauake naa Loo
ki naa tama raa, a ia ni too te ttoo naa punua puru-
makau ma naa gout no hakauru ma te vai, araa
too atu iloo no tapi atu ki aruna te laupepa naa Loo ma

‡‡ 9.7 Lev 16.2-34 § 9.13 Lev 16.15-16; Num 19.9, 17-19

te kanohenua Israel. Teenaa a ia ni too naa huru sipsip e mmea no sai ki telaa te laakau 'hyssop' raa no ttoko ki tetoo ka tapi ki naa tama. ²⁰ Aia ni mee ake peelaa ki naa tama naa,

"Teenei tetoo e hakattino ai te taratara hakamaatua TeAtua ni vanaatu ki tautari kootou." †

²¹ I te ara naa raa, Moses ni tapi hoki tetoo raa ki aruna te hare kantis e tapu raa ma naa mee te lotu e takkoto iloto te hare. ^{†22} Naa Loo raa e taratara maa naa mee hakkaatoa e huua ki tetoo raa ki mataffua, aa ki mee see haitoo e pesi, naa haisara te henua see lavaa te uia TeAtua. ‡

Christ ni mate ki uia naa haisara naa tama te maarama nei

²³ Naa mee e takkoto i te kerekere nei teelaa e penapena tautari ki naa tiputipu naa mee i telani raa, naa mee naa e tau ki huua i te ara naa. Naa mee i telaniaa e tau iloo ki huua ki tetoo e taukareka iaa i tetoo naa manu. ²⁴ I te aa, Christ ni see uru atu ki loto te Hare Tapu e hakatuuria naa tama te maarama nei; teenaa ko te Hare Tapu ni penapena tautari ki te Hare Tapu maaoni i telani. A Ia ni hanotonu ki telani, teenaa ko tana kina e noho imua naa karamata TeAtua i te saaita nei ka tokonaki ki taatou. ²⁵ Te setau ma te setau naa Maatua Hakamau naa Jew raa e uru atu ki loto te Uta e Tapu ma tetoo naa manu. Christ iaa ni see hano no hakaara tana tino i te lopo saaita iloto te Hare Tapu. ²⁶ Ki mee maa Ia ni mee peenaa raa, a Ia ni hakallono isu koi peenaa i te lopo saaita, e kaamata mai iloo i te saaita TeAtua ni penapena te kerekere nei. Aa teenei taatou ku noho i naa aso hakaoti te maarama nei raa, a Ia ni hakasura mai tana saaita tokotasi nei no mee ki mate Ia ki uia naa haisara naa tama te maarama nei. ²⁷ Naa tama hakkaatoa e takkoto naa aso laatou ma ki oti ku mmate, teenaa ko te saaita koi tokotasi laatou ma ki mmate. Aa ki muri raa TeAtua ku hakatonotonu laatou. ²⁸ Pee-laa hoki, Christ ni mate tana saaita tokotasi ki uia naa haisara te lopo tama. I tana saaita ma ki ahemai raa, a Ia ma ki see au no hakatonu naa sara te henua; a Ia ma ki au are no hakasao naa tama ettari atu kaa Ia. †

10 Te tiputipu naa mee maaoni ma ki ssura mai raa see hakaatoaina mai i naa Loo ni kauake ki naa Jew; naa Loo naa e takoto koi ma se maru i naa mee e taukalleka teelaa ma ki oti ku ssura imuri. Naa mee naa tama naa e hakaara i naa setau hakkaatoa raa, teenaa ko te mee tokotasi raa koi. Eaa? Naa ora naa tama e lotu i TeAtua raa ma ki hakaatoaina peeha naa Loo teelaa e taratara ki hakaara naa mee laa-tou raa i te ara naa? ² Ki mee maa naa tama e lotu i TeAtua raa ni uia maaoni naa haisara laatou raa, naa tama naa ni see ttaka are ka mannatu maa laatou ni tama e mee naa sara laatou, teenaa naa tama naa ni kaaoti te hakaara naa mee laatou ki TeAtua. ³ Teenaa naa mee naa tama naa e hakaara i naa setau hakka-

toa raa e hakkoro naa tama naa ki see ssiri i naa haisara laatou. ⁴ I te aa i tetoo naa punua purumakau ma naa koutara see lavaa te uia naa haisara.

⁵ Teenaa ko te vana te saaita Christ ni mee ki au ki te maarama nei raa, a Ia ni taratara ake peelaa ki TeAtua: ‡

"Koe see hiihai ki naa manu ma naa kaikai e hakaara atu kaa koe, tevana iaa koe ni penapena taku haitino no kaumai.

⁶ Koe see hiihai ki naa manu e ttuni katoo no hakaara mai i te olta, aa ma aaraa mee e hakaara ki uia naa haisara.

⁷ Teenaa nau ki mee ake, 'TeAtua, teenei nau ku au ki haia too hiihai, e mee pee koi naa taratara te Laupepa Tapu iaa nau.'"

⁸ Christ ni mee ake peelaa imua, "Koe see kaimanako aa maa koe e hiihai maa te henua e taa naa manu no hakaara atu kaa koe; aa koe hoki see hiihai maa te henua e taa ka ttuni naa manu i aruna te olta no hakaara atu ki uia naa haisara laatou." (niaaina maa naa Loo raa e taratara ki hakaara naa mee naa.)

⁹ Teenaa vanaake iloo Christ ki TeAtua, "TeAtua, teenei nau ku au ki haia too hiihai."

Naa mee te henua ni hakaara imua raa ku sua TeAtua ki te mate Christ. ¹⁰ I Christ ni hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, teenaa naa haisara taatou ni uia katoo TeAtua i Christ ni hookii tana haitino i te saaita koi tokotasi ki uia naa haisara te henua.

¹¹ Te aso ma te aso, naa maatua i mua raa e heheuna peenaa te hakaara naa mee raa koi i te lopo saaita; tevana iaa naa mee naa tama naa e hakaara raa see lavaa te uia naa haisara. ^{††12} Christ iaa ni hakaara tana haitino ki uia naa haisara te henua, teenaa ko te hakaara e takoto no takoto hakaoti. Teenaa noho iloo Ia i te vasi hakamaatau TeAtua. ¹³ A Ia nei ku noho ka ttari ki tukua iho TeAtua naa tama e tautau haeo ma Ia raa ki laro ana tapuvae. ^{††14} Naa ora naa tama ni uia naa haisara laatou raa ni hakaatoaina a Ia i tana saaita ni hakaara tana haitino.

¹⁵ Te Aitu Tapu hoki e taratara i te mee naa. Tana taratara mua raa e mee peelaa:

¹⁶ "Teenei taku taratara hakamaatua ma ki tuku maa naa tama naa i naa aso ma ki oomai nei: §

Nau ma ki hakatuu aku loo raa iloto naa hatumanava laatou ka sissii ki loto naa hakataakoto laatou."

¹⁷ Araa TeAtua ku taratara hoki,

"Nau ma ki see lavaa te maanatu ake ki naa haisara laa-tou aa ki naa vana e hakallika naa tama naa ni mee imua." §†

¹⁸ Aa i te saaita naa haisara nei ku oti te uia TeAtua raa, teenaa ku see tau te hakaara hoki se mee ki TeAtua.

Taatou ki oomai ki tauppiri taatou ki TeAtua

¹⁹ Aku taaina ma aku kave nei. Taatou nei ku ttana te uru atu ki loto te Uta e Tapu, i te aa, te too Jesus raa

† 9.20 Ex 24.6-8 †† 9.21 Lev 8.15 ‡ 9.22 Lev 17.11 †† 9.28 Is 53.12

‡‡ 10.5 Ps 40.6-8 (LXX) ††† 10.11 Ex 29.38 ††† 10.13 Ps 110.1 § 10.16 Jer 31.33 §† 10.17 Jer 31.34

ni pesi maa taatou. ²⁰ Christ ni taaraki mai tana ara hoou, teenaa ko te ara te ora, e tere vaaroto te maro matoru e ppui te Uta e Tapu, teenaa ko i-tana haitino. ²¹ Taatou nei ku mee te maatua hakamau taatou e roorosi i te hare TeAtua. ²² Teenaa taatou ki oomai ki tauppiri taatou ki TeAtua ma te hatumanava e taukareka aa ma te hakataakoto e tonu; taatou ki oomai ma naa hatumanava aa ma naa hakataakoto e mallama; taatou ki oomai ma naa haitino ku oti te ffui ki te vai e maarama. ²³ Taatou ki seai iloo ki tiiake te mee e taaoi manava ai taatou, i taatou e illoa maa TeAtua ma ki taaoi ki ana purepure nikaumai ki taatou. ²⁴ Taatou ki anaana ki telaa tama, ki tokonaki telaa tama, ki huri ake te manava laaoi aa ki sosorina taukareka. ²⁵ Taatou ki seai iloo ki tiiake te kuku taatou maraa e kuku hakapaa pee ko aaraa tama. Taatou ki saapai ki telaa tama, i kootou ku kuite maa te Aso TeAriki raa ku saaita mai.

²⁶ Ki mee maa taatou e hakamanani te ppena naa haisara, aa taatou iaa ku oti te toa taatou naa taratara maaoni TeAtua, teenaa see hai mee taatou e lavaa te hakaara ki TeAtua ki uiia naa haisara taatou naa. ²⁷ Taatou ki noho koi ka pporo naa manava taatou ki tae mai te Hakatonu TeAtua aa te ahi e ura kava teelaa ma ki seua ai naa tama e sahea laatou naa taratara TeAtua. ^{†28} Naa tama see hakannoo ki naa Loo Moses raa ma ki taai ki mmate ki mee maa se takarua ka ttoe e taratara maa naa tama naa e ssara; see hai tama ma ki aroha i naa tama naa. ^{‡29} Kootou e mannatu peehea i naa tama e mee pakavaina laatou te Tama TeAtua? naa tama e haia laatou te ttoo te taratara hakamaatua TeAtua ma se mee vare koi, te ttoo teelaa e uii naa haisara laatou? naa tama e hakanaparia laatou TeAitu te laaoi? Kootou hakatuu i te hakallika naa haao teelaa ma ki ppesi atu ki naa tama naa! ^{‡30} Taatou e illoa i te tama ni mee tana taratara peelaa, "Nau ma ki painnaki maa naa tama e hai haaoeina laatou aaraa tama"; taatou e illoa hoki i te tama ni taratara peelaa, "TeAtua ma ki hakatonu ana tama." ^{‡31} Te mee raa e hakamataku iloo ki mee maa koe e takoto i laro naa mahi TeAtua!

³² Kootou hakatuu ake ki naa tiputipu kootou imua. I naa aso naa, i te saaita kootou ku oti te lotu i TeAtua raa, kootou ni hakallono isu i te lopo vana, tevana iaa kootou ni mau naa manava kootou i TeAtua. ³³ E mee naa saaita kootou maraa e sasaakiria ka mee pakavaina, aa aaraa saaita, kootou maraa e tokonaki atu ki naa tama e mee pakavaina. ³⁴ Kootou ni hakallono isu hakapaa ma naa karapusi, aa te saaita naa hekau hakkaatoa kootou ni tauhia raa, kootou ni noho hakalavatoa koi, i kootou e illoa maa kootou koi mee naa mee kootou e taukalleka iaa e takkoto, aa naa mee naa ma ki takkoto no takkoto hakaoti. ³⁵ Kootou ki seai iloo ki pareitino, i te aa, kootou ma ki kauatu naa tuuhana kootou. ³⁶ Kootou ki lavatoa

te noho kattari, ki haia kootou te hiihai TeAtua, aa ku too naa mee TeAtua ni purepure atu. ³⁷ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, ^{‡‡} "I loto te punaa saaita koi aa te tama ma ki au raa ku hakasura mai; a ia ma ki see hakannase.

³⁸ Aku tama e ttonu raa iaa ma ki hakannoo ki aku taratara no ora; aa ki mee maa se tama i laatou e huri tana manava no ahe ki tana tiputipu imua raa, teenaa nau ma ki see hiahia i te tama naa."

³⁹ Taatou seai ko naa tama e ahe ki te tiputipu imua no see ilotia. Seai. Taatou e hakannoo ki naa taratara TeAtua, teenaa taatou e hakassaoria a ia.

Te tiputipu te lotu

11 Te tama e hakatina i TeAtua raa e hakataakoto ma naa mee e taaria a ia raa ma ki oti ku ssura maaoni, aa niaaina maa te tama naa seki kite i naa mee naa, te tama naa e hakataakoto maa naa mee naa e takkoto. ² TeAtua ni hiihai ki naa vana naa tama imua ni mee raa i laatou e hakataakoto tonu iaa ia.

³ Teenei ko te hakataakoto taatou i TeAtua nei teelaa e illoa taatou maa te lani ma te kerekere ni penaa TeAtua iloto naa mahi tana taratara. ^{‡‡}

⁴ Abel ni tautari ki tana hakataakoto no hakaara ia naa mee e taukalleka iaa i naa mee Cain. Teenaa ko tana hakataakoto i TeAtua naa teelaa ni hiihai ai TeAtua kiaa ia, i te aa, i TeAtua ni hiihai ki ana mee ni hakaara kiaa ia. Niaaina maa Abel ku oti te mate raa, te tiputipu tana hakataakoto naa koi tarataraina i naa aso nei. [§]

⁵ Enoch ni see lavaa te mate i tana manava ni mau i TeAtua. A ia ni toa TeAtua ki te lani, teenaa see hai tama ni kite iaa ia. Te laupepa tapu raa e taratara maa te saaita Enoch seki toa are TeAtua ki te lani raa, TeAtua ni hiihai ki ana sosorina. ^{§†6} TeAtua e hiihai ki te tama e hakataakoto tonu kiaa ia, teenaa te tama e hiihai maa ia ki au ki TeAtua raa, a ia ki mau tana manava maa TeAtua e noho mai maaoni i te lani aa ma ki oti ku kauake naa tuuhana naa tama e ssee ake kiaa ia.

⁷ Noah ni hakataakoto ki naa taratara hakaapo ake TeAtua i naa vana ma ki oti ku ssura imuri, teelaa a ia seki kite. Te tama naa ni hakannoo ki naa taratara TeAtua no penapena iloo tana vaka e lasi teelaa ni hakassao ai a ia ma tana haanauna. Teenei ko te hakataakoto Noah i TeAtua nei teelaa ni hakassaaina ai naa sosorina hakallika naa tama te maarama nei, teenaa Noah ni haia TeAtua maa se tama e tonu iaa ia ni hakataakoto tonu kiaa ia. ^{§††}

⁸ Teelaa ko te hakataakoto Abraham i TeAtua raa teelaa ni lavaa ai Abraham te hakannoo ki TeAtua i tana saaita kannaatia ki hano ki te henua TeAtua ni purepure ake kiaa ia. Niaaina maa Abraham ni see iloa i tana kina e hano raa, a ia ni hakannoo koi ki TeAtua no hano. ^{§†9} I tana saaita ni noho maa se horau i te henua ni purepure ake TeAtua raa, a ia ni noho

† 10.22 Lev 8.30; Ezek 36.25 †† 10.27 Is 26.11 (LXX) ‡ 10.28 Deut 17.6, 19.15 ‡† 10.29 Ex 24.8 ‡‡ 10.30 Deut 32.35,36; Rom 12.19

‡‡† 10.37 Hab 2.3-4 (LXX) ‡‡‡ 11.3 Gen 1.1; Ps 33.6, 9; Jn 1.3 § 11.4 Gen 4.3-10 §† 11.5 Gen 5.21-24 (LXX) §†† 11.7 Gen 6.13-22 §† 11.8 Gen 12.1-5

no hakataakoto tonu koi ki TeAtua. Aia ni moemoe koi i naa tamaa hare kantis, e mee pee ko Isaac ma Jacob, naa tama ni kauake hoki te purepure naa TeAtua.
¹⁰ I te aa i Abraham ni noho kattari kite henua TeAtua ni hakatonu no hakatuu, teenaa se henua e pena kituu makattau hakaoti.

¹¹ Niaaina maa Abraham ku matua aa Sarah kulaka i te ssao te ffine e haitama raa, Abraham ni sura koi tana tamariki, i te aa, i Abraham ni taaohi manava ki naa purepure TeAtua kiaa ia. ¹² Niaaina maa Abraham ku tae iloo ki tana matua raa, a ia ni lavaa te hakatiri tana haanauna no tammaki iloo pee ko naa hetuu i te lani aa ma naa kerekere makkini i naa tahua vaatai. [‡]

¹³ Naa tama nei hakkaatoa ni mmate ma naa hakataakoto laatou i TeAtua, aa naa tama naa ia ni see too naa mee TeAtua ni purepure ake kilaatou. Naa tama naa ni kkite no fiafia i naa takkoto mmao mai naa mee naa. Teenaa naa tama naa ni ffuri no taratara maa laatou ni horau koi ennoho i te kerekere nei. ¹⁴ Naa tama e taratara peenaa raa e huri ake maa laatou e sessee se henua ki mee ma se ttino henua laatou. ¹⁵ Naa tama naa ni see nnoho ka mamannatu peenaa kite henua laatou ni oomai. Ki mee maa naa tama naa ni mannatu ki te henua naa raa, laatou ni see laatou ara kiahe. ¹⁶ Tevana ia naa tama naa ni fifai ki see henua e taukareka ia, se henua i te lani. Teenaa TeAtua see napa maa Ia e taapaa naa tama naa ma se Atua laa-tou, i te aa ia Ia ku oti te penapena hakaoti te henua naa tama naa.

¹⁷ Abraham ni usuhia tana hakataakoto i TeAtua ki hookii tana tama Isaac maa se mee aana e hakaara ki TeAtua i tana saaita ni haaiteria TeAtua. Niaaina maa TeAtua ni kauake ana purepure ki Abraham raa, Abraham ni hakaara tana tama raa ki TeAtua. ¹⁸ Aa TeAtua ia ni mee ake peelaa kiaa ia, "Too haanauna ni purepure atu nau raa ma ki hakatiri iho i Isaac." ¹⁹ Abraham ni maanatu maa TeAtua ma ki lavaa te hakamasikeria a Ia Isaac, teenaa te mee nei e mee maa Abraham ni toomai tana tama naa i te mate.

²⁰ Teelaa ko te hakataakoto Isaac i TeAtua raa teelaa ni purepure ake ai Isaac ki Jacob ma Esau i laaua ma ki haia hakaraaoina TeAtua imuri. ^{‡‡}

²¹ Teelaa ko te hakataakoto Jacob i TeAtua teelaa ni huri ai a ia no hakatapu naa tamalliki Joseph raa i tana saaita ni taupiri ki mate. Te saaita naa raa, Jacob ni hakapare i aruna tana tokotoko, teenaa lotu iloo ki TeAtua. [§]

²² Teelaa ko te hakataakoto Joseph i TeAtua raa teelaa, i tana saaita ni taupiri ki mate raa, ni taratara ai a ia i te ara naa tama i Israel raa ki mee ki tana haitino i te saaita laatou e hakattaha i Egypt. ^{§†}

²³ Teelaa ko te hakataakoto naa maatua Moses i TeAtua raa teelaa ni huuina ai laaua Moses i naa marama e toru i tana saaita ni haanau mai. Laaua ni kkite maa te tamariki raa e tiputipu taukareka, teenaa ki see mat-taku ai laaua te sahe naa taratara te tuku. ^{§††}

²⁴ Teelaa ko te hakataakoto Moses i TeAtua raa teelaa, i tana saaita ni matua raa, a ia ni see hiihai maa ia e haia ma se tamariki te tama ffine te ttuku i te henua naa. ^{§†25} Aia ni hiihai maa ia ki hakallono isu ma naa tama TeAtua; a ia ni see hiihai maa ia ki hakahiahia tana tamaa saaita ma te tiputipu see tonu. ²⁶ Aia ni hakatuu peelaa ma ki mee ma ia e hakanaparia i aa ia e tautari ki te Mesaea raa, e taukareka ia i naa mane ka-too i Egypt, teenaa i aa ia e ttoka are ki tana tuuhana ma ki kauake TeAtua imuri.

²⁷ Teelaa ko te hakataakoto Moses i TeAtua raa teelaa ni see matakai ai a ia i te ttuku Egypt no hakataha ia i te henua naa. A ia ni see hiihai maa ia e ahe, i aa ia e mee maa ia ni kite i TeAtua, te tama see kiitea ki te karamata. ²⁸ Teelaa ko tana hakataakoto i TeAtua naa teelaa ni mee ake ai a ia ki te kanohenua Israel raa ki mee te Kaikai te Pasova aa ku tapi te too raa i naa tootoka laatou ki see taia naa tamalliki mua laa-tou raa te Ensol te Mate. ^{§††}

²⁹ Teelaa ko te hakataakoto naa tama i Israel i TeAtua raa teelaa ni lavaa ai naa tama naa te hakahiti te 'Red Sea', e mee pee ko laatou e sassare vaaruna te kerekere e pakupaku, teenaa te saaita naa tama i Egypt raa ni mee ma ki hakaffiti ake laatou raa, naa tama naa ni mallemo hakkaatoa. ^{§†}

³⁰ Teelaa ko te hakataakoto naa tama i Israel i TeAtua raa teelaa ni maaoha ai te hiri e aareha i Jericho i te saaita naa tama naa ni sare aareha te matakaa ina naa i naa aso e hitu. ^{§†}

³¹ Teelaa ko te hakataakoto te ffine hai huri Rahab i TeAtua raa teelaa ni see lavaa ai a ia te taia hakapaa ma naa tama ni see hakannoo ki TeAtua, i te aa, i aa ia ni hakauruhia a ia naa tama i Israel ki loto tana hare, te saaita naa tama naa ni oo ake no tokatoka seemuu i te henua naa. ^{§§†}

³² E aa? Nau ki taratara hoki i aaraa tama? Nau see hai saaita ki taratara atu nau i Gideon, Barak, Samson, Jefta, David, Samuel, aa ma naa pure TeAtua.

^{§§33} Teelaa ko te hakataakoto naa tama i Israel i TeAtua raa teelaa ni lavaa ai naa tama naa te taia laatou naa tama i aaraa henua. Naa tama naa ni roorosi hakaraa oi iloo ki naa kanohenua naa, teenaa laatou ni too naa mee TeAtua ni purepure ake ki laatou. Naa pukua naa laion raa ni puuia naa tama naa, ^{§§§34} naa ahi e ura kkava raa ni tinaia laatou, aa laatou ni see lavaa te taia ki naa paraamo a ka mmate. Naa tama naa ni matanaenna e, tevana ia laatou ni oo no haimmahi; naa soldia naa henua e mmao raa ni lavaa naa tama naa te taia. ¹⁸

† 11.9 Gen 35.27 †† 11.11 Gen 18.11-14, 21.2 ‡ 11.12 Gen 15.5, 22.17, 32.12 †† 11.13 Gen 23.4; 1 Chr 29.15; Ps 39.12 ‡‡ 11.17 Gen 22.1-14 ††† 11.18 Gen 21.12 ††† 11.20 Gen 27.27-29, 39-40 § 11.21 Gen 47.31 (LXX), 48.1-20 §† 11.22 Gen 50.24-25; Ex 13.19

§†† 11.23 Ex 2.2, 1.22 §† 11.24 Ex 2.10-12 §†† 11.28 Ex 12.21-30 §† 11.29 Ex 14.21-31 §† 11.30 Josh 6.12-21 §§† 11.31 Josh 2.1-21, 6.22-25 §§† 11.32 Judg 6.11-8.32, 4.6-5.31, 13.2-16.31, 11.1-12.7; 1 Sam 16.1-1 Kgs 2.11; 1 Sam 1.1-25.1 §§§ 11.33 Dan 6.1-27.18 11.34 Dan 3.1-30

³⁵ Teelaa ko te hakataakoto naa haahine i TeAtua raa teelaa ni lavaa te hakamasikeria ai naa hareakina laa-tou raa i te mate.

Aaraa tama ni see fiffai maa laatou ki hakassaoria raa, naa tama naa ni tiiake koi ma ki taaia laatou ki mmate ki lavaa laatou te massike kite ora e taukareka.

^{†36} Aaraa tama laatou ni taussuaina ka sarua, aa aaraa tama e saisaitia ki naa seni no karapusina.

^{††37} Naa tama naa ni tauatia ki naa hatu; aaraa tama ni tuutia no mmotu iloto ttonu; aaraa tama ni taaia ki naa paraamo. Naa tama naa e ttara ki naa kiri naa sipsip ma naa gout; naa tama naa e ttaka see hai mee, e hai haaeoina, aa e mee pakavaina.

^{‡38} Naa tama naa see tau te nnoho i te maarama nei; naa tama naa ni sassare huri ma ko naa horau vaaroto mouku, i aruna naa tamaa mouna, iloto naa rua i naa vasi naa mouna, aa vaaroto naa rua i te kerekere.

³⁹ Naa tama nei ni hakanauria iloo i naa hakataakoto laatou i TeAtua, tevana iaa laatou ni see hai mee ni too i naa mee TeAtua ni purepure ake. ⁴⁰ I te aa, TeAtua ni mee tana mee e taukareka ki mee ki taatou, teenaa te hakataakoto TeAtua raa e mee maa naa tama naa e ttari koi ki taatou ki haka kaatoaina naa ora taatou hakapaa ma naa tama naa.

TeAtua taatou Tamana

12 Taatou iaa e ttaka ma te lopo tama e hakaea i naa hakataakoto laatou. Teenaa taatou ki tiiake naa mee e ppui mai i naa hakataakoto taatou aa ma naa haisara e hakaviisia ai taatou, aa taatou ku uu naa kauae taatou no ffuro i te haiva TeAtua e tuku.

² Taatou ki ttoka tonu ki Jesus, te tama e mau ai naa hakataakoto taatou i te kaamata no tae ki te hakaoti ana. A Ia ni see matakua maa i aa Ia ku tuukia kite kros. A Ia ni see maanatu maa Ia ma ki hakanaparia i aruna te kros, i te aa i aa Ia ni hakataakoto tonu ki tana saaita ma ki hiahia imuri, aa teenei a Ia ku noho i te vasi hakamaatau i te nohorana TeAtua.

³ Kootou hakatuu ake ki naa haeo ttama naa ni uru; kootou hakatuu kite lotoffaaeo naa tama haisara raa iaa Ia. Teenaa kootou ki see paretino no tiiake naa hakataakoto kootou i TeAtua. ⁴ Kootou maraa e hakappuru iloo ki see lavaa kootou naa mahi te haisara, tevana iaa kootou ni see tauppiri ki mmate i naa vana kootou e mee naa. ⁵ E aa? Kootou ku ssiri koi i naa taratara hakauaua ake TeAtua ki kootou, naa tama e mee ma ni tamalliki aana? ^{††}

“Taku tama, hakannoo ki naa akonaki TeAriki e kauatu, aa koe ki see mei i too saaita e nutua a Ia.

⁶ TeAtua e hakattonu naa tama katoo e llee ai tana manava, aa e hakkaitoa naa tama katoo e tauhia a Ia maa ni tama aana.”

[†] 11.35 1 Kgs 17.17-24; 2 Kgs 4.25-37 ^{††} 11.36 1 Kgs 22.26-27; 2 Chr 18.25-26; Jer 20.2, 37.15, 38.6 [‡] 11.37 2 Chr 24.21 ^{††} 12.5 Job 5.17; Prov 3.11-12 (LXX)

⁷ Tesaaita kootou e hakkaitoaina TeAtua raa, kootou ki illoa maa kootou e haia peenaa i kootou ni tamalliki TeAtua. Naa tamalliki katoo maraa e hakkaitoaina naa tammana laatou anii? ⁸ Ki mee maa kootou see hakkaitoaina pee ko ana tamalliki raa, teenaa e mee maa kootou seai ni tamalliki aana maaoni; kootou naa ni huivao koi. ⁹ Taatou hakkaatoa e hakkaitoaina naa tammana taatou i te maarama nei, teenaa taatou e tuku atu koi ki laatou. E aa? Kootou see mannatu maa taatou ki tuku atu hoki peenaa ki taatou Tamana i te lani ki ora hakaoti taatou? ¹⁰ Taatou ni hakkaitoaina naa tammana taatou i te maarama nei i te tamaa saaita koi, i laatou e mannatu maa e tonu; TeAtua iaa e mee peenaa ki kaumai se taukareka ki taatou, teenaa ki ttapu naa ora taatou pee ko Ia. ¹¹ I te saaita taatou e hakkaitoaina raa, taatou e mee maa taatou ki nnoho hakaaroha, teenaa maa taatou ki see fiafia. Ki muri raa naa tama ni akonakina peenaa raa ku kauake te ora e tonu.

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo

¹² Kootou kissau naa rima e matanaenna e kootou naa aa kootou ku hakamakkaa naa turi kootou e poreppore naa! ^{†††} Sassare tonu ki naa saarena e ttonu ki see hakallika naa vae naa tama see lavaa te sassare; tevana iaa naa vae naa tama naa ki taukalleka. ^{†††}

¹⁴ Kootou mee ki nnoho hakaraaoi kootou ma naa tama hakkaatoa, aa kootou ku mee ki ttaka kootou ma te tiputipu e tapu, i te aa, see hai tama i kootou ma ki kkite i TeAriki ki mee maa kootou see nnoho hakaraaoi peenaa. ¹⁵ Kootou mmata ki see ffuri kootou no tiiake te laaoi TeAtua. Kootou mmata ki see mee kootou ma ko naa laakau e mmara teelaa e ssomo no mee aaraa laakau no hakallika. ^{††††} Kootou mmata ki see hai huri kootou ka see illoa te lotu pee ko Esau, te tama ni sui ana kaikai raa ki ana keri i aa ia kote tama matua. ^{†††††} Kootou e illoa maa ki muri raa a ia ni hiihai maa tana tamana raa ki huri ake no hakatapu iaa ia; aaraa nei a ia ni kerekereia ka hano. Niaaina maa ia ni mate hakaoti i ana tani raa, a ia ni see lavaa te too tana mee ni see naa. ^{†††††}

¹⁸ Kootou ni see oomai ki te mouna e tuu i te kerekere nei, teelaa e ura kkava, e takoto pouri, aa e tuu tana sisioi, pee ko naa tama i Israel raa ni mee i te Mouna Sinai, i te saaita TeAtua ni kauake ana Loo.

¹⁹ Naa tama naa ni llono i naa iri te puu ka llono laatou i naa taratara ake te reo. I te saaita naa tama naa ni llono i te reo raa, naa tama naa ni ttani i laatou ni see hii hakannoo. ^{††††††} I te aa, i laatou see hii hakannoo ki te taratara e kauake peelaa, “Ki mee hoki iloo ma se manu e paa i te mouna naa, te manu naa ki tauatia ki mate.” ^{†††††††} Naa vana ni ssura i te kina naa ni haka-

^{††} 12.12 Is 35.3 ^{†††} 12.13 Prov 4.26 (LXX) ^{††††} 12.15 Deut 29.18 (LXX) [§] 12.16 Gen 25.29-34 ^{††} 12.17 Gen 27.30-40 ^{†††} 12.19 Ex 19.16-22, 20.18-21; Deut 4.11-12, 5.22-27 ^{††} 12.20 Ex 19.12-13

mataku iloo, teenaa ki taratara Moses peelaa, "Nau e pōpōre i taku mataku!" †

²² Kootou iaa ku oomai kite Mouna Saion, te henua te Atua e ora, te Jerusalem telani ma tana simata ensol. ²³ Kootou ku oomai kite kuturana hakahiahia naa tamalliki mua TeAtua, naa tama e mee naa inoa laa-tou e sissia i telani. Kootou ku oomai ki TeAtua, te tama e hakatonutonu naa tama hakkaatoa. Aa kootou ku oomai ki naa aitu naa tama taukalleka ku mee no kaatoa naa ora laa-tou. ²⁴ Kootou ku oomai ki Jesus, te tama ni hakatonu te taratara hakamaatua hou TeAtua, aa ki tetoo teelaa e uii naa haisara; teenaa seai ko tetoo e tanitani ki kauake tana sui, pee ko tetoo Abel. ††

²⁵ Kootou mmata hakaraaoi iloo ki see sahea kootou te tama e taratara atu ki kootou. Naa tama ni sahea laa-tou naa taratara TeAtua i te kerekere nei ni see ssao. Eaa? Taatou e maanatu maa taatou ma ki ssao ki mee maa taatou e sahe naa taratara te tama e taratara iho i telani? ²⁶ Te kerekere raa ni ue i te saaita te reo raa ni taratara iho, tevana iaa te saaita nei a Ia e taratara peelaa, "Nau ma ki ue hoki te kerekere nei hakapaa ma telani." ²⁷ Te saaita TeAtua e mee maa 'hoki' raa, a Ia e mee maa naa mee katoo i te kerekere nei ma ki uettia, teenaa ki takkoto koi naa mee teelaa see lavaa te uettia.

²⁸ Taatou ki fiafia i taatou e too te nohorana teelaa see lavaa te uettia. Taatou ki fiafia no lotu haka-maoni iloo i TeAtua itana ara e hiihai; ²⁹ i te aa, te Atua taatou raa e mee ma seahi e ttuni te tama ki mate hakaoti. ‡

13 Kootou ki manava laaoi peenaa i naa taaina ma naa kave kootou. ² Hakamaarona lokoi ki hakauru naa tama kootou see illoa raa ki naa hare kootou. E mee aaraa tama ni hakauru naa ensol raa ki naa hare laa-tou, aa laa-tou iaa ni see illoa maa teenaa ni ensol. ³ Hakamaarona i naa tama e mmoe i naa hare karapusi, e mee pee ko kootou e karapusi hakapaa. Hakamaarona i naa tama e hakallono isu, e mee pee ko kootou e hakallono isu hoki ma koolaa-tou.

⁴ Kootou katoo ki mmata i te aavvana raa teenaa sevana hakamaatua. Naa hai aavvana raa ki ttaka hakapaa ka fiffai ki laa-tou. TeAtua ma ki hakatonutonu naa tama i laa-tou e ffuri no hai huri ma naa aavana aaraa tama.

⁵ Kootou mmata ki see kaimannako kootou ki te mane; kootou ki tau koi ma te kooina e nnoho ma kootou. TeAtua ni mee peelaa, "Nau ma ki see masike no tere i kootou; kootou ma ki see tiiake nau ki nnoho soko kootou." ‡‡

⁶ Taatou ki taratara see kkapo peelaa: ⁵

"TeAtua e tokonaki kiaa nau, nau ma ki see mataku. Se aa naa tama te maarama nei e lavaa te mee kiaa nau?"

⁷ Hakamaarona i naa hakamau kootou imua, naa tama ni hakaia atu naa taratara TeAtua. Kootou mannatu ake ki te ssao laa-tou ni ttaka i te maarama nei no mmate, a kootou ku tautari ki naa tiputtipu laa-tou. ⁸ Te tiputtipu Jesus Christ see lavaa te huri; tana tiputtipu i te aso raa, te aso nei, aa i naa aso hakkaatoa e ssau koi. ⁹ Kootou mmata ki see hurisia naa manava kootou naa akonaki kootou ni see illoa imua. E taukareka maa naa ora kootou ki haimmahi e hakatahito i te laaoi TeAtua, teenaa ki see mee maa kootou e tautari ki naa ppui naa kaikai; naa tama e tautari ki naa ppui naa ni seai iloo naa vana laa-tou ni taunai i naa ppui naa.

¹⁰ Naa maatua e heheuna iloto te kina naa Jew e lotu raa e puia naa loo raa ki see kaina laa-tou naa mee e hakaara i aruna te olta taatou. ¹¹ Naa Maatua Hakamaa naa Jew raa e toomai tetoo naa manu raa ki te Uta e Tapu raa ki hakaara ki uia naa haisara te henua; naa haitino naa manu raa iaa e tuunia laa-tou i haho i te kina laa-tou e nnoho. ¹² Teenaa ko te vana Jesus ni mate hoki i taha Jerusalem, teenaa ki lavaa te huua naa haisara te henua ki tana tino too. ¹³ Teenaa taatou ki oo atu kiaa Ia i taha te kina te henua e nnoho no mee ki nnapa taatou hakapaa maa Ia. ¹⁴ I te aa i taatou see hai henua e takoto hakaoti i te kerekere nei; taatou e see ki te henua teelaa ma ki sura iho imuri. ¹⁵ Taatou ki hakanau peenaa i TeAtua i te kau saaita iloto te inoa Jesus, ki mee maa teenaa te mee taatou e hakaara ki TeAtua ki naa maaisu taatou i naa taratara taatou maa Jesus ko TeAriki. ¹⁶ Kootou hakamaarona ki sosorina taukareka kootou ka tokonaki ki telaa tama, i teenei ko te mee taatou e hakaara teelaa e hiihai ai TeAtua.

¹⁷ Hakannoo ki naa hakamau kootou. Naa tama naa see illoa te hakamarolloo i naa roorosi laa-tou ki naa ora kootou, i te aa, i laa-tou ma ki hakaari ake ki TeAtua i naa heuna laa-tou ni mee. Ki mee maa kootou e hakanoo ki naa tama naa, naa tama naa ma ki heheuna ma te fiafia; aa ki mee seai, naa tama naa ma ki heheuna hakaaroha, teenaa kootou ma ki see tokonakiria naa tama naa.

¹⁸ Kootou ki taku peenaa ki tokonaki mai TeAtua ki maatou. Maatou e illoa maa naa hakataakoto maatou e mallama, i maatou e fiffai maa maatou ki mee naa vana e ttonu i naa saaita hakkaatoa. ¹⁹ Aa nau e hiihai maa kootou ki taku hakappuru ki mee mai TeAtua ki hanatu nau ki kootou i naa aso nei koi.

²⁰ TeAriki Jesus e mee pee ko te tama e roorosi naa sip-sip, a Ia ni hookii tana tino too ki ttino te taratara hakamaatua TeAtua teelaa e takoto hakaoti, teenaa a Ia ni hakamasikeria TeAtua i te mate. TeAtua ko te tama e mee kootou ki nnoho hakaraaoi, ²¹ teenaa a Ia e lavaa te haia a Ia te tiputtipu e taukareka raa ki haimahi iloto naa ora kootou, ki lavaa kootou te tautari hakaraaoi ki tana hiihai. I loto naa heuna Jesus raa, taatou e haia a Ia ki toa taatou naa sosorina kaatoo aana e hiihai. Teenaa taatou katoo e lavaa te hakanau iaa Ia i te kau saaita katoo! Amen.

† 12.21 Deut 9.19 †† 12.24 Gen 4.10 ‡ 12.25 Ex 20.22
 †† 12.26 Hag 2.6 (LXX) ‡‡ 12.29 Deut 4.24 ‡‡‡ 13.2 Gen 18.1-8, 19.1-3 ‡‡‡ 13.5 Deut 31.6, 8; Josh 1.5 § 13.6 Deut 31.6, 8; Josh 1.5

§† 13.11 Lev 16.27

Naa taratara hakaoti

²² Aku taaina. Kootou hakannoo hakaraaoi iloo ki naa taratara nei; taku pas e sissii nei seai se pas e huarooroa.

²³ Nau e hiihai maa kootou ki illoa maa taatou taina Timothy ku oti te hanaa i te hare karapusi. Ki mee maa

ia e vave taemai, maaua ma ki oo atu hakapaa ki kootou.

²⁴ Kauatu naa purepure maatou nei ki naa hakamau kootou ma naa tama katoa telotu. Naa taaina taatou e nnoho i Italyraa e purepure atu ki kootou.

²⁵ Te Atua ki mmata ake hakaraaoi ki kootou hakkaatoa.

JAMES

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

e takkoto te kau taratara akonaki teelaa e sissii ki “naa tama hakkaatoa TeAtua e ttaka masseu ki naa kina katoo i te maarama nei”. Te tama e sissii te pas nei e taratara hakaraaoi iloo ki mallama ana akonaki i naa tiputipu ma naa sosorina te tama e lotu. Aia e taratara i te kau vana pee ko te nnoho hai mane aa te nnoho hakaaroa, naa usuhia te tama i te vana e hakallika, te sosorina e taukareka, te maanatu hakallika i telaa tama, te hakataakoto te tama i TeAtua ma ana sosorina, te taratara ki te taratara e kee, te atamai maaoni, te hakatauttau ma aaraa tama, te manava e ahu ma te manava e taka seemuu, te hakatonuonuu aaraa tama, te manava hikkahi, te noho e noho hakalavatoa, aa naa taratara i naa taku te tama.

Te pas nei e taratara hakaraaoi iloo maa te hakataakoto te tama i TeAtua ki hanotonu ma ana sosorina, i teenaa ko naa tiputipu te tama e lotu maaoni.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1

Te lotu ma te atamai maaoni 1.2–8

Tennoho hai mane ma te nnoho hakaaroa 1.9–11

Kootou mmata ki see usuhia kootou ni vana e hakallika 1.12–18

Hakannoo ki te taratara no hakasura te tiputipu etonu 1.19–27

Kootou ki see hirihiri tama 2.1–13

Te lotu te tama ma ana sosorina 2.14–26

Te tama e lotu ki hakamattoni ana taratara 3.1–18

Te tama e lotu ma naa tiputipu te maarama nei 4.1–5.6

Te kau akonaki 5.7–20

1 Anau James, se tama e heheuna maa TeAtua, aa maa TeAriki Jesus Christ. †

Nau e sissii atu te pas nei ki kootou, te kanohenua TeAtua e ttaka masseu ki naa kina katoo i te maarama nei.

Te lotu ma te atamai maaoni

² Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki fiafia i naattiri kootou i te kau haaeo. ³ I te aa i kootou e illoa maa naa haaeo naa e hahaaite te haimahi naa hakataakoto kootou i TeAtua. Saaita naa hakataakoto kootou naa ma ki ttipu ake no haimmahira, kootou ma ki lavatoa te nnoho ma naa haaeo naa. ⁴ Kootou ki hakalavatoa te nnoho ma naa haaeo naa, ki see usuhia kootou no mee te lopo vana seettonu, kittonu kootou aa ki kaatoa naa ora kootou. ⁵ Aa ki mee maa setama i kootou see atamai, aia ki taku ki TeAtua, i TeAtua ma ki kauake te atamai naa. I te aa, i TeAtua se tama e kaimaarie. Aia e hookii vare ki naa tama katoo e kainnoo ake.

⁶ Tevana ia, i too saaita e taku raa, koe ki illoa maa naa mee aau e kainnoo naa ma ki kauatu TeAtua. Koe

† 1.1 Mt 13.55; Mk 6.3; Acts 15.13; Gal 1.19

seai iloo ki mamaanatu tammaki maa oo mee naa ma ki hainattaa te kauatu. Ttama e mamaanatu tammaki raa e mee pee ko naa hakahua naa peau i te moana i naa oko te matani. ⁷ Naa tama peenaa, teenaa see lavaa te hakatonu naa mannatu laatou aa see illoa maa laatou ki mee peehea; naa tama naa ki see mannatu maa laatou ma ki too ni mee maa laatou i TeAriki.

Naa tama e hai mane ma naa tama e nnoho hakaaroa

⁹ Naa tama te lotu e nnoho hakaaroa raa ki fiafia i te saaita laatou e hakassuratia TeAtua maa laatou ni tama e hai hekau. ¹⁰ Aa naa tama te lotu e hai hekau raa ki fiafia i te saaita laatou e hakassuratia TeAtua maa laatou ni tama e nnoho hakaaroa. I te aa, naa tama e hai hekau raa ma ki maaoha no mmate pee ko naa laakau vao. ¹¹ Te laa raa e sopo ake ma te vvela no tuunia naa laakau e ssomo, teenaa naa kaute naa laakau naa ma ki mmate no maaoha ki laro, aa te tiputipu e hakaoti manava naa kaute naa ku seai. Peelaa hoki naa tama e hai hekau raa ma ki mmate i naa sassare laatou ka mee naa heuna laatou. ††

†† 1.11 Is 40.6-7 (LXX)

Naa hakataakoto taatou i TeAtua ma ki haaiteria

¹² Naa tama e hakataakoto tonu i TeAtua i naa saaita laatou e haaiteria raa, laatou ki fiafia. Saaita laatou ku oti te haaaiteria raa, laatou ma ki sua TeAtua ki tana ora ni purepure ake ki naa tama e laa oi iaa Ia. ¹³ Ki mee te henua e haaiteria ni haaeo peenaa, laatou ki see mee ni taratara maa laatou peelaa, "Nau e haaiteria TeAtua." Seai. I te aa, TeAtua see lavaa te haaiteria te vana e hakallika, aa tana tino see iloa te haaitetama. ¹⁴ Tevana iaa te henua ma ki usuusuhia i te saaita laatou e ffuri no mee naa vana hakallika e oti manava ai laatou. ¹⁵ Teenaa naa vana hakallika e oti manava ai laatou naa ma ki oo ake no llasi ka hakasura naa haisara, aa te saaita naa haisara naa e oo ake no llasi, teenaa te mate ma ki sura. ¹⁶ Aku taaina ma aku kave nei, kootou mmata ki see hakareesia kootou. ¹⁷ Te kau mee e taukalleka taatou e ssura mai i telani. Teenaa ni mee e oomai i TeAtua, te tama ni hakamaasina naa lamu telani. A Ia see iloa te hurihuri ni vana maana ma ki hakapooritia taatou. ¹⁸ Itan tino hiihai, taatou ni hakaoratia a Ia iloto naa mahi te taratara maaoni, ki nnoho taatou pee ko ana tama mua i ana mee katoo ni penappena.

Hakannoo ki naa taratara TeAtua

¹⁹ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki illoa maa naa tama katoo ki hakannoo hakaraa oi iloo ki naa taratara e kauake, tevana iaa laatou ki see osoo taratara ka palilliri naa maaisu laatou, aa laatou ki see lotolloto nauhie. ²⁰ I te aa, te saaita te tama e loto raa, a ia ma ki see lavaa te hakasura te tiputipu e tonu TeAtua e hiihai. ²¹ Teenaa kootou ki tiiake naa sosorina e kerekere kootou e hakamannani naa. Kootou ki tiiake hoki naa sosorina tippua kootou e mee naa, aa kootou ku tuku ki naa vana TeAtua. Kootou ku toa kootou naa taratara TeAtua e ppono ki loto naa hatumanava kootou, i kootou ma ki lavaa te hakasoria naa taratara naa.

²² Kootou see mee maa kootou e hakannoo koi ki llono kootou i ana taratara; kootou ki tautari hoki ki naa taratara naa. Kootou see hakallesi ki kootou soko kootou. ²³ Tama e hakannoo koi ki naa taratara aa see tautari ki naa taratara naa raa, e mee pee ko te tama e ttoka i te mmata raa ki kite ia i ana tiputipu. ²⁴ Aa i tana saaita ni hakataha i te mmata raa, a ia kussiri hoki i ana tiputipu. ²⁵ Tevana iaa, te tama e ttoka hakaraa oi ki ilotia a ia naa Loo TeAtua e hakasao te tama raa, ttama naa ma ki haia hakaraa oi naa TeAtua i ana vana katoo e mee. I te aa, iaa ia e hakannoo hakaraa oi iloo ki naa Loo naa. A ia see mee maa ia e hakannoo koi aa ma ki oti kussiri, seai. A ia maraa e tautari ki naa Loo naa.

²⁶ Ehai tama i kootou e maanatu maa ia se tama e lotu? Ki mee koe see roorosi hakaraa oi too maaisu, taau naa seai se lotu maaoni, aa koe naa ku hakareesi kiaa koe soko koe. ²⁷ Te lotu TeAtua Tamana e vana

maa te lotu e matahua aa e maaoni raa e tiputipu peenei: Taatou ki tokonaki ki naa tamalliki ku oti te mmate naa maatua laatou aa ma naa puruna haahine ki see nnoho hakaaroha laatou. Taatou ki roorosi hoki ki see usuhia taatou no mee naa vana see ttonu te maarama nei.

Kootou ki see hirihiri maa ni tama kootou e fiffai

² Aku taaina ma aku kave nei. I kootou ni tama e hakatina i TeAriki taatou Jesus Christ, TeAriki haimahi, kootou ki see hirihiri maa ni tama kootou e fiffai aa ma aaraa tama iaa kootou see fiffai. ² Ki mee maa see tama e hakao tana kasana e taavi mmaha aa e uru ki naa hekau taukalleka e uru atu ki loto te hare lotu kootou, aa telaa tama see hai mane e hakao ki naa hekau e hakallika e uru atu hoki ki loto te hare lotu kootou naa. ³ Ki mee kootou e anaana koi ki te tama haimane raa no vanaa ke kiaa ia peelaa, "Kau no noho i te tuai e taukareka nei," aa kootou iaa e ffuri atu ki telaa tama no vanaa ke peelaa, "Tere no tuu mai peelaa, seai koe ku noho ki te kerekere ilaro," ⁴ teenaa kootou e ssara i kootou e hirihiri tama, aa kootou hoki ku hakatonotonu ki naa manava e takahihiti kootou.

⁵ Aku taaina nei, kootou hakannoo mai! TeAtua ni hiri naa tama e nnoho hakaaroha i te maarama nei ki illoa hakaraa oi iloo iaa Ia, aa ki nohoria laatou te nohorana teelaa ni purepure ake Ia ki naa tama e laa oi iaa Ia. ⁶ Tevana iaa naa tama e nnoho hakaaroha raa see haia hakaraa oi naa kootou. Ko ai naa tama maraa e oo atu no mee pakavaina kootou ka taakina kootou ki te koti? Teenaa ko naa tama naa, naa tama e hai hekau! ⁷ Teenaa ko laatou naa e tuku haaeo ina laatou te inoa taukareka TeAriki kootou.

⁸ Naa vana kootou e meeraa ma ki ttonu ki mee kootou e tautari ki te Loo Te Nohorana TeAtua, teelaa e hakatuu iho iloto te Laupepa Tapu, "Manava laa oi i telaa tama pee ko koe e manava laa oi iaa koe soko koe." ⁹ Ki mee kootou e hirihiri maa ni tama kootou e fiffai aa ma ni tama kootou see fiffai, kootou naa kussara. I te aa, i kootou ku sahea kootou te Loo e taratara i te tiputipu naa. ¹⁰ Tama e sahea a ia se Loo tokotasi raa, a ia naa e sahea a ia naa Loo raa hakkaatoa. ¹¹ I te aa, te tama ni mee tana Loo peelaa, "Kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama," teenaa ko ia naa hoki e mee tana Loo peelaa, "Kootou see taa tama." ¹¹ Naa ina maa koe see hai huri ma te aavana telaa tama, koe naa e sahea a koe naa Loo TeAtua, iaa koe e taa too tama no mate. ¹² Kootou ki taratara ka sosorina pee ko naa tama e illoa ma ki oti laatou ku hakatonotonusia naa Loo teelaa e mee ki hakassoria taatou. ¹³ TeAtua ma ki see sura te manava aroha i tana saaita ma ki hakatonotonu te tama ni see manava aroha i telaa tama. Naa tiputipu te manava e aroha i te tama e laka i aruna te manava e hakatonotonu te tama.

† 2.8 Lev 19.18 †† 2.11 Ex 20.13, 14; Deut 5.17, 18

Sosorina tautari ki naa hakataakoto kootou i TeAtua

¹⁴ Aku taaina ma aku kave nei. Se aa e taukareka ki mee te henua e taratara maa laatou e illoa hakaraaoi iloo i TeAtua, aa naa sosorina laatou iaa e kkee? Laatou ma ki lavaa te hakassaoria peehea te illoa laatou naa? ¹⁵ Ki mee maa teelaa ni taaina ma ni kave kootou ettaka see hai hekau aa see hai kaikai ki kkai. ¹⁶ Se aa e taukareka i tootaratara e pesi atu ki laatou peelaa, "Te aso taukareka! Hakao ni kkahu matoru ki see makallii kootou aa kootou ku kkai ki pposu kootou!" aa kootou iaa see kauake ni mee maa laatou ki nnoho taukalleka laatou? ¹⁷ Nau e taratara atu raa ko te tiputipu te hakataakoto naa. Ki mee kootou e hakataakoto vare koi i TeAtua aa kootou iaa see tautari ki naa hakataakoto naa, teenaa te hakataakoto kootou i TeAtua naa e mate.

¹⁸ E mee te tama ma ki taratara peelaa, "Te tama e lotu i TeAtua aa telaa tama e sosorina taukareka." Nau e hakahe atu taku taratara peenei, "Hakaari mai ki illoa nau maa te tama raa e lotu peehea maa ia se tama e sosorina hakallika? Nau iaa ma ki hakaari atu ki illoa koe i naa tiputipu taku lotu i TeAtua i aku sosorina."

¹⁹ Koe e illoa maaoni maa teelaa se Atua koi tokotasi? Taukareka! Naa tippua raa hoki ettaka ma te illoa naa, teenaa e ppore ai laatou i naa mattaku laatou.

²⁰ Te vware! Koe e hiihai maa nau e hakaari atu kiaa koe maa te lotu te tama teelaa see hakasoaina ana sosorina raa, teenaa selotu e mate? ²¹ Kootou hakatuu ki Abraham. Tana ora ni hakatonu peehea maa TeAtua? Teenaa ko i-ana sosorina tautari ki tana hakataakoto i TeAtua i tana saaita ni hookii tana tamariki, Isaac, i aruna te olta. ^{†22} Koe see kite i naa hakauu naa mee e lua nei hakapaa? Naa hakataakoto taatou i TeAtua e hakattino ki naa sosorina taatou. ²³ Te Laupepa Tapu raa e taratara maaoni peelaa, "Abraham ni lotu maaoni i TeAtua, teenaa a ia ni haia TeAtua ma se tama e tonu i aa ia e lotu maaoni." Aa teenaa Abraham ni taapaa ma sessoa TeAtua. ^{†24} Aa teenaa, kootou nei ku illoa. Naa ora taatou e ttonu i taatou e sosorina tautari ki naa hakataakoto taatou i TeAtua, see mee maa i naa hakataakoto koi taatou.

²⁵ Te ara naa nisura hoki i Rahab, te ffine hai huri. Tana ora ni tonu maa TeAtua i aa ia ni hakamuunia a ia naa tama haka Israel ni oo ake no tokatoka seemuu i te henua naa, aa ki otiraa hakasaoria iloo a ia naa tamanaa i telaa ara. [‡]

²⁶ Aa teenaa, te haitino e moe seai tana manu raa, teenaa se haitino e mate. Peelaa hoki te hakataakoto te tama i TeAtua teelaa see hakasoaina naa sosorina e taukalleka raa, se hakataakoto e mate.

Hakamattoni naa taratara kootou

3 Aku taaina ma aku kave nei. Kootou see mee maa kootou hakkaatoa ki heheuna maa nitisa. Kootou

† 2.21 Gen 22.1-14 †† 2.23 Gen 15.6; 2 Chr 20.7; Is 41.8 ‡ 2.25 Josh 2.1-21

e illoa maa te hakatonu maatou naa tisa raa ma ki ttoe iaa i aaraa tama. ² Taatou hakkaatoa maraa e hakassara naavana taatou. Tevana iaa te tama see hakassara ana taratara raa, teenaa ko te tama e tonu aa e illoa te roorosi i tana haitino hakkaatoa. ³ Taatou maraa e hakao te tamaa katana i te maaisu te hos raa ki lavaa te paarea taatou te hos naa ki tere ki naa kina taatou e fiffai. ⁴ Kootou hakatuu hoki i naa hurohuro naa vaka e llasi. Niaaina maa te hui te vaka naa e tere iloto naa matani e llasi raa, te vaka naa e lavaa koi te hakaraaua te tinohiti te vaka naa ki te tamaa hoe. Te hui te vaka naa ma ki tere koi ki naa kina te tinohiti te vaka naa e hiihai. ⁵ Te arero te tama e mee peenaa. Te tamaa arero naa e lavaa iloo te ahu ki naa vana hakamattaku.

Kootou hakatuu i naa lavaa te hui te vao te tuunia te tamaa maramara ahi no vela hakkaatoa.

⁶ Te arero raa e mee ma se ahi. Teenaa se mee iloto naa haitino taatou e lavaa te hakakoro te kau vana see ttonu ki hakallika taatou. Naa ora taatou nei e lavaa te seua te ahi e takoto i naa arero taatou, teenaa ko te ahi e sura mai i te ahi e ura see mate. ⁷ Te kau manu vao e kaittama, naa manu e lellere, naa manu e torottoro i te kerekere aa ma naa ika i te moana, ku oti te haia naa tama te maarama nei ki ttara, aa e lavaa hoki laatou te anaanaria ki ttara. ⁸ Tevana iaa see hai tama ku oti te lavaa te haia a ia te arero ki tara. Te arero te tama e ssuke te kau vana hakallika aa see ilotia taatou te haia ki tara, aa te tama e lavaa te mate iaa ia.

⁹ Taatou e taratara hiahia ki TeAriki taatou ma te Tamana ki naa arero taatou. Iaa taatou e ffuri hoki no sasaakiria taatou naa tama TeAtua ni penapena ki tiputtipu ma ko Ia ki naa arero naa koi.

^{†10} Naa taratara hiahia ma naa taratara haao e ssura iho i te maaisu naa koi. Aku taaina ma aku kave nei, te mee naa ki see sura i kootou. ¹¹ See hai sao e ppuna ake te vai e vai ttoro ma te vai e vai ssaa hakapaa i te rua tokotasi. ¹² Aku taaina ma aku kave nei, te laakau te 'fig' raa see lavaa te hua naa oliv; te laakau 'grape' raa see lavaa te hua naa 'fig', aa tessao e takoto te vaittai see lavaa te ppuna iho te vai e taukareka te unu.

Te atamai TeAtua

¹³ E hai tama i kootou e atammai aa e illoa i naa vana? Laatou ki hakaari maa laatou e atammai ki naa tiputtipu taukalleka naa ora laatou. Teenaa ko naa sosorina taukalleka laatou e hai seemuu i laatou e atammai.

¹⁴ Tevana iaa ki mee kootou e manava ssano, e haao, aa e kaimmate i naa mee kootou, kootou ki see taratara kailallao ka ahu maa kootou e atammai.

¹⁵ Teenaa seai se atamai e sura mai i te lani; teenaa se mee te tama te maarama nei. Te tiputipu naa e sura i naa tippua e hakallika. ¹⁶ Naa kina e takoto te manava ssano ma te manava e kaimmate i naa mee raa, te hakatautau ma te kau vana e hakallika raa hoki e ssura. ¹⁷ Te tiputipu te atamai e au i te lani raa iaa

†† 3.9 Gen 1.26

e kaamata maa e matahua; e mee hoki ki noho laaoi ma telaa tama, e meeme hakaraaoi telaa tama, e haisoa laaoi; te mee raa e sura te manava aroha i telaa tama, aa e sura naa sosorina e taukalleka; tevana iaa te hirihiri tama ma te manava e kaikailua raa see sura. ¹⁸ Te taukareka raa ko te tiputipu ma ki hakasuratia naa tama e mee telaa tama ki noho laaoi maa aaraa tama.

Kootou tuku ki naa vana TeAtua

4 Kootou naa e heheatu ka hakatauttau soko kootou i te aa? Teenaa ko te tiputipu naa kaimannako kootou ki mee naa sosorina e hakallika teelaa e hetaa iloto naa hakataakoto kootou! ² Kootou e kaimannakotia kootou naa mee, iaa see lavaa kootou te too, teenaa e massike kootou no lellere ki taa ni tama; kootou e oti manava i naa mee, iaa see lavaa kootou te too, teenaa e massike kootou no hetaa ka hakatauttau soko kootou. Kootou see hai mee i naa mee kootou e fiffai, i kootou see kainnoo ake ki TeAtua. ³ Aa naa saaita kootou e kainnoo raa, kootou see hai mee e kauatu, i te aa i kootou e kainnoo ma naa manava kailallao; kootou e kainnoo koi ma ki too ni mee maa kootou no hakatataahao naa tinotama kootou. ⁴ Kootou ni tama e kaikailua! Kootou see illoa maa te tama e haisoa ma te maarama nei raa ko te tama e tautau haaeo ma TeAtua? Naa tama e fiffai maa laa-tou e haisoa ma te maarama nei ku mee ma ni tama e tautau haaeo ma TeAtua. ⁵ Kootou ki see mannatu maa teelaa se taratara hakareeresi raa e tarataraina mai te Laupepa Tapu peelaa, "Te aitu ni kaumai TeAtua ki takoto i taatou nei e mee ana mee hakamattaku e oti manava ai." ⁶ Tevana iaa te laaoi TeAtua e hookii raa e haimahi iaa. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "TeAtua see hiihai ki naa tama e ahu; a Ia iaa e mmata ake hakaraaoi ki naa tama e ttaka seemuu." †
⁷ Aa teenaa, kootou tuku ki naa vana TeAtua. Kootou ffuri no taukaina kootou Satan, iaa ia ma ki tere no ti-iake kootou. ⁸ Kootou oomai ki tauppiri kootou ki TeAtua, aa a Ia ma ki hanatu ki taupiri atu Ia ki kootou. Fuifui naa rima kootou, kootou naa tama haisara! Hakakkee naa ora kootou ki mataffua, kootou naa tama e kaikailua! ⁹ Kootou nnoho ka ppari, aa kootou kuttani; tiiake te kkata kootou naa, aa kootou kuttani; tiiake te hiahia kootou naa, aa kootou ku meeme hakaroa. ¹⁰ Ki mee kootou e tuku soko kootou ki laro imua TeAtua, teenaa kootou ma ki saaua TeAtua no hahia ma ni tama hakamaatua.

See hakatonutonu telaa tama te lotu

¹¹ Aku taaina ma aku kave nei, kootou see tuku haaeo i telaa tama. Ki mee kootou e tuku haaeo ka hakatonutonu naa taaina kootou, kootou naa e tuku haaeoina kootou naa Loo TeAtua, aa kootou e mee ma e hakatonutonu naa Loo naa. Ki mee kootou e hakatonutonusia kootou naa Loo, teenaa kootou ku see mee ma

ni tama e tautari ki naa Loo. Kootou naa ku mee ma ni tama e hakatonutonu naa Loo. ¹² Naa Loo raa ni Loo TeAtua ni tuku soko ia, a Ia soko ia e tau te hakatonutonu naa Loo naa. A Ia soko ia e lavaa te hakaora te tama, aa e lavaa te seu te ora te tama. Koe ko ai ki lavaa koe te hakatonutonu telaa tama?

Kootou see ahu

¹³ Kootou hakannoo mai, naa tama i kootou e tuku taratara peelaa, "Te aso nei maatou ma ki oo ki te henua raa nonnoho se setau maa maatou ka mee ni heuna ki lavaa ni mane maa maatou. Aa ki mee maatou see oo i te aso nei, maatou ma ki oo taiao." ¹⁴ Kootou naa see illoa maa kootou ma ki tiputtipu peehea i taiao. Kootou e mee koi pee ko naa tuu te kohu raa i te tamaa saaita, aa ki oti ku seai. ††¹⁵ E taukareka maa kootou ki taratara are peenei: "Ki mee maa TeAriki e hiihai, taatou ma ki haia taatou naa vana nei." ¹⁶ Saaita nei iaa kootou e hakattannata ka ahu maa kootou e illoa i te kau vana. Naa ahu peenaa essara.
¹⁷ Aa teenaa, naa tama see haia laa-tou naa vana e taukalleka laa-tou e illoa maa laa-tou ki mee raa, laa-tou naa essara.

Te taratara hakaapo ki naa tama hai hekau

5 Aa teenei, kootou naa tama hekau, hakannoo mai kiau nau! Kootou ttani ka meeme hakaroa ki kootou i naa haaeo teelaa ma ki oo atu ki kootou. ² Naa hekau kootou ku oti katoo te ppara, aa naa kkahu kootou ku oti te kaaina naa manu. ³ Naa kol ma naa sili-va kootou ku ppiritia katoo te taekatana. Te taekatana naa ma ki seu naa pukunohi kootou hoki pee ko naa vvela naa mee i te ahi. Kootou ni hakatau naa mane ma naa hekau kootou naa i naa aso hakaoti nei. †⁴ Kootou ni see tauia kootou naa tama e heheuna i kootou. Kootou hakannoo atu i naa tau-maru naa tama naa i kootou! TeAtua, TeAriki Haimahi ku oti te lono i naa ttani naa tama e heheuna i kootou naa. ††⁵ Te saaita kootou ni nnoho ka tutu laaoi i te kerekere nei raa, te lopo mee e taukalleka ni kaatoa atu ki kootou; kootou ni nnoho ka hakatataahao naa tinotama kootou ki naa tiputtipu kootou e kaimannako. Kootou ku oti te kkai ka ppeti, aa teenei kootou ku tau ki taaia ki mmate. ⁶ Te lopo tama taukalleka ku oti te hai haaeoina kootou ka taaia no mmate, aa naa tama naa iaa ni see hai vana hakallika ni mee ki kootou.

Kootou nnoho hakaraaoi ka ttari ki TeAtua

⁷ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou nnoho hakaraaoi ka ttari ki te saaita ma ki ahemai TeAriki. Kootou mmata i naa lavatoa te tama e tori kaikai raa te noho ka ttari ki ffua ana kaikai e tori. A ia e noho hakaraaoi iloo ka ttari ki tae mai te ssao te ua, ki ssomo hakaraaoi ana mee e ttori. ⁸ Kootou hoki ki nnoho

† 4.6 Prov 3.34 (LXX)

†† 4.14 Prov 27.1 † 5.3 Mt 6.19 †† 5.4 Deut 24.14-15

hakaraaoi kattari. Kootou nnoho hakaraaoi kattari, i te aso TeAriki e ahemai raa ku taupiri.

⁹ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou see taumaruu i telaa tama, ki see ttuu kootou imua te hakatonu TeAtua. Tama e hakatonu tonu raa ku taupiri ki au.

¹⁰ Aku taaina ma aku kave nei, kootou mannatu i naa pure TeAtua teelaa nisassare ka hakahea i te inoa TeAriki. Kootou ki too tetiputipu naa tama naa i naa nnoho hakalavatoa laatou ma naa haaeo. ¹¹ Taa-tou e ttapa ma laatou e fiafia i laatou ni lavatoa te nnoho ma naa haaeo naa. Kootou ni llono i naa lavatoa Job te noho ma naa haaeo ni mee ia ia. Kootou e illoa hoki maa ia ni haia hakaraaoi na TeAriki imuri. I te aa, i TeAriki setama e laaoi aa e manava aroha i te tama. †

¹² Aku taaina ma aku kave nei. Teenei setaratara hakamaatua. Ki mee kootou e hai maa kootou e taratara maaoni, kootou see taratara hakamaumau ki te lani ma te maarama nei. Seai. Kootou ki mee koi peelaa, "Uee," i naa saaita kootou e mee maa teenaa setaratara maaoni, aa "Seai," i naa saaita kootou e mee maa teenaa seai setaratara maaoni. Kootou ki mee peenaa ki see takkoto kootou i laro te hakatonu TeAtua. ††

¹³ E hai tama i kootou e taka ma ana mmaha? Kootou taku ki TeAtua. E hai tama i kootou e fiafia? Kootou huahua ni mako ka hakanau i TeAtua. ¹⁴ E hai tama i kootou e maki? Kootou ki aru ki naa tama hakamaatua

† 5.11 Job 1.21-22, 2.10; Ps 103.8 †† 5.12 Mt 5.34-37

te lotu, naa tama naa ma ki taku maa naa tama e mma-ki naa, aa laatou ma ki mumurua naa tama naa ki te ssunu te oliv i te inoa TeAriki. †¹⁵ Te taku te tama e hakataakoto tonu i TeAtua raa e hakamasike te maki no marooroo. TeAriki ma ki hakahea a ia naa haitino naa tama e mmaki naa no taukalleka, aa naa haisara hoki naa tama naa ma ki uiia ki mee laatou ni mee ni haisara maa laatou. ¹⁶ Aa teenaa, kootou ki hakaari naa haisara kootou ki naa taaina kootou, aa kootou ku taku maa telaa tama, ki malolloo kootou i naa maki kootou. Te taku te tama e sosorina taukareka raa e haimahi iloo. ¹⁷ Elijah setama koi ma kootatou. A ia ni taku hakappuru iloo ki TeAtua ki puuia te ua raa ki see too. Teenaa te ua raa ni see too ana setau e toru ma te vasi. ††¹⁸ Ki oti raa, a ia ni taku hoki ki too te ua. Te lani ni too iho tana ua aa te kerekere ni ssomo ana kaikai. ††

¹⁹ Aku taaina ma aku kave nei, ki mee se tama i kootou ni tiiake ia te hakamaaoni, no sura atu telaa tama no huria tana manava ki ahemai a ia, ²⁰ kootou hakamaarona lokoi te taratara nei: te tama e huria a ia te manava te tama haisara ki ahemai ki te hakamaaoni raa, te tama haisara naa ku hakasaoria a ia i te mate. Teenaa TeAtua ma ki uiia a ia naa haisara ka too te tama naa. †††

‡ 5.14 Mk 6.13 †† 5.17 1 Kgs 17.1, 18.1 †† 5.18 1 Kgs 18.42-45 ††† 5.20 Prov 10.12; 1 Pet 4.8

1 PETER

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

raa ni sissii ki naa tama te lotu, teenei e taapaa a ia ma ko “naa tama TeAtua ni hakamaatino”, teelaa ettaka masseu ma ni horau ki naa matakaaina ettuu haka tokorau i Asia. Peter ni sissii te pas nei ki hakatipuina naa manava naa tama teelaa ma ki tokatoka i te pas nei. Teenaa ko naa tama e mee pakavaina ka hakallono isu i laatou elotu i TeAtua. Peter e sissii te pas nei no hakasua ake i te Lono Taukareka teelaa e taratara i Jesus Christ. Teenaa maa teelaa kote mate Christ, tana masike mai ana i te mate, aa te purepure TeAtua maa Christ ma ki ahe-mai, teelaa ki taaohi manava laaou. Laaou ki illoa i te mee nei ki lavatoa laaou te nnoho ma naa haaeo e pakkuu ake ki laaou, aa maa naa vana nei essura ki haaiteeria naa hakataakoto laaou i TeAtua. Teenaa maa laaou ma ki kauake naa tuuhana laaou TeAtua i te “Aso Jesus Christ ma ki hakasura iho ki te maarama nei”. (1.7) E hakapaa ma naa taratara i naa nnoho hakalavatoa ma naa haaeo raa, Peter e taratara ake hoki ki naa tama naa ki nnoho laaou ka sosorina ma ni tama teelaa ettaka ma Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Peter e hakasua i te ara TeAtua e hakaora te tama 1.3–12

Naa akonaki i te ora e tapu 1.13–2.10

Naa sosorina te tama e lotu i ana ttiri i naa haaeo 2.11–4.19

Naa meeme seemu ma naa heuna te tama e lotu 5.1–11

Naa taratara hakaoti 5.12–14

1 Anau Peter, se aposol Jesus Christ.

Nau e sissii te pas nei ki kootou, naa tama ni hakamaatinoria TeAtua ettaka masseu ma ni horau iloto naa matakaaina i Pontus, Galesia, Capadosia, Asia aa ko Bitinia. ² Kootou kunaa hakamaatinoria iloo TeAtua Tamana, e hano ma tana hakataakoto ni noho ma Ia imua, no haia TeAitu Tapu ma ni tama e tapu ki tautari kootou i Jesus Christ aa ki uiia naa haisara kootou tana ttoo.

Nau e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi iloo ki nnoho laaou kootou i naa aso hakkaatoa.

Taaohi manava i te ora maaoni

³ Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ. A Ia e takoto tana hui aroha i taatou, teenaa Jesus Christ ni hakamasikeria a Ia i te mate ki hookii mai a Ia te ora maaoni nei ki taatou. Teenei taatou e taaohi manava i te ora maaoni nei, ⁴ aa taatou ku matamata koi ki te ssao TeAtua ma ki hookii mai naa tuuhana taatou teelaa e tukua a Ia maa ana tama. Naa mee naa e takkoto i TeAtua i te lani, te kina naa mee naa see lavaa te ppara, te hakallika aa see lavaa te sei. ⁵ Teenaa ni tuuhana kootou, aa TeAtua, i ana mahi, ma ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou ki tae ki te ssao kootou ma ki hakaoratia a Ia i te aso hakaoti.

⁶ Niaaina maa te tamaa sao nei kootou e nnoho ka hakallono isu ma te kau haaeo raa, kootou ki fiafia i te mee naa. ⁷ Kootou see mamannatu tammaki, teenaa ni ara TeAtua e mee ki haaite naa hakataakoto kootou, ki mee maa kootou e lotu maaoni. E mee koi ma ko i-naa tuunia taatou naa kol raa i te ahi ki haaiteeria maa teenaa ni kol maaoni. Tevana iaa naa hakataakoto kootou e ttoe iaa i naa kol. Teenaa ko te vana kootou e tau ki haaiteeria naa hakataakoto kootou ki takkoto haimmahi peenaa. Te aso Jesus Christ ma ki hakasura iho ki te maarama nei raa, TeAtua ma ki hiahia i kootou, teenaa a Ia ma ki hakanau i kootou no mee kootou ma ni tama hakamaatua. ⁸ Niaaina maa kootou seki kkite iaa Ia raa, kootou e llee koi naa manava kootou iaa Ia; niaaina maa kootou see kkite iaa Ia i te saaita nei raa, kootou e lotu koi iaa Ia. Teenaa te hiahia e takoto iloto naa manava kootou naa see ilotia taatou te tarataraina, ⁹ i te aa, i kootou ku hakaoratia TeAtua. Teenaa ko te mee ni hakatina ai kootou iaa Ia.

¹⁰ Teenei ko naa taratara i te hakaora nei teelaa ni ssee hakappuru ai naa pure TeAtua raa ma ki ilotia laaou, aa teelaa ni tarataraina mai laaou hakaoti i te mee taukareka TeAtua ma ki kauatu ki kootou.

¹¹ Naa tama naa ni ssee ma ki ilotia laaou te ssao te taukareka naa ma ki sura mai, aa ma te taukareka naa ma ki hakasura mai peehea. Teenaa ko te ssao TeAitu Christ, teelaa e takoto i laaou, e hakaari ake. Teenaa

ko anataratara ni mee maa Christ ma ki oti ku hakallono isu aa telaaoi teelaa ma ki sura imuri. ¹² TeAtua ni hakaari ake ki ana pure raa maa naa heuna laatou naa see mee ma ki tokonaki ki laatou; laatou e heheuna ki tokonaki ki kootou. Laatou ni tarataraina laatou naa taratara teelaa kullono kootou i te saaita nei i naa hakaara atu te Lono Taukareka raa naa tama e tauria naa mahi TeAitu Tapu, te tama ni heunatia mai i telani. Teenei ko naa mee naa ensol raa iloo e fiffai maa laatou ki illoa.

Te ora e tapu

¹³ Teenaa, kootou hakattonu naa hakataakoto kootou. Kootou ki tinomaamaa ka taoahi manava ki te taukareka teelaa ma ki kauatu i te saaita Jesus Christ ma ki hakasura mai. ¹⁴ Kootou tautari ki TeAtua, aa kootou ku tiiake naa sosorina see ttonu ni ttaka ma kootou imua, i te saaita kootou koi ttaka see illoa i naa vana. ¹⁵ E mee pee ko TeAtua, te tama ni aru atu ki kootou raa e tapu, teenaa kootou hoki ki hakamaara ma naa ora kootou ki ttapu i naa vana kato kootou e mee. ¹⁶ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Hakamaara ma naa ora kootou ki ttapu, i aa nau e tapu." †

¹⁷ Kootou e kannaa maa TeAtua ko kootou Tamana i naa saaita kootou e taku kaaa Ia. Tevana iaa kootou ki illoa maa TeAtua e hakatonutonu naa tama te maarama nei; a Ia e hakatonutonu naa tama hakkaatoa ki tau ma naa vana naa tama naa ni mee. Aa teenaa, i te saaita kootou e nnoho i te maarama nei raa, kootou ki nnoho ma ni horau ka lotu mattaku iaa Ia. ¹⁸ Kootou e illoa i kootou ni see uruhanaina TeAtua ki tiiake kootou te ora see haivana e taunai teelaa ni hakataka mai maa naa tippuna kootou raa ki naa mee vare pee ko naa siliva ma naa kol. Seai. ¹⁹ Kootou ni uruhanaina TeAtua ki te ttoo Jesus, te tama ni mee ma ko te sukua sipsip e matahua. ²⁰ A Ia ni hakamaatinoria TeAtua imua tana penapena ana te maarama nei, aa teenei ni hakasuratia mai i naa aso hakaoti nei ki kauatu te taukareka kootou. ²¹ Kootou nei e tautari ki TeAtua i kootou ku illoa i Christ. Christ ni hakamasikeria a Ia i te mate no hakanohoria ma se tama hakamaatua. Teenaa kootou ki taoahi manava ka lotu tonu ki TeAtua soko Ia.

²² Teenei naa ora kootou ku mallama i kootou e tautari ki te hakamaaoni TeAtua, aa kootou hoki ku oomai no fiffai hakaraaoni ki naa taaina kootou raa, teenaa kootou ki hakassura te manava laaoi maaoni ki telaa tama. ²³ I te aa, iloto naa mahi te taratara te ora maa te taratara TeAtua e takoto raa, kootou ni ahe hoki no mee ma ni tamalliki e hannau mai hoou. Tevana iaa kootou see hannau mai i naa mahi te tama teelaa ma ki oti koi ku mate, kootou e hannau mai iloto naa mahi TeAitu teelaa ma ki see lavaa te mate.

²⁴ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, "Naa tama hakkaatoa e mee ma ko naa vee, naa tiputtipu taukalleka naa tama naa e mee ma ko naa kaute naa vee.

Naa vee raa ma ki mmate, aa naa kaute raa ku maoha,

²⁵ aa te taratara TeAtua raa iaa ma ki takoto no takoto hakaoti." ††

Teenei ko naa taratara i te Lono Taukareka teelaa ni kauatu ki kootou.

Te hatu e ora ma te kanohenua e tapu

² Kootou ki tiiake te kau tiputtipu e hakallika. Tiiake te taratara kailaaraa, te manava kaikailua, te manava ssano, aa te taratara haaeo itelaa tama. ² Kootou ki mee ma ko naa tamalliki punaammea e hannau hoou, e hii uu lokoi ki te vai uu taukareka TeAitu Tapu, ki ttipu ake kootou no too te ora maaoni. ³ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu peelaa, "Kootou ku oti te kkite soko kootou i te laaoi TeAtua." ‡

⁴ Oo mai ki TeAriki, teenaa ko te hatu te ora teelaa ni hakakkeeina te henua ma se tamavare, iaa ni tukua TeAtua ma se tama hakamaatua. ⁵ Oo mai kootou ma ni hatu e ora. TeAtua e mee ki hakatuu kootou ki mee kootou ma ko te Hare Tapu TeAitu Tapu, aa teenaa ko te kina kootou ma ki heheuna ma ni maatua e ttapu, e hakaara naa mee maaoni teelaa e hiihai ai TeAtua, i te aa i kootou ni tama e heheuna maa Jesus Christ.

⁶ I te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, "Nau ni hakamaatino te hatu hakamaatua, teenaa e hakatuuria a nau ma ko te pou hakamaatua i Zion;

aa se tama peehea e hakatina iaa Ia raa, a ia ma ki see lavaa hakaoti te hakanaparia." ††

⁷ Teenei ko te hatu hakamaatua ki kootou, naa tama e lotu; aa ki naa tama see lotu raa iaa, te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Te hatu ni hakakkeeina naa tama e ppena hare maa e hakallika raa, teenaa ko te hatu hakamaatua raa iloo." ††

⁸ Telaa taratara e mee maa,

"Teenei ko te hatu ma ki llave ai naa vae te henua no taussina kilaro,

te hatupaa teelaa ma ki ttiri ai naa vae naa tama naa no maaoha laatou kilaro." †††

Naa tama naa ni llave naa vae laatou no taussina kilaro i laatou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua; aa laatou hoki ni tukua ki haia peenaa.

⁹ Kootou iaa ko naa tama TeAtua ni hakamattino. Kootou naa ko naa maatua i te nohorana TeAriki, te kanohenua e tapu. Kootou naa ko naa tino tama TeAtua. Kootou ni tukua TeAtua, te tama ni kannaatu ma ki hakattaha kootou i te poouri no oomai ki tana maasina, ki hakaara kootou i ana sosorina e taukalleka. †††¹⁰ Imua raa kootou ni see mee ma ko te kanohenua TeAtua, aa i te saaita nei kootou ni mee pee ko te kanohenua TeAtua. Imua raa kootou ni see illoa i tana manava aroha, aa i te saaita nei raa TeAtua ku aroha i kootou. §

†† 1.25 Is 40.6-8 (LXX) ‡ 2.3 Ps 34.8 †† 2.6 Is 28.16 (LXX) ††† 2.7 Ps 118.22 †††† 2.8 Is 8.14-15 †††† 2.9 Ex 19.5-6; Is 43.20, 21 (LXX); Deut 4.20, 7.6, 14.2; Tit 2.14; Is 9.2 § 2.10 Hos 2.23

† 1.16 Lev 11.44-45, 19.2

Hakannoo ki naa tama hakamaatua

¹¹ Aku soa nei. Nau e kauatu te taratara nei ki kootou, i kootou ni horau e ttaka ssiri vaaroto te maarama nei. Kootou see mee ma ki tautari kootou ki naa sosorina kaimannako naa tama te maarama nei e mee ki naa haitino laatou, i teenaa ko te tiputipu e lavaa te mee naa tinotama kootou no hakallika. ¹² Kootou ki sosorina taukalleka imua naa karamata naa tama see lotu i TeAtua, teenaa i te saaita kootou ma ki tuku haaeo ina laatou maa kootou ni tama haisara raa, laatou ki kkite i naa sosorina taukalleka kootou. Aa teenaa laatou ma ki hakannau i TeAtua i tana aso ma ki hakasura iho.

¹³ TeAriki e hiihai maa kootou ki tuku ki naa vana naa hakamau kato te maarama nei. Kootou ki tuku ki naa vana te Tuku i Rome, i aa ia ko te tama hakamaatua hakaoti te henua, ¹⁴ aa kootou hoki ki tuku ki naa vana naa paretuku, ilaatou ni tukua te Tuku i Rome raa ki karapusina naa tama e sosorina hakallika, aa ki hakanauria naa tama e sosorina taukalleka. ¹⁵ I te aa, i TeAtua e hiihai maa kootou ki sosorina taukalleka, ki see nnoho naa tama e sosorina vware raa ka mee te kau taratara hakallesi i kootou. ¹⁶ Kootou ki nnoho ma ni tama see haka apiapi i te kau vana, tevana iaa kootou ki see mannatu maa kootou e ttana te mee mmuni ni vana e hakallika maa kootou. Kootou ki nnoho ma ni poe TeAtua. ¹⁷ Kootou ki mee hakaraaoi naa tama hakkaatoa, aa kootou ki manava laaoi i naa tama e lotu kootou hakapaa. Kootou ki lotu mat-taku i TeAtua, aa kootou ki tuku ki naa vana te Tuku i Rome.

Tautari ki te tiputipu Christ

¹⁸ Kootou naa tama e heheuna, kootou ki tuku ki naa vana naa hakamau kootou, aa kootou ki sosorina taukareka ki laatou. Nau see vanaatu ma ki tuku koi kootou ki naa vana naa tama e laaoi aa e meemee hakaraaoi ki kootou. Seai. Kootou ki sosorina taukalleka hoki ki naa tama e haao. ¹⁹ Ki mee kootou see hai vana essara, aa kootou iaa e hai haaeo ina ka hakallono isu kootou, teenaa kootou ma ki haia hakaraaoi naa TeAtua i kootou ni lavaa te nnoho hakalavatoa ma naa haao naa. I te aa i naa hakataakoto kootou e takkoto i TeAtua. ²⁰ Ki mee kootou e taai i kootou e sosorina hakallika, se aa e taukareka kootou ma ki too? Aa ki mee kootou e sosorina taukalleka, aa kootou e taai ka hakallono isu raa, teenaa kootou ma ki haia hakaraaoi naa TeAtua. ²¹ Teenei kote tiputipu nei teelaa ni kannaatia ai kootou TeAtua, i Christ tana tino ni hakallono isu maa kootou. A Ia ni hakasura te tiputipu nei ki kkite kootou, aa kootou ku tautari kiaa Ia. ²² A Ia ni see haisara ni ppena, aa see hai tama ku oti telono maa Ia ni pesi setaratara hakareeresi. ^{†23} Tana saaita ni sasaakiria raa, a Ia ni see huriatu no sasaakiri hoki; tana saaita ni taia

† 2.22 Is 53.9

no hakallono isu raa, a Ia ni see huriatu ma ki hetaa laa-tou. A Ia ni tuku koi ki TeAtua, te tama e hakatonutonu ki te ara e tonu. ^{†24} Christ tana tino ni amo naa haisara taatou i tana haitino no mate maa Ia i aruna te kros, ki lavaa taatou te mmate ki naa haisara taatou, aa taatou ku nnoho ki te ora e tonu. Kootou nei ku malolloo i naa maki kootou iaa Ia ni mere i tana taia ana. ^{‡25} Kootou ni mee ma ko naa sipsip e hurohuro ssiri, aa teenei kootou ku oti te hakaheha mai ki tautari kootou ki te Tama e roorosi ka mmata ake ki naa tinotama kootou. [‡]

Naa hai aavvana

3 Kootou naa haahine e aavvana, kootou ki tuku ki naa aavvana kootou. Ki mee naa aavvana kootou naa see hakannoo ki naa taratara TeAtua, naa manava laatou ma ki hurisia naa sosorina kootou ki laatou aa laatou ma ki ffuri no lotu, niaaina maa kootou see hai taratara e kauake. ^{‡2} I te aa, ilaatou ma ki kkite maa kootou e sosorina taukalleka, aa kootou hoki e hakannoo lokoi ki naa taratara laatou. ³ Kootou see mee maa kootou ki hai laakei ki te kau mee ka hakatilotilo ki naa haitino kootou, ki mmata te henua maa kootou e tiputipu taukalleka. Teenaa ko i-naa hiri-hiri naa lauru kootou ka ppini kootou ki te kau pini e makilakkila, aa i naa hekau kootou e hakao teelaa e taavi mmaha aa e pura mallama. ^{‡†4} Te ata te ffine e takoto iloto tana hatumanava. Teenaa ko te tiputipu te tama e meemee seemuu, e laaoi, aa see iloa teloto: te tiputipu e kaimanako ai TeAtua. ⁵ Naa haahine telotu imua teelaa ni taaoi manava i TeAtua raa ni hai laakei ki laatou i naa tuku laatou ki naa aavvana laatou. ⁶ Sarah ni mee peenaa. A ia ni hakannoo ki tana aavvana, Abraham, ka kannaa i tana aavvana naa ma se hakamau aana. Kootou nei ku mee ma ni tamalliki haahine Sarah ki mee kootou e sosorina taukalleka ka see mat-taku i te kau vana. ^{‡‡}

⁷ Peelaa hoki, kootou naa taanata raa ki nnoho hakaraaoi ma naa aavvana kootou, aa kootou ki illoa maa laatou see haimahi pee ko kootou. Kootou mma-tatu hakaraaoi ki laatou, ilaatou hoki ma ki too te ora TeAtua pee ko kootou. Ki mee te tiputipu nei e tauhia kootou, see hai vana ma ki ppui mai i naa saaita kootou e taku ki TeAtua. [§]

Noho laaoi ma telaa tama

⁸ Ki hakaoti aku taratara nei: kootou ki ttaka ma te hakataakoto tokotasi aa kootou ku meemee hakaraaoi aaraa tama; kootou ki hai taaina laaoi, aa kootou ki laaoi ka manava aroha i telaa tama. ⁹ Ki mee ni tama e sosorina hakallika ki kootou, kootou see ffuri atu no sosorina hakallika hoki ki laatou. Aa ki mee ni tama e sasakkiri ki kootou, kootou see ffuri atu no sasakkiri hoki. Seai. Kootou ki tuku ki TeAtua ki haia hakaraaoi naa tama naa. I te aa, te saaita kootou

†† 2.23 Is 53.7† 2.24 Is 53.5†† 2.25 Is 53.6†† 3.1 Eph 5.22; Col 3.18 ‡†† 3.3 1 Tim 2.9 ‡‡‡ 3.6 Gen 18.12§ 3.7 Eph 5.25; Col 3.19

ni kannaatia TeAtua raa, a Ia ni purepure atu maa kootou ma ki haia hakaraaoina a Ia. ¹⁰ Te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Ki mee ni tama e iffai maa laatou e nnoho hakauaua ki kkite laatou i naa sao e taukalleka, laatou ki tiiake te taratara hakallika ma te taratara hakareeresi.

¹¹ Laatou ki tiiake naa sosorina e hakallika aa ku mee naa sosorina e taukalleka; laatou ki hai hakappuru ki nnoho laaoi laatou ma aaraa tama.

¹² I te aa, i TeAriki e roorosi peenaa ki naa tama e ttonu naa ora laatou, aa e hakannoo ki naa taku laatou.

Tevana iaa a Ia see hakannoo ki naa tama e sosorina hakallika.” †

¹³ Ko ai te tama ma ki maanatu ma ki haia pakavaina kootou ki mee kootou e sosorina taukalleka? ¹⁴ Aa ki mee kootou e mee pakavaina i kootou e sosorina taukalleka, kootou ki fiafia. Kootou see mattaku i aaraa tama, aa kootou ki see mamannatu tammaki.

¹⁵ Kootou ki tauhia kootou Christ ki noho hakamaatua ma se Ariki kootou. Ki mee ni tama e vasirisiri ki illoa laatou i te mee e taukareka e taaria kootou, kootou ki nnoho tanatana hakaoti ma ni taratara maa kootou, teenaa aa kootou kutaratara atu hakaraaoi ki illoa laatou. ††¹⁶ Tevana iaa kootou sei iloo ki hurihuri haeeo naa reo kootou; kootou taratara atu hakaraaoi lokoi ki illoa naa tama naa. Kootou mmata ki mallama naa hakataakoto kootou. I te saaita kootou e sasaakiria raa, naa tama e taratara haeeo i naa sosorina taukalleka kootou, naa tama e tautari ki Christ, ma ki nnapa i naa taratara laatou e mee naa.

¹⁷ E taukareka maa taatou e hakallono isu i taatou e sosorina taukalleka, ki mee maa teenei ko te hiihai TeAtua. Aa ki mee taatou e hakallono isu i taatou e sosorina hakallika raa iaa, te mee naa e sara. ¹⁸ Christ ni mate tana saaita koi tokotasi ki uiia naa haisara naa tama te maarama nei. A Ia ni mate ki uruhanaina taatou, naa tama haisara, teenaa ki toa taatou ki TeAtua. A Ia ni taia no mate, tevana iaa a Ia ni hakaoratia hoki TeAitu Tapu. ¹⁹ Tana aitu raa ni hano no hakaee naa taratara TeAtua ki naa aitu e karapusi i naa kina.

²⁰ Teenaa ko naa aitu naa tama ni see hakannoo ki TeAtua i tana saaita ni noho kattari ki laatou i te ssao Noah ni penapena tana vaka e lasi. Teelaa se takavaru koi naa tama ni ssao i te saaita naa. Naa tama naa ni hakassaoria tettai ni hakaffuta naa. †²¹ Tevai naa e huri atu te hakaukau tapu, teenei e ssao ai kootou hoki iloto naa mahi teelaa ni hakamasike Jesus Christ i te mate. Teenaa sei ko te hakaukau ki maffana naa kerekere naa haitino kootou. Teenaa se purepure kootou e tuku ki TeAtua maa te hakataakoto e taukareka. ²² Christ ku oti te hano kite lani, aa teenei ku noho i te vasi hakamaatua TeAtua. A Ia ku noho hakamaatua i naa ensol, naa aitu hakamaatua aa ma naa aitu haimahi i te lani.

† 3.12 Ps 34.12-16 (LXX) †† 3.15 Mt 5.10; Is 8.12-13 ‡ 3.20 Gen 6.1—7.24

Ttiputipu naa tama TeAtua

4 I Christ ni hakallono isu tana haitino, teenaa kootou hoki ki mee naa hakataakoto kootou ki haimahi pee ko Ia. I te aa, te tama e hakallono isu tana haitino raa ko te tama ku see ppena hoki naa haisara. ² Kaamata i te saaita nei, i te saaita kootou koi nnoho i te kerekere raa, naa ora kootou ki tautari ki te hiihai TeAtua. Kootou see mee ma ki tautari kootou ki naa sosorina e hakallika teelaa e oti manava ai naa tama te maarama nei. ³ Te nnoho kootou imua ka hai naa vana te kanohenua see lotu i TeAtua raa ku tau peenaa. Imua raa kootou ni haihuri ka hai kootou naa vana e kerekere; kootou ni hakavaarea te unu naa vai mmara; kootou ni unuunu hakapaa ka hakassura te kau vana e hakannapa, aa kootou e lotu peenaa ki naa aitu hakallesi kootou ni penapena. ⁴ Aa i te saaita nei raa, te kanohenua see lotu i TeAtua raa kuttaki i kootou ku see hakauru ake hoki ki naa vana laatou, teenaa ko te nnoho laatou ka sosorina pee ko naa manu aa see hakatonu maa ni aa laatou e hai. Teenaa e ffuri ai laatou no taratara hakallika i kootou. ⁵ Tevana iaa naa tama naa ki kauake ni taratara maa laatou i naa takkoto naa ora laatou ki TeAtua, iaa Ia e noho ki hakatonutonu naa ora naa tama e ora ma naa tama e mmate. ⁶ Teenaa ko te vana te Lono Taukareka raa ni kauake ki naa tama ku oti te mmate i te saaita laatou koi ora. Maaoni, laatou ni mmate pee ko naa tama hakkaatoa e mee naa haisara laatou raa ni mmate, tevana iaa teenei laatou ku oti te hakaoratia TeAtua no ttaka laatou ma ni aitu pee ko TeAtua.

Heunatia naa heuna TeAtua

⁷ Tessaoo naa mee hakkaatoa ma ki hakaoti mai raa ku saaita koi. Teenaa naa hakataakoto kootou ki ttonu aa kootou ku roorosi hakaraaoi iloo i naa sosorina kootou, ki lavaa kootou te taku hakaraaoi. ⁸ Te tiputipu e takoto i aruna naa mee hakkaatoa raa, teenaa ko te tiputipu te manava laaoi kootou i telaa tama. I te aa, te manava laaoi koi e lavaa te mee te tama ki uiia naa haisara telaa tama. ††⁹ Hakauru telaa tama ki loto naa hare kootou, aa kootou ki see hai manava.

¹⁰ Kootou hakkaatoa ki too te kau mee e taukalleka kootou ni kauatu TeAtua raa no tokonaki ki naa taaina kootou, pee ko naa vana te tama e heheuna taukareka i TeAtua. ¹¹ Naa tama e tukua ki taratara raa, laatou ki hakaee naa taratara TeAtua; naa tama e tukua ki heheuna raa ki heheuna ki naa mahi laatou e kauake TeAtua. Kootou ki sosorina peenei ki takkoto naa ahu raa i TeAtua iloto te inoa Jesus Christ. A Ia e taka hakamaatua aa e takoto haimahi peenaa. Amen.

Naa tama te lotu e hakallono isu

¹² Aku taaina nei. Ki mee kootou ettiri i te kau haeeo ka hakallono isu, kootou ki see mannatu maa ni vana sara ku mee i kootou. Sei. Teenaa ni vana

†† 4.8 Prov 10.12

essura ki haaiteria naa hakataakoto kootou i TeAtua. ¹³ Kootou ki fiaffia i kootou e hakallono isu hoki pee ko Christ. Teenaa kootou ma ki fiaffia iloo i te saaita ana mahi ma ki hakassura ki te maarama nei. ¹⁴ Kootou ki fiaffia ki mee kootou e sasaakiria maa i kootou ni tama e tautari ki Christ; kootou e haia peenaa i TeAitu haimahi TeAtua e takoto i naa ora kootou. ¹⁵ Ki mee se tama i kootou e hakallono isu, a ia ki see mee maa ia e hakallono isu maa ia ia se tama e taatama, e kailaarao, e ppena naa vana essara, aa e hakauru atu tana pisouru ki naa vana are aaraa tama. ¹⁶ Tevana ia ki mee kootou e hakallono isu maa i kootou ni tama telotu, kootou ki see nnapa. Kootou ki fiaffia i TeAtua i kootou e taapaa te henua ki te inoa Christ.

¹⁷ Te ssao te hakatonu TeAtua ki kaamata raa ku tae mai. TeAtua ma ki kaamata te hakatonu tonu ana tama raa imua. Aa ki mee a Ia e kaamata i ana tama, kootou e mannatu maa naa tama see hakannoo ki te Lono Taukareka TeAtua raa ma ki haia peehea imuri? ¹⁸ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Ki mee maa e hainattaa te hakaora naa tama e taukalleka, naa tama haisara raa ma ki hakaoratia peehea?" †
¹⁹ Aa teenaa, naa tama e hakallono isu i teenaa kote tiputipu TeAtua e hiihai ki sura i laatou raa, naa tama naa ki sosorina taukalleka ki aaraa tama, aa laatou ku tiiake naa ora laatou ki takkoto i naa rima TeAtua, te tama ni penapena laatou. A Ia maraa e haia lokoi a Ia naa mee ana e taratara maa Ia ma ki mee.

Tekano henua TeAtua

5 Nau nei se maatua telotu. Nau e pesi atu te taratara nei ki naa tama hakamaatua telotu e nnoho i kootou i te kina naa. Nau ni kite ki aku tino karamata i te saaita Christ ni hakallono isu. Aa i te saaita Christ ma ki ahemai ma se tama haimahi raa, nau ma ki haia hoki ma se tama haimahi. Teenei nau ku pesi atu te taratara nei ki kootou ² ki roorosi hakaraaoi kootou ki te kanohenua TeAtua teelaa ni kauatu ma ki mmata ake kootou, e mee pee ko naa tama e tukua ki roorosi naa sipsip. Kootou ki fiafia te mee naa heuna naa i kootou e illoa maa teenaa ni heuna TeAtua, tevana ia kootou see kkaroo maa i kootou e illoa maa teenaa ni heuna are aaraa tama. Kootou see mee maa kootou e heheuna ma ki tauia kootou; kootou ki heheuna i kootou e fiffai ma ki tokonaki kootou ki naa tama naa. †³ Kootou see mee maa kootou ki meeme e hakamaatua i aruna naa tama ni kauatu ma ki mmata ake kootou naa. Seai. Kootou ki hakasura te tiputipu e tonu ki tautari naa tama naa ki kootou. ⁴ Te saaita te Tama Hakamaatua e roorosi

† 4.18 Prov 11.31 (LXX) †† 5.2 Jn 21.15-17

i taatou e hakasura mai raa, kootou ma ki kauatu naa hau maatua kootou teelaa see lavaa te mmae.

⁵ Peelaa hoki, kootou naa tama taane raa ki hakannoo ki naa tama kootou e mattua. Kootou hakkaatoa ki see ahu ki kootou soko kootou; kootou ki tokonaki ki naa taaina kootou. I te aa, e takoto tana taratara i te Laupepa Tapu e mee maa, "TeAtua ma ki hakana-paria a Ia naa tama e ahu. A Ia ia ma ki tokonaki ki naa tama e meeme e seemuu." †⁶ Kootou ki meeme e seemuu ka nnoho i naa rima TeAtua, ki saaua naa inoa kootou TeAtua no haia ma ni tama hakamaatua i tana saaita e vana maa e taukareka. †⁷ Tiiake naa mmaha kootou naa ki takkoto i naa rima TeAtua, ia Ia e aroha i kootou.

⁸ Kootou ki tino maamaa ka roorosi hakaraaoi iloo! Te tama e tautau haae ma kootou, Satan, ku sasare ka motimoti mai i naa vasi ma se manu kaitama e sessee tama ki kai. ⁹ Kootou tuu mmau ma naa hakataakoto kootou i TeAtua; kootou seai iloo ki tuku atu ki naa vana te tama naa. I te aa, i kootou e illoa maa naa tama kato e lotu pee ko kootou e nnoho i naa kina hakkaatoa i te maarama nei e uru hoki ki naa haae peenaa. ¹⁰ Kootou ma ki hakallono isu i te punaa saaita koi. Aa te saaita naa haae naa e lla-ka raa, te Atua naa laaoi hakkaatoa, te tama e aru atu ki oo ake kootou no nnoho i tana maasina e takoto see oti, i kootou ni tama Christ raa, ma ki haia a Ia naa vana kootou kittonu kato, aa ki see hurihuri naa hakataakoto kootou. Naa hakataakoto kootou hoki ma ki haia a Ia ki haimahi, aa ki tuutu laaoi kootou ma naa hakataakoto kootou i TeAtua. ¹¹ TeAtua ki noho hakamaatua hakaoti peenaa! Amen.

Naa purepure hakaoti

¹² Teenei ko Silas nei e tokonaki mai kiaa nau i taku pas huapotopoto e sissii atu nei. Nau e illoa maa ia se tama e lotu maaoni i TeAtua. Nau e sissii atu naa taratara nei i aa nau e hiihai maa nau ki saapai atu ki kootou, aa ki hakaari atu aku taratara nei maa teenei ko te laaoi maaoni TeAtua. Kootou ki taaohi peenaa naa hakataakoto kootou i TeAtua. †

¹³ Te ssoa telotu kootou i Babilon, teelaa ni haka-maatinoria hoki TeAtua, e purepure atu ki kootou. Taku tama, Mark hoki e purepure atu ki kootou. †¹⁴ Purepure kavaisonisoni ma naa taaina kootou, ki huri ake peelaa maa kootou e fiffai ki kootou.

Kootou naa tama e lotu i Christ, te laaoi TeAtua ki takoto i kootou.

‡ 5.5 Prov 3.34 (LXX) †† 5.6 Mt 23.12; Lk 14.11, 18.14 ††
5.12 Acts 15.22,40 ††† 5.13 Acts 12.12, 25, 13.13, 15.37-39; Col 4.10; Phlm 24

2 PETER

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

raa e sissii ki te lope tama te lotu imua. I loto tana pas nei raa, Peter e taratara ake ki naa tama naa ki see hakanoo ki naa taratara naa tisa hakalellesi, aa ki see tautari atu laatou ki te tiputipu hai huri teelaa ku sura i naa akonaki naa tama naa. Peter e taratara ake ki tauhia laatou te iloa TeAtua maaoni aa TeAriki Jesus Christ, teenaa kote iloa teelaa ni kauake naa tama ni kkite ki naa tino karamata laatou i Jesus aa ni llono hoki i ana akonaki. Peter e mamaanatu tammaki i naa akonaki naa tama teelaa e hai maa Christ ma ki see ahemai. Aia e taratara ake maa Christ see vave ahemai raa i TeAtua "see hiihai maa se tama ki mate; a Ia e hiihai maa naa tama katoo ki ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou." (3.9)

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Te tiputipu TeAtua e hiihai ki sura i naa tama te lotu 1.3–21

Naa tisa hakalellesi 2.1–22

Tesaaita Christ ma ki ahemai 3.1–18

1 Anau, Simon Peter, se tama e heheuna maa Jesus Christ, aa nau hoki se aposolaana.

Nau e sissii atu te pas nei ki kootou, naa tama ni kauake naa tiputipu ettonu TeAtua aa ma te tama e hakasao taatou, Jesus Christ, ki lotu pee ko maatou i Jesus Christ.

² Kootou ki nnoho hakaraaoni iloo ma te laaoi TeAtua, i kootou e illoa maaoni i TeAtua ma Jesus Christ, TeAriki taatou.

Kootou ki sosorina maa ni tama ni kannaatia TeAtua

³ Taatou ni kaumai naa mee hakkaatoa iloto ana mahi hakamaatua. Teenaa ko naa mee taatou essee ki tokonaki ki naa ora taatou ki nnoho taatou ma ko naa tama elotu maaoni. I te aa i taatou ku oti te oomai no illoa i TeAtua, te tama ni kannaatia a Ia taatou ki ooake no kkite i ana mahi ma tana taukareka.

⁴ Teenei ko te ara nei ni kaumai ai a Ia ana mee hakamaatua teelaa ni purepure mai a Ia ki taatou, ki tauhia taatou te tiputipu e tapu TeAtua aa ki see usuhia taatou no mee naa vana e kerekere te maarama nei.

⁵ Teenaa kootou ki hakappuru ki hakapaa te tiputipu e taukareka raa ma naa hakataakoto kootou i TeAtua, aa ki te tiputipu e taukareka raa, kootou ki hakapaa atu ma te illoa kootou iaa Ia; ⁶ aa ki te illoa kootou naa, kootou ki hakapaa atu ki te lavaa kootou te hakattonu naa sosorina kootou; ki te lavaa kootou te hakattonu naa sosorina kootou naa, kootou ki hakapaa atu te nnoho hakalavatoa ka ttari ki te ahemai TeAriki; aa ki te nnoho hakalavatoa ka ttari raa, kootou ki hakapaa atu te manava TeAtua; ⁷ aa ki te manava TeAtua,

kootou ki hakapaa atu te hai taina laaoi aa te hai kave laaoi; aa ki te hai taina laaoi ma te haikave laaoi raa, kootou ki hakapaa atu ki te llee naa manava kootou i naa tama hakkaatoa. ⁸ Teenei naa tiputipu ki tauhia kootou ki ttipu ake iloto naa manava kootou, aa ki mee kootou e tauhia maaoni kootou naa tiputipu nei, naa tiputipu nei ma ki takkoto haimmahi iloto naa manava kootou. Teenaa te iloa kootou i TeAriki taatou, Jesus Christ, ma ki sura i naa ora kootou. ⁹ Aa ki mee ni tama see ssura naa tiputipu nei, teenaa ko laatou ku see lavaa te kkite hakammao, naa karamata laatou ku mee ma e ppuni. Naa tama naa ku ssiri maa Christ ku oti te uiia a Ia naa haisara laatou ni mee imua.

¹⁰ Aa teenaa, kootou aku taaina ma aku kave nei, kootou ki hakappuru ki haia kootou naa tiputipu teelaa ma ki huri ake peelaa maa kootou ni kannaatia maaoni TeAtua ki tautari kootou kiaa Ia, aa maa kootou ni tukua a Ia ki nnoho kootou pee ko tana kanohenua. Ki mee maa kootou e haia kootou naa vana nei, teenaa naa hakataakoto kootou i TeAtua naa ma ki see lavaa iloo te tiiake. ¹¹ I te ara nei raa kootou ma ki hakauruhia hakaraaoina iloo TeAtua ki loto te nohorana TeAriki Jesus Christ, te tama e hakaora taatou, teenaa ko te nohorana e takoto no takoto hakaoti.

¹² Niaaina maa kootou ku oti te llono i naa taratara nei ka tauhia kootou te hakamaaoni ni kauatu ki kootou raa, nau ma ki hakahekahe atu koi naa taratara nei. ¹³ I taku saaita koi ora nei, nau e maanatu maa e tonu ki hakahekahe atu nau naa taratara nei ki see ssiri kootou. ¹⁴ Nau e iloa maa taku mate ku taupiri. TeAriki Jesus Christ ku oti

te hakaari mai hakaraa oi iloo kiaa nau. ¹⁵ Teenaa nau ma ki heheuna hakappuru iloo ki lavaa kootou te haka ma arona i aku taratara nei. Taku saaita ku oti te materaa, kootou ku mannatu lokoi ki aku taratara nei.

Te maasina TeAtua e takoto i Christ

¹⁶ Naataratara maatou ni kauatu i te au taatou Ariki, Jesus raa, teenaa seai maa nitaratara hatu koi maatou ni llono. Seai. Maatou nikkite i Jesus Christ ki naa tino karamata maatou. ¹⁷ Maatou nittuu ma Jesus Christ i te saaita TeAtua Tamana nitaratara hakanau mai i Jesus i te lani peelaa, "Teenei taku tama hakasere e llee ai taku manava!" Te haitino Jesus ni maasina katoo i te saaita TeAtua nitaratara mai peenaa. ¹⁸ Maatou takatoru ni llono i naa kaumai te taratara naa i te lani i te saaita maatou nittuu ma Jesus i aruna te mouna e tapu. †

¹⁹ Maatou nei ku illoa maaoni maa naa taratara ni kaumai naa pure TeAtua raa ni taratara maaoni. E taukareka maa kootou ki tautari ki naa taratara naa, teenaa i naa taratara naa e mee ma selamu e ura i te ki na e poouri no tae ki te tahaata, i te saaita te hetuu te tahaata raa e too tana maasina iloto naa hatumanava kootou.

²⁰ Tevana iaa teenei te mee hakamau kootou ki hakama arona lokoi. See hai tama ma ki lavaa te ilotia a ia soko ia te hakataakoto se taratara i naa taratara pure pure e takkoto i te Laupepa Tapu. ²¹ I te aa, see hai taratara i naa taratara pure pure ni kaumai naa pure TeAtua raa e hakatahito i te hakataakoto te tama. Seai. Naa tama ni kaumai naa taratara naa, teenaa ni tama ni tauria naa mahi TeAitu Tapu i te saaita laatou ni hakaea mai naa taratara naa.

Naa tisa hakallesi

2 E mee naa pure hakallesi ni hakassura iho imua no ttaka vaaroto te henua, aa i te ara naa hoki, e mee naa tisa hakallesi ma ki oti ku ttaka atu vaaroto kootou. Naa tama naa ma ki hakassura atu ma naa akonaki hakallesi teelaa ma ki oti ku seua ai kootou, aa laatou ma ki hakakkeina laatou TeAtua, te tama ni hakasao laatou. Teenaa laatou ma ki hakatekia koi no seua naa ora laatou. ² Te lopo tama ma ki tautari atu ki naa sosorina hai huri naa tama naa; aa i naa vana see ttonu laatou e hai naa raa, aaraa tama ma ki ffuri no taratara hakallika i te ara te hakamaaoni. ³ I naa manava kailallao laatou raa, naa tisa hakallesi naa ma ki ffuti te lopo mane i naa taratara ffatu laatou ni kauatu ki kootou. Tevana iaa TeAtua kunaa noho iloo kattari ki hakatonu naa tama naa. Tessaona ora laatou e tukua ki seua raa ku taupiri!

⁴ Naa ensol ni ppena naa haisara laatou raa ni see hakassaoria TeAtua. Laatou ni tauatia katoo a Ia ki loto te kina te mate, teenaa te kina laatou e saisaitia

ka mmoe i te poouri ana kattari ki te Aso te Hakatonu TeAtua. ⁵ TeAtua ni see hakassaoria a Ia naa tama imua raa hoki. A Ia ni hakaffuta tana tai no loohia te kanohenua ni see hakannoo kiaa Ia. Naa tama koi ni hakassaoria a Ia raa ko Noah, te tama ni hakaea te tiputipu e tonu, aa ma te laa takahitu tama. ^{†16} TeAtua ni mee pakavaina a Ia naa henua Sodom ma Gomora. Naa henua naa ni tuunia a Ia ki seai hakaoti. A Ia ni mee te vana nei ki hakailoa ki te henua i tana vana ma ki mee ki naa tama see hakannoo kiaa Ia. ^{†17} Lot ni hakassaoria a Ia i Lot setama e taukareka. A ia ni tanitani peenaa i naa sosorina hai huri naa tama see llono taratara. ^{†18} Te tama e taukareka naa ni noho hakapaa ma naa tama naa. I te aso ma te aso, a ia ni tanitani peenaa i ana noho kattoka aa ka hakannoo ki naa sosorina hakallika naa tama naa. ⁹ Teenaa TeAtua e iloa i tana ara ma ki mee ki hakassaoria naa tama e hakannoo kiaa Ia i naa mmaha e ttaka ma laatou. A Ia e iloa hoki i tana ara ma ki haia a Ia ki lonollono raa oi iloo naa tama e sosorina hakallika raa ki tae ki te Aso te Hakatonu. ¹⁰ Teenaa ko naa tama e mee pakava naa haitino laatou ki naa vana e kerekere teelaa e ttuu ai naa huru laatou, aa see tuku ki naa taratara hakamaatua TeAtua.

Naa tisa hakallesi nei see illoa te ppore aa e manava hatu. Naa tama naa see illoa te tuku ki naa vana naa aitu haimahi i aruna; laatou e ffuri are no hai haaeoina laatou naa tama naa. ¹¹ Naa ensol haimahi raa iloo, teelaa e haimahi are i naa tisa hakallesi naa, see illoa te taratara haaeo ki naa tama naa imua naa karamata TeAtua.

¹² Naa tama naa iaa e sosorina see hai mannatu. Laatou see illoa te hakatonu i te vana e taukareka ma te vana e hakallika. Laatou e sosorina ma ko naa manu vao kaitama e ttipu ake koi ki tauhia no taaia. Laatou maraa e ffuri no sasakkiri huri i naa vana laatou see illoa. Teenaa laatou ma ki taaia ki mmate, e mee ma ko naa manu vao kaitama. ¹³ Laatou ma ki haia ki hakallono isu hoki pee ko naa hakallono isu naa tama e mee pakavaina laatou. I te ao raa iloo, naa tama naa ma ki hakauaua i naa hai laatou ki te kau vana e kerekere ma ki akottia te hiihai naa haitino laatou. Kootou ma ki nnapa i naa sosorina naa tama naa i naa saaita laatou e nnoho no kkai ma kootou. I te aa, i laatou ma ki taussua peenaa ka hai ki naa vana e hakannapa laatou naa iloto kootou. ¹⁴ Naa tama naa e sessee peenaa ki naa haahine e kai nauhie ki mmoe ma laatou; laatou ma ki ttuu naa huru laatou peenaa i naa haahine. Naa tama see haimahi naa hakataakoto laatou raa e usuhia laatou peenaa ki ppenaa naa haisara. Laatou ni tama ku rakapau i naa vana kailallao laatou e hai. Teenaa, naa tama naa ku takkoto i laro naa haaeo TeAtua. ¹⁵ Naa tama naa ku see tautari ki te ara e tonu, ku tautari are ki te ara Balaam, te tama Beor. Teenaa se tama e kaimanako ki ana mane ma ki oti ku too i ana vana see ttonu e hai. ¹⁶ Tevana iaa te tama naa ni nutua te donki, (teenaa se manu see iloa te taratara) i aa ia se tama haisara.

† 1.18 Mt 17.1-5; Mk 9.2-7; Lk 9.28-35

†† 2.5 Gen 6.1—7.24 † 2.6 Gen 19.24 †† 2.7 Gen 19.1-16

Te donki naa ni huri ake no taratara ake ma setama, teenaa ki tiiake ai naa vana vware te tama naa. †

¹⁷ Naatisa hakallesi nei e mee pee ko naa sao i te ppa a i tua e ttuu pakuppaku. Laatou e mee pee ko naa uruaoa e irihia te matani, aa laatou ku oti te tukua mai laatou kina TeAtua i te pouiri ana hakaoti. ¹⁸ Naa tama naa e ahu iloo i naa taratara vware laatou e hai. Laatou e usuhia laatou naa tama ku kaamata te hakattaha i naa tama e ttaka ma naa hakataakoto see ttonu raa ki ahe no mee naa vana e kerekere laa-tou e kaimannako. ¹⁹ Naa tama naa e taratara ake maa laatou e ttana te mee naa vana laatou e fifai, aa naatino laatou iaa e hakavaarea naa sosorina laatou e hakamannani teelaa ma ki mmate ai laatou. I te aa, te tama e hakavaarea raa ko te tama e hakamanani peenaa ki naa sosorina see ttonu. ²⁰ Ki mee te henua ni tiiake laatou naa sosorina e kerekere te maarama nei i laatou e illoa i TeAriki Jesus Christ, te tama e hakaora taatou, aa ni ahe hoki no tautari ki naa sosorina naa ka hakavaarea ai laatou, teenaa, te tiputipu laatou i te saaita nei ku hakallika iaa i te tiputipu laatou imua. ²¹ E taukareka ki mee maa naa tama naa ni see oomai no illoa i te ara te tiputipu e tonu. I te aa, te tiputipu laatou i te saaita nei e hakallika i laatou ku ffuri no tiiake laatou te taratara hakamaatua e tapu TeAtua ni kauake ki laatou, aa laatou iaa ku oti te illoa i te ara te tiputipu e tonu. ²² Te tiputipu nei e huri ake peelaa maa naa taratara raa ni taratara maaoni, teenaa ko naa taratara e mee maa, "Te poi raa e ahe koi no kai ana rua" aa ko "Te poi ku oti te kaukau raa e ahe koi no moe iloto te pelapela." ††

TeAriki maki au

3 Aku soa nei, teenei te rua aku pas e sissii atu ki kootou. Iaku pas katoo e lua ni sissii atu raa, nau ni hakahekahe atu naa taratara nei ki mallama naa hakataakoto kootou. ² Nau e hiihai maa kootou ki hakamaarona naa taratara ni tarataraina naa pure e ttapu TeAtua imua iloo. Nau e hiihai hoki maa kootou ki hakamaarona te taratara hakamaatua TeAriki, te tama e hakaora taatou, teelaa ni kauatu naa aposol kootou.

³ Te mee mua raa, kootou ki illoa hakaraaoi peelaa maa iloto naa aso hakaoti nei raa, e mee naa tama teelaa e tautari ki naa sosorina e hakallika teelaa e oti manava ai laatou. Naa tama naa ma ki mee naa taratara taussua laatou, ⁴ kavasirisiri peelaa, "A Ia ni purepure atu maa Ia ma ki au, anii? Aa teehea Ia naa? Naa tippuna taatou raa ku oti te mmate, tevana iaa naa mee katoo koi takkoto iloo pee kote saaita te maarama nei ni penapenaa TeAtua!" ⁵ Naa tama naa e mee maa laatou ku ssiri maa imua iloo raa, TeAtua ni llani tana kaitae, teenaa ki mahaa ake te lani ma te kerekere. A Ia ni llani no maavae te kerekere ma te ttai, aa teenaa hakassaaina iloo a Ia te kerekere e pakupaku raa ki sura i te ttai. ¹⁶ Teenaa ko te ttai raa

hoki, te ttai ni hakaffuta, teelaa ni loohia ka seua ai naa kanohenua imua. ⁷ Tevana iaa te lani ma te kerekere, teenei e takkoto i te ssao nei e tauhia te taratara hakamaatua TeAtua naa koi, ki tuunia i te ahi. Naa mee naa e tauhia ki tae mai te aso te haka-tonu TeAtua. Teenaa kote saaita TeAtua ma ki haka-tonu no taaia ki mmate naa tama see hakannoo kiaa Ia.

⁸ Tevana iaa kootou seai iloo kissiri i te mee tokotasi, aku taaina nei! I naa karamata TeAtua raa, te rooroa te aso tokotasi e noto ki te rooroa te simata setau; naa sao e lua naa e hakatau peellaa kiaa Ia.

⁹ Aaraa tama e mannatu maa TeAtua e nnase te haia a Ia naa mee aana ni purepure mai ki taatou imua. Teenaa seai sevana maaoni. TeAtua e llee tana manava i kootou, teenaa a Ia see hiihai maa se tama i kootou ki mate. A Ia e hiihai maa kootou hakkaatoa ki ffuri naa manava kootou no tiiake naa haisara kootou.

¹⁰ Tevana iaa te aso TeAriki raa ma ki hakateki no sura iho ma setama kailaarao. I te aso naa raa, taatou ma ki llono i naa takattuu mai i aruna no seai naa papallani. Naa mee katoo e takkoto i naa papallani raa ma ki tuunia te vvela te ahi, aa naa mee katoo i te kerekere nei ma ki seua hakaoti. ¹¹ I naa mee katoo ma ki seua i te ara nei raa, teelaa se tiputipu peehea ki tauhia kootou? Teenaa, kootou ki hakamaarama naa ora kootou kittapu aa kootou ku tautari ki te tiputipu TeAtua, ¹² i naa nnoho kootou ka ttari ki te aso TeAtua ka heheuna hakappuru ki vave tae mai te aso naa. Teenaa kote aso naa papallani ma ki ura no vvela hakkaatoa. Naa mee hakkaatoa i naa papallani ma ki tuunia te vvela te ahi. ¹³ Taatou iaa e ttari ki te mee TeAtua ni purepure mai ki taatou. Teenaa ko naa papallani hoo aa te kerekere hoo, te kina te tiputipu e tonu raa e takoto. ⁵

Naa taratara hakaoti

¹⁴ Aku soa nei. I te saaita kootou koi nnoho ka ttari ki te aso naa, kootou ki mmata hakaraaoi iloo ki ttonu naa ora kootou aa kootou ku mee ki seai iloo ni sara maa kootou imua naa karamata TeAtua. Kootou mma-ta hoki ki nnoho hakaraaoi kootou ma Ia. ¹⁵ Kootou mmata i te lavatoa TeAriki te noho ka ttari ki kootou. Kootou ki mmata maa teenaa se ssao aana e kauatu ki lavaa kootou te hakamaarama naa ora kootou ki hakaoratia kootou. Taatou taina, Paul, ni kauatu hoki naa taratara nei iloto ana pas ni sissii atu ki kootou. Paul ni kauake tana iloa TeAtua ki lavaa ia te kauatu naa taratara hakamaatua peenaa. ¹⁶ Teenei ko ana mee maraa e sissii atu iloto ana pas hakkaatoa i ana taratara i te vana nei. Aaraa taratara Paul ni sissii iloto ana pas naa ni hainattaa te ilotia. Teenaa ko ana taratara maraa e hurisia naa tama e vware. Naa tama naa e mee naa vana naa hoki ki aaraa taratara te Laupepa Tapu. Naa tama naa ku penapena laa-tou sara soko laatou.

† 2.16 Num 22.4-35 †† 2.22 Prov 26.11 ‡ 3.3 Jude 18
‡† 3.5 Gen 1.6-9

‡‡ 3.6 Gen 7.11 ‡‡‡ 3.8 Ps 90.4 ‡‡‡ 3.10 Mt 24.43; Lk 12.39; 1 Thes 5.2; Rev 16.15 § 3.13 Is 65.17, 66.22; Rev 21.1

¹⁷ Tevana iaa kootou, aku soa nei, kunaa illoa are i te mee naa. Teenaa kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see hurisia naa manava kootou naa tiputtipu see ttonu naa tama see llono taratara ka tiiake kootou te nnoho taukareka kootou naa. ¹⁸ I te aso maa te aso,

kootou kittipu ake maa te manava laaoi TeAriki taatou, Jesus Christ. Kootou kittipu ake no illoa hakaraaoi iaa Ia, te tama e hakaora taatou. A Ia ki noho hakamaatua i te ssao nei aa ma naa aso hakkaatoa! Amen.

1 JOHN

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

raa e takkoto ana tahito taratara e lua. Te taratara mua raa, John e sissii ki naa tama ma ki tokatoka i te pas nei ki nnoho hakappae ki TeAtua ma tana Tama, Jesus Christ. Te sooa te taratara raa, John e sissii ki naa tama naa no hakaapo ake ki see tautari laatou ki naa akonaki hakalellesi teelaa ma ki oti ku hakallika te nnoho laatou maa TeAtua. Te taratara naa tisa hakalellesi naa e akonaki ki te henua raa e mee maa te tiputipu e hakallika raa e sura i taatou e nnoho i te maarama nei, teenaa e mee maa Jesus, te Tama TeAtua, sei se tama te maarama nei. Naa tisa naa e akonaki maa te tama e hakattanaria ki see anaana ki tana ora i te maarama nei raa, ko te tama e hakasao-ria no ora maaoni. Naa tama naa e hai hoki maa te ara TeAtua e hakasao te tama no ora raa, teenaa sei se mee e hano ma naa sosorina e tonu te tama aa maa ittama raa e laaoi i aaraa tama.

Ki sahea a ia naa akonaki naa tama naa raa, John e sissii atu maa Jesus Christ maaoni ni haanauria mai ma setamavare te maarama nei. Teenaa John e taratara atu hakaraaoi iloo ki illoa laatou maa naa tama hakkaatoa teelaa e hakannoo ki naa taratara Jesus aa e laaoi i TeAtua raa ki laaoi hoki i aaraa tama.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas

Te hakataakoto te pas 1.1–4

Te maasina ma te poouri 1.5—2.29

Naa tamalliki TeAtua ma naa tamalliki Satan 3.1–24

Taratara maaoni ma te taratara see tonu 4.1–6

Naa heheuna te laaoi 4.7–21

Te hakataakoto e haimahi 5.1–21

Jesus kote Taratara te Ora

1 Maatou e sissii atu i te Taratara te Ora. Te tama naa ni noho mai iloo i te kaamata. Maatou ni llono i ana taratara ka kkite hoki maatou i tana tino ki naa karamata maatou. Maatou hoki ku oti te ppa naa rima maatou iaa Ia. ^{†2} Saaita te ora nei ni hakatii maarama mai raa, maatou ni kkite hakkaatoa. Teenei e taratara atu ai maatou ki illoa kootou i te ora nei. Te ora nei ni noho ma TeAtua, aa teenei ku hakailotia mai TeAtua ki taatou. ^{††3} Maatou e taratara atu naa vana maatou ni kkite kallono. Kootou ki hakappae mai ki maatou ki nnoho hakapaa taatou maa te Tamana aa ma tana Tama, Jesus Christ. ⁴ Maatou e sissii atu naa taratara nei ki fiafia maaoni iloo taatou.

TeAtua raa kote maasina

⁵ Teenei te taratara maatou ni llono i tana Tama no hakaeta atu ki kootou: TeAtua raa ko te maasina. See hai kina e poouri e takoto iaa Ia. ⁶ Ki mee taatou e taratara maa taatou e hakapaa ki TeAtua, aa taatou iaa e hai naa vana te poouri, taatou e taratara kailalao i naa taratara taatou maa naa sosorina taatou. ⁷ Aa

ki mee taatou e ttaka ki te maasina pee ko Ia e taka iloto te maasina raa, taatou ma ki nnoho hakapaa ma telaa tama, aa naa ora taatou ma ki huihuia a Ia ki mataffua ki te ttoo tana Tama, Jesus Christ.

⁸ Ki mee taatou e taratara maa taatou sei naa haisara taatou, taatou nei ku hakalellesi ki taatou soko taatou, teenaa te hakamaaoni raa see takoto i taatou. ⁹ Tevana iaa, ki mee taatou e hakaari naa haisara taatou ki TeAtua, a Ia ma ki tuku ki ana purepure ni takkoto imua no mee tevana e tonu: a Ia ma ki uii naa haisara taatou no huihuia a Ia naa ora taatou ki mataffua i te kau haisara taatou ni ppena. ¹⁰ Aa ki mee maa taatou e hai maa taatou ni sei naa haisara taatou ni ppena, teenaa TeAtua ku haia taatou ma setama e taratara kailaarao, teenaa ana taratara raa see takkoto i taatou.

Christ e tokonaki ki taatou

2 Aku tamalliki nei. Nau e sissii atu naa taratara nei ki see ppena kootou ni haisara. Tevana iaa ki mee setama i kootou e mee ana haisara, e mee te tama ma ki tuu imua taatou Tamana no hakatonutonu taatou. Tana inoa ko Jesus, te Tama e tonu. ² Jesus ni mate ki uii naa haisara taatou, aa see mee ma ko naa haisara koi taatou. Sei. A Ia ni mate hoki ki uii naa haisara te henua hakkaatoa.

† 1.1 Jn 1.1 †† 1.2 Jn 1.14

³ Ki mee maa taatou e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua, teenaa taatou e illoa maaoni maa taatou ni tama ku oti te illoa iaa Ia. ⁴ Naa tama e taratara maa laatou e illoa i TeAtua, iaa see hakannoo ki ana taratara raa, laatou ni tama e taratara kailallao. Te hakamaaoni raa see takoto i laatou. ⁵ Naa tama kattoo e hakannoo ka tautari ki naa taratara TeAtua raa, teenaa ko naa tama e fiffai maaoni kiaa Ia. Teenei te ara e hakailoa mai maa taatou e ttaka maaoni maa TeAtua: ⁶ Naa tama e taratara maa laatou e ttaka ma TeAtua raa ki sosorina pee ko Jesus Christ.

Manava laaoui i telaa tama

⁷ Aku soa nei, te taratara hakamaatua e sissii atu nau nei seai se taratara hoo; teenei se taratara ni takoto mai iloo imua. Kootou ku oti te llono i te taratara nei imua. Te taratara tuai raa ko te taratara kootou ni llono imua. ⁸ Tevana iaa te taratara hakamaatua teenei e sissii atu nau nei se taratara hoo, i te aa, te hakamaaoni te taratara nei e huri mai iloto te ora Christ aa iloto naa ora kootou hoki. Tessao te poouri raa kulaka, aa te maasina maaoni raa kunaa takoto mai iloo.

⁹ Naa tama e hai maa laatou e nnoho i te maasina, iaa e lotoffaaeo i naa taaina ma naa kave laatou raa, naa tama naa koi nnoho iloto te poouri i te saaita nei. ¹⁰ Naa tama e manava laaoui i naa taaina aa ma naa kave laatou raa, naa tama naa e nnoho iloto te maasina. See hai tama ma ki oti ku ssura ni mannatu e hakallika i naa tama naa. ¹¹ Tevana iaa, naa tama e lotoffaaeo i naa taaina ma naa kave laatou raa e nnoho i te poouri. Laatou e sassare vaaroto te poouri ka see illoa i naa kina laatou e oo, i naa karamata laatou e hakapouritia te poouri ana.

¹² Nau e sissii atu ki kootou, aku tamalliki nei, i naa haisara kootou ku oti te uiia iloto te inoa Christ.

¹³ Nau e sissii atu ki kootou, naa tammaana, i kootou ku oti te illoa iaa Ia, te Tama ni noho mai iloo imua. Nau e sissii atu ki kootou, naa tama taane, i naa mahi te tipua hakallika raa ku oti te lavaa kootou.

¹⁴ Nau e sissii atu ki kootou, aku tamalliki nei, i kootou e illoa i te Tamana. Nau e sissii atu ki kootou, naa tammaana, i kootou e illoa i te Tama ni noho mai iloo imua. Nau e sissii atu ki kootou, naa tama taane, i kootou ni tama e haimmahi. Naa taratara TeAtua raa e takkoto iloto naa manava kootou, aa kootou ku haimahi are i te tipua hakallika.

¹⁵ Kootou see oti manava i naa tiputipu te maarama nei aa ma naa mee e takkoto i te maarama nei. Ki mee kootou e oti manava ki naa tiputipu te maarama nei, teenaa kootou see oti manava ki naa tiputipu TeAtua. ¹⁶ Naa tiputtipu kattoo iloto te maarama nei, teenaa ko te kaimanako ki te tiputipu haisara naa tama te maarama nei, naa mee te henua e kkite no kaimannako, aa naa mee te henua e ahu ai. Te tiputipu nei see au i te Tamana; teenei ni tiputtipu kattoo te maarama nei. ¹⁷ Te maarama nei ma naa mee hakkaatoa

e kaimannako ai te henua raa ku oo no llaka. Tevana iaa, naa tama e haia laatou te hiihai TeAtua raa ma ki ora hakaoti.

Tetama e tautau haaeo ma Christ

¹⁸ Aku tamalliki nei, te aso hakaoti raa ku saaita koi! Kootou ku oti te llono maa te tama e tautau haaeo ma Christ raa ma ki hakasura iho. Aa teenei te lopo tama peenaa ku ttaka vaaroto taatou i te ssao nei. Teenei e illoa ai taatou maa te aso hakaoti raa ku saaita koi. ¹⁹ Naa tama naa seai ni tama taatou maaoni, teenaa ko tevana laatou ni ffuro i taatou. Ki mee laatou ni tama maaoni taatou raa, laatou ni nnoho koi ma taatou. Tevana iaa laatou nei ni ffuro ki illoa maaoni taatou maa laatou seai ni tama maaoni taatou.

²⁰ Kootou iaa ku oti te hakatapuria Christ ki TeAitu Tapu, teenaa kootou hakkaatoa e illoa i te hakamaaoni. ²¹ Nau see mee maa nau e sissii atu naa taratara nei maa i kootou see illoa i te hakamaaoni nei, seai. Nau e kauatu naa taratara nei i kootou e illoa, aa i kootou hoki e illoa maa see hai taratara hakareeresi e lavaa te sura i te hakamaaoni.

²² Ko ai te tama e taratara kailaarao? Teenaa ko te tama see hakataakoto maa Christ raa ko te Mesaea. Teenaa ko naa tama e tautau haaeo ma Christ; naa tama see lotu i TeAtua hakapaa ma tana Tama. ²³ I te aa, naa tama see lotu i te Tama TeAtua raa, laatou see lotu hoki i te Tamana. Naa tama e lotu i te Tama TeAtua raa, laatou e lotu hoki i te Tamana.

²⁴ Kootou mmata ki tauhia kootou naa taratara kootou ni llono i te kaamata. Ki mee kootou e tauhia kootou naa taratara naa, teenaa kootou ma ki nnoho hakapaa ma te Tama TeAtua aa ma te Tamana. ²⁵ Christ ni purepure mai hakaoti maa Ia ma ki kaumai te ora e ora hakaoti.

²⁶ Nau e sissii atu naa taratara nei ki illoa kootou i naa tama ma ki oo atu no hakareeresia kootou.

²⁷ Christ ku oti te kauatu TeAitu Tapu raa ki kootou. Kootou naa ku see lavaa te ssee ni tama ki oo atu no akoina kootou, i te aa, TeAitu Tapu raa e noho ma kootou. TeAitu Tapu raa ma ki akonaki atu te kauvana hakkaatoa. A Ia ma ki taratara koi ki te taratara maaoni. Te taratara kailaarao raa see sura iaa Ia. Kootou hakannoo ki naa akonaki TeAitu Tapu, aa kootou ku nnoho ma Christ.

²⁸ Aku tamalliki nei. Kootou hakanniti atu kiaa Ia. Itana sao ma ki hakasura iho raa, taatou ki see ppore; taatou ki see nnapa ka ffuro no mmuni iaa Ia i tana aso e au. ²⁹ Kootou e illoa maa Christ e taka ma te tiputipu e tonu. Teenaa, kootou ki illoa hoki maa te tama e taka ka hai ki te tiputipu e tonu raa, teenaa setamariki TeAtua.

Naa tamalliki TeAtua

3 Kootou mmata ki kkite kootou i te llee te manava te Tamana raa i taatou! A Ia ku huri no kannaa maa taatou ni tino tamalliki aana. Teenaa ko te vana taatou

see ilotia naatama te maarama nei, i te aa i laatou ni see illoa hoki i TeAtua. †

² Aku soa nei, taatou ku nnoho ma ni tamalliki maaoni TeAtua i te saaita nei. Taatou iaa see illoa maa taatou ma ki tiputtipu peehea imuri. Tevana iaa taatou e illoa maa te saaita Jesus ma ki sura mai raa, taatou ma ki tiputtipu ma ko Ia. I te aa, taatou ma ki k kite hakaraa i ana tiputipu maaoni. ³ Naa tama katoo tee-laa e taaohi manava i Christ raa, naa tama naa e mee naa ora laatou ki mataffua, ki mee pee ko Christ e matahua.

⁴ Te tama e ppena naa haisara raa e seua a ia naa Loo TeAtua, i te aa, te haisara e sura i naa seua taatou naa Loo. ⁵ Kootou e illoa maa Christ ni hakasura iho ki uiia naa haisara, aa tana tino iaa seai ana haisara. ††⁶ Naa tama e nnoho ma Christ raa see hakamanani te ppena naa haisara; naa tama e hakamanani te ppena naa haisara raa, teenaa ko naa tama seki k kite no illoa maaoni i TeAtua.

⁷ Aku tamalliki nei. Kootou mmata ki see oo atu ni tama no hakareeresia kootou. Te tama e tautari ki te tiputipu e tonu raa, teenaa se tama e tonu pee ko Christ. ⁸ Te tama e sosorina hakallika raa iaa, teenaa se tamariki Satan. I te aa, Satan kunaa taka mai iloo ma te sosorina e hakallika naa imua. Teenei ko te vana te Tama TeAtua raa ni hakasura iho, ki seua a Ia naa vana Satan ni ppena.

⁹ See hai tama i naa tamalliki TeAtua raa e hakamanani te ppena naa haisara, i te aa, te tiputipu TeAtua raa e takoto i laatou; aa i TeAtua ku mee pee ko laatou Tamana raa, laatou ma ki see lavaa te hakamanani te ppena naa haisara. ¹⁰ Teenei te ara taatou ma ki illoa i naa kkee naa tamalliki TeAtua raa i naa tamalliki Satan. Naa tama see sosorina taukalleka aa see manava laaoi i telaa tama raa, teenaa seai ni tamalliki TeAtua.

Manava laaoi i telaa tama

¹¹ Te taratara kootou ni llono imua raa e mee maa taatou ki manava laaoi i telaa tama. †¹² Taatou ki see mee ma ko Cain; a ia setama Satan aa ni taa tana tino taina, Abel, no mate. Cain ni taa tana taina raa kote aa? A ia ni taa tana taina i ana vana ni mee raa see ttonu. Naa vana tana taina raa iaa ni ttonu. ††

¹³ Aku taaina ma aku kave nei, kootou see oho ki mee maa naa tama te maarama nei e lotoffaaeo i kootou. ¹⁴ Taatou e illoa maa naa mahi te mate raa ku oti te hakahitia taatou, aa teenei taatou ku ttaka ma te ora maaoni. Taatou e illoa i naa vana nei i taatou e manava laaoi i naa taaina ma naa kave taatou. Setama peehea teelaa see sura te manava laaoi raa, te tama naa koi takoto i laro naa mahi te mate. ††¹⁵ Naa tama katoo e lotoffaaeo i aaraa tama raa, teenaa ni tama taa tama. Aa kootou e illoa maa naa tama taa tama raa see ttaka ma te ora e ora hakaoti. ¹⁶ Jesus ni hookii tana ora ki tokonaki mai ki taatou, teenei e illoa ai taatou i naa tiputipu te manava laaoi. Taatou hoki ki hookii

† 3.1 Jn 1.12 †† 3.5 Jn 1.29 † 3.11 Jn 13.34 †† 3.12 Gen 4.8 †† 3.14 Jn 5.24

naa ora taatou ki tokonaki taatou ki naa taaina ma naa kave taatou. ¹⁷ Ki mee maa naa tama e hai hekau raa e k kite maa naa taaina ma naa kave laatou raa e nnoho hakaaroha, iaa see alloha ma ki tokonaki atu laatou, teenaa naa tama naa see lavaa te taratara maa telaa i TeAtua e takoto i laatou. ¹⁸ Aku tamalliki nei. Taatou ki see taratara vare koi ki naa maaisu taatou maa taatou e ttaka ma te manava laaoi TeAtua. Taatou ki sosorina tautari ki naa taratara taatou e hai.

Taatou ki see ppore te ttuu imua TeAtua

¹⁹ Teenei te ara taatou ma ki illoa maa taatou ni tama e tautari ki te hakamaaoni; teenei te ara taatou ma ki see ppore te ttuu imua TeAtua. ²⁰ Ki mee maa naa hakataakoto taatou e mee maa taatou ni tama e hakallika, teenaa taatou e illoa maa TeAtua e takoto i aruna naa hakataakoto taatou aa a Ia e illoa i naa mee hakkaatoa.

²¹ Aa teenaa, aku soa nei, ki mee maa naa hakataakoto taatou e ttonu maa taatou, taatou ma ki see ppore te ttuu imua TeAtua. ²² Naa mee taatou e kainnoo ki TeAtua raa ma ki kaumai a Ia. I te aa, i taatou e tautari ki ana taratara hakamaatua aa taatou e haia taatou naa mee e hiahia ai a Ia. ²³ Tana taratara hakamaatua e pesi mai ki taatou raa e mee peenei, "Taatou ki lotu i tana Tama, Jesus Christ, aa taatou ki manava laaoi i telaa tama, e mee pee ko naa taratara mai Christ." ††²⁴ Naa tama e tautari ki naa taratara TeAtua raa e nnoho hakapaa ma TeAtua, aa TeAtua e noho ma laatou. Taatou e illoa maa TeAtua e noho ma taatou, i TeAitu Tapu ni kaumai a Ia ki taatou.

Ttiputipu TeAitu maaoni maa te aitu hakareeresi

4 Aku soa nei. Kootou see hakannoo ki naa taratara naa tama e hai maa laatou e tarataraina laatou naa taratara TeAitu. Kootou ki haaiteria kootou naa tama naa, ki illoa kootou maa laatou e tarataraina maaoni laatou naa taratara, i te aa i te lopo pure hakallesi ku ttaka vaaroto te maarama nei. ² Teenei te ara kootou ma ki lavaa te ilotia kootou maa teenaa ko TeAitu maaoni TeAtua: te tama e taratara maa Jesus Christ ni hakasura iho ma setama te maarama nei raa, te tama naa e taka ma TeAitu e au i TeAtua. ³ Tevana iaa te tama e huuina a ia te taratara i Jesus nei raa, a ia e taka ma te aitu e tautau haaeo ma Christ. Teenaa ko te tama ni llono kootou ma ki oti ku hakasura iho, aa teenei ku taka vaaroto taatou i te saaita nei iloto te maarama nei.

⁴ Aku tamalliki nei. Kootou ni tamalliki TeAtua. Kootou ku haimmahiare i naa pure hakallesi naa, i te aa, i TeAitu e taka ma kootou naa e haimmahiare i te aitu e taka ma naa tama te maarama nei. ⁵ Naa pure hakallesi naa e tarataraina laatou naa vana te maarama nei, aa te maarama nei e hakannoo ki laatou, i te aa, i naa tama naa ni tama te maarama nei. ⁶ Taatou iaa

††† 3.23 Jn 13.34, 15.12, 17

ni tama TeAtua. Naa tama e illoa i TeAtua raa e hakannoo ki taatou. Naa tama see illoa i TeAtua raa iaa see hakannoo ki taatou. Teenei te ara ma ki ilotia taatou i naa kkee TeAitu maaoni maa te aitu hakareeresi.

TeAtua kote laaoi

⁷ Aku soa nei. Taatou ki manava laaoi i naa taaina taatou, i te manava laaoi raa e sura mai i TeAtua. Te tama e hakasura te manava laaoi raa se tamariki TeAtua, aa e illoa i TeAtua. ⁸ Te tama see manava laaoi raa see illoa i TeAtua, i te aa, TeAtua raa kote laaoi. ⁹ TeAtua ni hakailoa mai tana laaoi raa ki taatou, teenaa a Ia ni heuna mai tana Tama tokotasi naa ki te maarama nei, ki ora ai taatou iaa Ia. ¹⁰ Tevana iaa te mee raa see mee maa i taatou ni manava laaoi i TeAtua imua. Seai. TeAtua ni manava laaoi i taatou, teenaa heuna mai illoa tana Tama, ki takoto ma kote mee teelaa e lavaa ai naa haisara taatou te uiia.

¹¹ Aku soa nei. Ki mee maa teenei ko naa tiputipu te laaoi TeAtua i taatou, teenaa taatou ki manava laaoi i telaa tama. ¹² See hai tama ku oti te kite i TeAtua. Tevana iaa TeAtua ma ki noho ma taatou ki mee taatou e manava laaoi i telaa tama, aa tana laaoi raa ma ki haka kaatoaina mai a Ia ki loto naa ora taatou. †

¹³ Taatou e illoa maa taatou e nnoho ma TeAtua aa a Ia e noho ma taatou, i te aa, iaa Ia ni kaumai tana Aitu Tapu raa ki taatou. ¹⁴ Taatou ku oti te kkite no hakaea ki aaraa tama maa te Tamana raa ni heuna mai tana Tama ki au no hakasao te maarama nei. ¹⁵ Te tama e taratara maa Jesus kote Tama TeAtua raa, teenaa kote tama e noho ma TeAtua aa TeAtua e noho ma ia. ¹⁶ Taatou e illoa ka hakataakoto i te laaoi TeAtua e takoto i taatou.

TeAtua kote laaoi. Naa tama e nnoho ma te laaoi raa e nnoho ma TeAtua aa TeAtua e noho ma laatou.

¹⁷ Te laaoi raa e haia TeAtua ki kaatoa iloto naa ora taatou, ki see ppore taatou i te Aso te Hakatonu, i te ora taatou i te maarama nei e ssau koi pee kote ora Christ.

¹⁸ Te tama e manava laaoi maaoni raa see illoa te matakū; te laaoi e kaatoa raa e mee taatou ki see matakū i te kauvana. Teenei taatou ku illoa, te laaoi raa ni see haka kaatoaina ki te tama e matakū, i te aa, te tama e matakū raa kote tama e illoa maa ia ma ki hakatonutonusia TeAtua.

¹⁹ Taatou e manava laaoi i TeAtua ni manava laaoi i taatou imua. ²⁰ Ki mee taatou e taratara maa taatou e laaoi i TeAtua, aa taatou iaa e lotoffaao i naa taaina ma naa kave taatou, teenaa taatou ni tama e taratara kailallao. Peehea naa laaoi te henua i TeAtua, te Tama laatou see kkite, aa laatou iaa see laaoi i naa taaina ma naa kave laatou e kkite? ²¹ Taratara hakamaatua TeAtua raa e mee maa: Naa tama hakkaatoa e laaoi i TeAtua raa ki laaoi hoki i naa taaina ma naa kave laatou.

Naa tama TeAtua raa e haimahi are i naa tama te maarama nei

⁵ Te tama e illoa maaoni maa Jesus kote Mesaea raa, teenaa se tamariki TeAtua; aa te tama e laaoi i te tamana raa e laaoi hoki i tana tamariki. ² Taatou e illoa maa taatou e laaoi i naa tamalliki TeAtua i taatou e laaoi i TeAtua, aa taatou e hakannoo ki ana taratara. ³ Taatou e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua i taatou e laaoi iaa Ia. Aa ana taratara hakamaatua naa see hainattaa taatou te tautari, †† i te aa, naa mahi naa tamalliki katoa TeAtua raa e ttoe iaa i naa mahi te maarama nei. Aa taatou e haimahi i taatou e lotu i TeAtua. ⁵ Ko ai te tama e lavaa te hakahitia a ia naa mahi te maarama nei? Te tama koi e illoa maaoni maa Jesus kote Tama TeAtua.

Naa tiputipu Jesus Christ

⁶ Jesus ni sura mai iloto te vai te hakaukau tapu ma te ttoe i tana mate. A Ia ni see sura mai koi iloto te vai; a Ia ni sura mai iloto te vai aa ma te ttoe hakapaa. TeAitu Tapu raa e hakailoa mai maa teenei ni taratara maaoni, i te hakamaaoni raa e takoto i TeAitu Tapu. ⁷ Teenei naa mee e toru e hakailoa mai naa tiputipu Christ ki taatou: ⁸ TeAitu, te vai, aa te ttoe. Takatoru nei e taratara ki te taratara tokotasi. ⁹ Taatou maraa e hakannoo ki naa taratara e kaumai naa tamavare te maarama nei. Iaa naa taratara e kaumai TeAtua raa e haimahi are i naa taratara naa tama naa, aa a Ia ku oti te kaumai naa taratara nei i naa tiputipu tana Tama. ¹⁰ Teenaa naa tama katoa e illoa maaoni i te Tama TeAtua raa, naa taratara nei e takkoto iloto naa hatumanava laatou. Naa tama see illoa i TeAtua raa iaa e mee maa TeAtua se tama e taratara kailaarao. Ite aa, i laatou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua ni mee i tana Tama.

¹¹ Naa taratara TeAtua raa e mee peenei: Te ora e ora hakaoti raa ku oti te kaumai TeAtua ki taatou, aa te ora nei e hakatahito i tana Tama. †† Te tama e illoa maaoni i te Tama TeAtua raa e taka ma te ora nei; te tama see illoa i te Tama TeAtua raa iaa see taka ma te ora maaoni.

Te ora e ora hakaoti

¹³ Nau e sissii atu naa taratara nei ki illoa kootou maa kootou e ttaka ma te ora e ora hakaoti, teenaa ko kootou naa tama e illoa i te Tama TeAtua. ¹⁴ Taatou see ppore i naa ttoe taatou imua naa karamata TeAtua, i te aa, i taatou e illoa maa Ia e hakannoo mai ki taatou ki mee taatou e kainnooka kiaa Ia, aa e hano ma tana hiihai. ¹⁵ A Ia e lono i taatou i naa saaita katoa taatou e kainnooka mee kiaa Ia; aa i taatou e illoa maa teenei sevana maaoni raa, teenaa taatou e illoa hoki maa Ia e kaumai ni aa taatou e kainnooka kiaa Ia.

¹⁶ Ki mee maa se tama i kootou e kite maa tana taina raa e pena se haisara, iaa seai kote haisara

† 4.12 Jn 1.18

†† 5.3 Jn 14.15 ‡ 5.11 Jn 3.36

e tau te mate te tama, a ia kitaku ki TeAtua ki hakaoratia tanataina. Nau e taratara i naa haisara teelaa see tau te kauake te mate te tama. Tevana iaa e takoto te haisara e kauake te mate te tama. Nau see taratara atu ma kitaku kootou ki TeAtua i te mee naa. ¹⁷ Naa haisara hakkaatoa see ttonu i naa karamata TeAtua. Tevana iaa e takkoto naa haisara see lavaa te kauake te mate te tama.

¹⁸ Taatou e illoa maa see hai tama i naa tamalliki TeAtua raa e hakamanani te ppena naa haisara, i te aa, te Tama TeAtua raa e roorosi hakaraaoi iloo ki laitou, aa laitou ma ki see lavaa te haia pakavaina Satan.

¹⁹ Niaaina maa te maarama nei hakkaatoa e takkoto i laro te roorosi Satan raa, taatou e illoa koi maa taatou ni tama TeAtua.

²⁰ Taatou e illoa maa te Tama TeAtua raa ni au no mee ki atammai taatou, ki illoa taatou i te Atua maaoni. Aa teenei taatou ku ora hakapaa ma te Atua maaoni, i taatou e ora ma tana Tama, Jesus Christ. A Ia raa ko te Atua maaoni, aa te ora nei kote ora e ora hakaoti.

²¹ Aku tamalliki nei. Kootou roorosi ki see haka taupiri atu kootou ki naa aitu hakallesi!

2 JOHN

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

raa ni sissia te “Tama hakamaatua te lotu” ki “te Ffine raa ma ana tamalliki”, teenei pee kote kanohenua TeAtua e lotulotu i te kina naa. Naa tamaa taratara iloto te pas nei e taratara ma ki laaoi naa tama i te kina naa i aaraa tama, aa e taratara hakaapo hoki ki see tautari naa tama naa ki naa akonaki naa tisa hakalellesi e mee i te kina naa.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1–3

Te takoto hakamaatua te tiputipu te manava laaoi 4–6

Taratara hakaapo ki see tautari ki naa akonaki hakalellesi 7–11

Naa taratara hakaoti 12–13

1 Anau John, te tama hakamaatua te lotu, e sissii atu kiaa koe, te ffine ni hakamaatinoria TeAtua, aa ki ootamalliki. Nau e llee maaoni iloo taku manava ia koe, see mee ma ko nau koi; naa tama hakkaatoa e illoa i te hakamaaoni raa e llee naa manava laatou ia koe. ² Ite aa, te hakamaaoni TeAtua raa e takoto i taatou, aa ma ki taka hakaoti maa maatou.

³ Te laaoi, te aroha, aa ma te noholaaoi TeAtua Tamana ma Jesus Christ, tana Tama, ma ki takkoto i taatou iloto te hakamaaoni ma te manava laaoi.

Te hakamaaoni ma te manava laaoi

⁴ Nau ni hiahia iloo i taku lono ana maa aaraa tamalliki aau e takkoto iloto te hakamaaoni TeAtua, e mee koi pee ko naa taratara mai te Tamana ki taatou. ⁵ Aa teenei nau ku mee atu kiaa koe, te ffine nei: taatou katoo ki manava laaoi i aaraa tama. Teenei seai se taratara hoo e sissii atu nau nei; teenei kote taratara ni llono taatou imua. ⁶ Te laaoi e tarataraina a nau nei e mee maa taatou ki tautari ki naa taratara hakamaatua TeAtua. Tana taratara, teelaa ni llono kootou imua, e mee maa kootou katoo ki nnoho ma te laaoi.

⁷ Te lopo tama e taratara kailallao kuttaka ki naa kina katoo i te maarama nei. Teena ko naa tama e huuina laatou te taratara e mee maa Christ ni tipu ake

i te maarama nei ma se tamavare. Te tama peenaa se tama e taratara kailaaraa, aa se tama e tautau haao ma Christ. ⁸ Kootou roorosi ki see maffana hua naa mee kootou ni heheuna ki too, kootou ma ki sua hakaraaaoi iloo a Ia i naa heuna kootou e mee naa.

⁹ Te tama e tautari ki tana tino hakataakoto aa see tautari tonu ki naa akonaki Christ raa, a ia seetaka ma TeAtua. Te tama e tautari ki naa akonaki Christ raa ia e ttaka hakapaa laatou ma te Tamana aa ma tana Tama. ¹⁰ Kootou ku illoa lokoi, ki mee se tama e sura atu ma ni taratara e kkee ma naa taratara nei, kootou ki see hakauru atu naa tama peenaa ki loto naa hare kootou; kootou see mee hoki maa kootou e oo atu no purepure kootou. ¹¹ Te tama e huri atu no purepure ki naa tama naa ma ki laavea hoki naa sosorina e hakallika naa tama naa.

Naa taratara hakaoti

¹² Nau e mee aku lopo taratara ki kau atu ki kootou, tevana ia nau see hiihai maa nau e sissii atu naa taratara nei iloto naa laupepa. Nau e ttari ki hanatu taku tino ki kootou ki taratara taatou hakaraaaoi i naa mee nei ki mee taatou ki fiafia hakkaatoa.

¹³ Naa tamalliki too taina i te kina nei e purepure atu kiaa koe.

† 1.5 Jn 13.34, 15.12, 17

3 JOHN

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

raa ni sissia te “Tama hakamaatua te lotu” ki te maatua tokotasi te lotu e ttapa ma ko Gaius. Te tama e sissii te pas nei e taratara hakanau i Gaius i aa ia e tokonaki peenaa ki aaraa tama te lotu, aa e taratara hakaapo ake ki aa ia i te tama e ttapa ma ko Diotrefes.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1–4

Gaius e hakanauria 5–8

Diotrefes e taratara haeoia 9–10

Demetrius e hakanauria 11–12

Naa taratara hakaoti. 13–15

1 Anau John, † te tama hakamaatua te lotu, e sissii atu kiaa koe, Gaius, taku soa.

Taku manava ellee iloo ia koe.

² Taku soa nei, nau e taku maa oovana katoou kittonu aa maa koe ki marooroo ka mata ora, i aa nau e iloa maa too hakataakoto e tonu. ³ Nau ni hiahia iloo i taku lono ana i naa taaina taatou nei maa koe koi tautari hakaraaooi iloo ki te hakamaaoni TeAtua, i aa nau e iloa maa koe e tautari peenaa ki te hakamaaoni TeAtua. ⁴ Nau e hiahia iloo i taku saaita ni lono maa aku tamalliki raa e tautari maaoni ki te hakamaaoni TeAtua.

John e hakanau i Gaius

⁵ Taku soa nei, nau e iloa maa koe e heheuna hakaraaooi iloo ma naa tama e lotu kootou hakapaa, ni aaina maa naa tama naa ni horau. ⁶ Laatou ni taratara ake ki naa tama te lotu i te kina nei i too laaooi. Koe ku tokonaki ake hakaraaooi iloo ki hollau laatou ma te tiputipu TeAtua e hiihai. ⁷ I te aa, i te saaita naa tama naa ni kaamata te mee naa heuna Christ raa, laatou ni see tokonakina ake naa tama see lotu. ⁸ Taatou naa tama e lotu raa ki tokonaki ki laatou ki heheuna hakapaa taatou no tarataraina te hakamaaoni TeAtua.

Diotrefes ma Demetrius

⁹ Nau ni sissii taku pas ki te lotu naa, tevana ia Diotrefes, te tama e hai maa ia raa ko te tama hakamaatua

i te kina naa, see hiihai maa ia e hakannoo ki aku taratara. ¹⁰ Taku saaita ma ki hanatu raa, nau ma ki hakaari atu i ana vana katoou ni mee, teenaa ko ana taratara e hakallika aa ma ana taratara hakallesi ni mee i maatou. Tevana ia e mee aaraavana aana ni mee; a ia see hiihai maa ia ki hanake no purepure ki naa tama e lotu taatou hakapaa teelaa e oo atu ki te kina naa. Aia maraa e kapitia hoki a ia naa tama e fiffai maa laatou ki purepure ma naa tama e oo ake. Aa ki mee naa tama naa see hakannoo ki ana taratara, a ia maraa e huri no kerekereia laatou i te lotu.

¹¹ Taku soa nei, koe see tautari ki te tiputipu e hakallika; tautari ki te tiputipu e taukareka. Te tama e sosorina taukareka raa se tama TeAtua; te tama e sosorina hakallika raa ko te tama seki iloa i TeAtua.

¹² Naa tama katoou e taratara hakanau i Demetrius; te hakamaaoni raa hoki e sura i ana sosorina. Aa teenei maatou hoki e taratara hakanau ia ia, aa kootou e illoa maa naa taratara maatou nei ni taratara maaoni.

Naa purepure hakaoti

¹³ Nau e mee aku loto taratara e mee ki kauatu ki kootou, tevana ia nau see hiihai maa nau e sissii atu naa taratara naa iloto naa laupepa. ¹⁴ Nau e ttari ki hanatu nau aa taaua ku taratara hakaraaooi.

¹⁵ Koe ki noho hakaraaooi.

Oo soa i te kina nei e purepure atu kiaa koe.

† 1.1 Acts 19.29; Rom 16.23; 1 Cor 1.14

JUDE

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

raa ni sissii ki naa tama raa ki see tautari ki naa akonaki naa tisa hakallesi teelaa e hai maa laatou e illoa maaoni i TeAtua. Naa taratara iloto te pas e huapopototo nei e ssau koi ma ko naa taratara iloto, teenaa te tama e sissii te pas nei e sissii ki naa tama e tokatoka te pas nei ki "hakappuru ki tauhia laatou te hakataakoto e tonu teelaa ni kauake tasi koi TeAtua ki aana tama."

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1-2

Te tiputipu see tonu ma naa akonaki naa tisa hakallesi 3-16

Taaohi hakappuru ki te hakataakoto e tonu 17-23

Naa taratara hakaoti 24-25

1 Anau Jude, setama e heheuna ma Jesus Christ, aa James setaina aaku. †

Nau e sissii atu ki kootou, naa tama ni kannaatia TeAtua, teelaa ku nnoho ma te laaoi TeAtua Tamana aa ku takkoto i laro te roorosi Jesus Christ.

² Nau e taku maa te aroha, te noho laaoi, aa te manaava laaoi TeAtua ki takoto peenaa iloto naa manava kootou.

Naa tisa hakallesi

³ Aku taaina nei. Nau ni hiihai iloo ma ki sissii atu nau ki illoa kootou i te ora hou, teenei e ttaka ma taatou. Araa nei nau ku maanatu are ma ki sissii atu te pas nei imua no taratara atu i telaa mee: Nau e hiihai maa kootou ki hai hakappuru ki tauhia kootou naa akonaki maaoni teelaa e lotu ai taatou, naa tama TeAtua. Teenei kote hakamaaoni teelaa ni kaumai tasi koi TeAtua ki takoto ma tana kanohenua e tapu. ⁴ I te aa, e mee naa tama teelaa see illoa te hakannoo ki TeAtua ku oti te hakauru seemu mai no nnoho iloto taatou.

Naa tama naa e hurihurisia laatou naa taratara i te laaoi TeAtua, ki vana te henua maa see hai vana e ssara i naa sosorina hai huri laatou. Naa tama naa hoki e hakakkeeina laatou Jesus Christ, te Hakamau aa TeAriki taatou tokotasi. Naa haaeo TeAtua teelaa e takkoto i naa tama naa ni tarataraina mai iloo te Laupepa Tapu raa imua.

⁵ Kootou kunaa i-illoa are i te taratara e mee i te saaita te kanohenua Israel raa ni hakassaoria TeAtua i Egypt. Tevana iaa nau e hiihai maa kootou ki hakamaarona i te mee nei: niaaina maa naa tama naa ni oti te hakassaoria TeAtua raa, naa tama ilaatou ni see lotu raa ni haia a Ia no mmate hakkaatoa. ††⁶ Kootou mannatu

i naa ensol teelaa ni see nnoho tonu ki naa nohorana laatou ni tukua ma ki roorosi laatou. Naa ensol naa ni ffuro no tiiake naa tino nohorana laatou naa. Teenaa naa ensol naa, i te saaita nei, e saisaitia ki mmau hakaoti ka hakannohoria i te poouri ana i laro. Teenaa ko te kina naa tama naa e tauhia TeAtua ki tae mai te aso laatou ma ki mee pakavaina. ⁷ Kootou mannatu i Sodom ma Gomora, aa ma naa matakaaina e tauppiri ake. Naa tama naa matakaaina naa ni sosorina iloo pee ko naa ensol naa, teenaa laatou e hai huri ka mee naa vana e kerekere. Naa matakaaina naa ni tuunia ka too no vvela i te ahi, ki hakailoa mai ki taatou hakkaatoa i te ahi e ura see mate teelaa ma ki vvela ai naa tama see hakannoo ki TeAtua. ‡

⁸ Peelaa hoki, naa tama nei e mmoe koi ka mmiti ki te kau miti e kerekere. Teenaa e massike ai naa tama naa no mee pakava naa tino haitino laatou ki naa sosorina hai huri laatou; laatou e tukumurina laatou ka sasaakiria laatou naa aitu haimmahi i te lani. ⁹ Michael, te ensol hakamaatua raa iloo ni see sosorina peenaa. Tana saaita ni hakatautau ma Satan i te tama i laua ma ki too te haitino Moses raa, Michael ni see huri atu no sasaakiria Satan. Aia ni mee ake koi peelaa, "TeAriki ki huri atu no nutua koe!" ††¹⁰ Niaaina maa naa tama nei see ilotia laatou te tahito te taratara raa, laatou e ffuri lokoi no sasakkiri. Naa tama naa e sosorina ma ko naa manu vao see hai mannatu. Teenei ko naa mannatu nei teelaa ma ki oti ku mmate ai laatou. ¹¹ Nau e aroha iloo i naa tama naa! Laatou ni sassare i te ara teelaa ni sare ai Cain. Laatou ni tautari katoo ki naa sara Balaam ni mee, i laatou e kaimannako ki te mane. Laatou essahe taratara pee ko Korah, teenaa e mmate ai laatou pee ko ia.

† 1.1 Mt 13.55; Mk 6.3 †† 1.5 Ex 12.51; Num 14.29-30

‡ 1.7 Gen 19.1-24 †† 1.9 Dan 10.13,21, 12.1; Rev 12.7; Deut 34.6; Zech 3.2

¹² Ina saaita kootou e kikutu ma naa taaina kootou ki kikai kootou hakapaa ka mannatu i te laaoi Te Ariki raa, naa tama naa e mee ma ni mee e ttuu kerekere iloto te kuturana kootou naa. Laatou see hai mannatu maa laatou e nnoho ka kikai ma te lopo tama; laatou e mannatu koi ki laatou soko laatou. Laatou e mee ma ko naa uruaoa e irihia te matani, iaa see hai ua. Niaina maa teenaa ko tessao naa kikai katoo e ssomo taukalleka raa, naa tama naa e mee pee ko naa laakau e ssomo, iaa see ffua. Laatou ku mee pee ko naa laakau e utania i naa patiaka laatou no mmate hakaoti. ¹³ Laatou ku mee pee ko naa matapeau teelaa e kkotu i te ppaa i tua, aa naa vana hakannapa laatou naa e hakassaa iho pee ko naa pepeau. Naa tama naa ku mee pee ko naa hetuu e lellere huri i te lani, teelaa nitukua mai hakaoti laatou kina TeAtua i te poouri ana.

¹⁴ Teelaa ko Enoch, se tama ni haanau iho iloto te hitu naa haanauna e oo iho i te manava Adam, teelaa ni pesi tana taratara peelaa i naa tama naa, "Kootou mmata, TeAriki ma ki au ma naa simata e tammaki i ana ensol e ttapu, ^{††15} no hakatonutonu naa tama hakkaatoa, aa ki mee pakavaina naa tama katoo see hakannoo ki TeAtua teelaa e sosorina hakallika iloo, aa i naa taratara hakallika naa tama haisara see illoa te hakannoo ki TeAtua maraa e mee iaa Ia."

¹⁶ Naa tama nei maraa e nnoho koi ka taratara hakallika, aa e tuku haeo peenaa i aaraa tama; laatou e tautari koi ki naa tino hakataakoto e kerekere laatou; laatou e ahu i naa tino tiputtipu laatou, aa laatou e usu usuhia laatou aaraa tama ki akottia naa vana laatou soko laatou.

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo

¹⁷ Aku soa nei. Kootou hakamaarona i naa taratara ni kauatu naa aposol TeAriki taatou, Jesus Christ, imua.

¹⁸ Laatou ni taratara atu peelaa, "Saaita naa aso hakaoti

† 1.11 Gen 4.3-8; Num 22.1-35, 16.1-35 †† 1.14 Gen 5.18,21-24

e ttae mai raa, e mee naa tama ma ki hakassura atu no taratara taussua i kootou. Teenaa ko naa tama see hakannoo ki TeAtua teelaa e tautari ki naa hakataakoto kerekere laatou." ^{†19} Teenaa ko naa tama e seua laatou te nnoho te henua ki see meeme hakapaa. Naa tama naa e tautari ki naa tino hakataakoto kerekere laatou soko laatou. TeAitu TeAtua seai i naa tama naa. ²⁰ Tevana iaa kootou, aku soa nei, kootou ki hakatipu naa ora kootou i aruna naa hakataakoto iloo e ttapu kootou, aa kootou ku taku ma naa mahi TeAitu Tapu. ²¹ Kootou ki nnoho ka illoa maa TeAtua e llee tana manava i kootou. Teenaa kootou ki nnoho hakaraaoi iloo ka ttari ki TeAriki taatou, Jesus Christ, ki kauatu te ora e ora hakaoti. AIa ma ki kauatu te ora naa iaa Ia e aroha i kootou.

²² Kootou ki alloha i naa tama see haimmahi naa hakataakoto laatou; ²³ aa kootou ku hakassoria kootou aaraa tama ki see vvela i te ahi. Kootou ki hakassura te manava aroha ki aaraa tama, aa kootou ki mataku ka hakamattoni loko i ki see ppaa kootou ki naa tiputtipu e hakallika laatou. I naa hekau hoki laatou e hakao raa, kootou ki hakanniko. I te aa i naa hekau naa ku mee maa e pipiritia naa tiputtipu e kerekere teelaa e oti manava ai laatou.

Jude e taku hakanau i TeAtua

²⁴ TeAtua taatou tokotasi, te tama e lavaa te saapai atu ki kootou ki see ffuri kootou no ppenna naa haisara, aa ki too ake kootou ma naa tiputtipu e ttonu, aa ma naa manava fiaffia no hakannoho iloto tana maasina e lasi. ²⁵ TeAriki taatou, Jesus Christ, ki usuhia a Ia te henua kilotu ka hakannau i TeAtua, te tama e hakao-ra taatou. Laatou ki illoa peelaa maa TeAtua se tama hakamaatua nitaka haimahi mai iloo imua no tae mai ki tessao nei, aa Ia ma ki takoto peenaa hakaoti! Amen.

‡ 1.18 2 Pet 3.3

REVELATION

TE HAKATAAKOTO TELAUPEPA NEI

ni sissii i te saaita naa tama te lotu raa ni mee pakavaina i laatou e hakataakoto maa Jesus Christ ko TeAriki. Te tama e sissia a ia naa taratara nei e hiihai maa naa tama ma ki tokatoka i te laupepa nei ki sei iloo kippore aa laatou ki hakataakoto tonu lokoi i Jesus Christ, aa i naa saaita laatou e mee pakavaina ka hakallono isu raa, laatou ki hakannoo lokoi peenaa ki naa taratara TeAtua.

Emahi naa taratara iloto telaupepa nei e taratara i aana mee ni hakakiitea Jesus Christ, aa te hakataakoto naa vana ni kiitea a ia naa ni hainauhie te ilotia koi naa tama te lotu i te ssao naa, aa ki naa tama hakkaatoa i te maarama nei raa, te hakataakoto naa vana naa ma ki hainattaa i te ilotia. Naa taratara iloto telaupepa nei e hakahekahe ka hakatahito i te kau vana John ni hakakiitea Jesus Christ, aa i aana vana katoo ni kkite raa, John e huri no kee i ana tarataraina a ia i naa ssura ake naa vana naa. Niaaina maa naa tama e ttoka i naa taratara telaupepa nei e kkee naa hakataakoto laatou i naa koiho naa taratara nei raa, te tahito taratara raa e maarama: TeAtua ma ki hakahitia a Ia naa mahi Satan ma naa tama hakkaatoa teelaa e tautau haaeo ma Ia, aa ki oti ku suia a Ia naa tama katoo ni tautari kiaa Ia raa ki naa mee e taukalleka telani hoo ma te kerekere hoo i tana saaita ma ki noho hakamaatua i naa mee hakkaatoa.

Naa takkoto naa taratara iloto telaupepa nei

Te hakataakoto telaupepa nei 1.1–8

Te mee mua John ni kite aa ma naa pas ki naa kanohenua te lotu e hitu 1.9—3.22

Telaupepa erii aa ma naa loki e hitu 4.1—8.1

Naa puu e hitu 8.2—11.19

Te dragon ma naa manu kaitama e lua 12.1—13.18

Tekau mee John ni kite 14.1—15.8

Naa tamaa kamete e takkoto naa loto TeAtua 16.1–21

Babilon ku seua, aa te manu kaitama ma te pure hakareeresi aa ko Satan ku taaia no mmate 17.1—20.10

Te hakatonu hakaoti 20.11–15

Telani hoo, te kerekere hoo, aa te Jerusalem hoo 21.1—22.5

Naa taratara hakaoti 22.6–21

¹ Te laupepa nei e takkoto naa taratara i naa vana Jesus Christ ni hakassura. TeAtua ni haka kiitea a Ia Jesus Christ i naa vana nei ki hakailotia a Ia naa tama e heheuna iaa Ia raa i naa vana teelaa ku tauppiri koi ki ssura. Christ ni heunatia a ia tana ensol raa ki haka kiitea John, te tama e heheuna iaa Ia, i naa vana nei.
² John nei ni tarataraina a ia anavana katoo ni kkite. Teenei ko i-ana haka a naa taratara TeAtua aa ma te hakamaaoni teelaa ni hakaari ake Jesus Christ kiaa ia.
³ Te tama e tarataraina a ia naa taratara TeAtua teenei e takkoto iloto telaupepa nei ki naa tama te lotu raa, a ia ma ki hiahia. Aa naa tama e hakannoo ka tautari ki naa taratara nei hoki ma ki haka fiafiaria. I te aa, te saaita TeAtua ma ki hakassura naa vana nei ku tauppiri.

John e purepure ki naa tama naa kanohenua e hitu telotu

⁴ A nau John, e sissii atu naa taratara nei ki kootou naa kanohenua te lotu e hitu iloto Asia: †

Nau e taku maa kootou ki nnoho hakaraaoi ma te laaoi TeAtua, te tama teelaa ni noho mai iloo imua, aa teenei e noho ma taatou i te saaita nei, aa teelaa ma ki oti ku hakasura mai imuri no noho hakaoti ma taatou. Kootou hoki ki nnoho hakaraaoi ma te laaoi naa aitu e hitu teelaa e ttuu imua te nohorana TeAtua.

⁵ Kootou ki nnoho hakaraaoi hoki ma te laaoi Jesus Christ, te tama teelaa e huri mai naa tiputipu TeAtua ki taatou. A Ia naa ko te tama mua ni hakamasikeria i te mate, aa ko te tama hakamaatua naa tuku i te maarama nei. ††

† 1.4 Ex 3.14; Rev 4.5 †† 1.5 Is 55.4; Ps 89.27

A Ia e llee tana manava i taatou, teenaa taatou ni hakassaoria a Ia i naa haisara taatou i tana saaita ni mate no pesi tana ttoo. ⁶ Taatou ni hakanohoria a Ia ma ni maatua i tana nohorana, ki heheuna taatou ma TeAtua, tana Tamana. Taatou ki hakanau i naa mahi Jesus Christ. A Ia ki noho hakamaatua i naa saaita hakkaatoa! Amen. [†]

⁷ Kootou mmata, a Ia e au i aruna naa uruaoa! Te henua katoa ma ki kkite iaa Ia. Naa tama ni urumakkina laa-tou a Ia ki te ttao raa ma ki kkite hoki iaa Ia. Naa tama i naa henua hakkaatoa i te kerekere nei ma ki tani iaa Ia. Naa vana nei ma ki takkoto peenaa! Amen! ^{††}

⁸ TeAtua, TeAriki Haimahi, teelaa ni noho mai imua, teenei e noho ma taatou i te saaita nei, aa teelaa ma ki oti ku au no noho hakaoti ma taatou, te Tama naa e taratara peenei, "A nau nei ko te kaamata aa te hakaotiana naa mee hakkaatoa!" [‡]

John e kite i Christ

⁹ A nau ko John, kootou taina. Nau nei e noho hakalavatoa seemuu pee ko kootou i naa haaeo teelaa ellave i naa tama te Nohorana TeAtua, i aa nau e tautari i Jesus. Nau ni kaavea mai no peesia i te henua e ttao ma ko Patmos, i aa nau ni hakaea kite henua i naa taratara TeAtua aa ma te hakamaaoni teelaa ni hakaari mai Jesus kiaa nau. ¹⁰ I te aso TeAriki raa, nau ni tauria naa mahi TeAitu TeAtua, teenaa ki lono nau i naa tanitani varo mai te tama imuri aaku, e mee ma se tama e iri te puu. ¹¹ Te taratara raa e kaumai peelaa, "Sissii oo mee e kkite nei aa koe ku kkave te laupepa naa ki naa kanohenua te lotu e hitu nei: Epises, Smirna, Pergamum, Tiatira, Sardis, Filadelfia, aa ko Laodosia."

¹² Nau ni hakatahuri ma ki kite nau i te tama e taratara mai, teenaa ki kite nau i naa mee teelaa e hakatuutuu ai naa lamu karu raa e ttuu mai. Teelaa ni mee e hitu, aa naa mee naa e ppena ki naa kol. ¹³ Aa i te kina naa mee naa e ttuu raa, e mee ma se tama raa e ttuu mai. A ia e uru ki te kkaahu e ttaki iloo ki ana tapu-va e i laro aa e ttuu ki te ttuu e pena ki te kol i tana hatahata. ^{†††14} Tana lauru e makkini pee ko naa huru naa sipsip, aa e makkini hoki ma se 'snow', ka ura mai ana karamata ma se ahi. ^{†††15} Ana tapu-va e too tana tia pee ko naa katanatea e oro ki kkiiva, aa tana reo e takattuu pee ko naa taa naa peau e llasi. ^{†††16} Tama raa e taaohi naa hetuu e hitu i tana rima hakamaataa aa te komutaa tama e kkaa i ana vasi e lua raa e ssa e mai i tana pukua. Tana taurae e maasina pee ko te laa e tii i te ao.

¹⁷ Taku saaita ni kite iaa ia raa, nau ni leiho atu ki ana vae no moe ma se tama ku mate. Teenaa ki kka-pama i tana rima hakamaataa kiaa nau no mee mai, "Koe see mataka! Nau nei ko te kaamata aa te hakaotiana naa mee hakkaatoa. ^{†††18} Nau nei ko te tama e ora hakaoti; nau ni mate aa teenei nau

[†] 1.6 Ex 19.6; Rev 5.10 ^{††} 1.7 Dan 7.13; Mt 24.30; Mk 13.26; Lk 21.27; 1 Thes 4.17; Zech 12.10; Jn 19.34,37 [‡] 1.8 Rev 22.13; Ex 3.14 ^{††} 1.13 Dan 7.13, 10.5 ^{††} 1.14 Dan 7.9, 10.6 ^{†††} 1.15 Ezek 1.24, 43.2 ^{†††} 1.17 Is 44.6, 48.12; Rev 2.8, 22.13

ku taka ma te ora e ora hakaoti. Nau e haimahi are i aruna te mate ma te kina te mate. ¹⁹ Sissii oo mee e kkite, teenaa naa vana aau e kkite teelaa e ssa i te saaita nei aa ma naa vana teelaa ma ki ssa imuri. ²⁰ Koe ni see iloa maa oo mee e kkite nei maa ni aa, aa teenei nau ku hakaari atu: Naa hetuu e hitu aau ni kkite i tana rima hakamaataa raa, teenaa ko naa ensol naa kanohenua te lotu e hitu. Naa mee e hakatuutuu naa lamu karu e hitu raa, teenaa ko naa kanohenua te lotu e hitu.

Te kanohenua te lotu i Epises

² "Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Epises raa no kauatu naa taratara nei: "Teenei naa taratara e kaumai te tama e taaohi naa hetuu e hitu i tana rima hakamaataa aa e taka vaaroto naa mee e ppena ki naa kol e hitu teelaa e hakatuutuu ai naa lamu karu. ² Nau e iloa i naa vana kootou ni mee i te kina naa. Nau e iloa maa kootou ni noho hakalavatoa iloo ka heheuna hakappuru i naa heuna TeAtua. Nau e iloa maa kootou see illoa te tuku ki naa vana naa tama e sosorina hakallika, aa kootou hoki ku oti te haaiteria kootou naa aposol hakallesi i te kina naa no ilotia kootou maa laa-tou ni tama e taratara kailallao. ³ Niaaina maa kootou ni hakallono isu maa i kootou e heheuna iaa nau raa, kootou ni lavatoa koi te heheunatia kootou aku heuna. Aku heuna nei ni see lavaa iloo kootou te tiiake.

⁴ "Tevana iaa teenei taku mee see hiihai i kootou: Kootou ku mee sara pee ko imua. Te laaoi kootou iaa nau i te saaita nei ku see tae pee ko imua. ⁵ Kootou hakatuu ki naa sosorina taukalleka kootou imua aa ma te hakallika kootou ku ttaka ma kootou i te ssa nei. Kootou tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku taaohi ki te tiputipu kootou imua. Ki mee kootou see tiiake naa haisara kootou naa, nau ma ki hanatu no hanaa te mee kootou e hakatuutuu ai te lamu karu raa i tana kina e tuu. ⁶ Tevana iaa teenei taku mee e hiahia i kootou: Kootou see fiffai ki naa vana naa tama e tautari ki te kuturana naa Nikolaita raa e mee i te kina naa. A nau taku tino hoki see hiihai i naa vana naa.

⁷ "Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

"Naa tama e ttaka haimmahi no ttae ki te hakaotiana raa, laa-tou ma ki tiiake nau ki kka i laa-tou naa hua te laakau te ora teelaa e somo iloto te vere-na TeAtua." [§]

Te kanohenua te lotu i Smirna

⁸ "Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Smirna no kauatu naa taratara nei: ^{§†}

"Teenei naa taratara e kaumai te tama e mee ma ko te kaamata aa te hakaotiana naa mee hakkaatoa,

[§] 2.7 Gen 2.9; Rev 22.2; Ezek 28.13, 31.8 (LXX) ^{§†} 2.8 Is 44.6, 48.12; Rev 1.17, 22.13

te tama teelaa ni mate aa ni masike no ora hoki. ⁹ Nau e iloa i naa haaeo e nnoho ma kootou; nau e iloa maa kootou e nnoho hakaaroha maa i kootou see hai hekau maaoni iaa kootou ni tama e hai mee! Nau e iloa i naa taratara hakallika kootou e haia naa tama e hai maa laatou ni Jew, iaa seai ni Jew maaoni. Naa tama naa ni tama e heheuna ma Satan! ¹⁰ Kootou see mattaku i naa mee teelaa ma ki pakuu atu ki kootou no hakallono isu kootou. Kootou hakannoo mai! Kootou ma ki hahaaiteeria Satan, teenaa aaraa tama i kootou ma ki karapusina i naa aso e sinahuru. Kootou ki hakataakoto tonu lokoi kaaa nau, niaaina maa kootou e taaiia ki mmate. Nau ma ki kauatu te ora maaoni raa ki kootou, e mee ma se hau e kauatu i kootou ni lavaa te ttaka haimmahi no tae ki te hakaoti ana.

¹¹ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua telotu!

“Naa tama e ttaka haimmahi no ttiae ki te hakaoti ana raa, laatou ma ki see hakallono isu i te mate hakamuri. †

Te kanohenua telotu i Pergamum

¹² “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua telotu i Pergamum no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara e kaumai te tama e taaohi te komu taa tama e kkaa ana vasi e lua. ¹³ Nau e iloa i te kina kootou e nnoho, teenaa ko te kina Satan e noho haka-maatua ai. Kootou elotu maaoni iloo iaa nau, teenaa i te saaita Antipas, te tama ni hakailotia a ia i aku tiputipu ki naa tama i te kina naa, ni taia no mate i te kina Satan e noho naa raa, see hai tama i kootou ni ti-iake naa lotu laatou iaa nau. ¹⁴ Tevana iaa, e mee aaraa mee nau see hiihai i kootou: E mee aaraa tama e ttaka iloto kootou e tautari ki naa akonaki Balaam. Teenaa ko Balaam naa ni ako ake ki Balak i naa mateara ki usuhia te kanohenua Israel raa ki ppena naa haisara. Naa tama i Israel raa ni usuusuhia a ia ki kikai naa kikai laatou e ppena ki hakaara ki naa aitu laatou e penappena. Naa tama naa e usuusuhia hoki laatou ki hai huri ma naa aavana aaraa tama. ^{†15} E mee hoki naa tama e ttaka iloto kootou e tautari ki naa akonaki te kuturana Nikolaita. ¹⁶ I te saaita nei lokoi kootou ki ffuri no tiiake naa haisara kootou! Ki mee kootou see ffuri naa manava kootou, nau ma ki hanatu no taaiia naa tama naa ki te komu teelaa e ssae mai i taku pukua.

¹⁷ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua telotu!

“Naa tama e ttaka haimmahi no ttiae ki te hakaoti ana raa, nau ma ki kauake ni haraoa i naa haraoa telani teelaa ni hakalluutia. Nau ma ki kauake hoki ki laatou, te tama tana hatu makkini e hakatuu te inoa hoo i aruna. See hai tama e iloa i te inoa hoo naa. Naa tama koi ni kauake nau naa hatu laatou naa ma ki illoa. ‡

Te kanohenua telotu i Tiatira

¹⁸ “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua telotu i Tiatira no kauatu naa taratara nei.

“Teenei naa taratara e kaumai te Tama TeAtua, te tama teelaa e ura ana karamata ma se ahi, aa e too tana tia i ana vae pee ko naa katana ‘brass’ e oro ki kkiiva. ¹⁹ Nau e iloa i naa vana kootou e hai i te kina naa. Nau e iloa i naa manava laaoi kootou; nau e iloa maa kootou e lotu peenaa iaa nau; nau e iloa i naa heheuna taukalleka kootou, aa i te lavatoa kootou te nnoho ka ttari. Nau e iloa maa naa vana kootou e mee i te saaita nei ku ttote iaa i naa vana kootou ni mee imua.

²⁰ “Tevana iaa, teenei te tiputipu see hiihai nau i kootou: Kootou ni see lavaa iloo te puuia kootou Je-sebel, te ffine e hai maa ia ni heunatia mai TeAtua. Teenaa ko ana akonaki naa teelaa e hakarereesia ai naa tama e heheuna iaa nau raa ka ffuri no hai huri ma te ffine naa aa no kkai naa kikai teelaa e hakaara ki naa aitu e penappena. ^{‡21} Nau ku oti te kauake tana sao ki huri tana manava, tevana iaa a ia ni see lavaa iloo te tiiake tana manava hai huri naa. ²² A ia ma ki hakamoeria a nau ki ana moelana naa ki moe ia ma naa taanata e moemmoe ma ia naa ka hakallono isu hakaraaai iloo. Laatou ma ki haia a nau peenaa i te saaita nei, ki mee maa laatou see tiiake naa vana hakallika laatou ni mee ma te ffine naa. ²³ Naa tama hakkaatoa e tautari ki te ffine naa ma ki taaiia a nau hoki ki mmate, ki illoa hakkaatoa naa kanohenua telotu raa maa nau nei koi e ilotia a nau te hakataakoto ma te hiihai te henua hakkaatoa. Kootou ma ki suia a nau i naa vana kootou ni mee. ‡

²⁴ “Tevana iaa te mahi ana kootou i Tiatira ni see tautari ki naa akonaki e hakallika naa. Teenaa ni see illoa ai kootou i te taratara aaraa tama e mee maa, ‘naa taratara huu Satan’. Nau nei ku taratara atu ki kootou iaa nau ma ki see kauatu ni mmaha sara hoki maa kootou. ²⁵ Tevana iaa kootou ki taaohi hakaraaai iloo ki te tiputipu e noho ma kootou naa ki tae atu nau. ²⁶ Naa tama e ttaka haimmahi no ttiae ki te hakaoti ana ka hai peenaa te ppena aku mee e fiffai raa, nau ma ki kauake naa mahi teelaa e ssau koi pee ko naa mahi nau ni too i taku Tamana. Naa tama naa ma ki nnoho hakamaatua i aruna naa kanohenua hakkaatoa; laatou ma ki nnoho ma ko naa tuku haimmahi, teenaa naa tama naa kanohenua raa ma ki seua laatou ki masseu pee ko i-naa mallepu naa kamete e ppena ki naa hatu. Nau ma ki kauake hoki te Tapao, te hetuu te tahaata, ki laatou. ^{‡‡}

²⁹ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua telotu!

† 2.11 Rev 20.14, 21.8 †† 2.14 Num 22.5, 7, 31.16; Deut 23.4; Num 25.1-3 ‡ 2.17 Ex 16.14-15, 16.33-34; Jn 6.48-50; Is 62.2, 65.15

†† 2.20 1 Kgs 16.31; 2 Kgs 9.22,30 ‡‡ 2.23 Ps 7.9; Jer 17.10; Ps 62.12 ‡‡‡ 2.26-28 Ps 2.8-9 (LXX)

Te kanohenua te lotu i Sardis

3 “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Sardis no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara e kaumai te tama teelaa e noho ma naa aitu e hitu TeAtua aa ma naa hetuu e hitu. Nau e iloa i naa vana kootou e mee i te kina naa. Niaaina maa aaraa tama e mmata maa kootou e ora raa, kootou ni tama kunaa mmate are. ² Kootou massike no hakatonu hoki naa sosorina kootou ki see mate hakaoti te hakataakoto ni ttaka ma kootou. Ite aa nau e kite maa naa vana kootou ni mee naa sekittou hakaraaoi i naa karamata taku TeAtua. ³ Aa teenaa, kootou ki hakamaarona hakaraaoi iloo ki naa akonaki kootou ni kauatu ma naa taratara kootou ni llono. Tautari ki naa taratara naa aa kootou ku tiiake naa haisara kootou. Ki mee kootou see massike no mee naa vana nei, teenaa kootou ma ki hakatekia i taku saaita ma ki hakasura atu, i aa nau ma ki hakasura atu ma se tama kailaarao ki kootou. Kootou ma ki see illoa hoki i taku sao ma ki hanatu. ^{†4} Tevana iaa e mee naa uruai tama i kootou i Sardis ni lavaa te mee hakaraaoi naa hekau laatou ki takkoto mataffua. Kootou ma ki sassare taatou hakapaa ma naa hekau makkini kootou naa, i kootou e tau tettaka ma nau. ⁵ Naa tama e ttaka haimmahi no tae ki te hakaoti ana raa, laatou ma ki uru ki naa hekau e makkini peenei, aa naa inoa laatou ma ki see soroia a nau i te laupepa e takkoto naa inoa naa tama e ora hakaoti. Nau ma ki taratara iloo imua naa karamata taku Tamana aa ma ana ensol raa maa nau e iloa i laatou aa laatou ni tama aaku. ^{††}

⁶ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

Te kanohenua te lotu i Filadelfia

⁷ “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Filadelfia no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara e kaumai te tama teelaa e tapu aa e taratara ki te taratara maaoni. Aia e taaohi te kii David, aa i tana saaita e taaraki te tootoka raa, see hai tama e lavaa te puuia a ia. Aa i tana saaita e ppui te tootoka, see hai tama e lavaa te tarakina a ia. ^{‡8} Nau e iloa i naa vana kootou e mee i te kina naa; nau e iloa maa naa mahi kootou see llasi; tevana iaa kootou ni hakannoo ki aku akonaki aa kootou ni lotu peenaa iaa nau. Nau ku oti te tarakina a nau te tootoka raa ki kootou, teenaa see hai tama e lavaa te puuia a ia. ⁹ Kootou hakannoo mai! Aa naa tama e heheuna i Satan raa iaa, teenaa ko naa tama teelaa e hai maa laatou ni Jew, iaa seai ni Jew maaoni, laatou ma ki haia a nau ki oomai nottuu ki naa turi laatou imua kootou. Laatou ma ki kkite maa nau e llee taku manava i kootou. ^{††10} I kootou ni hakannoo ki aku taratara ki nnoho hakalavatoa kootou raa, teenaa kootou ma ki hakalluu-

† 3.3 Mt 24.43-44; Lk 12.39-40; Rev 16.15 †† 3.5 Ex 32.32-33; Ps 69.28; Rev 20.12; Mt 10.32; Lk 12.8 ‡ 3.7 Is 22.22; Job 12.14 †† 3.9 Is 49.23, 60.14, 43.4

tia a nau ki see llave kootou i naa haaeo teelaa ma ki pakkuu mai ki te maarama nei ki hahaaiteia naa tama hakkaatoa i te kerekere. ¹¹ Nau ku taupiri ki au. Kootou taaohi hakaraaoi naa mee e nnoho ma kootou naa, ki see ssura atu ni tama no huuina naa tuuhana kootou e tukua mai TeAtua. ¹² Nau ma ki hakaturia a nau naa tama teelaa e ttaka haimmahi notta e ki te hakaoti ana raa ma ko naa pou hakamaatua te Hare Tapu taku Atua, aa teenaa laatou ma ki takkoto hakaoti peenaa. Nau ma ki sissii te inoa TeAtua aa ma te henua TeAtua i aruna laatou. Teenaa ko Jerusalem hoo teelaa ma ki oti ku tukua iho TeAtua i telani. Nau ma ki sissii hoki taku inoa hoo raa i aruna laatou. ^{‡‡}

¹³ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa tama te lotu!

Te kanohenua te lotu i Laodosia

¹⁴ “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Laodosia no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara e kaumai te tama e ttapa ma ko Amen, te tama teelaa e hakailotia a ia maaoni naa tiputipu TeAtua. Aia naa ko te tahito i naa mee hakkaatoa TeAtua ni penappena. ^{‡‡15} Nau e iloa i naa vana kootou ni mee; nau e iloa maa kootou see vvla aa kootou hoki see saumakallii. Nau iaa e hiihai maa kootou ki vvla aa ma kootou hoki ki saumakallii. ¹⁶ Tevana iaa, i kootou e mahana koi raa, kootou ma ki savarea mai nau i taku pukua! ¹⁷ Kootou e taratara maa kootou e hai hekau aa maa kootou e nohonoho laaoi; kootou e hai maa kootou e kaatoa katoa naa mee. Tevana iaa kootou seai iloo ki illoa i naa nnoho hakallika kootou ka hakaaroha mai! Kootou e ttaka see hai hekau, e takaffua, aa e ttaka ka ppuni naa karamata kootou. ¹⁸ Nau e mee atu ki oomai kootou no taavi ni kol maaoni ma kootou i aa nau ki hai mee kootou maaoni. Kootou ki taavi hoki ni maro makkini ma kootou i aa nau no ttara ki see nnapa kootou. Kootou ki taavi hoki ni marasini no pallai naa karamata kootou ki kkite hakaraaoi kootou. ¹⁹ Naa tama e llee ai taku manava raa, nau e nutu no hakatonu naa tiputtipu laatou. Teenaa kootou ki mannatu hakaraaoi aa kootou ku tiiake naa haisara kootou naa. ^{‡‡20} Hakannoo mai! Nau e tuu i te tootoka raa no kannaa. Ki mee se tama e lono iaa nau no taaraki te tootoka raa, nau ma ki uru atu ki loto tana hare naa no kkai maaua, aa a ia ma ki noho no kai ma nau. ²¹ Naa tama e ttaka haimmahi notta e ki te hakaoti ana raa, laatou ma ki tiiake nau ki oomai laatou no nnoho i taku vasi i aruna taku nohorana maatua. E mee pee ko nau hoki ni taka haimahi no tae ki te hakaoti ana, teenei e noho ai nau ma taku Tamana i tana nohorana maatua.

²² “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu.”

‡‡ 3.12 Rev 21.2; Is 62.2, 65.15 ‡‡† 3.14 Prov 8.22 ‡‡‡ 3.19 Prov 3.12; Heb 12.6

John e kite i TeAtua e noho i tana nohorana maatua

4 Ki oti raa, nau ku ttoka no kite te tootoka e tuu taaraki i te lani. Araa te reo e ttani ma se puu e iri, teelaa ni taratara mai kiaa nau imua, ku mee mai, "Kau ki aruna nei, aa nau ku hakaari atu i naa vana teelaa ma ki oti ku ssura imuri naa vana nei." ² I te saaita naa koi raa, nau ku tauria TeAitu. Teenaa ki kite nau i naa noho mai te tama i aruna te nohorana maatua i te lani. ³ Tana taurae e too tana maasina e pura ma ko naa hatu e taavi mmaha pee ko naa 'jasper' aa ma naa 'carnelian', aa te tumoa raa e tuu aareha te nohorana maatua, e pura pee ko naa 'emerald'. ⁴ E ttuu aareha i te nohorana maatua raa, teelaa ni tuai maatua hoki e matarua maa haa, aa i aruna naa tuai maatua naa raa, teelaa setino rua maa te takahaa naa maatua e nnoho. Naa maatua naa e uru ki naa hekau e makkini aa e hakao naa noti maatua e ppena ki naa kol. ⁵ Nau ni tuu ka ttoka i naa taaraki te uila ka takattuu te hatturi i te kina te nohorana maatua. Naa ahi e hitu e ttuu ka ura imua te nohorana hakamaatua raa, teenaa ko naa aitu e hitu TeAtua. ^{††6} Kimua hoki te nohorana hakamaatua raa, nau e kite te mee e mee ma se moana e tuu marino kkii ka maasina mai.

Naa manu e haa teelaa e ora hakaoti raa e ttuu i naa vasi e haa te nohorana hakamaatua naa. Naa haitino naa manu naa e uhi katoo ki naa karamata e ttuu aareha imua aa imuri i naa haitino laatou.

⁷ Te manu mua raa e tiputipu ma se laion; ssoa te manu raa e tiputipu ma se purumakau; te ttoru naa manu raa e mee tana pisouru e tiputipu ma se pisouru te tama; aa te haa naa manu raa e mee tana pisouru e tiputipu ma se pisouru te manu 'eagle' e lellee e llasi. ^{†8} Naa manu e haa naa e mee katoo naa pakkau laatou tiki ono. Naa haitino laatou e uhi katoo ki naa karamata, aa i laro hoki naa pakkau laatou e ttuu naa karamata. I te poo ma te ao naa manu naa see illoa te mmosi i naa huahua laatou peelaa,

"E tapu, e tapu, e tapu, teenaa ko TeAtua, TeAriki Haimahi,

A Ia ni noho mai iloo imua, teenei e noho ma taatou i te saaita nei, aa teelaa ma ki oti ku hakasura mai imuri no noho hakaoti ma taatou." ^{††}

⁹ Takahaa manu e ora hakaoti raa e fuaffua naa mako e hakanau, naa mako e lotu, aa naa mako e taratara hiahia i te tama e taka ma te ora e ora hakaoti, teelaa e nohonoho i te nohorana hakamaatua. Aa i naa saaita laatou e fuaffua raa, ¹⁰ te tinorua maa te takahaa naa maatua raa e tauturi katoo imua te tama e noho i aruna te nohorana hakamaatua raa no lotu kiaa Ia, te tama e taka ma te ora e ora hakaoti. Laatou e ppei naa noti maatua laatou raa kimua te nohorana naa no fuaffua atu kiaa Ia peelaa:

¹¹ "TeAriki aa TeAtua maatou! Koe e tau ma te henua ki hakanau iaa koe,

ki lotu iaa koe, aa ki ahu i oo mahi.

I te aa iaa koe ni penapena naa mee hakkaatoa, aa naa mee naa ni hakaoratia a koe no ssura ki hano ma too hiihai."

Te laupepa e rii ma te Sukua Sipsip

5 Nau e kite te laupepa e rii e takoto i te rima hakamaatua te tama e noho i aruna te nohorana hakamaatua. Te laupepa naa e takkoto ana taratara e sissii i naa vasi e lua, aa e hakammau ki naa loki e hitu. ^{†2} Araa nau ku kite te ensol haimahi tokotasi e taratara vaaruna peelaa, "Ko ai te tama e tau te ffana naa loki raa no taaraki te laupepa e rii?" ³ Tevana iaa ni see hai tama i naa tama i te lani, naa tama i te kerekere, aa ma naa tama i te maarama i laro raa ni lavaa te tarakina a ia te laupepa e rii raa no ttoka ki lotu. ⁴ Nau ni mate hakaoti i aku tani, i see hai tama ni laavea teelaa e tau te tarakina a ia te laupepa e rii naa no ttoka ki lotu. ⁵ Teenaa ki mee mai te maatua tokotasi kiaa nau, "Koe see tani. Ttoka! Te tama e haia ma ko te Laion i te mana-va Judah, te mokopuna David. Te tama naa ni taka haimahi no tae ki te hakaoti ana, aa teenaa ko ia naa e lavaa te hanaa ia naa loki e hitu raa no tarakina te laupepa e rii." ^{††}

⁶ Ki oti raa nau ku kite te Sukua Sipsip e tuu i te kina te nohorana hakamaatua, iloto te takahaa manu e ora hakaoti aa ma naa maatua. Te Sukua Sipsip raa e tiputipu ma se manu ni taia. Te Sukua Sipsip naa e ttuu ana paki e hitu i aruna tana pisouru, aa e mee ana karamata e hitu. Teenaa ko naa aitu e hitu TeAtua teelaa ni heunatia TeAtua ki naa kina hakkaatoa i te kerekere nei. ^{††7} Teenaa te Sukua Sipsip raa ku hano no too te laupepa e rii raa i te rima hakamaatua te tama e noho i aruna te nohorana hakamaatua. ⁸ Tana saaita ni toa a ia te laupepa e rii raa, te takahaa manu e ora hakaoti raa ni tauturi katoo imua te Sukua Sipsip naa. Naa tama naa katoo, te tama e taaohi tana 'harp' aa ma tana tamaa kamete e pena ki te kol. Naa kamete raa e utu ki naa lau laakau insens e mannoni, teenaa ko naa taku naa tama TeAtua. ^{†9} Naa tama naa e huahua te mako houu:

"Koe e tau te toa a koe te laupepa e rii no tarakina naa loki.

I te aa, iaa koe ni taia no mate, aa naa tama i naa haanauna katoo, naa taratara katoo, naa kanohenua katoo, aa ma naa manava katoo ni uruhanaina a koe ki too too no kauake ki TeAtua. ^{††}

¹⁰ Naa tama naa ni hakanohoria a koe ma ni maatua ki heheuna i TeAtua, aa laatou ma ki nnoho hakamaatua i te kerekere nei." ^{†††}

¹¹ Nau ni ttoka hoki no lono i naa huahua naa ensol e tammaki iloo. Te kooina naa ensol raa e noto i naa simata maa naa mano. Naa tama naa e ttuu alleha i te nohorana hakamaatua, te kina e nnoho hoki

† 4.3 Ezek 1.26-28, 10.1†† 4.5 Ex 19.16; Rev 8.5, 11.19, 16.18; Ezek 1.13; Rev 1.4; Zech 4.2 ‡ 4.7 Ezek 1.5-10, 22, 10.14 †† 4.8 Ezek 1.18, 10.12; Is 6.2-3

‡ 5.1 Ezek 2.9-10; Is 29.11 ††† 5.5 Gen 49.9; Is 11.1, 10 ††† 5.6 Is 53.7; Zech 4.10 § 5.8 Ps 141.2 †† 5.9 Ps 33.3, 98.1; Is 42.10 ††† 5.10 Ex 19.6; Rev 1.6

naa manu e ora hakaotiraa aa ma naa maatua. ^{†12} Laa-
toug e fuaffua iloo vaaruna peelaa,

“Te Sukua Sipsip ni taia no mate,

Koe e tau te noho hakamaatua, aa koe e tau te noho
ma se tuku laaoi.

Koe e tau te hakanauria i too atamai i te kau vana, aa
koe e tau hoki te hakanauria i too haimahi.

Maatou essau too inoa i aruna; maatou e hakanau
i oo mahi, aa maatou e lotu kiaa koe!”

¹³ Teenaa nau kulono i te kau tama hakkaatoa i telani,
naa tama i te kerekere, naa tama i te maarama ilaro, aa
naa tama i te moana, teenaa ko naa tama i naa kina
hakkaatoa. Naa tama naa e fuaffua peelaa,

“Te tama e nohonoho i te nohorana hakamaatua, aa
te Sukua Sipsip nei.

Maatou e ssau naa inoa koorua ki aruna;

maatou e lotu ki koorua;

aa maatou e hakannau i naa mahi koorua.

Koorua ki takkoto haimmahi i naa saaita hakkaatoa!”

¹⁴ Te takahaa manu e ora hakaotiraa ki hakaaha peelaa,
“Amen!” Teenaa tauturi katoa naa maatua raa no lotu.

Te Sukua Sipsip e ffana naa loki telaupepa e rii

6 Teenaa nau ku kite te Sukua Sipsip e ffana te lo-
ki mua i naa loki e hitu naa, araa nau kulono
te manu tokotasi i naa manu e ora hakaotiraa e kannaa
peelaa, “Kau!” Tana reo e takattuu ma ko naa hatturi.
² Nau ki ttoka no kite te hos makkini. Te tama e tere ake
i aruna te hos naa e taaoi te kkoru aa e hakao
tana noti maatua i tana pisouru. Ttama naa e tere ake
pee ko te tama e taa i te ttau teelaa e hano ki taa hoki
naa kanohenua. ^{††}

³ Ki oti raa te Sukua Sipsip raa ku ffana no taaraki
tessoa teloki, teenaa kilono nau te rua naa manu e ora
hakaotiraa e kannaa, “Kau!” ⁴ Saaita nei raa teelaa
se hos e mmea raa ku hakasura ake. Te tama e tere ake
te hos naa e taka ma naa mahi ki haia aia naa tama
i te kerekere raa ki hetaa soko laatou no mmate. Aia naa
ni kauake tana komu taa tama e lasi iloo. [‡]

⁵ Teenaa te Sukua sipsip raa ku ffana no taaraki
tettoru naa loki, araa nau kulono tettoru i naa manu
e ora hakaotiraa e kannaa, “Kau!” Teenaa nau ki ttoka
no kite te hos e uri pallaa. Te tama e tere ake i aruna
te hos naa e taaoi te sikeel raa i tana rima. ^{††6} Nau
elono ma se tama e kannaa mai i te takahaa manu e ora
hakaotiraa peelaa, “Te tama ma ki heheuna tana aso
hakkaatoa ki lavaa tana upu haraowit tokotasi koi, aa
aia ma ki heheuna hoki tana aso hakkaatoa ki lavaa
ni upu haraow ‘barley’ e toru koi. Tevana iaa kootou
see taai kootou naa laakau oliv raa ma naa verena
naa laakau ‘grape’.”

⁷ Ki oti raa te Sukua Sipsip raa ku ffana no taaraki
te haa naa loki, teenaa nau kulono i te haa naa manu
e ora hakaoti e kannaa, “Kau!” ⁸ Nau ku ttoka no kite
te hos e mee ma e mate tana kiri. Te tama e tere ake
i aruna te hos naa e ttapa ma ko te Mate, aa telaa tama

e ttapa ma ko te Kina Te Mate raa e tere ake lokoi vaa-
muri aana. Laaua ni tukua ki roorosi laaua
ki naa kanohenua e takkoto i te murihenua tokotasi
i naa murihenua e haa te kerekere nei, teenaa ki taai
naa kanohenua naa ki mmate i naa tau, naa one,
naa maki, aa ki kaaina naa manu vao e kaittama. ^{‡‡}

⁹ Ki oti raa te Sukua Sipsip raa ku ffana no taaraki te ri-
ma naa loki, teenaa ki kite nau naa manu naa tama
ni taai no mmate raa e noho ilaro te olta. Teenaa
ko naa tama ni taai i laatou ni hakaea naa taratara TeA-
tua ka tarataraina laatou hakaraaoi iloo i ana tiputipu.

¹⁰ Naa tama naa e tanitani varo peelaa, “Te Ariki
Haimahi. Koe e tapu, aa koe e taratara ki te taratara
maaoni. Koe e ttari ki te ssao hea ki hakatonotonu
naa tama te kerekere nei, ki hakkaitoaina naa tama
ni taai ai maatou?” ^{††11} Ki oti raa naa tama naa ku kauake
naa hekau laatou ki uru, te tama koi ana hekau e maki-
ni. Teenaa ki mee ake TeAtua ki noho laatou ka ttari
hakamaarie ki kaatoa mai naa tama katoa e heheuna
pee ko laatou aa e lotu hakapaa laatou, teelaa ma ki oti
ku taai hoki pee ko laatou.

¹² Nau raa ku mmata i naa ffana te Sukua sipsip raa
te ono naa loki. Tana saaita ni ffana teloki raa, te hui iloo
te mahuke ni ruu te kerekere. Te laa raa ni uuhia
no poouri tanutanu hakaoti, aa te marama raa ni huri
no mmea ma settoo. ^{‡‡13} Naa hetuu raa ni maaoha mai
ki te kerekere pee ko naa maaoha naa hua mmoto e iri-
hia te matani. ^{‡‡14} Te ppaa telani ni hakateki no seai,
e mee pee ko naa moelana e haatua, aa naa mouna ma
naa tamaa henua hakkaatoa ni torona i naa kina laatou
ettuu. ^{§15} Naa tuku te kerekere nei, naa tama hakamaat-
ua naa kanohenua aa ma naa hakamau naa tama e taa
i naa tau raa, naa tama e hai hekau, naa tama haimahi,
naa poe, aa ma naa tamavare hakkaatoa ni mmuni ilo-
to naa rua i naa vasi naa mouna. ^{§†16} Naa tama naa
e mmoe ka tanitani varo peelaa ki naa mouna raa ma
naa hatu e llasi, “Maaoha mai ki aruna maatou
no hakalluutia maatou i naa karamata te tama e no-
honoho i aruna te nohorana hakamaatua, ki see
hai haaeoina maatou te Sukua Sipsip. ^{§††17} I te aso
e hakamataku naa haaeo laaua raa ku tae mai. Ko ai
te tama e lavaa te tuu atu ki naa haaeo naa?” ^{§†}

Te kanohenua Israel

7 Kimuri raa nau ku kite naa ensol e haa ettuu
i naa murihenua e haa i te kerekere nei. Naa en-
sol naa ettuu ka taaoi naa matani e haa raa ki see oko
i aruna te kerekere nei, aa ki see oko hoki i te moana aa
ki naa laakau essomo. ^{§†12} Araa nau ku kite te ensol
e hakasura ake i te anake ma te hakailona TeAtua,
te tama e ora hakaoti. Te ensol naa e kannaa vaaruna
peelaa ki naa ensol e haa teelaa ni tukua TeAtua ki seua

‡‡ 6.8 Ezek 14.21 ‡‡‡ 6.12 Rev 11.13, 16.18; Is 13.10; Joel
2.10,31, 3.15; Mt 24.29; Mk 13.24-25; Lk 21.25 ‡‡‡ 6.13 Is 34.4
§ 6.14 Rev 16.20 §† 6.15 Is 2.19, 21 §†† 6.16 Hos 10.8; Lk
23.30 §† 6.17 Joel 2.11; Mal 3.2 §†† 7.1 Jer 49.36; Dan 7.2; Zech
6.5

† 5.11 Dan 7.10 †† 6.2 Zech 1.8, 6.3, 6.† 6.4 Zech 1.8, 6.2
†† 6.5 Zech 6.2, 6

te kerekere ma te moana, ³ "Kootou see vave seua kootou te kerekere ma te moana aa ma naa laakau e ssomo. Kootouttari ki hakamaatinoria taatou naa tama e heheuna i TeAtua, ki tukua te hakailona TeAtua raa i naa taurae laatou!" ^{†4} Nau e lono maa te kooina naa tama ni hakamaatinoria ki te hakailona TeAtua i naa taurae laatou raa e lau ma te tino haa maa haa naa simata (144,000). Naa tama naa ni tama i naa haanauna e sinahuru maa rua i te manava Israel, ⁵ te haanauna tokotasi, tana sinahuru maa rua naa simata tama. Teenaa ko naa haanauna Judah, Reuben, Gad, Asher, Naftali, Manasseh, Simeon, Levi, Isakar, Zebulun, Joseph, aa ko Benjamin.

Te kuturana naa tama e tammaki

⁹ Ki oti raa nau ku ttoka no kite te kuturana naa tama e tammaki, see ilotia te tama te taaua. Naa tama raa ni tama i naa manava, naa haanauna, naa kanohenua, aa ma te kau taratara hakkaatoa. Laatou ettuu imua te nohorana hakamaatua raa ma imua te Sukua sipsip, aa e uru katoou ki naa hekau e makkini ka taaohi naa laanui raa ki naa rima laatou. ¹⁰ Naa tama naa ettuu ka tanitani varo peelaa, "Te ara te ora e kaumai TeAtua taatou, te tama teelaa e nohonoho i te nohorana hakamaatua, aa e kaumai hoki te Sukua Sipsip!"

¹¹ Naa ensol raa hakkaatoa ettuu alleha i te nohorana hakamaatua, i te kina naa maatua raa aa ma te takahaa manu e ora hakaoti e nnoho ai. Ki oti raa laatou ku tauturi katoou imua te nohorana hakamaatua raa no lotu ki TeAtua peelaa, ¹² "E maaoni iloo! Taatou ki ssau te inoa TeAtua aa taatou ku hakanau i tana haimahi. A Ia e atamai i te kauvana aa taatou ki taratara hiahia peenaa iaa Ia. Taatou kilotu kiaa Ia, iaa Ia e noho hakamaatua aa e takoto haimahi peenaa i naa saaita hakkaatoa! Amen!"

¹³ Teenaa te maatua tokotasi ki huri mai no vasiri peelaa, "Teenei ko ai naa tama e uru ki naa hekau e makkini nei, aa laatou ni tama e oomai i hea?"

¹⁴ Teenaa ki mee ake nau, "TeAriki, koe naa e iloa."

Teenaa ki mee mai te tama naa, "Teenei ko naa tama nissao i naa haaeo e llasi teelaa ni pakkuu ki laatou. Naa tama naa ku oti te huihui naa hekau laatou raa no mataffua ki tetoo te Sukua Sipsip. ^{††15} Teenaa ettuu ai naa tama naa imua te nohorana hakamaatua raa ka mee naa heuna TeAtua i te poo ma te ao iloto tana Hare Tapu. Te tama e nohonoho i aruna te nohorana maatua raa ma ki noho ma laatou ka roorosi i laatou. ¹⁶ Naa tama naa ma ki see hiikkai ka hiiunu hoki imuri; aa laatou ma ki seelavaa te tuunia i naa vvela koo telaa. ^{††17} Ite aa, te Sukua Sipsip e noho i te kina te nohorana maatua raa ma ki roorosi i laatou, aa laatou ma ki taakina a Ia ki naa vai e hakaora tama. I naa saaita laatou ettani raa, TeAtua ma ki soroia a Ia naa vai e ffuro mai i naa karamata laatou." ^{††}

Te hitu naa loki

⁸ Saaita te Sukua Sipsip raa ni ffana no taaraki te hitu naa loki raa, telani nituu seemuu tana tamaa saaita. ² Kimuri raa nau ku kite naa ensol e hitu ettuu imua TeAtua. Teenaa naa puu e hitu raa ki kauake ki laatou.

³ Te laa ensol, teelaa e taaohi te tamaa kamete e pena ki te kol aa e takoto ai te insens raa ku hanake no tuu i te olta. Aia naa ni kauake nai insens e tammaki ki hakapaa ma naa taku naa tama hakkaatoa TeAtua raa no hakaara i aruna te olta e pena ki te kol teelaa e tuu imua te nohorana maatua. ^{††4} Te kohu te insens ettuni naa ni masike i naa rima te ensol e tuu imua TeAtua raa no hano ki aruna hakapaa ma naa taku naa tama TeAtua. ⁵ Ki oti raa te ensol naa ku too te kamete ni takoto ai te insens raa no ffao naa maramara i te olta raa no nnini kite kerekere nei. Naa hatturi raa ni takattuu ka tallaki naa uila ka ruu te mahuke. ^{††}

Naa puu eiri

⁶ Ki oti raa naa ensol e hitu raa kussau naa puu laatou raa ki iri.

⁷ Saaita te ensol mua raa ni iri tana puu raa, naa korokorohatu ma naa maramara ahi e hilo ma tetoo raa ni maaoha ki te kerekere, e mee ma se ua e too. Naa murihenua e toru i te kerekere nei ni vvela hakkaatoa, e vvela hakapaa ma naa laakau aa ma naa vee teelaa e ssomo i naa kina naa. ^{††}

⁸ Teenaa, te ssoa te ensol raa ku iri tana puu. Tana saaita ni iri tana puu raa, te mee e tiputipu ma se mouna elasi e ura raa ku peesia ake ki loto te moana. Naa vasi e toru te moana ni huri no mee ma settoo, ⁹ teenaa e tammaki iloo naa ika ma naa manu e ttaka i te moana ni mmate, aa e tammaki hoki naa vaka ni ap-puru no masseu.

¹⁰ Kimuri raa tetoo naa ensol raa ku iri tana puu. Teenaa te hetuu tokotasi e lasi iloo, e ura ma se ahi, ni leiho mai i te lani ki aruna te lopo vai e ffuro ma naa tamaa vai i te kerekere. ^{††11} (Te inoa te hetuu naa ko, "E mmara.") E tammaki naa vai e unuunu raa ni mmara hakkaatoa. Turaa tama i naa tama ni unu i naa vai naa ni mmate, i naa vai naa e mmara hakallika iloo. ^{††}

¹² Teenaa, te haa naa ensol raa ku iri tana puu. Teelaa se poouri e lasi raa ni uhi ake vaaruna te laa raa ka sura tana tamaa kina e maarama. Te marama raa hoki ni uuhia te poouri naa ka sura hoki tana tamaa kina e maarama. Te mahi naa hetuu i te lani ni uuhia hoki te poouri naa. Teenaa te vasi ao ma te vasi poo nituu poouri tanutanu hakaoti. ^{†††}

¹³ Nau nittoka no lono nau te manu e lasi e llee ake vaaruna iloo ka taratara peelaa, "Aroha! aroha! Aroha i naa tama e nnoho i te kerekere nei i te saaita naa ensol

†† 8.3 Amos 9.1; Ex 30.1, 3††† 8.5 Lev 16.12; Ezek 10.2; Ex 19.16; Rev 11.19, 16.18††† 8.7 Ex 9.23-25; Ezek 38.22 § 8.10 Is 14.12 §† 8.11 Jer 9.15 §†† 8.12 Is 13.10; Ezek 32.7; Joel 2.10,31, 3.15

† 7.3 Ezek 9.4, 6†† 7.14 Dan 12.1; Mt 24.21; Mk 13.19 † 7.16 Is 49.10 †† 7.17 Ps 23.1; Ezek 34.23; Ps 23.2; Is 49.10, 25.8

etoru hakaotiraa ma ki iri naa puu laatou.
Naa tama naa ma ki hakallono isu hakallika iloo!"

Te rima naa puu

9 Teenaa te rima naa ensol raa ku iri tana puu. Nau raa ku kite te hetuu tokotasi teelaa ni lei-ho mai ki te kerekere. Te hetuu naa e tuu ake ma te kii te tootoka te rua e hotu iloo ki laro. ² Te hetuu naa ni taaraki te tootoka te rua raa no kohu ake te au raa i te rua, e tuu pee ko naa kohu te umu elasi e puu. Te maarama te laa ma naa mee kato i te maarama nei ni uuhia te poouri te au e kohu ake i te rua naa. ^{†3} Naa manu e ttapa ma ko naa 'locust' e tiputtipu ma ko naa tama te laanui raa ni massike mai i te au raa no llee ake ki te kerekere. Naa manu naa ni kauake naa mahi laatou pee ko naa mahi naa huitaarau. ^{††4} Laatou ni puuia TeAtua ki see mee pakavaina laatou naa vee ma naa laakau e ssomo; laatou e lavaa koi te mee pakavaina laatou naa tama teelaa see mmau te hakailona TeAtua raa i naa taurae laatou. ^{‡5} Naa manu naa ni see haimahi ki lavaa laatou tetaa naa tama naa ki mmate. Naa manu naa ma ki haia koi laatou naa tama naa ki nnoho ka hakallono isu ki lava naa marama e rima. Te hakallono isu laatou naa ma ki lilihu pee ko naa uutia laatou naa huitaarau. ⁶ Ilo-to naa marama e rima naa raa, laatou ma ki ssee ni ara ma laatou ki mmate laatou, tevana iaa laatou ma ki see mmate; laatou ma ki fifai maa laatou e mmate, tevana iaa laatou ma ki see lavaa te mmate. ^{††7} Naa 'locust' naa e tiputtipu ma ko naa hos e mee ki oo no hetaa. Naa manu naa e hakao naa mee e tiputtipu ma ni noti maatua e ppena ki naa kol i naa pisouru laatou, aa naa taurae naa manu naa e mee ma ni taurae tama. ^{‡‡8} Naa lauru laatou e mee ma ko naa lauru naa haahine, aa naa niho laatou e mee ma ko naa niho naa laion. ^{‡‡9} Naa hatahata laatou e uhi ki naa mee e tiputtipu ma ni katana e pallaha, aa i te saaita laatou e ttaa naa pakkau laatou raa, naa pakkau laatou e ttani kapa pee ko naa ttani naa hos e tammaki teelaa e ffuro ka hakattaki ake naa pokosi e ttuu ai naa tama e oo no hetaa. ^{‡‡10} Naa hota naa suki laatou e uu mmahi pee ko naa uu lilihu te huitaarau, aa teenaa ko naa suki naa manu naa teelaa ma ki nnoho ai te henua ka hakallono isu iloto naa marama e rima. ¹¹ Laatou e mee laatou tuku e noho hakamaatua i laatou, teenaa kote ensol teelaa e roorosi i te rua e nnoto. Tana inoa i te taratara naa Jew raa ko Abadon, aa i te taratara haka Greece raa te inoa te ensol naa e taapaa ma ko Apolion (teenaa ko te taratara e mee maa, 'Te tama e seu henua'). ¹² Te haaeo mua raa ku laka, tevana iaa e mee naa haaeo e lua koi takkoto mai.

Te ono naa puu

¹³ Kimuri raa te ono naa ensol raa ku iri tana puu, teenaa ki lono nau te reo e taratara mai i te kina te olta e penapena ki naa kol teelaa e tuu imua TeAtua. ^{§14} Te reo raa e taratara ki te ono naa ensol raa peela, "Hakattanasia naa ensol e haa teelaa e saisaitia i te vai elasi e ttapa ma ko Euphrates!" ¹⁵ Naa ensol e haa naa ni hakattanasia ki matamata laatou ki taa se kooinatama ma laatou e tammaki i te ssao nei lokoi. ¹⁶ Nau e lono maa te kooina kato naa tama e ffuro naa hos no taa raa e rua rau naa mano (200,000,000). ¹⁷ Aa iloto taku mee e kite naa raa, nau e kite naa tama e ffuro ake i naa hos. Naa tama naa e uhi naa hatahata laatou ki naa katana e pallaha. Naa katana naa e mmea uraura ma se ahi, e pura moana pee ko te hatu 'sapphire', aa e ffelo kauna pee ko te hatu 'sulphur'. Naa pisouru naa hos naa e tiputtipu ma ko naa pisouru naa laion, aa naa pukua laatou e ura ka ssopo mai naa korokorohatu e mallaa; te au raa e tuu ka kohu peenaa i naa pukua laatou. ¹⁸ Te mahi ana naa tama i te maarama nei ni mmate hakkaatoa i naa haaeo e toru ni ssae mai i naa pukua naa hos naa. Teenaa ko te ahi, te kohu, aa naa korokorohatu e mallaa teelaa ni ssopo mai i naa pukua naa hos naa. ¹⁹ I te aa, i naa mahi naa hos naa e takkoto i naa pukua laatou aa ma i naa suki laatou. Naa suki laatou e mee ma ni kata e mee naa pisouru laatou, aa laatou e taa ki naa suki laatou ki hakallono isu te henua. ²⁰ Aaraa tama i te maarama nei teelaa ni see mmate i naa haaeo nei ni seai iloo ki tiiake naa vana see ttonu laatou e hai. Naa tama naa koi lotu ki naa tippua ma naa aitu laatou e penappena ki naa kol, naa siliva, naa katana tea, naa hatu, aa ma naa laakau. Teenaa ko naa aitu teelaa see kkite, see lono, aa see lavaa te sassare. ^{§†21} Naa tama naa ni see tiiake hoki laatou te tiputtipu laatou e taa tama, e pakava tama, e hai huri, aa e kailallao.

Te ensol ma telaupepa e rii e punaamea

10 Teenaa nau ku kite telaa ensol haimahi e sepu mai i te lani. Tana haitino e uru kite aoa aa te tumoa raa e tuu taakai i tana pisouru; tana taurae e maasina pee ko te laa, aa ana vae e mee ma ni pou e ttuu ka ura. ² A ia e taaohi te tamaa laupepa e rii, aa e hakatuu tana vae maatau ki te moana aa tana vae maavi ki aruna te kerekere. ³ Te ensol naa ni tuu no kappisi ana varo. Tana reo e takattuu pee ko naa kkaa naa pukua naa laion. Tana saaita ni kappisi ana varo raa, naa hatturi e hitu raa ni hakahe mai no takattuu iloo maaroo. ⁴ Nau naa ku mee lokoi ma ki sissia a nau naa taratara laatou, araa nei nau ku lono te reo e taratara mai i te lani peela, "Tauhia naa taratara naa hatturi e hitu nei ki takkoto iloto too manava; koe see sissia a koe naa taratara nei!"

† 9.2 Gen 19.28 †† 9.3 Ex 10.12-15 ‡ 9.4 Ezek 9.4 ††
9.6 Job 3.21; Jer 8.3 †† 9.7 Joel 2.4 ††† 9.8 Joel 1.6 ††† 9.9
Joel 2.5

§ 9.13 Ex 30.1-3 † 9.20 Ps 115.4-7, 135.15-17; Dan 5.23

⁵ Ki otiraa te ensol teelaa nikite nau e hakatuu tana vae kite moana aa telaa vae ki aruna te kerekere raa ku ssau tana rima maatau kite lani
⁶ no pesi tana taratara hakamaatua iloto te inoa TeAtua, te tama e ora hakaoti teelaa ni penapena te lani, te kerekere, te moana, aa ma naa mee hakkaatoa essura i naa kina naa. Te ensol naa e mee peela, "Naa vana nei ma ki see nnase hoki!"⁷ Saaita te hitu naa ensol raa ma ki iri tana puu raa, teenaa TeAtua ma ki hakassura ana vana teelaa ni see ilotia imua. Teenaa ko ana mee ni taratara ake ki naa tama teelaa ni heheuna ma ni pure aana."[†]

⁸ Ki otiraa te reo teelaa ni lono nau e taratara mai i te lani raa ku mee mai kiaa nau hoki, "Tere no too telaupepa e rii e taaraki teelaa e tauhia te ensol e tuu i aruna te moana ma te kerekere."

⁹ Teenaa ki hano nau ki te ensol raa no mee ake ki kau mai telaupepa e rii punaamea. A ia ki mee mai, "Too te mee nei no kai. Te mee nei ma ki vaitoro iloto too pukua ma se malaasisi, tevana iaa i too saaita ma ki horokii raa, oo manava ma ki ssuke."

¹⁰ Teenaa ki too nau telaupepa e rii punaamea naa no kai. Te mee raa e vaitoro iloo iloto taku pukua ma se malaasisi, aa taku saaita ni horokii raa, aku manava ni ssuke hakallika iloo.^{††11} Ki otiraa te taratara raa ku kaumai kiaa nau, "Koe ku ahe no hakaia hoki i naa vana TeAtua ma ki mee ma naa kanohenua aa ma naa manava e tammaki, naa tama i te kau taratara, aa ki naa tuku hakkaatoa."

Tetakarua pure e taratara i te hakamaaoni

11 Ki otiraa te ensol raa ku kaumai telaaku e haahaite raa no mee mai kiaa nau, "Tere no haaiteria te Hare Tapu TeAtua raa ma te olta, aa koe ku taaua a koe maa e hia naa tama hakkaatoa elotu i te Hare Tapu.^{‡2} Tevana iaa koe see haaiteria a koe naa mataahare i haho. Naa kina naa ku oti te tiiake ki nohoria naa tama teelaa se elotu iaa nau. Teenaa ko naa tama teelaa ma ki noho hakamaatua i aruna te henua e tapu naa ki lava naa marama e matahaa maa rua.^{‡3} Nau ma ki heunatia atu nau tetakarua pure teelaa ma ki hakaia atu ki kootou i aku tiputipu. Tetakarua naa ma ki ttara ki naa maro naa paarina, aa laaua ma ki hakaia naa taratara TeAtua raa iloto naa aso e simata maa te ruarau, aa naa aso e mataono (1,260)."

⁴ Tetakarua pure naa raa, teenaa ko naa laakau e lua ettapa ma ni oliv aa naa lamu e lua teelaa e ttuu imua TeAriki te kerekere nei.^{‡5} Ki mee ni tama e haaiteria ma ki taiaa laatou tetakarua naa raa, laatou ma ki taiaa no mmate. Ite aa, naa tama teelaa e tautau haaeo ma tetakarua naa ma ki mmate i naa ahi teelaa e ssopo iho i naa pukua laaua.⁶ Laaua ni kauake naa mahi laaua TeAtua ki puuia laaua naa papallani ki see hai ua e too i te ssao laaua e hakaia naa taratara TeAtua. Laaua

[†] 10.7 Ex 20.11; Deut 32.40; Dan 12.7; Amos 3.7 ^{††} 10.10 Ezek 2.8—3.3 [‡] 11.1 Ezek 40.3; Zech 2.1-2 ^{‡†} 11.2 Lk 21.24 ^{‡‡} 11.4 Zech 4.3, 11-14

e lavaa hoki te huria laaua naa tamaavai e ffuro iho i te kerekere raa ki mee ma seettoo, aa laaua e lavaa hoki te haia laaua te kau haaeo killau mai ki te kerekere nei ki hakallono isu naa tama te maarama nei. Laaua e lavaa te haia laaua naa vana nei i naa saaita katoa laaua e fiffai.^{‡‡}

⁷ Ite saaita laaua e oti te hakaia naa taratara laaua nei raa, te manu kaitama teelaa e hakasura ake i te rua e nnoto raa ma ki hetaa ma laaua. Laaua ma ki lavaa te manu naa te taiaa no mmate,^{‡‡8} aa naa haitino laaua ma ki mmoe i te ara e lasi iloto Jerusalem. Teenaa ko te kina TeAriki laaua raa ni taia no tuukia ki te kros. Te henua nei ni taapaa hoki ma ko Sodom aa ko Egypt.⁸⁹ Naa tama naa kanohenua hakkaatoa, naa haanauna hakkaatoa, naa taratara hakkaatoa, aa naa tama i naa manava hakkaatoa ma ki mmata i naa mmoe naa haitino te takarua naa iloto te ara i naa aso e toru aa te vasi. Laatou ma ki see fiffai maa naa haitino te takarua naa e tanumia.

¹⁰ Naa tama te maarama nei ma ki fiafia i te takarua naa ku mmate. Naa tama raa ma ki hai naa taffao laatou ka hakahitihiti naa hekau laatou ma naa soa laatou, i laatou e hai maa laatou e hakallono isu i naa vana te takarua pure TeAtua naa ni mee.¹¹ Saaita naa aso e toru aa te vasi ni mmoe ai naa haitino te takarua naa ni llaka raa, TeAtua ni iri mai tana soromatani e hakaora tama raa ki laaua, teenaa, massike iloo te takarua naa ki aruna. Naa tama katoa ni krite i laaua raa ni porepore i naa mattaku laatou.^{§†12} Ki otiraa te takarua pure TeAtua naa ku llono i te reo e taratara mai maaroo i te lani peela, "Koorua oomai ki aruna nei!" Naa tama e lotoffaaeo i te takarua naa nittuu ka ttoka i naa saaua laaua vaaroto te uruaoa raa kite lani.^{§††13} Ite saaita naa lokoi raa, te hui te mahuke raa ku ruu no seua te tamaavasi te henua naa, teenaa naa simata e hitu naa tama hakkaatoa ni mmate. Naa tama ni ora raa ni mattaku ka hakannau i te haimahi TeAtua i te lani.^{§†}

¹⁴ Te rua naa haaeo raa ku laka, tevana iaa te ttoru naa haaeo raa koi takoto mai.

Te hitu naa puu

¹⁵ Teenaa te hitu naa ensol raa ku iri tana puu. Nau ku lono i naa hai mai naa reo raa vaaruna iloo i te lani peela, "Naa mahi ki roorosi i naa tama i te maarama nei ku takkoto i TeAriki taatou ma tana tama ni hakanoho ma se Tuku, aa TeAtua ma ki noho hakamaatua i naa saaita hakkaatoa!"^{§††16} Ki otiraa te tinorua maa haa naa maatua e nnoho i naa tuai maatua laatou imua TeAtua raa ku tauturi katoa imua TeAtua no lotu kiaa Ia.¹⁷ Laatou elotu peela, "TeAtua, TeAriki Haimahi, te tama ni noho mai iloo imua aa te nei e noho ma taatou i te ssao nei! Maatou e fiafia i aa koe ku oti te too oo mahi hakamau aa iaa koe nei ku noho hakamaatua i maatou!"

^{‡‡†} 11.6 1 Kgs 17.1; Ex 7.17-19; 1 Sam 4.8 ^{‡‡‡} 11.7 Dan 7.7, 21; Rev 13.5-7, 17.8 [§] 11.8 Is 1.9-10 ^{§†} 11.11 Ezek 37.10 ^{§††} 11.12 2 Kgs 2.11 ^{§†} 11.13 Rev 6.12, 16.18 ^{§††} 11.15 Ex 15.18; Dan 2.44, 7.14, 27

¹⁸ Naa tama teelaa see lotu iaa koe raa ku ttaka ka haaeo naa manava laatou, i too sao ki hakappuu oo haaeo raa ku tae mai, teenaa ko too sao e hakatonutonu naa tama e mmate. Te ssao raa ku tae mai ki suia naa pure teelaa e hehe-una iaa koe, aa ma too kanohenua raa hakkaatoa, teenaa ko naa tama teelaa e lotu kiaa koe, naa tama hakamaatua ma naa tamavare hakapaa.

Te ssao ki taai naa tama e mee pakavaina laatou te kerekere nei ku tae mai!" †

¹⁹ Te Hare Tapu TeAtua i telani raa ni tuu taaraki mai no kkite naa tama i te maarama nei i naa moe mai te pokosi e ttapa ma ko te Pokosi naa Taratara Hakamaatua TeAtua. Teenaa naa uila raa ni tallaki ka takatuu naa hatturi, te mahuke raa ni ruu no maaoha mai naa mee e mee ma ni korokorohatu i telani. ††

Te ffine ma te manu hakamataku, te dragon

12 Ki oti raa te hui te mee e hakassoro mmata ku hakasura ake i telani. Teelaa se ffine e hakao telaa raa ma ni hekau ana euru, aa te marama raa e takoto i laro ana vae. Te noti e ttuu ana hetuu e sinahuru maa rua raa e hakao i tana pisouru.

² Te ffine naa e ffura tana manava i aa ia e tinae, teenaa e tanitani ai a ia vaaruna i aa ia ku taupiri ki haanau.

³ Telaa mee hoki e hakassoro mmata ni hakasura ake i telani. Teelaa se hui te dragon e mmea e mee ana pisouru e hitu, aa i aruna naa pisouru e hitu naa raa, te pisouru e ttuu ana paki e sinahuru. Naa pisouru naa e hakao katoa ki naa tamaa noti maatua. ⁴ A ia ni taa tana suki no aohia a ia naa hetuu iloo e tammaki no peesia ki laro ki te kerekere. Te manu naa e tuu imua te ffine raa ka roorosi ki kaina a ia te tamariki te ffine raa i tana saaita lokoi e haanau. ⁵ Te ffine naa ni haanau mai tana tamariki tanata, teenaa ko te tamariki tanata teelaa ma ki oti ku noho hakamaatua ka hakamatakuria naa tama naa kanohenua hakkaatoa. Tevana iaa te tamariki naa ni uhukkia i tana tinna raa no toa ki TeAtua e noho i tana nohorana hakamaatua. ⁶ Teenaa ki tere te ffine naa no mmuni iloto mouku, i tana kina ni tukua mai hakaoti TeAtua. E mee naa tama ma ki roorosi kiaa ia killaka naa aso e simata maa te ruarau aa ma naa aso e mataono (1,260).

⁷ Ki oti raa te ttuu elasi raa ku masike i telani. Michael ma ana ensol raa e hetaa ma te dragon, teenaa te dragon raa ni huriatu ma ana ensol raa no hetaa hoki ma laatou. ⁸ Tevana iaa te dragon raa ma ana ensol naa ni taai Michael ma ana ensol ka kerekereia ki see noho i telani. ⁹ Te dragon elasi naa ni peesia ki laro, teenaa ko te kata tuai raa iloo, teelaa e taapaa ma ko te Tipua kailaaraa, aa e taapaa hoki ma ko Satan, te tama ni usuusuhia a ia naa tama hakkaatoa

i te maarama nei. A ia ni peesia ki laro ki te kerekere hakapaa ma ana ensol raa hakkaatoa. †††

¹⁰ Ki oti raa nau ku lono i naa taratara mai te reo raa i telani vaaruna peelaa, "Te ssao TeAtua e hakassao ana tama raa ku tae mai! TeAtua ku oti te hakaari ana mahi iaa Ia ko te Tuku maaoni. Teenei te ssao tana tama ni hakanoho ma se Mesaea raa ku oti te hakaari i tana haimahi! Te tama ni tuu imua TeAtua no taratara haaeo i naa taaina ma naa kave taatou i te poo ma te ao raa ku oti te kerekereia ki see noho i telani. ¹¹ Naa mahi te tama naa ni lavaa naa taaina ma naa kave taatou raa i naa mahi te ttou te Sukua Sipsip, aa i naa mahi te hakamaaoni teelaa ni hakaea laatou. Niaaina maa laatou ni taupiri ki taai no mmate raa, laatou ni hakataakoto tonu koi i TeAtua. ¹² Teenaa kootou naa tama e noho i telani, kootou ki fiafia! Tevana iaa nau e aroha i naa tama e noho i te kerekere nei aa ma naa tama e ttaka i te moana. Satan ku hanatu ki kootou, teenaa a ia ku haaeo iloo i aa ia e iloa maa ia kuseai tana saaita rooroa e takoto mai."

¹³ I te saaita te dragon raa ni iloa maa ia ku peesia ki te kerekere raa, a ia ni ssee lokoi ki taa te ffine teelaa ni haanau mai tana tamariki tanata. ¹⁴ Te ffine naa ni kauake ana pakkau e lua i naa pakkau te manu lellee e lasi raa ki llee ia ki tana kina iloto mouku, teenaa ko te kina naa tama raa ma ki roorosi kiaa ia killaka naa setau e toru maa naa marama e ono. A ia ma ki see laavea te dragon raa no taia. ¹⁵ Teenaa, te dragon raa ki taaraki tana pukua ka llohi mai te ttai e hakaffuta ki tahea te ffine naa. ¹⁶ Tevana iaa te ffine raa ni hakasaoria te kerekere; te kerekere raa ni taaraki tana pukua no unumia a ia te ttai teelaa ni llohi mai i te pukua te dragon. ¹⁷ Te dragon raa ni porepore i tana lotu i te ffine, teenaa ki tere ia no hetaa ma aaraa tama i te haanauna te ffine naa, teenaa ko naa tama e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua, aa e taaohi ki te hakamaaoni teelaa ni hakailotia Jesus. ¹⁸ Teenaa ki tuu te dragon raa ka ttari i te manumanu ttai.

Te manu kaitama e ssae mai i te moana

13 Ki oti raa nau ku kite te manu kaitama e hakasura ake i te moana. Te manu naa e mee ana pisouru e hitu aa e ttuu ana paki e sinahuru, aa naa paki naa e hakao naa noti maatua. Naa pisouru e hitu naa e takkoto naa taratara e sasakkiri ki TeAtua. ² Te manu naa e tiputipu ma se 'leopard', aa naa tapuvae te manu naa e mee ma ko naa tapuvae te 'bear', aa tana maaisu e mee ma se maaisu te laion. Te dragon raa ni hookii ake ana mahi ki te manu kaitama naa, teenaa e hookii ake hoki tana nohorana raa kiaa ia ki noho hakamaatua a ia i ana tama. ³ Te pisouru tokotasi i naa pisouru te manu naa e tiputipu ma se kina ni mere hakallika iloo, tevana iaa te kina ni mere naa ku oti te mahu. Naa tama hakkaatoa e noho i te kerekere raa

† 11.18 Ps 2.5, 110.5, 115.13 †† 11.19 Rev 8.5, 16.18, 21 † 12.3 Dan 7.7 †† 12.4 Dan 8.10 †† 12.5 Is 66.7; Ps 2.9 ††† 12.7 Dan 10.13,21, 12.1; Jude 9

††† 12.9 Gen 3.1; Lk 10.18 § 12.10 Job 1.9-11; Zech 3.1 §† 12.14 Dan 7.25, 12.7 §†† 13.1 Dan 7.3; Rev 17.3,7-12 §† 13.2 Dan 7.4-6

ni massaro iaa ia, teenaa laatou niffuri no tautari kato kaa ia. ⁴ Te henua hakkaatoa ni lotu ki te dragon, iaa ia ni hookii ana mahi ki te manu kaitama naa. Laatou ni lotu hoki ki te manu kaitama naa ka hakanau iaa ia peela, "Ko ai te tama e haimahi ma ko te manu kaitama nei? Ko ai te tama e lavaa te hetaa laaua?"

⁵ Te manu kaitama raa ni tiiake ki ahu kaa ia soko ia ka tuku haaeo ki TeAtua. A ia ni tiiake ki noho hakamaatua ia i naa marama e matahaa maa rua. ⁶ Te manu kaitama naa ni kaamata te sasaakiri i TeAtua, teenaa e taratara haaeo ka sasaakiri i te inoa TeAtua, tana kina e noho ai, aa e sasaakiria a ia naa tama hakkaatoa e noho i te lani. ⁷ Te manu kaitama naa ni tiiake ki hetaa no lavaa a ia naa tama TeAtua, aa ku noho hakamaatua i aruna naa haanauna kato, naa kanohenua kato, naa tama i naa taratara kato, aa naa tama i naa manava hakkaatoa. ^{†8} Naa tama hakkaatoa e noho i te kerekere raa ma ki lotu ki te manu kaitama naa. Naa tama koi ma ki see lotu kaa ia raa, teenaa ko naa tama teelaa ni sissia naa inoa laatou imua i te mahaa mai ana te maarama nei, iloto te laupepa te Sukua Sipsip teelaa nitaia no mate. Te laupepa naa e takkoto naa inoa naa tama e ora hakaoti. [‡]

⁹ "Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo mai! ¹⁰ Te tama e tukua ki karapusi raa, a ia ma ki karapusi maaoni. Te tama e tukua ki taia kite komu e taama raa, a ia ma ki taia maaoni ki te komu e taama. Naa tama TeAtua raa ki noho hakalavatoa ka hakataakoto tonu i TeAtua." ^{‡‡}

Te manu kaitama e ssae mai i te kerekere

¹¹ Nau ku ttoka no kite hoki te ssoa te manu kaitama e ssae mai i te kerekere. Te manu naa e ttuu ana paki e lua i tana pisouru, e mee ma ko naa paki naa sukua sipsip, aa e taratara ma se dragon.

¹² Te manu kaitama naa ni hakassura hoki naa mahi te manu kaitama imua, teenaa naa tama i te kerekere raa ni ppuratia a ia ki lotu laatou ki te manu kaitama teelaa ni ssae mai imua, teenaa ko te manu teelaa ku oti te mahu tana kina ni mere.

¹³ Te manu kaitama hakamuri nei ni hakassura naa hui vana aitu; a ia ni pena tana ahi ki au i te lani no tae mai ki te kerekere imua naa karamata te henua hakkaatoa. ¹⁴ Naa tama e noho i te kerekere raa ni usu-usuhia a ia ki anavana aitu teelaa a ia ni tiiake ma ki hakassura imua te manu kaitama ni hakassura mai imua. Te manu kaitama naa ni mee ake ki laatou ki penapena se aitu elasi ki tiputipu ma ko te manu ni ssae mai imua, ki mannatu laatou i naa mahi te manu kaitama teelaa ni mere i te komu taama, iaa koi ora. ¹⁵ Te ssoa te manu kaitama raa ni tiiake ki maanava atu te soromatani te ora raa ki lotu te aitu naa tama raa ni penapena ma ki tiputipu ma ko te manu kaitama ni ssae mai imua, teenaa ki lavaa te aitu naa te taratara aa ki huri te aitu e penapena naa no taia naa tama teelaa see lotu kaa ia.

† 13.6 Dan 7.8,25, 11.36 †† 13.7 Dan 7.21 ‡ 13.8 Ps 69.28
‡‡ 13.10 Jer 15.2, 43.11

¹⁶ Te manu kaitama naa ni haia a ia te henua hakkaatoa, teenaa ko naa tamavare, naa tama hakamaatua, naa tama hai hekau, naa tama e noho hakaaroa, naa tama see heheuna maa aaraa tama aa ma naa poe, ki hakatuu se hakailona i aruna naa rima hakamaatua laatou, aa kimee seai, ki hakatuu i naa taurae laatou.

¹⁷ Naa tama see mmau te hakailona nei i naa rima laatou ma naa taurae laatou raa ma ki see lavaa te taavi ni mee maa laatou i naa kina; laatou ma ki see lavaa hoki te tuku ni mee maa laatou ki tauia aaraa tama. Te hakailona nei raa, teenei ko te inoa te manu kaitama naa, aa teenaa ko te kooina tana inoa.

¹⁸ Koe ki atamai ki ilotia a koe te hakataakoto te mee nei. Te tama e hai pisouru raa ma ki lavaa te seeia a ia no ilotia te hakataakoto te kooina te manu kaitama, i te kooina e hakatuuria raa, teenaa se inoa te tama. Tana kooina raa e ono naa rau maa te mataono maa ono (666).

Te Sukua Sipsip ma tana kanohenua

14 Ki oti raa nau ku ttoka no kite i naa tuu mai te Sukua Sipsip raa i aruna te Mouna Zion. Teelaa se lau ma te tino haa maa haa naa simata tama (144,000) e ttuu ake ma te Sukua Sipsip naa. Tana inoa ma te inoa tana Tamana raa e hakatuu i aruna naa taurae naa tama naa. ^{‡2} Araa nau ku lono te reo e taratara mai i te lani, e mmuu pee ko naa taa naa peau ellasi, aa e takattuu maaroo ma se hatturi. Tereora ettani ma ni tama e hakattani naa 'harp'. ³ Te lau maa te tino haa maa haa naa simata tama naa e ttuu hakkaatoa imua te nohorana hakamaatua raa ma te takahaa manu e ora hakaoti aa ma naa maatua; naa tama naa e huahua laatou mako hoo teelaa ni lavaa te akoina laatou soko laatou. I naa tama hakkaatoa i te kerekere nei raa, teenaa kolaa-tou naa koi ku oti te hakassaoria TeAtua. ⁴ Naa taanata nei seki mmoe iloo ma ni haahine; laatou e taohi peenaa ki te tiputipu e tonu; laatou ni tama see aavvana. Laatou e tautari koi vaamuri te Sukua Sipsip i ana kina hakkaatoa e hano. Laatou ni hakassaoria TeAtua no hakakkeina i naa tama kato te maarama nei, aa laatou naa ko naa tama mua ni hookina ki TeAtua ma te Sukua Sipsip. ⁵ Te taratara kailaarao raa see sura i laatou; laatou ni tama see illoa te ppena naavana e ssara. ^{‡‡‡}

Naa ensol e toru

⁶ Ki oti raa nau ku kite telaa ensol e llee ake vaaruna iloo. Te ensol naa e llee ake ki hakaea te Lono Taukareka, teelaa seai tana hakaoti ana, ki naa tama i te kerekere nei. Teenaa ko naa tama naa manava hakkaatoa, naa tama naa haanauna hakkaatoa, naa tama i naa taratara hakkaatoa, aa ma naa tama naa kanohenua hakkaatoa. ⁷ A ia e taratara vaaruna peela, "Kootou kissau te inoa TeAtua aa kootou ku hakanau i tana haimahi. I te aa, i tana sao ki haka-

‡‡ 14.1 Ezek 9.4; Rev 7.3 ‡‡‡ 14.5 Zeph 3.13

tonutonu te henua raa ku tae mai. Kootou ki lotu iaa Ia, te tama ni penapena te lani, te kerekere, te moana, aa ma naa tamaavai e ffuro i te kerekere.”

⁸ Te laa ensol ku hakasura ake imuri no taratara peela, “Te ffine raa ku leiho kilaro! Te hui te henua, Babilon, ku pakuu kilaro! Naa tama naa henua hakkaatoa ku oti te hakaunumia a ia ki tana vaimmara, teelaa e vware ai naa tama raa ka hai huri ma te ffine naa!” †

⁹ Te ttoru naa ensol raa ku surake vaamuri te takarua ensol imua raa no taratara vaaruna peela, “Naa tama e lotu ki te manu kaitama ma tana aitu ni penapena, ka hakatuu te hakailona te manu naa i naa rima hakamaatau laatou ma naa taurae laatou raa, ¹⁰ teenaa ko naa tama ma ki hakappuu atu naa lotu TeAtua. Naa tama naa ma ki ttani i naa mattaku laatou i te saaita TeAtua e lotu. Naa tama naa ma ki mmoe

ka hakallono isu iloto te ahi e lasi teelaa e ura naa kororohatu. Laatou ma ki mmoe ka hakallono isu imua naa karamata naa ensol e ttapu raa ma te Sukua Sipsip. ††¹¹ Te kohu i te ahi teelaa e mmoe laatou ka hakallono isu naa e tuu ka hano hakaoti iloo ki aruna. Naa tama e lotu ki te manu kaitama ma tana aitu ni penapena raa, teenaa ko naa tama teelaa nittaka ma te hakailona te inoa te manu naa, ma ki see lavaa te hakamannava i naa hakallono isu laatou i te poo ma te ao.” ‡

¹² Naa tama TeAtua raa ki nnoho hakalavatoa, teenaa ko naa tama teelaa e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua aa e tautari peenaa ki Jesus.

¹³ Ki oti raa nau ku lono i te reo e taratara mai i te lani peela, “Hakatuu peela iloto too laupepa: e kaamata i te saaita nei raa, naa tama e mmate iloto naa heuna laatou e mee maa TeAriki raa ki fiaffia.”

Teena ki hakahe ake TeAitu Tapu, “Maaoni iloo! Naa tama naa ma ki fiaffia i laatou ku hakamalolloo i naa heuna e llasi laatou ni mee, i te aa, i naa heuna taukalleka laatou ni mee raa ma ki ttaka ma laatou.”

Te Hakatonu TeAtua i naa tama te kerekere

¹⁴ Nau ku ttoka no kite te aoa makkini, aa e mee ma se tama raa e noho i aruna te aoa naa. Te tama raa e hakao ki te noti maatua e penapena ki naa kol i tana pisouru aa e taaohi te paraamoaa e kaa i tana rima.

^{††15} Ki oti raa telaa ensol ku hakasura iho i te Hare Tapu no tanitani varo ki te tama e noho i aruna te aoa, “Too too paraamoaa raa aa koe ku kaamata no vasi, i te huata raa ku tae i tana sao ki vasi!” ^{††16} Teena ki masike te tama e noho i aruna te aoa raa no hakataa tana paraamoaa raa vaaruna te kerekere no vasi ka hakakkutu naa mee ku ttae i te kerekere.

¹⁷ Ki oti raa nau ku kite telaa ensol ku hakasura iho hoki i te Hare Tapu i te lani, aa a ia hoki e taaohi tana paraamoaa e kaa.

¹⁸ Ki oti raa telaa ensol ku hakasura iho i te kina te olta, teenaa ko te ensol e roorosi i te ahi e lasi. A ia ni tuu

ka tanitani varo ki te ensol e taaohi tana paraamoaa e kaa raa peela, “Too too paraamoaa naa no haki naa hua naa wain e ssomo i te kerekere, i naa hua raa ku lleu!” ¹⁹ Teena ki hakataa te ensol raa tana paraamoaa vaaruna te kerekere no ttuu naa hua naa wain raa ka tauatia ki te kina naa hua naa e takatakamia ki ppela. Te mee naa e huri ake te tiputipu i naa lotu TeAtua. ²⁰ Naa hua naa wain naa ni takatakamia i naa tautaha te henua naa no llohi mai tetoo i naa hua naa. Te ttou raa ni llohi mai pee ko naa hakatahena, ka tere tana ara e huaroora iloo. Te ffonu te ttou naa e tae ki naa pisouru naa hos. ^{†††}

Te takahitu ensol ma naa haaeo hakaoti

15 Teena nau ku kite telaa mee hoki e hakaosorommata. Teelaa se takahitu ensol e ttuu mai ma naa haaeo e hitu, teenaa ko naa haaeo hakaoti. Teenei naa lotu TeAtua raa e hakaoti mai peenei.

² Ki oti raa nau ku kite ma se moana e tuu marino aa e mee ma e hilo ma te ahi. Nau e kite hoki te kuturana tama e ttuu i te kerekere i tai. Teena ko naa tama teelaa ni lavaa te hakahitia laatou naa mahi te manu kaitama ma tana aitu ni penapena, aa ma te tama e mee tana kooina teelaa e hakatuu ma ko tana inoa. Laatou e ttuu ka hakattani naa ‘harp’ ni kauake TeAtua ki laatou. ³ Naa tama naa e huahua te mako Moses, te tama e heheuna i TeAtua, aa ma te mako te Sukua Sipsip, laatou e huahua peela,

“TeAtua, TeAriki Haimahi, oovana e meeraa e hakasorommata! Te Tuku naa kanohenua hakkaatoa, oososorina e ttonu maaoni! ^{†††}

⁴ Ko ai te tama ma ki see tuu no mataku iaa koe, TeAriki?

Ko ai te tama ma ki see hakanau i too inoa?

Koe koi e tapu.

Naa kanohenua katoo ma ki oomai no lotu kiaa koe, i te aa, naa kanohenua katoo e kkite i naa ttonu oososorina.” ⁵

⁵ Teena nau ku kite te Hare Tapu i te lani ku taaraki ka kite nau i naa tuu mai te tamaa Hare Tapu iloto.

^{††6} Te takahitu ensol e ttaka ma naa haaeo e hitu raa ku uru mai ki taha te Hare Tapu. Laatou e hakao ki naa kkahu e maasina ka mataffua, aa e tuu ki naa tuu e ppena ki naa kol i naa hatahata laatou. ⁷ Ki oti raa te manu tokotasi i naa manu e ora hakaoti raa ku hookii ake naa tamaa kamete e hitu e ppena ki naa kol ki te takahitu ensol naa. Naa kamete naa e takkoto naa lotu TeAtua, te tama teelaa e ora hakaoti.

⁸ Te Hare Tapu raa e ttoua katoo ki te au teelaa e kohu mai i te kina TeAtua e noho hakamaatua ma ana mahi. See hai tama ni lavaa te uru atu ki lotu te Hare Tapu. Laatou e ttari ki hakaoti mai naa haaeo teelaa e toomai naa ensol e hitu naa. ^{†††}

† 14.8 Is 21.9; Jer 51.8; Rev 18.2 †† 14.10 Is 51.17; Gen 19.24; Ezek 38.22 ‡ 14.11 Is 34.10 †† 14.14 Dan 7.13 †† 14.15 Joel 3.13

††† 14.20 Is 63.3; Lam 1.15; Rev 19.15 ††† 15.3 Ex 15.1 § 15.4 Jer 10.7; Ps 86.9 §† 15.5 Ex 38.21 §†† 15.8 Ex 40.34; 1 Kgs 8.10-11; 2 Chr 5.13-14; Is 6.4

Naa tamaa kamete e takkoto naa loto TeAtua

16 Ki oti raa nau kulono i te tama e taratara mai vaaruna i te Hare Tapu raa ki naa ensol e hitu naa, "Kootou oo no nnini naa tamaa kamete e takkoto naa haaeo TeAtua raa ki te kerekere!"

² Te ensol mua raa ni hano no nnini tana tamaa kamete. Naa haitino naa tama e ttaka ma te hakailona te manu kaitama ma naa tama teelaa e lotu ki tana aitu penapena raa ni hakallono isu hakkaatoa ka ppara naa haitino laatou. †

³ Teenaa tessoa te ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te moana. Te moana ni huri no mee ma settoo te tama e mate. Naa manu ma naa ika i te moana ni mmate hakkaatoa.

⁴ Te ttoru naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki naa vai e ffuro ma naa vai e takkoto i naa sao. Naa vai naa ni ffuri no mee ma settoo. †⁵ Teenaa nau kulono te ensol e roorosi naa vai raa e mee maa, "Oo hakatonu ni mee raa e ttonu ttike, i aa koe ko te tama e tapu, te tama teelaa ni noho mai imua aa teenei e noho i te ssao nei!"

⁶ Naa ttoo naa tama te kanohenua TeAtua ma naa pure TeAtua raa ni ssii mai i naa rima naa tama naa, aa teenei laatou ku hakaunumia hoki koe ki te ttoo. Laatou nei ku hakkaitoaina hakaraaoi iloo i naa vana laatou ni mee." ⁷ Ki oti raa nau kulono te reo e taratara mai i te kina te olta, "TeAtua, TeAriki Haimahi. Oo hakatonu nei e ttonu maaoni!"

⁸ Te haa naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te laa, teenaa naa tama raa ni tiiake ki tuunia i te vvela te laa. ⁹ Laatou ni tuunia i te vvela, teenaa ki ffuri laatou no tuku haaeo i te inoa TeAtua, te tama teelaa e lavaa te pesi ake naa haaeo ki laatou. Laatou ni see te tiiake naa haisara laatou naa no hakannau i te haimahi TeAtua.

¹⁰ Ki oti raa te rima naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te nohorana te manu kaitama, teenaa naa tama i te nohorana te manu kaitama raa ni uuhia te poouri e lasi. Naa tama naa ni ttani i naa hakallono isu laatou. †¹¹ Laatou ni ffuri no tuku haaeo i TeAtua i te lani i laatou e hakallono isu aa i naa ppara naa haitino laatou. Tevana iaa laatou ni see tiiake naa sosorina tippua laatou.

¹² Ki oti raa te ono naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te vai e ttapa ma ko Euphrates. Te vai naa ni tere ki laro no pakupaku, ki takote se ara maa naa tuku e oomai i te anake. †¹³ Teenaa kite iloo nau naa aitu e kerekere e toru, e tiputtipu ma ni rokrok. Laatou ni ssura iho i te pukua te dragon, te pukua te manu kaitama, aa te pukua te pure hakareeresi. ¹⁴ Teenei ko naa aitu naa tippua teelaa ni hakasura naa mahi aitu. Takatoru aitu nei e ttae ki naa tuku katoo i te maarama nei, teenaa ki hakakkutu laatou hakapaa no hetaa i te aso e lasi TeAtua Haimahi.

† 16.2 Ex 9.10 †† 16.4 Ex 7.17-21; Ps 78.44 ‡ 16.10 Ex 10.21 †† 16.12 Is 11.15

¹⁵ TeAriki ki mee ake, "Kootou ki hakamattoni loko i te mee nei! Nau ma ki hakateki no hakasura mai, e mee koi ma ko te tama kailaarao e uru atu ki loto naa hare kootou i te saaita kootou see illoa. Kootou ki roorosi hakaraaoi ki see hakatekia kootou. Kootou ki ttara naa taapuru kootou ki mmau, ki see napa kootou i naa furoffuro takaffua kootou vaaroto te henua i taku sao ma ki hakasura atu." ‡

¹⁶ Teenaa naa aitu raa ki hakakkutu ake naa tuku raa ki te kina e ttapa ma ko Armagedon i te taratara naa Jew. ‡

¹⁷ Ki oti raa te hitu naa ensol raa ku too tana tamaa kamete raa no nnini ki naa uruaoa. Teenaa ki lono nau i naa taratara mai vaaruna te reo i te nohorana maatua iloto te Hare Tapu raa peelaa, "Teenei ku oti hakkaatoa!" ¹⁸ Te uila raa ni taaraki ka takattuu naa hatturi, teenaa te hui te mahuke raa ni ruu. Te mahuke nei ku hakamataku i naa mahuke katoo ni ssura. E kaamata mai iloo i te saaita naa tama i te maarama nei ni penapena TeAtua raa, see hai mahuke ni lasi peenei. ‡¹⁹ Te hui te henua Babilon naa ni matohi ki naa vasi e toru, aa naa henua e llasi i naa matakaina hakkaatoa ni masseu. TeAtua ni haka maaraona i naa vana e kerekere ni ssura i Babilon, teenaa e hakaunumia ai a Ia naa tama te henua naa ki te vaimmara, teenaa ko ana loto e hakappuu atu ki laatou. ²⁰ Naa tamaa henua aa ma naa mouna raa hakkaatoa ni seua no seai hakaoti. ²¹ Naa hui ais e llasi iloo, e nnoto i te mmaha naa paeke leisi ti ki lua raa, ni maaoha mai i te lani ki naa tama naa. Teenaa ki massike laatou no taratara haaeoina TeAtua, i naa haaeo raa ku hakamattaku hakallika iloo. ‡†

Te ffine hai huri ma te manu kaitama

17 Ki oti raa te ensol tokotasi i naa ensol e hitu teelaa ni taaohi naa tamaa kamete raa ku hanake kiana nau no mee mai peelaa, "Kau ki hakaari atu nau i taku vana ma ki mee ki te ffine e hai huri naa, teenaa ko te henua e lasi e tuu i te kina naa riva tammaki. ² Naa tuku te kerekere raa ku oti te moemmoe katoo ma te ffine naa. Laatou ku oti te hakaunumia a ia no vvare ki te vaimmara i tana manava hai huri." ‡†

³ TeAitu TeAtua raa ni tau iaa nau, teenaa ki saua nau te ensol raa no kaavea ki loto mouku. I te kina naa raa, nau ni kite te ffine e noho i aruna te manu kaitama e mmea. Te manu kaitama naa e mee ana pisouru e hitu aa e ttuu ana paki e sinahuru. Te kau taratara haaeo i TeAtua e sissii vaaruna te haitino katoo te manu kaitama naa. ⁴ Te ffine naa e uru ki naa hekau e mmea poouri ka mmea maarama, aa e tau ki naa kiki-lani e ppena ki naa kol aa ma naa paa hatu e taavi mmaha. Aia e taaohi te kap raa ki tana rima, aa iloto te kap naa e pii ki te lopo mee e kerekere hakallika. Teenaa ko naa tiputipu tana manava hai huri. ⁵ I aruna tana taurae raa, e taataa te inoa teelaa see ilotia

‡ 16.15 Mt 24.43-44; Lk 12.39-40; Rev 3.3 ‡†† 16.16 2 Kgs 23.29; Zech 12.11 ‡††† 16.18 Rev 8.5, 11.13, 19.5 16.19 Is 51.17 ‡† 16.20 Rev 6.14 ‡†† 16.21 Ex 9.23; Rev 11.19 ‡† 17.1 Jer

tana hakataakoto. Te inoa raa e hakatuu peelaa, "Babilon, te henua hakamau, te tinna naa tama hai huri hakkaatoa aa te tinna naa tama hakkaatoa e sosorina hakallika i te maarama nei." ⁶ Nau e kite maa te ffine naa ni unu no vware i te ttoo naa tama TeAtua ma te ttoo naa tama ni taaia no mmate ilaatou ni tautari ki Jesus.

Taku saaita ni kite i te ffine naa raa, nau ni oho iloo. ⁷ Teenaa ki mee mai te ensol raa peelaa, "Koe e oho i te aa? Kau ki hakaari atu nau te hakataakoto teelaa see ilotia i te ffine raa aa i te manu kaitama e ssau ia ia. Teenaa ko te manu kaitama e mee ana pisouru e hitu aa ettuu ana paki e sinahuru. ⁸ Te manu kaitama e kiitea a koe naa ni noho mai imua, aa te nei ku seai. Tevana ia te manu naa ku saaita koi ki uru mai i te rua e hotu iloo ki laro ka pouri tanutanu, ki huri atu TeAtua no taia hakaoti. Naa tama e nnoho i te kerekere nei, teelaa ni see sissia naa inoa laaou imua i te mahaa mai ana te maarama nei iloto te laupepa naa tama e ora hakaoti raa ma ki oho i te saaita laaou ma ki kite i te manu kaitama naa. Te manu kaitama naa ni ora imua, aa te nei ku seai i te saaita nei. Tevana ia a ia ma ki hakasura mai hoki imuri. †

⁹ "Te tama e atamai raa ma ki ilotia a ia te hakataakoto te mee nei. Naa pisouru e hitu raa, teenaa ni tamaa mouna e hitu teelaa e noho ai te ffine raa i aruna. Naa pisouru naa e mee hoki ma ni tuku e hitu. ¹⁰ Naa tuku e rima ku oti te mmate, te tuku tokotasi koi noho i te ssao nei, aa telaa tuku seki au are. Tana saaita ma ki au raa, a ia ma ki noho hakamaatua i te tamaa saaita koi. ¹¹ Aa te manu kaitama teelaa ni ora imua, aa te nei ku seai raa, a ia naa ko te varu naa tuku. A ia naa setuku i naa tuku e hitu naa, aa teenaa ko ia naa teelaa ma ki taia no mate.

¹² "Naa paki e kite koe ettuu i naa pisouru te manu kaitama naa, teenaa ni tuku e sinahuru, aa laaou seki hakanoho ma ni tuku naa henua. Tevana ia laaou ma ki oti ku tiiake ki nnoho hakamaatua laaou ma ni tuku i te tamaa saaita ma te manu kaitama.

¹³ Naa tuku e sinahuru nei e mee laaou hakataakoto tokotasi, teenaa ki hookii naa mahi laaou ki te manu kaitama naa ki noho hakamaatua ia. ¹⁴ Laaou ma ki hetaa ma te Sukua Sipsip, tevana ia te Sukua Sipsip, e hakapaa ma naa tama ni kannaatia a Ia, teenaa ko naa tama ni hakamaatinoria a Ia, naa tama e tautari peenaa kiaa Ia raa ma ki ffuri atu no taia laaou. I te aa, i aa Ia naa ko TeAriki naa ariki aa te Tuku naa tuku hakkaatoa."

¹⁵ Te ensol raa ki taratara mai hoki peelaa, "Te moana aau ni kite teelaa e noho ai te ffine i aruna raa, teenaa ko naa kanohenua hakkaatoa, naa manava hakkaatoa, aa ma naa tama i naa taratara hakkaatoa. ¹⁶ Naa paki e sinahuru aa te manu kaitama aau ni kite raa, laaou ma ki lotoffaaeo i te ffine hai huri naa. Naa hekau kato te ffine naa ma ki uiia laaou ka tiiake te ffine naa ki noho hua; naa pukunohi tana haitino ma ki kaina laaou ka tuunia

tana haitino i te ahi. ¹⁷ Naa manava naa tuku naa ku oti te usuhia TeAtua, niaaina maa laaou ni see illoa, ki hakaioo laaou hakapaa no hookii naa mahi laaou ki te manu kaitama raa ki noho hakamaatua a ia, teenaa ki tae ki te saaita naa taratara TeAtua raa e hakattino maaoni.

¹⁸ "Te ffine e kiitea a koe raa, teenaa ko te henua e lasi e mee ana tuku teelaa e nnoho hakamaatua i aruna naa tuku naa kanohenua hakkaatoa i te maarama nei."

Babilon ku maseu

18 Kimuri, i taku kite ana i te ffine e noho i aruna te manu kaitama e mmea raa, nau ku kite hoki telaa ensol e au kilaro i te lani. Te ensol naa se ensol hakamaatua iloo, teenaa te maarama nei ni maasina hakkaatoa i te ttia tana haitino. ² A ia ni tanitani varo peelaa,

"Te ffine raa ku oti te pakuu ki laro!
Te hui te henua Babilon ku oti te pakuu ki laro!
Saaita nei te henua naa ku nohorua naa tippua ma naa aitu e kerekere;

te kau manu haaeo ma naa manu teelaa e hakaniko ai te henua ku ttaka vaaroto te henua naa. ‡
³ Naa tama i naa kanohenua hakkaatoa ni hakavaarea ka moemmoe laaou ma te ffine hai huri naa.

Naa tama raa ku mee ma ko naa tama e hakaunumia ki naa vai mmara.

Naa tuku i te kerekere nei ni moemmoe peenaa ma te ffine naa,

aa naa tama e mee naa sitoa laaou i te kerekere nei ni ffuti te lopo mane i te kau hekau te ffine naa ni kaimanako ka taavi." †

⁴ Ki oti raa nau ku lono i telaa reo e taratara mai i te lani peelaa,

"Aku tama nei, kootou hakattaha i te henua naa!
Kootou see hakapaa atu ki see llave kootou i naa haisara te ffine naa;

kootou hakattaha ki see llave kootou i naa haaeo teelaa ma ki kauatu kiaa ia. ‡

⁵ TeAtua ma ki see lavaa te ssiri i naa sosorina tipua te ffine naa.

Ana haisara naa ku hakatau no ttae iloo ki te lani. ††

⁶ Kootou ffuri atu no haia ia pee ko anavana ni mee ki kootou;

anavana e hakallika ni mee ki kootou raa, kootou ku hakattoe no hakahe atu kiaa ia.

Kootou hakavii naa vai mmara kootou raa ki mmara hakallika iloo, aa ku kauatu ki unu ia.

Hakauru naa vai mmara kootou naa ki ttote are i ana vai mmara ni penapena maa kootou. †††

⁷ Haia te ffine naa ki tanitani ka hakallono isu, ki sui tana noho ni noho ka hakaffine ma te lopo hekau.

Iaa ia maraa e hakanau peelaa kiaa ia:
'Te nei nau e noho ma se ffine hakamaatua!

51.13 ††† 17.2 Is 23.17; Jer 51.7 †† 17.3 Rev 13.1 †† 17.4 Jer 51.7 † 17.8 Dan 7.7; Rev 11.7; Ps 69.28 †† 17.12 Dan 7.24

‡ 18.2 Is 13.21, 21.9; Jer 50.39, 51.8; Rev 14.8 †† 18.3 Is 23.17; Jer 51.7 ††† 18.4 Is 48.20; Jer 50.8, 51.6, 45 ††† 18.5 Gen 18.20-21; Jer 51.9 ††† 18.6 Ps 137.8; Jer 50.29

Nau seai se puruna e noho hakaaroha.
 Nau seai taku vana ma ki oti ku tani ai nau!
⁸ Tevana iaa teenei ko ana hakanau nei teelaa e takoto ai a ia tana aso ma ki oti kuttiri ia i te lopo haaeo.
 A ia ma ki laavea te kau maki no mate;
 a ia ma ki oti ku noho hakaaroha,
 aa a ia ma ki noho ka hiikai.
 Teenaa a ia ma ki tuunia no vela i te ahi,
 i TeAtua, te tama ma ki hakatonu tonu iaa ia raa,
 ko TeAriki hakamaatua raa iloo.” †

⁹ Naa tuku ni moemmoe ma te ffine naa ma ki ppari kattanani i naa ttoka laatou i naa ura te henua naa. ¹⁰ Laatou e ttuu hakammao iloo kattanani i naa ura te henua naa, i laatou e mattaku maa laatou ma ki vvla haka-paa ma te henua naa. Laatou e ttani peelaa, “Aroha! Aroha i te hui te henua Babilon! Koe ni tuu haimahi mai imua; koe ni hakateki koi no haia pakavaina iloto te punaa saaita!” ††

¹¹ Naa tama hoki e mee naa sitoa laatou i te kerekere nei raa ni ppari kattanani iaa ia, i see hai tama ku tataavi naa hekau i laatou; ¹² ku see hai tama ku taavi naa kol laatou, naa siliva, naa kihilani aa ma naa tamaa hatu e taavi mmaha, naa maro e makkini, naa maro e mmea pouri, naa maro e silika, aa naa maro e pura mmea maarama. Ku see hai tama hoki ku taavi naa muri laakau e mannoni teelaa see ssura i naa kina, aa ma naa mee e penappena ki naa paki naa manu vao, naa mee e penappena ki naa laakau e taavi mmaha, aa ma naa mee e penappena ki naa katanatea, naa katana, aa ma naa hatu e makkini; ¹³ see hai tama ku taavi te kau mee e mannoni pee ko naa ‘cinnamon’, naa ‘spice’, naa insens, naa ‘myrrh’ aa ma naa ‘frankincense’; ku see hai tama hoki ku taavi naa wain, naa sunu, naa haraoa e makkini, naa haraoa wit, naa purumakau, naa sipsip, naa hos aa ma naa karis laatou e ttaki, naa poe aa ma naa karapusi. ¹⁴ Naa tama e mee naa sitoa laatou raa ni ttani ki aa ia peelaa, “Te kau mee aa ni kaimanako ma ki too maau raa ku vvla hakkaatoa, aa koe ma ki see kite hakaoti i naa mee naa! Koe ku oti te taka ka hakaffine ma te lopo hekau!” ¹⁵ Naa tama e mee naa sitoa laatou teelaa ni haimane iloo i te henua naa ma ki ttuu hakammao iloo, i laatou e mattaku maa laatou ma ki vvla ma te henua naa. Laatou ma ki ttani ka ppari, ¹⁶ ka mee peelaa, “Aroha. Aroha i te hui te henua Babilon! Imua raa a ia ni hai laakei ki naa hekau e makkini, naa hekau e mmea pouri, naa hekau e mmea mallama, aa e tau ki naa kihilani e ppena ki naa kol aa ma naa tamaa hatu e taavi mmaha. ¹⁷ Aa iloto te punaa saaita koi raa, ana hekau naa ni hakateki no seai hakkaatoa!”

Naa ariki naa vaka ma naa tama e hollau i naa vaka naa, naa tama e heheuna i naa vaka, aa ma naa tama katoo e heheuna mane i te moana raa ni ttuu hakammao ¹⁸ kattanani i naa kkite laatou i naa tuu te koho

† 18.8 Is 47.7-9 †† 18.10 Ezek 26.16-17 ‡ 18.11 Ezek 27.31, 36 †† 18.13 Ezek 27.12, 13, 22 †† 18.15 Ezek 27.31, 36 ††† 18.17 Is 23.14; Ezek 27.26-30

i naa ura ake te henua naa. Laatou e ttuu koi kataratara peelaa, “See hai henua imua ni tae ki te taukareka te henua nei!” ¹⁹ Naa tama naa ni ppari ka huru naa pisouru laatou ki naa nanahu kattanani, “Aroha! Aroha i te hui te henua Babilon! Te henua ni llave ai naa mane naa vaka hakkaatoa e ttaka i te moana. Aa iloto te punaa saaita koi raa, ana hekau naa ni hakateki no seai hakkaatoa!” ⁵

²⁰ Kootou naa tama i te lani, kootou ki fiafia i te henua naa kumaseu! Kootou naa tama TeAtua, naa pure aa ma naa aposol TeAtua, kootou ki fiafia i te henua naa e tuku haaeoina TeAtua i anavana ni mee ki kootou! [†]

²¹ Ki oti raa te ensol haimahi tokotasi ku ssau te hui te hatu e lasi no ttoni ki loto te moana kataratara peelaa, “Teenei te ara Babilon ma ki haia a nau. Te henua naa ma ki peesia a nau ki loto te moana pee ko te hatu nei, ki see kiitea hakaoti! ^{††22} Te henua ma ki see llono hakaoti maa ni ‘harp’ e hakattani ka huahua mai naa tama, aa te henua ma ki see llono hoki maa ni poronu e hakattani aa ma ni puu e iri hoki i aruna te henua naa! Naa tama e llau te heheuna i te kau heuna raa ma ki see kiitea hakaoti i aruna te henua naa, aa te henua ma ki see llono hakaoti maa ni tama e varu llou ka hai kkai! ^{††23} Te henua ma ki see kkite hakaoti maa ni lamu e ura ka llono hoki maa ni tama e aavvana hoo i te henua naa. Naa tama ni mee naa sitoa laatou i te henua naa ko naa tama hakammao iloo i te maarama nei, teenaa naa tama katoo i te maarama nei ku oti te hakarereesia a koe ki oo pakava hakallesi naa!” ^{†††}

²⁴ Babilon ni mee pakavaina, i naa tama teelaa ni hakaeta naa taratara TeAtua aa ma aaraa tama aana ni taaia i te henua naa. Maaoni iloo, Babilon naa ni mee no taaia ka mmate naa tama i naa kina katoo i te maarama nei. [†]

19 Ki oti raa nau ku llono maa ni tama e tammaki e hevaa mai i te lani peelaa,
 “Haleluia! TeAtua, te tama e hakaora taatou, e haimahi aa e noho hakamaatua i taatou!

² Naa hakatonu TeAtua e ttonu maaoni.

A ia ku oti te hakatonu peelaa maa te ffine hai huri naa ki taia ki mate.

Teenaa ko te ffine ni mee pakavaina a ia naa tama te kerekere nei ki ana tiputipu hai huri.

A ia ni mee pakavaina TeAtua i naa tama teelaa ni heheuna iaa ia raa ni taaia a ia no mmate.” [†]

³ Teenaa laatou ki tanitani varo hoki,

“Haleluia! Te koho te ahi e vela ai te henua e lasi naa e tuu peenaa see motu!” ^{††}

⁴ Te tinorua maa haa naa maatua raa aa ma te takahaa naa manu e ora hakaoti raa ni ppesi katoo kilaro no hakamaruu ki naa turi laatou imua TeAtua, te tama e noho i tana nohorana maatua, no lotu kiaa ia. Teenaa

††† 18.18 Ezek 27.32 § 18.19 Ezek 27.30-34 †† 18.20 Deut 32.43; Jer 51.48 ††† 18.21 Jer 51.63-64; Ezek 26.21 †† 18.22 Ezek 26.13; Is 24.8 ††† 18.23 Jer 7.34, 25.10 †† 18.24 Jer 51.49 †† 19.2 Deut 32.43; 2 Kgs 9.7 ††† 19.3 Is 34.10

ki hakatoo laatou hakapaa no mee peelaa, "Amen! Haleluia!"

Te kaikai te Sukua Sipsip e aavana

⁵ Ki oti raa te taratara raa ku kaumai i te nohorana hakamaatua raa peelaa,

"Kootou naa tama e heheuna i TeAtua aa ma te kau tama hakkaatoa, naa tama hakamau ma naa tamavare;

kootou hakannau i TeAtua taatou!" †

⁶ Ki oti raa nau kulono ma se nnana naa tama tammaki, e takattuu pee ko naa peau e taa, aa e takattuu pee ko naa hatturi. Nau elono i naa tanitani varo laatou peelaa,

"Haleluia! I TeAriki, taatou Atua Haimahi, ko te Tuku hakamau taatou! ††

⁷ Taatou ki fiafia; taatou ki hakanau i ana mahi hakamaatua!

Tessao te Sukua Sipsip ki aavana raa ku tae mai, aa tana aavana raa ku oti te hai laakei hakaoti.

⁸ Tana aavana naa ni kauake tana maro e makkini aa e matahua ki tara."

(Te maro e makkini naa, teenaa ko naa sosorina e taukalleka naa tama e ttapu TeAtua.)

⁹ Teenaa te ensol raa ki mee mai kiaa nau, "Hakattuu naa taratara nei ki too laupepa: Naa tama ni arumia ki te kaikai i te aavana te Sukua Sipsip raa, laatou ki fiafia." Aia ki mee hoki peelaa, "Teenei ko naa taratara maaoni TeAtua." ‡

¹⁰ Teenaa ki tauturi nau imua te ensol naa ma ki lotu nau kiaa ia. Araa nei a ia ku mee mai. "Koe see mee peenaa! Nau nei se tama koi e heheuna i TeAtua, e mee pee ko kootou ma naa tama katoo teelaa e hakataakoto i te hakamaaoni teelaa ni tarataraina Jesus. Koe ki lotu ki TeAtua!"

I te hakamaaoni teelaa ni tarataraina Jesus raa kote mee ni usuhia ai naa manava naa pure TeAtua.

Tetama e tere ake te hos e makkini

¹¹ Teenaa nau kittoka no kite i telani e taaraki katuu mai te hos e makkini. Te tama e noho i aruna te hos naa e ttapa ma ko 'Te Tautaritonu ma te Hakamaaoni.' Aia e hakatonutonu ki te tiputipu etonu, aa itana saaita e hai haao ka hetaa ma aaraa tama raa, aia e tautari ki te tiputipu etonu. ††¹² Ana karamata e ura ma seahi aa e hakao ana noti maatua e tammaki itana pisouru. Aia e mee tana inoa e mmau i tana haitino, ia see hai tama e iloa i te inoa naa. Aia soko ia e iloa i tana inoa. ††¹³ Ana hekau e uru raa e uhi katoo ki te ttoo. Tana inoa ko "Te Taratara TeAtua." †¹⁴ Naa tama taa i telani raa e ffuro ake vaamuri i aruna naa hos e makkini raa e uru katoo ki naa hekau e makkini aa e mataffua. †¹⁵ Te komu taa tama e kaa raa e ssae mai i tana pukua, teenaa ko tana komu ma ki sare taa aia naa tama naa kanohenua. Aia ma ki noho ma se tuku haimahi.

† 19.5 Ps 115.13 †† 19.6 Ezek 1.24; Ps 93.1, 97.1, 99.1 ‡ 19.9 Mt 22.2-3 †† 19.11 Ezek 1.1; Ps 96.13; Is 11.4 †† 19.12 Dan 10.6

Teenaa aia ma ki takatakamia aia naa hua wain raa no mallepu, ki huri ake te tiputipu i naa lotu TeAtua Haimahi. ††¹⁶ Te inoa nei e mmau i aruna ana hekau e hakao, i te kina ana vae, e ssii peelaa, "Te Tuku hakamaatua i naa tuku, aa TeAriki hakamaatua i naa ariki."

¹⁷ Ki oti raa nau ku kite te ensol e tuu ake i aruna telaa. Aia e tuu ka tanitani varo ki naa manu hakkaatoa e lellee i telani peelaa, "Kootou hakakkutu mai ki te kaikai e lasi TeAtua! †¹⁸ Kootou oomai no kkai naa pukunohi naa haitino naa tuku, naa tama e taa i naa tau ma naa hakamau laatou, naa pukunohi naa hos ma naa tama e ttere i naa hos naa, naa pukunohi naa poe, naa hakamau aa ma naa pukunohi naa tamavare!" ††

¹⁹ Teenaa nau ku kite i te manu kaitama ma naa tuku i te kerekere nei aa ma naa tama taa laatou raa e hakakkutu ki hetaa laatou ma te tama e tere ake i te hos e makkini raa ma naa tama e ffuro ake vaamuri aana. †²⁰ Te manu kaitama naa ni tauhia no karapusina hakapaa ma tana pure hakareeresi teelaa ni hakassura ana mahi aitu imua ana karamata. Teenaa ko naa mahi aitu teelaa ni hurisia naa manava naa tama e ttaka ma te hakailona te manu kaitama, aa e lotu ki tana aitu ni penapena. Te manu kaitama naa ma te pure hakareeresi raa ni tauhia no peesia ki lotu te rua e ura ana korokorohatu. †²¹ Naa tama taa te takarua naa ni taaia katoo no mmate ki te komu taa tama teelaa e ssae mai i te pukua te tama e tere ake i te hos e makkini. Naa manu katoo e lellee raa ni llee ake no kkai naa pukunohi naa tama e mmate naa.

Te simata setau

²⁰ Teenaa ki kite nau te ensol e sepu iho i telani. Aia e taaohi te kii te rua e hotu iloo kilaro aa ma te seni e mmaha i tana rima. † Te ensol naa ni osohia aia te dragon raa no tauhia, teenaa ko te kata tuai teelaa e haia ma ko te tipua kailaarao, e ttapa ma ko Satan. Aia ni saitia te ensol naa ki te seni, teenaa ki karapusi ia naa setau e lava tana simata. †¹³ Ki oti raa peesia iloo aia te dragon naa ki lotu te rua e hotu iloo kilaro, teenaa ki hakanitia aia te tootoka te rua naa kimmu, ki see hakasura mai te dragon naa no hakareeresia hoki naa kanohenua i te maarama nei. Aia ma ki tiiake ki moe peenaa ki laka te simata setau. Te saaita naa setau naa kullaka raa, aia ma ki hakattanasia se tamaa saaita maana ki taha.

⁴ Ki oti raa nau ku kite naa tama e noho i aruna naa nohorana maatua. Naa tama naa ni hakanohoria TeAtua ki hakatonutonu laatou naa tama te maarama nei. Nau e kite hoki naa manu naa tama ni taaia i laatou ni hakaea te hakamaaoni teelaa ni tarataraina Jesus, aa i laatou ni hakaea hoki naa taratara TeAtua. Naa tama naa ni see lotu ki te manu kaitama ma tana aitu ni penapena, aa laatou hoki ni see too te hakailona te manu kaitama raa i naa rima laatou ma naa taurae laatou. Naa tama naa ni massike mai no ora

††† 19.15 Ps 2.9; Is 63.3; Joel 3.13; Rev 14.20 ††† 19.18 Ezek 39.17-20 § 19.20 Rev 13.1-18 §† 20.2 Gen 3.1

hoki, aa teenaa laatou ku nnoho hakapaa ma Christ ma ni tuku iloto te simata naa setau. ^{†5} (Teenei ko naa tama mua e massike i te mate. Aaraa tama ni mmate raa ni see massike no ora hoki, laatou e ttari ki laka te simata setau naa.) ⁶ Naa tama effai i naa tama TeAtua ma ki hakamasike mua i te mate raa, laatou e tau te fiaffia, i laatou ma ki see llave i te mate hakamuri. Laa-tou ma ki heheuna ma ni maatua TeAtua ma Christ, aa laatou ma ki nnoho hakamaatua ma ia iloto te sima-ta setau.

Satan ku taia TeAtua no mate

⁷ Saaita te simata setau naa e laka raa, Satan ma ki hakattanasia i tana kina e karapusina TeAtua. ⁸ Teenaa a ia ma ki hano no usuhia naa kanohenua ka-too teelaa e masseu ki naa kina katoo i te maarama nei, teenaa ko naa kina e haia ma ko Gog ma Magog. Naa kanohenua naa ma ki hakakuturia a ia hakapaa ki hetaa ma naa tama TeAtua. Naa tama naa e tamma-ki iloo, e mee pee ko te kerekere i naa tahua vaatai. ^{††9} Naa tama naa ma ki ttoha ki naa kina katoo i te kerekere nei no aarehatia laatou te kanohenua TeAtua iloto te henua teelaa e llee ai te manava TeAtua. Tevana iaa te ahi raa ni ura mai i te lani no tuunia katoo laatou. ¹⁰ Teenaa Satan, te tama ni usuusuhia a ia naa tama naa, ni peesia ki loto te rua e ura ana korokoro-hatu. Teenaa kote kina ni peesia hoki ka mmoe te manu kaitama raa ma te pure hakareeresi. Laatou ma ki mmoe hakaoti iloto te ahi naa ka hakallono isu i te poo ma te ao.

Te Hakatonu hakaoti

¹¹ Ki oti raa nau ku kite te nohorana maatua e makkini, aa teelaa se tama raa e noho i aruna. Itana saaita ni hakasura iho raa, te kerekere ma te lani ni hakatteki no seai, teenaa naa kina naa ni see kiitea hakaoti. ¹² Teenaa nau ku kite i naa tama ku oti te mmate, naa tama hakamaatua ma naa tamavare. Laatou e ttuu imua te nohorana hakamaatua. Araa naa laupepa raa ku tallaki, teenaa ko naa laupepa e hakatuu naa sosori-na hakkaatoa naa tama te maarama nei. Ki oti raa telaa laupepa ku taaraki hoki, teenaa ko te laupepa e hakatuu naa inoa naa tama e ora hakaoti. TeAtua e hakatonu tonu naa tama e mmate, tautari ki naa sosori-na laatou e hakatuu mai iloto naa laupepa naa. ^{††13} Ki oti raa te moana ku pesi ake naa tama ku oti te mmate aa e mmoe iaa ia. Te mate ma te kina te mate ni ppei ake naa tama ni mmate ka mmoe i naa kina naa. Naa tama naa hakkaatoa ni hakatonu tonusia, tautari ki naa sosori-na laatou ni mee i te maarama nei. ¹⁴ Teenaa te mate ma te kina te mate ku peesia katoo ki loto te rua e ura tana ahi. (Te rua e ura tana ahi nei kote mate hakamuri.) ¹⁵ Naa tama see mmau naa inoa laatou iloto te laupepa naa tama e ora hakaoti raa ni peesia ki loto te rua e ura tana ahi.

† 20.4 Dan 7.9,22 †† 20.8 Ezek 7.2, 38.2, 9, 15 ‡ 20.12 Dan 7.9-10

Te lani hoo ma te kerekere hoo

21 Ki oti raa nau ku kite te lani hoo ma te kerekere hoo. Te lani mua ma te kerekere mua raa ku seai, aa te moana raa hoki ku seai. ^{††2} Teenaa ki kite nau te henua e tapu TeAtua, te Jerusalem hoo, e tukua iho i TeAtua i te lani, e mee ma se taupu e hai laakei ki haka aavanatia. ^{††3} Araa nau ku lono i te reo e taratara mai vaaruna i te kina te nohorana hakamaatua TeAtua peelaa, "Teenei TeAtua ku noho ma naa tama te maarama nei. A Ia ma ki noho ma laa-tou, aa laatou ku mee ma ni tama TeAtua. Teenaa TeAtua tana tino ma ki noho ma laatou aa ku mee ma se Atua laatou. ^{††4} A Ia ma ki sororia a Ia naa reimata effuro mai i naa karamata laatou. Naa tama naa ma ki see lavaa hakaoti te mmate aa laatou ma ki see lavaa hakaoti te ppari. Laatou ma ki see ttani hoki ka hakallono isu, i te tiputipu imua raa ku seai." ^{†††}

⁵ Ki oti raa te tama e noho i aruna te nohorana maatu-ua raa ku taratara peelaa, "Teenei nau ku pena naa mee hakkaatoa ki hoo." A Ia ki taratara hoki peelaa, "Sissia naa taratara nei ki too laupepa, i teenei ni taratara maaoni aa kootou e tau tetauhia kootou naa taratara nei". ⁶ Teenaa a Ia ki mee mai hoki, "Naa mee katoo ku oti te haia a nau. Nau nei ko te Alfa aa te Omega, te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa. Naa tama e hiiunu raa, laatou ma ki tiiake nau ki unu laatou i te vai e hakaora tama, aa laatou ma ki see taavi te vai e unu laatou naa. ^{§7} Naa tama e hakataakoto tonu iaa nau no ttaa ki te hakaoti ana raa ma ki haia a nau peenei: Nau ma ki mee ma se Atua laa-tou, aa laatou ku mee ma ni tamalliki aaku. ^{§†8} Tevana iaa naa tama e kiri mattaku, naa tama e hakakkee i Jesus, naa tama e manava kerekere, naa tama e taa tama, naa tama e hai huri, naa tama e hai ki naa pakava, naa tama e lotu ki naa aitu e penap-pena, aa ma naa tama e taratara kailallao raa ku oti te tukua mai laatou kina TeAtua. Te kina laatou raa ko te rua e ura naa korokorohatu, teenaa kote ssoa te mate."

Jerusalem hoo

⁹ Teenaa te ensol tokotasi i te takahitu ensol teelaa ni ssura mai ma naa tamaa kamete e hitu e takkoto naa haaeo hakaoti e hitu raa, ku hanake kiaa nau no mee mai, "Kau ki hakaari atu nau te taupu e mee ki aavana i te Sukua Sipsip." ¹⁰ Nau ni tauria TeAitu no saua nau te ensol raa no hakatuuria i te tauru te mouna e oo iloo i aruna, teenaa ki hakaari mai a ia ki kite nau i Jerusalem, te henua e tapu, i ana tukua iho i TeAtua i te lani ka au ki laro. ^{§††11} Te henua naa e maasi-na katoo ki tettia te haitino TeAtua, teenaa e too tana maasina pee ko te tamaa hatu e kkiiva e ttapa ma se 'jasper', aa e maarama ma se kalas 'chrystal'. ¹² Te hiri

†† 21.1 Is 65.17, 66.22; 2 Pet 3.13 ††† 21.2 Is 52.1, 61.10; Rev 3.12 †††† 21.3 Ezek 37.27; Lev 26.11, 12 ††††† 21.4 Is 25.8, 35.10, 65.19 § 21.6 Is 55.1 §† 21.7 2 Sam 7.14; Ps 89.26-27 §†† 21.10 Ezek 40.2

e taakai vaataha te henua naa e konotuu iloo ki aruna ka mee ana tootoka e sinahuru maa rua, aa teelaa se taka sinahuru maa rua naa ensol raa ettuu ka roorosi i naa tootoka naa. I aruna naa tootoka raa, naa inoa naa haanauna e sinahuru maa rua i te manava Israel raa e mmau. ¹³ E mee naa tootoka tiki toru i naa vasi katoou te henua naa: e toru e huri ki te anake, e toru ki te vasi haka saupuku, e toru i te vasi haka tokorau, aa e toru e huri ki te laki. ¹⁴ Te hiri naa e hakatuu i aruna naa pou hakamaatua e sinahuru maa rua, aa naa inoa te taka sinahuru maa ttakarua aposol te Sukua Sipsip raa e mmau i naa pou naa.

¹⁵ Te ensol teelaa ni taratara mai kiaa nau raa e tuu ma te haai te raa ki haai te lasi te henua naa, teenaa ki haai te raa a ia naa tootoka raa ma te hiri e aareha i te henua naa. Te haai te raa ma ia naa e pena ki te kol.

¹⁶ Te laha te henua naa ma tana huarooroa e hakatau peellaa lokoi. Teenaa te saaita te ensol naa ni haai te henua naa raa, te huarooroa te henua naa e noto i naa sinahuru maa lua mano naa 'stadia'. * Te laha ma te konotuu te henua naa e hano hoki peenaa.

¹⁷ Te ensol raa ni haai te hiri raa hoki, tautari ki naa haai te henua. Te matoru te hiri raa e noto te lau ma te matahaa maa haa naa 'cubit'. ¹⁸ Te hiri raa e pena ki te hatu ettapa ma se 'jasper', aa te henua naa iaa e pena ki te kol, aa e maarama ma se kalas.

¹⁹ Naa pou hakamaatua e hakatuu ai te hiri te henua naa e hai laakei katoou ki te kau tamaa hatu e kkiva. Te pou hakamaatua mua raa e hai laakei ki te 'jasper', te ssoa te pou raa ki te hatu 'sapphire', te ttoru naa pou raa ki te hatu 'agate', te haa naa pou raa ki te hatu 'emerald', ²⁰ te rima naa pou ki te hatu 'onyx', te ono naa pou ki te hatu 'carnelian', te hitu naa pou ki te hatu 'quartz', te varu naa pou ki te hatu 'beryl', te sivo naa pou ki te hatu 'topaz', te sinahuru naa pou ki te hatu 'chalcidony', te sinahuru maa tasi naa pou ki te hatu 'turquoise', aa te sinahuru maa rua naa pou raa e hai laakei ki te hatu 'amethyst'.

²¹ Naa tootoka e sinahuru maa rua raa e ppena ki naa tamaa hatu makilakkila ettapa ma ni 'pearl', teenaa te tootoka e pena ki te 'pearl' tokotasi. Naa saarena te henua naa e ppena ki naa kol, aa e maarama ma se kalas. ²²

²² Nau ni see kite ma se hare tapu iloto te henua naa, i te aa i te henua naa e tapu i aa ia ku nohoria TeAtua, TeAriki Haimahi, ma te Sukua Sipsip. ²³ Te laa ma te marama see tii i te kina naa, i te ttia te haitino TeAtua e too i te kina naa no maarama ai te henua naa, aa te Sukua Sipsip raa e maasina pee ko te lamu te kina naa. ²⁴ Teenaa naa kanohenua katoou i te maarama nei ma ki nnoho iloto te maasina e too i te hen-

† 21.13 Ezek 48.30-35 †† 21.15 Ezek 40.3 ‡ Naa taratara haka Greece e mee maa "12,000 stadia," raa e noto naa simata e lua maa te haa naa raa naa kilomita (2,400). Tekooina 12,000-nei e huri-ake ki naa Jewraa i teenei se kooina e kaatoa. †† Te taratara haka Greece raa, e mee maa "144 peikos" i te matoru te hiri raa, e noto naa sekumi e toru ma naa roha e toru. Tekooina 144-nei e huriake kinaa Jewraa i teenei se kooina kaatoa (12x12). †† 21.21 Is 54.11-12 ††† 21.23 Is 60.19-20

ua naa, aa naa tuku i te kerekere nei ma ki tari ake naa hekau laatou ki te henua naa. ²⁵ Naa tootoka te henua naa ma ki ttuu tallaki peenaa; naa tootoka naa ma ki see ppui, i te aa, te poo see sura i te henua naa. ²⁶ Naa hekau ma naa mane naa kanohenua katoou ma ki oti ku too atu ki loto te henua naa. ²⁷ Tevana iaa see hai mee e kerekere ma ki hakauruhia kiloto te henua naa, aa see hai tama hoki e sosorina hakannapa ka taratara kailallao ma ki lavaa te uru atu ki loto te henua naa. Naa tama koi e mmau naa inoa laatou iloto te laupepa te Sukua Sipsip, teelaa e takkoto naa inoa naa tama e ora hakaoti, teenaa ma ki oo atu no nnoho i te henua naa. ²⁸

22 Te ensol raa ni hakaari mai hoki te riva e takoto te vai e hakaora tama. Te vai naa e maarama ttini ma se kalas 'chrysal', aa e tere iho i te kina te nohorana hakamaatua TeAtua ma te Sukua Sipsip, ²² no tere vaaroto ttonu te henua naa. Aa i naa vasi e lua te riva raa, te laakau teelaa e effua naa kaikai e hakao-ara tama raa e somo. Te laakau naa e hua ana saaita katoou e sinahuru maa rua iloto te setau tokotasi, teenaa e hua i te marama; aa naa lau te laakau naa e too naa kanohenua raa no aamosi ki naa kina laatou e ppara ki mmahu aa ki see mmaki laatou. ²³ Naa mee teelaa TeAtua e hakanniko raa ma ki see ssura iloto te henua naa.

Te nohorana hakamaatua TeAtua ma te Sukua Sipsip raa ma ki takoto iloto te henua naa, aa naa tama teelaa e heheuna iaa Ia raa ma ki lotu iaa Ia.

²⁴ Naa tama naa ma ki kkite i naa karamata TeAtua, aa tana inoa ma ki mmau i naa taurae laatou. ⁵ Te henua naa ma ki see sura te poouri, teenaa laatou ma ki see ssee maa ni lamu aa ma se laa kitii. I te aa, i laatou ma ki ttaka iloto te maasina TeAtua TeAriki, teenaa laatou ma ki nnoho hakaoti ma ni tuku. ²⁵

Jesus ma ki au

⁶ Teenaa te ensol raa ki mee mai, "Teenei ni taratara maaoni, aa kootou e tau te tauhia kootou naa taratara nei. TeAtua TeAriki, te tama ni hookii tana Aitu ki ttaka ma ana pure, ni heuna mai tana ensol raa ki hakaari ake ki naa tama e heheuna iaa Ia i naa vana teelaa ku tauppiri ki ssura."

⁷ Jesus ki mee mai, "Kootou hakannoo mai! Nau ku taupiri ki au!" Naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara iloto te laupepa nei, teelaa e taratara i naa vana ni ssura imua aa ma naa vana ma ki oti ku ssura imuri, laatou ki fiafia.

⁸ A nau, John, ni lono ka kite naa mee nei hakkaatoa, aa taku saaita ni oti te lono ka kite i naa mee nei raa, nau ni tautari imua te ensol naa ma ki lotu nau kiaa ia.

⁹ Araa nei a ia ku mee mai, "Koe see mee peenaa! A nau nei se tama koi e heheuna i TeAtua, e mee pee ko koe ma oo taaina, naa pure TeAtua, aa ma naa tama katoou teelaa e hakannoo no tautari ki naa taratara

††† 21.24 Is 60.3 § 21.26 Is 60.11 †† 21.27 Is 52.1; Ezek 44.9 ††† 22.1 Ezek 47.1; Zech 14.8 §† 22.2 Gen 2.9; Ezek 47.12 §†† 22.3 Zech 14.11 †† 22.5 Is 60.19; Dan 7.18

e takkoto i te laupepa nei. Koe kilotu ki TeAtua!" ¹⁰ A ia ki mee mai hoki, "Koe see huuina naa taratara emmau iloto te laupepa nei, teelaa e taratara i naavana ma ki oti ku ssura imuri. I te aa i naavana nei hakkaatoa ku taupiri ki hakattino mai. ¹¹ Ttama e sosorina tipua raa, tiiake ia ki taka ma anasosorina naa, aa te tama e taka ma ana mannatu e kerekere raa, tiiake ia ki taaohi ana mannatu naa; te tama e sosorina taukareka raa, a ia ki taaohi ki ana sosorina naa, aa te tama e tapu raa ki taaohi ki tana tiputipu naa." [†]

¹² Jesus raa ku mee mai, "Kootou hakannoo mai! Nau ku taupiri ki au! Nau ma ki suratu ma naa tuuhana naa tama ni heheuna iaa nau, teenaa nau ma ki hakatuu ki naa kooina naa heuna laatou ni mee, aa ku vaevae atu naa tuuhana laatou. ^{††13} A nau nei kote Alfa aa te Omega, te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa." [‡]

¹⁴ Kootou naa tama e fuiffui naa hekau laatou e hakao ki mataffua raa, kootou ki fiaffia. Kootou ma ki tiiake TeAtua ki kkai kootou naa hua te laakau e hakao-ratama, aa kilavaa kootou te uru i naa tootoka raa kiloto te henua naa. ^{††15} Naa tama teelaa ma ki see hakauruhia ki loto te henua naa raa, teenaa ko naa tama e sosorina pee ko naa poi, naa tama e hai ki naa pakava, naa tama e hai huri, naa tama e taatama, naa tama e lotu ki naa aitu e penappena, aa naa tama e taratara kailallao ka sosorina kailallao.

¹⁶ Jesus ki mee mai hoki, "A nau, Jesus, ni heuna atu taku ensol raa ki kauatu naa taratara nei ki kootou, te kanohenua te lotu. A nau nei kote tahito manava iloo

David; nau raa kote tapao, te hetuu e maasina i te tahaata." ^{‡‡}

¹⁷ Teenaa TeAitu ma te aavana te Sukua Sipsip raa e taku peelaa, "Kau, TeAriki Jesus!" ^{‡‡‡}

Naa tama e llono i te taratara nei ki taku hoki peelaa, "Kau, TeAriki Jesus!"

Ki mee setama e hiiunu, a ia ku au ki kauake nau te vai e hakaora tama, i teenaa ko taku mee e hookii vare ki naa tama e hiiunu.

Naa taratara hakaoti

¹⁸ A nau, John, e hakaapo atu te taratara nei ki naa tama kato e hakannoo ki naa taratara e takkoto iloto te laupepa nei, teelaa e taratara i naa vana ni ssura imua aa ma naa vana ma ki oti ku ssura imuri: Ki mee setama e ppono ni taratara maana hou i aruna naa taratara e takkoto i te laupepa nei, TeAtua hoki ma ki tosi naa haaeo teelaa ni tarataraina mai iloto te laupepa nei no pesi atu kiaa ia. ¹⁹ Aa ki mee setama e hanaa ia ni taratara i naa taratara e takkoto iloto te laupepa nei, a ia ma ki kapitia TeAtua ki see kai a ia i naa hua te laakau e hakaora tama, aa a ia ma ki puuia hoki ki see noho ia i te henua e tapu TeAtua. Teenaa ko naa mee e taukalleka teelaa e tarataraina telaupepa nei. ^{‡‡}

²⁰ Te tama ni hakasura iho naa vana nei ki naa kanohenua hakkaatoa raa e mee maa, "Maaoni iloo! Nau ku taupiri ki au!"

Amen! Kau, TeAriki Jesus!

²¹ Te laaoi TeAriki Jesus ki takoto i naa kanohenua hakkaatoa.

[†] 22.11 Dan 12.10 ^{††} 22.12 Is 40.10, 62.11; Ps 28.4; Jer 17.10
[‡] 22.13 Rev 1.8, 17, 2.8; Is 44.6, 48.12 ^{††} 22.14 Gen 2.9, 3.22

^{‡‡} 22.16 Is 11.1, 10 ^{‡‡†} 22.17 Is 55.1 ^{‡‡‡} 22.19 Deut 4.2, 12.32